

**T.C.**  
**ÇANAKKALE 18 MART ÜNİVERSİTESİ**  
**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**  
**TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**MUVAKKİT MUSTAFA- TUHFETÜ'Z-ZAMAN**

**DOKTORA TEZİ**

**Hazırlayan**

**Çiğdem TÜRKER**

**Danışman**

**Prof. Dr. Zafer ÖNLER**

**ÇANAKKALE-2016**

## TAAHHÜTNAME

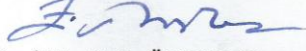
Doktora tezi olarak sunduğum “Muvakkit Mustafa-Tuhfetü’z-Zaman (İnceleme-Metin-Dizin)” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı dűşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gűsterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

19 / 02 / 2016

ığdem TÜRKER  


Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

**Çiğdem TÜRKER'e** ait "Muvakkit Mustafa-Tuhfetü'z-Zaman (İnceleme-Metin-Dizin)" adlı çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, **DOKTORA TEZİ** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.



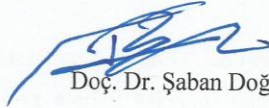
Prof. Dr. Zafer ÖNLER (Danışman)



Prof. Dr. Hatice ŞAHİN



Doç. Dr. Gülgün YAZICI



Doç. Dr. Şaban Doğan



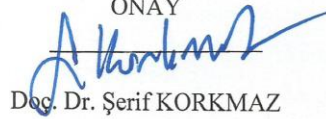
Yrd. Doç. Dr. Mustafa Levent YENER

Tez No:

101041147

Tez Savunma Tarihi: 19/02/2016

ONAY



Doç. Dr. Şerif KORKMAZ

Enstitü Müdürü

30/03/2016

## ÖZET

### TUHFETÜ'Z-ZAMAN VE HARİDETÜ'L-AVAN

Bu çalışma XVI. yüzyılda yaşamış önemli coğrafyacı ve muvakkitlerden birisi olan Muvakkit Mustafa'nın (ö. 1571) Tuhfetü'z-zaman ve Haridetü'l-avan adlı eserinin bir incelemesidir. Coğrafya, astronomi ve kozmografya gibi konuları içeren eserin altı nüshası vardır. Bu nüshalardan sadece birisinde 954/1547 tarihi bulunmaktadır. Çalışma için en eski olduğu düşünülen ve birbirlerinin eksikliklerini giderebileceği düşünülen nüshalar belirlenmiştir. Bu nüshalar okunarak bir edisyon kritiği hazırlanmıştır. Metnin incelemesi oluşturulan bu ortak metin üzerinden yapılmıştır.

Çalışma dil incelemesi, metin ve dizin olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde yazar ve eserleri hakkında bilgi verildikten sonra üzerinde çalışılan metnin özellikleri açıklanmıştır.

Dil incelemesi söz dizimi konusu hariç yazım, ses bilgisi ve yapı bilgisini içermektedir. Metin bazı özel sözcükler dışında harekesiz yazıldığı için bir sözcüğün yazımında çoğunlukla dönem özellikleri esas alınmıştır. Özellikle “b, m, p, v” ünsüzlerinin yuvarlaklaştırıcı etkisi dikkate alınarak “altun, demür, yavuz” gibi sözcükler yuvarlak okunmuştur. Ses olaylarında en çok karşılaşılan durum ötümlüleşmedir. Söz başı *ù* / *d* durumu değişkendir. *àua, ada, àal, dal* gibi.

Metin bölümünde üç nüshanın birleştirilmesinden oluşturulan metnin çeviri yazısı verilmiştir. Çalışmada sağlıklı bir metin ve inceleme oluşturabilmek adına bu üç nüsha karşılaştırılarak ortak bir metin oluşturulmuştur.

Dizin bölümü ise Genel Adlar ve Özel Adlar Dizini olmak üzere iki başlıkta incelenmiştir. Genel Adlar Dizini'nde metinde geçen bütün sözcükler madde başı olarak alınmış ve metinde kullanımına göre anlamlandırılmıştır. Her anlam için geçtiği yer ve sayfa numarası belirtilmiştir. Tam okunamayan ya da okunuşundan emin olunamayan sözcükler soru işaretiyle gösterilmiştir. Söz varlığı bakımından



incelendiğinde metnin deyim kullanımı yönünde oldukça zengin olduğu görülmektedir.

## ABSTRACT

### TUHFETU'Z-ZAMAN VE HARIDETU'L-AVAN

This study is a research on the Tuhfetü'z-zaman ve Haridetü'l-avan which is a work of Muvakkit Mustafa (died in 1571) who was a remarkable geographer and religious timekeeper lived in 16<sup>th</sup> century. There are six copies of this work which includes subjects such as geography, astronomy and cosmography. Only one of these copies has the date of 954/1547. Copies have been identified which are considered to be the oldest and could complete the missing parts. Reading these copies, a scholarly edition has been prepared. The research on the text has been done on this created common text.

The research comprised of three sections which are language analysis, text and index. In the first chapter, features of the studied text have been explained after providing information about the author and his works.

Language analysis is grammar based on spelling, phonetics and morphology except for syntax. As the text was written without the use of vowel points, mostly period of the time have been based on the spelling of the words. Especially considering the “b, m, p, v” consonants’ conglobating effects, words such as “altun, demur, yavuz” have been read in conglobated forms. In phonetics, the most encountered metamorphosis is vocalization. The case of ù / d in the beginning of the Word is changeable, such as *aùa, ada, ùal, dal*.

In the text section, the translation of the text which is formed by the combination of the three copies has been provided. To provide a reliable text and research in the study, a common text has been created by the comparison of these three copies.

The index section has been studied under two titles which are Common Nouns Index and Proper Nouns Index. All the words in the Common Nouns Index have been taken as lexical entries and interpreted in compliance with their use in the text. The page number and the place have been indicated for every interpretation. The words which cannot be clearly read or we cannot be certain of the reading have been indicated with a question mark. When reviewed in terms of vocabulary, the text is very rich in the use of idioms.

## ÖNSÖZ

Tuhfetü’z-zaman ve Haridetü’l-avan, 16. Yüzyılda Muvakkıt Mustafa tarafından kaleme alınmış, coğrafya, astronomi, kozmografya gibi konuları içeren bir eserdir. Eldeki kayıtlara göre ölüm tarihi olarak 971/1571’e rastlanan Muvakkıt Mustafa, Kanuni Sultan Süleyman döneminde muvakkıtlık, müneccimbaşılık gibi önemli görevlerde bulunmuştur. Bu eser, onun en önemli ve en hacimli eserlerindedir. Eserin, üçü yurtdışında olmak üzere altı nüshası vardır. Elimizdeki nüshalardan sadece birisinde 954/1547 tarihi kayıtlıdır.

Muvakkıt Mustafa, eserlerini hocası Mirim Çelebi gibi Farsça değil Türkçe yazmıştır. Eserlerinin ön sözünde belirttiği gibi bu durumu, alanda çalışma yapanların yazdıklarını kolay anlamasını sağlamakla açıklamıştır. Bu çalışmaya konu olan eserinde astronomi, coğrafya ve kozmografya konuları ayrıntılı olarak incelenirken yedi iklim, dağlar, denizler, göller ve önemli şehirlerden de bahsedilir.

Çalışmada, nüshaların bazı bölümlerindeki eksiklikler nedeniyle en eski üç nüsha üzerinden bir metin oluşturularak eserin tam ve en iyi biçimde ortaya koyulması amaçlanmıştır. Genel olarak metnin giriş bölümünde yazar, eserinin adını açıklayarak eseri yazarken hangi yazarlardan ve eserlerden yararlandığını açıklamıştır. İlk bölümde gökte olan gezegenler, yerleri, ebatları, hareketleri gibi konuları açıklamıştır. İkinci bölümde dünyanın şekli, nerede durduğu, denizler, önemli şehirler, adalar, ırmaklar, kuyular, çeşmeler, dağlar, yedi iklim ve üzerlerinde bulunan şehirler açıklanmıştır. Üçüncü bölüm olarak belirtilmese de yazar yeni bir konuya geçerek gölge, oruç açma, sahur vakitleri gibi konulara değinmiştir.

Buna ek olarak eser ses ve biçim özellikleri yönüyle incelenerek dil özellikleri ortaya konulmaya çalışılmış, eser içinde geçen sözcük ve tamlamalar anlamlandırılarak gramatikal dizin oluşturulmuştur. Ortak metne göre hazırlanan dizin, Genel Dizin ve Özel Adlar Dizini olarak iki bölümde incelenmiştir. Genel Dizin metinde geçen tüm sözcüklerin ve geçtikleri yerlerin belirtildiği bölümdür. Burada 3272 madde başı sözcük bulunmaktadır. Özel Adlar Dizini kendi içinde üç bölüme ayrılmaktadır. Kişi ve Kavim Adları, Yer Adları ve Eser Adları olarak

gruplandırılan bu dizinlerde metinde geçen kişi adları, coğrafi bölge ve yer adları, yazar ve eser adları belirlenmiştir. Bugün varlığı bilinen dağlar, denizler gibi coğrafi alanlar açıklanmıştır. Bunların dışında kalan yer adları ve bölgeler yazarın aktarma yoluyla anlattığı kesinliği kanıtlanamayan yerlerdir. Bu nedenle bu yerler metinde açıklandığı şekliyle bırakılmıştır. Eser adlarında ise metinde adı geçen birçok yazarın ifade edilen eserleri madde başlarını oluşturmaktadır. Anlamları belirlenemeyen kimi sözcükler soru işaretiyle bırakılırken, okunuşundan emin olunamayan madde başlarının da yazımları dipnotta gösterilmiştir. Metin söz varlığı olarak incelendiğinde deyim ynnden oldukça zengin olduğu görülmektedir. Her ne kadar bilimsel konuları açıklayan bir eser olsa da anlatılan bilgilerin aktarma yoluyla verilmesi, bazı hayali kişi ve yerlerin açıklanması sırasında oldukça fazla deyim kullanılmıştır. Buna ek olarak coğrafya, astronomi gibi konuların anlatımı sırasında kullanılan terimlerin çoğunlukla Türkçe olması önemlidir.

Bu çalışmanın başından itibaren çalışmalarımı titizlikle kontrol edip gerekli düzeltmeleri yapmamı sağlayan hocam Prof. Dr. Zafer ÖNLER'e, her zaman yanımda olan aileme ve hayatımın her aşamasında olduğu gibi bu zorlu süreçte de desteğini eksik etmeyen sevgili Ufuk MİRAN'a teşekkürü bir borç bilirim.

Çiğdem TÜRKER

19 / 02 / 2016

## İÇİNDEKİLER

ÖZET .....	i
ABSTRACT .....	iii
ÖNSÖZ .....	iv
İÇİNDEKİLER .....	vi
KISALTMALAR CETVELİ .....	xii
KARŞILAŞTIRMA CETVELİ .....	xiii
GİRİŞ .....	1

## BÖLÜM I

### YAZIM VE DİL ÖZELLİKLERİ

1.1. YAZIM ÖZELLİKLERİ .....	11
1.1.1. Ünsüzlerin Yazımı .....	11
1.1.2. ç Ünsüzünün Yazımı .....	11
1.1.3. p Ünsüzünün Yazımı .....	12
1.1.4. s Ünsüzünün Yazımı .....	13
1.1.5. Sözcük ve Eklerin Yazımı .....	13
1.1.6. İkili Yazılan Sözcük ve Ekler .....	17
1.2. SES BİLGİSİ (FONETİK) .....	20
1.2.1. Ünlüler .....	20
1.2.1.1. Ünlü Uyumları .....	20
1.2.1.1.1. Kalınlık-İncelik Uyumu .....	20
1.2.1.1.1.1. Dil Uyumuna (Büyük Ünlü Uyumu) Uyan Ekler .....	20
1.2.1.1.1.2. Dil Uyumu Dışında Kalan Ekler .....	21

1.2.1.2. Düzlük- Yuvarlaklık Uyumu .....	22
1.2.1.2.1. Sözcük Kök ve Gövdelerinde Görülen Uyumsuzluk .....	22
1.2.1.2.2. Eklerde Görülen Uyumsuzluk .....	23
1.2.1.2.2.1. Yuvarlak Ünlü Alan Yapım ve Çekim Ekleri .....	23
1.2.1.2.2.2. Düz Ünlü Alan Yapım ve Çekim Ekleri .....	28
1.2.1.2.2.3. Hem Yuvarlak Hem Düz Ünlü Alana Yapım ve Çekim Ekleri .....	32
1.2.2. Ünlü Değişmeleri .....	36
1.2.3. Ses Düşmesi .....	37
1.2.4. Ünlü Türemesi .....	38
1.3. ÜNSÜZLER.....	38
1.3.1. Ünsüz Değişmeleri .....	38
1.3.2. Ötümlüleşme .....	39
1.3.3. Ötümsüzleşme .....	39
1.3.4. Dudaklılaşma .....	40
1.3.5. Dişsileşme .....	40
1.3.6. Sızıcılaşma .....	41
1.3.7. Ünsüz Düşmesi .....	41
1.3.8. Sözcük düşmesi .....	41
1.4. YAPI BİLGİSİ.....	42
1.4.1. Ad.....	42
1.4.1.1. İyelik Ekleri.....	42

1.4.1.1.1. İyelik Eki Yığılması .....	43
1.4.2.1. Ad Durum Ekleri.....	43
1.4.2.1.1. İlgi Durumu Eki .....	43
1.4.2.1.2. Belirtme Durum Eki.....	44
1.4.2.1.3. Yönelme Durum Eki.....	44
1.4.2.1.4. Bulunma Durum Eki.....	44
1.4.2.1.5. Ayrılma Durum Eki.....	45
1.4.2.1.6. Araç Durum Eki.....	45
1.4.2.1.7. Eşitlik Durum Eki.....	45
1.4.2. Ad Yapımı.....	46
1.4.2.1. Addan Ad Yapım Ekleri .....	46
1.4.2.2.Eylemden Ad Yapım Ekleri.....	49
1.4.3. Zamirler.....	53
1.4.3.1. Kişi Zamirleri.....	53
1.4.3.2. İşaret Zamirleri.....	54
1.4.3.3. Belirsizlik Zamirleri.....	55
1.4.3.4. Dönüşlülük Zamirleri.....	57
1.4.3.5. Soru Zamirleri.....	57
1.4.4. Zarflar.....	57
1.4.4.1. Zaman Zarfları.....	57
1.4.4.1.1. Yalın Halde Bulunan Zaman Zarfları.....	58
1.4.4.1.2. Addan Türeyen Zaman Zarfları.....	58

1.4.4.1.3. Birleşik Zarflar.....	59
1.4.4.2. Yer Yön Zarfları.....	59
1.4.4.3. Miktar Zarfları.....	60
1.4.4.3.1. Yalın Halde Olan Miktar Zarfları.....	60
1.4.4.3.2. Addan Türeyen Miktar Zarfları.....	60
1.4.4.3.3. Birleşik Halde Olan Miktar Zarfları.....	61
1.4.4.4. Durum Zarfları.....	61
1.4.5. Edatlar.....	62
1.4.5.1. Yalın Halde Olan Edatlar .....	62
1.4.5.2. Araç Durum Eki İsteyen Edatlar .....	63
1.4.5.3. Yönelme Hali Eki İsteyen Edatlar .....	63
1.4.5.4. Ayrılma Durum Eki İsteyen Edatlar .....	63
1.4.6. Bağlaçlar.....	64
1.4.6.1. Sıralama Bağlaçları .....	64
1.4.6.2. Pekiştirme Bağlaçları .....	65
1.4.6.3. Karşılaştırma Denkleştirme Bağlaçları .....	65
1.4.6.4. Cümle Başı Bağlaçları .....	65
1.4.7. Eylemler.....	68
1.4.7.1. Yapıları Bakımından Eylemler.....	68
1.4.7.1.1. Basit Eylemler.....	68
1.4.7.1.2. Türemiş Eylemler.....	68
1.4.7.1.2.1. Addan Eylem Yapım Ekleri.....	68



1.4.7.1.2.2. Eylemden Eylem Yapım Ekleri.....	69
1.4.7.1.2.3. Diğer Eylemden Eylem Yapım Ekleri.....	71
1.4.7.1.3. Birleşik Eylemler.....	71
1.4.7.1.3.1. Ad ve Eylemden Kurulan Birleşik Eylemler.....	71
1.4.7.1.3.2. İki Eylemden Kurulan Birleşik Eylemler.....	73
1.4.7.1.3.2.1. Süretilik.....	73
1.4.7.1.3.2.2. Yeterlilik.....	73
1.4.7.1.3.2.3. Tezlik.....	74
1.4.7.2. Eylem Çekimi.....	74
1.4.7.2.1. Görülen Geçmiş Zaman.....	75
1.4.7.2.2. Anlatılan Geçmiş Zaman.....	75
1.4.7.2.2.1. -dUr'lu Biçim.....	76
1.4.7.2.3. Geniş Zaman.....	76
1.4.7.2.4. Şimdiki Zaman.....	77
1.4.7.2.5. Gelecek Zaman.....	78
1.4.7.2.6. İstek.....	78
1.4.7.2.7. Dilek-Şart.....	79
1.4.7.2.8. Gereklilik.....	80
1.4.7.2.9. Emir.....	81
1.4.8. Bildirme Ekleri.....	81
1.4.8.1 Bildirmenin Geniş Zamanı.....	81
1.4.8.2. Bildirmenin Görülen Geçmiş Zamanı.....	82

1.4.8.3. Bildirmenin Anlatılan Geçmiş Zamanı.....	82
1.4.8.4. Bildirmenin Şartı.....	82
1.4.9. Eylemsiler.....	82
1.4.9.1. Mastarlar.....	82
1.4.9.2. Ortaçlar.....	82
1.4.9.3. Ulaçlar.....	83
1.4.10. Söz Varlığı.....	84
1.4.10.1 Tarama Sözlüğü'nde Bulunmayan Sözcükler.....	84
1.4.10.2. Deyimler.....	85
<b>METİN</b> .....	90
<b>GENEL DİZİN</b> .....	379
<b>YER ADLARI DİZİNİ</b> .....	669
<b>KİŞİ VE KAVİM ADLARI DİZİNİ</b> .....	706
<b>ESER ADLARI DİZİNİ</b> .....	721
<b>SONUÇ</b> .....	724
<b>KAYNAKÇA</b> .....	727
<b>EKLER (TIPKIBASIM)</b> .....	729

**KISALTMALAR CETVELİ**

- A : Nuruosmaniye Kütüphanesi Nüshası.  
a.g.e. : adı geçen eser  
a.g.y. : adı geçen yazma  
Ar. : Arapça  
B : Arkeoloji Müzesi Nüshası.  
bkz. : bakınız  
C : Nadir Eserler Kütüphanesi Nüshası.  
C. : Cilt  
Far. : Farsça  
Gr. : Grekçe.  
Haz. :Hazırlayan  
İt. : İtalyanca.  
krş. : Karşılaştırınız  
Lat. : Latince  
nr. :Numara  
s. : sayfa  
soğd. : Soğdca  
yay. : yayınları  
T. : Türkçe  
TDK : Türk Dil Kurumu

## KARŞILAŞTIRMA CETVELİ

Metne esas aldığımız Nuruosmaniye Kütüphanesi nüshasındaki bir sözcüğün, yararlandığımız diğer nüsha olan Arkeoloji Müzesi nüshası ile karşılaştırılmasını kolaylaştırmak amacıyla hazırlanan bu cetvelde, A nüshasının (Nuruosmaniye) sayfa başlangıçlarının B (Arkeoloji Müzesi) nüshasının hangi sayfalarının başlangıçlarına denk geldiği gösterilmiştir.

<b>A</b>	<b>B</b>
1b	1b
2a	2a
2a	2b
2b	3a
3a	3b
3b	4a
4a	4b
4b	5a
5a	5b
5b	6a
6a	6b
6b	7a
7a	7b
7b	8a

8a	8b
8b	9a
9a	9b
9b	10a
10a	10b
10b	11a
11a	11b
11b	12a
12a	12b
12b	13a
13a	13b
13b	14a
14a	14b
14b	15a
15a	15b
15b	-
16a	16a
16b	16b
16b	17a
17a	-
17b	17b
17b	18a

18a	18b
18b	19a
19a	19b
19b	20a
20a	20b
20b	21a
21a	21b
21b	22a
22a	22b
22b	23a
23a	23b
23b	24a
24a	24b
24b	25a
25a	25b
25b	26a
26a	26b
26b	27a
27a	27b
27b	28a
28a	28b
28b	29a

29a	29b
29b	30a
30a	-
30b	30b
30b	31a
31a	31b
31b	-
32a	32a
32b	32b
33a	33a
33b	33b
34a	34a
34b	34b
35a	35a
35b	35b
36a	36a
36b	36b
37a	37a
37b	37b
38a	38a
38b	38b
39a	39a

39b	39b
40a	40a
40a	40b
40b	41a
41a	41b
41b	42a
42a	42b
42b	43a
43a	43b
43b	44a
44a	44b
44b	45a
45a	45b
45b	46a
46a	46b
46b	47a
47a	-
47b	47b
48a	48a
48b	48b
49a	49a
49b	-



50a	49b
50b	50a
51a	-
51b	50b
52a	51a
52b	51b
53a	-
53b	52a
54a	-
54b	52b
55a	53a
55b	53b
56a	-
56b	54a
57a	-
57b	54b
58a	55a
58b	55b
59a	-
59b	56a
60a	-
60b	56b

61a	57a
61b	-
62a	57b
62b	58a
63a	-
63b	58b
64a	59a
64b	59b
65a	-
65b	60a
66a	-
66b	60b
67a	-
67b	61a
68a	-
68b	61b
69a	62a
69b	-
70a	62b
70b	-
71a	63a
71b	63b

72a	-
72b	-
73a	64a
73b	64b
74a	-
74b	65a
75a	-
75b	65b
76a	66a
76b	-
77a	66b
77b	-
78a	67a
78b	-
79a	67b
79b	68a
80a	-
80b	68b
81a	-
81b	69a
82a	69b
82b	-

83a	70a
83b	70b
84a	-
84b	71a
85a	-
85b	71b
86a	72a
86b	-
87a	72b
87b	-
88a	73a
171a	73b
171b	74a
172a	74b
172b	75a
173a	-
173b	75b
174a	76a
174b	-
175a	76b
175b	77a
176a	-

176b	77b
177a	78a
177b	-
178a	78b
178b	-
179a	79a
179b	79b
180a	80a
180b	-
181a	80b
181b	81a
182a	81b
182b	-
183a	82a
183b	82b
184a	-
184b	83a
185a	83b
185b	-
186a	84a
186b	84b
187a	-

187b	85a
188a	-
188b	85b
189a	86a
189b	-
190a	86b
190b	87a
191a	-
191b	87b
192a	88a
192b	88b
193a	-
193b	89a
194a	89b
194b	-
195a	90a
195b	90b
196a	-
196b	91a
197a	91b
197b	-
198a	92a

198b	92b
199a	-
199b	93a
200a	93b
200b	-
201a	94a
201b	94b
202a	95a
202b	-
203a	95b
203b	96a
204a	-
204b	96b
205a	-
205b	97a
206a	97b
206b	98a
207a	-
207b	98b
208a	99a
208b	-
209a	99b

209b	100a
210a	-
210b	101a
211a	101b
211b	-
212a	102a
212b	102b
213a	103a
213b	-
214a	103b
214b	104a
215a	-
215b	104b
216a	-
216b	105a
217a	105b
217b	-
218a	106a
218b	106b
219a	107a
219b	-
220a	107b



220b	108a
221a	-
221b	108b
222a	109a
222b	-
223a	109b
223b	-
224a	110a
224b	110b
225a	-
225b	111a
226a	111b
226b	-
227a	112a
227b	112b
228a	-

## GİRİŞ

### Zaman Kavramı ve Muvakkithaneler :

Osmanlılarda zaman kavramı ilm-i mîkât olarak bilinen ve namaz vakitlerini belirleyen bilimle ilgilidir. İslâm astronomisinin amaçlarından biri esas olarak namazların tam zamanında ve kıble yönünde kılınabilmesine olanak sağlamaktır. Bu bilimle uğraşan kişiye “muvaqqit” denilmektedir.<sup>1</sup>

Osmanlı Devleti’nde muvaqqithane, muvaqqitlerin çalıştıkları binaya verilen addır. Yer olarak genellikle cami ve mescitlerin girişinde ya da bahçesinde bir iki oda halinde bulunmaktadır. Buralardaki görevleri namaz vakitlerini çeşitli aletlerle belirlemektir.

İstanbul’un fethinden sonra başkent olan İstanbul’da ilk muvaqqithane, Fatih Sultan Mehmed tarafından Fatih Camii avlusuna kurulmuştur. Bundan sonra Beyazıt Camii, Sultan Selim Camii Muvakkithanesi İstanbul’un ilk büyük muvaqqithaneleridir. Bu muvaqqithaneler önemli muvaqqitler yetiştirmiştir. Muvaqqit Mustafa uzun süre Sultan Selim Camii Muvakkithanesi’nde görev yapan muvaqqitlerden birisi olmuştur.

### İslâm Dünyasında Coğrafya:

IX. yüzyıldan itibaren Halife Me’mun dönemiyle İslâm dünyasında bilim hızlı bir şekilde ilerlemeye başlamıştır. Özellikle Halife’nin *Beytü’l-Hikme* adlı Bağdat Akademisi’ni kurması bilim adına oldukça önemli bir gelişme olmuştur. O zamana kadar İslâm dünyasının bilimdeki yeri Yunan eserlerinin Arapça’ya tercümesi ve bunların saklanmasından ibaret olarak görülmüştür. Bu yanlışın en büyük kanıtı bugün Topkapı Sarayı Kütüphanesi’nde bulunan İbn Fadlallahü’l-Umârî’nin *Mesâlikü’l-Absar* ve *Memâlikü’l-Afsar* adlı eserindeki dünya haritasıdır.<sup>2</sup> Batlamyus’un *Coğrafya* (M.S. 150) adlı eserinin Trabzonlu Amirutsez’e çevrilmesinin Fatih döneminde olduğu düşünüldüğünde müslüman coğrafyacıların Batlamyus’un ötesine geçmiş olduklarını

<sup>1</sup> Mustafa Helvacı , Yavuz Unat, “İlm-i mîkât”, *İslâm Ansiklopedisi*, C. 22, s. 133.

<sup>2</sup> A. M. Celâl Şengör, *Bilgiyle Sohbet*, s. 34-35, İş Bankası Kültür Yayınları, Ocak 2014.

**göstermesi** bakımından bu harita oldukça önemlidir.<sup>1</sup> IX. yüzyılda Abbasiler öncülüğünde Bağdat'tan başlayıp bütün İslâm dünyasına yayılan bilim ve sanat yayılması gerçekleşmiştir. Fatih döneminde ise bilim ve sanat alanlarındaki yükselme Osmanlının hiçbir döneminde görülmemiştir. Fatih'in bilime ve özellikle coğrafyaya olan merakı kütüphanesinde bulunan farklı dillerdeki çeşitli coğrafya kitaplarından anlaşılmaktadır. Yine Piri Reis'in haritasının 1929'da onun kütüphanesinde bulunması bu durumun en önemli kanıtıdır.<sup>2</sup>

### **Rönesans ve Batıda Bilimin Yükselişi:**

Avrupa'nın serbest eleştirel düşünceye koyulan tüm yasakları ortadan kaldırması bilimsel gelişmelerin önünü açmıştır. Merak duygusu ve yeni dünyalar keşfetme isteği insanları sorgulamaya itmiştir. Bunun sonucunda Kristof Kolomb adlı Cenovalı denizci dinsel dogmaların değil Batlamyus'un yolundan giderek Yunanlıların Okeanos, Arapların da Karanlık Deniz (Bahrü'l-Muzlim) dedikleri Atlas Okyanusu'nu aşmıştır. İnsanların karşılaştıkları yeni coğrafyalarda o güne kadar kutsal kitaplarda okumadıkları farklı dünyaların olduğunu farketmesi deniz aşırı yolculukların daha da hızlanmasını sağlamıştır. Kolomb'dan altı yıl sonra Portekizli Vazco de Gama Hindistan'da Kalikut'a ulaşmış, Macellan ve ekibi 1522'de dünyanın çevresini dolaşarak gezegenin küre şeklini başka bir yoldan kanıtlamıştır. Tüm bu gelişmeler Avrupa'da büyük bir uyanışa neden olmuş, keşifler sadece coğrafi alanlarda değil, güneş sistemi ve gezegenler üzerinde olmuştur. İtalya'da Galileo Galilei'nin teleskobu keşfetmesi, Kopernik'in her şeyin güneşin etrafında döndüğü fikrini kanıtlamıştır. Kopernik, Galileo ve Kepler ile yükselen bilim, Newton'un yerçekimini bulmasıyla zirveye ulaşmıştır.

### **Osmanlıda Coğrafya:**

Osmanlılarda coğrafya çalışmaları XIX. yüzyıla kadar iki ekol çerçevesinde yürütülmüştür.<sup>3</sup>

1. Medreselerde yetişen bilim adamlarının temsil ettiği Doğu tarzı coğrafya ekolü.

<sup>1</sup> Batlamyus'un Coğrafya adlı eserinin Arapça çevirisi için bkz. Ayasofya Kütüphanesi nr. 2610 ve nr.2596. Ayrıca daha ayrıntılı bilgi için bkz. Yavuz Unat, , "Mustafa İbn Ali el-muvakkit ve İ'lâm el- 'İbâd fi A'lâm el-Bilâd Adlı Risâlesi", EJOS, VII, n.10, s. 1-47, 2004

<sup>2</sup> A. M., Celâl Şengör, *Bilgiyle...*, s. 141-164.

<sup>3</sup> Ekmeleddin İhsanoğlu, Ramazan Şeşen, M. Serdar Bekar, Gülcan Gündüz, A. Hamdi Furat, *Osmanlı Coğrafya Literatürü Tarihi, OCLT, C.2, s.49-52, İstanbul 2000*

2.Denizcilerin ve medrese çevresi dışında kişilerin temsil ettiği Batı Avrupa'daki keşiflere dayalı coğrafya ekolü.

Medreselerde yapılan Doğu tarzı çalışmalar İslâm coğrafya geleneğine dayalı ve edebî türde yapılan eserler olarak ayrılmaktadır. Bu edebî türler daha çok Kazvî'nin '*Acâibü'l-mahlûkât* ve *Garâ'ibü'l-mevcûdât* ile İbni Verdî'nin *Haridetü'l-'Acâib* adlı eserlerinin çevirileri üzerinden ilerlemiştir.

### **İslâm Dünyasında Astronomi**

İslâmiyetin ilk yıllarında namaz vakitleri geleneksel ve insanlar için pratik olan yöntemlerle belirlenirken zamanla gün içindeki gölge boyları esas alınmıştır. İslâm astronomi tarihinde ilk defa Halife Mansur döneminde (744-775) Muhammed b. İbrahim b. Habîb el-Fezzarî "*Ez-zic' ala sini'l-Arab*" adlı çalışmasında günlerin kameri takvime göre hesaplanması için kullanılacak cetvellerin ana hatlarını belirlemiştir.<sup>1</sup> Namaz vakitlerinin bilinmesi esas olduğundan dolayı Osmanlı öncesi dönemde Endülüs, Memlûk ve Suriye'de ilm-i mîkât ve muvakkitlik üzerine ortaya çıkan gelişmeler, Osmanlı astronomisindeki gelişmeleri etkilemesi bakımından önemlidir.

Osmanlı Devleti'nde ilm-i mîkât çalışmaları ve muvakkitlik büyük ölçüde Suriye ve Mısır'da yapılan çalışmaların etkisinde ilerlemiştir. Buna ek olarak Semerkand Rasathanesi'nde hazırlanan tablolar uzun yıllar kullanılmıştır. Bursa'da doğan ve Uluğ Bey'in Semerkand Rasathanesi'ndeki çalışmalara katılan Kadızâde, ardından gelen Ali Kuşçu astronomi çalışmalarını hızlandırmıştır. Kısa zaman içinde Çağminî, Nasirüddin et-Tûsî ve Uluğ Bey'in eserleri ve bunlara yapılan şerhler bir gelenek oluşturmuştur.

### **Muvakkit Mustafa :**

Mustafa b. Ali al-Kostantînî al-Muvakkit al-Hanafi olarak bilinen Muvakkit Mustafa'nın tam adı Muslihüddin Mustafa b. Ali er-Rûmî el-Muvakkit'tir. Kaynaklarda belirtildiğine göre *Tasyîr el-Kavâib al-Samâ'iyya* adlı eserinin Cârullah nr. 1455/7'e kayıtlı bulunan tek nüshasının zahriyesindeki bir kayıta lakabının Muslihüddin olduğu anlaşılmaktadır.<sup>2</sup> Doğum tarihi bilinmemekle birlikte İstanbul'da doğduğu ve 979/1571'de

<sup>1</sup> Salim Aydüz, "İstanbul Muvakkithaneleri ve Muvakkitleri", *Fatih Üniversitesi Araştırma Projesi*, İstanbul, 2009

<sup>2</sup> İhsan Fazlıoğlu, Ramazan Şeşen, Cevat İzgi, Cemil Akpınar, *History of Astronomy Literature During Ottoman Period*, (Haz. Ekmeleddin İhsanoğlu), C. 1, s. 161, IRCICA, 1997, İstanbul

öldüğü belirtilmektedir.<sup>1</sup> Uzun süre İstanbul'daki Sultan Selim Cami'sinde muvakkitlik yaptığından dolayı üzerinde çalıştığımız eseri *Tuhfetü'z-zaman*'da, *Hall-i Daire-i Mu'addil* ve *Ferah Feza* adlı eserlerinde kendini Mustafa b. Ali el-Muvakkit bi'l-cami'ü'l-hakânü's-selimî olarak tanıtmıştır.<sup>2</sup> Yine bu görevine bağlı olarak 'Koca Saatçi' olarak anıldığı bilinmektedir.

## Eserleri

**1.İ'lamü'l-İ'bad fî A'lamü'l-Bilad:** Muvakkit Mustafa'nın matematiksel veriler kullanarak 931/1525'te Türkçe yazdığı eserlerindendir. Çin ile Fas arasındaki yüz büyük şehir ile İstanbul arasındaki kuş uçuşu uzaklığı, boylamı ve enlemi, en uzun ve en kısa günü gibi astronomi ve coğrafya bilgileri içeren eden eseri, Kanunî Sultan Süleyman'a sunmuştur. Birçok kütüphanede otuzdan fazla nüshası bulunmaktadır. Bu da eserin oldukça yaygın kullanıldığını göstermektedir.<sup>3</sup>

**2. Ferah Feza :** Muvakkit Mustafa, bu eserini Kânunî Sultan Süleyman'ın sadrazamı İbrahim Paşa'ya sunduğunu eserin ön sözünde belirtmiştir.<sup>4</sup> Türkçe olarak yazdığı eserde kendi buluşu olan "Rub-ı afakî" adlı bir astonomi aletinin yapımını ve kullanılmasını bir mukaddimeyle birlikte yirmi bab içinde açıklamıştır. Tarih içermeyen eser, 1523-1536 arasında yazılmış olmalıdır.<sup>5</sup>

**3. Kifayetü'Kanû' fiyü'l-'Amel biyü'l-Rub'ü'l-Maktu':** Arapça yazdığı bu eserde Muvakkit Mustafa, astronom-muvakkit Sibtü'l-Mardinî'nin *İzharü'l-Sirri'l-Muvadda'* adlı çalışmasını bir mukaddime ve onbeş bab üzerine düzenleyerek daha anlaşılır hale getirmiştir.<sup>6</sup>

**4. Kifayetü'l-vakt bi ma'rifetü'l-da'ir ve fazlihi ve's-semt:** 935/1529 tarihinde telif edilen *Risale-i mukantarât* olarak bilinen ve rub'-ı mukantarât adlı astronomi aletinin

<sup>1</sup> Tam ölüm tarihiyle ilgili olarak İhsan Fazlıoğlu a.g.e. Safer 979/Haziran 1571; F. Nafiz Uzluk 15 Şevval 979/1 Mart 1572; Salim Aydın 2 Mart 1571 /5 Şevval 978

<sup>2</sup> *Tuhfetü'z-zaman*, Nuruosmaniye Kütüphanesi Nüshası, nr.2993; Ferah Feza, Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi 19 Hk 3018/7, ayrıca bkz. Ferah Feza, Bayezid Devlet Kütüphanesi, Veliyüddin Efendi nr. 2282/3; Hall-i Daire-i Mu'addil, Manisa İl Halk Kütüphanesi 45 Hk 1479

<sup>3</sup> Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud nr. 5633, müellif nüshası

<sup>4</sup> Ferah Feza, a.g.y. 105b-11-12

<sup>5</sup> <http://www.ihsanfazlioglu.net/yayinlar/makaleler/1.php?id=111>

<sup>6</sup> Kandilli Rasathanesi, nr. 357/1

bir mukaddime ve on iki bab içerisinde geometrik, trigonometrik, astronomik özellikleri ile kullanılmasından bahsetmektedir. Eserin yüzyirmi iki civarında nüshası bulunmaktadır.<sup>1</sup>

**5. Teshilü'l-Mikat:** İlk olarak 935/1529 tarihinde telif ettiği bu eserinde “rub‘-ı müceyyeb” aletinin yapımı, matematik ve astronomik özellikleri ile kullanımından Türkçe olarak bahsetmektedir. İhsan Fazlıoğlu’nun belirttiğine göre eser, kütüphanelerde beş farklı adla bulunmaktadır. *Tertib Teshil el-Mikat, Teshilü'l-Mikat ve Ta‘yini‘l-Evkat, Vafiyatü'l-Evkat ve Risale-i Rub‘-ı Müceyyeb*. Eser tüm bu adlarıyla birlikte ele alındığında günümüze kadar gelen yüze yakın nüshasının olduğu görülmektedir.<sup>2</sup>

**6. Risale-i Ceyb-i Afakî:** Muvakkit Mustafa’nın 935/1529 yılında bir mukaddime ve yirmi beş bab üzerine telif ettiği diğer bir eseridir. Bu eserde “muceyyeb-i afakî” adlı astronomi aletinin yapımı ve kullanımı ile matematik özelliklerinden bahseder. Yine Türkçe kaleme aldığı bu eserin elliye yakın nüshası günümüze kadar gelmiştir.<sup>3</sup>

**7. Hall-i Da‘ire-i Mu‘addilü’n-Nehar:** Muvakkit Mustafa’nın Yavuz Sultan Selim Camii muvakkitiyken kaleme aldığı ve bir mukaddime, dokuz bab ve bir hatimeden meydana gelen bu eserinde, pratik astronomi meselelerinin bu aletle İstanbul enlemine göre nasıl hesaplanacağını göstermektedir. Türkçe yazılan eser 17 Cemâziyelevvel 938/ 27 Aralık 1531’de Sadrazam Ayas Paşa’ya sunulmuştur.<sup>4</sup>

**8. Risale-i Usturlab-ı Selimî:** 951/1544 tarihinde Zic-i Uluğ Bey esas alınarak yazılan bu hacimli eser usturlab âletinin tarihi açısından oldukça önemlidir. Türkçe olarak yazılan eserde, usturlab ve çeşitlerinin yapımı, matematik özellikleri ile kullanışlarını bir mukaddime ve kırk beş bab üzere incelenmiştir. Eserin otuzdan fazla nüshası çeşitli kütüphanelerde bulunmaktadır.<sup>5</sup>

**9. Risale fi‘l-‘Amel bi‘z-Zatü‘l-Kürsî:** Müellif tarafından 956/1549 tarihinde bir mukaddime ve otuz bab üzere telif edilen eserde top şeklinde olan “zatü‘l-kürsî” adlı

<sup>1</sup> Wien nr. 1430/1, müellif nüshası

<sup>2</sup>Kandilli Rasathanesi nr.44; ayrıntı için bkz.

<http://www.ihsanfazlioglu.net/yayinlar/makaleler/1.php?id=111>

<sup>3</sup> Kandilli Rasathanesi, nr. 132/1

<sup>4</sup> Tarafımızdan görülen yazmanın bitişinde ‘... ‘aşere cemâziye‘l-evveli sene şemâne ve şelâşine ve tis‘a mie ‘alâ yedi Muştafâ’ ibaresi bulunmaktadır. İhsan Fazlıoğlu’nun vermiş olduğu bilgilere ek olarak Arzu Torun tarafından yapılan yüksek lisans tezinde de bu tarih belirtilmektedir. Ayas Paşa’nın 1536-1539 yılları arasında sadrazamlık yaptığı düşünüldüğünde eserin sunulmadan çok daha önce yazılmış olduğu akla gelmektedir. bkz. Arzu Torun, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Türk Dili Ana Bilim Dalı, Muvakkit Mustafa b. Ali Rûmî’nin hall-i Daire-i Mu‘addil’i (Çeviri yazılı Metin- Gramer İncelemesi), danışman Prof. Dr. Ayşe İlker, Manisa, 2011; ayrıca Hall-i Daire-i Mu‘addil, Manisa İl Halk Kütüphanesi 45 Hk 1479; Nuruosmaniye nr. 4891/4, müellif nüshası

<sup>5</sup> Süleymaniye Kütüphanesi, Serez nr. 1923

astronomi aletinin yapımı, astronomi özellikleri ve kullanımı konusu ele alınmıştır. Türkçe yazdığı eserinde yazar özellikle bu astronomi aletiyle namaz vakitlerinin çeşitli bölgelerde nasıl tespit edilebileceği üzerinde durur.<sup>1</sup>

İhsan Fazlıoğlu'nun belirttiğine göre yazma kütüphanelerinde kendisine ait olduğu düşünülen altı Türkçe eser daha mevcuttur. Bu eserlerden özellikle bir mukaddime ve yirmi bir bab üzeret oluşturulan *Risale-i fî Rub'ü'l-Mukantarât* adlı hacimli çalışma dikkati çekmektedir. Eserde 'mukantarât' adlı astronomi aletinin yapımı, astronomik özellikleri ve kullanımı incelenmiştir. Ancak eserin en önemli özelliği mukantara aletinin kullanımını bol örneklerle uygulayarak göstermesidir.<sup>2</sup>

**10. Tuhfetü'z-zaman ve Haridetü'l-A'van :** Yazarın en hacimli eserlerindedir. Astronomi, coğrafya ve kozmografya gibi farklı konuları içeren eserde yedi iklim, dağlar, denizler, nehirler, önemli şehirler, adalar, kuyular anlatılmaktadır. Nüshalardan birinde belirtildiğine göre XVI. yüzyılda yazılan bu eserde yazar, Çağmînî, Kadızâde Rûmî, İbn Esîr, Demîrî'nin *Hayâtü'l-hayevân*'ı, Kazvînî'nin *'Acâyibü'l-mahlûkât*'ı, *Tebîre* ve *Tezkire* şerhleri, İbni Verdî'nin *Haridetü'l-'acâyibi* gibi yazarlar ve eserlerinden faydalandığını belirtmektedir. İhsan Fazlıoğlu'nun ve ona ithafen birçok tezde ve çalışmada eserin yazılış tarihi 932/ 1526 olarak belirtilmiştir.<sup>3</sup> Fakat Arkeoloji Müzesi nr. 1087'de bulunan nüshanın bitiminde eserin 954 Muharrem'de yani 1547'de tamamlandığı belirtilmektedir.<sup>4</sup> 979 /1571'de öldüğü bilinen Muvakkit Mustafa'nın bu eseri oldukça genç bir yaşta kaleme aldığı anlaşılmaktadır.

**Önemi:** Bu eser yazarın en hacimli ve en çok nüshası bulunan eseri olmasının yanında Türkçe yazılmış olması bakımından oldukça önemlidir. Birçok eserinde belirttiği gibi okuyanların rahat anlayabilmesi için Türkçe yazdığını bu eserinde de ifade etmiştir. Eser XVI. yüzyılda Türkçenin coğrafya, astronomi gibi alanlardaki durumunu yansıtır nitelikte olması bakımından önemlidir. Alanın terminolojisi açısından bu yüzyıldaki Osmanlı bilim dili konusunda fikir verici niteliktedir.

<sup>1</sup> <http://www.ihsanfazlioglu.net/yayinlar/makaleler/1.php?id=111>

<sup>2</sup> Muvakkit Mustafa'nın eserleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.ihsanfazlioglu.net/yayinlar/makaleler/1.php?id=111>

<sup>3</sup> İhsan Fazlıoğlu, "Mustafa b. Ali el-Muvakkit", *İslam Ansiklopedisi*, C. 31, s. 287-288, 2006.

<sup>4</sup> Arkeoloji Nüshası, nr. 1087 "min şehri muharremi'l-harâm sene erba'a ve hamsin ve tis'ami'ete hasbuna'llahü ve ni' mel-vekil"

**Bölümleri** : Yazar giriş bölümünde eserinde hangi konuları anlattığını sırasıyla açıkladıktan sonra herkesin kolaylıkla anlayabilmesi için eserini Türkçe yazdığını belirtmektedir. Eserin adını açıklayarak bu eseri yazarken hangi yazarlardan ve eserlerden yararlandığını açıklamaktadır. Eserin ilk bölümünde gökte bulunan gezegenler, büyüklükleri, yerleri, hareketleri, şekilleri gibi konular açıklanmıştır. İkinci bölümde dünyanın şekli, nerede durduğu, denizler, önemli şehirler, adalar, ırmaklar, çeşmeler ve kuyular, dağlar, yedi iklim ve üzerlerinde bulunan şehirler açıklanmıştır. Yazar üçüncü bölüm olarak belirtmese de yeni bir konuya geçerek gölge konusunu açıklamış, oruç açma ve sahur vakitlerinin belirlenmesi hakkında bilgiler vermiştir. Son olarak her yeni ayda nelere bakmanın, hangi işleri yapmanın iyi ve kötü olduğunu açıklamıştır.

**Nüshaları** : Eserin bildiğimiz altı nüshası bulunmaktadır. Bunların üçü yurtdışında üçü de yurtiçinde bulunmaktadır. Yurtiçinde bulunan üç nüsha elimizde bulunmaktadır. İngiltere British Museum, Sloane, 7896'da kayıtlı olduğu bilinen nüshaya ulaşamadık. Müze yetkilileriyle yapılan uzun yazışmalar sonucunda yazmanın katalogta gösterilen yerde bulunmadığını, büyük ihtimalle taşınma esnasında kaybolduğu anladık. Bu nedenle çalışmanın temeli elimizde bulunan üç nüsha üzerinden yapılmıştır. Bu nüshalar ve özellikleri aşağıdaki gibidir.

**A< Nuruosmaniye Kütüphanesi, nr.2993:** Bu nüsha 228 yaprak ve 19 satırdan oluşmaktadır. Sadece 34a-34b-149a-149b-153a-153b 18; 88a-88b 20; 228a 6 satırdır. Harekesiz ve nesihle yazılmıştır. Kimi satırlarda emin olunamayan sözcüklerin yazımında hareke kullanılmıştır. Konu başlıklarında kırmızı renk kullanılmış, bunun dışında siyah mürekkeple yazılmıştır. Çalışmada bu kırmızı başlıklar koyu siyahla belirtilmiştir. Metinde 141a-142b'de bazı derece ve dakikalar ebced hesabı kullanılarak verilmiştir. Harfler metinden aynen kopyalanarak derece ve dakika karşılıkları dipnotlarda gösterilmiş, okunamayan harfler soru işaretiyle bırakılmıştır. Çalışmada bu nüsha "A" ile gösterilmiştir.

**B< İstanbul Arkeoloji Müzesi, nr. 1087:** Divâni hatla yazılan bu nüsha oldukça özensizdir. 112 yapraktan oluşan metin çoğunlukla 15 satır; 46a'dan itibaren 16, 19, 20, 21 ve 22 satır olarak değişiklik göstermektedir. Konu başlıklarının kırmızıyla yazıldığı metnin bitiminde tarih ibaresi bulunmaktadır. Bu durum, nüshanın müellif nüshası olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Çalışmada bu nüsha "B" ile gösterilmiştir.

**C< İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Ty. nr. 6591/1:** Bir mecmua içinde bulunan bu nüsha 101 yaprak ve 19 satırdan oluşmaktadır. Metnin baş kısmı



eksiktir. Başladığı kısım A nüshasının 88b-3 bölümüne denk gelmektedir. Herhangi bir tarih içermeyen bu nüsha, yazım özellikleri bakımından XVII. yüzyılda yazılmış olmalıdır. Metin içerik bakımından oldukça özensiz ve kısaltılmış haldedir. Yer yer hareke kullanılan metnin bitiminde cetveller ve çeşitli hesaplamalar içeren başka bir metin devam etmektedir. Çalışmada bu nüsha “C” ile gösterilmiştir.

### **Esas Alınan Nüshaların Tespitinde İzlenen Yöntem**

Nüsha tespitinde tarih içeren bir nüshanın bulunması en önemli belirleyici olmuştur. Tarihli metin çalışmanın yönünü değiştirmiş, elde bulunan nüshalardan ortak bir metin elde edilmiştir. Belirgin farklılıklar ve eksiklikler gösterilerek metnin tam bir edisyonkritiği hazırlanmıştır.

### **Nüshalar Arasındaki Belirgin Farklar:**

Çalışmada üç nüsha karşılaştırılarak ortak bir metin oluşturulduğu için nüshalarda da belirgin farklılıklar sözkonusu olmuştur. En eski nüshanın B nüshası olduğu düşünöldüğu için sözcük tercihinde orada geçen eskicil sözcükler tercih edilmiştir. Örneğin A nüshasında çoğunlukla “aşağı” olarak geçen sözcük, B nüshasında birkaç örnek dışında “aşağa”dır. Bu nedenle çalışmada da tercih “aşağa”dan yana olmuştur. Yine anlam bütönlüğu bakımından bozukluk olan bölümler, B nüshasındaki bölümlerle değiştirilmiştir. Sayıların yazımları B nüshasında daha net olduğu için bu nüshadaki yazımlar tercih edilmiştir.

A nüshasında “ki” bağlacı kullanılırken B nüshasında daha çok “kim” tercih edilmiştir.

A nüshasında “ise, idi, ile, imiş” gibi örneklerde ek eylem gösterilirken B nüshasında bitişiktir.

A nüshası çoğunlukla “dek” edatını kullanırken B nüshası “degin” kullanmıştır.

A nüshasında ağırlıklı olarak “mābeyn”, B nüshası “arası”nı tercih etmiştir.

### **Metin Kuruluşunda İzlenen Yöntem:**

Çalışmanın başlangıcında en hacimli ve en tam olarak elimizde bulunan A nüshası esas nüsha olarak belirlenmiştir. Daha sonra B nüshasının incelenmesi esnasında nüshanın

bitimindeki tarih ibaresi bu nüshanın müellif nüshası olabileceğini düşündürmüŖ ve çalışmanın yönünü bu nüshaya evirmemize neden olmuştur. B nüshası esas nüsha olarak alınıp her iki nüshanın karşılaştırılması yapılmıştır. Fakat transkripsiyon sırasında B nüshasının 75a-13'den A nüshasının 171a'ya kadar olan bölümünün eksik olduğu görülmüştür. Bu nedenle A ve B nüshasından ortak bir metin elde etme yoluna gidilmiş, farklılıklar ve eksiklikler giderilerek dipnotlarda belirtilmiştir. Her iki nüshadaki eksiklikler içinse C nüshasından eklemeler yapılmıştır. Fakat bu nüsha eksik ve kısaltmalardan oluştuğu için sadece okunamayan sözcüklerin netleştirilmesinde çalışmamıza yardımcı olmuştur.

### **Metnin Dil İncelemede İzlene Yöntem**

Eser incelemesi oluşturulan ortak metin üzerinden yapılmıştır. Dil incelemesi açısından metindeki belirgin farklılıklar ve aykırılıklar açıklanmış, bilinen ve sürekli tekrar edilen konulara girilmemiştir. Metnin Türkiye Türkçesi açısından farklılık gösteren yapıları, dönemin dil özelliklerine uymayan kullanımları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Sözcükler olarak metinde kullanılan deyimler ve kalıplar belirlenerek anlamları verilmiştir

### **Dizin kuruluşunda İzlene Yöntem**

Metnin dizini hazırlanırken oluşturulan ortak metin esas alınmıştır. Dizin Genel ve Özel Adlar Dizini olarak iki bölümden oluşmaktadır. Genel dizinde metinde geçen sözcüklerin tümü ve geçtikleri yerler gösterilmiştir. Madde başı olan sözcüklerin anlamları verilirken, metindeki kullanımları esas alınmıştır. Madde başları çoğunlukla tek sözcüğe indirgenmiş, birleşik ve kalıplaşmış halde bulunan sözcükler madde başı olarak değil, türev olarak verilmiştir. Madde başından sonra, sözcüğün aldığı ekler ve birleşik sözcükler, öncelikle sözcüğün aldığı ekler alfabetik sıraya göre sıralanmış, ardından türevlere yer verilmiştir. Anlamları belirlenemeyen kimi sözcükler soru işaretiyle bırakılırken, okunuşundan emin olunamayan madde başlarının da yazımları dipnotta gösterilmiştir.

Özel Adlar Dizini kendi içinde üç bölüme ayrılmaktadır. Kişi ve Kavim Adları, Yer Adları ve Eser Adları olarak gruplandırılan bu dizinlerde metinde geçen kişi adları, coğrafi bölge ve yer adları, yazar ve eser adları belirlenmiştir. Madde başı olarak verilen kişi adları, bulunabildiği ölçüde anlamlandırılmıştır. Bunun dışında metindeki kullanımlarına göre açıklanmıştır. Yer adlarında adı geçen bölge, ada, dağ, nehir, kuyu gibi kavramlar,

metinde çoğunlukla gerçekliği belli olmayan yerleri ifade ettiği için açıklanmasında metindeki kullanımları esas alınmıştır. Bugün bildiğimiz dağlar, denizler, şehirler ya da bölgeler kısaca açıklanmıştır. Eser adlarında ise metinde adı geçen birçok yazarın ifade edilen eserleri madde başlarını oluşturmaktadır. Bunlardan çoğu açıklanırken, bulunamayanlar soru işareti olarak bırakılmıştır.

## BÖLÜM I

### YAZIM VE DİL ÖZELLİKLERİ

#### 1.1. YAZIM ÖZELLİKLERİ

##### Türkçe Sözcüklerin Yazımı

##### Koruyucu Ünsüzün Kullanılmadığı Sözcükler

Metinde belirtme durum ekinden önce kullanılan y koruyucu ünsüzü bazı yerlerde işaretlenmemiştir. Bu sözcüklerde y (ي) yerine koruyucu ünsüz olarak hemze (ء) kullanıldığı görülmektedir. Hemze kullanılan sözcükler çeviri yazıda ‘y’ ile gösterilmiştir.

Bu kullanıma örnek olan bazı sözcükler şunlardır:

cezîreyi (83b/3, 96a/12), daķıķayı (19a/11), du‘âyı (35b/7), ejderhâyı (56a/6), geceyi (41b/13), gemiyi (51b/1), ğuşşayı (228a/2), ħurmayı (179a/19), keçiyi (124a/11), kişiyi (119b/15), kıubbeyi (166b/18), kıuyuyu (119a/19), nesneyi (69a/5), şuyı (50b/14), ‘ulemâyı (37b/14), yumurdayı (44a/1, 3), yumurıayı (175b/16).

İki örnekte hemze kullanılmamış, sözcükler y ile yazılmıştır.

kendüyi bilen (223a/18), yavııyı (64a/10)

##### 1.1.1. Ünsüzlerin Yazımı

Metinde ünsüzlerin yazımı ile ilgili olarak tutarlı bir durum söz konusu değildir. Özellikle Türkçe sözcüklerdeki ç ve p ünsüzlerinde düzensizlik vardır. Bu ünsüzler çoğu yerde b (ب) ve c (ج) harfleriyle gösterilmiştir.

##### 1.1.2. ç Ünsüzünün Yazımı

Sözcük başı, ortası ve sonunda bu ses çim (چ) veya cim (ج) ile yazılmıştır. Çeviri yazıda bu harfin geçtiği sözcükler, metinde görüldüğü gibi yazılmıştır.

Metnimizde sadece iki yerde geçen ve uzun ünlü bir sözcük olan ‘ac’ sözcüğü iki örnekte de farklı yazılmıştır.

bir müselmān bir aç müselmānı ta'āmlandura (160a/11) (اچ), hiç yēyecek nesne bulamayup ac qaldılar (64b/18) (اچ قالدیلر)

Yine son hecesi asli uzun ünlülü olan *ağac* sözcüğü metinde 19 yerde yalın durumda geçerken bunların sadece birinde ç (چ) kullanıldığı görülmektedir.

gemisi ağacından bir pāre *ağaç* aşılmış tırur (165b/11), halkınuñ libāsları *ağac* yapraqlarından idi (78a/13), kāfur ağacı bu cezīrededür bir büyük *ağacdur* ki (58a/13) (اعجدر), ol ağac bir büyük *ağaçdur* ki (119a/4) (اچاچدرکه)

'kaç' sözcüğü metnimizde yalın halde 2 yerde kullanılmıştır. Bu kısımlarda ç kullanılırken, sözcük ek aldığında ötümlüleşerek c ile kullanılmıştır.

bu' d-ı mesāfeleri kaç mildür (140b/2) (قاچ), müsāfir kaç ise ol qadar çağırur (96b/13) (قاچ-ایسه)

nēce ve nēçe sözcüklerinin kullanımında c ve ç'nin durumu oldukça tutarsızdır. Metnin çeviri yazısında genel olarak nēce tercih edilmiştir.

### 1.1.3. p Ünsüzünün Yazımı

balıguñ yağıni her kim *parmağına* sürse (110b/10) (برمغنه), her *barmaqları* bir qarışdur (100b/16) (برمغلری), *pirinc* ve Hindistān qozı ve şeker qamışı (64b/3) (پیرنج), *birinc* ve üzüm ve şeker qamışı (71b/7) (برنج), ve yemişler *pişer* ve quraqlar olur (24b/18) (پیشر), ve yumurṭayı qorsañ *bişer* (175b/16) (پیشر), *yap yap* aşığa enmege başlar (224a/13) (ياب ياب), *yapça yapça* eser (35a/17) (ياچچه ياچچه)

top sözcüğü sadece bir yerde p ile yazılmıştır.

bir *top* gibidür ki ol *topuñ* kutrı (44a/12) (طوبت), bu *topuñ* üzerine (44a/14) (طوبت), bir büyük *top eylemişdür* (144b/11) (طوب المتندر)

Ulaç eki –up/ -üp de tüm örneklerde b ile yazılmıştır.

cümlesini içine *alup* (11b/7) (الوب), ol gizlü delâ'ili *bilüp* (38b/19) (بَلُوب)

#### 1.1.4. s Ünsüzünün Yazımı

Türkçe ince sıradan ünlüler taşıyan sözcüklerin sin (س), kalın sıradan ünlüler taşıyan sözcüklerin sad (ص) ile yazılması genel kuraldır. Ancak bu kurala aykırı yazımlar görülmektedir.

iki tarafında olan *sıvalar* ki (184b/2) (اسو لکه), dürlü dürlü edviyeler ile *şvamiş* (125b/19) (صوامش)

#### 1.1.5. Sözcük ve Eklerin Yazımı

Metnimizde bazı sözcüklerin yazımında farklılıklar söz konusudur. Eklerin çoğunlukla sözcüğe bitişik yazılmasına karşın, ayrı yazılan örnekler de bulunmaktadır.

##### ne Sözcüğünün Yazımı

Bu sözcük metnimizde kendisinden sonra gelen kim, kadar ve miqdâr sözcüklerine çoğunlukla bitişik yazılmıştır. Ayrı yazıldığı örnekler azdır.

51 yerde geçen “ne kadar” sözcüğünün bitişik ve ayrı yazıldığı bazı örnekleri aşağıdaki gibidir.

ne kadar (7a/2) (نقدار), (4b/15) (نه قدر), (8b/18) (نقدر), (104b/14) (نقدر), (28b/10) (نه قدر), (37a/6) (نه قدر)

Metnimizde sadece 3 yerde geçen “ne ki”, hepsinde de bitişik yazılmıştır.

ne ki (33a/3) (نكى), (81b/11) (انكه), (120b/5) (نكه)

Metnimizde 33 yerde kullanılan “ne miqdâr” sözcüğünün bitişik ve ayrı yazıldığı bazı örnekleri şunlardır.

ne miqdâr (3a/6) (نه مقدار), (3a/8) (نقدار), (140a/15) (نقدار)

ne miḳdārdur (15b/15) (مقداردر), (142a/4) (نه مقدار), (3a/17) (نمقداردر)

### ḳadar Sözcüğünün Yazımı

Bu sözcük kendisinden önce gelen bu, ne, ol ve şol gibi sözcüklere kimi yerlerde bitişik kimi yerlerde de ayrı yazılmıştır.

bu ḳadar (22b/16) (بوقدر), (208b/10) (بوقدرا)

ne ḳadar (39a/3) (نقدر), (40a/16) (نه قدر)

“ol ḳadar” sözcüğü metnimizde toplam 5 yerde geçmiştir. İki defa ayrı yazılan sözcüğün birisi satır sonuna gelmiştir.

ol ḳadar (70a/4) (اولقدر), (146b/19) (اولقدر), (96b/14) (اول قدر)

14 defa geçen “şol ḳadar” ifadesi, sadece üç yerde ayrı yazılmıştır.

şol ḳadar (12b/11) (شولقدر), (41b/19) (شولقدر), (156a/8) (شول قدر), (182b/19)

(شولقدر), şol ḳadar ki (12b/15) (شولقدرک)

### miḳdār Sözcüğünün Yazımı

Metnimizde oldukça sık kullanılan “miḳdār” sözcüğünün, bir, birer, bu, ne, ol, şu gibi sözcüklere ayrı ve bitişik yazıldığı durumlar aşağıda verilmiştir.

bir miḳdār (28b/19) (بمقدار), (83b/17) (بمقدار), bir miḳdārı (37a/4) (بمقداری), bir miḳdārımı (114a/17) (بمقدارنی), birer miḳdār (144a/15) (ببمقدار), bu miḳdār (20a/17) (بومقدار), bu miḳdārdur (48b/13) (بومقداردر)

“ne miḳdār” sözcüğünün yazımında kimi zaman ayrı çoğu zaman da bitişik yazımlar görülmektedir. Bu durum peş peşe gelen satırlarda bile tutarsızlık göstermektedir.

ne miḳdār (3a/18) (نمقدار), (4b/10) (نمقدار), (47a/18) (نه مقدار), (10a/1) (نمقدار)

(10a/2) (نه مقدار), ne miqdârdur (3a/17) (نقداردر), ol miqdâr (76b/8) (اولمقدار),  
(122b/11) (اولمقدار), şu miqdâr (115b/14) (اشومقدار)

### ile Sözcüğünün Yazımı

Metnimizde “ile” sözcüğünün yazımında belli bir düzen yoktur. Bazen kendinden önceki sözcüğe bitişik, bazen de ayrı yazılmıştır. Özellikle yararlanmış olduğumuz Arkeoloji Müzesi nüshasında bu ekin çoğunlukla kendinden önceki sözcüğe bitiştiğini görmekteyiz.

mişâl ile (4a/7) (مثاليله), yağla (70a/3) (ياغله), açlıgıla (159b/15) (آچلغله),  
âdemile (145b/13) (ادميله), âdemle (70b/11) (ادمله); gücile (24a/4) (كوجيله)

### i- Ek Eyleminin Yazımı

Ek eylem ( i-) metnimizin kimi yerinde kendisinden önce gelen sözcükten ayrı, kimi yerinde koruyucu ünsüz alarak sözcüğe bitişik yazılmıştır. Bu durumun bazı örnekleri aşağıdaki gibidir.

acıyken (116b/14) (وجيزنا), begiydi (102b/1) (بكيدي), ağarmış iken (80b/4)  
(اغزش ايكن), gele idi (106b/7) (بكه ايدى), alaydı (15b/1) (اليدى), gibi idi (107b/1)  
(گجايدي), gibiydi (117b/4) (گبيدي), anılmış idi (90a/16) (انگلمش ايدي), gideriken (95a/4)  
(گيدر يكن), giderken (36b/13) (گيدر كن), kimse idi (50a/6) (كسه ايدي), kimseydi (209a/19)  
(كسيدي)

### ki Bağlacının Yazımı

Bu bağlacın metinde hem kendinden önceki sözcükle bitişik hem de ayrı yazıldığı görülmektedir.



hemān ki (23a/8) (همانکه), hemān ki (46b/12) (همانکه), her kim ki (59b/5) (هرکیم که),  
 ol ki (139a/18) (اولکه), kaçan ki (191a/2) (چکانه), mādām ki (5b/4) (مادامکه), şöyle ki  
 (14b/1) (شویلهکه), dēdi ki (171a/3) (دیدکه)

### de/da Bağlacının Yazımı

#### de bağlacı

Metnimizde 13 yerde geçen “de” bağlacı, sadece 4 yerde kendisinden önce gelen sözcüğe bitişik yazılmıştır.

ben de (30a/9) (بنده), filleri de (164a/3) (فیلری ده), göre de gele (209b/3)  
 (گوره ده که), eksük de olsa (226a/9-10) (اکسکه اولسه)

#### da bağlacı

Metnimizde 13 yerde geçen “da” bağlacı, 2 örnekte bitişik yazılmıştır.

bu da (10a/6) (بوده ا), tırda da (76a/14) (طوردی ا), îmān da (39a/18) (ایمانده ا),  
 metā‘ı da (72a/13) (متاعیده)

### içün Edatının Yazımı

Metnimizde çoğunlukla kendisinden önceki sözcüğe bitişik yazılan “içün” edatı, 10 yerde ayrı yazılmıştır. Ayrı ve bitişik yazıldığı sözcüklerden bazıları aşağıdaki gibidir.

içmek için (49a/18) (ایچماک ایچون), aqsun için (132b/14) (اقسون ایچون), aņunçün  
 (177a/2) (انچون), bilmegiçün (5a/12) (بلیکچون), kuvvet bulmağičün ise (114a/12)  
 (چقا میچون), çıkmamağičün (201b/2) (قوة بولمغیچون ا)

### Zamir n’sinin Yazımı

Zamir n’si metinde çoğunlukla nun (ن) ile gösterilmiştir. Fakat ‘kendü’ dönüşlülük zamirinin bir örnek dışında belirtme ve yönelme ekleri aldığıında, zamir n’si yerine y (ی) ile kullanıldığını görmekteyiz.

kendüni (68b/14) (کندنی), kendüye (51b/10) (کندوی), kendüyi bilen (223a/18) (کندوی بلن)

Yine metnimizde ‘evvelki’ sözcüğünün yönelme eki aldığı zamir n’si kullanılmadığı iki örnek bulunmaktadır.

evvelkiye (47a/2) (اوکیه), (200b/7) (اوکیه)

### 1.1.6. İkili Yazılan Sözcük ve Ekler

Metnimizde kullanılan bazı sözcükler iki ya da üç farklı yazımla karşımıza çıkmaktadır. Bunların bir kısmı ses bilgisi bölümünde inceleneceği için burada sadece örnekleri vermekle yetineceğiz.

‘acā’ib (50a/14) (عجائب), ‘acāyib (156b/17) (عجائب),

ağac (86b/18) (اغج), ağac yapraklarıdır (55a/6) (اغج),

adaya (191a/19) (ادایه), aṭa (49b/15) (اطه)

aşağa (4b/5) (اشعاع), aşağı (29a/5) (اشاغی)

bāğçe (95b/3) (باغچه), baġçelerdür (170a/6) (بغچه لرد)

bāğçelü (185a/16) (باغچلو), baġçelü (187a/8) (بغچلو)

barmaġları (100b/16) (برماقلى), parmaġına (110b/10) (برمغينه)

bıçkısı (69a/3) (بچکسى), bıçkusına (82b/10) (بچکوسنه), bıçgu (91b/13) (بچغو)

biraz (20a/18) (براز), birazın (166b/19) (برازن), birez (84a/12) (برز)

birinc (71b/7) (برنج), pirinc (64b/3) (برنج)

cā’iz (5b/11) (سجائز), cāyizdür (75b/13) (سجائزدر)

daġılur (120a/17) (داغور), ṭaġıldı (37a/7) (طاغلدى)

duta (169b/5) (دوته), ṭutdı (118a/15) (طوتدى)

- dā'ire (131b/7) (دائرة), dāyireden(47a/7) (دایره وده)
- dalğalıqlar (97b/10) (دالغالار), ƭalğalıq (35a/12) (طالغاق),
- dırnaqları (91a/19) (دیرناقلار), ƭırnaqları (32b/4) (طیرناقلار),
- doğunup (106a/7) (دوقونوب), ƭoƭunduğı (36b/19) (طوقندغ)
- dutulmuş (33a/3-4) (دوتولمیش), ƭutulduğı (31b/13) (طوتولدیغ)
- dülāb (136b/12) (دولاب), ƭülābları (178b/12) (طولابلری)
- durasız (83a/15) (دوراسیز), ƭuranlar (115a/10) (طورانلار),
- düşmān (197b/11) (دشمان), düşmānumuz (89a/13) (دشمانمز), düşmen (94a/16) (دشمن),
- fā'ide (161b/7) (فایده), fāyidesinüŋ (28a/10) (فایدهسینون)
- ğarā'ib (51b/16) (غاریب), ġarāyibden (4a/1) (غاریبدن)
- ğā'ib oldı (46b/10-11) (غایب اولدی), ġayb oldı (37b/10) (غایب اولد)
- ğıdāları (54b/18) (غیدالری), ġızā (79b/2) (غذا)
- gideriken (95a/4) (گیدریکن), giderken (36b/13) (گیدرکن)
- ırmaqları (81b/10) (ررماغلاری), ırmaqları (54b/19) (ارماقلاری)
- ileri (162b/19) (ایلرے), ilerü (170a/9) (ایلرؤ)
- iri (152b/18) (ایری), irü (75b/12) (ایرؤ)
- ķanad (98b/9) (ķanade), ķanat /210b/9) (ķane)
- ķoġu (116a/18) (ķoġu), ķoġular (75b/15) (ķoġular)
- ķoġulu (121a/16) (ķoġulu), ķoġulu (32b/9) (ķoġulu)

qorqhu (133b/9) (قورقۇ), qorqudan (97b/9) (قورقۇدن)

köpri (102b/2) (كۆپرى), köprüleri (196b/11) (كۆپرولرى)

qurdçuğazlar (122a/6) (قوردچۇغازلار), qurtçuğazlar (122a/8) (قورتچۇغازلار)

qurımışlar (77b/1) (قوریمیشلار), quruyup (24a/15) (قورویوب)

quyı (119b/5) (قوی), quyu (117b/2) (قوی)

lodos (191a/18) (لُدوس), lotos (34b/10) (لُطوس)

neftle (55b/9) (نفتله), neftden (121b/17) (نفتدن)

ötürı (4a/11) (اوتری), ötürü (218b/3) (اوترو)

sā'ir (45a/18) (سائر), sāyir (204b/14) (سایر)

şākullı (218a/9) (شاقللی), şākullu (217b/3) (شاقللو)

şekilli (109b/17) (شکلی), şekillü (51b/16) (شکلاؤ)

ţabil (74b/18) (طبل), ţavul (112a/14) (طاؤل)

ţā'ife (59a/11) (طائفه), ţāyifenüj (80a/12) (طایفەنك)

toğrı (217b/16) (طغری), toğru (43b/7) (طوغرو)

uyğu (73a/8) (اویغۇ), uyqusı (32b/7) (ايقوسی)

üstād (176b/14) (اوستاد), üstāzlar (182b/9) (استادل)

varıdı (211b/12) (واریدی), var idi (37b/8) (وارایدی)

yavrılarından (79a/8) (يوریلدن), yavrusını (65a/5) (يوروسى)

yazıdur (179b/2) (يازیدر), yazu (202b/3) (يازۇ)

yıldız (88b/16) (يیلدیز), yılduz (88b/1) (یلدز), yılduzına (8b/10) (یلدوزه)

## 1.2. SES BİLGİSİ (FONETİK)

### 1.2.1. Ünlüler

#### 1.2.1.1. Ünlü Uyumları

Türkçede kalınlık-incelik (damak) ve düzlük-yuvarlaklık (dudak) olmak üzere iki türlü uyum vardır.

##### 1.2.1.1.1. Kalınlık-İncelik Uyumu

Türkçenin temel ses uyumu olarak bilinen<sup>1</sup> bu uyum, ilk hecesinde kalın ünlü bulunan bir sözcüğün sonraki ünlülerinin de kalın, ince ünlü bulunanların ise ince ünlü almasıdır. Bu kural başlangıçtan bugüne kadar Türkçenin tüm dönemlerinde bulunmaktadır.

Arap harfli metinler incelendiğinde, eklerdeki dil uyumunu belirleyebilmek, dudak uyumunu belirlemekten daha zordur. Dudak uyumuna bakıldığında metinlerde ‘ötre, vav و, esre ٴ, ye ی gibi işaretlerle uyum belirlenebilmektedir. Harekesiz metinlerde ise eklerdeki dil uyumu, daha çok kef ک, kaf ف, gayın غ harfleriyle belirlenebilmektedir.<sup>2</sup>

##### 1.2.1.1.1.1. Dil Uyumuna (Büyük Ünlü Uyumu) Uyan Ekler

###### (i)çün Edatı

Metnimizde bu edat, kimi durumlarda uyuma girmiş, kimi durumlarda ise uyum dışı kalmıştır. Bu nedenle uyuma girmediği örnekler Dil Uyumu Dışında Kalan Ekler bölümünde verilecektir.

eglenmegiçün (104b/13) (اِغْلَنْمَغِيچُون), işitmegiçün (211a/7) (اِشْتَمَغِيچُون)

###### -i Ek Eylemi

Bu ek, genel olarak uyuma girerken metnimizde kimi sözcüğe bitişik yazıldığında uyuma girdiği, kimi sözcüğe ayrı yazıldığında ise uyum dışı kaldığı görülmektedir.<sup>3</sup>

<sup>1</sup> Güner Gülsevin, Erdoğan Boz, *Eski Anadolu Türkçesi*, s.93, Gazi Kitabevi, 2004, Ankara

<sup>2</sup> Bu konuda daha ayrıntılı bir inceleme için bkz. Yavuz Kartallıoğlu, *Klasik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni (16., 17. ve 18. Yüzyıl)*, 2011, Türk Dil Kurumu Yayınları

<sup>3</sup> Uyum dışı kaldığı diğer örnekler için bkz. Dil Uyumu Dışında Kalan Ekler

bu idi (182b/7) (بواندى), büyük idi (بوك ايدى), artugıdı (133a/18) (ارتوغدى), böyleyidigi (140b/8) (بولىدىكى), çoğımış (178b/14) (چوغمىش), vaqıtıydı (29b/19) (وقتیدى), varıdı (211b/12) (واردیدى), varsa (32b/15) (وارسه), varurlarsa (185b/2) (واردلرسه)

### +i)ken Ulaç Eki

Metnimizde bu ekin uyuma girdiği örnekler vardır.

gelürken (167b/11) (كلوركن), gezerken (64b/19) (گوزكن), gezdürürken (91b/4) (گوزدركن)

### +ki Aitlik Eki

berüki (48b/5) (بروكه), evvelki (7b/14) (اولكى), yerdeki (9a/6) (يردهكى)

Bugünkü yazı dilimizde dil uyumu dışında kalan +ki aitlik ekinin, metnimizde geçen bazı sözcüklerde +ğı biçimiyle uyuma girdiği görülmektedir.

taşdağı (194a/11) (كاشته غى), şandukdağı (176b/6) (سندوقداغى), yanındağına (31a/9) (ياننده غنه)

### +lıq / +lik Addan Ad Yapım Eki

açlıqdan (24a/17) (اچلىقدان)

### +lu / +lü Addan Ad Yapım Eki

adlu (7a/19) (ادلوه)

### 1.2.1.1.1.2. Dil Uyumu Dışında Kalan Ekler

#### (i)çün Edatı

anuñçün (86a/2) (انچون), aqsun içün (132b/14) (اقسون اچون), doqunmamağıçün (218a/2) (دوقنماماچون)

#### i-ek eylemi

ıraq idi (210a/12-13), (فراق ایدی), çoğu idi (116a/19) (فزایدی), kaçkısı idüğini (20a/1) (قفتسی ایدوکنی), vaktı idi (18b/9-10) (وقت ایدی), var idi (37b/8) (وارایدی), var imiş (197a/11) (وارا ایتیر), var ise (7a/13) (وارا ایشه), varur ise (170b/3) (وارا راسه)

### **+(i)ken Ulaş Eki**

acıyken (116b/14) (اچیکن), uçarken (74b/17) (اوچیرکن), yogıken (60b/2) (بوغیکن), uyurken (65a/3) (او یورکن)

### **+lık / +lik Addan Ad Yapım Eki**

Genellikle uyuma giren bu ek, aşağıdaki örneklerde uyum dışı kullanılmıştır.

hasteligi olsa (187b/11) (خسته لکی اولسه), za' ifligi (113b/4) (ضعیف لکی)

### **1.2.1.2. Düzlük- Yuvarlaklık Uyumu**

#### **1.2.1.2.1. Sözcük Kök ve Gövdelerinde Görülen Uyumsuzluk**

Metnimizde sözcük köklerinde görülen uyumsuzluk, bazen sözcükte Eski Türkçe döneminden gelen uyumsuzlukla, bazen de dudak ünsüzleri olan “b, m, p, v” seslerinin ünlülere etkisiyle açıklanabilir. Metnimiz harekesiz bir metin olduğundan, bir sözcüğün yazımında kimi zaman bir işaret kullanılırken kimi zaman kullanılmamıştır. Biz burada öncelikle metne sadık kalarak gördüğümüzü yazdık. İşaret olmayan durumlarda ise “b, m, p, v” ünsüzlerinin yuvarlaklaştırıcı etkisini göz önüne alarak sözcükleri yuvarlak okuduk. Ayrıca XVI. yüzyıl dil özellikleri de bu durumu belirleyici bir etken olmuştur.

altun (57b/19), arçurısında (108b/10), aşurı (60a/8), avucı (43a/2), ayu (70b/13), bazusına (110b/4), bellü (109b/6), berü (16a/6), borı (13b/15), degül (42b/1), demür (69a/4), deñlü (62a/16), emzür- (87b/7), eyegümi (167b/11), eyü (61a/8), gërü (14a/16), getürdi (37b/713), görıcı (32a/17), götüri (47a/11), gümiş (63b/14), içërü (52a/2), ilerü (170a/9), incü (59b/15), inçildü (80a/10), irü (75b/12), işbu (7b/13), kaçbuç (80a/18); kamu (10b/10), kapu (126b/17), kaçaru (52b/5), kaçaru (143a/7), kemük (91b/15), kendü (18a/18), kirpük (31b/9), köpri (185a/7), kaçulağuz (209b/13), kaçırımışlar (77b/1), kaçuyı (119b/5), öñdın (161b/4), öñürdi (31b/12), panbuç (43a/12), kaçaru (41a/7), kaçatun al- (56b/1), semüzlerinden (96a/9), sinur (58a/4), kaçaru (37a/7), kaçavul (68b/7), kaçırıluyup (214a/6), yalabur (61b/19),

yalñuz (7b/5), yatsu (5a/2), yavrusını (65a/5), yavuz (82b/4), yazu (ova) (202b/3), yılduzına (8b/10), yörیدی (107a/1), yuñaru (8a/7)

### **1.2.1.2.2. Eklerde Görülen Uyumsuzluk**

#### **1.2.1.2.2.1. Yuvarlak Ünlü Alan Yapım ve Çekim Ekleri**

##### **-uğ / -uğ / -ük Eylemden Ad Yapım Eki**

Bu ekin ünlüsü genellikle yuvarlak okunmuştur. Metnimizde geçen bazı örnekleri aşağıdaki gibidir:

açuğ (63b/19), artuğ (7b/4), ayruğ (50a/19), bölük (62b/8), çöküklerdür (213b/2), delük (43b/7), ulaşuğ (73b/14), uyanuğluk (117a/5), yaldırayuğ (41b/17-18), yırtuğlar (91b/9), yumuğ (79a/15)

Metnimizde 2 defa geçen ve örneklerden birinde güzel he (.) ile yazılması nedeniyle “çevrek” olarak okuduğumuz sözcük düz ünlülüdür.

çevregi (85a/13), çevregini (85a/14)

##### **-ğü / -ğü / -kı / -ku Eylemden Ad Yapım Eki**

Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlak olan bu ek metnimizde bir örnek dışında yuvarlak ünlü ile kullanılmıştır.

bıçğu (91b/13), bıçkusına (82b/10), çalgularıla (112b/3)

bıçkısı (69a/3),

##### **-dur- /-dür- /-dır- /-dir- Ettirgen Çatı Eki**

Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlak ünlülü olan ek, metnimizde de yuvarlak ünlülüdür. Ekin yazımında herhangi bir işaret kullanılmamasına rağmen, Eski Anadolu Türkçesinden beri yuvarlak ünlülü oluşu nedeniyle eki bütün metinde yuvarlak ünlülü okuduk.

açdurdı (183a/8), atdurdı (70a/10), bildürdiler (55a/18), çekdürdi (182b/18), ildürececek (209a/11), yağdurlar (35b/16)

##### **-ğur- / -gür- Ettirgen Çatı Eki**

Metnimizde tek örnekte geçen bu ek, yuvarlak ünlü ile yazılmıştır.

kıymet ergusse (184b/4)



### **+lı / +li / +lu / +lü Addan Ad Yapım Eki**

Eski Türkçe’de –lığ / -lig olan bu ek sondaki –ğ / -g seslerini kaybederek –ı / -i seslerini de yuvarlaklaştırmıştır. Metinde ekin genel kullanımı yuvarlak ünlüdür. Ünlüsü gösterilen ekin, metinde geçen bazı örnekleri aşağıdaki gibidir:

adlu (11b/17), atlu (142b/16), ayaklu (25a/1), bāğçelü (185a/16), bāğlu (36b/12), bahālu (56b/1), baldırlu (134b/17), başlu (87b/16), dişlü (91b/13), ekinlü (65a/13), ellü (136b/1), enlü (54b/16), gerekli olduğuyçün (198b/11), gevdelü (135b/16), gizlü (38a/16), kara gözlü (202b/12), hāmmāmlu (183b/17), hātarlu (98b/18), hāşşiyetlü (172b/14), himmetlü (126a/10), ipliklü (218a/5), iplü (217b/3), kanadlu (74b/14), kıllu (136a/10), köşelü (79a/15), şağallu (147b/13), taşlu (203b/8), tatlu (54b/19), yarağlu (164a/2), yemişlü (88a/9)

Ekin aşağıdaki örneklerde düz ünlü ile yazıldığını görmekteyiz:

‘ömrlü (14b/15), şāğullu (218a/9), şekilli (109b/17), tağlılar (88b/17)

### **+(u)ğuz / +(ü)ğüz 2. Çoğul Kişi İyelik Eki**

dirliğüñüz (77b/4)

### **+uñ / +üñ 2. Tekil Kişi İyelik Eki**

dëdigüñ (117b/17)

### **-(y)uz / -(ü)z 1. Çoğul Kişi Eki**

eyleyüz (83a/5)

### **-vUz 1.Çoğul Kişi Eki**

bilevüz (54a/15), görevüz (53b/16), emîn olavuz (208a/9-10), haber vërevüz (54a/15)

### **Bilinen Geçmiş Zaman 1. Tekil Kişi Eki**

Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlak ünlüler arasında olan ek, metnimizde de yuvarlak ünlü ile yazılmıştır. Metinde yuvarlak ünlüsü genellikle gösterilmeyen ek, yuvarlak ünlülü eklerden olması ve “m” sesinin etkisi nedeniyle yuvarlak ünlülü okundu.

Aldum (83a/18), bağdum (31a/2), diledüm (125a/7), haykırdum (89b/4)

### **Geniş Zaman Eki –ur /-ür**

Metinde ünlüsü kimi sözcüklerde gösterilen ek, sürekli yuvarlak ünlü ile yazılmıştır. Bu nedenle ek, diğer sözcüklere eklendiğinde de yuvarlak ünlü ile okunmuştur.

ağlaşurlar (88a/20), anlarum (91a/15), girür (94a/1), iledürler (59a/14), alur (26b/1)  
atmazuz (77b/11), bilürüz (50a/18), şükr eylerüz (77b/8), yèrüz (77b/7)

Metinde bir örnekte ekin düz ünlü ile yazıldığını görmekteyiz:

iledirler (122b/16)

### **Ortaç Eki –ur / -ür**

Yuvarlak ünlülü bir ek olan geniş zaman ortacı, metinde geçtiği tek örnekte yuvarlak ünlü ile yazılmıştır.

şagılur (85a/8)

### **3. Tekil Kişi Emir Eki –sun /-sün**

Metinde geçen yuvarlak ünlülü ekler arasındadır.

aşsun (132b/14), beklesün (85b/15), dènilmesün (219b/17), yapsun (111b/18)

### **1.Çoğul Kişi İstek Eki –alum /-elüm**

Ekin yuvarlak ünlülü eklerden olması nedeniyle, çoğu ünlüsü gösterilmeyen sözcükler yuvarlak ünlü ile okundu.

böyle edelüm (83a/10), geledüm (8b/15), görelüm (128a/1)

### **Bildirme Eki**

Eski Türkçedeki tur- eyleminin ekleşmesinden oluşan bu ek<sup>1</sup>, metninde yuvarlak ünlü ile gösterilmemiştir. Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlak ünlü ile kullanıldığını bildiğimiz bu ek, metinde yuvarlak ünlü ile okundu. Ek, eklendiği eylemlere kesinlik ya da ihtimal anlamı verirken, adlarda yargı bildirir.

ağacdur (58a/13), örtülüdür (159a/1), beñzetmişlerdür (20a/15), berkinmişdür (174a/17), görmemişdür (64a/12)

<sup>1</sup> Mehmet Akalın, *Dil Yazıları*, Türk Dil Kurumu, 2001, s.223

Metinde bir örnekte ekin ye ile (ي) yazıldığını görmekteyiz.

oldır (123a/10)

### **+cuğ / +cük / +cuğ / +çük Addan Ad Yapım Eki**

Ad ve sıfatlara küçültme anlamı veren ek, metinde ünlüsü gösterilmeden yazılmıştır. Ekin yuvarlak ünlülerden olması nedeniyle metindeki örnekler yuvarlak okunmuştur.

hişârcuğ (211a/11), incecük (66b/10), kanadcuğlarını (43a/10), oğlancuğ (102b/6), şığircuğlar (113a/8), ufacuğ (34b/4), uvacuğ (36a/1), yufkacuğ (97b/18)

### **+aru / -erü Yön Gösterme Eki**

Yuvarlak ünlülü olan bu ek metinde sadece bir örnekte düz ünlü ile yazılmıştır.

içerü (52a/2), ilerü (170a/9), ileri (162b/19)

### **-ur / -ür Ettirgen Çatı Eki**

Yuvarlak ünlü alan eklerdendir. Metinde ekin ünlüsünün gösterilmediği örnekler çoğunluktadır. Bu sözcüklerde ek yuvarlak okunmuştur.

arturmasunlar (72a/19), aşurı (60a/8), baturur (114b/14), bitürür (34b/15), devşürüp (202b/7), geçürmişlerdür (172b/6), geyürseler (153b/2), ötürü (218b/3), şızururlar (191a/3), tamzursa (110b/1)

### **-duğça / -dükçe ulaç eki**

-dUk geçmiş zaman ortacının +çA eşitlik eki ile birleşmesinden oluşan bu ek yuvarlak ünlülüdür. Metindeki örneklerde ünlüsü gösterilmeyen ek, yuvarlak ünlü ile okundu. Ayrıca ekin yazımında -c / -ç ünsüzleri oldukça düzensizdir.

büyüdükçe (153b/2), êndükçe (77a/6), esdükçe (197a/18), geldükçe (40a/17), turduğça (108a/1)

### **-duğda / -dükde Ulaç Eki**

Metinde ekin ilk ünlüsü yuvarlaktır.

geçdükde (25a/4), gördükde (128a/13)

### **-duğdan / -dükden Ulaş Eki**

Geçmiş zaman ortacı –duğ / -dük ile ayrılma durum eki +dan / +den ekinin birleşiminden oluşan ek, metinde daha çok zaman anlamında kullanılmıştır. Örneklerin hemen hepsinde ekin “sonra” edatıyla birlikte kullanıldığını görülmektedir. Ekin ünlüsü gösterilmediği için, ortaç ekinin yuvarlaklığı nedeniyle ek yuvarlak okundu.

çıkuğdan sonra (124b/10), ğurüb eyledükden sonra (222a/2)

### **-uban / -üben Ulaş Eki**

Eski Anadolu Türkçesinde ilk ünlüsü yuvarlak olan ek metinde de yuvarlaktır. Kimi örneklerde ekin ilk ünlüsü yuvarlak gösterilirken kimi örneklerde gösterilmemiştir.

nazar edüben (14a/2), görüben (30a/1), kaçuban (223b/4)

### **-up / -üp Ulaş Eki**

Ekin ünlüsü metinde çoğunlukla gösterilmiştir. Ünlüsünün gösterilmediği örneklerde ekin ünlüsü yuvarlak okundu.

ağlayup (108a/4), diküp (43a/11), kaçup (49a/14), sevüp (169b/15)

### **+suz / +süz Addan Ad Yapım Eki**

Eski Anadolu Türkçesinde devamlı yuvarlak olan ek metinde de yuvarlaktır. Ünlüsü gösterilmeyen ek bütün örneklerde yuvarlak okunmuştur. Ayrıca bu ek, sözcüklere kimi zaman yokluk bildiren sıfat göreviyle, kimi zaman da zarf göreviyle eklenirler.

aşısuz (193a/3), azıksuz (58a/7), baldırsuz (135a/1), beşsüz (17b/4), gözsüz (97b/19), i<sup>f</sup> tıbarsuzdur (62b/15), şübhesüz (69b/5)

### **-su / -sü Eylemden Ad Yapım Eki**

Metinde iki örnekte karşımıza çıkan bu ek yuvarlak ünlülüdür.

gëysü (177b/9), yatsu (5a/2)

### **-ğun / -gün Eylemden Ad Yapım Eki**

Yuvarlak ünlülü olan bu ek, metinde tek örnektedir ve ünlüsü gösterilmiştir.

şingün çeri (114a/5)

### **-mur Eylemden Ad Yapım Eki**

Yuvarlak ünlülü olan bu ek metinde tek sözcükte birçok defa kullanılmıştır. Ekin yazımında yuvarlak ünlü gösterilmiştir.

yağmur (36a/6)

### **+(i)ncı / +(i)nci Addan Ad Yapım Eki**

Metinde ekin ünlüsü gösterilmemiştir. Ek, Gülsevin'in belirttiği gibi ilk ünlüsünün yuvarlak olduğu kuralına<sup>1</sup> göre okunmuştur.

altıncı (2a/14), beşinci (2a/14), otuzuncı (29a/7), toğuzuncı (2a/16)

### **1.2.1.2.2.2. Düz Ünlü Alan Yapım ve Çekim Ekleri**

Metinde eklendikleri sözcüklerin ünlüleri ne olursa olsun daima düz ünlü alan bazı ekler vardır.

### **+ı / +i / +sı / +si / +u / +ü 3. Tekil kişi İyelik Eki**

Eski Anadolu Türkçesinde düz ünlü taşıyan ek, metindeki örneklerde de düz ünlü ile bulunmaktadır.

ağrısı (110a/17), arası (4b/13), boyı (120b/13), büyüğüne (128b/17), çoğun (84b/13), düşünde (187b/12), gözi (91b/5),

Sadece iki örnekte +ı iyelik eki +u olarak yazılmıştır.

avurdunuğ (15b/1), şuyu (115b/13)

### **+(y)ı / +(y)i / +nı / +ni Belirtme Durum Eki**

Metnimizde bu ekin ünlüleri düzdür.

ağır (63b/7), bunları (16a/10), buzı (101a/15), onı (16b/11), şuy (35b/15), şun (16a/13)

### **+ar- / +er- Addan Eylem Yapım Eki**

<sup>1</sup> Gürer Gülsevin, Erdoğan Boz, *Eski Anadolu...*, s.118

Ekin ünlüsü metnimizde geçen örneklerde düzdür.

bez ağardur olsa (36b/2)

ağara (72b/6)

### **Bilinen Geçmiş Zaman 3. Tekil Kişi Eki –dı / -di**

Düz ünlülü eklerden olan bu ek metnimizde de düzdür.

ağladı (118a/4), büyüdi (54a/8), sögdi (95b/12)

çözdiler (117b/7)

Ekin bir örnekte yuvarlak ünlü ile kullanıldığını görmekteyiz.

korğdu (169b/4)

### **Anlatılan Geçmiş Zaman Eki –mı / -miş**

Ünlüsü devamlı düz olan ek metnimizde gösterilmemiştir.

Aşılmış (165b/11), durdurmuşdu (109a/7)

### **2. Çoğul Kişi Eki –sız / -siz**

Ekin ünlüsü devamlı düzdür.

bilürsüz (128a/16), bilür misiz (37b/5), görür misiz (69a/19), göresiz (30b/6)

### **+cı / +ci / +çı / +çi Addan Ad Yapım Eki**

Ünlüsü gösterilmeyen ekin metnimizdeki örnekleri düzdür.

kulluğçılar (157a/10), gemicileri (69a/16)

### **+cıl原因 Addan Ad Yapım Eki**

İncelediğimiz metinde sadece zamirlere geldiğini gördüğümüz ek düzdür.

ancıl原因 (16a/15), anlarcıl原因 (79a/13), buncıl原因 (17b/5)

### **-iş Eylemden Ad Yapım Eki**

Ek metnimizde düz ünlüdür.

çağırış çağırdı (97b/8), deyişlerine (22b/17), gelişin (121b/8)

### **-ici Eylemden Ad Yapım Eki**

Düz ünlü alan bu ek metnimizde bir örnekte yuvarlak ünlü ile işaretlenmiştir.

göriciler (32a/17), taşıyıcı (178b/19), murād vëricidür (8b/11-12), tapucu (147b/1),

### **-inç / -inç Eylemden Ad Yapım Eki**

Metnimizde tek örnekte geçen ek düz ünlüdür.

korqınç (61b/2)

### **-(ı)l- / -(i)l- / -(u)l- / -(ü)l Eylemden Eylem Yapım Eki**

Eski Anadolu Türkçesinde hem yuvarlak hem de düz ünlülü olan bu ek<sup>1</sup> metnimizde çoğunlukla işaretsiz yazıldığı için düz ünlü ile okunmuştur.

aşılı (63a/17), oda atıldığı (13a/2), bozılmağ (44a/18), çekile (217b/19), dënildi (99a/2), dökilinceye (101a/7), düzilen (189a/11), gömilmişdür (121a/7), kaldurıla (217b/8), kurulmuşdur (120b/17)

Aşağıdaki sözcüklerin yazımında ye (ﻲ) işareti kullanılmıştır.

atılır (51b/12), çevrilüp (69a/8), düzleşdürile (217b/1), egilmiş (168a/19), görile (10a/3)

Metnimizde aşağıdaki sözcüklerde ekin ünlüsü vav (ﻮ) işaretiyle gösterilmiştir.

dutulu çıkmışdı (44b/15-16), kaldurula (217b/9)

### **-(ı)n- / -(i)n- / -(ü)n- Eylemden Eylem Yapım Eki**

Ekin yardımcı ünlüsü Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde çoğunlukla uyum dışı kalarak düz ünlüdür. Metnimizde ekin ünlüsü bazı yerlerde düz işaretlenmekle birlikte genellikle düzdür.

alınup (4a/10), berkinmişdür (174a/17), bilinür (142a/5), bölünür (109a/1), delinmişdür (172b/5), dökünse (175b/15), görünür (96a/14), kırtulınur (24b/9)

<sup>1</sup> Hatice Şahin, *Eski Anadolu Türkçesi*, Akçağ Yayınları, 2009, s. 40

### **-(i)ş- / -(i)ş- Eylemden Eylem Yapım Eki**

Eski Anadolu Türkçesinde bu ekin yardımcı ünlüsü düzdür.<sup>1</sup> Metnimizdeki örneklerde ekin yuvarlak ünlü alan yardımcı ünlüsü sadece bir sözcükte işaretlenmiştir.

tutuşup (58b/14)

Bunun dışında kalan örneklerde ek, düz ünlülü olması ve herhangi bir işaret taşımaması nedeniyle düz okunmuştur.

bulışdılar (53b/19), erişdüm (89a/6), karışmaz (103b/14), segirdişdiler (105a/6), yerişdiler (105a/7)

### **-miş / -miş Ortaç Eki**

Anlatılan geçmiş zaman ekinde olduğu gibi bu ekin de ünlüsü düzdür.

doğunmuş (162b/13), yunmuş (124b/5)

### **-(i)nca / -(i)nca Ulaç Eki**

Eski Anadolu Türkçesinde düz olduğunu bildiğimiz ek metnimizde de düz ünlülüdür. Ekin yazımında ünlü gösterilmemiştir.

büyükliğinedür (20b/19), çökince (130b/16), dökünceye (101a/7), düşünceye (63b/1), kırtulıncaya (59a/8), gün toğıncaya (79b/10)

### **+lık / +lık / +lık / +lük Addan Ad Yapım Eki**

Bu eki Akalın ve Timurtaş Eski Anadolu Türkçesinde düz ünlülü ekler arasında göstermekte<sup>2</sup>, Gülsevin uyuma giren eklerden olduğunu, ancak yuvarlak ünlülü tabanlara düz ünlü ile geldiğini belirtmektedir.<sup>3</sup> Hatice Şahin ise eki hem düz hem de yuvarlak ünlü ile gelebilen bazen de uyum dışı kalan ekler arasında göstermiştir.<sup>4</sup> Metnimizde ünlüsü gösterilmeyen eki düz ünlülü olarak okuduk.

açlık (24a/17), ağırlık (35a/10), aklık (34a/19), aydınlık (34a/17), çoklığı (171b/1), gökçekliği (128a/8), güzellik (80b/1), ısıcaklık (139b/10)

<sup>1</sup> Mehmet Akalın, *Dil...*, s. 231

<sup>2</sup> Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi*, Akçağ Yay., Ankara, 2005, s. 55; Mehmet Akalın, *Eski Türkçenin...*, s. 227

<sup>3</sup> Güner Gülsevin, Erdoğan Boz, *Eski Anadolu...*, s. 117

<sup>4</sup> Hatice Şahin, *Eski Anadolu...*, s. 40



### **-madın Ulaç Eki**

Düz ünlülü olan ek metnimizde herhangi bir işaret bulunmayan örneklerde düz ünlü ile okunmuştur.

gitmedin (112b/5), kalkmadın (66b/1), kurtulmadın (83a/8)

### **1.2.1.2.2.3. Hem Yuvarlak Hem Düz Ünlü Alan Yapım ve Çekim Ekleri**

#### **+(u)m / +(ü)m 1. Tekil Kişi İyelik Eki**

Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi metnimizdeki örneklerde de ekin ünlüsü yuvarlaktır. Fakat bazı örneklerde ekin ünlüsü dar ünlü ile yazılmıştır.

ardımca (91a/18), yërime (154b/17)

belüme (89b/1), bizüm (5b/10), etegümi (89b/1)

#### **+(u)muz / +(ü)müz 1. Çoğul Kişi İyelik Eki**

Yuvarlak ünlülü olduğu bilinen bu ekin metnimizde geçtiği birçok sözcükte ilk ünlüsünün dar ünlü ile yazıldığını görmekteyiz.

aḥvālümüz (210a/6), aramız (100b/19), tavarumuz (55a/19), yakınımızda (100b/11)

dëdigümüz (229a/16), gitdigümüz (88b/13), şehrimüzde (30a/15), tavarlarımız (210a/1)

#### **Bilinen Geçmiş Zaman 2. Tekil Kişi Eki –dıñ / -diñ**

Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlak ünlülü olan bu ek<sup>1</sup> metnimizdeki örneklerde düz ünlü ile yazılmıştır.

düşdiñ (102a/8)

gördüñ (31b/12)

#### **Bilinen Geçmiş Zaman 1. Çoğul Kişi Eki –dıķ / -dik / -duķ / -dük**

<sup>1</sup> Gürer Gülsevin, Erdoğan Boz, *Eski Anadolu...*, s. 88

İstisnasız yuvarlak ünlülü olduğu bilinen bu ek metnimizde düz ve yuvarlak ünlü ile kullanılmıştır. Ekin ünlüsü kimi zaman ye (ﻱ), kimi zaman da vav (ﻭ) ile işaretlenmiştir. Bu örnekleri işaretlere uygun olarak, diğer işaretsiz örnekleri yuvarlak ünlü ile okuduk.

aldık (62b/3), bildik (142a/11), buluşдық (100b/17), çıktık (76b/10), dedik (86b/7), döndük (88b/12), erişdik (76b/4), öyle étdiğın (114a/18), terk eyledik (169b/16-17), geçdik (209b/18), geldik (86b/2), getürdik (102b/18), giderdik (141a/8), girdik (86b/3), gitdik (76b/2), gördük (88b/13), işitmedik (50b/6), şı şaldın mı (119a/2), söyleşdik (100b/17), vardık (128a/14)

bağduğ (115a/11), bildük (76b/2), çıktuğ (95a/5), erişdüğ (210a/14), geldük (17b/10), gitudük (96a/9), gördük (29a/1), varduğ (76b/10)

### **Bilinen Geçmiş Zaman 2. Çoğul Kişi Eki –diñüz**

Dar yuvarlak olan bu ekin metnimizdeki örneklerinde ilk ünlüsünün dar ünlü ile işaretlendiğini görmekteyiz.

erişdiñüz (105a/9), geldiñüz (54a/14), getürdiñüz (70b/2), gördiñüz (126a/16)

### **-ı / -i / -u Eylemden Ad Yapım Eki**

Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlak ünlülü olan ek metnimizdeki örneklerde düz ve yuvarlak ünlü ile birlikte kullanılmıştır. Eki ye (ﻱ) ile yazılan örneklerde düz okurken, işaretsiz örneklerde yuvarlak okuduk.

aşırı (60a/8), egri (31b/9), götüri (47a/11), ölçilerden (109a/9), ötüri (4a/11), bir süri (43a/9), toğrı (217b/16),

aşılı (63a/17), ayru (195a/15), kırkıdan (97b/9), örtü (159a/14), örtülüdür (159a/1), ötüri (218b/3), şatu bazar (76a/3), tartıda (95a/2), toğru (43b/7), tolu (204a/16), yapular (50a/3), yazı (127a/2)

“kırkı” sözcüğüyle birlikte ekin –hu biçimiyle kullanıldığını da görmekteyiz.

kırkıhu (133b/9), kırkıhusından (118a/4)

### **-dık / -dik / -duğ / -dük ortaç eki**

Metnimizde ünlüsü gösterilen sözcüklerde ek bazen ye (ے) ile, bazen de vav (و) ile yazılmaktadır. Bu durumlarda ünlüyü yazıldığı gibi düz ya da yuvarlak, işaret yoksa Eski Anadolu Türkçesindeki gibi yuvarlak okuduk.

ağladığı (118a/10), oda atıldığı (13a/2), böyleyidigi (140b/8), dedigümüz (220a/16), döndüğü (107b/3), düzlediği (109b/2), endüğü (92a/1), êrdüğü (99b/12), girdüğü (25a/16), gördüğü (107b/14), bâliğ olmadık (227a/15), sürdüğü (124b/5)

artduğı (109b/2), bekletdikleri (60a/17), bindükleri (145a/19), dedüğümüz (167b/15), endüğü (30b/18), êrdüğü (82b/5), girdüğü (24b/4), gördüğü (37a/9)

### **-(i)m / -(ı)m / -(ü)m Eylemden Ad Yapım Eki**

Ek Eski Anadolu Türkçesinde uyuma bağlıdır. Yuvarlak ünlülü sözcüklerde ek yuvarlak ünlü alırken, düz ünlülü sözcüklerde gösterilmemektedir. Ekin uyuma giren eklerden olması nedeniyle düz ünlülü sözcüklere gelen eki de düz okuduk.

atumı (92b/19), boğum (105b/16), düğüm (117b/6), yarım (63b/3), yudum (112a/13)

### **-(t)- Ettirgen Çatı Eki**

ağladurlar (134b/6), eyledüp (55b/10), ağıtdı (84b/12)

### **1. Tekil Kişi Bildirme Eki +am / +em**

bilmezem (16a/9), bilürem (121b/10), cāsūsam (86a/16), görürem (95b/13)

### **2. Tekil Kişi Bildirme Eki –sIn**

Eski Anadolu Türkçesinde düz dar olduğunu bildiğimiz bu ek<sup>1</sup> metnimizde tespit edebildiğimiz aşağıdaki örneklerde hem düz hem de yuvarlak ünlü ile kullanılmıştır.

bağmazsın (78b/14), nesün (86a/15), birağursın (83a/9)

### **+ıñ / +iñ / +uñ / +üñ / +nıñ / +niñ / +nuñ / +nüñ İlgili Durum Eki**

Yuvarlak ünlülü olan bu ek, metnimizde geçen çeşitli sözcüklerde hem düz hem de yuvarlak ünlü ile karşımıza çıkmaktadır. Çoğu zaman aynı sözcüğün “anlarıñ (134a/2), anlarıñ (12a/5)” örneklerinde olduğu gibi iki biçimde yazıldığını görmekteyiz. Bu ek için

<sup>1</sup> Mehmet Akalın, *Dil...*, s. 235

de daha önce uyguladığımız ye (ے) ve vav (و) yazımlarına göre hareket ettik. Bu işaretlerin kullanıldığı sözcüklerde ek aslına uygun yazıldı. Herhangi bir işaret içermeyen sözcüklerde ise ek Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi yuvarlak ünlü ile okundu. Metnimizden seçtiğimiz, ekin düz ve yuvarlak ünlü aldığı sözcüklerden bazıları aşağıdaki gibidir:

aḥvāliḡ (140b/7), a' māliḡ (140b/7), bıḡarıḡ (112b/4), bıḡarlarıḡ (111b/12), bilmeyenleriḡ (223a/14), boḡaziḡ (92b/18), bunlarıḡ (117a/9), deḡiziḡ (88a/7), öyle ètdiḡiḡ (114a/18), eviḡ (170a/14), fecriḡ (143b/11), geliḡiḡ (121b/8), güziḡ (139a/3), yeriḡ (67a/19)

ayaḡuḡ (18b/5), boḡazuḡ (92b/11), bunlarıḡ (160a/2), deḡizleriḡ (15b/18), deḡizüḡ (49b/14), fecrüḡ (212b/18), taḡuḡ (44a/11), yerüḡ (42b/3)

anasınuḡ (54a/8), çiziniḡ (144a/13)

### **-u / -ü / -e /-ı Eylemden Ad Yapım Eki (Ulaç Eki)**

Yuvarlak ünlülü olan bu ek metnimizde hem yuvarlak hem de dar ünlü ile kullanılmıştır. Özellikle *bil-* eylemiyle birlikte kullanıldığında ekin gerileyici benzeşme ile düz dar olduğunu görmekteyiz.

göre bildiler (29b/13), başa başa (65a/8), başarımadılar (173a/6), çıkarı bilür (44a/4-5)

alı alı (49b/6), anlayımaz (70b/15), dutulu çıkmışdı (44b/15-16), çıkarı bilür (44a/4-5), uzanı uzanı (219b/2-3),

arayı gitdi (154a/1), avlayı bilürler (65b/8), çeḡzinü yörir (69a/9), dèyü (6b/19), eksilü eksilü (219a/16), kaḡalayı kaḡalayı (152b/15), kıoyu vèrdi (91b/6),

### **2. Çoḡul Kişi Emir Eki -uḡ / -üḡ**

Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlak ünlü alan bu ek<sup>1</sup> metnimizdeki örneklerde hem yuvarlak hem de düz ünlü ile kullanılmıştır. Ekin ünlüsü ye (ے) ile yazıldığı durumlarda aslına uygun olarak okunurken işaretsiz durumlarda yuvarlak ünlü ile okunmuştur.

çıkuḡ (29b/1), giriḡ (86b/13), gidüḡ (76a/17), varuḡ (86b/12), ḡaber vèrüḡ (86b/8)

<sup>1</sup> Gürer Gülsevin, Erdoğan Boz, *Eski Anadolu...*, s. 105

geçin (111a/6), gidin (86a/17), şaklayın (130a/18), varın (86a/19), haber verin (86b/19)

### 1.2.2. Ünlü Değişmeleri

Ses değişmeleri incelenirken metindeki sözcüklerle o sözcüklerin günümüz Türkiye Türkçesindeki biçimleri karşılaştırılacaktır. Bu aşamada öncelik Türkçe kökenli sözcüklerden yana olacaktır. Fakat günümüz Türkiye Türkçesine yerleşmiş ve benimsenmiş sözcüklerdeki değişmeler de belirtilecektir. Ayrıca çekim ekleri değişmelere dahil edilmeyecek, sözcük kök ve gövdeleri üzerinden değerlendirme yapılacaktır.

#### a>ı değişimi

aşağa > aşağı (4b/5); kâgad > kağıt (98a/15)

#### e>a değişimi

âyine > ayna (193b/3); birez > biraz (84a/12); haste > hasta (118b/3); heftede > haftada (104a/4)

#### i>ü değişimi

gümiş > gümüş (63b/14); köpri > köprü (103a/17); mümkün > mümkün (39a/5); ölçi > ölçü (109a/9); bir süri > bir sürü (43a/9); yörüdi > yürüdü (107a/1)

#### ö>ü değişimi

gögercin > güvercin (169b/10); yörüdi > yürüdü (107a/1)

#### u>ı değişimi

açuğ > açığ (63b/19); altun > altın (57b/19); aınsuzın > ansızın (228a/1); artuğ > artık (9a/3); aşılsuz > asılsız (193a/3); aşılu > asılı (63a/17); aşurı > aşırı (60a/8); atımı > atımı (92b/19); ayu > ayı (70b/13); ayruğ > ayı (50a/19), azuları > azıları (110a/3); azuğ > azık (80a/14); bıçgu > bıçkı (91b/13); çalgularıla > çalgılarla (112b/3); çârşu > çarşı (171a/10); kapu > kapı (127a/6); karşı > karşı (165a/11); şaru > sarı (41a/7); tartıda > tartıda (95a/2); taru > darı (37a/7); yalnız > yalnız (7b/5); yapular > yapılar (50a/3); yarusı > yarısı (61a/3); yılduz > yıldız (88a/19); yatsu > yatsı (5a/2); yazu > yazı (127a/2)

**ü>i değişimi**

belüre > belire (220b/7); berü > beri (16a/6); bindürüp > bindirip (67a/17); bişürüp > pişirip (62a/6); degül > değil (3b/9); delük > delik (43b/7); demür > demir (36b/17); eksük > eksik (10b/18); eyü > iyi (61a/8); gërü > geri (14a/16); gëysü > giysi (177b/9); içerü > içeri (52a/2); içün > için (42a/2); incü > inci (59b/15); irü > iri (75b/12); kemük > kemik (91b/15); kendü > kendi (18b/2); kirpügi > kirpiği (31b/9); kiremüdle > kiremitle (49b/17); nâzük olurlar > nazik olurlar (202b/10-11); semürdiler > semirdiler (90b/18)

**a>e değişimi**

alma > elma (180b/2), aķça > akçe (180b/10); hemân > hemen (4a/5); illâ > ille (12b/9); ķal' a > kale (52a/16); mādâm ki > madem ki (5b/4)

**ı>u değişimi**

borı > boru (13b/15); bozılmaķ > bozulmak (44a/18); ķurımıřlar > kurumuşlar (77b/1); ķuyı > kuyu (119b/5); yavrı > yavru (57b/13)

**e>i değişimi**

ęeęekler > çiğekler (78a/2); ęeynedükleri > çiğnedikleri (211b/14); eyü > iyi (61a/8)

**u>o değişimi**

dülâb > dolap (136b/12)

**e>ö değişimi**

eyle (6a/17) > öyle; gevde > gövde (136a/1); tevbe eyleyeler > tövbe eyleyeler (49a/15)

**a>i değişimi**

hedâye > hediye (59b/10)

**1.2.3. Ses Düşmesi****e düşmesi**

degenek (76b/6) > değnek

ne aşıl (168a/10) > nasıl

noldı (78b/13) > ne oldu

### **ı dűřmesi**

ağzına (14a/12); ısıcaklık > sıcaklık (139b/10)

### **u dűřmesi**

boynuma (91a/16); şaranulık > karanlık (40a/10)

İncelediđimiz metinde “ile” ve “içün” edatları ile “i-” ek eyleminin ekleřmesinde bařtaki ünlü dűřmektedir. Bu durum süreklilik göstermemekle birlikte çođu zaman nüsha farkından kaynaklanmaktadır.

dérlerdi (47b/1); demürle (59a/14)

## **1.2.4. Ünlü Türemesi**

### **u türemesi**

yumşak > yumuşak (49b/3)

## **1.3. ÜNSÜZLER**

### **1.3.1. Ünsüz Değişmeleri**

#### **ř/d tercihi**

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinin çoğunda görülen ve özellikle kalın sıradan sözcüklerde karşımıza çıkan bu durumun metnimizdeki bazı örnekleri aşağdaki gibidir.

aşa (49b/12) > ada; oşa (193a/6) > oda; şabil (74b/18) > davul; şağ (35b/14) > dağ; şaşuz şalayalı (119b/19) > kuduz dalayalı; şal (158a/11) > dal; şalup (56a/13) > dalıp; řalđası (51b/1) > dalgası; şamı (29b/18) > damı; şar (65b/13) > dar; şan şamları (184b/14) > kan damlaları; şaru (149b/4) > darı; şayandı (169b/15) > dayandı; şavarumuz (55a/19) > davarımız; şoşsan (45a/4) > doksan; şoğan (59b/7) > doğan; şoğrı (217b/16) > doğru; gün

toğusu (195a/11) > gün doğusu; toğuzdur (2a/13) > dokuzdur; tolu (204a/16) > dolu; toya (109b/11) > doya; tudaqları (137b/3) > dudakları; tıydu (65a/7) > duydu

### **p-/b- tercihi**

barmaqları (100b/16)	~	parmağına (110b/10)
birinc (71b/7)	~	pirinc (64b/3)
bişer (175b/16)	~	pişer (24b/18)

### **1.3.2. Ötümlüleşme**

#### **t/d değişmesi**

dağılur (120a/17)	~	tağıldı (37a/7)
dalğalık (97b/10)	~	talğalık (35a/12)
dırnaqları (91a/19)	~	tırnaqları (32b/4)
doqınup (106a/7)	~	toqındı (36b/19)
doqunmuş (162b/13)	~	toqunmaz (166a/13) (kumaş)
durasın (83a-15)	~	turanlar (115a/10)
duta (169b/5)	~	tıtdı (118a/15)
gün dutıldı (33a/3-4)	~	gün tıtılmaq (31b/13)

#### **k-/g- değişmesi**

kanqı (41b/2) > hangi;

### **1.3.3. Ötümsüzleşme**

#### **v>f değişmesi**

uvacuq (36a/1) > ufacık

#### **b>p değişmesi**

bınar (112a/11) > pınar; buta (71b/18) > puta;



**ğ>k değişmesi**

bıçğı (91b/13) > bıçkı; bırağılmış (13b/2) > bırakılmış; ğavğalar (125b/6) > kavgalar;

**1.3.4. Dudaklılaşma**

Yuvarlak ünlüler nedeniyle bazı ünsüzlerin dudak ünsüzlerine dönüşmesi olayıdır.

**g>v değişmesi**

döge döge (62a/2) > döve döve; gögercin > güvercin (169b/10); ögerler (147a/4) > överler

**ŋ>m değişmesi**

koşşularından (17b/6) > komşularından

**n>m değişmesi**

panbuğ (43a/12) > pamuk; penbedendür (149b/7) > pembedendir; sünbül (71b/19) > sünbül

**v>ğ değişmesi**

şovuğ > soğuk (35a/16)

**h>k değişmesi**

ağşam (5b/9) > akşam; koğusu (65a/7) > kokusu; uyhu (73a/8) > uyku

**y>ğ değişmesi**

yeynidür (10b/14) > yeğnidir

**1.3.5. Dişsileşme****ŋ>n değişmesi**

añılmışdur (39b/19) > anılmıştır; añladı (54a/1) > anladı; añsuzın (228a/1) > ansızın; baña (30b/16); bana; deñlü (62a/16) > denli; deriñ (101a/19) > derin; diñdi (111a/5) > dindi; gönjülden (228a/2) > gönülden; kılalıñ (25a/12) > kalın; siñüp (36a/2) > sinip; yalnız > yalnız (7b/5)

### 1.3.6. Sızıcılışma

EAT’de iç sesteki –g- sesleri kimi sözcüklerde yumuşak ğ, kimilerinde –y- ünsüzüne dönüşürler.

begendi (126a/14) > beğendi; ciger zaħmeti (227b/15) > ciğer zahmeti; degdiyse (95b/7) > değdiyse; degin (5b/19) > değın; degül (3b/9) > değil; düğüm (117b/6) > düğüm; eger (15a/15) > eğer; igneleri (97b/17) > iğneleri; meger (29a/11) > meğer; ağar (119b/7) > ağar; ağır (10b/14) > ağır; ağladı (118a/4) > ağladı; ağızdan (202a/6) > ağızdan; çağırtdılar (29a/9) > çağırtdılar; sağ (18a/7) > sağ; beg (155a/2) > bey; (at) egerine (74b/9) > eyerine;

### ķ>h değışmesi

bağçelü (187a/8) > bahçeli; kankı (170b/3) > hangi

### 1.3.7. Ünsüz Düşmesi

#### k düşmesi

Ayrıķ (50a/19) > ayru,

**1.3.8. Sözcük düşmesi:** Metnimizde sadece bir örnekte i- ek eyleminin düştüğü görülmektedir.

eflākün *toķuzduğına* işbu fenn uşulinde çok kimesne ehl-i 11) fenndendür tevätürle eydür (11b/10-11)

## 1.4. YAPI BİLGİSİ

### 1.4.1. Ad

#### 1.4.1.1. İYELİK EKLERİ

##### Tekil 1. Kişi: +(U)m

aḥvālūmi (84a/8), ayaqlarum (91a/5), ‘aqlum gide yazdı (154a/18), başuma (84a/6), avucum (197b/13), belūme (89b/1)

Ekin ünlüsünün bazı sözcüklerde düz ünlü ile kullanıldığını görmekteyiz.

ardımca (91a/8), yerime (154b/17)

##### Tekil 2. Kişi: +(U)ḡ

almaḡa (107b/7), ceddūḡ (37b/17), ataḡdur (107b/18), dedigūḡ (117b/17), borcuḡdan (83a/8), destūruḡla (127a/17)

##### Tekil 3. Kişi: +I, +sI

adına (71b/15), ayaḡı (17a/9), ‘adūsı (84b/11), ba‘zısı (8a/17), aḡçasın (95b/8), beḡi (4b/6), altısı (16b/6), boynuzına (59b/1), arḡurısına (224b/1), diḡisi (110a/10)

Düz ünlü ile kullanılan bu ekin bazı sözcüklerde yuvarlak ünlülü kullanıldığını görmekteyiz.

avurdunuḡ (15b/1), şuyu (115b/13)

##### Çoğul 1. Kişi: +(U)mUz

aḥvālümüz (210a/6), dedigümüz (22a/16), aramız (100b/19), devemüz (127b/6), cemī‘müz (83a/4), düşmānumuz (89a/13)

Metnimizde geçen kimi sözcüklerde ekin ilk ya da iki ünlüsü düz ünlü ile yazılmıştır.

ḡaḡıllarımızı (208a/1), şehrimüzde (30a/15), ḡavarlarımız (210a/1)

## **Çoğul 2. Kişi: +(U)ñUz**

aħvālñüzi (86b/8), ırmağñuz (104b/6), mağāmuñuza (160a/3), pādişāhuñuzdan (54a/17), şavmuñuzı (226b/11), semürenñüzi (90b/15)

Metnimizde ekin ilk ünlüsünün düz kullanıldığı örnekler de vardır.

birñüz (83a/2), kaçdıñuz (126a/15)

## **Çoğul 3. Kişi: +IArI**

ağaçları (55a/10), azuları (110a/3), ağızları (133b/14), başmağları (63a/11), analarından (79a/12), begleri (60a/9)

### **1.4.1.1.1. İyelik Eki Yığılması**

İyelik eki yığılması 3. kişi iyelik eki almış sözcüklerde bu ekin işlevini yitirmesi ve sözcüğün kalıplaşarak taban haline gelmesinden sonra tekrar 3. kişi iyelik eki almasıdır. Bu kullanımın metnimizdeki bazı örnekleri aşağıdaki gibidir.

birisi (4b/8), kimisi (34a/13)

### **1.4.2.1. Ad Durum Ekleri**

Ad durum ekleri İlgi, Belirtme, Yönelme, Bulunma, Ayrılma, Araç Durum Eki ve Eşitlik Durum Eki olmak üzere yedi grupta toplanmıştır. Kimi kaynaklarda durum eklerine dahil edilen vasıta bildiren +(I)n, +IA ve yön gösterme ekleri olan +rA, +ArU, zarf yapma işlevleri nedeniyle çalışmamızın zarflar bölümünde incelenecektir.

#### **1.4.2.1.1. İlgi Durumu Eki +(n)Uñ**

Eklendiği adla başka bir ad arasında ilgi bağı kurar.

arpanuñ (44a/7), dēnilenlerñ (32b/11), beglerñ (20b/10), kirpüginñ (31b/7)

Yuvarlak ünlülü olan bu ekin metinde düz ünlülü kullanımları da oldukça fazladır. Bunlardan bazıları aşağıdaki gibidir.

bilmeyenlerñ (223a/14), bunlarñ (117a/9), eviñ (170a/14), güziñ (139a/3), ‘arş melekleriniñ (11a/16)

Metnin kimi yerlerinde aynı sözcüğün hem düz hem de yuvarlak ünlülü yazımları karşımıza çıkmaktadır.

deñiziñ (88a/7), deñizüñ (49b/14), yeriñ (67a/19), yerüñ (42b/3)

“şu” sözcüğü ilgi durum ekini kimi zaman “şuyuñ” biçiminde alırken kimi zaman da “şunuñ ve şunıñ” olarak almıştır.

şunıñ (174b/13), şunuñ (10b/8), şuyuñ (51b/15)

#### **1.4.2.1.2. Belirtme Durumu Eki +(y)I, +n**

Bu ek, iyelik 3. Tekil kişi ekinden sonra kimi kez +n biçiminde yer almaktadır.

ağacı (77a/9), keçiyi (124a/11), aqçasın (95b/8), taşın (49b/11), aralarını (91b/4), kumın (49b/11), kapuyı (127a/4), yaprağın (34b/15)

#### **1.4.2.1.3. Yönelme Durumu Eki +(y)A**

Adı eyleme genellikle yönelme, yaklaşma göreviyle bağlar. Yönelme durum eki ünsüzle biten sözcüklerden sonra “+a /+e” biçimindedir. Ünlü ile biten sözcüklere geldiğinde araya bir yardımcı “y” ünsüzü alır. 3. kişi iyelik eklerinden sonra da araya bir zamir “n”si girer.

adaya (191a/19), kimesnelere (226a/16), arqurısına (224b/1), köklerine (119a/2), kaba (103b/14), köye (112a/9), ucına (82b/6), yukarıya (10b/15)

#### **1.4.2.1.4. Bulunma Durumu Eki +dA**

Eylemin gerçekleştiği yeri bildirmek asıl görevidir. “anda” işaret zamiri ile 4. kişi iyelik eklerinden sonra zamir “n” si alır.

ağaçda (76b/18); koğada (116b/13-14); kapuda (184b/17); kovuqlarında (212a/12); karşuda (31a/6); köyde (112a/1); katında (3b/8); uyğuda (114a/15)

Bulunma durumu eki zaman anlamı taşıyan sözcüklere eklendiğinde zaman zarfi göreviyle karşımıza çıkmaktadır. Zarflar bölümünde bu konu için ayrıntılı örnekler verilecektir.

gecede (18a/1), gündüzde (32b/19), vaqtda (34a/15), zamānda (16a/12)

#### 1.4.2.1.5. Ayrılma Durumu Eki +dAn

Ayrılma durumu eki olan +dAn, ayrılma bildiren anlamına ek olarak neden-sonuç bildiren zarf görevinde de karşımıza çıkmaktadır. Burada her iki durumun da örneklerinden verilecek fakat ayrıntılı açıklama zarflar bölümünde yapılacaktır.

ardından (211a/5), kapudan (107a/11), gökden (60a/1), köprüden (102b/5)

Ekin zarf işleviyle kullanıldığı örneklerden bazıları aşağıdaki gibidir.

açlıktan (24a/17), altundan (107a/6), ağaçdan (64a/15), korkudan (97b/9)

Ekin –dIn biçimi metinde sadece 2 defa geçmektedir.

öğdin (161b/4), öğdindür (180b/19)

#### 1.4.2.1.6. Araç Durum Eki +IA

“ile” bağlacından eklenen bu ek Türkçenin tarihsel dönemlerinde ve XI-XV. yüzyıl Anadolu metinlerinde yaygın olan zarf türetme eki –IA ile karıştırılmaktadır.<sup>1</sup> Metnimizde “ile” den eklenen örnekler belirlenerek aşağıda verilmiştir. Zarflar bölümünde ekin addan zarf yapım işlevi üzerinde durulacaktır.

aşağasını demürle ve kurşunla muhkem berkitmişlerdür (197a/13)

otuz kişiyle binüp gitdiler (86a/7)

Metinde “bile” edatı bazı durumlarda araç durumuyla birlikte kullanılmıştır. Edatlar konusunda “bile” edatının bu kullanımına değinilecektir.

on iki sâ' atde dağı şemsle bile maşrıka vardı (46a/6)

günle bile karşılaşıp muķime geldiler (46b/15)

#### 1.4.2.1.7. Eşitlik Durum Eki +cA

Bu ek hal işlevinden çok durum zarfı ifadelerinde kullanılmaktadır. Fakat ek, iyelik eklerinin üzerine geldiğinde durum zarfı olmaktan çıkarak hal işlevinde kullanılır. Ayrıca anlam bakımından sözcüğün yalın durumuna göre bir değişme görülüyorsa ek yine hal görevindedir. Bunların dışında kalan +cA ekleri zarf işlevindedir. Bkz. Zarflar.

ardınca (8b/1), ardumca (91a/8), kadarca (39a/7), bu kadarca (173a/13)

<sup>1</sup> Zafer Önler, “Türkçede –LA Zarf Eki”, *Uluslar arası Türk Dili Kongresi*, 1992, Ankara

### **Aitlik eki +ki / +ğı**

Metinde ek, yalın durumda bulunan sözcüklerle birlikte bulunma durum ekinden sonra da kullanılmaktadır.

berüki (48b/5), taşdağı (194a/11), evvelindeki (139b/4), yanındağına (31a/9), evvelki (25a/9), yèrdeki (9a/6)

### **Soru Eki +mI**

bilür misin (78a/18), er midür (55a/8), bilür misiz (37b/15), geçe mi (78b/5), degül midür (77b/10), geçmeye mi (78b/5), degül miyüz (83a/5), yemez misin (107b/6)

### **Çokluk Eki +IAr**

Türk dilinin her döneminde en işlek çokluk eki olan<sup>1</sup> +IAr, metnimizde de bu konumunu korumaktadır.

âdem oğlanları (134a/11), görüciler (32a/17), çöküklerdür (213b/2), kâhillikler (35a/9)

## **1.4.2. Ad Yapımı**

### **1.4.2.1. Addan Ad Yapım Ekleri**

#### **+IIK**

açlıqdan (24a/17), aklık (34a/19), âsānlığıla (129b/1-2), aydınlık (34a/17), dalğalıklar (97b/10), galebelikleri (90a/2), ısıcaklık (139b/10), iplik (218a/9), қаһтлік (170b/12), yörimeklik (131b/16-17)

#### **+IU**

<sup>1</sup> Hatice Şahin, *Eski Anadolu...*, s. 45

adlu (7a/19), dişlü (91b/13), başlu (87b/16), ekinlü (65a/13), beñizlü (135a/14), eñlü (54b/16), boynuzlu (55a/12), gizlü (38b/16), deñlü (62a/16), köylü (50b/13), dürlü (15a/14)

Yuvarlak ünlülü ek aşağıdaki örneklerde düz ünlü ile yazılmıştır.

tağlılar (88b/17), deñli (59a/19)

### **+(I)ncI**

altıncı (61a/6), beşinci (2a/14), dördüncü (4b/14), ikinci (2a/13), otuzuncı (29a/7)

### **+cılayın**

ancılayın (16a/15), buncılayın (17b/5)

### **+cA / +çA**

ardınca (8b/1), aşağıca (111b/10-11), berāberce (218b/7), dilce (6a/18), kalқанca (68b/14), қатарca (97a/5), қазғанınca (211b/1), қираңca (52b/7), oranca (104b/1), öñce (8a/19), rivāyetçe (208b/17), şoñraca (44b/18), tamāmca (39a/4), Türkice (41b/11), yētecekçe (184a/7)

### **+cAK**

artucaқ (32a/19), eksücek (51a/16), ıracaқdur (204b/12), ısıcaқlıқ (139b/10), қараңулық ol- (224a/14), şovucaқlar (139b/15), тауıncaқлығындan (209a/10)

### **+cI / çI**

avcılara (50b/10), çıkırıқçı (218b/11), ekincilerdür (173b/1), feryādçı (55a/18), hāmmāmcı (178b/18), gemicileri (69a/16), külhāncı (178b/19), şabuncılar (211b/1), қullıқçılar (157a/10), таşcı (176b/15)

### **+sUz**

baldırsuz (135a/1), beñsüz (17b/4), gözsüz (97b/19), kemüksüz (135a/9), meşaqқatsüz (103b/9), odsuz (116a/10), şusuz (58a/7)

### **+rAK**



azrakdur (124a/9), hōşrak ol- (117a/4-5), incerekdür (167a/17), mā'ilrak (108b/11), yègregi (39a/8), yoğunrağıdı (128a/1)

**+IA / +IIA**

birle (41b/5), ğāyetle (8b/9), gücle (8b/5), zamānıla (53b/6), zamānla (49b/19)

**+An**

erenler (57a/6)

**+düz**

gündüz (3b/6)

**+Cuk**

hişārcuķ (211a/11), incecük (66b/10), kınadcuķlarını (43a/10), ođlancuķ (102b/6), şıđırcuķ (113a/2), ufacuķ (34b/4), uvacuķ (36a/1), yufķacuķ (97b/18)

**+ArU**

içerü (86b/2), ilerü (170a/9), yuķaru (8a/7)

**+rA**

içre (104b/6), şaşra (61b/17)

**+daş**

ķarındaşı (95b/5), yoldaşlarına (91b/3)

**+ıl**

ķızıla (23b/7)

**+sal**

ķumsal (103a/17)

**+çuğaz**

ğurdçugazlar (122a/6)

**+ın**

vağtın (6a/11)

**+gen**

yèdigen (8a/18)

**+ dAsI**

yarındası (18a/7)

**+Ar / +şAr**

bèşer yüz (10b/6), birer (4b/17), ikişer (137b/10), üçer (180a/4)

#### **1.4.2.2. Eylemden Ad Yapım Ekleri**

**–(yU)K**

açuk (63b/19), artuk (7b/4), ayruk (50a/19), bölük (62b/8), büyük (10a/11), çöküklerdür (213b/2), delük (43b/7), eksük (10b/18), konuklarlar (96b/16), şovuk (35a/16), ulaşuk (73b/14), yaldırayuk (41b/17-18), yırtuklar (91b/9), yumuk (79a/15), uyanukluk (117a/5)

*ayruk* sözcüğü diğèr fiilden ad yapım eki olan –u ile de kullanılarak metnimizde iki biçimde kullanılmıştır.

**–(U)ş**

ET’de ğ ve ş ünsüzleri kendisinden önceki düz ünlüleri genel olarak yuvarlaklaştırır ve daraltır. Metnimizde geçen alğış èt- bu duruma örnektir.

alğış èt- (91a/6), gelişin (121b/8), çağırış çağırdı (97b/8), şağışını (13b/11), dèyişine (10b/4), yöriyişine (122a/17)

**–U**

aşılı (63a/17), örtü (159a/14), ayru (195a/15), ötürü (218b/3), karşı (143a/7), şatu bāzār (76a/3), koşular (75b/15), tartışmada (95a/2), korkudan (97b/9), gün toğusu (159a/1), ölüleri (70a/11), tolu (204a/16), yazu (127a/2)

*ayru* sözcüğü diğer fiilden ad yapım eki olan –uğ ile de kullanılarak metnimizde iki biçimde yer almıştır.

### –I

aşırı (60a/8), ölçilerden (109a/9), çizi (144a/11), ötüri (4a/11), bir süri (43a/9), götürü (47a/11)

### –(U)m

atumı (92b/19), boğum (105b/16), yudum (112a/13)

### –GU

bıçğu (91b/13), bıçkusına (82b/10), çalgularıyla (112b/3), uykusı (32b/7)

### –kı

bıçkısı (69a/3)

### –mAK

bilmeklik (227b/19), uçmağlarınuğ (177b/3), toğmağ (36b/4), yörimeklik (131b/16-17)

### –mE

bölmede (211a/19), burma burma (197b/17), döşemesi (159a/8), düzleşdürmenüğ (217b/1)

### –(A)K

çevregi (85a/13), dilegümüzi (210a/11), konağ (111a/16), döşek (64a/13), oturağında (194a/15), otağ (50b/5), yatağ (65b/9), uğrağ (119b/3), bezek (26a/4), uzağ (24a/16), budak (105b/17), yarağ (89a/12), yumşak (103a/3)

**-In**

ekincilerdür (173b/1)

**-enek**

ekeneklerdür (178b/11)

**-sU**

ET’de –AsI olan ek ünlü düşmesi sonucu bu biçimi almıştır.

gèysü (177b/9), yatsu (5a/2)

**-AcAk**

gèyecekleri (127b/16), yènecek (96b/16), içecek (96b/17), yètecekçe (184a/7), oturacak (194a/7), yèyecegin (75a/15)

**-IcI / -UcI**

göriciler (32a/17), tapucu (147b/1), siñicidür (112a/3), taşuyıcı (178b/19), yırtıcılar (208b/3)

**-dü**

Eski Türkçe metinlerde “kaltı, ulatı, ögdi” gibi örneklerde eylemden ad türeten bir –DI eki bulunmaktadır. Aynı ek Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde “öñürdi, sındu” gibi örneklerde karşımıza çıkan ek Türkiye Türkçesinde “kızartı, zırlıtı, şırıltı” gibi sözcüklerde devam etmektedir.<sup>1</sup>

inildüleri (80a/10), qaraltısı imiş (62a/15), öñürdi (31b/12)<sup>2</sup>

**-Gan**

qazgan (211a/17)

<sup>1</sup> Zafer Önler, “Türkçede –DI Ad Yapım Eki ve Türevleri”, *Uluslar arası Eski Anadolu Türkçesi Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri*, İstanbul Üniversitesi 2010, s.287-292

<sup>2</sup> Sözcüğün yapısı büyük ihtimalle öñ+ü-r-di biçiminde olmalıdır.

**-cık**

kıvırcık (23b/1)

**-unç**

korğunç (61b/2)

**-Ur**

olur ét- (217b/13)

**-Ut**

ögütdür (49a/14)

**-Ün** Ek -U eki ile aynı işlevdedir. Krş. 3.1.2.2.3. *-U şatu bāzār (76a/3)*

şatun al- (56b/1), tütün (36a/11)

**-Gun**

şingun çeri (114a/5)

**-mur**

yağmur (38a/10)

**-r**

yalabur (26a/19)

**-mAz**

yaramaz (113b/14)

**-mİş**

yemişden (59a/6)

–men

degirmen (18a/17)

### **1.4.3. Zamirler**

#### **1.4.3.1. Kişi Zamirleri**

##### **Birinci Kişi Zamiri (Tekil)**

İlgi Durumu: benüm (17b/4)

Belirtme Durumu: beni (65a/11)

Yönelme Durumu: baņa (30b/16)

Bulunma Durumu: bende (65a/9)

Ayrılma Durumu: benden (54b/7)

##### **Birinci Kişi Zamiri (Çokluk)**

İlgi Durumu: bizüm (5b/10)

Belirtme Durumu: bizi (30a/5)

Yönelme Durumu: bize (10a/11)

Ayrılma Durumu: bizden (78b/7)

##### **İkinci Kişi Zamiri (Tekil)**

İlgi Durumu: senüñ (13a/12)

Belirtme Durumu: seni (65a/18)

Yönelme Durumu: saņa (83a/10)

Ayrılma Durumu: senden (95b/14)

##### **İkinci Kişi Zamiri (Çokluk)**

İlgi Durumu: sizüñ (53b/2)

Belirtme Durumu: sizi (69b/18)

Yönelme Durumu: size (85b/19)

Ayrılma Durumu: sizden (83a/2)

### Üçüncü Kişi Zamiri (Tekil)

Yalın Durum: ol (3a/11) Metnimizde altı yerde “o” biçiminde kullanılmıştır.

O (75a/18, 97a/6, 98a/19, 118b/5, 122a/12, 178b/7)

İlgi Durumu: anuñ (14b/8)

Belirtme Durumu: anı (36b/10)

Metnimizde bir yerde “onı” olarak geçmektedir.

onı (17b/6)

Yönelme Durumu: aña (2a/15)

Bulunma Durumu: anda (13b/8)

Ayrılma Durumu: andan (9b/10)

### Üçüncü Kişi Zamiri (Çokluk)

İlgi Durumu: anlaruñ (2b/9), anlarıñ (134a/2)

Belirtme Durumu: anları (42a/1)

Yönelme Durumu: anlara (11a/1)

Bulunma Durumu: anlarda (85a/7)

Ayrılma Durumu: anlardan (89a/12)

### 1.4.3.2. İşaret Zamirleri

**bu**

İlgi Durumu: ve dağı *bunuñ* içinde olan aḥvāl ki vardır (3b/12)

Belirtme Durumu: ve dağı İbni Eşir kitabında *bunı* dağı yazmıştır (38a/6)

Yönelme Durumu: maşrıqdan 16) mağribe hareket eylerler *buña* cevāb budur ki (17b/16)

Bulunma Durumu: cemî'   asker g rmiŐlerd r *bunda v k i'* 17) olmadı (44b/16)

Ayrılma Durumu:  amer n ri *bundan* alup f ' idelenür (23a/1)

### **bular / bunlar**

İlgi Durumu: aşağı oturana d di ki *bunların* incinmeleri nedendür (117a/9)

*bunların* cümlesi sekizinci felekdedür (19b/12)

Belirtme Durumu: ben yaradılaldan berü *bunları* böyle gider 11) görürem (16a/10)

Yönelme Durumu: Y rabbi *bunlara* rızqın sen eksük 9) eyleme d r (12a/8)

Bulunma Durumu: ced  burcınun evveline gelince *bunlarda* Şems yigirmi   buçuk 13) derece depeden ıra  olur (139b/12)

Ayrılma Durumu: bunların her 19)  anqısı olursa *bulardan*  urtulma  yokdur (88b/19)

pes müddetle *bunlardan* 8) bir veled h Őil oldu (54a/7)

### **Şu, Şol**

İlgi Durumu: felek-i  ' zamuun h reketi *Şunun* gibi 9) esra' dur ki (18b/8)

Belirtme Durumu: ol melek d di ki bilmezem amm  *Şunu* bilürem 14) ki (16a/13)

Ayrılma Durumu: Kerm nda  ı duğı *Şundan* ma' l m oldu ki (103a/10)

### **1.4.3.3. Belirsizlik Zamirleri**

Metnimizde geçen belirsizlik zamirleri aşağıdaki gibidir:

#### **ba' zı**

İskender   asker- 6) –inden *ba' zı* d di ki (111a/6);

*ba' zılar*  atında zam n d y  geçe ve gündüz gelüp 11) geçmege d rler (25b/10)

bu ı limde olan 19) Şehrlerinden *ba' zının* dağı kevkebidür (21a/19)



**biri / birisi**

işbu kitābı üç **1** kısım üzerine yazup beyān eyledüm *biri* budur ki (7a/1)

ol dört mişāller ki olsa **8** gerekdür *birisi* budur ki (4b/8)

**her biri / her birisi**

köyleri çok *her biri* 15) bir şehir gibi (176a/14)

*her birisi* yerlü yerinden kalğup hareket **7** eylemege başlasa gerekdür (23a/6)

**her kim ki**

*her kimün* ki buncılayın horōs evinde ola (17b/5)

*her kim* ki ol şaneme nazār eylese (54b/11)

**her ne ki**

‘ acāyiblerden ve ğarāyiblerden *her ne ki* varsa (3b/2)

**kimisi**

işbu ırmaqların *kimisi* maşrıqdan mağrībe aqar ve *kimisi* mağrībden maşrıqa (100a/2)

**kimse**

қанādınun şağışını Allah Ta‘ālādan ğayrī *kimse* bilmez (13b/12)

**niçe**

kendüzini ve halkını helāk eyleyüp *niçelerini* esīr eyledi (74a/16)

**cümle**

*cümle* yigirmi dört sâ‘ atde devr eylemiş oldı (46b/16)

**ğayrī**

İbni Eşir ve *ğayrīler* yazup beyān eylemişlerdür (12b/3)

**kankı**

ardı *kankıdur* ve öñi *kankıdur* bilmediler (86a/14)

**1.4.3.4. Dönüşlülük Zamiri****öz**

dağı kendi *özine* dedi ki (106b/12)

**kendi/kendü**

*kendinüñ* hareketi mağribden maşrıkadur (22a/15)

*kendüler* anda yoğiken dükkânlarını beklerler (60b/1)

**kendüzi**

imdi ben *kendüzime* dirliği hoş görmezem (83a/5)

**1.4.3.5. Soru Zamirleri****ne**

vāy saña *nesün* dediler (86a/15)

bunlarıñ incinmeleri *nedendür* (117a/9)

**kim**

İskender dedi ki ol melik *kimdür* (78b/17)

siz hālünüzi ve ahvālünüzi baña haber veriy *kimlersiz* dedi (86b/8)

**1.4.4. ZARFLAR****1.4.4.1. Zaman Zarfları**

Metnimizde Türkçe ve yabancı kökenli birçok zaman zarfı kullanılmıştır. Yapı olarak yalın halde, addan türeyerek ya da birleşik biçimde karşımıza çıkmaktadırlar.

#### 1.4.4.1.1. Yalın Halde Bulunan Zaman Zarfları

- dā'im : anuñ depesinde dā'im gēce ve gündüz od yanar (167a/9)
- dā'imā : haṭṭ-ı istivāda dā'imā gēce ve gündüz berāber olduğı mevzi' dūr (9b/5)
- gēce : gēceleri üç sâ' atdür (216b/9);
- gēceyle : *gēceyle* çağırdılar (29a/9)
- evvel : *evvel* getürdügim güller od gibi tutuşup yanmağa başladı (58b/13)
- dem : bu *demde* yigirmi üç buçuğ derece aşağı ıalır (138b/2)
- hemān : *hemān* cinnile ins işitmezler (17a/11)
- ıaçan : *ıaçan* Şems bu altı burcda olsa gēce gündüz artuğ olur (20a/14);  
*ıaçan ki* deniz mevc ursa altun toprağı ııkarur (52a/17)
- şimdi : *şimdi* ol cezireleri şu başmış gitmişdür (52a/14)

#### 1.4.4.1.2. Addan Türeyen Zaman Zarfları

- erte : gēceyle çağırdılar *erte* bayrām étdürdiler (29a/9)
- andan : Hinde ve Sinde *andan* Yemene 17) uğrayup ol yerde bāb-ı Mendibde nihāyet bulmuşdur (57a/16)
- dan berü : ne zamāndan *berü* bunda yaturlar bilür misin (128b/4)
- den şonra : şimden *şonra* zühre aḥvāline geelüm (25b/13)
- günden güne : andan şonra yine *günden güne* Şemsden yanğa gider (28b/10)
- günle : mağrībe *günle* gidüp altı sâ' ate varınca mağrībe vardı (46a/5)
- müddetle : *müddetle* bunlardan bir veled ḥāşıl oldu (54a/7)
- önđin : ḥacc vaḳtı gelmezden *önđin* mevsimler erişüp Hind gemileri gelüp (161b/4)
- önürdi : bir gün belki iki gün *önürdi* gördün (31b/12)
- vaḳtın : zıkr eyledüğü *vaḳtın* ağızından nūr büyük 4) büyük tağlar gibi ııkar (15b/3)

### 1.4.4.1.3. Birleşik Zarflar

- bir vaqt : muķimle cem<sup>c</sup> olmaları *bir vaqtda* oldı (46b/18)
- bir gün : *bir gün* gördi ki ol denizden bir büyük balık dutıldı (99a/12)
- bir müddet : ol elçi ol melikün ğatında *bir müddet* tırdı (99a/11)
- bir zamān : bu cezirede çokluk ğalğ var bunlar ile *bir zamān* tırup (88a/17)
- bugün : *bugün* Őavmuğuzı iftār eyleğ (226b/11)
- gece gündüz : *gece gündüz* artuğ olur (20a/14)
- her vaqt : *her vaqt* Şems bir faŐıdan bir faşla intiķāl eylese (24a/19)
- her bir vaqt : ba<sup>c</sup> zı Şehirlerde *her bir vaqt* öğürdi olup (4b/19)

### 1.4.4.2. Yer Yön Zarfları

- alt : yukaru ağaclar *altını* gezdürdüm (91b/2)
- altı yanı : *altı yanında* Erden ırmağıdur (174b/12)
- ara : ol ağaclaruğ *aralarını* gezdürürken (91b/4)
- ol ara : andan Şonra *ol aradan* gitdüm (50b/12)
- ard : *ardımca* segirdmiŐler beni bulmayup ümmidlerin ğağ<sup>c</sup> eylemişler (91a/8)
- arķuru : cem<sup>c</sup> olan berge bir tağuğ *arķurusında* olup (108b/10)
- aŐağa : dağı ğuyunuğ *aŐağasına* ěnmedin ağa dağı ěriŐdi (13a/6)
- aşağı : ğāyet ğatılığından *aŐağısından* delmezlerdi (209a/12)
- berü : nürsuz olan tırafı *berü cānibine* olur (33a/8)
- ğerü : *ğerüye* çekili vėrdik ve dağı ayağlarında ić edikleri var (128a/3)
- ić : yā ğayri kitāblardan birisinüğ yā ikisinüğ *ićinde* bulunmiŐ olsa (7b/6)
- ićerü : deryā-yı muğiĳtün Őarķisi cānibinden *ićerü* ğirüp (57a/15)
- ićre : ırmağuğuz *ićre* cennetden iki oluğdan Őu ağar (104b/6)

- karşu : yine güneş *karşusına* gelüp tülû<sup>c</sup> eyledi (46b/13)
- kırañca : işbu denize sefer eylese *kırañca* gider (52b/7)
- orta : tā gök *ortasına* gelinceye dek ol vaqtın ziyâde büyük görünmek gerekdi (10a/10)
- öñ : ol öküz *öñinden* kaçsa bês yüz yıllık yoldur demişler (43a/8)
- öte : ol tağun *ötesinde* ne vardur göre (207b/3)
- taşra : gemi halkı şuya ve oduna *taşra* çıktılar (61b/16)
- üst : kendüye tapanların *üstine* ağlardı (81a/7)
- üzer : dâ<sup>c</sup> imâ bu gitdükçe Şems nışf-ı nehâr *üzerinden* ayrılmazdı (46a/10)
- yêrlü yêri : hâcet olınan direkleri bulduñ *yêrlü yêrine* važ<sup>c</sup> eyledik (130b/4)

#### 1.4.4.3. Miktar zarfları

##### 1.4.4.3.1. Yalın Halde Olan Miktar Zarfları

- katı : nâgâh *katı* yağmur yağup <sup>c</sup> aqabince qar yağdı (38a/10)
- çok : ni<sup>c</sup> metler bol olur ve şimâl yêlleri *çok* eser (25a/9)
- biraz : ol kubbeyi yıqalar *birazın* yıqdılar (166b/19)
- artuq : ve dağı tülû<sup>c</sup> ı ve ğurûbı olan kevkeblerün hareketleri bunlardan dağı *artuq* görünür (9a/3)
- eksük : ne kadar *eksük* qalksa ol kadar qahtlık ziyâde olsa gerekdür (170b/11)
- yarı : arzuñ râst ortasını mağribden maşrıqa varıncaya degin *yarı* bölmişdür (136b/6)

##### 1.4.4.3.2. Addan Türeyen Miktar Zarfları

- eksücek : sekiz sâ<sup>c</sup> atden bir derece *eksücek* qala (225a/19)
- katırca : büyüklüğü *katırca* var ola (97a/5)

### 1.4.4.3. Birleşik Halde Olan Miktar Zarfları

ol kadar : müsâfir kaç ise *ol kadar* çağırur (96b/14)

şol kadar : çini âletleri bu şehirde *şol kadar* düzilür ki vaşfa gelür degüldür (146b/16)

nêce nêce : ve *nêce nêce* işidilmişdür ki şark tarafında üç sâ' at miqdârı vaktta tutilmiş olsa (44b/6)

bu miqdâr : burc aḥvâli burada *bu miqdâr* kifâyet olındı (20a/17)

### 1.4.4.4. Durum Zarfları

eyle : ol gemi ḥalkı anı gördiler ki âdem oğlanıdır *eyle* şandılar (81a/19)

öyle : ihtimâldür ki ol yılda *öyle* vâkı' olmuş ola (32a/1)

şöyle : evvelâ *şöyle* ma' lûm olına ki (28a/13)

şöyle ki : bir kara bulut zâhir olup *şöyle ki* gelüp ḥalkuñ üzerine yakın oldı (38a/8)

böyle : bunlar on beş kevkebdür raşad(d)a *böyle* ma' lûm olmuşdur (39b/11)

ancılayın : ben ḥalk olaldan berü dört yüz biñ *ancılayın* kevkeb gördüm (16a/15)

ansızın : işbu vilâyetinüñ şehirlerine bir âfet *ansızın* erişeydi (127a/15)

bir bir : ol nerdübânları muḥkem urğanla *bir bir* bağlatdı (126b/12)

gene : cümlesini gördükde âḥir *gene* vardık (128a/13)

az az : güneş *az az* kalkduqça zıll eksilse gerekdür (219a/15)

başka başka : *başka başka* vâkı' olmuş imiş (120a/1)

berk berk : ya' nî *berk berk* çeynerlerdi (211b/14)

boğum boğum : dişlerini alurlar *boğum boğum* keserler (66a/8)

buncılayın : dünyâda hiç ziyâde *buncılayın* gördüñ mi (78a/6)

burma burma : bir daḥı tuçdan bir kaç' *burma burma* dökilmişdür (197b/17)

büyük büyük : *büyük büyük* köyleri vardur ki her birisi bir şehre beñzer (188b/1)

çeke çeke : ol balığı *çeke çeke* taşra çıkardılar (99a/13)

- ène ène : *ène ène* belürmez olur gider (224a/13)
- eskiden eskiye : biribiri üzerine *eskiden eskiye* qalmışdur (207a/14)
- gāh gāh : ki bu hareket *gāh gāh* olmak halka öğütdür (49a/14)
- gāyetle : ol günlerde Müşteri *gāyetle* sa<sup>c</sup> d olur (21a/13)
- gücile : bir kimesne *gücile* uyuyup rāhat olmasa (24a/4)
- gücle : ziyāde küçüklüğinden *gücle* görünür (8b/5)
- hemān : ve dağı ol günde *hemān* gün döner (24b/15)
- ötüri : cemi<sup>c</sup> felekden büyük olduğundan *ötüri* felekü<sup>c</sup> l-ađlās dağı dërler (11b/3)
- par par : gözleri yıldırım gibi *par par* yanar (55b/4)
- tamāmca : cemi<sup>c</sup> delā<sup>c</sup> ilüñ ve emāretüñ zāhirine dağı *tamāmca* muđđali<sup>c</sup> olımaz (39a/4)
- tekrār : bu tağ kesdürmek cezā<sup>c</sup> ir-i Kılzümünden *tekrār* yazılmışdur (151a/4)
- tekrār tekrār : cemi<sup>c</sup> şuyını çıkarup *tekrār tekrār* içini yumayınca yine ol şu açmaz (131b/4)
- téz téz : kılları ve tırnaúları *téz téz* uzar (32b/4)
- toptolu : koyunu görse urur içini *toptolu* şan eyler (41b/13)
- yap yap : gök ortasına varduğdan şonra döner *yap yap* aşağa ènmege başlar (224a/13)
- yalñuz : ben *yalñuz* gördüm dèmege ne dërler (31a/3)
- yapça yapça : seşer yeli dedükleri budur *yapça yapça* eser (35a/17)
- yüksek : vađtā ki yuşaru *yüksek* şalşup uça deñizde muğkem esen yèller ve talazlar sākin olur (68a/17)

### 1.4.5. Edatlar

#### 1.4.5.1.Yaln Halde Olan Edatlar

- gibi : her gök biri biri üzerine muğayyağdur şubbe *gibi* (8a/3)

- içün : ol şulardan halk içmek *içün* (49a/18)
- bile : hattâ konşularından on altı eve varınca *bile* şaklar dediler (17b/7)
- birle : Allah Ta'âlânın hikmeti ve kudreti *birle* bir geçenün içinde ol ak taşları kızıl renk eyler (41b/5)
- içre : tahkik ırmağunuz *içre* cennetden iki oluğdan şu açar dedi (104b/6)
- üzere : ehl-i hey'et ittifağı *üzere* (21a/1)
- değlü : bir büyük ev miğdârı *değlü* bir taş ayağına almış (62a/16)
- ile : kafun zammı ile ve mimün sükûnı *iledür* (106a/19)
- kadâr : ziyâde küçük olanı koyun *kadâr* olur (58b/2)

#### 1.4.5.2. Araç Durum Eki İsteyen Edatlar

-IA bile : Nil şuyıyla *bile* açar (173a/18); yerleriyle *bile* ol iki kanâdınun birisinin üzerine alup gökden yaña aldı (12b/14);

#### 1.4.5.3. Yönelme Hali Eki İsteyen Edatlar

- A dek : murâd olınan şehre gelinceye *dek* ne kadar mildür (4b/15)
- A degin: üç güne *degin* belürmeseler gerekdür (91a/3)
- A göre : kudret yetdüğine *göre* işbu vaz' üzerine mişâlleriyle tafşil üzerine beyân eyledüm (47a/8)
- karşu : Habeşe vilâyetinde Yemene *karşu* bir ırmağın üzerinde bir büyük şehrdür (146b/6)
- toğru : anlar eytdiler şol dereye *toğru* git (77b/14)

#### 1.4.5.4. Ayrılma Durum Eki İsteyen Edatlar

- dAn berü : illâ bu kadar vardur ki ben yaradılaldan *berü* bunları böyle gider görürem (16a/10)
- dAn gayrî : her kim ki bundan *gayrî* altun başmağ geyse (63a/11)
- ötürü : andan *ötürü* ki evvelâ işbu dâ'ire Hind şehirlerinde resm olinmişdur (218b/3)



## 1.4.6. Bağlaçlar

### 1.4.6.1. Sıralama Bağlaçları

**dağı** : tağdan şu çıkar *dağı* işbu şüretlerinün içlerine açar girer (108a/17); dürlü dürlü çalgularıyla çıkarlar *dağı* ol bınarın katında çalarlar ve güler ve oynarlar (112b/3)

**eger...ve eger** : *eger* yazda ve *eger* kışda muttaşıl yağmur yağar dedi (73b/16)

**gerek...gerek** : *gerek* kıranfili artursunlar *gerek* arturmasunlar be-herhâl râzı olup kıranfili alup metâ<sup>ç</sup> ı anda kıorlar giderler (72a/18)

**gerek...ve gerek** : *gerek* gecede ve *gerek* gündüzde ol vaqt kıamer münhasif olur (32b/18-19); *gerek* binâ ve *gerek* ağac hep yıkdı kıarâb eyledi (99b/11)

**gerek...gerek...gerek** : kıayvânâtdan vahşilerden ne bulurlarsa yerler *gerek* fil *gerek* kınzir *gerek* kıayri her neyise hep bulduklarını yerler (207b/13)

**gerek...gerek...gerek...gerek** : *gerek* er olsun *gerek* avrat olsun *gerek* kıurr olsun *gerek* kıul olsun (30a/19-30b/1-2)

**hem...hem** : ve her birisi *hem* erkek *hem* dişidür (136a/12); her gecede ve gündüzde iki kerre kıalkar *hem* ener ya<sup>ç</sup> nî iki kerre kıuyı eksilür ve *hem* artar (183b/4-5)

**ile** : Mışrılı *ile* ziyâde kıarâb u kııtâl eylediler (89b/15); ekşer kıavl üzerine kıafun kıammı *ile* ve mimün kıükünı iledür (106a/18)

**ne...ve ne** : felekün kıareketi ne ağır ve ne yeynidür (10b/14);

**ve** : kıalan melekler kıabâhda ve kıaşımda anların üzerine selâm verürler (12a/5); Lût <sup>ç</sup>aleyhi's-selâm kıavminün yedi şehri içinde olan kıalkıyla ve evleriyle ve kıavrarlarıyla ve yedi kıat yere varınca (12b/13); ucu ve bucağı bulunmayaydı (16a/2)

**ve dağı** : ve *dağı* rûkun iki ayağının arası yedi yüz yıllık yoldur ve *dağı* bın kıanadı vardur (15b/7); ve *dağı* buyurdılar ki aq kıorôs ki beşüz ola (17b/3)

**yâ...yâ** : kıarb kıarafında beş sâ<sup>ç</sup> at *yâ* altı *yâ* yedi sâ<sup>ç</sup> at olsa gerekdir (44b/9)

**yâ...yâ...yâ** : *yâ* elin *yâ* ayağın *yâ* bir yerini mecrûh eyler (82a/19)

#### 1.4.6.2. Pekiştirme Bağlaçları

**de/da** : ve dağı bu *da* lāzım gelür ki Şems olsun Kamer olsun ve sâ'ir kevākib olsun tūlū'ları vaqtlarında ziyāde küçük görinelir idi (10a/6); hem üçüncü gece *de* gelmedi bilimedüm ol gördükleri nedür (30a/13)

**dağı** : cemī' felekden büyük olduğundan ötüri felekü'l-aţlās dağı dەرler (11b/3); ve bir řanādını *dağı* Allah Ta'ālānuñ 'azametinden қorқuban yüzine řicāb edinmişdür (14a/2)

**hōd** : halkuñ i'tikādı üzerine dēmek lāzım olur ki ramazān *hōd* otuz gündür (29a/11)

#### 1.4.6.3. Karşılaştırma Denkleştirme Bağlaçları

**ve sâ'ir** : elleri ve ayakları ve gözleri *ve sâ'ir* a'zāları her ne var ise cemī'si āşikāredür (63a/18);

ve yā : ve dağı iki kūsūfuñ *ve yā* iki řusūfuñ mābeyni bēş ay yā altı ay olmaқ gerekdür (33b/19); şöyle sağ u selāmet geçe mi *ve yā* geçmeye mi (78b/5)

**ve yāhūd** : yer yüzü düz mermer *ve yāhūd* rendelenmiş bir düz tahta yā ğayrī her neyse bir yer üzerine va'z olına (217a/18)

**yā** : řayvānātdan her şankısına ki erişse şortumıyla urur düşürür *yā* mecrūh eyler (82b/11); hiç bir ev yoқdur ki anda bir *yā* iki yerde řu aқmaya (176a/13)

**yā dağı** : Şems ğurūb étdükden şonra on derece *yā dağı* artucaқ yuқaru қal(қ)maқ gerekdür ki görine (32a/10); bu dağı yédinci iqlimde *yā dağı* aşāğıca bir büyük ırmaқdur (111b/10)

**yāhūd** : kış günlerinde üzerinde buz řonup atlar ve 'arabalar geçer iki miқdārı *yāhūd* artuқ dēdi (111b/9); bir kiři gelür aña dēr fulān otı yā fulān řerbeti éden řiřhat bulur *yāhūd* bir kiři gelür eliyle řığar hemān řiřhat bulur (187b/14)

#### 1.4.6.4. Cümle Başı Bağlaçları

**ammā** : *ammā* bir gördüğümü bir kerre dağı görmedüm dēdi (16a/11); kendinüñ şareketi mağribden maşriқadur *ammā* felek-i a'zam sebebiyle maşriқdan mağribe şareket eyler (22a/15)

**çün** : ol geçede ol taşları taşlarda buğday serer gibi sererler *çün* kevkeb-i Süheyl toğar (41b/4); *çün* ma' lüm oldu ki ' ilm-i nücüm hağdur bātl degüldür (42a/9)

**eger** : *eger* ağzını açup yerler ve gökler anuñ ağzın içine girse (13a/19); *eger* Şemsün tulu'ı olmayadı cemî' ' âlemün işi ve güci bātl olurdu (23b/9)

**gerçi** : andan yine maşrıqdan Şemsle altı sâ'atde muķime geldi *gerçi* yigirmi dört sâ'at geçdi (46a/8); *gerçi* kulaqları âdem oğlanları kulaqlarından ziyâde büyükdür (135b/8)

**hālbuki** : *hālbuki* ol vaqt dünyâ bunlaruñ üzerine karanlık olurdu (23b/12-13)

**hattā** : *hattā* Demîri yazmışdur ki bir kimse bir ağ ħorös boğazladı anuñ mâli dâ' imâ nekbetten kurtulmadı (17b/7); *hattā* şol kadar i' tibārsuzdur ki tavarlarinuñ ve kelblerinuñ zencirleri hep altundandır (62b/15)

**hem** : *hem* üçünci gece de gelmedi bilimedüm (30a/13); ve yumurtaı korsañ bişer *hem* şuyı tuzludur (175b/16)

**her kaçan kim** : *her kaçan kim* ol şanemi ururlardı ol âlāt şıçardı (81a/11)

**illā** : *illā* bu kadar vardur ki ben yaradılaldan berü bunları böyle gider görürem (16a/9)

**illā meger** : *illā meger* Hiç ol kanādın açmaz *illā meger* Hağ emriyle yeri helāk etmekden ötüri açar (12b/9)

**illā meger ki** : yer yüzinde buncılayın cāmî' kimse görmemişdür *illā meger ki* mağribde Endülüs vilāyetinde Kırıtuba cāmî' ola (176a/18)

**kaçan kim** : *kaçan kim* sulţān Maħmūd sebük tegin ol demür düşdüğini işitdi (37a/2); *kaçan kim* deniz sâkin olsa varurlar ol toprağı alurlar şızdururlar (52a/18)

**ki** : demek lâzım gelür *ki* bu ulu çokluğ melekler *ki* ba' zı yerle gök mabeynine şıgmaz (16a/16-17); ekşer budur *ki* nevrūzdan on sekiz günden şonra olur (22b/3)

**kim** : ve dağı bu kadar tafşil vardi *kim* oldur ki ol mübârek aylarda birbirine muğalif göruciler çok bulunur (32a/16); gördiler *kim* helāk olurlar döndiler cenūbdan yağa gitdiler (52b/12)

**lîkin** : *lîkin* Hâk Ta'âlâ celle ve 'alâ ber-sebîl-i 'âded ki meşelâ evvelâ Şemse vemişdür (40a/8);

**mâdâm ki** : *mâdâm ki* murâd olınan şehirde şems gurûb eylemiş ola şavm iftâr eylemek dürüst degüldür (5b/4)

**meger** : havâ yüzinde bir büyük yol gibi nesne zâhir oldı *meger* rah̄ kuşunun qaraltısı imiş (62a/15); işbu tã'ifenün ceziresinde bir âşikâr yalabur nûr gibi bir nesne gördiler *meger* ol aq̄ billûrdan bir köşk imiş (73a/17)

**meger ki** : vaqtâ ki güneş zevâlden geçe bayrâm namâzlarının vaqtı geçer *meger ki* 'özl ola (226b/7)

**meşelâ** : *meşelâ* Kostantiniyyede tûlû' ları ve gurûbları olmayan kevkeblerün ba'zısı belki ekşerisi Mışırda tûlû' ve gurûb eyleseler gerekdür (9a/14); *meşela* aq̄şâ-yı mağribden yüz seksen derece bahş olınmış â' dâdin sūs-ı aq̄şâ bês buçuq̄ bahşıdır ki sūs-ı aq̄şânun tûli bês buçuq̄ derecedür (48a/3)

**nêteki** : kevâkibden hâlî olduğundan ötüri *nêteki* atlâs dağı naqşından hâlî olduğu gibi (11b/4);

**şöyle ki** : *şöyle ki* başı göklerden yukarı ayakları yedi kat yerden aşağıdadur (14b/1); cezirenün halkı buğday enlü kışşa boylu şakalları uzun *şöyle ki* dizlerine enmişdür (54b/17)

**tâ** : yedi kat yerden aşağıdan *tâ* 'arşa çıkınca dünyâ yollarından elli biñ yıllık yoldur (11b/14);

**tâ ki** : bir gemiye koyup gönderdiler *tâ ki* nereye gittüklerini bilmeyeler (53a/17); İskender ol getürdükleri âdeme bir hâtun alı vèrdi *tâ ki* bu ikisinden zürriyyete gelüp atası ve anası dilin ögrene (54a/5)

**ya'nî** : bu üçü *ya'nî* cinnile üç oğlanı ve hayvânât cem' olsa ki dünyâda olan kuşların bahşincadur (16b/3); kendü tã'ifelerinden *ya'nî* oğullarından ve kızlarından yâ gayrîlerinden dutmuş olsalar (134b/3)

**ve eger** : *ve eger* ba'zı kimsenün vehmine bu dağı düşer ki (140b/5); *ve eger* açuqluq̄ olsa cã' iz degüldür (30b/2)

**vaqtâ ki** : *vaqtâ ki* Allah Ta'âlâ gökleri ve yerleri yaratdukdan sonra şûrı yaratdı (14a/9); *vaqtâ ki* Şems hamel burcunun on toquzuncı derecesine girse şeref derecesidür (22a/18)

**ve lākin** : *ve lākin* sizi anuñçün cem<sup>c</sup> étdüm ki (86a/1)

**zīrā** : *zīrā* hiç bu deñize kimse sefer kılmamışdı (52b/4); *zīrā* güneş ol tağdan toğar yine ol tağda tolanur (120b/11)

## 1.4.7. Eylemler

### 1.4.7.1. Yapıları Bakımından Eylemler

Basit eylemlerin dışında addan ve eylemden çeşitli eklerle türetilen eylemlerdir.

#### 1.4.7.1.1. Basit Eylemler

Basit eylem kök halinde olan, yapım eki almayan ancak zaman ve kişi ekleri alabilen eylemlerdir.

#### 1.4.7.1.2. Türemiş Eylemler

Türemiş eylemler ad ya da eylemlere çeşitli yapım ekleri getirilerek oluşturulur.

##### 1.4.7.1.2.1. Addan Eylem Yapım Ekleri

**+Ar-**

bez ağ+ar-d-ur ol- (36b/2), şar+ar-up (155a/6)

**+IA-**

ağşām+la-ma+sı (27b/8), demür+le-n-miş (91a/19), av+la-sa (98a/12), düz+le-düg+i (109b/2), bağ+la-n-miş+dur (172b/1), geçe+le-di (83b/10), belin+le-yüp (130a/13), göz+le-ye (38b/19), boğaz+la-dı (17b/8), kap+la-duğ+ı (42b/5), konuğ+la-rlar (96b/16)

**+dA-**

al+da-yup (166b/11), vızır+da-yup tur- (43a/11)

**+Al-**

az+al-dı (118b/10), çoğ+al-ur (49b/13), sağ+al-a (175b/19)

**+Ar-**

ev+er-mez+ler (61a/13)

**+A-**

göz+ed-ür-ler (63a/1), oyn+a-dı (86b/10)

**+UldA-**

gür+ülde-r (177b/5)

**+sA-**

şu+şa-mış (160a/13)

**+vAr-**

şu+var-a (160a/13)

#### **1.4.7.1.2.2. Eylemden Eylem Yapım Ekleri**

##### **Ettirgen ve Oldurgan Çatı**

Bunlar eylem çatıları olarak adlandırılır. Geçişsiz eylemden geçişli eylemler türetenlere oldurgan çatı (causatif), geçişli eylemden öznenin eylemi bir başka özneye yaptırmasını gösteren eklerle türetilenlere ettirgen çatı (faktitif) adı verilir.

**-t-**

ağ+ar-d-ur ol- (36b/2), beñz+e-t-miş+lerdür (20a/15), aňla-d-urlar (134b/6), büyü-d-elüm (132b/15), bađ+la-t-dı (126b/12), göz+e-d-ürler (63a/1), uza-t-miş+dur (94a/15)

**-dUr**

aç-dur-dı (183a/8), dön-dür-esiz (218a/8), at-dur-dı (70a/10), düz-dür-düm (125b/11), az-dur-mağa (51b/9), düz+le-ş-dür-me+nüñ (217b/1), bağ-dur-dum (31a/16), ên-dür-miş (183a/17), bırağ-dur-dı (70a/3), evlen-dür-ürler (61a/14), bulan-dur-ur (82a/8), il-dür-ecek (209a/11), dik-dür-di (111a/9), koy-dur-dı (55b/11)

**-zUr-**

Ek, oldurgan çatılı -Uz- ve ettirgen çatılı -Ur- olmak üzere iki morfemden oluşmaktadır.

em-zür-ür (87b/7), tam-zur-sa (110b/1)

**-It-**

aķ-it-dı (84b/12), Şark-it-dı (119a/15)

**-Ar-**

gid-er-dik (141a/8), ķop-ar-masınuķ (132a/7)

**-Ur-**

art-ur-sunlar (72a/18), aŐ-ur-ı (60a/8), geķ-ür-üp (223b/2), bat-ur-madın (212a/14), gey-ür-seler (153b/2), biŐ-ür-üp (62a/6), kaç-ur-dı (154a/1), bit-ür-ür (34b/15); Őız-ur-urlar (191a/3), dűŐ-ür-diler (62a/3)

**-GUr**

ķıymet er-gür-se (184b/4)

**Edilgen Çatı**

Öznenin belli olmadığı pasif eylemler türeten eklerdir.

**-(I)I / -(U)I**

aķ-ıl-mca (62b/12), den-il-di (99a/2), aķ-ıl-mış idi (90a/16), dök-il-di (98a/13), aş-ıl-mış (165b/11), düz-il-en (189a/11), aş-ıl-urdu (182b/2), eg-il-miş (168a/19), baķ-ıl-sa (172b/10), ķaldur-ul-a (217b/9), boz-ıl-maya (127a/4), ķocalsa (113a/18)

**DönüŐlü Çatı**

Öznenin yaptığı işin kendisine döndüğü çatıdır. Özne aynı zamanda nesnedir. -n-, -Ő-, -l- ekleriyle yapılır.

alda-n-up (166b/18), del-in-miřdür (172b/5), berk-in-miřdür (174a/17), dè-n-ildi (99a/2), bil-in-ür (142a/5), řapa-n-ur (174a/3), bula-n-durur (82a/8), sev-in-diler (56a/4), çek-in-dürür (18a/3), uza-n-maęa (219b/1); aęla-ř-mazlar (163a/5), düzle-ř-dürmenüň (217b/1), baę-iř-dılar (99b/4), segird-iř-diler (105a/6), řur-iř-up (182b/5)

#### 1.4.7.1.2.3. Diğer eylemden eylem yapan ekler

##### -mA-

bil-me-dik (127b/18), dè-me-di (76b/7), bul-ma-yup (91a/9), del-me-zlerdi (209a/12), çık-ma-dı (72b/13), èr-me-di (51a/17)

##### -r-

çara-r-ur (80b/6)

##### -ala-

şov-ala-yup (97b/12)

#### 1.4.7.1.3. Birleşik Eylemler

##### 1.4.7.1.3.1. Ad ve Eylemden Kurulan Birleşik Eylemler

Bir ad ile bir yardımcı eylemin birleşmesinden oluşan bu tür birleşik eylemlerle ilgili metinde geçen başlıca örnekler aşağıdaki gibidir:

**al-:** řamerüň řems tarafında olan cânibi řemsden *řiyā alup* nürānī olur (28b/1)İ tā öte kenārını bulup *řaber alalar* (52b/4)

**bul-:** anlar dağı kesdiler şurtulup *necāt buldılar* (70b/1)

**édin-:** ¸ avratları ağac yaprağını *setr édinmiřlerdür* (76a/1)

**èr-:** iki şanadları var *gözi érdügi yere degin uçar* (70b/10)

**èt- :** ba¸zı yerlerden tüccār *sefer édüp* anlara gelürler (56a/19); mülükden birisi ol köşki varup görmege *řařd étidi* (73a/5)

**eyle-:** İskendere du¸ā édüp böyle olduğına *şükr eylediler* (56a/5)



**gel-:** ve dağı ademilerden dürlü dürlü şekiller üzerine şüretler vardur ki *hisāba gelmez* (133a/6)

**getür-:** ba' zı fužalā buña bir *mişāl getürmişlerdür* (36b/1)

**göster-:** ol mü'min qarındaşı ol kāfir qarındaşına *ihtiyāc gösterdi* (95b/11)

**ķıl-:** anuñ gibi ' aẓim hayvānı bir za' ifçe siñege *zebūn ķılmışdur* (43a/14); zīrā hiç bu deñize kimse *sefer ķılmamışdı* (52b/4)

**ķo-:** ve eger kız toğursa anda *alı ķorlar* (57a/11-12); yā elin yā ayağın yā bir yerini mecrūh eyler *bırağı ķor* (82a/19)

**ol- :**

### İşlevleri:

1. Bir ada eklenerek yardımcı eylem görevinde birleşik eylemler oluşturur.

yılda iki kerre *hāşıl olur* (3b/11); yılda birkaç gün *sākin olması* vardur (57b/11)

2. i-eylemi aynı zamanda ol- yardımcı eylemiyle aynı işlevde de kullanılmaktadır.

ehli olan *kanķısı idüğini* bilür (20a/1); Şemsün tülū'ında menfā'at ve maşlahat *ziyāde idügi zāhirdür* (23b/15); anuñla Haķ Ta'ālā hazretini ve 'ilm kudretini *nihāyetde idüğün* bileler (39b/5); neyine *gerek idüğini* ol bilür (43a/14); ne uranı gördiler ve ne *kim idüğini* bildiler (77a/13); gemi şāhibleri ol deryānuñ şığları *nerdeyidüğini* bilür (84b/19)

3. *idi ol-* ve *mış ol-* yapılarıyla ya da tek başına kullanılarak cümleye eylemin geçmişte yapılmış olma ihtimalini verir.

her kim görse yeryüzinde buncılayın köşk yokdur dērdi ol zamānda *böyle idi ola* (194b/17); bizim oğlanlarımızdan ki kırķ miķdārı *var ola* (31a/14); ihtimāldür ki ol yılda öyle *vāķī' olmuş ola* (32a/1); arz üzerinde bir tağ yokdur ki yüceligi bu *miķdār ola* (35b/14); mübārek ramazān ayında saħūr vaķtınun evveli budur ki şubħ-ı şādık *toğmamış ola* (224b/9)

**olın-:** evvelā şöyle *ma'lūm olına* ki (28a/13)

**ur-:** nāgāh ol fil yavrusınun anası *na'ra uruban* çıķa geldi (65a/4)

**vēr-:** ol kimseye yigirmi yıl *'ömr vērdi* (15a/3)

#### 1.4.7.1.3.2. İki Eylemden Kurulan Birleşik Eylemler

Tasviri (betimlemeli) birleşik eylemler de denilen bu eylemler, ilk eyleme –X ve –p ulaç ekleri getirilerek ikinci bir eyleme bağlanma yoluyla durumu tezlik, yeterlilik ve sürerlilik bakımından tasvir eden birleşik eylemlerdir.

##### 1.4.7.1.3.2.1. Sürerlilik

###### -A ile:

**gör-:** birisi ay görmüş gayrîsi *bağa görmüşler* (31a/14)

**yöri-:** halk fâ'idelenür kimi *toğa yörir* kimi yukarı *kalğa yörir* ve kimisi aşağı *éne yörir* (34a/12-13); gâh gâh hareket *hod ola yörir* (49a/12); hiç andan kurtulmak yokdur hemân *çegzinü yörir* (69a/9)

**gel-:** bir zamândan sonra saşankür süzilüp *çığa geldi* (37b/12); ol fil yavrusunun anası na' ra uruban *çığa geldi* (65a/5)

**git-:** ekinler dağı *harâb olup gide idi* (36a/1)

###### -p ile:

**tur-:** kanadcuqlarını görüp öküzüň karşusunda *vızırdıyup turur* (43a/11); senden öñürdi bir 'aceb melik *görüp tururam* (78b/15)

##### 1.4.7.1.3.2.2. Yeterlilik

bil- ile yapılır.

zîrâ halk işlerini ve güçlerini nece *işleye bilürlerdi* ve nece *mutaşarrıf ola bilürlerdi* (23b/11-12); ne çoban *zabı edebilürdi* ve ne yırtıcı cānavarlardan *halâş olabilürlerdi* (24a/13-14); iskelede gördük deyenler gibi nece *göre bildiler* (29b/13); ol tağlar ve depeler ve dereler arzıñ müdevverligini nece *çıkarıbilür* (44a/4-5)

tâkat getüremezsın dedi (13a/13); işine ve gücine *kâdir olımasa* gerekdür (24a/6); hem üçüncü gece de gelmedi *bilimedüm* (30a/13); bunun şehâdetiyle *bayrâm edemezüz* (30b/5); ğayrî kimesneler dağı bağıdılar *göremediler* (31b/3-4); cemî' delâ' ilüñ ve emâretüñ zâhirine dağı tamâmca *muḥḥali' olımaz* (39a/4); yol *bulamayup* belâlarla gerü döndiler (53a/14)

### 1.4.7.1.3.2.3. Tezlik

#### -I vér- -U vér-

mertebelerini *ziyāde ʿedi vérmeklerine* delâlet eder (22b/7-8); İskender ol getürdükleri âdeme bir *hâton alı vérdi* (54a/5); atasından *haber alı vére* ki ne *ṭāʾifedendür* (54a/7); hemân ikisini bile biribiri ardınca yudup *öldüri vérdi* (55b/15); bir ağaca bindürüp denjize *şalı vérdi* (67a/17-18); andan *döni vérmışdür* cenûb tarafına (75b/5); dağı otlakdan ve balçıkdan anlara yatağ *yapı vérürler* (79a/10); üç güne degin ol *ğaribe yeyecegin azuğın getüri vérürler* (80a/14); ol *câriyeler baʿzı maşlahatlarına uyup yöriyü vérdiler* (80b/16); ol *kuşuğ ayağını berk tutdum koyu vérmemişüm* (83b/19)

#### başla-

andan sonra gece gündüzden *artuğ olmağa başlar* (25a/7); giderek havâ müteğayyir olup şovuklar *geli başlar* (25a/11); yine yel çıkar deryâ *hareket eylemege başlar* (57b/15); balıklar dağı hareket edüp *kaçmağa başladılar* (70a/15)

#### yaz-

deniz ızırâba gelüp şöyle dalgalıklar oldu ki gemimiz *ğarç ola yazdı* (97b/11); bunlara bakmağdan *ʿaqlum zâʿil ola yazdı* (154b/9-10); ol *râyiğadan helâk ola yazduğ* (209b/17)

### 1.4.7.2. Eylem Çekimi

Bir oluş, kılış, durum bildiren eylemler cümle içinde diğer sözcüklerle kurdukları ilişkiye bağlı olarak çekimli biçimde bulunur. Çekimli eylemleri eklerin zaman işlevlerine göre işledik.

#### 1.4.7.2.1. Görülen Geçmiş Zaman: -DI

**1. Tekil Kişi:** işbu kitabı üç kısım üzerine yazup *beyān eyledüm* (7a/1); üzerine *çıkdım oturdum* (83b/5); sizi neden ötüri *cem<sup>c</sup> eyledim* bilür misiz (85b/16); ammā bir gördüğümü bir kerre dağı *görmedüm* (16a/11)

**2. Tekil Kişi:** bir gün belki iki gün öñürdi *gördüñ* (31b/12); *gördüñ mi* dedi gördüm dedi (31b/2); aña benüm hālümünden şordılar *nēce olduñ* dēyü (84a/14); şuya neden *düşdiñ* (102a/8)

**3. Tekil Kişi:** Düz ünlülü olan bu ek metnimizde bir örnekte yuvarlak ünlü ile yazılmıştır.

gökden yaña aldı *çıkardı* (12b/15); anı ol hārāb eyledi *korşdu* ki nāgāh Frenk galebe eyleye (169b/4); anuñ mālī dā'imā nekbetten *kurtulmadı* (17b/9)

**1. Çoğul Kişi:** *geldük* imdi eflākün hareketine (17b/10); *aldık yöriyü vėrdik* (62b/3-4); biz dağı aña selām vėrüp dēdügi tarafa *gıtdik* (76b/2); bu cezireye *ėrişdik* (76b/4); hālāş olup *çıkdık* dedi (76b/10); hergiz bunda şehir *işitmedik* (50b/6); deniz *görmedik* ve *işitmedik* dēdiler (50b/16-17)

**2. Çoğul Kişi:** bir gemi düzüp gönderdüm siz *diledüñüz* (53a/12); neden ötüri gemiye girüp *geldüñüz* (54a/14); ne zamānda *yaradılduñuz* (16a/13)

**3. Çoğul Kişi:** bu ikisinüñ mābeyni yēdi yüz 19) yıllık yoldur dēyü *buyurdılar* (12a/19)

#### Birleşik Çekim:

**Hikaye:** ol kimse ki güneşle mağribden yaña *gıtdi idi* (45b/16)

#### 1.4.7.2.2. Anlatılan Geçmiş Zaman: -mİş

Başkasından duyulan ya da sonradan fark edilen eylemleri ifade eder.

**3. Tekil Kişi:** *tır-* eylemi sürerlilik işlevini yitirerek pekiştirme işlevine dönüşmüştür. TT'de *kaplamıştır* ifadesindeki gibi anlatılan geçmiş zaman işlevindedir.

*cemī<sup>c</sup>* eflāki *kaplayup tırur* (17b/19-18a/1); birisi *görmemiş* geldiler baña haber vėrdiler (31a/15)

**1. Çoğul Kişi:** biz bunları ırağdan kara kara kuşlar *şanmışuz* (69b/14)

**3.Çoğul Kişi:** ehl-i fenn kubbeye resminde olduğuna 5) nece delil *beyān eylemiştir* (8a/4-5); yedi kevkubün her birisi 5) bir gökde *karār eylemiştir* (11a/4-5)

#### 1.4.7.2.2.1. -dUr'lu Biçim:

arzuñ rāst ortasını mağribden maşriğa varıncaya degin yaru *bölmişdür* (136b/6); bu şehriñ evlerini ve bārusını 'acāyib hendeseyle *yapmışlardır* ve *döşemişlerdür* ( 166a/17-18)

#### Birleşik Çekim:

**Hikaye:** 'Azrā'il 'aleyhi's-selām Dāvūd peygamberi ziyāret eylemege *gelmişdi* (14b/12); ben *işitmişdüm* (31a/18); Ebrehe bir uzun mināre gibi direk diküp üzerine üç şanem *édürmişdi* (52a/6); zīrā fil etin yememege *neẓr étmişidi* (65a/2); dağı henüz kemāliyle *bitmemişdi* (62a/5)

#### 1.4.7.2.3. Geniş Zaman: -(X)r

Ek metinde kullanımına göre alışkanlık, ihtimal, gelecek zaman bazen de yakın geçmiş anlamı vermektedir.

**1.Tekil Kişi:** ben yaradılaldan berü bunları böyle gider *görürem* (16a/11); bunlar kıanda giderler Cibril 'aleyhi's-selām *bilmezem* dedi (16a/9); ben yaradılaldan berü bunları böyle gider *görürem* (16a/9); *ümmīdlenürem* ki beni hālāş yaqasına çıkara (83a/12); ol melek dedi ki *bilmezem* (16a/13); ben kendüzime dirliği *hōş görmezem* (83a/6); depesine kimse çıkamaz *yanarum* dēyü (59b/19)

**2.Tekil Kişi:** saña noldı ki halk baqduğı nesneye *baqmazsın* (78b/14); sen borclu kimsesin sen borcuñdan kırtulmadın *cānuñı fedā eylesin* dirliğüñi gērüye *ırağursın* (83a/9)

**3.Tekil Kişi:** dā'imā ol yērde gece ve gündüz birdür on iki sâ' at gece ve on iki sâ' at gündüzdür ne *artar* ve ne *eksilür* (3b/6-7); her şehir vaqtında *sadā éder* (17a/10); kamu felekleri ve yılduzları bile *çekindürür* (18a/3); bir kimesne dā'imā yeşil renkli nesneye nazār eylese başarı anuñ *kavī ola* (34a/6); ol şuyla tölmiş şırçaya nazār eylese başarına ziyāde *kıuvvet vére* (34a/10); şimāl yēli ba' zı evkātde muttaşıl esse hayvānātuñ ekşeri erkek *toğura* dēmişler (35a/1-2); her kim şu mekāndna öte *geçe* gark olur (52a/13); gāyetle ulu meleklerdür ki vaş olınmağa 4) *kıudret yétmez* (12a/3-4); hiç ol kıanın *açmaz* (12b/9);

her lügat biri birine *beşzemez* (15a/15); ol arpa yumurdayı yumurdalıktan *çıkarur mı çıkarmaz mı* (44a/2)

**1.Çoğul Kişi:** her gün iki büyük şıgır kıor *giderüz* (55b/2); dağı Allah Ta'âlâya *şükreylerüz* (77b/8); biz anları *atmazuz* (77b/11); hiç deryâ içinde nesne *görür misiz* (69a/19); balıktan ve nebâtâtdan ne naşib olursa anı *yêrüz* dağı işbu tatlu şudan *içerüz* (77b/7); biz atadan ve dededen bunu otlak ve çayır *bilürüz* (50b/6); anlar dağı nesne *görmezüz* dèrlerdi (69b/1); İskendere dèdiler ki biz senden nesne *dilemezüz* (78b/6); şübhesüz bildi şimdi *helâk oluruz* dèdi (69b/6)

**2.Çoğul Kişi:** hiç *bilür misiz* havâda ne nesne sâkin olur (37b/15); hiç deryâ içinde nesne *görür misiz* (69a/19); sizi neden ötüri cem' eyledim *bilür misiz* (85b/16)

**3.Çoğul Kişi:** andan şonra tedicile *énerler* tâ varup mağribden 9) yağa *gurüb eylerler* (8a/8-9); bunlar dağı gecede ve gündüzde devrlerini *tamâm eylerler* (9a/6); anlardan alurlar memleketlere ve şehrlere *iledirler* (122b/16); bunlar kanda *giderler* (16a/9)

### Birleşik Çekim:

**Hikaye:** felek-i â' zam toköz biş mil yer *seyr eylerdi* (18b/6); ol vilâyetün pâdişâhı işbu 'âbidi ziyâde *severdi* (50a/9); bağıduğınca ol egri kirpügi görüp ay *şanurduş* (31b/9); siz *dêrdüñüz* ki bu ipleri 'abeş getürdüñüz (70b/2); halka câmi'e cem' oluğ dèyü *nidâ éderler idi* (85b/10); ol gemiler ol yaşınuğ içinde *yörürlerdi* (16a/2)

**Rivayet:** ammâ ba' zı nesne dağı *mâni' olurımış* (14b/8-9); kıoyun aşası *dêrlerimiş* bir aşaya êrdiler (52b/14)

**Şart:** ay ol yılduzuğ yanına üçünci gece *gelürse* aydur (30a/12); ba' zı yerde ne miğdâr *dutulursa* âhîr yerde dağı ol miğdâr dutulur (3a/8); eger dènilse ki hareket üzerine olaydı binâlar yapılmağ vâkı' olmazdı *dêrseñ* (49a/11); eger mâllaruñuzuğ yarusını bağa *vêrürseñüz* ben dağı mümkün olduğça sizi bundan hâlâş eylemege sa' y eyleyem (69b/17); eger *râzi olmazlar ise* metâ' ı da kıaranfili de anda kıorlar giderler (72a/13); benden ne *dilerseñüz* dileş (78a/16)

### 1.4.7.2.4. Şimdiki Zaman

Metinde şimdiki zaman ifadesi –mAk/-mA mastar eki ve bulunma durumu eki –da'dan oluşan –mAkda/-mAda ve aynı zamanda sürerlilik eylemi olan “yöri-” eylemi ile yapılmaktadır. Bunun için bkz. *Sürerlilik*

anlar dağı şu muttaşıl *kalğmadadur* dëyü şazılıklar eylerler (170b/5); hattâ yerinden çıkup memleket memleket alup götürseler gitdükçe râyihası *ziyâde olmağdadur* (56b/5)

**3.Tekil Kişi:** halk fâ'idelenür kimi *toğa yörir* kimi yukaru *kalğa yörir* ve kimisi aşığa *éne yörir* (34a/12-13); gâh gâh hareket *hod ola yörir* (49a/12); hiç andan kırtulmak yokdur hemân *çegzinü yörir* (69a/9); gâh gâh hareket *hod ola yörir* (49a/12)

#### 1.4.7.2.5. Gelecek Zaman:

Metinde gelecek zaman, çoğunlukla –mAlI ekinin ol- yardımcı eylemiyle birlikte kullanılmasıyla ifade edilmiştir. imdi ol ramažanuñ nişfi miğdârı *geçmelü oldı* (30b/3-4); vaqtâ ki yakın *gelmelü olsa* gemi halkı çıkarlar tavul ve nağğâre çalarlar (68b/7)

#### 1.4.7.2.6. İstek –(y)A:

İstek aslında gelecek zamana yakındır. Çünkü bizden istenilen şey gelecek zamanda yapılacağından metinde geçen örneklerin büyük kısmı gelecek zaman anlamı verir. Bununla birlikte bazen istek bazen de gereklilik anlamları vermektedir.

**1.Tekil Kişi:** yâ Cibrîl dilerüm ki senüñ göklerdeki şüretüñi *görem* (13a/11-12); ben de size *haber vérem* ki ben 16) mesih-i deccâlem tağğık başa yakındur ki çıkmağa *destür 17) vérele* dağı *çıkam* yerde *gezem* hiç bir yer ve bir köy *komayam* illâ 18) ben âna *varam* kırk gece *gezem* Mekke Medîneden gayrî 19) yere *varam* (87a/15-16-17-18-19);

**2.Tekil Kişi:** mermerüñ yâ tahtanuñ üzerine *dikesin* (218a/4); mermerüñ yâ tahtanuñ ol tarafını bu tarafını *ğaldurasın* (218a/8)

**3.Tekil Kişi:** işbu kitâbuñ itmâmı hayrıla *müyesser ola* (6a/9); mâbeyninde olan kevkeblerüñ büyüklüğü ve küçüklüğü bunlara göre *ğayās olına* (20a/5); kaçan kıyâmet günü yakın olsa Allah Ta'âlâ celle ve 'alâ ol *ğorōsa dëye* ki (17a/15); İsrâfil dağı şürî ağzına alup 'arşa nazâr édüben turur kaçan şür urmağa *emr olına* dëyü muntazır olmuş turur (14a/13); ay gördük dëyenler bu hâl üzerine gelürler ola (31a/12); ol arada ay göre bilmek *ğayâl mi ola ne ola* (29b/15); bu gece ramažân ayı *ğörine mi yâ görünmeye mi* (30b/10); şöyle sağ u selâmet *geçe mi geçmeye mi* (78b/5)

**1.Çoğul Kişi:** ola kim bir nesne *görevüz* haberle *varavuz* (53b/16-17); işbu cānibūn aḥvālinden *bilevüz haber vérevüz* (54a/15); biz yine aşıl murāda *gelelüm* (8b/15); meşelā *farz eyleyelüm* (45b/11)

**2.Çoğul Kişi:** bayrāma kadar şol kadar şāhid bulına ki *göresiz diḡleyesiz* dedüm (30b/6-7); ol tağdan yaña yörün helāk olmağdan *ḡurtulasız* (76a/19)

**3.Çoğul Kişi:** ol ikisi *bir murād olalar* (8b/12); ḡalīfe buyurdi ki ol balığı ṡoğanuḡ kıynağından *alalar* (38a/4); bunlar and içdiler ki *varalar* şāḡiḡ haber bulmayınca *dönmeyeler* (52b/8-9); kıyāmet güninde rūḡ yalnız bir şaf ola cemī<sup>ʿ</sup> gök melekleri *bir şaf olalar* (15a/12)

### **Birleşik Çekim:**

**Hikaye:** Allah Ta<sup>ʿ</sup>ālā celle ve <sup>ʿ</sup>alā bunun āvāzını yer ehline *işitdüreydi* 17) āvāzınuḡ şiddetinden cemī<sup>ʿ</sup> sinüḡ cānları beden- 18) –lerinden *ayrılaydı* ve daḡı Allah Ta<sup>ʿ</sup>ālā celle ve <sup>ʿ</sup>alā yēdi gök 19) ehli ile yēdi yer ehline rūḡı musallaṡ eyleyeydi (15a/16-17-18-19); eger anlardan birisi dünyāya ēneydi (15b/11); şemsüḡ *ṡulū<sup>ʿ</sup> olmayaydı* cemī<sup>ʿ</sup> <sup>ʿ</sup>ālemüḡ işi ve güci bāṡıl olurdu (23b/10-11); eger baş ḡaldurup 3) gökler ve yerler ehline *baḡaydı* anuḡ nūrından 4) cemī<sup>ʿ</sup> si *yanaydı* (13b/3-4); bunun āvāzını yer ehline işitdüreydi āvāzınuḡ şiddetinden cemī<sup>ʿ</sup> sinüḡ cānları bedenlerinden *ayrılaydı* ve daḡı Allah Ta<sup>ʿ</sup>ālā celle ve <sup>ʿ</sup>alā yēdi gök ehli ile yēdi yer ehline rūḡı *musallaṡ eyleyeydi* (15a/18-19); rūḡuḡ aḡzından ḡıḡan nūrden cümlesi *yanalar idi* (15b/6); zīrā ḡalḡ işlerini ve güçlerini nēce *işleye bilürler idi* ve nēce *mutaşarrıf ola bilürlerdi* (23b/11-12); nebātāt ḡalmayaydı şemsüḡ ḡarāretinden *ḡuruyup ḡürriye idi* (24a/15)

### **1.4.7.2.7. Dilek-Şart:**

Dilek-şart metinde –sA ile anlatılmasına karşıḡ çoḡu yerde istek eki olan –A ile ifade edilmiştir. Ayrıca bir örnekte –sA, –IncA ulaḡ ekinin işlevinde kullanılmıştır. bkz. *Ulaḡlar*

**2.Tekil Kişi:** Yārabbī bunlara rızḡın sen *eksük eyleme* (12a/8-9)

**3.Tekil Kişi:** ḡaçan ḡaḡ Ta<sup>ʿ</sup>ālā bir emr eylemek *dilese* ḡaleme emr eyler (14a/6); cinnile ādem oḡları *cem<sup>ʿ</sup> olsa* yerde olan ḡayvānātuḡ <sup>ʿ</sup>aşrıncadur (16b/2); gevdesine bir başı var elleri iki ve ayakları dört arḡası iki ādem arḡasınca *var ola* (70b/18); büyüklüğünde



bêş yaşar oğlan miqdârı *var ola* (71a/5); bir kimesne gücile uyuyup *râhat olmasa* yarındası işine ve gücine *ķâdir* olmasa *gerekdür* (24a/5)

**1.Çoğul Kişi:** ol balığun etini bir kabda *bişürsek* cümlesi erir (74b/11);

**2.Çoğul Kişi:** bundan gökçek yerlere naql eyleyüp *varsanuz* yeg degül midür (77b/10)

**3.Çoğul Kişi:** ol balığı uçarken *görseler* tabıl ve borı çalup haykırurlar (74b/17);

### **Birleşik Çekim:**

**Hikaye:** eger Şems arzla *berāber olsaydı* yā arzdan *kiçirek olsaydı* lāzım gelürdi ki her ayda kamer husūf olaydı (33a/13-14); eger biri biri ardınca cümlesi bir vaqtun içinde *görinseydi* ba<sup>ç</sup> zı vaqtda görünmemek lāzım gelürdi (34a/15); ve eger qatreler bir yere cem<sup>ç</sup> olup *ēnselerdi* yer yüzini delük delük ederlerdi (35b/18); hiç yağmur *yağmasaydı* bunun dağı zararı çokdur (36a/7); bunun āvāzını yer ehline *işitdüreydi* āvazınun şiddetinden cemī<sup>ç</sup> sinün cānları bedenlerinden ayırlaydı (15a/16); tülū<sup>ç</sup> ları vaqtlarında ziyāde küçük *görinelere* idi tā yukarı kalkduqça azın azın *büyüyelerdi* (10a/8-9); eger <sup>ç</sup> arşun çevresinde olan melekler Allah Ta<sup>ç</sup>ālā hazretini *zıkr etmeyeler* idi (15b/5); eger Şemsün gurūbı *olmayaydı* dā<sup>ç</sup> imā gündüz olaydı halk ne huzürda olurlardı ve ne bedenleri diñlenüp *râhat* olaydı (24a/1-2)

### **1.4.7.2.8. Gereklilik:**

-sA gerek ile birlikte -mAk gerek yapısı metinde gereklilik bildirmektedir. Kesinlik ve ihtimal bildirmesinin yanında gelecek zaman ifadesi de taşır.

bir kimse gücile uyuyup *râhat olmasa* yarındası işine ve gücine *ķâdir olmasa* *gerekdür* (24a/6); ol şudan iraq olan kimse ol *toqmaq* doqundugını evvel görüp āvāzın şonra *işitse* *gerekdür* (36b/5)

**Kesinlik Bildirenler:** şūri üç kerre *ursa* *gerekdür* (14a/14); her birisi yerlü yerinden kalkup hareket eylemege *başlasa* *gerekdür* (23a/7); ammā hemān ki gurūb 7) eylemiş ola *orucın açmaq* *gerekdür* (5b/6-7); ahāli-yi fenn dedükleri 12) üzerine ne nesneye *baqmaq* *gerekdür* (6a/12); ol vaqtda dağı ziyāde kiçirek *görinmek* *gerekdür* (9b/14); ammā şu dağı burada *yazılmaq* *gerekdür* (38a/14-15)

**İhtimal Bildirenler:** böyle olmak huşūşan buharlı ve ruṭūbetlü gün ola belki kış günlerinde daḡı ziyāde *görinseler gerekdür* (10b/2); ‘ arşı götüren melekler dördür kıyāmet günü olduḡı vaḡt sekiz *olsalar gerekdür* (12a/2); bir taḡ kenārına *erişseñüz gerekdür* (76a/18-19)

#### 1.4.7.2.9. Emir

**2.Tekil Kişi:** kaleme emr eyler levḡ-i maḡfūza *yaz dèyü* (14a/6); kaçan kıyāmet günü yakın olsa Allah Ta‘ālā celle ve ‘alā ol ḡorōsa dèye ki *kanadlarıñ düşür* āvāzını daḡı *dut* (17a/16); šu karşıda ağac depesine *naḡar eyle dèdüm* (31a/7); ol kişiye dèdi ki *sil* gözini ol daḡı gözünü sildi yine aya *baḡ* dèdi (31b/5-6); èy melik-i zamān böyle eylemegi *ko* (73b/2); āvāzını daḡı *dut sayḡa eyleme* (17a/16)

**3.Tekil Kişi:** her kişi namāz kıldıḡı yerde *beklesün kııldamasun* (85b/15); mümkün olduḡınca koyunları šaḡınurlar *görmesün* dèyü (41b/14)

**2.Çoḡul Kişi:** šimdi *yèḡ* dèyü emr eyledi (29a/19); muşallāya namāz kılmaḡa *çıkuḡ* dèyü buyurdılar (29b/1); *beyān eyleḡ* dèyü buyurdılar (47a/19); ya‘nī *dönüḡ* benden yaḡa *gelüḡ* (54b/6-7); tēz ipleri *kesüḡ* pes anlar daḡı kesdiler (70a/19); daḡı *yörüḡ* šu cānibe *gidüḡ* dèdi (76a/17); ol ağacdan alduḡlarıñuzı yèrine *iledüḡ* dèdiler (77a/14)

**3.Çoḡul Kişi:** *tamām renk olsunlar* dèyü (41b/10); gemi ḡalkına söyledi ki benüm ḡatumda *ḡursunlar gitmesünler* (52a/11-12)

#### 1.4.8. Bildirme Ekleri

##### 1.4.8.1 Bildirmenin Geniş Zamanı

-Am, -ven, -sIn, -durur, -uz, -sız,

**1.Tekil Kişi:** ben *ḡādirem* dèyen yalan söylemiş olur (39a/5); ol *cānibdenem* (54a/12); ḡādir degülem (78b/1)

**2.Tekil Kişi:** sen borclu *kimsesin* (83a/8); ehl-i ‘ayālsin (83a/10)

**3.Tekil Kişi:** yèḡ degül midür (77b/10)

**1.Çoḡul Kişi:** šehādetimüzde *ḡādhıḡuz* dèdiler (30a/2); gemi ḡalkı daḡı *rāzıyuz* vèrelüm dèdiler (70a/1); eyleyüz (83b/5); helāk olmaḡ yèrinde degül miyüz (83a/5)

**2.Çoḡul Kişi:** ne kimesnelersiz (210a/7)

### 1.4.8.2. Bildirmenin Görülen Geçmiş Zamanı

**1.Tekil Kişi:** müderris idüm (30b/9)

**3.Tekil Kişi:** hayâtda idi (30a/4); semtde idi (30b/15); var idi (37b/8); hâzır idi (37b/16); muķīm idi (46a/3-4); kimse idi (50a/6); dön git dëyü emr eyler *gibiydi* (52a/9)

### 1.4.8.3. Bildirmenin Anlatılan Geçmiş Zamanı

meger raḡ kuşınuḡ *ķaraltısı imiş* (62a/15); kuşlar şandugumuz *gemiler imiş* (69b/12)

### 1.4.8.4. Bildirmenin Şartı

var ise (44a/6)

## 1.4.9. Eylemsiler

### 1.4.9.1. Mastarlar

**-mAk:** ba<sup>c</sup> zı yerde ne miķdâr çok *dutılmaķ* vâķi<sup>c</sup> olur (3a/7); himmetler ve <sup>c</sup>ināyetler *müşāhede eylemeklerine* ve tedbirleri *şavāb gelmegine* delālet eder (21a/16-17)

**-mA:** kādir olduḡi miķdārınca aḡkāmını alup *yazmasını* bilürler (39a/2); *ķaynaması* şöyle olur ki (57b/8)

### 1.4.9.2. Ortaçlar

**-An:** ba<sup>c</sup> zı olur ki *dënilen* üzere rāst gelür (3a/12); ol *iḡtiyār olınan* ba<sup>c</sup> zı şehirlerinin daḡı on ikisini ḡaṡṡ-ı istivāda ve eṡrāfında olan şehirlerden alınup yazıla (4a/10); *muḡālefet eden*i anda ḡabs eyler (51b/11)

**-Ar:** segirdür at (18b/4-5); siz *bilür* kimse var mı (30a/2); ammā kimse *ölür* degöldür (56b/9); ol aṡada *uçar* kediler olur (58a/17); sözüüm *aḡlar* bir kimse hâzır eyleyüp beüm ķışşamı ve aḡvālümü bildiler (84a/7)

**-mAlI:** ķamerüḡ kendi cirmi ḡadd-i zātından ķaraya mā`il yeşil gibidür ki nefdī renk *dëmelü* (28a/14); işbu ağacda her dürlü yemiş vardur *yëmelüdür* (76b/19)

**-dUk:** Ek hem ortaç eki hem de görülen geçmiş zaman birinci çoḡul ķışide –duķ / -dük olarak çoḡunlukla yuvarlak ünlü ile kullanılmıştır. Bazı örneklere ek –dıķ / dik

biçimiyle karşımıza çıkmaktadır. Görülen geçmiş zaman çekimindeki örnekler ilgili başlıkta verilmiştir.

husûf ve kûsûf *dédükleri* ekşeriyâ râst geldiği gibi (3a/13); hiç aña kim olmak *vâkî' olmaduğundan* ötüri (47a/3)

Şems cedî burcınun evveline *girdiği* gündür (25a/15-16)

**-mİŞ:** zirâ âdem oğlanı işinden ve gücünden uşanup hâbse *girmişe* dönerdi (24a/11); üç yüz altmış dereceye *bağış olunmuş* dâyireden tûlda ve ' arzda bir derece ne miğdâr derece olur (47a/17); ve dağı evleri *uvanmış* gemilerden olur (85a/9)

**-AcAk:** Zirâ gökde olan ħorôs *şayha eyleyecek* yêrde olan ħorôslar maşrıqda ve mağribde dağı ötmeseler gerekdür (17a/19); cümleden biri budur ki *ğarâr olunacağ* yêrdür 6) ve oturup yatup ve uyuyup *râhat olunacağ* yêrdür 7) ve kesb ü kâr ü sa' y *eyleyecek* yêrdür (49a/5-6-7); *ittifâğ dèyecek* yêrde (52a/14); bura *ğuracağ* yêr degüldür (54b/13); *ğöndermeyecek olursa* zu' mları bunun üzerinedür (59b/11)

### 1.4.9.3. Ulaçlar

**-A:** üzerine *yağa yağa* otlar ve ağaçlar bitürürler (50a/2); dağı deñizün içinde *yüze yüze* varurlar (59a/13); ağaçla *döge döge* yumurdayı päreleyüp yavrısını içinden düşürdiler (62a/2)

**-gAndA:** -dığında anlamında kullanılan bir ulaç ekidir. bir ħarib taşradan bu memlekete girse *gicigende* bitden ve pireden ne var ise ol ħinde helâk olur (153a/17)

**-ArAk:** *giderek* havâ mütegayyir olup şovuğlar geli başlar (25a/11)

**-U:** elbetde *dèyü* ibrâm êtdüm (13a/14)

**-ken / -iken:** bir yêr *yazı iken* bir müddet deñiz yazı olur (49b/2); ammâ bir ' aceb ki *giderken* bir gün ulu şehri gördüm (50a/15)

**-mAdIn:** kıyunun aşğasına *ênmedin* aña dağı 7) erişdi (13a/6); bize bir derece ve iki derece Şemsden *ırağ olmadın* gördük *dèyü* âdem bulunur (32a/14); ol filleri *ğalğmadın* başlarını döge döge helâk eylerler (66b/1)

**-mAzdIn:** *ğaynamazdın* evvel bir gün öñürdi balıklar şunun üzerine gelürler (57b/8)

**-All:** ben *yaradıldan* berü bunları böyle gider görürem (16a/10); ben *ğalğ olaldan* berü dört yüz biñ ancılayın kevkib gördüm (16a/15)

**-ıAc:** bayrām namāzınınuḡ vaxtı zevāl vaxtına varınca ‘*özr olucaḡ* ya‘nī görünmese zevālden sonra şābit olsa yarındası öyleye degindir (29b/2); böyle olmaḡıla bir arpa yumurdayı yumurdalıḡdan *çıḡarmayucaḡ* ol taḡlar ve depeler ve dereler arzuḡ müdevverligini néce çıḡarılabilir (44a/3-4)

**-dUkdA:** cümlesini *gördükde* āḡir gene vardıḡ (128a/13)

**-dUqA:** ne ḡadar Şemsden *ıraḡ gitdükçe* ol miḡdār nūrī ziyāde olsa gerekdür (28b/6); ammā bu taraḡda şimāl cānibinden olan mevāzi‘ ne ḡadar *geldükçe* Şems başı üzerinden aḡaḡa ıraḡda olsa gerekdür (40a/17); güneş *kalḡduḡça* bu daḡı ḡalḡar (77a/4)

**-dUgIndAn:** ol cāniblerde ma‘ mūr azdur ziyāde issiler *olduḡndan* ötüri (4a/11)

**-UbAn:** İbni Eşir Mekki 13) tefsirinde Vehbeden *rivāyet edüben* yazmıḡdur ki (11b/12-13); bir kanadını daḡı Allah Ta‘ālānuḡ ‘azametinden 3) *ḡorḡuban* yine ḡicāb edinmiḡdür (14a/3); ay görünmesini *ba‘id görüben* diḡlemedi (30a/1)

**-Up:** bunlar daḡı ba‘zı yerde *görünüp* ba‘zı yerde görünmediḡi (3a/3); ba‘zı ‘aḡıḡlar ki yanlarında *ḡızarmayup* aḡ ḡalmıḡdur (41b/6); yol *bulamayup* belālarla ḡerü döndiler (53a/14)

**-IncA:** bir kenārından bir kenārına *varınca* ne miḡdār fersaḡ ve ne miḡdār mildür (3a/18); murād olunan şehre *gelineye* dek ne ḡadar mildür (4b/15); yedi ḡat yerden aḡaḡadan tā ‘arḡa *çıḡınca* (11b/14); ḡurbān bayrāmı ol gün olmaz mādām ki ḡurbān bayrāmı ol güne muḡaḡḡaḡ *şābit olmayınca* (32a/4-5)

Dilek-ḡart eki olarak ḡarḡımıza ḡıkan –sA ekinin bir örnekte ulaḡ işlevinde kullanıldıḡını görmekteyiz. ḡaçan ḡıyāmet günü *yaḡın olsa* Allah Ta‘ālā celle ve ‘alā ol ḡorōsa dēye ki (17a/15)

#### 1.4.10. Söz Varlıḡı

##### 1.4.10.1. Tarama Sözlüḡü’nde Bulunmayan Sözcükler

**ekenek:** Ekin ekilen yer. 178b/11

**eşik :** Kapının altında bulunan alḡak basamak. 159a/7

### 1.4.10.2. Deyimler

**ad vēr-:** İsim koymak, tanımlamak. tuḥfetü 'z-zamān ve ḥarīdeti 'l- āvān dēyü *ad vērđüm* (6b/18-19)

**'ahde vefā eyle-:** Sözünde durmak. zīrā fil etin yēmemege neẓr ētmişidi *'ahdine vefā eyledi* (65a/2)

**'aḳılları çāk ol- :** Kendinden geçmek, aklını yitirmek. deñiz mevc urduğı vaḳtın o tağdan ḳorḳınc āvāzlar peydā olur ki işidenlerin *'aḳılları çāk olup* kendülerden geçerler (122a/13)

**'aḳlı gīt-:** Çok korkmak, şaşırarak. heybet ile gördüm *'aḳlum gitmiş* (13a/17)

**'aḳlı zā'il ol-:** Aklını yitirmek. bunlara bakmaḳdan *'aḳlum zā'il ola yazdı* (154b/9-10)

**alı ḳo-:** Saklamak, el koymak. ve eger ḳız toğursa anda *alı ḳorlar* (57a/11)

**and iç-:** Yemin etmek. bunlar *and içdiler* ki varalar (52b/8)

**ardına düş- :** Birinin gittiğı yoldan gitmek, peşini bırakmamak. taşra daḳı ol ḳişinüñ *ardına düşer* (112b/12)

**'asker çek- :** Ordu sevk etmek. aḳşā-yı mağrīb ehliyle Endülüs vilāyeti üzerine *'asker çeküp* bunları ziyāde incidüp gāret eylerlerdi (182b/4)

**bağrına baş-:** Birini sevgi ve şefkatle çok sevmek. tēz ādem şūretine girüp beni 18) *bağrına başdı* (13a/17-18)

**başına gel-:** Yaşamak, tecrübe etmek. benüm *başuma gelmişdür* gördüm (30b/8)

**başına üş-:** Başına toplanmak. ol yērün ḳalkı *başuma üşdiler* (84a/6)

**bir murād ol- :** Aynı amaç doğrultusunda birlikte olmak. ol ikisi *bir murād olalar* dēmişler (8b/12)

**bir yudum eyle-:** Bir seferde, bir defada, bir çırpıda yemek. anda fili ve şu şıgırını *bir yudum eylerler* (88b/18)

**cāndan bāḳī ol-- :** Henüz ölmemek, hala yaşıyor olmak. ḳalk segirdişdiler aña yerişdiler daḳı *cāndan bāḳī var idi* (105a/7)

**cānı gel- :** Tekrar canlanmak, dirilmek. çıkardılar yine *cānı geldi* (105a/8)

**cānuḡi fedā eyle-:** Uğruna ölecek kadar fedakarlıkta bulunmak. sen borcuñdan kurtulmadın *cānuḡi fedā eylersin* (83a/9)

**cigerleri hūn ol- :** Birinden çok zarar görmek, kan ağlamak. imdi bu muvaḡḡitlerin bunların elinden *cigerleri hūn olmuşdur* (223b/8-9)

**destūr dile-:** İzin almak. ol ʿ ābid daḡı Hızır peygamberden *destūr diledi* (50a/11)

**dili varma-:** Söylemeye cesaret edememek, sakınmak. ayı bunlara dēmege *dilüm varmadı* (31a/2)

**düş gel-:** Karşılaşmak. nāḡāh bir büyük ağaca *düş geldüm* (83b/4)

**eceli erişmiş ol-:** Ölüm vaktinin gelmesi. şol kimesne ki 7) levḡ-i maḡfūzda rızkı dükene ve *eceli erişmiş ola* (14b/7)

**gidecegi gelme-:** Gitmek istemek. her kim ki işbu cezirelere gelse *gidecegi gelmez* (59b/5)

**gönlü açıl-:** Ferahlamak. bir gün taşra çıkdım ki *gönlüm birez açıla* (84a/12)

**göñül ḡapıl-:** Aşık olmak, tutulmak. kaçan söz söylese sözünḡ ḡalāvetinden *göñül ḡapılurdu* (150a/14)

**göz ḡisābı:** Gözle yapılan ölçme, tajmin. on iki burcı bir yılda devr eyler ki üçyüz altmış beş gün daḡı rubʿ gündür *göz ḡisābı* üzerine (22a/14)

**gözi ér-:** Gözün görebildiḡi yere kadar bakmak. *gözi érduḡi* yere deḡin uçar gider (70b/10)

**gözi varma-:** Cesaret edememek, çekinmek. benüm saḡa ve senünḡ melikünḡe nazar eylemege *gözüm varmaz dēdi* (78b/16)

**gözleri ḡamaş-:** Fazla ışıktan bakamamak. Nūr berk urur baḡanuḡ *gözleri ḡamaşur* (67b/10)

**haber bil-:** Haber almak. anlardan ʿ Arabī dilce *ḡaberlerin bilüp* pādişāha ʿ arz eyledi (53a/10)

**ḡaber bul-:** Haber almak, bilgi kendisine ulaştırılmak. ḡaḡīḡ *ḡaber bulmayınca* dönmeyeler (52b/9)

**ḡadden ziyāde ol- :** Çok fazla, ölçüsüz. her ıḡlīmde olan külliyen şehirler ki vardur *ḡadden ziyāde olup* bu cümleñḡ aḡvālini beyān eylemek (4a/3-4)

**hâırlarından git-:** Unutmak, aklından çıkmak. gece niyyet eyleyeler eger *hâırlarından giderse* ol vaııt kuşluğa degin niyyet dürüstdür (226a/18)

**‘ibret al-:** Kötü bir durumdan ders almak. bu sözlerini işidüp *‘ibret alup* yoldaşlık taleb eyledi (51a/3)

**īmān getir-:** İnanmak. bir kimse nücūma bir cihetle *īmān getirse* ki bu nücūmun varlığı delıldür (39a/15)

**iş ve güci bāııl ol-:** Uğraşılan işin gücün sonuç vermemesi, boşa gitmesi. şemsün tülū<sup>ı</sup> olmayaydı cemī<sup>ı</sup> ‘ālemün *iş ve güci bāııl olurdu* (23b/10-11)

**işleri rāst gel- :** İşleri yolunda gitmek. ululardan merħamet bulmaılarına ve *işleri rāst gelmesine* ve resūllerün şāzılığına ve ehl-i seferün sürūrına ve gökçek haberler gelmesine delālet eder (27b/19)

**ittifāk düş- :** Aynı fikirde olmak. ittifāk düşmiş ol ittifākı deýü yazılmışdur (7b/4)

**ıadem baş- :** Adım atmak. İskender Endülüs vilāyetine *ıadem başdı* (182b/7)

**kendünden geç-:** Çok etkilenmek, aklını yitirmek. işidenün ‘aıılları çāk olup *kendülerden geçerler* (122a/13-14)

**kendüyi bil- :** Akli yerinde olmak. *kendüyi bilen* böyle dememek gerekdür (223a/18)

**kendüzine kıy-:** Kendine zarar vermek, kendini öldürmek. sizden biriñüz *kendüzine kıymayınca* halāş olmaı yokdur (83a/2)

**ıılıcı yalıı ét- :** Kılıç çekmek. andan *ıılıcı yalıı edüp* şehre girdüm (154a/11)

**kıymet érgür- :** Değer biçmek. ikisi yeşil ve ikisi lāciverdī hiç kimse bu direklere *kıymet érgürse* olmaz (184b/4)

**ıudret yét- :** Bir şeyi yapmaya gücü yetmek. ba<sup>ı</sup>zınun mişālleriyle bilece *ıudret yétdüğine* göre beyān ve ‘ayān olına (6a/5-6)

**ıulağına girme- :** Söylenenlere önem vermemek, dinlememek. benüm ol söz *ıulağına girmez* (95b/16)

**ıulağıuz қоş-:** Yanına kılavuz vermek. bize *ıulağıuz қоşup* mektübla bile mülk-i Serire erişdik (209b/13)



**ķuvvet bul-:** G¼c kazanmak, kuvvetlenmek. Şevket-i İslām *ķuvvet bulmaĝiĝ¼n* ise baĝa bu Şehri feth eylemege āsān eyle (114a/12)

**ķuvvet vēr-:** G¼c vermek. Cebrā ʾile Şol ķadar *ķuvvet vērmiŐd¼r* ki (12b/11)

**ķuvveti git-:** G¼c¼z kalmak, takati kalmamak. eger bir kimse pīr iken *ķuvveti gitmiş* iken ve Şacı Őaķalı aĝarmıŐ iken yēse (80b/3-4)

**miŐāl ķo-:** Örnek vermek. bu ki bir *miŐāl ķomiŐlardur* (45b/11)

**naʿra ur-:** Yüksek sesle baĝırmak. ol fil yavrusınuĝ anası *naʿra uruban* ķıķa geldi (65a/4)

**nażar ēt-:** Bakmak. Ő¼ri aĝzına alup ʿarŐa *nażar ēd¼ben* turur (14a/12)

**nihāyet bul-:** Sona ermek, bitmek. andan Yemene uĝrayup ol yerde bāb-ı Mendibde *nihāyet bulmiŐdur* (57a/17)

**ʿōmr s¼r-:** Yaşamak. ĝayrıla ve ĝināyıla *ʿōmr s¼rd¼m* (84a/17)

**ʿōmr vēr-:** YaŐam s¼resinin uzaması. ol kimseye yigirmi yıl *ʿōmr vērdi* dēdi (15a/3)

**peŐīmānlar yē-:** Pişman olmak. Hābid daĝı aĝlayup ķoķ *peŐīmānlar yēdi* (108a/4)

**rāst gel- :** Denk gelmek, karşılaşmak. baʿzı olur ki dēnilen üzere *rāst geliir* (3a/12)

**Şatu bāzār ēt-:** Alışveriş yapmak. anlara ʿanber iled¼rler dem¼rle *Şatu bāzār ēderler* (59a/14)

**Őōzi ķulaĝına ķoyma-:** Sōylenilen sōz¼ dinlememek. ol kişi bunlaruĝ *Őōzini ķulaĝına ķoymayup* re ʾise dēdi ki (83a/11)

**ķaķāt get¼r- :** G¼c¼ yetmemek, g¼c¼z kalmak. *ķaķāt get¼remezsın* dēdi (13a/13)

**ucı ve bucaĝı bulınma- :** B¼y¼k, geniş. ol gemiler ol yaŐınuĝ iĝinde yōr¼rlerd¼ *ucı ve bucaĝı bulınmayadı* (16a/2-3)

**ʿusret ķek- :** Sıkıntı yaşamak. ʿamele get¼rmek isteyen isteyen 16) tālibler s¼h¼letle ʿamel get¼r¼p *ʿusret ķekmes¼nleriĝ¼n* 17) tafaŐil¼zerine bu daĝı yazılıp beyān olma (5a/15-16-17)

**¼mmīdlerini ķaķʿ eyle-:** Umudunu kesmek. dirlikden ve bundan ĝalāŐ olmaķdan *¼mmīdlerini ķaķʿ eylediler* (69b/16)

**üns tüt-** : Yakınlık kurmak. bunlar ile bir zaman *üns tütup* bunların dillerin öğrendiler (88a/17)

**yigitligi tamāmına eriş-** : Olgunlaşmak, büyüme. ba'zısı taze yigitdür ba'zısı *yigitligi tamāmına erişmiş* ve ba'zısı pirlige kadem başmış (128a/9-10)

**yol şalı vèr-**: Yol tarif etmek. ol bize *yolı şalı véren* Hızır 'aleyhi's-selāmdur (76b/2)

**yüregi yarıl-** : Çok korkmak, ödü kopmak. kórkıdan *yüregümüz yarıldı* şandıķ (97b/9)

**yüzi ak ol-** : Bir işten başarıyla çıkmak, kendinden beklenileni yapmak. pâdişāhumuz katında atında *yüzümüz ak ola* (53b/17)

**zamān vèr-** : Bir iş için belli bir süre vermek. ba'zısı namāzı te'hir eylerler bir miqdār dağı *zamān véürler* (223a/6-7)

## METİN

[1b]

- ١ الحمد لله الذي خلق المكنات كلها وابدع ما ابداع
- ٢ فالافلاك والعرش والكرسى والاملاك
- ٣ والكواكب والغراسنح والاميال والعجايب والغرايب
- ٤ والارض المدخوة على ذلك المنوال والاقاليم
- ٥ والبلدان والجار آزاجرات والجزائر والفضول
- ٦ واحوال اللواقات والجبال المعمورة يا الاناسي على تباين
- ٧ اللغات والطباع والمزاج وغير المعمورة سرذوات
- ٨ الجدد والفجاج نحمده ونشكره شكر من الحد العجز
- ٩ عن شكره الى شكر سبيلا ونشهد ان لا اله
- ١٠ الا الله وحده لا شريك له شهادة من يقن ان مقاليد
- ١١ الا موربيده فنتبتل اليه تبتبلا ونشهد ان ستيدنا
- ١٢ محمد عبده ورسوله الهادي باذن الله تعالى الى
- ١٣ صراط مستقيم والمنعوت في الذكو الحكيم يا لجلق
- ١٤ العنليم اللهم فصل و سلم عليه و على آله و اصحاب
- ١٥ صلاة تطول لهم بها القصور و تحيط بهم بركاتها

## [2a]

1) [B2a] **احالة االه با لبدور و بعد** işbu ez'af-ı 'ibādullāh ve 2) aḥḳar-ı ḥalḳullāh Muşṭafa bin 'Ali el-Muvaḳḳit fi'l cami' ü'l- ḥaḳāniyü 's- 3) Selimī yeveu 'llāhu 'l-melikü 'l-'allāmu dārü 's-selām 4) eydür ki aḥyānā ḥatıra ḥuṭūr eylerdi ki efāzıl-ı 5) fennüñ aḳvāline muvāfiḳ gökler aḥvāli ve göklerde olanlardan 6) ba'zınuñ aḥvāli ve 'arş-ı 'azīm ü kürsī vü ba'zı melā'ike 7) ve kevākib daḥı 'ilm-i miḳātda ve fenn-i evḳātten ve aḳālīm-i 8) şeb'adan ve ba'zınuñ aḥvāli ma'-ziyāde ḳudret 9) yëtdüğine göre mümkün olduḳça<sup>1</sup> bir mufaşşal kitāb yazup 10) her birisin yërlü yërinde beyān ve 'ayān olına tā cemī' 11) müselmānlar andan müntefi' ve müstefid olalar pes 12) imdi evvelā eflāk ki vardur ehl-i fenn ḳullarına göre 13) toḳuzdur evvelki ve ikinci ve üçünci ve<sup>2</sup> dördünci 14) ve beşinci ve altıncı ve yëdinci ve sekizinci ki [B2b]felekü 'l- 15) burūc ve felek-i şevābitdür ve<sup>3</sup> ehl-i şer' aña kürsī dërler 16) ve toḳuzuncı felek-i a'zāmdur ve felekü 'l-eflāk daḥı 17) dërler 'arşü 'r-raḥman bu felekdür ve daḥı 'arşuñ ululuḳı 18) ve kürsünüñ ve ba'zı meleklëñ ki cümle-i 'arş ve ğayrīsıdür 19) bunlaruñ büyüklüğü efāzıl ve ulular aḳvāline göre beyān

## [2b]

1) olındı<sup>4</sup> ve bunlaruñ heybeti ve şekli ve ḥareketleri vāzı' 2) delilleri<sup>5</sup> ile necedür ve daḥı yëdi kevkeb vardur 3) her birisi bir gökdedür anlara seyyāre dërler 4) Zühāl ve Müşteri ve Merriḥ<sup>6</sup> ve Zühre ve 'Uṭarid Şems 5) ve Ḳamer bunlardur ve bunlaruñ her birisi ḳanḳı gökdedür 6) ve bunlardan her birisinüñ mühendisīn ve ehl-i hey'et 7) aḳvāline göre cirm-i 'arşuñ ya'nī yër yüzinden büyüklüğü 8) ve küçüklüğü ve daḥı ba'zınuñ ḥāşşaların ve daḥı on 9) iki burc ki dërler anlaruñ aḥvāli ve her burcuñ 10) her derecesi ve daḳıḳası ne miḳdar fersaḥ<sup>7</sup> ne mildür 11) ve daḥı ol yëdi göklerden ğayrī yıldızlar ki vardur 12) anlaruñ 'adedini Allahu Ta'ālā bilür anlara şevābit dërler 13) ḥareketleri ziyāde baṭī [B3a] olduğı ecilde bunlar daḥı 14) ḳanḳı felekde idüğü ve bunlaruñ her birisi cirm-i 'arşdan 15) büyüklüğü necedür yërinde<sup>8</sup> beyān olına zīrā bunlardan 16) hiç bir kevkeb yoḳdur ki yër

<sup>1</sup> olduḳça A : olduḳmca B

<sup>2</sup> ve : -A

<sup>3</sup> ve : -A

<sup>4</sup> olındı : olına B

<sup>5</sup> deliller ile : delilleriyle B

<sup>6</sup> Merriḥ ve Zühre ve 'Uṭarid Şems Ḳamer : Merriḥ ve Şems ve Zühre ve 'Uṭarid Ḳamer B

<sup>7</sup> fersaḥ ne mildür : fersaḥ ve ne mildür B

<sup>8</sup> yërinde beyān oluna : bunda beyān oluna B

yüzinde küçük ola **17)** her ne kadar küçük kevkeb dağı olur ise<sup>1</sup> olsun **18)** ve dağı rü'yetü'l-ehle ki yēni ay küresidür<sup>2</sup> bunun **19)** dağı ba'zı yerde görünüp ve ba'zı yerde görünmediği

### [3a]

**1)** ve ba'zı yerde alçağ ve ba'zı yerde yüksek görüldüğü **2)** nēte ki kūsūf gün dutulmağıdır ve ḥusūf ay **3)** dutulmağıdır bunlar dağı ba'zı yerde görünüp<sup>3</sup> (ba'zı) **4)** ba'zı yerde<sup>4</sup> görünmediği ve ba'zı yerde<sup>5</sup> sonra olup **5)** ba'zı yerde öñürdi olduğı ve<sup>6</sup> güneş ba'zı **6)** yerde ne miğdār az dutulur ve ba'zı yerde ne miğdār **7)** çok dutulmağ vāķī' olur<sup>7</sup> ammā ay bu yer yüzinde ne miğdār **8)** dutulur<sup>8</sup> ve ba'zı yerde ne miğdār dutulursa āḥir **9)** yerde dağı ol miğdār dutulur bunlar böyle olmağ – **10)** – larına<sup>9</sup> sebep nedür ve dağı ehl-i nūcūm ki taqvimlerinde **11)** delā'il ile<sup>10</sup> ve emāretle aḥkām yazarlar ol aḥkām **12)** ba'zı olur ki dēnilen üzere rāst gelür nēte ki **13)** ḥusūf ve kūsūf<sup>11</sup> dedükleri ekşeriyā rāst geldiği gibi **[B3b]** ammā **14)** delā'ilden ba'zı olur<sup>12</sup> ki aḥkām rāst gelmez ahāli-yi fenn **15)** aqvaline göre böyle olmasına<sup>13</sup> sebep nedür bunlar dağı **16)** tafşiliyle beyān olma ve bunlardan sonra arzuğ **17)** dağı hey'eti ve şekli nēcedür ve devri ne miğdārdur **18)** ve bir kenārından bir kenārına varınca ne miğdār fersağ ve ne **19)** miğdār mildür ve dağı deryā-yı muḥīṭ ve sā'ir

### [3b]

**1)** denizler ve içlerinde olan aḫalardan<sup>14</sup> ve cānavarlardan **2)** ve 'acāyiblerden ve ġarāyiblerden her ne ki<sup>15</sup> varsa bunlar **3)** beyān olunduğdan sonra muḥīṭ kenārında ki sevāhil-i **4)** baḥr dēmekle meşhūrdur her bir şehri maṭlūba gelince ne **5)** miğdār fersağ ve

<sup>1</sup> olur ise : olursa B

<sup>2</sup> yēni ay küresidür : yēni ay görünmesidür B

<sup>3</sup> görünüp ba'zı : görünüp ve ba'zı B

<sup>4</sup> ba'zı yerde : ba'zı yerlerde B

<sup>5</sup> yerde sonra .....yerde öñürdi..... : yerde öñürdi..... yerde sonra..... B

<sup>6</sup> ve : ve dağı B

<sup>7</sup> çok dutulur : çok dutulmağ vāķī' olur B

<sup>8</sup> dutulur ve ba'zı yerde ne miğdār : - B

<sup>9</sup> olmağlarına : olmağlığına B

<sup>10</sup> delā'il ile: delā'ilile B

<sup>11</sup> ve kūsūf dedükleri -A

<sup>12</sup> olur : -A

<sup>13</sup> olmasına: olmasına dağı B

<sup>14</sup> aḫalardan : adalardan B

<sup>15</sup> 'acāyiblerden ve ġarāyiblerden her ne ki: 'acāyibden ve ġarāyibden her ne kim B

ne miqdār mildür ve ḥaṭṭ-ı istivā ki **6)** dērler dā'imā ol yērde gece ve gündüz birdür<sup>1</sup> on iki **7)** sā'at gece ve on iki sā'at gündüzdür ne **8)** artar ve ne eksilür ve ba'zı ehl-i fenn katında aḳālīmün evveli **9)** buradandır ekser ehl-i fennün degül ve daḥı ol mevzi' de **10)** fuşul sekiz olur ve her nesne ki ol yērde olur **11)** yılda iki kerre ḥāşıl olur bunlar böyle olmasına sebeb **12)** nedür ve daḥı bunun içinde olan aḥvāl ki vardır **13)** her birisi tafşiliyle beyān **[B4a]** olına ve bundan sonra yēdi **14)** iqlīm aḥvālī ki her birisinin<sup>2</sup> evveli ne yērdendür āḥir **15)** ne yēre varıncadır ve her iqlīmün evvelinden āḥirine varınca **16)** ne miqdār fersaḥ ve ne miqdār mildür ve ḥaṭṭ-ı istivādan **17)** daḥı ol yēre gelince ne miqdār mil ve fersaḥdur ve fersaḥ **18)** ve mil<sup>3</sup> ne miqdār nesnedür ve daḥı her iqlīm içinde olan **19)** ba'zı şehirlerden ve taḡlardan ve ırmaqlardan ve bıñar-

#### [4a]

**1)** – lardan ve bunlar<sup>4</sup> içinde olan 'acāyib ve ḡarāyibden **2)** ve<sup>5</sup> ba'zı mümkün olduğca memālik-i ma' mūre<sup>6</sup> ve ḡayr-ı ma' mūre **3)** olan her ne ise<sup>7</sup> ve daḥı her iqlimde olan külliye **4)** şehirler ki vardır ḥadden ziyāde olup bu cümle- **5)** nün aḥvālını beyān eylemek ziyāde 'asir olmaḡın hemān **6)** her iqlīmün içinden ba'zı şehirler ihtiyār edüp<sup>8</sup> **7)** her bir şehri dürlü dürlü mişāl ile beyān eder<sup>9</sup> **8)** pes imdi ol ihtiyār olunan ba'zı şehirlerinin **9)** daḥı on ikisini ḥaṭṭ-ı istivāda ve eṭrāfında olan **10)** şehirlerden alınup yazıla ki ol cāniblerde ma' mūr **11)** azdur ziyāde issiler olduğından ötüri ve daḥı **12)** iqlīm-i evvelden daḥı on dört şehir alınup yazıla ki **13)** Yemende **[B4b]** 'Aden ol şehirlerdendir ve daḥı ikinci iqlimden **14)** daḥı on dört şehir alınup yazıla ki Mekke-i Şereḡha'llah **15)** Ta'ālā<sup>10</sup> ol şehirlerdendir ve daḥı<sup>11</sup> üçüncü iqlimden daḥı yigirmi **16)** bir şehir alınup yazıla ki Mışır ol şehirlerdendir ve daḥı<sup>12</sup> **17)** dördüncü iqlimden daḥı yigirmi dört<sup>13</sup> şehir alınup

<sup>1</sup> birdür : berāberdür B

<sup>2</sup> her birisinin: her biri bunun A

<sup>3</sup> ve mil ne miqdār : ve mil daḥı ne miqdār B

<sup>4</sup> bunlar içinde olan 'acāyib ve ḡarāyibden : bunların içinde olan 'acāyibden ve ḡarāyibden B

<sup>5</sup> ve : - B

<sup>6</sup> olduğca memālik-i ma' mūre : olduğınca ma' mūr memālik B

<sup>7</sup> her ne ise : her neyse B

<sup>8</sup> ihtiyār edüp : ihtiyār olunup B

<sup>9</sup> dürlü dürlü mişāl ile beyān eder : dūrūd-ı mişālile beyān ve 'ayān oluna B

<sup>10</sup> Ta'ālā : - B

<sup>11</sup> ve daḥı : -A (boşluk)

<sup>12</sup> ve daḥı : -A

<sup>13</sup> yegirmi dört : otuz iki B

yazıla ki **18)** Haleb ol şehirlerdendir<sup>1</sup> beşinci iklimden dağı otuz **19)** iki şehir alınup yazıla yazıla ki **19)** Kostañtaniyye<sup>2</sup> ol şehirlerden-

[4b]

1) –dür ve dağı altıncı iklimden dağı<sup>3</sup> yigirmi şehir alınup yazıla 2) ki Semendire ol şehirlerdendir ve dağı<sup>4</sup> yedinci iklimden dağı 3) sekiz şehir alınup yazıla ki Bulgar ol şehirlerden- 4)- dür cümlesi yüz kırk beş şehir oldu<sup>5</sup> ve dağı aqālīm-i 5) seb‘adan aşığa ba‘zı şehirler ve cezireler dağı vardır 6) anlardan dağı beşi ihtiyār olınup alup<sup>6</sup> yazıla cümle yüz elli 7) tamām ola andan sonra ol dört mişaller ki olsa 8) gerekdür birisi budur ki ol zıkr olınan şehirlerüñ 9) mağrib cānibinde olan deryāyı ve<sup>7</sup> deryā-yı muhīt 10) kenārından<sup>8</sup> her bir şehre varınca ikisinüñ mabeyni ne miqdār 11) mildür ve ikincisi ol şehirlerüñ her birisinüñ 12) Kostañtaniyyeyle mabeyni ne miqdār mildür ve üçüncüsü 13) Mekke ile ol murād olınan şehrüñ arası ne miqdār 14) mildür ve dördüncü hattı-ı istivādan ol [B5a] murād 15) olınan şehre gelinceye dek<sup>9</sup> ne kadar mildür ve dağı 16) aqālīm-i seb‘adan her bir iklimüñ bir evvelinde ve bir ortasında 17) vāqī‘ olan birer şehrüñ evkāt-ı ahvālını<sup>10</sup> ve duhūlını 18) ve hürucını ve birbirine muhālif olduğunu ki ba‘zı 19) şehirlerde her bir vaqt öñürdi olup ve ba‘zı şehirde

[5a]

1) sonra olduğu ol şehirlerüñ ba‘zında gün toğarken ba‘zında kuşluk 2) ve öyle yā dağı sonra olmak ve ba‘zında yatsu vaqtı iken<sup>11</sup> 3) ba‘zında nişf-ı leyl ve temcīd vaqt olmak ve aqālīm-i 4) seb‘adan aşığa<sup>12</sup> ba‘zı ma‘müre dağı olup anlaruñ 5) ahvālını ve sātlerini bu cümle ki zıkr olındı 6) tafşiliyle beyān olına ve dağı bunlardan sonra 7) devā’irden şol bir dā’ire ki şadr-ü şeri’atül’l- 8) ‘aleyhi’r-raḥme ve’l-ğufrān kitābında vaz‘ eylemişdür dā’ire-i 9) hindiyye demekle ma‘rūf bir dā’iredür ki anuñ ‘ameli 10) zevāl

<sup>1</sup> Haleb ol şehirlerdendir : Kostañtaniyye ol şehirlerdendir ve dağı B

<sup>2</sup> Kostañtaniyye : Haleb B

<sup>3</sup> dağı: -A

<sup>4</sup> ve dağı: -A

<sup>5</sup> oldu: ola B

<sup>6</sup> alup: -A

<sup>7</sup> deryā-yı ve: - B

<sup>8</sup> kenārından: kenārında A

<sup>9</sup> gelinceye dek: gelinceye degin B

<sup>10</sup> evkāt-ı ahvālını: evkāt-ı ahvālī A

<sup>11</sup> ol şehirlerüñ ba‘zında gün toğarken ba‘zında kuşluk 2) ve öyle yā dağı sonra olmak ve ba‘zında yatsu vaqtı iken: ol şehirlerüñ ba‘zında kuşluk ve öyle sonra olmak ve ba‘zında yatsu vaqtı iken A

<sup>12</sup> aşığa: aşığı A

vaqtını ve fi'z-zevāl ki zevāl vaqtı **11**) gölgesidir ki anuñ bilmesini ve zuhrun evvel vaqtını ve dağı **[B5b]** vaqtın e'immenün ihtilāfi üzerine 'aşruñ evvel vaqtını<sup>1</sup> **12**) bilmegiçün beyān eylemişdür bunun 'ameli kemāliyle diledügi **13**) üzerine istihrāc étmesi ba'zılar katında belki ekşeri **14**) katında ziyāde zaħmet olmağın ol dā'ire huşūşında **15**) dağı bir şerħ yazılıp 'amele getürmek isteyen **16**) t̄alibler sühütle 'amel getürüp 'usret çekmesünleriçün **17**) tafşil üzerine bu dağı yazılıp beyān olına **18**) ve dağı yukarıda zıkr olınan evkāt ki ba'zi e'imme- **19**) nün ihtilāfi üzerine zuhrun āħir vaqtı ve dağı

### [5b]

1) bu ihtilāf üzere<sup>2</sup> 'aşruñ evvel vaqtını ve āħir vaqtını 2) ve şemsün ğurūbī vaqtını hāşşa ki<sup>3</sup> mübārek ramazān 3) ayında yā ğayrī aylarda şā'im olanlar şavmın iftār 4) eylemek bu vaқта mevķūfdur zirā mādām ki murād 5) olınan şehirde şems ğurūb eylemiş ola şavm 6) iftār eylemek dürüst degüldür ammā hemān ki ğurūb 7) eylemiş ola orucın açmağ gerekdür zirā kim<sup>4</sup> 'acele eylemek 8) sünnetdür ammā dēnilse ki ba'zi yerlerde şemsün 9) ğurūbından sonra aħşām ezānı te'ħir olınsa 10) nēte ki bizüm vilāyetimizde **[B6a]** dört ve bēş derece miķdārı 11) te'ħir olunduğı gibi bilen kimesne<sup>5</sup> katlanmağ cā'iz degüldür 12) tafşiliyle aşığa yerinde bu dağı beyān olına ve dağı aħşām namāzınun evvel vaqtı ve āħir vaqtı ve şafaķun ya'ni 'išanun e'imme ihtilāfi üzerine evvel vaqtı ve āħir vaqtı ve ba'zi mevāzi' de<sup>6</sup> 14) 'išanun vaqtı bulunmayup anların üzerine şalāt-ı 15) 'ișā kılması<sup>7</sup> nēcedür ve dağı şubħ-ı kāzib nedür 16) ve şubħ-ı şādıķun<sup>8</sup> vaqtı ve seħerun vaqtı bu saħūr vaqtında 17) bir miķdār tafşil lāzım olmağın aşığada<sup>9</sup> bu dağı beyān 18) olına ve dağı mübārek ramazānda yā ğayrī vaqtda 19) şā'im olanlar şavma niyyet eylemek ne vaқта degin dürüstdür

<sup>1</sup> evvel vaqtını ve dağı vaqtın e'immenün ihtilāfi üzerine 'aşruñ evvel vaqtını bilmegiçün: Evvel vaqtını bilmegiçün A

<sup>2</sup> üzere: üzerine B

<sup>3</sup> ki: - B

<sup>4</sup> kim: -A

<sup>5</sup> kimesne: kimse B

<sup>6</sup> aşığa yerinde bu dağı beyān olına ve dağı aħşām namāzınun evvel vaqtı ve āħir vaqtı ve şafaķun ya'ni 'išanun e'imme ihtilāfi üzerine evvel vaqtı ve āħir vaqtı ve ba'zi mevāzi' de: aşığıda beyān olına ve dağı aħşām namāzınun evvel vaqtı ve āħir vaqtı ve ba'zi mevāzi' de A

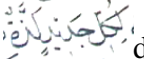
<sup>7</sup> şalāt-ı 'ișā kılması: şalāt ve 'eșā kılması A

<sup>8</sup> şubħ-ı şādıķun: şubħ-ı şādıķ A

<sup>9</sup> aşığa: aşığı A



## [6a]

i ‘ulemā-yı ‘izām ve fuḫahā-yı kirām ve zuḫve-i kübrāya varınca- 2) -dur  
demişler pes zuḫve-i kübrā murād olunan şehirlerde 3) ve ba‘zı eyyāmda ne vaktde  
ve ne sâ‘atde olur 4) anuḡ vaktını ve daḡı iki bayram namāzlarınuḡ evvel<sup>1</sup> vaktını 5)  
ve āḡır vaktını ba‘zınuḡ mişâlleriyle bilece ḡudret 6) yêtdüğine göre beyân ve ‘ayân  
olina tâ ki her<sup>2</sup> ḡalib 7) ve rāḡıb olan [B6b] ‘azizler bu kitâbdan müntefî‘ ve  
müstefid 8) olup bu faḡir ve ḡaḡiri du‘â-yı ḡayrıla yād edeler 9) işbu kitâbuḡ daḡı  
itmâmı ḡayrıla müyesser ola âmîn yâ mu‘în<sup>3</sup> 10) ve bundan şonra bunlar daḡı murād  
olınuḡı her 11) yêḡi ay ki görindüḡi vaktın ahâli-yi fenn dedükleri 12) üzerine ne  
nesneye baḡmak gerekdür ve daḡı her ayuḡ 13) ne günlerinde faşd eylemek gerekdür  
bunlar daḡı beyân 14) ve ‘ayân olına ve daḡı bu fenne müte‘allıḡ olan kütüb-i 15)  
mu‘tebereyi muḡalâ‘a edüp cümleden mufaşşal ve âsân 16) ḡarikle bir ḡâ‘ide-  
cedideyle ki  demiş- 17) –lerdür eyle olsa bu üslup üzerine Türkî 18) dilce  
olup ve her nesne daḡı ba‘zı mişâlleriyle bilece 19) zıkr olına ol ecilden ḡudret  
yêtdüğine göre mümkün

## [6b]

1) olduḡça<sup>4</sup> bir kitâb yazmak murād edindüm ki bu zıkr 2) olanlaruḡ her birisi yerlü  
yerince tafşil ile beyân olına 3) öyle olduḡı taḡdirce işbu kitâb ḡazret-i 4) sulḡân-ı a‘zam ve  
ḡaḡân-ı mu‘azzam sulḡânı‘l-berrü‘l-baḡr 5) şâhibü‘l-i‘zzü‘l-ḡadr nâşiru‘l-milletü‘l-  
ḡanifiyye ve nâşirü‘l- 6) sünnetü‘l-ḡafiyeyye mürebbiyü‘l-‘ulemâ ve‘l-fuḡalâ-yı [B7a]  
melcâ-yı 7)‘âzîmü‘l kübrâ-yı ḡamiü‘l-keferetü‘l-müşrikin 8) ve dâfiü‘l-feceretü‘l-  
mülhidîn nasirü‘l-hakk bi‘s-seyfü‘l 9) berâhin ḡalîfetü resulu‘llah salla‘llahu ‘aleyhi 10)  
ve sellem fi‘l-raḡîn râḡimü‘l-fuḡarâ-yı ve‘l-mesâkin 11) ve mülâzi‘l-ḡâ‘ifin sulḡân bin  
sulḡân ebü‘l-fetḡ 12) sulḡân süleymân ḡân bin sulḡân selîm ḡân bin sulḡân 13) Bayâzid  
ḡānuḡ nām-ı ḡümāyunlarına ḡalleda‘llahu devletehu 14) alâ mümmerü‘z-zamân ve  
ebbede salḡanatahu ma-te‘aḡbü‘t-tiran bir 15) mübârek ramazân ayında bir vakt-ı şerifde  
ḡaḡ Ta‘âlâ 16) celle ve ‘alâ ḡazretine tevekkül edüp yazmasına şürü‘ 17) eyledüm Allah

<sup>1</sup> evvel: -A

<sup>2</sup> her: -A

<sup>3</sup> yâ mu‘în: -A

<sup>4</sup> olduḡça: olduḡınca B

Ta'ālā hayrıla itmāmin müyesser eyleye amīn **18**) yā mucībū's-sa'ilīn ve bu kitāba tuḥfetü'z-zamān ve ḥarīdeti'l **19**) āvān dēyü ad vërdüm pes imdi evvel<sup>1</sup> işbu kitābı üç

[7a]

1) kısım üzerine yazup beyān eyledüm biri budur ki **2**) ne kadar eflāk ve eflākde olandan ba'zı ehl-i **3**) hey'et fużalāsınun mu'teber kitāblarından ki 'ulemā-yı **4**) 'izām katında mergüb ve maḳbül kitāblardur metn-i **5**) Çağmīnī gibi ve Qazızāde-i rūmīnün ve Seyyīdün **6**) 'Aded-i kāğıd 120<sup>2</sup> şerhleri gibi [B7b] ve daḫı Tebşire ve Tezkire **7**) ve şerhleri gibi ki birisi Seyyīdün ve birisi Nizāmed- **8**) -dīn A'recüñdür ve daḫı Nihāyetü'l-idrāk gibi **9**) bunlardan alınmışdur ve daḫı ikinci kısım arz aḫvāli **10**) ve aḫālīm içinde ve taşrasında olanlardan ve deryā- **11**) – dan ve cezirelerden ve ırmaqlardan ve çeşmelerden **12**) ve kuyulardan ve taḫlardan ve bunlarda olan 'acāyibden **13**) ve ğarāyibden ne ki var ise<sup>3</sup> anlardan ba'zı ve daḫı **14**) 'ulemā ve fużala mābeyninde meşhūr ve maḳbül **15**) kitāblardan ki İbni Eşirün Tuḥfetü'l-'acāyibi gibi ve meşhūr olan<sup>4</sup> **16**) Qazvininün<sup>5</sup> 'Acāyibü'l-maḫlūqāt gibi<sup>6</sup> ve İbni Verdīnün **17**) Ḥarīdetü'l- 'acāyibi ve Kemāleddīn Demīrīnün Ḥayātü'l-**18**) ḫayevānı gibi ve Ḥamdullah Qazvininün<sup>7</sup> Nüzhetü'l- Qulüb **19**) gibi ve Baḫlamyusun Coḫrafyā adlu kitābı gibi

[7b]

1) ḫudret yëtdüğine göre anlardan alup ve yazup **2**) beyān ve 'ayān eyledüm ve daḫı işbunlar ki yazılmaḫda **3**) İbni eşirün tuḥfetü'l-'acāyibiyle ğayrī kitāblarun **4**) ikisi yā daḫı artuḫ ittifaḫ düşmiş ol<sup>8</sup> ittifaḫı dēyü **5**) yazılmışdur ammā bir nesne ki yalnız ibni eşirün **6**) **6**) yā ğayrī kitāblardan birisininün yā ikisininün içinde **7**) bulunmuş olsa ol vaḫt [B8a] fulāndan fulāndan dēyü **8**) yazılmışdur ḫavī olmağıçün ve daḫı üçüncü kısım **9**) budur ki her iḫlīmde ve ba'zı şehirlerde evḫāte ve **10**) sā'ate ve mābeynlerde olan ferāsete ve meyyāle **11**) müte'alliḫ her ne var ise<sup>9</sup> 'ilm-i nücüm ve mīḫāt ve fenn-i **12**) evḫāt kitāblarından ve

<sup>1</sup> evvel: -A

<sup>2</sup> -B

<sup>3</sup> var ise: varsa B

<sup>4</sup> meşhūr olan: -A

<sup>5</sup> Qazvininün: Qazvininün A

<sup>6</sup> gibi: -A

<sup>7</sup> Ḥamdullah Qazvinī: Ḥamdullah Qazvinī A

<sup>8</sup> ol: -A

<sup>9</sup> var ise: varsa B

şerhlerinden kudret yêtdüğine **13**) göre hisâb êdüp<sup>1</sup> çıkarup işbu kitâba yazup **14**) beyân eyledüm

### el-kısmü 'l-evvel

evvelki kısım eflâke ve eflâkde **15**) olanlardan ve kevâkibden ba'zınun ahvâli ne varsa **16**) anların beyânındadır pes imdi evvelâ budur ki<sup>2</sup> **17**) eflâkün hey'etini ve şeklini ba'zı 'ulemâ düpdüzdür<sup>3</sup> demişler **18**) ammâ cumhūr-ı efâzıl-ı fenn ve ekşer müfessirîn kavli üzerine **19**) her birisi biri içinde bir degirmi kûbbe resminde-

### [8a]

1) dūr demişler nête ki müfessirîn İbni 'Abbâsdan rażya' Allahu **2**) 'anhuma rivâyet êder ki her gök biri biri üzerine **3**) muţayyağdur kûbbe gibi ammâ dünyâ gögi yeri çepçevre **4**) kaplamışdur ve dağı ehl-i fenn kûbbe resminde olduğına **5**) nêce delil beyân eylemişlerdür biri budur ki cemî' **6**) kevâkibün ekşeri maşrıq cānibinde toğup azın **7**) azın yukarı kalkarlar tâ gök ortasına **[B8b]** gelince **8**) andan sonra tedricle ênerler tâ<sup>4</sup> varup mağribden **9**) yağa ğurûb eylerler ammâ ba'zı vardır ki ne tülû' **10**) eylerler ve ne ğurûb eylerler ehli kâtında ma'lûm olan **11**) kevkeblerden ki birisi cedî demekle meşhûr kevkebdür **12**) ba'zı halk<sup>5</sup> kâtında ve gemide yöriyenler kâtında şol kevkebe<sup>6</sup> **13**) demür kazık dêrler kûţba yakın olup hareketi **14**) azdan az olduğundan ötüri kûţbuñ ka'im-mağâmı **15**) olmuş gibidür ve birisi dağı<sup>7</sup> ol kevkeblerün ferkadāndur **16**) ki biri biri yanında iki kevkebdür tülû'ı ve<sup>8</sup> ğurûbı **17**) olmayan kevkeblerün<sup>9</sup> dağı ba'zısı nebâtı'n-nağş **18**) dedükleri kevkeblerdür ki halk ortasında yêdigen **19**) demekle meşhûrdur iki kevkebe öñce ve ikisi

### [8b]

1) anların ardınca ve üç kevkebe dağı bir biri ardınca **2**) ol dört kevkebün öñince<sup>10</sup> ardına uzanmışdur **3**) hattâ ol üç kevkebün ikincisi ki bu evcün ortasında **4**) vâkı' olmuşdur

<sup>1</sup> êdüp: -A

<sup>2</sup> ki: kim B

<sup>3</sup> düpdüzdür: -A

<sup>4</sup> tâ: -A

<sup>5</sup> kâtında ma'lûm olan **11**) kevkeblerden ki birisi cedî demekle meşhûr kevkebdür **12**) ba'zı halk: -B

<sup>6</sup> şol kevkebe: işbu ki A

<sup>7</sup> dağı: -A

<sup>8</sup> ve: -A

<sup>9</sup> kevkeblerün: kevkeblerin A

<sup>10</sup> öñince: -B

anın yanında<sup>1</sup> bir kiçirek kevkeb **5)** vardır ziyâde küçüklüğünden<sup>2</sup> gücle görünür **6)** ol kevkebe Sühâ dërler ehli bilür ol kevkebün hâşşa- **7)** –sı budur ki bir kimsenün oğlu ve kıızı olmasa mart **8)** ayınun on altıncı gecesinde bir mübârek sâ' atde **9)** Zühre yâ Müşteri sâ' ati ola gâyetle eyüdür **10)** pes ol vaqtda ol **[B9a]** kimse<sup>3</sup> ol Sühâ yılduzuna bakup görüp **11)** helâliyle cem' ola haq Ta' alâ hazreti celle ve 'alâ<sup>4</sup> murâd **12)** vèricidür ol ikisi bir murâd olalar dëmişler **13)** işbu kevkeb burada zıkr olınduğundan hâşşa- **14)** –sın beyân eylemek lâzım-ı küllî oldı biz yine aşıl **15)** murâda gelem pes imdi ol tülû'ı ve gürübü **16)** olmayan kevkebler gibi nece kevkebler dağı vardır ki **17)** âşikâre muttaşıl devr eylemekdedür bunlar dağı kavî **18)** delillerdür ve<sup>5</sup> bir kevkeb ki ne kadar kütba ya' nî ol<sup>6</sup> **19)** cedî olan kevkebe ziyâde yaqın ola hareketi azdan

### [9a]

**1)** az görünse gerekdür irâdan hareket eyleyen kevkebden **2)** ve dağı tülû'ı ve gürübü olan kevkeblerün<sup>7</sup> hareketleri **3)** bunlardan dağı artuğ görünür bā-vücūd ki tamâm devr **4)** eylemekde bu cümleñün birbirinden tefāvütleri yoğdur **5)** zîrâ anlar dağı ve bunlar dağı gècede ve gündüzde devrlerini **6)** tamâm eyleler ve dağı şol yèrdeki kütbuñ yanında **7)** olan cedî dedükleri kevkeb ne kadar yüksek **8)** olsa tülû'ları ve gürübları olmayan kevkebler alçaq **9)** olduğı şehirlerde günlerinden tülû'ı ve gürübü **10)** **[B9b]** çok olsa gerekdür ve dağı şol yèrdeki cedî **11)** adlu kevkeb ne kadar alçaq olsa tülû'ları ve gürübları **12)** olmayan kevkebler dağı azdan az olsa gerekdür zîrâ **13)** ol yèrde kevâkibün ekşerinün tülû'ları ve gürübları **14)** bulınsa gerekdür meşelâ Kostañtiniyyede tülû'ları **15)** ve gürübları olmayan kevkeblerün ba' zısı belki ekşerisi **16)** Mışırda tülû' ve gürüb eyleseler gerekdür zîrâ **17)** Kostañtiniyyede kütb aşğa<sup>8</sup> gök kenârında ki **18)** ufq dërler kırk bir derece yuğarudur ve Mışırda **19)** otuz derece yuğarudur Mışır on bir derece

### [9b]

**1)** Kostañtiniyyeden alçaq olur ve dağı Mekke şerefhâ **2)** Allah Mışırda tülû' ve gürüb eyleyenlerden dağı ziyâde **3)** olsa gerekdür zîrâ Mekke ufğından kütbü yigirmi **4)** bir buçuk derece yuğarudur tâ haq-ı istivâya varınca **5)** alçalsa gerekdür pes haq-ı istivâda

<sup>1</sup> yanında: başında B

<sup>2</sup> küçüklüğünden: kiçirekliğinden B

<sup>3</sup> ol kimse: -A

<sup>4</sup> celle ve 'alâ: -A

<sup>5</sup> ve: -A

<sup>6</sup> kütba ya' nî ol: kütba yaqın ola B

<sup>7</sup> kevkeblerün: Metinde kevkeblerin

<sup>8</sup> aşğa: aşğı A

dâ'imâ gece ve gündüz **6)** berâber olduğu mevzi'dür aşağı<sup>1</sup> tafşiliyle yerinde **7)** beyân olinsa gerekdür pes ol mevzi'de hiç **8)** bir kevkeb yokdur ki tülû'ı ve ğurûbı olmaya zîrâ **9)** bir kûtb râst ufq-ı şimâlde olsa **[B10a]** gerekdür ve bir **10)** kûtb dağı ufq-ı cenûbda olsa gerekdür andan ötüri- **11)** –dür cemî' kevâkibün tülû'ı ve ğurûbı olduğu ve haţţ-ı **12)** istivâda felekün hareketi tûlâb gibidür ve dağı bir **13)** delil-i kavî dağı budur ki cemî' kevâkibün tülû'ı ve ğurûbı **14)** her yerde bir degüldür şemsün tülû'ı ve ğurûbı bir olmadığı **15)** gibi yerinde gelse gerekdür zîrâ maşriq tarafında olan **16)** şehirlerün tülû'ı ve ğurûbı öñürdi olur mağrib **17)** tarafında olan şehirlerden meşelâ Bağdâduñ ve Tebrîzün **18)** her kankıysa tülû'ı ve ğurûbı öñürdi olur Kostañtiniyye **19)** tülû'ından ve ğurûbından ve her birisinün ve ba'zı

### [10a]

**1)** şehirlerün birbirinden meşelâ Şems ne miqdâr öñürdi **2)** ve ne miqdâr sonra olur her iklimde ekşer şehir mişâl **3)** olunmuşdur yerinde görüle ba'zı ulular katında ki<sup>2</sup> **4)** semâ düpdüz olduğu ne kadar yerde lâzım gelür ki semânuñ **5)** tâ Şems üzerine gelen mevzi' i bize yakın ola çevre **6)** kenârları bize ziyâde<sup>3</sup> ırâq ola ve dağı bu da lâzım gelür ki **7)** Şems olsun Kâmer olsun ve sâ'ir kevâkib olsun **8)** **[B10b]** tülû'ları vaţtlarında ziyâde küçük görüneler idi<sup>4</sup> **9)** tâ yukarı kalkduqça azın azın büyüyeldi **10)** tâ gök ortasına gelinceye dek ol vaţtın<sup>5</sup> ziyâde **11)** büyük görünmek gerekdi bize ziyâde yakın geldüğine **12)** göre yine aşağı<sup>6</sup> ğurûb<sup>7</sup> cânibine meyl êtdüğünce azın azın **13)** küçülmeğe başlamak gerek idi<sup>8</sup> idi<sup>8</sup> tâ ğurûb eylemeğe varınca **14)** ol vaţtda dağı ziyâde kiçirek görünmek gerekdür **15)** ziyâde ırâq olduğundan ötüri bu hod öyle **16)** degüldür zîrâ Şems olsun Kâmer olsun sâ'ir kevâkib **17)** olsun tülû'ı ve ğurûbı vaţtlarında ziyâde büyük **18)** görünürler yukarı gök ortasına gelüp **19)** görindüğünden bu hod âşikâredür böyle olmak

### [10b]

**1)** huşuşan buharlı ve ruţübetlü gün ola belki kış **2)** günlerinde dağı ziyâde görinseler gerekdür pes **3)** imdi eflâk müdevver top şeklinde olmak ekşer **4)** müfessirin kavlidür ve

<sup>1</sup> aşağı: aşağı A

<sup>2</sup> meşelâ Şems ne miqdâr öñürdi **2)** ve ne miqdâr sonra olur her iklimde ekşer şehir mişâl **3)** olunmuşdur yerinde görüle ba'zı ulular katında ki: meşelâ ne miqdâr öñürdi ve ne miqdâr sonra olur her iklimde ekşer şehir mişâl olunmuşdur yerinde görüle ammâ ba'zı ulular kavli üzerine ki B

<sup>3</sup> ziyâde: -A

<sup>4</sup> küçük görüneler idi: kiçirek görüneldi B

<sup>5</sup> gelinceye dek ol vaţtın: gelinceye degin ol vaţtda B

<sup>6</sup> aşağı: Aşağı A

<sup>7</sup> ğurûb: -A

<sup>8</sup> gerek idi: gerekdi B

dağı efâzıl dēyişine göre İbni **5)** Mes‘üddan rivāyet ederler her iki gögün mābeyni **6)** beşer yüz yıllık yoldur her gögün kalınlığı dağı **7)** beş yüz yıllık yoldur ve yedinci gökden kürsiye **8)** varınca dağı<sup>1</sup> beş yüz yıllık yoldur ve kürsiden şuya varınca dağı beş yüz yıllık yoldur ‘arş ol şunuñ<sup>2</sup> **9)** [B11a] üzerindedür ve dağı eflāk müdevver top **10)** şeklinde olmak gāyetle gökçek şekildür dēmişler<sup>3</sup> zirā kamu **11)** şekillerden gēndür vāsi‘dür ve ufqlardan irāk **-12)** –dur ve merkezi rāst ortasında olmağın hareketi **13)** dağı müdevverdür ve hareketlerün yēgregidür ve dağı **14)** felekün hareketi ne ağır ve ne yeynidür ya‘nī aşāğadan<sup>4</sup> **15)** yukarıya çıkmāğā<sup>5</sup> ağır dōne öyle degüldür ve yukarı- **16)** –dan aşāğaya<sup>6</sup> enmekle tēz dōne öyle dağı<sup>7</sup> degüldür hemān dā‘imā **17)** hareketi istiķāmet üzerinedür ne artuğ ve ne **18)** eksük ve dağı eflāk ki toğuz tabākadur aşāğā- **19)** –dan<sup>8</sup> yukarı olan yēdi felekde yēdi kevkeb var-

### [11a]

1) –dur ki anlara seyyāre dērler muttaşıl seyrān ētdüklerinden 2) öturi pes ol yēdi kevkeb yukarıdan aşāğā<sup>9</sup> 3) bunlardur Zūhal Müşteri Merriğ Şems Zühre 4) ‘Uṭārid ve Kāmer ve dağı işbu<sup>10</sup> yēdi kevkebün her birisi 5) bir gökde qarār eylemişlerdür evvelki gökde ya‘nī dūnyā göginde kāmēr<sup>11</sup> 6) ve ikincide ‘Uṭārid ve üçüncide Zühre dördünci- 7)- de Şems ve beşüncide Merriğ ve altıncıda Müşteri 8) ve yedüncide Zūhaldür bu yedünciden yukarı olan 9) feleke felek-i şevābit [B11b] dērler ol bir<sup>12</sup> felekdür ki ol 10) yēdi kevkebden gāyri cemī‘ görinen kevākib ki vardur 11) cümlesi ol sekizinci felekedür felekü’l-burūc 12) dağı dērler ehl-i şer‘ işbu feleke Kürsi dērler 13) ve ba‘zı ulular kitāblarında yazmışlardur ki yēdi kat 14) gökle ve yēdi kat yer bu cümlesi kürsi katında bir büyük 15) şahrāda bir hālka miķdārıncadur ve dağı Vehebden 16) rivāyetdür ki kürsi melekleriyle ve ‘arş meleklerinin mābeyninde 17) yētmış hicāb vardur zulmetden ve

<sup>1</sup> dağı: -A

<sup>2</sup> yoldur ve kürsiden şuya varınca dağı beş yüz yıllık yoldur ‘arş ol şunuñ: yoldur ‘arş ol şunuñ A

<sup>3</sup> dēmişler: -A

<sup>4</sup> aşāğadan: Aşāğıdan A

<sup>5</sup> çıkmāğā: çıkmāğıla B

<sup>6</sup> aşāğaya: Aşāğı A

<sup>7</sup> dağı: -A

<sup>8</sup> aşāğadan: aşāğıdan A

<sup>9</sup> aşāğā: aşāğı A

<sup>10</sup> ‘Uṭārid ve Kāmer ve dağı işbu: ‘Uṭārid Kāmer işbu A

<sup>11</sup> evvelki gökde ya‘nī dūnyā göginde kāmēr: Evvelki gökde kāmēr A

<sup>12</sup> bir: - B

yetmiş hicâb dağı şovukdan ve yetmiş hicâb dağı kıardan ve **18)** yetmiş hicâb dağı nürdan<sup>1</sup> her perdenün kalınlığı **19)** beş yüz yıllık yoldur ve her iki hicâbuğ arası dağı<sup>2</sup>

[11b]

1) beş yüz yıllık yoldur ve dağı kürsiden yukarı **2)** toğuzuncı felekdür aña<sup>3</sup> felek-i â'zam dërler cemî' felek- **3)** –den büyük olduğundan ötüri felekü'l-aţlas dağı **4)** dërler kevâkibden hâlî olduğundan ötüri nêteki **5)** aţlas dağı nağşından hâlî olduğu gibi 'arşü'r-rahman **6)** işbu toğuzuncı<sup>4</sup> felekdür ve felekü'l-eflâk dağı dërler **7)** cemî' sinden gëğ olup cümlesini içine alup kapladığından **8)** ötüri<sup>5</sup> ve dağı Kâzızâde Hâşiyesinde ve Mevlânâ **9)** [B12a] Sinân Paşa 'aleyhü'r-rahme ve 'l-gufrân eflâkünü **10)** toğuzduğuna işbu fenn uşûlünde çok kimesne ehl-i **11)** fenndendür<sup>6</sup> tevâtürle eydür İdrîs nebîden 'Aleyhi's-selâm alup<sup>7</sup> **12)** nağl édüp demişlerdür<sup>8</sup> ve dağı İbni Eşir Mekki **13)** tefsîrinde Vehebden<sup>9</sup> rivâyet rivâyet édüben yazmışdur ki **14)** yedi kat yerden aşağıdan<sup>10</sup> tâ 'arşa çıkınca dünyâ **15)** yollarından elli biğ yıllık yoldur dedi ve dağı **16)** Süyütî ki ehl-i fennün fâzıllarındandır Hey'et-i **17)** Seniyye adlu kitâbında mücâhidden rivâyet édüben **18)** yazmışdur ki yedi kat gök ve yedi kat yer ve ba'zı **19)** kürsi dağı demişlerdür<sup>11</sup> 'arş katında bir büyük şahrâda bir

[12a]

1) halka gibidür dër ve 'arşı götüren melekler dördür **2)** kıyâmet günü olduğu vaqt<sup>12</sup> sekiz olsalar gerek- **3)** –dür gâyetle ulu meleklerdür ki vaşf olunmağa **4)** kudret yetmez Allah Ta'âlâ katında muğarreblerdür kalan **5)** melekler şabâhda ve aḥşâmda anlaruğ üzerine **6)** selâm vërürler ol dört melekünü biri insân **7)** şüretindedür âdem oğlanı rızkından ötüri **8)** şefâ'at eyler Yârabbî bunlara rızkın sen eksük **9)** eyleme dër [B12b] ve biri dağı öküz şüretindedür ol dağı<sup>13</sup> **10)** behâ'imünü rızkın<sup>14</sup> şefâ'at eyler ve birisi dağı arslan **11)**

<sup>1</sup> yetmiş hicâb vardur zûlmatdan ve yetmiş hicâb dağı şovukdan ve yetmiş hicâb dağı kıardan ve yetmiş hicâb dağı nürdan: Yetmiş hicâb şudur ve yetmiş hicâb dağı kıardan ve yetmiş hicâb dağı nürdan A

<sup>2</sup> dağı: -A

<sup>3</sup> aña: ki B

<sup>4</sup> toğuzuncı: - B

<sup>5</sup> ötüri: ötüri toğuzuncı B

<sup>6</sup> ehl-i fenndendür: aḥâli-i fenndendür B

<sup>7</sup> alup: -A

<sup>8</sup> nağl édüp demişlerdür: nağl eylemişlerdür B

<sup>9</sup> Vehebden: deḥyan-ı münbiheden B

<sup>10</sup> aşağıdan: aşağıdan A

<sup>11</sup> kürsi dağı demişlerdür: kürsi bile demişler B

<sup>12</sup> vaqt: vaqtda B

<sup>13</sup> dağı: -B

<sup>14</sup> rızkın: rızkıyüçün B

şüretindedür ol dağı yırtıcı cānavar rızkıyçün **12**) şefā‘at eyler<sup>1</sup> ve birisi dağı kerkes şüretindedür ol **13**) dağı cemī‘ kuşların rızkıyçün şefā‘at eyler ve<sup>2</sup> **14**) işbu dört meleklerin hakkında Meşābihde Cābir **15**) rażyal’lahu ‘anhu rivāyet eder resūlu’llah salla’l- **16**) Allahu Ta‘ālā aleyhi ve sellemden işitdüm dēr ‘arşı **17**) götüren meleklerin birisinin kulağı yumşagından **18**) omzı başına enince bu ikisinin mābeyni yedi yüz **19**) yıllık yoldur dēyü buyurdılar ve dağı muqarreblerden

### [12b]

1) ol ulu dört melek ki Cibrīl<sup>3</sup> ve Mikā’īl **2**) ve İsrāfīl ve ‘Azrā’īldür<sup>4</sup> bunlardan her birisinin **3**) hey’eti ve büyüklükleri ki İbni Eşīr ve ğayriler<sup>5</sup> **4**) yazup beyān eylemişlerdür evvelā Cibrīl ‘aleyhi’s-selām<sup>6</sup> **5**) Eminū’l-vaḥydür Nāmus-ı ekberdür Ḥāzır-ı qudsīdir **6**) Ṭāvus-ı melā’ikedür büyük ḥāzretdür altı kanadı **7**) vardur her kanadında yüz kanadı dağı<sup>7</sup> vardur **8**) altı yüz kanadı olur ammā iki kanadı dağı vardur ki **9**) hīç ol kanadın açmaz illā meger Ḥaḳ emriyle yeri helāk **10**) etmekden<sup>8</sup> ötüri açar ancak Ḥaḳ Ta‘ālā [B13a] ḥāzreti celle **11**) ve ‘alā Cebrā’īle şol kadar kuvvet vemişdür ki Lūt **12**) ‘aleyhi’s-selām<sup>9</sup> kavminün yedi şehri içinde olan **13**) ḥalkıyla ve evleriyle ve tavarlarıyla ve yedi kat yere **14**) varınca<sup>10</sup> yerleriyle bile ol iki kanadının birisinin **15**) üzerine alup gökden yaña aldı<sup>11</sup> çıkardı şol kadar ki **16**) gök ehli bunların ḥöröslarının ve keklıklarının<sup>12</sup> ve ḥimārlarının **17**) āvāzlarını işitdiler andan sonra oradan başlarını **18**) aşığa<sup>13</sup> eyleyüp bıraktı ve dağı Cibrīl ‘aleyhi’s-selām<sup>14</sup> **19**) gökden yere ve yerden göge enüp çıkmāğa ḥaḳ celle ve ‘alā

### [13a]

1) ana şöyle kuvvet ve kudret vemişdür<sup>15</sup> nētekim İbrāḥīm **2**) peyğamber ‘aleyhi’s-selām oda atıldığı<sup>16</sup> vaktin Cibrīl **3**) Sidretü’l-müntehāda idi<sup>1</sup> İbrāḥīm peyğamber

<sup>1</sup> cānavar rızkıyçün şefā‘at eyler: cānavarlar rızkın diler A

<sup>2</sup> ve: -A

<sup>3</sup> Cibrīl: Cebrā’īl B

<sup>4</sup> Mikā’īl ve İsrāfīl ve ‘Azrā’īldür: Mikā’īl İsrāfīl ‘Azrā’īldür A

<sup>5</sup> ğayriler: ğayrī ulular B

<sup>6</sup> Cibrīl ‘aleyhi’s-selām A: Cebrā’īl ‘a.s B

<sup>7</sup> dağı: -A

<sup>8</sup> yeri helāk etmekden: bir yeri helāk eylemekden B

<sup>9</sup> Lūt ‘aleyhi’s-selām: Lūt ‘a.s B

<sup>10</sup> varınca: varıncaya degin B

<sup>11</sup> aldı: -A

<sup>12</sup> keklıklarının: -A

<sup>13</sup> aşığa: aşığı A

<sup>14</sup> Cibrīl ‘aleyhi’s-selām: Cebrā’īl B

<sup>15</sup> kuvvet ve kudret vemişdür: kudret ve kuvvet vemişdür B

<sup>16</sup> İbrāḥīm peyğamber ‘aleyhi’s-selām oda atıldığı: İbrāḥīm peyğamber ‘a.s dağı oda itildiği B



‘aleyhi’s-selām<sup>2</sup> **4**) dağı oda érmedin Cibrîl ‘aleyhi’s-selām<sup>3</sup> erişdi **5**) ve dağı Yûsuf ‘aleyhi’s-selām<sup>4</sup> kıuyuya bırağılduğı **6**) vaqt<sup>5</sup> dağı kıyunuñ aşıağısına<sup>6</sup> ênmedin aña dağı **7**) erişdi ve âvâzına dağı Hâk Ta‘âlâ<sup>7</sup> şöyle kıuvvet **8**) vërmişdür ki Şemûd kıavmine bir kerre şayha eylemekle bir **9**) def‘ada küllîsi helâk oldu ğâyetle ulu melek- **10**) –lerdür hattâ bir ğün hazret-i resûlu’llah salla’l-lahu **11**) ‘aleyhi **[B13b]** ve sellem Cibrîle dèdi ki yâ Cibrîl<sup>8</sup> dilerüm ki **12**) senüñ ğöklerdeki şüretüñi ğörem Cibrîl ‘aleyhi’s- **13**) –selâm<sup>9</sup> eyitdi tâkat ğetüremezsın dèdi **14**) elbetde dèyü ibrâm êtdüm<sup>10</sup> bir ğün ‘Arafât tağına **15**) çıķup Cibrîl ‘aleyhi’s-selâm<sup>11</sup> ğeldi yèrile ğök arası **16**) toptolu oldu<sup>12</sup> başı ğökde ayaķları yèrde bir heybet **17**) ile ğördüm ‘aķlum ğitmiş tèt âdem şüretine ğirüp beni **18**) bağına başdı kıorķma dèdi ve dağı Mikâ’îl **19**) ‘aleyhi’s-selâm dağı<sup>13</sup> bir ‘aķim melekdür ki eger ağızını açup

### [13b]

**1**) yèrler ve ğökler anuñ ağızın içine ğirse<sup>14</sup> ğüyâ bir yazuda bir **2**) ğardal bırağıılmış ğibi ola ve eger baş kıaldurup<sup>15</sup> **3**) ğökler ve yèrler ehline baķaydı<sup>16</sup> anuñ nûrından **4**) cemî‘si yanaydı ve cemî‘ ğalâyıķuñ rızķı üzerine **5**) mü’ekkildür ve dağı Kıazvîni kıtâbında yazmışdur **6**) ki Ka‘bü’l- aķbâr Mikâ’îl ‘aleyhi’s-selâm<sup>17</sup> ğaķķında **7**) dèdi ki yèdinci ğökden yuķaru bir deñiz vardur **8**) Bağır-i mescûr dèrler anda melekler vardur Allah **9**) celle ve ‘alâ diledüği miķdârı Mikâ’îl ‘aleyhi’s-**10**) –selâm anuñ üzerinde тұrur<sup>18</sup> bunuñ vaşfını **11**) ve kıanâdınıñ şağışını Allah Ta‘âlâdan ğayrî **12**) kimse bilmez ve cemî‘ ‘âlem ğalkı miķdârı ağıvânı/ığvân? vardur<sup>19</sup> **13**) cümle ğalkuñ üzerine mü’ekkildür ve **[B14a]** dağı ol **14**) dört ulu meleklerüñ birisi dağı İsrâfîl ‘a.s. **15**) –dur şâğib-i şûrdur şûr bir borı

<sup>1</sup> vaķtın Cibrîl sidretü’ll-müntehâda idi: vaķtın ol ğinde Cebrâ’îl ‘a.s Sidretü’ll-müntehâdaydı B

<sup>2</sup> İbrâhîm peyğamber ‘aleyhi’s-selâm: İbrâhîm peyğamber ‘a.s B

<sup>3</sup> Cibrîl ‘aleyhi’s-selâm: Cebrâ’îl B

<sup>4</sup> Yûsuf ‘aleyhi’s-selâm: Yûsuf peyğamber ‘a.s B

<sup>5</sup> vaķt: vaķtda B

<sup>6</sup> aşıağısına: aşıağısına A

<sup>7</sup> Hâk Ta‘âlâ: Hâk Ta‘âlâ celle ve ‘alâ B

<sup>8</sup> Cibrîle dèdi ki yâ Cibrîl: Cebrâ’île dèdi ki yâ Cebrâ’îl B

<sup>9</sup> Cibrîl ‘aleyhi’s- selâm A : Cebrâ’îl ‘a.s B

<sup>10</sup> ibrâm êtdüm: ibrâm êtdi A

<sup>11</sup> Cibrîl ‘aleyhi’s-selâm: Cebrâ’îl B

<sup>12</sup> oldu: olmuş B

<sup>13</sup> dağı: -A

<sup>14</sup> yèrler ve ğökler anuñ ağızın içine ğirse: Yèrler ve ğökler ağızına ğirse A

<sup>15</sup> ğibi ola ve eger baş kıaldurup: ğibi ve eger başını kıaldurup A

<sup>16</sup> Bbaķaydı: Baķsaydı A

<sup>17</sup> Mikâ’îl ‘aleyhi’s-selâm: Mikâ’îl ‘a.s B

<sup>18</sup> Mikâ’îl ‘aleyhi’s-selâm anuñ üzerinde тұrur: Mikâ’îl anuñ üzerine тұrur B

<sup>19</sup> ğalkı miķdârı ağıvânı vardur: ğalkı ağıvânı/ığvân???? Vardur A

gibidür ki<sup>1</sup> **16)** çalarlar ve borınuñ başınuñ devri yerler **17)** ve gökler énincedür<sup>2</sup> dèrler ve dağı İsrāfilün **18)** dört kanadı vardur bir kanadını maşrıka **19)** dutmışdur ve bir kanadını mağrıbe dutmışdur

[14a]

**1)** ve bir kanadını yerle gök arasına dutmışdur<sup>3</sup> **2)** ve bir kanadını dağı Allah Ta‘ālānuñ ‘azametinden **3)** korquban yüzine hicāb édinmişdür levh-i **4)** maḥfūz cevherindendür İsrāfilün iki **5)** gözünün arasındadır kaçan ḥaḳ Ta‘ālā<sup>4</sup> bir emr **6)** eylemek dilese kaleme emr eyler levh-i maḥfūza yaz dèyü **7)** ol dağı yazar İsrāfile ulaşıdurur<sup>5</sup> andan **8)** Mikā’ile ulaşıdurur<sup>6</sup> ve dağı resūlu’līlah salla’līlāhu **9)** ‘aleyhi ve sellem buyurdu vaḳtā ki Allah Ta‘ālā<sup>7</sup> **10)** gökleri ve yerleri yaratduḳdan sonra şūri **11)** yaratdı dağı İsrāfile vèrdi İsrāfil dağı şūri **12)** ağızına alup ‘arşa nazār édüben ṭurur<sup>8</sup> kaçan şūr **13)** urmağa<sup>9</sup> emr olına olına dèyü muntazır olmış ṭurur **14)** şūri üç kerre ursa<sup>10</sup> gerekdür evvelki **15)** nefḥatü’l-faza‘ dur<sup>11</sup> ki korḳudur ikinci ölmek **16)** nefḥidür üçüncü gèrü dirilmekdür<sup>12</sup> **[B14b]** ve dağı **17)** İsrāfilün başı ‘arş ayağındadır ayakları **18)** yèdi kat yerden aşığadır<sup>13</sup> ve dağı ol dört **19)** ulu meleklerün birisi ‘Azrā’ildür ‘aleyhi’s-selām<sup>14</sup>

[14b]

**1)**ki ulu melekdür şöyle ki başı göklerden yukarı **2)** ayakları yèdi kat yerden aşığadır<sup>15</sup> ve yüzü **3)** levh-i maḥfūz muḳābilindedür cemī‘ dünyāda ne **4)** kadar ḥalḳ var ise<sup>16</sup> iki gözünün arasındadır **5)** ve dağı bunuñ ḥizmetkārı vardı dünyā- **6)** –da olan ḥalḳ miḳdārınca ve şol kimesne ki **7)** levh-i maḥfūzda rızḳı dükene ve<sup>17</sup> eceli érişmiş ola **8)**

<sup>1</sup> ki: -A

<sup>2</sup> énincedür: énincedür A

<sup>3</sup> bir kanadını maşrıka dutmışdur ve bir kanadını mağrıbe dutmışdur ve bir kanadını yerle gök arasına dutmışdur: bir kanadını maşrıka düşmişdür ve bir kanadını mağrıbe düşmişdür ve bir kanadını yerle gök arasına düşmişdür A

<sup>4</sup> Ḥaḳ Ta‘ālā: Ḥaḳ Ta‘ālā celle ve ‘alā B

<sup>5</sup> ulaşıdurur: ulaşıdırır B

<sup>6</sup> ulaşıdurur: ulaşıdırır B

<sup>7</sup> Allah Ta‘ālā: Allah Ta‘ālā celle ve ‘alā B

<sup>8</sup> nazār édüben ṭurur: nazār édüben B

<sup>9</sup> şūr urmağa: şūr üfürmege B

<sup>10</sup> ursa: üfürse B

<sup>11</sup> nefḥatü’l-faza‘ dur: nefḥatü’l-faza‘ B

<sup>12</sup> gèrü dirilmekdür: gèrü dirilmek şūridür B

<sup>13</sup> aşığadır: aşığıdır A

<sup>14</sup> birisi ‘Azrā’ildür ‘aleyhi’s-selām: birisi dağı ‘Azrā’ildür B

<sup>15</sup> aşığı: aşığa B

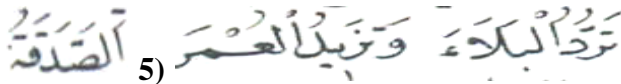
<sup>16</sup> var ise: varsa B

<sup>17</sup> ve: -A

anun rûhını kabz eyler ammâ ba'zı nesne dağı mâni' 9) olurmuş nèteki ibni Eşir kitâbında yazmışdur 10) **hikâyet** olındı ki iki kimse huşumet edüp 11) Dāvūd peygamber 'aleyhi's-selâma geldiler ol vaqtda<sup>1</sup> 12) 'Azrâ'il 'aleyhi's-selâm<sup>2</sup> Dāvūd peygamberi ziyâret eylemege gelmişdi vaqtâ ki ol iki kişi çıkdılar gitdiler 'Azrâ'il<sup>3</sup> Dāvūd peygambere haber vèrdi ki ol gelüp 13) giden ikinüñ birisinüñ 'ömrine yedi gün qalmış- 14) –dur dèyü işâret eyledi bir nèce zamân geçdükten 15) şonra Dāvūd peygamber<sup>4</sup> 'aleyhi's-selâm ol yedi gün 'ömrli<sup>5</sup> 16) kimseyi gördi [B15a] ta'accüb eyledi vaqtâ ki gene bir gün 17) 'Azrâ'il 'aleyhi's-selâm<sup>6</sup> ziyârete geldi Dāvūd peygamber 'aleyhi's-selâm<sup>7</sup> 18) ol kimseyi haber vèrdi 'Azrâ'il 'aleyhi's-selâm<sup>8</sup> dèdi ki 19) vaqtâ ki senüñ qatından ol kimse çıkdı gitdi

[15a]

1) şıla'sı var ki kaç' étmişdi vardı şıla'-i 2) raħmi şilâ' eyledi haq celle ve 'alâ' şıla'-i şıla'-i raħm eyledüğinden 3) ötüri ol kimseye<sup>10</sup> yigirmi yıl 'ömr vèrdi dèdi 4) ve şıdqla

dağı 'ömr uzun olur  5) dènilmişdür ve dağı 6) İbni Eşirle Qazvini nèce ulular yazmışlardur ki 7) rûh bir ulu melekdür ki<sup>11</sup> bundan ulu melek yoqdur 8) 'arşdan ğayri feleklerden dağı büyükdür ve ziyâde 9) qavîdür eflâke hareket étmege qâdirdür teskinine 10) dağı qâdirdür Allah Ta'alâ izniyle ve dağı kıyâmet 11) güninde rûh yalnız bir şaf ola cemî' gök 12) melekleri bir şaf olalar ve dağı rûhün biñ 13) yüzi vardur ve dağı<sup>12</sup> her ağızında biñ dili vardur 14) her dili Allah Ta'alâ ğazretine yétmiş iki dürlü lüğatla 15) tesbîh eylerler her lüğat biri birine beñzemez ve eger Allah 16) Ta'alâ celle ve 'alâ bunun avâzını yer ehline işitdüreydi 17) avâzınun şiddetinden cemî' sinüñ<sup>13</sup> cânları beden- 18) –lerinden ayrılaydı [B15b] ve dağı Allah Ta'alâ celle ve 'alâ<sup>14</sup> yedi gök 19) ehli ile yedi yer ehline<sup>15</sup> rûhı musallaq eyleyeydi

<sup>1</sup> Dāvūd peygamber 'aleyhi's-selâma geldiler ol vaqtda: Dāvūd peygamber 'a.s geldiler ol vaqt B

<sup>2</sup> 'Azrâ'il 'aleyhi's-selâm A : 'Azrâ'il 'a.s B

<sup>3</sup> Dāvūd peygamberi ziyâret eylemege gelmişdi vaqtâ ki ol iki kişi çıkdılar gitdiler 'Azrâ'il: -A

<sup>4</sup> peygamber: -A

<sup>5</sup> 'ömrli: 'ömrü kalan B

<sup>6</sup> 'Azrâ'il 'aleyhi's-selâm: 'Azrâ'il B

<sup>7</sup> 'aleyhi's-selâm: - B

<sup>8</sup> 'aleyhi's-selâm: - B

<sup>9</sup> Haq celle ve 'alâ: Allah Ta'alâ celle ve 'alâ B

<sup>10</sup> kimseye: kimesneye B

<sup>11</sup> ki: -A

<sup>12</sup> ve dağı: -A

<sup>13</sup> cemî' sinüñ: Cemî' sünüñ A

<sup>14</sup> celle ve 'alâ: -A

<sup>15</sup> yedi gök ehli ile yedi yer ehline: yedi gök ehliyle yer ehline B

## [15b]

1) cümlesini bir avurdunuñ içine alaydı<sup>1</sup> ve dağı 2) rûh her günde Allah Ta'âlâ hazretini iki kerre zıkr 3) eyler kaçan zıkr eyledüğü vaqtın ağızından nūr büyük 4) büyük tağlar gibi çıkar eger 'arşuñ çevresinde 5) olan melekler Allah Ta'âlâ hazretini zıkr etmeyeler idi<sup>2</sup> 6) rûhuñ ağızından çıkan nūrdan cümlesi<sup>3</sup> yanalar idi<sup>4</sup> 7) ve dağı rûhuñ iki ayağınuñ arası yedi yüz yıllık 8) yoldur ve dağı biñ kanadı vardır ve dağı 9) İbni Eşir Mekkî tefsirinde yazmışdur ki<sup>5</sup> hazret-i 'Alî 10) ra'zya'llahu 'anhu dedi ki Allah Ta'âlānuñ Ta'âlānuñ melekleri<sup>6</sup> 11) vardır ki eger anlardan birisi dünyāya eneydi<sup>7</sup> 12) hilqati büyüklüğünden ve kanatları çokluğundan dünyāya 13) şıgmayaydı ve dağı anlardan birisi ins ü cinne 14) teklif olunaydı<sup>8</sup> anı vaşf eylemege bir omuzından bir omuzına 15) ıraklığı<sup>9</sup> ne miqdārdur ve dağı sūretinüñ terkibini 16) ve gökçekliğini vaşf eylemege kâdir olmayalar idi<sup>10</sup> ve dağı 17) anlardan birisinüñ baş parmağınuñ ırnağı dibinde<sup>11</sup> olan çukur- 18) -casına denizlerüñ şularını anuñ içine konılaydı 19) ol şuları hep alaydı ve dağı ol meleküñ iki

## [16a]

1) [B16a] gözinüñ yaşına gemiler gireydi ol gemiler 2) ol yaşınuñ içinde yürürlerdi ucu ve bucağı 3) bulunmayaydı ve dağı İmām Faḥre'd-din Rāzıdan 4) nakldür ki hazret-i resulu'llah şalla'llahu 'aleyhi ve sellem 5) mi'rāca çıkduğı vaqtın gördi çok melekler bir şerif 6) maḳāmda ba'zı berüden öte ve öteden berü<sup>12</sup> bir birine 7) karşı tırmayup hareketde pes hazret-i resulu'llah 8) şalla'llahu 'aleyhi ve sellem Cibrile<sup>13</sup> şordı ki bunlar kıanda 9) giderler Cibril 'aleyhi's-selām<sup>14</sup> bilmezem dedi illā bu kıadar 10) vardır ki ben yaradıldan berü bunları böyle gider 11) görürem ammā bir gördüğümü bir kerre<sup>15</sup> dağı görmedüm dedi andan 12) sonra anlardan birisine şordılar ki ne zamānda 13) yaradılduñuz

<sup>1</sup> alaydı: Aldı A

<sup>2</sup> zıkr etmeyeler idi: zıkr etmeyelerdi B

<sup>3</sup> cümlesi: -A

<sup>4</sup> yanalar idi: yanalar B

<sup>5</sup> ki: -A

<sup>6</sup> Allah Ta'âlānuñ melekleri: Allah Ta'âlānuñ celle ve 'alā melekleri B

<sup>7</sup> eneydi: Endi A

<sup>8</sup> teklif olunaydı: Teklif olındı A

<sup>9</sup> bir omuzından bir omuzına ıraklığı: Bir omuzından ıraklığı A

<sup>10</sup> kâdir olmayalar idi: kâdir olmayalardı B

<sup>11</sup> anlardan birisinüñ baş parmağınuñ ırnağı dibinde: Anlarda birisinüñ baş parmağı dibinde A

<sup>12</sup> ba'zı berüden öte ve öteden berü: ba'zı öteden berüye ve ba'zı berüden öte B

<sup>13</sup> Cibrile: Cibrā'ile B

<sup>14</sup> Cibril 'aleyhi's-selām: Cibrā'il 'a.s B

<sup>15</sup> kerre: -A

ol melek dēdi ki bilmezem ammā şunu bilürem **14**) ki Allah Ta‘ālā celle ve ‘alā<sup>1</sup> her dört yüz biş yılda bir kevkeb halk **15**) eyler ben halk olaldan berü dört yüz biş ancılayın kevkeb **16**) gördüm dēdi pes dēmek lāzım gelür ki bu ulu<sup>2</sup> **17**) çokluk melekler ki ba‘zı yerle gök mābeynine şıgmaz **18**) ve ba‘zı dağı büyükdür bunlar kıanda şıgar dēyü hātra **19**) huṭūr eylerse<sup>3</sup> İmām Faḥre ‘d-din rāzīdan naḳldür ki

[16b]

1) ādem oğlı cinnüñ on baḥşından [B16b] bir baḥşıdır ya‘nī ‘öşrince 2) dēmekdür ve dağı cinnile<sup>4</sup> ādem oğlanı cem‘ olsa 3) yerde olan ḥayvānātuñ ‘öşrinedür ve dağı bu üçü ya‘nī cinnile üç oğlanı ve ḥayvānāt cem‘ olsa ki dünyāda olan kuşlaruñ baḥşıncadır bu cümle dört nesne cem‘ olsa deryāda olan<sup>5</sup> ḥayvānātuñ ‘öşrince- 5) dūr ve dağı bu beş<sup>6</sup> cümlesi cem‘ olsa ya‘nī ādem oğlanı ve cinn ve yer ḥayvānātı ve kuşlar ve deñiz ḥayvānātı cem‘ olsa<sup>7</sup> bir yerde mü‘ekkil olan 6) meleklerüñ ‘öşrince olur ve bu altısı cem‘ olsa dünyā 7) gögünüñ meleklerüñ ‘öşrinedür<sup>8</sup> bu yēdi cümleñüñ 8) mecmu‘ı cem‘ olsa<sup>9</sup> ikinci ikinci gök meleklerinüñ ‘öşrince 9) olur ve dağı bu sekizi cem‘ olsa üçüncü gök 10) meleklerinüñ ‘öşrince olur ve dağı bu toḳuzu cem‘ olsa 11) dördüncü gök meleklerinüñ ‘öşrinedür ve<sup>10</sup> bu onı cümle<sup>11</sup> 12) cem‘ olsa beşinci gök meleklerinüñ ‘öşrinedür<sup>12</sup> 13) ve bu on biri cem‘ olsa altıncı gök meleklerinüñ 14) ‘öşrinedür<sup>13</sup> ve bu on iki cem‘ olsa yēdinci gök 15) [B17a] meleklerinüñ ‘öşrinedür<sup>14</sup> ve dağı bu on üçü cümle ya‘nī ādem oğlı ve cinn ve yer ḥayvānatları ve kuşlar ve deñiz ḥayvānları ve yer melekleri ve evvelki gök melekleri ve ikinci ve üçüncü ve dördüncü ve beşinci ve altıncı ve yēdinci gök melekleri<sup>15</sup> cem‘ olsa 16) kürsī meleklerinüñ kıatında azdan azdur ve bu cümle ya‘nī 17)

<sup>1</sup> Allah Ta‘ālā celle ve ‘alā: Allah Ta‘ālā A

<sup>2</sup> ulu: ulu ulu B

<sup>3</sup> dēyü hātra huṭūr eylerse: dēyü şordılar B

<sup>4</sup> cinnile: cinn ile A

<sup>5</sup> bu üçü ya‘nī cinnile üç oğlanı ve ḥayvānāt cem‘ olsa ki dünyāda olan kuşlaruñ baḥşıncadır bu cümle dört nesne cem‘ olsa deryāda olan: Bu üçü cem‘ olsalar deryāda olan A

<sup>6</sup> beş: -A

<sup>7</sup> ya‘nī ādem oğlanı ve cin ve yer ḥayvānātı ve kuşlar ve deñiz ḥayvānātı cem‘ olsa: -A

<sup>8</sup> ‘öşrinedür: ‘öşrince olur B

<sup>9</sup> cümleñüñ mecmu‘ı cem‘ olsa: cümle cem‘ olsa B

<sup>10</sup> dördüncü gök meleklerinüñ ‘öşrinedür ve: dördüncü gögünüñ meleklerinüñ ‘öşrince olur ve dağı B

<sup>11</sup> cümle: -A

<sup>12</sup> gök meleklerinüñ ‘öşrinedür : gögünüñ meleklerinüñ ‘öşrince olur B

<sup>13</sup> ve dağı bu on biri cümle cem‘ olsa altıncı gögünüñ meleklerinüñ ‘öşrince olur B

<sup>14</sup> ve dağı bu on iki cümle cem‘ olsa yēdinci gögünüñ meleklerinüñ ‘öşrince olur B

<sup>15</sup> cümle ya‘nī ādem oğlı ve cinn ve yer ḥayvānatları ve kuşlar ve deñiz ḥayvānları ve yer melekleri ve evvelki gök melekleri ve ikinci ve üçüncü ve dördüncü ve beşinci ve altıncı ve yēdinci gök melekleri: -A

on üç cümle kürsî melekleri ‘arş perdelerinden **18)** bir perdesinüñ ‘aşrıncadur ki ‘arşuñ altı yüz biñ **19)** perdesi vardır her perdenüñ êni ve uzunı ve yüceligi

[17a]

1) yêrler ve gökler ve içinde olanlar ve mâbeynleri cem‘ olınsa **2)** ‘arşuñ bir perdesinüñ katında ğâyetle azdan az **3)** nesnedür ve dağı Kemâleddin Demîri hayât-ı hayevânda **4)** yazmışdur ki hâzret-i resulu’llah ‘aleyhi ve sellem **5)** buyurmuşlardır ki Allah Ta‘âlânuñ<sup>1</sup> yedinci<sup>2</sup> gökde bir aq **6)** horôsı vardır kanadları zebercedle ve yâqutla **7)** ve incüyle muraşsa‘dur bir kanadını maşrıka açmışdur **8)** ve bir kanadını mağrîbe açmışdur başı ‘arşuñ altında **9)** iki ayağı yedi kat yêrden aşğa<sup>3</sup> havâ üzerinde- **10)** –dür her seher vaktında şadâ eder âvâzını gökler ve **11)** yêrler ehli<sup>4</sup> işidür hemân cinnile ins işitmezler pes **12)** cemi‘ yêrde olan horôslar dağı anuñ âvâzını işidür- **13)** –ler bunlar dağı şayha eylerler ve dağı hâzret-i resûlu’llah **14)** şalla’llahu ‘aleyhi ve sellem buyurdılar ki kaçan kıyâmet **15)** günü yakın olsa Allah Ta‘âlâ celle ve ‘alâ ol horôsa dèye ki<sup>5</sup> **16)** kanadlaruñ düşür ve âvâzını dağı dut şayha eyleme **17)** pes böyle olduğı taqdirce<sup>6</sup> cemi‘ gökler ehli ve yêrler **18)** ehli bilürler ki taḥḳîkâ kıyâmet yakındur zirâ **19)** gökde olan horôs şayha eyleyecek yêrde olan

[17b]

1) horôslar maşrıqda ve mağribde<sup>7</sup> dağı ötmeseler gerekdür ziyâde büyük **2)** [B17b] ‘alâmetdür Allah Ta‘âlâ<sup>8</sup> cemi‘ ehl-i islâma hayrlar **3)** müyesser eyleye âmîn yâ mücibü’s-mücibü’s-sâ’ilin ve dağı **4)** buyurdılar ki aq horôs ki beşsüz ola benüm döstüm **5)** habîbimdür her kimüñ ki buncılayın horôs evinde ola **6)** onı şaklar hattâ çoñşularından on altı eve varınca **7)** bile şaklar dediler hattâ Demîri yazmışdur ki **8)** bir kimse bir aq horôs boğazladı anuñ mâli dâ’imâ **9)** nekbetten kırtulmadı dedi va’llâhu a‘lem bi’s-şavâb<sup>9</sup>

**beyân-ı hareketü’l-eflâk<sup>10</sup>**

<sup>1</sup>ve dağı Kemâle’l-din Demîri hayât-ı hayvânda **4)** yazmışdur ki hâzret-i resulu’llah ‘aleyhi ve sellem **5)** buyurmuşlardır ki Allah Ta‘âlânuñ: -B

<sup>2</sup> yedinci: -A

<sup>3</sup> aşğa: Aşağı A

<sup>4</sup> gökler ve yêrler ehli: göklerüñ ve yêrlerüñ ehli B

<sup>5</sup> dèye ki: -A

<sup>6</sup> taqdirce: gibi B

<sup>7</sup> maşrıqda ve mağribde: -A

<sup>8</sup> Allah Ta‘âlâ: Allah Ta‘âlâ celle ve ‘alâ: B

<sup>9</sup> va’llâhu a‘lem bi’s-şavâb: -A

<sup>10</sup> beyân-ı hareketü’l-eflâk: -B

10) geldük imdi eflākün hareketine pes eflākün hareketi 11) iki dürlüdür ba'zınun hareketi maşrıqdan [B18a] mağribe- 12) –dür felek-i a'zamuñ hareketi böyle olduğı gibi 13) ve ekşerinun hareketi<sup>1</sup> mağribden maşrıqadur felek-i şevābitun 14) ve kevākib-i seyyārenun hareketleri böyle olduğı gibi<sup>2</sup>15) pes demek gelür ki cemī' kevākib ĥod zāhir maşrıqdan 16) mağribe hareket eylerler buña cevāb budur ki maşrıqdan 17) mağribe olan hareketleri bizzat kendülerinun hareketleri 18) degüldür felek-i a'zamuñ hareketiyle hareketdür zīrā felek-i 19) a'zam ki felekü'l-eflākdür cemī' eflāki қаplayup

[18a]

1) тұрур<sup>3</sup> her günde ve gecede dā'imā maşrıqdan mağribe 2) çekinmekdedür ve kamu kamu felekleri ve yılduzları 3) bile çekindürür ve yigirmi dört sâ'atde bir devri 4) tamām eyler ve ammā sâ'irinun hareketleri mağribden maşrıq- 5) –dur nêtekim anlardan birisi ki<sup>4</sup> ki<sup>4</sup> Қamerdür seri'ü's-seyr 6) olan kevkebdür bir gece mağrib cānibinde bir ma'lūm 7) yerde görünse yarındaşı gece ne miqdār şarqdan yaña 8) iraq görünse gerekdür tā on dört on beş 9) geceye varıncaya dek<sup>5</sup> ġarbdan şarqa varur ki қamerun 10) hareket-i zātiiyesi bu hareketdür şarqdan ġarba olan 11) hareket degüldür işbu şarqdan ġarba hareket felek-i 12) a'zam ile olan hareketdür nêteki fuzalādan [B18b] ba'zı 13) İmām Ġazāli gibi Fikret ü 'İbret adlu kitābında yazup 14) bir mişāl getürdi ki bir қарınca bir degirmen taşınun 15) üzerinde devr eylese ammā degirmen taşı şağına 16) tołansa<sup>6</sup> ve қарınca şolına dönse<sup>7</sup> aşıl aşıl қарıncanın hareketi<sup>8</sup> 17) teveccüh eyledüğü<sup>9</sup> tarafdur ve degirmen ile şağ tarafa 18) hareket eyledüğü kendü hareketiyle degüldür gücle hareket 19) eylemekdür pes bu mişālden ma'lūm oldıki Şemsün

[18b]

1) ve қamerun ve cemī' kevākibun dağı maşrıqdan mağribe aşıl 2) kendü hareketleri ile degüldür<sup>10</sup> āhir sebebiyledür<sup>11</sup> 3) ve dağı felek-i a'zamuñ hareketi<sup>12</sup> ziyāde seri'

<sup>1</sup> hareketi: -A

<sup>2</sup> gibi: -A

<sup>3</sup> қаplayup тұрур: қаplayup durur: B

<sup>4</sup> ki: -A

<sup>5</sup> dek: degin: B

<sup>6</sup> tołansa: dolansa: B

<sup>7</sup> dönse: Gitse A

<sup>8</sup> hareketi: -A

<sup>9</sup> teveccüh eyledüğü: teveccüh êtdüğü B

<sup>10</sup> degüldür: degülmüş B

<sup>11</sup> sebebiyledür: sebebiyleymiş B

<sup>12</sup> hareketi: -A

olduğuna ibni Eşir **4**) Tuḥfetü'l-acāyibinde yazup beyān eylemişlerdür ki bir segirdür **5**) at bir ayağuş kaldurup yere koyınca felek-i ā'zam **6**) toğuz biñ mil yer seyr eylerdi 'ilm-i hey'etde ve **7**) hendesede şābitdür<sup>1</sup> ve dağı Qazvini 'acāyibü'l-maḥlūkat **8**) kitābında dedi ki felek-i ā'zamuñ hareketi şunuñ gibi **9**) esra' dur ki bir gün Cibril 'aleyhi's-selām öyle vaḳtı **10**) idi<sup>2</sup> ḥazret-i resul 'aleyhi's-şalatu ve's-selāma geldi **11**) pes ḥazret-i resul şalla'llahu 'aleyhi ve sellem Cibrile<sup>3</sup> **12**) şordıkim öyle namāzı [B19a] vaḳtı girdi mi dedi<sup>4</sup> dedi<sup>4</sup> Cibril<sup>5</sup> **13**) lā-na'am dedi ḥazret-i resul 'aleyhi's-selām Cibrile<sup>6</sup> **14**) yine şordıki lā-lā-na'am dedüñ Cibril<sup>7</sup> 'aleyhi's-selām **15**) dedi ki lā dēyüp na'am dēyince şems<sup>8</sup> beş yüz yüz fersah yer kaç' **16**) eyledi ya'ni felek-i ā'zamuñ hareketiyle demekdür **17**) biñ beş yüz mil olur ve dağı ibni Eşir kitābında yazmış- **18**) –dur ki Veheb bin Münebbih rivāyet eder ki yerlerüñ **19**) aşāğasından<sup>9</sup> 'arşa varınca mābeyni<sup>10</sup> dünyā yılları

### [19a]

1) ve günleri ile<sup>11</sup> elli biñ yıllık yoldur dedi ve bundan 2) sonra felek-i şevābite gelem ki felekü'l-buruc derler 3) bunuñ hareketi mağribden maşriqadur işbu feleküñ 4) devrini on ikiye bahş eylemişlerdür her bir bahşını 5) bir burc demişlerdür ol on iki burcuñ adları 6) bunlardur hamel sevr cevzā seretān esed sümbüle 7) mizān 'akreb kavs cedi delv hüt 8) ve her bir burcu otuz bahş eylemişlerdür her birisine 9) bir derece demişlerdür her bir dereceyi dağı altmış bahş 10) eylemişlerdür her birisine bir dağıka demişlerdür 11) her bir dağıkayı dağı altmış bahş eylemişlerdür her birisine bir 12) şāniye demişlerdür şālişe [B19b] rābi' ḥāmise tā 'aşereye 13) varınca bu tarikle bahş eylemişlerdür ammā burada 14) şāniyeye varınca kāfidür pes imdi Kitāb-ı Tefhīm 15) şāhibi Şeyh Ebū reyḥān ḥarezmī kavli üzerine 16) felekü'l-buruc dā'iresi üzerine taqsım olan şāniyelerden 17) her bir şāniyenüñ aralığı yüz toğuz fersahdur ki yüz 18) yigirmi yedi mil olur ve dağı ol bahş olmuş 19) dağıkalardan her bir dağıkanuñ aralığı altı biñ

<sup>1</sup> hendesede şābitdür : hendesede dağı eyle şābit olmuşdur B

<sup>2</sup> Cibril 'aleyhi's-selām öyle vaḳtı idi: Cebrā'il 'a.s öyle vaḳtıydı B

<sup>3</sup> Cibrile: Cebrā'il B

<sup>4</sup> dedi: -B

<sup>5</sup> Cibril: Cebrā'il B

<sup>6</sup> Cibril: Cebrā'il B

<sup>7</sup> Cibril: Cebrā'il B

<sup>8</sup> şems: -A

<sup>9</sup> aşāğasından: aşāğısından A

<sup>10</sup> mābeyni: -B

<sup>11</sup> dünyā yılları ve günleri ile: dünyā günleri yılıyla B



## [19b]

1) bēş yüz kırk iki fersaḥdur ki on toḫuz biñ 2) altı yüz yigirmi altı mil olur ve ol derecelerden 3) bir derecenüñ aralıḡı üç yüz toḫsan iki biñ 4) bēş yüz yigirmi fersaḥdur ki biñ yüz yētmış yēdi 5) biñ bēşyüz altmış toḫuz<sup>1</sup> mil olur ve her burcuñ 6) aralıḡı on bir kerre biñ biñ daḡı yētmış yēdi kerre 7) yüz biñ ve daḡı yētmış bēş biñ altıyüz fersaḥdur 8) ve tamām on iki burcuñ devri ki felekü'l-burūc dā'ire- 9) –sinüñ devridür yüz kırk biñ kerre biñ biñ 10) üçyüz yēdi kerre [B20a] biñ daḡı ikiyüz fersaḥdur 11) ve daḡı kevākib-i şābite ki yēdi kevkebden ḡayrī olan 12) kevkeblerdür bunlaruñ cümlesi sekizinci felekdedür 13) kürsī dērler pes kevākib-i şābitenüñ büyük olan- 14) –larınuñ<sup>2</sup> ḡāyetle büyük olanı şı' rī-yi yemāniye gibi 15) ḡoca Naşır tezkiresinde ve tezkiire şerḫlerinde 16) ki biri Seyyidüñ ve biri Nizāmeddīn A' recdür 17) ve ba'zı fużalanuñ daḡı kitāblarından yazmışlardur ki 18) taḡriben toḫsan sekiz 'arz miḡdārıdur<sup>3</sup> ve ḡāyetle 19) kiçirek olanı ki gücle görünür ola Sühā adlu

## [20a]

1) kevākib gibi ki ehli olan<sup>4</sup> ḡanḡısı idüḡini bilür on 'arz 2) miḡdārı<sup>5</sup> daḡı şülüş miḡdārıncadur dēmişlerdür 3) yuḡaruda bu kevkeb ḡāşşasıyla yazılmışdur 4) daḡı mābeyninde<sup>6</sup> olan kevkeblere<sup>7</sup> büyüklüḡi 5) ve küçüklüḡi<sup>8</sup> bunlara göre ḡıyās olına va'llah u a'lem 6) ve aḡkem ve daḡı on iki burc ki vardur dōrt 7) ḡısm eylemişlerdür bir ḡısmı bahār ve bir ḡısmı yay 8) ve bir ḡısmı güz ve bir ḡısmı ḡışdur ḡamel sevr cevzā 9) bu üçü bahār burclarıdur seretān esed sūmbüle 10) bu üçü yay burclarıdur mizān 'akreb ḡavs [B20b] bu üçü güz burclarıdur cedī delv ḡūt bu üçü ḡış burclarıdur ve altı burc şimālīdür ve altı burc cenūbīdür şimālī burclar bunlardur ḡamel sevr cevzā sereḡān esed sūmbüle şems bu altı burcda olduḡı vaḡtda gündüz ḡeceden artuḡ olur ve cenūbī burcları bunlardur mizān 'akreb ḡavs cedī delv ḡūt ḡaçan<sup>9</sup> Şems bu altı burcda olsa ḡece gündüz artuḡ 15) olur ve

<sup>1</sup> toḫuz: -A

<sup>2</sup> büyük olanlarınuñ: büyüklerinden B

<sup>3</sup> miḡdārıdur: miḡdārıncadur B

<sup>4</sup> olan: -A

<sup>5</sup> miḡdārı: miḡdārıncadur B

<sup>6</sup> mābeyninde: mābeynlerinde B

<sup>7</sup> kevkeblere: kevkeblerin A

<sup>8</sup> büyüklüḡi ve küçüklüḡi: büyüklüḡini ve küçüklüḡini A

<sup>9</sup> bu üçü güz burclarıdur cedī delv ḡūt bu üçü ḡış burclarıdur ve altı burc şimālīdür ve altı burc cenūbīdür şimālī burclar bunlardur ḡamel sevr cevzā sereḡān esed sūmbüle şems bu altı burcda olduḡı vaḡtda gündüz ḡeceden artuḡ olur ve cenūbī burcları bunlardur mizān 'akreb ḡavs cedī delv ḡūt ḡaçan B: ve altı 11) burc cenūbīdür şimāl burcları bunlardur ḡamel sevr 12) cevzā sereḡān esed sūmbüle bunlardur mizān 13) 'akreb ḡavs cedī delv ḡūt bunlar cenūbdan 14) ve ḡaçan: A

dağı kevkāibi rūḥa beşzetmişlerdür **16**) burclar anuñ cesedi gibidür demişler burc aḥvāli **17**) burada bu miqdār kifāyet olındı imdi geldük<sup>1</sup> **18**) yedi kevkab ki yedi felekdedür biraz anlaruñ **19**) aḥvāline gelem anlardan birisi ki gāyetle yüce olan-

[20b]

**1**) -dur Zūḥal<sup>2</sup> evvelā<sup>3</sup> ehl-i Fūrs bu kevkabe keyvān dērler **2**) yedinci felekdedür naḥs-ı ekberdür cedī burcıyla delv **3**) burcınuñ şāhibidür ḥareketi gāyetle baḥīdür her iki bucuğ **4**) yılda bir burcı ancak kaç<sup>4</sup> eyler on iki burcı otuz yıla **5**) qarīb vaqtda kaç<sup>4</sup> eyler<sup>4</sup> vaqtā ki Zuḥal mizān burcınuñ **6**) yigirmi bir derecesine girse şeref derecesi- **7**) -dür ol dereceyi yedi günde kaç<sup>4</sup> eyler ancak ol günlerde **8**) Zūḥal nuḥūsetden su'udata mā'il olur ve dağı **9**) Zūḥal [B21a] şerefi derecesinde olduğunun aḥkāmı budur ki **10**) kadīm begleruñ ve ḥānedān-ı kadīmüñ ve meşāyihuñ ehl-i **11**) kıla'nuñ eylügine ve selāmetine delālet eyler<sup>5</sup> ve dağı **12**) ıqlīm-i evvelüñ kevkabidür ve bu ıqlīmde olan şehirlerden **13**) ba'zınuñ dağı kevkabidür ve Hind vilāyeti Zūḥal kevkabine **14**) mensüb olanlardandır ve dağı cirminüñ bir kenārından **15**) bir kenārına varınca Şeyḫ Ebī Reyḥān ve aña tābi' olanlar **16**) kavli üzerine tokuz biñ altı yüz yetmiş iki fersaḥdur ki **17**) yigirmi tokuz biñ on altı mil olur ve dağı ehl-i **18**) fennüñ ittifaḳı budur ki<sup>6</sup> Zuḥalüñ büyüklüğü taḳrīben yetmiş<sup>7</sup> **19**) yedi yedi kürre-i arz büyüklüğindedür ammā arzuñ bir kenārından

[21a]

**1**) bir kenārına varınca<sup>8</sup> ehl-i hey'et ittifaḳı üzere<sup>9</sup> taḳrīben **2**) iki biñ beş yüz kırk beş beş fersaḥdur ki yedi biñ **3**) altı yüz otuz beş mildür<sup>10</sup> ve dağı arzuñ **4**) devrini sekiz biñ fersaḥdur demişler ki yigirmi **5**) dört biñ mil<sup>11</sup> olur **Müşterī** yedi biñ kevkabüñ **6**) birisi dağı [B21b] Müşterīdür ki ehl-i Fūrs bu kevkabe Hürmüz **7**) dērler bercis dağı dērler sa'd-ı ekberdür altıncı **8**) gökdedür kavş burcıyla ḥūt burcınuñ şāhibidür **9**) ḥareketi Zūḥalden serī' dür bir yılda bir burc kaç<sup>4</sup> eyler **10**) on iki burcı on iki yılda devr eyler vaqtā ki **11**)

<sup>1</sup> imdi geldük: geldük imdi B

<sup>2</sup> olandır Zuḥal: olandır ol Zuḥaldür ki B

<sup>3</sup> evvelā: -B

<sup>4</sup> kaç<sup>4</sup> eyler: devr eyler B

<sup>5</sup> delālet eyler: delālet eder B

<sup>6</sup> budur ki: bunun üzerinedür ki B

<sup>7</sup> taḳrīben yetmiş: -B

<sup>8</sup> varınca: -B

<sup>9</sup> üzere: üzerine B

<sup>10</sup> mildür: mil olur B

<sup>11</sup> mil: -A

seretān burcınun on bēşinci<sup>1</sup> derecesine girse şeref **12**) derecesidür ol dereceyi taqrîben dört bēş günde **13**) kaç eyler ol günlerde Müşteri gāyetle sa'd olur **14**) ve dağı şerefi derecesinde olduğunun aḥkāmı **15**) budur ki vüzerā vü 'ulemā vü şürefā<sup>2</sup> vü e'imme-i a'yānun sa'ādetine<sup>3</sup> **16**) pādīşāh-ı 'ālem-penāhdan himmetler ve 'ināyetler müşāhede **17**) eylemeklerine ve tedbirleri şavāb gelmesine delālet eder **18**) ve dağı ıqlīm-i şāniyenun kevkebidür ve bu ıqlīmde olan **19**) şehirlerinden ba'zınun dağı kevkebidür Mekke ve Medīne

### [21b]

1) şerefhā 'llahu Ta'ālā Müşteri kevkebine mensüb olan- 2) –lardandır ve dağı ittifaḳ bunun üzerinedür ki 3) Müşterinun büyüklüğü [B22a] taqrîben seksen iki kez<sup>4</sup> arzunun 4) büyüklüğündür demişler ve cirminun devri otuz 5) bir biñ elli bir fersahdır ki toḳsan üç biñ yüz 6) elli üç mil olur<sup>5</sup> Merriḥ ammā ol yedi kevkebun birisi 7) dağı Merrihdür ki ehl-i i fürs bu<sup>6</sup> kevkebe Behrām derler 8) naḥs-ı aşgardur<sup>7</sup> bēşinci gökdedür ḥamel burcıyla 'aḳreb 9) burcınun şāhibidür on iki burcu taqrîben bir yılda 10) ve on ayda ve yigirmi iki günde devr eyler vaḳtā ki 11) cedī burcınun yigirmi sekizinci burcına girse 12) şeref derecesidür ol dereceyi gāyetle serī' yörüdüğü 13) vaḳtın bir gün ve<sup>8</sup> bir gecede dağı altı sâ'atde kaç<sup>9</sup> 14) eyler ancak ol vaḳtlarda Merriḥ sa'd olmağa mā'il 15) olur ve dağı şerefi derecesinde olduğunun 16) aḥkāmı budur ki 'ümerānun ve ehl-i silāhun şevketine 17) ve ḥavāricinun ḥurūcına<sup>9</sup> ve müfsidler ve ḥarāmilerin 18) kuvvetine ve ālāt-ı ḥarb ve tavar-ı kıymetde olmağınā<sup>10</sup> delālet 19) eder ve dağı ıqlīm-i şālişun kevkebidür ve bu ıqlīmde

### [22a]

1) olan şehirlerden ba'zınun dağı kevkebidür Fars 2) ve 'Irāḳ Merriḥ kevkebine mensüb olanlardandır 3) ve dağı ittifaḳ bunun üzerinedür ki [B22b] Merrihunun 4) büyüklüğü taqrîben bir buçuḳ arzunun büyüklüğince- 5) –dür demişler ve cirminun büyüklüğü<sup>11</sup> bēş biñ bēş yüz 6) yedi fersahdır ki on altı biñ bēş yüz yigirmi bir 7) mil olur

<sup>1</sup> bēşinci: bēş A

<sup>2</sup> şürefā: eşrāf B

<sup>3</sup> aa'adetine: sa'adetlerine B

<sup>4</sup> kez: kerreB

<sup>5</sup> mil olur: mil eder A

<sup>6</sup> bu: işbu B

<sup>7</sup> naḥs-ı aşgardur: naḥs-ı aşgardur B

<sup>8</sup> ve: -A

<sup>9</sup> ḥurūcına: -B

<sup>10</sup> olmağınā: olmaḳlığa B

<sup>11</sup> büyüklüğü: devri B

Şems<sup>1</sup> ol yedi kevkibün birisi dağı 8) Şemsdür ki ehl-i fürs işbu kevkibe hurşid 9) dërler mihr dërler âftâb dağı dërler sa' d dur 10) dördünci gökdedür cirm yöninden cemî' kevkibün 11) a' zamıdur ve zu' yönünden cemî' sinden nûrludur 12) ve harâreti dağı ziyâdedür<sup>2</sup> esed burcınun şâhibidür 13) on iki burcı bir yılda devr eyler ki üçyüz altmış 14) 14) beş gün dağı rub' gündür göz hisâbı üzerine<sup>3</sup> 15) ve dağı<sup>4</sup> kendinün hareketi mağribden maşriqadur ammâ felek-i 16) a' zam sebebiyle maşriqdan mağribe hareket eyler 17) sâ'ir kevkibün dağı hareketi Şems gibidür maşriqdan 18) mağribe felek-i a' zam hareketiyledür vaqtâ ki Şems hamel 19) burcınun on toközuncü derecesine girse şeref

### [22b]

1) derecesidür ol dereceyi bir gün ve bir gecede geçer 2) ol günde ve ol gecede Şems gâyetle sa' d olur 3) ekşer budur ki nevrûzdan on sekiz günden sonra 4) olur ve dağı Şems şerefi [B23a] derecesinde olduğunun 5) aḥkâmı budur ki pâdişâh-ı İslâm-penâhun kuvvetine 6) ve sa' âdetine ve ḥüsn-i ḥâline ve ululara ve eşrafına 7) 'âli himmetler edüp mertebelerini ziyâde edi virmek- 8) –lerine delâlet eder ve dağı ıqlîm-i râbi' un kevkibidür 9) ve bu ıqlîmde olan şehirlerden ba' zınun dağı kevkibi- 10) –dür beytü'l-muḳaddes<sup>5</sup> ve Ḥorasân ve Semerḳand şemse 11) mensûb olanlardandır ve dağı efâzıl-ı fenn<sup>6</sup> ittifaḳı üzere<sup>7</sup> 12) şemsün büyüklüğü yüz altmış altı dağı şülüsân miḳdârı 13) arzun büyüklüğinedür ve cirminün devri kırk 14) biḳ toköz yüz yigirmi üç fersahdur ki yüz yigirmi 15) iki biḳ yediyüz altmış toköz mil olur ve dağı 16) şemsün ḥaşşasınun nihâyeti bu ḳadar ammâ fi'l-cümle 17) fuḳalâdan ba' zılarınun deyişlerine<sup>8</sup> göre ibni Eşir gibi 18) ve İmâm Ğazâli gibi ve Ḳazvîni gibi ki kitâblarında yazup 19) beyân eylemişlerdür cümleden birisi budur ki ḳamer nûrı

### [23a]

1) bundan alup fâ'idelenür ḳamer aḥvâlinde beyân olınsa 2) gerekdür ve dağı vaqtâ ki Şems tülû' eylese öyle 3) vaḳtına degin<sup>9</sup> mizâcı ve taḳbî' atı öyleden tâ gurûb 4) eyleyince eyleyince olan vaḳta muḫâlifdür dërler pes andan ötüri- 5) –dür ol vaḳtlarda [B23b] cemî'

<sup>1</sup> şems: ve emmeü 'ş-şems B

<sup>2</sup> ve harâreti dağı ziyâdedür: -B

<sup>3</sup> göz hisâbı üzerine: -B

<sup>4</sup> ve dağı: -A

<sup>5</sup> beytü'l-muḳaddes: beytü'l-maḳdes B

<sup>6</sup> efâzıl-ı fenn: efâzıllarun B

<sup>7</sup> üzere: üzerine B

<sup>8</sup> deyişlerine: dedüklerine B

<sup>9</sup> öyle vaḳtına degin: öyle vaḳtına varıncaya degin B

hayvānātun bedenleri **6)** kuvvetlü olur her birisi yerlü yerinden kalkup hareket **7)** eylemege başlasa gerekdür ma' aşlarına şa' y eylemege<sup>1</sup> hariş olsalar **8)** gerekdür tā öyle vaqtına degin böyledür hemān ki Şems **9)** öyle vaqtdan gece kuvvetleri ve hareketleri süst olmağa **10)** başlasa gerekdür tā gurüb zamānına varıncaya<sup>2</sup> degin süstlukları<sup>3</sup> **11)** ziyāde olup mekānlarına dönmege başlasalar gerek- **12)** dür ki yerlü yerine gelüp hużür eyleyeler yarındası **13)** gün Şems toğduğı gibi evvelki hāl üzere olsa **14)** gerekdür dā'ima hālleri budur ve dağı Şemsün te'sirātında **15)** bir ' acib dağı budur ki şol mevāzi' de ki Şems gelüp **16)** rāst öyle vaqtda depe üzerine gele haṭṭ-ı **17)** istivāda ve eṭrāfında ve qaralar vilāyetine geldiği **18)** gibi ziyāde harāretinden anda olanların yüzlerini **19)** ve gevdelerini kömürler gibi yaqup kapqara eyler ol

[23b]

**1)** tā 'ifenün saçları dağı kıvrıcık olur ve halkları **2)** dağı yırtıcı cānavarlar gibi vaḥşī<sup>4</sup> olurlar ve dağı şol yerlerde **3)** ki Şems öyle vaqtda anların depelerine gelmekden **4)** ziyāde ırak ola yedinci iklimde dağı ötesinde **5)** Şaḳalabada<sup>5</sup> ve Rus vilāyetinde olduğu gibi gibi **6)** anların [B24a] bedenlerinde harārat az olup ziyāde aq **7)** olurlar saçları kızıla mā'il olup bedenleri **8)** büyük olur ve dağı İmām Ğazāli rahmetu'llah Ta'ālā 'aleyhi<sup>6</sup> **9)** Fikret ü 'ibret nām kitābında<sup>7</sup> dedi ki eger Şemsün **10)** tülū'ı olmayaydı cemī' 'ālemün işi ve güci bāṭıl **11)** olurdu zīrā halk işlerini ve güclerini nece işleye **12)** bilürler idi<sup>8</sup> ve nece mutaşarrıf mutaşarrıf ola bilürlerdi hāl- **13)** buki ol vaqt dünyā bunların üzerine qarānuluk **14)** olurdu pes Şemsün tülū'ında menfa'at ve<sup>9</sup> maşlahat ziyāde **15)** idüğü zāhirdür ve dağı İmām Ğazāli<sup>10</sup> dedi ki kaçan Şems **16)** ufqdan toğa dünyā anın nūrıyla rüşen olur **17)** qarlar erir ve balçıklar kurur ekşer hayvānātun **18)** gözlerinün nūrları qavī olur cümlesinün qavī **19)** olur dedi zīrā ba'zınun za'if olur baykuş

<sup>1</sup> şa' y eylemege: -A

<sup>2</sup> varıncaya: -A

<sup>3</sup> süstlukları: süstlükleri A

<sup>4</sup> vaḥşī: -A

<sup>5</sup> şaḳalaba: şafalyağa B

<sup>6</sup> Ta'ālā 'aleyhi: -B

<sup>7</sup> Fikret ü 'ibret nām kitābında: kitābü'l-fikret ve 'l-'ibret kitābında A

<sup>8</sup> işleye bilürler idi: işleye bilürlerdi B

<sup>9</sup> menfa'at ve: -A

<sup>10</sup> Ğazāli: -A

## [24a]

1) gibi ve ügü ve yarasa gibi ve dağı eger Şemsün gurûbı 2) olmayaydı dâ'imâ gündüz olaydı halk ne huzûrda 3) olurlardı ve ne bedenleri dinlenüp rāhat olaydı 4) fi'l-cümle buña bir mişāl budur ki bir kimesne gücile 5) uyuyup rāhat olmasa yarındası işine ve gücine 6) kâdir olımasa gerekdür<sup>1</sup> ve dağı imām Ğazālî<sup>2</sup> rahmetu'llahi 'aleyh 7) dedi ki eger gündüzün sâ'ati yüz sâ'at 8) yâ dağı artuğ olaydı insāna [B24b] ve hayvānāta ve 9) nebātāta büyük belā ve meşakkat 'arız olurdu 10) zirā ādem oğlanı işinden ve gücünden uşanup 11) hābse girmişe dönerdi ve hayvānāt dağı uzun 12) uzak müddet olduğundan bir yerde hālleri muqarrer 13) olmazdı ne çoban zabt edebilürdi ve ne yırtıcı 14) cānavarlardan hālāş olabilürlerdi ve nebātāt 15) kalmayaydı Şemsün harāretinden kuruyup çürüye 16) idi<sup>3</sup> idi<sup>3</sup> ve eger geçenün sâ'ati uzun ve uzak<sup>4</sup> olaydı 17) hayvānāt kalmayaydı açlıktan helāk olalardı 18) ve dağı Şems toğup tolanduğça biri biri ardınca 19) dört faşl gelüp<sup>5</sup> her vaqt Şems bir faşldan bir

## [24b]

1) faşla intikāl eylese Şemsün tabi'atıyla tabāyı' 2) müteğayyir olur evvelā bahār faşlı gelür ki evveli 3) nevrüz günü olur ve ol gün Şems hāmel burcınınu 4) rāst evveline girdüğü gündür pes ol günde 5) gece gündüz berāber olur on iki sâ'at gece 6) ve on iki sâ'at gündüz olur andan sonra gündüz 7) artmağa başlar ve gece eksilmeğe başlar pes işbu 8) bahār faşlında havā gökçek olur tabi'atları hareket 9) eyler şovuğuş şiddetinden kurtulınur ve yer yüzi yeşil 10) olup otlar bitmeğe başlar [B25a] ve ağaçlar yeşerür<sup>6</sup> çeçekleri 11) açılmağa başlar tā Şems hāmel şevr cevzā bu üç burcı 12) geçince ki bahār burcları bunlardur andan bahār faşlı ardınca 13) yay faşlı gelür ki Şems seretān burcınınu evveline girdüğü 14) gündür pes ol gün gündüz<sup>7</sup> gāyetle uzun olur ve gece 15) gāyetle kışa olur ve dağı ol günde hemān gün döner 16) gündüz eksilmeğe başlayup<sup>8</sup> gece artmağa başlar ve ol 17) faşlda Şemsün tabi'atı bir dürlü dağı olur havā ve 18) şu issi olmağa

<sup>1</sup> olımasa gerekdür: olımasaydı A

<sup>2</sup> Ğazālî: -A

<sup>3</sup> çürüye idi: çürüye giderdi B

<sup>4</sup> uzun ve uzak: Uzun A

<sup>5</sup> gelüp: gelse gerekdür B

<sup>6</sup> yeşerür: Yaşarur A

<sup>7</sup> gündüz: -A

<sup>8</sup> başlayup: başlar A

başlar<sup>1</sup> ve yemişler pişer ve kurağlar<sup>2</sup> olur **19**) ve nebātāt dāneleri kūrur dūnyā ziyāde rūşen rūşen olur Şems

[25a]

1) karārına geldüğinden ötüri ve dört ayaklı olan **2**) hayvānāt semüz olur ve şular eksilmege başlar tā Şems **3**) seretān esed sūnbüle burcına gelince<sup>3</sup> bu üç burcı **4**) geçdükde<sup>4</sup> geçdükde<sup>4</sup> ki yay burcları bunlardur andan yay faşlı **5**) ardınca güz faşlı gelür ki Şems mīzān burcınıñ evveline **6**) girdüğü gündür pes ol gün gece ve gündüz berāber olur **7**) andan şonra gece gündüzden artuğ olmağa başlar ve ol **8**) faşda havā şāfī olur ve bedenler şahīh olur ve ni' metler **9**) bol olur ve şimāl yēlleri çok eser ammā ağaçlar evvelki **10**) hālinden tağyir olur<sup>5</sup> yaprakları dökilmege başlar **11**) giderek **[B25b]** havā müteğayyir olup olup şovuğlar geli başlar<sup>6</sup> halk hāzer **12**) édüp kış evveline<sup>7</sup> girmege başlar ve dağı kalın **13**) geysüler<sup>8</sup> geymege başlar mīzān 'ağreb kavş bu üç burcı **14**) geçince ki güz burcları bunlardur andan güz faşlı **15**) ardınca kış faşlı gelür ki Şems cedī burcınıñ evveline **16**) girdiği gündür pes ol gün gündüz gāyetle kışsa olur gece gāyetle uzun olur ve dağı ol günden hemān gün döner gündüz artmağa başlar<sup>9</sup> **17**) ve gece eksilmege başlar zemherī dēdükleri dağı bu gündür **18**) havā şovuğ olur bulutlar ve yağmurlar ve qar yağmağa **19**) başlar hayvānāt ve haşerāt inlerine kaçmağa başlarlar

[25b]

1) ve bedenler za'if olur halk hazırından yemege başlayup **2**) huzūrda olmağa başlarlar tā Şems cedī delv hūt **3**) bu üç burcı geçince ki kış burcları bunlardur dört **4**) faş dağı tamām oldı pes dört faşluğ cümlesi **5**) sene-i şemsiyye üzerine üçyüz altmış beş gün dağı **6**) rub' gündür zīrā Şems on iki burcı dā'imā işbu **7**) tertib üzerine devr eyler ne artuğ ve ne eksük<sup>10</sup> **8**) ve şu dağı ma'lūm ola ki zamāniyye dērler müteğaddimīn **9**) kavli **[B26a]** üzerine zamān dēyü Şemsün bir yıllık hareketine **10**) dērler ve ba'zılar katında zamān dēyü gece ve gündüz gelüp **11**) geçmege dērler ve Şemsün bir miqdār hareketine dağı zamān **12**)

<sup>1</sup> şu issi olmağa başlar : şular issi issi olmağa başlar B

<sup>2</sup> kurağlar: kurağlıklar B

<sup>3</sup> burcına gelince: -B

<sup>4</sup> geçdükde: geçince B

<sup>5</sup> tağyir olur: müteğayyir olur B

<sup>6</sup> şovuğlar geli başlar: şovuğlar başlar A

<sup>7</sup> kış evveline: kış olur yine A

<sup>8</sup> geysüler: geysiler B

<sup>9</sup> gündüz gāyetle kışsa olur gece gāyetle uzun olur ve dağı ol günden hemān gün döner gündüz artmağa başlar : Gündüz artmağa başlar A

<sup>10</sup> eksük: Eksigün A

dérler ve miq̄dār-ı ‘ömre dağı zamān dēmişler pes imdi **13**) Şemsün ađvāli<sup>1</sup> dağı bu miq̄dār miq̄dār kifāyet olındı şimden **14**) sonra zühre ađvāline geledüm **zühre**<sup>2</sup> ol yēdi kevkebün birisi **15**) zühredür ki ehl-i fūrs işbu kevkebe nāhīd dērler sa‘d-ı **16**) aşğardur üçünci gökdedür şevr burcıyla mizān burcınun **17**) şāhibidür on iki burcı tağriben<sup>3</sup> Şems gibi bir yılda devr eyler **18**) vađtā ki hūt burcınun yigirmi yēdinci derecesine girse **19**) şeref derecesidür ol dereceyi bir günde ve bir gēcede

[26a]

1) kađ eyler ol günde zühre gāyetle sa‘d olur ve dağı **2**) şerefī derecesinde olduğunun ađkāmı havātīn-i **3**) mu‘azzama ađvāli sa‘ādet üzerine olmağına nikāhlar **4**) ve tezvīclerün keşretine ve bezek ve cevāhir ve ‘ıtrıyyāt **5**) ‘izzetinde olmağa ve sā’ir temennān ve emerdān<sup>4</sup> ve muđribān **6**) revnāđda olmağlarına delālet eder ve dağı ıqlīm-i **7**) hāmīs kevkebidür bu ıqlīmde olan şehirlerden ba‘zınun **8**) dağı kevkebidür ve kevkeb-i İslāmdur Koşantīniyye **9**) [B26b] ve Burūsa ve Edrene zühre kevkebine mensūb olanlardan- **10**) –dur ve dağı ittifāđ bunun üzerinedür ki zührenün **11**) miq̄dārı arzun otuz altı bahşından bir bahşı miq̄dārı- **12**) –dur ya‘nī arzun büyüklüğü otuz altı zühre büyüklüğünce- **13**) –dür demekdür ve dağı cirminün devri iki biđ **14**) toğsan fersağdur altı biđ iki yüz yētmış mil olur **15**) ve dağı zührenün hāşşasındandır her kimün guşsa **16**) ve gamı<sup>5</sup> olsa kevkeb-i zühreye nazār eylesün gamı ve guşşası **17**) gidüp ferağlar ve sürūrlar hāşıl ola dēmişlerdür **18**) ve dağı işbu kevkeb gāh Şemsün öñine geğer temcīd vağtında **19**) şabāh vağtında görünür büyük yalabur yılduzdur gāh

[26b]

1) Şemsün ardına kalur ađşām vağtında görünür **2**) yatsuya varınca yā dağı sonra ener tolanur kırk **3**) bēş derece miq̄dārı Şemsden ırāđ olur ‘Uđārid<sup>6</sup> **4**) ol yēdi kevkebün birisi dağı ‘Uđāriddür ki ehl-i **5**) fūrs işbu kevkebe tīr dērler mümtezīcdür nağsla nağsdur ya‘nī<sup>7</sup> **6**) sa‘dla sa‘ddur ikinci gökdedür cevzā burcıyla **7**) sūnbüle burcınun şāhibidür on iki burcun bu dağı **8**) tağriben bir yılda devr eyler zīrā dā’imā Şemse yağın **9**) yörür ırāđ gitmez nihāyeti yigirmi yēdi derece miq̄dārı **10**) ırāđ gider ancak yine döner yağın gelür

<sup>1</sup> ađvāli: -A

<sup>2</sup> Zühre: ez-zühre B

<sup>3</sup> tağriben: -A

<sup>4</sup> temennān ve emerdān: zenān ve amerdān B ???

<sup>5</sup> guşsa ve gamı: gamı ve guşşası B

<sup>6</sup> ‘uđārid: ammā ‘uđārid B

<sup>7</sup> ya‘nī: -A



Şemsünj ardına<sup>1</sup> **11)** [B27a] bir tarafına dağı geçer zirā gāh önüne geçer şabāh vaқtlarında **12)** görünür gāh şemsünj<sup>2</sup> ardına geçer aḥşām vaқtlarında görünür **13)** her vaқt ḥālī budur gāyet küçük<sup>3</sup> görünür aқ yıldız- **14)** –dur vaқtā ki sünbüle burcınun on beş derecesine **15)** girse şeref derecesidür ol dereceyi bir günde **16)** қаṭ<sup>c</sup> eyler ol günde ‘Uṭārid sa‘d olur ve dağı **17)** şerefi derecesinün aḥkāmı budur ki vüzerā<sup>4</sup> ve ehl-i **18)** dīvān ve erbāb-ı қalem revnāқdan olup yerde ve baḥrde **19)** olanların selāmetine ve oğlancuқların şihḥatine delālet

### [27a]

1) eder ve dağı ıqlīm-i sādīsünj kevkebidür bu ıqlīmde 2) olan şehirlerden ba‘zınun dağı kevkebidür Taberistān 3) ve deşt-i kıpçaқ ‘Uṭāride mensüb olanlardandır 4) ve dağı nihāyetü’l-idrākte ve tezkirede ve şerḥlerinde 5) ittifaқ bunun üzerinedür ki cemī‘ kevākibde ‘Uṭārid- 6) –den küçük kevkeb yoқdur pes bunun miқdārı 7) arzun yigirmi iki biḡ baḥşından bir baḥşı miқdārı 8) olur<sup>5</sup> demişler ya‘nī arzun büyüklüğü yigirmi iki 9) biḡ ‘uṭārid büyüklüğüncedür demekdür ve dağı 10) cirminün devri dört [B27b] yüz elli altı buçuқ fersaḥdur 11) ki biḡ üç yüz altmış toқuz buçuқ<sup>6</sup> mil olur қamer<sup>7</sup> ol yedi 12) kevkebün birisi dağı қamerdür ki ehl-i furs işbu kevkebe 13) māḥ dērler sa‘d kevkebidür evvelki gökdedür ki 14) dünyā gögi demekle meşhürdür sereṭān burcınun 15) şāḥibidür seri‘ü’s-seyr olan kevkebdür on iki 16) burcı taқriben yigirmi sekiz günde қаṭ<sup>c</sup> eyler қamerün ḥareketi 17) üç dūrlüdür seri‘ yörimesi vardır ve vasaṭ yörimesi 18) vardır ve baṭı yörimesi vardır gāyetle seri‘ yörیدüğü 19) vaқtın bir burcı iki günde қаṭ<sup>c</sup> eyler vasaṭ ḥareket

### [27b]

1) etdüğü vaқtın iki buçuқ günde қаṭ<sup>c</sup> eyler gāyetle 2) az yörیدüğü vaқtın üç güne қarīb қаṭ<sup>c</sup> eyler andan 3) ötürüdür қақан қamer helāk olduқdan şonra on yılda 4) ḥareketi seri‘ olsa ekşeri budur ki ay dördüncü 5) gece aḥşāmlasa gerekdür ve eger ol günlerde ḥareketi baṭı<sup>8</sup> 6) olsa on altıncı gece aḥşāmlasa gerekdür ve eger 7) ḥareketi vasaṭ üzerine

<sup>1</sup> ardına: -B

<sup>2</sup> şemsünj: -A

<sup>3</sup> küçük: kiçirek B

<sup>4</sup> vüzerā: vüzerā-yı küçek B

<sup>5</sup> miқdārı olur: miқdārıncadır B

<sup>6</sup> buçuқ: -A

<sup>7</sup> қamer: el-қamer B

<sup>8</sup> baṭı: -A

olsa on beşinci gece aḥşām- 8) lasa<sup>1</sup> gerekdür andan ötürüdür kamerüñ aḥşāmlaması 9) gāh on dördüncü gece ve gāh on beşinci gece gāh 10) on altıncı gece olduğu ammā ekşer ḥalkuñ zu‘mı bunuñ 11) üzerinedür ki elbetde on beşinci [B28a] gecede aḥşām- 12) –lasa gerekdür böyle i‘tikād olunmaduğına<sup>2</sup> ve daḥı kaçan kamer 13) şevr burcınıñ üçüncü derecesine girse şerefi 14) derecesidür ol dereceyi taḳrīben iki sâ‘at miḳdârı 15) vaḳtda kaṭ‘ eyler ḥareketi ziyāde seri‘ olduğundan ötüri 16) ol vaḳtda kamer gāyetle sa‘d olur ve daḥı şerefi 17) derecesinde olduğunun aḥkāmı budur ki ḥalkuñ 18) aḥvâli revnâḳda olup ululardan merḥamet bulmaḳlarına 19) ve işleri rāst gelmesine ve resüllerüñ şāzılığına

### [28a]

1) ve ehl-i seferüñ sürürına ve gökçek ḥaberler gelmesine delâlet 2) eder ve daḥı iklim-i sâbi‘uñ kevkebidür ve bu iklimde olan 3) şehirlerden ba‘zınıñ daḥı kevkebidür Bulğar da<sup>3</sup> kamere mensüb 4) olan şehirlerdendür<sup>4</sup> ve daḥı ehl-i hey‘etüñ ki nihāyetü’l-idrāk şāhibi 5) gibi ve tezkire şerhlerinüñ şāhibi gibi ne var ise<sup>5</sup> cümleñ ittifākı bunuñ üzerinedür ki kamerüñ miḳdârı taḳrīben otuz toḳuz<sup>6</sup> 6) buçuğa qarīb baḥşından bir baḥşı miḳdārıncadur dēmişler 7) ya‘nī arzuñ büyüklüğü otuz toḳuz buçuğa qarīb 8) kamer büyüklüğinedür dēmişlerdür ve cirminüñ devri 9) iki biñ on fersaḥdur ki altı biñ otuz mil olur 10) [B28b] ve daḥı kamerüñ<sup>7</sup> ḥāşşasınıñ ve fāyidesinüñ<sup>8</sup> nihāyeti yoḳdur ammā fi’l-cümle 11) fuḫalādan ba‘zılar dēyişine göre İbni Eşir gibi ve Ḳazvīnī 12) ve İmām Ğazālī gibi ki kitāblarında yazup beyān eylemişlerdür 13) evvelā şöyle ma‘lūm olına ki kamerüñ kendi cirmi ḥadd-i 14) zātından qaraya mā’il yeşil gibidür ki nefdī renk dēmelü 15) ammā ğayrīden ziyā almağa kābildür nēteki ziyâyı Şemsden 16) aldığı gibi meşelâ ziyā<sup>9</sup> almaḳda almaḳda şöyle bir şayḳallanmış<sup>10</sup> āyine- 17) –ye beñzer ki muḳābelesinde olan nesneden ziyā 18) alır vaḳtā ki kamer Şemsle cem‘ olduğu vaḳtın ki 19) ay āḫirinde cem‘ olur kamerüñ<sup>11</sup> Şems tarafında olan cānibi Şemsden<sup>12</sup>

### [28b]

<sup>1</sup> aḥşāmlasa gerekdür: aḥşām olsa gerekdür A

<sup>2</sup> olunmaduğına: olmağına A

<sup>3</sup> da: -A

<sup>4</sup> mensüb olan şehirlerdendür: mensübdür A

<sup>5</sup> var ise: varsa B

<sup>6</sup> cümleñ ittifākı bunuñ üzerinedür ki kamerüñ miḳdârı taḳrīben otuz toḳuz: -A

<sup>7</sup> kamerüñ: -A

<sup>8</sup> ve fāyidesinüñ: -A

<sup>9</sup> ziyā: -A

<sup>10</sup> şayḳallanmış: şayḳal almış A

<sup>11</sup> kamerüñ: -A

<sup>12</sup> şemsden: -A

1) ziyâ alup nūrānī olur<sup>1</sup> yêr ve arza muḳâbil olan tarafı aşıl 2) üzerine nürsuz ḳalur pes ḳaçan ḳamer Şemsden ayrılıp 3) şarḳ tarafına teveccüh eylese gerekdür<sup>2</sup> ol vaḳt bir gün ve bir geḳeye 4) ḳarīb geḳmekle nürsuz tarafınıñ kenârı maḡrīb cānibinden 5) nūrlu olmaḡa başlayup görinse gerekdür aña hilāl 6) dêrler ne ḳadar Şemsden ırarḳ gitdükçe ol miḳdâr 7) nūrî ziyâde olsa gerekdür tâ on dört ve on bês<sup>3</sup> geḳeye 8) varınca ki ol vaḳtın Şemsle muḳâbele eylese gerekdür 9) ol vaḳtın ay bedr oldı dêrler andan şonra yine 10) gündend güne Şemsden yaña gider ne ḳadar Şemse yaḳın 11) olduḳça nūrî yine eksilse gerekdür tâ ayuñ taḳrîben 12) yigirmi [B29a] toḳuzına varıncaya deḡin pes ol vaḳtda ḳamerle 13) Şems evvelki gibi yine<sup>4</sup> cem‘ olurlar bu cem‘ e ictimā‘ dêrler 14) bu vaḳtlarda vaḳtlarda yâ daḡı şonra yeñi ay görinmek yoḳdur 15) zîrâ ḳamerüñ nūrlu<sup>5</sup> yūzi Şemsden yaña olup nürsuz 16) yūzi aşaḡa<sup>6</sup> yêrden yaña olsa gerekdür tâ ictimā‘dan 17) şonra yigirmi sâ‘at miḳdârı ya daḡı artuḳ zamân 18) geḳmeyince ve ba‘zı ḡinde<sup>7</sup> ol vaḳt Şemsüñ su‘â‘ı içinden ḳıḳup 19) bir miḳdâr nūrlanup hilāl olup görinse gerekdür

[29a]

1) ve ba‘zı kerre<sup>8</sup> ictimā‘ında ayı iki gördük dêrler 2) bunun aşlı nedür dênilse cevâb cevâb budur ki mübârek 3) ramazân ayında yâ bayramlar ayında gördük dêrler 4) ḡayâlât midur yâ ay bedr dedükleri nece kerre vâḳi‘ 5) olmuşdur meşelâ biri budur ki aşaḡı iskeleden iki 6) kimse<sup>9</sup> ramazân ayınıñ yigirmi toḳuzuncı gün aḡşâm 7) vaḳtında ki otuzuncı geḳe olur ol iki kimse 8) geldiler şehr efendisine şehâdet eylediler<sup>10</sup> şevvâl ayını 9) gördük dèyü geḳeyle ḳaḡırdılar êrte bayram êtdürdiler<sup>11</sup> ḡalḳuñ 10) i‘tikâdı üzerine dêmek lâzım olur ki ramazân 11) ḡöd otuz gündür meḡer evvelinde bir gününü yêdürmişler- 12) –dür bu söz abeş sözdür zîrâ mu‘teber kitâblardan 13) Hidâye şerḡlerinde yazılmışdur ḡazret-i resûlu‘llah 14) şalla‘llahu ‘aleyhi ve’sellem zamânında ramazânıñ otuzuncı 15) günüydi şâ‘im olmuşlardı öyleden şonra [B29b] taşra- 16) –dan kârbân geldi resûlu‘llah ‘aleyhi’s-şalât ve’s-selâm 17) ḳatında şehâdet eylediler<sup>12</sup> ki geḳe biz şevvâl ayını gördük

<sup>1</sup> nūrānī olur: -A

<sup>2</sup> gerekdür: -A

<sup>3</sup> on bês: bês A

<sup>4</sup> yine: -A

<sup>5</sup> nūrlu: nūrlı A

<sup>6</sup> aşaḡa: aşaḡı A

<sup>7</sup> ve ba‘zı ḡinde: -A

<sup>8</sup> kerre: ḡin B

<sup>9</sup> aşaḡı iskeleden iki kimse: -B

<sup>10</sup> şehr efendisine şehâdet eylediler: -B

<sup>11</sup> bayram êtdürdiler: bayram dèyü A

<sup>12</sup> şehâdet eylediler: şehâdet êtdiler B

**18)** d̄yü pes imdi resûlu 'llah şalla 'llahu 'aleyhi ve 'sellem hemân **19)** şimdi yēn̄ d̄yü emr eyledi ammā yarın şabāh muşallāya

[29b]

1) namāz kılmāğa çıkuñ d̄yü buyurdılar z̄irā bayram namāzınuñ 2) vaqtı zevāl vaqtına varınca 'özr olıcağ ya' n̄i görünmese 3) zevālden şonra şābit olsa yarındası öyleye 4) degindür yerinde beyān olsa gerekdür ve dañı fetvā 5) kitāblarında meşelā fetāvā kañıñhānda ve ğayrīde yigirmi 6) toñuz gün ramazān orucı dutılup otuzuncı ğeçe şevvāl ayı görinse bir gün kışşa eylemek anuñ üzerine lāzım gelmez<sup>1</sup> z̄irā ay tamām dutılmışdur 7) ya' n̄i<sup>2</sup> yigirmi toñuz gün dañı bir aydur ve dañı kañıñhānda 8) ve ğayrīde d̄er ki bir kişinüñ şehādetiyle otuz gün 9) oruç dutılup şevvāl ayı görünmese Ebū Ğanife r.a 10) katında yemeyeler tā bir gün dutmayınca ve eger iki kişi 11) şehādetiyle dutup otuz gün geçse ay görünmese 12) ammā şu vardır ki ba' zı kimse iskelede gördük 13) d̄eyenler gibi n̄ece göre bildiler ki şehr iskelenüñ üzerine 14) ğavāledür iki ğecelik olmayınca ol arada ay göre 15) bilmek ğayālmi ola ne ola<sup>3</sup> n̄ete ki bir mübārek ramazān 16) ayını Sa' d̄i Çelebi kañılığt zamānında b̄eş kişi ğazret-i 17) Eyübden Balat iskelesine geldi Tekür sarāyınıñ 18) [B30a] tamı üzerinden ayı gördük d̄yü şehādet ētdiler 19) dañı ictimā' vaqtıydı merħüm Sa' d̄i Çelebi ay<sup>4</sup> görünmesini

[30a]

1) ba' id görüben dinlemedi āñir-i iñdām ētdiler şehādetimüz- 2) –de şādıkuz d̄ediler kañı dañı siz bilür kimse 3) var mı d̄yü şordı vardır d̄ediler Semāniyye 4) müderrislerinden taş köprüli oğlı p̄ir<sup>5</sup> ğayātda idi<sup>6</sup> 5) ol bizi bilür d̄ediler anlar ile<sup>7</sup> bile bir bir muñzır gönder- 6) –diler ol müderrisüñ bildükleriymiş bunlar şehādete 7) lāyık ādemlerdür d̄edüğü ecilden yarın ramazāndur 8) d̄yü çağırtıldılar minārelerde kañdiller

<sup>1</sup>dutulup otuzuncı ğeçe şevvāl ayı görinse bir gün kışşa eylemek anuñ üzerine lāzım gelmez: -A

<sup>2</sup>ya' n̄i: z̄irā ramazān ayı dañı ? yigirmi toñuz olmağ olur şöyle ma' lūm oluna ammā ramazān evvel ğecesin bulut olsa zāhir ?? bir kimse şehādetiyle ya bir ğātun şehādetiyle oruc dutdurmağ cā 'izdür şābit ba' id ?? kitāblarında d̄er ki bir kişinüñ şehādetiyle dutup otuz gün ğeçe ay görünmese yemeyeler n̄ete ki B

<sup>3</sup>yegirmi toñuz gün dañı bir aydur ve dañı kañıñhānda 8) ve ğayrīde d̄er ki bir kişinüñ şehādetiyle otuz gün 9) oruç dutulup şevvāl ayı görünmese Ebū Ğanife r.a 10) katında yemeyeler tā bir gün dutmayınca ve eger iki kişi 11) şehādetiyle dutup otuz gün geçse ay görünmese 12) ammā şu vardır ki ba'zı kimse ????? gördük 13) d̄eyenler gibi n̄ece görebildiler ki şehr iskelenüñ üzerine 14) ğavāledür iki ğecelik olmayınca ol arada ay göre- 15) –bilmek ğayālmi ola ne ola: -B

<sup>4</sup>ay: -A

<sup>5</sup>oğlı p̄ir: oğlu A

<sup>6</sup>ğayātda idi: ğayātdaydı B

<sup>7</sup>anlar ile: anlarla B

yağdurdılar **9)** hattâ ben de gördüm ayı deyenüñ birisine faķır<sup>1</sup> bulaşdum **10)** kevkeb-i zühre yüksekti ben ol yılduzuñ yanında **11)** gördüm dedî faķır dağı birisine<sup>2</sup> dedüm ki ay ol **12)** yılduzuñ yanına üçüncü gece gelürse aydur dedüm **13)** hem üçüncü gece de gelmedi bilimedüm ol gördükleri<sup>3</sup> nedür ve dağı **14)** bir rüşen qavî mişâl dağı budur ki Mevlânâ **15)** Samsunluzâde Efendi bizüm şehrimüzde qazî idi **16)** ramazân evvelinde bulut olup bir hâtunuñ şehâdetiyle **17)** oruc tıtdurdılar<sup>4</sup> nêteki mu‘ teber kitâblarda yazmışlar- **18)** –dur ki ki gökde bulut vâķi‘c ola ramazân ayında **19)** zâhiren ‘âdil bir kimesne şehâdeti maķbûldür gerek

[30b]

1) er olsun gerek ‘avrat olsun gerek hür olsun **2)** [B30b] gerek kul olsun ve eger açuķluk olsa câ‘iz degül- **3)** –dür pes<sup>5</sup> imdi ol ramazânun nişfi miķdârı geçmelü **4)** oldı buyurdılar ki ğayri şâhid gelmeyecek olursa **5)** bunun şehâdetiyle bayram<sup>6</sup> edemezüz dediler faķır dedüm ki **6)** bayrama yaķın şol kadar şâhid bulına ki göresiz **7)** diñleyesiz dedüm efendi hâzretleri dağı buyurdılar ki **8)** benüm başuma gelmişdür gördüm dediler ki merhûm Muştafa **9)** Paşa medresesinde müderris idüm<sup>7</sup> bu gece ramazân **10)** ayı görine mi mi yâ görünmeye mi ol gece câmi‘e vardum **11)** halk toptolu aya baķışurlar ammâ hilâf semtinden **12)** yaña baķışurlar ya‘nî yaz günüydi [B31a] kış güninün ay **13)** görindügi yere baķışurlar ta‘accüb eyledüm dedüm ki<sup>8</sup> ay **14)** hod güneşün ardın gözedüp gider dedüm **15)** pes ol aya baķanlarun birisi hilâf semtde idi<sup>9</sup> **16)** ayı gördi baña dağı ziyâde ta‘accüb geldi biri dağı **17)** gördi ve birisi dağı gördi on beş kişi ol yerde **18)** ayı gördiler ben dağı güneş endügi yere nazâr edüp **19)** şurda endi<sup>10</sup> deyi bir ağacuñ depesini gözledüm

<sup>1</sup> birisine faķır: faķır birisine B

<sup>2</sup> birisine: -A

<sup>3</sup> gördükleri: -A

<sup>4</sup> bulut olup bir hâtunuñ şehâdetiyle 17) oruc tıtduralar: -B

<sup>5</sup> câ‘iz degildür pes: câyiz degildür ammâ otuz gün şâyim ola qalanından sonra sevvâl ayı sâbit olmuş ola bir kimesne şehâdetiyle ramazân tamâm oldı deyi bayrâm eylemek câyizdür ammâ denilse ki ramazân ayı dağı yegirmi toķuz olmaķ olurmuş otuz denildi böyle olmağa sebep nedür cevâb budur ki ihtimâldür olan yıldan bilür ramazân ayı otuz gün olmuş olur hiç bayrâm ayı bir kimse şehâdetiyle olmaķ câyiz degildür demişlerdür andan otuzdur olmaduğı şöyle ma‘lûm oluna pes B

<sup>6</sup> bayram: -A

<sup>7</sup> müderris idüm: müderrisdüm B

<sup>8</sup> dedüm ki: demdi ki A

<sup>9</sup> semtde idi: semtdeydi B

<sup>10</sup> endi: endi ola B

## [31a]

1) nazar eyledüm gözüme bir nesne işledi diğkhat 2) êtdüm bağıdum<sup>1</sup> gördüm ayı bunlara dèmege dilüm varmadı 3) anlar on bês kişi hilâf semtde gördiler ben yalnız 4) gördüm dèmege ne dèrler dèyü şuffe kenârında şıra 5) vardı nece kimesne dağı vardı oturlardı 6) yanumda oturana dèdüm ki şu qarşuda ağac 7) depesine nazar eyle dèdüm ol dağı diğkhatle bağıdı 8) ay ancak dèdi ol dağı yanda olana dèdi ol 9) dağı öte yanındağına böyle böyle on bês kimesne 10) biz dağı gördük dèdiler pes on bês<sup>2</sup> bunlar on bês 11) anlar anlar ay ħod birdür pes ay gördük dèyenler bu 12) ħâl üzerine gelürler ola<sup>3</sup> ħattâ ululardan birisi 13) dağı dèdi bizüm oğlanlarımızdan ki kırk miğdârı 14) var ola birisi ay görmiş ħayrîsi bağı görmişler 15) birisi görmemiş geldiler bağı ħaber vèrdiler ben dağı 16) vardum oğlanlara iğdâm eyledüm bağıdurdum ol 17) oğlandan ħayrî hiç birisi görmedi ve dağı dèdiki 18) ben işitmişdüm<sup>4</sup> ħazret-i ‘Ömer rağıya’llahu ‘anhu zamânında 19) bir kimesne ayı gördi [B31b] andan ħayrî hiç kimesne

## [31b]

1) göremedi ħazret-i ‘Ömer rağıya’llahu ‘anhu ol ayı 2) göreni getürtdi bağı bağı dèdi gördüğ mi dèdi 3) gördüm dèdi ħayrî kimesneler dağı bağıdılar göre- 4) –mediler ħazret-i ‘Ömer rağıya’llahu ‘anhu velâyetle ma’lûmı 5) oldu ol kiğıye dèdi ki sil gözini ol dağı gözini<sup>5</sup> sildi 6) yine aya bağı dèdi bağıdı nesne göremedi ħazret-i 7) ‘Ömer rağıya’llahu ‘anhu ol kiğıye dèdi ki kirpüğünüğ 8) birisi egilüp hilâl gibi olmuşıdı bağıduğınca 9) ol egri kirpüğü görüp ay şanurduğ dèdi 10) ve dağı ba’zı vağıt oldiki zî’l-ħicce ayınıüğ ħurre- 11) – si kitâblar dèyişine göre bir gün belki iki gün 12) öñürdi gördüğ dèyü şehâdet eylediler ħalğüğ 13) i’ tîkâdı budur ki ħurbân bayramı ramazân tütüldüğü<sup>6</sup> 14) gün olsa gerekdür ekşer böyle olmağı râst gelür ammâ ba’zı vağıtda bir gün şonra olur nète ki ħazîħânda ve ħayrîsinde<sup>7</sup> yazmış- 15) –lardur ki meşelâ mübârek ramazân ayı pençşenbe günine 16) gelse ħurbân bayramınıüğ ‘arefesi pençşenbe günine gelür 17) bayram<sup>8</sup> ol güne gelmez

<sup>1</sup> bağıdum: -A

<sup>2</sup> on bês: bês A

<sup>3</sup> gelürler ola...ħazret-i ‘Ömer: gelürler ola ve ba’zı kimesne olur ?? kirpüğü egilüp aya bağıduğça ol egri kirpüğü ay şanup rüşen bu dağı vâkı’ olmuşdur nite kim ħazret-i ‘Ömer B

<sup>4</sup> ħattâ ululardan birisi 13) dağı dèdi bizüm oğlanlarımızdan ki kırk miğdârı 14) var ola birisi ay görmiş ħayrîsi bağı görmişler 15) birisi görmemiş geldiler bağı ħaber vèrdiler ben dağı 16) vardum oğlanlara iğdâm eyledüm bağıdurdum ol 17) oğlandan ħayrî hiç birisi görmedi ve dağı dèdiki 18) ben işitmişdüm: -B

<sup>5</sup> ol dağı gözini: -A

<sup>6</sup> tütüldüğü: dutüldüğü B

<sup>7</sup> gelür ammâ ba’zı vağıtda bir gün şonra olur nète ki ħazîħânda ve ħayrîsinde: -A

<sup>8</sup> bayrâm: -A

(hattâ ol güne gelmez)<sup>1</sup> hattâ ol gün qurbân **18**) eylemek câ'iz degüldür hazret-i ' Alînuñ raẓya 'llahu ' anhu **19**) yevm-i<sup>2</sup> naḥr kim yevm-i şavm kim dedüklerine i' timâd edüben zîrâ zîrâ

[32a]

1) ihtimâldür ki ol yılda öyle vâkı' olmuş ola **2**) ibdâ olmaya ammâ Bezzâzî [B32a] dër ki mübârek ramazân **3**) ayı meşelâ pençşenbe günü olsa zi 'l-ḥiccede **4**) qurbân bayramı ol gün olmaz mādâm ki qurbân **5**) bayramı ol güne muḥaqqâq sâbit olmayınca hazret-i **6**) ' Ali raẓya 'llahu ' anhudan naql olinan ki ramazân bayrâmı **7**) yevmü 'n-naḥr olur her yılda meşrû' degüldür ittifâk ol buyurdukları yılda<sup>3</sup> olur demekledür ve daḥı **9**) ayuñ görünmesi Şems gurûb étdükden sonra on **10**) derece yâ daḥı artucaq yuqaru qal(q)mağ gerekdür ki görine **11**) ammâ altı ve yedi derece yuqaru olsa ramazân **12**) bayram ayları olsa gördük dëyü kimesne bulunur **13**) bunca gördiler ki Şemsüñ şu' â' ı içindedür **14**) ve bize bir derece ve iki derece Şemsden ırâq olmadın **15**) gördük dëyü âdem bulunur bu vaqtda qaldı ki beş **16**) altı derece ırâq ola ve daḥı bu kadar tafşil vërdi kim **17**) oldur ki ol mübârek aylarda birbirine muḥâlif görıciler **18**) çok bulunur zîrâ iki kimse birisi şehrüñ bir tarafında **19**) ve birisi bir tarafında görse<sup>4</sup> birisi yüksek gördüm dër ve birisi

[32b]

1) alçaq gördüm dëyü böyle olmağ nece kerre vâkı' olmuş- **2**) –dur ve daḥı<sup>5</sup> [B32b] kamerüñ hâşşasındandur ki kaçan **3**) yeñi ay<sup>6</sup> görünüp tâ bedr olıncaya degin ḥayvânâtuñ **4**) bedeni ve eti ve derisi qavî olur ve kılları ve tırnaqları **5**) tüz tüz uzar ve südleri çok olur<sup>7</sup> olur<sup>7</sup> ve kuş ziyâde yumurd- **6**) –lar ve yerden bitenler her ne ise<sup>8</sup> yerden çok qalqarlar **7**) ve insânüñ daḥı ḥareketi ve oturması ve uyqusı **8**) qavî olur ve balıq çok olur ve semüz olur **9**) ve ağaçların yemişî ziyâde olur ve çoquulu nesne- **10**) –ler laṭif olur ammâ ay eskisinde işbu **11**) dënilenlerüñ cümlesi ' aks olup za' if olsalar **12**) gerekdür ve daḥı kamerüñ seyri ve ḥareketi çok **13**) nesneye delâlet éder ve ba' zı daḥı budur ki ay **14**) gelüp geçdükçe ḥalkuñ mu' âmelâtı ve vazâ 'îfi **15**) ve müddet-i ḥaml ve müddet-i riyâzeti ve müddet-i ' adedi<sup>9</sup>

<sup>1</sup> hattâ ol güne gelmez: -B

<sup>2</sup> yevm: -A

<sup>3</sup> meşrû' degüldür ittifâk ol buyurdukları yılda: -A

<sup>4</sup> görse: -A

<sup>5</sup> ve daḥı: şöyle ma' lûm oluna B

<sup>6</sup> yeñi ay: yeñi A

<sup>7</sup> olur: -A

<sup>8</sup> ne ise: neyse B

<sup>9</sup> ve müddet-i ḥaml ve müddet-i riyâzeti ve müddet-i ' adedi: -A

nēce bunların emsāli daḥı ziyāde her ne varsa **16**) bununladur ve daḥı fecr<sup>1</sup> istiḳbāl vaḳtında ya' nī bedr **17**) olduḡı vaḳtda Şems yörüdüğü yerde yörise **18**) rāst mınṭıḳa üzerine yörise gerekdür<sup>2</sup> gerek **19**) gēcede ve gerek gündüzde ol vaḳt ḳamer münḥasif

[33a]

1) olur zīrā ḳamerle Şemsün arasında arz ḥā'il 2) olur Şemsden nūr almaz eyle olduḡı [B33a] taḳdırce 3) ḳamerün aşlı gündür neki görünür daḥı ay 4) dutılmış dēnilür ve ammā Şemsün kūsūfi öyle<sup>3</sup> 5) degüldür zīrā ḳamerle Şems cem' olduḡı vaḳtda 6) bizümle Şemsün arasında ḳamer hürmüze ḥā'il olur 7) daḥı nūrly yüzi Şems ṭarafına olur ki nūrı 8) Şemsden alur ve nürsuz olan ṭarafı berü cānibine 9) olur daḥı gün dutıldı dēnilür pes dēmek 10) lāzım gelür ki her ayda ḥod ḳamerle Şems cem' olur- 11) –lar öyle olsa<sup>4</sup> her ayda nēte ḥusūf ve kūsūf<sup>5</sup> 12) olma(ma)ya cevāb budur ki Şems arzdan büyük 13) olduğundan ötüri eger Şems arzla berāber olsaydı 14) yā arzdan kiçirek olsaydı lāzım gelürdi ki 15) her ayda ḳamer ḥusūf olaydı tamām olmazdı cüzvī 16) olurdu ve daḥı kūsūf olsun ḥusūf olsun 17) bir şehrde görünüp ve bir şehrde<sup>6</sup> görünmemek mümkindür meşelā Ḳoşantīniyye- 18) –de gün toḡduḳdan şonra kūsūf vāḳi' olsa 19) maḡrib diyārında görünmez zīrā maḡrib diyārının şabāḥı

[33b]

1) Ḳoşantīniyyenün ḳışlıḡı olur ol diyārda kūsūf 2) taḥtū'l-<sup>c</sup> arzda vāḳi' olmuşdur andan ötüridür 3) görünmedügidür illā meger kūsūf tamām ola yā az eksük 4) ola ol vaḳtın maḡrib diyārında Şems dutılmış toḡsa 5) gerekdür ve daḥı [B33b] Ḳoşantīniyyede şabāḥ vaḳtında 6) kūsūf vāḳi' olsa Çin vilāyetinde ol kūsūf 7) öyle vaḳtında olur zīrā Çin vilāyetinün öyle- 8) –si Ḳoşantīniyye şabāḥı olsa gerekdür ve daḥı 9) Ḳoşantīniyyede bir ḥusūf aḥşām vaḳtında vāḳi' 10) olsa Bağdād(d)a ve Tebrizde<sup>7</sup> yatsu vaḳtında olur zīrā anların 11) yatsusı Ḳoşantīniyyenün aḥşāmı vaḳtı olur 12) ve daḥı Ḳoşantīniyyenün yatsusı aḳşā-yı maḡribün 13) nışfi'l-leyli olur evḳāt aḥvāli aşaḡa<sup>8</sup> şehrlerde 14) ba' zı tafşili tafşili ile<sup>9</sup> beyān olınmışdur ve daḥı ma'lūm 15) olına ki bir ayın içinde bir ḥusūf ile bir

<sup>1</sup> fecr: -A

<sup>2</sup> yörise gerekdür: yörür dēmekdür B

<sup>3</sup> öyle: eyle B

<sup>4</sup> öyle olsa: eyleyse B

<sup>5</sup> ḥusūf ve kūsūf: kūsūf ve ḥusūf B

<sup>6</sup> ve bir şehrde: -A

<sup>7</sup> ve Tebrizde: -A

<sup>8</sup> aşaḡa: aşaḡı A

<sup>9</sup> tafşili ile: tafşiliyle B



küsûf<sup>1</sup> **16**) ikisi bile olmak mümkündür zîrâ husûf ay ortasında **17**) olsa gerekdür küsûf ay âhîrinde olur ammâ bir **18**) ayda ne<sup>2</sup> iki husûf olur ve ne iki küsûf olur **19**) ve dağı iki küsûfuñ ve yâ iki husûfuñ<sup>3</sup> mâbeyni

[34a]

**1**) bês ay yâ altı ay olmak gerekdür yedi aya varıncadır **2**) demişler ve dağı İmâm Gazâli rahmetu'llah demişdür ki **3**) semânuñ levni göge mâ'il yeşildür zîrâ işbu renk **4**) başara muvâfiğdur ziyâde kuvvet vërür hattâ etıbbânuñ **5**) ittifâkı şunuñ üzerinedür ki bir kimesne dâ'imâ yeşil **6**) renklü nesneye nazâr eylese başarı anuñ kavî ola **7**) [B34a] ve dağı hâzıñ olanlardan ba'zı demişlerdür ki bir **8**) kimesne dâ'imâ bir yeşil şırçanuñ içi şuyla tölmiş **9**) ola ol şuyla tölmiş<sup>4</sup> şırçaya nazâr eylese başarına ziyâde **10**) kuvvet vère demişler ve dağı gökde olan kevâkibüñ **11**) hâşşaları ve halka fâ'ideleri budur ki geceyle aydınlık- **12**) -lar vërürler halk fâ'idelenür kimi toğa yörir kimi yukarı **13**) kalka yörir ve kimisi aşğa<sup>5</sup> ene yörir ve kimi tolanur ve **14**) eger biri biri ardınca cümlesi bir vaqtuñ içinde görünseydi **15**) ba'zı vaqtda görünmemek lâzım gelürdi pes görindüğü **16**) vaqtın fâ'ideler hâşıl edüp görünmedüğü vaqtın **17**) aydınlık kesb edüp fâ'idelenmek hâşıl olmazdı **18**) hikmeten vâkı' olmuşdur ve dağı<sup>6</sup> şol aklıñ

[34b]

**1**) ki gökde vardur Türkler aña şaman oğrısı dërler **2**) ' Arab aña ümmü'n-necm dër hükemâ bunuñ haqqında ihtilâf **3**) etmişlerdür eşşah aqvâl budur ki ekseri deyişlerine **4**) göre ufacuk yılduzlardur birbirine yakındur gâyet **5**) ışıklığından ve ıraklığından bulut gibi görünür **6**) yaz eyyâmlarında gök ortasında olur degirmen **7**) gibi devr eyler ve dağı yëllere geldük otuz iki dürlü **8**) yël vardur dërler [B34b] ammâ aşıl meşhûr olan yël **9**) dördür biri şimâl yëlidür ki puryaz<sup>7</sup> dedükleri **10**) yëldür ve birisi cenûb yëlidür ki loşos dërler ve birisi birisi **11**) dağı şabâ<sup>8</sup> yëlidür ki gün toğusu dërler ve birisi<sup>9</sup> dağı debür **12**) yëlidür ki gün batısı dedükleri yëldür ve yëller ki **13**) vardur kimi bulutlar sürer ve kimi bulutlar tağıdur

<sup>1</sup> husûf ile bir küsûf: husûfla bir küsûf B

<sup>2</sup> ne: -A

<sup>3</sup> husûfuñ: küsûfuñ A

<sup>4</sup> tölmiş: -A

<sup>5</sup> aşğa: aşığı B

<sup>6</sup> vâkı' olmuşdur ve dağı şol aklıñ: vâkı' olmuşdur böyle olmak el-mecra ve dağı şol aklıñ B

<sup>7</sup> puryaz: furyaz B

<sup>8</sup> şabâ: şabâh B

<sup>9</sup> ve birisi: -A


14) ve kimi yine cem' eder ve kimi sığır südin çıkarur<sup>1</sup> ve kimi ağaçlar 15) yaprağın bitürür ve kimi yemişler bitürür ve kimisi yapraklar döker 16) geldük imdi evvelâ şimâl yeline ki püryaz<sup>2</sup> dërler 17) küçük<sup>3</sup> ve kıru yeldür kış günlerinde kıarı ve şuları 18) toğdurur ve bedenlere kuvvet vërür ve levni şâfi eyler


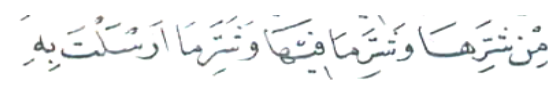
### [35a]

1) muḳavvîdür ve ba' zılar dëmişler mübârek şimâl yeli ba' zı evḳâtde<sup>4</sup> muttaşıl 2) esse hayvânâtuḡ ekşeri erkek toğura dëmiş- 3) -ler mübârek yeldür nêtekim resûlu 'llah şalla 'llahu 'aleyhi 4) ve sellem cennet yelini işbu yele<sup>5</sup> teşbîh êtmîşler mübârek 5) yel olduğundan ôturi ammâ cenûb yeli issidür zîrâ 6) ḥaṭṭ-ı istivâ cânibinden issi yerlerden esüp gelür 7) ḥuşuşan ol yerlerde ziyâde issi eser sâm yeli 8) dëdükleri ekşer bu olmaḳdur vaḳtâki işbu yel 9) esse bedenler süst olur kâhillikler ḥâşıl 10) [B35a] olur ve kıulaḳ işitmekde daḡı ağırlık vâḳi' olur 11) ve göz nûri daḡı za'if olur ve daḡı deryânüḡ 12) içinde ziyâde ḡalgalık olur ve daḡı dërler ki vaḳtâ 13) ki işbu yel çok esse ol mevzi' de hayvânâtuḡ 14) ekşeri dişi toğar dëmişler ammâ şabâ yeli i' tidâle 15) yaḳındur zîrâ bu yel şabâḡ vaḳtlarında eser şovuḳa 16) mâ'ildür zîrâ şovuḳ yerlere ağır gelür seḡer yeli 17) dëdükleri budur yapça yapça eser bunun toḡınmasıyla 18) uyuyan kimse ḡoşça uyur ḡasteye doḡınsa 19) râḡat olur ve ammâ debür yeli şabâ yeline muḡâlifdür

### [35b]

1) ekşer bu yel günün âhirinde eser ziyâde muḡkem eser zararlı 2) yeldür ba' zı evḳâtde deryâ yüzinde nêce gemileri helâk 3) eyler nêteki ḡazret-i resûlu 'llah 'aleyhi 's-selâm buyurdılar 4) kim benüm nuşretüm şabâ yeli ile<sup>6</sup> oldu ' âd ḳavminün 5) helâki debür yeliyle oldu dëyü buyurdılar ve daḡı 6) vaḳtâ ki bir muḡkem yel esse resûlu 'llah şalla 'llahu

'aleyhi 7) ve sellem işbu du'âyı oḡurlardı  8)

 9)  10)

[B35b] ve daḡı İbni Eşîr Tuḡfetü 'l-acâyibinde ve ḡayri fuḡalâ daḡı dëdiler ki<sup>7</sup> 11) işbu yeller ki eser yerden on altı biḡ zîrâ' a varınca- 12) -ya deḡin yuḳaru ḳalḳar andan yuḳaru

<sup>1</sup> çıkarur: -A

<sup>2</sup> püryaz: furyaz B

<sup>3</sup> küçük: gökçek B

<sup>4</sup> ba' zı evḳâtde: -A

<sup>5</sup> cennet yelini işbu yele: işbu yeli cennete yeline B

<sup>6</sup> yeli ile: yeliyle B

<sup>7</sup> dëdiler ki: -A

kalğmazlar hep **13)** ol<sup>1</sup> miğdâr yerden aşığa<sup>2</sup> eserler ve dağı arz üzerinde **14)** bir tağ yokdur ki yüceligi bu miğdâr ola ve dağı **15)** bulutlar ki vardur havâ<sup>3</sup> yüzinde şuyı nece götürürler **16)** ve eczâyı ‘âleme nece yağdururlar ve yel öñince nece seyr **17)** éderler ve bulutlardan yere şular nece éner ve eger **18)** kaçreler bir yere cem‘ olup énselerdi yer yüzini **19)** delük delük éderlerdi ekinler dağı harâb olup

[36a]

1) gide idi<sup>4</sup> ve eger uvacuğ<sup>5</sup> çih gibi olup yağaydı 2) hayvânlaruñ derilerine siñüp helâk eyleyeydi 3) ve dağı eger nece günler muttaşıl yağmurlar yağaydı ne bāğ 4) ve ne bûstân ve ne ekin kordı ve hayvânlaruñ beden- 5) –leri sũst olurdu ve nece marazlar dağı hâdiş 6) olurdu ve dâ’imâ dağı açlık olaydı hiç yağmur 7) yağmasaydı bunuñ dağı zararı çokdur ve her vilâyet 8) ki deryâdan ulu şulardan kırık gün irak olsa 9) anda hayvânlar sâkin olmaz zîrâ ol yerlerde yağmur 10) yağmaz [B36a] ve ot bitmez ve şu<sup>6</sup> dağı ma‘lûm olına ki ne kadar buğâr 11) ve tütün ve toz ve Şemsün şu‘â‘ı yerden yukaru 12) kalğarlar cümlesi ma‘mûrda on yedi fersağa karîb kalğar 13) ancak ki elli bir mil karîb olur bürhânla şöyle 14) bulmuşlardur ve dağı ra‘d u berğ u şâ‘iğa bu üçi 15) hağ Ta‘âlâ hazretinüñ hikmetlerindendür ra‘d gök 16) gürlemek ve berğ şimşekdür şâ‘iğa yıldırımudur 17) ra‘dla berğ birden<sup>7</sup> hâşıl olur ve dağı dênirse ki 18) evvel şimşek belürür andan gök gürler nedendür 19) cevâb mesâfe iraklığındandır İbni Eşîrle ba‘zı fuzalâ

[36b]

1) buña bir mişâl getürmişlerdür ki bir kişi bir şudan irak 2) olsa ve bir kimse dağı şu kenârında bez ağardur olsa 3) bir taş üzerinde toğmağıla<sup>8</sup> ol bezi ursa ol 4) şudan irak olan kimse ol toğmağ doğunduğı- 5) –nı evvel görüp âvâzın şonra işitse gerekdür şudan 6) irak olduğundan ötüri bunlar dağı ancılayındur 7) ve dağı ra‘d u berğ kış olmaz zîrâ ol vağtlarda güneş 8) yere eşer eylemez ve gâyetle şovuğ vilâyetlerde dağı olmaz 9) ve dağı şâ‘iğa ki yıldırımudur her nereye doğınsa yağar 10) deler hiç bir nesne anı [B36b] men‘ eylemez<sup>9</sup> tâ şuya érmeyince gâh olur 11) ki bir kaçunuñ demürini eridür ağacına zarar eylemez gâh

<sup>1</sup> ol: o B

<sup>2</sup> aşığa: aşığı A

<sup>3</sup> havâ: -A

<sup>4</sup> gide idi: gideydi B

<sup>5</sup> uvacuğ çih: ufacuğ çih A

<sup>6</sup> şu: -A

<sup>7</sup> birden: birbirinden B



<sup>8</sup> toğmağıla: toğmağıla B

<sup>9</sup> men‘ eylemez: men‘ eyleyümez B


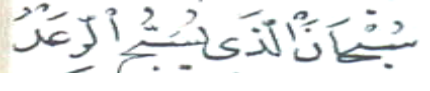
olur ki **12)** bez içinde bağılu olanı yaçar beze ziyān eylemez vaqt olur ki **13)** iki kişi yā iki hayvān berāber giderken birini urur yaçar **14)** ve birisi ḥalāş olur bu meşhūrdur nece kerre vāqī‘ olmuş- **15)** –dur ve işidilmişdür İbni Eşir dağı bunı<sup>1</sup> yazmışdur ki **16)** Ebū ‘Ali Sinādan naql eder kendü zamānında çevre cānibe<sup>2</sup> **17)** havādan bir demür pāresi düşdi yüz elli batman miḳdārı **18)** idi<sup>3</sup> bir dīvāra toḳındı<sup>4</sup> dīvār yıkıldı ve yere düşüp **19)** yere batdı kazıldılar çıkardılar düşüp toḳındı<sup>5</sup>

## [37a]

1) vaqtın āvāzesi üç fersah yere gitmişdi ki toḳuz 2) mil olur kaçan kim sultān Maḥmūd sebük tegin ol 3) demür düşdüğini işitti ādem gönderüp ḥorasān 4) beginden ol demüri istedi ağırlığından bir miḳdārı 5) biḳ belāyıla kesdiler gönderdiler pes diledi kim 6) ol demüri kılıç étdüre ne kadar zaḫmet çekdiler 7) eridemediler belki taru gibi oldu tağıldı 8) Faḳīh ‘ Abdü’l-vāḫīd ḥorasāni dēdi ki ben gördüm [B37a] Şeyḫ 9) gördüğü gibidür dēdi Ebū İshāḳ Esferāni kitāb-ı 10) kenzü’l-dürür adlu kitābda dēdi hicret-i nebevīyyenüḡ 11) ‘aleyhü’s-şalat ve’s-selām dört yüz seksen yılında 12) Māmiye<sup>6</sup> ḥiṣārına bir şā’ iḳa éndi nece kimse helāk 13) oldu ammā ba’zı müfessirīn yazmışlardur ki şā’ iḳa 14) mü’mine ve ḡayrī mü’mine érişür ve zākire ya’ni Allah Ta’ālāyı 15) zıkr eyleyene érişmez dēmişlerdür ve dağı resūl 16) şalla’llahu ‘aleyhi ve sellem vaḳtā ki ra’d u şā’ iḳa 17) işitselerdi işbu

du‘āyı oḳurlardı  18)  19) ve ba’zı müfessirīn dağı yazmışlardur ki (İbni)

## [37b]

1) İbni ‘ Abbasdan rivāyet édüben ra’d u şā’ iḳayı işiden 2) kimesne işbunı oḳuya  3)  ve dağı İbni Eşir kendü 4) kitābında yazmışdur ḥükemā dēler ki yerle gök ortası 5) ki vardur Allah Ta’ālānuḡ celle ve ‘alā maḡlūḳatıyla 6) toḳtoludur ki envā’ımı ancak Allah Ta’ālā bilür 7) [B37b] ḥikāyet<sup>7</sup> eydür ki Hārunü’r-reşīd bir gün ava çıḳmışdı 8) bir aḳ saḳanḳürü var idi

<sup>1</sup> dağı bunı: bunı dağı B

<sup>2</sup> çevre cānibe: cereyānda B

<sup>3</sup> miḳdārı idi: miḳdārıydı B

<sup>4</sup> toḳındı: doḳındı B

<sup>5</sup> toḳındı: doḳındı B

<sup>6</sup> Māmiye: Kāmye B

<sup>7</sup> ḥikāyet: -A (boşluk)

kuşa şaldı pes 9) kuş yukarı havāya döndi<sup>1</sup> gitdi saḡanḡūr daḡı 10) kuşuñ ardına düşüp havāda bir zamān ḡayb oldu 11) āḡir ümmid ḡaḡ<sup>c</sup> olındı nāḡāḡ bir zamāndan soñra 12) saḡanḡūr süzilüp çıḡa geldi kıynaḡında bir balıḡ 13) getürdi ol balıḡuñ balıḡ ḡanādı gibi ḡanādı var 14) ammā tüyi yoḡıdı pes ḡalīfe ‘ulemāyı cem’ edüp bunlara 15) şordıkim ḡiḡ bilür misiz havāda ne nesne sākin 16) olur<sup>2</sup> dedı Miḡātıl/ Maḡātıl raḡmetu’llah anda ḡāzır idi<sup>3</sup> eyitdi<sup>4</sup> ey 17) ḡalīfe baña rivāyet-i şaḡiḡ ērişmişdür ki ceddüñ ‘Abdu’llah 18) bin ‘Abbāsdan raḡya’llahu ‘anhuma kim havā ḡoludur ḡayvānātla 19) ve bize yaḡın kuşlar daḡı vardır ki havāda yumurdılar

### [38a]

1) ve yavrılarları anlarıñ ba’zı yılan şüretinde ve ba’zı 2) balıḡ şüretinde ammā ḡanadlarıñ tüyleri<sup>5</sup> olmaz dedı 3) pes ḡalīfe buyurdı ki ol balıḡı ḡoḡanuñ kıynaḡından 4) alalar nāḡāḡ baḡdılar gördiler ol ḡoḡanla balıḡ 5) ikisi bile olmuşlar cemī’ ḡalḡ bunları görüp ta’accüb 6) eylediler [B38a] ve daḡı İbni Eşir kitābında bunu daḡı yazmışdur 7) Cāḡız dedı bir vaḡtda İşfahān ile<sup>6</sup> ḡorasān 8) arasında bir ḡara bulut zāḡir olup şöyle ki 9) gelüp ḡalḡuñ üzerine yaḡın oldu ra’d āvāzı 10) bile gelürdi nāḡāḡ ḡatı yaḡmur yaḡup ‘aḡabince ḡar 11) yaḡdı ve ardınca balıḡ daḡı yaḡdı pes ḡalāyık ol 12) balıḡları dutup yēdiler ve ba’zı ḡuzlayup ḡurutdılar 13) pes bu miḡdār kifāyet olındı şimden soñra 14) arz aḡvāline geledüm ammā şu daḡı burada yazılmaḡ 15) gerekdür müneccimīn ki ba’zı delā’ille<sup>7</sup> ve emāretle aḡḡām 16) yazarlar ba’zı vāḡī’ olur nēteki ḡusūf ve kūsūf 17) olur dēseler ekşeriyā vāḡī’ olduḡı gibi<sup>8</sup> ammā ba’zı aḡḡām daḡı 18) rāst gelmez böyle olmasına olmasına sebeb nedür pes 19) sebeb oldur ki ekşer bir ıḡlīm üzerine belki ıḡlīm-i

### [38b]

1) ḡāmisüñ üzerine ḡükm eylerler ki Ḳoştañḡiniyye ıḡlīm-i 2) ḡāmisden olduḡından ötüri pes imdi böyle 3) olduḡı taḡdīrce dēnilse ki yā niḡün Ḳoştañḡiniyye- 4) –de böyle yā şöyle olur dēnilmez ba’zı yērde şöyle 5) olmaḡa delālet ēder dērler andan ötüridür ki<sup>9</sup> ıḡlīm-i ḡāmisüñ 6) evveli ‘arz cihetinden ya’nī uzunı maḡrībden tā maşrıḡa 7) [B38b]

<sup>1</sup> döndi: metinde döñdi olarak yazılmıştır.

<sup>2</sup> olur: olduḡımı B

<sup>3</sup> ḡāzır idi: ḡāzırdı B

<sup>4</sup> eyitdi: -A

<sup>5</sup> tüyleri: tüleri B

<sup>6</sup> İşfahān ile: İşfahānla B

<sup>7</sup> delā’ille: delā’il ile A

<sup>8</sup> vāḡī’ olduḡı gibi: olur A

<sup>9</sup> ötüridür ki: ötüri A

varıncadur<sup>1</sup> ve dağı yedi iklimün her birisi bir tarîk **8**) üzerinedür andan ötürüdür Koşantıniyye yâ Edrene- **9**) –de yâ Amasiyyede yâ gayri bir şehirde böyle olur dênilmez **10**) ammâ dênilse ki fulân şehirde yâ fulânda ve fulânda **11**) böyle olur dêrler bunuğ aşı budur ki kevkeblere ve **12**) burclara mensûb şehirler vardur fuzalâ kitâblarında **13**) yazmışlardur delâ'îl ki ol burclaruğ birisinde yâ evvel **14**) kevkeblerün<sup>2</sup> birisiyle ittişâli olsa fulân şehirde **15**) ve fulân yerde böyle olmağ ihtimâli vardur dêrler **16**) ehl-i şavâb sözi<sup>3</sup> budur ki nece gizlü deliller olur ki **17**) hağ Ta'âlâdan gayri kâdir degüldür ki ol gizlü delâ'ile **18**) muṭṭali' ola bile insân-ı za'îfün ne kudreti olabilsün ki<sup>4</sup> **19**) ol gizlü delâ'ili bilüp gözleye hemân anlar âşikâre olan

### [39a]

**1**) delâ'ili görüp kâdir olduğı miğdârınca aḥkâmını **2**) alup yazmasını bilürler zîrâ insân-ı za'îfün **3**) neğadar ma'rifeti dağı olsa cemî' delâ'ilün ve emâretün **4**) zâhirine dağı tamâmca muṭṭali' olamaz kanda kaldıki **5**) bâṭına muṭṭali' ola bile bu mümkün degüldür ben kâdirem [B39a] dèyen **6**) yalan söylemiş olur hemân herkese 'ilmi ve ma'rifeti **7**) miğdârı alabildiği kadarca alup yazmağ gerekdür **8**) 'acz izhâr etmekden ḥâli olmamağ gerekdür yègregi **9**) dağı budur şöyle ma'lûm olına ve dağı işbu **10**) 'ilm hağkında efzali'l-'ulemâ ve ḥatmü'l-fuzalâ İmâm Faḥr- **11**) –e'd-din Muḥammed bin 'Ömer binü'l -ḥasanü'r-râzi nevvera'llahu ḳabrehü **12**) bir<sup>5</sup> kitâb taşnîf etmişdür sultân 'Ala'eddin Keyḳûbad **13**) ṭâb-şerâ hizmetiyçün ol kitâba İhtiyâratü'l-Alâiyye **14**) fi'l-ihtiyâratı's-semâiyye tesmiye etmişdür ve ol kitâbda **15**) buyurmuşdur ki bir kimse nücûma bir cihetle imân getürse **16**) ki bu nücümüñ varlığı delîldür ol ḥayy u ḳayyûm u 'alîm ü ḥalîm **17**) ve ol 'âlem ü kâdir ve kâdir ü kadîm varlığına zararı **18**) yokdur belki 'aynı imândur ve dağı imân da 'âlî derece- **19**) –dür nêtekim İbrâhîm peygamber 'aleyhi's-selâm Şemse

### [39b]

**1**) ve ḳamere ve kevâkibe nazar etmekle ol nazar vâsıtasıyla **2**) hağ Ta'âlâ celle ve 'alâ vaḥdâniyyetin ve ma'rifetün **3**) ḥâşıl eyledi pes nazar-ı nücüm altı<sup>6</sup> vech üzerinedür **4**) dèyü buyurmuşdur ol vechile nücûma nazar édeler **5**) anuñla hağ Ta'âlâ [B39b] ḥazretini

<sup>1</sup> ya' nî uzunu mağribden maşrıḳa varıncadur: ya' nî eni demekdür ḳunbede/ funbede 'arz-ı şüfiyyeye varıncadur B

<sup>2</sup> kevkeblerün: kevkeblerin A

<sup>3</sup> ehl-i şavâb sözi: aşl şavâb söz B

<sup>4</sup> olabilsün ki: var ki A

<sup>5</sup> bir: -A

<sup>6</sup> altı: ol A

ve ‘ilm kudretini nihāyetde idügin<sup>1</sup> **6**) bileler bu nazar gökçektür ve ikinci vech oldur kim nazar édeler nücümüñ hareketinde anuñla evkāt-i şalāt ve şavm ve zekāt ve hacc ve kıble bileler ve bu vechile nazarla her müselmānlar gelürdi ve<sup>2</sup> üçüncü vech oldur ki **7**) nazar édeler nücümüñ muğādirine ve ecrāmına ve ib‘ādına **8**) ki ‘ilm-i raşaddur ma‘lūm olmışdur meşelā şevābitden **9**) şol büyük kevkebler ki ‘azm-ı evveldedür şî‘rî-yi **10**) yemāniye ve ‘avķ-ı deberān<sup>3</sup> gibi bunlar on bēş<sup>4</sup> kevkebdür **11**) raşad(d)a böyle ma‘lūm olmışdur bunlaruñ her birisinüñ **12**) büyüklüğü taķrîben toķsan dört buçuķ arzca- **13**) –dur dēmişler ve ‘azm-i şābitde olanlar yētmış sekiz buçuķ<sup>5</sup> **14**) arzcadur dēmişler kevākibüñ ‘azmi altı mertebe üzerine- **15**) –dür ğāyet<sup>6</sup> kiçirek olan kevkeb ki ‘azm-i sādīs olan- **16**) –lardur bunlaruñ her birisi taķrîben on arzca daķı artucaķ- **17**) –dur dēmişler ve daķı Şemsüñ cirmi yüz altmış altı arz- **18**) –ca daķı şülüşān arzcadur dēmişler her bir kevkeb yērlü **19**) yerinde añılmışdur pes bunlaruñ her birisine nazar édüp

#### [40a]

**1)** [B40a] büyüklüğü ve küçüklüğü ve ıraklılığı ve münevverliğin **2)** ve daķı Allah Ta‘ālānuñ kudretin ve kuvvetin ve yerde gökde **3)** āşār-ı hikmetin fikr eylese pes bu vechile nazar gökçek- **4)** –dür her kişi kim bu ‘ilmi yegrek bile haķķuñ yerde ve **5)** gökde āşār-ı hikmetin ve kudretini yegrek<sup>7</sup> bilse gerekdür ve dördüncü **6)** vechi oldur ki nazar édeler şol vechile i‘tikād **7)** édeler ki bu nücümüñ taḅ‘ıyla hiç eşeri yoķdur **8)** likin haķ Ta‘ālā<sup>8</sup> celle ve ‘alā ber-sebīl-i ‘āded ki meşelā evvelā **9)** Şemse vērmişdür tulu‘ına aydınlık ve ğurūbına **10)** qaranıluķ sebebin étmişdür anuñ yuķarusın semt-i **11)** rāsta qarīb olduğından harāret sebebin **12)** ve ba‘īd olsa bürüded sebebin étmişdür hattā **13)** ma‘lūm olsunki hatt-ı istivāda ve eṭrāfında **14)** olan mevāzi‘de Şems anlaruñ başı üzerinden **15)** ırak gitmedügiyçün dā‘imā anda<sup>9</sup> harāret ziyāde olur ammā **16)** bu ṭarafda şimāl cānibinden olan mevāzi‘ ne qadar **17)** geldükçe Şems başı üzerinden aşığa<sup>10</sup> ırakda olsa **18)** [B40b] gerekdür şovuk daķı ziyāde olsa gerekdür bu ma‘lūmdur ve daķı nücümüñ

<sup>1</sup> nihāyetde idügin: nihāyetsüz idügin B

<sup>2</sup> ve ikinci vech oldur kim nazar édeler nücümüñ hareketinde anuñla evkāt-i şalāt ve şavm ve zekāt ve hacc ve kıble bileler ve bu vechile nazarla her müselmānlar gelürdi ve: -A

<sup>3</sup> ‘avķ-ı deberān: abūķ ve deyerān gibi B

<sup>4</sup> on bēş: on B

<sup>5</sup> buçuķ: -A

<sup>6</sup> ğāyet: ğāyetle B

<sup>7</sup> ve kudretini yegrek: -A

<sup>8</sup> Ta‘ālā: -A

<sup>9</sup> anda: -A

<sup>10</sup> aşığa: aşığı A

nazar issi<sup>1</sup> esbāb-ı sa‘ādet ve nuḥūset kılmışdır **19**) ber-sebīl-i ‘ādet ve ber- sebīl-i ṭabī‘ at ve cümle muḥaḳḳıklarūn

[40b]

1) ve mütekellimīnūn ittifākı bunun üzerinedür ki nücūma bu **2**) ṭarīkle i‘tikād eylemek ne küfrdür ve ne zelāletdür **3**) ve beşinci vech oldur ki eger i‘tikād edeler ki bu **4**) nücūm ṭab‘ ıla<sup>2</sup> mü’eşşir ve müdebberdür ne kadar ḥaṭā ise<sup>3</sup> daḥı küfr **5**) degüldür ve altıncı altıncı vechi oldur ki eger i‘tikād eylese- **6**) –ler ki bu nücūm-ı ‘ālemin müdebberi ve mü’eşşiridür sa‘ādet **7**) ve nuḥūset bunların feyzinden ğayrī ḥāşıl olmaz dēyeler<sup>4</sup> **8**) ve anların ‘ibādetini kendülere vācib bilseler Ḥaḳ **9**) cānibindendür bilmeseler bu i‘tikād ğāyetle yaramazdır **10**) küfr-i şarīhdür şöyle ma‘lūm olma pes ma‘lūm oldu ki **11**) nücūma ne vechile i‘tikād eylemek imāndur ve ne vechile küfrdür **12**) i‘tikādlarına göredür İmām Fahre’d-dīn Rāzinūn **13**) sözi bu maḥalde tamām oldu ve daḥı evliyādan **14**) ve meşāyihden nece bu ‘ilmī tettebbu‘ etmişlerdür ve ‘ilm-i enbiyā olduğına **15**) muḳırr olmuşlardır **[B41a]** cümlesinden birisi Ḥazret-i Mevlānā Celāle’d- **16**) –dīn Muḥammed Rūmī Meşnevī-yi pür-ma‘nevīlerden buyurmuşlardır **17**)

سوده بکاست 18) این نجوم و طبیحو حیایاست عقل و حصر اسوی بی  
ya‘nī demek olur ki semāvātta seyyāre- **19**) –nūn ve arzda nebātātūn ḥikmetin ve keyfiyyetin kim bilürdi

[41a]

1) eger Ḥaḳ Ta‘ālā enbiyāya vahyile<sup>5</sup> bildürmeyeydi bu yer yüzinde<sup>6</sup> **2**) ve bunlarda bunlarda ḥikmet-i ilāhī ve ḳudret-i nā-mütenāhi eḫherü **3**) mine’ş-şems belürmeyeydi bu yer yüzinde biten otlarūn **4**) kimi ḳābız ve kimi müşhīl ve kimi ḥār ve kimi bāriddür<sup>7</sup> her birisi Ḥaḳḳūn **5**) irādetiyle bir derde devādur ve hiç birisi ‘abeş degüldür **6**) ve gök yüzinde olan kevākibūn daḥı<sup>8</sup> her birisi Ḥaḳḳūn irādeti **7**) ile kimi sa‘d ve kimi naḥs ve kimi aḳ ve kimi şaru<sup>9</sup> mā’i<sup>10</sup> ve kimi **8**) kızıl biri birine muḥālif ve muḡāyirdür ve nece aḫvāl **9**) daḥı

<sup>1</sup> şovuk daḥı ziyāde olsa gerekdür bu ma‘lūmdur ve daḥı nücūmun nazar issi: -A

<sup>2</sup> ṭab‘ ıla: -A

<sup>3</sup> ḥaṭā ise: ḥaṭāyısı B

<sup>4</sup> dēyeler: -A

<sup>5</sup> enbiyāya vahyile: vahyile enbiyāya B

<sup>6</sup> bu yer yüzinde: -B

<sup>7</sup> kimi ḥār ve kimi bāriddür: ve kimi bārid A

<sup>8</sup> daḥı: -A

<sup>9</sup> şaru: -A

<sup>10</sup> mā’i: -B

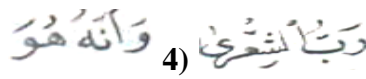


bunlarda mevcūddur müsebbibūn kudreti ve hikmetiyle- **10**) dūr<sup>1</sup> ki hayr ve şerr ve nef<sup>c</sup> ve ve zarr ve ta<sup>c</sup> m ve lezzet ve keyfiyyet **11**) müvelledāt-ı selāşe daḡı tertīb-i kevākibdendür bu ma<sup>c</sup>āniye **12**) delā<sup>c</sup>il ve bürhān-ı bī-<sup>c</sup>add ve ḡaddür kim cümleden<sup>2</sup> birisi **13**) şevābitden Süheyl dērler bir kevkebdür ki **[B41b]** <sup>c</sup>azm-i evvel- **14**) –dendür büyüklüğü taḡriben toḡsan dört buçuḡ arzca **15**) olanlardandır ol kevkeb Yemen vilāyetinde toḡar **16**) diyār-ı <sup>c</sup>Arabda daḡı görünür Halebden berü bu cānibde **17**) görünmek yoḡdur ḡuṡb-ı cenūbīye yaḡın olduğundan ötüri **18**) pes işbu kevkebūn ḡāşşasında Yemen ḡalkı bir yıldan **19**) bir yıla aḡ <sup>c</sup>aḡiḡ taşını yonarlar müretteb ve<sup>3</sup> müheyyā ederler

### [41b]

1) ol gēce kim Süheyl toḡsa gerekdür ya<sup>c</sup> nī bunun toḡması ol 2) yerde şubḡ-ı şādıḡ vaḡtında ḡanḡı gēcede toḡarsa 3) demekdür ehli bilür<sup>4</sup> pes ol gēcede ol taşları ṡamlarda buḡday 4) serer gibi sererler çün kevkeb-i Süheyl toḡar Allah Ta<sup>c</sup>ālānuḡ 5) hikmeti ve kudreti birle bir gēcenūn iḡinde ol aḡ taşları 6) kızıl renk eyler ve ba<sup>c</sup>zı <sup>c</sup>aḡiḡler ki yanlarında kızarmayup aḡ<sup>5</sup> 7) ḡalmışdır anlar biribiri üzerine dūşüp ol 8) yılduzuḡ nūr<sup>6</sup> toḡınmaduḡı <sup>c</sup>aḡiḡlerdür ne ḡadar ḡaşd 9) olunursa daḡı zīrā ol gēce tā şabāḡa degin ol 10) <sup>c</sup>aḡiḡleri ḡarışdururlar tamām renk olsunlar dēyü ve bir 11) daḡı kevkeb Şüreyyādur ki Türkice Ürker dērler ol daḡı 12) ol gēce kim toḡsa gerekdür nuḡusla toḡar ḡoyunı görse urur<sup>7</sup> 13) iḡini **[B42a]** toḡtolu ḡan eyler helāk eyler Türkler ol gēceyi bilürler 14) mümkün olduğunca ḡoyunları şaḡınurlar görmesün dēyü 15) deveye daḡı zararı vardur meşḡurdur Ürker dēdüklerine 16) sebep budur ki ol toḡduḡı vaḡtın ṡavarlar andan 17) ürküp ḡaḡarlar ve bir kevkeb daḡı Şi<sup>c</sup> rā dērler Türkçe yaldıra- 18) yuḡ dērler ve terāzu ḡuyruḡı daḡı dērler <sup>c</sup>Arab ṡā<sup>c</sup> ifesi 19) andan şol ḡadar nesnelere müşāhede etmişlerdür ki

### [42a]

1) āḡir şeyṡān anları izlāl edüp aḡa Taḡrı dēyü ṡapmış- 2) –lardur ḡaḡ Ta<sup>c</sup>ālā<sup>8</sup> celle ve <sup>c</sup>alā ulūhiyyetin bildürmek iḡün kelām-ı 3) ḡadīminde ve Furḡān-ı <sup>c</sup>azīminde buyurmuşdur  4) işbu kevkeb şevābitiḡ cümlesinden 5) büyükdür

<sup>1</sup> hikmetiyledür: hikmet ileddür A

<sup>2</sup> cümleden: cümlesinden B

<sup>3</sup> ve: -A

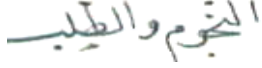

<sup>4</sup> ehli bilür: -A

<sup>5</sup> aḡ: -A

<sup>6</sup> nūr: nūrımı A

<sup>7</sup> urur: -A


<sup>8</sup> Ta<sup>c</sup>ālā: -A

ve rüşendür andan ötürüdür şeytân 6) anlara yol bulduğu pes imdi bu ‘ilm-i şerîfün ve hisâb-ı 7) zarîfün taḥkîkâtın kudret yetdüğine göre fuzalâ 8) ve ulular sözlerinden naḳl olunup<sup>1</sup> yazılıp beyân 9) olındı çün ma‘lûm oldu ki ‘ilm-i nücûm ḥaḳdur bâtıl 10) degüldür bilmesinde ḥaṭâ yokdur bu dênilen ṭarîḳ üzerine 11) i‘tikâd olunursa ḥuşûşan pâdişâhlara ve vüzerâya 12) ve sâ’ir ululara vâcibdür bu ‘ilm-i şerîfden ve hisâb-ı 13) münîfden maḥfûz olalar ki  14) [B42b]  dênilmişdür

### El- kısımü ’ş-şâni

ikinci kısım arz içinde 15) olan aḥvâl ne var ise<sup>2</sup> anların beyânındadır evvelâ 16) kudemâ ihtilâf eylediler ki arzuḡ hey’eti ve şekli 17) ne vechiledür ba‘zılar düpdüz düşünmişdür dêrler 18) ve ba‘zılar nişf-ı ḳubbe gibidür dêrler ammâ cumhûr-ı 19) efâzıl buña zâhib oldılar ki arzuḡ şekli ḥissile

### [42b]

1) bir müdevver ṭop resmindedir ḥaḳîḳat degül zirâ bunlar 2) ḥissile ma‘lûm olmaḡın böyle dêmîşlerdür ḥaḳîḳatin Allah 3) Ta‘âlâ ancak bilür<sup>3</sup> ve daḡı gök yêrün her cânibini ḳaplamışdur 4) ekşer müfessirînün kelâmı<sup>4</sup> daḡı budur şol bir yumurdanun 5) aḳı şarusını ḳapladuḡı gibidür ḥaṭṭâ rivâyetdür fuzalâdan 6) Süyüṭî gibi Hey’et-i Seniyye adlu kitâbında yazmışdur 7) ba‘zı ulular daḡı resûlu’llah şalla’llahu ‘aleyhi ve sellem buyur- 8) –mişlardur ki yêrler daḡı gökler gibi yêdi ḳatdur her iki 9) yêrün arası beş yüz yıllık yoldur ve her birinün ḳalınlıḡı 10) daḡı beş yüz yıllık yoldur ve daḡı resûlu’llahdan su’âl 11) olındı ki yêr ne nesnenün üzerindedür ḥazret-i resûl 12) şalla’llahu ‘aleyhi ve sellem buyurdılar ki şu üzerindedür şu daḡı<sup>5</sup> 13) bir büyük murabba‘ [B43a] taş üzerindedür ki ol taşun 14) büyüklüḡi ve ḳalınlıḡı beş yüz yıllık yol miḳdârıdır 15) dêmîşler ve daḡı buyurdılar ki taş balıḡun arḳası 16) üzerinde ṭurur şöyle büyük balıḡdur ol balıḡ ki 17) başıyla ḳuyruḡı yukaru ‘arşa bulaşmışdur ve balıḡ 18) daḡı bir ferîštenün iki yağrınun ortasında 19) ṭurur <sup>6</sup> ol ferîštenün iki ayakları

<sup>1</sup> naḳl olunup: naḳl edüp B

<sup>2</sup> var ise: ne varsa B

<sup>3</sup> ancak bilür: bilür ancak B

<sup>4</sup> kelâmı: sözi B

<sup>5</sup> şu daḡı: -A

<sup>6</sup> a‘zâmatu’llahi

## [43a]

1) havāda t̄urur ammā Ka‘b rivāyetinde ol yēdi yērl̄er 2) tař̄a ūzerine t̄urur ol<sup>1</sup> tař̄a bir melegūn avuċı iċinde 3) t̄urur melek daĥı ol balıġuġ kanadı ūzerine 4) t̄urur balıġ daĥı řu ūzerinde řu daĥı yēl ūzerinde 5) yēl daĥı havā ūzerinde t̄urur ki<sup>2</sup> riĥ-i ‘aġımdūr ve ba‘zı 6) rivāyetde yērl̄er ol tař̄a ūzerinde t̄urur ol 7) tař̄a ūküz ūzerinde t̄urur ki ol ūküz 8) ūninden ħaċřa beř yüz yıllıġ yoldur dēmiřler 9) ol ūküzē Ĥaġ Ta‘ālā ĥazreti bir sūri řiġek 10) ĥavāle eylemiřdūr ħanadcuġlarını gŕr̄p ūküzūn 11) ħarřusında vızırdayup t̄urur ūküz daĥı ol řiġegūn ħorġusından iki gŕzin řiġege diküp sākın t̄urur<sup>3</sup> ve eger ol ūküz 12) bir ħılın ħımıl-da-da idi<sup>4</sup> [B43b] yērl̄eri panbuġ gibi ataydı<sup>5</sup> 13) zihī ħādir ū kemāl ki<sup>6</sup> anuġ gibi ‘aġım ĥayvānı bir za‘ıfċe 14) řiġege zebūn ħılmıřdur neyine gerek idūġini ol<sup>7</sup> bilūr 15) pes pes ūküz daĥı bir bŷyŷk tařuġ ūzerinde t̄urur 16) tař̄a daĥı balıġ ūzerinde t̄urur<sup>8</sup> ol balıġdur ki bařıyla 17) ħuyruġı ‘arřda cem‘ olmiřdur dērl̄er ki eger 18) cemī‘ denizleri ol balıġuġ burnına ħoysalardı 19) t̄oymayaydı Allah Ta‘ālā her řey’e ħādir dūr<sup>9</sup> pes balıġ daĥı

## [43b]

1) deniz ūzerinde t̄urur ūyle<sup>10</sup> deniz ki bŷyŷklŷġi ħıyāsa 2) gelmez řu daĥı havā ūzerinde havā daĥı zŷlmet ūzerinde 3) t̄urur andan ařaġa<sup>11</sup> ‘ālem yoġdur taĥtŷ-řerānuġ 4) nihāyeti budur pes imdi bir daĥı ekřer ħavlı ūzerine 5) gŕk gibi mŷdevverdūr ĥattā mŷhendisīn řunuġ 6) ūzerinde ittifāġ ētmıřlerdūr ki meřelā aħřā-yı 7) maġribde rāst bir tŕġru delŷk delinmelŷ olsa ol 8) delŷgŷn ūsti aħřā-yı mařrıħa ħıħar<sup>12</sup> ki<sup>13</sup> Ćin vilāyetinŷn nihāyeti- 9) –dŷr dēdiler andan ūtŷri ki<sup>14</sup> aħřā-yı Ćinde gŷn 10) tŕolansa ol vaġt aħřā-yı maġribde gŷn tŕoġar ařaġa<sup>15</sup> 11) evġāt aĥvālinden tafřiliyle beyān olınmiřdur 12) pes arřuġ řekli mŷdevver [B44a] tŕop gibi olduġı taġdīrce 13) bunun ūzerinde taġlar ve depeler ve

<sup>1</sup> ol: -A

<sup>2</sup> ki: -A

<sup>3</sup> ūküz daĥı ol řiġegūn ħorġusından iki gŕzŷn řiġege diküp sākın t̄urur: -A

<sup>4</sup> ħımıl-da-da idi: ħımıldatsaydı B

<sup>5</sup> panbuġ gibi ataydı: penbe mānendi ēdeydi A

<sup>6</sup> ħādir ū kemāl ki: ħādir ki A

<sup>7</sup> ol: -A

<sup>8</sup> t̄urur: -A

<sup>9</sup> Allah Ta‘ālā her řey’e ħādir dūr:  -B

<sup>10</sup> ūyle: eyle B

<sup>11</sup> ařaġa: ařaġı A

<sup>12</sup> aħřā-yı mařrıħa ħıħar: mařrıħa ħıħar A

<sup>13</sup> ki: -A

<sup>14</sup> ūtŷri ki: ūtŷrŷdŷr ki B

<sup>15</sup> ařaġa: ařaġı A

şular ‘ārīz **14**) olmuştur arzuñ müdevverligi yüz merri/ḳarri? dèmek **15**) lâzım gelür bu su ‘āle ehl-i hey’et uluları ki ḳazı- **16**) –zāde-i Rūmī gibi ve Seyyid gibi ve nèce bunlaruñ emşāli **17**) ki varsa kitāblarında yazup cevāb vèrmişlerdür **18**) ki arz müdevver ṭop gibi olup daḫı üzerinde **19**) ṭaḡlar ve depeler ve dereler<sup>1</sup> ‘ārīz olmaḡ şol bir yumurdaya beñzer ki

[44a]

1) bir yèrine bir arpa yapışdursalar ol arpa yumurdayı yumurda- 2) –lıḳdan çıkarur mı çıkarmaz mı pes böyle olmaḡıla 3) bir arpa yumurdayı yumurdalıḳdan çıkarmayıncaḡ ol ṭaḡlar ve 4) depeler ve dereler arzuñ müdevverligini nèce çıkarı- 5) bilür<sup>2</sup> zīrā ne ḳadar ki arz üzerinde ṭaḡlar ve depe- 6) –ler ve dereler var ise<sup>3</sup> arzuñ büyüklüḡine nisbet 7) ol arpanuñ yumurda<sup>4</sup> üzerinde olduḡına nisbetden 8) azdan azdur dèmişler zīrā taḡḳīḳā mühendisīnūñ 9) ittifāḳı bunuñ üzerinedür ki bir ḡāyetle yüce 10) olan ṭaḡlardan birisi yèdi mil yüceliḡi olsa 11) pes ol ṭaḡuñ arza müdevverligine [B44b] nisbeti şol 12) bir ṭop gibidür ki ol ṭopuñ ḳuṭrı bir kenārından 13) bir kenārına içinūñ ḳalıñlıḡı dèmekdür bir zīrā<sup>5</sup> olur 14) devri üç zīrā<sup>6</sup> dan artuḡ<sup>7</sup> ola pes bu ṭopuñ üzerine 15) bir arpa eninūñ otuz bēş<sup>8</sup> baḡşından bir baḡşı yapışdurılmış 16) olsa<sup>9</sup> hiç ol<sup>10</sup> ṭop ṭop<sup>11</sup> şeklinden çıkar mı arzuñ 17) müdevverligi ṭaḡlardan ve depelerden ve derelerden 18) bozılmaḡ ḳanda<sup>10</sup> ḳaldı şöyle ma‘lūm olına ve daḫı<sup>11</sup> arzuñ müdevver- 19) –ligini nèce deliller beyān eylemişlerdür bir delīl-i ḳavī

[44b]

1) daḫı fuḡalānuñ ittifāḳı üzere budur ki şemsūñ 2) ve ḳamerūñ ve kevākibūñ ṭulū‘ ı ve ḡurūbı arzuñ cemī‘ 3) nevāḡisinde bir ṭavr üzerinde ve bir vaḡtda olmaz 4) zīrā maşrıḳ diyārında ṭulū‘ ve ḡurūb öñürdi olur 5) maḡrīb diyārından zīrā ba‘zı ḡadīşeler ki vāḳi‘ olur 6) ay ṭutılmaḡ ve ḡün ṭutılmaḡ gibi ve nèce nèce 7) işidilmişdür ki şarḳ tarafında üç sâ‘ at

<sup>1</sup> ve dereler: -A

<sup>2</sup> çıkarı bilür: çıkaru bilür B

<sup>3</sup> var ise: varsa B

<sup>4</sup> yumurda: yumurta A

<sup>5</sup> artuḡ: -A

<sup>6</sup> otuz bēş: otuz A

<sup>7</sup> yapışdurılmış olsa: yapışdurılmaḡ olsa A

<sup>8</sup> ol: o B

<sup>9</sup> ṭop: -A

<sup>10</sup> ḳanda: -A

<sup>11</sup> daḫı: -A

miqdārı 8) vaqtda tutilmış olsa<sup>1</sup> ğarb tarafında beş sâ'at 9) yâ altı yâ yedi sâ'at olsa gerekdir şehrine göre 10) nête ki yukarıda mişâlleri geçmiştir ve dağı arz 11) düpdüz döşenmiş olduğu taqdırce [B45a] cemî' kevâkibün 12) tülû'ı ve ğurûbı ve ħusûf ve kûsûf<sup>2</sup> her yerde bir vaqtda olur 13) bu ħod olmak yokdur zîrâ merĥûm ve maġfûr Sulţân 14) Selîm Ħan tâb şerâ<sup>3</sup> Tebrîz seferine gitdikleri vaqtın 15) Çaldırân ovasında şabâĥ vaqtında vaqtında ğün dutulı 16) çıkmışdı cemî' asker görmişlerdür bunda vâķî' 17) olmadı zîrâ anuĥ tülû'ı bu yerüĥ temcîdî vaqtından 18) şonracı olsa gerekdir bu mişâl kifâyet eder 19) pes bunlar dağı arzuĥ müdevverliğine ziyâde ħavî

#### [45a]

1) delillerdür ve dağı İbni Eşîr kitâbında yazmışdur ki 2) mühendisîn ve aşĥâb-ı tevâriĥ dediler ki taĥķikâ 3) arzdan rub'-ı ma'mûre olanı yüz yigirmi yıllık yoldur 4) toĥsan yıllığı ye'cüc ve me'cüc yoludur<sup>4</sup> ve on 5) iki yıllığı ħaralar tâ'ifesi vilâyetidür ve sekiz yıllığı 6) ne ħadar Rûm vilâyeti var ise<sup>5</sup> anlaruĥdur ve üç yıl- 7) -lığı ne ħadar Arab vilâyeti var ise anlaruĥdur ve yedi 8) yıllığı bâķî tâ'ifenüĥdür dedi ammâ Ķutâde rażya'llahu 9) anhu rivâyeti bunuĥ üzerinedür ki arz yigirmi 10) dört biĥ fersaĥdur on iki biĥ fersaĥı ne ħadar ħara- 11) -lar vilâyeti varsa anlaruĥdur ve sekiz biĥ fersaĥı 12) Rûm vilâyetidür ve üç biĥ fersaĥı Acemle Türk 13) vilâyetidür [B45b] biĥ fersaĥı Arab vilâyetidür dedi 14) ve dağı İbni Verdî Ħarîdetü'l-acâyibinde getürmüşdür ki 15) arzuĥ bir kenârından bir kenârına varınca beş yüz 16) yıllık yoldur iki yüz yıllığı denizdür ve iki yüz yıllığı 17) ħarâbdur mesken olmaĥa ħâbil degüldür ve seksen 18) yıllığı ye'cüc ve me'cüc yerleridür ve yigirmi yıllığı sâ'ir 19) ĥalk olduğu yerlerdür ve ba'zılar üç yüz yıllığı

#### [45b]

1) denizdür ve yüz yıllığı ħarâbdur ve seksen yıllığı ye'cüc 2) ve me'cüc yerleridür ve on dört yıllığı ne ħadar ħaralar<sup>6</sup> 3) tâ'ifesi varsa anlaruĥ yeridür ve altı yıllığı bâķî 4) ĥalk olduğu yerlerdür ve dağı İbni Verdî bunu yazmış- 5) -dur ki Abdu'llah bin Ömer rażya'llahu anhu rivâyet eyledi ki 6) ħaralar tâ'ifesinüĥ üryân yöriyenleri dört 7) baĥş olınsa bir baĥşı sâ'ir ĥalkdan çoĥdur dedi 8) ve dağı cemî' ehl-i hey'etüĥ fużalâsı

<sup>1</sup> tutilmiş olsa: dutulmuş olsa B

<sup>2</sup> ve kûsûf: -A

<sup>3</sup> tâb serâ:

طاب سراره وويل فينولوج B

<sup>4</sup> yoludur: yerleridür B

<sup>5</sup> var ise: varsa B

<sup>6</sup> ħaralar: ħara A

kitâbında şol<sup>1</sup> **9)** mes'eleyi yazmışlardır ki eger cemî' arzı bir gün ve bir **10)** gecede Şems devr eyler gibi devr eylemek mümkün olsa **11)** nece olur bu ki bir mişâl kıomişlardır meşelâ farz eyleyelüm **12)** ki üç kimse bir mu'ayyen mevzi' de pençşenbe günü öyle **13)** vaktında bir yerden ayrıldılar biri Şemsle mağribden yaña **14)** gitdi Şemsden ayrılmadı ve birisi maşriqdan yaña gitdi **15)** ve üçüncisi ol mu'ayyen mevzi' de tırdı gitmedi [**B46a**] ol **16)** kimse ki güneşle mağribden yaña gitdi idi<sup>2</sup> devr ki **17)** yigirmi dört sâ' atdür ol miqdâr zamâna dek Şems **18)** devr eyler gibi ol muqîme gelinceye degin mağribden maşriqa **19)** tolanup devr eyledi geldi ve ol birisi ki maşriqdan

[46a]

**1)** yaña gitmişdür<sup>3</sup> ol dağı maşriqa varup andan mağribe tolanup **2)** yigirmi dört sâ' at miqdârı zamâna dek<sup>4</sup> ol **3)** muqîme gelince devr eyledi geldi ol birisi hod muqîm **4)** idi pes pes imdi bunların aqvâli budur ki ol **5)** mağribe günle gidüp altı sâ' ate varınca mağribe vardı **6)** Şemsden ayrılmadı andan on iki sâ' atde dağı Şemsle **7)** bile maşriqa vardı andan yine maşriqdan Şemsle altı **8)** sâ' atde muqîme geldi gerçi yigirmi dört sâ' at **9)** geçdi illâ Şemsle bile olmağın cemî'<sup>5</sup> ol kişiye hiç gece **10)** olmadı dâ'imâ bu gitdükçe Şems nişf-i nehâr üzerinden **11)** ayrılmazdı tâ muqîme gelinceye degin günü dağı yine pençşenbe **12)** günüydü<sup>6</sup> zîrâ gece olmağ gerek idi<sup>7</sup> ki pençşenbelik **13)** gidüp cum' a gireydi öyle olmadı bunun hâli **14)** böyle oldu ve dağı ol birisi ki maşriqa gidüp **15)** andan mağribe tolanup<sup>8</sup> muqîme gelince devr eyleyen kimse- **16)** -nün günü<sup>9</sup> şenbe günü oldu iki gün ziyâde olur **17)** zîrâ ol kişi muqîmden maşriqa varınca meşelâ altı **18)** sâ' atde gün tılandı cum' a gecesı oldu zîrâ **19)** ol kişi maşriqa [**B46b**] varınca güneş bu yaña mağribe varup

[46b]

**1)** tılandı hemân ol kişi maşriqdan mağribe teveccüh eyledüğü **2)** gibi bir derece ve<sup>10</sup> iki derece geçmedin güneş mağrib tarafından **3)** ol kişinin muqâbelesine gelüp tılû' eyledi ol **4)** kişiye gündüz oldu ya' nî cum' a günü oldu zîrâ **5)** güneş mağribden aşığa<sup>11</sup> endi ve ol

<sup>1</sup> şol: şu B

<sup>2</sup> gitdi idi: gitmişdi B

<sup>3</sup> gitmişdür: gitmişdi B

<sup>4</sup> dek: degin B

<sup>5</sup> cemî': -A

<sup>6</sup> günüydü: gündü A

<sup>7</sup> gerek idi: gerekdi B

<sup>8</sup> tolanup: tılandı A

<sup>9</sup> günü: -A

<sup>10</sup> ve:-A

<sup>11</sup> aşığa: aşığı A

dağı maşrıqdan geçdi **6**) güneş mukābelesine geldi andan sonra güneşile altı **7**) sā' atde öyle vaktında buluşup güneşden<sup>1</sup> ayrıldı ol **8**) mağrib tarafına gitdi güneş maşrıq tarafına<sup>2</sup> gitti **9**) altı sā' at dağı geçdügi gibi güneş maşrıka vardı ol **10**) kişi mağribe vardı gün yine ol kişiden gā'ib **11**) oldu ya' nī tolandı ol kişiye şenbe gecesı **12**) oldu hemān ki mağribden bir derece yā iki derece miqdārı **13**) ki muķimden yaña teveccüh eylediği gibi yine güneş karşusına **14**) gelüp tülū' eyledi ol kişiye şenbe günü oldu ol gün<sup>3</sup> **15**) öyle vaktında<sup>4</sup> altı sā' at geçince günle bile<sup>5</sup> karşılaşıp **16**) muķime geldiler cümle yigirmi dört sā' atde devr eylemiş **17**) oldu ol kişinün ikisinün bile muķimle cem' **18**) olmaları bir vaktıda oldu zırā birisi mağribden maşrıka **19**) tolanup muķime gelince tamām devr ki yigirmi dört sā' atdür ol miqdār zamānda geldi ve ol birisi [B47a] dağı maşrıqdan mağribe tolanup muķime gelince<sup>6</sup> bu dağı tamām bir devrede geldi

#### [47a]

1) pes ikisi dağı muķimle buluşmaları bir vaktıda oldu 2) böyle olduğı taķdırce evvelkiye pençşenbe günü **3**) oldu hiç aña kim olmak vāķi' olmaduğundan ötüri muķim cum' a günü oldu bu ki gece geçüp yine gündüz olduğundan ötüri ve ol birisine pençşenbe günü oldu bunun üzerine iki gece geçüp yine gündüz olduğundan ötüri<sup>7</sup> bu ki bir gece olup gündüz olmaduğundan **4**) ötüri işbu fennün fāzılları işbu mes'eleı **5**) kitāblarda yazup beyān eylemişlerdür ammā bu kadar **6**) vardur ki ziyāde diķķat etmek gerekdür kim işbu **7**) mes'eleden fi'l-cümle nesne fehmi olındı andan **8**) ötüri<sup>8</sup> işbu<sup>9</sup> faķir haķir<sup>10</sup> dağı kudret yetdüğine göre işbu **9**) vaż' üzerine mişālleriyle tafşil üzerine beyān **10**) eyledüm ve dağı şol ma' lüm ola ki<sup>11</sup> efāzıl-ı fenn kavli **11**) üzere<sup>12</sup> götüri zemīn-i deryāyı muķit çepçevre **12**) kaplamışdur ve dağı tezkirede ve şerhlerinde yazmışlar- **13**) –dur ki<sup>13</sup> zemīnün derūnı Me'mūn halife zamānında **14**) tecrībeyle sekiz biş fersaḥ bulmuşlardur ki yigirmi **15**) dört

<sup>1</sup> güneşden: -A

<sup>2</sup> tarafına: tarafında A

<sup>3</sup> ol gün: -A

<sup>4</sup> öyle vaktında: öyle vaktına degin B

<sup>5</sup> bile: -A

<sup>6</sup> tamām devr ki yegirmi dört sā' atdür ol miqdār zamānda geldi ve ol birisi dağı maşrıqdan mağribe tolanup muķime gelince: -A

<sup>7</sup> hiç aña kim olmak vāķi' olmaduğundan ötüri muķim cum' a günü oldu bu ki gece geçüp yine gündüz olduğundan ötüri ve ol birisine pençşenbe günü oldu bunun üzerine iki gece geçüp yine gündüz olduğundan ötüri: -A

<sup>8</sup> ötüri: ötürü B

<sup>9</sup> işbu: -A

<sup>10</sup> haķir: -A

<sup>11</sup> ola ki: oluna ki B

<sup>12</sup> üzere: üzerine B

<sup>13</sup> yazılmışdur ki: yazmışlardur ki B

biş mil olur tecrîbe oldur ki Me'mûn **16**) hâlife kendü zamânında olan fuzalâya emr eyledi ki **17**) üç yüz altmış dereceye bahş olunmuş dâyireden<sup>1</sup> **18**) tûlda ve 'arzda bir derece ne miqdâr derece<sup>2</sup> mil olur **19**) beyân eyleş dëyü buyurdı anlar daşı aradılar bir düz

[47b]

1) şahrâ buldılar ki [B47b] aña berriye-i der-Sincâr dërlerdi 2) vardılar ol berriye-i Sincârda tecrîbe eylediler tûldan **3**) ve 'arzdân her bir bahşuñ miqdârını altmış altı biş **4**) daşı şülüşân mil buldılar ki yigirmi iki fersahdan **5**) artucaş olur zirâ her üç mil bir fersahdur hükemâ-yı **6**) mütekkaddimînüñ daşı ittifâkları daşı bunuñ üzerinedür **7**) ve daşı bunlaruñ kavlince her mil üç biş zirâ<sup>c</sup> dur **8**) her zirâ<sup>c</sup> otuz iki parmaş eninedür her parmaş altı arpa **9**) eninedür ve her<sup>3</sup> arpa daşı altı kıl eninedür ol kıl **10**) her birisi ne kalıñ ola ne ince ola ve ba<sup>c</sup> zı müte'ahşirîn **11**) kavlince bir mil dört biş zirâ<sup>c</sup> dur<sup>4</sup> ve her zirâ<sup>c</sup> yigirmi dört **12**) parmaş eninedür ve her parmaş altı arpa enince ve her arpa **13**) altı kıl eninedür ammâ işbu haşir dâ'imâ bu iki **14**) kavlden mütekkaddimîn kavli üzerine olanla 'âmil olup **15**) yazup beyân eyledüm pes bunlar ma'lûm olduñdan sonra **16**) aqşâ-yı mağrib muhîñ kenârıdur sevâhil-i baħr demekle **17**) meşhûrdur cumhûr-ı mütekkaddimîn<sup>5</sup> kavli üzere<sup>6</sup> bu sevâhil-i baħrden **18**) aqşâ-yı maşriķa varıncaya deşin ma'mûre ki vardur **19**) yüz seksen dereceye bahş olunmuşdur yüz seksen

[48a]

1) derece [B48a] bahşınuñ her birisine bir tûl demişlerdür 2) her şehriñ tûlı dedükleri ol aqşâ-yı mağribden olan **3**) bahşuñ birisidür meşelâ aqşâ-yı mağribden yüz **4**) seksen derece bahş olunmuş a<sup>c</sup> dâdin sūs-ı aqşâ<sup>7</sup> beş **5**) buçuş bahşıdur ki sūs-ı aqşânıñ tûlı beş buçuş derecedür<sup>8</sup> **6**) ve Tunus yigirmi toķuzuncı<sup>9</sup> bahşdadur ki ya<sup>c</sup> nî tûlı bu ķadar- **7**) –dur dur ve Trablus otuz beşinci bahşdadur **8**) ve Koşantiniyye ellinci<sup>10</sup> bahşdadur ki sevâhil-i baħrden tûlı bu miqdârdur ve Başra elli beşinci bahşındadır ve Mekke-i Şerefha'llâh

<sup>1</sup> üç yüz altmış dereceye bahş olunmuş dâyireden: -A

<sup>2</sup> derece: -A

<sup>3</sup> her: -A

<sup>4</sup> zirâ<sup>c</sup> dur: zirâ<sup>c</sup> A

<sup>5</sup> cumhûr-ı mütekkaddimîn: mütekkaddimîn A

<sup>6</sup> üzere: üzerine B

<sup>7</sup> Sūs-ı aqşâ: sūs A

<sup>8</sup> derecedür: derece A

<sup>9</sup> Yigirmi toķuzuncı: yegirmi yedinci A

<sup>10</sup> ellinci: elli beşinci B



Ta'ālā **9)** altmış yedinci bahşdadur Bağdād yetmişinci<sup>1</sup> **10)** bahşdadur Semerķand seksen tokuzuncı bahşındadur ve hinde<sup>2</sup> Serendib yüz yigirmi beşinci<sup>3</sup> bahşdadur **11)** ve aķşā-yı yı Çinde olan Kenekder Çin şehirlerinüñ āhiridür<sup>4</sup> **12)** ol yüz yetmişinci bahşdadur bunun tūlı ol **13)** miķdārdur demekdür bu şehirden öte ma' mūre yoķdur **14)** demişlerdür<sup>5</sup> zīrā ötesi baħr-i muħīte varur tayanur **15)** ve daħı bu tecrībe üzerine olan fużalānuñ ĳavli bunun **16)** üzerinedür ki aķşā-yı mağribden aķşā-yı maşrıķa **17)** varınca yüz seksen dereceye baħş olınmış a' dāduñ **18)** miķdārı dört biñ fersaħdur ki on iki biñ mil **19)** olur milüñ tafşili beyān olınuğı üzerine

[48b]

**1)** ve daħı rūy-ı zemīn aķşā-yı mağribden aķşā-yı maşrıķa **2)** varıncaya deĳin bir ĳaħt çekilmişdür<sup>6</sup> ol ĳaħta ĳaħt-ı **3)** istivā derler ki<sup>7</sup> gece ve gündüz berāber olduğı yērdür<sup>8</sup> **4)** aşığa<sup>9</sup> şehirlerüñ evvelinde tafşiliyle beyānı gelse **5)** gerekdür ve daħı işbu ĳaħt-ı istivādan berüki **6)** şimāl tarafıdır rub' -ı meşkūn dedükleri daħı bu tarafıdır **7)** bunu daħı tokşan baħş eylemişlerdür ma' mūre ve aķālīm-i **8)** seb' a bunun içinde olduğından ötürü ve bunun **9)** her baħşına bir ' arz demişlerdür her şehriñ ' arz dedükleri **10)** ĳaħt-ı istivādan berü tokşan derece baħş olanıñ **11)** birisidür meşelā **[B48b]** ĳaħt-ı istivādan tokşan baħş **12)** olınmış a' dāduñ Yemende ' **Aden** on birinci bahşındandur **13)** ki ' Adenüñ ' arzı dedükleri bu miķdārdur **Mekke-i 14)** Şerefhā'llāh yigirmi bir bucuķ bahşındandur **Mışır** otuzuncı **15)** bahşındandur **ĳostantīniyye** kırķ birinci bahşındandur **16)** **Semendre** kırķ beşinci bahşındandur **Bec** kırķ sekiz bucuķ<sup>10</sup> baħşın- **17)** –dandur daħı aşığa<sup>11</sup> cezīre-i tavlı/tūlı altmış üçüncü bahşından- **18)** –dur ve daħı Me'mūn ĳalīfe zamānında olan fużalānuñ **19)** ve müteķaddimīnüñ ba' zısınıñ ĳavli bunun üzerinedür ki

<sup>1</sup> yetmişinci: seksen tokuzuncı A

<sup>2</sup> Semerķand seksen tokuzuncı bahşındadur ve hinde: -A

<sup>3</sup> yüz yigirmi beşinci: yüz yegirmi A

<sup>4</sup> āhiridür: āħir şehridür B

<sup>5</sup> demişlerdür: demişler A

<sup>6</sup> ĳaħt çekilmişdür: ĳaħt yaru bölmişdür B

<sup>7</sup> ki: -A

<sup>8</sup> yērdür: mavzı' dur B

<sup>9</sup> aşığa: aşığı A

<sup>10</sup> kırķ sekiz bucuķ: kırķ sekizinci A

<sup>11</sup> aşığa: aşığı A

## [49a]

1) haṭṭ-ı istivādan ol ʔoḡsan dereceye baḡş olunmuş 2) derecāt iki biñ fersaḡdur ki alti biñ mil olur 3) anların ʔavlleri üzerine eṣṣaḡ aḡvāl daḡı budur 4) ve daḡı arzūñ fā'ideleri ve ḡāṣṣaları daḡı ziyāde- 5) –dür cümleden biri budur ki muḡkem ʔarār olunacaḡ yērdür 6) ve oturup yatup ve uyuyup rāḡat olunacaḡ yērdür<sup>1</sup> 7) ve kesb ü kār ü sa'y eyleyecek yērdür ve eger muḡarrer ve 8) muḡkem olunmayaydı dā'imā ḡareket üzerine olaydı 9) binālar yapılmāḡ vāḡī' olmazdı<sup>2</sup> İmām Ġazālī<sup>3</sup> raḡmetu'llah kitābında 10) dēmişdür eger dēnilse ki ḡareket üzerine olaydı 11) binālar yapılmāḡ vāḡī' olmazdı dērsen<sup>4</sup> gāḡ gāḡ 12) ḡareket ḡod ola yōrir ya' nī zelzele dēmekdür bu da olmamaḡ 13) gerek idi<sup>5</sup> buḡa cevāb böyle vērildi ki bu ḡareket 14) gāḡ gāḡ olmaḡ ḡalkā öḡütdür naṣiḡatdür<sup>6</sup> ma'āsiden ʔaçup 15) tevbe eyleyeler böyle ētmekle daḡı maḡfūr olalar ve daḡı 16) İbni Eṣīr Tuḡfetü'l- 'Acāyībinde yazmışdur ki arzūñ 17) üzerinde çeṣmeler ve bınarlar ve ırmaḡlar ki vardur 18) ol şulardan ḡalk içmek için ve ḡayvānlar<sup>7</sup> ve būsānlar [B49a] ve aḡaçlar 19) şuarılmaḡ için ve vaḡṣī cānavarlar ve ʔuşlar anlardan içmeḡiçündür<sup>8</sup> ve daḡı dēdi ki arzūñ arzūñ aḡvāli dā'imā bir

## [49b]

1) degüldür ba'zı evḡātde müteḡayyir olur zīrā bir müddet 2) bir yēr yazı iken bir müddet deniz yazı olur ve ṡaḡ 3) yumşaq yēr olur ve yumşaq yēr ṡaḡ olur nēte ki mühendisīn 4) dēdiler ki bir balçığa güneş bir müddet eṣer eylese ṡaş 5) olur ve tēz tēz zelzele<sup>9</sup> olmaḡıla bir ṡarafı yıḡılır uçurum 6) olur ve ʔatı yērleri yēl ve yaḡmur delüp<sup>10</sup> ʔuçur 7) eyler ba'zısını yüce eyler ṡaḡ olur pes zamān ḡeçmek 8) ile<sup>11</sup> yaḡmur ṡoḡınup güneş eṣer ētmekle ṡoḡar ṡaş olur 9) pes ṡā' iḡa ve zelzele olsa pāre pāre olur 10) ve yēl anı yumşadur düz yēr eyler ve<sup>12</sup> ammā deniz yazı olmaḡa sebeb oldur ki 11) ṡaḡlarda<sup>13</sup>

<sup>1</sup> yērdür: maḡāmdur B

<sup>2</sup> vāḡī' olmazdı: mümkün olmazdı A

<sup>3</sup> İmām Ġazālī: İmām Ġazzālī A

<sup>4</sup> metinde 'dērsen' olarak yazılmıştır.

<sup>5</sup> gerek idi: gerekdi B

<sup>6</sup> naṣiḡatdür: -A

<sup>7</sup> ve ḡayvānlar: -A

<sup>8</sup> ve vaḡṣī cānavarlar ve ʔuşlar anlardan içmeḡiçündür: -A

<sup>9</sup> zelzele: lerze? A

<sup>10</sup> delüp: alı alı B

<sup>11</sup> ḡeçmek ile: ḡeçmekle B

<sup>12</sup> düz yēr eyler ve: -A

<sup>13</sup> ṡaḡlarda: daḡlarda B

yağmurlar çok yağup taşın ve ağacın ve<sup>1</sup> kumın **12**) ve yaprağın<sup>2</sup> alur denize döker ve bir tarafına yığar hattâ ața<sup>3</sup> **13**) gibi olur yücelenür<sup>4</sup> nece müddet geçmekle çoğalır **14**) dağı denizüñ şuyını bir tarafa dağı döker ol yazı iken **15**) deniz olur ol bir taraf deniz iken ața olur **16**) nête ki İbni Eşîr kitâbında bu hikâyeti yazmışdur bir zelzeleden **17**) bir taş yarıldı ol taşuñ içinde kirecle ve kiremüdle **18**) yapılmış bir dîvâr çıktı ve dağı şol ațalar ki deniz **19**) içinde kalmışdur nece zamânla yel esüp tozu

### [50a]

**1**) ve toprağı üzerine getürüp ve yağmurlar dağı üzerine **2**) yağa yağa otlar ve ağaçlar bitürürler bir zamân hayvân **3**) ve âdem<sup>5</sup> anda sâkin olurlar ve yapular ve teferrücgâhlar **4**) ederler

### hikâyet<sup>6</sup>

İbni Eşîrile İbni Verdî kitâblarında yazup **5**) getürmişlerdür ki benî İsrâ'îl 'âbidlerinden bir 'âbid **6**) var idi du'âsı maqbûl kimse idi ba'zî evkâtde **7**) Hızır 'aleyhi's-selâm gelüp bu 'âbidi ziyâret eylerdi **8**) ve ol vilâyetüñ pâdişâhı işbu 'âbidi ziyâde **9**) severdi bir gün ol pâdişâh bu 'âbiddin Hızır **10**) peygamberi [B49b] görmek diledi ol 'âbid dağı Hızır peygamber- **11**) –den destür diledi ol meliki oqudı geldi ol **12**) melik dağı Hızır peygamberi ziyâret eyledi ve Hızır 'a.s **13**) 'acâyibden ve ğarâyibden ne gördüğünü şordı Hızır 'a.s **14**) dağı eyitdi biz 'acâ'ib ğarâ'ibi çok görmüşüz<sup>7</sup> ammâ bir 'aceb ki<sup>8</sup> **15**) giderken bir gün bir ulu şehir gördüm ma' mür âbâdân **16**) pes bu şehriñ pîrlerinden birisine şordum ki bu şehri **17**) kim yaptı ve ne vaktde yapıldı ol kişi eyitdi biz **18**) bu şehri kadîmden atadan ve dededen şehir bilürüz dâdi **19**) pes ayruğ cevâb vèrmedi<sup>9</sup> döndüm oradan gitdüm

<sup>1</sup> ve: -A

<sup>2</sup> yaprağın: toprağın B

<sup>3</sup> ața: taş A

<sup>4</sup> yücelenür: yücelür B

<sup>5</sup> hayvân ve âdem: âdem ve hayvân B

<sup>6</sup> hikâyet: ve bu hikâyeti B

<sup>7</sup> biz 'acâ'ib ve ğarâ'ibi çok görmüşüz: ben 'acâyib ve ğarâyibi çok görüp şurdum B

<sup>8</sup> 'aceb ki: 'acâyib ki B

<sup>9</sup> vèrmedi: vèrmeyüp B

## [50b]

1) bēş yüz yıldan şonra gērü ol şehre uğradum gördüm 2) evvel<sup>1</sup> ma<sup>c</sup> mūr gördüğüm şehri gitmiş bir şahrā olmuş ol 3) yêrde bir cemā<sup>c</sup> at gördüm ot biçerler dēdüm ki işbunda 4) bir şehri vardı ol ne vakt<sup>2</sup> ħarāb oldu anlar dēdiler 5) ki subĥāna ʾİlah biz atadan ve dededen dededen bunı<sup>3</sup> otlak ve çayır 6) bilürüz hergiz bunda şehri işitmedik dēdiler pes Ĥızır 7) <sup>c</sup>aleyhi ʾs-selām ol aradan<sup>4</sup> gidüp bēş yüz yıldan şonra 8) yine ol yêre uğradum gördüm ol otlak ve çayır 9) deniz olmuş şayyādlar tırmayup balık avlarlar ol 10) avcılara dēdüm ki işbu kaçan deniz oldu anlar dēdiler 11) ki biz bunı atadan ve dededen deniz bilürüz dēdiler<sup>5</sup> dēdiler<sup>5</sup> andan şonra 12) ol aradan<sup>6</sup> gitdüm bēş yüz yıldan şonra yine oraya 13) uğradum gördüm ol deniz gitmiş köylü [B50a] ekinliği<sup>7</sup> olmuş 14) bir kimseye şordum burada bir deniz vardı şuyı 15) kurumış gitmiş köyler olmuş<sup>8</sup> dēdüm ol kimse eyitdi biz bunı 16) atadan ve dededen böyle bilürüz deniz görmedik 17) ve işitmedik dēdiler andan şonra bēş yüz yıl geçüp 18) yine ol araya<sup>9</sup> uğradum gördüm yine ol mevzi<sup>c</sup> evvel<sup>10</sup> gördüğüm 19) gibi bir şehri olmuş ba<sup>c</sup> zı kimseye şordum ki bu<sup>11</sup> şehri kim

## [51a]

1) yaptı anlar dēdiler ki biz bunı atadan ve dededen böyle<sup>12</sup> 2) şehri bilürüz dēdiler dēdi pes pādīşāh Ĥızırū 3) bu sözlerini işidüp <sup>c</sup>ibret alup yoldaşlık<sup>13</sup> 4) taleb eyledi Ĥızır peygamber <sup>c</sup>aleyhi ʾs-selām dēdi ki 5) sen baña<sup>14</sup> yoldaş olmak mümkün degüldür ammā bu kişi 6) ne dērse sen anı tüt tā ki her ħālū ħayr üzerine<sup>15</sup> ola 7) dēdi pes imdi rüy-ı zemīnde deryādan 8) ve cezīrelerden ve ırmaqlardan ve bunların içinde olan 9) <sup>c</sup>acāyibden ve ħarāyibden anları daĥı meşhūr ve maĥbūl 10) kitāblardan alup<sup>16</sup> yazup beyān eyledüm pes imdi İbni Eşīrle 11) İbni Verdī ve sâʾir fużalā bile ittifāk etmişlerdür ki 12) evvelā baĥr-i

---

<sup>1</sup> evvel: ol A

<sup>2</sup> ol şehri: -A

<sup>3</sup> bunı: -A

<sup>4</sup> ol aradan: oradan B

<sup>5</sup> dēdiler: -A

<sup>6</sup> ol aradan: oradan B

<sup>7</sup> köylü ekinliği: köyler ekinlikler B

<sup>8</sup> köyler olmuş: -B

<sup>9</sup> ol araya: oraya B

<sup>10</sup> evvel: ol A

<sup>11</sup> bu: işbu B

<sup>12</sup> böyle: -A

<sup>13</sup> yoldaşlık: yoldaş olmak B

<sup>14</sup> baña: buña A

<sup>15</sup> üzerine: -A

<sup>16</sup> alup: -A

muḥīṭ<sup>1</sup> ki vardur dünyāda bundan büyük **13**) ve ‘acāyibi çok ve heybetlü deniz yokdur bu bir denizdür **14**) ki bunun kimse ne öte kenārını bilür ve ne deriḡligin **15**) bilür Allah Ta‘ālādan ġayri ve ba‘zı dērler ki yēdi **16**) biḡ ḡulac daḡı artuḡ ve eksücek yēr bulmuşlardur **17**) ve dört bēş biḡ ḡulac urḡan dibine ērmedi **18**) dēmişler ol deryāda balıḡlar olur ki başları **19**) bir olur taḡdan ve ḡal‘adan büyükdür ḡaçan denizde

[51b]

1) oynasalar yüz mil yērden şunuḡ taḡası gemiyi helāk **2**) eyler ve bu deryāya baḡr-i muḡlīm daḡı dērler ve daḡı şol **3**) denizler ki yēr yüzinde vardur deryā-yı muḥīṭ ḡatında **4**) anlarıḡ cümlesi bir miḡdār şu gibidür ve bunun içinde **5**) cezireler çokdur altı biḡ cezire vardur dēmişler cezire vardur ki rub‘-ı meskūnca vardur<sup>2</sup> dēmişler<sup>3</sup> **[B50b]** ve daḡı İblisün İblisün taḡtı **6**) la‘ne ‘İllāhu ‘aleyhi deryā-yı muḥīṭ içindedür büyük ‘ifritler **7**) ve cinler çepçevre ihāta eylemişlerdür andan ayrılmazlar **8**) ve ba‘zısı ne dērse anı tutarlar<sup>4</sup> ve ba‘zını ādem oḡlanını **9**) azdurmaḡa gönderür ve daḡı anda olan cezirelerde bir cezire vardur ki<sup>5</sup> **10**) İblisün zindānidur cinden ve şeyāṭinden kendüye **11**) tābi‘ olmayup muḡālefet ēdeni anda ḡabs eyler ve ba‘zı **12**) cezire vardur ki dā‘imā andan od atılır yüz zirā‘a **13**) deḡin yuḡarıya çıkar ve daḡı işbu deryānuḡ üzerinde<sup>6</sup> **14**) ba‘zı şehirler görinür ḡalkı cin tā‘ifesindendür dērler **15**) ve ba‘zı ḡişārılar daḡı vardur ki ba‘zı vaḡtda şuyuḡ **16**) üzerinde zāhir olur ‘acāyib ve ḡarā‘ib şekillü ḡalkı **17**) var ve<sup>7</sup> ba‘zı vaḡtda deryā içine ḡā‘ib olup<sup>8</sup> giderler **18**) ve daḡı ḡulmāt dēdikleri ki āb-ı ḡayāt olduḡı yērdür<sup>9</sup> deryā-yı **19**) muḥīṭün ḡurbında maḡrīble cenūb arasında bir yērdür ki<sup>10</sup>

[52a]

1) ol yērde ma‘mūreden ḡiç eşer yokdur ve daḡı deryā-yı **2**) muḥīṭ kenārında altı yüz mil miḡdārı içērü büyük **3**) cezireler vardur ki ol cezirelere cezā‘iri ‘l-ḡālīdāt **4**) dērler ve cezā‘irü ‘s-sa‘ dā daḡı<sup>11</sup> dērler işbu cezirelerde **5**) Ebrehe bir uzun mināre gibi direk diküp<sup>12</sup>

<sup>1</sup> baḡr-i muḥīṭ: deryā-yı muḥīṭ B

<sup>2</sup> çokdur altı biḡ cezire vardur dēmişler cezire vardur ki rub‘-ı meskūnca vardur: -A

<sup>3</sup> dēmişler: dērler B

<sup>4</sup> tutarlar: dutarlar B

<sup>5</sup> anda olan cezirelerde bir cezire vardur ki: anda cezire vardur ki A

<sup>6</sup> deryānuḡ üzerinde: deryānuḡ şuyı üzerinde B

<sup>7</sup> ve: ammā B

<sup>8</sup> ḡā‘ib olup: ḡā‘ib olur A

<sup>9</sup> āb-ı ḡayāt olduḡı yērdür: āb-ı ḡayātdur A

<sup>10</sup> yērdür ki: mavzı‘ dur ki B

<sup>11</sup> daḡı: -A

<sup>12</sup> bir uzun mināre gibi bir direk diküp: bir uzun direk diküp mināre gibi A

üzerine **6)** üç şanem étdürmişdi ol şanemün birisi yeşil ve birisi kızıl ve birisi aqđı<sup>1</sup> **7)** ol yeşil şanem **8)** eliyle işâret eylerdi şanasın ol deñizde olan **9)** gemilere dön git deýü emr eyler gibiydi ve ol **10)** kızıl şanem dağı şanasın kendüsine<sup>2</sup> işâret eylerdi ki şü deñizde **11)** olan gemi halkına söyledi ki benüm katumda tursunlar **12)** gitmesünler ve ol aq şanem şanasın deñize<sup>3</sup> parmağıyla işâret **13)** eylerdi ki her kim şü mekândan öte geçe ğark [B51a] [B51a] olur der **14)** gibiydi ve dağı Ebrehe ol minâre gibi diregün aşığa orta yerine ya' nî yerinde kazdurmışdı ki bunları Ebrehe düzdürdi ve burda vaz' étdürdi<sup>4</sup> şimdi ol cezireleri şü başmış gitmişdür<sup>5</sup> **15)** ve dağı İbni Eşirle İbni Verdî kitâblarına bunu dağı yazmışlardır ki ittifâk deyecek yêrđi<sup>6</sup> mağrib **16)** cânibinden deryâ-yı muhîṭ kırbında bir qal' a vardır **17)** hışnü'l- ma' din derler kaçan ki deñiz mevc ursa altun **18)** toprağı çıkarur kaçan kim deñiz sâkin olsa varurlar **19)** ol toprağı alurlar şızdururlar çok altun hâşıl

### [52b]

**1)** éderler ve dağı dedi ki işbu tâ'ifeden 'amm **2)** oğlanları sekiz kişı bir gemiye binüp zulmât deñizine **3)** azıq ve şü alup gitdiler tâ<sup>7</sup> öte kenârını bulup **4)** haber alalar zîrâ hiç bu deñize kimse sefer kılmamışdı **5)** karanı ve şü ğalîz olduğından ve mevcleri ulu **6)** tağlar gibi gelürdi ve hayvânâtı heybetlü ve her kim **7)** ki işbu deñize sefer eylese kırañca gider kenârdan **8)** ırağ varımaz pes bunlar and içdiler ki varalar **9)** şahîh haber bulmayınca dönmeyeler yâ ol deñizde **10)** helâk olup gideler pes deryânuñ içine ol **11)** bir gün gitdiler tâ bir yere gitdiler érdiler ki mevc **12)** ziyâde ve şuyı kara ve heybetlü pes gördiler kim helâk **13)** olurlar döndiler cenûbdan yaña gitdiler on iki gün **14)** deýince kıyon aşı<sup>8</sup> derlerimiş bir aşaya<sup>9</sup> érdiler **15)** gördiler toptolu kıyon benî âdemden bir kimse yok **16)** ve bunlaruñ bir niçesin tutup boğazladılar etleri **17)** zehre beñzerdi yemediler derilerini gemiye kıydılar<sup>10</sup> ve ol **18)** aşada<sup>11</sup> bir çeşme bulup ol çeşmeden<sup>1</sup> şü aldılar gemiye binüp **19)** cenûb tarafına [B51b] revân oldılar on iki gün dağı

<sup>1</sup> ol şanemün birisi yeşil ve birisi kızıl ve birisi aqđı: ol şanemün birisi kızıl üçüncüsü aq ve ikincisi yeşilidi A

<sup>2</sup> kendüsine: -A

<sup>3</sup> deñize: -A

<sup>4</sup> ve dağı Ebrehe ol minâre gibi diregün aşığa orta yerine ya' nî yerinde kazdurmışdı ki bunları Ebrehe düzdürdi ve burda vaz' étdürdi: -A

<sup>5</sup> başmış gitmişdür: başmışdur A

<sup>6</sup> ...İbni Verdî kitâblarına bunu dağı yazmışlardır ki ittifâk deyecek yêrđi: ...İbni Verdî yazmışlardır ki A

<sup>7</sup> tâ: -A

<sup>8</sup> aşası: adası B

<sup>9</sup> aşaya: adaya B

<sup>10</sup> kıydılar: kıyup A

<sup>11</sup> aşada: adada B

## [53a]

1) gitdiler pes bir aṭaya<sup>2</sup> daḥı ʿrdiler gördiler ma<sup>ʿ</sup> mūr 2) bu cezireden bir kaç gemi gelüp bunları tıtdılar bu aṭa- 3) –ya<sup>3</sup> çıkardılar bu cezirenün ḥalkı uzun boylu ve aşkar 4) şüretlü ve ḥātunları be-ğāyet cemīle idi<sup>4</sup> pes 5) üç gün bunları şakladılar dördüncü gün pādişāh- 6) –larına iletdiler pādişāh tercemānına<sup>5</sup> anlardan ʿ Arabī 7) dilce ḥaberlerin bilüp pādişāha ʿ arz eyledi pādişāh 8) bunların bu aḥvāline güldi eyitdi şor bunlara ki<sup>6</sup> bunda 9) neye geldiler ve ne isterler pes ol tercemān anlardan ʿ Arabī 10) dilce ḥaberlerin bilüp pādişāha ʿ arz eyledi pādişāh 11) bunların bu aḥvāline güldi eyitdi ben bir gemi düzüp 12) gönderdüm siz diledüğüz ḥaberi bilmege vardılar iki 13) yıl yörیدiler tā aydınlık dükendi karanuluğa ʿrdiler 14) yol bulamayup belālarla gerü döndiler dēdi 15) ve daḥı bunlara ḥōşca söyleyüp gökçek va<sup>ʿ</sup> deler 16) eyledi bunlar daḥı ḥaber eylediler tā muḥālif yēl gidince anlar daḥı bunların ellerini ve gözlerini bağladılar daḥı<sup>7</sup> bir gemiye koyup gönderdiler<sup>8</sup> 17) tā ki nereye gitdiklerini bilmeyeler bir cemā<sup>ʿ</sup> atle yelken açup 18) gitdiler bir sevāḥile ʿrdiler bunları anda koyup gitdiler 19) bunda olan tā<sup>ʿ</sup> ife bunları bu ḥâlde görüp

## [53b]

1) geldiler ellerin ve gözlerin şeşüp ḥāllerini şordılar 2) pes ḥaberlerin alup<sup>9</sup> eyitdiler bundan sizün maḥāmuḥuza 3) ne kadar yoldur bilür misiz dēdiler anlar yok dēdi bu<sup>10</sup> 4) tā<sup>ʿ</sup> ife anlara dēdiler ki iki aylıktan artuk yoldur 5) ba<sup>ʿ</sup> zı kitābda altı aylık yoldur dēmişler pes anlar daḥı 6) deñiz kenārınca gidüp zamānıla evlerine geldiler 7) ve şimdiki ḥâlde anların maḥallelerine maḥalle-yi mu<sup>ʿ</sup> azzizīn 8) dērler dēdi ve daḥı İbni Eşirle İbni Verdī kitāblarında 9) yazmışlardır ki bu daḥı ittifaḥ dēyecek yērdi 10) taḥḳikā İskender-i Zü<sup>ʿ</sup>l-ḳarneyn diledi kim baḥr-i muzlīmün 11) öte kenārını bile ve ḥaberin ala bir gemi tonatdı gönderdi 12) daḥı emr eyledi ki bir yıla degin [B52a] gideler ola kim bir 13) ḥaber getüreler pes ol gemi tamām bir yıl gitdi deñizden 14) ğayrī hiç nesne görmediler<sup>11</sup> gördiler

<sup>1</sup> ol çeşmeden: -A

<sup>2</sup> aṭaya: adaya B

<sup>3</sup> aṭaya: adaya B

<sup>4</sup> cemīle idi: cemīleydi B

<sup>5</sup> pādişāh tercemānına: pādişāḥuḥ tercemānına A

<sup>6</sup> ki: -A

<sup>7</sup> ḥaber eylediler tā muḥālif yēl gidince anlar daḥı bunların ellerini ve gözlerini bağladılar daḥı bir gemiye koyup gönderdiler: -A

<sup>8</sup> koyup gönderdiler: koydılar B

<sup>9</sup> alup: bilüp B

<sup>10</sup> bu: işbu B

<sup>11</sup> görmediler: görmedi A

olmaz dönmek **15)** istediler ol gemi halkından ba' zısı dediler ki bir ay **16)** miqdarı dağı gidelüm ola kim bir nesne görevüz<sup>1</sup> **17)** haberle varavuz<sup>2</sup> pādīšāhumuz çatında yüzümüz ağı ağı ola **18)** dediler pes bir ay miqdarı dağı gitdiler nāgāh bir gemiye **19)** rāst geldiler içinde ādemleri birbiriyle bulışdılar<sup>3</sup> söyleşdiler<sup>4</sup> ne

[54a]

1) bunların sözünü anlar anladı ve ne onların sözünü 2) bunlar anladı āhir İskender halkı anlara bir hātun vėrdi 3) onlardan bir ādem aldılar andan dōnup yine mülklerine 4) geldiler hāli ve<sup>5</sup> aḥvāli haber vėrdiler pes İskender ol getir- 5) –dükleri ādeme bir hātun alı alı vėrdi tā ki bu ikisinden 6) zürriyyete gelup atası ve anası dilin ögrene dağı atasından 7) haber alı vėre ki ne tā'ifedendür pes müddetle bunlardan 8) bir veled hāşıl oldu büyüdi atasının ve anasının<sup>6</sup> dilin 9) dağı öğrendi andan şonra ol oğlana dediler ki 10) babaña řor ne yėrdendür ve tā'ifedendür pes 11) ol oğlan dağı<sup>7</sup> babasına şordı babası dağı dedi ki 12) ol cānibdenem ya' nī geldüğü tarafı gösterdi ol oğlan 13) yine babasına şordı ki neden ötüri gemiye girup 14) geldünüz babası dedi ki bizüm pādīšāhumuz bizi gönder- 15) –di ki işbu cānibün aḥvālınden bilevüz<sup>8</sup> haber vėrevüz<sup>9</sup> 16) oğlan dedi ki anda sizün pādīšāhuñuz var mıdır 17) babası dedi ki vardır işbu sizün pādīšāhuñuzdan 18) uludur ve 'askeri dağı bunun 'askerinden çoğdur 19) dedi oğlan dedi ki ne miqdār zamāndur ki deñizdesiz dedi<sup>10</sup> ol dağı dedi ki bir yıldur dağı artucağdur

[54b]

1) dedi İskender ta' accüb eyledi

**Cezāre-i hālidāt**

İbni Eşirle 2) İbni Verdī yazmışlardır ki bu dağı ittifāğ dēyecek yėrdi<sup>11</sup> [B52b] baḥr-i muḥīṭ içinde bunlar 3) iki cezāredür ki her birisinin üzerinde bir şanem 4) etmişlerdür her

<sup>1</sup> görevüz: göreyüz A

<sup>2</sup> varavuz: varayuz A

<sup>3</sup> ādemleri birbiriyle bulışdılar: ādemileriyle bulışdılar A

<sup>4</sup> söyleşdiler: -A

<sup>5</sup> hāli ve: -A

<sup>6</sup> ve anasının: -A

<sup>7</sup> dağı: -A

<sup>8</sup> bilevüz: bilürüz A

<sup>9</sup> haber vėrevüz: haber vėreyüz A

<sup>10</sup> oğlan dedi ki ne miqdār zamāndur ki deñizdesiz dedi: -A

<sup>11</sup> bu dağı ittifāğ dēyecek yėrdi: -A



bir şanemün yüceligi yüz zirā<sup>c</sup> dur **5**) ve her bir şanemiñ üzerinde bağırdan bir şekil düzmiş- **6**) –lerdür ki ardına eliyle işâret eyler ya<sup>c</sup> nî dönün **7**) benden yaña gelün der gibi ol şanemleri zü<sup>l</sup>-menâr-ı hamirî **8**) dârlerdi ol yapmışdı<sup>1</sup>

### Cezîre-i şaydhân<sup>2</sup>

(ya<sup>c</sup> nî)<sup>3</sup> bu dağı **9**) İbni Eşîr yazmışdur ki deryâ-yı muhîtte bir cezîredür **10**) üzerinde bir müdevver tağ vardır ve<sup>4</sup> anuñ üzerinde bir kızıl **11**) şanem düzmişlerdür her kim ki<sup>5</sup> ol şaneme nazar eylese ol **12**) şanem aña<sup>6</sup> eliyle<sup>7</sup> işâret eyler ki dön git ya<sup>c</sup> nî bura<sup>8</sup> bura<sup>8</sup> **13**) tıracağ yer degüldür demek gibi

### Cezîre-i haşerât<sup>9</sup>

İbni Eşîrle **14**) İbni Verdî yazmışlardur bu dağı ittifâğ dâyecek yârdi<sup>10</sup> deryânun içinde bir büyük **15**) cezîredür anuñ<sup>11</sup> dağı üzerinde bir büyük<sup>12</sup> tağ vardır **16**) cezîrenün halkı buğday enlü<sup>13</sup> kışşa boylu şağalları **17**) uzun şöyle ki dizlerine enmişdür ve yüzleri **18**) enlü ve kulağları büyük ve<sup>14</sup> ot otlarlar gıdaları budur **19**) ammâ bir tatlu ırmağları vardır dâdi

### Cezîre-i sa<sup>c</sup>âli

[55a]

<sup>1</sup> yapmışdı: yapmışdur B

<sup>2</sup> cezîre-i şaydhân: cezîre-i besnemâd/ besnehâd B

<sup>3</sup> ya<sup>c</sup> nî: -B

<sup>4</sup> ve: -A

<sup>5</sup> ki: -A

<sup>6</sup> aña: -A

<sup>7</sup> eliyle: -B

<sup>8</sup> bura: bunda A

<sup>9</sup> cezîre-i haşerât: cezîre-i cibrân B

<sup>10</sup> dağı ittifâğ dâyecek yârdi: -A

<sup>11</sup> anuñ: bunun B

<sup>12</sup> büyük: yüce B

<sup>13</sup> enlü: ekerler A

<sup>14</sup> ve: -A

1) ittifākīdür ki işbu cezīre bir büyük cezīredür ki<sup>1</sup> halkı 2) ‘ avratlar gibidür illā bu kadar var ki azu dişleri 3) taşraya uzanmış<sup>2</sup> çıkmışdur ve gözleri şimşek 4) gibi şakar ve başdukları yer şanasın yanmış gibi<sup>3</sup> kapkara 5) olur söyledükleri söz anlanmaz ve arklarında libāsları 6) ağac yapraklarıdır ve yédükleri deniz cânavarlarından 7) avlayup yerler ammā her kimse ki<sup>4</sup> anları görse 8) er midür ‘ avrat mıdur fark eylemez illā meger ki öd yerlerin 9) göre dağı neyledügin bil dedı<sup>5</sup>

### Cezīre-i ğūr

ittifākīdür ki işbu cezīre bir uzun ve<sup>6</sup> 10) enlü cezīredür ki ırmaqları ve ağaçları [B53a] ve otları 11) ve mişeleri çokdur bu mişelerün içinde ħimār ve<sup>7</sup> 12) şaru<sup>8</sup> uzun uzun uzun boynuzlu şıgırlar<sup>9</sup> çok olur

### Cezīre-i tesnīn<sup>10</sup>

13) ittifākīdür ki<sup>11</sup> işbu cezīre<sup>12</sup> deryā kenārında bir büyük cezīre- 14) –dür ki aķar şuları ve ağaçları ve yemişleri çokdur 15) işbu cezīrede bir büyük şehir vardur İskender zamānında 16) işbu şehirde bir büyük ejderhā peydā olmuşdı 17) az kalmışdı ki ol cezīrede olanları helāk 18) édeydi pes cümle halk ittifāk édüp İskendere feryādçı gönderüp aña ħāli bildürdiler İskender dağı anlaruñ feryādın işidüp yuķaru kalkup ol cezīreye yakın geldi kındı bu cümle halk<sup>13</sup> ol ejderhādan gelüp şikāyet 19) étdiler<sup>14</sup> ne tavarumuz<sup>15</sup> kaldı ve ne esbābumuz kaldı

[55b]

<sup>1</sup> ki: -A

<sup>2</sup> uzanmış: uzanmışdur A

<sup>3</sup> yanmış gibi: yanmışdur A

<sup>4</sup> bir kimse ki: her kimse ki A

<sup>5</sup> dağı neyledügin bil dedı: -A

<sup>6</sup> ve: -A

<sup>7</sup> ve: -A

<sup>8</sup> şaru: -B

<sup>9</sup> uzun uzun boynuzlu şıgırlar: uzun boynuzlar A

<sup>10</sup> cezīre-i tesnīn: cezīre-i sīre A

<sup>11</sup> ki: -A

<sup>12</sup> cezīre: cezīredür A

<sup>13</sup> ittifāk édüp İskendere feryādçı gönderüp aña ħāli bildürdiler İskender dağı anlaruñ feryādın işidüp yuķaru kalkup ol cezīreye yakın geldi kındı bu cümle halk: -A

<sup>14</sup> şikāyet étdiler: şikāyet édeler A

<sup>15</sup> tavarumuz: tavarlarımız B

1) geçecek yollarımızı dağı<sup>1</sup> kesdi dağı her gün iki büyük 2) şıgır qor giderüz anları yemege geldügi vaqtın 3) qara bulutlar gibi gelür (ol iki şıgırı yuqar dağı 4) döner yatağına gider)<sup>2</sup> ve ağızından tütünler çıkar pes gelür ol iki şıgırları yudar dağı döner yatağına gider<sup>3</sup> gider<sup>3</sup> her gün hāli budur<sup>4</sup> 6) dediler pes İskender dağı bunların hālin bildükden 7) sonra emr eyledi iki şıgır getürtdi<sup>5</sup> ol şıgırların 8) derilerin yüzdürdi dağı ol derilerin 9) içlerini zift ile kibrit ile kirec ile zırnihle<sup>6</sup> neftle jive 10) ile taldur(t)di<sup>7</sup> ve dağı demürden çengāller çengāller eyledüp 11) derilerin içine bile koydurdi<sup>8</sup> dağı oradan qalkup 12) anları anda koyup gitdiler pes imdi yarında 13) şabāh oldu ol ejderhā baş qaldurup<sup>9</sup> ol şıgırların 14) olduğı yere gelüp hemān ikisini bile<sup>10</sup> biribiri ardınca 15) yutup<sup>11</sup> öldürü vèrdi<sup>12</sup> pes ol deriler içinde 16) olanlar kızup ol ejderhānın içini yaqmağa 17) başladı [B53b] ve ol çengāller dağı gevdesine batmağa 18) başladı ziyāde ıztırābları<sup>13</sup> yatağına geldi yarında- 19) –sı oldu halk muntazır oldılar ki<sup>14</sup> qaçan gele ve yā nece

### [56a]

1) oldu ki dèyü gelmedi pes ol ejderhānın 2) yatağından yaña gitdiler gördiler kim helāk 3) olmuş yatur ağızını açmış şanasın kiprinün bir büyük<sup>15</sup> gözidür 4) böyle olduğına ziyāde sevindiler İskendere 5) du‘ā èdüp böyle olduğına şükr eylediler<sup>16</sup> 6) ve dağı işbu ejderhāyı bir tārikle götürüp 7) İskendere iletdiler ve ba‘zılar işbu tesnīn<sup>17</sup> 8) cezāresini deryā-yı Farsdadur dèmişler ammā 9) İbni Eşirle İbni Verdī deryā-yı muhīṭ kenārında- 10) –dur dediler<sup>18</sup>

<sup>1</sup> dağı: -A

<sup>2</sup> ol iki şıgırı yuqar dağı 4) döner yatağına gider: Anlam bütünlüğü olarak B nüshasından 5. satıra eklenmiştir.

<sup>3</sup> pes gelür ol iki şıgırları yudar dağı döner yatağına gider: -A

<sup>4</sup> budur: böyledür B

<sup>5</sup> getürtdi: getürdiler A

<sup>6</sup> zırnihle: -A

<sup>7</sup> zift ile kibrit ile kirec ile neftle jive ile taldurdi: ziftle kibritle kirecle zernihle neftle jiveyle taldurtdı B

<sup>8</sup> koydurdi: koydı A

<sup>9</sup> baş qaldurup: -A

<sup>10</sup> bile: -A

<sup>11</sup> yutup: yutup A

<sup>12</sup> öldürü vèrdi: aldı yürüyü vèrdi B

<sup>13</sup> ıztırābları: ıztırāblar A

<sup>14</sup> ki: -A

<sup>15</sup> bir büyük: -A

<sup>16</sup> şükr eylediler: ziyāde sevindiler B

<sup>17</sup> tesnīn: tīn A

<sup>18</sup> dediler: -A

### Cezîre-i felhât<sup>1</sup>

ittifâkîdür ki işbu cezîre bir **11)** büyük cezîredür bunda halk çokluğdur insâna **12)** benzerler ammâ yüzleri kelb yüzine benzer deryâ-yı **13)** muhîtte girüp yüzerler ve içine talup hayvânlar- **14)** –dan ne bulurlarsa çıkarurlar dağı yerler

### Cezîre-i 15) şâşlîl

ittifâkîdür ki işbu cezîre deryâ-yı **16)** muhîtte uzun ve uzak bir cezîredür ki uzunı **17)** on beş günlük yoldur ve eni on güne yakın **18)** yoldur bunda üç büyük ma‘ mür şehri vardır **19)** ba‘ zı yerlerden tüccâr sefer edüp anlara gelürler

[56b]

1) ‘ anber ve dürlü dürlü ağır bahâlu taşlar şatun alup 2) giderler

### Cezîre-i lâka<sup>2</sup>

bir büyük cezîredür ittifâkîdür ki **3)** ‘ud ağacı bunda çok olur aşlâ râyihası **4)** olmaz hattâ yerinden çıkup memleket memleket alup götürseler **5)** gitdükçe<sup>3</sup> râyihası ziyâde olmağdadur işbu cezîre **6)** evâ’ilde ziyâde ma‘ mürelerden idi<sup>4</sup> şimdi ekşeri **7)** harâb olmuştur yılan çokluğundan kimse varmaz **8)** oldu

### cezîre-i nûriye<sup>5</sup>

ittifâkîdür ki işbu cezîrede ırmağ- **9)** –lar ve yemişler çokdur ammâ kimse ölür degüldür zirâ **10)** deryâ-yı muhîtte büyük cânavarlar olur ki şekilleri **11)** birbirine benzemez kim ki görse qorqar hattâ balık **12)** olur ki başı bir büyük tağa [B54a] benzer başından **13)** kuyruğına varınca dört aylık yoldur<sup>6</sup> demişler taḥkîkâ<sup>7</sup> **14)** Allah ‘ azîmü ’ş-şân her şey’e kâdirdür<sup>8</sup>

<sup>1</sup> cezîre-i felhât: cezîreti ’l-ḳalḥât B

<sup>2</sup> cezîre-i lâka: lâka A

<sup>3</sup> götürseler gitdükçe: gitdiler gitdüğince A

<sup>4</sup> ma‘ mürelerden idi: ma‘ mürelerdendi B

<sup>5</sup> cezîre-i nûriye: nûriye A

<sup>6</sup> yoldur: yol miqdâridur B

<sup>7</sup> taḥkîkan: -A

<sup>8</sup> Allah ‘ azîmü ’ş-şân her şey’e kâdirdür :

إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

### cezîre-i nisâ ve 'r- ricâl

15) Baḥlamiyūs Çokrafyâ<sup>1</sup> adlu kitâbında yazmışdur ki 16) baḥr-i muḥiṭün şimâlî tarafında iki cezîre vardır biri- 17) birinden ıraklığı on milden artucağdur birisi 18) 'avratlar cezîresi dërler<sup>2</sup> uzunı iki yüz elli mildür 19) ve ortasının eni yüz yigirmi mil miğdârıdır<sup>3</sup>

#### [57a]

1) işbu cezîrede erenlerden<sup>4</sup> kimse olmaz ve ol 2) cezîreye erenler<sup>5</sup> cezîresi dërler bunun daḥı uzunı 3) iki yüz yêtmiş mildür ve ortasının eni yüz yêtmiş 4) miğdârı mildür işbu cezîrede erenlerden<sup>6</sup> 5) ğayrî kimse olmaz ammâ her yılda bahâr eyyâmında 6) cezîre- cezîre-i ricâlden erenler cezîre-i nisâya<sup>7</sup> zevraqlarla varurlar 7) her birisinin hâtunları ma'lûmdur anda bir ay 8) bile olurlar bir ay tamâm olduğdan sonra yine dönerler 9) cezîrelerine<sup>8</sup> gelürler vaqtâ ki bir hâtun erkek 10) toğursa ricâl haddine erişince beslerler sonra cezîre-i 11) ricâle gönderürler ve eger kız toğursa anda alı kor- 12) –lar her yıl 'âdetleri bunun üzerinedür dëdiler 13) pes deryâ-yı muḥiṭden bu miğdâr kifâyet olındı

### 14) beyân-ı baḥrü 'ş-şîn ve cezâ 'ir<sup>9</sup>

ittifâkidür ki deryâ-yı Çîn 15) deryâ-yı muḥiṭün şarkîsi cânibinden içerü girüp evvelâ 16) Çîn vilâyetine uğrayup geçüp Hinde ve Sinde andan Yemene 17) uğrayup ol yerde bâb-ı Mendebde nihâyet bulmuşdur 18) ve deryâ-yı muḥiṭden çıkup bâb-ı Mendebe gelince 19) işbu deryâ-yı Çînün uzunı dört biḡ

#### [57b]

1) beş yüz fersahğdur ki on üç biḡ beş yüz mil 2) olur ve eni toğuz yüz fersahğdur ki iki biḡ yedi 3) yüz mil olur [B54b] dëmişlerdür ve daḥı deryâ-yı Çîn 4) içinde olan cezîreler ki 'acâyib ve ğarâyib vardır 5) hadden ziyâdedür dünyâ içinde baḥr-i muḥiṭden sonra 6)

<sup>1</sup> Çokrafya: Çokrâşya A

<sup>2</sup> dërler: cezîresidür A

<sup>3</sup> mil miğdârıdır: miğdâr-ı mildür B

<sup>4</sup> erenlerden: anlardan A

<sup>5</sup> erenler: anlar A

<sup>6</sup> erenlerden: anlardan A

<sup>7</sup> cezîre-i nisâya: cezîre-i nâye A

<sup>8</sup> cezîrelerine: cezîresine A

<sup>9</sup> beyân-ı baḥrü 'ş-şîn ve cezâ 'ir: baḥrü 'ş-şîn ve cezâ 'ir B

bundan büyük deryā yokdur mevcleri büyük **7)** ıztırābları çok ziyādedür kenārları uzun **8)** uzağdur kaynaması şöyle<sup>1</sup> olur ki kaynamazdın **9)** evvel bir gün öñürdi<sup>2</sup> balıkları şunuñ üzerine gelürler **10)** kaçan sākin olduğı vaqtın ki yılda birkaç gün **11)** sākin olması vardır Allah Ta'ālānuñ emriyle ol **12)** vaqtlarda ba'zı kuşlar vardır ki bu deryānuñ **13)** üzerinde olurlar anda yumurdılar ve yavru çıkarurlar **14)** ol kuşlar uçarlar kara<sup>3</sup> nedür bilmezler hemān deñiz bilir- **15)** –ler ancağ<sup>4</sup> andan şonra yine yel çıkar deryā hareket eylemege **16)** başlar dā'imā öyledür<sup>5</sup> ve dağı işbu deryānuñ **17)** içinde incüler<sup>6</sup> çok çıkar ašlā ol yerde kıymeti **18)** yokdur ve dağı deryā-yı Çinde on iki biñ **19)** üç yüz cezire vardır derler üç yüzi ma' mūr kalanı harābdur demişlerdür pes işbu cezirelerüñ<sup>7</sup> ba'zında altun biter ba'zı yılda

### [58a]

**1)** az biter ve<sup>8</sup> ba'zı yılda çok biter nēte ki nebātāt öyle<sup>9</sup> **2)** bitdüğü gibi ve üç girdābuñ birisi bu deñizdedür **3)** yerinde beyānı gelse gerekdür

### Cezire-i zā'<sup>10</sup>

ittifākidür ki **4)** Çin cezirelerinden Çin vilāyetinüñ berü<sup>11</sup> sinürında<sup>12</sup> **5)** aqşā-yı Hindde bir ma' mūr cezire vardır ziyāde **6)** ucuzluğdur müsāfirler ol cezireye geldükleri **7)** vaktin azıksuz ve şusuz gelürler ma' mūr ve ucuzluğ **8)** olduğundan ötüri yüz fersağ miğdāri cezire- **9)** dür ve bu cezirede her gün yüz batman altun biter **10)** her batmanı yüz dirhem olur bu altunları kerpic **11)** gibi dökerler dağı deñize birağurlar hazineleri budur **12)** ve dağı kāfur [B55a] ağacı bu cezirededür bir büyük **13)** ağacdur ki<sup>13</sup> gölgesinde yüz ādem gölgelenür ve dağı **14)** Kazvini İbni Verdīyle yazmışlardır ki işbu cezire **15)** halkınuñ şekli insāna beñzer ammā hūları hayvāna **16)** beñzer söyledükleri söz anlanmaz ve dağı bununı

<sup>1</sup> şöyle: şunuñ gibi B

<sup>2</sup> öñürdi: -A

<sup>3</sup> kara nedür bilmezler: kuru yer nedür bilmezler B

<sup>4</sup> ancağ: -A

<sup>5</sup> öyledür: böyledür B

<sup>6</sup> incüler: inciler B

<sup>7</sup> derler üçyüzi ma' mūr kalanı harābdur demişlerdür pes işbu cezirelerüñ: -A

<sup>8</sup> ve: -A

<sup>9</sup> öyle: eyle B

<sup>10</sup> cezire-i zā': cezire-i zānc B

<sup>11</sup> berü: beri A

<sup>12</sup> sinürında: şavmında A

<sup>13</sup> ki: -A

17) içinde bir aṭa vardır ol aṭada uçar kediler olur 18) ḳanadları<sup>1</sup> yarasa ḳanadına beṅzer ve ve daḫı anda misk 19) şıçanları olur ve daḫı ol aṭada bir ṭaḡ vardır

[58b]

1) anda aḳ maymunlar olurlar ki şü şıḡırlarına beṅzerler 2) ziyāde küçük olanı ḳoyun ḳadar olur ba' zınuḡ 3) arḳası aḳ ḳarnı ḳara ve ba' zınuḡ arḳası ḳara<sup>2</sup> ve ḳarnı 4) aḳ ve daḫı ol cezīrede ṭūṭiler olur kimi aḳ 5) kimi ḳızıl ve kimi şaru ve ba' zı yeşil ḳanḳı dil ki işitseler 6) hemān ḫalḳıla<sup>3</sup> ol dilce söyleşürler ve daḫı ol<sup>4</sup> cezīrede 7) ba' zı ḫalḳ vardır ki insān şūretinde kimi aḳ kimi 8) ḳara kimi şaru kimi yeşildür<sup>5</sup> yerler ve iḳerler ve söylerler 9) ammā sözleri aḡlanmaz ve daḫı İbni Sirfi<sup>6</sup> rivāyet eyler ki<sup>7</sup> 10) ittifāḳīdür Zenc<sup>8</sup> cezīrelerinden ba' zı cezīrede güller 11) gördüm ki kimi aḳ kimi ḳızıl kimi ḳara ve kimi yeşil 12) ve kimi şaru<sup>9</sup> dürlü dürlü bunlardan daḫı alup 13) getürdüm ki gidem anı gördüm ki evvel<sup>10</sup> getürdüğim 14) güller od gibi tutuşup yanmaḡa başladı hep yanup 15) gitdi bir nesne ḳalmadı pes bunu görüp ol yerün 16) ḫalḳından ba' zına şordum ki bu aḫvāl nedür<sup>11</sup> dedüm 17) anlar dediler ki işbu güllerde çok fā'ideler vardır 18) [B55b] ammā işbu yerlerden çıkarup alup gitmek<sup>12</sup> mümkün degüldür 19) dediler

**cezīre-i dāmen-i rāseni**<sup>13</sup>

ittifāḳīdür ki işbu cezīre

[59a]

1) Çin vilāyetinde bir büyük cezīredür yedi fersaḡ uzunı 2) vardır dērler havāsı ve topraḡı gökcek yerdür 3) bu cezīrenün üzerinde şehirler ve köyler çokdur 4) ḫalḳınınuḡ

<sup>1</sup> ḳanādaları: ḳanātaları B

<sup>2</sup> ḳara: aḳ A

<sup>3</sup> ḫalḳıla: ḫalḳa A

<sup>4</sup> ol: -A

<sup>5</sup> kimi aḳ kimi 8) ḳara kimi şaru kimi yeşildür: kimi aḳ ve kimi şaru ve kimi ḳara ve kimisi yeşildür B

<sup>6</sup> İbni Sirfi: İbni Serāḳi B

<sup>7</sup> rivāyet eyler ki: ḫikāyet eyler ki B

<sup>8</sup> Zenc: Zānc B

<sup>9</sup> kimi aḳ kimi ḳızıl kimi ḳara ve kimi yeşil 12) ve kimi şaru: kimi ḳızıl kimi aḳ ve kimi ḳara ve kimi yeşil ve ba' zı şaru B

<sup>10</sup> evvel: ol A

<sup>11</sup> bu aḫvāl nedür: bu ne aḫvāldür B

<sup>12</sup> çıkarup alup gitmek: alup götürmek A

<sup>13</sup> cezīre-i dāmen-i rāseni: (boşluk) A

erleri<sup>1</sup> ‘ürÿān ve yalın ayak yörirler **5**) ve hātunlarının uvud yerleri saçlar ile<sup>2</sup> örtülmüş **6**) yörirler anların yerlerinde yemişden ğayri nesne **7**) olmaz hemān yēdükleri oldur ādem gördükleri **8**) vaktin kırtulıncaya deĝin<sup>3</sup> kaçarlardı her birisinin boyları dörder kırtırdur<sup>4</sup> **9**) anların saçları şol çirkīn kıztıl kıllara beñzer **10**) ve dağı işbu cezirenin deñizi kenārında bir **11**) tã’ife vardur bunlarda ‘anber çok olur pes **12**) ol kıvım vaktā ki gemilerle<sup>5</sup> tüccār deĝdiğini görürler **13**) dağı denizin içinde yüze yüze varurlardı anlara ‘anber **14**) iledürler demürle şatu bāzār ēderler<sup>6</sup> andan şonra **15**) ol demürleri ağızlarına alurlardı dağı yüze yüze **16**) yerlerine gezerler anlar bu<sup>7</sup> demürleri yonarlardı hiç kimse **17**) bilmez dā’imā işleri budur ve dağı ol cezirede **18**) gergedan dēdükleri hayvān olur ki büyüklüğü himār **19**) deñli olur ancak başı üzerinde bir<sup>8</sup> boynuzı olur ki

### [59b]

1) fili boynuzına ursalar götürür derler ve boynı deve **2**) boynı gibi eğri olur ve dağı bu cezirede şu şıĝırları **3**) olur ki boynuzları hergiz olmaz ve ma’denleri dağı<sup>9</sup> çokdur

#### 4) Ceziretü’s-selāh

ittifākīdür ki bunlar çok cezirelerdür **5**) her kim ki işbu cezirelere gelse gideceği gelmez **6**) ucuzluk olup hayrāt ve hasenāt çok olduğundan **7**) ötüri ve dağı bunun içinde toĝan [B56a] ve şahin çok- **8**) –dur ve altın ma’denleri haddenden ziyādedür hattā **9**) hikāyet olındı ki işbu cezirelerin<sup>10</sup> meliki işbu **10**) cezirelerin altunından Çin melikine hedāye gönderür<sup>11</sup> **11**) göndermeyecek olursa zu’mları bunun üzerine- **12**) –dür ki memleketleri<sup>12</sup> kıtlık olur ve yağmur dağı<sup>13</sup> yağmaz

#### Cezire-i sūnde<sup>14</sup>

<sup>1</sup> erleri: erenleri B

<sup>2</sup> saçlar ile: saçlarıyla B

<sup>3</sup> kırtulıncaya deĝin: -A

<sup>4</sup> kırtırdur: kırtırdur A

<sup>5</sup> gemilerle: -B

<sup>6</sup> şatu bāzār ēderler: şatu bāzār eylerler B

<sup>7</sup> bu: işbu B

<sup>8</sup> bir: -A

<sup>9</sup> dağı: -A

<sup>10</sup> cezirelerin: yerün B

<sup>11</sup> gönderür: -B

<sup>12</sup> ki memleketleri: -A

<sup>13</sup> dağı: -A

<sup>14</sup> cezire-i sūnde: cezire-i ?? B



İbni Eşîr **13**) kitâbında yazmışdur ki işbu cezîre biñ mil yêrdür **14**) bunun içinde çok köyler vardır bunlara tüccâr **15**) muttaşıl gelüp gitmekdedür<sup>1</sup> bunda incü ve gökcek **16**) çoķulu<sup>2</sup> tîbler çoķ<sup>3</sup> olur

### Cezîretü 'l-cebel

İbni Eşîr dêr ki<sup>4</sup> **17**) işbu cezîre bir gökcek cezîredür bunun üzerinde **18**) bir yüce tağ tağ vardır ki depesine kimse çıķamaz **19**) yanarum dèyü zirâ ol tağuş depesinde gündüz

### [60a]

**1**) bir 'azîm tütün zâhir olur ki gökden yaña çıķmış **2**) gitmişdür ve gece ile<sup>5</sup> bir büyük od zâhir olup **3**) yanar ve dağı ol tağuş aşığa<sup>6</sup> eteginde bınarlar **4**) vardır ki kimi şovuş ve kimi tatlu ve kimi issi ammâ **5**) acı

### Cezîret-i kûrûd<sup>7</sup>

ittifâķidür ki maymûnlar cezîresi **6**) tağ resminde bir büyük cezîredür devri altı yüz **7**) altmış mildür dèmişlerdür mişeleri ve ağaçları **8**) çoķdur ve maymûnlar dağı bunda hâdden aşurı **9**) ziyâdedür ve bu<sup>8</sup> maymûnlaruñ<sup>9</sup> begleri dağı vardır ki **10**) anı omuzlarında omuzlarında götürürler aralarında hüküm eyler hiç **11**) kimseye zulm êtdürmez hattâ anlardan ba'zısı kimi **12**) tüccârı yâ gemileri varalar incideler ol maymûnları **13**) taşla depeleyüp helâk ederler ve dağı (ol) **14**) ol tarafuş<sup>10</sup> halkı ol maymûnları hîle ile<sup>11</sup> ve alda-**15**) –mağıla ve uğrılığıla<sup>12</sup> avlarlar dağı varurlar<sup>13</sup> Yemende bahâ ile<sup>14</sup> şatarlar **16**) ehl-i Yemen dağı ol maymûnları dükkânlarına bekci qorlar **17**) bekledürler nète ki hizmetkârlarına bekletdikleri gibi **18**) hattâ Kâzvinî ve Şeyh Kemâle 'd-dîn Demîrî kitâblarında **19**) yazmışlardır ki Yemende qaşşâb ve baķķâl ve ehl-i

<sup>1</sup> gelüp gitmekdedür: varup gelmekdedür A

<sup>2</sup> çoķulu: çoķulu A

<sup>3</sup> çoķ: -A

<sup>4</sup> dêr ki: dèdi ki B

<sup>5</sup> gece ile: geceyle B

<sup>6</sup> aşığa: aşığı A

<sup>7</sup> cezîret-i kûrûd: cezîretü 'l-kûrûd B

<sup>8</sup> bu: -A

<sup>9</sup> maymûnlaruñ: maymunların A

<sup>10</sup> tarafuş: etrafuş B

<sup>11</sup> hîle ile: hîleyle B

<sup>12</sup> uğrılığıla: -A

<sup>13</sup> varurlar: varur A

<sup>14</sup> bahâ ile: bahâyıla B

## [60b]

1) [B56b] dükkân her kimse öğrenmişlerdür ki kendüler anda 2) yoğiken dükkânlarını beklerler ve ba'zısını hizmete dağı 3) gönderürler nête ki fili küçük iken hizmete 4) göndermege öğrettikleri gibi cezîre-i vâkvâk<sup>1</sup> 5) âhirinde gelse gerekdür ve dağı yazmışlardur ki 6) her kimse ki on şabâh biribiri ardınca maymûn 7) yüzine baksa melâleti varsa gide şazılıklar 8) ve sürûrlar hâşıl eyleye rızkı dağı geñ 9) ola ve hâtunı yüzine bakup muhabbeti ziyâde ola 10) ve dağı Şeyh Kemâle'd-dîn Demîri Hâyât-ı hayevânda yazup 11) demişdür ki Aḥmed ebi Şâlih ebû Hüreyreden raḡya 'llahu ' anhu 12) rivâyet eder ki taḥkîkâ resûlu 'llah şalla 'llahu ' aleyhi 13) ve sellem buyurdılar ki<sup>2</sup> bir kimse kimse bir gemiye ḡamr ḡoyup 14) şatmağa aldı gitdi anuñ bilesince bir maymûnı 15) vardur<sup>3</sup> ol kimse ol alup gitdügi ḡamrı şatmalu 16) olduğı vaḡtın şuyla ḡarışdurup ḡaynatdı<sup>4</sup> dağı andan 17) şatdı pes ol kimsenüñ kîsesi maymunuñ eline 18) girüp ol kîseyle kîseyle bile yuḡaru geminiñ depesine 19) çıḡdı dağı ol kîseden bir dinâr çıkarup

## [61a]

1) deñize atdı ve bir dinâr dağı çıkarup gemi 2) içine atdı birin deñize birin gemiye tâ dükenince 3) böyle eyledi yarusı deñize gitdi ve yarusı gemi 4) içinde ḡaldı öyle<sup>5</sup> buyurdılar

**Cezîre-i ḡatraba**

bir büyük 5) cezîredür uzunluğı maḡribden maşrıḡa yüz altmış 6) mildür ve eni altmış mildür bu dağı Hindistânda- 7) -dur bunuñ ḡalkı nişâridür yol kesicilerdür 8) ḡâyetle eyü inciler de bunda çok olur

**cezîretü 'l-Yemân**

9) ittifâkidür ki işbu cezîre büyük cezîredür 10) üzerinde çok şehirler vardur bunların ḡalkı ziyâde ḡuvvetlü ve<sup>6</sup> 11) bahâdırlardur bunlar dağı nişâri tã'ifesindendür 12) ḡaçan

<sup>1</sup> cezîre-i vâkvâk: ayırduḡ ve aḡ B

<sup>2</sup> resûlu 'llah şalla 'llahu ' aleyhi ve sellem buyurdılar ki: resûlu 'llah şalla 'llahu ' aleyhi 13) ve selleme şordılar ki A

<sup>3</sup> vardur: vardı B

<sup>4</sup> ḡaynatdı: -A

<sup>5</sup> öyle: eyle B

<sup>6</sup> ḡuvvetlü ve: -A

bunlar evlenmek dileseler<sup>1</sup> ‘âdetleri bunun üzerine- **13**) –dür ki bir baş kesüp **[B57a]** getürmeyince evermezler **14**) ve iki getürse iki evlendürürler ve üç getürse **15**) üç ve eger on getürse on ‘âdetleri bunun **16**) üzerinedür böyle eden kıatlarında gâyetle bahâdırlardur<sup>2</sup> ve dağı işbu cezîrede bakam ağacı **17**) ve şeker kıamışı ve dürlü dürlü yemiş ağacları ve aklar şular **18**) çokdur dedü

### Cezîretü ’r-rağ

İbni Verdîyle Kemâleddin<sup>3</sup> Demîri **19**) kıtâblarında yazmışlardur ki cezîre-i rağ Çîn (vilâyetinde)

### [61b]

**1**) vilâyetinde Hind sinûrlarında bir büyük cezîredür **2**) ol cezîrede bir büyük garîb ve ‘acîb ve kıorkınç kıuş **3**) vardur ki aña rağ dërler bu iki kıtâbuñ içinde bile vardur ki<sup>4</sup> ol kıuşuñ bir kanadı- **4**) -nuñ uzunı on bîñ kıulacdur demışler ve dağı **5**) yazmışlardur ki Ebû Hâmîd Endülîsî dedi ki mağrîb **6**) ehlinden ‘Abdurrahman demekle meşhûr bir kimse Çîn **7**) vilâyetine sefer eyledi işbu cezîrelerde nece zamân **8**) tırdı ziyâde mâl cem‘ eyledi dağı yine memleketine **9**) geldi ve dağı rağ kıuşınuñ kıanadından bir yelkinüñ **10**) şapı eline gelmişdi<sup>5</sup> ol yelki şapınuñ içi toköz **11**) kıurba şu alurdu bunı böyle görüp mağrîb diyârınuñ **12**) halkı ta‘accüb eylediler<sup>6</sup> işbu kışı Çîn vilâyetinde çok **13**) tıurmağın çînî demekle meşhûr oldu bir ‘acîb **14**) dağı budur ki ol iki kıtâbda yazılmışdur ki<sup>7</sup> ba‘zı kımseler **15**) Çîn denize sefer eylediler giderken<sup>8</sup> bir muğâlîf yel kııkup **16**) bunları bir büyük cezîreye bıraktı pes gemi halkı şuya **17**) ve oduna tıaşra kııkıldılar balta ve ip getürdiler **18**) bağıdılar gördiler<sup>9</sup> ol cezîrede bir ak büyük kıubbe **19**) par par yalabur yörüdiler<sup>10</sup> dağı yakın vardılar gördiler ol

### [62a]

<sup>1</sup> bunlar evlenmek dileseler: bunlaruñ birisi evlenmek dilese B

<sup>2</sup> böyle eden kıatlarında gâyetle bahâdırlardur: -A

<sup>3</sup> Kemâleddin Demîri: Demîri A

<sup>4</sup> bu iki kıtâbuñ içinde bile vardur ki: -A

<sup>5</sup> eline gelmişdi: eline girmişdi B

<sup>6</sup> ta‘accüb eylediler: ta‘accüb eyledi A

<sup>7</sup> ki: -A

<sup>8</sup> giderken: ki A

<sup>9</sup> balta ve ip getürdiler bağıdılar gördiler: balta ve ip ve kıurbayıla gördiler B

<sup>10</sup> yörüdiler: -A

1) büyük aq kbbe raq kuşunuq yumurdası imiş<sup>1</sup> pes balta 2) ile taş ile<sup>2</sup> ağacla döge döge yumurdayı päreleyüp 3) yavrisını içinden düşürdiler şanasın yer üzerine 4) bir tağ düşdi knadı dağı henüz kemâliyle 5) [B57b] bitmemişdi mümkün olduğunca etinden päreleyüp 6) getürdiler ba' zısını ol cezirede bişürüp yédiler 7) andan gemilerine binüp<sup>3</sup> girdiler ol gemi halkınuq içinde 8) ba' zı aq şağallu pırlar var idi<sup>4</sup> ol gece yatup şabâh kkıldılar gördiler 10) şağalları kpkara olmuş pes ol yavrıyı yédükden 11) sonra hergiz anlarıq<sup>5</sup> şağalları ağarmadı ve her işlerinde 12) yigit gibi k'im kudretlü oldılar pes imdi şabâh 13) olup gün toğduğı gibi hemân şunu gördiler ki 14) havâ yüzinde bir büyük yol gibi nesne zâhir oldu 15) meger raq kuşunuq kraltısı imiş<sup>6</sup> bir büyük ev miqdârı 16) deqlü bir taş ayağına almış şöyle ki ayağına aldığı 17) taş gemimizden büyük idi<sup>7</sup> anı gördük hemân hemân yukaru- 18) –dan aşığa<sup>8</sup> omzından<sup>9</sup> bırağdı pes gemimiz rüzgâr 19) üzerine segirdüp giderdi enüp gemimize

### [62b]

1) uğramayup denize düşdi ol düşdüği yer deniz- 2) –de bir büyük harman yeri gibi yer oldu Haq celle ve ' alâ 3) bizi helâk olmağdan halâş eyledi pes aldık 4) yöriyü vërdik ve dağı Ltfullah Halimî lgatinde yazmış- 5) –dur rivâyet eylerler ki Çin vilâyetiyle Zenc iklimi arasında 6) ba' zı harâb yerler vardur hiç ol yerlerde şenlik yok- 7) –dur anda bir büyük kuş olur hutd<sup>10</sup> dërler İbrâhim 8) Sendânî şöyle rivâyet eyledi ki bir bölük cemâ'atle 9) Çin şahrâlarında giderken nâgâh gün dutıldı 10) yoldaşlarum kması tavarlarından enüp yüzleri 11) üzerine düşdiler başlarını kaldurmadılar tâ gün 12) açılınca bunlara şordum ki<sup>11</sup> bu ne hâldür dëdüm anlar 13) dëdiler ki hut(d) dërler bir büyük kuşdur günüq öğine 14) h'il oldu dëdiler

### Cezire-i vkvk<sup>12</sup>

<sup>1</sup> yumurdası imiş: yumurdasıymış B

<sup>2</sup> balta ile taş ile: baltaıyla taşla B

<sup>3</sup> gemilerine binüp: gemiler bulup A

<sup>4</sup> var idi: vardı B

<sup>5</sup> anlarıq: -A

<sup>6</sup> kraltısı imiş: -B

<sup>7</sup> büyük idi: büyükdü B

<sup>8</sup> aşığa: aşığı A

<sup>9</sup> omzından: üzerimize B

<sup>10</sup> hutd: hut B

<sup>11</sup> ki: -A

<sup>12</sup> cezire-i vkvk: cezâ'ir-i vkvk B

ittifākī [B58a] dūr ki bu 15) cezāreler çoqluq cezāredür bunlaruñ içinde altun hadden aşurıdır hattā şol kadar i' tibārsuzdur ki tavarlarınuñ<sup>1</sup> ve kelblerinüñ 16) zencirleri hep altundandır ve dağı ulularınüñ 17) köşkeri altun kerpiciyle yapılmışdır ol cezāre- 18) – lerüñ birisine cezāre-i beyān dērler bu cezārenüñ 19) halkı 'üryān yörirler ağaclar başına çıkarlar dağı ādem

### [63a]

1) oğlanın gözedürler her ne yerden görseler varurlar 2) şikār ederler dağı yerler<sup>2</sup> ve dağı işbu cezārenüñ ardında 3) iki ulu cezāre dağı<sup>3</sup> vardır bunlaruñ halkı cüşsede<sup>4</sup> ziyāde büyük- 4) –dūr levnleri siyāhdur saçları<sup>5</sup> fitil fitil- 5) –dūr ayaklarınuñ uzunı ya' nī tabanınuñ uzunı dēmek- 6) –dūr bir zirā' dur zenciler tã' ifesine muttaşıl- 7) –dur bunlar dağı ādem şikār eyleyenlerdendir ve işbu 8) cezārelerde dağı çok altun vardır<sup>6</sup> bu cezārelerde 9) Mihr dērler bir ' avrat hüküm eyler geyecegi altun ve dağı 10) hep altunla dikilmişdür başına geydügi tãc altun tahtı dağı altundandır<sup>7</sup> 11) başmaqları dağı altundur her kim ki bundan gayri 12) altun başmaq geyse yaşağı şöyledür ki ayagın 13) keserler ve dağı kulları ve ' askeri ne var ise<sup>8</sup> 14) hep fillere binerler ol yerlerde<sup>9</sup> fil çok olduğundan 15) 15) ötüri ve dağı işbu vāqvāk cezārelerinde bir cezāre<sup>10</sup> dağı 16) vardır ki anda bir ağac vardır demişler yemişleri 17) güzel kızlar gibidür biterler saçlarından aşılı elleri 18) ve ayakları ve gözleri ve sã' ir a' zālari her ne var 19) ise<sup>11</sup> cemī' si āşikāredür tırmazlar<sup>12</sup> vāqvāk (düyü)

### [63b]

1) düyü çağırurlar tã saçlarından üzilüp düşinceye 2) dek<sup>13</sup> her yılda<sup>14</sup> böyledür kaçan düşeler hemān ölürler<sup>1</sup> 3) ve ba' zılar demişlerdür ki düşükden şonra yarım 4) gün [B58b]

<sup>1</sup> içinde altun hadden aşurıdır hattā şol kadar i' tibārsuzdur ki tavarlarınuñ: -A

<sup>2</sup> dağı yerler: -A

<sup>3</sup> dağı: -A

<sup>4</sup> cüşsede: -A

<sup>5</sup> saçları: saçları A

<sup>6</sup> dağı çok altun vardır: dağı altun çoqdur B

<sup>7</sup> tahtı dağı altundandır: -A

<sup>8</sup> var ise: varsa B

<sup>9</sup> yerlerde: yerde A

<sup>10</sup> bir cezāre: -A

<sup>11</sup> var ise: varsa B

<sup>12</sup> tırmazlar: tırmaz A

<sup>13</sup> dek: degin B

<sup>14</sup> yılda: yılınuñ?? A

[B58b] yā bir gün diri olur ve daḥı ol cezirelerde 5) büyük filler olur ki yüksekliği on bir zirā<sup>c</sup> olur 6) dēdiler vaqt olur ki ol cezirelerde yigirmi 7) kaṅtar aḡırı diṣ bulunur dēdiler<sup>2</sup>

### Cezire-i ḥālūs

ittifāḳī- 8) –dūr ki işbu cezirenün ḥalkı vaḥṣiler gibidür 9) <sup>c</sup> üryān yörirler ne mülkleri var ve ne dīnleri var- 10) –dur bunlar daḥı ādem ṣikār ēdüp yēyenlerdendür<sup>3</sup> 11) bunda altun ma<sup>c</sup> deni vardur ve bu cezirede 12) taḡ üzümü ve hindistān ḳozı ve ũeker ḳamıũı 13) çoḳdur yēdükleri daḥı bunlardur ve daḥı<sup>4</sup> bunda bir taḡ vardur cemī<sup>c</sup> topraḡı 14) gümüşdür ol topraḡa od doḳınsa<sup>5</sup> erir ũāfī gümüş 15) olur

### Ceziretü 'l-müvecceḥ

ittifāḳīdür ki Çin deḡizde bu<sup>6</sup> 16) cezire bir büyük ceziredür ki uzunı on iki günlük 17) yol miḳdārıdur ve eni iki günlük yoldur işbu 18) cezireye nēce melik ḥūkm eyler bunun ḥalkı ziyāde 19) aḳdur ḥātunları ḥasnādur ũacları ũöyle uzun olur ki yerde sürinse olur ammā başları<sup>7</sup> aḳuḳ yörirler

### [64a]

1) ve daḥı bu cezirede misk cānavarları ve ḳalye 2) misk cānavarları olur ve daḥı işbu cezire 3) aḳũā-yı maũrıḳa ulaũmıũdur bundan öte ma<sup>c</sup> müre 4) yoḳdur dēmiũler

### Ceziretü 'l-ḳamer

ittifāḳīdür ki işbu 5) cezire ende ve uzunda büyük ceziredür ḥattā 6) maũrıḳdan berü<sup>8</sup> taraḑa uzunı dōrt aylıḳ yoldur ve eni 7) yigirmi günlük miḳdārı yoldur bunda bir cezire 8) daḥı vardur aḡacları ve ırmaḳları ve Hind- 9) -istān ḳozı ve ũeker ḳamıũı çoḳdur ve daḥı 10) sazdan ve sā'ir otlardan dūrölü dūrölü 11) ũan<sup>c</sup> atlar ve naḳũlar dōũenmegiḳün ḥaũirler işleyüp 12) doḳurlar ki bir yerde işlenür degüldür ve gözler daḥı görmemiũdür<sup>9</sup> ulu- 13) –

<sup>1</sup> ḳaçan dūũeler hemān ölürler: ḳaçan hemān dūũeler ölürler A

<sup>2</sup> dēdiler: dērler B

<sup>3</sup> yēyenlerdendür: yabānilerdendür A

<sup>4</sup> yēdükleri daḥı bunlardur ve daḥı: -A

<sup>5</sup> ol topraḡa od doḳınsa: Ol topraḳ ḳaynasa A

<sup>6</sup> Bu: işbu B

<sup>7</sup> ũöyle uzun olur ki yerde sürinse olur ammā başları: -A

<sup>8</sup> berü: -A

<sup>9</sup> ve gözler daḥı görmemiũdür: -A

lar ve devletlüler har̄ir döşek üzerine<sup>1</sup> döşer- **14**) -ler ve **[B59a]** dağı otururlar ol cezîrede ulu ulu **15**) ağaclar olur ki yalnız bir ağaçdan bir gemi yonarlar şağ uzunı altmış zirâ<sup>2</sup> ve yüz elli miqdârı adım olur ve ba<sup>3</sup> zı tüccâr hikâyet eylediler ki ol yerde biz gördük ağaçdan<sup>2</sup> ağaçdan<sup>2</sup> bir kab ki **16**) içinde yüz kişi ta<sup>3</sup> am<sup>3</sup> yédiler

### cezîretü 'l-melâni/tî

İbni Eşîrle **17**) İbni Verdî kitâbında yazmışdur ki<sup>4</sup> bu bir büyük cezîre- **18**) –dür ve dağı vâsi<sup>5</sup> dür ziyâde ma<sup>6</sup> mûrdur **19**) ve eni maşrıqdan mağribedür bu cezîrenüñ halkı

### [64b]

1) şunuñ yüzinde ağaçdan evler ve köşkler eyleyüp 2) anda olurlar ve degirmenleri şu yüzinde yel ile<sup>5</sup> 3) döner ve pirinc ve Hindistân çozi ve şeker şamışı 4) ziyâdedür ve bunda altun ma<sup>6</sup> deni ve aq fil ve gergedan 5) dağı vardur ve bu cezîrenüñ bir heybetlü 'azîm meliki 6) vardur filleri ve 'askeri çok ekşeri file 7) biner ve dağı Kemâleddîn Demirî Hayât-ı hayevânında 8) getürmişdür ki Ebû 'Abdu'llah-ı Kallansi dërler bir kimse 9) vardı ba<sup>3</sup> zı müsâfirleriyle<sup>6</sup> bir gemiye girüp gitdiler 10) bunlaruñ üzerine yel çıkup ziyâde ızırâblar 11) vèrdi gemi halkı dağı Allah Ta'âlâya tazarru<sup>7</sup> eylemege 12) başladılar ve dağı her birisi nezr eylemege şürü<sup>8</sup> eylediler 13) ki eger Hâq celle ve 'alâ bizi bunda hâlâş eyledi dèyü Ebû 'Abdu'llah nezinde Allah Ta'âlâ anuñ diline şunu cârî eyledi ki eger Hâq Ta'âlâ bizi<sup>7</sup> şundan hâlâş eyleyecek 15) olursa hergiz fil etini yemeyem dèdi pes gemileri 16) uvanup Allah Ta'âlâ hâzreti anları hâlâş eyleyüp<sup>8</sup> 17) bir kenâra eşişdürdi ol kenârda nece gün 18) şurdılar hiç yeyecek nesne bulamayup ac şaldılar 19) pes ol aralıqda gezerken nâgâh bir fil **[B59b]** yavrısın

### [65a]

<sup>1</sup> har̄ir döşek üzerine: har̄irler üzerine B

<sup>2</sup> bir gemi yonarlar şağ uzunı altmış zirâ<sup>2</sup> ve yüz elli miqdârı adım olur ve ba<sup>3</sup> zı tüccâr hikâyet eylediler ki ol yerde biz gördük ağaçdan: -A

<sup>3</sup> ta<sup>3</sup> am: -B

<sup>4</sup> ki: -A

<sup>5</sup> yel ile: yelile B

<sup>6</sup> müsâfirleriyle: müsâfirleri A

<sup>7</sup> bizi bunda hâlâş eyledi dèyü Ebû 'Abdu'llah nezinde Allah Ta'âlâ anuñ diline şunu cârî eyledi ki eger Hâq Ta'âlâ bizi: -A

<sup>8</sup> hâlâş eyleyüp: hâlâş édüp B

1) buldılar anı boğazladılar yédiler Ebū ‘Abdu’līlah yèmedi 2) zīrā fil etin yèmemege neẓr ètmişidi ‘ahdine vefā 3) eyledi pes ol eti yèyüp yatdılar bir miḳdār uyurken 4) nāgāh ol fil yavrusınıñ anası na‘ra uruban 5) çıka geldi yavrusını ol yaña bu yaña aradı 6) bulımadı ammā ḳoḳusını ṭuyardı pes ol yatanlardan 7) her birisindeki et ḳoḳusu ṭuydı elleri ve ayakları 8) ile<sup>1</sup> anları başa başa ḥurd eyledi Ebū ‘Abdu’līlah dèdi ki 9) andan şonra baña geldi gördi ki bende et ḳoḳusu 10) yoḳ baña işāret eyledi ki arḳama bin dèyü ben daḫı 11) bindüm beni sür‘atle şöyle aldı gitti ki gèce 12) geḳüp şabāḥ olıncaya dek<sup>2</sup> ḥiḳ ṭurmadı gitdi 13) şabāḥ vaḳtında bir ekinlü yère ilette daḫı işāret 14) eyledi baña èn dèyü ben daḫı arḳasından aşığa<sup>3</sup> èndüm ol 15) fil daḫı döndi gitdi ben daḫı ol yèrün ḳavmine 16) geldüm beni aldılar beglerine ilettiler tercemānına beni 17) şordurdu ḥaberi alduḳdan şonra<sup>4</sup> baña dèdi ki 18) ol fil seni bu gèce ol yèrden buraya getürdi 19) sekiz günlük yoldur dèdi pes anlaruñ ḳatında

## [65b]

1) bir miḳdār ṭurdum tā bir<sup>5</sup> gemiye binüp yèrümè ve ehlümè 2) gitdüm dèdi ve daḫı fil şayd eylemenün aḥvāli ki deryā-yı 3) Hindde bir ulu cezīre vardur ki ol cezīrenün taḡ- 4) –ları ve ağacları ziyāde çoḳdur ve ol cezīrede çoḳ 5) filler vardur ol diyārda ba‘zı kimseler vardur ki 6) dā‘imā işleri fil şayd eylemekdür hemān dişlerini 7) alurlar şatarlar pes imdi ol şayyādlar filleri 8) nèce avlayu bilürler<sup>6</sup> bunda iḥtilāf ètmışlerdür ekşer ḳavl 9) budur ki ol fillerün her birisininün gèceyle yataḳ 10) yèrleri vardur ol şayyādlar ol yèrlere gelürler 11) yataḳlarına yaḳın yèrde bir fil şıḡar bir çuḳur [B60a] ḳazar- 12) –lar nète ki Berber vilāyetininün ehli arslan<sup>7</sup> ṭutmaḡiçün<sup>8</sup> 13) ḳazduḳları çuḳur gibi aḡzı gèñ ve içi ṭar andan 14) şonra ol çuḳuruñ üzerini çalı ve çırpıyla 15) ve otlarla örterler yèrle berāber eylerler ḥattā ol 16) çuḳur belürsüz olur kimse bilmez ḳaçan ol filler 17) ‘ādetleri üzerine yataḳlarına gelürler<sup>9</sup> yollarında şu 18) vardur ol şudan içerler daḫı yataḳlarına gelürler 19) ḥattā ol ḳazılan çuḳuruñ üzerine ḳanḳı fil ki rāst

## [66a]

<sup>1</sup> ayakları ile: ayaklarıyla B

<sup>2</sup> dek: degin B

<sup>3</sup> aşığa: -A

<sup>4</sup> ḥaberi alduḳdan şonra: ḥaberi alup ḳoḳuyu bildükden şonra B

<sup>5</sup> bir: ben A

<sup>6</sup> avlayu bilürler: avlarlar A

<sup>7</sup> arslan: arşlan B

<sup>8</sup> ṭutmaḡiçün: dutmaḡiçün B

<sup>9</sup> gelürler: dönerler B



1) gele hemân başduğı gibi başı üzerine içine yıkılır 2) ard tarafı taşra kalur pes ol şayyâdlar ol yerde 3) şaklanmışdur hemân ki fil düşdüğini görürler 4) dağı çukurdan çıkmadın segirdürler yarağlarıyla 5) buğlarını ve böğürlerini päre päre ederler<sup>1</sup> tâ ol 6) fil ölinceye degin beklerler andan sonra cem' olurlar 7) ol çukurdan çıkarurlar dağı dişlerini alurlar 8) boğum boğum keserler varurlar<sup>2</sup> tüccârlara şatarlar ve ba' zı Hindî- 9) -leriñ kavli kavli budur ki filler Hind vilâyetinde kaçar 10) kaçar yörir gece ile<sup>3</sup> mişeler içine gelürler 11) her ikisi ve ba' zı üçü dördü bir yerde ağaçlara 12) tayanurlar dağı<sup>4</sup> uyurlar ve ba' zısı birbirine tayanurlar uyurlar<sup>5</sup> her gece 'âdetleri budur<sup>6</sup> pes 13) imdi ol şayyâdlar<sup>7</sup> gündüz gelüp filleri anda yok 14) iken<sup>8</sup> ol ağaçların diplerini keserler hemân düşmeyecek 15) kadar<sup>9</sup> qorlar dağı varurlar bir yerde şaklanurlar 16) vaqtâ ki aḡşâm ola ol filler gelüp ol ağaçlara 17) tayanup uyudukları gibi ağırlıklarından ol agac 18) yıkılıp tayan filler düşse gerekdür hemân ol 19) Hindûlar anlara erişüp yarağlarıyla ve ağaçlarla<sup>10</sup> ol filleri

[66b]

1) kalkmadın başlarını döge döge helâk eylerler 2) andan sonra dişlerini alup<sup>11</sup> tüccârlara şatarlar 3) ol diyârda fil olur ki bir dişi on altı 4) kaçar gelür dağı artuk dağı eksük olur

5) cezîre-i şehâb<sup>12</sup>

İbni Verdî yazmışdur ki işbu 6) cezîre [B60b] bir büyük cezîredür ki dâ'imâ üzerinden bir 7) aḡ bulut eksük olmaz vaqtâ ki denizde bir 8) gemi zâhir olsa ol bulut ol geminüñ üzerine 9) varur dağı ol bulutdan bir muḡkem yel ile<sup>13</sup> bir 10) incecük âvâz zâhir olur hemân ol âvâz ki 11) denize erişe deniz kaynamağa başlar ıztırâblar 12) ve qorqınc kaçırğalar belürür hemân ki ol kaçırğa 13) ol gemiye uğraya<sup>14</sup> gemiyi yudar

<sup>1</sup> päre päre ederler: päre päre eylerler B

<sup>2</sup> varurlar: -A

<sup>3</sup> gece ile: geceyle B

<sup>4</sup> dağı: -A

<sup>5</sup> ve ba' zısı birbirine tayanurlar uyurlar: -A

<sup>6</sup> budur: böyledür B

<sup>7</sup> şayyâdlar: filleri şayd edenler B

<sup>8</sup> yok iken: yoğiken B

<sup>9</sup> düşmeyecek kadar: düşmeyecekçe B

<sup>10</sup> ve ağaçlarla: -A

<sup>11</sup> dişlerini alup: Alup dişlerini A

<sup>12</sup> cezîre-i şehâb: cezîretü's-sehâb/t B

<sup>13</sup> yel ile: yelile B

<sup>14</sup> uğraya: erişe B

### Cezîre-i timsâh

İbni Eşîrle **14)** İbni Verdî yazmışlardır ki işbu cezîre bir tã'ife **15)** vardır ki bedenleri insân gibi ammâ kıyruqları vardır **16)** kelb kıyruğı gibi dèdi

### Cezîre-i eṭvarân?

İbni Verdîyle **17)** Qazvîni yazmışlardır ki işbu cezîre bir büyük cezîre- **18)** –dür ki bunda dürlü dürlü maymunlar vardır ki **19)** her birisi merkebden büyükdür ve bunda

[67a]

1) gergedan dèdükleri<sup>1</sup> dağı çokdur ve bu cezîrede bir<sup>2</sup> tã'ife **2)** vardır ki bedenleri insâna benzer başları ve yüz- **3)** –leri yırtıcı cânavarlara benzer vaqtâ ki İskender **4)** anlara vardı ırâqdan gördi yakın varduğı **5)** gibi gözinden gâ'ib oldılar nereye gittüklerin **6)** bilemedi

### Cezîretü'n-nisâ

yuḡaru zıkr olınanun ğayrîdür **7)** ittifaqîdür ki işbu cezîre deryâ-yı Çinde bir **8)** büyük cezîredür ki aṣlâ bunda er cinsinden **9)** bir kimse yoḡdur ba'zılar dèmişlerdür ki bunlar bir yıl havâle olur ve dağı<sup>3</sup> **10)** hâmile olurlar kız toğururlar ve ba'zılar dèr ki **11)** ol ol cezîrede bir ağac vardır anun yemişini yerler **12)** dağı hâmile olurlar ol cezîrenun toprağı **13)** hep altundur hiç anlarınun katında altunun i'tibârı **14)** yoḡdur

### hikâyet

ederler ki bir kimse ol cezîreye sevḡ-ı **15)** 'ilâhi erişüp vardı bunu dutdılar öldürmek **16)** istediler<sup>4</sup> anlarınun içinden bir hâtun bunu esirgeyüp **17)** anlarınun elinden aldı dağı<sup>5</sup> bir ağaca bindürüp<sup>6</sup> denize ṣalı **18)** vèrdi<sup>7</sup> talaz bunu süre süre zamânla Çin şehirlerinden **19)** bir bir şehre iletirdi<sup>8</sup> pes vardı ol yerin melikine

[67b]

<sup>1</sup> dèdükleri: -A

<sup>2</sup> bir: -A

<sup>3</sup> bir yıl havâle olur ve dağı: -A

<sup>4</sup> istediler: ḡaşd eylediler B

<sup>5</sup> dağı: -A

<sup>6</sup> ağaca bindürüp: ağacın üzerine bindürüp B

<sup>7</sup> ṣalı vèrdi: ṣalu vèrdi B

<sup>8</sup> iletirdi: çıkardı B

1) ol cezîrede olan hâtunları ve altun [B61a] çokluğunu 2) haber vèrdi ol melik dağı nece gemiler tonadup 3) ol âdemi dağı içine aldılar<sup>1</sup> deryâda uzun 4) uzak gezdiler yörüdiler<sup>2</sup> bulunmak kâbil olmadı

### Cezîre-i serendîb

5) ittifâkîdür ki işbu cezîreler<sup>3</sup> çokluk cezîrelerdür 6) bu cezîrelerde bir tađ vardur Ehven dèrler Âdem peygamber 7) ‘aleyhi’s-selâm cennetden çığduğı vağtın işbu 8) tağuğ üzerine ênmişdür şimdi dağı ol 9) mübârek kademlerinüğ ešeri zâhirdür nûr berķ urur 10) baķanuđ gözleri kamaşur ve gâyetle eyü incüler bunda 11) olan denizden çıkar cevâhir yâķut ve elmâs işbu 12) tağda çokdur ve müsâfirler gemilerle bir aylık ve iki 13) aylık ve üç aylık yollardan<sup>4</sup> gelürler şatu bâzâr êdüp 14) yine giderler işbu cezîrenüğ meliki kâdar ekşer vilâyetde 15) mâlı çok ve kıymetlü taşları ve filleri ve ‘askeri 16) çok melik azdan az bulunur dêmişler dağı artuķ 17) tafşîl ašađa<sup>5</sup> cebel-i Serendîbde yazılmışdur 18) ve dağı İbni Verdî kitâbında yazmışdur ki Çîn denizi 19) içinde olan ‘acâyiblerden birisi dağı budur ki kaçan

### [68a]

1) talazı ziyâde olsa deryânüğ içinde ba‘zı kara 2) şekillü şahşlar zâhir olur boyları dörder karış 3) pes gemilerinüğ üzerine çıkarlar dağı otururlar 4) ne kimseyi incidürler ve ne kimseye zararları toķınur<sup>6</sup> 5) ammâ bu kâdar vardur ki bunların zâhir olması mühlük 6) yèller çıķmađa delâlet êder dèdi ve dağı dèdi ki 7) ol denizinüğ bir ‘acâyibi dağı oldur ki Çîn denizinde 8) her yılda bir vađt-ı ma‘lûmda<sup>7</sup> şayyâdlar gelürler 9) misk cânâvârlarını şayd êderler boğazlarlar dağı 10) misk göbeginden alurlar ķan gibidür yerlerinde 11) ašlâ râyihası olmaz tâ yerinden çığduğı gibi<sup>8</sup> 12) râyihası dağı<sup>9</sup> çıķmađa başlar günden güne ziyâde olur 13) tâ gelüp memleketlerine çıkınca dèdi ve dağı ittifâķî- 14) –dür ki Çîn denizinüğ ‘acâyibinden<sup>10</sup> birisi budur ki anda 15) bir rüşen ķuş olur uçar rüşenliğinden 16)

<sup>1</sup> ol âdemi dağı içine aldılar: -B

<sup>2</sup> yörüdiler: -A

<sup>3</sup> cezîreler: cezîre A

<sup>4</sup> yollardan: yoldan A

<sup>5</sup> ašađa: ašađı A

<sup>6</sup> toķınur: doķınur B

<sup>7</sup> vağt-ı ma‘lûmda: ma‘lûm vağıtta B

<sup>8</sup> çığduğı gibi: çığduğları gibi B

<sup>9</sup> dağı: -A

<sup>10</sup> Çîn denizinüğ ‘acâyibinden birisi: Çîn denizinden ‘acâyib birisi A

bakanuñ gözleri<sup>1</sup> kamaşur kimse kâdir degüldür ki **17)** ol kuşa bağa bile<sup>2</sup> vaqtâ ki yukaru yüksek kalçup **18)** uça denizde muhkem esen yeller ve talazlar sâkin **19)** olur bunun böyle olduğı selâmete delâlet

[68b]

**1)** eder dëyü sevinürler<sup>3</sup> andan ol kuşa nazâr eylerler **2)** gâ'ib olmış görürler<sup>4</sup> nereye nereye gittüğini bilmezler [B61b] ve dağı **3)** İbni Verdiyle Kazvîni yazmışlardır ki Çin denizde<sup>5</sup> **4)** bir balık olur ki uzunı üç yüz zirâ' dan artuğ- **5)** –dur cezîre-i vâkvâqdan görünür kaçan kanadlarını **6)** kaldursa bir büyük tağ gibi görünür gemide olanlar- **7)** –dan anı gördükleri vaqtın ziyâde havf eylerler vaqtâ ki yakın gelmelü olsa gemi halkı çıkarlar tavul ve<sup>6</sup> nakkâre çalarlar ve neft<sup>7</sup> atarlar **8)** tâ ki kaçururlar ve dağı ittifâkîdür ki Çin denizinde **9)** büyük kaplubâğalar olur ki her birisinin uzunluğı<sup>8</sup> **10)** yigirmi zirâ' dan artuğdur<sup>9</sup> ve her birisi biñ yumurda **11)** yumurdlar ehl-i Yemen bunların arkasında olan kabından **12)** çanaklar düzerler içinde ta'âm yemekiçün<sup>10</sup> işbu cezîre **13)** cezîre-i vâkvâqa yakındur ve dağı ittifâkîdür ki işbu **14)** denizde yengec olur ki eni bir kalçanca olur kendüni<sup>11</sup> **15)** şudan taşra şöyle sür' atle<sup>12</sup> atar ki karaya düşdüğü **16)** gibi fi'l-ğâl taş gibi olur ve dağı ittifâkîdür ki **17)** deryâ-ı Çinde büyük balıklar olur kim denizden taşra çıkarlar dağı ne kadar büyük fil olursa yerler ve temerrüdet budur ki ve dağı İbni Verdî yazmışdur ki Çin denizinde<sup>13</sup> bir balık olur ki Hebîrâ dërler başdan **18)** gögsine varınca kalçan gibi degirmidür çok gözleri **19)** vardur ammâ gögsinden kuyruğına varınca yılan gibidür

[69a]

<sup>1</sup> gözleri: gözi B

<sup>2</sup> bağa bile: bağa A

<sup>3</sup> dëyü sevinürler: -B

<sup>4</sup> görürler: gitmiş B

<sup>5</sup> denizde: denizinde A

<sup>6</sup> ziyâde havf eylerler vaqtâ ki yakın gelmelü olsa gemi halkı çıkarlar tavul ve: -A

<sup>7</sup> neft: neft A

<sup>8</sup> uzunluğı: büyüklüğü B

<sup>9</sup> yigirmi zirâ' dan artuğdur: yigirmi zirâ' dur ve dağı B

<sup>10</sup> ta'âm yemekiçün: ta'âmlar yerler A

<sup>11</sup> kendüni: kendüsünü B

<sup>12</sup> sür' atle: -B

<sup>13</sup> büyük balıklar olur kim denizden taşra çıkarlar dağı ne kadar büyük fil olursa yerler ve ?? budur ki ve dağı İbni Verdî yazmışdur ki Çin denizinde: -A

1) bundan aşağı<sup>1</sup> uzunı otuz zirâ<sup>2</sup> dur<sup>2</sup> ayakları dağı 2) çokdur ve dağı başından kuyruğına varıncaya degin<sup>3</sup> ol<sup>4</sup> 3) dülgerler bıçkıısı dişleri gibi hep dişlerdür her 4) yıl ol dişler birer qarış uzar demür gibi berkdür 5) ve muhkemdür gemiye dokınsa päreler bir nesneyi urşa 6) iki biçer dedi girdâb ittifâkîdür ki deryâ-yı 7) Çinde girdâb vardur ki ol yerde muttaşıl 8) deniz çevrilüp döner her kıanķı<sup>5</sup> gemi kim anuñ içine 9) düşe hiç andan kıurtulmak yokdur hemân çekzinü yörir<sup>6</sup> illâ meger ki azdan 10) az dedi ittifâkîdür ki hikâyet olındı ki ba<sup>7</sup> zı<sup>7</sup> tüccârdan 11) bir kimse gemiye binüp Çin [B62a] denizi içine sefer sefer eyledi 12) nâgâh giderken bunlaruñ üzerine muhâlif yel esüp<sup>8</sup> 13) gemiyi yollarından döndürdi işbu geminüñ re'isi bir 14) pîr-i a<sup>8</sup> mâ kimse idi<sup>9</sup> ammâ gemi<sup>10</sup> ilminde mâhir idi<sup>11</sup> ve dağı 15) geminüñ içine çok urğanlar ve gemi ipleri taldurmuşdı 16) kendünüñ halkı ya<sup>8</sup> nî gemicileri re'islerine demişlerdür ki 17) işbu ipler yerine metâ<sup>8</sup> yüklense navlunları bize çok 18) fâ'ide idi<sup>12</sup> demişlerdi pes bu re'is deryâ içine 19) gitdükçe gemi içinde olanlara<sup>13</sup> şorardı ki hiç deryâ içinde nesne görür misiz

### [69b]

1) dârdi anlar dağı nesne görmezüz dârdlerdi 2) pes bunuñ üzerine sürüp giderken ol gemi 3) halkı dediler ki uşda deniz üzerinde kara kara kıuşlar 4) gördük deyince ol pîr re'is hemân çağırıp yüzine 5) tabancalar urmağa başladı şübhesüz bildi şimdi 6) helâk oluruz dedi pes ol gemi halkı pîre eyitdiler 7) helâk olmamuza sebep nedür dedi ol re'is 8) eyitdi bir iki sâ'atden şonra âşikâre göresiz 9) dedi pes ol miqdâr zamân geçmedin<sup>14</sup> ol gördükleri

<sup>1</sup> aşağı: aşağı A

<sup>2</sup> zirâ<sup>8</sup> dur: zirâ<sup>8</sup> miqdârı vardur B

<sup>3</sup> varıncaya degin: varınca A

<sup>4</sup> ol: şol B

<sup>5</sup> her kıanķı: kıanķı A

<sup>6</sup> hemân çekzinü yörir: -A

<sup>7</sup> ba<sup>8</sup> zı: -A

<sup>8</sup> esüp: çıkup B

<sup>9</sup> kimse idi: kimseydi B

<sup>10</sup> gemi: ki A

<sup>11</sup> mâhir idi: mâhirdi B

<sup>12</sup> fâ'ide idi: fâ'ideydi B

<sup>13</sup> gemi içinde olanlara: -A

<sup>14</sup> geçmedin: geçüp geçmedi B

10) yere erişdiler girdāb dēdükleri yerde ol gemi- 11) –ler bile<sup>1</sup> dönmege başladılar<sup>2</sup> ve dağı eyitdiler ol qara qara 12) kuşlar şandüğimiz gemiler imiş<sup>3</sup> ki gelmişler bunun içine 13) düşmişler anuñ içinde olan ādemleri helāk 14) olup qara qara yanmışlar biz bunları ırakdan qara qara kuşlar şanmışuz<sup>4</sup> dēdiler dağı cümlesi müteḥayyir 15) olup dirlikden ve bundan ḥalāş olmaqdan 16) ümmidlerini qaṭʿ eylediler andan ol pīr reʿis bunlara 17) dēdi ki eger mällaruñuzuñ yarusını baña vērürseñüz 18) ben dağı mümkün olduqça<sup>5</sup> sizi bundan ḥalāş eylemege 19) saʿ y eyleyem eger Allah Taʿālā dilerse dēdi ol gemi

[70a]

1) ḥalkı dağı rāzıyuz vérelüm dēdiler pes ol 2) pīr reʿis iki büyük şīşe getürdüp içlerini 3) yağla ṭoldurdu dağı deñizüñ içine bıraḳdurdı 4) andan bu iki şīşeye ol<sup>6</sup> kadar balıklar [B62b] üşdi kim 5) ḥadd ü ḥisābı yoḳ andan şonra emr eyledi şol 6) gemilerde quruyup yanup<sup>7</sup> ölenlerden mümkün olduğınca 7) uzun çengāller ile<sup>8</sup> alup getürtdi ol urğanlar 8) ki gemisine<sup>9</sup> qomışdı birer uçlarını ol qurumış 9) ölülere muḥkem baḳladup ve ve birer uçlarını gemisine<sup>10</sup> baḳladı 10) andan şonra anları deñize atdurdı hemān ol balıklar 11) ol ölülere görince bir uğurdan anları yutdılar 12) andan şonra ol reʿis gemisinde olanlara emr eyledi 13) bir uğurdan çağırdılar ve tavullar ve naḳḳāreler ve zencler 14) çaldılar pes bunlar böyle étdükleri gibi balıklar 15) dağı ḥareket édüp qaçmağa başladılar qarınlarında ipler 16) ense baḳlu gemi dağı ḥareket eylemege başladı tā ki 17) girdābdan taşra çıqup ḥalāş oldılar Allah Taʿālāya 18) şükürler eylediler andan şonra ol reʿisi çağırup 19) dēdi ki tēz ipleri kesüñ pes anlar dağı kesdiler

[70b]

1) qurtulup necāt buldılar andan reʿis kendü ḥalkına 2) dēdi ki siz dērdüñüz ki bu ipleri ʿabeş getürdüñüz 3) gördük imdi ol ipler sizüñ dirliğüñüze ve<sup>11</sup> selāmetüñüze 4) sebep oldı dēdi anlar dağı şükr eylediler gitdiler 5) Ḥamduʿllah Qazvīninüñ Nüzhetüʿl-

<sup>1</sup> bile: ki A

<sup>2</sup> başladılar: başlarlar A

<sup>3</sup> gemiler imiş: gemilermiş B

<sup>4</sup> biz bunları ırakdan qara qara kuşlar şanmışuz: -A

<sup>5</sup> olduqça: olduğınca B

<sup>6</sup> ol: şol B

<sup>7</sup> yanup: -A

<sup>8</sup> çengeller ile: çengellerle B

<sup>9</sup> gemisine: gemiye A

<sup>10</sup> gemisine: gemiye A

<sup>11</sup> dirliğüñüze ve: -A

ḳulūb adlu ‘acāyibü’l- 7) maḥlūḳātında yazılmışdur ki Çin cezārelerinde bir dürlü 8) ḥayvān olur ki esbsār dērler başı at başına 9) beḅzer ve gevdesi ādem gevdesine beḅzer ve iki ḳanad- 10) –ları var gözi ērdüğü<sup>1</sup> yere degin uçar gider dēdi 11) ve daḅı dēmişdür ki ol cezārede ādemle ayudan 12) toḅmış bir ḥayvān olur ki ḥırs-sār dērler şekli 13) ve sözi kelecisi ādem gibi ve<sup>2</sup> gevdesi ayu gibi ḳılludur 14) ‘aḳlı ve anlaması ol ḳadar degül ammā ammā söyledüğü vaḳtın 15) tēz tēz söylerler kimse anılayımaz dēdi ve daḅı Ḥamdu ’llah 16) dēmişdür ki cezāre-i baḅr-i Ḥinde bir dürlü ḥayvān 17) olur ki gevdesine bir başı var elleri iki ve ayaḳları 18) dört arḳası iki ādem arḳasınca var ola ya ’nī 19) enlü dēmekdür<sup>3</sup> ve āvāzı āvāzı ḳuş āvāzına beḅzer ekşer

### [71a]

1) seyri ḥayvānlar gibidür dēdi ve daḅı dēdi ki 2) Cezā’ir-i baḅr-i Çinde<sup>4</sup> bir cins ḥayvān olur ki şūreti 3) insāna beḅzer ḳuş gibi iki ḳanadı var uçar 4) ve söyledüğü söz anılanmaz ve büyüklüğünde bēş yaşar 5) oḅlan miḳdārı var ola dēdi deryā-yı Çin 6) [B63a] daḅı bu miḳdār kifāyet olındı

### baḅrū ’l-Hind ve cezā’ire

7) ittifāḳidür ki evvelā arz-ı Hind deryāda ve ḳarada<sup>5</sup> uzun 8) uzaḳ memleketdür deryādan Zenc memleketine ulaşıḳdur 9) ve daḅı deryā-yı Hind bir ulu vāsi‘ denizdür ki 10) büyüklüğünden bu daḅı deryā-yı muḥiṫe ulaşımışdur 11) ve daḅı deryā-yı muḥiṫe ulaşan denizüḅ birisi maḅrīb 12) denizidür yerinde beyān olınsa gerekdür ve daḅı 13) deryā-yı Hindde cezāreler ḥadden ziyādedür ‘acāyib 14) cezāreler daḅı<sup>6</sup> çoḳdur yigirmi biḅ miḳdārı cezāre 15) vardur dērler ve daḅı işbu Hind denizde iki 16) boḅaz çıḳmış gitmişdür ol birisi Ḳulzüm denizidür 17) büyük Fas denizidür ve daḅı işbu cezārelerde 18) dürlü dürlü tā’ifenüḅ nihāyeti yoḳdur pes Hind 19) denizinüḅ meşhūr olan cezārelerden birisi cezāre-i kilsedür<sup>7</sup>

### [71b]

<sup>1</sup> ērdüğü: var daḅı A

<sup>2</sup> ve: -A

<sup>3</sup> ya’ nī enlü dēmekdür: -B

<sup>4</sup> cezā’ir-i baḅr-i Çin: cezā’ir-i baḅr-i Hind B

<sup>5</sup> deryāda ve ḳarada: deryā ve ḳara A

<sup>6</sup> daḅı: -A

<sup>7</sup> cezāre-i kilse: cezāre-i kile B

### 1) Cezîre-i kilse

ittifâkîdür ki işbu cezîre bir büyük 2) cezîredür ki ırmaqları ve ağaçları ve yemişleri 3) çokdur bunda kâfur ağacı dağı vardır ağı 4) söğüd ağacına beşer şunun gibi büyük ağacdur 5) ki gölgesinde yüz kişi dağı artuğ gölgelenür<sup>1</sup> 6) dedi

### cezîre-i câbe

İbni Verdî kitâbında<sup>2</sup> yazmışdur ki işbu 7) cezîre bir büyük cezîredür birinc ve üzüm ve şeker 8) kamışı ve 'ud ağacı çokdur ve dağı<sup>3</sup> bunda olan halkuñ 9) bedenleri âdem oğlanı gibidür ammâ yüzleri gögsinde- 10) -dür ve bu cezîrede bir büyük tağ vardır geceyle 11) üzerinde bir büyük od yanar on beş miqdârı 12) fersağ<sup>4</sup> yêrden görünür gündüz gündüz tütün görünür 13) ve dağı işbu cezîre tağa beş fersağ yêre degin<sup>5</sup> 14) kimse yakın varırmaz eger varsa helâk olur 15) işbu cezîreye mâlik olan meliküñ<sup>6</sup> adına câbetü'l- 16) Hindi dêrler başına geydügi tâc dürrile 17) yâkutıla nefis [B63b] cevherlerle bezenmişdür ve arkasında 18) dağı altun libâs geyer ammâ buta<sup>7</sup> tapucılardur bunda 19) bir cezîre dağı vardır şandal sünbül kâfur bunda

[72a]

### 1) çok olur dedi

### Cezîre-i bertâ'il<sup>8</sup>

ittifâkîdür ki 2) Zenc cezîrelerine yakın bir cezîredür bunda (olan) 3) olan kavmüñ yüzleri kalğan gibidür ve başlarınınuñ 4) saçları at kıyruğı gibidür bunların içinde 5) kıranfil çok olur ve gergedan dağı vardır 6) vaqtâ ki etrâfdan tüccâr metâ' larıyla bunlara gelmelü 7) olsa gemilerle gelürler dağı metâ' larını deniz kenârında 8) başka başka yığa yığa kıorlar<sup>9</sup> dağı kendüler dönerler giderler 9) yarındası şabâh gelürler yine metâ' ları kıatına görür- 10) -ler ki her metâ' uñ yanına bir miqdâr kıranfil kıomışlar 11) dağı gitmişler ve eger metâ' şâhibleri ol miqdâr kıranfilden 12) râzı olursa kıranfili alurlar dağı

<sup>1</sup> gölgelenür: gölgenür A

<sup>2</sup> kitâbında: -A

<sup>3</sup> ve dağı: -A

<sup>4</sup> on beş miqdârı fersağ: on beş fersağ miqdârı B

<sup>5</sup> yêre degin: yêrdür lîkin A

<sup>6</sup> meliküñ: melik A

<sup>7</sup> but: put B

<sup>8</sup> cezîre-i bertâ'il: B nüshasında bu başlık bulunmamaktadır.

<sup>9</sup> yığa yığa kıorlar: yıgarlar A



metā<sup>1</sup> ı anda **13**) qorlar giderler<sup>1</sup> ve eger rāzı olmazlar ise<sup>2</sup> metā<sup>1</sup> ı da qaranfili **14**) de anda qorlar giderler ikinci gūn şabāḥ yine gelür- **15**) –ler qaranfili daḡı artuq bulurlar eger rāzı olurlarsa **16**) alurlar giderler ve eger olmazlar ise<sup>3</sup> yine ikisin **17**) bile qorlar giderler üçüncü üçüncü şabāḥ yine gelürler ol **18**) vaqt rāzı olurlar gerek qaranfili artursunlar gerek **19**) arturmasunlar be-herḡāl rāzı olup qaranfili alup

[72b]

**1)** metā<sup>1</sup> ı anda qorlar giderler ‘ādetleri bunun üzerine- **2)** –dür eger ikisini bile alup gitseler<sup>4</sup> gemilerine qoysalar qādir **3)** olmazlar ki gemileriyle<sup>5</sup> gidebileler tā birisi taşra çıkarup **4)** yérine qoymayınca dēdi ve daḡı ittifāq bunun üzerine- **5)** –dür ki qaranfilūḡ ḡāşşasındandır bir kimesne bunun **6)** yaşını yēye ne qocaya ve ne şaḡalı aḡara yüze **7)** érişürse daḡı ve daḡı ba<sup>6</sup> zı tüccār işbu cezīre- **8)** –ye çıqup bir tā<sup>7</sup> ife gördiler ki yüzleri şaru ve **9)** Türk yüzleri gibi yaşşı ve qulaqları uzun saçları daḡı vardır<sup>6</sup> **10)** ‘avratlar şacı gibi vaqtā ki tüccār anları gördükleri **11)** gibi gözlerinden ḡā<sup>8</sup>’ib olup gitdiler andan şonra **12)** uzun uzaq ol tüccār ol cezīrede ḡayvān alup **13)** qalqdılar hiç qaranfil çıqmadı ki alı gideler<sup>7</sup> şunu **14)** zu<sup>9</sup> m eylediler ki biz anları gördüğümüzden böyle eylediler **15)** néce yıllardan şonra yine evvelki gibi getürüp qor oldılar **16)** ve daḡı ittifāqıdır ki işbu cezīrede bir<sup>8</sup> taḡ vardır **17)** ḡeçeyle ol taḡdan def āvāzı ve zenc ve zurna ve dürlü dürlü āvāzlar ve ‘acāyib şūretler işideler neydügin kimse bilmez<sup>9</sup> **18)** āvāzları gelür<sup>10</sup> ve dērler ki deccāl bu cezīrede olur **19)** dērler

**Cezīretü ’l-qaş**

ittifāqıdır ki Hind cezīrelerinde

[73a]

<sup>1</sup> giderler: -A

<sup>2</sup> olmazlar ise: olmazlarsa B

<sup>3</sup> olmazlar ise: olmazlarsa B

<sup>4</sup> alup gitseler: kesseler A

<sup>5</sup> gemileriyle: -A

<sup>6</sup> daḡı vardır: -A

<sup>7</sup> alı gideler: alup gideler B

<sup>8</sup> bir: -A

<sup>9</sup> ve dürlü dürlü āvāzlar ve ‘acāyib şūretler işideler neydügin kimse bilmez: -A

<sup>10</sup> āvāzları gelür: -B

1) birisi dağı bu<sup>1</sup> ceziredür ki bunda bir büyük yüksek 2) köşk vardır [B64a] ağı billürdan denizde olan müsâfir- 3) –ler ziyâde ırâktan yaldıraduğını görürler kaçan anı gördükleri vaqtın selâmet binâsına geldük dëyü sevinürler<sup>2</sup> ammâ 4) yöresine kimse uğrayamaz<sup>3</sup>

### hikâyet

olındı ki mülük- 5) –den birisi ol köşki varup görmege kaçd 6) êtdi<sup>4</sup> vaqtâ ki ol cezireye vardı erişdi 7) cemîc bedenlerine süstlük vâkîc oldu üzerlerine 8) uyhu galebe eyledi pes ba' zısı evedile merkeblerine 9) binüp dönüp gitdiler<sup>5</sup> anlar kırtuldılar ve ba' zı 10) bir miqdâr te'hir eylediler helâk oldılar ve dağı 11) ittifâkidür ki İskender-i zü'l-ğarneyn aşğâbından ba' zı 12) kimse dëdi ki bu<sup>6</sup> cezirelerüñ ba' zında bir tã'ife gördüm 13) başları kelb başına beñzer iki azu dişleri 14) ağızlarından taşra çıkmış od gibi yanar gemilere çıkar- 15) –lar dağı gemi halkı ile<sup>7</sup> ceng eylerler dëdi ve dağı işbu 16) tã'ifenüñ ceziresinde bir âşikâr yalabur nür gibi bir nesne<sup>8</sup> gördiler 17) meger ol ağı billürdan bir köşk imiş<sup>9</sup> pes İskender-i 18) zü'l-ğarneyn ol köşkten yaña teveccüh eyledi gitdi ki 19) vara anı göre Behrâm ki feylesof-ı Hindîdür

### [73b]

1) İskenderi men' eyledi dëdi ki êy melik-i zamân 2) böyle eylemegi ço her kim ki ol köşki görmege vara 3) üzerine süstlük<sup>10</sup> ve ağırlık ve uyhu gâlib olur 4) dağı çıkmâğa kâdir olmaz da helâk olur dëdi ammâ 5) bu vardır ki işbu<sup>11</sup> cezirede bir yemiş vardır kaçan bir kimse<sup>12</sup> 6) ol yemişden yëse ol süstlük<sup>1</sup> ve ağırlık ve uyhu<sup>2</sup> (andan) 7) andan zã'il olur

<sup>1</sup> bu: işbu B

<sup>2</sup> kaçan anı gördükleri vaqtın selâmet binâsına geldük dëyü sevinürler: -A

<sup>3</sup> uğrayamaz: uğrayumaz B

<sup>4</sup> kaçd êtdi: kaçd eyledi B

<sup>5</sup> dönüp gitdiler: döndiler gitdiler B

<sup>6</sup> bu: -A

<sup>7</sup> halkı ile: halkıyla B

<sup>8</sup> nür gibi bir nesne: -A

<sup>9</sup> köşk imiş: köşkmış B

<sup>10</sup> süstlük: süstlük A

<sup>11</sup> işbu: -A

<sup>12</sup> kimse: kimesne B

dédi<sup>3</sup> ve dağı kaçan gece olsa ol **8**) köşk par par yalabur şabâh olunca çerâğ gibi yanar **9**) kaçan gündüz olsa söyünür dedi ve dağı ittifâkîdür **10**) ki kazı ‘İyâz kitâb-ı şifâda<sup>4</sup> zıkr eyledi Hindde **11**) bir cezîre vardır cezîre-i verd dèrler ol cezîrede **12**) kızıl gül olur ol gülün<sup>5</sup> üzerinde aq hattla lâ ilâhe **13**) illa’llah Muhammeden resûlu’llah yazılmışdur ve dağı ittifâkîdür ki **14**) Hindde üç cezîre vardır biri birine ulaşuq birisinde **15**) her gece ra’ d u berq eksük olmaz **[B64b]** ve birisinde her gece muhkem yel eser ve birisinde<sup>6</sup> gecede **16**) ve gündüzde eger yazda ve eger kışda muttaşıl yağmur yağar **17**) dedi ve dağı İbni Verdî yazmışdur ki Hind deñizinde<sup>7</sup> **18**) bir cezîre vardır halkınun gevdeleri âdem gevdesine **19**) beñzer başları cânavâr başına beñzer deñizün içine

### [74a]

1) talarlar dağı deñiz cânavarlarından her ne<sup>8</sup> bulurlar ise<sup>9</sup> çıkarur- 2) –lar yerler dedi<sup>10</sup>

#### Cezîre-i meskûne

İbni Eşîr Tuñfetü<sup>11</sup>-’acâyibinde **3**) yazmışdur ki müsâfirler dèdiler tañkîkâ işbu cezîre halkıyla altı ay gâyb olurlar ve<sup>11</sup> altı ay âşikâre olur- **4**) –lar<sup>12</sup> dâ’imâ hâlleri böyledür<sup>13</sup> dedi

#### Cezîre-i şaydûn-ı sâhir<sup>14</sup>

**5**) ittifâkîdür ki şaydûn<sup>15</sup> bir melik adıdur işbu **6**) cezîrenün eni ve uzunı bir aylıq yoldur ve dağı işbu **7**) cezîre bir melik-i sâhirün şikâri yeri idi<sup>16</sup> **8**) bu cezîrenün ortasında bir büyük mermer direk üzerinde **9**) bir ‘azîm köşk eylemişdi bu köşkün içi altundan **10**)

<sup>1</sup> süstluq: süstlük A

<sup>2</sup> ve uyhu: -A

<sup>3</sup> zâ’il olur dedi: zâ’il olurdu A

<sup>4</sup> kitâb-ı şifâda: şifâ kitâbında B

<sup>5</sup> gülün: metinde gülnün olarak yazılmıştır.

<sup>6</sup> her gece muhkem yel eser ve birisinde: -A

<sup>7</sup> Hind deñizinde: Hind deñizinin içinde B

<sup>8</sup> deñiz cânavarlarından her ne: deñizde her ne A

<sup>9</sup> bulurlar ise: bulurlarsa B

<sup>10</sup> dedi: -A

<sup>11</sup> müsâfirler dèdiler tañkîkâ işbu cezîre halkıyla altı ay gâyb olurlar ve: -A

<sup>12</sup> âşikâre olurlar: âşikâre görünürler B

<sup>13</sup> dâyima hâlleri böyledür: dâyima böyle olurlar B

<sup>14</sup> sâhir: -A

<sup>15</sup> şaydûn: cezîre-i şaydûn A

<sup>16</sup> yeri idi: yeriydi B

idi cevâhîrle muraşşâ<sup>ç</sup> idi dèrlerdi ki Şaydûn adlı **11**) bir melik sihirde mâhir idi<sup>1</sup> ba<sup>ç</sup>zı Çîn Çîn tâ'ifesi bu melike **12**) muţî<sup>ç</sup> olmuşlardı <sup>ç</sup>acâyib ve ğarâyib işler çok **13**) gösterürdi ba<sup>ç</sup>zı cin bu sâhîri Süleymân <sup>ç</sup>aley- **14**) -hi's-selâma bildürdiler pes Süleymân <sup>ç</sup>aleyhi's-selâm **15**) dağı ol sâhîrûñ üzerine ğazâ eyledi şehrini **16**) ğarâb eyledi kendüzini ve ğalkını helâk eyleyüp niçe- **17**) -lerini esîr eyledi ve dağı ittifâķîdür ki deryâ-yı Hind **18**) içinde olan <sup>ç</sup>acâyiblerden birisi dağı budur ki anda **19**) bir balıķ olur denizden çıkar dağı anda bir cezîre

[74b]

1) vardur ki cezîre-i selâhet<sup>2</sup> dèrler ol cezîrenüñ 2) üzerine çıkar ve yemişlerinden yeyüp <sup>ç</sup>aklı gider 3) andan sonra ol yerün ğalkı<sup>3</sup> balıķları dutarlar dèdiler ki 4) bir dürlü balıķ dağı olur rengi yeşil başı yılan 5) başına beñzer her kim ki ol balıķdan yese nece 6) günlere degin ne ta<sup>ç</sup>âm ister ve ne şü ister ve dağı 7) İbni Verdî yazmışdur ki Bâye dèrler bir balıķ olur ki<sup>4</sup> 8) uzunı yüz zirâ<sup>ç</sup> dur ammâ eni yigirmi zirâ<sup>ç</sup> dur ol<sup>5</sup> arķasında taş gibi 9) nesne vardur at egerine<sup>6</sup> beñzer kaçan<sup>7</sup> gemiye doķınsa gemiyi 10) pâre pâre eyler vaķtâ ki ki ol<sup>8</sup> [B65a] balıģuñ etini bir ķabda 11) bişürsek cümlesi<sup>9</sup> erir yağ olur deryâdan gemiler 12) gelür yağ yerine anı alurlar giderler dèdi ve dağı 13) ittifâķîdür ki deryâ-yı Hindde bir balıķ olur <sup>ç</sup>umde 14) dèrler iki ķanadlı ķanadların açup havâda uçar 15) yüz zirâ<sup>ç</sup> miķdârı uzunı vardur dèrler her ķankı 16) geminüñ üzerine ênse gemi hemân durur başın 17) aşğa<sup>10</sup> eyler kaçan gemi ğalkı ol balıģı uçarken görseler 18) tabıl<sup>11</sup> ve borı çalup ğayķırlar ol balıķ dağı kaçır 19) gider<sup>12</sup> ve dağı Senksâne/ Seksâze? Ħamdu'llah Ķazvinînüñ<sup>13</sup> Nüzhetü'l-ķulûbda yaz(ıl)mışdur ki cezîre-i

[75a]

<sup>1</sup> mâhir idi: mâhirdi B

<sup>2</sup> cezîre-i selâhet: cezîre-i selâğat B

<sup>3</sup> yerün ğalkı: -A

<sup>4</sup> ki: -A

<sup>5</sup> eni yegirmi zirâ<sup>ç</sup> dur ol: -A

<sup>6</sup> eger: eyer B

<sup>7</sup> kaçan: -A

<sup>8</sup> ol: -A

<sup>9</sup> cümlesi: cemî<sup>ç</sup> si B

<sup>10</sup> aşğa: aşğı A

<sup>11</sup> tabıl: tavul B

<sup>12</sup> kaçır gider: çıkar gider A

<sup>13</sup> Senksâne/ Seksâze?? Ħamdu'llah Ķazvinînüñ: -A

1) baħr-i Hindde bir cins ĥayvān olur ki başı kelb başına 2) beñzer ve gevdesi ādem gevdesine beñzer ve iki yüzi 3) vardır yüzünüñ birisi kelb yüzine beñzer ve birisi ādem 4) yüzine beñzer yürüdüğü yerde ĥayvānāt yer ve ba‘ zı 5) ĥayvānlar olur ki buña ġālib olurlar daħı anlar bunları 6) yer dēdi ve yine Nüzhetü’l-ķulūbda yazılmışdur ki Hind 7) cezirelerinde bir cins ĥayvān olur ki yüzi ādem yüzine 8) beñzer ve gevdesi ķaplubaġa gevdesine beñzer iki uzun 9) ķanadları<sup>1</sup> daħı olur<sup>2</sup> dēdi ve daħı<sup>3</sup> işbu deryāda ba‘ zı 10) büyük ķaplubaġalar olur ki gördüğün vaķt şanasın 11) bir ceziredür dēdi dabbe-i cehārser<sup>4</sup> Nüzhetü’l-ķulūbde yazılmışdur ki 12) deryā-yı Hindde bir cānavar vardır ki<sup>5</sup> dört başı 13) iki ķanadı var āvāzı ķorķınç dā’imā yēdüğü 14) ĥayvānlardır vaķt olur ki bir ay miķdārı taşra<sup>6</sup> ķaraya 15) çıkar ne yēyeceğin bilmez dēdi ve daħı ol deryāda 16) cezā’ir ve ķavaķ ĥudūdında balıķlar olur ki uzunluġı 17) yüz ķulacdur ve iki yüz ķulaca deġin olur 18) gemide olanlar o balıķlardan ziyāde ķorķarlar ve daħı 19) dēdi ki deryā-yı Hindde ba‘ zı<sup>7</sup> balıķlar olur ki ādem şaķalı

[75b]

1) gibi şaķalı<sup>8</sup> olur ve gevdesi balıķdur dēdi

#### **Baħr-i Fars ve cezā’ire**

2) ittifāķīdür ki deryā-yı Fars deryā-yı Hindden aķup 3) şimāl tarafına ve Sind şehrlerinden ve Mikrān ve Kermān 4) Farsa varup<sup>9</sup> tā ‘Abādan ķurbına Eyleme varınca 5) nihāyet bulmuşdur andan dōni vērmişdür cenūb 6) tarafına bilād-ı baħriyyeye<sup>10</sup> ve arz-ı Yemāmiye ve ‘Ummāna ve Yemene belki 7) tā yine baħr-i Hinde ulaşmışdur dērler ve daħı dēmişlerdür ki 8) işbu Fars deñizinin [B65b] uzunu dört biñ dört yüz 9) fersaħdur ki on üç biñ iki yüz<sup>11</sup> mil olur baħrū’l-aħżer 10) dēdükleri budur mübārek deñizdür ĥayrātı ve berekātı ve selāmeti 11) ziyādedür talaz ve ĥareketi ġayrilerine nisbet azdan azdur<sup>12</sup> 12) ‘acāyib ve ġarāyib çoķdur ve daħı bunda olan irü incüler bir 13) yerde yoķ dēmek cāyizdür

<sup>1</sup> ķanādları: ķanātları B

<sup>2</sup> olur: var B

<sup>3</sup> ve daħı: -A

<sup>4</sup> dēdi dabbe-i cehārser: -A (silik)

<sup>5</sup> vardır ki: olur ki B

<sup>6</sup> taşra: -A

<sup>7</sup> ba‘ zı: -A

<sup>8</sup> şaķalı: -A

<sup>9</sup> varup: uġrayup B

<sup>10</sup> bilād-ı baħriyyeye: -A (boşluk)

<sup>11</sup> on üç biñ iki yüz: on üç biñ iki A

<sup>12</sup> azdur: az A

ve dağı bu deryānuđ içinde **14)** olan cezāirelerde dürlü dürlü yāqutlar altunlar ve gümüşler **15)** ve demür ma‘denleri ve ‘açık ve dürlü dürlü gökçek koğular **16)** ziyādedür derinligi yétmiř ve seksen zīrā‘dur<sup>1</sup> dērler

### 17) Cezāire-i keykāvus<sup>2</sup>

ittifākidür ki işbu cezāire deryā-yı **18)** Fars cezāirelerinden birisidür işbu cezāire bir büyük **19)** cezāiredür ki ĥalkı çok levnleri ağ artları ‘üryān

### [76a]

**1)** ve ‘avratları ağac yaprağını setr edinmişlerdür ve ta‘ām- **2)** –ları tāze miskdür ve Hindistān cevizidür<sup>3</sup> ve tağ **3)** üzümüdür ve mālları demürdür şatu bāzārları **4)** anuğladur<sup>4</sup> nēte ki ekşer yerlerde şatu bāzār altunla **5)** ve gümüş ile<sup>5</sup> olduğı gibi zīrā demür ol yerlerde kıymetlü- **6)** –dür memālikden tüccār anlara demür getürüp ‘anberile **7)** değişürler dağı alurlar giderler<sup>6</sup>

### Cezāire-i fāmis<sup>7</sup>

ittifākidür ki işbu fāmis **8)** cezāiresinde bir cezāire vardur ki bunun içinde olan **9)** ĥalk ne var ise<sup>8</sup> altı ay gā‘ib olurlar hiĥ belürsüz **10)** olurlar giderler ve altı ay āřikāre zāhir olurlar **11)** ve ba‘zı müsāfirler<sup>9</sup> dēdiler ki bir vağtda işbu deryā ziyāde ıztırāb **12)** vērüp ziyāde şaynadı anı gördük nāgāh bir pīr **13)** ağ şağallu başında ağ dülbend arķasında yeşil řaftān **14)** gēyer çıķa geldi dağı ol esen yēl şarafına şurdı da **15)** dēdi ki

وَعَلِمَ مَا فِي الصُّدُورِ وَالْجَبَلِ كَمَا بَدَّرْتَهُ أَنْ يَفُورَ 16) سُبْحَانَ مَنْ دَبَّرَ الْأُمُورَ وَقَدَّرَ الْمَقْدُورَ

**17)** böyle dēdi dağı yörün şu cānibe gidüñ<sup>10</sup> dēdi řarķla **18)** řimāl arasını gösterdi tā<sup>11</sup> bir tağ kenārına eřiřseñüz **19)** gerekdür ol tağdan yaña **[B66a]** yörün helāk olmağdan kırtulasız

<sup>1</sup> zīrā‘dur: zīrā‘ vardur B

<sup>2</sup> cezāire-i keykāvus: cezāire-i lenķābūs?? B

<sup>3</sup> Hindistān cevizidür: Hindistān şozıdur B

<sup>4</sup> anuğladur: bunuğladur B

<sup>5</sup> gümüş ile: gümüşle B

<sup>6</sup> dağı alurlar giderler: -A

<sup>7</sup> cezāire-i fāmis: cezāire-i ķāms?? B

<sup>8</sup> var ise: varsa B

<sup>9</sup> ba‘zı müsāfirler: ba‘zılar A

<sup>10</sup> gidüñ: -A

<sup>11</sup> tā: -A

## [76b]

1) inşâ 'llâh dēdi biz daḡı aḡa selām vērüp dēdüḡi 2) ṡarafa gitdik ṡaḡiḡ bildük ki ol bize yolu ṡalı vēren 3) Ḥızır 'aleyhi 's-selāmdur pes gitdik bu cezāireye 4) ēriṡdik ḡalkınuḡ yüzleri uzun ellerinde altun 5) 'aşāları var aḡa ṡayanurlar yēdükleri bādemdür<sup>1</sup> pes bir ay miḡdārı 6) ol cezāirede ṡurduḡ ol altun degeneklerden çok degenek<sup>2</sup> elümüze 7) girdi alduḡ alduḡumuza ḡiç kimesne nesne dēmedi 8) pes ol miḡdār ṡurduḡumuzdan ṡonra muvāfiḡ yēl çıḡdı 9) gemiye girüp gitdik tā Ḥızır 'aleyhi 's-selām dēdüḡi 10) yēre varduḡ ḡalāṡ olup çıḡdıḡ dēdi<sup>3</sup>

## Cezāire-i ṡubrān

11) ittifākīdür ki iṡbu cezāire bir cezāiredür yēmiṡleri 12) ve ırmaḡları ve çeṡmeleri ziyādedür bu cezāire ḡalkınuḡ 13) gevdeleri ādem gevdesine beḡzer ammā baṡları kelbler<sup>4</sup> 14) ve yırtıcı cānavarlar baṡına beḡzer ve daḡı bu cezāirede bir 15) ırmaḡ vardır ki ṡuyı ziyāde aḡdur kenārında bir büyük 16) aḡac vardır ki İbni Verdī dēyiṡine ḡöre ḡölgesinde 17) beṡ yüz miḡdārı kimse ḡölgelense olur dēdi 18) ve daḡı dēdiler ki iṡbu aḡacda her dürlü yēmiṡ vardır 19) yēmelüdür her yēmiṡ baldan ve šekerden ṡatludur ve her yēmiṡün

## [77a]

1) bir lezzeti var ve her yēmiṡ daḡı tere yaḡından yumṡaḡ 2) ve ḡoḡusu miskden<sup>5</sup> ziyāde ve aḡaçlarınuḡ yapraḡları<sup>6</sup> ḡarīrden 3) yumṡaḡ ve daḡı iṡbu aḡac ḡüneṡ seyr eyler iken<sup>7</sup> seyr eyler 4) ḡaçan ḡüneṡ ṡoḡsa bu daḡı zāhir olur ḡüneṡ ḡalḡduḡça 5) bu daḡı ḡalḡar öyle vaḡtına varınca ve daḡı öyleden ṡonra 6) ḡüneṡ ēndükçe bu daḡı ēner tā ḡüneṡ ḡurüb eyledüḡi gibi 7) bu aḡac ḡāyb olur her ḡün böyledür taḡḡiḡ İskender-i 8) zü'l-ḡarneyn aṡḡābından ba'zı kimesne ol cezāireye 9) vardılar ol aḡacı ḡördiler yēmiṡlerinden ve yapraḡlarından çok nesne cem' ēdüp aldılar<sup>8</sup> İskendere ilettiler hemān 10) İskendere ol yēmiṡleri ve yapraḡları<sup>9</sup> ilettdükleri gibi<sup>10</sup> ol ileden 11) kimselerün arḡasına ziyāde büyük

<sup>1</sup> yēdükleri bādemdür: -A

<sup>2</sup> çok degenek: -A

<sup>3</sup> dēdi: -A

<sup>4</sup> kelbler: kelb A

<sup>5</sup> miskden: müṡkden B

<sup>6</sup> yapraḡları: yapraḡı A

<sup>7</sup> seyr eyler iken: seyr eylerken B

<sup>8</sup> aḡacı ḡördiler yēmiṡlerinden ve yapraḡlarından çok nesne cem' ēdüp aldılar: -A

<sup>9</sup> yēmiṡleri ve yapraḡları: yēmiṡden A

<sup>10</sup> ilettdükleri gibi: İletdüḡi ḡinde B

çamçılarla urdılar **12)** [B66b] şöyle ki büyük çamçıyla urduklarını anladılar ne uranı **13)** gördiler ve ne kim idüğini<sup>1</sup> bildiler ve dağı çağırdılar ol **14)** ağacdan alduklarınıuzı yerine iledüñ dediler hiç **15)** kimse te' aruz edemeyüp gemilere bindiler ol alup **16)** getürdüklerini<sup>2</sup> getürdüklerini<sup>2</sup> yine iletdiler andan gelüp gitdiler

### Ceziretü'l- 17) 'ubbād<sup>3</sup>

İbnî Eşirle İbni Verdî yazmışdur ki işbu **18)** cezire bir<sup>4</sup> büyük ceziredür<sup>5</sup> İskender-i zü'l-ğarneyn ol **19)** cezireye vardı halkına bağıdı<sup>6</sup> gördi 'ibadet

[77b]

1) eylemekden<sup>7</sup> şöyle kurmuşlar ki hemân çara<sup>8</sup> kemer gibi olmuşlar **2)** pes İskender İskender anlara selâm vèrdi anlar dağı İskenderün **3)** selâmın aldılar pes İskender anlara şordı ki ey **4)** çavm işbu yerde dirliğünüz nenün üzerindeür ne **5)** yersinüz ve ne içersinüz dedı anların cevâbı **6)** bu<sup>9</sup> oldı ki balıqdan ve nebâtâtdan ne naşib olursa<sup>10</sup> **7)** anı yerüz dağı işbu çatlu şudan içerüz dağı Allah Ta'âlâya **8)** şükr eylerüz dediler<sup>11</sup> pes İskender anlara dedı ki bundan **9)** ucuzluk ve bolluk ve bundan gökçek yerlere naql eyleyüp **10)** varsañuz yeg degül midür dedı anlar eyitdiler biz anları **11)** atmazuz dediler ve bizüm çatımızda bir cezire vardur cemî' **12)** 'âlem halkı bu cezireye gelse içinde olanla ğanı olup **13)** gidelerdi İskender bunlara eyitdi ki ol cezire ne **14)** yerdedür anlar eyitdiler<sup>12</sup> şol dereye toğru git uzun- **15)** -luğınuz ve eninüz nihâyeti yoğdur incüler ve dürlü dürlü **16)** yâğutlar kimi şaru ve kimi gök ve zebercedler ve şol **17)** cevheri taşlar ki dünyâda kimse görmiş degüldür **18)** dediler andan İskender dağı ol derenün kenârından **19)** gitdiler tâ bir düz<sup>13</sup> vâsi' yere çığıdılar ki her cânibine göz érmez

<sup>1</sup> kim idüğini: kimdüğini B

<sup>2</sup> getürdüklerini: geldüklerini A

<sup>3</sup> ceziretü'l-'ubbād: ceziretü'l-'ıyād/ 'ubād?? B

<sup>4</sup> bir: -A

<sup>5</sup> ceziredür: cezire vardur A

<sup>6</sup> bağıdı: vardı A

<sup>7</sup> 'ibadet eylemekden: 'ibadet eymege A

<sup>8</sup> çara: -A

<sup>9</sup> bu: şu B

<sup>10</sup> olursa: oldıysa A

<sup>11</sup> dediler: dedı A

<sup>12</sup> biz anları 11) atmazuz dediler ve bizüm çatımızda bir cezire vardur cemî' 12) 'âlem halkı bu cezireye gelse içinde olanla ğanı olup 13) gidelerdi İskender bunlara eyitdi ki ol cezire ne 14) yerdedür anlar eyitdiler:

-B

<sup>13</sup> düz: -A



## [78a]

1) dürlü dürlü ağaçlar ve dürlü dürlü yemişler ve dürlü 2) dürlü çeçekler ve dürlü dürlü kuşlar ve ırmaqlar 3) ve çimen gülzârlar ve dağı işbu derenüñ içinde cevâhir- 4) –ler vardur ki bağanuñ gözleri kamaşur İskender 5) bunları görüp ta‘accüb eyledi dödiler ki dünyâda<sup>1</sup> hiç 6) ziyâde buncılayın gördüñ mi İskender dödî görmedüm 7) andan sonra dönüp gitmek istedüm dödiler ki 8) işbu derenüñ içinde olan cevâhirlerden diledüğüñ 9) kadar al git dödiler İskender anlardan bir nesne 10) alup gitmedi

## Cezîretü'l- hûkemâ

İbni Verdî Hâridetü'l-‘acâyibinde 11) yazmışdur ki deryâ-yı Farsda işbu cezîre bir 12) büyük cezîredür ki İskender aña dağı varmışdur 13) halkınuñ libâsları [B67a] ağac yapraklarından idi<sup>2</sup> ve evleri 14) taş kovuqları idi<sup>3</sup> pes İskender bunlara hikmetden 15) şordı bunlar dağı gökcek cevâb vërdiler dağı 16) anlara dödiler ki havâyicüñüze müte‘allık benden ne dilerseñüz 17) dileñ anlar dödiler ki dünyâda bâkî tıracağumuz 18) bilür misin İskender dödî ki tahkîk ben kendü nefesüm 19) bâkî tıracağın ve nefesümden bir nefes ziyâde olacağın

## [78b]

1) bilmege kâdir degülem kanda kaldı sizüñ bâkî tıracağunuzı 2) bilmek dödî ve dağı ol halkuñ pîrlerinden ba‘zısı 3) İskendere dödiler ki bizüm ‘ömrümüzden ne bâkî kaldıysa 4) anuñ şihhatinden bize haber vër şöyle sağ u selâmet 5) geçe mi ve yâ geçmeye mi İskender dödî ki anı bilmege dağı 6) kâdir degülem ve dağı<sup>4</sup> İskendere<sup>5</sup> dödiler ki biz senden nesne dilemezüz 7) ne kadar kâdir olursan var bizden ferâgat eyle 8) dödiler ve dağı bu halk cümle İskenderüñ ‘askeri 9) çokluğına ve ululuğına bakdılar kaldılar gördükleri 10) var idi<sup>6</sup> ammâ bunlaruñ arasında fuqarâdan bir pîr-i fâni<sup>7</sup> baş kaldurup 11) hiç bu<sup>8</sup> ‘askere bakmadı heman başın aşğa<sup>9</sup> eyledi dağı 12) tırdı İskenderüñ bu pîr ma‘lûmı oldı

<sup>1</sup> dünyâda: -A

<sup>2</sup> yapraklarından idi: yapraklarındandı B

<sup>3</sup> kovuqları idi: kovuqlarıydı B

<sup>4</sup> dödiler ki bizüm bâkî kalan ‘ömrümüzden haber vër ki ne kadar kalmışdur bize bildür İskender anlara dödî ki ben kendü rûhum bilmezem ki ne zamâna degin tıra kanda kaldı kim sizüñ bilem pes anlar: -A

<sup>5</sup> İskendere: -A

<sup>6</sup> var idi: vardı B

<sup>7</sup> fuqarâdan bir pîr-i fâni: bir pîr A

<sup>8</sup> bu: -A

<sup>9</sup> aşğa: aşığı A

pes **13)** İskender ol p̄ire d̄edi ki saña noldı ki halk **14)** baḫduḡı nesneye baḫmazsın d̄edi ol p̄ir eyitdi **15)** senden öñürdi bir ‘aceb melik<sup>1</sup> görüp ṭururam benüm **16)** saña ve senün meliküne naḡar eylemege gözüm varmaz d̄edi **17)** İskender d̄edi ki ol melik kimdür ve nece öldi ol **18)** p̄ir d̄edi ki bizüm bir<sup>2</sup> p̄adiṣāhumuz var idi<sup>3</sup> bir daḡı fuḡarādan bir **19)** faḡir var idi<sup>4</sup> ikisi daḡı bir günde āḫirete gitdiler

[79a]

**1)** nece zamān ḡaşd eyledüm<sup>5</sup> ki bunlaruḡ maḡberelerini görem **2)** vardum p̄adiṣāḡ ḡanḡısıdur ve miskin ḡanḡısıdur **3)** bilimedüm d̄edi İskender daḡı bunları işidüp **4)** vardı yolına gitdi ve daḡı ittifaḡidür ki deryā-yı **5)** Farsda olan ‘acāyiblerden birisi daḡı [B67b] budur ki anda **6)** bir ḡuş olur atasına ve anasına<sup>6</sup> ziyāde ḡürmet **7)** eyler ḡattā atası anası<sup>7</sup> p̄ir olsalar ṭurmaḡa ve uçmaḡa **8)** ‘āciz olsalar yavrılarından iki yavrısı birer birer arḡalarına **9)** alup götürürlerdi daḡı bir em̄in yere iledürlerdi **10)** daḡı otlaḡdan ve balḡıḡdan anlara yataḡ yapı v̄erürler **11)** azıḡ ve ṣu götürürler tā anlar ölinceye deḡin böyle **12)** beslerler ve eger ol besleyen yavrılar atalarından analarından **13)** öñürdi gitseler iki yavrılar daḡı anlarḡılayın ēderlerdi **14)** d̄edi daḡı ittifaḡidür ki ol deryāda balıḡ olur ki **15)** baṣı d̄ört köṣelü aḡzı yumuḡ ḡiç açmaz ve daḡı ittifaḡi- **16)** -dür ki anda bir balıḡ daḡı olur ki<sup>8</sup> yüzi ādem yüzine beḡzer **17)** gevdesi balıḡ gevdesine beḡzer yüzinde ḡara ḡara beḡleri<sup>9</sup> beḡleri<sup>9</sup> **18)** vardur ṣu yüzinde ḡāḡ görinür ḡāḡ ḡāyb olur **19)** ve daḡı ittifaḡidür ki anda bir balıḡ daḡı olur deḡizün yüzine ḡıḡar ḡaçan balıḡ ḡayri<sup>10</sup> ḡayvān görse deḡiz ḡayvānlarından aḡzını açar

[79b]

**1)** anlardan ba‘zısı gelürler anuḡ aḡzına girerler ol balıḡa **2)** ḡızā olurlar ve daḡı ittifaḡidür ki ol deḡize bir ḡayvān **3)** olur ki ṣudan ḡaraya otlamaḡa ḡıḡar ol ḡayvānuḡ **4)** aḡzından ve burnından odlar ḡıḡup çevresinde olan **5)** nebātātı hep yaḡar ḡaçan ol yerlere

<sup>1</sup> ‘aceb melik :Ta‘ accüb ēdicek melik B

<sup>2</sup> bir: -A

<sup>3</sup> var idi: vardı B

<sup>4</sup> var idi: vardı B

<sup>5</sup> nece zamān ḡaşd eyledüm : Nece zamāndan ṣoḡra ḡaşd eyledüm B

<sup>6</sup> atasına ve anasına: anasına B

<sup>7</sup> atası anası: anası B

<sup>8</sup> anda bir balıḡ daḡı olur ki: anda balıḡ olur ki A

<sup>9</sup> ḡara ḡara beḡleri: ḡara beḡleri A

<sup>10</sup> ittifaḡidür ki anda bir balıḡ daḡı olur deḡizün yüzine ḡıḡar ḡaçan balıḡ ḡayri: -A

kimse uğrasa **6)** görürler kim yanmış yer vardır bilürler kim ol hayvân **7)** denizden çıkup buraya otlamağa gelmişdür ve dağı **8)** ittifaķidür ki ol denizde bir balık olur қanadları **9)** vardır uçar her gece denizden uçup қaraya otlamağa gelür<sup>1</sup> **10)** şabâh gün toğıncaya degin otlar andan şonra **11)** uçar denize gider ve dağı ittifaķidür ki Fars denizinde **12)** dağı bir girdâb vardır vaķtâ ki gemiler buraya **13)** düşseler hemân tutar<sup>2</sup> қalır ve dağı bu denizde olan **14)** girdâb gâyetle şa'bdur deriñdür ve şovuқdur<sup>3</sup> hiç bundan қurtulmaқ **15)** olmaz ol ikisi ki birisi Çin denizinde birisi Hind denizinde **16)** olan girdâblar anlar azdur<sup>4</sup> nece gemiler anlardan қurtulmuşlar- **17)** –dur

### **Baħr-i 'ummân ve cezîreleri beyânındadır<sup>5</sup>**

[**B68a**] deryâ-yı 'ummân deryâ-yı **18)** Farsdan bir kıta'cdur bu deryâda çok 'acâyibler<sup>6</sup> ve ğarâyib- **19)** –ler vardır dürlü dürlü şekiller ve<sup>7</sup> yılanlar vardır ba'zı yılan

### **[80a]**

1) olur ki yüz zirâ' olur az eksük olur **2)** ve dağı baħr-i 'ummânda büyük қaplubâğa olur ki uzunı **3)** yigirmi zirâ' olur қarnında biğ miқdârı yumurda **4)** olur<sup>8</sup> ve dağı bunun içinde dağı iri iri<sup>9</sup> gökcek **5)** incüler<sup>10</sup> çok olur ve bunda ma' mür cezîreler çokdur

### **6) cezîre-i ħârek**

ittifaķidür ki işbu cezîre bir büyük **7)** cezîredür ve ma' mürdür gâyetle eyü incüler bundan **8)** çok çıkar

### **cezîre-i sulṭî**

İbni Eşirle İbni Verdî yazmış- **9)** –dur ki işbu cezîre bir büyük cezîredür ki bunun **10)** içinde olan қavmüñ söyledükleri ve inildüleri<sup>11</sup> iraqdan işidilür **11)** ammâ yakın gelinse

<sup>1</sup> gelür: -A

<sup>2</sup> tutar: dutar B

<sup>3</sup> ve şovuқdur: -A

<sup>4</sup> hiç bundan қurtulmaқ 15) olmaz ol ikisi ki birisi Çin denizinde birisi Hind denizinde 16) olan girdâblar anlar azdur: -B

<sup>5</sup> baħr-i 'ummân ve cezîreleri beyânındadır: faşl-ı baħr-i 'ummân ve cezâ'ir ve 'acâyib B

<sup>6</sup> 'acâyibler: 'acâyib A

<sup>7</sup> şekiller ve: -A

<sup>8</sup> olur: bulunur B

<sup>9</sup> iri iri: iri A

<sup>10</sup> incüler: incü A

<sup>11</sup> ve inildüleri: -A

söyleşdikleri işidilür söyleşen **12)** kimlerdür görünmez ol t̄âyife<sup>1</sup> cinnüñ mü'minleridür d̄erler kaçan **13)** bir ġarib bunlara gelse ulaşsa<sup>2</sup> üç güne deġin **14)** ol ġaribe yeyeceġin azuġın getüri v̄erürler<sup>3</sup> kaçan ol ȳerine ve yurdına **15)** gitmek dilese bir gemiye bindürürler bindürürler ve mekânına iledi v̄erürler **16)** ve daġı yazmışdur ki bir cezire daġı<sup>4</sup> vardur anda bir aġac var- **17)** –dur ki yemişi ġurmadur b̄ademe beñzer şıfatda ve mişdarda **18)** ġabuġıyla ȳerler şekerden şatludur her derde devā- **19)** –dur ve daġı erenlerden ve ġātunlardan her kim ki<sup>5</sup> ol

[80b]

1) yemişden yeře t̄azeligi ve ġüzelligi<sup>6</sup> ve yigitligi ġünden ġüne 2) ziyāde olur řac ve řaġal aġarmak ve za'if olmak **3)** ve s̄üst olmak olmaz<sup>7</sup> ve eġer bir kimse<sup>8</sup> p̄ir iken ġuvveti **4)** gitmiş iken ve şacı řaġalı aġarmıř iken<sup>9</sup> yeře fi'l-ġāl **5)** ġuvveti yigit ġuvveti gibi olur ve şacı řaġalı daġı **6)** ġararur hemān yigit gibi t̄āze olur ġikāyet olındı **7)** ki Hind meliklerinden birisi bu ġurmanuñ çekirdegini **8)** dikdi yapraġ v̄erdi ammā ġurma v̄ermedi d̄edi

9) cezire-i ġāřek<sup>10</sup>

ittifākīdür ki işbu cezire ġays **10)** ceziresi ġurbında bir ceziredür bunuñ ġalkı cenge ġā'im- **11)** –lerdür ġuřuřan deryānuñ üzerinde şururlar daġı **12)** [B68b] ġılıclarıyla ġarb u ġıtāl eylerler n̄ete ki s̄ā'ir ġalk şu **13)** üstinde ceng ētdükleri gibi ġikāyet olındı ki **14)** Hind meliklerinden birisi ba'zı mülke gemiyle Hindī ġökcek **15)** cāriyeler hedāye ġönderdi vaġtā ki varup<sup>11</sup> cezireye ġıġduġları vaġtın<sup>12</sup> **16)** ol cāriyeler ba'zı mařlaġatlarına uyup ȳoriyü v̄erdiler **17)** hemān ol ġinde ol cāriyeleri ġapup vardılar **18)** nikāġlandılar anlardan z̄ürriyyetler ġāřıl eylediler cezire-i **19)** ġāřek ġalkı anlardur cinn t̄ā'ifesinden ġāřıl

[81a]

<sup>1</sup> t̄âyife: -A

<sup>2</sup> gelse ulaşsa: gelüp ulaşsa B

<sup>3</sup> yeyeceġin azuġın getüri v̄erürler: yeyeceġin v̄erürler A

<sup>4</sup> daġı: -A

<sup>5</sup> her kim ki: her kişi A

<sup>6</sup> ve ġüzelligi: -A

<sup>7</sup> s̄üst olmak olmaz: s̄üstluġ herġiz olmaz B

<sup>8</sup> bir kimse: bir kimesne B

<sup>9</sup> aġarmıř iken: aġarmıřken B

<sup>10</sup> cezire-i ġāřek: Cezire-i ġāřker A

<sup>11</sup> varup: -A

<sup>12</sup> cezireye ġıġduġları vaġtın: cezireye ġıġdılar A

1) olmuşlardır

### Cezîre-i kandaḥ

ittifākîdür ki işbu cezîre- 2) nüh üzerinde bir yeşile mâ'îl aḳ mermerden bir şanem êtmîş- 3) –lerdür gécende ve gündüzde dâ'imâ gözlerinden yaş 4) aḳar kaçan yêl esse ol şanemüh içine<sup>1</sup> girer daḥı 5) ' acâyib incecük âvâzlar vèrür anda varan müsâfirler 6) dèdiler dèdiler ki ol şanemi biz gördük kendüye tapanların 7) üstine<sup>2</sup> aḳlardı ve gözlerinden yaş aḳardı ve ba'zı 8) melik<sup>3</sup> ol şaneme tapanların üzerine vardı 9) ğazâ eyledi<sup>4</sup> kimin kırdı ve ve kimin<sup>5</sup> esîr eyledi ve daḥı kaçd eyledi ki ol 10) şanemi pâreleye hiç bir âlet ile<sup>6</sup> kâdir olmadı ki kesüp 11) pâreleye her kaçan kim ol şanemi ururlardı ol<sup>7</sup> âlât şıçrardı 12) yine urana tōkınurdu<sup>8</sup> gördiler olmaz hâli üzerine 13) koyup gitdiler

### cezîre-i dihlân<sup>9</sup>

ba'zı kitâbda dîlân dèmiş- 14) –ler ittifākîdür ki dehlân bir şeytândur insân 15) şûretinde deve kuşu gibi bir kuşa binmişdür ol 16) cezîrede gezer yörir âdem oḳlanını arar ki yeye 17) ve daḥı dèdiler ki âdem bir vaḳtda deñizden bir gemi 18) geldi ol gemi ḥalkı anı gördiler ki âdem oḳlanıdır 19) eyle şandılar aña çağırdılar gel dèyü ol daḥı gelüp

[81b]

1) anlarla ceng eylemege başladı [B69a] cengde muḥkem tırup 2) daḥı bir büyük âvâzla şöyle ḥaykırdı ki anların 3) ' aḳılları gidüp yüzleri üstine<sup>10</sup> düşdiler 4) pes ol gemi ḥalkının içlerinde bir du'âsı maḳbûl 5) şâlih kişi var idi<sup>11</sup> hemân ol ḥinde ol şeytânın 6) üzerine du'â eyledi Allah Ta'âlâ anın du'âsı sebebiyle 7) ol şeytânı helâk eyledi pes ol 'azîz daḥı ol 8) gemiyle mâlları ve kumaşları<sup>12</sup> murâdları tarafına alup yöriyü vèrdiler

### 9) cezîre-i serendüse

<sup>1</sup> içine: içinde A

<sup>2</sup> üstine: üzerlerine B

<sup>3</sup> melik: mülük B

<sup>4</sup> vardı ğazâ eyledi: varup ğazâ eyledi B

<sup>5</sup> kırdı ve kimin: -A

<sup>6</sup> âlet ile: âletle B

<sup>7</sup> ol: -A

<sup>8</sup> tōkınurdu: doḳınurdu B

<sup>9</sup> cezîre-i dihlân: cezîre-i dihlûn B

<sup>10</sup> üstine: üzerine B

<sup>11</sup> var idi: vardı B

<sup>12</sup> mâlları ve kumaşları: kumanların A

İbni Eşirle İbni Verdî yazmışdır ki **10)** işbu cezîre bir büyük ma‘ mûre cezîredür ki ırmağları ve ağaçları ve yemişleri<sup>1</sup> nihâyetsüzdür<sup>2</sup> ve dağı halkınun çatında altunun **11)** kıymeti yokdur hattâ kabları ne ki varsa altundur silâhları altundur<sup>3</sup> ve hazîne- **12)** –leri altundur ve dağı ittifâkîdür ki ‘ anber-i hâliş işbu **13)** baħr-i ‘ummānun dibinde biter nête ki panbuğ yerde bitdügi gibi **14)** vaqtâ ki deñiz<sup>4</sup> hareket êdüp qaynasa<sup>5</sup> ‘anberi taşra **15)** birağur vaqt olur ki büyük balıklar deñizün<sup>6</sup> dibinde **16)** ‘anberi yer dağı helâk olurlar uç günden sonra **17)** ol balık şu yüzine çıkar gemi halkı ol balığı şu üzerinde<sup>7</sup> **18)** bulurlar dağı çengâller ile çeke çeke deñiz kenârına **19)** getirürler andan sonra qarnını yararlar<sup>8c</sup> anberi çıkarurlar

[82a]

**1)** dağı alurlar giderler dedî ve dağı ittifâkîdür ki **2)** deryâ-yı ‘acâyibün ‘acâyiblerindendür<sup>9</sup> ki anun içinde bir dürlü **3)** balık olur ki kânün-ı şâninün on üçüncü<sup>10</sup> gün deñizün<sup>11</sup> **4)** yüzine çıkar bunun zâhir olması deñizde<sup>12</sup> ziyâde<sup>13</sup> ıztırâblu **5)** yeller çıkmâga delâlet êder hattâ şöyle ıztırâblar **6)** olur ki ol ıztırâb deryâ-yı Farsa degin **7)** erişür ve dağı ıztırâb güninde deryânun mevcleri **8)** hâdden aşurı<sup>14</sup> olup qaynar deñizi<sup>15</sup> bulandırur zulmâtlar **9)** olur tâ ol gün aħşâma degin zirâ balık zâhir **10)** olduğdan sonra ıztırâblar tamâm bir günde olsa gerek **11)** andan sonra sâkin olur [B69b] dedî ve dağı ittifâkîdür ki **12)** ‘ummânda bir dürlü balık dağı olur ki küsec demekle **13)** meşhûrdur arslandan da<sup>16</sup> yavuzdur dişleri vardur **14)** âdem dişlerine beñzer deñiz hayvânlarını<sup>17</sup> dişleriyle pâre pâre **15)** eyler nête ki kılıç pâre pâre eyledügi gibi ol balığın uzun- **16)** –luğı

<sup>1</sup> cezîre bir büyük ma‘ mûre cezîredür ki ırmağları ve ağaçları ve yemişleri: -A

<sup>2</sup> nihâyetsüzdür: bi-nihâyedür B

<sup>3</sup> silâhları altundur: -A

<sup>4</sup> deñiz: deryâ B

<sup>5</sup> qaynasa: cüş êtse B

<sup>6</sup> deñizün: deryânun B

<sup>7</sup> üzerinde: yüzinde B

<sup>8</sup> çengâller ile çeke çeke deñiz kenârına getirürler andan sonra qarnını yararlar: çengâller ile taşra çıkarurlar andan sonra müşkin pâreleyüp B

<sup>9</sup> deryâ-yı ‘acâyibün ‘acâyiblerindendür: deryâ-yı ‘acâyiblerindendür A

<sup>10</sup> on üçüncü: ikinci A

<sup>11</sup> deñizün: deryânun B

<sup>12</sup> deñizde: deryâda B

<sup>13</sup> ziyâde: -A

<sup>14</sup> aşurı: aşuru B

<sup>15</sup> deñizi: deryâyı B

<sup>16</sup> da: -A

<sup>17</sup> deñiz hayvânlarını: hayvânları A

bir zirā<sup>c</sup> dan iki zirā<sup>c</sup> a varıncadur<sup>1</sup> cemī<sup>c</sup> deñiz cānavar- **17**) –ları andan kaçarlar zirā ne kadar büyük balık olursa **18**) dağı dişleriyle pāre pāre eyler eger ādeme dağı rāst **19**) gelürse anı dağı<sup>2</sup> helāk eyler yā elin yā ayağın yā bir yerini mecrūh eyler birağı qor ammā anuñ zāhir olması<sup>3</sup> her vaqt

[82b]

1) olmaz ancak bir vaqtda olur dediler dağı ittifaķı- **2**) –dür ki bu<sup>4</sup> deñizde bir hayvān hayvān olur ki ol yerde **3**) aña ejderhā dēler küsec dedükleri balıqdan dağı **4**) yavuz ve zararlıdur uzunı bir hurma ağacına varur **5**) iki gözleri kıızıldur ērdügi ēle<sup>5</sup> şavaş eyler azu **6**) dişleri süñü ucına beñzer deñiz hayvānlarını ziyāde **7**) incidür bulduğın urur helāk eyler cemī<sup>c</sup> hayvānlar **8**) bundan kaçarlar ve dağı Qazvīni ile<sup>6</sup> İbni Verdī kitāblarında **9**) yazmışlardur ki deryā-yı ‘ummānda bir balık olur ki uzunı **10**) bir zirā<sup>c</sup> dan artucağdur hortumı dağı vardır hemān tüccārlar bıçkusına beñzer uzunı bir zirā<sup>c</sup> dan<sup>7</sup> eksücekdür hayvānātdan her qanqısına **11**) ki ērişse hortumıyla urur düşürür yā<sup>8</sup> mecrūh eyler

**12) girdāb beyānındadır<sup>9</sup>**

Qazvīni ve<sup>10</sup> İbni Eşir kitāblarında yazmışlardur **13**) ki deryā-yı ‘ummānda bir gökcek girdāb vardır bunuñ **14**) kışşasında hikāyet<sup>11</sup> eydürler ki İsfahāndan bir kimse<sup>12</sup> ziyāde **15**) borclu olup qaçdı ba<sup>c</sup> zı<sup>13</sup> tüccarlar varup deryā-yı **16**) ‘ummāna girüp gitdiler giderek muhālif yēl esüp ıztırāblar **17**) vērdi āhır sürdi bunlaruñ gemisini deryā-yı Farsın **18**) girdābına bırağdı ol gemide olan tüccār re’ise **19**) dediler hiç bize hālāş olmağa bir dermān (var mıdır)

[83a]

<sup>1</sup> varıncadur: varınca A

<sup>2</sup> anı dağı: -A

<sup>3</sup> helāk eyler ya elin ya ayağın ya bir yerini mecrūh eyler birağı qor ammā anuñ zāhir olması: helāk eyler ammā bunuñ olması A

<sup>4</sup> bu: ol B

<sup>5</sup> ērdügi ēle: ērdügiyle B

<sup>6</sup> Qazvīni ile: Qazvīniyle B

<sup>7</sup> artucağdur hortumı dağı vardır hemān tüccārlar bıçkusına beñzer uzunı bir zirā<sup>c</sup> dan: -A

<sup>8</sup> yā: -A

<sup>9</sup> girdāb beyānındadır: girdāb B

<sup>10</sup> ve: -A

<sup>11</sup> hikāyet: -A

<sup>12</sup> kimse: kimesne B

<sup>13</sup> ba<sup>c</sup> zı: -A

1) [B70a] var mıdur bilür misin varsa kışşa eyle<sup>1</sup> dediler ol re'is dedi ki eger halâş olmak diler- 2) seğüz sizden biriñüz kendüzine kıymayınca halâş 3) olmak yokdur dedi pes ol ziyâde borclu olan 4) İşfahânlu kendü için dedi ki cemî' müz helâk olmak 5) yerinde degül miyüz eyleyüz hoş<sup>2</sup> pes imdi ben kendüzime<sup>3</sup> dirliği 6) hoş görmezem başa ölmek dirlikden yegdür dedi 7) cemî' İşfahânlu bunun üstine<sup>4</sup> üşdiler dediler 8) ki sen borclu kimsesin sen borcuñdan kırtulmadın 9) cânuñı fedâ eylersin<sup>5</sup> dirliğüñi<sup>6</sup> gerüye birağursın 10) ehl-i 'ayâlsin dediler ve dağı saña şöyle edelüm ve böyle edelüm deyü yemîn etdiler<sup>7</sup> ol kişi bunlaruñ sözünü 11) kılağına kıoymayup<sup>8</sup> re'ise dedi ki sen buyur ben 12) edeyim dedi Haq Ta'âlâ hazretlerinden ümmidlenürem 13) ki<sup>9</sup> beni halâş yaqasına çıkara dedi pes ol 14) girdabuñ yanında bir cezîre var idi eni ve uzunı üç günlük yol miqdârı idi<sup>10</sup> ol re'is 15) ol kışıye dedi ki işbu cezîrede durasın 16) gece ve gündüz işbu tabılı çalasın<sup>11</sup> hiç fevt etmeyesin 17) deyü eline bir tabıl<sup>12</sup> vèrdi ol kişi dağı kıabül eyledüm dedi 18) pes buña şu ve azık vèrdiler pes bunları aldum<sup>13</sup> beni 19) ol cezîreye çıkari vèrdiler<sup>14</sup> ol cezîrenüñ kenârında 20) tırdum başladum sür'atle tavulı çalmağa pes

## [83b]

1) anı gördüm ki deñiz<sup>15</sup> hareket eylemege başladı ol gemi dağı 2) yörimege başladı hattâ gemi irâk gidüp<sup>16</sup> görünmez oldu 3) gitdi ben dağı ol cezîreyi şu<sup>17</sup> yaña bu yaña gezerken nâgâh<sup>18</sup> bir 4) büyük ağaca düş geldüm gördüm bu ağacuñ üzerinde 5) bir yaşşı şuffe gibi<sup>19</sup> nesne var üzerine çıkdım oturdum 6) gece olduğı gibi nazâr eyledüm nâgâh bir

<sup>1</sup> var mıdur bilür misin varsa kışşa eyle: -A

<sup>2</sup> hoş: -A

<sup>3</sup> kendüme: kendüzüme B

<sup>4</sup> üstine: üzerine B

<sup>5</sup> fedâ eylersin: fedâ eylersin A

<sup>6</sup> dirliğüñi: dirliği A

<sup>7</sup> dediler ve dağı saña şöyle edelüm ve böyle edelüm deyü yemîn etdiler: -A

<sup>8</sup> kılağına kıoymayup: kılağına almayup B

<sup>9</sup> ümmidlenürem ki: ümmid-vârem ki B

<sup>10</sup> eni ve uzunı üç günlük yol miqdârı idi: -A

<sup>11</sup> tabılı çalasın: hâli durmayup çalışasın B

<sup>12</sup> tabıl: tavul B

<sup>13</sup> bunları aldum: bunları ve tavulı aldum B

<sup>14</sup> çıkari vèrdiler: çıkari vèrdiler B

<sup>15</sup> deñiz: deryâ B

<sup>16</sup> gemi irâk gidüp: gemiye bağa bağa irâk gidüp B

<sup>17</sup> şu: ol B

<sup>18</sup> nâgâh: -A

<sup>19</sup> şuffe gibi: şuffeye beñzer B



büyük kuş ol **7)** ağacın üzerinde olan<sup>1</sup> sahta èndi<sup>2</sup> ol kuşdan **8)** ziyâde korkdum şabâh olduğu gibi ol kuş iki **9)** kanadların açup uçdı gitdi aḥşâm yine geldi **10)** mekânında gâceledi ben daḥı yanına vardum ol kuş **11)** ne baña baḳdı [**B70b**] ve ne beni incitdi yine şabâh oldu **12)** uçdı gitdi üçüncü gâce yine geldi<sup>3</sup> ‘âdeti üzere mekânında<sup>4</sup> **13)** gâceledi ben ben daḥı korkmayup yanına vardum oturdum **14)** tâ şabâh olunca hemân şabâh olup kanadların açup **15)** uçmağa başladığı gibi ben daḥı iki elümle ol kuşun **16)** iki ayağına berk yapışdum uçup beni aldı gitdi **17)** tâ gün bir miḳdâr yukaru kalkınca ol vaḳt aşağaya<sup>5</sup> **18)** nazar eyledüm altumda denizden gayrî nesne görmedüm **19)** pes ol kuşun ayağını daḥı berk tutdum<sup>6</sup> koyu vèrmedüm

[84a]

**1)** düşem daḥı şiddete uğrayam dèdüm bir nèce zamân aşağaya<sup>7</sup> **2)** baḳmadum bir zamândan şonra baḳdum gördüm köyler ve ‘imâretler- **3)** –dür sevindüm şiddetden kurtuldum dèdüm vaḳtâ ki **4)** ol kuş yère yaklaşdığı gibi bir ḥarman yerinde bir şamanlık **5)** üzerine kendümi<sup>8</sup> atdum ol kuş daḥı uçdı gitdi **6)** pes ol yerün ḥalkı başuma üşdiler beni ta‘accüb èdüp<sup>9</sup> **7)** aldılar beni başlarına iletdiler benim sözüm anlar bir kimse **8)** ḥâzır eyleyüp benüm kışşamı ve aḥvâlümü bildiler beni mübârek **9)** görüp baña<sup>10</sup> ikrâm eylediler ve daḥı ol başları olan **10)** kimesne<sup>11</sup> emr eyledi mâl cem‘ eylediler baña vèrdiler nèce **11)** gün bunların katında tırdum bir gün taşra çıḳdum ki **12)** gönlüm birez açıla nâgâh gördüm ol bindüğim gemi iskelede **13)** hemân gitmek üzerine yetişdüm aña benim ḥâlümden şordılar **14)** nèce olduḡ deyü ben daḥı anlara ḥâlüm nèce olduğum **15)** ḥaber vèrdüm beni gemiye aldılar yerüme ve yurduma **16)** iletdiler mâlum daḥı varidi borcum daḥı<sup>12</sup> ödedüm **17)** ḥayrıla ve ğimâyıla ‘ömr sürdüm dèdi

<sup>1</sup> ağacın üzerinde olan: ağacda olan B

<sup>2</sup> sahta èndi: saḥun üzerinde èndi B

<sup>3</sup> geldi: gelüp B

<sup>4</sup> mekânında: -A

<sup>5</sup> aşağaya: aşağıya A

<sup>6</sup> berk tutdum: berk dutdum B

<sup>7</sup> aşağaya: aşağıya A

<sup>8</sup> kendümi: kendimi A

<sup>9</sup> ta‘accüb èdüp: ta‘accüb eyleyeler B

<sup>10</sup> baña: -A

<sup>11</sup> kimesne: kimse B

<sup>12</sup> daḥı: da B

### Baħr-i ƙulzümünĝ cezîre- 18) –leri ve ‘acâyibleri beyânındadır<sup>1</sup>

ittifâķidür ki işbu ƙulzüm 19) deñizinde<sup>2</sup> cezîreden ve ‘acâyiblerden çok nesne vardur

[84b]

1) ve daħı ƙulzüm deñizi Hind deñizinden bir ƙıta‘ dur ba‘ zılar 2) Fir‘avn ĝarķ olduĝı bu deñizdür<sup>3</sup> dërler 3) işbu deñizün cenübî cânibi Berber ve Ĥabeş vilâyetidür 4) ve Yemân<sup>4</sup> şehirleri ĝarbîsi tarafına düşmişdür ve bir vaħşî 5) ƙarañuluķ deñizdür ki ne içinde ĥayr vardur ve ne taşında<sup>5</sup> ve daħı 6) [B71a] dëdiler ki ƙulzüm deñiziyle arz arasında bir taĝ vardur 7) deñizün öñine Yemânden<sup>6</sup> yaña ĥâ’il olmuşdur ve daħı 8) bu deryâ ile Yemen Yemen arası ırâķ yërdür pes böyle olmaĝın 9) ba‘ zı mülük işbu taĝı kesdürmek murâd ëdindi ki 10) vara bir<sup>7</sup> boĝaz deryâ-yı ƙulzümde Yemen tarafına aķa daħı 11) ba‘ zı ‘adûsı ‘adûsı anda şudan helâk ola pes vardı 12) kesdürüp Yemen tarafına ol şuyı aķıtdı ol şü 13) yüksek gelüp Yemen memleketinden ve ĥalkından çoķın<sup>8</sup> 14) helâk eyledi ol şü bir büyük deñiz oldu 15) Yemen vilâyetine ulaşıp gitdi ve daħı işbu<sup>9</sup> deryâ-yı 16) ƙulzümünĝ uzunı biñ dört yüz mildür dëmişler 17) ekşer yerleri şıĝdur gemiler varup anda girüp 18) çıķmazlar ƙalurlar meĝer şol gemiler ƙurtulur ki gemi 19) şâĥibleri ol deryânuñ şıĝları nerdeyidüĝini<sup>10</sup>

[85a]

1) bilür ve daħı deryâ-yı ƙulzümde on beş miķdârı 2) cezîre vardur dërler ba‘ zısı beyân olınmışdur 3) ekşeri ma‘ mür olmayup anlara kimse varamaduĝından 4) ötürî yazılıp beyân olunmadı<sup>11</sup> ol ma‘ mür 5) olan cezîrelerünĝ birisi

<sup>1</sup> Baħr-i ƙulzümünĝ cezîreleri ve ‘acâyibleri beyânındadır:

وَقَوْلِهِمْ وَجَابَ وَبِأَمْرِ الْجَائِبِ

فَصَلِّ فِي بَحْرِ الْغَنَمِ : B

<sup>2</sup> deñizinde: deryâsında B

<sup>3</sup> bu deñizdür: deñizdedür A

<sup>4</sup> Yemân: Yemen B

<sup>5</sup> deñizdür ki ne içinde ĥayr vardur ve ne taşında: deñizdür gidene içinde ĥayr vardur A

<sup>6</sup> Yemânden: Yemenden B

<sup>7</sup> bir: -A

<sup>8</sup> çoķın: çoķ kimseyi A

<sup>9</sup> işbu: -A

<sup>10</sup> şıĝları nerdeyidüĝini: şıĝ yerlerini nerde idük A

<sup>11</sup> yazılıp beyân olunmadı: yazılmayup beyân olunmadı A

### Cezîre-i nârândur<sup>1</sup>

ittifâkîdür ki **6)** işbu cezîrede bir tâ'ife olur ki anlara benî cidâb **7)** kabîlesi dërler<sup>2</sup> ma'îşetleri hemân balık yemekdür anlarda **8)** ne ekin olur ve ne şağılur hayvân olur ve ne **9)** tatlu şü olur ve dağı evleri uvanmış gemilerden **10)** olur<sup>3</sup> ve dağı ol cezîreye<sup>4</sup> uğrayan müsâfirlerden **11)** şü isterler ve etmek isterler vërmezler ise<sup>5</sup> gücle **12)** alurlar dağı ol yërde yërde ol cezîrenün aşığa<sup>6</sup> eteginde **13)** şü çevregi vardur girdâb gibidür kaçan yël esse **14)** ol şuyun çevregini ortasından iki böler ol **15)** şü açılır hemân yol gibi olur iki tarafında şü **16)** dîvâr gibi qalur demekdür gemiler gelüp bunun ortasına **17)** düşdüğü vaqtın muhkem yël esse ol gemiyi aşığa- **18)** –dan<sup>7</sup> qaldurur başını aşığa eyler<sup>8</sup> dağı iki şü **19)** qaplayu vërür dëdi

### cezîre-i cessäse

ittifâkîdür ki

[85b]

**1)** cessäse bir cānavardur deccālün cāsūsıdur hayrları **2)** olur dağı deccāle iledür<sup>9</sup> el-deyri temîmü'd-dārî ki resūlu'llahu şalla'l- **3)** –lahu 'aleyhi ve sellem aşhâbından bir kişi idi<sup>10</sup> evinün tamından **4)** cin qapup gitmişidi kışşası uzundur [B71b] burada **5)** muhtaşar yazmışlardur ammâ bu fakîr haqîr<sup>11</sup> muhtaşarı yazmayup **6)** Kitâb-ı muşâbihde Şihâhda olan hadîşlerden ve meşâriq- **7)** –dan naql eyledüm ki Qays kıızı Fâtıma rażya'llahu 'anhuma rivâyet **8)** eyledügidür<sup>12</sup> ben yazup beyân eyledüm Fâtıma rażya'llahu 'anhumâ<sup>13</sup> dëdi ki ben resūlu'llahu şalla'llahu 'aleyhi **9)** ve sellem münâdisini işitdüm halka cāmi'e cem' oluğ **10)** dëyü nidâ ederler idi<sup>14</sup> Fâtıma dëdi ki ben dağı çıqdum **11)** cāmi'e<sup>15</sup> vardum

<sup>1</sup> cezîre-i nârândur: cezîre-i nârân A

<sup>2</sup> kabîlesi dërler: kabîlesidür A

<sup>3</sup> gemilerden olur: gemilerdendür B

<sup>4</sup> cezîreye: cezîrede A

<sup>5</sup> vërmezler ise: vërmezlerse B

<sup>6</sup> aşığa: aşığı A

<sup>7</sup> aşığadan: aşığıdan A

<sup>8</sup> başını aşığa eyler: başını aşığı eyler A

<sup>9</sup> deccāle iledür: -A

<sup>10</sup> kişi idi: kişiydi B

<sup>11</sup> haqîr: -A

<sup>12</sup> rivâyet eyledügidür: rivâyet êtdügidür B

<sup>13</sup> ben yazup beyân eyledüm Fâtıma rażya'llahu 'anhumâ: -A

<sup>14</sup> nidâ ederler idi: nidâ ederlerdi B

<sup>15</sup> cāmi'e: mescide B

resūlu ʾillah ʾsalla ʾllahu ʿaleyhi ve sellem ile bile **12**) namāz kıldum vaqtā ki resūlu ʾillah ʾsalla ʾllahu ʿaleyhi ve sellem **13**) namāzı kılip tamām eyledi daḥı minbere çıkup güle güle **14**) oturdılar andan şonra dēdiler ki her kişi namāz kılduḡı **15**) yerde beklesün kımıldamasun<sup>1</sup> dēdukden şonra buyurdılar ki taḥkīku ʾl-illah **16**) ḥaḥkıyçün ben sizi neden ötüri cem ʿ eyledim bilür misiz **17**) anlar dēdiler ki Allah bilür daḥı resūli bilür dēdiler **18**) ḥazret-i resūlu ʾillah ʾsalla ʾllahu ʿaleyhi ve sellem buyurdılar ki **19**) taḥkīk ben size raḡbet vèrmekden ötüri cem ʿ eyledim ve ne

[86a]

1) sizden korḡduḡımdan<sup>2</sup> ötüri cem ʿ eyledüm ve lākin sizi 2) anuḡçün cem ʿ étdüm ki<sup>3</sup> taḥkīk temīmü ʾd-dārī bir Naşrānī **3**) kāfir idi<sup>4</sup> geldi müselmān oldu baḡa bir ḥadıṣ-i mesih deccālden **4**) ḡaber vèrdi ki<sup>5</sup> ben size vèrdüḡim ḥadıṣe **5**) muvāfiḡdur ol baḡa ḡaber vèrdüḡi budur ki taḥkīk **6**) temīmü ʾd-dārī bir büyük gemiye Laḡm ḡabilesinden **7**) daḥı Ḥuzāme ḡabilesinden otuz kişiyle binüp **8**) gitdiler pes deḡizüḡ ḡalazı bunları bir ay miḡdārı **9**) oynadup gezdürdi deḡiz içinde bir aḡşām **10**) vaḡtında bir aḡaya ilette ya ʿ nī cessāse aḡasına **11**) pes anlar daḥı geminüḡ şandalına girüp ol aḡaya **12**) çıkıldılar pes ol aḡadan anlara bir ḡuyruḡı uzun **13**) tüyi çok bir cānavar ḡarşu geldi tüyi çokluḡından **14**) ardı ḡanḡıdur ve öḡi ḡanḡıdur bilmediler ta ʿ accüb édüben **15**) eyitdiler vay saḡa nesün dēdiler ol cānavar eyitdi **16**) ben cāsusam ya ʿ nī deccālün ḡaber elçisiyem dēdi daḥı **17**) dēdi ki varuḡ gidin şol maḡaraya deḡin [B72a] anda **18**) bir kişi vardur taḥkīk<sup>6</sup> ol sizün ḡaberünüze müştāḡdur dēdi **19**) temīm eyitdi vaḡtā ki ol cānavar bize ol kişiye varıḡ

[86b]

1) dēyicek andan<sup>7</sup> biz korḡduḡ cinnī ola dēyü pes ol aradan<sup>8</sup> **2**) sür ʿ atle gitdik tā ol maḡaraya geldik içeri **3**) girdik nāḡāḡ ol maḡaranuḡ içinde bir büyük ādem **4**) gördük ki hiç ben ancılayın yaradılmıḡda kimse<sup>9</sup> görmedüm cemi ʿ **5**) bend ile muḡkem<sup>10</sup> baḡlanmış

<sup>1</sup> kımıldamasun: -A

<sup>2</sup> korḡduḡımdan: koruduḡımdan A

<sup>3</sup> cem ʿ étdüm ki: cem ʿ eyledüm ki B

<sup>4</sup> kāfir idi: kāfirdi B

<sup>5</sup> baḡa bir ḥadıṣ-i mesih deccālden ḡaber vèrdi ki: baḡa bir mesih deccālden bir ḥadıṣ ḡaber vèrdi ki A

<sup>6</sup> taḥkīk: -A

<sup>7</sup> andan: -A

<sup>8</sup> ol aradan: oradan B

<sup>9</sup> kimse: -A

<sup>10</sup> muḡkem: -A

eli boynına iki dizi arasından **6)** iki topuıklarına varınca demürle muhkem bend olmuş biz **7)** eyitdik vay saña kimsin dedik ol eyitdi<sup>1</sup> taḥkīk **8)** siz ḥālünüzi ve aḥvālünüzi baña ḥaber vēriḡ kimmersiz **9)** dedi biz eyitdik ‘Arabdan bir miḡdār ḥalkuz bir büyük **10)** gemiye bindik deñiziḡ ṭalazı bir ay deñizde oynadı yörüp<sup>2</sup> **11)** sonra işbu aṭaya çıkdık bize bir kılı çok cānavar **12)** çıka geldi eyitdi ben cāsusam varuḡ şol mağaraya **13)** girüḡ anda olan siziḡ ḥaberünüze muḥtācdur dedi **14)** biz daḡı sür‘atle saña geldik dedik ol baḡlu **15)** kimse<sup>3</sup> eyitdi baña ḥaber vērüḡ bīsānuḡ ḥurma ağacından **16)** ki daḡı yemiş vērür mi dedi bīsā Şāmda bir köydür **17)** biz eyitdik vērür dedik ol eyitdi āḡāḥ oluḡ **18)** taḥkīk yaḡındur ki ol ağac yemiş vērmeye daḡı eyitdi **19)** baña ḥaber vēriḡ Şāmda Ṭaberiyye ırmaḡından ki içinde

[87a]

**1)** şu var mıdur biz eyitdik şuyı<sup>4</sup> vardur çok **2)** dedik eyitdi ki āḡāḥ oluḡ ki taḥkīk yaḡındur ki **3)** anuḡ şuyı gide dedi ve daḡı dedi ki baña ḥaber vērüḡ **4)** Şāmda zaḡrāl çeşmesinüḡ şuyı aḡar mı ve daḡı anuḡ **5)** ḥalkı ol çeşme şuyıyla<sup>5</sup> ekin eküp şuarurlar mı<sup>6</sup> ben **6)** dedüm ki ol çeşmenüḡ şuyı çok aḡar ve ḥalkı eküp **7)** ol şudan şuarurlar dedüm ve daḡı dedi ki baña **8)** ḥaber vērüḡ ümmiler nebīsinden ki bunlar biz dedi ki **9)** taḥkīk nebī şalla’līlāhu ‘aleyhi ve sellem Mekkenen çıkdı Medīneye **10)** vardı eyitdi anuḡla ‘Arab ḥarbu kıṭāl eylerler mi biz **11)** eyitdik eylerler eyitdi anlar ile<sup>7</sup> ne eyledi biz dedik **12)** ki taḥkīk nebī ‘aleyhi’s-selām eṭrāfda olan ‘Arablara ḡālib **13)** oldu anlar daḡı aña muṭī‘c oldılar dedük eyitdi ki **14)** taḥkīk nebīye muṭī‘c [B72b] oldukları yēgrek idi<sup>8</sup> eyü **15)** varmışlar dedi daḡı ben de size ḥaber vērem ki ben **16)** mesih-i deccālem taḥkīk baña yaḡındur ki çıkmaḡa destūr **17)** vērile daḡı çıkam yerde gezem ḥiç bir yer ve bir köy ḡomayam illā **18)** ben aña varam kırḡ gece gezem Mekke Medīneden ḡayri **19)** yere varam anlara varmaḡ baña ḥarām olmuşdur her bār ki

[87b]

<sup>1</sup> eyitdi: dedi ki B

<sup>2</sup> yörüp: -A

<sup>3</sup> kimse: kimesne B

<sup>4</sup> şuyı: şuyı A

<sup>5</sup> çeşme şuyıyla: çeşmeden şuyı A

<sup>6</sup> şuarurlar mı: şularlar mı A

<sup>7</sup> anlar ile: anlarla B

<sup>8</sup> yegrek idi: yegrekdi B

1) anların birisine varup girmek dilersem bir ferîşte 2) başa karşı gele elinde yalın kılıç ile<sup>1</sup> aña girmeden<sup>2</sup> beni 3) men' eyleye ve dağı Mekkeyle Medinenün her bir yolu üzerinden ferîsteler tırup bekleyeler bizi girmekten men' eyleyeler dèdi ve dağı<sup>3</sup> ittifâkîdür ittifâkîdür ki deryâ-yı kılzümün 'acâyibinden 4) birisi budur ki anda bir balık olur uzunı iki yüz 5) zirâ' dan artuğdur<sup>4</sup> her kankı gemiye kıyruğıyla ursa 6) hemân gark eyler ve dağı dağı ittifâkîdür ki anda bir balık dağı<sup>5</sup> olur 7) uzunı yigirmi zirâ' miğdârı âdem gibi toğurur<sup>6</sup> ve âdem gibi<sup>7</sup> emzürür 8) ve dağı ittifâkîdür ki bir balık dağı olur uzunı bir 9) zirâ' gevdesi balık gevdesine beñzer ammâ yüzi 10) baykuş yüzine beñzer ve dağı ittifâkîdür ki anda bir 11) balık dağı olur ki deniz kelbinün bir cinsidür 12) ya' nî it balığı dèdiklerinün bir nev' idür ağzında azu 13) dişleri yedi kâtdur ve kendünün uzunı on kırış- 14) –dur gâyetle zararlı balıkdur ve dağı İbni Verdî yazmış- 15) –dur ki deryâ-yı kılzümde bir balık dağı olur ki iki 16) başlu bir başı 'âdet üzerine ve bir başı kıyruğından- 17) –dur dèdi ve dağı Kâzvinî yazmışdur ki anda bir balık dağı<sup>8</sup> 18) olur hemân şığıra beñzer ol dağı dağı toğurur ve emzürür dèdi<sup>9</sup>

### 19) Zenci bahrinün ve 'acâyibün beyânındadır<sup>10</sup>

ittifâkîdür ki işbu

[88a]

1) Zenc denizi Hind denizi kendüsüdür Zenc şehirleri 2) cümle bu denizün öte cenûb cânibine düşmişdür 3) ve deryâ-yı muhîte varup ulaşmışdur ve dağı bu 4) denizün mevci yüce tağlar gibi kalker ve endüğü vaqtın 5) dereler gibi ener ve mevcinün âvâzı ki çıkup endüğü 6) vaqt olandur ziyâde büyük âvâz [B73a] vèrür ve dağı 7) işbu denizin sâ'ir denizler gibi köpüğü olmaz 8) ve dağı bu denizde cezâireler çokdur ağaçları ve yemişleri<sup>11</sup>

<sup>1</sup> kılıç ile: kılıçla B

<sup>2</sup> girmeden: girmekten B

<sup>3</sup> Mekkeyle Medinenün her bir yolu üzerinden ferîsteler tırup bekleyeler bizi girmekten men' eyleyeler dèdi ve dağı: -A

<sup>4</sup> artuğdur: artuğ A


<sup>5</sup> dağı: -A

<sup>6</sup> toğurur: toğar A

<sup>7</sup> ve âdem gibi: -A

<sup>8</sup> dağı: -A

<sup>9</sup> toğurur ve emzürür dèdi: toğar ve emzürür A

<sup>10</sup> Zenci bahrinün ve 'acâyibün beyânındadır:  B

<sup>11</sup> yemişleri: yemişi A

9) ziyâdedür ammâ yemişlü<sup>1</sup> ağaclar degüldür abnūs ağacı<sup>2</sup> 10) ve şandal ağacı gibidür dēdiler ‘anber dağı vardır 11) ol cezirelerin birisi

### Cezire-i muhtariqa

ittifākīdür ki bu<sup>3</sup> 12) cezire Zenc denizinin içine girmiş gitmişdür bu cezire- 13) –de azdan az kimse vardır hikāyet olındı ittifākī 14) yazmışlardır ki ba‘zı tüccār bir gemiye binüp işbu denize 15) girüp girdiler ol yağa ve bu yağa<sup>4</sup> gezdiler āhir işbu cezireye 16) geldiler gördiler bu cezirede çokluk halk var bunlar 17) ile<sup>5</sup> bir zamān tūrup üns tūtup<sup>6</sup> bunların dillerin 18) öğrendiler nāgāh bir gün gördiler işbu cezirenün 19) halkı cem‘ olup ağlaşmağa başladılar meger bir yıldız tōğmuş 20) aña bakup ağlaşurlar pes ol müsāfirler<sup>7</sup> ol halka şordılar ki<sup>8</sup>

### [88b]

1) ol yılduza bakup ne ağlaşursız dēdi ol kavm dēdiler 2) ki taḥkīk bu<sup>9</sup> yıldız otuz yılda bir tōğar vaktā ki depemüz üzerine gök 3) ortasına<sup>10</sup> gele işbu cezirede her ne varsa<sup>11</sup> 4) cümle yaqar gider dēdiler andan şonra hemān yaraqlanmağa 5) başladılar gemilere binüp gitmek üzere oldılar pes 6) ol yıldız gök ortasına gelmege yaklaşduğı 7) gibi cümlesi gemilere girüp mällarından ve kumaşlarından 8) mümkün olduğu mertebe alup bile koydılar biz dağı 9) gemilere anlarla bile girdik gitdik şol kadar ki ol 10) cezire görünmez oldu şu dağı ma‘lūmumuz oldu ki 11) şimdi ol yıldız gelüp gök ortasına geçmişdür ola 12) dēdik pes bir zamāndan şonra yine döndik ol 13) gitdigümüz cezireye geldik gördük ki cemī‘ binā 14) ve ağac ve esbāb her ne varsa cümlesi kül olmuş 15) yanmış pes ol yerin halkı tekrār ‘imāret eylemege başladılar 16) dā’imā otuz yılda bir bu yıldız tōğduqça böyle ēderler- 17) –miş dēdi ve dağı Zenc ceziresinde tağlılar vardır ki 18) anda fili ve şu şıgırını

<sup>1</sup> yemişlü: yemişli A

<sup>2</sup> abnūs ağacı: abnūs ağacıdır A

<sup>3</sup> bu: işbu B

<sup>4</sup> ve bu yağa: -A

<sup>5</sup> bunlar ile: bunlarla B

<sup>6</sup> üns tūtup: üns dutup B

<sup>7</sup> müsāfirler: müsāfir A

<sup>8</sup> ki: -A

<sup>9</sup> bu: işbu B

<sup>10</sup> depemüz üzerine gök ortasına: depemüzün ortasına A

<sup>11</sup> her ne varsa... Bu kısımdan 171 a’ya kadar olan bölüm Arkeoloji Müzesi Nüshasında (B)

bulunmamaktadır. Arada kalan bu bölümdeki eksiklikler ve okunamayan bölümler C Nüshası’ndan (Nadir Eserler Kütüphanesi) giderilecektir.

bir yudum eylerler bunlaruñ her **19)** ankısı olursa bulardan<sup>1</sup> urtulma yokdur (boşluk)  
**20)** ittifā

### Cezāretü 'l-ur

#### [89a]

**1)** ittifāidür ki bu cezāre bir büyük cezāredür hikāyet **2)** olındı ki İřha ođlı Ya' ub dērlerdı bir kimse **3)** var idi ol dēdi ki Rūmiye ehlerinden bir kiři **4)** gōrdüm baña dēdi ki iřbu Zenc denizine gemiye **5)** binüp gitdüm yēl bizi sūrüp iřbu ur cezāre- **6)** –sine bırakdı ol cezārede bir řehre ēriřdüm halkı **7)** ādem ođları ammā boyları bir zirā' idi ekřer halkı **8)** uvvetlüler pes cem' oldılar beni tıutup beglerine ilettiler **9)** beni habs ētmek emr eyledi anlar dađı bir afesūñ iine **10)** beni habs eylediler ben dađı ol afesi uvatdüm urtuldüm **11)** ammā bir gūn anları gōrdüm harb u ıtāl iin yara- **12)** –lanurlar anlardan ba' zısına řordum ki bu yara nedür **13)** nereye gidersiz dēdüm anlar dēdiler ki bizüm dūřmānumuz vardur **14)** her yıl gelür bizüm ile muhārebe ēder řimdi gelecek vat- **15)** –dur dēdiler az zamān gedi hemān hūcūm ēdüp **16)** geldiler badüm gōrdüm uřlardan ğarāni dērlerimiř **17)** bir sūri uřlar ıa geldiler hemān ol halkuñ **18)** üzerine hamle eylediler bir uđurdan ađırıp gōzlerini **19)** aalamađa bařladılar ben dađı anlaruñ bu hālını gōrdüm

#### [89b]

**1)** iki etegūmi bēlūme řoup bir büyük degenek dađı **2)** elūme aldüm bu uřlaruñ üzerine muhkem yōrūdüm **3)** bunlaruñ iine girdüm ol yaña bu yaña irkīn irkīn **4)** ađırıp hayırdüm bir nēcesin ol yērde urup **5)** helāk eyledüm hemān řunı gōrdüm ki feryād ēdüp **6)** tađılup adılar pes iřbu cezārenūñ halkı böyle **7)** olduđını gōrdiler dađı baña ' izzet ü ikrām ēdüp **8)** beni ululadılar ve māl dađı cem' ēdüp baña vērdiler **9)** bizüm atumuzda tıurur mısın dēdiler ben dēdüm ki **10)** tıurmazam giderem dēdüm pes anlar dađı benüm yarađımı **11)** gōrüp bir gemiye bindüm beni gōnderdiler ammā Arstaālis **12)** hekīm dēdi ki ğarāni bir tā'ifedür boyları bir zirā' - **13)** –dur bir zamānda iřbu avm

<sup>1</sup> bulardan: bulalar A



Horasan vilâyetinden çıkup **14)** Mışra geldiler Nîl şuyını kendülere ağıdalar Mışrlı **15)** ile ziyâde harb u kıtâl eylediler murâdları hâşıl **16)** olmayup dönüp gıtdiler dâdi

### Cezîretü 'z-zûzâ

Qazvîni **17)** ile İbni Verdî yazmışlardır ki işbu cezîre Zenc **18)** memleketinün yanında bir cezîredür hikâyet olındı ki ba' zı **19)** tüccâr işbu cezîrede aq taşdan bir şehri gördiler

### [90a]

**1)** bu şehriñ içinde hiç kimse yok ammâ sesleri **2)** ve şavtları ve galebelikleri işidilür ve meş' ale- **3)** –leri dağı görünür ve gemi halkı bu cezîreye varurlar **4)** şularından içerler ve gemilerine getirürler tatlu şuyı **5)** vardur ve dağı bu şuda kâfur koşusu vardur **6)** işbu cezîrenün yakınında bir ulu tağ vardur ki **7)** geceyle büyük od yanar ve ol tağun çevresinde **8)** yılanlar vardur her yılda gelüp görünse gerekdür **9)** Zenc vilâyetinün meliki ol görinen yılanı avlayup **10)** dutsa gerekdür dutduqdan şonra derisini yüzdürür **11)** dağı üzerine oturur sill zahmeti olana gâyet **12)** eyüdür fâ'idesi çokdur

### Cezîre-i seksâr

ittifâkidür ki **13)** işbu cezîre bir büyük cezîredür qavminün ayaklarınınun **14)** ve baldırlarınınun kemükleri yoqdur hikâyet olındı ki **15)** İşhaq oğı Ya' kûb dârlerdi bir kişi var idi ki yukaru- **16)** –da dağı bu kişi anılmış idi ol İşhaq dâdi ki ben **17)** bir kişiyi bulaşdum yüzinde ba' zı tırmıklar var ol **18)** kişiyi şordum bu yüzindeki tırmıklar nedür dâdi ki **19)** biz Zenc vilâyetine deñize girdik giderken yel bizi

### [90b]

**1)** sürdi seksâr cezîresine bırağdı yelün **2)** ziyâde şiddetinden qâdir olmaduq ki andan çıqa bilür **3)** hemân şunı gördik ki ol cezîreden yaña bir miqdâr qavm<sup>1</sup> gelüp **4)** bize erişdi yüzü kelb yüzine beñzer ve gevdeleri **5)** âdem gevdesine beñzer anlardan birisi bir degenek ile **6)** ilerü geldi qalanı gerüde tırdılar ol ilerü **7)** gelen bizi gemiden çıkarup bizi menzillerine degin aldı **8)** gitdi anlar ile gıtdiler pes menzillerine varduq **9)** gördik baş qafaları ve kol kemükleri ve incik **10)** kemükleri dökilüp yatar bizi bir eve koydılar ol eviñ

<sup>1</sup> bir miqdâr qavm: birez qavm A

11) içinde gördük bir za'if âdem oturur andan sonra 12) vardılar bize eyü ta'âmlardan ve gökcek yemişlerden 13) vâfir getürdiler koyup gitdiler pes ol za'if 14) kimse bize dedi ki pes bu ta'âmları size anuççün 15) getürdiler ki yeyesiz dağı semüresiz andan sonra semüre(nü)ñüzi 16) yeyeler dedi ben ta'âmdan ve yemişlerden az yedüm 17) semürmeyem dëyü ammâ yoldaşlarum murâdlarınca yerlerdi 18) günden güne her birisi semürdiler anlar dağı semürenleri birer 19) birer yemeğe başladılar hattâ benümle ol za'if kimse kaldı

[91a]

1) bir gün ol za'if kimesne baña dedi ki taḥkīk 2) ol ḳavmüñ bayramları geldi cümlesi bayram étmege 3) gitseler gerekdür üç güne degin belürmeseler gerekdür 4) eger ḳâdir iseñ kendüñi ḳurtarmağa ḳurtar ben 5) ḳâdir degülem dedi za'ifem ayaklarum dağı dutmaz kaçmağa 6) dedi aña alḳış édüp du'â eyledüm çıkđum gitđum 7) gece ile gidüp gündüz şaḳlandum pes anlar dağı 8) bayramlarından gelüp beni bulmamışlar ardumca segird- 9) –mişler beni bulmayup ümmîdlerin ḳat' eylemişler dönmişler 10) gitmişler ben bunlaruñ gelmesinden beni bulmasından 11) ümmîdümi kesüp ol cezîrenüñ içinde gece ve gündüz 12) gitđum bir yemişlü yere yedđum anda ba'zı ḥalk gördüm şüretleri 13) gökçek ammâ inciklerinüñ kemükleri yoḳdur bunlarla 14) oturdum ne bunlar benüm sözümi aḳlar ve ne ben bunlaruñ 15) sözlerini aḳlarum hemân şunu gördüm ki anlardan 16) birisi ḥaberüm yoḳiken şıçradı boynuma bindi dağı iki 17) ayaklarını muḥkem şardı aşığa bırakmağa ne ḳadar ḳaşd eyledüm 18) ise andan ḳurtulmağa ḳâdir olmadum ve dağı barmaḳ- 19) –larınuñ ucları demürlenmiş gibi sivri idi ol dırnaḳları

[91b]

1) ile yüzümi yırtdı elümden ne gelür ḳalkđum yukaru 2) ağaclar altını gezdürdüm ol ağaclaruñ yemişlerinden yeyüp 3) hem yoldaşlarına yedürdi ve dağı baña gülüşürlerdi 4) pes ol ağaclaruñ aralarını gezdürürken nâgâh ol 5) omzumda olan ḥerifüñ gözi içine bir ağac dikenini 6) batdı dağı hemân ayaklarını boynumdan koyu vërdi ben dağı 7) ol ḥinde anı boynumdan aşıḳı atup segirdüm kaçđum 8) Allah Ta'âlâ celle ve 'alâ lütfiyla ve keremiyle beni anlardan ḳurtar- 9) –dı işbu yüzümde yırtuḳlar anuñ tırnaḳı yırtuḳlarıdır

**10)** dēdi ve daḥı ittifākīdür ki işbu Zenc deñizinde ‘acāyibler **11)** çoḡdur cümleden birisi Minşār dērler bir büyük balıḡdur ki **12)** büyük taḡa beñzer başından kıuyruḡına varınca yēdi kez **13)** büyük dişlü bıçḡu gibidür ābnūs gibi qaradur her diş **14)** ki vardur uzunu iki zirā‘dan daḥı artuḡdur ve daḥı **15)** başında boynuz gibi iki uzun kemük vardur her **16)** birinün uzunu iki<sup>1</sup> zirā‘ miḡdārıdur şuyuḡ içinde **17)** şaḡında ve şolında ol boynuzlarıyla şuyı üfürür **18)** öyle étdüğinden heybetlü āvāzlar peydā olur ve daḥı **19)** aḡzından ve burnından şu gökden yaña oḡ gibi atılır

[92a]

1) éndiḡi vaḡtın seyl gibi dökilür qaçan altına gemi **2)** uğrasa iki pāre eyler vaḡtā ki bir geminün ḡalkı **3)** ol balıḡı deryāda görseler aḡlaşup feryād éder- **4)** –ler Allah Ta‘ālā ḡazretine tazarru‘ éderler tā ol balıḡ **5)** geçüp gidince ol balıḡuḡ ḡorḡusından

**Simketü ‘l-bal 6)**



ittifākīdür ki bu daḥı ‘acāyibden bir balıḡdur ki **7)** deryā-yı Zencde olur simke-i bal dērler uzunu **8)** dört yüz zirā‘dan beş yüz zirā‘a deḡin dērler **9)** ba‘zı vaḡtda deryā yüzünde görinür ḡanadlarınuḡ **10)** kenārı büyük yelkene beñzer başını şudan çıkarur **11)** daḥı yukaru gökden yaña püskürür şu daḥı yaydan **12)** oḡ çıkar gibi yukaru itilür vaḡtā ki gemi ḡalkı bu balıḡı **13)** görseler ḡabil çalarlar ve ḡaykııurlar ol balıḡ daḥı **14)** anlardan qaçar gider ve deñizde olan balıḡları kanadları- **15)** –la kıuyruḡıyla avlayup aḡzına kıoyar qaçan deñiz içinde **16)** deñiz cānavarlarını ziyāde incitmege başlasa Allah Ta‘ālā **17)** aña bir balıḡ ḡavāle eyler uzunluḡı yüz zirā‘ gelür **18)** daḥı bununuḡ kıulaḡına girer yapışur görür ki bundan **19)** kıurtulamaz hemān deñizinün dibine deḡin gider şöyle

[92b]

1) ḡışmıla ki varur başını yēre urur daḥı helāk **2)** olur andan şonra yukaru şu üzerine çıkar **3)** şuyuḡ üzerinde bir büyük taḡ gibi yatur pes anı **4)** iplerle ve çengāllerle baḡlarlar daḥı çeke çeke kenāra çıkar(ur)lar **5)** andan kıarnını yararlar içinden ‘anber büyük depeler gibi **6)** çıkar zirā‘ ol balıḡ deñiz dibinde ‘anber yēr ol **7)** balıḡuḡ ‘anber yēdüğünü bilürler andan ötüridür kıarnın **8)** yarduḡları

<sup>1</sup> iki: -A

### baħr-i maġrībīñ ve ‘acāyibīñ beyānındadır

ittifākīdür ki **9)** baħr-i Şām ve baħr-i Kōstantīniyye dēdükleri bu derya ki deryā-yı **10)** muħītden bir boġaz çıķup berü içerüye girmişdür **11)** ve çıķduġı yer ıķlīm-i rābi‘ içindedür ve ol boġazuñ **12)** eni on sekiz mildür bunun kesilmesine sebeb nedür beyān **13)** olinsa gerekdür ve daħı aķşā-yı maġrībden berü içerü **14)** girdükden şonra şarķa mā’iliraķ şimālī Endülüse **15)** uğrayup Efrenc vilāyetinden geķup gelüp boġazdan **16)** içerü girüp Kōstantīniyye öñine uğraduķdan şonra **17)** geķer bir boġazdan daħı içerü girer ötesi baħr-i **18)** Yantaş Kāra deniz dēdükleridür ve bu boġazıñ eni **19)** bir oķ atımı miķdārı vardır dēmişler ve şarķisi

### [93a]

**1)** Sinop ve Şamsun ve Tırabefzun vardır andan **2)** döner Çerkes ve Kefe ve Rus andan tolanur ġarba mā’ilī- **3)** –raķ Aķ Kermān ve Kili andan tolanur yine boġaza gelür **4)** ve işbu kāra denizinüñ boġazından tā nihāyetine varınca **5)** uzunı biñ üç yüz mildür bu kāra denizde altı **6)** cezire vardır ve daħı işbu maġrīb denizinüñ bir tarafı **7)** daħı Sebte öñine uğrayup gelüp Tunusa Trablusa **8)** maġrībe tolanup İskenderiyyeye ve sevāhil-i Şāma ve Antaş- **9)** –yaya varur işbu maġrīb denizinüñ uzunı ibtidāsından **10)** tā intihāsına varınca ki Şām diyārına ulaşan **11)** yērdür üç biñ dōrt yüz sekiz mildür ve daħı bu **12)** deryānuñ Şām vilāyetinde olan yēriñ eni yēdi yüz **13)** seksen mildür ve daħı ol boġaz ki Sebte **14)** boġazı dēmekle meşhūr boġazdur bunun kesilmesini **15)** iki vechle beyān eylemişlerdür bir vech budur ki **16)** nēteki aħbār Mışrda zıkr olunmuşdur vaķtā ki Fir‘avn **17)** helāk olup gitdiyse mülük-ı Mışr Benüdlükeye **18)** intikāl eyledi Benüdlüke ki bir melik idi fikr ü ferāset **19)** ve ħīle ehli kimse idi ve anuñ zamānında Rüm

### [93b]

**1)** memleketinüñ melikleri ki Nişāri melikleriydi mülük-i **2)** Mışra tama‘ eylediler Benüdlüke ki daħı bunlaruñ bu aħvālını **3)** dēyüp ħīle ile maġrībden deryā-yı muħīť ki baħr-i zulmāť **4)** dēdükleridür ol denizi kesdürüp bir boġaz açdı **5)** daħı bunlaruñ üzerine aķıtdı şöyle ki ol **6)** deniz geldi Bilād-ı Keşire ve memālik-i ‘aźime üzerine ġālib **7)** olup bunları başup hep helāk eyledi Bilād-ı Rus **8)** ve Şām diyārına uzanup gitdi şimdi bu

görünen 9) deniz ki vardur ol baħr-i muħitden kesilen denizdür derler 10) ammā Mıřra varmamıřdur müselmānlarıñ sevāhilinden 11) bir sevāhil Mıřla diyār-ı Rūm arasında māni‘ olmuřdur 12) ve ol kesilen deniziñ bir cānibi Efrenc vilāyetinden 13) Niřari memleketine ge‘miř gitmiřdür mūcme‘ ü’l- baħreyn dedükleri 14) ol memleketdür

### **Mūcme‘ ü’l-baħreyn**

ittifākidür ki deryā-yı Rūm 15) ile deryā-yı mağrib cem‘ olduėı yerdür bunuñ eni üç 16) fersaħdur ki toħuz mil olur ve uzunı yigirmi beř fersaħ- 17) –dur ki yetmiř beř mil olur ve daħı baħr-i Esved dedükleri 18) deryā-yı mağribdür vaħtā ki güneř toėsa mağribden deniz 19) ھاھا mūcme‘ ü’l-baħreyn dökilür baħr-i Rūma dökilür

### **[94a]**

1) girür ki aħ denizdür zevāl vaħtına varınca böyle 2) olur kaçan öyleden şonra olsa mağrib tarafında 3) olan deniz aşağı enerek denizden řu anuñ i‘ine 4) aħar dökilür tā güneş ġurūb edince andan şonra yine 5) mağrib denizi ھاھا nişfi’l-leyle varınca aħ denize 6) dökilür andan şonra aħ deniz ھاھا řabaħa varınca 7) mağrib denizine dökilür ge‘e ve ġündüz dā’imā böyle 8) olur

### **Cezire-i mūcme‘ ü’l-baħreyn**

ittifākidür ki iřbu 9) cezire bir büyük ceziredür ki bunuñ i‘inde bir yüce 10) mināre yapmışlardur ki kirecle berk taşdan temeli 11) daħı ziyāde muħkemdür ol minārenüñ ne ھاası vardur 12) ve ne bacası vardur yüceliği yüz zirā‘ dur başında 13) bir insān şeklin düzmişlerdür ol şekli bir ھاař 14) ile şarmışlardur ki şanasın altundandır ve daħı 15) řaė elini mağrib denizinden yaħa uzatmışdur 16) şanasın parmağıyla ol cānibden düşmen ġelür dēyü 17) iřāret eyler gibi bunu ھاıřımdur derler mülükden ba‘zı 18) mülük etmişdür ‘adūsından ötürü

### **cezire-i řaħlaba**

19) e‘ilya aħası dedükleridür bu daħı ittifākidür ki bir

## [94b]

1) büyük ceziredür ırmaqları ve ağaçları ve yemişleri ve ekin- 2) –likleri buğday ve şeker çokdur köylerden gayri yüze 3) yakın kal'aları vardır derler şimdi İsbanya taşarrufında- 4) –dur bu cezirenün dâ'iresi yedi yüz mildür tağ var- 5) –dur cebel-i berekât derler ol tağda gündüzde tütün 7) zâhir olur gece ile od yanar

**Akrintiş**

Kirit 8) aşası dedükleridür ittifaqidür ki deryâ-yı Rûmda bir 9) uzun ceziredür ki uzunı üç yüz elli mildür 10) ve eni iki yüz altmış mildür ve dâ'iresi yedi yüz mildür 11) demişler ba' zı ma' mür yerleri çokdur gâyetle ni' metleri 12) ve âb-ı revânları vardır servi ağaçları nihâyetsüzdür 13) her memlekete servi şandukları bundan gider bunca 14) kal' alardan gayri yedi pâre köy vardır derler ve dağı 15) bu cezirede altun ma' deni dağı vardır

**Cezire-i seyyâre**

16) ittifaqidür ki deryâ-yı mağribde yöriyenler haber verdiler ki 17) tekrâr tekrâr biz gördük işbu cezirede tağlar 18) ve ' ummânlar ve ağaçlar vardır vaqtâ ki ziyâde yel 19) esse cümlesini bile hareket êtdürür zirâ ol yerlerin

## [95a]

1) taşları ziyâde yeynidür hattâ bir kimse bir taş görse 2) bu taş bir kaçtar vardır dese tartıda ancak 3) yüz elli dirhem gelir İbni Verdî yazmışdur ki müsâfir- 4) –lerden ba' zı dediler ki deryâda gideriken gemimize haţâ 5) êrüp gemi şandaliyla işbu cezireye çıkdık 6) bu cezirede nece gün turduk ta' amumuz balıktan gayri 7) nesne yogidi ol cezirenün taşlarında ve depe- 8) –lerinde ve derelerinde altun toprağı çoğıdı biz dağı 9) şandalumuza ol altun toprağından vâfir koyduk ve içine 10) girdik dağı yöriyü verdik bir miqdâr gidüp 11) gitmeden şandalumuz batdı başumuzu gücle kırtarabildik 12) ancak dediler

**Cezire-i Tunus**

ittifaqidür deryâ-yı 13) Rûmda bu cezire büyük ceziredür Ebû Hâmid Endülisi dedi ki 14) bunun içinde şehirler çokdur bunda olan denizden 15) bir dürlü balık çıkar yarınası ol balık gider bir dürlü 16) balık dağı zâhir olur tâ yıl âhîrine varınca her günde 17) bir

dürlü balık olsa gerekdür yine yıl evveli geldüğü **18)** gibi ol evvel görinen balık zâhir olsa gerekdür **19)** günde bir dürlüsü dağı görinse gerekdür her yılda böyledür

[95b]

**1) cezîre-i tağîs**

İbni Verdî yazmışdur ki bu cezîre- **2)** –de ziyâde büyük bāğçeler ve bāğlar ve bûstânlar vardır **3)** hattâ bir bāğçe iki melikün mülkidür qarındaşlar idi **4)** Atrîb bin Mazîr evlâdından idi ammâ birisi mü'min ve birisi **5)** kâfir idi ol mü'min olan qarındaşı mālını hayrâta **6)** ve ihsâna şarf eyledi hattâ bāğçeden ve bûstândan **7)** ne hisse degdiyse anı dağı qarındaşına şatup **8)** aqçasın şarf eyledi ve ol kâfir qarındaşınun emlâki **9)** ve bāğçesi kat kat oldu ve ol bāğçelere ve bûstânlara **10)** tatlu şular aqıtdı bir gün ol mü'min qarındaşı ol **11)** kâfir qarındaşına ihtiyâc gösterdi ol dağı aña **12)** qaқыup sögdü mālıyla fahrlendi bu dağı aña dèdi ki **13)** Allah Ta'âlâ vèrdüğine şükr ètmez görürem seni dèdi **14)** qorqaram ki az zamânda işbu māl (u) devleti senden **15)** gidere dèdi ol kâfir qarındaşı eyitdi ne söylersiz **16)** benüm ol söz qulağuma girmez kimdür bunları benüm elümden **17)** alan dèdi pes ol mü'min qarındaşı kâfire bed-du'â **18)** eyledi dağı döndü gitdi hemân bir gece deniz taşup **19)** geldi ol kâfiri cümle mālıyla ve emlâkiyle gark

[96a]

**1)** eyledi hiç gibi oldu ba'zılar eydür deniz altı ay tatlu **2)** olur ve altı ay acı olur

**Cezîretü'n-nevn**

İbni Esîr ile **3)** Qazvîni yazmışlardur ki işbu cezîrede yemişler ve ağaçlar **4)** ve çeçekler çokdur kim ki bunlardan birisini qoqsa **5)** hemân ol sâ'at uyur dèdi

**Cezîre-i hâlta**

Qazvîni **6)** yazmışdur ki Ebû Hâmid Endülisî dèdi işbu cezîre- **7)** –de ben gördüm yabân koyunları şöyle çoklukdur ki **8)** hemân tağılmışdur çekirge gibi çokluklarından qaçmazlar **9)** murâdumuzca semüzlerinden aldık dağı gitdük

**Cezîretü'd- 10) Debrâd**

İbni Eşîrile Qazvîni yazmışdur ki işbu cezîre-i **11)** deryâda yöriyenlerden ba' zılar dâdi ki ol **12)** cezîreyi biz gördük bunda bir kilisâ vardır deniz **13)** içinde gâyibdür yılda bir gün şudan yukaru açılır **14)** görünür tâ ikindü namâzı vaqtına degin ol yeriñ **15)** keferesi ol kilisâyı lâ- teşbih hacc gibi tavâf eylerlerdi **16)** ikindi namâzı vaqtı geçdükden sonra şu ziyâde olur **17)** anı örterdi tâ gelecek yıl ol güne varıncaya dek **18)** dâdi

### **Cezîreyi'l-kilise**

ittifâkidür ki Ebû Hâmid Endülisî **19)** dâdi ki işbu cezîrede mağrib deniziniñ kenârında

### **[96b]**

**1)** bir tağ vardır ol tağın üzerinde taşdan **2)** oyılmış bir kilisâ vardır üzerinde bir büyük kubbeye **3)** vardır ol kubbeyiñ üzerinde karğa resminde bir kuş **4)** etmişlerdür uçar gibi tûrur anın üzerinden ayrılmaz **5)** ve anın yanında bir mescid dağı vardır müselmânlar ol **6)** mescidi gelürler ziyâret eylerler anda du'â müstecâbdür **7)** dâdi ve dağı her kim ki müselmânlardan ol mescidi ziyâret **8)** eylemege gelse şart bunun üzerinedür ki ol **9)** kilisânın halkı anlara ziyâfet eyler pes imdi kışsa **10)** budur ki bir kimse yâ iki ve yâ dağı artuk her ne ise **11)** gelmelü olduğı vaqtın ol karğa anları görür dağı **12)** kilisânın kubbeyiniñ bacasından başını şoğar **13)** dağı içerüye âvâz vürür çağırur müsâfir kaç ise **14)** ol kadar çağırur hiç haşâ eylemez eger yüz dağı olursa **15)** pes ol kilisâ ehli dağı enerler ol miqdâr kimseyi **16)** konuklarlar ve dağı hiç kimse bilmez ki ol yenecek ve içe- **17)** çek kandan gelür dâdi

### **ve dağı 'acâ'ib hazâ el-bahr**

**18)** ve dağı ittifâkidür ki işbu mağrib deniziniñ 'acâyibinden **19)** birisi dağı budur ki Ebû Hâmid Endülisî zikr eyledi vaqtâ ki

### **[97a]**

**1)** işbu deniz aşâğı çekilse nece şehirler ve 'imâretler **2)** görünür vaşf olunmaz ve dağı işbu denizde şeyh **3)** Yehûdî dâdi bir hayvân olur yüzi insâna beñzer ak **4)** şakallu ammâ gevdesi ve elleri kurbağaya beñzer kılları **5)** şıgır kıllına beñzer büyüklüğü katırca var ola her cum'a **6)** ertesi gecesini denizden çıkar dağı o gün güneş **7)** gurub eyleyince deniz



kenārında durur güneş ğurūb eyledügi **8)** gibi deniziñ içine talar gider kurbāğa şu içine **9)** t̄alup ḡitdügi gibi şöyle ki kimse aña erişmez **10)** ve dağı İbni Verdī ve Q̄azvīni yazmışlardur ki ‘ Abd- **11)** –u ‘r-raḥman Mağrībi dēdi ki işbu mağrīb denizine gemiye **12)** binüp ḡitdi bir yere erişdi ki ol yere Bartūn d̄erler **13)** benümle bir şaḳalba<sup>1</sup> t̄a ‘ifesinden bir k̄ul var idi **14)** ol k̄uluñ bilesince demür çengeli var idi ki anuñla **15)** balık t̄utardı ol çengeli denize atdı anuñla bir balık **16)** t̄utdı uzunı bir k̄arış miqd̄arı var ola pes ol **17)** balıġa naz̄ar eyledik bir k̄ulaġınuñ ardında lā ilāhe illa ‘llah **18)** yazılmış ve bir k̄ulaġınuñ ardında Muḥammed resūlu ‘llah yazılmış- **19)** –dur dēdi

### Simketü ‘l-baġl

İbni Eşir ve Q̄azvīni yazmışlardur ki

[97b]

**1)** baġl bir büyük balıkdur Ebū Ḥāmid Endülisī z̄ikr eylemişdür **2)** mücme‘ ü ‘l-baḫreynde işbu balıġı ben gördüm bir büyük taġa **3)** beñzer buña baķup ta‘ accüb eylerken z̄ulmāt denizinüñ **4)** tarafından bu balıkdan büyük bir balık dağı çıka geldi ki **5)** ḥadden aşurı anı gördüm ki ol baġl adlu balık **6)** kaçmaġa yüz t̄utdı ol gelen büyük balık anı k̄ovalamaġa **7)** başladı ol baġl adlu olan balık anı gördi ki uş **8)** erişür bir k̄atı çağırış çağırdı ki h̄iç buncılayın k̄orkınç **9)** āvāz işitmedik k̄orkudan yüregümüz yarıldı şandık **10)** ve dağı deniz ıztırāba gelüp şöyle dalġalıklar oldu ki **11)** gemimüz ġarķ ola yazdı ve ol büyük balık mağrīb denizinden **12)** ol balıġı k̄ovalayup mücme‘ ü ‘l-baḫreyne düşürdi ol **13)** k̄ovalayan balık ziyāde büyüklüğünden mücme‘ ü ‘l-baḫreyne **14)** giremedi dēdi

### Ḥūt-ı musā ‘aleyhi ‘s-selām

İbni Verdī Q̄azvīnī **15)** ile yazmışlardur ki Ebū Ḥāmid Endülisī dēdi ol **16)** balıġuñ neslinden Sebte şehrinde bir balık gördüm **17)** uzunluġı bir z̄irā‘ ve eni bir k̄arış iki tarafında igneleri **18)** ve kemükleri var ve k̄arnı altı yufķacuk dēdi başı yarım gözi **19)** dağı bir ve ol balıġı her kimse gözsüz tarafından görse

[98a]

<sup>1</sup> şaḳalba: şaḳallı C

1) çirkîn görünürdi ol bir şahîh cānibinde görse 2) gökcek görünür ol yeriñ halkı ol balığı teberrüken 3) ulularına hediye gönderürlerdi ve dağı İbni Verdî 4) yazmışdur ki ol denizde bir balık olur ki huṭāf 5) dēler arqasında iki qanadı vardır denizden 6) çıkar dağı diledügi yere uçar yine döner denize 7) girer dēdi dağı İbni Verdîyle Qazvîni yazmışlardur 8) ki ol denizde bir balık dağı olur bir qara boğaya 9) beñzer Ebū Hāmid Endülisî dēdi ki ben ol balığı gördüm 10) qarnı hemān bağırsaqlara beñzer ne başı var ve ne gözleri 11) var ve dağı şıgır ödi gibi ödi var qapqara qaçan bir 12) kişi anı avlasa hareket eyler dağı çepçevre ol 13) deniziñ<sup>1</sup> şuyını qapqara eyler şanasın mürekkeb dökildi 14) ol yeri qara eylemek ödinden anlanur pes ol qara 15) mürekkeb olmuş şudan bir kāğad üzerine yazdılar 16) mürekkebdē dağı siyāh olup gökcek oldu hiç 17) gitmedi dēdi ve yine İbni Verdî ile Qazvîni yazmış- 18) –lardur ki mināre dēmekle meşhūr bir balık vardır 19) Hāmid Endülisî dēdi ki ol balık o denizden çıkar

[98b]

1) dağı kuyruğınun üzerine qalkar mināre gibi tırur 2) andan sonra kendüzini her ne kadar büyük gemi olursa 3) urur qarq eyler vaqtā ki ol balığı gemi halkı görseler 4) tabıllar ve zurnalar çalarlar pes ol balık anları görür 5) dağı qaçar denize gider dēdi ve dağı ittifāqîdür ki 6) deryā-yı mağribden bir balık dağı olur ki qaçan şu çekilse 7) ol balık balçık üzerine yatur altı sâ'ate degin 8) andan sonra derisi şoyılır dağı derisinün altında 9) iki qanad zāhir olur dağı qalkar denize uçar gider 10) ' acāyiblerinün ulularındandır

**Baħr-i hāzer beyānındadır**

11) ittifāqîdür ki bu deniz Türkler denizi dēmekle meşhūr- 12) –dur büyük denizdür hiç bir deniz bu denize ulaşuq 13) degüldür hemān yerinde yaratılmışdur ziyāde derindür 14) ve dağı bir kimesne bu deniziñ çevresini devr eylemek 15) dilese tolanup yine gitdügi yere gelmek ne mümkündür 16) ammā bu kadar vardır ki çok yerden ırmaqlar aqar 17) şular gelüp içine girer ve dağı bu deniziñ<sup>2</sup> yolları 18) haṭarlu ve meşakqatlüdür talazı ve ıztırābı muhkemdür 19) yuqarıya muhkem qalkar ve aşağıya dağı öyle ener

[99a]

<sup>1</sup> deniziñ: metinde deniziniñ yazılmıştır.

<sup>2</sup> deniziñ: metinde deniziniñ yazılmıştır.

1) ve bu deňiziň<sup>1</sup> içinde incüden ve cevâhirden bir nesne 2) yokdur ve dađı dênildi ki bu deňiziň devri dört 3) biň beş yüz mildür uzunu sekiz yüz mildür 4) ve eni altı yüz mildür hemân müdevver gibidür uzunu 5) eninden az artuđdur ve bu deňiziň şarkîsinde 6) Cürçân ve Taberistândur ve şimâlisinde Deylem 7) ve bunda dört cezîre vardur ve bu deňiziň ‘acâyibleri 8) çokdur ol ‘acâyiblerden birisi budur ki Kazvîni ile 9) İbni Eşîr yazmışlardır ki Ebû Hâmid Endülisî dedi ki bir 10) vaktde ħalife melik Ħazere elçi gönderdi vardı 11) ol elçi ol melikün ħatında bir müddet tırdı bir 12) gün gördi ki ol deňizden bir büyük balıđ dutıldı 13) iplerile ve çengâllerle ol balıđı çeke çeke taşra 14) çıkardılar gördiler ol balıđun ħulađı şişmiş 15) nâgâh ol şiş yerinden bir kız ođlan cârîye çıktı 16) gâyetle ađ ve uzun siyâh saçları gökcek şanasın 17) bedr olmuş aydur uzun boylu tırmayup yüzünü 18) urup saçını yolar ve feryâd eyler ve dađı göbeginden 19) dizine varınca at rengi gibi renk bağlamış hiç feryâd

[99b]

1) eylemekden ħâlî olmadı tâ helâk oldu gitdi 2) İbni Eşîrle Kazvîni yazmışlardır ki bir vaktde bir büyük 3) ejderhâ bu deňizden yukarı ħalkup görindi 4) bir ħara buluda beňzer ħalk bu ejderhâya bağışdılar 5) ki şöyle şandılar ki şimdi bu ejderhâ bu ħalkı 6) ve deňiz cânavarlarını hep helâk eder giderür pes 7) Allah Ta‘âlâ celle ve ‘alâ ol ħinde hemân ħudret 8) bulutlarından bir bulut gönderdi geldi ol ejderhâyı 9) deňizden çıkarup götürdi aldı gitdi büyük 10) ħara yılan şüretinde idi her yere ki ħuyruđı uğradı 11) gerek binâ ve gerek ağac hep yığdı ħarâb eyledi 12) ve nefesi êrdiği nesnelere bile yakdı pes ol ejderhâ 13) ye‘cüc ve me‘cüc bunun gibileri yeyüp gidâlanurlar 14) dedi

**bu faşl meşhûr olan ırmağlar ve ‘acâyibleri beyân eder**

15) ahâli-yi fennün fužalâsinun ekşeri ittifâğ edüp 16) kitâblarında yazmışlardır ki Bađlamyus Çođrafyâ adlı 17) kitâbında demişdür rub‘-ı meskûnda iki yüz miğdârı 18) uzun ırmağ vardur şöyle ki anlardan gâyetle 19) ħışşası elli fersağdur eksük degüldür ki yüz elli

[100a]

<sup>1</sup> deňiziň: metinde deňiziniň yazılmıştır.

1) mil olur gāyetle uzunı biñ fersah vardır ki üç 2) biñ mil olur işbu ırmaqların kimisi maşrıqdan 3) mağribe aqar ve kimisi mağribden maşrıqa ve kimi cenūbdan 4) şimāle ve kimi şimālden cenūba aqar cümlesi taqlardan çıkar 5) dağı aqup denize dökilür dēdi

### Nehr-i İtil

ittifākī- 6) –dür ki işbu İtil ırmağı bir büyük ırmaqdur ki 7) Hazer şehrlerinden aqar Dicle ırmağına yaqındur 8) Bulğar ve Rus taqlarından aqup gelür deryā-yı 9) Hazere dökilür taḥkīk ḥükemā dēr ki işbu ırmağ 10) yetmiş beş bölük bir büyük ırmaqdur her bölügi bir büyük 11) ırmaqdur büyüklügi ne artar ve ne eksilür ve dağı 12) şuyı çok olup kuvvetlülüğinden ziyāde berk aqar 13) şöyle ki qaçan deniz içine aqup girse bir günlük 14) yol miqdārı aqar gider ol miqdār yere 15) varınca bunun rengi deniz renginden zāhirdür 16) andan ötesine qarışur ol miqdār yere varınca 17) kış günlerinde buz tonar tatlu şu olduğundan 18) ötüri ve dağı işbu deniz gibi büyük ırmağın 19) içinde ‘acā’ib ve garā’ib ḥayvānlar vardır nēte ki İbni

### [100b]

1) Eşirle Qazvīnī yazmışlardı ki ḥikāyet olındı 2) ḥulefā-yı ‘Abbāsīden raḫya’llahu ‘anhu ḥalife-yi Muḫtedir bi’llah 3) fuḫalādan oğlı Aḫmedi Bulğar melikine elçi gönderdügi 4) vaqtın ol Aḫmed dēdi ki Bulğara girdüğim vaqtın ol 5) ḥalkın içinde bir büyük ḥilqatlü ādem gördüm Bulğar 6) melikine şordum ki işbu büyük kişi sizün yerü- 7) –ñüzden midür ol melik dēdi ki bizüm yerümüzdeñdür ammā 8) bir qavmdendür ki ol qavm İtil ırmağından çıkmışlar- 9) –dur bu büyük ādem ırmağ içinde qaldı gelmedi ‘āşi 10) oldu ol qavm geldiler baña dēdiler ki ey melik bizüm 11) yaqınumuzda bir qavmden bir kişi şu yüzinde ‘āşi oldu 12) yerümüze yurdumuza varımazuz dēdiler pes ben dağı 13) anlarla gemiye binüp ol ırmağa vardum gördüm 14) bir kimesnedür ki on iki zirā‘ boyı var başı büyük 15) qazğana beñzer ve burnı bucuğ zirā‘ ve iki gözleri 16) ziyāde büyük her barmakları bir qarışdur anuñla 17) bulışdıq söyleşdik ḥiç bize zarar qaşd eylemedi 18) pes gemiye qoydum aldum mekānuma geldüm Dāsuya ḥaber 19) vērdüm ki Dāsuyla bizüm aramız üç aylıq yoldur

### [101a]

1) ol Dāsu halkına şordum ki işbu kimse ne 2) aşıl tã'ifedendür dëyü anlar dëdiler ye'cüc ve 3) me'cüc tã'ifesindendür dëmişlerdür ki işbu deñiz 4) gibi ırmağ ol tã'ife ile bizüm aramızda hã'il olmuş- 5) –dur şöyle ma'lûm olına ve dağı Hamdu'llah Kazvîni 6) Nüzhetü'l-kulûb kitâbında yazmışdur ki işbu ırmağın 7) uzunı çıķduğı yerden tã deñize dökilinceye dek 8) toķuz mil miķdârıdır dedi

### **Nehr-i Ceyhûn**

ittifākî- 9) –dür ki Ceyhûn ırmağı Badaşşân tarafından çıkar 10) ammâ tağlar bu ki çok ırmağlar ve şular karışur 11) ve dağı büyük ırmağ olur ve çok şehrlere uğrar 12) geçer tã Harezmi deñize varur dökilür işbu bu 13) ırmağ kış günlerinde şovuğın şiddetinden toņar 14) buz olur şöyle ki üzerinden develer ve kârbânlar 15) geçer ol vaķt Harezmi ehli buzi delerler dağı koğa- 16) –larla şu çekerler fã'idelenürler iki ay miķdârı böyle 17) toņar tırur şonra pâre pâre kıpar bu ırmağda çok 18) kimse helâk olur azdan az kimse helâk olmayup 19) kırtulur ziyâde deriņ olduğından ötüri ve yine

### **[101b]**

1) Kazvîni yazmışdur ki işbu ırmağın uzunluğı 2) çıķduğı yerden tã deñize dökilince biņ yüz mildür 3) nehr-i Seyhûn büyüklüğünde Ceyhûndan eksükdür Rûm 4) şehrlerine uğrar Adana hişârı dibinden geçüp 5) Ceyhûnla orada bir olurlar geçerler varurlar 6) Payas ile Tarsûs mâbeyninde Aķ deñize dökilür Ceyhûn<sup>1</sup> 7) şonra yazılmağ gerekdür

### **Hışnû'l-mehdîn**

İbni Eşirîe Kazvîni 8) kitâblarında yazmışlardur Tuħfetü'l-garâ'ib şâhibi dedi ki 9) hışnû'l-mehdîn ırmağı Başra ile Ahvâz ortasında 10) bir büyük ırmağdur ki ba'zı evķâtdede ol ırmağdan 11) bir minâre gibi nesne zâhir olur ol minâreden dürlü 12) dürlü âvâzlar işidilür tabıl zurna gibi andan şonra 13) yine gâ'ib olur gider kimse bilmez ki ol ne 'alâmetdür

### **14) Nehr-i Dicle**

ittifākîdür ki işbu Dicle büyük 15) ırmağdur Bağdâd ırmağıdır Āmid kırbında bir tağın 16) dibinden çıkar zü'l-karneyn hişârınınuñ kıtında Diyâr 17) –bekir tağınınuñ şuları

<sup>1</sup> Seyhûn nehri kastediliyor olmalı.

hep bu ırmağa qarışur Hısn-ı **18**) keyfe uğrayup Muşula varur bunlardan yuyup geçer **19**) Bağdâda varur andan geçer Vâsıta andan Başraya

[102a]

1) varur Fars deñizine dökilür bu ırmağın şuyı 2) ekşer şulardan tatludur fâ'idelerinüñ nihâyeti çoğdur 3) zîrâ çığduğı yerden aqup dökilince ma' mûreye uğra- 4) – duğından ötüri gâyetle büyük mübârek ırmağdur nece 5) ğarğ olmışlar bundan kırtulmuşlardur İbni Verdî 6) yazmışlardur ki hikâyet olındı ki bir gün bu ırmağda 7) bir ğarğ olmış kimse buldılar taşra çığardılar nâgâh 8) şordılar ki şuya nereden düşdiñ ol dağı 9) düşdüğü yeri haber vèrdi ol düşdüğü 10) yerden kırtulduğı yere gelince beş günlük yol idi 11) ve dağı Kazvîni yazmışdur ki bu ırmağın uzunluğı 12) çığduğı yerden tâ deryâ-yı Farsa varup girince 13) toğuz yüz mildür

**Nehrü'r-ras**

İbni Verdîyle Kazvîni 14) yazmışlardur ki Erzincânda Ras ırmağı bir ırmağdur 15) ki şarğ tarafından Ermeniyye cânibinden çığup Taberistâna 16) dökilür ziyâde katı aqar içinde taşlar çoğdur 17) kimi şudan taşra görünür ve kimi şu içindedür görünmez 18) ziyâde mübârek ırmağdur nece ğarğ olmışlar bundan 19) dağı kırtulmuşlardur nète ki İbrâhim oğı Deysen ki Erzincân

[102b]

1) begiydi dèdi ki bir gün ' askerümle Rus köprisi üzerinde 2) geçerken köpri ortasında geldüğim vaqtın gördüm köpri 3) ortasında bir hâton oğlanuğın almış gider nâgâh 4) köpriden bir tavar bu hâtuna toğındı ol oğlan 5) ol hâtunun elinden düşüp köpriden aşığı uçdı 6) köpri dağı yüksekdi vardı ol oğlanuğ 7) şuya èndi batdı şonra şu yüzine çığdı bir 8) taşuñ üzerinde qaldı şonra şu aldı gitdi anası 9) feryâd ède qaldı ol ırmağın kenârlarında tavşancıl 10) kuşları çoğıdı anda yörirlerdi Allah Ta'âlâ celle 11) ve 'alâ anlardan birisini şalup geldi ol oğlanuğın 12) kuşağından götürüp şahrâya çığardı ben dağı ' asker 13) çağırdum tèt erişüñ ol oğlanuğa tavşancıl zarar 14) eylemedin dèdüm anlar dağı ol tavşancıl ol oğlanuğın 15) bağıni çözmege meşğül iken erişdiler anuñ 16) üzerine çığardılar ol kuş hemân ol oğlanuğı 17) qapup uçup gitdi biz dağı anı şahîh sâlim diri 18) bulup anasına getürdik vèrdik anası dağı 19) oğlanı böyle görüp sevinüp şâz oldı

## Zendurüz

### [103a]

1) İbni Eşîr yazmışdur ki İsfahānda bir büyük ırmağdur 2) tatluluğıla ve leţāfetile meşhürdur hattā bir yoğun kaftānı 3) ol ırmağ şuyı ile yusalar ħarîr gibi yumşaq olur 4) Qadyeden çıkar İsfahāna gelince çok şular 5) qarışur İsfahān öñinde ziyāde büyük olur 6) bŭstānlar ve bāğçeler bundan şuvarılır andan ol 7) yerlerde bir kumuñ içine girer gā'ib olur gider 8) andan varur Kermānda çıkar dağı andan aqar gider 9) varur Hind denizine dűkilűr ammā Qumda yitűp 10) Kermānda çıkdığı şundan ma' lűm oldu ki ol 11) batduğı yere şaman dűkdiler ol şaman gelűp Kermānda 12) şuyla bile çıkdı dēdiler Ħamdu'llah Qazvīnī yazmışdur 13) işbu ırmağun uzunı yētmış iki mildűr

### Nehr-i 14) Seyhűn

İbni Eşîrile Qazvīnī yazmışlardur ki işbu 15) ırmağ Ħısn-ı Manşűrle Keysűm arasında bir büyük 16) ırmağdur hiç bir yerde qarār eylemek yokdur kumla bile 17) aqar kumsal yērdűr ve bu ırmağun űzerinde bir kűpri 18) vardur dűnyā ' acāyibinden birisi dağı bu kűpridűr 19) ki ol ırmağun bir kenārından bir kenārına degin

### [103b]

1) hemān bir gezdűr<sup>1</sup> ki iki yűz adım vardur ziyāde 2) büyük muĦkem taşlarla endām űzerine yapılmışdur 3) her bir taşı on zirā' dur Ħikāyet olındı ki anlarun 4) qatında bir levĦun űzerine bir tılsım ētmışlerdűr qaçan 5) ol kűprinun bir ' aybı olsa ya' nī bir yerine zarar 6) ola levĦ ol kűprinun ol yēri ' ayb olduğına 7) delālet ēder ol ' ayblu olan yēriñ şuyı çekilűr 8) ol Ħalqun dağı ma' lűmları olur kűprinun ol 9) yerine zarar ērişmiş varurlar zahmetsűz ve meşakqatsűz 10) ol yēri işlah eylerler andan şonra ol levĦ dağı 11) yine yerine varur şu dağı aqar gider

### Nehr-i Taperiyye

12) ittifākidűr ki işbu ırmağ bir büyük ırmağdur 13) şuyınun yarusı şovukdur ve yarusı issidűr birbirine 14) qarışmaz bir kimesne issi şuyından bir qaba alup taşra 15) havāda şovuk olur

<sup>1</sup> Metinde 'gűzdűr' olarak yazılmıştır.

### Nehrü 'l-Āṣi

ittifākīdūr ki işbu **16)** ırmağ Hāmanuñ ve Hūmuşuñ ırmağıdur Ẹudūs tarafından **17)** çıkup gelür āhir Anṭaḳıyye tarafından Suidiyye? yanından **18)** Ağ denize dökilür işbu ırmağa 'Āṣi dēdiler andan **19)** ötüridür ki ekşer ırmağlaruñ<sup>1</sup> teveccūhi cenūb

#### [104a]

1) ve kıble cānibine olur bunun teveccūhi şimāl tarafından

### 2) nehr-i şaqlāt

ittifākīdūr ki mağrīb cānibinde **3)** Afriḳıyyede işbu ırmağ tatlu bir ırmağdur ki her **4)** heftede altı gün akmaz hemān yēdinci gün aḳar dā'imā **5)** böyledür

### nehr-i Fırāt

ittifākīdūr ki işbu Fırāt **6)** ırmağı bir büyük tatlu ve heybetlü ırmağdur ki Ermeniyye-**7)** –den çıkup Ahlaṭa yakın Ẹālīḳḳala andan Malaṭıyye- **8)** –ye andan dağı Şimşāda andan dağı Raḳḳaya andan dağı **9)** 'Aniye andan Heyyeye andan Kūfeye uğrayup andan **10)** ba'zısı Dicleye dökilür ve ba'zısı varur deryā-yı Farsa **11)** dökilür uğraduğı yerlerde ekinler ve būstanlar **12)** ve bāğçeler şuvarurlar bu Fırāt ırmağınuñ fā'ideleri **13)** çokdur ammā İbni Verdiyle Ẹazvīnī yazmışlardur ki **14)** rivāyet olındı taḳḳīḳā dünyāda dört ırmağ ki **15)** vardur cennet ırmağlarındandır Ceyḫūn Seyḫūn **16)** Nīl ve Fırāt işbu ḥadīṣ meşābiḳ ve meşārīḳ ḥadīṣ- **17)** –lerindendür şaḫīḳ ḥadīṣdür ve dağı İbni Verdiyle **18)** Ẹazvīnī yazmışlardur ki Sedīden rivāyetdür ḥazret-i **19)** 'Ali raḳya'llahu 'anhu zamānında bir vaḳtda Fırāt ırmağı

#### [104b]

1) içine bir büyük enār düşdi oranca-vār ola **2)** ḥazret-i 'Ali raḳya'llahu 'anhu müselmānlara emr eyledi aralarında **3)** taḳسیم eyleyeler pes ol enārı ḥalk gördiler gördükleri **4)** gibi cennet enārıdur bu dēdiler ve dağı İbni Eşirile Ẹazvīnī **5)** yazmışdur ḥazret-i 'Ali raḳya'llahu 'anhu dēdi ki ēy ehl-i **6)** Kūfe taḳḳīḳ ırmağunuz içre cennetden iki oluḳdan **7)** şu aḳar dēdi ve dağı İbni Verdī yazmışdur Ca'fer-i **8)** Şādıḳdan raḳya'llahu 'anhu rivāyetdür taḳḳīḳ Ca'fer-i **9)** Şādıḳ Fırāt ırmağından içdi dağı Allah Ta'ālā **10)** celle

<sup>1</sup> ırmağlaruñ: ırmağların A



ve ‘alā ziyāde eylesün dēdi daḥı ḥamd eyledi ve **11)** daḥı dēdi ki eger ḥalk bu ırmaḡuḡ içinde olan **12)** bereketleri ve fā’ideleri bilelerdi kenārlarında ḡubbeler **13)** ḥavzlar eyleyelerdi daḥı Şu içinde eglenmegiḡün **14)** ne ḡadar ḥasteleri ve zaḥmetlöleri var ise bu ḡubbe- **15)** –lerinüḡ içinde olan ḥavzlarından içine ḡalduralar- **16)** –dı cemi’ si Őıḡḡat bulurlardı dēdi ve daḥı Ḥamdu’Allah **17)** yazmışdur ki bu Fırāt ırmaḡınuḡ uzunı çıḡduḡı **18)** yērden tā deryā-yı Farsa varınca üçyüz mil **19)** miḡdārıdur dēdi

### **Nehrü’l-Ker(ar)**

İbni EŞirle İbni Verdī

#### **[105a]**

**1)** yazmıŐdur ki iŐbu ırmaḡ Ermeniyeye ile Azak ortasında **2)** bir ırmaḡdur ki varur baḥr-i ḡazere dökölür ḡāyetle **3)** mübārekdür nece ḡarḡ olmuŐlar bundan daḥı ḡurtulmuŐlar- **4)** –dur Naḡçivān fuḡahāsından ba’zı dēdiler ki taḡḡik **5)** ben bir ḡün Kerar ırmaḡında gördik bir kimse **6)** ḡarḡ olmuŐ Őu alup gider pes ḡalk segirdiŐdiler **7)** aḡa yeriŐdiler daḥı cāndan bākī var idi taŐra **8)** çıḡardılar yine cānı geldi daḥı bunlara dēdi ki **9)** ḡanḡı yērden baḡa ēriŐdiḡüz biz eyitdik Naḡçivāndan **10)** ol kiŐi eyitdi ben Őuya fulān yērde dūŐdüm **11)** dēdi buradan dūŐdüḡi yēre gelince altı ḡünlük **12)** yoldur pes ol kiŐi ḡalkdı bizden ta’ām diledi **13)** bizümle gitdi Naḡçivāna geldik nāḡāḡ üzerine bir yērden **14)** bir dīvār yıḡıldı öldi dēdi Ḥamdu’Allah Ḥazvīni **15)** yazmıŐdur ki iŐbu ırmaḡuḡ uzunı üçyüz **16)** ḡoḡsan mildür dēdi

### **Nehr-i Mihrān**

İbni Verdī **17)** yazmıŐdur ki Sindde bir büyük ırmaḡ vardur **18)** eni Ceyḡūn eninedür bunun içinde daḥı Nilde- **19)** –ki gibi timsāḡ olur dērler maŐrıḡdan maḡrīb ḡarafına

#### **[105b]**

**1)** aḡar varur deryā-yı Farsa dökölür Ḥamdu’Allah Ḥazvīni **2)** yazmışdur ki uzunı beşyüz ḡırḡ mildür dēdi

### 3) nehrü 'l-Yemen

ittifākīdūr ki Tuḥfetü 'l- ğarāyib şāḥibi 4) dēdi ki Yemende bir ırmağ vardur şabāḥdan aḥşāma 5) degin maşrıqdan mağrīb tarafına aqar ve aḥşāmdan 6) şabāḥa degin mağrībden maşrıq tarafına aqar dēdi

### 7) nehr-i Hindistan

ittifākīdūr ki işbu ırmağ Secīstānda 8) bir büyük ırmağdur taşradan biñ miğdāri ırmağ 9) işbu ırmağa aqup qatılır ne artar ve ne eksilür 10) hemān ḥāli üzerine tırur Ḥamdu 'llah Kazvīnī yazmışdur 11) ki işbu ırmağun uzunı üçyüz miğdāri mildür 12) dēdi

### nehrü 'l-‘amūd

ittifākīdūr ki işbu ırmağ 13) Hinddedür üzerinde demürden uzun ağac resminde 14) bir nesne étmişlerdür ol ağacun altında baqırdan 15) bir direk étmişlerdür ol direğün yüceligi 16) on zirā‘dur ve ol direğün başında üç boğum 17) budağ gibi nesnelere étmişlerdür kılıç gibi keskin ve ol 18) direğün başında tırur işbu ırmağı medḥ eylerdi 19) ki ey bereketlü ırmağ ve cennet ırmağlarından aqup

### [106a]

1) çıkan anlar zu‘malarınca cennetten çıkmış şudur dērler 2) ve daḥı dēr ki devlet ve sa‘adet şol kimseye ki 3) işbu ağacun üzerine çıqa daḥı kendüzini işbu 4) direğün üzerine yıqa bırağa dēr pes öyle dēdügi 5) gibi hemān çevresinde olanlar ol ağaca çıqup 6) kendülerini işbu direğün üzerine birağurlar daḥı 7) ol direğün keskinlerine doqınup pāre pāre 8) olurlar daḥı aşağı şuya düşerler böyle anları 9) da‘vet eyler cennete ulaşdururum dēr

### Nīl-i mübārek

10) ittifākīdūr ki Nīl ırmağı bir mübārek ırmağdur dünyāda 11) bundan uzun hiç ırmağ yokdur zirā iki ay 12) ehl-i İslām içinde aqar ve iki ay kefare içine aqar ki 13) qaralar vilāyetleridür ve dört ay ḥarābāt yerlerde 14) aqar ve bu Nīl ırmağınun çıqduğı yerden gelüp 15) deryāya dökilince uzunluğı üç biñ mile qarībdür 16) ve ḥaṭṭ-ı istivā dēdüklere yerden ki gece ve gündüz 17) berāber olduğı yerdür andan öte cebel-i kumur

dérler **18)** ekşer kıavl úzerine kıafuñ zammı ile ve mimüñ süküni **19)** iledür pes imdi Nîl ol tağlardan çıkıar

[106b]

1) ħarābāt yerlerdür andan ötesini kimse bilmez ki ne **2)** yerden gelür ve dağı ol tağun úzerinde hiç **3)** ay toğmaz dérler ziyāde ırak olduğından ötüri **4)** ve dağı ħazret-i resūlu ʾİlah şalla ʾİlahu ʿaleyhi ve sellem **5)** Nîl ħaqqında buyurdılar eger sizünçün murād édeyidüm **6)** Nîl cennetden çıkup ağıduğı vaqtda cennetün yapraqlarından **7)** bir yaprak alup gele idi öyle olduğı taqdırce **8)** siz dağı yaprağı anuñ içinde bulurduñuz déyü buyurdılar **9)** nête ki İbni Eşirile İbni Verdî ittifāķ édüp yazmış- **10)** –dur ki ħikāyet olındı ki İşāķ peygamber ʿa.s oğı ʿEşav evlādın- **11)** –dan bir kimesne ki Ĥābid dérlerdi bir vaqtda Mışra **12)** gelüp Nîli ve ʿacāyiblerini gördi dağı kendi özine **13)** dèdi ki Nîle Mışrıñ kenārından gidem hiç ayrılmayam tā **14)** varup çıkduğı yeri görmeyince yā ol yolda ölem gidem **15)** dèdi ki pes otuz yıl maʿmüre gezdi ve otuz yıl **16)** ħarāb yerleri seyr eyledi tā bir yeşil denize érişdi anda **17)** Nîl ırmağını gördi ki denizi yarup gelür pes Ĥābid **18)** anda bir hayvān bulup ol ħayvāna bindi Allah celle ve ʿalā ol **19)** ħayvānı aña müsāħħar eyledi néce zamān uzun uzak anuñla gezdi

[107a]

1) yöridi bir yere vardı ki cemīʿ tağları ve ağaçları **2)** hep demürden andan geçdi bir yere dağı vardı **3)** cemīʿ yerleri ve tağları ve ağaçları hep baqırdan **4)** andan bir yere dağı vardı cemīʿ yerleri ve tağları **5)** hep gümüşden andan bir yere dağı vardı cemīʿ yer- **6)** –leri ve tağları ve ağaçları hep altundan andan **7)** gitdi bir ħişāra érişdi ki hep altundan (bu) **8)** bu ħişāruñ içinde altundan yüce bir kıubbe **9)** var dört kıapusu var ol ħişārdan bu şu éner **10)** dağı bu kıubbenün içine dökilür andan şonra bu **11)** dört kıapudan çıkup yer yüzine akip giderler- **12)** –di biri Nîl biri Seyĥūn ve biri Ceyĥūn ve biri **13)** Fırātdur hemān ol ħinde bir melek aña geldi dèdi ki **14)** es-selām-ı ʿaleyke yā Ĥābid işbu cennetdür dèdi **15)** ve dağı şimdi saña cennet niʿmetlerinden niʿmet gelse **16)** gerekdür dünyāda bir kimesneye naşīb olmamışdur **17)** dèdi hemān ol ħinde bir salkıım üzüm geldi **18)** bir salkıımda üç dürlü üzüm var idi bir dürlüsü **19)** incü gibi ve bir dürlüsü yeşil zeberced gibi ve bir dürlüsü

[107b]

1) kızıl yâküt gibi idi ol melek aña dèdi ki ey Hâbid 2) işbu cennet qoruqlarıdur dèdi pes Hâbid ol 3) üzümü alup gèrusine döndi döndiği gibi 4) bir pîr gördi ki bir alma ağacınınuñ altında oturmuş 5) Hâbid ol pîrile söyleşdi ol pîr Hâbide dèdi ki 6) işbu almadan yemez misin ye dèdi Hâbid dèdi ki 7) benümle cennet ta'âmı vardur senünğ almaña 8) ihtiyâcum yoqdur ol pîr dèdi ki gerçek<sup>1</sup> dèrsin 9) ey Hâbid taḥkîk bilürem ol üzüm cennet ta'âmıdur 10) ve daḥı bunı getüreni daḥı bilürem ol benüm qarındaşumdur 11) ve işbu alma ağacı daḥı cennet ağaclarındandır dèdi 12) Hâbid daḥı dèdi ki ol pîrden ayrılmadı tã ol 13) almadan yemeyince pes Hâbid ol almadan ışırup yerken 14) ol melek çıka geldi Hâbid melegi gördiği gibi 15) parmağın ışırdı ve daḥı melek Hâbide dèdi ki bilmezem 16) ey Hâbid işbu pîri bilür misin Hâbid dèdi ki 17) bilmezem ol melek dèdi Allah ḥaḳkıyçün ol cennetden 18) çıkan Âdem ataḥdur dèdi ve eger bu senünğle olan 19) üzüm salqımıyla kanâ' at èdecek olursan götüri

[108a]

1) dünyâ ehli bu üzümde yeye dünyâ bâkî ṭurduqça 2) dükenmeye dèdi ve daḥı dèdi ki yâ Hâbid şimdi 3) sen bundan öte geçmege ṭâḳat getüremezsın ki 4) mekânına varasın pes Hâbid daḥı ağlayup çok 5) peşimânlar yedi böyle cevâb olduğundan ötüri 6) andan dönüp gitdi zamânla Mışra geldi 7) gördüğü 'acâyiblerden anlara ḥaber vèrdi ve daḥı 8) İbni Verdî Ḥaridetü'l- 'acâyibinde yazmışdur ki 'İḳam 9) dèrlerdi Hermes-i evvel demekle meşhûrdur bir kimse 10) idi cinn ta'ife ḥizmetlenmege kâdir idi murâd 11) èdindi ki vara Cebel-i ḳumuru göre ve Nîl ırmağı 12) nereden çıkar anı bile cinnilerünğ üzerine binüp 13) ol tağa vardı gördi bir ḳapḳara deñizden 14) çıkup gelür cebel-i ḳumruñ dibinden içine girer 15) vardı ol tağunğ eteginde cinn ta'ifesi 16) mu'âvenetiyle bir köşk yaptı ol köşkünğ içinde 17) baḳırdan seksen şekil ètdürdi tağdan şu çıkar daḥı 18) işbu şüretlerinünğ içlerine aḳar girer şu bunlarınğ 19) içinde cem' ola andan şoḥra ağızlarından ber-ḳıyâs-ı

[108b]

1) ma'lûm birle çıka vara nece ırmaqlar ḥâşıl ola 2) pes iki büyük birgeler èdüp ol şuları bu iki 3) birgelerinünğ içine dökile ve bir birge daḥı eylemişdür 4) anda cümle şu cem' ola daḥı işbu cümle şu cem' olur 5) birge ki qaralar şehirlerinden bir şehirdedir adı Ṭırma- 6) –dur qaralarınunğ meşhûr büyük şehridür ve ekşer bunlarınğ 7) yerlerinde altun

<sup>1</sup> metinde 'geçrek' yazılmıştır.

çok olur bunların içinde altunun **8)** kıymeti yokdur ammâ demür ve bakır bunların yerlerinde altun- **9)** –dan çok kıymetlidir ve dağı ol şu cem<sup>c</sup> olan **10)** birge bir tağın arkurısında olup şu şimal **11)** cānibinden garba mā<sup>’</sup>ilrak çıkmış akmış gitmişdür pes **12)** Nīl ol tağdan bir ırmağ olur çıkar dağı arz-ı **13)** Nübüde tefriğ olup ayrılır ve bir bahşı aqşā-yı mağribe **14)** gider ve qaralar ve gāre ve Nübüye şehridür bunlar bu bahşun **15)** üzerindedür ve dağı Mısr üzerine ağan şunun **16)** bahşı arz-ı asvāndan aşağı ener Nīl andan dağı **17)** Mısrda yaña teveccüh eyler Mısr köylerinden Şāt<sup>1</sup> derler **18)** bir köydür Nīl andan iki bahş olur bir bahşı vardur **19)** Reşidde deryāya dökilür ve ol bir bahşı dağı

### [109a]

**1)** Carca qurbında iki bölünür bir bölüğü Dimyāt yanında **2)** denize dökilür ve birisi dağı Tunusun göline dökilür **3)** andan aşağı ener dağı şehirlere dört bölük olup **4)** akar her bir bölük bir tarafa aqıp gider bir bölüğü **5)** İskenderiyyeye gelür denize dökilür ve birisi Dimyāta **6)** ve ikisi dağı Şām denizine dökilür her birisi bir deniz- **7)** –dür dağı şol zirā<sup>c</sup> lar ki ‘İkam anları durdurmuşdı **8)** her birisi on sekiz zirā<sup>c</sup> dur her zirā<sup>c</sup> otuz iki **9)** parmaq eninedür ve dağı bu ölçilerden artuğ olan **10)** şuyı yabānlara ve bağçelere aqidurlar ve eger yabānda aqıp **11)** gitmesi olmayadı çok şehirler garğ olurladı öyle **12)** vezn eylemişdi ve dağı dediler ki Seyhūn ve Ceyhūn **13)** ve Nīl ve Fırāt bu dört ırmağ bir yüce tağdan yeşil **14)** zebercedden bir qubbenün içinden çıkar dağı baqr-i **15)** muzlimün içine akarlar andan sonra zāhir olurlar **16)** bunlar baldan tatlu ve miskden rāyihaludur lakin **17)** aqmağıla rāyihaları ve lezzetleri mütegayyir olur dünyāda **18)** Nīl ırmağı kadar olmaz cenüb cānibinden gelür çıkar **19)** ve dağı İbni Verdīyle Qazvīni yazmışlardur ki vaqtā ki

### [109b]

**1)** Yūsuf peygamber ‘aleyhi’s-selām zamānında Mısrda bir **2)** miqyās düzlediği Nīlün artduğı ve eksildiği miqyāsdan **3)** ma<sup>c</sup>lūm olına qağan Nīl yetecek miqdārından artucağ gelecek **4)** olursa ucuzluğ olur derler beşaretler ederler **5)** pes ol miqyās yer dökilmişdür gerekdür ki Nīlün bir kenārına **6)** yaqın yere dökilmişdür bellü hizbler etmişlerdür kimi parmaq **7)** kimi zirā<sup>c</sup> vaqtā ki şu on altı zirā<sup>c</sup> a çıka ol **8)** vaqt Mısr ehline kifāyet eder ve eger on sekiz zirā<sup>c</sup> a **9)** çıka cemī<sup>c</sup> ehl-i Mısrın ne kadar çukur yerleri varsa **10)** cemī<sup>c</sup> sine vefā eder cümlesi toptolu olur qağan ki yerler **11)** toya şu dağı çekilür ve

<sup>1</sup> şāt: Şütüf C

yere dürlü dürlü ekinler **12)** ekilür ve dağı neler hâşıl olur ve dağı bu Nîl ırmağınınu **13)** ‘acâyibindendür Qazvîni ile Demîri kitâblarında yazmışlardır ki **14)** bunun içinde bir hayvân olur timsâh dârler bundan **15)** gayri yerde olmaz dârler ba‘zılar deryâ-yı sînde **16)** dağı olur demîşler ammâ meşhûrdur ki Nîlde olur **17)** pes timsâh kârkınç şekilli çirkîn bir hayvândur ki kelere **18)** beñzer şuda olan hayvânâtun ziyâde ‘acibragıdur **19)** gâyetle uzun olanı on bir zîrâ‘ dur ve eni iki

### [110a]

1) zîrâ‘ dur ve başınınu uzunı dağı iki zîrâ‘ dur ve dağı **2)** ağızı gēndür ve yukaru azu dişleri altmış dişdür **3)** ve aşığı azuları kırkđdur her iki azusunun arasında **4)** bir küçük murabba‘ diş vardır ve birbirine girmişdür ve dağı **5)** uzundur ve arkası dağı kaplubaga arkası gibidür **6)** şöyle ki hiç bir demür âlâtı kesmez ve dağı dört ayaklıdur **7)** ve kıyruğı uzundur ve dağı kendüzini şuya ziyâde **8)** heybetle urur ve dağı bunun helâki koltuğundan **9)** gayri yerden mümkün degüldür hemân anı öldürmek oradan **10)** mümkündür ve dağı timsâhun erkegi ile dişisi cem‘ **11)** olmalı olsa taşra karaya çıkarlar dağı cem‘ olurlar **12)** bir miqdâr zamân anlara mümkün olmaz gömmege yumurdarlar dağı **13)** yavrırlar şol yavri ki vara şuya gide ol timsâh **14)** olur ve dağı şol yavri ki karada kala şuya gitmeye **15)** ol şankur olur ve dağı timsâh hâşşasındandır **16)** birinun gözi ağırsa anun gözünü ağıryan<sup>1</sup> gözi ortasına **17)** bağlasa ol hinde ağırsı gider eger sağ gözi ise **18)** sağ ve şol gözi ise şolı ve dağı kulağı ağırır **19)** yâ kulağı sağır olmuş kimse bunun erimiş yağın<sup>2</sup>

### [110b]

1) kulağına tamzursa kulağ ağırsı ve sağırlığı gide **2)** ve dağı gözine ak düşmiş kimsenun gözine bunun ödini **3)** çekseler ağını gidere ve dağı azu dişlerinden birisini **4)** bir kimesne sağ bázüsüne aşı kosa ne kadar dilerse **5)** cimâ‘ eyleye

### bağretü ‘l-filyüb

İbni Eşirile İbni Verdî yazmışlardır **6)** ki Medîne-i filyübdâ bir göl vardır yıllardan bir yılda **7)** bir dürlü balık zâhir olurdu ol balığın kemükleri **8)** ve yağı karaju gecelerde aydınlık vērür çerâğ gibi ve dağı **9)** ol yerun halkı evlerinde çerâğa ihtiyâcları yokdur **10)** ve dağı işbu balığın yağını her kim parmağına sürse **11)** ol parmağı kadar aydınlık vērür ki

<sup>1</sup> metinde ağıryan olarak yazılmıştır.

<sup>2</sup> metinde yağın olarak yazılmıştır.

çerâğ gibi par par **12)** yalabur hattâ İbni Verdî yazmışdur ki hikâyet olındı **13)** ki ba' zı halk parmaqlarını işbu balıguñ yağına bulaşdurup **14)** da elini evinüñ bir dīvârına sildi mādām ki ol **15)** dīvârda ol balıguñ eşeri var idi ol dīvâr dört **16)** miqdârı çerâğ yandığı kadar aydınlık vèrürdi tâ ol **17)** balıq gelmez olıncaya degin böyle eylerdi andan şonra anuñ **18)** gibi balıq ayruq bulunmaz oldu dèdi

### **Nehrü 'r-reml**

İbni Verdî **19)** Haridetü 'l- acâyibinde yazmışdur ki işbu ırmağ bir kıumdan

#### **[111a]**

1) ırmağdur ki aqşâ-yı mağrib şehirlerinden aqar hiç aqması 2) gelmez her kim bunun içine girse helâk olur 3) dèrler ki İskender işbu ırmağa erişdi gördi 4) kıumdur tırmayup aqar pes aña nazar édüp tıururken 5) kıum açılı vèrdi aqması diñdi pes İskender ' asker- 6) –inden ba' zı dèdi ki yörin geçin anlar dağı içine 7) girüp yöridiler ortasına geçmeyüp helâk 8) oldılar pes İskender ol yerde şaru pirincden 9) bir minâre gibi nişân dikdürdi ve muhkem iletđi ve 10) üzerine yazdurup kıazdurdı ki her kim ki 11) buraya gele bunun ortasında nesne yoğdur dèyü 12) buradan geçmesün dèdi

### **Bahretü 's-secnân**

Batlamyus **13)** Coğrafya adlı kitabında yazmışdur ki işbu bu göl **14)** bir büyük uzun göldür ki uzunı üç günlük **15)** yoldur ve eni nişf günlük yoldur dèdi dağı **16)** Ercisde bir göl vardur ki uzunı dört konağ **17)** ve eni bir konağ miqdârı yèrdür dèdi ki **18)** Tehâmda bir büyük göl vardur şuyı ziyâde gök- **19)** –dür illâ koğusu gökcedür ve ta' mı tatludur devri

#### **[111b]**

1) ikiyüz elli mildür uzunı dağı dört konağ eni 2) dağı iki konağdur dèdi

### **Bahr-i Harezm**

Coğrafyada **3)** yazılmışdur ki Harezm göli bir büyük göldür devri **4)** altıyüz mildür Seyhün ve Ceyhün ırmaqları bunun **5)** içine dökilür

### **Nehr-i Dînus**

yêdinci ıqlîmde bir büyük **6)** ırmağdur ki Nîlden ve Ceyhûndan büyükdür demişler **7)** meşhûr adı Deryâdur ammâ Türkde Tuna demekle **8)** meşhûrdur kış günlerinde üzerinde buz toņup **9)** atlar ve ‘ arabalar geçer iki miğdârı yâhûd artuğ dedi

### **10) bahîret-i tûms**

bu dağı yêdinci ıqlîmde yâ dağı aşığı- **11)** –ca bir büyük ırmağdur ki mağribden maşırğa ağar uzunı **12)** altıyüz mildür

### **bu faşl bınarların ve kuyuların ‘ acâyibini beyân eder**

**13)** ittifâkidür ki Erzincânda bir ağar çeşme vardur Tuğfetü’l- **14)** ğarâyibde der ki bir kimse toprağdan bir kerpici düzse **15)** bir yerde kuruysa andan sonra ol kerpici ol **16)** çeşmenün şuyı içine bırağsa bir sâ‘at miğdârı ol **17)** şunun içinde tursa ol şu ol kerpici muğkem taş **18)** gibi eyler murâd edindüğü yere nece dilerse yapsun **19)** taş yapar gibi dedi

### **‘ ayn-ı Kazvîn**

ittifâkidür ki Kazvîn

### **[112a]**

**1)** köylerinden bir köyde bir çeşme vardur her kim ki ol **2)** çeşme şuyından içse ne kadar içebilürse ğâyetele **3)** siñicidür hattâ mümkündür bir kimesne işbu şudan on **4)** rağ şu içer yeyniliginden ve tatlıluğundan ammâ bu şu **5)** köyün sinûrından taşra çıkarılsa hâşşiyeti bâğıl **6)** olur dedi

### **‘ ayn-ı Bâdcâni**

ittifâkidür ki **7)** Tuğfetü’l-ğarâyibde der ki Damğanda bir köy vardur **8)** Kehr derler ol köyde bir çeşme vardur Bâdcâni **9)** demekle meşhûrdur kaçan bu köye yel esdürmek **10)** murâd edinseler hayz görmiş hâtonun bir pâre yerinden **11)** alurlar dağı ol bınar şuyunun içine bırağurlar **12)** hemân yeller hareket eylemege başlar ve her kim ki ol çeşme **13)** şuyundan içe eğer bir yudum dağı olursa karnı **14)** tavul gibi şişer ve eğer ol şudan götürüp ğayri **15)** yere iletse ol şu taş olur



### ‘aynı’l-İblanistān

16) İbni Verdī ve Qazvīnī yazmışlardır ki Tuḥfetü’l-ğarā’ib 17) şāḥibi dēdi ki Cürçānla Esfirās mābeyninde İbla- 18) -nistān köylerinden bir köyde bir aqar bınar vardır 19) Yanbi‘ dērler çok şuyı vardır çok ḥalk anuḡ

### [112b]

1) şuyından fā’idelenür ve ba‘zı evkātde ol yeriḡ 2) ḥalkı erenlerinden ve ḥātunlarından gökçek zinet defler 3) ve zencler ile ve dürlü dürlü çalgularıla çıkarlar daḡı 4) ol bınarıḡ katında çalarlar ve güler ve oynarlar 5) şöyle ki bunlar dönüp gitmedin ol bınarıḡ şuyı 6) çok çok aqmaḡa başlar gelen ḥalka yetdüḡi miqdārınca 7) dēdi

### ‘ayn-ı Seyrān

Qazvīniyle İbni Verdī 8) yazmışlardır ki Bāmyān nāḥiyesinde bir taḡ 9) vardır ol taḡda bir bınar vardır necāsetden 10) bir nesne qabūl eylemez qaçan bir kimesne necāsetden bir nesneyi 11) anuḡ içine bıraksa hemān ol bınar qaynar taşra daḡı 12) ol kişinüḡ ardına düşer eger yetebildiyse alur garq 13) eyler ve eger yetişmediyse döner yerine gelür

### ‘aynı’l-evkāt

14) ittifaqīdür ki maḡribde bir bınar vardır her vaqt aqmaz 15) illā beş vaqt namāzda ol vaqtlarda aqar ḥalk abdest 16) alacaq miqdārı andan sonra hemān kesilür bir namāz vaqtı 17) daḡı olunca

### ‘ayn-ı semīrem

ittifaqīdür ki İşfahānıla 18) Şīrāz arasında işbu bınar meşhūr bınardur 19) dünyā ‘acāyiblerinden birisi budur ki bir yerde çekirge vāqī‘

### [113a]

1) olsa gelürler bu bınardan şu alurlar daḡı gelürler 2) ol yeriḡ kuşları vardır ki qara kuşlardır şıḡırcuq 3) dērler ol şunuḡ ardına düşerler giderler ammā ol 4) şuyı götürüp alup gidenler hīç yer üzerine qonmamak 5) gerekdür daḡı ardına bakmamak gerekdür ol kuşlar ol 6) şuyı alup gidenlerüḡ başı üzerinde havāda şol 7) qara bulut gibi giderler tā ol

çekirgeler olduğu **8**) yere gelinceye dek hemân ki ol şığırcuqlar ol çekirgeleri **9**) gördükleri gibi feryād ederler dağı üzerlerine hücum **10**) edüp kırmağa başlarlar ol çekirgeler ol şığırcuğuñ **11**) çağırmasın iştdükleri gibi anlaruñ âvâzlarından helâk **12**) olurlar dèdi

### ‘ayn-ı Şirkirân

ittifākîdür ki Merāğa **13**) qurbında bir köyde iki bınardur birinüñ şuyı issidür **14**) ve acıdur ve birinüñ şuyı şovuğdur ve tatludur İbni Verdî **15**) yazmışdur ki ikisinüñ arası bir zirâ‘ dur ancak dèdi

### 16) ‘aynı’l-‘ikâb

ittifākîdür ki Tuḥfetü’l-ğarāyib şāhibi **17**) dèdi ki Hind diyârında bir tağuş depesinde bir bınar **18**) vardur kaçan tavşancıl dèdükleri kuş qocalsa ziyâde **19**) za‘îf olsa bunun yavrıları bu kuşu götürüp

### [113b]

1) bu ırmağa getirür dağı ol ırmağuş içinde anı **2**) yurlar şonra güneşe qorlar ne kadar eski yün ve **3**) yelegi var ise hep dökilür ve yèni yünler ve yelekler **4**) biter pirligi ve za‘îfliği gider taze olup qurtulur **5**) ve dağı döner gider

### ‘ayn-ı ğırnâta

ve dağı ittifākî- **6**) -dür ki Ebū Ḥāmid Endülisi dèdi ki Ğırnâta qurbında bir **7**) kilisâ vardur ol kilisānuñ yanında bir bınar ve bir **8**) zeytūn ağacı vardur yılda bir ma‘lūm gün vardur **9**) halk anda gelürler ol ma‘lūm günde ki hemân güneş **10**) toğa ol bınarıñ şuyı aqmağa başlar ve ol **11**) zeytūn ağacınuş çiçeği bitmege başlar fi’l-ḥāl zeytūnı **12**) dağı azıq edinürler dönerler dağı giderler

### ‘ayn-ı 13) Ğazne

ittifākîdür ki şehre yakın bir bınar vardur **14**) vaqtâ ki ol bınara necâsetden bir yaramaz nesne **15**) düşse hemân ol ḥinde havâ müteğayyir olup muḥkem **16**) yeller ve şovuqlar ve yağmurlar ve qarlar ve ıztırâblar vākî‘ **17**) olur tâ ol düşeni şudan çıkarmayınca bunlardan **18**) qurtulmaq yoğdur İbni Verdîyle Qazvîni yazmışlardur ki **19**) ol vaqt ki Sulṭān Maḥmūd Sebük tegin Ğazne şehrinüñ

## [114a]

1) üzerine gelüp feth eylemek kaçd eyledi ne kadar 2) kaçd eylediye ol şehriñ halkı ol bıñara necâset 3) bırağmadan hâlî olmadılar anlar öyle eyledükçe muhkem 4) yıllerden<sup>1</sup> ve yağmurlardan ve şovuğuş şiddetinden kıyâmet 5) kopar şanurlardı şıngun çeri gibi Sulţân Mağmūd- 6) –uñ ‘askeri kaçup giderlerdi pes Sulţân 7) Mağmūd gördi ki hâl böyle gece olduğı gibi namâza 8) ve niyâza turup Allah Ta‘âlâ hazretine tazarru‘ eyledi 9) dedi İlâhi benüm kaçdum bu şehri feth eylemekden dünyâ 10) hâşıl etmek ise beni bundan döndürüp yönümi 11) hayra teveccüh etdür ve eger kaçdum şevâb ve âhîret ise 12) ve şevket-i İslâm kuvvet bulmağıçün ise başa bu şehri 13) feth eylemege âsân eyle dedi dağı başını yere koyup 14) secde eyledi yüzini toprağa sürüp uyumağ gâlib 15) oldu pes uyğuda bir kimse aña gelüp dedi ki 16) ey Sebük tegin oğı bu miñnetden kırtulmağ dilerseğ 17) ‘askerinden bir miğdârını gönder ol bıñarı gözlesünler 18) yanına kimse götürmesünler öyle etdiğıñ ne kadar yerce 19) tağkîğ Ğazne şehrinuñ feth eylersin dağı şa‘ yuğ şükre

## [114b]

1) ve kaçdıñ gökcek olsun dedi pes Sulţân 2) uyanı geldi ol bıñarı beklemege öñürdi kimseler 3) gönderdi andan şonra kendüsi ‘askeriyle Ğazne şehrinuñ 4) üzerine yöridi az zamânda feth eylediler

## ‘ayn-ı Fırât

5) ittifâkîdür ki Erzeni ’r-Rûm kırbında Fırât bıñarı ki 6) var idi bir mübârek bıñardur her kimse ki bahâr 7) eyyâmlarında bunuğ şuyından yunsa ol yıl cemî‘ 8) marâzlardan emîn ola dediler

## ‘ayn-ı Nihâvend

ittifâkîdür ki 9) Tuğfetü’l-ğarâyib şâhibi dedi ki Nihâvende yakın bir bıñar 10) vardur bir tağuş ağızındadır ol tağuş aşığı 11) tarafında bir turacağ yer vardur her kim ki yevregini sürmege 12) şuya muğtâc olsa gelür ol bıñara ol turacağ 13) yerde turur dağı yüce âvâz ile çağırur der ki şuya 14) muğtâcuz dèyüp ayağıni ol bıñara baturur yine taşra 15) çıkarur bir miğdâr yöriyüp yörümeden ol şu ardına 16) düşer tâ murâd olan yeri şuarur tamâm ol kişinuñ 17) hâceti tamâm olduğdan şonra ol şu yine döner gelür 18) dedi

<sup>1</sup> metinde ‘yêrlerden’ yazılmıştır.

### bu faşl kıuyular   ac yibi bey nındadır

ittif k d r ki **19)** Mekke ile Med ne arasında Bedr kıuyusudur bir kıuyudur ki

#### [115a]

**1)** h zret-i Res lu  llah ile  alla  llahu   aleyhi ve sellem Kıurey  **2)** k firi muh rebe eyledügi y rd r kefereden hel k **3)** olanların bir mi d rını bu kıuyunun içine bırakmışlardur **4)** hatt  hik yet olındı ki aşh bdan ba zı ol kıuyudan **5)** yaŗa varup bir mi d r teva k uf  tmışlerdi n g h g r- **6)** –diler ki Bedr kıuyusundan bir şaşş b ry n olmiş gibi **7)**  ıkup ka dı anuŗ ardınca bir kimesne daŗı çıkup **8)** elinde od gibi yalabur bir  am ı çıkarup aŗa  rişdi **9)**  am ıyla urdı daŗı gerü kıuyudan yaŗa döndürüp **10)** getirdi kıuyuya koydı anlar öyle  td ğine anda t ranlar **11)** deddi ki biz anlara ba duŗ dediler

### bi  r-i  urve

ittif k d r **12)** ki Med ne-i münevverede şerefh   llahı Ta  l  bir kıuyu vardur **13)** cennet kıuyularındandır denilmişd r ve daŗı h zret-i Res l- **14)** –u  llah  alla  llahu   aleyhi ve sellem ol kıuyunun şuyıyla tayyiblen r- **15)** –lerdi ol m b rek olurdı ve ba zılar dediler ki **16)** h zret-i Res lu  llah  alla  llahu   aleyhi ve sellem ol kıuyunun **17)** içine m b rek aŗzı yarlarından bırakmışlardur andan **18)**  t rid r ol kıuyunun şuyı m b rek olduŗı deddi

### 19) bi  r-i m b rek

ittif k d r ki bu kıuyu Med ne deresinde

#### [115b]

**1)** bir kıuyudur  Urve kıuyusudur derler zir  hik yetd r  Urve **2)** deddi ben gördüm halk işbu kıuyudan şular alurlar- **3)** –dı daŗı ehline ve  ay line ve d stlarına armaŗan **4)** alurlar giderlerdi ve daŗı bunda gördüm ki **eb n  ali 5)** ki bir  avm n ulusudur bu kıuyunun şuyundan alup **6)** şişelere koyup H run   r-reşide armaŗan aldı **7)** gitdi

### bi  r-i Biş n

 bni Eşir yazmışdur ki bu Mışr diy rında- **8)** –dur yılıŗ bir ma l m güninde bir s  at n içinde taşra- **9)** –ya aŗzına gelür y  artuŗ y  eksük her ne ise ol **10)** tařduŗı vaŗtın ol yeriŗ uluları ve  azısını **11)** kim var ise anuŗ üzerine varurlar nereye degin çıkarırsa **12)**

kıyās edüp yazarlardı dağı Mışr begi her kim ise **13)** aña gönderürler dèrler ki ol kıyunuñ şuyı ol sâ' atde **14)** Nîl-i Mışrdan şı mıqđâr qalkdı dèrler

### **bi'r-i 15) –Nisābur**

ittifāķidür ki Nisāburda çoķluk kıyular **16)** vardur firūzec ma' denleridür ğāyetle eyülerini anıñ **17)** içinde uralar çıkıralar ammā ol kıyularınun içinde kıttāl **18)** ' aķrebler olur ki ekşer halk anuñ içine girmege anlardan **19)** kıorķarlar dèdi

### **bi'r-i Demāvend**

ittifāķidür ki Demāvend

## **[116a]**

**1)** tağında bir kıyu vardur ğāyetle deriñdür dèmişler **2)** gündüz ol kıyudan ziyāde tütinler çıkardı ve ğeçe **3)** ile od yalıñı çıkar bir kimse ol kıyuya bir nesne **4)** bıraksa aşāğısına enince bir sâ' at eglenür andan **5)** yine yeriñ yüzine çıkar yeriñ üzerinde bulunur

### **6) Bi'r-i Berhūd**

ittifāķidür ki Yemende Hāzramūd kırbında **7)** bir kıyu vardur Berhūd kıyusu dèrler hadiřde vārid **8)** olmiřdur ki taħķiķ kāfirleriñ ve münāfiķlarıñ **9)** rūhları Berhūd kıyusu içindedür ki 'Ādye kıyusu **10)** dèmekle meřhūrdur bir odsuz yabān yerdedür **11)** bir kıaranuluk deredür hāzret-i 'Aliden raźya'llahu Ta'ālā 'anhu **12)** rivāyet olındı ki Allah Ta'ālāya celle ve 'alā hōř gelmeyen **13)** yer Berhūtdur ki içinde bir kıyu vardı ki şuyı ziyāde **14)** kıaradur kıoķmiřdur kāfirleriñ rūhları anuñ içine **15)** varur anda durur dèdi İbni Verdī ve Kıazvini kitāblarında **16)** yazmıřlardur ki 'Aşma'i hikāyet eyler ehl-i haberden bir **17)** kiři dèdi ki bir ğeçe Berhūd kıyusu yanında ğeçüp **18)** giderdüm burnuma bir ziyāde çirkīn kıoķu ğeldi ki vařf **19)** olınmaķ mümkün degül şöyle ki 'ādetden tařra kıoķu idi

## **[116b]**

**1)** taħķiķ bildüm ki ol kāfirleriñ rūhları bu kıyunuñ **2)** içine bırağılmışdur dèdi ve dağı İbni Verdīyle Kıazvini **3)** yazmışlardur ki bir kimse dèdi ki bir ğün Berhūd kıyusına **4)**

uğradum anda gēceledüm gēcenün evvelinden tā şabāha 5) degin işitdüm bir kimse çağırup dēr ki yā Dumā 6) yā Dumā ben daḥı şabāh ehl-i ʿilmden bir kimseye işitdügimi 7) haber verdüm ol kişi eyitdi ki Dumā bir mülükün adıdır 8) işbu kıyuya müʾekkildür kâfirlerinün rûhları yine ʿazāb 9)  tmeğiçün dēdi

### **biʾr-i Bezāʿ**

ittifākīdür ki bu 10) kıyu Medīne-i müşerrefede bir kıyudur rivāyet olındı ki 11) ḥazret-i Resūlu ʾİlah şalla ʾİlahu ʿaleyhi ve sellem Bezāʿ kıyu- 12) –sınuḡ kıoğasından abdest aldı daḥı hem şuyından 13) içüp hem mübārek ağızı yarından bırağıdı ve daḥı kıoğ- 14) –da bākī kıalan şuyı içine dökdi pes ol şı acıyken 15) tatlı oldı ve daḥı ḥazret-i Resūlu ʾİlah şalla ʾİlahu 16) ʿaleyhi ve sellem kendülerinün zamānlarında her vağıt ki bir 17) kimse ḥaste olsa buyurdılar ki Bezāʿ kıyusından 18) anı yuḡ kıaçan yunsa ipden kıurtulmuş gibi ḥalāş olurlar- 19) –dı ve daḥı Ebū Bekir kıızı Esmā rażya ʾİlahu ʿanha dēdi ki dāʾimā

[117a]

1) biz ḥastelerümüzi Bezāʿ kıyusunda üç gün yuduğ 2) eyü olurlardı dēdi

### **biʾr-i Zūrān**

ittifākīdür ki 3) işbu kıyu Medīne-i münevverede bir kıyudur ḥazret-i 4) resūlu ʾİlah şalla ʾİlahu ʿaleyhi ve sellem bir vağıtda ḥōşraq 5) olmadılar uyumağı ile uyanuqluğ arasında iken 6) nāğāh iki melek  ndiler birisi mübārek başları 7) kıatında oturdı ve birisi daḥı mübārek kıademi 8) kıatında oturdı ol yuğaru kıarafında oturan 9) aşığı oturana dēdi ki bunların incinmeleri nedendür 10) ol birisi eyitdi siğirden oldı dēdi siğir kim eyledi 11) ol biri dēdi ki A ʿşam oğılı Lebidür ki Yehūdīdür ol 12) eyledi yine ol birisi eyitdi ol eyitdi ki siğiri neden 13) eyledi ve neyledi ol eyitdi şağāl kıılından daḥı baş 14) kıılından eyledi daḥı erkek ḥurmanuḡ taş kıabuğınuḡ 15) içine kıoydı ol biri eyitdi neyledi ve kıanda bırağıdı 16) ol birisi eyitdi Zūrān kıyusunuḡ içinde bırağıur 17) taşuḡ altında bırağıdı dēdi pes Resūlu ʾİlah şalla ʾİlahu 18) ʿaleyhi ve sellem bunları işitdi daḥı kıurup aşḥābdan 19) ḥazret-i ʿÖmeri ve ḥazret-i ʿAli rażya ʾİlahu ʿanhuma daḥı bir kıaç kışi

[117b]

1) bile alup ol kıuyuya vardılar pes gördiler ol kıuyunun 2) şuyı kıına şuyı rengine dönmiş ve kıuyu yanında olan 3) ħurma ağaçlarının yemişleri şeytân başları 4) gibiydi pes ol kıuyunun içinden şuyını çıkarup 5) ol taşu bulup kıaldurdılar ol siħri kııkardılar 6) gördiler on bir düğüm bağlamışlar bozdılar ve düğümleri 7) çözdiler ħazret-i Resûlün şalla'llahu 'aleyhi ve sellem 8) vaca'ı ve incinmesi zâ'il olup gitdi

### bi'r-i Zemzem

9) İbni Eşirle Kıazvîni yazmışlardır ki Zemzem kıuyusu Ka'be-i 10) mükerremede bir kıuyudur ol vaqt ki İbrâhim peygamber 'aley- 11) -hi's-selâm İsmâ'il peygamberle 12) daħı Hâcerle bile geldiler Ka'be yerine İbrâhim peygamber 13) 'aleyhi's-selâm dönüp gitmek istedi Hâcer İbrâhim 14) peygambere dedi ki yâ İbrâhim Allah Ta'âlâ saña dedi ki 15) işbu issi yere bırağasın gidesin İbrâhim peygamber 'aley- 16) -hi's-selâm eyitdi evet dedi Hâcer eyitdi sen böyle 17) dedigün tağırce Allah Ta'âlâ ħazreti bize kâfidür 18) kifâyet eder bizi zâyi' eylemez dedi pes İbrâhim peygamber 19) 'aleyhi's-selâm gitdi Hâcer oğlı İsmâ'il 'aleyhi's-selâm

### [118a]

1) kıatında kıaldı tâ bir gün şu kıabından şu dökündi 2) İsmâ'il 'aleyhi's-selâmın şusuzluğdan ħarâreti ziyâde 3) oldu pes Hâcer oğlını ı(s)ızlıkda kıoyup Şafâdan 4) yaña şu aramağa gitdi bulımadı ağladı orada 5) du'â eyledi şu talebinden ötüri andan sonra Merveye 6) vardı anda daħı bulımadı daħı Şafâda êdüğü 7) du'â gibi du'â eyledi anda iken yırtıcı cânavarlar âvâzı 8) gibi bir âvâz işitdi oğlından kıorkuban ödi 9) oğlından yaña gitdi vardı gördi ayağıyla durmayup 10) urur nête ki oğlancuğlar ağladığı vaqtın ayağların yere 11) urmağ 'âdeti olduğı gibi pes hemân ol ħinde İsmâ'il 12) peygamber 'aleyhi's-selâm ökcesi altından bir şu zâhir olup 13) ağmağa başladı pes Hâcer ol şuyı gördüğü gibi şu 14) açup gide dëyü kıorđhusından ol şunun öğini 15) toprağıla tıtdı ve eger tıtmamış olaydı ol 16) şu ağar giderdi zîrâ ħazret-i resûlu'llah şalla'llahu 'aleyhi 17) ve sellem buyurdılar ki Allah Ta'âlâ celle ve 'alâ İsmâ'il peygamberiñ 18) atasına rağmet eylesün eger Zemzem şuyunun öğini 19) tıtmamış olaydı ağar bıñar olurdı ol dedi

### [118b]

1) ve dağı buyurdılar ki her kim ki sizden ve ğayrīden bir 2) marāza mübtelā olsa tabīb-i hāzıqlar andan ‘āciz olup 3) tīmār edemeseler ol haste Zemzem şuyını içsün 4) Allah Ta‘ālā celle ve ‘alā anı ol marāzdan kırtara şifā 5) vērür dediler ve dağı Aħmed oğlı Muħammed ki Hemedānīdür o 6) dedi ki Zemzem kıuyusunıñ yuķaru ağzından aşığı 7) dibine varınca kırķ zirā‘ dur ve dibinde hemān bir bıñar 8) dökilür nece bıñarlar dağı vardır dedi ammā tāriħ 9) hicret-i nebeviyyeden şalla ‘İlahu ‘aleyhi ve sellem ikiyüz yigirmi dört 10) yılında Zemzem şuyı azaldı pes ol vaķt Zāħħak 11) oğlı<sup>1</sup> Muħammed toķuz zirā‘ dağı aşığı kıazdurdı şu dağı 12) ziyāde oldu ve dağı Zemzem kıuyusunıñ ağzına mermer dōşeyen 13) ğulefā-yı ‘Abbāsiyyeden Manşūr ğalīfe idi

### bi’r-i maṭraba

14) ittifāķīdür ki işbu kıuyu Mışr diyārında olan köylerden bir 15) köyde bir kıuyudur ki belesān ağacı bunun başındadır 16) ol ağacı bu kıyudan şuvarurlar ğāşşalı kıuyudur dērler 17) ğayrī yerde degüldür zirā ‘İsā peyğamber ‘aleyhi’s-selām işbu 18) kıuyu şuyından ol yerde ğusl eyledi ol ağac ol 19) yerde andan şonra bitdi nece ki ğikāyet olındı ki

### [119a]

1) taħķīķ melik-i kāmīl atasına şordı ki Maṭraba kıuyu- 2) –sından anlarıñ köklerine şu şaldıñ mı atası yoķ 3) dedi var şuvar dedi atası dağı şu şaldı şuvarı 4) ekinler bitüp ğāşıl oldu ve dağı ol ağac bir büyük 5) ağaçdur ki çepeçevre bir mil miķdārı yeri kıaplamışdur 6) ve dağı dünyā içinde işbu köyden ğayrī yerde belesān 7) ağacı bitmiş degüldür dediler

### bi’r-i mu‘azzam

ittifāķīdür ki 8) işbu kıuyu Mışr şehrinde bir büyük kıuyudur Mūsā peyğamber 9) ‘a.s nişānlarından bir nişānıñ kıatındadır ol nişāna 10) değin Mağlūķ dērler ğikāyet olındı ki bir vaķtda 11) fuķarādan biri bir taşını Zemzem kıuyusu içine düşürdi 12) işbu kışinüñ adı ol taşda yazılmışdı pes 13) ol kışi Mışr kıāfilesiyle Mışra ğeldi pes diledi ki ol 14) bi’r-i mu‘azzamda teberrük için anıñ şuyından abdest ala 15) ğeldi kıoğa şarıķtıdı ol Zemzem

<sup>1</sup> Zāħħak oğlı: zāħħak oğlu A



kuyusına düşen **16)** taş işbu kuyudan çıktı hâccılardan bir nece kişi **17)** şehâdet eylediler ki işbu taş bu kişinüñdür **18)** Mekke'de Zemzem kuyusına düşürdi dediler

### **bi'r-i 19) Yūsuf 'a.s**

ittifākīdūr ki işbu kuyuyu Yūsuf peygamber

[119b]

**1)** 'aleyhi's-selām karındaşları gelüp içine bırağduklarını **2)** kuyudur Erdene dört fersah ırağdur Taberiyyeden **3)** Dimaşka mā'ilağdur uğrağ yerdür bunun şuyından **4)** teberrük için halk içler dağı alurlar giderler dedi

### **5) bi'r-i Hindiyân**

ittifākīdūr ki işbu kuyı vilâyet-i **6)** Farsda bir köyde bir kuyudur dâ'imâ içinden tütün **7)** ağıp göge ağar gider kimse kâdir degüldür ki yöresine **8)** yağın vara bile hattâ üzerinden kuş uçup geçer olsa **9)** ne kadar yüksekde uçup gider ise yanar aşağı **10)** düşer

### **bi'rü'l-kelb**

ittifākīdūr ki işbu kuyuyu Haleb **11)** diyârında bir kuyudur kaçan bir kimesneyi kütuz it tılasa **12)** kırğ gün geçmedin işbu kuyunun şuyundan içse eyü **13)** olur ammâ kırğ gün geçdikden şonra olsa kâ'idesi **14)** olmaz böyle olmasına şahid budur ki hikâyet **15)** olındı ki üç kişiyi kütuz tılamış idi üçi bile **16)** işbu bığardan gelüp şuyın içdiler ikisi eyü oldı **17)** birisi eyü olmayup helâk oldı bu helâk olandan **18)** su'al eylediler ki bu kişi niçün böyle oldı aña **19)** cevâb verdiler ki ol kişiyi kütuz tılayalı kırğ

[120a]

**1)** gün geçmişdi dediler meğer başka başka vâkî' **2)** olmuş imiş dediler

### **bi'r-i handağ**

ittifākīdūr ki **3)** işbu kuyı Merâğa köylerinden bir köydür işbu **4)** kuyunun içinden çoğluğ göğercinler çıkarlar **5)** Kazvîni dedi ki Merâğa fuğahâsından ba'zına dedüm **6)** ki işbu göğercinlerin ağı nedür ki muttaşıl işbu **7)** kuyudan çıkarlar anlar dağı baña haber

vêrdiler ki biz **8)** bir kişiyi ol kuyuya şarkıtduk ki ol gögercinlerin **9)** ahvâlini bile dağı bize haber vère pes aşığı èndi hattâ **10)** bêşyüz zirâ<sup>ç</sup> miqdârı dağı artuğ ipe èndi **11)** aşığı èrişmeyüp yine taşra çığdı haber vèrdi ki **12)** kuyunun içinde gögercinlerden hiç nesne görmedüm **13)** ammâ aşığıda bir aydınlık gördüm ki ölmüş hayvânlar **14)** anda çok yatur gördüm dèdi

### **bi'r-i karye-i 'Abdu'r-raĥman**

**15)** ittifâkîdür ki işbu kuyu Fars ikliminde bir köydür gâyet **16)** ile derin kuyudur yılda bellü günde ol kuyudan **17)** şu çıkar ve yer yüzine dağılır dülâblar çekilüp **18)** bāğçeler ve ekinler şuarılacak miqdârı andan sonra yine **19)** kuyu içine gider tâ gelecek yıla ol vaқта degin

[120b]

1) yine vaqtı olduğı gibi evvelki gibi zâhir olur dèdi 2) bunlar dağı tamâm oldı

### **Bu faşl tağların ve anda olan 3) 'acâ'ibler beyânındadır**

işbu faşl rûy-ı zemînde olan 'acâyib **4)** tağlardan ve bu tağlar içinde olan 'acâyibden ve 'alâmet- **5)** –den ne ki varsa anları beyân eyler ittifâkı bunun **6)** üzerinedür ki dünyâ tağlarından ziyâde büyük **7)** olan tağ cebel-i kağdur ki dünyâyı ve deryâ-yı muĥiți **8)** çepçevre kaplamışdur nète ki gözün ağı karasını **9)** kapladuğı gibi ve ba'zılar dèdi ki Kaf tağından öte **10)** olan dünyâ hükminde degüldür âhîret hükmindedür **11)** demişler zirâ güneş ol tağdan toğar yine ol **12)** tağda toğlanır ve ba'zılar dèdi ki Kaf tağı şunun **13)** gibi yüce tağdur ki göge hemân bir uzun âdem boyı **14)** miqdârı qalmışdur èrişmege ammâ müte'ahĥirîn kavli budur ki **15)** göge ulaşmışdur ve dağı Zâĥĥakden rivâyetdür ki Kaf **16)** tağı yeşil zümrüddendür gök bunun üzerine **17)** müşebbekdür çadır gibi qurılmışdur gök yeşilliği bundandır **18)** ve dağı Coğrafyada dèr ki cebel-i kamer bir tağdur ki Nîl **19)** ırmağı bundan çıkar ol tağın uzunı ikiyüz altmış

[121a]

1) altı bucuğ mildür hatt-ı istivâdan öte altıyüz altmış **2)** bucuğ mil irâğdur cebel-i serendîb ittifâkîdür ki işbu **3)** Serendîb tağı Çin vilâyetinin nihâyetinde Hind denizi- **4)** –nün içinde bir tağdur ki Âdem peygamber 'aleyhi's-selâm **5)** cennetden bu tağın üstüne

ënmişdür bir büyük **6**) kara taşuñ üzerinde mübârek kademlerinüñ eşeri **7**) zâhirdür ki ol taşu gömilmişdür yer eylemişdür **8**) ol kadem yerinüñ uzunı yétmiş qarışdur işbu tağa **9**) cebel-i Râhun/rahvan dërler müdevverdür eni uzunı seksen **10**) fersahdur demişler ve dañı ol taşuñ üzerinde par **11**) par yalabur bir aydınlık ki şanasın şimşekdür kimseye **12**) kâdir degüldür ki aña baqabile her gün anda yağmur eksük **13**) olmaz Âdem peygamber ‘aleyhi’s-selâm hâzretlerinüñ mübârek **14**) kademleri yerini yumagiçün ve dañı anuñ etrafında dürlü **15**) dürlü yâkutlar ve elmâs kıymetlü taşlar ve gökcek **16**) koñulu nesnelere ki vaş olınmaz ve yırtıcı cânavarlar **17**) ve yılanlar ziyâdedür ve dañı Âdem peygamber ‘aleyhi’s-selâm **18**) işbu tağdan deniz kenârına varınca bir adım ederler- **19**) –di ki iki günlük yoldur

### **Cebel-i Ervend**

Elvend (dañı)

[121b]

**1**) dañı dërler İbni Eşirle Qazvinî yazmışlardur ki işbu **2**) tağ Hemedâna yakın bir meşhür yüce tağdur devri **3**) otuz fersaha yakındur demişler hergiz kullerinden **4**) qar eksük olmaz dërler ol tağda bir bınar vardır **5**) her hasta ki anuñ şuyundan içe şıhhat bulur **6**) hikâyet olındı ki Hemedânda bir kişi Ca’fer-i Şâdıka **7**) razya’llahu ‘anhu vardı Ca’fer-i Şâdıq ol kişiye **8**) dedi ki gelişin<sup>1</sup> ne yerdendür ol kimesne dedi ki Hemedân- **9**) –dan Ca’fer-i Şâdıq dedi ki Hemedânda Ervend tağını **10**) bilür misin ol kişi dedi ki benüm nefesüm Ervend tağına fedâ olsun bilürem dedi Ca’fer-i şâdıq dedi ki tañkik<sup>2</sup> Hemedân tağında cennet bınarlarından **11**) bir bınar var dedi Coğrafyâda cebel-i hafunî cenüb **12**) cânibinde uzun bir meşhür tağdur yüz kırk mil **13**) miqdârı yeri denize girmişdür bir miqdârı dañı **14**) qaradadır

### **Cebel-i Esire**

ittifâkidür ki işbu **15**) tağ Semerqanddan öte Şaş kenârında bir tağdur **16**) bunuñ içinde altundan gümüşden firüzeden demürden **17**) bakırdan pirincden qarşundan nefitden nabikden **18**) çok nesne vardır ve dañı ol tağda bir kara taş **19**) olur anı yıkarlar dañı aq bezler boyarlar hiç bunuñ gibi

<sup>1</sup> gelişin: geliş A

<sup>2</sup> ol kişi dedi ki benüm nefesim Ervend tağına fedâ olsun bilürem dedi Ca’fer-i şâdıq dedi ki tañkik: -A

## [122a]

1) boya olmaz

**cebelü 't-terre**

ittifākīdūr ki işbu 2) tağ Kazvīne üç kōnağ miqdārı yerde bir tağdur 3) cebel-i meşāyih dērler yaz u kış depesinde hiç 4) qar eksük olmaz anuñ üzerinde bir mescīd vardır 5) ol mescīdde abdāllar sākin olurlar ve dağı ol 6) tağun qarından aq kurdçuğazlar hāşıl olur 7) sehl-i bahāneyle dōkilse içlerinden aq şāfi tatlu şular 8) çıkar cemī' hayvānāt andan içler ol kurtçuğazlar 9) hayvān cinsinden degüldür dēmişler ve dağı Coğrafyada 10) cebel-i 'Acir de bir meşhūr tağdur yüz mil miqdārı 11) deniz içine girmiş gitmişdür deniz mevc urduğı 12) vaqtın o tağdan qorqınç āvāzlar peydā olur ki 13) işidenlerin 'ağılları çāk olup kendülerden 14) geçerler ve dağı cebelü 'n-nedāmet haṭṭ-ı istivādan yañada 15) bir yüce tağdur yüceligi üç günlük yol miqdārı 16) vardır dērler uzunluğı altıyüz mildür ve dağı cebel-i 17) 'ıyūn bir tağdur ki mağribden maşrıka kārban yörişine 18) sekiz kōnağ yerdür ve dağı cebel-i Lurātis ki cebel-i 19) zeheb dērler zīrā bu tağda ma' denler çoğdur ammā bir

## [122b]

1) kimse kādır degüldür ki ol tağun yöresine 2) uğraya vahşī keşretinde ve çevresi sevāhīl-i baħrdür 3) ve dağı ol baħrde timsāh dēdükleri cānavar dağı 4) vardır dērler bu tağun uzunı sekiz yüz altmış 5) altı mildür ve dağı cebelü 'l-müzennīb Hind deniziyle Kūlzūm 6) deniziniñ arasını faşl eylemişdür maşrıqdan mağrībe 7) on iki mildür

**cebel-i Endülüs**

ittifākīdūr ki işbu 8) tağı Endülüsdedür ol tağda iki bınar vardır aqar iki- 9) –sinün arası iki qarış miqdārı yerdür ol 10) bınarın birisi gāyetle şovukdur ve tatludur ve ol 11) birisi gāyetle issi ve acıdur ol miqdār yerden hiç birbirlerini 12) cezb eylemez ve dağı ikisinin bile rāyihası gökcek 13) koñulu nesnelere beñzer ve dağı Endülüsde bir tağ vardır 14) cebel-i Yarānis dērler ol tağda kızıl kibrit ve şaru 15) kibrit ve zībağ ma' denleri vardır gelürler anlardan 16) alurlar memleketlere ve şehrlere iledirler şatarlar ve zincifre 17) ma' deni vardır ol tağda sā'ir yerlerde hiç yoğdur 18) cemī' memālike bunlardan yayılır dērler

### cebel-i Kudüs

19) ittifâkîdür ki Kudse yakın bir tağ vardır anda ev

[123a]

1) gibi bir mağara vardır halkının ziyâretgâhıdır 2) geceyle olduğu vaktin ol mağara rüşen ve aydın 3) olur ne çerâğ var ve ne pencere var dedi

### Cebelü 's- 4)-sîre

ittifâkîdür ki işbu tağ Mekke'de şerefhâ'llahu 5) Allah Ta'âlâ Minâ kırbında bir mübârek tağdur varurlar anı 6) ziyâret eylerler zîrâ İsmâ' il 'aleyhi 's-selâma fedâ olunan 7) kaç işbu tağa enmişdür

### cebel-i zürâ

ittifâkîdür ki 8) işbu tağ Mekkeye yakın bir tağdur anda bir mağara 9) vardır dârlar ki resûlu'llah şalla'llahu 'aleyhi ve sellem 10) Ebû Bekirle ra'zya'llahu 'anhu girdükleri mağara oldır

### cebel-i 11) Cûdi

ittifâkîdür ki işbu tağ şark cānibinde İbni 12) 'Ömer ceziresi kırbında bir tağdur ki Nūh 'aleyhi 's-selām 13) gemisini anda yapmışdı ve ol yerde bir mescid dağı yapmışdı 14) şimdi dağı тұrur halk anı ziyâret eylerler ve dağı Çoğrafya- 15) –da cebel-i re'is-i cūmcūme dârlar bir büyük yüce tağ var- 16) –dur bunun aşağı yanında bir küçük tağ dağı vardır 17) müdevver ay şüreti gibi ağıdır işbu ulu tağın yüz mil 18) miqdârı yeri denize girmiş gitmişdür bir bu kadarı 19) dağı karadadır ve dağı cebel-i kâfur ki bu tağlardır

[123b]

1) deryānın içine girmiş gitmişdür ve dağı işbu tağlardan 2) Çin vilâyetine varurlar gelürler bu tağlar arasında 3) kâfur ağacı bir büyük ağacdır ki ağı söğüd ağacına 4) benzer yaprakları ammâ bu kadar vardır ki ol ağacın 5) gölgesinde yüz kişi gölgelense olur kâfur işbu 6) ağacdır ve bu ağacın zamğıdır

### cebel-i hâriş havireş

7) ittifākīdür ki Ermeniyye cānibinde bunlar iki tağdur 8) kimse kâdir degüldür ki anlaruñ depelerine çıka 9) bile İbni Faķih-i Sīrāfi dēdi ki Ermeniyyede Res (ırmağı) 10) ırmağı üzerinde bir ma' mūr şehri vardır Allah Ta'ālā anlara 11) bir peygamber gönderdi Allah Ta'ālāya anları da'vet eyleye 12) pes anlar ol peygamberi yalanlayup aña izā eylediler ol 13) dağı anlara bed-du'ā eyledi Allah Ta'ālā dağı hārişle havireş 14) tağların yerinden kaldurup anlaruñ ve şehirlerinüñ 15) üzerine gönderdi hemān ol sâ'atde ol iki tağ 16) cemī' sini şehirleriyle altına alup helāk eylediler

#### cebel-i 17) Hīrā

ittifākīdür ki işbu Hīrā tağı Mekkedden üç mil 18) miqdārı yērdür resūlu'llah şalla'llahu 'aleyhi ve sellem 19) halvet ihtiyār ēdüp vahiy nāzil olmadın gelürdi

#### [124a]

1) işbu tağda Allah Ta'ālā hāzretlerine 'ibādet 2) eylerdi Cibrīl 'aleyhi's-selām hāzret-i resūlu'llah 3) şalla'llahu 'aleyhi ve sellem bu tağda gelmişdür görünmişdür

#### 4) cebel-i Cūdķūr

İbni Verdīyle Kazvīnī yazmışlardır ki bu 5) tağ 'Ummānla Hāzramūt arasında bir tağdur hikāyet 6) olındı ki Yahya oğlu Aħmed-i Temimī dēlerdi bir kimse 7) vardı ol dēdi ki ben gördüm ol tağın bir 8) tarafında bir yarılmış yer vardır ki derinliği beş gündür 9) boyı miqdārı var ola ve eni bundan azrağdur bir 10) kimse siħr öğrenmek murād edinse bir karamerke 11) keçi alup anda varmak gerekdür ol keçiye boğazlayup 12) derisini şoymak gerekdür ammā ol keçinin hiç bir aķ 13) kılı olmamak gerekdür andan şonra anuñ etini yedi bahş 14) ēdüp bir bahşını ol tağda olan muķimlere vērüp 15) altı bahşını aşığı ol mağaraya endürmek gerek 16) andan şonra işkenbesini yarup içinde mühmelātını 17) gevdesine sürmek gerekdür andan şonra derisini 18) arķasına geymek gerek ammā döndürüp içini taşra 19) geymek gerekdür andan şonra gece olduğı gibi aşığı

#### [124b]

1) mağara gibi yere enmek gerek ammā şart budur ki anda 2) girenüñ ne atası ne anası olmak gerekdür pes ol 3) gece ol mağarada uyumak gerek şabāh olduğı 4) vaķtın

gevdesine nazar eyleye göre eger gevdesine 5) sürdüğü mühmelât gevdesinden yunmuş gitmek olacağı 6) olursa tahkîk kabûl olındı sihr dağı hâşıl eyledi 7) ve eger hâli üzere buldıysa kabûl olınmadı sihri 8) dağı hâşıl eylemedi zirâ kaşd ile hâşıl olur degüldür 9) pes kabûl olındığı taqdırce ol kimesne mağaradan 10) çıkdıktan sonra üç güne dek hiç kimseye söylemeye 11) kemâliyle sihri öğrenmiş ola

### **cebel-i hayyât**

ittifâkîdür ki 12) Türkistân vilâyetinde bir tağ vardır ol tağda yılanlar 13) vardır her kimse ki ol yılanların birisine nazar eyleyüp 14) hemân ol hinde ol nazar eyleyen helâk olur ammâ 15) bu kadar vardır ki ol yılanlara ol tağdan taşra 16) çıkmak yoktur

### **Cebel-i Demâvend**

ittifâkîdür ki işbu 17) tağ Rey kırbında bir yüce tağdur Mühelhel oğlu İsmâ'îl 18) dedi ki işbu tağ şunun gibi yüce tağdur ki yaz- 19) –da ve kışda hiç qarî eksük olmaz aşlâ bir kimesne

### **[125a]**

1) kâdir degüldür ki ol tağın depesine çıka bile 2) ziyâde yüceliginden ba'zılar dediler ki Süleymân 3) 'aleyhi 's-selâm Zâhre'l-Mardîyi işbu tağda hâbs 4) eylemişdür dediler ve dağı işbu tağ elli fersah yerden 5) görünür demişler altı yedi günlük yol olur 6) ve dağı Mühelhel oğlu Mes'ud dedi işbu tağa çıkmak 7) diledüm zağmetle meşakkatle yarusına dek gücle 8) çıkdım şöyle zann eyledüm ki ben çıkdığım<sup>1</sup> yere degin 9) kimse çıkmış degüldür dedi ve dağı İbni Verdîyle Kazvîni 10) yazmışlardır ki Mes'ud dedi ol tağın yarusına 11) çıkdığımdan sonra ol tağda kibritten bir bınar 12) gördüm çevresi pâre pâre taş gibi kibritler dökülüp 13) yaturlar kaçan güneş toğsa ol kibritten bınarın 14) içine toğınup od gibi şu'le vürür yanar ve yanması 15) eksük olmaz dedi ve dağı dedi ki ben ol diyârın 16) halkından şöyle işitdüm ki kaçan qarınca işbu tağda 17) dâneleri ya'nî arpa ve buğday her ne ise muttaşıl cem' 18) eylemege hırşları olsa tecribemüz bunun üzerine- 19) –dür ki böyle olduğdan sonra kıtlık olur dediler

### **[125b]**

<sup>1</sup> metinde “çıkdığım” olarak yazılmıştır.

1) ve dağı kaçan anların üzerine ziyâde yağmurlar 2) yağsa zarar eylese od üzerine keçi südini 3) dökerler fi'l-hâl yağmur yağarken yağmaz olur 4) ve dağı işbu tağun üzerinde her kaçan ki bir yerinün 5) qarı eriyüp açılsa ol eriyen tarafında fitneler ve 6) ceng gavğalar hiç eksük olmaya nece zamâna degin 7) ammâ gayrî yerlerde degül dedî ve dağı İbni Verdîyle 8) Qazvîni yazmışlardır ki İbrâhim oğlu Muhammed dèrlerdi 9) bir kimesne var idi sikke-zen idi ol dedî ki 10) ben ol tağda kızıl kibrit ma' deni buldum vardum demürden 11) uzun uzun kepçeler düzdürdüm ırakdan 12) ol kepçeleri içine taldurdum ki alup çıkaram ol 13) kepçeler eridi ne kadar kaçd eyledümse hâşıl olmadı 14) pes ol yerin hâlkı ol kişiye dèrler ki her vaqt ki 15) işbu ma' dene demür şokılrsa erir dèdiler ve bunu 16) dağı yazmışlardır ki zıkr olındı bir vaqtda Hıorasân- 17) –dan bir kişi gelüp uzun uzun demürden kepçeler eylemiş 18) bu kepçelerinün içini ve taşını ve kollarını dürlü dürlü edviye- 19) –ler ile şıvamış pes ol kepçeleri ol kızıl kibrit ma' denine

[126a]

1) şarkıdup bir miqdâr ol kibritden çıkarup Hıorasân 2) melikine tuhfe alup gitdi ve dağı İbrâhim oğlu Muhammed 3) dedî ki emîrû 'l-mü 'minin Me 'mün halife Rey begine ki 4) Hızır oğlu Emîr Musâdur hüküm yazup gönderdi ki 5) Demâvend tağına nece kimselerle çıkasın varasın 6) anda olan mecûsî hâlini bilesin pes Emîr Musâ dağı dedî ki 7) emîrû 'l-mü 'minin emriyle biz ol tağun etegine varup nece 8) gün anda turduq yukaru tağa çıkmağa yol isterdik 9) bulmazduq tâ bir gün bize ziyâde yaşlu bir pîr çıka geldi 10) 'âli himmetlü bize şordı ki neye geldünüz biz dağı halife- 11) –nün emri neydüğün aña bildürdük ol pîr dedî ki 12) işbu tağa aşlâ yol yok idüğini siz bilün ve anuñ 13) şıhhatini bilmek dilersenüz uşda beni siz ' ayân görün 14) dedî pes emîr Musâ ol pîrin sözünü gâyetle begendi 15) ve dağı ol pîr yine dedî ki kaçdınız beni görmek 16) idi işte gördünüz dedî pes ol pîr bizüm öñümüzde 17) tağa yukaru aldı yöriyü vèrdi biz anuñ izini 18) kova bile gitdik bir yere varduq ol yerde bir miqdâr 19) turduq andan gitdik bir yere erişdik (ol)

[126b]

1) ol yerde bize taşdan oyılmış bir ev açılıp zâhir 2) oldu ve bunun içinden ' acâ'ib ve garâ'ib şahşlar 3) taşvîrini düzmişler ellerinde çomakları var her 4) vaqtda turmayup ol çomaklarla yukaru tarafı 5) ururlar hiç yorılmazlar pes ol pîrden anuñ ahvâlini 6) şorduk ol



pîr dēdi ki t̄l̄sımdur ki vaẓ<sup>ç</sup> olınmış- 7) –dur işburada h̄abs olınan Żahhākūñ üzerine 8) ki bundan urtulup açmaya andan Őnra bize dēdi ki 9) ayrı bu t̄l̄sımdan ve zerinde olandan hi nesne 10) Őormayasız dēdi biz daı abl eyledik andan Őnra 11) ol pîr zencîrler ve nerdbnlar getrdi ol nerdbnları 12) mukem uranla bir bir balatdı ol balanmış nerdbnlarıñ 13) aŐasını ve ortasını zencîrle ve mukem engller 14) ile mukem berk dp yuaru aldurđ yz zir<sup>ç</sup> 15) midr yere dek alkdı ol pîrile nerdbndan 16) yuaruya ıdu ol nerdbn yuaru baŐı 17) trduı yerde bir delk aılıp bir demrden apu 18) zhir oldu bu apun zerinde h̄adden ziyde 19) byk mlar vardı ki ol mlar baŐı hep altundan

### [127a]

1) idi pes ol apun eŐiğine riŐdik eŐin 2) yuaru stinde Frsi kitbetle bir yazu buldu 3) Şanasın Şimdi altunla yazılmış gibi zeri Őandals 4) ile silinmiŐ ki bozılmaya ol yazuların ma<sup>ç</sup> ns 5) budur ki Őoyle ma<sup>ç</sup> lm olına ki taa işbu ulle- 6) nñ zerinde demrden yedi apu vardur her apu 7) anadın zerinde demrden drt kilid vardur 8) ve daı ol apuların sıvasında bu yazılmışdur ki 9) iŐbun ii bir zindndur zararlı fesd dici 10) hyvnlar in bun bir eceli vardur ya<sup>ç</sup> n bir nihyeti 11) vardur ol nihyetine riŐse gerekdr pes imdi 12) byle olduı tadrce hi kimse bu kilidi amaa 13) ta<sup>ç</sup> arru eylemesn zir bu kilidn aılaca bir vatı vardur 14) ve eger bir kimse bu apuyı asaydı işbu vilyetin 15) Şehrlerine bir fet ansızın riŐeydi ki hi kimse 16) def<sup>ç</sup> ine dir olmazdı dēdi pes Emir Msa dēdi ki 17) mu<sup>ç</sup> arza eylemezdin destruñla varayım gideyim zir 18) emrl-mminin bunlardan cevb vereyim dēdi pes oradan 19) dnp vardı gitdi emrl-mminine hep grdğini

### [127b]

1) hikyet eyledi

#### cebel-i Raim

ittifkidr ki aŐhb- kehfn 2) maaras bu tadadur derler ki Rmda  Amriyye hd- 3) –dındadur hikyet olınd ki Ebdet binl-zmit raya llahu 4)  anhu dēdi ki Eb Bekirl-Őiddi raya llahu  anhu beni Rm 5) melikine resl gnderdi slma da<sup>ç</sup> vet in pes 6) Medneden ıdum Rm vilyetine girdm bir devemz 7) aŐhb- kehf bu tada

olduğunu bilürmiş varduḡ ol **8**) taḡuḡ içinde bir kilisāya erişdik kilisā ehline **9**) aşḡāb-ı kehfî şorduḡ anlara ba‘ zı nesne daḡı vėrdik **10**) ki biz anları görmek isterüz anlar daḡı öñümüze düşüp **11**) iletdiler gitdiler tā biz demür ḡapuya varup ol ḡapuyı **12**) açdılar içerüye girdik bir büyük eve erişdik ki **13**) ol taḡuḡ içinde maḡara gibi olmış idi gördik **14**) ol maḡaranuḡ içinde on üç kişi arḡaları üzerine **15**) uzanmış yatarlar şanasın uyurlar ve her birisinüḡ **16**) üzerinde ḡaraya mā’il ve cübbeleri ve gėyecekleri daḡı ḡaraya **17**) mā’il idi ve iç gėyecekleri başlarından ayaḡlarına varınca- **18**) –ya deḡin örtülmüşdi ammā bilmedik ki gėyecekleri yün- **19**) –den miydi ve yā tiftikden miydi illā bu ḡadar vardur ki

[128a]

1) dibācdan yoğunraḡdı pes anlara yapışdıḡ görelüm 2) anlar nece oldılar dėyü nāḡāh bir ses geldi ayaḡ tavuşı 3) gibi gėrüye çekili vėrdik ve daḡı ayaḡlarında iç edikleri 4) var baldırlarınuḡ yarusına deḡin ve ayaḡlarına gėydükleri 5) dikilmiş deḡil muḡkem tertib ile baḡlanmış ve daḡı ol ayaḡlarına 6) gėydüklerinüḡ derisi şunuḡ gibi yumşaqdur ki kimse 7) görmüş deḡül ve her birisinüḡ yüzlerini açdıḡ yüzlerinüḡ 8) gökçekligi ve şaflıḡı ḡaşlar ve gözler yerlü yerinde şanasın 9) diriler gibi yatarlar ba‘ zısı tāze yigitdür ve ba‘ zısı yigitligi 10) tamāmına erişmiş ve ba‘ zısı pırlige ḡadem başmış ve ba‘ zısının 11) saçları uzun üzilmiş ve ba‘ zısının devşürilmiş 12) uzanmamış ve bunlarıḡ cümlesi ehl-i İslām dīni 13) üzerine bezenmişler idi cümlesini gördükde āḡir gene 14) vardıḡ anı gördik ki anuḡ yüzi ḡılıç ile urılmış 15) şanasın şimdiki<sup>1</sup> gibi pes ol bizi getürenlerden bu yatan- 16) –larınuḡ aḡvāllerini şorduḡ ki siz bunları nece bilürsüz 17) ol kilisā ehli dėdi ki her yılda bir gün işbu etrāfuḡ 18) ḡalkı ziyāret için üzerlerine gelüp girerler bunlarda 19) bir kişi vardur bu yatanlarıḡ yüzlerinden ve gėysülerinden

[128b]

1) tozlarını ve topraklarını silüp giderler ve tırnaḡlarını 2) ve bıyıḡlarını keser yine ḡālleri üzerine ḡorlar giderler 3) biz anlara şorduḡ ki işbu yatanlar kimlerdür ve ne zamān- 4) –dan berü bunda yaturlar bilür misin dėdik anlar 5) dėdiler ki kitāblarda ve tevāriḡlerde bulduḡ ki anlar 6) nebiler ola bir zamānda bu vilāyete gönderilmiş ola 7) ‘İsā ‘aleyhi’s-selām zamānından dörtyüz yıl öñürdi 8) gelmişlerdür dėdiler ammā İbni ‘Abbāsdan raḡya’llahu 9) ‘anhu rivāyetdür ki taḡḡiḡ aşḡāb-ı kehf yėdidür işbun- 10) –lardur **Yemliḡā**

<sup>1</sup> şimdiki: şimdi A

**Mekselinā Mişlinā Mernūş Debernūş Şāzenūş 11) Kefeştaţāyyūş** işbunlardur kelblerinūñ adı **Qıtmirdür** (.....boşluk.....) **12)** (... boşluk... ) İbni Eşirle **Qazvini** yazmışlardur **Tuĥfetü'l-** **13)** ġarāyib şāhibi dēdi ki işbu taġ **Semerqanddan** öte **14)** **Türkistānda** bir taġdur ki ne ekin biter ve ne hayvānāt **15)** olur ammā altun ve gūmiş çok olur her yērdeki altun- **16)** –dan ve gūmişden vardur irileri **qoyun başı miqdārı 17)** olur her kim ki bununū büyüğine **ţama**‘ edüp alsa ol **18)** gün bil ki ol ĥinde düşer helāk olur ve her kim **19)** ki ufaġını alsa **hiç nesne olmaz fā**’idelenmege gider

[129a]

1) ammā bir ġarīb kimse ki yabāndan gelmiş ola büyüğini alsun 2) ve küçüğünü alsun bir nesne olmaz dēdi

**Cebel-i Sāve**

3) ittifākidür ki işbu Sāve taġınınū yüceligi bir 4) **qonaq miqdārı** vardur ziyāde yüce taġdur 5) bu taġınū içinde bir mağara vardur ki bir büyük 6) **qubbeye** beñzer şununū gibi büyükdür ki içinde biñ 7) **miqdārı** kimse olur ve daġı ol mağaranūñ 8) **dibi** tarafında olan **dīvārınūñ** yukarısında ayru 9) ayru dört taş vardur **ĥātunlar** memesine 10) beñzer **dīvārdan** taşra çıkmışlardur ve ol dört 11) **taşınū** içinden şular **ţamlar** ve dördünci olan **qıpkurı 12)** **hiç nesne** **ţamlamaz** ol yeriñ **ĥalkı** raġmınca anı bir 13) **kāfir** emmiş **qurumışdur** dērler ve daġı ol memeler gibi 14) **taşlarınū** altında bir **ĥavz** vardur **ţamlayan** şular 15) ol **ĥavzda** **cem**‘ olurlar bir küçük şudur ki 16) **ţurmaġıla** **hiç taġyir** olmaz ve daġı İbni **Verdiyle Qazvini 17)** dēdiler ki ol mağaranūñ **aġzında** iki **qapulu** bir **delügi 18)** vardur bir **qapusından** girerler bir **qapusından** çıkar- 19) –lar ol yeriñ **ĥalkınınū** i‘ **tiqādi** bununū üzerine-

[129b]

1) –dür ki her kim **ĥelāl-zāde** olsa ol **qapudan āsān-** 2) **lıġıla** çıkar gider ammā **ĥelāl-zāde** olmayan **çıqmaġa 3)** **qādir** olmaz **Qazvini** dēr ki ben bir kimse gördüm bir **qapudan 4)** girdi ol bir **qapudan** ne **qadar** **qaşd** eylediyse **çıqamadı 5)** **āĥir** ne **belālarla** ve ne **zahmetlerle** **gücle** **çıqabildi** dēdi

**6) cebel-i Seylān**

ittifākīdür ki işbu tağ Azerbaycānda 7) Erdebīl şehrine yaqın gāyetle bir yüce tağdur rivāyet 8) olındı ki hāzret-i resūlū 'llah şalla 'llahu 'aleyhi ve sellem buyur- 9) dılar ki her

kim ki işbu āyetleri oqusa  10)

حِينَ تَسُونَ وَحِينَ تَصْبِحُونَ وَلَهُ الْحَدِيثُ فِي السَّمَوَاتِ 11)

وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ 12)

الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا 13)

وَكَذَلِكَ تَخْرُجُونَ ol oquyana hāsenātdan Seylān 14) tağı üzerine yağan qarın her varaqınun şağışınca 15) hāsenāt yazıla dēnildi ki Seylān tağı ne tağ- 16) –dur Resūlū 'llah şalla 'llahu 'aleyhi ve sellem buyurdılar ki 17) Azerbaycānda Ermeniyyede bir tağdur ol tağda cennet bınar- 18) –larından bir bınar vardur ve dağı ol tağun içinde enbiyā 19) qabirlerinden bir kabir vardur dēdiler ve dağı İbni Verdīyle

### [130a]

1) Qazvinī yazmışlardur ki Ebū Hāmid Endülisi dēdi ki bu tağun 2) yuqaru depesinde bir büyük bınar vardur ol ziyāde 3) yüce olduğundan ol bınarın şuyı qardan 4) şovuqdur ve aqdur ve baldan tatlıdur ve dağı işbu 5) tağun içinden bir şu dağı çıkar ki issiliginden 6) içinde yumurta pişer ol yerin halkı işbu issi şudan 7) çok fā'idelenürler ve dağı işbu tağun aşığı ete- 8) –ginden çok ağaçlar ve otlaklar vardur ammā bunların 9) arasında bir ot vardur ne halk ve ne hayvān ol 10) otdan fā'idelenürler ammā fā'idelenmek isteseler 11) hemān helāk olurlar ve dağı Qazvinī dēdi ki taḥkik 12) ben gördüm ba' zı at ve hayvānāt ol yerleri otlar- 13) –lardı vaqtā ki ol ota yaqın gelseler hemān belinleyüp 14) qaçarlardı ve dağı İbni Esir ve Qazvinī dağı dēdiler ki işbu 15) tağun eteginde bir şehir vardur qazısıyla cem' oldum ki 16) 'Abdu'r-raḥman Erdebilī dērdi işbu hayvānāt qaçduğı 17) otdan aña şordum ol qazı dēdi ki cindür (ol) 18) ol otı şaklayın<sup>1</sup> hayvānata yēdürmeyin<sup>2</sup> dēdi ve dağı 19) ol qazı dēdi ki işbu şehirde bir mescid binā olındı

### [130b]

<sup>1</sup> metinde “şaklayan” olarak yazılmıştır.

<sup>2</sup> metinde “yēdürmeyin” olarak yazılmıştır.

1) taşdan büyük direkleri hâcet olındı ki ol 2) mescīdin dört cānibine dikile şabāh oldı gördük 3) mescīd kapusunda muhkem taşdan gökcek şan'atlarla 4) yonılmış hâcet olınan direkleri bulduq yērlü yērine 5) vaz' eyledik dēdi

### **cebel-i şumāk**

ittifākīdür ki bu 6) tağ bir büyük tağdur ki Konya ile Haleb arasındadır 7) şummāk işbu tağda çok biter bunda şehirler ve kal'alar 8) ve köyler çokdur Taş eli dēdikleri bu olmak gerek zirā 9) şummāk yēri ekşer ol yērdür dērler

### **cebel-i şūr**

ittifākī- 10) –dür ki yazmışlardır ki Tuḥfetü'l-ğarāyib şāhibi dēdi ki 11) işbu tağ Kermān vilāyetindedür kim ki işbu tağdan 12) bir taş alsa ol taşı uvatsa ol taşın orta- 13) –sında bir ādem şūretin görse gerekdir ammā ayağın tırmış 14) ya yatmış görse gerekdir eger ol taşı yumşak dōgüp 15) şuya çalkasañ ve bir miqdār katlansañ tā şunun 16) dibine çökince andan nazar eyleseñ taşda gördük 17) şūreti hey'eti üzerine evvel nece gördünse ol şunun 18) dibinde çöken toprakda öyle görse gerekdir ziyāde 19) ta'accüb ēdecek nesnelere birisi dağı budur dēdi

## **[131a]**

### **1) cebel-i şaklay/ba**

ittifākī yazmışlardır mağrib deñizi 2) ki Rūma gelüp ağan deñizdür işbu tağ ol 3) deñizin ortasındadır yüceliği üç günlük yol- 4) –dur dēmişler ve işbu tağda yemiş ağaçları ziyādedür 5) fındık ağacı fısdık ağacı gibi pirinc dağı çokdur ve bu 6) tağın depesinde çok delükler vardır ki ol 7) delüklerden muttaşıl odlar ve tütünler çıkar vaqt 8) olur ki ol od yayılır cemī' ugraduğı nesne- 9) –leri yaqar ḥarāb eyler ve dağı işbu tağın depesinde 10) yazda ve kışda hiç bulut eksük olmaz ehl-i Rūm zu'mı 11) üzerine taḥkīk ḥükemā işbu yērlere gelüp 'acāyibin 12) ve ğarāyibin seyr eyleyüp gördiler ol tağda odıla 13) qar nece cem' olmışdur ve ol tağda altun ma'deni 14) dağı vardır

### **cebel-i Tāhra**

ittifākīdür ki Mısr 15) diyārında işbu tağ bir tağdur ki bunun içinde bir 16) kilisā vardır bu kilisāda bir ḥavz dağı vardır 17) ol tağdan bir tatlı şu aqup gelür bu ḥavzun 18)

içine cem' olur vaqtâ ki havz toluş her **19)** tarafından taşmağa başlasa halk anuñ içine girüp

[131b]

1) yüzerler ammâ bir ğusl lâzım olmış kimse girse yâhūd **2)** yâ bir hayz görmüş hâton girse ol şü turur **3)** akmaz olur kesilür tâ ol havzuñ içinde olan **4)** cemî' şuyını çıkarup tekrâr tekrâr içini yumayınca **5)** yine ol şü akmaz

**cebel-i Fayyık**

İbni Eşir kitâbında yazmış- **6)** –dur ki işbu tağ Türkistânda bir tağdur bu tağuş **7)** ortasında bir oyılmış dâ'ire vardır ki şanasın **8)** binâlar muhkem taşdan düpdüz yonup oyılmışlardur ol **9)** dâ'irenün devri elli mildür deriñliğı iki **10)** mildür hiç bir kimse yoğdur ki ol dâ'irenün içine **11)** énebile ziyâde deriñ ve kayıncağ olduğundan ötüri

**12) Cebel-i Taberistân**

ittifâkîdür ki Taberistânda bir tağ var- **13)** –dur anda bir ot biter Çumânek dërler her kim ki ol **14)** otı güler yüz ile kesse 'ömri içinde dâ'imâ gülmek **15)** üzerine ola ve eger ağlar yüz ile kesse dâ'imâ ağlamak **16)** üzerine ola ve eger yörirken kesse dâ'imâ yörimek- **17)** –lik anuñ üzerine ğâlib ola her ne şıfat üzerine **18)** keserse 'ömri içinde ol şıfat aña ğâlib olup dâ'imâ **19)** anuñ üzerine ola

**cebel-i kazğana**

ittifâkîdür Tuğfetü'l-

[132a]

1) ğarâyib şâhibi dedî ki bu tağda bir ot biter âdem **2)** şeklinde ve ba'zı erkek şeklinde ve ba'zı 'avrat şeklinde **3)** ve ba'zı olur ki ol otlarınun aralarında birbirleriyle **4)** söyleşür otlar vardır dërler ki tağkîş biz şöbeti **5)** ziyâde eyleyenlerdeniz kim ki bizden alup yese **6)** şehveti ziyâde olur ve dağı ol otı kimse kâdir **7)** olamaz ki yerinden qoparıbile



ittifākīdür ki Qazvīn 2) köylerinden bir köyde bir tağdur Qazvīni dēdi ki ben 3) işbu tağa çıkan kimselerden haber aldum başa dēdiler ki 4) bu tağun üzerinde hayvānātdan her hayvānun dürlü 5) dürlü şūreti vardur ve dağı ādemīlerden dürlü dürlü 6) şekiller üzerine şuretler vardur ki hisāba gelmez 7) cemī<sup>c</sup> si hep taş olmışlardır hattā bunların içinde bir 8) ba<sup>c</sup> zı çoban <sup>c</sup> aşāsına tayanup taş olmuştur 9) ve çevresinde olan koyunu ve keçisi her ne var ise 10) hep taş olmuşlar ve ba<sup>c</sup> zı hātun şıgırın südin şağar- 11) –ken ikisi bile taş olmuşlar ve ba<sup>c</sup> zı er hātunla cem<sup>c</sup> 12) olmuş yaturken ve ba<sup>c</sup> zı hātun oğlanuğun emzürürken 13) ikisi bile taş olmuşlar dēdi ve dağı Tāriḥ-i mağrib 14) şāhibi dēdi ki Bulğarda <sup>c</sup> Ād kavminün başlarını 15) gördüm kubbelerine beşer ve dişlerin uzunluğu dört 16) karış ve kemüklerinin berkligi fil dışından berkti 17) ve dağı dēdi ki Bulğarda <sup>c</sup> Ād kavmi neslinden bir kimse 18) gördüm ki boyu yēdi arşundan artuğdı dēdi 19) fā<sup>c</sup> ide ba<sup>c</sup> zı kitābda yazılmış buldum ki Tāriḥ-i hicret-i

[133b]

1) nebeviyyenün <sup>c</sup> aleyhi afzalı <sup>c</sup> ş-şalāt ve <sup>c</sup> s-selām üç 2) yüz kırk olduğu tārīḥde <sup>c</sup> Ummān<sup>1</sup> diyārında denizden 3) bir cānavar çıkdı şekli itle kuşa beşer iki kanad- 4) –ları var bir depenün üzerine çıkdı faşih dil 5) ile çağırıp dēdi ki

قداقترب قداقترب قداقترب

6) ya<sup>c</sup> nī taḥkīk yakın oldu dēyü üç kerre tekrār eyledi 7) ve dağı üç gün biribiri ardınca anda tūrup 8) çağırdı halkun göñline anu çağırduğundan ziyāde 9) korkū vāqī<sup>c</sup> oldu kimse olamadı ki aña 10) yakın varabile ve ġarāyibdendür ki tevārīḥde zikr 11) olındı ki evā<sup>c</sup> il-i Mısr diyārında bir hātun bir qarğa 12) toğurdu ..... siyer-i mülükde Şu<sup>c</sup> bi naql eyledi ki 13) qaralar vilāyetinde qaralar tā<sup>c</sup> ifesinden bir tā<sup>c</sup> ife var- 14) –dur ki başları yok ağızları göğüslerinde ve gözleri 15) koltuklarında <sup>c</sup> ağılları yokdur ki dirlik ēdebileler 16) hemān hayvān gibi gezerler hiç kimseye zararları toқınmaz 17) ammā sözleri ve kelecileri kuş gibi Zağrafa dērler andan 18) ġayrī nesne dēmek bilmezlerdi ammā bu dağı naql olındı 19) ki haṭṭ-ı istivā halkında ādem oğlanından bir tā<sup>c</sup> ife

[134a]

1) vardur ki cümlesi hātundur içlerinde bir erkek yokdur 2) ammā anların içinde bir bınar vardur şuyı sā<sup>c</sup> ir 3) şulardan kavīdür vaḫtā ki ol hātunlardan birisi 4) hāmile olmağ

<sup>1</sup> <sup>c</sup> Ummān: <sup>c</sup> Amād A



dilese ol bıyarıñ şuyından içer **5)** dañı Hâk Ta‘âlânıñ kudretiyle ol hâtun<sup>1</sup> hâmile olur **6)** giderek bir kız toğurur erkek toğurmağ hiç vâkı‘ **7)** olmaz

### âdem-i vahşî

yabân âdemîsi demekdür ba‘zı ‘acâyib-i **8)** mañlûkatda dër ki bañr-i Çin cezîrelerinden bir cezîrede **9)** bir dürlü mañlûk olur ki aq yüzlüler nihâyetde güzel- **10)** –ler ammâ ‘üryân hiç arqalarında ve başlarında libâsdan **11)** hiç nesne yoğ dañı âdem oğlanlarından bir kimse **12)** bunlar ile muşâhabet eyleye ve yoldaş ola ol dañı **13)** yoğdur belki kaçan âdem oğlanlarından kimse görseler **14)** tağlara ve yüce yerlere kaçarlar bize elleri erişüp **15)** tutmasunlar dëyü ve dañı ba‘zı halk olur ki bunlarıñ **16)** güzel kızlarını hîle ile avlarlar dañı hâtun edinürler **17)** bunlardan evlâd hâşıl eylerler ammâ eger bunları hıfz **18)** eylemekde gâfil bulunacağ olurlarsa kaçarlar giderler oğullar **19)** ve kızlarına muğayyed olmazlar ya‘nî evlâdına meyl ü muğabbet eylemek

### [134b]

**1)** yoğdur ve bu tãyifenüñ ekşeri ‘üryân yörirler ammâ **2)** edviye bilmelerinde kemâlile zekîlerdür bu edviyelerle **3)** halka mu‘âmele eylerler kendü tã’ifelerinden ya‘nî oğullarından **4)** ve kızlarından yâ gayrilerinden dutmış olsalar işâretlerle **5)** işbu ot fulâna devâdur ve dañı fulâna devâdur dëyü **6)** añladurlar şübhe komazlar dañı anlarla anları şatun alur- **7)** –lar bu ‘acebdür ki vahşî olan evlâdını muğabbet edüben **8)** şatun almağa kâdir olup taleb eylerler ammâ ol **9)** hâtunlarıñ erleri çatında olan evlâdını birağup **10)** kaçanlardur anları eylemezler dëdi ve dañı ‘Acâyibü’l-mañlûkât **11)** kitâblarınıñ ba‘zısında yazmışlardur ki derya-yı **12)** Çin cezîrelerinde bir tã’ife vardur başları yoğ **13)** ammâ yüzleri ve ağızları ve burunları göğüslerindedür **14)** ve bâkî a‘zâları ki vardur ki âdem oğlanı gibi **15)** yerlü yerindedür elleri gibi ayakları gibi her ne ise **16)** ve dañı sözleri ve kelâmları âdem gibi söylerler ammâ **17)** cüşşeleri âdemîlerden büyükdür **devâl-i/duvâl-i pây** kayış baldırlı **18)** demekdür deryâ-yı Zenc cezîrelerinde bir tã’ife vardur ki **19)** cüşşeleri ve hey’etleri insâna beñzer ammâ baldırlarınıñ

### [135a]

<sup>1</sup> metinde “hân olarak” yazılmıştır.

1) kemükleri yok ol tâ'ife baldırsuz dërler ammâ 2) 'Acâyibü'l-maḥlûkatda dër ki ol tâ'ife ḥalkı söylemege 3) iledürler tâ kendülere yakın getürürler daḥı şıçrarlar 4) boyunlarına binerler ziyâde zaḥmet vërürler işbu 5) ḡul za'ifdür demişler zirâ bir kimse ki ayaḡı örü 6) ṡurmaḡa ḡudreti olmaya ḡudreti olan kimseye nece 7) zaḥmet vërebilür hemân ol ḡavm şol Mâzenderân 8) ve Gîlân ḡavmi gibidür ki ḡayışı tertib eyleyüp baldır- 9) – larına şararlar 'arizîdür ḡaḡîḡaten baldırları kemüksüz 10) evlâda baldırlarına kayış şaralar öyle degüldür hemân 11) nece yıllarla anlara ḡayış baldırlu demek laḡab olmuş 12) kalmışdur **Kûtabhâl** ḡışşa boylu demekdür 'Acâyibü'l- 13) maḥlûkatda dër ki Çîn cezîrelerinde bir tâ'ife vardır 14) ḡızıl beḡizlü dört ḡarış boyları vardır têt têt 15) söylerler sözleri fehm olunmaz aḡızlarıyla 'anber getürür- 16) –ler tüccâra şatarlar muḡâbelesinde demür alurlar ve daḥı 17) deryâ-yı Zencde anlarcılayın bir tâ'ife daḥı vardır 18) bunlaruḡ boyları bir zirâ' dur ve daḥı 'üryânlardur 19) her yıl anlar ba'zî tâ'ifeye varurlar ḡarb u ḡitâl

### [135b]

1) eylerler çok kimseler helâk edüp yerler **Kelîm- gûş** 2) 'Acâyib-i maḥlûkatda dër ki ye'cüc ve me'cüc ıḡlîmi 3) kenârında bir tâ'ife vardır Münsek evlâdından Kelîm- 4) gûş dërler ḡulaḡları şöyle büyükdür ki bir ḡulaḡ- 5) –ların<sup>1</sup> döşek ve birisin örtü edinürler andan 6) sonra kelîm-gûş dërler işbu ḡavl za'ifdür demişler 7) ammâ şaḡîḡ mu'teber ḡavl budur ki Münsek Nûḡ 'aleyhi 's-selâm 8) oḡlı Yâfeşüḡ oḡlıdur tâ'ife-i Moḡuluḡ ceddîdür gerçi 9) ḡulaḡları âdem oḡlanları ḡulaḡlarından ziyâde büyük- 10) –dür ammâ dedükleri gibi degüldür **Merdüm-i ḡôr** âdem yeyici 11) demekdür deryâ-yı Çîn ve deryâ-yı Zenc cezîrelerinde bir 12) tâ'ife vardır şekli siyâh ziyâde ḡuvvetlüler âdem etin 13) yerler kendü sinûrlarına ulaşuḡ olan tâ'ifelere varur- 14) –lar ḡarb u ḡitâl eylerler anları yemekden ötüri ḡayrî 15) ḡidâya baḡmazlar hemân âdem etin yemekde ḡayrânlardur **nîm-ten** 16) yarım gevdelü demekdür 'Acâyib-i maḥlûkatda dër ki deryâ-yı 17) Çîn cezîrelerinde bir tâ'ife vardır ki insân hey'eti 18) üzerine ammâ yuḡaru depesinden tâ aşāḡı ayaḡlarına 19) varınca bir nîmedür ol nîmede yarım baş ve bir göz ve bir

### [136a]

<sup>1</sup> metinde “ḡulaḡlarıḡ” yazılmıştır.

1) kulağ ve yarım gevde ve bir el ve bir ayak ve işbu bir ayakla 2) şöyle kalkıyup segirdür ki iki ayaklı olanlar aña 3) erişemezler ve ba'zılar dërler ki işbu tâ'ife vebâr 4) neslindendür ki ve 'Avş oğlı 'Avş Aram oğlı Aram 5) Sām oğlı Sām Nūh 'aleyhi's-selām oğlıdur ve dağı 6) yar- Şeddāduñ 'ammıdur Nesnās Hālimī Luğatında yazmış- 7) –dur ki Esedī rivāyet eder Hindistānda Serendīb 8) katında bir yüce tağ vardır ol tağda Nesnās 9) dedükleri çok olur bunlar bir dürlü maḥlūkatdur ki 10) boyları uzun ve gevdeleri kıllu ve renkleri gök 11) ve kılları kıızıl ve başlarınını iki yanında yüzi ve gözi 12) vardır her birisi toğurur 13) ve her ikisi bir fili dutarlar henüz dağı toymazlar gāyetle 14) yügrük olurlar ve dağı 'Acāyibü'l-maḥlūkatda dër ki Tāriḥ-i 15) Hicret-i Nebevviyenüñ 'aleyhi's-selām yüz yigirmi sekiz yılında 16) Belḥ vilāyetinde bir ḥātun bir oğlan toğurdı ādem oğlanı- 17) –nın bir nimesi gibi ya'ni yukaru depesinden ayağına 18) enince bir yanı yok hemān bir yanı vardır ve dağı bir vaḫtda 19) bir ḥātun iki başlu bir oğlan toğurdı bir gevdesi

[136b]

1) var dört ellü ve iki ayaklıydı bunlar dağı tamām oldı

2) beyānū'l-medānīn

geldük imdi şehirlerin aḥvāline ki yedi 3) ıqlīm evvelinde bil ki ḥaṭṭ-ı istivādan başlanup yazılmaḫ 4) lāzım oldı pes imdi ma'lūm olına ki evvel ḥaṭṭ-ı istivā 5) dedükleri mevzi' bir ḥaṭṭdur ki götürü arzuñ rāst 6) ortasını mağribden maşrıḫa varıncaya degin yaru bölmişdür 7) ol ḥaṭṭa ḥaṭṭ-ı istivā dërler gece ve gündüz berāber olduğı 8) yerdür on iki sâ'at gece ve on iki sâ'at gündüz- 9) –dür ne artar ve ne eksilür mağribden maşrıḫa varınca ol 10) ḥaṭṭuñ üzerine olan şehirlerde ve ḫaryelerde dā'imā 11) sâ'at böyle olur felekün devri ol mavzi' de 12) dūlāb gibi devr eyledüğinden ötüri ammā ḥaṭṭ-ı istivādan 13) berü aḫālīm-i seb'a nihāyet bulduğı mevāzi'e gelüp 14) geçüp gidince felekün devri ḫamā'ilīdür andan ötürüdür 15) sâ'at gāh artup gāh eksildüğü ma'müre dağı 16) felekin devri ḫamā'ilī olan mevāzi' dedür ammā bir yer var- 17) –dur ki felekün devri degirmen gibi devr eyler ol mevzi' de 18) altı ay gece ve altı ay gündüz olur zīrā faşl-ı bahārda 19) ve yay faşlında güneş ol yerde yüksekdür görünür

[137a]

1) ašlā altı aya degin ğurūb eylemez ve ğüz faşlında ve kış- 2) –da Şems alçağdur altı aya varıncaya degin ğörinmez andan 3) ötürüdür ol mevzi<sup>c</sup> de altı ay ğündüz ve altı ay ğeçe 4) olduğı pes imdi aqālīm-i seb<sup>c</sup> a tamām olduğı yerden 5) bu mevzi<sup>c</sup> e gelince ma<sup>c</sup> mūre azdan az olduğından ötüri 6) aqālīmden <sup>c</sup> add etmemişlerdür bunlaruñ beyānı mufaşşal 7) aşağı aqālīmden sonra gelse gerekdür hemān burada 8) icmālen bu miqdār dēnilmek lāzım geli vērdi şöyle ma<sup>c</sup> lūm 9) ola pes imdi yine haṭṭ-ı istivā beyānına gelem ba<sup>c</sup> zılar 10) a<sup>c</sup> del-i biqā<sup>c</sup> haṭṭ-ı istivādur dēmişler Ebū <sup>c</sup> Ali Sīnā böyle 11) dēyenlerdendür ve ba<sup>c</sup> zılar a<sup>c</sup> del-i biqā<sup>c</sup> dördüncü ıqlımdür 12) dēdiler Haleb ve Konya ve Muşul ve Āmid ve Tebriz dördüncü 13) ıqlımdede olan şehirlerdendür haṭṭā Dımaşğ üçüncüñ āhiri 14) ve dördüncüñ evvelidür dēmişler bu ıqlımüñ havāsı 15) i<sup>c</sup> tidāl üzerine olup issiler dağı ziyāde şiddet 16) üzerine olmaduğından ötüri a<sup>c</sup> del-i biqā<sup>c</sup> bu olmağdur 17) dēmişler ammā Fahre<sup>c</sup> d-dīn Rāzī <sup>c</sup> aleyhi<sup>c</sup> r-raḥme böyle dēyenler- 18) –dendür zirā ğörilmez mi ki ıqlım-i rābi<sup>c</sup> uñ ekşer hağkı buğday 19) eñlü ḥüsn-dār olurlar tevālūd ve tenāsül ziyāde olur

### [137b]

1) ve nisyān dağı anlara ṭarī olmayup kuvvet-i ḥāfızaları 2) dağı vardır ammā haṭṭ-ı istivānuñ hağkı ḥod levnlere 3) ziyāde kara ve saçları kıvırcık ve tudağları yumru olur 4) ve ma<sup>c</sup> mūre dağı anda azdan azdur ekşeri mūzi cānavarlar 5) olur andan ötürüdür haṭṭ-ı istivāyı a<sup>c</sup> del-i biqā<sup>c</sup> dutmaduğları 6) ammā bu kadar vardır ki her ıqlımdede fuşul dört olur 7) bahār yaz ve ğüz ve kış ammā haṭṭ-ı istivāda sekiz 8) olur evvel iki yay faşlı ki ibtidāsı yay faşlından 9) dutılmışdur ve iki ğüz faşlı ve iki kış faşlı ve iki bahār 10) faşlı her nesne anda iki kerre ḥāşıl olur fuşul ikişer 11) kerre olduğından ötüri pes imdi evvelā Şems ḥamel 12) burcınuñ rāst evveline duḥūl eyledüğü vağtın ki sā<sup>c</sup> ir 13) vilāyetde nevrüz dēdüklere ol ğün olur bahār evveli 14) dağı ol vağt olur haṭṭ-ı istivāda yay faşlınuñ birisinüñ 15) evveli ol vağt olur Şems rāst yuğaru depeye uğrayup 16) ḥarāret ziyāde olduğından ötüri tā Şems şevr burcınuñ 17) nişfına varınca ki tağriben bir buçuk ay miqdārı olur 18) sā<sup>c</sup> ir mevāzi<sup>c</sup> de buraya degin<sup>1</sup> bahār aylarınuñ nişfi olur 19) haṭṭ-ı istivāda yay faşlılarınuñ evvel faşlı burada tamām

### [138a]

<sup>1</sup> buraya degin: -A

1) olur ve dağı Şems şevr burcınınuñ nişfina varduqdan şonra 2) haññ-1 istivâda güz faşllarınun birisinun evveli olur 3) havâsı hûb olur Şems ol vaqtda depeden bir miqdâr 4) iraq olup harâret eksücek olduğundan ötüri 5) tâ sereñân burcınınuñ evveline varıncaya degin güz faşlı 6) bu dağı bir buçuk ay miqdâridur sâ'ir mevâzi' de bahâr 7) faşlınuñ âhiri olur ve dağı Şems sereñân burcınınuñ 8) evveline geldügi gibi haññ-1 istivâda kış faşllarınun 9) evveli olur anda havâ şovucağ olmağa başlar depeden 10) iraq olduğundan ötüri bu dağı bir buçuk ay miqdârı- 11) –dur sâ'ir mevâzi' de yay faşlınuñ evveli olur zîrâ 12) ekşer aqâlimde Şems yukaruya depe üzerine gelmek 13) yoqdur illâ haññ-1 istivâdan berü Mekkeye gelüp geçince ba'zı 14) vaqtda depeye gelmek vâkı' olur bu depeye gelmek 15) Şems öyle vaqtında vâkı' olur her yerde böyledür 16) ve dağı Medîne şerefha'llah Ta'âlâ Şems sereñân evvelinde 17) olduğü günde depeye gelmegi bir buçuk derece miqdârı 18) qalur andan şonra yine döner ve Mışırda işbu günün 19) depeye gelmegi altı buçuk derece qalur ve Kostantiniyyede bu

[138b]

1) sereñân evvelinde on yedi buçuk derece depeden aşığı 2) qalur ve bu demde yigirmi üç buçuk derece aşığı qalur 3) gitdüqçe dağı ziyâde aşığı qalsa gerekdür pes imdi 4) haññ-1 istivâdan Şems sereñân evveline geldügi gibi ol 5) yerde kış faşllarınun evvel faşlı olur tâ bir buçuk ay 6) miqdârı geçüp Şems esed burcınınuñ nişfina varınca kış 7) faşlınuñ evvel faşlı tamâm olur sâ'ir mevâzi' de 8) yay faşlınuñ nişf-1 evveli olur andan şonra Şems 9) Esed burcınınuñ nişfina varduqdan şonra ol yerde 10) bahâr evveli olur havânuñ bürüdeti girüp hõş olmağa 11) başlar tâ güneş mizân burcınınuñ evveline gelince ki ol yerde 12) bahâr faşlınuñ evvel faşlı burada tamâm olur bu dağı 13) bir buçuk ay miqdârı olur sâ'ir yerlerde yay faşlınuñ 14) âhiri olur ve dağı güneş mizân burcınınuñ evveline geldügi 15) vaqt haññ-1 istivâda yay faşllarınun ikinci faşlınuñ 16) evveli olur Şems ol yerde depeye uğrayup harâret 17) ziyâde olduğundan ötüri tâ 'aqrab burcınınuñ nişfina 18) varıncaya degin bir buçuk ay miqdâridur sâ'ir mevâzi' de 19) güz faşlınuñ buraya gelince nişfi olur ve dağı 'aqrab

[139a]

1) burcınınuñ nişfindan Şems cedî burcınınuñ evveline varınca- 2) –ya degin bir buçuk ay miqdâridur haññ-1 istivâda ikinci 3) güzün faşlı olur havâsı hûb olur Şems yukaru 4) depeden bir miqdâr iraq olup harâret eksük 5) olduğundan ötüri sâ'ir mevâzi' de güz

faşlınuñ 6) āhiri bunda tamām olur ve dağı Şems cedī evveline 7) girdügi gün haññ-ı istivāda sā'ir mevāzi' de ittifākī 8) kış faşlınuñ evveli olur cemī' mevāzi' de Şems yukarı 9) depeden ırak olup bürüdet ziyāde olduğundan 10) ötüri haññ-ı istivāda Şems depeden yigirmi üç zirā' 11) ırak olur ve dağı Mekkede şerefha'llah Ta'alā Şems depe- 12) –den kırk bês derece ırak olur ve Mısrda işbu 13) günde Şems depeden elli üç buçuğ derece ırak olur 14) ve dağı Kōştantiniyyede Şems ol günde depeden altmış 15) dört buçuğ derece ırak olur ve dağı Semedirede ol 16) günde Şems depeden altmış sekiz buçuğ derece ırak olur 17) ve dağı Becde ol günde Şems depeden yetmiş iki derece 18) ırak olur ve dağı ma'lūm ol ki ne kadar ki Şems depe- 19) –den ırak olsa ol şehrde şovuk ziyāde olsa

### [139b]

1) gerekdür bu miqdār kāfidür ve dağı dēnilse ki haññ-ı 2) istivāda dā'imā Şems depeye yakın olur neden ötüri- 3) –dür gāh issi olup gāh şovuk olduğı cevāb budur ki 4) bu hamel evvelindeki sā'ir yerlerde nevrüz günüdür ve bir 5) dağı mizān evvelindeki sā'ir mevāzi' de güz evvelidür 6) bir iki vañtda Şems ol mavzi' lere gelüp rāst depe 7) üzerine uğrar ziyāde issiler olur andan ötüridür 8) haññ-ı istivāda bu iki vañtda yay faşllarınun evvelleri 9) olduğı bu iki vañtdan ğayrī vañtlarda Şems depeden 10) az az ırak olsa gerekdür ısıcañlık dağı gıtdükçe evvelki- 11) –den azalsa gerekdür tā Şems seretān burcınun evveline ve 12) cedī burcınun evveline gelince bunlarda Şems yigirmi üç buçuğ 13) derece depeden ırak olur andan ötüridür haññ-ı istivāda 14) kış faşllarınun evvelleri olduğı ve dağı bir miqdār 15) şovucañlar olduğı bu miqdār tañrİR kifāyet olındı 16) biz gene evvelki söze geledüm vañtā ki Şems haññ-ı istivāda 17) cedī evveline duñul edüp delv burcınun nişfina varınca- 18)-ya degin bu dağı bir buçuğ ay miqdāridür kışın ikinci 19) faşlı olur sā'ir mevāzi' de kış faşlınuñ nişfi olur

### [140a]





1) ve dağı delv burcınun nişfindan hüt burcınun āhirine 2) varınca ki tañriben bir buçuğ ay miqdāri olur haññ-ı 3) istivāda gene yay evveli olur nēte ki yukarıda 4) zıkr olınmışdur sā'ir mevāzi' de bahār evveli olur 5) pes imdi bunlar fi'l-cümle ma'lūm olınuñdan şonra 6) haññ-ı istivā üzerine ve ba'zı etrāfda olan şehrler ki 7) vardur ekşeri Karalar ve Hābeşe ve Zenc ve ba'zı Hind ve 8) Çin şehrleridür ve şu dağı ma'lūm olına ki

ağşā-yı 9) mağrībden ḥaṭṭ-ı istivā üzerine geçüp ağşā-yı Çine 10) varınca ki ma' mūrenūn nihāyetidür dört fersahdur ki 11) on iki biñ mil olur pes imdi ḥaṭṭ-ı istivā üzerinde 12) olan ve eṭrāfında olan şehirlerden on iki şehir 13) ihtiyār edüp aḥvālleri nece idügin ve aşağı ağşā-yı 14) mağrībde olan sevāḥil-i baḥrden ve Ḳoşantiniyyeden ve Mekke- 15) –den her birisininüñ ıraklığı ne miqdār mildür kūsūrile bile 16) ḳudret yetdüğine göre bir bir ḥisāb edüp yazup 17) beyān eyledüm ve daḥı işbu on iki şehirden ikisininüñ evḳāt-i 18) aḥvālini ihtiyār edüp bile yazup 'ayān eyledüm nēte ki 19) aşağı aḳālīm-i seb'ada daḥı ba' zı şehirlerininüñ aḥvālini

[140b]

1) ve sevāḥil-i baḥrden ve Ḳoşantiniyyeden ve ḥaṭṭ-ı istivādan 2) bu' d-ı mesāfeleri kaç mildür anlardan ba' zı murād olınan 3) şehirler daḥı ve her ıḳlīmde ekşer şehriñ evḳāt-i aḥvālini 4) ḥisāb edüp bile beyān eyledüğim gibi yazup beyān 5) eyledüm ve eger ba' zı kimsenüñ vehmine bu daḥı düşer ki 6) Ḳoşantiniyye ile yā Mekkeye şerefha'llah Ta' ālā yā ḡayrī 7) ile medāyin arasında olan emyāliñ ve sā'ir a' māliñ aḥvāliñ 8) böyleyidigi neden ma' lūm olmışdur cevāb vērürüz ki 9) ehline ma' lūmdur her şehriñ ṭūlatı ekşer ahāliyi fenn 10) mağrīb cānibinden sāḥil-i baḥr dēmekle ma' rūf olan 11) mevzi' den dutmuşlardur ki el' ān ma' mūr olan daḥı 12) ol mevzi' dür ve daḥı şehriñ ' arzı ḥaṭṭ-ı istivādan 13) berü dutmuşlardur ba' zı şehirler yerinde yazılup beyān 14) olınmışdur pes imdi ṭūlıla ' arz ma' lūm olduğdan sonra 15) Ḳoşantiniyye ile yā Mekke murād olınan şehirlerininüñ cānibinde 16) olan milüñ miqdārı ṭūllarından ve ' arzlarından 17) istiḥrāc olunup ta' yin olınmışdur ve bāḳi a' māl-i ' arzlarından 18) ḥisāb olunup yazılup beyān olınmışdur pes imdi 19) iki şehri mişāl edelüm ḳalanı daḥı anlara göre ḳıyās

[141a]

1)olına meşelā Ḳoşantiniyyeniñ sevāḥil-i baḥrden ṭūlı 2)  ya' nī kırk  
toḳuz derece ve elli daḳıḳadur 3) ve ' arzı  ya' nī kırk bir derece ve on bēş  
daḳıḳa- 4) –dur ve ol iki şehriñ birisi Bağdād olduğı taḳdīr- 5) –ce Bağdādıñ ṭūlı   
ya' nī yētmiş derecedür ve ' arzı 6)  ya' nī otuz üç derece ve yigirmi bēş

dağıka- 7) –dur pes bunlar ma'lūm olduğdan Őnra Bađdāđı 8) 'arızı mil farz eyledik toğsan dereceden giderdik 9) tamām mil farz <sup>1</sup>نوله dağıka oldu bunun hepsi 35 10) dağıkadur ŐoŐantiniyye 'arızđ tamāmı <sup>2</sup>بجلم ceybisi 11) <sup>3</sup>لمه ن dağıkadur bu ceybisiyle yuğaruda olan 12) ceybisi birbirine Őarb eyledik hāŐıl-ı Őarb <sup>4</sup>لوم dağıka 13) hāŐıl oldu hıfđ eyledik andan Őnra Bađdāđı 14) 'arızđđı ki <sup>5</sup>لمه ن dağıkadur ŐoŐantiniyyeđđ tamām 'arızđyla 15) ki <sup>6</sup>مع و dağıkadur cem' eyledik ğāyetü'l-irtifā' 16) Őimālī <sup>7</sup>قبطی dağıka hāŐıl oldu bunun dağı ceybisiğ 17) aldığ bunı hıfđ eyledik andan Őnra bu iki Őehriđ 18) tūllarđđı birbirin giderdik tefāvüt-i tūlđđ <sup>8</sup>كی 19) dağıka oldu bu tefāvütüđđ sehmini ki <sup>9</sup>دمبرو Őāniyedür

## [141b]

1) yuđaruda mađfūz olan aŐılda Őarb eyledik hāŐıl-ı 2) Őarb <sup>10</sup>ب لوم Őāniye oldu bu hāŐıl-ı Őarbdı mađfūz 3) olan ceybden giderdik bāđı <sup>11</sup>ن مو Őāniye ıaldı 4) bunun đavsđđ

<sup>1</sup> 56 derece 35 dakika

<sup>2</sup> 33 derece 45 dakika

<sup>3</sup> 45 derece 50 dakika

<sup>4</sup> 36 derece 40 dakika

<sup>5</sup> 38 buğuğ derece ? dakika

<sup>6</sup> 43 derece 6 dakika

<sup>7</sup> 102 derece 40 dakika

<sup>8</sup> 20 derece 10 dakika

<sup>9</sup> 44 derece 5 dakika 6 saniye

<sup>10</sup> 2 derece 30 dakika 6 saniye

<sup>11</sup> 57 derece 40 dakika 6 saniye



aldık <sup>1</sup> **ع ب م** daқиқа oldu toқsandan 5) giderdik <sup>2</sup> **ن م ص** daқиқа oldu bu<sup>c</sup> d-ı mābeynü<sup>1</sup>-  
mābeynü<sup>1</sup>-beldeyn oldu bu bu<sup>c</sup> d maḥlūl olan <sup>3</sup> **س و م** cedveline 7) tefvīs eyledik  
Қоштантiнiyyeyle Бағдād mābeyni 1185 buçuқ 8) mildür ḥāşıl oldu ve bākī şehirleriḡ daḡı  
āmālī 9) zıkr olınan k̄ā<sup>2</sup> ide üzerine istiḥrāc olunup ta<sup>c</sup> yīn 10) olınmışdur ve daḡı bākī  
ā<sup>c</sup> māle gelem ki ol şehirleriḡ 11) birisi Қоштантiнiyyedür aṭvel-i nehārını bilmege  
ṭarīḡlerden 12) āsān ṭarīḡ budur evvelā <sup>c</sup> arzı bildük ki kırқ bir derece 13) ve on beş  
daқиқадur bununу zıll-ı sittesini aldık ki <sup>4</sup> **ب ل ر** 14) daқиқадur ve daḡı mil-i küllī ki  
<sup>5</sup> **ا ب ج د** daқиқадur bununу 15) daḡı zıll-ı sittesini aldık ki şāniyedür iki zıllı birbirine 16)  
zarb eyledik ḥāşıl-ı zarb <sup>6</sup> **ح م ا** şāniye ceyb nişf 17) fazla oldu bununу қавсın aldık  
<sup>7</sup> **ك ب خ** daқиқа aṭvel-i 18) eyyāmıḡ nişf fazlası oldu bunu üçyüz altmış 19) derecenüḡ  
toқsan derece rub<sup>c</sup> üzerine ziyāde eyledik

## [142a]

1) **ق ب ل ه** <sup>8</sup> ya<sup>c</sup> nī yüz on iki buçuқ derece oldu ki yedi 2) buçuқ sā<sup>c</sup> at olur ol  
günüḡ şabāḡdan öylesidür 3) tamām günü on beş sā<sup>c</sup> at olur ḡāyetle gökçek mişāl- 4) –dür  
pes her şehriḡ aṭvel-i eyyāmı ne miқdārdur işbu 5) ṭarīḡle <sup>c</sup> amel etmekle bilinür ehl olan  
bilür ammā Бағдādunу 6) aṭvel-i nehārı on dört sā<sup>c</sup> at üç buçuқ derecedür 7) ve daḡı mezkūr  
olan şehirde <sup>c</sup> aşrıḡ vaқtını bilmesi evvelā 8) Қоштантiнiyyenüḡ aṭvel-i nehārında aşl  
çıқarmaқ gerekdür <sup>9</sup> **ط ح** 9) ṭarīḡi budur ki ol günüḡ meylini bilesin ki <sup>9</sup> **د ل ج** daқиқа- 10) –  
dur tamāmı <sup>10</sup> **س و د** daқиқадur ehil bilür ceybini aldık <sup>11</sup> **ع ن ا** 11) <sup>1</sup> **ع** şāniyedür ḡıfz

<sup>1</sup> 72 derece 43 dakika

<sup>2</sup> 57 derece 40 dakika?

<sup>3</sup> 66 derece 40 dakikla

<sup>4</sup> 52 derece 30 dakika ? saniye

<sup>5</sup> 38 derece 10 dakika

<sup>6</sup> 48 derece 41 dakika?

<sup>7</sup> 22 derece 53 dakika

<sup>8</sup> 112 derece 35 dakika

<sup>9</sup> 38 derece 30?

<sup>10</sup> 66 derece 30 dakika

eyledik ve daḥı ‘ arzı bildik ki 12) مايه<sup>2</sup> daḥıkadur tamāmı محم<sup>3</sup> daḥıkadur ceybi  
 مه<sup>4</sup> 13) daḥıkadur bunı maḥfūzdan zarb eyledik ḥāşıl-ı zarb 14) ماكب<sup>5</sup> daḥıka aṭvel-  
 i nehārda aşl oldı bu ma‘lūm 15) olduḡdan şonra işbu günde gāyetü’l-irtifā‘umuz  
 عبیه<sup>6</sup> 16) daḥıkadur ceybi نوح لو<sup>7</sup> şāniyedür ḥıfz eyledik 17) ve daḥı gāyetü’l-  
 irtifā‘ ın zıllını bildik ki ح ن<sup>8</sup> daḥıka- 18) –dur bununı üzerine قامه<sup>9</sup> miḡdārı on iki  
 ‘aded ziyāde 19) eyledik بدلی<sup>10</sup> daḥıka ‘aşrıñ irtifā‘ ınını zıllı

## [142b]

1) ḥāşıl oldı bu zılluḡ ḳavsın aldık Koşantıniyyede 2) eyyāmda ‘aşrıñ irtifā‘ ı  
 لوطه<sup>11</sup> daḥıka ḥāşıl oldı 3) bununı ceybiyle ki لويديب<sup>12</sup> şāniyedür gāyetü’l-irtifā‘ 4)  
 ceybinden ki نوح لو<sup>13</sup> şāniyedür giderdik عندو<sup>14</sup> şāniye 5) mābeynü’l-ceybeyn bākı  
 ḳaldı bu bākı ماكب<sup>15</sup> daḥıka aşıl 6) üzerine ḳısmet eyledik ḥāric ḳısmet . لاطم<sup>16</sup>  
 şāniye 7) sehm ḥāşıl oldı bununı ḳavsını aldık سركب<sup>17</sup> daḥıka oldı 8) ya‘nı altmış derece  
 ki dört sâ‘atdür ve yigirmi iki 9) daḥıka daḥı bile ol günün öylesinden ikindü- 10) –sine  
 varınca sâ‘ati ve daḥıkası olur ki ḥışsetü’l- ‘aşr 11) dērler ve daḥı Bağdāda işbu günün  
 ḥışsetü’l-‘aşrı 12) elli altı derecedür ki dört sâ‘atden dört derece 13) eksük olur her yerde  
 cemī‘ a‘ māl bu tariḡ üzere 14) ḥisāb olunup yazılmışdur ehl-i fennde ma‘lūmdur 15) bu  
 miḡdār yazılmaḡ kifāyet olındı bākisi buña göre 16) ḳıyās olına ammā şu daḥı ma‘lūm

<sup>1</sup> 50 derece 1 dakika 70 saniye

<sup>2</sup> 41 derece 15 dakika

<sup>3</sup> 48 derece 40 dakika

<sup>4</sup> 45 derece 4 dakika

<sup>5</sup> 41 derece 22 dakika

<sup>6</sup> 72 derece 15 dakika

<sup>7</sup> 56 derece 8 dakika 36 saniye

<sup>8</sup> 8 derece 50 dakika

<sup>9</sup> 21 derece 45 dakika

<sup>10</sup> ?

<sup>11</sup> 400 derece 209 buçuk dakika

<sup>12</sup> 36 derece 14 dakika 2 saniye

<sup>13</sup> 56 derece 8 dakika 36 saniye

<sup>14</sup> 70 derece 54 dakika 36 saniye

<sup>15</sup> 41 derece 22 dakika

<sup>16</sup> 30 derece 30 dakika 40 saniye

<sup>17</sup> 60 derece 22 dakika

olına ki bir atlu **17)** kimesne bahār eyyāmında kaç miqdārı mesāfe kat<sup>ç</sup> eder **18)** dênilse bunun üç hāli vardır biri ednā menzili ki **19)** yigirmi mil miqdārıdır yigirmi ikiye varınca taqrīben

[143a]

**1)** Koşantıniyyeden Büyük Çekmeceye dağı eksük miqdārı **2)** yer ola ve ikinci ki evsaṭ menzīlidür yigirmi altı dağı **3)** artucaḡ mildür taqrīben Koşantıniyyeden Kumburgaz yā dağı **4)** az miqdārı yer ola ve üçüncü ki kerī menzīlidür otuz **5)** mildür otuz ikiye ve otuz üçe varınca taqrīben **6)** Silivri miqdārı yā dağı eksük yer ola ve Koşantıniyye- **7)** –niñ büyük iskelesinden qarşu Ğalaṭa iskelesi **8)** mābeyni şahīḡ zirā<sup>ç</sup> -ı haşimiyle yēdi yüz elli zirā<sup>ç</sup> dur ki **9)** rub<sup>ç</sup> mil olur her bir üç biñ zirā<sup>ç</sup> bir mildür pes **10)** bunlar ma<sup>ç</sup> lüm olduḡdan sonra ḡaṭṭ-ı istivāda olan **11)** şehirlerden ki on iki şehir ihtiyār olınmışdır ol şehirler **12)** bunlardır

**Ḳubbetü 'l-arz**

ol şehirlerinüñ birisi Ḳubbetü 'l-arzdur ki **13)** ḡaṭṭ-ı istivānuḡ ortasında vāḡi<sup>ç</sup> olmışdır dünyā- **14)** –nuñ rāst ortasıdır demişler

**Ğana**

ol şehirlerinüñ **15)** birisi dağı Ğanadır ki qaralar ṭā 'ifesinüñ bir mu<sup>ç</sup> azzam **16)** şehridür

**Ḳanbe**

birisi dağı Ḳanbiledür Kükü Melende Lücce'-i **17)** Berber Zegāve Necāşe ḡabeşe Seviyyetü 'ş- **18)** şīn Hemedān Seyli Kenekder ol on iki **19)** şehir bunlardır pes imdi anlardan birer birer beyān edelüm

[143b]

**1)** evvelā ḡaṭṭ-ı istivānuḡ ortasında vāḡi<sup>ç</sup> olan Ḳubbe **2)** ki dünyānuḡ ortasıdır feleküñ ḡareketi dūlābī **3)** olduḡı mevzi<sup>ç</sup> dür ki nēte ki ḡāşşası yukaruda **4)** beyān olınmışdır gece ve gündüz berāber olduḡı yērdür **5)** dā'imā on iki sā<sup>ç</sup> at gündüz olur ve öylesi alt(1) **6)** sā<sup>ç</sup> at ve sereṭān evvelinde öyleden ikindüye degin **7)** ki ḡişsetü 'l-<sup>ç</sup> aşr dērler

üç sâ'at ve altı derece olur **8)** vaqt-i 'aşrda tefāvüt vardır bu günlerde 'aşrdan gün **9)** tolanmağa iki sâ'at ve toköz derece gurūbdan yatsuya **10)** degin bir sâ'at ve üç buçuğ derecedür ve şubh-ı şadıkdan **11)** Şemsün tülū'ına degin ki fecriñ hisşesidür bir sâ'at **12)** ve bēş buçuğ derecedür ve dağı dā'imā Kūbbenūñ öylesi **13)** Ğananūñ öylesinden iki sâ'at ve bēş derece **14)** öñürdi olur ve dağı aşığı aqşā-yı Çinde **15)** olan Kenekder öylesi Kūbbe öylesinden dā'imā bēş **16)** sâ'at ve bēş derece öñürdi olur ve dağı aşığı aqşā-yı **17)** mağribde olan sevāhil-i baħrden işbu Kūbbetü'l-arza gelince **18)** 6000 mildür ve Koşantiniyye ile Kūbbe mābeyni 3661 **19)** mildür Mekke ile Kūbbe arası 1433 mil dağı sülüş mildür

#### [144a]

1) ya' nī biñ dörtyüz otuz üç mil dağı bir mil milūñ **2)** üç bağşdan bir bağşdur

#### Ğana

ol on iki şehriñ **3)** birisi dağı Ğanadur Nīl kenārındadır altun ma' deni dağı **4)** vardır ol yeriñ halkı altunları çıkarurlar pāre pāre **5)** kerpic gibi eylerler dağı şöyle qorlar pes mağribden Sicilmāse **6)** dērler bir meşhūr şehr vardır Ğanaya on iki gün- **7)** –lük yoldur ammā beyneri berriyelikdür kaṭ' ā şuyınuñ **8)** eşeri yoğdur bu Sicilmāse halkı gāyetle Ğanilerdür **9)** tüccārı encīr ve tuz ve baqır alup anlara iledürler dağı **10)** altunla değışürler ammā tariğleri budur ki anlaruñ **11)** yerlerinde bir meşhūr çizi vardır tüccārdan her kim ki **12)** gele ol çiziden içeri ne kendü ve ne metā' ını ilede bilür **13)** hemān ol çiziniñ üzerine qorlar dağı dönerler gider- **14)** –ler yarındası şabāğ varurlar metā' larını görürler her **15)** metā' un yanına birer miğdār altūn qomışlar gitmişlerdür **16)** bunlar dağı eger rāzı olurlarsa metā' larını qoyup altını **17)** alup giderler yarındası yine gelürler görseler bir miğdār **18)** altun dağı ziyāde olmuş eger rāzı olurlarsa altını **19)** alurlar metā' larıñ qorlar giderler ve eger rāzı olmazlarsa

#### [144b]

1) ikisini bile qorlar giderler tā üç güne degin böyle **2)** eylerler ve eger üçüncü şabāğ gelüp altun dağı ziyāde **3)** olduysa metā' ı qoyup altını alurlar giderler ve eger **4)** ziyāde olmadıysa metā' larını alurlar giderler dā'imā **5)** 'ādetleri bunuñ üzerinedür birbirlerine hıyānet **6)** etmek yoğdur ve Hind diyārında qaranfil şehirlerinde dağı **7)** tüccār qaranfili bu

tarîk ile alurlar nête ki cezîre-i bertâ'il **8**) nêce olıduğı zıkr olınmışdur ve dağı iřbu Ğana **9**) melikinüň memleketi ve ' askeri ziyâde çoğdur cümlesi qaralar- **10**) –dur ve Nîl üzerinde bir büyük köşki vardur bu **11**) köşkün içinde biň päre altundan bir büyük top **12**) eylemişdür aşılmış turur ba' zılar bunuň meliki müselmândur **13**) demişler pes imdi aşağı mağribde olan sevâhil-i **14**) bağrden Ğanaya gelince 3667 mil şülüşân mil **15**) ya' nî üç biň altı yüz altmış altı mil dağı bir mil üç **16**) bađř olduğı tağdırce iki bağşdur şülüşân demekdür **17**) ve Kořantiniyye ile Ğana mábeyni 7767 mildür dağı **18**) üç rub' miğdârı mildür 6000 ya' nî bir mili dört bađř **19**) eylesek üç bağşı üç rub' ki niřf mildür ve bir bağşına

#### [145a]

1) bir rub' dërler ve dağı bir mili üç bağş eyleseler bir 2) bağşına şülüş dërler iki bağşına şülüşân dërler 3) ba' zı kimseler vardur ki bunları bilmezler anlardan ötürüdür 4) bu miğdâr tafşil vëridi

#### **Ķanbile**

hağı-ı istivâdan **5**) ikiyüz mil miğdârı öte qaralar şehrlerinden bir şehrdür **6**) kıumlu yerlerdür şuları dağı kıum içinden neř eyleser **7**) andan şulanurlar bu şehr kıurbında bir tağ vardur Ğarğara **8**) dërler hikâyet eyleser ki ol tağda ziyâde uzun **9**) ve yoğun yılanlar olur ammâ azdan azdur ve dağı **10**) serçe büyüklüği miğdârı kıarıncalar olur demişler **11**) pes imdi ařřâ-yı mağribden Ķanbileye gelinceye dek **12**) 3466 mil dağı şülüşân mildür ve Koşantiniyye **13**) ile Ķanbile mábeyni 2937 buçuğ mildür ve Mekke ile Ķanbile **14**) mábeyni 1907 mil dağı şülüşân mildür

#### **Kükü**

qaralar **15**) şehirlerinden bir meşhür şehirdür kıâ'ide-i sūd anda bir **16**) ırmağı kenârında vâkı' olmuşdur ekşer eyyâm ol ırmağ **17**) ađar ve ba' zı vağtda kıuma batar meliküň ' askeri çoğdur **18**) altunla müzeyyendür altun çođ olduğından ötüri **19**) bindükleri atla devedür kıuvvetleri dağı ziyâdedür

#### [145b]

1) şehrin halkı debâgat olunmuş deriler geyerler libâsları 2) budur pes imdi aqşâ-yı mağribden Küküye gelince 2000 3) mildür ve Koştanîniyyeden Küküye degin 2691 4) mildür ve haţţ-ı istivâdan Küküye degin 2464 5) mil dağı şülüş mildür

### Melende

Zenc şehirlerinden bir mu'azzam 6) şehrdür bu Zenc vilâyeti arz-ı Yemen muqâbelesindedür 7) bu ikisinün arasında deryâ-yı Fars vardur bunuñ 8) halkı gâyetle qaradur buta tapucılardur bunlarda ne 9) ot olur ve ne kır olur ve ne deve olur ammâ ziyâde 10) muhârebe ehli dërler muhârebe etmege gitdükleri vaqtın şığır- 11) –lara binerler şığırlar üzerinde ceng eylerler ziyâde çokluk 12) tâ'ifedür hattâ melikleri harb u kıtâl etmege binmelü 13) olsa üç yüz biñ miqdârı âdemile yeter cümlesi şığıra 14) binerler memleketleri ziyâde büyükdür altun dağı çokdur 15) ne yağmur yağar ve ne sovuğ olur ba'zı tüccâr Gammadan gemiler 16) ile gelürler dağı bunlardan ba'zı uğrarlar alurlar gemilere 17) qorlar memleketlere iledürler şatarlar bunlarda gemi olmaz ki 18) ardlarından erişeler ve dağı işbu tâ'ifenün çokluğına 19) göre harb u kıtâl yaraqları azdan azdur pes imdi bunlaruñ

### [146a]

1) şehirlerinden meşhür şehri Melendedür ki deryâ kenârında 2) şuları tatlu bunda demür ma'deni dağı vardur 3) ve dağı dërler ki işbu tâ'ife müzi hayvânları sihrle 4) ve hîle ile dutmağa qâdirlerdür arslan ve kaplan 5) gibi ve dağı aqşâ-yı mağribden Melendeye degin 5432 mil 6) dağı şülüş mildür Koştanîniyye ile Melende mâbeyni 3256 7) mil dağı şülüşân mildür Mekke ile Melende arası 1716 8) mildür .....boşluk..... haţţ-ı istivâ ile Melende mâbeyni 166 9) mildür şülüşân mildür şülüşân mildür

### Lücce'-i Berber

bir şehrdür halkı ziyâde 10) qaradur üryanlardur buta tapucılardur ekşer yerlerinde 11) altun ma'denleri vardur gelüp giden tüccâr ile 12) hüsn-i mu'âmele eylerler kimseyi incitmezler eţ'ime cinsinden 13) yerlerinde hiç nesne olmaz ekşeri şahradur qumdur eţrafında 14) getirürler pes imdi aqşâ-yı mağribden Lücce' mâbeyni 15) 3666 mil dağı şülüşân mildür Koştanîniyye ile Lücce' arası 16) 1972 mildür dağı şülüş mildür Mekke ile Lücce' arası 17) 1066 mil dağı şülüşân mildür haţţ-ı istivâdan Lücce' 18) 800 mildür

### Zegāve

karalar şehirlerindendir halkı kefer- 19) –dür şuyı kıuyı şularıdur ekşer yédükleri deve etidür

#### [146b]

1) ve südidür libāsları debāgat olınmış derilerdür 2) pes aqşā-yı mağribden Zegāveye degin 2766 mil dağı 3) şülüşān mildür ve Kıoştāntiniyye Zegāve mābeyni 2862 4) mildür ve Mekke ile Zegāve 1670 mildür hıttı-ı 5) istivāyla Zegāve mābeyni 2230 Necāşe<sup>1</sup> Hıbeşe vilāyetinde 6) Yemene karşı bir ırmağı üzerinde bir büyük şehrdür anı 7) yakınında bir tağ vardır ol tağda çok ma' denler 8) vardır ol şehir halkını dirlikleri ol ma' denlerden- 9) –dür Hıbeşeden Yemene geçecek yéridür ve dağı anda 10) ceziretü 'l- ' aklı dەرler anda bir şuy vardır her kim ki andan 11) şuy içse ' aklı ziyāde olur fehmi kavı olur aqşā-yı 12) mağribden Necāşeye degin 4133 mildür dağı şülüş mildür 13) ve Kıoştāntiniyye ile Necāşe 2459 mildür ve hıttı-ı istivādan 14) Necāşeye 400<sup>2</sup> mildür

### Seviyye

Çin şehirlerinden bir ulu şehirdür 15) Feridün oğı Nür yapmışdur dەرler cāmi' leri ve ' imāretleri 16) çokdur çini āletleri bu şehirde şol kadar düzilür ki 17) vaşfa gelir degüldür cemī' vilāyete çiniler bundan gider 18) gāyetle ucuz olur şöyle ki sā' ir yerlerde şaksı 19) ol kadar ucuz olmaz ve kıymetlü olan çiniler dağı bunda

#### [147a]

1) düzilür bunda işlenen çiniler bir yerde işlenmek 2) yokdur misk fāresi dağı bunda çok olur 3) şöyle ki bir ev şatılsa bu evde fāre delükleri çokdur 4) déyü ögerler şatarlar pes imdi aqşā-yı mağribden 5) seviyyetü 'ş-şine degin 6600 mildür ve Kıoştāntiniyye 6) ile Seviyye mābeyni 3935 mildür ve Mekke ile Seviyye 7) arası 133 mildür dağı şülüş mildür

### Hemedān

hıttı-ı 8) istivā üzerinde vāki' olmışdur Çin şehirlerinden 9) bir meşhūr şehirdür ortasında bir büyük ırmağ akar 10) halkı ziyāde māl-dārlardur aqşā-yı mağribden

<sup>1</sup> Necāşe: -A

<sup>2</sup> 400: -A

Hemedāna **11)** varınca 10532 mil dağı şülüş mildür ve Kıoştantiniyye ile **12)** Hemedān mābeyni 16647 mil dağı şülüşān mildür ve Mekkeyle **13)** Hemedān mābeyni 16613 mildür ve haṭṭ-ı istivā üzerine- **14)** –dür

### Seyli

Çin vilāyetinde bir ulu şehrdür Mıırdan büyükdür **15)** demişler tüccārdan hiç kimse ol şehre varamazlar yolları **16)** ziyāde kırkulu olduklarından ötüri ve hem ziyāde ırakdur **17)** ve bu şehre kim melik olmak isterse biğ fili olmayınca **18)** ki ālāt-ı harb üzerinde ārāste olup yüz ‘ avratı **19)** dağı olmayınca aña melik dēmezler mezhepleri muhtelif

### [147b]

**1)** olup kimi oda tapucu ve kimi buta tapucu ve kimi yılana **2)** tapucu olduklarından ötüri ve dağı melikleri āhirete **3)** gitse kırkılı oğı ki babasına ziyāde beşzer ola anı **4)** beg edinürler ‘ ādetleri bunun üzerindenür ve dağı **5)** Çin vilāyetinün eni ve uzunı çokdur haṭṭā uzunı **6)** maşrıkdan mağribe degin üç aylık miqdāri yoldur ve eni **7)** Çin deñizine varınca ve bir yanı ye’cüc ve me’cüc seddine **8)** varıncadır ba’zılar eni artuğdur uzunından demişler **9)** ve bu Çin vilāyeti içinde üçyüz şehir vardur ve altun **10)** ma’deni dağı vardur dērler ve bu vilāyetde olan naqqāş **11)** ve muşavvir yeryüzinde yokdur demişler işbu vilāyet **12)** halkınun ekşeri kışsa boylu büyük başlu ve uzun **13)** şakallu olur ve dağı bu şehriğ aṭvel-i nehāri on **14)** iki sā’at ve dört derecedür ve öylesi altı sā’at **15)** ve iki derecedür ve öyleden ikindüsi üç buçuğ sā’ate **16)** kırıbdür ve ikindüden şemsün gurübına kırk dereceden **17)** eksücekdür hişşe-i şafağı bir sā’at dört derece- **18)** –dür ve hişşe-i fecri bir sā’at ve altı derecedür ve **19)** bunun öylesi Zenc şehirlerinden Melende adlu şehriğ

### [148a]

**1)** öylesi vaktından beş sā’at ve on buçuğ derece **2)** olur dēdi ve Kıoştantiniyye öylesinden sekiz sā’at **3)** öñürdi olur pes imdi aqşā-yı mağribden Seyliye **4)** gelince 11333 mildür ve Kıoştantiniyyeye degin 7337 **5)** mil dağı şülüşān mildür ve haṭṭ-ı istivāyla Seyli arası **6)** 222 buçuğ mildür

### Kenekder



Çin vilâyetinde ma‘ mür **7)** şehirdür akşâ-yı ‘imâretdür şark cānibinde bundan öte **8)** şehir yokdur varur baħr-i muħiṭe ulaşur ḥaṭṭ-ı istivā **9)** üzerinde kaçan bu şehre güneş gurūb eylese akşâ-yı mağribde **10)** güneş ṭulū‘ eyler bunun ṭulū‘ı anuñ gurūbı olur tefāvūt **11)** azdan azdur vaḳtā ki akşâ-yı maşriḳda güneş ṭoġsa **12)** akşâ-yı mağribde on iki sâ‘at geçdülden sonra **13)** ṭoġsa gerekdür gurūbları daħı öyledür pes imdi **14)** akşâ-yı mağribden Kenekdere gelince mābeyni 1140 mildür **15)** ve Koşantiniyyeyle Kenekder arası 7470 mildür ve Mekke **16)** ile Kenekder mābeyni 6877 mildür ḥaṭṭ-ı istivā üzerinde **17)** ve eṭrāfında olan on iki şehir ihtiyār olunmuşdur bunda **18)** tamām oldu ve bu ḥaṭṭ-ı istivādan öte bir büyük cezāre **19)** vardır uzunı dört aylık yoldur ve eni yigirmi gün-

### [148b]

**1)** –lūkdür bu cezāreden çıkan ırmaḳların<sup>1</sup> büyüğine Ḥaḳūra **2)** dērler içinde büyük gemiler yörir ve cebel-i Muṭam ulu **3)** tağdur iki yüz altmış mil miḳdārı uzanmış gitmişdür **4)** ve cebel-i Nedāme gāyetle yüce tağdur yüceligi üç **5)** konak miḳdārı vardır demişler uzunluġı ıḳlīm-i evvele **6)** gelince yigirmi günlük miḳdārı yoldur dērler ve cebel-i **7)** ‘iyūn ve cebel-i Zehvān ki ziyāde yüce tağdur ḥaṭṭ-ı **8)** istivā eṭrāfındadır bu cebel-i Zehvāna cebel-i Serendib daħı **9)** dērler müdevverdür ve uzunı seksen fersaḳdur ki eni **10)** yüz kırık mil olur bu tağda yırtıcı cānavarlar çokdur **11)** yāḳut ve elmās daħı ziyādedür Ādem peygamber ‘aley- **12)** -hi’s-selām işbu tağa enmişdür mübārek ḳademlerinüñ **13)** eşeri zāhirdür nēte ki tağlar yazıldığı yerde cebel-i **14)** Serendibde mufaşşal yazılmışdur aña nazar olunan **15)** ve daħı ḥaṭṭ-ı istivādan ıḳlīm-i evvele gelince 844 **16)** bucuḳ mildür

### ıḳlīm-i evvel

işbu ıḳlīm-i evvelüñ evvelinde aṭvel-i **17)** nehār on iki sâ‘at ve on bir derece olur **18)** taḳriben ‘Adende böyle olduğu gibi ıḳlīm-i evvelüñ vasaṭında **19)** on üç sâ‘at olur sebāda olduğu gibi ve daħı

### [149a]

**1)** ıḳlīm-i evvelde olanların ecel-i ṭabi‘leri üç yüze varur **2)** dērler anlarıñ içinde hiç ṭā‘ūn olmaz ve daħı işbu **3)** ıḳlīmde yigirmi tağ vardır birisine cebel-i lemī dērleri ki **4)** uzunluġı sekiz konak yērdür ve otuz ırmaḳ vardır **5)** ve birisi Çin vilâyetindedür üzerinde

<sup>1</sup> metinde ‘ırmaḳların’ yazılmıştır.

gemiler yörir **6)** ve yetmiş cezire vardır ziyade maymun çokdur devri **7)** altıyüz altmış mildür ol diyârın ehli maymunları **8)** şayd eylemekte ziyade hile eyerler hile ile dutup **9)** şehrlere iledüp şatarlar ve ba'zı cezireler ve taşlar ve **10)** ırmağlar yerlü yerinde yazılmışdur ve dağı işbu iklim-i **11)** evvelde elli ulu şehir vardır derler bunların ekser halkı **12)** qaralardır pes cümle şehirlerden on dört şehir alup hâşşa- **13)** -larıyla ve bu'd-ı mesâfeleriyle geçen gibi yazılıp beyân olındı **14)** ol on dört şehir bunlardır Tekrür ve Nuqla şehir-i Nūya/Nūbe **15)** Raḥbe ez-Berber Zebid 'Aden Şan'a Zilba' **16)** Ḥabbe Sebā Şahār Bāne Sufāra Ḥanḫu Cancaḫ **17)** pes imdi bunlardan her birinin bir bir ahvāline gelelüm

### **18) Tekrür**

qaralar şehirlerinden Nile yakın bir büyük şehirdür

[149b]

1) altun ma'deni dağı vardır tüccâr ve müsâfirler mağrib **2)** ehlinden yün ve bakır ve boncuḫ alup gelürler altun **3)** toprağıyla ve hizmetkârlarıyla deḡişürler dağı alurlar **4)** giderler ta'âmalarının ekşeri taru ve balıḫdur ve süd- **5)** -dür anlarda keçi çok olur ve ekşeri develere binerler **6)** ve libâsları yündendür ammâ havâşşlarının libâsları **7)** ve gömleklere penbedendür pes imdi aḫşâ-yı mağribden **8)** Tekrüre gelince 1133 mil dağı şülüş mildür **9)** ve Ḳoştanîniyyeden Tekrüre 2540 mildür ve Mekkedden **10)** Tekrüre deḡin 3165 mildür ḫatt-ı istivâyyla Tekrür **11)** mâbeyni mildür 4077

### **Nuqla**

qaralar şehirlerinden bir şehrdür Nîl **12)** ırmağının garbî cānibindendür halkı Nîlden çıkarlar **13)** içerler bunlar qaralarının aḫsenidür şekilleri gökçekdür **14)** ta'âmaları arpa ve tarudur ḫurmadur bunları eṭrâfdan **15)** getirürler şatarlar ammâ balıḫ ḫadden ziyâdedür ve dağı **16)** bunların şehirlerinde fil ve geyik dağı olur pes imdi **17)** aḫşâ-yı mağribden Dunuḫulaya gelince 3911 mildür **18)** Ḳoştanîniyye ile Dunuḫula mâbeyni 1819 mil dağı rub'

[150a]

1) mildür ve Mekkedden Dunuqulaya varınca 1559 mildür 2) haṭṭ-ı istivâyla Dunuqula arası 966 mil daḥı şülüşân 3) mildür

### şehr-i Nūye

vasat şehrdür Nīle dört günlük 4) yoldur kendüler kıuyı şuyından içerler bundan olan 5) hâatunlarınuḡ cemâli ve hüsn ü halâveti ve sözi gibi hiç 6) ol vilâyetinüḡ ġayride olmaz ağızları kiçirek ve tudaḡ- 7) –ları yufka olur ammâ ḡalkınuḡ ba'zı Habeş ve ba'zı 8) Hind ve ba'zı daḥı qaralar tā'ifesidür ve ḡasnâ 9) cāriyelerinḡ ol yerde bahâsı ikiyüz altundan üçyüz 10) altundan ziyâdedür ḡikâyet olındı ki Ebū'l-ḡasan ki 11) Muşḡafî demekle ma'rûf bir vezîri vardı anuḡ 12) cāriyelerinden bir cāriyesi vardı hiç kimse görmiş 13) degüldi kaçan söz söylese sözünüḡ ḡalâvetinden 14) göḡül kapılırdı iki yüz elli dinâra şatun alınmış 15) idi şu aşıl cāriyeler ol yerde olur ammâ ziyâde 16) kıymetlü olur ve bilâd-ı Nūye Nīl üzerinde iki aylık yol 17) miḡdâridur ḡalkınḡ dirligi eyüdüdür arpa ve taru 18) anda çok olur ammâ buḡday olmaz etrâfindan gelür şatılır 19) pes imdi aḡşâ-yı maḡribden şehr-i Nūyeye gelince 2966 mil

### [150b]

1) daḥı şülüşân mildür ve Ḳostaṡtiniyye ile şehr-i Nūye mâbeyni 2) 1810 mildür ve Mekke ile Nūye arası 1505 mildür 3) ve haṭṭ-ı istivâyla Nūye mâbeyni 934 mildür

### Raḡbe ez-Berber

4) arz-ı berberde deryâ üzerinde arz-ı Nūyeye muṡṡaşıldur 5) Yemen muḡâbelesindedür bu Berber vilâyetinde bir taḡ vardır 6) Ḳatuna dërler denizinḡ içine kırık dört mil miḡdârı 7) girmiş gitmişdür ve ba'zı ehl-i Berberinḡ yëdükleri ḡurbaḡa 8) ve yer cānavarı vardır aḡşâ-yı maḡribden Raḡbeye 9) gelince 3666 mil daḥı şülüşân mildür ve Raḡbeyle 10) Ḳostaṡtiniyye mâbeyni 1841 bucuḡ mildür ve Mekke ile Raḡbe 11) arası 916 mildür ve haṭṭ-ı istivâdan Raḡbeye gelince 12) 933 bucuḡ mildür

### Zebîl/d

Yemenüḡ meşḡur şehirlerindedür 13) ammâ arz-ı Yemen arz-ı Berberle Zenc muḡâbelesindedür ammâ 14) beynlerinde deniz vardır Yemen ıḡlîmi Ḳulzüm denizinüḡ 15) kenârında bir miḡdâr yakın gibidür ammâ Ḳulzüm deniziyle 16) Yemen ortasında bir

tağ hâ'il olmuşdur zamân-ı kadîm- **17)** –de Yemene mâlik olan mülûkden birisi murâd edindügi **18)** ol tağı kesdürüp gelüp Yemene bir boğaz gire dağı **19)** vara şu ol boğazdan â' dasını helâk eyleye vardı

[151a]

**1)** öyle eyledi dağı ol deñiz Yemen vilâyetini gelüp başup **2)** néce memleket ve şehir helâk eyledi şimdi ol vilâyet **3)** deñiz olmuşdur bu tağ kesdürmek cezâ'ir-i Kûlzümden **4)** tekrâr yazılmışdur ve burada yazılmağ lâzım geli vèrdi **5)** pes Yemenün meşhûr şehirlerinden birisi Zebîddür bunun **6)** ma' mûr şehridür bir ırmağ kenârında vâkî' olmuşdur **7)** tüccâr ve müsâfirler cem' olduğu yèrdür Hicâzdan ve Hâbeş- **8)** –den ve 'İrağdan ve Mışrdan tüccâr tarîkiyle bundan néce **9)** kimseler gelürler metâ' alup giderler pes imdi aqşâ-yı **10)** mağribden Zebîde gelince 4489 mildür ve Kostañtiniyyeyle **11)** Zebîd mabeyni 6000 mildür ve Mekke ile Zebîd arası 512 **12)** mildür dağı rub' mildür ve hañt-ı istivâdan Zebîde gelince **13)** 944 mil dağı şülüş mildür

'Aden

Yemen şehirlerinden bir **14)** gökçek şehirdür deryâ kenârında bir 'âli iskeledür Hindiñ **15)** ve Sindiñ ve Şiniñ bâzırgânları yerlerinin metâ' - **16)** –ları ile gelürler dağı kumaşdan ve metâ' dan ve miskden **17)** ve 'ud âbnûsdan ve incü ve kıymetlü taşdan ve 'anberden **18)** ve harîr libâslardan her ne ki var ise alurlar dağı memâlikde **19)** şatmağa giderler ve dağı işbu şehriñ aţvel-i eyyâmında

[151b]

**1)** sâ'at-i nehârı on iki sâ'at on bir derecedür **2)** ve öylesi altı sâ'at ve bês buçuğ derecedür ve öyleden **3)** ikindüsi üç buçuğ sâ'atdür ve ikindüden ğurûba **4)** iki sâ'at ve şubh-ı şâdığdan tülû' -ı şemse degin **5)** hişşe-i fecrdür bir buçuğ sâ'atdür ve dağı 'Adenün öyle- **6)** –si Kostañtiniyye öylesinden bir sâ'at ve bir derece **7)** öñürdi olur pes imdi aqşâ-yı mağribden 'Adene **8)** 4400 mildür ve Kostañtiniyyeyle 'Aden mabeyni 2228 **9)** buçuğ mildür ve Mekke ile 'Aden arası 703 mil dağı **10)** şülüş mildür ve hañt-ı istivâdan 'Adene gelince 733 **11)** mildür dağı şülüş mildür

Şan'a

Yemen şehirlerinden birisi **12)** dağı Şan' adur ki bilād-ı Yemende bundan kadīm ve bundan büyük **13)** şehir ve halkı çok şehir yokdur dērlər havāsı mu'tedildür **14)** şimālīsinde bir yüce tağ vardır ki cebel-i müddehīr **15)** dērlər gāyetle yüce tağdur altmış mil vardır yüceligi **16)** dērlər ol tağdan akar şular vardır ve ağaçlar ve yemişler **17)** za' ferān gibi ders gibi nihāyeti yokdur ve ol şehriñ öñinden **18)** akan ırmağın üzerinde iki direk üzerinde bir köşk **19)** vardır dēmişler pes imdi aqşā-yı mağribden Şan' aya

### [152a]

**1)** degin 4461 mil dağı şülüş mildür ve Koşantiniyye ile **2)** Şan' a mabeyni 2042 mil dağı rub' mildür ve Mekke ile **3)** Şan' a mabeyni 477 mil dağı şülüşān mildür ve haṭṭ-ı **4)** istivādan Şan' aya gelince 966

### Zilba'

Ḳulzüm denizine **5)** muttaşıldur deryā kenārında bir büyük şehrdür halkı ve tüccarı **6)** çokdur gümüş ma'deni ile zibaḳ ma'deni dağı vardır **7)** ol yerde altun ma'deni vardır ammā şuları azdur **8)** kıyu şularıdır andan içērlər ve Ḥabeşe vilāyetinde olan **9)** hādımlar bir yerde olmaz ve hātunları dağı ḥasnālardır **10)** ekser halkı ziyāde kara olur ve dağı buṭlara taparlar **11)** pes imdi aqşā-yı mağribden Zilba'ya gelince 4400 mildür **12)** ve Koşantiniyyeyle Zilba' mabeyni 2227 bucuḳ mildür ve **13)** Mekkedən Zilba' arası 704 mil dağı şülüş mildür

### 14) Sebā

bir mu'azzam şehrdür içinde olanlarıñ ekşeri Yemen **15)** halkıyla 'Umman halkıdır işbu şehre Medīne-i Mārib dağı **16)** dērlər mārib ol memleketün melikinün adıdır ve dağı **17)** işbu şehrdedir ol sedd ki seylü'l-'arim öñine **18)** yapılmışdur seylü'l-'arim kuvvetlü seyl demekdür hikāyet- **19)** –dür bir sāhire 'avrat bir gece vāqı'asında gördi ki

### [152b]

**1)** bir bulut memleketlerini kaplamış ṭurmayup ra'd u berḳ **2)** olurken bir şā' iḳa olurdu her neye erişdiyse **3)** yaḳdı ol 'avrat hemān uyanu geldi erte eri 'Ömere **4)** vardı ol gördüğünü aña haber vērdi ol er dağı **5)** ḳalkdı 'Arab şehrinün seddine vardı anda bir **6)** şıçanı gördi bir büyük taş elli kişi ḳalduramaz iki **7)** ayağıyla devirüp döndürüp ol kişi

bunu gördü **8)** de ta' accüb eyledi bildi ki işbu memleketün üzerine **9)** bir hâdişe vâkı' olacaqdur andan döndi mekânına geldi **10)** dağı evinden ve baqçesinden ve gayriden her nesi var **11)** ise şatdı ehlini 'ayâlini alup bir âhir memlekete çıktı **12)** gitdi pes bir miqdâr zamân geçdükdün sonra Allah Ta'âlâ **13)** celle ve 'alâ anlaruñ üzerine şıçan gönderdi geldi **14)** ol mârib şehriyle kuvvetlü olan seylün öninde olan **15)** seyli kaçalayu kaçalayu deldi ol seyl dağı ol delükden **16)** içerü girüp kuvvetiyle ol seddi yıkdı ol memleketlerde **17)** olanları cümle garq eyledi ve dağı işbu seddi 'Âd oğlu **18)** Loqman Ekber binâ eylemişdi ve dağı binâda iri taşlarla **19)** ve kulâbla muhkem êtdürmişdi eni ve uzunı bir fersahdudur ki

### [153a]

**1)** üç mil olur şuyıyla kendüler ortasında hâ'il **2)** olmağıcün iki mil miqdârı zamânda yapılmış idi **3)** ve dağı ol binâda nece yerde qapular êtdürmişdi **4)** ki hâcet olduqça ol qapuları açarlar dağı ol **5)** şudan alurlar ve hâcet olmaduğı vaqtın qapuları **6)** berkideler ve dağı işbu yerler Yemen şehirlerinden altı **7)** ay miqdârı ırâqdur ammâ bağları ve büstânları **8)** ve ba'zı köşkleri birbirine ulaşıqdur hattâ biri- **9)** birinden od dağı yaqarlar şunuñ gibi ma'mûr memleketdür **10)** vaqtâ ki bir hâton bir yemiş murâd edinse bir zenbîli **11)** başına alur dağı çıkar ağaçlarınuñ arasında **12)** gezer hiç eliyle yemiş yapışmadın hemân gezmek ile **13)** başında ol zenbîl yemişle toptolu olsa gerekdür **14)** ve dağı ol yerlerde yırtıcı cânavarlardan hiç birisi **15)** olmaz ne yılan ve ne 'aqreb ve ne sişek ve ne bit **16)** ve ne pire olur vaqtâ ki bir garîb taşradan bu **17)** memlekete girse gicigende bitden ve pireden ne var ise **18)** ol hinde helâk olur gider ve bir haste girse

### [153b]

**1)** şağalur ve bir hâton toğurdukdün sonra ol oğlana **2)** bir qaftân geyürseler oğlan büyüdükçe ol qaftân **3)** dağı bile büyür eskimek bilmez ol vilâyetinüñ hâşşa- **4)** –sındandır ammâ Sebâ şimdi evvelki gibi degüldür **5)** harâbdur ve dağı Süleymân peygamberün 'aleyhi's-selâm köşki **6)** ve Belqısınun köşki andadur ve dağı ol yerde bir **7)** şa'b tağ vardır kimse kâdir degüldür ol **8)** tağa çıqmağa illâ meger dürlü dürlü belâlarla ve bunun **9)** depesinde ma'mûr köyler vardır büstânlarınuñ **10)** nihâyeti yoqdur dürlü dürlü yemişler ve hürmalar ve ekinler **11)** ziyâde çokluqdur ve dağı işbu tağda 'aşik ve boncuq **12)** taşları çokdur ammâ toprağıla örtülmişdür kimse bilmez **13)** meger tâlib olanlar 'alâmetlerinden bilürler dağı varurlar **14)** alurlar şayqal eyleyüp gökçek ziyet vürürler ve dağı **15)** 'Âd kavmi Sebânun qarşusunda ve şimâlisinde vâkı' **16)** olmağın bunu dağı işburada yazmaq

lâzım geli vèrdi **17**) pes imdi ‘Ād kavmine ehl-i aḥḳāf dèrler ḥikāyet **18**) olındı ki Mu‘āviye zamānında Qalaba oğlı ‘Abdu’llah dèr-

[154a]

1) –lerdi bir kimse vardı bir devesini kaçurdu arayu gitdi **2**) Yemen şahrālarında aḥḳāfla Sebānuḡ arasında bir şahrāya **3**) çıka vardı gördi bu şahrānuḡ ortasında bir **4**) mu‘azzam şehir bu şehriḡ ortasında bir yüksek ḥiṣār **5**) ki havāya çıkmış gitmiş ve ḥiṣāriḡ çevresi köşkler- **6**) –le toptolu her birisi berḳ urup baḳānuḡ gözlerini **7**) kamaşdurur ‘Abdu’llah eydür ol şehre yakın vardum bir **8**) kimseye devemi şordum baḳdum gördüm ne içinde **9**) ve ne taşında bir kimse yok hemān şöyle ḥāli yatur **10**) ol bindüğim deveden aşağı endüm fikr eyledüm andan **11**) kılıcı yalıḡ edüp şehre girdüm ḥiṣāra yakın uğra- **12**) –duğim gibi nazar eyledüm bu ḥiṣāriḡ iki kanadlu **13**) büyük kapusu var ki dünyāda büyüklükde ve yüce- **14**) –likde bu aşıl kapu kimse görmüş degüldür bu iki kapu- **15**) –nuḡ üzeri kızıl ve şaru yāḳutlar ile ve ġayri kıymetlü **16**) aḥcār ile yıldızlar gibi muraşsa‘ bezenmişdi içerü şehre **17**) ziyā vèrürdi bunı ta‘accüb edüben geçdüm şehriḡ **18**) içine girdüm ḳorḳmadan ‘aḳlum gide yazdı ve daḡı **19**) içerüde bir ḥiṣār daḡı gördüm ki vüs‘ atde bir şehre

[154b]

1) beñzer ol ḥiṣārda nèce ‘āli köşkler var ki her birisi **2**) zebercedden yāḳutdan muraşsa‘ olmuş bir diregüñ **3**) üzerinden mu‘allaḳ turlar ve daḡı her bir köşküñ üzerinde **4**) altundan ve gümüşden yapılmış envā‘ cevāhirle bezenmiş birer **5**) köşk daḡı vardır ve her bir köşküñ ikişer kanad **6**) kapuları var ki ḥüsnde ve ziynetde hemān ḥiṣāriḡ **7**) iki kapuları gibi ve daḡı ol köşkeriḡ her birisinüñ **8**) aşağı döşemesinden iri incüler ve müşgler ve ‘anberler **9**) ve za‘ferān dökilüp yatur bunlara baḳmaḳdan ‘aḳlum **10**) zā’il ola yazdı ve daḡı ol şehriḡ içine nazar eyledüm **11**) ırmaḳlardur ve aḡaçlardur ve yemişlerdür ve ḳuşlardur **12**) ki baḳānuḡ ‘aḳlını alurlar ve daḡı ol ırmaḳlarıḡ **13**) kenārlarında altundan ve gümüşden kerpicler yatur ben **14**) eyitdüm şek yokdur ki işbu şehir āḫiretde va‘d olınan **15**) cennet budur dedüm andan şonra andan yatan cevāhirden **16**) ve miskden iri dāneleri getürmege ḳādir olduğim **17**) ḳadar oldum yèrime ve yurduma geldüm ne gördüm ise **18**) hep ḥaber vèrdüm pes benüm ḥaberümi Mu‘āviye ki Şāmda **19**) ḥalife idi aḡa bildürdiler pes Mu‘āviye daḡı San‘ada

## [155a]

1) olan beğe mektûb gönderdi ki ol kişiyi göresin 2) başa gönderesin dedi ol beğ dağı beni halîfeye 3) gönderdi Mu'âviye dağı benim gördüğümü dinleyüp haberümi 4) aldı başa eyitdi bu kanda olur dedi inkâr eyledi 5) ben dağı ol aldığım incüleri alup gelmiş idüm başa gösterdüm 6) rengi şararup tağyîr olmuşdı ve dağı miskden 7) ve 'anberden ve za'ferândan bilece var idi anları dağı 8) gösterdüm rāyihâları gitmişdi ammâ birer miqdâr kalmışdı 9) Mu'âviye bunları görüp ta'accüb eyledi andan sonra 10) Ka'bü'l-ağbâra haber gönderdi gelsün dedi ben 11) dağı anda tırdum ol dağı geldi Mu'âviye başa dedi ki 12) ya Ka'b seni bir nesneden ötüri da'vet eyledüm ki ben 13) anuğ dedüğüne i'tikâd edemezem ammâ umarum ki 14) senünğ katuğda neydüğü ma'lûm ola dedi Ka'b- 15) -ü'l-ağbâr eyitdi yâ emîrü'l-mü'minîn ol nesne (ne)dür 16) Mu'âviye eyitdi dünyâda hiç bir şehri var mıdur ki altundan 17) ve gümüşden yapılmış ola direkleri zebercedden ve yâkutdan 18) ola döşemelerinünğ üzerlerine iri incüler ve iri 19) misk dâneleri ve 'anber ve za'ferân dökilmiş ola

## [155b]

1) dedi Ka'bü'l-ağbâr eyitdi yâ emîrü'l-mü'minîn vardır 2) ol şehri 'Âd oğlu Şeddâd cennet mişâlinde deyü yapmışdur 3) yapılup tamâm olduğdan sonra diledi ki vara içine 4) gire Allah Ta'âlâ anı helâk eyledi varup girüp 5) murâdı hâşıl oldu zirâ münkirdi ve kâfir idi 6) dedi ve dağı Mu'âviye dedi ki âdem oğlanından hiç 7) bir kimse var mıdur ki ol şehri vara dağı içine 8) gire dedi Ka'b eyitdi kitâblarımızda bulup tıururam 9) ki bir kimse aşğâb-ı resûlden şalla'llâhu 'aleyhi ve sellem 10) şu aşıl şıfatlu ola şübhesüz varup başa girse 11) gerekdür belki şu kişi ola deyü başa işâret eyledi 12) ve dağı atvel-i eyyâmında sâ'at-i nehârı on üç sâ'at 13) ve bir buçuğ derece olur ve şabâğdan öylesi altı sâ'at 14) ve sekiz dereceden artucağdur ve öyleden ikindüsü 15) üç buçuğ sâ'ate qarîbdür ve ikindüden gurûba üç sâ'atden 16) artucağdur ve hişşe-i şafağı bir sâ'at ve altı derecedür 17) ve hişşe-i fecri bir sâ'at ve sekiz buçuğ derecedür ve dağı 18) 'Adenünğ öylesi bununğ öylesinden iki derece 19) öğürdi olur ve dağı akşâ-yı mağribden Sebâya degin



**[156a]**

1) 4533 mil dağı şülüş mildür Qoştantiniyye ile Sebā 2) mābeyni 1844 mil dağı şülüş mildür ve Mekke ile 3) Sebā mābeyni 241 mil dağı şülüşān mildür ve haṭṭ-ı 4) istivādan Sebāya degin 1123 buçuq mildür

**Şahār**

ki 5) qaşaba-yı ‘ummāndur baḥr-i Farsuñ kenārında vāqī‘ olmışdur 6) ‘ummān şehrlerinden bir şehrdür bundan muḳaddemi yoḳdur ḥalkınuñ 7) ekşeri maldārlardur tācirler cemī‘ memālikden yerlerinüñ 8) metā‘ larıyla şol kadar tüccār gelür ki nihāyetsüz bundan dağı 9) metā‘ lar alurlar giderler bu Şahārıñ tüccārı Berber vilāyetinde 10) Lücceye varurlar ḥurma ve tuz ve enār ve ayva getirürler pes 11) imdi aḳşā-yı maḡribden Şahāra degin 4933 mil 12) dağı şülüş mildür ve Qoştantiniyye ile Şahāra mābeyni 2004 13) mil dağı şülüş mildür ve Mekke ile Şahāra arası 457 14) buçuq mildür ve haṭṭ-ı istivādan Şahāra gelince 1288 mil 15) dağı şülüşān mildür

**Bāne**

Hind deñizinüñ kenārında bir 16) mu‘azzam şehrdür ṭebāşir ve dāne-yi çāder dēdükleri bunda 17) çoḳdur ba‘ zı fil dişleri bunda dağı bulunur pes 18) aḳşā-yı maḡribden Bāneye gelince 6133 mil dağı 19) şülüş mildür ve Qoştantiniyyeyle Bāne mābeyni 2795 mildür

**[156b]**

1) (dür) ve Mekke ile Bāne mābeyni 1560 mildür ve haṭṭ-ı istivādan 2) Bāneye gelince 1788 mil dağı şülüşān mildür

**Sufāra**

bir büyük 3) şehrdür Hind şehrlerinden deryādan bir buçuq mil miḳdārı 4) irāḳdur tüccārı çoḳdur ve müsāfirlerinüñ gelmesi ve gitmesi 5) ziyādedür aḳşā-yı maḡribden Sufāraya degin 7083 6) mil dağı şülüş mildür ve Qoştantiniyyeyle Sufāra mābeyni 7) 3484 buçuq mildür ve Mekke ile Sufāra arası 2437 8) mil dağı şülüşān mildür ve haṭṭ-ı istivādan Sufāraya degin 9) 1300 mildür

### Ḥanķu

Çin şehirlerinden bir ulu şehrdür **10)** yanından bir büyük ırmaķ aķar Dicle ırmağından büyükdür **11)** ve bu şehirde dürlü dürlü Türk tâ'ifesi çokdur ve bu şehriñ **12)** begi ziyāde ulu begdür ḥazānesi çokdur ve filleri çokdur **13)** şöyle ki biñden artuķdur dērler ve ḥarb alātı nihāyetsüz- **14)** –dür ve bir taraflı deryādur ve iki aylık yoldur gemilerle ve Ḳurun **15)** ve Ḥıṭāy memleketlerinden bu şehre ziyāde meta' ve esvāb getirüp **16)** şatarlar ve 'imāretleri çokdur ve her ni' meti vāfirdür ve ucuzluķ- **17)** –dur bu şehirde 'acāyib ve ğarāyib tuhfeler ḥāşıl olur cemī' **18)** 'āleme ol tuhfe yayılır naķķāşlar ve muşavvirler gibi ve pirinc **19)** ve şeker kāmışı ve muķl ve cevz-i hindi ziyāde çokdur

### [157a]

**1)** ve aķşā-yı mağribden Ḥanķu 11333 mildür ve Ḳoştanṭiniyyeyle **2)** Ḥanķu mābeyni 6180 mildür ve Mekke Ḥanķu mābeyni **3)** 5600 mildür ve ḥaṭṭ-ı istivādan Ḥanķu arası 866 **4)** buçuķ mildür

### Ḥankū

bu daḥı bir mu'azzam şehirdür her ḥāli **5)** Ḥanķuya beñzer her nesne ki anda vardur bunda daḥı **6)** bulunur bu daḥı deryā kenārında vāķi' olmuşdur ve her **7)** yerden tācirler çok varup gelürler ḥalkları ziyāde **8)** ḥulūkludur ve ḥātunları ziyāde güzel ve şūretleri **9)** ḥūbdur ve her evde ki ne ķadar ādem var ise gerek **10)** er ve gerek 'avrat ve oğlanuķlar ve ķulluķçılar her kim **11)** var ise şūretlerini ķapusunda naķş eylemişlerdür **12)** ba'yine kendülere beñzerler ve her ğarib ki dervāzesinden **13)** bir eve girse anuñ daḥı şūretini naķş eyletler ve bu **14)** şehriñ köyleri birbirine muttaşıldur şanasın ki cemī' si **15)** bir şehirdür ve bu vilāyetde dürlü dürlü ḥayvānlar olur **16)** ḥiç bunlar cem' olmaz gergedan ve fil ve zūrāfa gibi bir tarafına **17)** mişelik vāķi' olmuşdur ki iki aylık yoldur cemī' si **18)** şandal ve kāfur ve ḥıyzurān ve issi otlardur bu şehriñ **19)** aṭvel-i nehāri on iki buçuķ sā' atdür ve aķşeri on bir

### [157b]

**1)** buçuķ sā' atdür ve aķşā-yı mağribden Ḥankūye degin **2)** 1800 mildür ve Mekke ile Ḥankū mābeyni 5630 **3)** Ḳoştanṭiniyyeyle Ḥankūye varınca 6210 ve ḥaṭṭ-ı istivāy- **4)** –la

Hankū arası 800 mildür ve dağı ıqlīm-i evvelün **5)** evvelinden āhırine gelince ıqlīm-i şāninün evvelidür ıqlīm-i şāni mil **6)** dağı üç rub<sup>ç</sup> mildür

### ıqlīm-i şāni

ıqlīm-i şāninün evvelinde **7)** aṭvel-i nehār on üç sâ<sup>ç</sup> at ve sekiz derece olur taḡriben **8)** Mekke de böyle olduğı gibi ve dağı ıqlīm-i şāninün **9)** vasaṭında on üç buçuḡ sâ<sup>ç</sup> at olur Medīne-i şerefhā- **10)** –Allah Hürmüzde böyle olduğı gibi işbu ıqlīmde ṭā<sup>ç</sup> ün **11)** dağı olmaz ve iki yüze yakın <sup>ç</sup> ömr sürer ādem bulunur **12)** dēmişler ve dağı bu ıqlīmün içinde yigirmi yēdi ṭaḡ **13)** vardur birisine cebel-i ḡubzerān dērler ki bu ṭaḡun **14)** derelerinde ābnūs çoḡ olur deñizden gemilerle <sup>ç</sup> Acem **15)** vilāyetine ve <sup>ç</sup> İraḡa ve ḡayrī yerlere iledürler ziyāde metā<sup>ç</sup> dur **16)** ve dağı yigirmi yēdi ırmaḡ vardur birisi Mulnādadur ki **17)** Sind meliklerinden bir melik bunun üzerine bir kürsī **18)** eylemişlerdür ve dağı elli pāre ulu şehr vardur ekşer ḡalḡının **19)** levni ḡara ile kıızıl mābeynidür ekşer buḡday enlü olur

### [158a]

**1)** pes imdi bu cümleden on dört şehr alup ḡaṣṣaları- **2)** –la ve bu<sup>ç</sup> d-ı mesāfeleriyle geḡen gibi yazılıp beyān olındı **3)** ol on dört şehr bunlardur Sūs-ı Aḡşā Aḡmāt Mekke **4)** Medīne Cidde Ḳavş Asvān Hürmüz Nehrevān **5)** Kenyāt/Kenyayit Ḳannevc Tencīs Ḳākla Luḡayn **6)** ve **dağı** pes imdi her birisinün birer birer aḡvāline geledüm **7)** bunlardan Sūs-ı Aḡşā bir mu<sup>ç</sup> azzam şehirdür İslām şehridür **8)** aḡşā-yı maḡrībe yakın olanlardandır dürlü dürlü meyve- **9)** –leri ve sâ<sup>ç</sup> ir eṭ<sup>ç</sup> imesi ziyādedür şeker ḡamışları olur ki **10)** hiḡ bir yerde ancılayın olmaz her ḡamış on ḡarış miḡdārı **11)** olur ve ṭatluluḡı şol ḡadar olur ki birer ṭal şeker **12)** on bir ṭal şu girse mümkindür ve dağı meşhūrdur ol **13)** vilāyetinün ḡātunları ḡadar ḡüsnde ve cemālde ve ḡarāfetde **14)** ḡātun olmaz dērler ve bu şehriḡ aḡşā-yı maḡribden ırāḡlıḡı **15)** 366 mil dağı şülüşān mildür ve Ḳoşantiniyyeyle Sūs-ı **16)** Aḡşā mābeyni 2786 mildür ve dağı şülüşān mildür ve Mekke **17)** ile Sūs-ı Aḡşā arası 3999 mildür ve ḡaṭṭ-ı istivā **18)** ile Sūs-ı Aḡşā mābeyni 1466 mil dağı şülüşān mildür

### 19) Aḡmāt

Maḡrib diyārında cebel-i derenk dibinde bir ulu

## [158b]

1) şehirdür ağaçları ve yemişleri ve nebâtâtları çokdur bu 2) şehriñ içinde bir ırmağ akar üzerinde degirmenler yörir 3) kış şöyle toñar ki üzerinde yol olup geçerler ekşer 4) halkı ziyâde māl-dârdur hattâ kapuları üzerinde bir ‘alâmet 5) ederler ki işbu kapu şâhibinüñ bu kadar mālî vardır 6) ve dağı şunu da yazarlar ki kapusunüñ sağ tarafında ne 7) kadar mālâ kâdir idüğini yazılmışdur ve şol tarafında 8) malınüñ bu kadarını ticârete gönderdüm ve bu kadarı kıatumda- 9) –dur dëyü yazılmışdur ve dağı binâlarınüñ ekşeri kiremüdle 10) ve kirecile ve balçığıla yapılmışdur ve dağı akşâ-yı mağrîbden 11) Ağmât mâbeyni 733 mil dağı şülüş mildür ve Koştanîniyyeyle 12) Ağmât arası 2283 mil dağı şülüşân mildür **Mekke 13)** şerefha‘ Allah meşhûr kâdim şehirdür du‘â ve şenâ yeridür ehl-i 14) İslâm etrâf-ı ‘âlemden cem‘ olup hacc eyleyecek maqâmudur 15) tağların ortasında bir alçağ yerde vâkı‘ olmuşdur 16) şehriñ uzunluğı iki mil miqdâridur ve Mekke- 17) –nün binâsı taşla ve kirecle ve balçığıla yapılmışdur ve dağı 18) Mekke hâremiñ ortasında vâkı‘ olmuşdur hârem halkı 19) cem‘ olacağ mesciddür üsti açuğdur ve Mekkenüñ üsti

## [159a]

1) örtülüdür ve dağı Mekkenüñ gün toğusu cânibinde olan 2) dīvârınüñ uzunluğı yigirmi dört zira‘ dur mağrîb 3) cânibinde olan dīvârı dağı öyledür ve şimâl tarafında 4) olan dīvârınüñ uzunluğı yigirmi üç 5) zira‘ dur Mekkenüñ yüksekliğı yigirmi yedi zira‘ dur 6) ve kapusu gün toğusu tarafında olan dīvârdur ve yerden 7) yukarı yüksekdür kapusunüñ aşığı eşigi âdem 8) boyı miqdâridur içerüsünüñ döşemesi kapusunüñ 9) aşığı eşigiyle berâberdür Hacerü’l- Esved kapusunüñ 10) bir sıvasındadır ve Mekkenüñ çevresinde gece ile meş‘ale- 11) –ler ve kandiller yanar tavâf eylemekden ötüri hañim dedükleri 12) anuñ ekşer yeridür ve dağı Mekkenüñ çepçevresi örtülmişdür 13) harîrle hiç bir yeri görünmez her kim ki Mekkeye mālîk olursa 14) her yıl yëñi örtü gönderüp üzerinde olanı giderürler 15) dağı yëñisini örterler ğayri kimse örtmek olmaz ve dağı 16) dërler ki Ka‘be Âdem peygamber ‘aleyhi’s-selâm zamânında taşla 17) ve balçığıla yapılmışdı vardı Nüh ‘aleyhi’s-selâm tufânı 18) olduğı gibi yıkılıp yeri âşikâre tururdu tâ İbrâhim 19) ‘aleyhi’s-selâm zamânına degin pes Hağ Ta‘âlâ celle ve ‘alâ İbrâhime

## [159b]

1) emr eyledi ki Mekkeyi yapa İbrāhim ‘aleyhi ’s-selām daḥı 2) tırdı oḡlı İsmā‘ ile geldi aḡa dēdi ol daḥı babası 3) İbrāhim ‘aleyhi ’s-selāma yardım ēdüp taḡlarından taşlar 4) getürüp taşla ve kirecle Mekkeyi ve ḡaremini yaptılar 5) ve daḥı Mekkenüḡ iki ulu mevsimi vardur aşıl ulu 6) mevsimi ḡacc vaḡtıdur ol bir mevsim Recebdür ki metā‘ 7) ol vaḡtda gelür Mekkenüḡ ḡalkı ziyāde māl-dārlardur 8) Recebde gelen metā‘ı alurlar ḡacc vaḡtına deḡin ḡıfz eylerler 9) ol vaḡtda murādlarınca şatarlar ammā ḡacc vaḡtında olan 10) ulu mevsim eḡrāfdan şol ḡadar metā‘ ve meyve ve eḡ‘ime 11) her ne yemiş vardur bu cümlesi ekşer tā‘ifeden gelür ve ḡayrī 12) yerlerden daḥı gelür şatılır ve ḡurma daḥı Mekkenüḡ 13) eḡrāfında ziyādedür gelür şatılır ammā şehirinde var ise 14) azdan azdur ammā dört ayaklu ḡayvānāt çoḡdur 15) ve daḥı ḡalkınun ekşeri za‘ifile açlıḡıla geḡerler Mekke 16) ḡadīmden aḡar şu yoḡdur eyü şuları Zemzem ḡuyusu şuyıdur 17) bunu daḥı dā‘imā içmek mümkün degül ba‘zı azdan az daḥı 18) şuları vardur ıraḡdan gelür şimdi şuları çoḡdur 19) ḡaḡ Ta‘ālā celle ve ‘alā pādīşāhumuz Sulḡān Süleymān ḡazretlerinüḡ

## [160a]

1) ‘ömrini daḥı ve devletini ḡünden ḡüne ziyāde eyleyüp 2) gitdükçe ilerüsi daḥı şen olsun ki bunların 3) devletleri zamānında ol maḡām-ı şerīfe anuḡ gibi şü 4) getürüp içen ve içmeyen daḥı ḡökcek du‘ālar eylerler 5) zirā cemī‘ memālikde işiden du‘ālar eyler ki her kişinüḡ 6) anda varmaḡı iḡtiyāc ēdinmişlerdür daḥı şöyle ma‘lüm 7) olına şü şevābı ḡadar şevāb olmaz dēmişler ḡayy-ı meşābiḡde 8) resūlu’llah şalla’llahu ‘aleyhi ve sellem buyurmuşlardur ki 9) ḡanḡı müselmān ki çıplaḡınun üzerine ḡeyecek ḡeydürse 10) Allah Ta‘ālā cennetüḡ libāslarından aḡa ḡeydüre ve daḥı 11) bir müselmān bir aç müselmānı tā‘āmlandura Allah Ta‘ālā anı 12) cennet yemişlerinden tā‘āmlandura ve daḥı ḡanḡı müselmān ki 13) bir şuşamış müselmānı şuvara Allah Ta‘ālā anı cennetinüḡ 14) mührlenmiş şāfī şarābından şuvara dēdi el-ḡamdüli’llah ki Mekke- 15) –de ol yanmış yürekleri şuvarılmış ola ve daḥı bir kimesne 16) Mekkedden çıkşa aḡar şulara ve muttaşıl ekinlere ve tatlı 17) ḡuyulara ve meyvelere uğrasa gerekdür tā‘ifede bunlar ziyāde- 18) –dür ve daḥı Mekke 19) aḡvel-i nehār on üç sâ‘at ve beş 19) derece olur ve şabāḡdan öylesi altı sâ‘at ve on

**[160b]**

1) derece olur öyleden ikindüsi üç sâ'at ve bês 2) derece olur ve ğurûba dağı üç sâ'at ve bês derece 3) olur hişşe-i şafağı evvel günde bir sâ'at ve yedi 4) dereceden eksücek ve hişşe-i fecri bir sâ'at ve toköz 5) derece olur ve dağı Mekkenüñ öylesi İslâmbol 6) öylesinden bir sâ'at ve iki buçuğ dereceye yakın 7) öñürdi olur Sûs-ı aqsâ öylesinden Mekkenüñ 8) öylesi dört sâ'at ve bir buçuğ dereceye yakın öñürdi 9) olur ve dağı aţvel-i eyyâmda Mekke Şemsüñ tülû'ı 10) İslâmbol tülû'ından dört buçuğ derece öñürdi 11) olur ve ğurûbı bir sâ'at ve on dört buçuğ derece olur 12) pes imdi aqsâ-yı mağrible Mekke mâbeyni 4477 mil dağı 13) şülüşân mildür ve İslâmbol ile Mekke arası 1639 14) mildür haţt-ı İstivâyyla Mekke arası 1633 mil dağı 15) şülüş mildür

**Medîne**

Hâzret-i resûlu 'llah şalla 'llahu 'aleyhi 16) ve sellem işbu Medîneye Tayyibe dëyü ad vermişlerdür 17) mübârek ravzaları andadur ve zîrde bir gökçek şehirdür 18) ziyâde issidür kadîmden hişârı ve kazılmış hendegi dağı 19) vardur eţrafı hurma ağacıyla toptoludur hurması

**[161a]**

1) ğâyetle gökcekdür ve tatludur ammâ halkı ğâyetle faķır 2) mâlları azdur ne şan'atları vardur ne metâ'ları vardur ki 3) anuñla kesb ü kâr edeler hemân dirlikleri ol hurma ağac- 4) –larındandur ekşerinüñ ekinlikleri dağı yokdur ve dağı 5) şuları kiçirek ırmaqları vardur andan içerler ve dağı 6) hurma ağaçlarını ve ekinlerini kıyulardan şuvarurlar ve dağı 7) berü şimâl cânibinden şehirden altı mil miğdârı yer üzerine 8) uzanmış bir tağ vardur anuñ eţrafında ekerler biçerler 9) ve ba'zı şağılır tavarları dağı anda vardur ve dağı 10) vâdiyü 'l-atik ki Mekke cânibine gider yoldadur Medîne- 11) –den dört mil miğdârı ırak yêrdedür ki ekinlik- 12) –ler ve hurmalıklar anda çokdur ve dağı Medinenüñ yakın 13) yerlerinde ba'zı meşhûr kaşabalar vardur vâdiyü 'ş-şafır 14) dërler ve Yanbuğ ve vâdiyü 'l-kara gibi ve vâdiyü 'l-atik gibi 15) zikr olunmuşdur ve ba'zı kabâ'il-i 'Arabda her ne ise bunda 16) ekinler ve hurmalıklar ziyâdedür ve dağı aqsâ-yı mağribden 17) Medîne mâbeyni 4352 buçuğ mildür ve Kostantiniyyeden 18) Medîneye varınca 1382 mil dağı rub' mildür 19) ve Mekke ile Medîne arası 260 buçuğ mildür ve haţt-ı İstivâdan

**[161b]**

1) Medine arası mil dağı şülüşān mildür **Cidde** bir ma' mūr 2) şehirdür ekşer halkı təcirlerdür ziyāde māl-dārlardur ve 3) aḥvālleri gökçekdür fā'ideleri dağı ziyādedür zīrā 4) ḥacc vaḳtı gelmezden öḡdin mevsimler erişüp Hind gemileri 5) gelüp kumaşlarla ve ḡayrī eşvāblarla bu təcirler ol 6) gelenleri şatun alurlar ḥacc mevsimi erişdüḡi gibi ziyāde 7) fā'ide ile yine şatarlar ziyāde māl ḥāşıl eylerler ve dağı 8) aḳşā-yı maḡrībden Ciddeye deḡin 4433 mil dağı şülüş 9) mildür ve Ḳoştaṅṅiniyye ile Cidde arası 1602 mil dağı 10) rub' mildür Mekke ile Cidde arası 43 mil dağı şülüş 11) mildür ve ḥaṭṭ-ı İstivāyla Cidde arası 1450 mildür

**12) Ḳavş-ı Şa' de**

Mısrđan büyük şehirdür cāmi' i dağı vardur 13) tüccārları giderler gelürler müsāfirleri çokdur mübārek 14) yerdür iḳecek şuları Nīl şuyıdur ni' meti vāfirdür ḥalkınuḡ 15) levni şaruya mā'ildür ve dağı aḳşā-yı maḡrībden Ḳavşuḡ 16) mābeyni 3433 mil dağı şülüş mildür ve Ḳoştaṅṅiniyyeyle Ḳavşuḡ 17) arası 1121 mildür ve Mekke ile Ḳavşuḡ arası 981 18) mil dağı şülüşān mildür ve ḥaṭṭ-ı istivādan Ḳavsa gelince 19) 1632 mil dağı şülüş mildür

**Asvān**

Şa' id vilāyetinüḡ

**[162a]**

1) āḡir şehridür ammā kiḳirek şehirdür ma' mūrđur at ve balıḳ 2) ve geyikler çokdur ḥurmaliḳlar ziyādedür ammā ekinlik 3) yoḳđur ḡidāları taşradan gelür ve Nīlüḡ cenūbisi ṫarafında 4) bir taḡ vardur anda zümrüd ma' deni vardur yer yüzinde bundan 5) ḡayrī yerde zümrüd yoḳđur dērler ve dağı aḳşā-yı maḡrībden 6) Asvān mābeyni 3666 dağı şülüşān mildür ve Ḳoştaṅṅiniyyeyle 7) Asvān arası 1185 buḳuḳ mildür ve Mekke ile Asvān arası 8) 766 mil dağı şülüşān mildür ve ḥaṭṭ-ı istivā ile Asvān 9) arası 1600 mildür

**Hürmüz**

baḡr-i Fars kenārında bir mu' azzam 10) şehirdür bendergāh-ı 'ālemdür ve ḡurma ağacı ve şeker ḳamışı 11) bī-ḥadd ekşer vilāyete şeker bundan gider ammā şuyı yoḳđur 12)

şuyını ıraqdan gemiyle getirürler ve gâyetle issi yêrdür bāzār- **13**) –ları ma‘ mürdür incü çıķduđı yêr bu şehre yaķındur her yêrde **14**) ki incü çıķsa bu şehre getirürler ekşer Hindistān yolu **15**) bu şehre uğrar bundan çıkarlar ve dağı Hürmüzün aţvel-i nehārı **16**) on üç sâ‘ at ve toķuz derecedür ve şabāhdan öylesi **17**) altı sâ‘ at ve on iki derecedür öyleden ikindüsü **18**) üç sâ‘ at ve bês buçuķ derecedür ve ‘ aşrdan ğurūba degin **19**) üç sâ‘ at ve altı derecedür ve hışşe-i şafaķı bir sâ‘ at

### [162b]

**1**) ve bês buçuķ derecedür ve ‘ aşrdan ğurūba degin üç sâ‘ at **2**) ve altı derecedür ve hışşe-i fecri bir buçuķ sâ‘ at ve bir buçuķ derece- **3**) –dür Hürmüzün öylesi Koşantiniyye öylesinden iki sâ‘ at **4**) ve iki derece öñürdi olur ve aţvel-i eyyāmda Hürmüzün **5**) tülū‘ ı Koşantiniyye tülū‘ ından bir sâ‘ at ve altı buçuķ derece evvel **6**) olur ğurūbı iki sâ‘ at ve on iki buçuķ derece evvel olur **7**) ve dağı aķşā-yı mağribden Hürmüze degin 5466 mil dağı **8**) şülüşān mildür ve Koşantiniyyeyle Hürmüz mābeyni 2081 mil **9**) dağı şülüş mildür ve Mekke ile Hürmüz arası 937 mil dağı **10**) şülüşān mildür ve haţţ-ı istivādan Hürmüz arası 1666 mil **11**) dağı şülüşān mildür

### Nehrevān

Hind şehirlerinden bir gökçek şehirdür **12**) meliki ulu melikdür ‘ askeri ve fili çoķdur başına altun **13**) tāc geyer arķasında dağı altundan doķunmuş ķumaş geyer **14**) evķātda atla seyrān dağı éderler haţtā her cum‘ a ğüni ata binüp **15**) seyrāna çıķduđı vaķtın bilesinde altun libāsları ķulları **16**) bile envā‘ ziyetle yüz hasnā ‘ avratlarıyla binerler bunlardan **17**) ğayri bir kimse bile binemez ve dağı ol yüz ‘ avrat melike **18**) öñince saçlarını tağıdup oynarlar ve ğülüşürler ol **19**) melik dağı ileri teferrüc édüp murādı olduğı yêrde deñize

### [163a]

**1**) gidüp gelürler ‘ ādetleri bunun üzerinedür ve dağı ol **2**) yêrün ğalkınun bir ‘ ādetleri dağı vardur ki ğayvānātı **3**) boğazlayup yemezler tā kendü kendüden ölüp gitmeyince **4**) andan şonra yêrler dağı şığır etini yemezler ve mevtālarını defn **5**) étmezler ve üzerlerine melül olmazlar ağlaşmazlar ve dağı aķşā-yı **6**) mağribden Nehrevān arası 6170 mildür ve Koşantiniyyeyle **7**) Nehrevān arası 2706 mildür ve Mekke ile Nehrevān (arası) **8**) 1566 mil dağı şülüşān mildür haţţ-ı istivā ile Nehrevān **9**) arası 1466 buçuķ mildür



### Keynāt

deryā-yı Hind kenārında **10**) bir gökçek şehirdür ƒal‘aları vardır tācirleri her cānibinden **11**) metā‘ alup gelürler biribirinüñ metā‘ından alup giderler **12**) ve aqşā-yı mağribden Keynāta gelince 6622 buçuğ mildür **13**) ve Koşantiniyyeyle Keynāt mābeyni 3227 mil dağı şülüşān **14**) mildür ve Mekke ile Keynāt arası 1988 buçuğ mildür **15**) ve ƒaṭṭ-ı istivādan Keynāta gelince mil 1489 dağı **16**) şülüşān mildür

### ƒannevc

ƒannevc dār-ı mülk-i Hinddür bir **17**) meşhūr şehirdür melikinüñ ‘askeri çoğdur fili dağı ziyāde- **18**) –dür belki biñ fili olup yüz fili ağ olmağ gerekdür **19**) ve dağı ol yerlerde fil olur ki yüksekliği yigirmi

### [163b]

**1**) bēş ƒarışdur dērler bir fil öldi bir dişini ƒartdılar **2**) kırğ batman geldi ve dağı mülük-ı Hindde fili çoğ olan **3**) melik kimse anlarıñ içinde ulu melik ol olur dērler **4**) ve dağı aqşā-yı mağribden ƒannevc mābeyni 7056 mildür ve **5**) Koşantiniyyeyle ƒannevc arası 3192 mil dağı şülüş mildür ve Mekke **6**) ile ƒannevc arası 2379 mil dağı şülüş mildür ve ƒaṭṭ-ı istivā **7**) ile ƒannevc mābeyni 755 mil dağı şülüşān mildür

### Tencīs

**8**) dār-ı mülk-i Çindür büyük şehirdür ‘askeri çoğdur fillere **9**) binerler her mezhebden içinde vardır aqşā-yı mağribden Tencīs **10**) arası 3558 mil dağı şülüş mildür Koşantiniyyeden **11**) Tencīse 4322 mil dağı şülüş mildür ve Mekke ile Tencīs **12**) arası 3558 mil dağı şülüşān mildür

### ƒākla

bir ırmağ **13**) kenārında bir büyük şehirdür içinde ‘asker ziyādedür anda ƒarīr **14**) çoğdur ziyāde ipek ƒurdı beslerler ƒarīr ƒumaşlar doğur- **15**) –lar ol ƒumaşlarla ƒākliyye dērler ol diyār eṭrāfindan **16**) tācirler gelür metā‘ larıyla bundan metā‘ alup giderler ve dağı **17**) aqşā-yı mağrible ƒākla arası 10000 mildür ve Koşantiniyye ile **18**) ƒākla mābeyni 5586 mil dağı şülüşān mildür ve Mekke ile ƒākla **19**) arası 5033 buçuğ mildür ve ƒaṭṭ-ı istivā ile ƒākla arası 1455

## [164a]

1) buçuq mildür

## Luqayn / Luqin

Çin şehirlerinden bir mu'azzam şehirdür meliki ulu 2) melikdür 'askeri yaraqlu ve silâhlulardur uzun uzaq 3) memleketi dahı vardur filleri de çokdur ol şehriñ 4) halkı pirinc ve süd ve şeker kâmişî yerler ve buğday ve arpa dahı 5) vardur ve dahı cemî' meyve Çinde ve Hindde vardur illâ 6) üzüm ile encir yokdur pes imdi aqşâ-yı mağribden 7) Luqayn mabeyni 1555 buçuq mildür ve Kostantiniyye ile Luqayn 8) arası 6133 mildür ve Mekke ile Luqayn arası 5612 9) mil dahı rub' mildür ve hatt-ı istivâdan Luqayna degin 1333 10) mil dahı şülüş mildür bu şehriñ atvel-i nehârı on üç sâ' at 11) ve üç derecedür ve aqşer-i nehârı on sâ' at ve on iki 12) derecedür ve dahı iqlim-i şâninün evvelinden ahirine degin 13) iqlim-i şâlişün evveli olur 470 mildür

## Iqlim-i şâliş

14) işbu iqlim-i şâlişün evvelinde atvel-i nehâr on sâ' at ve on bir 15) dereceden artucaq olur Manşürede böyle olduğı 16) gibi ve dahı iqlim-i şâlişün vasaatından on dört sâ' at 17) olur Mışırda böyle olduğı gibi işbu iqlim içinde otuz 18) üç tağ vardur ve yigirmi iki ırmağ vardur ve meşhür 19) şehirlerden yüz yigirmi sekiz şehir vardur işbu iqlimün

## [164b]

1) ekşer yerinde tâ'ün olmaz olursa dahı az olur derler 2) ecel-i tabi' i bu iqlimden tâ yedi iqlimi geçince nihâyeti yüz otuza 3) varur demişler ve dahı ol yüz yigirmi sekiz şehirden yigirmi 4) bir şehir alup hâşşaları ve bu' d-ı mesâfeleri ile geçenler gibi 5) yazılıp beyân olındı ol yigirmi bir şehir bunlardur 6) 1-Kaşaba-yı Tanca 2-Züveyle 3-Mehdiyye 4-Kayravân 5-Trabulus-ı mağrib 7) 6-İskenderiyye 7-Dimyâ 8-Mışır 9-Fustât 10-Beytü'l-makdis 8) 11-Taberiyye 12-Dimaşq 13-Küfe 14-Bağdâd 15-Feyyüm 16-Başra 9) 17-Işfahân 18-Şirâz 19-Aştâhra 20-Manşüre 21-Kandehâr 10) pes imdi her birisinün bir bir ahvâline gelem evvelâ Kaşaba-yı Tanca 11) diyâr-ı mağribde bir gökçek kadim şehirdür bir tağun üzerinden 12) tâ aşâğı deryâya degin uzanmış gitmişdür deryâ kenârına 13) degin tağa arka vemişdür ehl-i şânâyî' i çokdur ve dahı 14) ekinlerini aşâğı yazuda ekerler pes aqşâ-yı mağribden Tancaya 15) 533 mil dahı şülüş mildür ve Kostantiniyyeyle Tanca

(a)rası **16**) 2296 mil dağı şülüşān mildür ve Mekkedden Tancaya 3760 **17**) buçuğ mildür ve haṭṭ-ı istivādan Tancaya 2133 mil dağı şülüş **18**) mildür bu şehre şimdi küffār hüküm eyler

### Züveyle

bir kiçirek **19**) şehirdür ekşer qaralar şehrinde qaralar bu şehre çok gelürler giderler

### [165a]

1) bāzār yeridür etrāfdan tācir metā'larıyla gelürler bunda 2) çok hurma biter ol tācirler hurmadan alurlar dağı yerlerine 3) giderler bunun halkı tatlu quyu şularından içerler aqar şuları 4) yokdur aqşā-yı mağribden bu şehriñ ıraklığı 1200 mildür 5) ve Kostantiniyye ile Züveyle arası 1790 buçuğ mildür ve Mekke 6) ile Züveyle arası 2896 mil dağı şülüşān mildür ve haṭṭ-ı 7) istivādan Züveyle arası 2000 mildür

### Mehdiyye

işbu 8) şehri Mehdi-yi Fātimī derlerimiş ol yapmışdur İslām şehridür 9) kal'ası yüksek yerdedür aşığısı deryāya berāber burundur 10) ol burunun etrāfi çepçevre burc u bāruyla bir hōş 11) kal' a eylemişdür ve bir boğazı vardur ol boğaza qarşu 'āli 12) burclarla yedi kat kapu eylemişlerdür altı kapu demürdendür 13) ve bir qapusu tuçdandur her birisi yüzer qantardur demişler 14) ve dağı bu şehir halkınınuñ 'ādetleri qadimden budur ki ne 15) Yehūdi ve ne Naşrānī bu şehre qoymazlar eger müselmān olmuş 16) olsa dağı eger bulsalar helāk ederlerimiş zirā tārihleri 17) içinde böyle imiş ki āhir bu şehriñ zararı bu iki tã'ife- 18) –den olsa gerek imiş ve dağı aqşā-yı mağribden Mehdiyye arası 19) 2133 mil dağı şülüş mildür ve Mekke ile Mehdiyye arası

### [165b]

1) 2145 mildür ve Kostantiniyyeyle arası 1093 mildür 2) ve haṭṭ-ı istivādan Mehdiyye arası 2145 mildür

### Qayravān

qafuñ 3) fethasıyla ve yānuñ sükūniyla ve ranuñ fethasıyla bu şehir 4) mağrib cānibinde bir gökçek şehirdür İslām şehridür bir ulu 5) şahrānuñ ortasında vāqī' olmuşdur bu şehriñ ne qadar burc u 6) bārusı var ise cümle kıızıl tuğla ile yapılmışdur aşhāb-ı 7)

resūlu ʾllah ʃalla ʾllahu ʿaleyhi ve sellem yapdı zīrā ḥazret-i resūlu ʾllah **8)** ʃalla ʾllahu ʿaleyhi ve sellem Ḳayravān ʃehrinde yatur dērler işbu **9)** ʃehirden taʃrada bir miḳdār yerde zāviyesi vardur ziyāret- **10)** gāhdur ve daḫı işbu ʃehriñ bir ulu cāmiʿi vardur Nūḫ **11)** peygamber ʿaleyhi ʾs-selām gemisi ağacından bir pāre ağaç aʃılmış ʃurur **12)** henüz daḫı çürümemişdür ve ʃol ḳadar niʿmeti boldur ki ol **13)** ʃehriñ çevre ʃahrāsında baḳsañ ne ağac var ne yemiş ve **14)** el gün daḫı gāyetle yakın olanı bir günlük miḳdārı ola **15)** ammā ʃehr içinde tāze meyveye kimse baḳmaz ʃeker ḳamışınıñ **16)** nihāyeti yoḳdur ve daḫı aḳṣā-yı maḡribden Ḳayravāna 2000 **17)** mildür ve Ḳoʃtañtiniyyeden Ḳayravān arası 1185 mildür ve Mekkeyle **18)** Ḳayravān arası 2317 mil daḫı üç rubʿ mildür ve ḥaṭṭ-ı **19)** istivādan Ḳayravān arası 2200 mildür

### Ṭrabulus

bir gökçek

[166a]

**1)** beyāz ḳalʿadur burc u bārusı taʃla ve kirecle yapılmışdur **2)** deryā kenārında enciri ve zeytūnı çoḳdur baʿzı yemiş ve ḫurma **3)** daḫı vardur ammā ʃimdi İsbanya ʃarafındadır Allah Taʿālā **4)** yine ehl-i İslāma müyesser ede āmin yā muʿin pes aḳṣā-yı **5)** maḡribden Ṭrabulusa degin 2333 mil daḫı şülüş mildür **6)** ve Ḳoʃtañtiniyyeyle Ṭrabulus mābeyni 1003 mil daḫı şülüş mildür

### 7) İskenderiyye

Şām denizinin kenārında bir meşhūr ʃehirdür ve bu ʃehirde **8)** ʃarnıclar ve ḳuyular ve ʿacāyib ve ḡarāyib binālar ki vardur **9)** anları gören bilür ki anı yapan İskender adlı bir pādişāhımış **10)** ve bu ʃehriñ burc u bārusı be-gāyet muḫkem ve memleketi maʿmūr- **11)** – dur ve ağacı ve yemişi çoḳdur ve ḫurma ve üzüm ve envāʿ meyveler **12)** vāfirdür ve ucuzdur ve daḫı bu ʃehirde envāʿ ḳumaşlar **13)** doḳunur hiç bir memleketde ʃoḳunmaz ve tüccār etrāf-ı ʿālemden gelüp **14)** ḳumaş alurlar giderler ve Nıl şuyı gelür evleri altına ve öñine **15)** gelüp bir yıldan bir yıla degin ʃarnıcları ʃoldurup ol **16)** şuyı yılına degin içerler be-gāyet şāfi ve tendürüst şudur **17)** ve bu ʃehriñ evlerini ve bārusını ʿacāyib hendeseyle yapmışlardur **18)** ve döşemişlerdür Şaṭranç naṭʿı mişālinde dürlü dürlü mermerlerle **19)** ve bu ʃehirde İskender bir mināre yapmışdur ki anuñ mişāli aḳṭār-ı

## [166b]

1) arzda bulunmaz ve şehirden bir mil ırakdur ve yüceligi üç 2) yüz zirā' dur zişāšī zirā' ıyla ki her zirā' üç qarışdur 3) yüz kâmet miqdârı olur toksan altı kâmeti minârenün 4) depesinden olan kubbeye varmış çıkmışdur dört 5) kâmet dağı minâre depesinde olan kubbeye yüksekliğidür 6) yüz kâmet olur ve dağı işbu minâre kubbelerinün depesinde 7) bir âyine kômışdur bir aylık yoldan ki deryâda ne kadar gemi var 8) ise ol âyineden gemi varduğunu görürler ve bilürler 9) ve ba' zılar dër ki deryâda gemi görindüğü gibi ol âyine 10) hareket eyler bunun şu' â' indan ol görinen gemiler hep yanarmış 11) Rûm pâdişâhını hîle ile aldayup elçi viribidi eyitdi 12) Tevârih-i İskenderde buldum ne kadar cevâhir-i nefise ki İskender 13) zulmâtdan çıkardı ol minâre depesinde olan kubbeye içine 14) girilmiş dëdi eger başa inanursan çıkarmasına kaçd eyle 15) ve eger şühelenüriseñ ben sağa bir miqdâr altun ve gümüş 16) ve kumaş ve emti' a gönderdüm bozup çıkarmasına sağa yardım 17) olsun çıkardüğün dağı senün olsun dëdi pes 18) Mısr pâdişâhı buña aldanup emr eyledi ol kubbeyi yıqalar 19) birazın yıqdılar ol tılsım bâtil oldu gitdi ki ol

## [167a]

1) âyine idi hiç bir nesne bulamadılar ve eydürler kim İskender 2) zamânında işbu minâre şehrin ortasında idi ve bu 3) İskenderiyye yedi bahşıdı altısını şu almışdur şimdiki şehir 4) ol yedi bahşının birisidür ve dağı Taberi rahmetu'llah-i Ta'âlâ 5) târihinde getürmüşdür ki kaçan 'Amr u binü'l-'aş İskenderiyyeyi 6) fetih etti emirü'l-mü'minîn 'Ömer raşya'llahu 'anhu bunu yazup 7) gönderdi dëdi ki şükür Allah Ta'âlâyâ bir şehir fetih eyledüm 8) içinde on iki biñ dükkân var ve dağı bu şehirde bir 9) minâre var kim anuñ depesinde dâ'im gece ve gündüz od 10) yanar üç mil miqdârı denizde gece ile aydınlık vërür 11) anuñ meş'alesinden denizden gemiler geldüğü ma'lûm olur 12) bu dağı tılsımdur ve eydürler ki İskenderiyye minâresini aşıda 13) yapan Mısr ehlâmlarını yapmışdur ammâ hârâb olup sonra 14) 'imâret etti ve bu şehirde iki taş vardur aña müsiltân 15) dërler her birisinin uzunı beş kâmet boydur murabba'dur âyinenün 16) her tarafı on qarışdur çevresinin cümlesi kırk qarışdur 17) ve yukarusı aşâğasından incerekdür ve üzerine Süryâni 18) dilince yazılmışdur ki ben Şeddâd oğlu Ba' rem bu şehri yapdum 19) ol vâkt kim âdem kocamazdı ve 'ömri çok olurdu

## [167b]

1) ve taş ol vaqt halk elinde balçık gibi olurdu ve halâyık 2) bu dünyâda Tañrı bilmezlerdi varduğını fikr etmezlerdi 3) pes imdi bu şehriñ imâretlerini dağı yapdum ve ırmaqlarını 4) kazdum ve ağaçlarını dikdüm diledim ki bu şehirde bir nişân 5) koyam benden sonra gelenler bileler ki ben ne kadar pâdişâhlık 6) etmişem ki şunun gibi eşer komışam benüm leşkerüm ne kadar kuvvetlü tâ'ife 7) imiş pes halkdan Yenüb ki Mürretü'l-Âd oğlydı ve bir dağı 8) Biğdâm ki Ebi Riğâl oğly ' Amrın oğlydı ki Şemüd idi 9) bu ikisini celîl-i berimü'l-ağmara gönderdim ki bir aylık yoldur 10) ve bu iki müsiltân dedükleri büyük taşları anda kesdiler 11) ve omuzlarında götürdiler yolda gelürken bütünün eyegüsi 12) şınımış cerâhatle getürmiş bu şehre getürdi ben dağı böyle 13) edüklerinden ötüri bu ikisini götüri ' askerüme vürmezem 14) cümle memleketümün halkı bu ikisine kurbân olsun dedüm bütünle 15) Biğdâm bu iki taşı bizüm yevmü's-sa'âde dedüğümüz günde 16) Cârüd oğly Kuṭn-ı mü'tefekiye iletdiler ki bu meşhür 17) kimse idi pes imdi bu taşın birisi bu şehriñ şarkî 18) tarafında kodılar ve birisini dağı şehriñ bir yanına kodılar ikisi de 19) birer nişân olsun için şimdiki hâlde yüz kişi envâ'

## [168a]

1) hîle ile yerine depremezler ve dağı demişlerdür ki ol 2) şehriñ bir kenârında cenübîsi tarafında halk cem' olacağ bir 3) mağâm var idi Süleymân peygamber 'aleyhi's-selâm zamânına 4) gelince anı Şeddâd oğly Bu' mer yapmışdur derler ba'zılar Süleymân 5) 'aleyhi's-selâm yapmışdur ve şimdi anın ba'zı örtüleri 6) ve surları dağı ol zamândan berü bâkî kalmışdur 7) ol dernek olan mağâm murabba' dur her bir dîvârın 8) yukârusında on altı kıymetlü mermerden direk vardır 9) ammâ iki cânibi uzundur bu câniblerinde altmış yedi direk 10) vardır ne aşıl direklerdür birbirinden fark yokdur ve dağı 11) bir köşesinde bir büyük mermer direk vardır ki ancılâyın 12) bir direk bir yerde varduğı ma'lûm degüldür bir köşe- 13) –sinden bir köşesine yigirmi qarışdur çepçevre dört 14) köşesi seksen qarışdur ki kırk zirâ' olur ve bu yaşşı 15) mermerlerün kalınlığı yedi kamet miğdârıdur bu mermerlerün 16) yukâru üstinde olan dürlü dürlü oyalarla nağş 17) olınmışdur ve muhkem şan'atlar geçmişlerdür ekşer diyârın halkı 18) buncılâyın mermer ve iş görmemişdür şimdi dağı ol direk 19) üzerinde ol mermer egilmiş tûrur ammâ düşmişdür derler

## [168b]

1) ve bir direk dağı vardır 'ūdū'l-ķamer demekle meşhurdur 2) üzerinde bir kuş taşvîr eylemişlerdür güneş yörüdükçe şanasın 3) ol kuş bile yörir el'ân bunlardan az nesne kalmışdur 4) Allahu a'lem ve dağı aķşā-yı mağrîbden İskenderiyye mābeyni 3460 5) mildür ve dağı Kōştanīniyyeden İskenderiyyeye degin 692 6) mil dağı rub' mildür ve Mekke ile İskenderiyye arası 1107 7) mil dağı şülüşān mildür ve haţţ-ı istivāyla İskenderiyye 8) mābeyni 2064 buçuķ mildür arz-ı Mısr Cālut tağınuğ ğün 9) batısı tarafında vāķi' olmuşdur işbu ıķlīmüň 'acāyibi ve ğarāyibi 10) çokdur ve 'ulemāsi ve hūkemāsi ve mühendisleri çokdur dāimā 11) eksük olmaz ve dağı ķadīm zamānda bu arz-ı Mısrda seksen 12) beş büyük ve gökçek şehir vardır dērler kırķ beşi Mısrda 13) aşāđı ve kırķı Mısrda yukarudadur cemī'si Nīlün iki 14) kenārında vāķi' olmuşdur ve iki biň miķdārı köy vardır 15) ki ekşerinde hāmmāmlar ve mescidler ve bāzārlar ve ķarbān sarāylar 16) vardır ve ibtidāsi Asvāndur ki Sa'id ēlinüň öte 17) nihāyetidür intihāsi İskenderiyye ve Dimyātdur küllisi ma'murdur 18) ekinlikdür ve dağı arz-ı Mısrda altun çokdur anuğçün 19) ki her yerde medfūn çokdur ?? bulunur ki anda māl

## [169a]

1) bulunmaya ve dağı Mısrüň ğün toğusu cānibine cebel-i muţam 2) vāķi' olmuşdur ki Mısrda tā Asvāna degin çekilmişdür 3) ba'zı yeri yüksekdür ve ba'zı yeri alçaķdır ol yerlere 4) Tehāmīm dērler ķapķara tağdır ol tağda mağara ve kilīsā 5) çokdur ve gizlenmiş mālār çokdur ve Nīlden öte bir tađ 6) vardır cebel-i menhūt dērler müdevver tağdır hiç bir kimse 7) yokdur aña çıķa bile yücedür ve ķayıncaķdır anuđ içinde 8) māl 'azīm vardır dērler muķtīm kāhinüňdür ki ol 9) tağı ol yonmuşdur ve ehrāmları ki Mısrda vardır mülūk-ı 10) müteķaddimünüň ğaza'ini ve cemī' ālātı ve cevāhir-i nefisesi 11) altun ve ğümüş ve kesb-i ğikmet ve tılsımāt ve nücüm ve kimyā 12) ve dürlü dürlü ķorķınç şüretler hep anda dērler ve meşhūr 13) şehirden birisi

## Fustāt

bu şehre Fustāt 'Amr u binü'l-'āş dērler 14) şimdi ol şehre Eski Mısr dērler büyük şehirdür 'amr u 15) binü'l-'āşuň cāmī'i bundadır evvelden bir mu'azzam kilīsā 16) idi 'Amr u binü'l-'Aş fetĥ eylediği vaķtın yıķdı cāmī' eyledi 17) aşĥābdan bir cemā'at bile


idi ba‘zı yigirmi sekiz miqdârı şahâbe- **18)** –den bile var idi bu cümlesi ol mescîdi yapmağa yardım **19)** kıldılar ve bu şehriñ gün toğusu cânibinde bir mu‘azzam şehir

[169b]

1) dağı vardır ki şimdiki hâlde harâbdur büyük şehrimiş 2) mescidleri ve bazarları ve hammâmları çoğıdı eydürler ki 3) anda dört yüz hammâm var idi Şāvūr ki ‘Aşuñ vezîri 4) idi anı ol harâb eyledi korğdu ki nâgâh Frenk galebe 5) eyleye ve anı duta ve dağı bu eski Mışra Fustât dediler 6) anuçün ki ‘Amr u binü’l-‘aş kaçan ehl-i İslâmuñ ser-‘askeri 7) olup gelüp bu şehri feth eyledi ve anda bir çadır kırdurdu 8) dağı birkaç gün ol çadırda sâkin oldı kaçan kim 9) gitmek istedi vara İskenderiyyeye serâ eyleye meger çadır 10) kırdıkları vaqtın çadırıñ depesinde gögercin gelüp 11) yumurdalamış vardılar haber verdiler ki şöyle olmuş dëyü 12) ‘Amr u dağı buyurdu yıkmañ koñ hâli üzerine 13) ol gögercin yavrusını çıkarınca dëdi eyle eylediler 14) ve dağı dëdi ki va’llah bu gögercin bizümle münis oldı 15) bizi sevüp<sup>1</sup> bize tayandı ol dağı yumurtasını başup 16) yavrılarını çıkarup hâşıl édince biz dağı bunu terk 17) eyledik dëdi vardı şehre girüp anda karar eyledi 18) tâ ol gögercin yavrusını çıkarup uçurınca andan 19) sonra çadırı derdiler gıtdiler anuçün bu eski Mışra

[170a]

1) Fustât dëyü ad kodılar Fustât ulu çadır demekdür 2) bu şehir ma‘murdur ucuzluğdur binâları ziyâde muhkemdür 3) bazarları ve ekinleri ziyâdedür halkınuñ dirlikleri 4) gökçekdür ve bu şehriñ karşusunda bir cezîre vardır aña 5) Ravza dërler Nîl ırmağı çepçevre kaplamışdur cemî‘ si 6) bağlar ve baççelerdür ve evler ve sarâyıldur ol cezîrenüñ 7) uzunı iki mil ve eni bir oğ atımı miqdârı yêrdür demişler 8) ve bu cezîrede bir binâ yapılmışdur ki aña dârü’l-mıkyâs dërler 9) ilerü ba‘zı mülük zamânında burada Nîl üzerinde köpri 10) yapmışlar otuz gemiden her kim olursa geçerlerimiş ol 11) cezîrede bir ulu kal‘a varimiş şimdi harâb olmuşdur 12) eşeri dağı yokdur ve dağı dârü’l-mıkyâs dedükleri bunda- 13) –dur ki büyük evdür direkler üzerine yapılmışdur ol 14) eviñ ortasında şarnıc gibi bir büyük deriñ kıyu var- 15) –dur mermer nerdübânları vardır üzerine andan aşığı 16) énerler ol havz gibi kıyunuñ ortasında bir mermer direk 17)

<sup>1</sup>  şeklinde yazılmıştır.



dikmişlerdür ol direkde beş zîrâ<sup>c</sup> ve bir parmak nişânları **18)** etmişlerdür ve ol diregün başını dağı etrâfindan **19)** berkitmişlerdür hareket eylemege ve dağı ol diregi altun-

[170b]

1) –la ve lâjverdile ve dürlü dürlü renklerle müzeyyen etmişlerdür **2)** vaqtâ ki Nîl şuyı artmağa başlaya ol mermer direkde **3)** olan nişânlara nazar eylerler kanķı nişâna varur ise **4)** şehirde münâdiler nidâ eylerler ki fulân nişâna erişdi **5)** dëyü anlar dağı şu muttaşıl kalkmadadur dëyü şâzılıklar eylerler **6)** tâ aña degin ki şu on sekiz zîrâ<sup>c</sup> a erişse pes ol gün **7)** yevmü<sup>l-c</sup> ıyd olur cemî<sup>c</sup> si şâzılıklar eylerler hâlicleri keserler **8)** zîrâ ol miqdâr şu kalkıcaķ cemî<sup>c</sup> Mısr vilâyetinde şuya **9)** muhtâc olan yerleri şu başur bilürler ki ol yıl gâyetle **10)** ucuzluk olsa gerekdür ve eger şu on sekiz zîrâ<sup>c</sup> dan **11)** eksük kalksa kahtlık olur ne kadar eksük kalksa ol **12)** kadar kahtlık ziyâde olsa gerekdür zîrâ ekinler şuarılmadın **13)** bitmez ve eger on sekiz zîrâ<sup>c</sup> dan artuķ kalksa binâlar yıķar **14)** ve ağaçları kökinden çıkarur ve ekşer memleketi ğarķ eyler **15)** kalkduğına göre olur ve yigirmi zîrâ<sup>c</sup> kalksa çok **16)** yerlere zarar eyler bu şehriñ evleri biribiri üstine tabaķa- **17)** –dur iki üç dört [73b] beş belki öte varınca her bir tabaķa- **18)** –da ehli ile bir kişi sâkindür her bir tabaķada yüz miqdârı **19)** kimse olsa olur altında ve üstinde kim vardur ve yolu

[171a]

1) neredendür bilmezler ekşer budur ki aşığa<sup>1</sup> tabaķalarında kimse **2)** olmaz ve dağı Çoklı kendü kitâbında yazup beyân etmişdür **3)** İbni Eşir böyle dëdi ki Çoklı dër ki kendü kitâbum te<sup>l</sup>if **4)** etdüğim zamânda Fustâtda ya<sup>c</sup> nî eski Mısrda bir ev vardı **5)** dâr-ı <sup>c</sup> Abdü<sup>l-c</sup> azîz dërlerdi ol evde sâkin olanlara her **6)** gün dört yüz deve yüki şu gelüp dökilürdi ya<sup>c</sup> nî **7)** ol miqdâr şu harc olunurdi ve beş uzun ve uzak tavar duracaķ ... var idi<sup>2</sup> **8)** ve iki hâmmâmı ve iki furûni vardı<sup>3</sup> ve dağı bu şehriñ **9)** câmi<sup>c</sup> leri çokdur illâ iki câmi<sup>c</sup> i vardur birisini <sup>c</sup> Amr u **10)** binü<sup>l-c</sup> âş yapmışdur evvelden kilisâ idi çârşu ortasındadır<sup>4</sup> **11)** ve ikinci câmi<sup>c</sup> yüksek yerdedür Ebü<sup>l-c</sup> Abbâs Aħmed bin **12)** Tolun yapmışdur ve Nîl kenârında hiç bir yer yoķdur ki boş ola<sup>5</sup> **13)** küllisi bûstânlar ve bāğçelerdür ve köylerdür ve şehirlerdür **14)** bāzârlardur almaķ ve şatmaķdur ve dağı aķşâ-yı mağribde(n) Fustâţ **15)**

<sup>1</sup> aşığa: Aşığı A

<sup>2</sup> ve beş uzun ve uzak tavar duracaķ ... var idi: boşluk A

<sup>3</sup> vardı: var idi B

<sup>4</sup> ortasındadır: ortasında A

<sup>5</sup> boş ola: boş A

mābeyni 3655 buçuḡ mildür ve Ḳoṣṡaṡṡiniyyeyle Fustāṡ arası **16**) 826 mil daḡı ṡülüṡān mildür ve Mekke ile Fustāṡ mābeyni **17**) 913<sup>1</sup> mil daḡı ṡülüṡ<sup>2</sup> mildür ve ḡaṡṡ-ı istivādan Fustāṡa gelince 1966 mil daḡı ṡülüṡān mildür<sup>3</sup>

### Ḳāhire

bu Mıṡır-ı cediddür<sup>4</sup> meṡḡūr **18**) olan Mıṡırdur mu‘azzam şehirdür ve cemī‘ müsāfirlerin ṡittifāḡı **19**) bunun üzerinedürki yerde baḡırde ‘ālemde buḡa mānend

### [171b]

**1**) şehır yoḡdur dērler ādem çoḡluḡı olsun havāı eylūḡı olsun **2**) šıyı ṡatluluḡı olsun šaḡrāsı ḡenḡıḡı olsun ve ḡāṡunları **3**) be-ḡāyet šāḡıb-cemāl ve ehl-i ṡarīḡa olurlar her nesnenūḡ **4**) ‘acāyibinden ve ḡarāyibinden ol ‘ālemde bulına bāzırgānlar anda **5**) ḡetürmek olmaz elbette ḡetürürler ve ‘imāretleri ‘āli ve bāzārları **6**) [B74a] ḡökḡek vilāyet-i Mıṡır(ı) ṡaḡıṡıdır ve ḡal‘ası yoḡdur içinde nece **7**) biḡ ṡabaḡa vardır ve daḡı cāmī‘-i ezher bu Mıṡırdadır ki **8**) fuḡarā-yı İslāmdan biḡ miḡdārı kiṡi anda mücāvırdür ḡece **9**) ve ḡündüz hiḡ bir sā‘ at yoḡdur ki anda zıkr ü tesbīḡ ve Ḳurān **10**) oḡumamaḡ olmaya dā‘imā böyledür ve Mıṡır(ı) evleri daḡı biribiri **11**) üzerine ṡabaḡalardır ve daḡı Mıṡır(ı) ḡün ṡoḡusı ṡarafında ‘ayn-ı **12**) šems dēdiler bir kiḡirek şehirdür Yūsuf ‘aleyhi’s-selām ve Fir‘avnuḡ **13**) sarāyları ve ‘imāretleri andadır dērler šimdiki ḡāilde dīvārı **14**) ve direkleri ve šuffeleri bāḡı ḡalmıṡdır šimdi her kim ki **15**) ḡörse anları yapan ne miḡdār ulu kimseler imiṡ bilür<sup>5</sup> belesān **16**) bunda biter dūnyāda<sup>6</sup> bundan ḡayrı yerde bitmez ve bu bir bāḡdır ki eni ve uzunu **17**) birer mildür ve içinde bir ḡuyı vardır ‘aynū’ṡ-ṡems aḡa dērler ve **18**) ḡāṡṡıyyet ol šudandır<sup>7</sup> anuḡün kim<sup>8</sup> ‘İsā ‘aleyhi’s-selām ol šuda **19**) ḡısl eylemiṡdür ‘ayn-ı šems Mıṡırdan nıṡḡ ḡonaḡ ıraḡdır hemān

<sup>1</sup> 913: ṡoḡuz yüz on üç B

<sup>2</sup> ṡülüṡ: ṡülüṡān A

<sup>3</sup> ve ḡaṡṡ-ı istivādan Fustāṡa gelince 1966 mil daḡı ṡülüṡān mildür: -A

<sup>4</sup> Mıṡır-ı cediddür: mıṡır-ı cedid A

<sup>5</sup> bilür: -B

<sup>6</sup> dūnyāda: -A

<sup>7</sup> šudandır: šudadur B

<sup>8</sup> kim: -A

## [172a]

1) bunu yazduğım belesân ile<sup>1</sup> mübârek şudan ötürdür ve dağı 2) Mısrın aţvel-i nehârı on dört sâ'at(dür) akşeri on sâ'at ve aţvel-i eyyâmda şabâhdan öyleye yedi sâ'atdür öyleyle ikindü arası üç sâ'at<sup>2</sup> ve toköz derecedür 3) ve ikindüden ğurûba degin üç sâ'at ve altı derecedür 4) ve ğurûbdan şafağa varınca<sup>3</sup> bir buçuğ sâ'at ve dağı bir<sup>4</sup> dereceden 5) artucağdur ve hişşe-i fecri bir buçuğ sâ'at ve dağı dört dereceden artucağdur<sup>5</sup> ve dağı Mısrın öylesi Manşûre öyle- 6) –sinden iki sâ'at ve bês derece şonra olur ve mağribde 7) Kaşaba-yı Tanca öylesinden üç sâ'at ve bir buçuğ derece öñ<sup>6</sup> 8) olur ve Koşantiniyye öylesinden bês derece öñürdi 9) olur ve aţvel-i eyyâmda Şemsün tülû'<sup>1</sup> Koşantiniyye tülû'<sup>7</sup> indan<sup>7</sup> üç 10) buçuğ derece şonra olur ve ğurûbı on iki buçuğ derece 11) öñürdi olur pes imdi akşâ-yı mağribden Mışra degin 12) 3632 mil dağı şülüş mildür ve Koşantiniyyeden Mışra 13) degin<sup>8</sup> 791 mildür ve Mekke ile Mışr mâbeyni 948 [B74b] mil mil 14) dağı üç rub'ur ve haţţ-ı istivâdan Mışra gelince 2000 15) mildür ve dağı Nîl 'acâyibinden ve ğarâyibinden<sup>9</sup> ol diyârda vardır 16) anlaruñ ba'zısı burada yazılıp beyân olındı cümleden 17) birisi Nîl şuyınuñ ğün batısı tarafında Çin derler bir şehr vardır 18) çok köyler ve bâğlar ve nişânlar ki bunda vardır ol nişânlardan<sup>10</sup> birisi bu 19) mağâmda bir 'acâyib köpri vardır ki kimse görmiş degüldür<sup>11</sup>

## [172b]

1) kırk gözle bağlanmışdur bir satır üzerine ki şanasın şimdiki 2) hâlde yapılmışdur ve dağı ol ehrâmlar ki dünyâ 'acâyibinden 3) birisidür anlar bu mevzi'dedür ki muhkemlikde ve yücelikte 4) ve ululuğda 'âlemde bunlar gibi yoğdur ğâyetle iri taşlarla 5) yapılmışdur ve her taşı iki tarafından delinmişdür ve üstinde 6) olan taşı sivri kılup aşığı<sup>12</sup> taşta geçürmişlerdür 7) ve içinden berkidüp üzerine kurşun dökmişlerdür 8) ve evvelden

<sup>1</sup> belesân ile: belesânla B

<sup>2</sup> akşeri on sâ'at ve eţvâl-i eyyâmda şabâhdan öyleye yedi sâ'atdür öyleyle ikindü arası üç sâ'at: -A

<sup>3</sup> varınca: -A

<sup>4</sup> bir: dört A

<sup>5</sup> ve hişşe-i fecri bir buçuğ sâ'at ve dağı dört dereceden artucağdur: -A

<sup>6</sup> öñ: öñürdi B

<sup>7</sup> Koşantiniyye tülû' indan: Koşantiniyyeyle A

<sup>8</sup> degin: -B

<sup>9</sup> Nîl 'acâyibinden ve ğarâyibinden: 'acâyibden ve ğarâyibden A

<sup>10</sup> ol nişânlardan: -A

<sup>11</sup> kimse görmüş degüldür: silik A

<sup>12</sup> aşığı: aşığı B

âhîrine degin böyle yapmışlardır ve bu<sup>1</sup> üç ehrâmdur ki her **9)** birisinin yüksekliği mâliki zirâ<sup>2</sup> ile yüz zirâ<sup>2</sup> dur ve zirâ<sup>2</sup> -ı a<sup>2</sup> şâriyle beş yüz zirâ<sup>2</sup> dur<sup>2</sup> ve her **10)** cānibinden bakılsa endām üzerine yapılmışdır ve ol ehrāmuḡ **11)** gün batısı tarafında olan ehrāmuḡ içinde otuz hücre vardır ki **12)** taşdan yonmuşlardır ol heremüḡ içini cevāhir-i nefîse ile ve emvāl-i **13)** keşîre ile ve eşḡāl-i ġarîbe ile ve ālāt-ı silāḡ-ı fāḡirile **14)** ve ‘aḡākîr ve edviyye ki ‘ālemdede ḡāşşiyetlü ve ‘azîz ulu çokdur<sup>3</sup> **15)** anlar ile bile toḡtolu eylemişlerdi ve bir nev‘î daḡı şırça **16)** ki anuḡ içinde envā‘ tiryākḡlar ve ma‘cūnlar ve her dürlü otuḡ suyu **17)** ve yaḡı vardır ve daḡı gün toḡusu tarafında olan heremüḡ **18)** içinde ‘ulūm-ı felekiyye ve envā‘ usturlāblar ve şüretleri naḡş olunmuş **19)** yılduzlar ve ne olmuş ve olacaḡdur **[B75a]** kıyāmet gününe varınca ‘ilm ile

### [173a]

**1)** ve kitābıla yazılmışdır ve daḡı üçüncü heremde tılsımāt-ı **2)** ‘acāyibe ve her kāhinüḡ kitābları ve eşnāf-ı siḡrenüḡ kitābları bilesince<sup>4</sup> ve her ḡekîm ki dünyāya **3)** gelmişdür anuḡ şüreti ve ‘ilmi ve ‘ameli<sup>5</sup> ve kitābları hep andadır vaḡtā ki **4)** Me‘mūn ḡalîfe Mışır memleketine girdi bunları gördi diledi ki **5)** bu heremlerüḡ birisini yıḡdura ne kadar ceḡd eyledilerse<sup>6</sup> **6)** başarımadılar çok zaḡmet çeküp ziyāde mālḡlar ḡarc etmek **7)** ile bir küçük pencere gibi yer açabildiler ancak ol miḡdār māl **8)** ki anı açmaḡda ḡarc etmişlerdi anda ol miḡdār māl **9)** buldılar ancak<sup>7</sup> ḡisāb eylediler ne artuḡ ve ne eksük hemān zaḡmetleri **10)** ve meşāḡḡatleri kendülere ḡaldı pes imdi Me‘mūn ḡalîfe ‘ilm-i **11)** nücūmı ve ḡisābı ve nece gizlü ‘ilmleri daḡı bilebilürdi **12)** ta‘accüb édüben fikr eyledi gördi bu miḡdār māl gidüp **13)** bu kadar zaḡmet çekile bu kadarca yer açıla iki üçi berāber **14)** gele dēyüp<sup>8</sup> ferāḡat eyledi pes imdi şimden şonra yine<sup>9</sup> **15)** şehirlere geledüm

### Feyyūm

bir büyük şehirdür Yūsuf ‘aleyhi’s-selām **16)** binā eyledi bu şehriḡ ortasında bir ırmaḡ geḡer bu ırmaḡ **17)** dünyā ‘acāyiblerinden birisidür yine Nîle ulaşuḡdur Nîl **18)**

<sup>1</sup> ve bu: -A

<sup>2</sup> ve zirâ<sup>2</sup> -ı şer‘iyle beş yüz zirâ<sup>2</sup> dur: -A

<sup>3</sup> çokdur: ? A

<sup>4</sup> ve eşnāf-ı siḡrenüḡ kitābları bilesince: -A

<sup>5</sup> ve ‘ameli: -A

<sup>6</sup> eyledilerse: eylerler ise A

<sup>7</sup> ancak: -A

<sup>8</sup> dēyüp: dedi vardı A

<sup>9</sup> yine: gine B

şuyıyla bile aklar ammā kış günlerinde kesilür hemān ‘âdet **19**) üzerine aklar ve dağı işbu şehriñ üç yüz altmış köyi

### [173b]

1) vardur küllisi ekincilerdür ve dağı şeker kamışı anda nihāyetsüz 2) biter ve aqşā-yı mağribde Feyyūm mābeyni 3655 buçuğ mildür ve Kōstantīniyyeyle Feyyūm arası 887 mil dağı üç rub<sup>1</sup> mildür<sup>1</sup> ve Mekke 3) ile Feyyūm mābeyni 877 mil dağı üç rub<sup>1</sup> mildür ve haṭṭ-haṭṭ-ı 4) istivādan Feyyūma gelince 1700 mildür

### Dimyāt

bir küçük 5) qaşabadur Nılūñ gün toğusu tarafında bir alçağ yerde vāķi<sup>1</sup> olmuş- 6) – dur Dimyātuñ şuyı Mışrdan ayrılmışdur Reşīdūñ öñinden 7) ağan bundan büyükdür Reşīd dağı münāsebetle bunda<sup>2</sup> yazıldı bir 8) güzel qaşabadur alçağ ve düz yèrdedür halkı ziyāde ziyāde pākdür 9) fişğ édeni ve yaramaz ‘avratı sevmezler şehirden sürerler ‘âdetleri 10) böyledür ve aqşā-yı mağribden [B75b] Dimyāta degin 2028 mil 11) dağı şülüş mildür ve Kōstantīniyyeyle Dimyāt mābeyni 753 mil 12) dağı şülüş mildür ve Mekke ile Dimyāt mābeyni<sup>3</sup> 908 buçuğ mildür 13) haṭṭ-ı istivādan Dimyāta gelince<sup>4</sup> 2028 mil dağı üç rub<sup>1</sup> mildür 14) Dimyāt ile Reşīdūñ arası 41 mildür

### Beytü’l-mağdis

mimūñ 15) fetħasıyla ve kafuñ sūkūniyla ve daluñ kesresiyledür şaḥiḥ budur 16) be-ğāyet hūb gökçek şehirdür bāğı bākçesi çoğdur ve yeri 17) bereketlüdür ve havası tendürüstür ve şuyı yağmur ve seyletdür<sup>5</sup> bir tağ üzerinde vāķi<sup>1</sup> 18) olmuşdur her tarafı tağdur ve gün batısı tarafında olan 19) mihrāb kapusıdur Dāvūd ‘aleyhi ’s-selām kubbesi bu kapudur

### [174a]

1) ve gün toğusu tarafında olan bāb-ı raḥmandur işbu bu kapu 2) açuğ degüldür bir zeytūn vaḳtında açılır tā gelecek zeytūn 3) vaḳtına degin kapanur yine ol vaḳt açılır

<sup>1</sup> ve Kōstantīniyyeyle Feyyūm arası 887 mil dağı üç rub<sup>1</sup> mildür: -A

<sup>2</sup> bunda: -A

<sup>3</sup> mābeyni: arası B

<sup>4</sup> Dimyāta gelince: Dimyāt A

<sup>5</sup> ve şuyı yağmur ve seyletdür: -A

dâ'imâ öyledür<sup>1</sup> **4**) ve dağı ol gün batısı tarafında olan kapudan yol gider **5**) ol büyük kilisâ ki aña kilisâ-yı kıyâmet dërler kilisâ-yı **6**) kumâme de dërler kim cemî' vilâyetden Rûm ve Frenk bu **7**) kilisâya ziyârete gelürler<sup>2</sup> ve bu kilisâya karşı bir mu'azzam şehir var **8**) imiş<sup>3</sup> şimdi harâbdur ve bu kilisânun gün toğrusundan batusunda 'İsâ peygamberün zindânıdır kim 'İsâ peygamber 'aleyhi's-selâm göge andan çıktı ve bunun gün toğrusundan<sup>4</sup> **9**) yaña mescid-i mu'azzamdur ki aña mescid-i aqşâ dërler hiç dünyâda bir **10**) mescid yokdur ki buncılayın mu'azzam ola illâ Endülüsde Kurtuba **11**) câmi' dërler ki Kurtuba câmi'ün ortası mescid-i aqşâdan **12**) büyükdür ammâ mescid-i aqşânun şahını Kurtuba mescidi şahnından **13**) büyükdür ve dağı mescid-i aqşânun uzunı iki yüz zirâ<sup>5</sup> dur ve<sup>5</sup> ortasında olan şehreye kubbe-i şahre dërler ve ol kubbenün<sup>6</sup> ortasında olan şehir ki **14**) **14**) hazret-i resûlu'llah şalla'llahu 'aleyhi ve sellem anda Burağa binmişdür **15**) ev boyı miqdârı ol taş hazret-i resûlün ardınca bile **16**) kalkmışdur dërler<sup>7</sup> şimdi ol şehrenün çevresi demür mihlarla **17**) berkinmişdür [B76a] ve altı zir ü zemîn gibi boşdur mübarek maqâmdur **18**) 'ibâdet-gâhdur ve Ahmed oğlu Hasan Mehlebî kendü kitabında 'Azizî **19**) demekle ma' rûfdur ol kitâbda dër ki vaqtâ ki ' Abdü'l-melik

### [174b]

**1**) oğlu Velid Beytü'l-mağdisde şehir üzerindeki kubbeyi yaptı **2**) ol maqâmda dört kubbe dağı yaptı her birisine bir ad kodı **3**) birisine kubbetü'l-mi'râc ve birisine kubbetü'l-mizân ve birisine **4**) kubbetü's-silsile ve birisine dağı kubbetü'l-mahşer dedi<sup>8</sup> ve ve dağı **5**) kubbe-i şahrânun gün toğusu tarafından asbâ? dênildiği yerdür **6**) ki kenise-i cismâniye dërler Meryemün kabri andadur büyük **7**) kenisedür ve anda bir taş vardır cebel-i zeytûn dërler işbu **8**) taşda 'Azeriş kabri vardır ki 'İsâ peygamber 'aleyhi's-selâm **9**) du'â eyledi Allah Ta'âlânun izniyle anı diri eyledi ve ol **10**) taşun yakınında bir köy vardır iki mil irâk yêrdedür **11**) 'İsâ 'aleyhi's-selâm himârını anda<sup>9</sup> getirmişlerdür ve bir tarafında **12**) Erihâ<sup>10</sup> şehridür ve altı yanında Erden ırmağıdır Yuhanna kilisâsı **13**) bu

<sup>1</sup> öyledür: eyledür B

<sup>2</sup> gelürler: gelür A

<sup>3</sup> var imiş: varmış B

<sup>4</sup> batısında 'İsâ peygamberün zindânıdır kim 'İsâ peygamber 'aleyhi's-selâm göge andan çıktı ve bunun gün toğrusundan: -A

<sup>5</sup> uzunı iki yüz zirâ<sup>5</sup> dur ve: -A

<sup>6</sup> ortasında olan şehraya kubbe-i şahrâ dërler ve ol kubbenün: -A

<sup>7</sup> dërler: -A

<sup>8</sup> dedi: dërlerdi A

<sup>9</sup> anda: Allaha B

<sup>10</sup> Erihâ: Erbihâ A

şunun kırağundadır büyük kilisâdur ve bu Erden ırmağı **14**) Taberiyye denizden çıkup gelür Sārūm denizine dökilür **15**) Lūt kavmı denizidür ve bu denizin iki tarafında iki şehir vardır **16**) biri şehir-i Sārūm ve biri ‘Āmure Lūt kavminün şehirleriydi **17**) şimdi ikisi dağı<sup>1</sup> dağı<sup>1</sup> harâbdur ki hışm u gâzab olınmışdur ve dağı **18**) beytü’l-mağdisün kıblesi cânibinün sağında Şehyūn<sup>2</sup> kelisâ- **19**) –sıdur ‘İsâ ‘aleyhi’s-selâm du‘â kılduğı yerdür ki gökden

[175a]

1) manda geldi Havâriyyūn ile<sup>3</sup> bile yédiler ve ol hānuğ ve manda- **2**) –nuğ eşeri henüz dağı anda vardır dërler bu kilisānuğ **3**) ħandağı tarafında kilisā-yı BaTRAS vardır ve bu ħandağda ‘ayn-ı **4**) Selvān dëdükleri çeşme vardır bu ol çeşmedür ‘İsâ ‘a.s **5**) gözsüzi ve cüzāmı ve barası bunda yuyup **[B76b]** du‘â kıldurdu **6**) şihhat bulurlardı ve anuğ yanında ħaql dërler bir gūristān **7**) vardır ki ħarībler sīnlesi dërler ve anda taşdan mağaralar **8**) ve evler yonılmışdur mucāvir olanlar anda sâkin olurlar her **9**) vağtda ‘ibâdet eylerler<sup>4</sup> taşra çıkamazlar ve dağı beytü’l-laħim dërler **10**) bir kilisā vardır ki be-ğâyet muħkem ve ziynetlü ve gökçek **11**) yapılmışdur bu ol kilisâdur ki ‘İsâ ‘aleyhi’s-selâmı anası **12**) anda toğurdu beytü’l-mağdisden bu kilisāya altı mildür **13**) ve bu yoluğ ortasında Yūsuf peygamber ‘aleyhi’s-selâm anası Rāhelün<sup>5</sup> **14**) kabri vardır ve bu kilisâdan öte İbrāhim peygamber ‘aley- **15**) –hi’s-selâm mescididür ve ol bir büyük köydür ki kaşaba gibidür **16**) şimdi aña ħalili’r-raħman dërler beytü’l-mağdis ile bunuğ mābeyni **17**) bir konağ miğdâridur dëmişler ve dağı İbrāhim peygamber ve İshāq **18**) ve Ya‘kūb ve Yūsuf Şiddik ‘aleyhi’s-selâm ol kaşabada **19**) yaturlar ve her birisininün kabrine karşı ħātunlarınınuğ

[175b]

1) kabridür ve her gün iki nevbet İbrāhim ħalilün sofrası çıkar **2**) cümle ol köy ħalkı ve ħarībler ol ta‘āmdan yerler ki biri qalmaz<sup>6</sup> **3**) ve bu köyün etrāfi bāğ u bŭstān ve yemiş ağaçlarıdur ve bu köyde **4**) envā‘ şırçalar düzerler ki hiç bir memleketde olmaz ve dağı **5**) aqşā-yı mağribden Quds-i şerifeye gelince 3732 mil dağı sŭlŭş **6**) mildür ve

<sup>1</sup> dağı: bile B

<sup>2</sup> şehyūn: mehyūn B

<sup>3</sup> ħavâriyyūn ile: havâriyyūnlarla B

<sup>4</sup> ‘ibâdet eylerler: ‘ibâdet ederler B

<sup>5</sup> Rāhelün: -A

<sup>6</sup> ki biri qalmaz: -B

Ḳoṣṭanṭiniyyeyle Ḳuds arası 698 mil daḥı üç rub<sup>ç</sup> 7) mildür ve daḥı Mekke ile Ḳuds arası 964 buçuḳ mildür ve ḥaṭṭ-ı istivāyla Ḳuds-ı şerif arası<sup>1</sup> 2133 mil daḥı şülüş 8) mildür

### Ṭaberiyye

bir gökçek şehirdür bir uzun taḡuṅ üzerinde 9) vāḳī<sup>ç</sup> olmuştur aṣaḡısında<sup>2</sup> bir ulu<sup>3</sup> tatlu göl vardır ol 10) gölün uzunı on iki mildür ve eni altı mildür dēmişler 11) içinde gemiler yörir şehre ḡallāt getirürler ḥiṣārı daḥı 12) vardır işbu şehirde ḥammāmlar vardır yaz u kışda şuları 13) od ile<sup>4</sup> kızmaz dā'imā issi şudur [B77a] ılıcalar gibi ve bir ḥammām var- 14) –dur māḳīr ḥammāmı dēmekle meşhürdür şuyı ki evvel çıḳa ziyāde 15) issidür ol ḥinde ol şuyı dōkinse<sup>5</sup> gevdesini ḥaşlar 16) ve yumurṭayı<sup>6</sup> ḳorsaṅ bişer<sup>7</sup> hem şuyı ṭuzludur ṭuzludur ve bir büyük ḥammām daḥı 17) vardır ki çeşme gibi muttaşıl içinden issi şu aḳar her ḳanḳı ḥaste 18) ve zaḥmetlü üç gün bunun şuyıyla içinde ṭursa Allah Ta'ālā 19) izni ile<sup>8</sup> eyü ola şaḡala<sup>9</sup> ve daḥı aḳşā-yı maḡribden Ṭaberiyyeye gelince 3850 mildür ve Ḳoṣṭanṭiniyyeden Ṭaberiyye<sup>10</sup> 746 mil

### [176a]

1) daḥı üç rub<sup>ç</sup> mildür<sup>11</sup> ve Mekke ile Ṭaberiyye mābeyni 896 mil daḥı 2) şülüşān mildür ve ḥaṭṭ-ı istivā ile Ṭaberiyye arası 2133<sup>12</sup> mil 3) daḥı şülüş mildür

### arż-ı Şam

işbu iklim mübārekdür ḥayrātı 4) çoḳdur bereketlüdür büstānları ve baḡçeleri dürlü dürlü 5) yemişleri ve eṭ<sup>ç</sup> imesi ziyādedür ve ucuzluḳdur illā bu ḳadar 6) vardır ki ziyāde yağmuru ve ḳarı olur işbu Şam 7) vilāyetinde altmış şehir vardır ḳal'alu Filistīn Ḡazze Nablūs 8) <sup>ç</sup> Asḳalān Erzen gibi her neyise<sup>13</sup> meşhür ve mu<sup>ç</sup> azzam şehirlerinden birisi

<sup>1</sup> 964 buçuḳ mildür ve ḥaṭṭ-ı istivāyla Ḳuds-ı şerif arası: -A

<sup>2</sup> aṣaḡısında: aṣaḡasında B

<sup>3</sup> ulu: -B

<sup>4</sup> od ile: odla B

<sup>5</sup> dōkünse: dōken A

<sup>6</sup> yumurṭayı: yumurdayı B

<sup>7</sup> ḳorsaṅ bişer: -A

<sup>8</sup> izni ile: izniyle B

<sup>9</sup> şaḡıla: -A

<sup>10</sup> Ṭaberiyyeye gelince 3850 mildür ve Ḳoṣṭanṭiniyyeden Ṭaberiyye: -A

<sup>11</sup> 746 mil daḥı üç rub<sup>ç</sup> mildür: 726 mil daḥı rub<sup>ç</sup> mildür A

<sup>12</sup> 2133: 213 A

<sup>13</sup> her neyise: -A



### Dımaşq

9) daluñ kesresiyle ve mimün fetħasıyla ve şınuñ süküni **10)** iledür<sup>1</sup> Şām vilāyetinün tahtıdur evleri ve sarāyları ve ‘imāretleri **11)** be-ğāyet müzeyyendür ve hūbdur ve Mısr evleri gibi ṭabaḳatdur ve havāsi **12)** gökçekdür ve şuları vāfirdür ve hiç bir ev yoḳdur ki anda bir **13)** yā iki yērde şu aḳmaya ḥammāmları çoḳdur bınarları ve ırmaḳ- **14)** –ları bī-ḥadd ve būstānları bī-nihāyetdür ve köyleri çoḳ her biri **15)** bir şehir gibi ve cāmi‘-i benī ümeyye ki cemī‘ ‘ālemde meşhūrdur bu **16)** şehirdedür Velīd bin ‘Abdü’l-melik bin Mervān ki benī ümeyyeden- **17)** –dür ol yapmışdur yēr yüzinde buncılayın cāmi‘ kimse görmemiş- **18)** –dür illā meger ki mağribde Endülüs vilāyetinde Ḳurṭuba cāmi‘ ola **19)** ve daḫı cāmi‘-i ümeyyeye ḥarc olan cümle māl dōrt

### [176b]

1) yüz<sup>2</sup> şanduk māl idi<sup>3</sup> her bir şandukda on dōrt biñ **2)** dinār var idi<sup>4</sup> cümlesi ne miḳdār olur dēnilse evvelā on **3)** kerre on<sup>5</sup> dōrt biñ ya‘ nī on **[B77b]** şandığı yüz kırḳ biñ dinār **4)** olur ve yigirmi<sup>6</sup> şandukda(ḡı) ya‘ nī yigirmi kerre on dōrt **5)** biñ ikiyüz seksen biñ dinār olur ve kırḳ şandukda(ḡı) **6)** beşyüz altmış biñ dinār olur ve elli şandukdağı **7)** yēdiyüz biñ dinār olur ve yüz şandukdağı **8)** on kerre dōrt yüz biñ dinār olur ve ikiyüz şanduk- **9)** –dağı yigirmi sekiz kerre yüz biñ dinār olur ve üçyüz **10)** şandukdağı kırḳ iki kerre yüz biñ dinār olur ve **11)** dōrt yüz şandığı elli altı<sup>7</sup> kerre yüz biñ dinār olur **12)** ya‘ nī dēmekdür ki dōrt yüz kerre on dōrt biñ dināruñ **13)** cümlesi elli altı kerre yüz biñ dinār olurmuş ve daḫı ol **14)** bināda on iki biñ üstād bennā vü neccār<sup>8</sup> ve demürce ve fuşuş **15)** –kārı ve ṭaşcı ve altun dōḡici vardı bu cümle anda işlerlerdi **16)** ve cemī‘ envā‘ fuşuşla düzilmişlerdür ki kimse anı vaş **17)** edemez ve daḫı anda<sup>9</sup> ḳubbetü’s-sitār dēmekle meşhūr meşhūr olan ḳubbenün **18)** altında iki direk vardır iki kerkes şūreti ḳazılmışdur<sup>10</sup> **19)** kimse görmüş degüldür ol iki diregi Velīd bin ‘Abdü’l-melik

<sup>1</sup> süküni iledür: süküniyladır B

<sup>2</sup> dōrt yüz: dōrt biñ yüz A

<sup>3</sup> māl idi: mālhdı B

<sup>4</sup> var idi: varıdı B

<sup>5</sup> on: -A

<sup>6</sup> yüz kırḳ biñ dinār olur ve yegirmi: -B

<sup>7</sup> elli altı: elli A

<sup>8</sup> bennā vü neccār: neccār A

<sup>9</sup> anda: -A

<sup>10</sup> ḳazılmışdur: yazılmışdur A

## [177a]

1) biñ bēş<sup>1</sup> yüz dināra şatun almışdur ve dağı dērler ki cemī<sup>c</sup> 2) mermerler bu cāmi<sup>c</sup> de işlenmişdür cümlesi ma<sup>c</sup> cūndur anuñçün 3) kim oda qonsa erir ve mihrābuñ iki başında iki direk 4) dağı vardır Belqısuñ tahtından idi<sup>2</sup> anda getürmişlerdür 5) ve dağı cāmi<sup>c</sup> üñ gün toğusu tarafında olan mināresi ki 6) ‘İsā ‘aleyhi ’s-selām gökden anda ense gerekdür anuñ 7) dibinde bir taş vardır kim aña Yehūdilerin ehl-i tārihi 8) ol taş Musā ‘aleyhi ’s-selām ‘aşasıyla urduğı taşdur ki 9) on iki ırmağ revan olup ağıdı dērler ve sılqı-ı 10) şālihlerden mervīdür ki ‘Abdü’l-‘azīz dēmişdür kırk yıl bu 11) mescīdde sakin oldum ve bēş vaqt namāzı bundan ğayrī 12) yēde kılmadum ve her kerre ki namāzdan fāriğ olduğım vaqt bir 13) dürlü vaz<sup>c</sup> ve naqş görürdüm ki hiç bir vaqtda görmiş 14) degüldüm ammā şimdi öyle degüldür zīrā bir vaqtda ol cāmi<sup>c</sup> e 15) od düşüp ba<sup>c</sup> zı saqfını yakmışdur ol oduñ ıssısından 16) ba<sup>c</sup> zı vaz<sup>c</sup> ı tağyir olmuşdur ve bizüm zamānumuzda dağı Timur Şāh 17) geldüğü vaqtın ol cāmi<sup>c</sup> [B78a] yanup yine<sup>3</sup> tağyir oldı ve dağı 18) işbu şehriñ gün batısı tarafında benefşe deresi dērler 19) uzunı on iki mildür ve eni üç mildür cemī<sup>c</sup> bāğ u bāğçe

## [177b]

1) ve çayır çimen ve benefşe ve ğayrī çeçekler anda çokdur ve ol 2) şehriñ bir tarafında Ğuṭ(a) dērler bir mevzi<sup>c</sup> vardır dünyā 3) uçmaqlarınun<sup>4</sup> birisidür ve dağı Ğuṭanun cemī<sup>c</sup> şuları 4) ‘ayn-i fiḥden çıqup aqarlar bu ‘ayn-i fiḥ tağun depesinden 5) çıkar aşāgasına<sup>5</sup> ırmağ gibi ener gürülde şöyle ki heybetlü 6) āvāzeler işidilür pes şehre geldüğü vaqtın sekiz bahş olur 7) her birisi bir ırmağ olur bir tarafa aqar gider ol sekiz ırmağun 8) birisi ki ‘Adye ırmağı dērler bu ırmağdan kimse şu içmez<sup>6</sup> 9) ğeysü<sup>7</sup> yuyacak şulardur ve dağı bu ırmağ şehriñ ortasından 10) aqar üzerinde köprisi vardır ve dağı<sup>8</sup> cemī<sup>c</sup> ırmaqlar ki ki vardır 11) şehriñ içinden soqaqlardan ve bāzārlardan<sup>9</sup> ve ḥammāmlardan ve evlerden 12) geçüp ya<sup>c</sup> nī bunlara uğrayup būsānlarına ve bāğlarına ve 13) bāğçelerine varurlar anlardan geçerler giderler ve dağı bu şehriñ 14) bārusı ve qal<sup>c</sup> ası muhkemdür ve dağı aqşā-

<sup>1</sup> biñ bēş yüz: biñ yüz A

<sup>2</sup> tahtından idi: tahtındandı B

<sup>3</sup> yine: gine B

<sup>4</sup> uçmaqlarınun: uçmaqlarından B

<sup>5</sup> aşāgasına: aşāğısına A

<sup>6</sup> şu içmez: şu içmek yoqdur B

<sup>7</sup> ğeysü: ğeyecek B

<sup>8</sup> ve dağı: boşluk A

<sup>9</sup> soqaqlardan ve bāzārlardan: soqaqlara ve bāzārlara A

yı mağribden Dımaşka **15)** degin 4000 mildür ve ostantiniyyeyle Dımaş mabeyni 745<sup>1</sup> **16)** buuk mildür ve Mekkeyle Dımaş mabeyni<sup>2</sup> 904 mildür daı sölüş **17)** mildür ve a-a-ı istivā ile Dımaş arası<sup>3</sup> 2233 mil daı **18)** sölüş mildür

### Kūfe

Fırāt ırmaı kenārında bir yüksek **19)** büyük şehirdür bināsı<sup>4</sup> küçük ışārı daı vardur vardur urması ve yemişi

### [178a]

**1)** vāfirdür ve Kūfeden altı mil iraqılığı bir büyük ubbe var **2)** azret-i  Alinūn abri andadur dērlē benī  Abbās devleti **3)** zamānında Ebū l- Abbās emedān olı<sup>5</sup>  Abdu llah  Abdu llah binā eylemişdür **4)** ve daı aşā-yı mağribden Kūfeye degin 4633 mil daı sölüş **5)** mildür ve ostantiniyyeyle Kūfe mabeyni 1235 buuk mildür **6)** ve Mekkeyle Kūfe mabeyni<sup>6</sup> 681 mildür ve a-ı istivā ile **7)** Kūfe arası 2100 mildür

### Cezāretü l- Iraq

 Iraqū l- Arabdur **8)** bir uzun uzak memleketdür mu azzam şehirleri daı vardur **9)** ol memleketūn uzunı Tikritden  Abādana degindür [**B78b**] ve eni **10)** Farsiyyeden ilvāna varıncadur şehirlerin āyetle büyük **11)** olanı Badāddur

### Badād

bir mu azzam şehirdür  Iraq vilāyetinūn **12)** tatıdur alife maāmıdur benī  Abbāsdan Manşūr-ı Devāni **13)** binā eylemişdür işbu şehri Diclenūn kenārında binā ēdūp **14)** bī-nihāye māl arc eyledi olı tārīhinde eydür dōrt yüz bi **15)** dinār arc eyledi Vāsıun apularını getürtdi apularını **16)** odurdu ve bu şehrin ortasında kendü aşrını yaptı **17)** ve daı ol aşrı degirmi yapdurdı ki evre alı cümlesi **18)** biribirinden

<sup>1</sup> 745: 755 A

<sup>2</sup> mabeyni: arası B

<sup>3</sup> arası: mabeyni B

<sup>4</sup> bināsı: -A

<sup>5</sup> olı: olu A

<sup>6</sup> mabeyni: arası B

kendüsine<sup>1</sup> ırak ve yakın olmaya ya' nî kimi ırak ve kimi yakın **19)** olmaya hep berâber ola demekdür ve dağı ol kaçruş devri

[178b]

1) on iki biş arşunıdı ve bir ulu cāmi' bu kaçruş ortasında 2) vāķi' olmuşdur ve şunuş öte yaķasında Mehdî bir kaçr dağı 3) yapıdı ve şunuş iki tarafı şehir oldu ve şimdiki hâlde Dicle 4) ırmağı ki aña Şāt derler bu şehriş ortasında aķar nece 5) gemilerden köpri bağlamışlardur bu köprinüş iki tarafını dükkānlar 6) eylemişlerdür ve dağı bāđlu ve būsānlu yerdür ve bu şehriş gün 7) toğusu tarafında Nehrān ırmağı vardur ki bāđlar şuarılır ve o 8) ırmağdan bāđlara ve būsānlara bağş olunduğdan sonra Şāt 9) ırmağına karşı ğāyetle ni' metlü şehirdür nehr-i 'isā bir ırmağdur 10) Diceden alınmışdur varur Fırāta dökilür ve Fırātunş iki tarafı 11) köyler ve ekeneklerdür ve dağı Fırātunş şuyında gemiler yöriyemez zīrā 12) tūlābları çokdur yer yer bendlerle bağlanmışdur ve dağı Bađdād Berāmike 13) zamānında ulu şehrimiş ol vaķt ħammāmlarını şaymışlar biş ħamāmı 14) varmış ve 'ālimler ve ħekīmler ve ulular şöyle çoğımış ki dünyāda 15) ol ķadar bir dağı yoğidi demişler ve Ṭaberi kendü Tāriħinde 16) yazmışdur ħalīfe ol zamānda şordı ki Bađdādda ne ķadar 17) ħalk var ola eyitdiler bununş ħalkı<sup>2</sup> ħisāba gelmez ammā altmış biş ħammām 18) vardur her ħammāmda beş ħizmetkār lāzımdur ħammāmıcı dellāk 19) şu bulıcı<sup>3</sup> taşuyıcı külhāncı ve қayyīm beş kerre altmış biş<sup>4</sup> üçyüz biş ādem olur her

[179a]

1) yılda bayram ğecesinde bunlardan ğayri<sup>5</sup> bezi [B79a] yunmağa bir rađl 2) şabun olursa üçyüz biş şabun olur pes ħammām- 3) larıñ ħizmetkārlarına bu miķdār olduğı taķdirce қalan<sup>6</sup> ħalkı 4) bunlara ğöre kıyās eyle ki cümle ne miķdār olurlar ve dağı envā' 5) zer-bāft kemĥālar ve ğülistāniler ve şedde ķuşaķlar bu şehirde 6) toķunurdu<sup>7</sup> ħiç bir yerde olmazdı ve dağı bu şehriş 7) sükkeri ve ħurması ve ħaşiri meşhūrdur ve dağı aķşā-yı 8) mağribden Bađdād 4666 mil dağı şülüşān mildür 9) Қoşantiniyyeyle Bađdād mābeyni

<sup>1</sup> kendüsine: -A

<sup>2</sup> ħalkı: -A

<sup>3</sup> bulıcı: -B

<sup>4</sup> beş kerre altmış biş: -A

<sup>5</sup> ğayri: her biri B

<sup>6</sup> қalan: -A

<sup>7</sup> toķunurdu: doķunu gelmişdi B

1185 bucuğ mildür ve Mekke ile Bağdād **10)** arası 812 mil dağı rub<sup>c</sup> mildür ve hattı-ı istivā ile **11)** Bağdād mabeyni 2227<sup>1</sup> mil dağı üç rub<sup>c</sup> mildür

### Başra

**12)** bir gökçek şehirdür hazret-i ‘ Ömer ra’ya’llahu ‘ anhu zamānında yapılmışdur **13)** ehl-i İslām bināsıdur Kitābü’l-mesālik ve’l-memālik sāhibi ki **14)** Ya’ k̄ub oğlu Aḥmeddür hikāyet eyledi ki ol zamānda Başrada **15)** yedi biñ mescid var idi<sup>2</sup> ammā şimdiki hâlde ekseri harābdur **16)** ma’ mūrı azdur ve dağı bu şehir bir düz yerde vāqī<sup>c</sup> olmuşdur **17)** etrāfında tağ dağı yokdur ve dağı ba’ zı tüccār ki Başraya **18)** ticāret eyleyenlerden hikāyet eylediler ki ol zamānda biz anda **19)** vardıq bēşyüz raṭl ḥurmayı bir dināra şatun alurduq

### [179b]

**1)** ammā her dinār on dirhem olurdu ve dağı Başranuñ gün **2)** batusı tarafı uzun uzak yazıdır ve gün toğusu tarafı<sup>3</sup> **3)** ziyāde çok ırmaqlardur ki ḥadden ziyāde(dür) ol ırmaqların ırmaqların **4)** birisinün adı Ablağa ırmağıdur ki uzunluğı on iki mil- **5)** –dür Başra ile şehrin ortasından aḡar gider bu ırmağın **6)** iki tarafı köşkler ve birbirine muttaşıl bāğçeler ve büstānlar **7)** şanasın ki bir bāğçe ve bir büstāndur aralarında fāşıla **8)** olmaduğıyçün ve dağı ḥurma ağaçları şöyledür ki şanasın **9)** cümlesi bir vaktde gelmişdür ve cemī<sup>c</sup> ırmaqlarına toz toprak **10)** girer ammā ekseri tatludur ve dağı Başra ile<sup>4</sup> köylerinün araları **11)** mişelikdür çay şuları dağı vardır ki aḡduqları görünmez **12)** gizlü [B79b] aḡarlar ve dağı aḡşā-yı mağribden Başraya degin 4933 mil **13)** dağı şülüş mildür ve Koştaniniyyeden Başraya degin 1502 mil dağı rub<sup>c</sup> mildür ve Mekkeyle Başra<sup>5</sup> mabeyni 700 mildür ve **14)** hattı-ı istivā ile Başra arası 2000 mildür

### Işfahān

bir büyük **15)** şehirdür ba’ zı kumaşlar anda çok boyanur ve dağı ebrişim kumaş- **16)** –lar ve kuṭniler bunda çok olur tüccār gelürler dağı bu kumaşları<sup>6</sup> alup memleketlere alurlar eyle dürlü dürlü **17)** fā’ide ḥāşıl ederler ammā kendüler katında zaferān ile tūtiyā

<sup>1</sup> 2227: 2228 A

<sup>2</sup> var idi: vardı B

<sup>3</sup> tarafı: cānibi B

<sup>4</sup> Başra ile: Başrayla B

<sup>5</sup> Başraya degin 1502 mil dağı rub<sup>c</sup> mildür ve Mekkeyle Başra: -A

<sup>6</sup> tüccār gelürler dağı bu kumaşları: -A

**18)** mergūbdur ve aqşā-yı mağribden İşfahāna degin 5111 mildür **19)** Koştantiniyyeyle İşfahān arası<sup>1</sup> 1540 mildür ve Mekke ile İşfahān

### [180a]

**1)** arası 1263 mildür dağı şülüş mil<sup>2</sup> ve haṭṭ-ı istivā ile İşfahān **2)** arası<sup>3</sup> 2161 mildür

### Şirāz

Şirāz bir büyük şehirdür İslām **3)** şehridür Muhammed bin Kāsım binā etmişdür Haccāc bin Yūsufun ‘ammı **4)** oğlıdur uzunı ve eni üçer mildür ‘asker turacaḡ yerdür **5)** Şirāz demek esedūḡ cevfi demekdür ya‘nī esediḡ ḡarnına **6)** teşbīh eylediler andan ötüri<sup>4</sup> ki ki ‘asker götürür şehirdür bundan **7)** ḡayri ol diyāriḡ şehirlerinde ‘asker götürür şehir yokdur **8)** eṭ‘imesi vāfir ma‘mūr bāzārları<sup>5</sup> var ve meyvesi ziyāde ve şuları **9)** çeşmeler şularıdur ki taşradan gelüp şehre girmiştir az vardur ki **10)** anda şu aḡmaya ve dağı aqşā-yı mağribden Şirāza 5200<sup>6</sup> **11)** mildür ve Koştantiniyyeden Şirāza degin<sup>7</sup> 1705 mil dağı<sup>8</sup> bucuḡ mildür **12)** ve dağı Mekke ile<sup>9</sup> Şirāz mābeyni 845<sup>10</sup> bucuḡ mildür ve haṭṭ-ı istivādan **13)** Şirāza gelince<sup>11</sup> 1973<sup>12</sup> mil dağı şülüş mildür

### Aştāhra

elifūḡ kesresiyle şadıḡ sūkūniyla ṭınuḡ fetḡasıyladır<sup>13</sup> Fars ıḡliminūḡ **14)** bir mu‘azzam şehridür ḡadīm şehirdür tüccāri ḡoḡdur ve bāzārları **15)** ma‘mūrdur ḡubūbāt ve buḡday vāfirdür ucuzluḡdur **[B80a]** bir ırmaḡuḡ **16)** kenārında vāḡi‘ olmuştur üzerinde bir<sup>14</sup> gökçek köpri dağı var- **17)** –dur ḡorasān Köpri si dērler bināsı taşla ve kirecle ve balḡıḡ **18)** ile yapılmıştır ve dağı bir mescid vardur Süleymān peyḡamber ‘aleyhi’s-selām **19)** Mescidi dērler vaḡtā ki Süleymān ‘aleyhi’s-selām bunda gelmelü

<sup>1</sup> arası: mābeyni B

<sup>2</sup> mil: mildür A

<sup>3</sup> haṭṭ-ı istivā ile İşfahān arası: haṭṭ-ı istivādan İşfahāna gelince B

<sup>4</sup> ötüri: ötüri B

<sup>5</sup> ma‘mūr bāzārları: bāzārları ma‘mūr B

<sup>6</sup> 5200: 5205 A

<sup>7</sup> degin: -A

<sup>8</sup> mil dağı: -B

<sup>9</sup> Mekke ile: Mekkeyle B

<sup>10</sup> 845: 865 A

<sup>11</sup> Şirāza gelince: Şirāz A

<sup>12</sup> 1973: 1983 A

<sup>13</sup> elifūḡ kesresiyle şadıḡ sūkūniyla ṭınuḡ fetḡasıyladır: -A

<sup>14</sup> bir: -A

## [180b]

1) olsa Taberiyyeden buña<sup>1</sup> bir günde gelürdi dërler 1191 mildür ki 2) taqrîben bir aylık yoldan artuğdur ve dağı bu şehirde bir alma olur ki 3) dünyā ‘acâyiblerindendür yarusı gâyetle tatludur ve yarusı gâyetle 4) ekşidür ve aqşâ-yı mağribden Aştâhraya degin<sup>2</sup> 5233 mil dağı şülüş 5) mildür ve Kostañtiniyyeden Aştâhraya 1714<sup>3</sup> mildür ve Mekke 6) ile Aştâhra arası 884 buçuğ<sup>4</sup> mildür ve haţt-ı istivâyla Aştâhra 7) arası<sup>5</sup> 2000 mildür

## Manşüre

Sind şehirlerinden<sup>6</sup> bir gökçek şehirdür 8) benî ‘Abbâsdan Ebū Ca‘fer ki adı Manşürdür bu yapmışdur eni 9) ve uzunı bir mildür halkı ziyâde çoğdur ekşeri gânilerdür ve tâcirlerdür<sup>7</sup> 10) aqçalarının vezni<sup>8</sup> beş dirhemdür ve dağı Mihrân ırmağı çepçevre ihâta ihâta 11) eylemişdür her yerde köpri olmuşdur<sup>9</sup> ve yemiş cinsi anda yoğdur illâ hurma ile<sup>10</sup> şeker kâmiş ancak olur<sup>11</sup> ve ba‘zı 12) alma dağı bulunur ol dağı ekşi olur ve dağı bu şehrin issi(si) 13) ziyâde olur ve Manşürenün aţvel-i nehârı on üç sâ‘at 14) ve on buçuğ derecedür ve şabağdan öylesi altı sâ‘at ve on 15) üç dereceden artucağdur ve öyle ile<sup>12</sup> ikindü arası üç buçuğ<sup>13</sup> 16) sâ‘ate qarîbdür ve ikindüden şemsün gurûbına dek<sup>14</sup> üç 17) sâ‘at ve altı derecedür ve hişse-i şafağı buçuğ sâ‘atdür ve hişse-i 18) fecri bir<sup>15</sup> buçuğ sâ‘at üç derecedür ve dağı Manşürenün öylesi 19) Kostañtiniyye öylesinden üç sâ‘at öndindür<sup>16</sup> ve aţvel-i

## [181a]

1) eyyâmnda Manşüre şemsün tülû‘ından iki sâ‘at ve altı buçuğ 2) derece öñürdi olur ve gurûbı üç [B80b] sâ‘at ve sekiz buçuğ 3) derece öñürdi olur ve aqşâ-yı mağribden

<sup>1</sup> buña: -A

<sup>2</sup> Aştâhraya degin: Aştâhra A

<sup>3</sup> 1714: 1714 A

<sup>4</sup> buçuğ: -A

<sup>5</sup> arası: mâbeyni B

<sup>6</sup> Sind şehirlerinden: Sindde A

<sup>7</sup> ve tâcirlerdür: -A

<sup>8</sup> aqçalarının vezni: aqçaları A

<sup>9</sup> her yerde köpri olmuşdur: -A

<sup>10</sup> hurma ile: hurmayla B

<sup>11</sup> ancak olur: -A

<sup>12</sup> öyle ile: öyleyle B

<sup>13</sup> buçuğ: -A

<sup>14</sup> dek: degin B

<sup>15</sup> bir buçuğ sâ‘at: buçuğ sâ‘at A

<sup>16</sup> öndindür: öñürdi olur B

Manşüreye degin<sup>1</sup> 6333 **4**) mil dağı şülüş mildür ve Kostantiniyye ile Manşüre arası<sup>2</sup> 2609 2609 **5**) mil<sup>3</sup> dağı şülüş mildür ve Mekke ile Manşüre arası 1731 **6**) mil dağı şülüşān mildür mildür ve hatt-ı istivā ile Manşüre arası<sup>4</sup> 1845 **7**) mil dağı şülüşān mildür

### Ḳandehār

Hind diyārında bir mu<sup>c</sup> azzam şehirdür **8**) halkınınuñ ekşeri uzun şağallu olur şöyle ki ba<sup>c</sup>zınınuñ **9**) göbeginden aşığa enmişdür<sup>5</sup> ve ba<sup>c</sup>zınınuñ dizlerine yaklaşmışdür<sup>6</sup> hiç bir hayvānı yemezler **10**) illā kendüden ölmeyince andan sonra yerler dağı ol şehrin **11**) dülbendi meşhürdur ve aqşā-yı mağrībden Ḳandehāra gelince<sup>7</sup> 4511<sup>8</sup> mildür **12**) Kostantiniyyeden Ḳandehāra degin<sup>9</sup> 2537<sup>10</sup> mil dağı üç rub<sup>c</sup> mildür **13**) ve Mekkedden Ḳandehāra<sup>11</sup> 1940 mildür<sup>12</sup> ve hatt-ı istivādan Ḳandehāra dek<sup>13</sup> **14**) 2200 mildür kesr yokdur<sup>14</sup>

### ıqlīm-i rābi<sup>c</sup>

işbu ıqlīm-i rābi<sup>c</sup> uñ evvelinde **15**) aṭvel-i nehārı on dört sā<sup>c</sup> at dağı dört dereceden **16**) eksücek olur Dımaşqda ve Merakeşde böyle olduğı gibi zırā **17**) Dımaşq ıqlīm-i şālīşüñ āhiridür ve (ıqlīm-i) rābi<sup>c</sup> uñ evvelidür ammā Dımaşq **18**) ıqlīm-i şālīşde yazılmışdur ve dağı ıqlīm-i rābi<sup>c</sup> uñ vasatında aṭvel-i **19**) nehārı on dört bucuq sā<sup>c</sup> at olur taqrīben Halebde böyle

### [181b]

**1**) olduğı gibi ve bu ıqlīmün içinde yigirmi beş ulu tağ vardır **2**) ve yigirmi iki<sup>15</sup> ırmağ vardır ve üç biñ sekiz yüz toqsan altı **3**) pāre şehr vardır ikiyüz on ikisi sevād-ı

<sup>1</sup> Manşüreye degin: Manşüre A

<sup>2</sup> arası : mabeyni B

<sup>3</sup> mil: mildür A

<sup>4</sup> arası: mabeyni B

<sup>5</sup> göbeginden aşığa enmişdür: göbeginde A

<sup>6</sup> yaklaşmışdur: bağlanmışdur A

<sup>7</sup> gelince: -A

<sup>8</sup> 4511: 6511 A

<sup>9</sup> degin: -A

<sup>10</sup> 2537: 2635 A

<sup>11</sup> Mekkedden Ḳandahāra: Mekkeyle Ḳandahār mabeyni B

<sup>12</sup> 1940 mildür: 1640 A

<sup>13</sup> hatt-ı istivādan Ḳandahāra dek: hatt-ı istivāyla Ḳandahār arası B

<sup>14</sup> 2200 mildür kesr yokdur: 3200 mildür A

<sup>15</sup> yigirmi iki: yigirmi A




a'zamdur<sup>1</sup> demişler A' del-i **4**) Biķā' dağı bu iķlīmeddür demişler ve bu iķlīimde yüz otuz yaşar ādem **5**) olur ve dağı üç biņ sekiz yüz toķsan altı şehirden yigirmi **6**) dört şehr alup hāşşalarıyla ve bu' d-ı mesāfeleriyle gećenler gibi yazılıp **7**) beyān olındı ol yigirmi dört şehr bunlardur Merakeş (1) **8**) Sebte (2) İşbiliye (3) **[B81a]** Ķurtuba (4) Tunus (5) Atina (6) Saķız (7) **9**) Ma'nisa (8) Rodos (9) Anālyaya (10) Ķonya (11) TrablusŞam (12) **10**) Malātya (13) Haleb (14) Āmid (15) Muşul (16) Tebriz (17) Hemedān<sup>2</sup> (18) Ķazvīn (19) **11**) Ķūm (20) Tūs (21) Merv (22) Belh (23) Ķaşmīr<sup>3</sup> (24) pes imdi her birisinūğ **12**) bir bir aĥvāline geledüm evvelā Merakeş aķşā-yı mağrībe yaķın olan **13**) şehirlerin büyük şehridür zīrde vāķī' olmışdur emīrū'l-müslimīn<sup>4</sup> **14**) Yūsuf bin Tāşfin binā eylemişdür eni ve uzunı uzunı birer mildür ve devri **15**) yēdi mildür bir ulu cāmi' dağı yapmışdur şimdi mu' atıaldur eţ' imesi **16**) vāfirdür ammā yēmiş eţrāfdan gelür cebel-i Derenk öñinde vāķī' olmuş- **17**) –dur ammā būstānı çoķdur bu şehriğ on yēdi Ķapusu vardur **18**) içinde yüce köşkleri dağı vardur şuları tatlu Ķuyu şuları- **19**) –dur ve dağı Merakeşde aţvel-i nehār on dört sā' at ve üç buçuķ<sup>5</sup> derece-

### [182a]

**1**) –dür ve şabāhdan öylesi yēdi sā' at ve bir buçuķ dereceden artucaķdur<sup>6</sup> **2**) ve öyleden ikindü mābeyni üç sā' at ve on bir derecedür **3**) ve ikindüden ğurūba deġin<sup>7</sup> üç sā' at ve bēş buçuķ dereceden artucaķ- **4**) –dur ve ħişşe-i şafaķı bir buçuķ sā' at ve üç derecedür ve ħişşe-i **5**) fecri bir buçuķ sā' at ve altı dereceden artucaķdur ve bunun öylesi **6**) Haleb öylesinden üç sā' at ve iki derece şonra olur **7**) Ķoştāñiniyye öylesi Merakeş öylesinden iki sā' at ve bēş derece **8**) öñürdi olur ve Merakeş tūlū'ı iki sā' at ve yēdi derece **9**) Ķoştāñiniyye tūlū'ından şonra<sup>8</sup> olur ve ğurūbı iki sā' at ve üç **10**) derece şonra<sup>9</sup> olur ve dağı aķşā-yı mağrīble Merakeş arası 1000 **11**) mildür ve Ķoştāñiniyyeyle Merakeş

<sup>1</sup> sevād-ı a'zamdur: a'zamdur A

<sup>2</sup> yazmada  yazılmıştır fakat bahsedilen şehir Hemedān'dır.

<sup>3</sup> Ķaşmīr: keşmīr A

<sup>4</sup> emīrū'l-müslimīn: -B

<sup>5</sup> buçuķ: -A

<sup>6</sup> dereceden artucaķdur: derecedür A

<sup>7</sup> ğurūba deġin: ğurūbı A

<sup>8</sup> şonra: öñürdi B

<sup>9</sup> şonra: öñürdi B

mābeyni 1896<sup>1</sup> mil daḥı şülüşān mildür **12**) ve Mekke ile Merakeş arası 3153 mil daḥı şülüşān mildür ve ḥaṭṭ-ı istivāyla Merakeş arası<sup>2</sup> 2266 buçuḳ<sup>3</sup> mildür

### Sebte

deryā üzerinde **13**) bir cezārede bir büyük şehirdür cemī<sup>c</sup> etrāfını deñiz kaplamışdur illā bir oḳ **14**) atımı miḳdārından eksücek [**B81b**] gün batısı ṭarafı açuḳdur andan girerler **15**) çıkarlar balıklar çokdur ammā bir büyük<sup>4</sup> balığı olur ki avlandıḡı **16**) deryādan ziyāde ziyāde mevcler ve ıztırāblar vāḳī<sup>c</sup> olur ki şanasın **17**) deryādan ejderhā çıkar ve daḥı Sebte boğazınıḡ açılmasına **18**) sebep budur ki evvelā Şam deñizi ki Aḳ deñiz dedükleridür **19**) varup Endülüs vilāyetine ṭayanmışdur ḥattā bu baḥrle baḥr-i muḥīṭüḡ

### [182b]

**1**) mābeyni beş günlük yol miḳdārıdır ammā gidilmelü olsa **2**) on yedi günde ancak aşılırdı ziyāde şa<sup>c</sup>blıḡından<sup>5</sup> ötüri **3**) ol vaḳt ki aḳşā-yı maḡrīb ehliyle Endülüs vilāyeti<sup>6</sup> üzerine **4**) <sup>c</sup>asker çeküp<sup>7</sup> bunları ziyāde incidüp ḡāret eylerlerdi **5**) Endülüs ehli daḥı ḳudretleri yetdüḡine göre anlar ile<sup>8</sup> ṭurışup **6**) ceng eylerlerdi tā İskender anlarıḡ vilāyetine vilāyetine gelince ḥālleri **7**) bu idi<sup>9</sup> ol vaḳt ki İskender Endülüs vilāyetine ḳadem başdı<sup>10</sup> **8**) anlar daḥı İskendere gelüp anlarıḡ étdüḡi işlerden<sup>11</sup> şikāyet eylediler pes **9**) İskender daḥı bunları diñleyüp mühendisler ve üstāzlar **10**) ḥāzır étdi ḳaşd eyledi ki baḥr-i muḥīṭle Şam deñizi arasını **11**) kesdürüp yol açā pes emr eyledi ol mühendisİN ol yeri **12**) ve iki deñizi vezn eyleyeler vezn-i manzūmla anlar daḥı var- **13**) –dılar <sup>c</sup>ilm-i hendeseyle vezn eylediler deryā-yı muḥīṭi Şam deñizinden **14**) bir cüzvice yüksek buldılar pes böyle olduḡı taḳdırce **15**) İskender emr édüp deryā-yı Şamuḡ kenārında<sup>12</sup> olan **16**) şehirleri ve köyleri ne ḳadar var ise<sup>13</sup> yuḡaru yüksek yerlere **17**) iletdürdi andan şonra emr eyledi Endülüs ile<sup>14</sup>

<sup>1</sup> 1896: 1886 A

<sup>2</sup> 3153 mil daḥı şülüşān mildür ve ḥaṭṭ-ı istivāyla Marakeş arası: -A

<sup>3</sup> buçuḳ: -A

<sup>4</sup> ammā bir büyük: öyle A

<sup>5</sup> şa<sup>c</sup>blıḡından: şāriluḡından B

<sup>6</sup> Endülüs vilāyeti: ehl-i Endülüs B

<sup>7</sup> <sup>c</sup>asker çeküp: leşker çeküp B

<sup>8</sup> anlar ile: anlarla B

<sup>9</sup> bu idi: buyıdı B

<sup>10</sup> ḳadem başdı: geldi A

<sup>11</sup> anlarıḡ étdüḡi işlerden: bunlardan A

<sup>12</sup> kenārında: kenārlarında B

<sup>13</sup> var ise: varsa B

<sup>14</sup> Endülüs ile: Endülüsle B

Ṭancanun 18) mabeyninde olan toprağı çekdürdi ki Ṭanca Sebte yanında 19) bir qaşabadur tā şol kadar endi gitdi ki ol yüce tağlarun

[183a]

1) aşığa<sup>1</sup> dipleri zāhir olunca andan şonra Endülüs cānibine 2) taşla kirecle bir muhkem sed yapdurdı on iki mil 3) miqdāri uzunı vardı bu seddiñ muķābelesinde [B82a] arz-ı 4) Ṭanca tarafında ancılayın muhkem sed dağı yapdurdı iki seddiñ 5) arası altı mil idi iki deryānun mabeyni iki cānibinden 6) iki divār gibi oldu pes bu iki sedd tamām olduğdan 7) şonra emr eyledi deryā-yı muhīṭ cānibinden bākī topraqları 8) qazdurup baħr-i Şāma<sup>2</sup> gelince açdurdı ol deryā-yı 9) ‘azīmi iki sedd arasına aqıtdı ol deryā-yı ‘azīmün 10) şuyı baħr-i Şāma hücūmla dökildi şöyle ki deryā-yı 11) Şām kenārlarında yaqın olan şehirlerden çok şehirler başup 12) ğarq eyledi çokluk ħalk helāk oldu ve dağı şu iki 13) sedden yuqaru on parmaq miqdāri dağı qalkdı ammā şol 14) sed ki Endülüs cānibinden yapılandur deryā şāfī olduğı 15) vaqtın zāhir olur görünür ve ammā Ṭanca tarafında olan seddiñ 16) ardını şu yöriyü yöriyü qazmışdur tağla berāber<sup>3</sup> etmişdür 17) endürmiş gitmişdür ve dağı ol kesilen kesilen boğazuñ uzunı on 18) iki mildür işbu boğaziñ gün toğusu tarafında olan 19) ceziretü<sup>4</sup> l-ħazrā dērler cebel-i fetħ dağı andadur ve bunun

[183b]

1) muķābelesinde olan şehir ki mağrib cānibindedür Sebte 2) dērler kesilen boğaziñ eni on sekiz mildür ve şimdi Portaqal 3) kāfiri taşarrufındadur ve dağı işbu deryā ki boğazda aqandur 4) her gecedde ve gündüzde iki kerre qalkar hem ener ya‘ nī iki 5) kerre şuyı eksilür ve hem artar dā‘imā böyledür<sup>4</sup> ve dağı 6) aqşā-yı mağribden Sebte mabeyni 1044 bucuq mildür ve<sup>5</sup> Qoştaniniyye- 7) –den Sebte arası 1810 mildür ve Mekke ile<sup>6</sup> Sebte mabeyni 8) 3121 mildür ve ħaṭṭ-ı istivādan Sebte mabeyni<sup>7</sup> 3377 9) mil<sup>8</sup> dağı üç rub<sup>c</sup> rub<sup>c</sup> mildür

<sup>1</sup> aşığa: aşığı A

<sup>2</sup> baħr-i Şāma: Şāma B

<sup>3</sup> berāber: bile B

<sup>4</sup> böyledür: böyle olur B

<sup>5</sup> ve: -A

<sup>6</sup> Mekke ile: Mekkeyle B

<sup>7</sup> Sebte mabeyni: Sebteye degin B

<sup>8</sup> mil: mildür A

## İşbīliye

mağrib diyârında<sup>1</sup> bir mu'azzam şehirdür hişârı dağı vardır<sup>2</sup> bir büyük **10**) ırmağın üzerinde vâkı' olmuşdur ol ırmağa Kurtuba ırmağı **11**) dârlar üzerinde gemilerden bir gökçek köprü vardır halkı ziyâde **12**) çokdur māl-dâr olurlar<sup>3</sup> bazarları ma'mûrdur zeytün ağacıyla **13**) encir ağacı<sup>4</sup> kırk mil miqdârı yere degin uzanmış gitmişdür eni dağı on **14**) iki iki mil miqdârı vardır demişler ekşer halkı [**B82b**] zeyt alup **15**) aqşâ-yı memâlike qaradan ve deryâdan iledüp ticâret ederler **16**) ve sekiz biñ miqdârı ma'mûr köyleri vardır ki ekşeri **17**) hammâmlu ve bazarlıdur ve aqşâ-yı mağribden İşbīliye gelinceye degin<sup>5</sup> **18**) 1091 mildür Koştaniniyyeyle İşbīliye mabeyni 1743 mil **19**) dağı şülüş mildür ve Mekke ile<sup>6</sup> İşbīliye arası 3090 mildür

### [184a]

**1**) ve hatt-ı istivâdan İşbīliye<sup>7</sup> 2466<sup>8</sup> mil dağı şülüşân mildür va'llahu a'lem<sup>9</sup>

## 2) Kurtuba

Endülüs ikliminün bir meşhûr mu'azzam şehridür otuz biñ zirâ' **3**) miqdârı eni<sup>10</sup> vardır demişler on mil olur evvelden İslâm **4**) şehri idi<sup>11</sup> 'ulemâsı ve fuzalâsı ve sâdâtı çoğıdı şimdi **5**) keferer hükm eder yine<sup>12</sup> Allah-ı 'azîmü's-şân<sup>13</sup> ehl-i İslâma müyesser eyleye<sup>14</sup> **6**) âmin yâ mu'în<sup>15</sup> birbiri ardınca beş şehirdür her birisinün başka başka hişârı vardır<sup>16</sup> içinde halkına **7**) yetecekçe hammâmları ve bazarları ve ehl-i şanâyî' i vardır ve dağı **8**) Kurtuba şehrinün uzunluğı üç mildür ve eni bir mildür ve dağı **9**) Kurtubanun ortasında olan şehrin ki üçüncü şehridür **10**) anda köprü kapısı vardır anun içinde bir câmi'

<sup>1</sup> Mağrib diyârında: -A

<sup>2</sup> hişârı dağı vardır: -A

<sup>3</sup> māl-dâr olurlar: māl-dârlardur B

<sup>4</sup> ağacı: -A

<sup>5</sup> gelinceye degin: gelince A

<sup>6</sup> Mekke ile: Mekkeyle B

<sup>7</sup> İşbīliye: İşbīliye arası A

<sup>8</sup> 2466: 3377 A

<sup>9</sup> va'llahu a'lem: -A

<sup>10</sup> miqdârı eni: devri B

<sup>11</sup> şehri idi: şehriydi B

<sup>12</sup> yine: gine B

<sup>13</sup> Allah-ı 'azîmü's-şân: -B

<sup>14</sup> müyesser eyleye: müyesser ola B

<sup>15</sup> yâ mu'în: (boşluk) A

<sup>16</sup> başka baka hişârı vardır: -A

vardur ki yēr- **11)** –yüzinde buncılayın cāmi‘ bir daḥı<sup>1</sup> yoḡdur dēmişler uzunluḡı yüz zirā‘ - zirā‘ - **12)** –dur ve eni seksen zirā‘ dur ve bu cāmi‘ üñ içinde küçük **13)** ve büyük biñ direk vardur ve yüz on üç ʔandil dizilecek **14)** nesnelere vardur ‘Arablar aḡa şüreyyā dērler anlaruñ büyüklerinüñ **15)** içinde biñ ʔandil yanar ve küçüklerinüñ içinde on iki ʔandil yanar<sup>2</sup> ʔalanları bunlara göre kıyās olına **16)** daḥı bunuñ içinde naḡşlar ve yazular vardur ki ki hiç<sup>3</sup> kimse vaşf **17)** eylemege ʔādir degüldür ve miḡrābda daḥı şan‘atlar vardur ki ‘āḡıl- **18)** –lar ʔāk olur ve daḥı miḡrābuñ üstinden bir direk üzerine **19)** yēdi kemer ētmişlerdür her kemerin yüksekliḡi ādem boyından

[184b]

1) artuḡdur her kim ki bunuñ gökçekligini<sup>4</sup> görse ḡayrān olur 2) ʔalır ve daḥı miḡrābuñ iki ʔarafında olan sıvalar ki vardur 3) dört direkdür ikisi yeşil ve ikisi [B83a] lāciverdī hiç kimse bu direklere 4) ʔıymet ērgürse olmaz ve daḥı işbu cāmi‘ üñ minberi ki var- 5) –dur bu daḥı ma‘ mūrede yoḡ dēmek cā‘izdür şöyle ki 6) aḡacı ābnūsdan ve sācdan ve ‘ud aḡacındandır ve ba‘zı 7) kitāblarda dērler ki işbu minberin işini ve naḡşını yēdi yılda 8) tamām ētdiler dērler ki her gün sekiz kimse ba‘zılar on sekiz kimse<sup>5</sup> işlerdi 9) her kişi her günde mişḡāl ? buçuk mişḡāl ancaḡ şarf ēdebilürdi<sup>6</sup> yalnız ol minbere şarf 10) olan on biñ mişḡāl daḥı elli mişḡāl oldı ve daḥı ol cāmi‘e 11) ḡarc olan cāmi‘ üñ iki ʔolusından artuḡ altın ve gümiş 12) gitdi dērler ve daḥı ol cāmi‘de bir muşḡaf vardur ki dört varaḡı<sup>7</sup> 13) ‘Oşmān raḡya ʔllahu ‘anhu muşḡafındandır kendü- 14) –lerin ḡaḡıyla ve ol ol dört<sup>8</sup> varaḡda ʔan ʔamlaları vardur ki kendüler 15) şehid oldukları zamānda vāḡī‘ olmuşdur ve daḥı ol cāmi‘ üñ 16) yigirmi ʔapusu vardur şaru pirinle ʔaplanmuşdur şöyle ki anuñ 17) işine beşer ‘ācizdür ve her ʔapuda ikişer ḡalḡa vardur ki dürlü 18) dürlü şan‘atlar ile işlenmişdür ve daḥı anda bir ‘acāyib ‘ibādet- 19) ḡāne vardur ki yüceliḡi yüz zirā‘ dur ve ol ‘ibādet-

<sup>1</sup> bir daḥı: -A

<sup>2</sup> ve küçüklerinin içinde on iki ʔandil yanar: -A

<sup>3</sup> hiç kimse: kimse A

<sup>4</sup> gökçekligini: Vaşf-ı gökçekligini B

<sup>5</sup> ba‘zılar on sekiz kimse: -A

<sup>6</sup> mişḡāl ??? buçuk mişḡāl ancaḡ şarf ēdebilürdi: (boşluk) A

<sup>7</sup> dört varaḡı: İçinde bir varaḡ vardur ki A

<sup>8</sup> dört: -A

## [185a]

1)–hānede dürlü dürlü daķık işler vardır ki kimse vaşf 2) eylemege kâdir degüldür ve dağı ol cāmi‘ üñ üç kızıl diregi 3) vardır ve birisinüñ üzerine Muḥammed ‘aleyhi ‘s-selām ismi yazılmış- 4) –dur ve birisinüñ üzerine Mūsā ‘aleyhi ‘s-selām ‘aşası 5) şüreti ve ehl-i kehf bile yazılmışdur ve üçüncü direk 6) üzerine gurāb Nūḥ ‘aleyhi ‘s-selām yazılmışdur ve dağı 7) işbu Kırtuba şehrinde bir ‘aceb büyük köpri vardır ki buncılayın 8) dünyāda gökçek ve muḥkem köpri yoķdur dērler on yēdi 9) kemer üzerinedür her kemerinüñ büyüklügi elli kıarışdur 10) ve her iki kemerin arası dağı elli kıarışdur<sup>1</sup> ve aķşā-yı mağribden 11) Kırtuba mābeyni 1166 mil dağı şülüşān mildür ve Kıstañtiniyyeyle 12) Kırtuba arası 1676 mil dağı şülüşān mildür ve Mekkeyle 13) Kırtuba mābeyni 3033 mil dağı şülüşān mildür ve ḥaṭṭ-ı 14) istivādan Kırtubaya degin<sup>2</sup> 2500 mildür

## Tunus

teyle nunuñ zammıyladır<sup>3</sup> mağrib 15) cānibinde bir gölüñ ağızında bir büyük mu‘teber<sup>4</sup> şehirdür bāzırgān 16) şehridür ni‘meti vāfirdür bāglu ve bāğçelü [B83b] yērdür her bāğçede 17) köşkler ve ḥavzlar<sup>5</sup> ve şadırvānlardur dürlü dürlü yemişlü ağaç kıavun 18) ve turunc limon ziyādedür ve dağı Tunusuñ öñinde olan 19) göl deryādan çıķup gelmişdür şuyı acıdur deryā ağızından

## [185b]

1) Tunusa degin küçük gemi yöriyişüyle toķuz mildür ammā kıaradan 2) tolaşup varurlarsa on iki mildür dēmişler işbu 3) gölüñ devri yigirmi dōrt mildür ve dağı dērler ki zamān-ı 4) evvelde işbu deryādan Tunusa gelince göl yoğimiş 5) şonradan kıazılmışdur dērler ba‘zı yerlerinüñ derinligi 6) üç kāmēt miķdāridur dōrt kāmēte varınca dērler 7) ammā dibi balçıķdur büyük<sup>6</sup> gemiler yöriyemez<sup>7</sup> zevraķlar yörir 8) ve şuları kıuyı şuyıdur çoķlukdur ammā iki büyük kıuyuları 9) vardır şuları gāyetle ṭatludur ve dağı Tunusuñ içinde 10) elli biñ ḥāne vardır dērler her birisi birer burca beñzer ve dağı 11) aķşā-yı mağribden Tunusa gelince 1933 mil dağı şülüş mildür ve 12) Kıstañtiniyyeden Tunusa

<sup>1</sup> kıarışdur: fersaḥdur A

<sup>2</sup> Kırtubaya degin: Kırtubaya gelince B

<sup>3</sup> tāyla nūnuñ zammıyladır: -A

<sup>4</sup> mu‘teber: -A

<sup>5</sup> köşkler ve ḥavzlar: -A

<sup>6</sup> büyük: büyücek B

<sup>7</sup> yöriyemez: yörimiz B

varınca 1136<sup>1</sup> mil dağı şülüşān **13**) mildür ve Mekke ile<sup>2</sup> Tunus arası<sup>3</sup> 2440<sup>4</sup> mildür ve ھاٲٲ-ı **14**) istivā ile<sup>5</sup> Tunus arası 2400 mildür

### Atina

bir ulu ھاٲٲ a- **15**) –dur medīne-i ھاٲkemā demekle meşhürdur şimdi ekşer yeri ھاٲābdur **16**) ma' mūresi azdur ve aqşā-yı mağribden Atinaya dek<sup>6</sup> 2377 **17**) mil dağı üç rub' mildür ve ھاٲtaṅṅiniyyeyle Atina mābeyni 783 **18**) mil dağı rub' mildür ve Mekke ile<sup>7</sup> Atina arası 2097 mil<sup>8</sup> **19**) dağı üç rub' mildür ve ھاٲٲ-ı istivā ile<sup>9</sup> Atina mābeyni 2488 2488

### [186a]

1) mil dağı rub' mildür Allahu a' lem<sup>10</sup>

### Şakız

Şakız bunuğ aṅası büyük **2**) aṅadur<sup>11</sup> altmış mil miqdāri uzunı vardur dēler aşı **3**) ھاٲ' ası gün ھاٲğusına ھاٲarşudur deryā kenārında bir gökçek **4**) ھاٲ' adur ceziresi ziyāde ma' mūrdur<sup>12</sup> maḥşūlı ol cezirede **5**) olur uzun uzaq memleketlere andan yayılır gider bundan **6**) ғаٲri yerde olduğı ma' lūm degüldür dēler<sup>13</sup> ve dağı aqşā-yı mağribden **7**) Şakıza degin 3000 mildür ve ھاٲtaṅṅiniyyeyle Şakız mābeyni **8**) 330 mildür ve Mekke ile<sup>14</sup> Şakız mābeyni<sup>15</sup> 1682 mil dağı **9**) rub' mildür ve ھاٲٲ-ı istivādan Şakıza degin **[B84a]** 2533 mil **10**) dağı şülüş mildür

<sup>1</sup> 1136: 1126 A

<sup>2</sup> Mekke ile: Mekkeyle B

<sup>3</sup> arası: mābeyni B

<sup>4</sup> 2440: 2640 A

<sup>5</sup> ھاٲٲ- istivā ile: ھاٲٲ-ı istivāyla B

<sup>6</sup> dek: degin B

<sup>7</sup> Mekke ile: Mekkeyle B

<sup>8</sup> mil: mildür A

<sup>9</sup> ھاٲٲ- istivā ile: ھاٲٲ-ı istivāyla B

<sup>10</sup> Allahu a' lem: -A

<sup>11</sup> aṅası büyük aṅadur: adası büyük adadur B

<sup>12</sup> ma' mūrdur: ma' mur A

<sup>13</sup> dēler: -A

<sup>14</sup> Mekke ile: Mekkeyle B

<sup>15</sup> mābeyni: arası B

### Rodos

rayla dalıñ zammıyla vavla sinüñ sükûnyıladur<sup>1</sup> Mu'aviye rażya'llahu 'anhu zamânında **11**) müselmânlar işbu Rodos al'asın feth' etmişler idi<sup>2</sup> şonra **12**) yine<sup>3</sup> nece zamâna degin kefere hükminde<sup>4</sup> oldu el-amdüli'llah-ı Ta'âlâ **13**) şimdi pâdişâhumuz Sulţân Süleymân Hân azretleri eyyâm-ı devletlerinde baħr-i şerifleri ve salţanatları günden güne ziyâde olsun<sup>5</sup> **14**) İslâm 'askeri ile<sup>6</sup> varup<sup>7</sup> kefere-i bî-din elinden cebren ve **15**) ahren alup ğazâ-yı ekber eylediler<sup>8</sup> pes imdi bu Rodos bir muħkem **16**) at at yapılmış bir işârdur ki vaşfa gelmez demelüdü<sup>9</sup> **17**) ceziresinüñ dâ'iresi yüz elli dört mildür ve uzunı **18**) elli mildür ve eni yigirmi beş mildür Anaţolı cānibine olan **19**) kenarı on sekiz mildür demişler ve aşâ-yı maĝribden Rodos

### [186b]

**1**) mābeyni 3460 mildür ve oştanţiniyyeyle Rodos arası 366 **2**) mil daħı şülüşān mildür ve Mekke ile<sup>10</sup> Rodos arası<sup>11</sup> 1488 mil **3**) daħı üç rub' mildür ve aţţ-ı istivādan Rodosa gelince **4**) 2400 mildür

### Ma'nisa

bir yazınun kenārında bir taĝun **5**) dibinde bir gökçek meşhūr şehirdür her ni' meti ve meyvesi ve şuları **6**) vāfirdür mescidleri ve cāmi'leri ve medreseleri ve ammāmları **7**) daħı vardur tüccār ve bāzār yeridür gelmek ve gitmek ziyâdedür **8**) aşâ-yı maĝribden Ma'nisaya gelince 3233 mil daħı şülüş mildür **9**) ve oştanţiniyyeyle Ma'nisa arası 197

<sup>1</sup> rayla dalıñ zammıyla vavla sinüñ sükûnyıladur: -A

<sup>2</sup> feth' etmişler idi: feth' etmişlerdi B

<sup>3</sup> yine: gine B

<sup>4</sup> hükminde: zabtında B

<sup>5</sup> baħr-i şerifleri ve salţanatları günden güne ziyâde olsun: -A

<sup>6</sup> 'askeri ile: 'askeriyle B

<sup>7</sup> varup: varılup A

<sup>8</sup> ğazâ-yı ekber eylediler: ğazâ-yı ekber eyledi A

<sup>9</sup> vaşfa gelmez demelüdü: vaşfi ābil degül demelüdü B

<sup>10</sup> Mekke ile: Mekkeyle B

<sup>11</sup> arası: mābeyni B



mil dağı üç<sup>1</sup> rub<sup>c</sup> mildür **10**) ve Mekkeyle Ma<sup>c</sup> nisa arası 1557 mil dağı üç rub<sup>c</sup> mildür **11**) ve ھاٲٲ-ı istivādan Ma<sup>c</sup> nisaya gelince<sup>2</sup> 2557 mil dağı **12**) şülüşān mildür

### Anaalya

deryā kenārında bir ھاal<sup>c</sup> adur iskeledür<sup>3</sup> Mışır **13**) cānibinden gelen ve giden bu iskeleye uğrar<sup>4</sup> bāglu ve bāğçelü **14**) yērdür bundan řelderān<sup>5</sup> burnı altmış mildür dēmişler dēmişler ve aqřā-yı **15**) mağribden Anaalyaya<sup>6</sup> 2666 mil dağı şülüşān mildür ve **16**) Koşantiniyyeyle Anaalya arası 415<sup>7</sup> buçuq mildür ve Mekkeyle **17**) Anaalya arası 1233 mil mil dağı şülüş mildür ve ھاٲٲ-ı istivādan **18**) [B84b] Anaalyaya gelince<sup>8</sup> 2433 mil dağı şülüşān mildür

### Qonya

kaşuğ zammıyla ve nnuğ kesresiyledür<sup>9</sup> bir büyük **19**) şehirdür çepçevre ھیřār içindedür cāmi<sup>c</sup> leri ve mescidleri

### [187a]

**1**) ve ھاammāmları olup dükkānları dağı ziyādedür<sup>10</sup> eçimesi vāfirdür **2**) her meyvenüğ nihāyeti yoqđur aqřā-yı mağribden Qonya mābeyni **3**) 3766 mil dağı şülüşān mildür ve Koşantiniyyeyle Qonya **4**) mābeyni<sup>11</sup> 405 buçuq<sup>12</sup> mildür ve Mekkeyle Qonya mābeyni 1260 mildür **5**) ve ھاٲٲ-ı istivādan Qonyaya gelince<sup>13</sup> 2533 mil dağı şülüş mildür

### 6) Trablusşam<sup>14</sup>

<sup>1</sup> üç: -A

<sup>2</sup> Ma<sup>c</sup> nisaya gelince: Ma<sup>c</sup> nisa mābeyni B

<sup>3</sup> iskeledür: -A

<sup>4</sup> uğrar: gelür gider B

<sup>5</sup> řelderān: řeldān B

<sup>6</sup> Anaalyaya: Anaalya arası B

<sup>7</sup> 415: 915 A

<sup>8</sup> Anaalyaya gelince: Anaalya A

<sup>9</sup> kaşuğ zammıyla ve nnuğ kesresiyledür: -A

<sup>10</sup> ziyādedür: ziyāde A

<sup>11</sup> mābeyni: arası B

<sup>12</sup> buçuq: -A

<sup>13</sup> gelince: -A

<sup>14</sup> Trablusşam: Atrablusşam B

ba' zılar ?? dërler ya' nî<sup>1</sup> Trablus-ı mağrîbden fark olsun için işbu **7**) Trablus bir düz yerde bir gökçek kaşabadur deryâ kenârına **8**) üç mil iraklığı vardır bağlu bākçelü ve turunclu ve limonlu **9**) yêrdür ortasından bir laţif tatlu şü aşar deryâya dökülür **10**) bu kaşabayla deryâ arası lâle ve güldür şeker kâmişî dağı vardır **11**) ve aqşâ-yı mağrîbden Trablus 3933<sup>2</sup> mil dağı şülüş mildür **12**) ve Qoştantiniyyeden Trablusa degin<sup>3</sup> 633 mil dağı dağı şülüş mildür ve **13**) Mekkeyle Trablus mâbeyni 1063 mil dağı şülüş mildür ve hattı-ı **14**) istivâdan Trablus arası 2333 mil dağı şülüş mildür

### Malatya

**15**) bir büyük şehirdür ekşer<sup>4</sup> ni' meti ve meyvesi vâfirdür ve aşar şuları dağı<sup>5</sup> vardır vardır **16**) ve ziyâde şovukları olur bununla Sivas mâbeyni üç günlük **17**) yol miqdârı yêrdür<sup>6</sup> demişler ve aqşâ-yı mağrîbden Malatya- **18**) -ya degin 4066 mil dağı şülüşân mildür ve Qoştantiniyyeyle Malatya **19**) arası 643 mil dağı şülüş mildür ve Mekkeyle Malatya

### [187b]

**1**) arası<sup>7</sup> 1093<sup>8</sup> mil dağı şülüş mildür ve hattı-ı istivâdan Malatyaya degin<sup>9</sup> **2**) **2466** mil dağı şülüşân mildür

### Haleb

bir aq şehirdür kim aña **3**) medînetü 'ş-şehbâ dërler mu'azzam hûb şehirdür ve ortasında bir **4**) muhkem kal' ası dağı vardır handağı derindür ve ırmağ gelür **5**) evlerine ve bâzârlarına ve mescîdlerine ve saqâyelerine bahş olur **6**) ve eţ' imesi ve meyvesi ziyâdedür ve karpuzı ' âlemde meşhûrdur **7**) köyleri çokdur her köyi bir şehir gibidür **[B85a]** tağ u taşu

<sup>1</sup> ba' zılar ?? dërler ya' nî: -A

<sup>2</sup> 3933: 2633 A

<sup>3</sup> degin: -A

<sup>4</sup> ekşer: -A

<sup>5</sup> dağı: -A

<sup>6</sup> yol miqdârı yêrdür: miqdârı yêrdür B

<sup>7</sup> Arası: mâbeyni B

<sup>8</sup> 1093: 1033 A

<sup>9</sup> Malatyaya degin: Malatya A

bāğ u būstān- **8**) –dur ve zeytūn encīr ve yemiş<sup>1</sup> ağacı çokdur ve sā'ir havāyici dağı be-ğāyet<sup>2</sup> **9**) boldur ve halkı dağı eyü halkıdır ve bunun yakını(n)da bir köy **10**) vardır ki ana Barağ dērler anda bir 'ibādet edecek yer vardır **11**) her kimün ki bir hasteligi olsa yā bir zahmeti olsa yā **12**) bir hāceti olsa anda varur ibādet eder yatur düşünde **13**) bir kişi gelür ana dēr<sup>3</sup> fulān otı yā fulān şerbeti eden şihhat bulur **14**) yāhūd bir kişi gelür eliyle şıgar hemān şihhat bulur yā hāceti var **15**) ise<sup>4</sup> teveccühle hāşıl olur anı bildürür ve dağı Halebün Halebün aţvel-i **16**) nehārı on dört sā'at ve yedi derecedür şabāhdan **17**) öylesi yedi sā'at ve üç buçuğ derecedür ve öyleden **18**) ikindüsü<sup>5</sup> üç sā'at ve on iki derecedür<sup>6</sup> ikindüden **19**) gurūba dek<sup>7</sup> üç sā'atden buçuğ derece eksücekdür ve

### [188a]

1) gurūbdan yatsusı<sup>8</sup> bir sā'at ve on iki derecedür **2**) ve hişşe-i fecri iki sā'at ve rub<sup>c</sup> derecedür ve Halebün **3**) öylesi İslāmbol<sup>9</sup> öylesinden dā'imā on iki derece **4**) öñürdi olur ve aţvel-i eyyāmda Şemsün ŧulū'ı sekiz derece **5**) öñürdi ve gurūbı bir sā'at ve bir derece öñürdi olur **6**) ve aqşā-yı mağribden Halebe degin 4144<sup>10</sup> buçuğ mildür ve İslāmbol **7**) ile<sup>11</sup> Haleb mābeyni 736 mil dağı şülüşān mildür ve Mekke ile<sup>12</sup> **8**) Haleb mābeyni<sup>13</sup> 998<sup>14</sup> mil dağı üç rub<sup>c</sup> mildür ve haţı-ı **9**) istivādan Halebe gelince 2388<sup>15</sup> mil dağı üç rub<sup>c</sup> mildür

### 10) Āmid

Diyārbekirde bir şehirdür Dicle ırmağının gün **11**) batısı cānibindedür muhkem hişārı vardır kara taşdan **12**) ki ne demür āleti koparabilür ve ne od eridebilür ve dağı **13**) ağaçları ve yemişleri ve būstānları ziyādedür hişārının **14**) içinde aqar şuları dağı vardır ve aqşā-yı mağribden Āmide **15**) gelince 4311<sup>16</sup> mildür ve Kōştāntiniyyeyle Āmid arası

<sup>1</sup> ve yemiş: -A

<sup>2</sup> be-ğāyet: -A

<sup>3</sup> dēr: eydür B

<sup>4</sup> var ise: varsa B

<sup>5</sup> ikindüsü: ikindüye degin B

<sup>6</sup> üç sā'at ve on iki derecedür: dört sā'at ve dört derecedür A

<sup>7</sup> dek: degin B

<sup>8</sup> yatsusı: yatsuya varınca B

<sup>9</sup> İslāmbol: Kōştāntiniyye B

<sup>10</sup> 4144: 1440 A

<sup>11</sup> İslāmbol ile: Kōştāntiniyyeyle B

<sup>12</sup> Mekke ile: Mekkeyle B

<sup>13</sup> mābeyni: arası B

<sup>14</sup> 998: 667 A

<sup>15</sup> 2388: 2288 A

<sup>16</sup> 4311: 4411 A

791<sup>1</sup> mildür **16**) ve Mekke ile<sup>2</sup> Āmid m̄beyni 1110 mildür ve ḥaṭṭ-ı istivādan **17**) Āmide gelince 2533 mil daḥı ş̄lūş mildür

### Muşul

Dicle **18**) ırmağınun gün batısı cānibinden bir büyük ḳadīm şehirdür **19**) havası mu‘ tedildür bināsı kirecle ve taşla yapılmışdur

### [188b]

1) büyük büyük köyleri vardır ki her birisi [**B85b**] bir şehre beḣzer **2**) ve daḥı aḳşā-yı maḡribden Muşula deḡin 4466 mil daḥı **3**) ş̄lūşān mildür ve Ḳoşantiniyyeyle Muşul arası 673 mil<sup>3</sup> **4**) ve daḥı ş̄lūş mildür ve Mekkeyle Muşul m̄beyni 933<sup>4</sup> mil<sup>5</sup> **5**) daḥı ş̄lūş ş̄lūş mildür ve ḥaṭṭ-ı istivādan Muşula gelince 2366 **6**) mil daḥı ş̄lūşān mildür

### Tebriz

bir mu‘zzam şehirdür ol **7**) vilāyete ḥūkm edenün taḥtudur ve ni‘meti vāfir ve<sup>6</sup> ırmaḳları **8**) ve yemişleri çoḳdur ve cāmi‘leri ve mescidleri ve medrese- **9**) –leri daḥı vardır ve aḳşā-yı maḡribden Tebrize gelince<sup>7</sup> 4800 **10**) mildür ve Ḳoşantiniyyeyle Tebriz arası 1155 buçuḳ mildür ve Mekkeyle Tebriz m̄beyni 1134 buçuḳ mildür<sup>8</sup> **11**) ve ḥaṭṭ-ı istivādan Tebrize gelince 2533 mil daḥı ş̄lūş **12**) mildür

### Hemedān

bir büyük gökçek ma‘mūr şehirdür ‘İraḳ şehrinün **13**) evvelidür eṭrāfi daḥı ma‘mūrdur meyvesi ve s̄a’ir eṭ‘imesi<sup>9</sup> vāfirdür ḥalḳı **14**) daḥı māl-dārdur himmetleri ‘ālidür şuları ve būsānları ve ekinleri<sup>10</sup> **15**) çoḳdur ve aḳşā-yı maḡribden Hemedāna gelince 1866 mil **16**) daḥı ş̄lūşān mildür ve Ḳoşantiniyyeyle Hemedān arası 1273 **17**)

<sup>1</sup> 791: 761 A

<sup>2</sup> Mekke ile: Mekkeyle B

<sup>3</sup> mil: mildür A

<sup>4</sup> 933: 633 A

<sup>5</sup> mil: mildür B

<sup>6</sup> ve: -A

<sup>7</sup> gelince: deḡin B

<sup>8</sup> ve Mekkeyle Tebriz m̄beyni 1134 buçuḳ mildür: -A

<sup>9</sup> ve s̄a’ir eṭ‘imesi: -A

<sup>10</sup> ve ekinleri: -A

buçuk mildür ve Mekke ile<sup>1</sup> Hemedân arası<sup>2</sup> 973<sup>3</sup> mil dağı şülüs **18)** mildür ve ھاٲٲ-1 istivâyla Hemedân arası<sup>4</sup> 2344 buçuk mildür

### 19) azvîn

bir gökçek şehirdür eٲrâfı ma' mür ve ba' zı ھاٲٲı

#### [189a]

1) (v)üs' atlüdür aar şuları yodur yağmur şularını birgelere 2) ve gerizlere alurlar<sup>5</sup> dağı ھا et olduça andan içerler ve 3) uyuları dağı vardır andan dağı içerler ve aşâ-yı mağribden 4) azvîne gelince 5000 mildür ve oşantiniyyeyle azvîn 5) arası 1351 mildür ve Mekkeyle azvîn arası<sup>6</sup> 1068 mil 6) dağı üç rub' mildür ve ھاٲٲ-1 istivâyla azvîn arası 2400 mildür<sup>7</sup>

### um

afu zammıyla ve mimü 7) teşdidiyledür bir gökçek şehirdür bunda za' ferân çok 8) olur sâ'ir ol diyârda olan şehirlere ve sâ'ir memleketlere 9) za' ferân bundan gider ve âşândan dağı gider<sup>8</sup> nêtekim Rûm diyârında za' ferân Sirozda 10) çok olup andan yayıldığı gibi ve dağı umda [B86a] ve âşânda 11) düzilen bardaqlarınun ve şu aplarınun her ne ise nazirleri 12) olmaz ne düzmesinde ve ne naşında ve dağı um ile<sup>9</sup> âşân 13) arası kırk sekiz mildür demişler ve aşâ-yı mağribden um mâbeyni 14) 5044 buçuk mildür ve oşantiniyyeyle um arası 1415 buçuk<sup>10</sup> mildür 15) ve Mekke ile um arası<sup>11</sup> 1014 buçuk mildür ve ھاٲٲ-1 istivâdan 16) uma gelinceye degin<sup>12</sup> 2316 mil dağı şülüşân mildür

### üs

<sup>1</sup> Mekke ile: Mekkeyle B

<sup>2</sup> arası: mâbeyni B

<sup>3</sup> 973: 673 A

<sup>4</sup> ھاٲٲ-1 istivâyla Hemedân arası: ھاٲٲ-1 istivâdan Hemedâna A

<sup>5</sup> alurlar: alup A

<sup>6</sup> arası: mâbeyni B

<sup>7</sup> ve ھاٲٲ-1 istivâyla azvîn arası 2400 mildür: -A

<sup>8</sup> ve âşândan dağı gider: -A

<sup>9</sup> um ile: umla B

<sup>10</sup> 1415 buçuk: 1414 A

<sup>11</sup> Mekke ile um arası: Mekkeden uma degin B

<sup>12</sup> gelinceye degin: gelince A

bir gökçek **17)** şehirdür ve eṭrāfı ve köyleri ve қаşabaları ma' mürdür **18)** Tūsdan on iki mil ıraklığı yerde 'Ali bin Mūsā er-Rızānuḡ **19)** қabri vardır ve yakınında olan taḡda gümüş ma' deni

### [189b]

**1)** ve demür ma' deni ve бақır ma' denleri<sup>1</sup> ve ba' zı ma' denler daḡı vardır dürlü dürlü **2)** tařlar firūzec gibi billūr ve dehenc gibi bunlara beḡzer ne **3)** var ise<sup>2</sup> ol taḡda bulunur ve daḡı aқřā-yı maḡribden **4)** Tūsa gelince 5500 mildür ve Қořantıniyye Tūs mābeyni<sup>3</sup> **5)** 1703<sup>4</sup> mil daḡı řülüş mildür ve Mekkeyle Tūs arası<sup>5</sup> **6)** 1361 mildür ve ḡaṭṭ-ı ı istivādan Tūsa gelince 2466 **7)** mil daḡı řülüşān mildür

### Merv

Mervetü'd-dūd dērler Ḥorasān **8)** şehirlerinden bir<sup>6</sup> meřhūr şehirdür bir düz yerde vāķi' olmuşdur **9)** taḡları ırakdur toқuz mil miқdārı ırak vardır<sup>7</sup> dērler **10)** ve daḡı bir büyük ırmaḡı vardır ki nece yerlere baḡř olur **11)** köylerine ve būsānlarına aқar gider ve bāḡçeleri ve būsānları **12)** şöyledür ki birbirine girmişdür řıқdur demekdür<sup>8</sup> ve daḡı қavunı olur ki **13)** tavarlara yükledüp şehirlere alup giderler ve daḡı aқřā-yı **14)** maḡribden Merve degin 5800 mildür ve Қořantıniyyeyle Merv **15)** arası<sup>9</sup> 1913<sup>10</sup> mildür ve Mekkeyle Merv arası 1570 mildür **16)** ve ḡaṭṭ-ı istivādan Merveye gelince 2511 mil daḡı şülüş mildür

### 17) Belḡ

bir düz yerde vāķi' olmuşdur bir büyük şehirdür **18)** қаşabaları ve köyleri ziyāde çoқdur cemī' eṭrāfını būsānlar **19)** ihāta eylemişdür ve daḡı bir ırmaḡuḡ kenārında vāķi' olmuşdur

### [190a]

<sup>1</sup> ve бақır ma' denleri: -A

<sup>2</sup> var ise: varsa B

<sup>3</sup> mābeyni: arası B

<sup>4</sup> 1703: 1702 A

<sup>5</sup> arası: mābeyni B

<sup>6</sup> bir: -A

<sup>7</sup> toқuz mil miқdārı ırak vardır: ıraklığı mil miқdārı vardır A

<sup>8</sup> řıқdur demekdür: -A

<sup>9</sup> arası: mābeyni B

<sup>10</sup> 1913: 1613 A

1) cemî' kaçabalaları ve köyleri ol ırmağdan içerler ve büstānları 2) dağı anuñla şuarılır Türk tā'ifesine mālīk olanuñ 3) tahtıdur 'asākiri<sup>1</sup> ve kulları çokdur ve tācirleri [B86b] ve şan'at 4) ehilleri çokdur ve şehriñ ortasında bir küçük cāmī' 5) vardur ve aqşā-yı mağribden Belğ arası<sup>2</sup> 4066 mil 6) dağı şülüşān mildür ve Qoştāntiniyyeyle Belğ arası 2141 mildür 7) ve Mekkeyle Belğ arası<sup>3</sup> 1710 mildür ve haṭṭ-ı istivādan Belğe degin<sup>4</sup> 8) 2445 buçuq<sup>5</sup> mildür

### Qaşmīr<sup>6</sup>

bir büyük şehirdür halkı ziyāde çokdur 9) māl-dārları ve tācirleri ziyādedür bunuñ halkı dā'imā 10) keferē ile<sup>7</sup> ve Türkle muḥārebe eylerler gāh anlar gāh bunlar<sup>8</sup> birbirine gālib olurlar 11) ve aqşā-yı mağribden Qaşmīre gelince 4333 mil dağı şülüş mildür 12) ve İslāmbol ile<sup>9</sup> Qaşmīr mābeyni 2360 mildür ve Mekkeyle Qaşmīr<sup>10</sup> arası 1856 mildür ve haṭṭ-ı istivādan 13) Qaşmīre gelince<sup>11</sup> 2333 mil dağı şülüş mildür va'llāhu a'lem<sup>12</sup>

### ıqlīm-i ḥāmīs

işbu 14) ıqlīm-i ḥāmīsüñ evvelinde aṭvel-i nehār on dōrt sā'at 15) ve on bir dereceden artucaqdur<sup>13</sup> taqrīben Ağribozda<sup>14</sup> ve Avlonyada<sup>15</sup> ve Qara- 16) -ḥişārda böyle olduğı gibi ve dağı ıqlīm-i ḥāmīsüñ 17) vasaṭında aṭvel-i nehār on bēş sā'at olur Qoştāntiniyyede 18) ve mağrib diyārında Cezāyirde ve Malaqada<sup>16</sup> böyle olduğı gibi ve dağı bu ıqlīmüñ içinde 19) otuz ulu<sup>17</sup> tağ vardur ve on bēş ırmağ vardur

### [190b]

<sup>1</sup> asākiri: askeri A

<sup>2</sup> arası: mābeyni B

<sup>3</sup> arası: mābeyni B

<sup>4</sup> degin: -A

<sup>5</sup> buçuq: -A

<sup>6</sup> Qaşmīr: Keşmīr A

<sup>7</sup> keferē ile: keferēyle B

<sup>8</sup> gāh anlar gāh bunlar: -A

<sup>9</sup> İslāmbol ile: Qoştāntiniyyeyle B

<sup>10</sup> mābeyni 2360 mildür ve Mekkeyle Qaşmīr: -A

<sup>11</sup> gelince: -A

<sup>12</sup> va'llāhu a'lem: -A

<sup>13</sup> artucaqdur: artucağ olur B

<sup>14</sup> Ağriboz: Ağribus B

<sup>15</sup> ve Avlonyada: -A

<sup>16</sup> Cezāyirde ve Malaqada: -A

<sup>17</sup> otuz ulu: ulu otuz A

1) ve üç biçe yakın şehir vardır ikiyüzi ulu şehirlerdür 2) bu iklimde dağı yüz otuzar yaşar âdem olur<sup>1</sup> ammâ azdan 3) az demişler ve<sup>2</sup> bu iklimde sâkin olanların ekşeri beyâzdur 4) ve dağı işbu zıkr olan şehirlerden otuz iki şehir alınup 5) hâşşalarıyla ve bu<sup>c</sup> d-ı mesâfeleriyle geçenler gibi yazılıp 6) beyân olındı ol otuz iki şehir bunlardır Üşbüne<sup>3</sup> 7) Şenterin Fas Malağa Tuleyṭula el-Cezâ'ir 8) Rûmiye İnebolı Ağriboz<sup>4</sup> Selânik Sîroz 9) Üsküp Şofya Edrene Gelibolı Kostaṭiniyye 10) Burûsa Kütâhiyye Engüri Midilli<sup>5</sup> Kayseri Kayseri Sinop 11) Amâsiyye Erzurûm Trabafzûn Tiflîs Balâkan 12) Bâbü'l-ebvâb Buğara Semerḳand Binkeş Kaşaba-yı Şâş 13) Tibet pes imdi her birisinüñ [B87a] bir bir ahvâline gelelüm evvelâ 14) Üşbüne hemzeyle yânuñ zammeleriyledür ba<sup>c</sup> zılar evvelâ lâmla- 15) – dur demişler bu şehir Tuleyṭula ırmağının şimâlisinde vâķi<sup>c</sup> 16) olmuştur bir hûb şehirdür uzunına uzanmış gitmişdür ol 17) vilâyete melik olan(uñ) taḥtudur ve bir cânibi baḥr-i muḥîte yakındur 18) hammâmları ve bâzârları be-ğâyet müzeyyendür ve evleri kâr-girdür 19) ve bûstânları ve yemişleri ziyâdedür ve karşıusunda bir yer<sup>6</sup>

### [191a]

1) vardır hâşşü'l-ma<sup>c</sup> den<sup>7</sup> dârlar kaçan ki deñiz mevc olsa toprağıla<sup>8</sup> 2) altun bile çıkar kaçan ki deñiz sâkin olsa varurlar ol 3) toprağı alurlar şızururlar çok altun hâşıl olur İbni Eşîr 4) bunu dağı yazmışdür ki tã'ife işbu şehirden baḥr-i muḥît 5) ki zûlmât deñizidür bir gemiye binüp azıķ ve şu aldılar girdiler 6) gitdiler bunlar sekiz<sup>9</sup> kişi idi<sup>10</sup> birbirinüñ 'ammusı oğlanları 7) idi<sup>11</sup> tã varalar ötesini bulup haber bileler zirâ bu deñizde 8) hiç kimse sefer kılip haber bilmezdi<sup>12</sup> karañu ve şuyı<sup>13</sup> ğalîz olduğundan 9) ve mevcleri bir ulu tağ gibi geldüğinden ötüri ve dağı bunun 10) öte ucını ve enini Allahdan ğayri kimse bilmezdi<sup>14</sup> ve her kim ki 11) bu deñize sefer étse kenâra yakın giderler ırağa gitmezler 12)

<sup>1</sup> olur: bulunur B

<sup>2</sup> ve: -A

<sup>3</sup> Üşbüne: Kaşbüne A

<sup>4</sup> Ağriboz: Ağribus B

<sup>5</sup> Midilli: -A

<sup>6</sup> bir yer: Bir kal<sup>c</sup> a B

<sup>7</sup> hâşşu'l-ma<sup>c</sup> den: hâşşu'l-ma<sup>c</sup> det B

<sup>8</sup> toprağıla: topraķla B

<sup>9</sup> sekiz: seksen A

<sup>10</sup> kişi idi: kişiydi B

<sup>11</sup> oğlanları idi: oğlanlarıydı B

<sup>12</sup> sefer kılip haber bilmezdi: sefer kılmayıp ṭururdı B

<sup>13</sup> ve şuyı: şu ve A

<sup>14</sup> bilmezdi: bilmez dârlar B



pes birkaç gün yöriyüp gitdiler şöyle ki karanlıklar<sup>1</sup> başup **13**) şuyı dağı galiz mevcleri tağlar gibi kalıup gelürdi ve **14**) hayvânâtı dağı heybetlü anlar dağı and içmişlerdi ki varalar **15**) ötesinden şahih haber bileler andan döneler<sup>2</sup> geleler ol deniziñ **16**) arķurusın(d)a on bir gün gitdiler bir yere vardılar ki<sup>3</sup> mevci **17**) ziyâde berk şuyı dağı kara ve heybetlü şöyle ki gördiler **18**) uş helâk olurlar döndiler lodos üzerine yöriyü **19**) vérdiler on iki gün dağı gitdiler bir adaya dağı érdiler

### [191b]

1) ki Koyun Aatası derlerimiş ol ataya érdiler **[B87b]** gördiler 2) toptolu koyun beni âdemden bir kimse yok ve bunlardan bir niçe- 3) –sin tutup boğazladılar etleri zehre beñzerdi yeyemediler 4) yünini<sup>4</sup> gemiye koydılar<sup>5</sup> dağı bu atada<sup>6</sup> bir çeşme bulup şu aldılar aldılar 5) dağı lodos cânibine yöriyü vérdiler on iki gün dağı 6) gitdiler bir adaya dağı érdiler<sup>7</sup> gördiler ma‘mür âbâdân bir cezire bu cezireden 7) bunları görüp birkaç gemi şaldılar bunları tıtdılar<sup>8</sup> bu cezireye<sup>9</sup> çıkardılar 8) bu cezirenün<sup>10</sup> halkı uzun boylu ve aşkar aşkar şüretlü âdemler ammâ 9) hâtonları gâyetle<sup>11</sup> cemile üç gün bunları şakladılar dördüncü 10) gün bunları alup pâdişâhlarına getürdiler pâdişâh tercemânlarına 11) eyitdi şor bunlara ki ne isterler ve neye geldiler ol tercemân dağı 12) ‘ Arab dilince bunlara şordı ki neye geldünüz ve ne istersi(ñü)z pes 13) anlar dağı hâllerin dëyüp ol dağı pâdişâhına bunlarıñ haber- 14) –lerin<sup>12</sup> ‘ arz eyledi pâdişâh güldi eyitdi ben bir gemi tonadup<sup>13</sup> 15) gönderdüm siz diledüğünüzün haberin bilmege pes vardılar iki 16) yıl yöridiler tâ<sup>14</sup>

<sup>1</sup> karanlıklar: karanlıklar A

<sup>2</sup> döneler: döne A

<sup>3</sup> vardılar ki: érdiler ki B

<sup>4</sup> yünini: derilerini B

<sup>5</sup> koydılar: koyup A

<sup>6</sup> atada: adada B

<sup>7</sup> bir adaya dağı érdiler: -A

<sup>8</sup> bunları tıtdılar: -A

<sup>9</sup> cezireye: adaya B

<sup>10</sup> cezirenün: adanın B

<sup>11</sup> gâyetle: be-gâyet B

<sup>12</sup> haberlerin: haberlerin yazılmıştır.

<sup>13</sup> tonadup: donadup B

<sup>14</sup> tâ: -A

aydınlık dükendi karanlığa irdiler yön<sup>1</sup> **17**) bulmayup bular<sup>2</sup> gèrü döndiler pes ol pâdişâh pâdişâh anlara eyü **18**) söyleyüp haber va<sup>c</sup> de vèrdi bunlar dağı muhâlif yel gidince **19**) şabr eylediler anlar dağı bunların ellerin ve gözlerin bağlayup<sup>3</sup>

### [192a]

**1)** gemiye kôdılar<sup>4</sup> tâ nereye<sup>5</sup> gitdiklerini bilmeyeler bir cemâ<sup>c</sup> atile<sup>6</sup> yelken açup gitdiler bir sevâhile **2)** irdiler ol cemâ<sup>c</sup> at bunları orada<sup>7</sup> koyup gitdiler bunda olanlar **3)** bunları görüp geldiler ellerin ve gözlerin çözüp hâllerin **4)** şordılar bunlar dağı haberlerin vèrdiler pes ol yer halkı dèdiler ki bundan sizün yerünüze degin iki aylık yoldur dèdiler<sup>8</sup> anlar dağı deniz **5)** kenârınca gidüp zamânla evlerine geldiler şimdiki hâlde **6)** onların mahallesine Meferdîn dèrler ve akşâ-yı mağribden Üşbüne **7)** 461 mildür ve Kôştantiniyyeyle Üşbüne mabeyni<sup>9</sup> 3073 buçuğ mildür **8)** ve Mekke ile<sup>10</sup> Üşbüne mabeyni 3596<sup>11</sup> buçuğ mildür ve hatt-ı istivâdan **[B88a]** Üşbüne 2800 mildür<sup>12</sup>

### Şenterin

mağrib şehirlerinden **9)** bir ırmağ kenârın(d)a vâkî<sup>c</sup> olmuştur e<sup>t</sup>imesi vâfirdür ve akşâ-yı **10)** mağribden Şenterine degin 911<sup>13</sup> mildür ve Kôştantiniyyeyle Şenterin **11)** arası 1819<sup>14</sup> mildür ve Mekke ile<sup>15</sup> Şenterin arası 335 mildür **12)** ve hatt-ı istivâyla Şenterin arası<sup>16</sup> 3683 mil dağı şülüş **13)** mildür

### Fas

mağrib şehirlerinden bir mu<sup>c</sup> azzam şehirdür içinde bir ırmağ **14)** akar Zâhaca ırmağı dèrler şehri iki bölmişdür şehir iki şehir **15)** gibi olmuştur on üç kapısı vardır şuları çok

<sup>1</sup> yön: yön olarak yazılmıştır.

<sup>2</sup> bular: belâlar A

<sup>3</sup> bağlayup: bağladılar B

<sup>4</sup> kôdılar: koydılar B

<sup>5</sup> tâ nereye: -A

<sup>6</sup> bir cemâ<sup>c</sup> atıla: -A

<sup>7</sup> orada: burada B

<sup>8</sup> pes ol yer halkı dèdiler ki bundan sizün yerünüze degin iki aylık yoldur dèdiler: -A

<sup>9</sup> Kôştantiniyyeyle Üşbüne mabeyni: Kôştantiniyyeden Üşbüne B

<sup>10</sup> Mekke ile: Mekkeyle B

<sup>11</sup> 3596: 3566 A

<sup>12</sup> ve hatt-ı istivâdan **[B88a]** Üşbüne 2800 mildür: -A

<sup>13</sup> 911: 611 A

<sup>14</sup> 1819: 18160 A

<sup>15</sup> Mekke ile: Mekkeyle B

<sup>16</sup> arası: mabeyni B

olmağın **16)** hammâmlarına ve bazarlarına ve avlularına bile akar mağrib diyârında **17)** bunun mişli yer dağı yokdur derler İslâm şehridür ve akşâ-yı **18)** mağribden Fasa degin 1024 buçuk mildür ve Kostantiniyyeden **19)** Fasa varınca 1743 mil dağı şülüş mildür ve Mekke ile<sup>1</sup>

### [192b]

1) Fas arası<sup>2</sup> 3158 mil dağı şülüşân mildür ve hattı-ı istivâdan 2) Fasa degin<sup>3</sup> 2633 mil mil dağı şülüş mildür

### Malağa

Endülüs **3)** vilâyetinde bir büyük şehirdür cemi<sup>c</sup> cevânibinde ve nevâhisinde ziyâde **4)** iri ve tatlu encirler biter ki dünyâda buncılayın encir var ise<sup>4</sup> **5)** dağı azdur derler hattâ müsâfirler iklim iklim<sup>5</sup> alurlar giderler **6)** Hinde ve Çine bile iledürler ki bir yıllık yoldur ne levni za'il olur **7)** ne birbirine zarar gelir badem dağı çok olur akşâ-yı mağribden **8)** Malağaya 1111 mildür ve Kostantiniyyeyle Malağa arası 1493<sup>6</sup> **9)** mil dağı şülüş mildür ve ve Mekke ile<sup>7</sup> Malağa arası<sup>8</sup> 3108<sup>9</sup> mil dağı **10)** üç rub<sup>c</sup> mildür ve hattı-ı istivâdan Malağaya degin<sup>10</sup> 475<sup>11</sup> **11)** mildür

### Tuleytula

tınuş zammesiyle ve lâmuş fethasıyla ve tı ve yânuş kesresiyledür<sup>12</sup> bu şehir ulu şehirdür bir yüce tağuş üzerinde **12)** <sup>c</sup> Amâlika yapmışdur yarusı muhkem ve yücedür ve bir taraftan Bâce **13)** ırmağı akar ki büyük ırmağdur [**B88b**] ve bu ırmağ<sup>13</sup> üzerinde toğsan

<sup>1</sup> Mekke ile: Mekkeyle B

<sup>2</sup> arası: mabeyni B

<sup>3</sup> degin: gelince B

<sup>4</sup> var ise: varsa B

<sup>5</sup> iklim iklim: iklim be-iklim B

<sup>6</sup> 1493: 1463 A

<sup>7</sup> Mekke ile: Mekkeyle B

<sup>8</sup> arası: mabeyni B

<sup>9</sup> 3108: 3118 A

<sup>10</sup> degin: gelince B

<sup>11</sup> 475: 2750 A

<sup>12</sup> tınuş zammesiyle ve lâmuş fethasıyla ve tı ve yânuş kesresiyledür: -A

<sup>13</sup> ve bu ırmağ: -A

zirā<sup>6</sup> bir göz **14**) köpri vardır ki şu bu göz içinden kuvvet ile toptolu **15**) açar dağı köpri önünde bir büyük tūlāb vardır toksan **16**) zirā<sup>6</sup> şuyı alır köpri üzerine döker andan ol **17**) şu şehre girer şeh<sup>1</sup> yüksek yerde olduğundan ötüri keferi **18**) zamānında bu taht idi<sup>2</sup> ve bu şehirde bir köşk var idi<sup>3</sup> **19**) kilīdlü<sup>4</sup> tūrurdu ve çapusunda yazılmışdır ki bu çapu açılmaya

### [193a]

**1**) her pādīşāh ki bu şehre pādīşāh olurdu bir kilīd **2**) ziyāde ederdi tā yigirmi dört kilīd oldu bir kimesne **3**) aşılsuz kimse idi<sup>5</sup> geldi bu şehre (geldi)<sup>6</sup> melik oldu diledi ki **4**) işbu kilīdlü çapuyı açma içinde ne vardır göre ekābir **5**) ü a<sup>6</sup> bān dağı kim var ise<sup>7</sup> cem<sup>6</sup> olup olup men<sup>6</sup> étdiler çāre **6**) olmadı āhīr ol çapuyı açdı gördi ki bir boş ota<sup>8</sup> **7**) dīvārında ‘Arablar şūreti yazılmış başlarında ‘imāmeler develere **8**) ve atlara binerlerdi ve ellerinde uzun sūnūler ve ‘aşālar **9**) dutarlardı ve dağı yazılmış ki kaçan bu çapu açılma bu **10**) şūretlü t̄ā’ife bu şehri alalar pes ol yıl T̄arīk bin Ziyād ki **11**) benī Ümeyyeden ‘Abdü’l-melik oğlu Velīd hilāfeti zamānında bunun **12**) cānibinden çeri cem<sup>6</sup> édüp geldi bu şehri aldı ol begi **13**) öldürdi hālķını esīr kıldı ve pādīşāhuñ hazīnesin<sup>9</sup> açup **14**) mūbālağa māl ve yüz yētmīş t̄āc la<sup>6</sup> ü cevāhirle muraşsa<sup>6</sup> ki her **15**) birisi bir ıķlīm h̄arācı deger<sup>10</sup> hep aldılar ve altun ve gūmiş ve çīnī **16**) çanaķları şol kadar aldılar ki h̄isāba gelmez Süleymān peygamber **17**) ‘aleyhi’s-selām maṭbaķını bunda buldılar şimdi Rūm<sup>11</sup> şehrindeür **18**) Zebūr-ı Dāvūd ‘aleyhi’s-selām anda buldılar altun varaķ üzerine **19**) kitāblar buldılar muraşsa<sup>6</sup> cildle içinde menāfi<sup>6</sup> -i eşhār ve aḥcār

### [193b]

**1**) ve nebātāt ve t̄ılsımāt yazılmış ve bir muşḥaf buldılar ki hāl **2**) ile<sup>12</sup> yazılmış ve bir kitāb dağı buldılar ki içinde kimyā ve cevāhir **3**) düzmek var ve içinde bir āyine buldılar

<sup>1</sup> şehir: -A

<sup>2</sup> taht idi: tahtıdı B

<sup>3</sup> var idi: vardı B

<sup>4</sup> kilīdlü: kilīdle A

<sup>5</sup> kimse idi: kimseydi B

<sup>6</sup> geldi: fazlalık A

<sup>7</sup> var ise: varsa B

<sup>8</sup> ota: oda B

<sup>9</sup> pādīşāhuñ hazīnesin: pādīşāhlık hazīnesin A

<sup>10</sup> deger: degürdi B

<sup>11</sup> Rūm: -A

<sup>12</sup> hāl ile: hālile B

yēdi iqlīm anuḡ **4**) içinde görünürdi Cemşiddēden ḡalmışdı pes bunları Velīd **5**) bin ‘ Abdū’l-melike gönderdi ve ol vaḡtdan berū bu şeh̄r [B89a] müselmānlar **6**) şeh̄ri oldu ammā şimdi yine keferē elindedür Allah Ta‘ālā gene<sup>1</sup> ehl-i **7**) İslāma müyesser ēde āmīn<sup>2</sup> ve daḡı bu şeh̄rde bāḡ u bāḡçe bī-ḡaddür **8**) ve degirmen ve hammām ve kārḡāneler çoḡdur ve ḡal‘aları ve köyleri **9**) vāfirdür ve bu şeh̄riḡ şimālīsinde bir ḡaḡ vardur cebel-i **10**) Şādān dērler meşhūr ulu yüce ḡaḡdur şöyle ki yazda **11**) ve kışda ḡarı gitmez ve aḡşā-yı maḡribden ḡuleyḡula arası 1211 **12**) mildür ve Ḳoşḡantīniyye ile arası 1605 buḡuḡ mildür ve Mekkeyle **13**) ḡuleyḡula mābeyni 3016 mil daḡı şülüşān mildür ve ḡaḡḡ-ı **14**) istivādan ḡuleyḡula 2633 mil daḡı şülüş mildür

### Cezā’ir<sup>3</sup>

**15**) deryā kenārında bir<sup>4</sup> gökçek ma‘mūr şehirdür tüccārları ve bāzārları **16**) ve şanā‘tları ḡā’imdür ḡaḡları ve yazuları<sup>5</sup> daḡı vardur **17**) ekinleri buḡday ve arpadur ekşer mälları şıḡırdandur ve ḡoyun- **18**) –dandur ol vilāyetde bal ve yaḡ çoḡ olur tüccārı **19**) alurlar daḡı ba‘zı vilāyetlere iledürler şatarlar ve şuları

### [194a]

**1**) ve çeşmeleri ve ḡuyuları daḡı var<sup>6</sup> ve aḡşā-yı maḡribden Cezā’ire deḡin **2**) 1533 mildür daḡı şülüş mildür ve Ḳoşḡantīniyyeyle Cezā’ir arası **3**) 1462 mil daḡı rub‘ mildür ve Mekke ile<sup>7</sup> Cezā’ir mābeyni 2723 **4**) mil daḡı şülüş mildür ve ḡaḡḡ-ı istivādan Cezā’ire dek<sup>8</sup> dek<sup>8</sup> **5**) 2333 mil daḡı şülüş mildür

### Er-Rūmiye

Rūmiyyetü’l-Kübrā **6**) daḡı dērler meşhūr mu‘azzam şehirdür Rīm papa olduḡı **7**) şehirdür Naşārānuḡ ulusu ve ḡākimi oturacaḡ şehirdür<sup>9</sup> devri **8**) ḡoḡuz mildür dēmişler

<sup>1</sup> gene: -A

<sup>2</sup> āmīn: -A

<sup>3</sup> cezā’ir: el-cezā’ir B

<sup>4</sup> bir: -A

<sup>5</sup> yazuları: yazu yerleri B

<sup>6</sup> şuları ve çeşmeleri ve ḡuyuları daḡı var: şuları çeşme ve ḡuyu şularıdır B

<sup>7</sup> Mekke ile: Mekkeyle B

<sup>8</sup> dek: gelince B

<sup>9</sup> şehirdür: yērdür B

dārü's-saltanat-ı Kostantiniyyeyle böyle<sup>1</sup> olduğu **9**) gibi dağı iki kat taşdan yapılmış çevre muhkem hişarı **10**) vardır ve içerü şehri kuşatan<sup>2</sup> hişarın yüceliği yetmiş iki zirâ' dur ve kalınlığı **11**) on iki zirâ' dur ve taşdağı hişarın yüksekliği kırk iki zirâ' dur ve kalınlığı sekiz zirâ' dur bu hişarın hatilleri<sup>3</sup> **12**) şaru pirincendür<sup>4</sup> dërler [B89b] bazarı iki kapusunun arasındadır **13**) ol kapuda iki direk vardır ki her birinin kalınlığı **14**) nihayetdedür ve tûlları otuz zirâ' dur bu iki direğin **15**) aşağı<sup>5</sup> oturduğunda ve yukarı başında<sup>6</sup> muhkem işlenmiş gökçek **16**) işler vardır tâcirler gelüp burada otururlar şatu **17**) bazar ederler<sup>7</sup> ve dağı işbu şehrin içinde bir büyük kilisâ **18**) vardır ki havariyyundan Yunusla Batris adlarına yapılmışdur **19**) kabirleri dağı andadır işbu kilisânun uzunluğu<sup>8</sup> üçyüz zirâ' dur

### [194b]

**1**) yüksekliği dağı üçyüz zirâ' dur direkleri ve ortası **2**) şaru pirincendür<sup>9</sup> ve dağı işbu Rûmiyede biğ ikiyüz kilisâ **3**) vardır dërler ve cemî' yolları ve bazarları ağı ve gök mermerlerle **4**) döşenmişdür ve dağı biğ hammâm ve biğ iki yüz hâne vardır **5**) ve dağı bir kilisâ vardır ki uzunı ve eni beytü'l-makdis vaşfi **6**) üzerine yapılmışdur ve bunun içinde kurbân boğazlayacak **7**) makâm vardır ki uzunı on zirâ' dur ve eni altı zirâ' - **8**) –dur üzeri<sup>10</sup> yeşil mermerlerle<sup>11</sup> muraşsa' olunmuşdur ve işbunda on iki **9**) şüret vardır ki her birisi şâfi altundan düzilmişdür **10**) ve her birinin uzunı<sup>12</sup> iki buçuğ zirâ' dur ve iki göz- **11**) –lerine kızıl yâkut oturtmışlardır ve dağı işbu kilisânun **12**) ba'zı kapuları şâfi altunla kaplanmışdur ve ba'zı taşrada olan **13**) kapuları şaru tuc kaplanmışdur ve ba'zı nağı olunmuş ağaçdandır **14**) ve dağı işbu Rûmiyede bir köşk vardır çarü'l-melik **15**) dërler bâbe demekle meşhûrdur bir büyük<sup>13</sup> köşkdür ki her kim **16**) görse yeryüzinde buncılayın köşk yokdur dërdi **17**) ol zamânda böyle idi ola şimdi köşkler vardır ki **18**) görenler gaşy

<sup>1</sup> böyle: -A

<sup>2</sup> içerü şehri kuşatan: -A

<sup>3</sup> taşdağı hişarın yüksekliği kırk iki zirâ' dur ve kalınlığı sekiz zirâ' dur bu hişarın hatilleri: taşrası hişarının hânları A

<sup>4</sup> pirincendür: pirincdür A

<sup>5</sup> aşağı: aşağı A

<sup>6</sup> başında: başındağı B

<sup>7</sup> şatu bazar ederler: şatu bazar eylerler B

<sup>8</sup> uzunluğu: -A

<sup>9</sup> pirincendür: pirincdür A

<sup>10</sup> üzeri: -A

<sup>11</sup> yeşil mermerlerle: yeşil zümrüdle B

<sup>12</sup> uzunı: üzeri A

<sup>13</sup> büyük: -A

olur dağı Rūmiyede tılsimāt vardır ki **19)** yılan ve ‘aķreb iķerü girmez taŗradan gelen ġaribi dağı girmeden

### [195a]

**1)** men‘ eyler kim ki girse esir olur ve dağı bu Őehriņ **2)** ortasında bir bāzār vardır ki<sup>1</sup> ki<sup>1</sup> anda hemān kuŗlar Őatılır **3)** üķ [B90a] mil miķdārı yerdür ve bu Rūmiyyenün memleketi **4)** çoķluķdur<sup>2</sup> üķ biņ fersaķ yerdür demişler ve dağı Rūmiyye- **5)** –nün binası ‘İsā ‘aleyhi’s-selām toġmazdın yediyüz elli dört **6)** yıl öņürdi idi<sup>3</sup> ve deryā kenārına on sekiz mildür ve bu **7)** Őehriņ ortasında bir ulu Őu aķar ayaġı deņize dökilür **8)** ve aķŗa-yı maġribden Rūmiyye 3363<sup>4</sup> mil dağı Őülüŗ mildür **9)** ve Őoŗtaņiniyyeyle Rūmiyye arası 717 mil dağı üķ rub‘ **10)** mildür ve Mekkeyle Rūmiyye mābeyni 2233 mil dağı Őülüŗ mildür ve ĥaţı-ı istivādan Rūmiyyeye deġin 2788 mil dağı<sup>5</sup> üķ rub‘ **11)** mildür Va’llahu a‘lem

### İnebolı

deryā kenārında<sup>6</sup> bir büyük ķal‘ adur ġün toġusu **12)** cānibinde bir yüksek yarıņ altına vāķi‘ olmuŗdur **13)** Menekŗe Mora kenārına seksen milden artuķdur dērler **14)** zirā İnebolıdan Menekŗe<sup>7</sup> seksen mildür Menekŗe Mora **15)** kenārından bir oķ atımı yerde ayru ayru deņizde bir yerlü ķaya üzerinde **16)** bir ķal‘ adur ve aķŗa-yı maġribden İnebolıya deġin<sup>8</sup> 2466 mil dağı **17)** Őülüŗān mildür ve Őoŗtaņiniyyeyle İnebolı arası 646 mil **18)** dağı dağı Őülüŗān mildür ve Mekkeyle İnebolı arası<sup>9</sup> 2126 mil **19)** dağı Őülüŗān mildür ve ĥaţı-ı istivādan İnebolıya gelince 2711

### [195b]

**1)** mildür

### Aġriboz

<sup>1</sup> vardır ki: var A

<sup>2</sup> çoķluķdur: çoķdur A

<sup>3</sup> öņürdi idi: öņürdiydi B

<sup>4</sup> 3363: 2393 A

<sup>5</sup> Őülüŗ mildür ve ĥaţı-ı istivādan Rūmiyyeye deġin 2788 mil dağı: -A

<sup>6</sup> deryā kenārında: -A

<sup>7</sup> menekŗe: Menūsiye B

<sup>8</sup> deġin: -A

<sup>9</sup> arası: mābeyni B

bir al' adur cezāresi ma' mūrdur bu cezārenūn<sup>1</sup> dā'iresi **2**) ikiyüz mildür dēmişler gāyetle ucuzludur envā' dūrlū **3**) yēmiş vāfirdür nebātati ve ayvānātı daı ziyādedür bu cezāre- **4**) –nūn araya ıraklıı bir aş atımı ancak vardır dērler **5**) ve daı Aribozun avel-i nehāri on dōrt sā' at ve on **6**) bir derece şabādan öylesi yēdi sā' at ve bēş buu derece- **7**) –ye varıncadur<sup>2</sup> ve öyleden ikindüsi elli touz derece **8**) ve ikindüden urūba üç sā' at ve altı buu derecedür **9**) ve işe-i şafaı bir sā' at ve on dōrt derecedür ve işe-i **10**) fecri iki sā' at ve üç buu derecedür ve daı bu şehri **11**) öylesi İslāmbol<sup>3</sup> öylesinden on iki derece şonra **12**) olur ve avel-i nehārda şemsūn ulū' ı on dōrt derece **13**) ve urūbı on derece şonra olur ve aşā-yı maribden Aribos **14**) 2533 mil daı şulūş mildür ve oantīniyyeyle Aribos arası<sup>4</sup> **15**) 622 mildür daı rub' mildür ve Mekke ile<sup>5</sup> Aribos arası **16**) 2030 mildür ve daı rub' mildür<sup>6</sup> ve a-ı istivādan Aribosa **17**) gelince 2600 mildür<sup>7</sup>

### Selānik

deryā kenārında bir büyük ma' mūr şehirdür ep- **18**) –evre [B90b] isarı daı vardır ierūde ve aşrada ni' meti **19**) vāfirdür bāzırgān yēridür ve daı mehūr iskeledür cāmi' leri

### [196a]

**1**) ammāmları ve mescidleri ve bāzārları ziyādedür ve aşā-yı **2**) maribden Selānike degin 2666 mil daı şulūşān mildür ve oantīniyyeyle Selānik mābeyni 504 buu mildür ve Mekkeyle Selānik arası 1974 daı rub' mildür ve a-ı istivādan Selānike degin 2666 mil daı şulūşān mildür<sup>8</sup>

### Sīroz<sup>9</sup>

<sup>1</sup> bu cezārenūn: -A

<sup>2</sup> dereceye varıncadur: derecedür B

<sup>3</sup> İslāmbol: oantīniyye B

<sup>4</sup> arası: mābeyni B

<sup>5</sup> Mekke ile: Mekkeyle B

<sup>6</sup> ve daı rub' mildür: -B

<sup>7</sup> mildür: -A

<sup>8</sup> aşā-yı maribden Selānike degin 2666 mil daı şulūşān mildür ve oantīniyyeyle Selānik mābeyni 504 buu mildür ve Mekkeyle Selānik arası 1974 daı rub' mildür ve a-ı istivādan Selānike degin 2666 mil daı şulūşān mildür: aşā-yı maribden Selānik arası 1540 buu mildür A

<sup>9</sup> Sīroz: Sīrez B (Burada ve dier satırlarda Sīrez)



bir büyük **3)** şehirdür deryāya öylelik miqdārı ırakdur gāyetle ucuzluk **4)** ve öjinden büyük ırmağ akar bunda olan za'ferān ekşer vilāyetde **5)** olmaz bāglu bāğçelü yērdür ve aqşā-yı mağribden Sīroza **6)** degin 2800 mildür ve Qoşantiniyyeyle Sīroz arası<sup>1</sup> 398 **7)** mil<sup>2</sup> dağı üç rub' mildür ve Mekke ile<sup>3</sup> Sīroz arası **8)** 1903 mil dağı şülüş mildür<sup>4</sup> ve haṭṭ-ı haṭṭ-ı istivādan Sīroza degin 21700<sup>5</sup> mildür

### 9) Üsküp

bir düz ovada bir mu'azzam meşhūr şehirdür içinden **10)** büyük ırmağ akar köprisi vardır başka hişārı dağı vardır **11)** envā' dürlü ni' meti ve meyvesi vāfir ve ziyāde ucuzlukdur **12)** bāzārları ma' mürdur ekşer tüccār çok gelürler giderler **13)** eṭrāfında köyleri dağı çokdur ve aqşā-yı mağribden Üskübe **14)** degin 2800 mildür ve Qoşantiniyyeyle Üsküp mābeyni 405 **15)** mil<sup>6</sup> dağı üç rub' mildür ve Mekke ile<sup>7</sup> Üsküp arası **16)** 2003 mil<sup>8</sup> mil<sup>8</sup> dağı şülüşān<sup>9</sup> mildür ve haṭṭ-ı istivādan Üskübe **17)** degin 2866 mil dağı şülüşān mildür

### Midillü<sup>10</sup>

bir cezire- **18)** –dür bir hişārdur<sup>11</sup> Anaṭolı kenārına on sekiz mil miqdārı<sup>12</sup> vardır **19)** dēmişler ni' metlü āb u revānlu yērdür dā'iresi yüz altmış mildür

[196b]

<sup>1</sup> arası: mābeyni B

<sup>2</sup> mil: mildür A

<sup>3</sup> Mekke ile: Mekkeyle B

<sup>4</sup> 1903 mil dağı şülüş mildür: 2300 mildür A

<sup>5</sup> 21700: 2710 A

<sup>6</sup> mil: mildür A

<sup>7</sup> Mekke ile: Mekkeyle B

<sup>8</sup> mil: mildür A

<sup>9</sup> şülüşān: şülüş A

<sup>10</sup> Midillü Midilli A

<sup>11</sup> bir hişārdur: -A

<sup>12</sup> mil miqdārı: miqdārı mildür B

1) ve aḳṣā-yı maḡribden Midillüye degin<sup>1</sup> 3033 mil<sup>2</sup> daḡı ṣülüş mildür 2)<sup>3</sup> 3) ve Ḳoṣtaṇṭiniyyeyle Midillü mābeyni 366 mil<sup>4</sup> daḡı ṣülüşān 4) mildür ve Mekkeyle Midillü arası 1700 mildür ve ḡaṭṭ-ı istivādan Midillüye [B91a] degin 3600 mildür<sup>5</sup>

### Şofya

bir büyük 5) şehirdür ni‘meti ve meyveleri ve şuları vāfirdür eṭrāfında köyleri 6) ma‘mürdür tüccār yeridür ılıcaları daḡı vardır ve aḳṣā-yı 7) maḡribden Şofyaya<sup>6</sup> 3066 mil<sup>7</sup> mil<sup>7</sup> daḡı ṣülüşān mildür ve İslāmbol<sup>8</sup> 8) ile Şofya arası 233 mil daḡı ṣülüşān<sup>9</sup> mildür ve Mekke ile<sup>10</sup> 9) Şofya mābeyni 1854 buçuḡ mildür<sup>11</sup> ve ḡaṭṭ-ı istivādan Şofyaya<sup>12</sup> 10) 2866 mil daḡı ṣülüşān mildür

### Edrene

bir mu‘zzam şehirdür 11) içine üç büyük ırmaḡ gelüp girer köprüleri daḡı vardır 12) envā‘ dürlü ni‘meti ve meyveleri ḡadden ziyādedür<sup>13</sup> vāfirdür<sup>14</sup> ve cāmi‘leri 13) ve mescidleri ve bāzārları ve ḡammāmları ve eṭrāfında ma‘mür köyleri 14) çoḡdur<sup>15</sup> ve bāḡları bāḡçeleri ziyādedür tüccār yeridür gelmek 15) gitmek çoḡdur ve aḳṣā-yı maḡribden Edreneye degin<sup>16</sup> 3200 mildür 16) ve İslāmboldan Edreneye<sup>17</sup> 106 mil daḡı ṣülüşān mildür

<sup>1</sup> degin: -A

<sup>2</sup> mil: -A

<sup>3</sup> (ve ḡaṭṭ-ı üstivādan Üskübe degin 2866 daḡı ṣülüşān 3) mildür): Üsküp bölümünde yazılan bölümü buraya tekrar eklediḡi için bu kısımdan sildik.

<sup>4</sup> mil: -A

<sup>5</sup> ve ḡaṭṭ-ı istivādan Midillüye [B91a] degin 3600 mildür: -A

<sup>6</sup> şofyaya: şofya mābeyni B

<sup>7</sup> mil: -A

<sup>8</sup> İslāmbol: Ḳoṣtaṇṭiniyye B

<sup>9</sup> ṣülüşān: ṣülüş A

<sup>10</sup> Mekke ile: Mekkeyle B

<sup>11</sup> şofya mābeyni 1854 buçuḡ mildür: şofya arası 185 mildür A

<sup>12</sup> şofyaya: şofya arası B

<sup>13</sup> ziyādedür: aşurıdır B

<sup>14</sup> vāfirdür: -A

<sup>15</sup> çoḡdur: Çoḡlukdur B

<sup>16</sup> degin: -A

<sup>17</sup> İslāmboldan Edreneye: Ḳoṣtaṇṭiniyyeden Edreneye varınca B

17) ve Mekkeden Edreneye<sup>1</sup> 1737 mil dağı üç<sup>2</sup> rub<sup>3</sup> mildür ve haṭṭ-ı 18) istivâdan Edreneye<sup>3</sup> 2800 mildür

### Gelibolu

deryâ kenârında 19) çepçevre hişârlu bir gökçek şehirdür bağları ve bāğçeleri

#### [197a]

1) ve ni<sup>4</sup> meti ve meyveleri ḥadden ziyâdedür<sup>4</sup> ve cāmi<sup>5</sup> leri ve mescid- 2) –leri ve bāzârları dağı<sup>5</sup> vardır ve eṭrâfında ma<sup>6</sup> mūr köyleri 3) vardır<sup>6</sup> ve aḳşâ-yı mağribden Geliboluya 3200 mildür ve İslâmbol<sup>7</sup> 4) ile Gelibolu arası 102 mil dağı sülüş<sup>8</sup> mildür ve Mekkeden Gelibolu mâbeyni 1666 mil dağı sülüşân mildür<sup>9</sup> ve haṭṭ-ı 5) istivâdan Geliboluya degin<sup>10</sup> 2700 mildür

### Ḳoşantîniyye-i dârü 's-salṭana<sup>11</sup>

6) ḥamâḥâllahu Ta<sup>6</sup> âla 'anı 'l-âfât ve 'l-beliyyetihi müselles şekli düşmişdür 7) iki cānibi deryâya ve bir cānibi ḳaraya vâḳi<sup>7</sup> olmışdur işbu 8) şehriñ uzunı toḳuz mildür demişler ve ḳaradan cānibine 9) olan iç hişârınuñ yüksekliğı yigirmi zirâ<sup>8</sup> dur 10) taşrada olan hişârınuñ yüksekliğı on zirâ<sup>8</sup> dur 11) ve dağı evvel zamânda bu şehriñ yüz ḳapusu var imiş<sup>12</sup> bunlarıñ 12) büyüğine bābü 'z-zehbe dërlermiş ki üzeri<sup>13</sup> [B91b] altun ile ḳaplanmış ziyâde 13) büyük ḳapuyımış dağı bunda bir minâre étmişlerdür aşâğasını demürle ve<sup>14</sup> 14) ḳurşunla muḥkem berkitmişlerdür ḳaçan muḥkem yel esse ol 15) minâre şâğına ve şolına

<sup>1</sup> Edreneye: Edrene mâbeyni B

<sup>2</sup> üç: -A

<sup>3</sup> Edreneye: Edrene arası B

<sup>4</sup> ziyâdedür: aşurıdur B

<sup>5</sup> dağı: -A

<sup>6</sup> vardır: ziyâdedür B

<sup>7</sup> İslâmbol: Ḳoşantîniyye B

<sup>8</sup> sülüş: sülüşân A

<sup>9</sup> ve Mekkeden Gelibolu mâbeyni 1666 mil dağı sülüşân mildür: -A

<sup>10</sup> degin: -A

<sup>11</sup> Ḳoşantîniyye-i dârü 's-salṭana: dârü 's-salṭanat-ı Ḳoşantîniyye B

<sup>12</sup> var imiş: varımış B

<sup>13</sup> üzeri: -A

<sup>14</sup> demür: demürle ve B

ve ardına ve öjine<sup>1</sup> aşığa dibinden bile<sup>2</sup> şalınur öyle<sup>3</sup> **16**) şalınurken altına çömlek ve şaksı şaksı koysalar un gibi ögüdür **17**) yıqılmaz tırur şimdi dağı bunda olan mināreler yel ziyāde **18**) esdükçe şalınurlar ba'zı yerlüler ba'zı varur gelür ba'zı dağı eksük ve yā bunlaruñ aşığa dağı şalınmaz hemān yukaruları şalınur<sup>4</sup> şöyle ma'lūm olına<sup>5</sup> ve dağı bu şehriñ **19**) içinde bir mināre dağı etmişlerdür yek-pāre baqırdan qapusı

[197b]

1) dağı yokdur ve mināre dağı vardur ki cemī' eṭrāfını gökçek 2) şan'atlarla yapmışlardur<sup>6</sup> Koşantīnūñ qabrini bu minārenūñ üzerine eylemişler- 3) -dür<sup>7</sup> ve dağı bu qabriñ üzerinde baqırdan bir at şūreti 4) etmişlerdür bu atuñ üzerinde Koşantīn şekli etmişlerdür ki 5) üzerine binmiş tırur atuñ ayaklarını qalayıla muhkem berkitmişlerdür 6) ammā sağ elini berkitmemişlerdür<sup>8</sup> şöyle ki yukaruya qaldurmuş 7) şanasın yörir gibi ve dağı Koşantīn şekli atuñ üzerinde 8) sağ elini yukaru<sup>9</sup> havāya qaldurmuş avucını açmış Şām vilāyetinden 9) tarafa ve şol elini yummuş tırur ve dağı işbu qabir olan 10) mināre deryādan nışf günlük yerden görünür ve dağı dēler ki<sup>10</sup> 11) Koşantīn elinde tılsım vardur dūşmān gelmeği men' eyler 12) ve ba'zılar dēdi ki şol elinde yazılmışdur ki dünya mülki 13) elinde qalmadı illā şu<sup>11</sup> avucum içinde ne var ise<sup>12</sup> bu bāqī<sup>13</sup> qaldı 14) ya'nī işbu mülki deryādan çıqđum bir nesneye qādir olmadum 15) demekdür ve dağı bir yüksek mināre gibi aq mermerden yek-pāre 16) bir taş vardur yukarusından aşığasına<sup>14</sup> degin şūretler 17) qazılmışdur ve bir dağı tucdan bir qat' burma burma dökılmışdür<sup>15</sup> 18) şimdi ikisi bile

<sup>1</sup> ardına ve öjine: öjine ve ardına B

<sup>2</sup> aşığa dibinden bile: -A

<sup>3</sup> öyle: böyle B

<sup>4</sup> ba'zı yerlüler ba'zı varur gelür ba'zı dağı eksük veyā bunlaruñ aşığa dağı şalınmaz hemān yukaruları şalınur: -A

<sup>5</sup> ma'lūm olına: ma'lum ola A

<sup>6</sup> yapmışlardur: düzmişlerdür B

<sup>7</sup> Koşantīnūñ qabrini bu minārenūñ üzerine eylemişlerdür: Koşantīnūñ qabri bu mināreye eylemişlerdür A

<sup>8</sup> berkitmemişlerdür: berkmemişlerdür A

<sup>9</sup> yukaru: -A

<sup>10</sup> dēler ki: -A

<sup>11</sup> şu: şol B

<sup>12</sup> var ise: varsa B

<sup>13</sup> bāqī: -A

<sup>14</sup> aşığasına: aşığısına A

<sup>15</sup> bir dağı tucdan bir qat' burma burma dökılmışdür: bir dağı bu qabdan bir qat' ki burma burma dikılmışdür B

bunlar<sup>1</sup> At Meydânındadır ve dağı bir dikilmiş **19)** taş dağı ki yek-pâredür tılsımdur demişler bir kimse üzerine

[198a]

**1)** çıkısa şehriñ her tarafını görür Kız taşı dedükleridür şehriñ **2)** bundan yüksek yeri yokdur dèrler ve dağı bu şehriñ<sup>2</sup> eṭimesi **3)** ve meyvesi ve çeşmeleri ve şimdi cāmi'leri ve ve mescidleri ve medrese- **4)** -leri<sup>3</sup> ve bāzārları ziyādedür dağı ziyādeler müyesser ola **5)** āmīn yā mu'īn ve dağı aṭvel-i nehārı **[B92a]** on beş sâ'at olur **6)** şabāhdan öylesi yedi buçuḡ sâ'at olur öyleden **7)** ikindüsi dört sâ'at olur ikindüden ġurūba üç buçuḡ **8)** sâ'at olur ve ġurūbdan yatsuya iki sâ'at ve yatsudan **9)** şubḡ-ı şādıḡ toğmaya dört sâ'at ve elli üç buçuḡ<sup>4</sup> derecedür **10)** ve şubḡ-ı şādıḡdan güneş toğma iki sâ'at ve altı dereceden **11)** artucaḡdur<sup>5</sup> ve geceyle gündüz berāber olduğı vaḡtın on iki sâ'at gece ve on iki sâ'at gündüz<sup>6</sup> **12)** olur gündüz ve gece dağı on iki sâ'at olur ve şabāhdan **13)** öylesi beş altı sâ'at sâ'at ve kırk altı derece olur ve öyleden **14)** ikindüye üç sâ'at ve altı dereceden artucaḡ olur **15)** ve ikindüden ġurūba iki sâ'at ve sekiz buçuḡ derece olur **16)** ve ġurūbdan yatsu vaḡtına bir buçuḡ sâ'at olur ve yatsudan **17)** şubḡ-ı şādıḡa varınca sekiz sâ'at (devamının üzeri çizili)

[198b]

**1)** (üzeri çizilmiş)

**2)** ve on buçuḡ derecedür ve şubḡ-ı şādıḡdan Şemsün tülū'ına degin **3)** bir buçuḡ sâ'at ve üç derecedür ve dağı aḡşer-i eyyāmda sâ'at-i **4)** nehār toḡuz olur öylesi dört buçuḡ sâ'atdür öyleden **5)** ikindüsi iki sâ'at ve beş derecedür ve ikindüden ġurūba **6)** degin iki sâ'at ve üç derecedür ve ġurūbdan yatsuya **7)** bir buçuḡ sâ'atdür ve yatsudan şubḡ-ı şādıḡa degin on bir **8)** buçuḡ sâ'at olur ve şubḡ-ı şādıḡdan Şemsün tülū'ına **9)** degin bir buçuḡ

<sup>1</sup> bunlar: bunlaruñ B

<sup>2</sup> şehriñ: şehri-i Koşantiniyyenüñ B

<sup>3</sup> mescidleri ve medreseleri: ḡammāmları B

<sup>4</sup> elli üç buçuḡ: elli üç A

<sup>5</sup> artucaḡdur: artucaḡ olur B

<sup>6</sup> gece ve on iki sâ'at gündüz: -A

sā'at ve bēş derecedür ve şehir-i İslāmbolda bu **10**) üç vaqtün sā'atleri(ni) derecelerini bile yazup beyān **11**) eyledüm ki bilmeyenler bileler dağı işbu ḥaḳīre ḥayr u du'ā eyleyeler<sup>1</sup> ziyāde gerekli olduğuyçün<sup>2</sup> **12**) ve dağı İslāmboluñ<sup>3</sup> öylesi dā'imā Amasiyye öylesinden **13**) üç derece şonra olur ve Bağdād öylesinden bir sā'at **14**) ve bēş derece şonra olur ve mağribden Ṭuleytula öylesinden **15**) iki sā'at ve bir buçuḳ derece öñürdi olur ve aḳşā-yı **16**) mağribe yakın olan Sūs-ı Aḳşā öylesinden üç sā'at **17**) öñürdi olur ve aḳşā-yı maşrıka ḳarīb [B92b] Çin vilāyetinde olan **18**) Ḥancunuñ öylesinden altı sā'at ve on iki derece öñürdi **19**) olur pes imdi bunlar ma'lūm olunduḳdan şonra<sup>4</sup> aḳşā-yı mağribden

### [199a]

1) İslāmbola varınca<sup>5</sup> 3322 mil dağı rub' mildür ve Mekke 2) ile<sup>6</sup> Ḳoştāntiniyye arası<sup>7</sup> 1639<sup>8</sup> mildür ve ḥatt-ı istivādan İslāmbola 3) gelince<sup>9</sup> 5750<sup>10</sup> mildür

### Burūsa

bir mu'azzam şehirdür ni'meti ve meyve- 4) –si vāfir ve şuları ḥadden aşurıdır cāmī'leri ve medrese- 5) –leri mescīdleri ve kārbān sarāyları ve 'imāretleri çoḳdur 6) bāzārları ziyādedür ve tüccār yeridür eṭrāf-ı 'ālemden bāzırgānlar 7) metā'larıyla Burūsa dēyüp hep anda gelürler metā'larını 8) şatup bundan dağı metā'lar alup giderler<sup>11</sup> ve dağı işbu 9) şehriñ üzerinde bir yüce taḡ vardır Keşiş taḡı dēmekle 10) meşhūrdur yılıñ ekşer eyyāmında ol taḡuñ ba'zı yerlerinde 11) ḳar eksük olmaz dürlü dürlü ılıcaları dağı vardır 12) ve aḳşā-yı mağribden Burūsaya degin<sup>12</sup> 3344 buçuḳ mildür ve İslāmboldan<sup>13</sup> 13)

<sup>1</sup> ḥayr u du'ā eyleyeler: du'ā eyleyeler B

<sup>2</sup> ziyāde gerekli olduğuyçün: -A

<sup>3</sup> İslāmboluñ: Ḳoştāntiniyyenüñ B

<sup>4</sup> bunlar ma'lūm olunduḳdan şonra: -B

<sup>5</sup> İslāmbola varınca: Ḳoştāntiniyyeye gelince B

<sup>6</sup> Mekke ile: Mekkeyle B

<sup>7</sup> arası: mābeyni B

<sup>8</sup> 1639: 1635 A

<sup>9</sup> İslāmbola gelince: Ḳoştāntiniyyeye gelinceye degin B

<sup>10</sup> 5750: 2750 A

<sup>11</sup> alup giderler: alurlar giderler B

<sup>12</sup> degin: -A

<sup>13</sup> İslāmboldan: Ḳoştāntiniyyeden B

Burūsaya<sup>1</sup> 86 mil<sup>2</sup> dağı şülüşān mildür Mekke ile **14**) Burūsa mābeyni 1565 buçuk<sup>3</sup> mildür mildür ve haṭṭ-ı istivādan Burūsaya degin<sup>4</sup> **15**) 2666 mil dağı şülüşān mildür

### Kütāhiyye

bir yüksek yerde **16**) bir ma' mūr şehirdür başka hişāri dağı vardur tatlu şuları **17**) ve cāmi'leri ve mescidleri ve ḥammāmları ve bāzārları ve çeşmeleri **18**) ve dürlü dürlü ni' metleri ve meyveleri dağı ziyādedür ve aḫşā-yı **19**) mağribden Kütāhiyye arası<sup>5</sup> 3466<sup>6</sup> mil dağı şülüşān mildür

### [199b]

**1**) ve İslāmbol ile<sup>7</sup> Kütāhiyye arası 170 mildür ve Mekke ile Kütāhiyye **2**) arası<sup>8</sup> 1468 mil dağı üç rub' mildür ve haṭṭ-ı istivādan **3**) Kütāhiyyeye gelince<sup>9</sup> 2622 mil dağı rub' mildür

### Engürye

tağlar **4**) arasında<sup>10</sup> bir depenüñ üzerinde bir gökçek **[B93a]** büyük şehirdür tüccār **5**) yeridür ni' meti vāfirdür meyvesi yokdur taşradan vāfir gelür **6**) halkınuñ ekseri tācirlerdür vüs'atlılardır gelmek gitmek çokdur şuları kıuyı şularıdır<sup>11</sup> **7**) Kıonyaya beş günlük yoldur ve aḫşā-yı mağribden Engürye **8**) 3666 mil dağı şülüşān mildür ve İslāmbol ile<sup>12</sup> Engürye

<sup>1</sup> Burūsaya: Burūsa arası B

<sup>2</sup> mil: mildür A

<sup>3</sup> buçuk: -A

<sup>4</sup> degin: -A

<sup>5</sup> Kütāhiyye arası: Kütāhiyyeye degin B

<sup>6</sup> 3466: 3468 A

<sup>7</sup> İslāmbol ile: Kıostantiniyyeyle B

<sup>8</sup> arası: mābeyni B

<sup>9</sup> Kütāhiyyeye gelince: Kütāhiyye A

<sup>10</sup> arasında: mābeyninde B

<sup>11</sup> şuları kıuyı şularıdır: -A

<sup>12</sup> İslāmbol ile: Kıostantiniyyeyle B

9) arası 287 mil dağı üç rub<sup>ç</sup> mildür ve Mekke ile Engürye 10) arası<sup>1</sup> 1446<sup>2</sup> mil dağı şülüşân mildür ve hatt-ı istivâdan 11) Engüryeye degin<sup>3</sup> 2666 mil dağı şülüşân mildür

### Kayseriye

sin ile 12) dağı olur bir büyük şehirdür bağçeleri ve meyveleri ve çeşmeleri 13) ve bûstânları vâfirdür ve zamân-ı evvelde Kayserün tahtı idi 14) Aqsarâya dört konak yerdür ve dağı Kayseriyyenün aţvel-i nehârı 15) on dört sâ<sup>ç</sup> at ve on bir dereceden artucağdur ve şabâhdan 16) öylesi yedi sâ<sup>ç</sup> at ve beş buçuğ derecedür ve öyleden ikindüye 17) degin dört sâ<sup>ç</sup> atden bir derece eksükdür ve ğurûba üç 18) sâ<sup>ç</sup> at ve altı buçuğ derecedür ve ğurûbdan şafağa dek<sup>4</sup> iki 19) sâ<sup>ç</sup> atden bir derece eksükdür ve hişşe-i fecri iki sâ<sup>ç</sup> at

### [200a]

1) ve üç dereceden artucağdur ve Kayseriyyenün öylesi İslâmbol<sup>5</sup> 2) öylesinden sekiz sekiz buçuğ derece öñürdi olur ve aţvel-i 3) eyyâmda Şemsün tulû<sup>ç</sup> ı İslâmbol<sup>6</sup> tulû<sup>ç</sup> indan yedi derece 4) ve ğurûbı on üç derece öñürdi olur ve akşâ-yı mağribden 5) Kayseriye 3933 mil dağı şülüş mildür ve İslâmbol<sup>7</sup> 6) ile Kayseriye arası 490 mil dağı şülüşân mildür ve Mekkeyle 7) Kayseriye mâbeyni 1600<sup>8</sup> mildür<sup>9</sup> ve hatt-ı 8) istivâdan Kayseriyyeye degin 3600 mildür

### Sinop

9) Kara deniz kenârında ba<sup>ç</sup> zı yeri içeri deryâya girmiş bir aţa 10) olmuş bir kiçirek şehirdür hemân karaya bir yeri vardur eţ<sup>ç</sup> imesi 11) ve meyvesi vâfirdür ve bir ırmağ vardur

<sup>1</sup> arası: mâbeyni B

<sup>2</sup> 1446: 1445 A

<sup>3</sup> Engüryeye degin: Engürye A

<sup>4</sup> dek: degin B

<sup>5</sup> İslâmbol: Koşantiniyye B

<sup>6</sup> İslâmbol: Koşantiniyye B

<sup>7</sup> İslâmbol: Koşantiniyye B

<sup>8</sup> 1600: 1250 A

<sup>9</sup> mildür: mil dağı şülüşân mildür A



içinde gemiler yörir **12)** ziyâde büyük ırmağdur Sinop ile Samsun arası<sup>1</sup> **13)** seyr-i vasıtla dört konağdur demişler ve aqşâ-yı mağribden **14)** Sinop arası 3866<sup>2</sup> mil dağı şülüşân mildür ve İslâmbol<sup>3</sup> **15)** ile Sinop arası 400 mil dağı şülüş **[B93b]** mildür ve Mekke **16)** ile Sinop arası<sup>4</sup> 1521 mildür ve haqq-ı istivâdan Sinopa gelince<sup>5</sup> **17)** 2866 mil dağı şülüşân mildür

### Amasıyye

bir büyük **18)** şehirdür içinden bir büyük ırmağ akar ve dağı hişarı bir yalım **19)** kayanuğ üzerinedür ni' meti ve meyvesi vâfirdür ve eţrafında

### [200b]

**1)** ma' mür köyleri dağı çoğdur aqşâ-yı mağribden Amasıyye **2)** 4033 mil dağı şülüş mildür ve İslâmbol ile<sup>6</sup> Amasıyye **3)** arası 548 mil dağı üç rub' mildür ve Mekkeyle Amasıyye **4)** arası<sup>7</sup> 1290 mildür ve haqq-ı istivâdan Amasıyye arası<sup>8</sup> **5)** 2666 mil dağı şülüşân mildür

### Erzeni 'r-Rûm

şarğ cānibinde **6)** olan Rûm şehirlerinüñ âhîridür bir yazunuğ içindedür **7)** evâ'ilde bir mu' azzam şehrimiş şimdi evvelkiye nisbet azdan az- **8)** –dur dەرler ni' meti ve meyvesi vâfirdür ve aqşâ-yı mağribden **9)** Erzeni 'r-Rûm 4466 mil dağı şülüşân mildür ve İslâmbol

<sup>1</sup> arası: mabeyni B

<sup>2</sup> 3866: 3865 A

<sup>3</sup> İslâmbol: Kostañtiniyye B

<sup>4</sup> arası: mabeyni B

<sup>5</sup> Sinopa gelince: Sinop A

<sup>6</sup> İslâmbol ile: Kostañtiniyyeyle B

<sup>7</sup> arası: mabeyni B

<sup>8</sup> Amasıyye arası: Amasıyyeye gelince B

10) ile<sup>1</sup> Erzeni 'r-Rûm arası 875 buçuğ mildür ve Mekkeyle Erzeni 'r- 11) -Rûm arası<sup>2</sup> 1211 1211 mildür ve ھاٲٲ-ı istivâdan Erzeni 'r-Rûm<sup>3</sup> 12) 2644 buçuğ<sup>4</sup> mildür

### ٲarabuzon

tıyla ranuğ fethasıyladur<sup>5</sup> ara deniz kenârında bir gökçek 13) şehirdür ba'zı halkı bâzîrgânlardur mâl-dârlardur ticâret eder- 14) -ler giderler gelürler<sup>6</sup> ziyâde ucuzluğdur meyvesi vâfirdür ٲarabuzon ile Menhûm 15) arası<sup>7</sup> üç günlük yol miğdârıdur demişler ve aqşâ-yı 16) mağribden ٲarabuzon 4200 mildür ve İslâmbol ile<sup>8</sup> ٲarabuzon 17) arası 661 mildür<sup>9</sup> ve Mekkeyle ٲarabuzon 18) arası<sup>10</sup> 1452 mil dağı rub' mildür ve ھاٲٲ-ı istivâdan ٲarabuzon<sup>11</sup> 19) 2866 mil dağı şülüşân mildür

### Tiflîs

dâr-ı mülk-i

### [201a]

1) Gürcîdür bir büyük ırmağın kenârında birbiri içinde çepçevre 2) iki hişârı vardır ekşer<sup>12</sup> eçimesi ve meyvesi vâfirdür 3) anda hammâmlar vardır ki şuları odla ışınmış degüldür<sup>13</sup> 4) ٲaberîyye hammâmları gibi nete ki ılıcalar da öyledür bal 5) yağ dağı ziyâde ucuzdur ٲarabuzonla bunun arası on 6) iki günlük yoldur demişler ve dağı aqşâ-yı mağribden Tiflîs 7) arası<sup>14</sup> 4866<sup>15</sup> mil dağı şülüş<sup>1</sup> mildür İslâmbol ile<sup>2</sup> 8) Tiflîs arası 1147

<sup>1</sup> İslâmbol ile: oşantîniyyeyle B

<sup>2</sup> arası: mâbeyni B

<sup>3</sup> Erzeni 'r-Rûm: Erzeni 'r-Rûma degin B

<sup>4</sup> buçuğ: -A

<sup>5</sup> tıyla rânug fethasıyladur: -A

<sup>6</sup> giderler gelürler: -A

<sup>7</sup> arası: mâbeyni B

<sup>8</sup> İslâmbol ile: oşantîniyyeyle B

<sup>9</sup> mildür: mil dağı şülüşân mildür A

<sup>10</sup> arası: mâbeyni B

<sup>11</sup> ٲarabzon: ٲarabzona degin B

<sup>12</sup> ekşer: ki A

<sup>13</sup> ışınmış degüldür: şınmış degüldür B

<sup>14</sup> arası: -B

<sup>15</sup> 4866: 866 A

mil dağı şülüşān mildür ve Mekkeyle **9)** Tiflīs arası<sup>3</sup> 1470 mildür ve haṭṭ-ı istivādan Tiflīse **10)** degin 2866 mil dağı şülüşān mildür

### [B94a] Balākan<sup>4</sup>

bāyla lāmıḡ fethasıyladur<sup>5</sup> bir büyük **11)** şehirdür eṭ'imesi ve meyvesi ve būstānı vāfirdür ırmaqları **12)** dağı vāfirdür<sup>6</sup> üzerlerinde degirmenler yörir ve aḡşā-yı **13)** mağribden Balākan 4900 mildür ve İslāmbol ile<sup>7</sup> Balākan **14)** arası<sup>8</sup> 1198 mil dağı şülüşān mildür ve Mekkeyle Balākan **15)** arası 1274 buçuḡ mildür ve haṭṭ-ı istivādan Balākana degin **16)** 2655 buçuḡ mildür

### el-Bābü 'l-ebvāb<sup>9</sup>

Demür kapu dedükleri yerdür **17)** dēmişler deryā-yı Ḥazer<sup>10</sup> kenārındaki deryā-yı Ṭaberistān- **18)** –dur bir büyük ma'cūr şehirdür anı Nūşirevān binā eyledi dērler **19)** ol şehriḡ ortasında gemi yatacaḡ yer vardur bunuḡ<sup>11</sup>

### [201b]

**1)** iki cānibinde iki binā vardur ki zencīr gerilmişdür kimse **2)** içertüye ve taşraya girüp çıḡmamaḡiçün illā meger gemi ḡalkından **3)** ola ol girer çıḡar<sup>12</sup> kimse māni' olmaz ve dağı ol iki sed ki **4)** vardur muḡkem taşdan yapıluḡ üzerleri<sup>13</sup> ḡurşunla **5)** berkinmişdür ve dağı ekşer eṭ'imesi ve meyvesi taşradan **6)** çoḡ gelür ve çepçevre ḡişāri dağı vardur

<sup>1</sup> şülüş: şülüşān A

<sup>2</sup> İslāmbol ile: Ḳoşantiniyyeyle B

<sup>3</sup> arası: mābeyni B

<sup>4</sup> balākan: Bilkan A

<sup>5</sup> bāyla lāmıḡ fethasıyladur: -A

<sup>6</sup> vāfirdür: vardur B

<sup>7</sup> İslāmbol ile: Ḳoşantiniyyeyle B

<sup>8</sup> arası: mābeyni B

<sup>9</sup> El-bābü 'l-ebvāb: bābü 'l-ḡadīd A

<sup>10</sup> deryā-yı Ḥazer: deryā-yı ḡarezmi A

<sup>11</sup> bunuḡ: büyük A

<sup>12</sup> çıḡar: -A

<sup>13</sup> üzerleri: araları B

taşla 7) ve kirecle yapılmışdur muhkem berk hişarı vardır aqşā-yı 8) mağribden Bāb-ı ebvāba degin 5000 mildür ve İslāmbol ile<sup>1</sup> 9) Bāb-ı ebvāb arası 1245<sup>2</sup> buçuq mildür ve Mekkeyle Bāb-ı ebvāb 10) arası<sup>3</sup> 1494 mil dağı üç rub<sup>c</sup> mildür ve haqq-ı istivādan 11) Bāb-ı 1 ebvāb<sup>4</sup> 2866 mil dağı şülüşān mildür Allahu a<sup>c</sup> lem

### Buğara

12) düz yerde yapılmış bir gökçek şehirdür sūrı dağı vardır 13) bu şehriñ ekşer bināları ağaçla yapılmışdur köşkleri ve būsānları 14) ve ağaçları ve yemişleri ziyādedür ve ma<sup>c</sup> mūr köyleri var- 15) –dur birbirine muttaşıldur tā otuz altı mil [B94b] miqdāri yere varınca ve eni dağı ol miqdārdur ve<sup>5</sup> cāmi<sup>c</sup> ve mescīdleri dağı vardır ma<sup>c</sup> mūrdur halkınuñ 16) dağı hulkları gökçekdür ve aqşā-yı mağribden Buğaraya varınca 17) 5833 mil dağı şülüş mildür ve İslāmbol ile<sup>6</sup> Buğara 18) arası 1835 buçuq<sup>7</sup> mildür ve Mekkeyle Buğara arası<sup>8</sup> 1681 mildür 19) ve haqq-ı istivādan Buğara<sup>9</sup> 2655 buçuq<sup>10</sup> mildür

### Semerqand

bir

### [202a]

1) büyük gökçek şehirdür ulu bināları ve köşkleri ve sarāyları 2) ve hammāmları vardır hişarı topraqdandur çevre büyük 3) (ırmağı)<sup>11</sup> handağı dağı vardır hişarınıñ dört kapusu 4) vardır birisi büyükdür eṭrāfindan şehre meta<sup>c</sup> götürür işbu 5) kapudan girer suyu

<sup>1</sup> İslāmbol ile: Kōstanṭiniyyeyle B

<sup>2</sup> 1245: 1294 A

<sup>3</sup> arası: mābeyni B

<sup>4</sup> bāb-ı ebvāb: bāb-ı ebvāba degin B

<sup>5</sup> birbirine muttaşıldur tā otuz altı mil [B94b] miqdāri yere varınca ve eni dağı ol miqdārdur ve: -A

<sup>6</sup> İslāmbol ile: Kōstanṭiniyyeyle B

<sup>7</sup> 1835 buçuq: 1895 A

<sup>8</sup> arası: mābeyni B

<sup>9</sup> Buğara: Buğaraya gelince B

<sup>10</sup> buçuq: -A

<sup>11</sup> üzeri çizili

şehre gerizle getürmişlerdür ba'zı yerlerde **6)** ağızlar etmişlerdür halk bu ağızdan fā'idelenürler gerizün aşığa<sup>1</sup> **7)** ucından bir gökçek cāmi' dağı vardur ve e'imesi ve yemişleri **8)** ve bŭstānları vāfirdür ba'zılar bu şehriñ bināsını Zü'l-karneyñ **9)** tamām eyledi dērler ve aqşā-yı mağribden Semerqanda<sup>2</sup> 6617 mil **10)** dağı şŭlŭşāñ mildür ve Koşantiniyyeyle Semerqand arası 1987 mil dağı şŭlŭşāñ mildür<sup>3</sup> ve Mekkeyle Semerqand arası<sup>4</sup> 2185<sup>5</sup> buçuğ **11)** mildür ve haqq-ı istivādan Semerqanda gelince<sup>6</sup> 2641<sup>7</sup> mildür

### Binkeş

bānuğ keşresiyle kafuğ fethasıyla āhiri şādur<sup>8</sup> **12)** qaşaba-yı Şaşdur işbu şehriñ çevresi burc u bārudur qal'a- **13)** –sı bir kenārdadur ve bu şehriñ uzunı üç mildür cāmi' leri **14)** ve mescidleri vardur ve dağı işbu şehriñ çevresi **15)** bāğlar ve bāğçeler ve bŭstānlardur aqar şuları ve aqşā-yı **16)** mağribden Binkeş 6066 mil dağı şŭlŭşāñ mildür ve **17)** İslāmbol ile<sup>9</sup> [B95a] Binkeş arası 2018 mil dağı üç rub' **18)** mildür ve Mekkeyle Binkeş mābeyni 1951 mildür ve haqq-ı **19)** istivādan Binkeşe degin 2866 mil dağı şŭlŭşāñ

### [202b]

1) mildür

### Tibet<sup>10</sup>

be-gāyet mu'azzam şehirdür Ħorasānuğ āhir şehirlerindendür<sup>11</sup> ve bir **2)** tarafı Çin vilāyetidür ve Hindle dağı ulaşığdur ve bu şehir **3)** bir yüce yerdedür eṭrafı ma' mürdur ve aşığasında<sup>12</sup> bir yazu **4)** vardur ki ol şahrāda bir göl vardur ol gölüñ eṭrafında **5)** otları

<sup>1</sup> aşığa: aşığı A

<sup>2</sup> Semerqanda: Semerkanda degin B

<sup>3</sup> ve Koşantiniyyeyle Semerqand arası 1987 mil dağı şŭlŭşāñ mildür: -A

<sup>4</sup> arası: mābeyni B

<sup>5</sup> 2185: 2175 A

<sup>6</sup> Semerqanda gelince: Semerqanda A

<sup>7</sup> 2641: 2645 A

<sup>8</sup> bānuğ keşriyle kafuğ fethasıyla āhiri şādur: -A

<sup>9</sup> İslāmbol ile: Koşantiniyyeyle B

<sup>10</sup> Tibet: Tibbet B

<sup>11</sup> şehirlerindendür: şehridür A

<sup>12</sup> aşığasında: aşığısında A

cümlesi<sup>1</sup> puşt ü ipârdur<sup>2</sup> müşg geyigi anı otlar andan **6**) müşg hâşıl olur ve halkı er ü ‘avrat ‘avrat oğlançuklar varurlar **7**) göbek devşürüp sepedlere koyarlar dağı gelürler bâzîrgânlarla **8**) şatarlar nète ki ğayrî yerlerde yemişî sepet ile şatarlar bunda **9**) müşgi öyle<sup>3</sup> şatarlar gümüş ve demür alurlar<sup>4</sup> ve dağı dünyâda bu şehriñ halkınuñ **10**) erinden ve ‘avratından güzel kimesne olmaz şöyle nâzük **11**) olurlar ki eti içinde iligi görünür demelüdür ve ğâyetle **12**) aq ve kara gözlü ve uzun saçlı olurlar birbirin oğur- **13**) larlar<sup>5</sup> dağı bâzîrgânlarla şatarlar ve aqşâ-yı mağrîbden Tibet arası **14**) 6666 mil dağı şülüşân mildür ve İslâmbol ile<sup>6</sup> Tibet **15**) arası 2528 mil dağı üç rub‘ mildür ve Mekkeyle Tibet **16**) arası 2230 mildür<sup>7</sup> ve hattı-ı istivâdan Tibet arası<sup>8</sup> **17**) 2666 mil dağı şülüşân mildür Allahu a‘lem

### ıqlîm-i sâdis

**18**) işbu ıqlîm-i sâdisün aţvel-i nehârı on beş sâ‘at ve dört **19**) derece olur Nigbolı ve Silistrede ve Cenevizde böyle

### [203a]

**1**) olduğı gibi dağı bu ıqlîmün vasaatında aţvel-i nehâr on **2**) beş bucuq sâ‘at olur Semendirede ve Kefede Venedikte **3**) böyle olduğı gibi ve dağı işbu ıqlîmün içinde<sup>9</sup> on bir bir ulu tağ **4**) ve kırk ırmağ vardur ve iki biñ miqdârı şehr vardur **5**) toqsan şehri ulu şehirdür bu ıqlîm içinde olanlarıñ **6**) ekşeri kızıla mâ’ılraqdur ve bu şehirlerden yigirmi şehr alup **7**) hâşşalarıyla ve bu‘d-ı mesâfeleriyle geçenler gibi yazılıp beyân **8**) olındı ol **[B95b]** yigirmi şehr bunlardur Selmenkiye-i Portağal **9**) ve Semüre ve Ceneviz Venedik ve Budin ve Semendire **10**) ve Alacağışâr ve Niş ve Nigbolı ve Sarây **11**) ve Silistre ve Kefe ve Belencer dâr-ı mülk-i hazer ve Özkend **12**) ve Erc<sup>10</sup> ve Bêş Balığ ve Qaraqum ve Mâhi

<sup>1</sup> cümlesi: küllisi B

<sup>2</sup> Puşt ü ipârdur: ibâr yuşnadur B

<sup>3</sup> öyle: eyle B

<sup>4</sup> gümüş ve demür alurlar: -A

<sup>5</sup> birbirin oğurlarlar: bir yerden oğurlarlar B

<sup>6</sup> İslâmbol ile: Qoştanîniyyeyle B

<sup>7</sup> dağı üç rub‘ mildür ve Mekkeyle Tibet 16) arası 2230 mildür: -B

<sup>8</sup> Tibet arası: Tibete degin B

<sup>9</sup> içinde: -A

<sup>10</sup> Özkend ve Erc: ve Uc A

Bilādü't-Tatar **13)** ve Hân Balıĝ ve Medīne-i mine'l-hıṭā ve Erkeşye ve ?? kâ'idet-i erkeşü'l maĝārini sedd-i ye'cüc ve me'cüc<sup>1</sup> pes imdi evvelā

### Selmenkiye-i 14) Portakal<sup>2</sup>

aķşā-yı maĝrībe yaķın olan Şehirlerdendir<sup>3</sup> gerçi **15)** büyük Şehir degüldür ammā halkı kavidür atlara binerler ziyāde **16)** harb ehliür ve aķşā-yı maĝribden Selmenkiyeye deĝin 488<sup>4</sup> **17)** mil daĝı üç rub<sup>c</sup> mildür ve Koşantiniyyeyle Selmenkiye arası **18)** 2058 mil mil daĝı üç rub<sup>c</sup> mildür ve Mekkeyle Selmenkiye **19)** arası<sup>5</sup> 3590 mildür ve haṭṭ-ı istivādan istivādan Selmenkiye arası<sup>6</sup>

[203b]

1) 3000 mildür<sup>7</sup>

### Semüre

Portakal Şehirlerindendir bir ırmaķ<sup>8</sup> kenārında- **2)** dur deryāya altmış mil ırakdur demişler halkı ziyāde **3)** māl-dārdur ve tācirlerdür ve ziyāde ucuzluķdur ve üzümü **4)** daĝı ziyādedür ve aķşā-yı maĝribden Semüre 666 mil **5)** daĝı şülüşān mildür ve İslāmbol ile<sup>9</sup> Semüre arası 1928 mil<sup>10</sup> **6)** daĝı üç rub<sup>c</sup> mildür ve Mekkeyle Semüre arası<sup>11</sup> 3392 **7)** mil daĝı rub<sup>c</sup> mildür ve haṭṭ-ı istivādan Semüre(ye) gelince 3066<sup>12</sup> **8)** mil daĝı şülüşān mildür

### Ceneviz

bir taşlu taĝuņ eteginde **9)** yamaca karşı deniz üzerinde havāle bir büyük Şehirdür Şimdiki **10)** hāde Fransa zabtındadır aķşā-yı maĝribden Cenevize **11)** 1933 mil daĝı şülüş<sup>13</sup> mildür ve İslāmbol ile<sup>1</sup> Ceneviz **12)** arası 1034<sup>2</sup> buķuķ mildür ve Mekkeyle Ceneviz

<sup>1</sup> ve Erkeşye ve ?? kâ'idet-i erkeşü'l maĝārini sedd-i ye'cüc ve me'cüc: -A

<sup>2</sup> Selmenkiye-i Portakal: A nüshasında koyu renk yazmamış. B nüshasında kırmızı olduĝu için diĝerleri gibi başlık yaptık.

<sup>3</sup> Şehirlerdendir: Őehirdendir A

<sup>4</sup> 488: 288 A

<sup>5</sup> arası: mābeyni B

<sup>6</sup> Selmenkiye arası: Selmenkiyeye gelince B

<sup>7</sup> mildür: -A

<sup>8</sup> ırmaķ: ırmaĝuņ B

<sup>9</sup> İslāmbol ile: Koşantiniyyeyle B

<sup>10</sup> mil: -A

<sup>11</sup> arası: mābeyni B

<sup>12</sup> 3066: 3606 A

<sup>13</sup> şülüş: şülüşān A

Ceneviz m̄beyni<sup>3</sup> 2565 buçuk **13**) mildür ve haṭṭ-ı istivādan Cenevize degin 2900 mildür<sup>4</sup>

### Venedik

**14**) Bündükıyye d̄erler bir mu'azzam şehirdür ol vilāyetün tahtıdur deryā-yı **15**) Rūmda bir boğazdur içerüye girmiş gitmişdür işbu **16**) şehir bu boğazuñ nihāyetindedür [B96a] ol boğazuñ evvelinden **17**) nihāyetine degin<sup>5</sup> 700<sup>6</sup> mildür d̄emişler ve daḥı işbu şehriñ evleri **18**) deryā üzerindedür birbirine şandallar ile<sup>7</sup> gelürler ya'ni **19**) çırnık mişālinedür sāyebanlarla içine girerler (daḥı)

### [204a]

**1**) daḥı şehri gezüp seyrān ederler ve daḥı Venedik şehri **2**) toḫsan biñ hānedür d̄erler ve daḥı anda buçuk mil miqd̄arı ırak<sup>8</sup> **3**) bir aṭa<sup>9</sup> vardır Mīran d̄erler Venedikte ne kadar şırça **4**) işleri var ise<sup>10</sup> anda işlenür ve daḥı aḫşā-yı maḡribden **5**) Venedik arası<sup>11</sup> 2233 mil daḥı şülüş<sup>12</sup> mildür ve İslāmbol **6**) ile<sup>13</sup> Venedik arası 832<sup>14</sup> mil daḥı rub' mildür ve Mekke **7**) ile Venedik arası<sup>15</sup> 3391 mildür ve haṭṭ-ı istivādan **8**) Venedik 3000 mildür

### Budin

yüksek ȳerde bir büyük **9**) şehirdür çepçevre muḫkem hişārı daḥı vardır evvelden **10**) Engürüs tahtı idi el-ḥamdüli 'llah şimdi İslām şehri oldu<sup>16</sup> ni' meti ve meyvesi vāfirdür ve Tuna ırmağı **11**) öñinden akar ve aḫşā-yı maḡribden Budin 2800 mildür **12**) ve İslāmbol ile<sup>17</sup> Budin arası 538 mil<sup>1</sup> daḥı şülüşān **13**) mildür ve Mekkeyle Budin arası<sup>2</sup> 2174 buçuk mildür ve haṭṭ-ı **14**) istivādan Budine 3133 mil daḥı şülüş mildür

<sup>1</sup> İslāmbol ile: Koşantiniyyeyle B

<sup>2</sup> 1034: 1304 A

<sup>3</sup> m̄beyni: -A

<sup>4</sup> Cenevize degin 2900 mildür: Cenevize 2999 mildür A

<sup>5</sup> nihāyetine degin: nihāyetinde A

<sup>6</sup> 700: ȳediyüz B

<sup>7</sup> şandallar ile: şandallarla B

<sup>8</sup> ırak: -A

<sup>9</sup> aṭa: ada B

<sup>10</sup> var ise: varsa B

<sup>11</sup> arası: m̄beyni B

<sup>12</sup> şülüş: şülüşān A

<sup>13</sup> İslāmbol ile: Koşantiniyyeyle B

<sup>14</sup> 832: 732 A

<sup>15</sup> arası: m̄beyni B

<sup>16</sup> elḥamdüli 'llah şimdi İslām şehri oldu: -A

<sup>17</sup> İslāmbol ile: Koşantiniyyeyle B



### Semendire

**15)** bir<sup>3</sup> düz yerde çepçevre muhkem hişârlu<sup>4</sup> ve handağı suyuyla **16)** tolu bir ma' mür şehirdür Tuna ırmağı ve Şāve ırmağı ve Tarve **17)** ırmağı bu üç ulu şular Belğrada yakın yerde cem' olurlar **18)** dağı Semendirenün hişâri dibinden gelüp deryā gibi aqar **19)** ni' meti ve meyvesi vāfir yērdür<sup>5</sup> ve aqşā-yı mağribden Semendireye degin<sup>6</sup>

### [204b]

**1)** 2933 mil dağı şülüş mildür ve İslāmbol ile<sup>7</sup> Semendire **2)** arası 378 mil dağı üç rub' mildür ve Mekke ile Semendire **3)** arası<sup>8</sup> 2015 buçuk mildür ve haqq-ı istivādan Semendireye **4)** degin 3000 mildür

### Niş

bir gökçek şehirdür düz **5)** yērdedür içinden bir büyük ırmağ aqar köprisi dağı vardır **6)** cāmi'leri ve mescidleri ve hammāmları ve bāzārları ve ni' metleri **7)** çokdur ve ucuzluğ yērdür hişâri başkadur ve aqşā-yı **8)** mağribden Niş 3100 mildür ve İslāmbol ile<sup>9</sup> Niş arası **9)** 223 mil dağı şülüş mildür ve Mekkeyle Niş mābeyni 1860 **10)** mildür ve haqq-ı istivādan Nişe dek<sup>10</sup> 2900 mil dağı şülüşān **11)** mildür

### Alacağışār

düz yerde bir gökçek şehirdür aqar büyük **12)** şuyı vardır Morova dērler ammā bir miqdār iracağdur **13)** ve mescidleri ve hammāmları [B96b] vardır ucuzluğdur ve hişâri **14)** dağı başkadur ve bāzārları ve eṭ'imesi ve meyvesi<sup>11</sup> ziyādedür ve eṭrafında köyleri sāyir yerler gibidür<sup>12</sup> ve aqşā-yı mağribden **15)** Alacağışāra degin 3100 mildür ve İslāmbol ile<sup>13</sup>

<sup>1</sup> mil: mildür A

<sup>2</sup> arası: mābeyni B

<sup>3</sup> bir: -A

<sup>4</sup> hişârlu: hişâri A

<sup>5</sup> vāfir yērdür: vāfirdür B

<sup>6</sup> degin: -A

<sup>7</sup> İslāmbol ile: Kōstantīniyyeyle B

<sup>8</sup> arası: mābeyni B

<sup>9</sup> İslāmbol ile: Kōstantīniyyeyle B

<sup>10</sup> dek: degin B

<sup>11</sup> ve bāzārları ve eṭ'imesi ve meyvesi: ve eṭ'imesi A

<sup>12</sup> ve eṭrafında köyleri sāyir yerler gibidür: -A

<sup>13</sup> İslāmbol ile: Kōstantīniyyeyle B

Alaca- **16**) hişâr arası 234 buçuğ mildür ve Mekke ile Alacahişâr **17**) arası<sup>1</sup> 1873 mil dağı<sup>2</sup> dağı<sup>2</sup> rub<sup>c</sup> mildür ve haţţ-ı istivâdan Alaca- **18**) hişâra degin 2916 mil dağı<sup>3</sup> şülüşân mildür mildür

### Nigbolı

**19)** bir kiçirek şehirdür içecek şuları çeşmeler şuyıdur câmi<sup>c</sup>

### [205a]

**1)** ve mescidleri ve bazarları dağı vardır ni<sup>c</sup> meti ve meyve- **2)** si vâfirdür ve aqşâ-yı mağribden Nigbolı 3200 mildür **3)** ve İslâmbol ile<sup>4</sup> Nigbolı arası<sup>5</sup> 276 mil dağı şülüşân mildür ve Mekkeyle Nigbolı mabeyni 2900<sup>6</sup> mildür ve haţţ-ı **4)** istivâdan Nigbolı 2900 mildür

### Sarây

bir büyük şehirdür **5)** ortasından bir büyük şü aqar câmi<sup>c</sup> leri ve mescidleri **6)** ve hammâmları dağı vardır üzerinde bir yüce tağ vardır **7)** qarı eksük olmaz hişârı başkadur aqşâ-yı mağribden **8)** Sarây arası<sup>7</sup> 3200 mildür ve İslâmbol ile<sup>8</sup> Sarây arası **9)** 310 mildür ve Mekke ile Sarây mabeyni 3064 buçuğ mildür ve haţţ-ı istivâdan Sarâya degin 3066 mil **10)** dağı şülüşân mildür<sup>9</sup>

### Silistre

bir şehirdür ki Tuna ırmağı **11)** öñinden geqer hişârı dağı vardır ni<sup>c</sup> meti ve meyvesi ziyâde- **12)** dür<sup>10</sup> mescidleri ve câmi<sup>c</sup> leri dağı vardır ve uğraq **13)** yerdür ve dağı Silistrenüñ aţvel-i nehârı on beş sâ<sup>c</sup> at **14)** ve dört derecedür şabâhdan öylesi yedi sâ<sup>c</sup> at **15)** ve toquz<sup>11</sup> buçuğ derecedür ve öyleden ikindüsi dört sâ<sup>c</sup> at ve bir buçuğ derecedür<sup>1</sup> ve

<sup>1</sup> arası: mabeyni B

<sup>2</sup> dağı: ve B

<sup>3</sup> dağı: ve B

<sup>4</sup> İslâmbol ile: Qostantiniyyeyle B

<sup>5</sup> arası: mabeyni B

<sup>6</sup> mil dağı şülüşân mildür ve Mekkeyle Nigbolı mabeyni 2900: -A

<sup>7</sup> arası: -B

<sup>8</sup> İslâmbol ile: Qostantiniyyeyle B

<sup>9</sup> Mekke ile Sarây mabeyni 3064 buçuğ mildür ve haţţ-ı istivâdan Sarâya degin 3066 mil 10) dağı şülüşân mildür: Mekke ile Sarây arası 3066 mil dağı şülüşân mildür A

<sup>10</sup> ziyâdedür: ziyâde vâfirdür B

<sup>11</sup> toquz: -A

ikindüden ğurūba degin üç buçuĸ **16)** sâ' atden buçuĸ derece artucaĸdur ve hişşe-i şafaĸı iki sâ' at **17)** dört derecedür ve hişşe-i fecri iki buçuĸ sâ' atden iki **18)** derece artucaĸdur ve daĸı bunun öylesi dâ'imâ Kefe öyle- **19)** sinden toĸuz derece sonra olur ve Erc öylesi Silistre öylesinden<sup>2</sup> üç sâ' at ve üç buçuĸ derece öñürdi olur

### [205b]

**1)** ve Kefenüñ tülü'ı **[B97a]** İslāmbol<sup>3</sup> tülü'ından on üç buçuĸ<sup>4</sup> derece **2)** öñürdi olur ve ğurūbı aţvel-i eyyāmda altı buçuĸ derece **3)** öñürdi olur ve aĸşā-yı maĸribden Silistre 3400 **4)** mildür ve İslāmbol ile<sup>5</sup> Silistre arası 494 mildür ve **5)** Mekke ile Silistre arası<sup>6</sup> 1718 mil daĸı üç rub' mildür **6)** ve ĸaţı-ı istivādan Silistreye degin 2900 mildür

### 7) Kefe

kāfuñ ve fānuñ fethasıyla āĸiri elif-i maĸşüredür<sup>7</sup> çepçevre hişşarlı bir şehirdür Ķara deniz kenārında **8)** ulu iskeledür Sinobun ĸarşusudur ziyāde şovuĸı **9)** ve kışı olur ki vaşfa gelmez ekşer eţ'imesi<sup>8</sup> ziyāde ucuzluĸ olur **10)** ve Kefenüñ aţvel-i nehārı on beş buçuĸ sâ' atdür şabāĸdan **11)** öylesi yēdi sâ' atden on bir buçuĸ derecedür ve öyle **12)** ile ikindü mābeyni dört sâ' at ve iki buçuĸ derecedür **13)** ve ikindüden ğurūba degin üç buçuĸ sâ' atden bir buçuĸ derece **14)** artucaĸdur hişşe-i şafaĸı iki sâ' at ve on buçuĸ dereceden **15)** artucaĸdur hişşe-i fecri üç sâ' at ve beş buçuĸ<sup>9</sup> derecedür **16)** ve Kefenüñ öylesi Silistre öylesinden toĸuz derece **17)** öñürdi olur ve Silistrenüñ öylesi Venedik öyle- **18)** –sinden bir sâ' at ve iki buçuĸ derece öñürdi olur **19)** ve aĸşā-yı maĸribden Kefe 4000 mildür ve İslāmbol ile<sup>10</sup>

### [206a]

**1)** Kefe arası 567 mil<sup>11</sup> daĸı üç rub' mildür ve Mekkeyle **2)** Kefe arası<sup>1</sup> 1647 mil<sup>2</sup> daĸı üç rub' mildür ve ĸaţı-ı **3)** istivādan Kefeye degin<sup>3</sup> 3033 mil daĸı şülüş mildür<sup>4</sup>

<sup>1</sup> ve öyleden ikindüsü dört sâ' at ve bir buçuĸ derecedür: -A

<sup>2</sup> toĸuz derece sonra olur ve Erc öylesi Silistre öylesinden: -A

<sup>3</sup> İslāmbol: Ķoşantiniyye B

<sup>4</sup> buçuĸ: -A

<sup>5</sup> İslāmbol ile: Ķoşantiniyyeyle B

<sup>6</sup> arası: mābeyni B

<sup>7</sup> kāfuñ ve fānuñ fethasıyla āĸiri elif-i maĸşüredür: -A

<sup>8</sup> ekşer eţ'imesi: -A

<sup>9</sup> buçuĸ: -A

<sup>10</sup> İslāmbol ile: Ķoşantiniyyeyle B

<sup>11</sup> mil: mildür A

### Belencer

bānuḡ ve lāmuḡ **4)** ve cimūḡ fetḡasıyladur āḡiri sākin ra iledür Etil daḡı dērler<sup>5</sup> dār-ı mülk-i ḡazerdür bir büyük ma‘mūr ṡehirdür **5)** ṡuları çoḡdur öḡinden bir ırmaḡ aḡar Nūṡirevān kendi<sup>6</sup> yapmıṡdur **6)** dērler ve aḡṡā-yı maḡrībden Belencer 5022 mil daḡı rub‘ **7)** mildür ve İslāmbol ile<sup>7</sup> Belencer arası 1268 mil daḡı üç **8)** rub‘ mildür ve Mekke ile Belencer [**B97b**] arası<sup>8</sup> 1924 buḡuḡ mildür ve ḡaṡṡ-ı **9)** istivādan Belencere deḡin<sup>9</sup> 3100 mildür

### Özkend

Tatar ṡehirlerinden- **10)** –dür eṡ‘imesi vāfirdür ve aḡṡā-yı maḡrībden Özkend 6188 **11)** mil<sup>10</sup> daḡı üç rub‘ mildür ve İslāmbol ile<sup>11</sup> Özkend arası **12)** 2064 buḡuḡ mildür<sup>12</sup> ve aḡṡā-yı maḡrībden ve Mekke ile Özkend **13)** mābeyni 2062 buḡuḡ mildür<sup>13</sup> ve ḡaṡṡ-ı istivādan Özkend **14)** arası<sup>14</sup> 2933 mildür

### Erc<sup>15</sup>

ve aḡṡā-yı maḡrībden Erc 6622 **15)** mil daḡı rub‘ mildür ve İslāmbol ile<sup>16</sup> Erc 2384 buḡuḡ **16)** mildür ve Mekke ile Erc arası<sup>17</sup> 2354 buḡuḡ<sup>18</sup> mildür ve ḡaṡṡ-ı **17)** istivādan Erce deḡin 3000 mildür

### Bēṡ Balḡ

<sup>1</sup> arası: mābeyni B

<sup>2</sup> mil: mildür A

<sup>3</sup> Kefeye deḡin: Kefe A

<sup>4</sup> mil daḡı ṡülṡ mildür: mildür A

<sup>5</sup> āḡiri sākin rā iledür etil daḡı dērler: -A

<sup>6</sup> kendi: -A

<sup>7</sup> İslāmbol ile: Ḳoṡtaṡtiniyyeyle B

<sup>8</sup> arası: mābeyni B

<sup>9</sup> deḡin: -A

<sup>10</sup> mil: mildür A

<sup>11</sup> İslāmbol ile: Ḳoṡtaṡtiniyyeyle B

<sup>12</sup> Özkend arası 2064 buḡuḡ mildür: Özkend 2933 mildür A

<sup>13</sup> ve aḡṡā-yı maḡrībden ve Mekke ile Özkend 13) mābeyni 2062 buḡuḡ mildür: -B

<sup>14</sup> Özkend arası: Özkende deḡin B

<sup>15</sup> Erc..... ve aḡṡā-yı maḡrībden: B nüshasında boşluk var. A nüshasına eksik geḡirilmiş.

<sup>16</sup> İslāmbol ile: Ḳoṡtaṡtiniyyeyle B

<sup>17</sup> arası: mābeyni B

<sup>18</sup> buḡuḡ: -A

Tatar **18)** şehirlerindendir ni<sup>c</sup> meti boldur ve aqşā-yı mağribden Bêş Balıĝ **19)** 6733 mil daĝı şülüş mildür İslāmbol ile<sup>1</sup> Bêş Balıĝ

### [206b]

1) arası 2448 mil daĝı üç rub<sup>c</sup> mildür ve Mekke ile Bêş **2)** Balıĝ arası<sup>2</sup> 2448 mil daĝı üç rub<sup>c</sup> mildür ve ĥaṭṭ-ı istivādan **3)** Bêş Balıĝa gelince 3055 buçuk mildür

### Qaraqum

kafla ranuĝ fetħasıyla şonra kafuĝ zammesiyle ve vavuĝ şükūnyladur āhirinde mimdür<sup>3</sup> Tatar şehirlerinden- **4)** dür ve nihāyetidür meşhūr şehridür kâ<sup>c</sup>ide-i ĥāqandur eṭrāfi **5)** Moĝal şehirleridür ve aqşā-yı mağribden Qaraqum 7000 mildür **6)** ve İslāmbol ile<sup>4</sup> ile<sup>4</sup> Qaraqum arası 3627 buçuk mildür ve Mekke **7)** ile Qaraqum arası<sup>5</sup> 2618 buçuk mildür mildür ve ĥaṭṭ-ı istivādan **8)** Qaraqum 3066 mil daĝı şülüşān mildür

### Ĥan Balıĝ

āhiri kafladur<sup>6</sup> bir büyük **9)** şehirdür ĥalkı ziyāde çoĝluĝdur tācirleri daĝı ziyādedür **10)** ekser ĥalkı ĥiṭā cinsindendir ve bu vilāyetde gūmiş ma<sup>c</sup>deni daĝı **11)** vardur ve aqşā-yı mağribden Ĥan Balıĝ 7600 mildür ve **12)** İslāmbol ile<sup>7</sup> Ĥan Balıĝ 3030 mildür ve Mekke ile Ĥan **13)** Balıĝ mābeyni<sup>8</sup> 3006 mil<sup>9</sup> daĝı şülüşān mildür ve ĥaṭṭ-ı istivādan **14)** Ĥan Balıĝa degin 3066 mil<sup>10</sup> daĝı şülüşān mildür

### 15) Erkeşye<sup>11</sup>

<sup>1</sup> İslāmbol ile: Qoşantiniyyeyle B

<sup>2</sup> arası: mābeyni B

<sup>3</sup> kafla ranuĝ fetħasıyla şonra kafuĝ zammesiyle ve vavuĝ şükūnyladur āhirinde mimdür: -A

<sup>4</sup> İslāmbol ile: Qoşantiniyyeyle B

<sup>5</sup> arası: mābeyni B

<sup>6</sup> āhiri kafladur: -A

<sup>7</sup> İslāmbol ile: Qoşantiniyyeyle B

<sup>8</sup> mābeyni: -A

<sup>9</sup> mil: mildür A

<sup>10</sup> mil: mildür A

<sup>11</sup> Erkeşye: Erkeşye-i ĥaqān B

[B98a] bir mu'azzam şehirdür dār-ı mülk-i Erkeşdür Sedd-i ye'cüc 16) me'cuce yaqın olanlardandır Türk tã'ifesinden bir 17) cinsdür başları büyük yüzleri enlü gözleri kiçirek saçları 18) çok ħarb u kıtāl ehlidür ve ziyāde bahādırlardur ol diyārın 19) seddidür tā Ye'cüc me'cüc Seddine varınca ekşer at etlerini

[207a]

1) yerler koyun etini yemezler tatlu şuları dağı vāfirdür<sup>1</sup> andan içerler 2) ve işbu şehriñ öylesi<sup>2</sup> İslāmbol<sup>3</sup> öylesinden yedi 3) sâ'at ve beş derece öñürdi olur ve mağribde olan 4) Sūs-ı aqşā öylesinden on sâ'at ve dört buçuk derece 5) öñürdi olur ve aqşā-yı mağribden Erkeşyeye<sup>4</sup> 10666 6) mil dağı şülüşān mildür ve İslāmbol ile<sup>5</sup> Erkeşye arası 7) 5053 mil dağı şülüşān mildür ve Mekkeyle Erkeşye mābeyni 8) 5194 buçuk<sup>6</sup> mildür ve ħaṭṭ-ı istivādan Erkeşyeye degin 9) 2777 mil dağı üç rub' mildür

**Sedd-i ye'cüc me'cüc**

evvelā 10) Ye'cüc me'cüc yerleri bir tağdur ki çepçevre bunları 11) ihāta eylemişdür ol tağa Kırnāb dērler bir tağdur ki her 12) tarafı hemān dīvār gibi toğridur hiç kimse üzerine çıkmağa 13) kâdir degüldür ve üzerinden ħarı yaz u kış eksük olmaz 14) biribiri üzerine eskiden eskiye kalmışdur ve dağı ol 15) tağun devesinde hiç bulut eksük degüldür zūlmāt deñizinden 16) tā ma' mürenünj āħirine varınca ol bulut gezer yörir bir kimse 17) yoğdur ki anuñ üzerine çıkmış ola üzerinde ne vardur 18) göre ve dağı işbu tağun ardında Ye'cüc me'cüc 19) şehirlerinden şehirler vardur ki 'adedini kimse bilür degüldür

[207b]

1) ve işbu tağda büyük yılanlar ve ??<sup>7</sup> vardur dērler ve dağı 2) vaqt oldı ki ba'zı kimse işbu tağa çıkmak istedi ol tağun<sup>8</sup> 3) ötesinde ne vardur göre [B98b] varup çıkmadı dönmek 4) dağı mümkün olmadı helāk oldı gitdi bu dağı vāķi' 5) oldı dērler ki biñde biri

<sup>1</sup> vāfirdür: vardur B

<sup>2</sup> öylesi: öylesi vaqtı B

<sup>3</sup> İslāmbol: Kıstañtiniyye B

<sup>4</sup> Erkeşyeye: Erkeşyeye degin B

<sup>5</sup> İslāmbol ile: Kıstañtiniyyeyle B

<sup>6</sup> buçuk: -A

<sup>7</sup> ve ??: -A

<sup>8</sup> ol tağun: -A

ķurtulmaķ olmadı ol **6)** ķurtulan<sup>1</sup> műyesser olan<sup>2</sup> kimse gelűp ĥaber v Erdi ki iřbu **7)** taęun ardında bir bűyűk od yanar g Erdm d ddi **8)** ve daęı Ye'cűc ve me'cűc iki ķarındařlardur Yafeř **9)** oęlanlarındandır d Erler űremiřler gitmiřlerdűr deryada **10)** okluķ t a'ifedűr anlardan birisi olmez t a řulbinden bię **11)** erkek dűnyaya gelmeyince ki kűllisi silaę g tűrűp **12)** muĥarebeye yaraya ve daęı ĥayvānātdan vaĥřilerden ne **13)** bulurlarsa yerler gerek fil gerek ĥınzir gerek ĥayri **14)** her neyise hep bulduķlarını yerler ve kendűlerden kim olursa **15)** anı bile yerler ve daęı etrafında olanları varurlar ĥaret **16)** eylerler nece řehirleri ĥarāb eylemiřlerdi t a<sup>3</sup> İskender-i Zű'l-ķarneyn **17)** anlara gelinceye deęin ĥalleri buydı vaķtā ki İskender anlarıę **18)** yerlerine geldűęi vaķtın ol yerię ĥalkından řaliĥ ve **19)** műtedeyyin kimseler ve ķabā'il-i keřire İskendere gelűp Ye'cűc

### [208a]

**1)** ve me'cűc műfsid ķavmdűr bizűm yař ĥařıllarımızı yerler **2)** ve ķurusını g tűrűrler giderler ve ehil evlādumuzu öldűrűrler **3)** ve daęı memleketlerde ve řehirler(de) ve çevrede olanlara iřler **4)** iřledűklerini hep beyān eylediler ve anlarıę mezhebsűzlűklerini **5)** ve yaramazlıķlarını ve yaramaz iřler iřledűklerini hep řehadet **6)** eylediler ve daęı İskendere d Ediler ki elűműzden geleni biz saęa **7)** ĥarc v erevűz<sup>4</sup> ve her ne ne ise mālumuzdan v erűp dirię etmezűz **8)** d Ediler sen anlar ile bizűm aramızda bir sed Edesin ki anlara **9)** ol sed māni' ola ' aciz olalar biz anlarıę řerrinden emin **10)** olavuz d Ediler İskender daęı bunlara d ddi ki Ĥaķ **11)** celle ve ' alā baęa řol ķadar iķtidār v Erdi ki sizűn mālűnuzda **12)** benűm iĥtiyācum yoķdur **[B99a]** hemān sizden murād olınan budur ki **13)** tařlar ve baķırlar ve deműrler ĥazır Edesiz ben varayım ol **14)** ķavmi bir g oreyim bileyin ne ķavmdűr d eyűp sordı ol **15)** ķavműn bilādlarınuę ortasına vardı g Erdi ki **16)** bunlar bir bűyűk okluķ t a'ifedűr ki beyān olunursa **17)** s űz uzanur gider ve bunlarıę ekřerinűn boyları **18)** űcer ķarıřdan artuķ degűller<sup>5</sup> yűzleri g āyetle degirmi řaĥları daęı **19)** vardur ķuř yűņine beņzer ve ķulaķları daęı degirmi-

### [208b]

<sup>1</sup> ol ķurtulan: ol ķurtulmaķ A

<sup>2</sup> műyesser olan: -B

<sup>3</sup> t a: -A

<sup>4</sup> ĥarc v erevűz: ĥarc A

<sup>5</sup> ķarıřdan artuķ degűller: ķarıřdur A

1) dūr rāst omuzlarına ênmişdür ve ba' zılar dêyişlerine 2) göre iki büyük kulaqları vardır ki birisin örtünürler 3) ve birisin dôşenürler dêrler ve barmaqlarında<sup>1</sup> yırtıcılar kıynacı gibi kıynaqları 4) vardır uzuvları dağı vardır ve levnlerin kimisi ağdur 5) ve kimisi kızıldur ve ba' zılar başdan ayağa ênince řayvānlar gibi 6) kıllulardı dêmişler ve sözleri şıklık āvāzı gibidūr ve 7) bunların içinde fāhiş<sup>2</sup> zinālar çok olur ya' nī řayvānlar gibi erleri 8) ' avratlarına<sup>3</sup> şarışurlar her ne yerde olursa olsun 9) ve dağı şehirlerinde ve memleketlerinde ağaçlar ve yemişler ve şular 10) çokdur ve dört ayağlu řayvānāt dağı çokdur illā bu kadar 11) vardır ki şarı ve şovuğı ziyāde şehirlerdür yaz u kış- 12) da dā'imā şarı eksük olmaz çün Zü'l-şarneyn anları 13) gördi dönüp ol iki řađuņ arasını fıkr eyleyüp 14) ol seddūņ bünyādını kıyās eyledi buyurdı şazdılar tā 15) aña değin ki řu çığdı andan içini şaşla şoldurdılar 16) anuņ üzerine erimiş bağır döktiler şaynadı řoņdı 17) bir tamar gibi oldu ve ba' zı rivāyetçe ne kadar üstāzlar ve bennālar 18) var ise<sup>4</sup> cem' eyledi odun demūr getirüp bir řat 19) odun ve bir řat demūr dôşediler aña değin ki ol iki

[209a]

1) řađuņ yuşarusına çığup berāber oldu andan emr 2) eyledi aña od urdılar körükleriyle yağdılar tā ki ol 3) demūr şaynayup kıpkızıl oldu Zü'l-şarneyn dêdi ki erimiş 4) bağırını getiruņ geturdiler ol şaynamış demürle řařuņ 5) üzerine döktiler eyitdi demürle [B99b] bağırını şaynatdı muşkem 6) dutdı şöyle ki bir yol řara ve bir yol kızıl riştım 7) oldu şazmağa ve delmege dağı imkān yoğidi 8) elli zira' ol seddūņ eni ve elli zira' dağı yüceligi 9) vardı yuşarusına çığup berūsine aşılmağ<sup>5</sup> mümkün 10) degüldi yüceliginden ve hem şayıncağlığından<sup>6</sup> ki ol yerde 11) el ayađ ildürecek nesne yoğidi ve řāyet şatılığından 12) aşağısından delmezlerdi ammā kaçan ki kıyāmet řarīb olup 13) çıkaçağ vađt gele ol sed Hāđ Ta' ālā emriyle pāre pāre 14) olup yere berāber olsa gerekdür tā gelüp çığalar şöyle ki 15) Hāđ Ta' ālā muşadder kılmışdur hep yerine gelse gerekdür pes 16) imdi vađtā ki İskender bunu tamām eyledi bunun üzerine 17) nece zamān geçüp řulefādan emirü'l-mü'minīn Vāřık bi'llah zamānına 18) gelince bunun bir tercemānı var idi<sup>7</sup> Selāmetü't-tercemān 19) dêrlerdi çok dil bilür kimseydi İskender yapduğı

<sup>1</sup> ve barmaqlarında: -A

<sup>2</sup> fāhiş: -A

<sup>3</sup> erleri ' avratlarına: erkekleri dişilerine B

<sup>4</sup> var ise: varsa B

<sup>5</sup> aşılmağ: İşlemek A

<sup>6</sup> şayıncağlığından: şayıncağlığından A

<sup>7</sup> var idi: vardı B



## [209b]

1) seddi görmüştü pes emirü 'l-mü'minîn Vâşık bi'llah ol 2) Selâmet-i Tercemânı ol yere göndermege emr eyledi ki vara 3) ol seddi şahihçe keyfiyyetini ve haqîkatini<sup>1</sup> göre de gele haber vere pes 4) öyle olduğı taqdîrce dağı buyurdu kendü halkından 5) elli kimse ile bile gide ve dağı bunlara beş biğ dinâr 6) vèrdi ki her birisine beşer biğ dirhem olur azık 7) edineler ve on biğ dirhem dağı tercemâna vèrdi ve dağı 8) katırlar vèrdi ki azık ve şu götürmeğiçün ve ol tercemân 9) dağı ol tercemân dağı ol elli kişiyle gitdiler anlar haber 10) vèrdiler ki iki yıl dört aydan sonra Ermeniyeye 11) begi İshâk oğlu İsmâ' ile erişdik dediler halkınun 12) mektûbını aña vèrdik bize ikrâm ü 'izzet eylediler ve dağı 13) bize kulağuz koşup mektûbla bile mülk-i Serîre erişdik 14) ol dağı kulağuz koşup mektûbla bile<sup>2</sup> tâ Sincar şehirlerine 15) iletdiler ol memleket bir<sup>3</sup> uzun uzak memleket imiş 16) çirkîn çoğulu çoğulu on günde andan<sup>4</sup> gücle [B100a] çıka bildik hiç çoğusu bizden 17) gitmedi ol râyihadan helâk ola yazduğ andan sonra 18) oradan geçdik harâb olmuş şehirlere uğraduğ ki İskender 19) seddi yapmazdın evvel ye'cüc ve me'cüc harâb êtdükleri

## [210a]

1) şehirlerden ne kimse var ve ne ot ki tavarlarımız yeye 2) ol şehirleri bir ayda geçe bildik andan sonra sedd olan 3) tağa yakın ba'zı hisârlara erişdik halkı 'Arabî ve Fârsî 4) söyleşürler ol yerde bir mu'azzam şehir vardur ki pâdişâh 5) hâkan-ı Engü<sup>5</sup> dèrler halkı müselmânlar ve bahâdırlardur nète ki 6) yukaruda hâkan zıkr olmuşdur pes bizüm ahvâlümüz şordılar 7) ne kimesnelersiz biz dedik müselmânların halîfesi emîr- 8) ü 'l-mü'minîn gönderdi bizi ki varavuz<sup>6</sup> ol seddi görevüz<sup>7</sup> 9) dedik anlar bizi pâdişâhlarına iletdiler pâdişâhları 10) dağı şordı aña dağı cevâb vèrdik bizüm emirü 'l-mü'minîn 11) dilegümüzü ta'accüb eylediler bilmediler ki emirü 'l-mü'minîn kimdür 12) ve dağı işbu şehirden ol seddi altı mil miqdârı ırak 13) idi andan gitdik anlardan nète kimseler bile gitdiler tâ iki 14) tağun ortasında bir büyük kapuya erişdük ki ol 15) kapunun eni yüz elli zirâ' idi bu kapunun içinde bir 16) demür kapu dağı vardı ki uzunı elli zirâ' dı ve dağı 17)

<sup>1</sup> keyfiyyetini ve haqîkatini: keyfiyyeti A

<sup>2</sup> bile: -A

<sup>3</sup> bir: -A

<sup>4</sup> çirkîn çoğulu on günde andan: çirkîn çoğular andan A

<sup>5</sup> hâkan-ı Engü: hitem??-i hâkan-ı Engü

<sup>6</sup> varavuz: varayuz A

<sup>7</sup> görevüz: göreyüz A

işbu kapunun iki tarafında iki süsi vardır bu süsün<sup>1</sup> eni yigirmi **18)** beş zirâ<sup>c</sup> dı ve yüksekliği elli zirâ<sup>c</sup> dı ve dağı bu **19)** kapunun üzerinde bir kal<sup>c</sup> a gibi yapılmış nesne vardır ki

[210b]

1) her kapu üzerinde bekciler oturacak yerler var idi ol 2) kal<sup>c</sup>anın uzunı<sup>2</sup> yüz yigirmi zirâ<sup>c</sup> dur ve bunun yukarısında 3) demürden iki kat şerefeler var her şerefenün bir tarafında demürden 4) iki boynuz gibi uzanmışdur ol bir şerefeye varınca biri- 5) birine muttaşıldur ve dağı demür kerpicle yapılmışdur her<sup>3</sup> kerpice 6) tucla eriyüp kaynamışdur yek-pâre gibi belürsüz olmuşdur 7) ve dağı ol seddün kapusunun iki kanadı var idi 8) her kanadının eni elli zirâ<sup>c</sup> ve kalınlığı beş zirâ<sup>c</sup> dı ve 9) dağı ol [B101a]<sup>4</sup> iki kanat<sup>5</sup> kapunun ökceleri bir tağ gibi nesne üzerinde 10) тұrurđ ve dağı kapunun demürden kilidinün uzunı 11) yedi zirâ<sup>c</sup> idi ve kalınlığı bir zirâ<sup>c</sup> dı ve kilidlenecek 12) yerinün yerden yukaru yüksekliği yigirmi beş zirâ<sup>c</sup> dı 13) ve kilidden beş zirâ<sup>c</sup> yukaru bir kilid dağı ki<sup>6</sup> ol bir kilidden 14) beş zirâ<sup>c</sup> uzun bunun üzerinde bir miftâh ki bir halka- 15) da zencirle aşılış тұrur<sup>7</sup> ol miftâhun uzunı bir buçuk 16) zirâ<sup>c</sup> idi işbu miftâhun demürden on iki dişi 17) vardı her dişi bir havân destesinden yoğunı<sup>8</sup> ve dağı 18) kapusunun aşğa<sup>9</sup> eşigi demürden demürden idi uzunı yüz 19) zirâ<sup>c</sup> idi yan surlarının içi ??? yakın ucları görünmez idi<sup>10</sup> ve dağı ol sedde yakın olan hişârın

[211a]

1) halkı begleriyle her cum<sup>c</sup> a güninde cem<sup>c</sup> olup atlara binerler 2) ve ellerinde demürden çomaqlarla varurlar ol seddün 3) kapusunun öğine gelürler ol kapunun kilidini üç 4) kerre ol demürden çomaq ile ururlar dağı kapunun 5) ardından ye<sup>c</sup>üc ve me<sup>c</sup>üc seslerini işidürler bilürler ki 6) taħkiķ anlar hıfz olunmışdur ve ol halk gelen halk dağı bir uğurdan demür çomaqlarıla ol kilidi ururlardı<sup>11</sup> kulaqlarını 7) kapuya ururlar anlarun

<sup>1</sup> bu süsün: -A

<sup>2</sup> uzunı: uzunluğı B

<sup>3</sup> her: meger B

<sup>4</sup> B nüshasında 100b sayfası boş bırakılmış. Metin 101a ile devam ediyor.

<sup>5</sup> iki kanat: -A

<sup>6</sup> dağı ki: -A

<sup>7</sup> aşılış тұrur: aşılış durur B

<sup>8</sup> yoğunı: yoğun idi B

<sup>9</sup> aşğa: aşığı A

<sup>10</sup> yan surlarının içi ??? yakın ucları görünmez idi: -A

<sup>11</sup> gelen halk dağı bir uğurdan demür çomaqlarıla ol kilidi ururlardı: -A

seslerini işitmegiçün pes **8)** kapunun ardından ra' d āvāzı gibi āvāzlar işidürler **9)** anda anlarlar ki içerüde ziyāde halk vardır her cum' a **10)** günü ' ādetleri budur<sup>1</sup> ve dağı işbunun yakınında bir **11)** hişārcuğ vardır eni ve uzunı on zīrā' dur ve dağı **12)** kapusunun iki cānibinde iki hişāri dağı vardır **13)** her hişārunun eni ve uzunı ikişer yüz zīrā' dur ve işbu **14)** iki hişārunun ortasında şuyı tatlu bir bıñar var- **15)** dur ve işbu iki hişārun birisinde seddi binā **16)** étdükleri vaqtın kalan binā āletlerini ki demürden kepçe ve **17)** demürden kazğan<sup>2</sup> gibi dağı ğayri ne var ise<sup>3</sup> ba' zısın<sup>4</sup> **18)** içindedür ve dağı işbu hişārin içinde bölmeler<sup>5</sup> **19)** eylemişlerdür her bölmede [B101b] dört kazğan<sup>6</sup> durur her bir kazğan<sup>7</sup>

### [211b]

**1)** şabuncılar kazğanınca<sup>8</sup> vardır ve ol bir hişārin içinde **2)** demürden kerpicer ki kalmışdur anda tırurdu şöyle **3)** ki ol demür kerpicer masatlanduğundan<sup>9</sup> birbirine yapışmışdı ve her kerpiciün<sup>10</sup> **4)** uzunı bir bucuğ zīrā' idi ve eni bir zīrā' idi ve kalınlığı **5)** iki qarış idi ve dağı ol hişārlar ve kapuları her neyise şanasın<sup>11</sup> şimdi **6)** yapılmış gibi idi<sup>12</sup> pes Selāmetü't-Tercemān dēdi ki ben anlara **7)** şordum ki ye'cüc ve me'cüc tā'ifesinden hiç kimse **8)** gördüğüz mi anlar dēdiler bir vaqtda işbu kapu üzerinde **9)** olan hişārin şerefesi üzerine anlardan çokluk **10)** kimse çıkdılar bir muhkem yavuz yel çıkup bunlardan üçünü **11)** berü tarafa atdı gördik anların boyı iki bucuğ qarışdur **12)** ve tırnaqları yerinde çengelleri varıdı ve azu dişleri **13)** var idi yırtıcı cānavarlar dişi gibi kaçan bir nesne yēseler **14)** çeynedükleri işidilürdi ya' nī berk berk çeynerlerdi **15)** ve dağı kulaqları büyük idi birisini döşenüp ve biri- **16)** sini (birisini) örtünmek mümkün idi pes Selāmetü't-Tercemān **17)** işbu şıfatların götürisini ne gördiyse ve ne işitdiyse<sup>13</sup> cümlesini yazdı **18)** dağı dönüp zamānla Bağdāda geldi ba' zılar Semerķand **19)** yolından on sekiz ayda Bağdāda geldi dēmişler her kanķısı ise<sup>14</sup>

<sup>1</sup> budur: bunun üzerinedür B

<sup>2</sup> kazğan: kazan B

<sup>3</sup> var ise: varsa B

<sup>4</sup> ba' zısın: onun A

<sup>5</sup> bölmeler: bölmecükler B

<sup>6</sup> kazğan: kazan B

<sup>7</sup> kazğan: kazan B

<sup>8</sup> kazğanınca: kazanınca B

<sup>9</sup> masatlanduğundan: -A

<sup>10</sup> kerpiciñ: kerpiç A

<sup>11</sup> her neyse şanasın:-A

<sup>12</sup> yapılmış gibi idi: yapılmışa benzerdi B

<sup>13</sup> ve ne işitdiyse: -A

<sup>14</sup> kanķısı ise: kanķısıysa B

## [212a]

1) gelüp hâlifeye haber vèrdi ve dağı 'ulemâdan ba'zı dèdiler 2) ki taḥḳîkâ ye'cüc ve me'cüc yèdükleri ejderhâ etidür ki 3) bahâr aylarında her yıl deryâdan bulut alur dağı getürür Allah 4) Ta'âlânun emriyle bunların yèrine birağur bunlar dağı yèrler 5) vaqtâ ki eyyâmından geçse ya'nî ejderhâ gelecek vaqt 6) geçse gelmese ol vaqt anlar dağı yağmur yağduğunu isterler 7) nète ki âdem oğlanı yağmur istedikleri gibi ve bu dağı ittifâkî 8) vâkî' olmuşdur Kazvinî hikâyet eyledi ki taḥḳîkâ ye'cüc 9) me'cüc şehirlerinün içinde bir ırmağ vardır Mişher dèrler 10) anun dibini hiç kimse [B102a] bilmez dèrler ziyâde derindür 11) kaçan ye'cücle me'cüc biribiriyle harb u kıtâl eyleseler 12) her kaçkısı gâlib olursa anları dutarlar dağı ol ırmağın içine birağurlar pes büyük kuşlar ki<sup>1</sup> yukarı tağların kovuğlarında kovuğlarında olurlar<sup>2</sup> oradan 13) onların atladığını bilürler ve görürler dağı şu anları aşağıya<sup>3</sup> 14) baturmadın erişürler şulardan anları kıparlar alur gerü yukarıya dek giderler<sup>4</sup> giderler<sup>4</sup> 15) ve dağı işbu tağın ötesinde 16) Allah Ta'âlânun kudretiyle dâ'imâ bir muḥkem od yanar<sup>5</sup> dèrler 17) ve dağı işbu ye'cüc ve me'cüc seddinün ötesinde 18) maḥlûkatdan hiç kimse yokdur dèrler hemân baḥr-i muḥîte ulaşığdur 19) demişler baḥr-i muḥît ki baḥr-i zulmât dèdikleridür nète ki deryâlarda

## [212b]

1) zıkr olunmuşdur nazâr olına

## İklîm-i sâbi'

işbu iklîm-i sâbi'unun 2) evvelinde aṭvel-i nehâr on beş sâ'at ve on bir dereceden 3) artucağdur Portağal<sup>6</sup> böyle olduğı gibi ve dağı işbu iklîmün vasaṭında ve eṭvâl-i nehâr on altı sâ'at olur Beç böyle olduğı gibi ve dağı<sup>7</sup> bu iklîmde 4) on tağ ve kırk ırmağ ve biñ päre päre şehir vardır dèrler 5) bunların yigirmi ikisi ulu şehirdür ekşer halkının levni 6) şaru olur ve bu şehirlerden sekiz şehir alınıp hâşşalarıyla 7) ve bu d-ı mesâfeleriyle geçenler

<sup>1</sup> gâlib olursa anları dutarlar dağı ol ırmağın içine birağurlar pes büyük kuşlar ki: -A

<sup>2</sup> kovuğlarında olurlar: boşluk A

<sup>3</sup> aşağıya: aşağıya A

<sup>4</sup> kıparlar alur gerü yukarıya dek giderler: kıparlar yukarı tağlara yemeğe giderler A

<sup>5</sup> yanar: -B

<sup>6</sup> Portağal: boşluk B

<sup>7</sup> işbu iklîmün vasaṭında ve eṭvâl-i nehâr on altı sâ'at olur Bec böyle olduğı gibi ve dağı: -A

gibi yazılıp beyân olındı **8)** ol sekiz şehr bunlardır Periş Dâr-ı mülk-i Efrense **9)** [B102b] Beç Şuçav Dâr-ı mülk-i Kıra Boğdan Aqça Kermân **10)** Azaq Çerkes Abaza Bulgar pes imdi evvelâ

### 11) Periş<sup>1</sup>

dâr-ı mülk-i Efrensedür bir büyük mu'azzam şehirdür çevresi hişârludur üstinden bir büyük şu aqar ni' meti bol yêrdür deryâdan ırâqdur ve dağı bu şehriñ aţvel- nehârı on bês sâ' at ve on iki derece olur ve aqşer-i nehârı<sup>2</sup> **12)** sekiz sâ' at ve üç derece olur ve şabâhdan **13)** öylesi aţvel-i eyyâmda<sup>3</sup> sekiz sâ' atden buçuq derece eksük **14)** olur öyleden ikindüsi dört sâ' at ve üç buçuq **15)** dereceden artucaq olur ve ikindüden ğurûba üç **16)** sâ' at ve on dereceden artucaq olur ve hişşe-i şafağı üç sâ' at olur ve hişşe-i fecri<sup>4</sup> **17)** dört sâ' at ve bir dereceden artucaq olur ve dağı **18)** şafaqla fecrün arası bir sâ' atden artucaq olur ve aqşâ-yı **19)** mağribden Periş 1555<sup>5</sup> buçuq mildür ve İslâmbol ile<sup>6</sup> Periş

[213a]

**1)** arası 1327 mil dağı üç rub' mildür ve Mekkeyle **2)** Periş mâbeyni 2921 mildür ve haţî-ı istivâdan **3)** Perişe degin 3200 mildür

### Beç

bir düz yerde **4)** çevresi hişârlu bir muhkem şehirdür bir büyük ırmağ **5)** ki Tuna ırmağı demekle meşhûrdur anuñ öñinden **6)** aqar bağlu bağçelü ve ni' metleri vâfir<sup>7</sup> yêrdür ve dağı aţvel-i nehârı on altı **7)** sâ' at olur dağı aqşer-i nehârı sekiz sâ' at **8)** olur pes aţvel-i nehâr olduğı gün<sup>8</sup> şabâhdan öyleye hişşe-i 'aşrı dört sâ' at ve dört buçuq derece olur ve ğurûbdan ğurûba üç sâ' at ve on buçuq derece olur<sup>9</sup> **9)** hişşe-i şafağı üç sâ' at ve iki buçuq

<sup>1</sup> Periş: A nüshasında koyu renk değıl, B nüshasında kırmızı olduğı için başlık yapıldı.

<sup>2</sup> bir büyük mu'azzam şehirdür çevresi hişârludur üstünden bir büyük şu aqar ni' meti bol yêrdür deryâdan ırâqdur ve dağı bu şehriñ eţvâl- nehârı on bês sâ' at ve on iki derece olur ve aqşer-i nehârı : -A

<sup>3</sup> eţvâl- eyyâmda: eţvâl-i nehârda A

<sup>4</sup> hişşe-i şafağı üç sâ' at olur ve hişşe-i fecri: hişşe-i fecri A

<sup>5</sup> 1555: 1550 A

<sup>6</sup> İslâmbol ile: Kostañtiniyyeyle B

<sup>7</sup> ve ni' metleri vâfir: -A

<sup>8</sup> eţvâl-i nehâr olduğı gün: eţvâl-i nehârında gün A

<sup>9</sup> hişşe-i 'aşrı dört sâ' at ve dört buçuq derece olur ve ğurûbdan ğurûba üç sâ' at ve on buçuq derece olur: -A

derece olur ve hişşe-i fecri dört sâ'at ve iki **10)** derece olur<sup>1</sup> **11)** ve dağı şafaqla fecriñ arası arası on buçuğ **12)** derece qalır dâ'imā bunun öylesi vaqtı<sup>2</sup> Periş öylesi **13)** vaqtından bir sâ'at ve bir buçuğ derece öñürdi olur ve dağı **14)** aqşā-yı mağribden Beç 2666 mil dağı şülüşān mildür **15)** ve İslāmbol ile<sup>3</sup> Beç arası 1670 mildür<sup>4</sup> **[B103a]** ve Mekkeyle Beç mābeyni **16)** 3307 mil dağı üç rub<sup>5</sup> mildür<sup>5</sup> ve haṭṭ-ı istivādan **17)** Beçe degin<sup>6</sup> 2233 mil dağı şülüş mildür

### Şuçav

dār-ı mülk-i **18)** Qara Boğdandur<sup>7</sup> işbu şehriñ çevresi hişārlu bir şehirdür **19)** öñinden öñinden şu aqar bağlu bağçelü yerdür ve ni<sup>8</sup> metleri ziyādedür

### [213b]

**1)** ammā ol vilāyetün ekşer yerleri şulu yerlerdür **2)** çöküklerdür<sup>8</sup> hemān ağıustos eyyāmında ba'zı yerleri qurusa **3)** olur ve aqşā-yı mağribden Şuçav 3066 mil dağı **4)** şülüşān mildür ve Koşantiniyyeyle Şuçav arası 514 mildür<sup>9</sup> ve Mekke ile Şuçav arası 2121 2121 mil dağı şülüş mildür<sup>10</sup> **5)** ve haṭṭ-ı istivādan Şuçav mabeyni<sup>11</sup> 3233 mil dağı şülüş **6)** mildür

### Aq(ça) Kermān

Qaradeniz kenārında düz yerde bir şehirdür **7)** halkınun ba'zı müselmān kāfiri dağı vardur öñinden **8)** Torlu demekle meşhūr bir büyük ırmağ aqar gelür denize dökülür Kelile mabeyni beş günlük yoldur<sup>12</sup> bunun aṭvel-i **9)** eyyāmı on altı sâ'at ve dört derecedür ve akşer-i **10)** eyyāmı yedi sâ'at ve on bir derecedür bu günlerde **11)** şabāhdan öyle üç sâ'at ve on üç derecedür **12)** ve öyleden ikindüsi bir sâ'at ve on üç buçuğ derece- **13)** dür ve ikindüden ğurūbı bir sâ'at ve on dört **14)** buçuğ derece ve bunun öylesi Azağ öylesinden

<sup>1</sup> hişşe-i şafağı üç sâ'at ve iki buçuğ derece olur ve hişşe-i fecri dört sâ'at ve iki 10) derece olur: hişşe-i fecri dört sâ'at ve dört buçuğ derece olur ve hişşe-i şafağı üç sâ'at ve iki buçuğ derece olur A

<sup>2</sup> öylesi vaqtı: öylesi A

<sup>3</sup> İslāmbol ile: Koşantiniyyeyle B

<sup>4</sup> mildür: -A

<sup>5</sup> üç rub<sup>5</sup> mildür: şülüşān mildür A

<sup>6</sup> Beçe degin: Beçe A

<sup>7</sup> dār-ı mülk-i Qara Boğdandur: dār-ı mülk-i Qara Boğdan idi A

<sup>8</sup> çöküklerdür: sekiklerdür B

<sup>9</sup> ve Koşantiniyyeyle suçav arası 514 mildür: -A

<sup>10</sup> mil dağı şülüş mildür: mildür A

<sup>11</sup> suçav mabeyni: Şuçav A

<sup>12</sup> gelür denize dökülür Kelile mabeyni beş günlük yoldur: -A

bir **15**) sâ<sup>ç</sup> at sonra<sup>1</sup> olur ve aqşâ-yı mağribden Aqça Kermân **16**) 3366 mil dağı şülüşân mildür ve İslâmbol ile<sup>2</sup> **17**) Aqça Kermân arası<sup>3</sup> 541 mil dağı rub<sup>ç</sup> mildür ve Mekkeyle Aq(ça) Kermân mâbeyni<sup>4</sup> **18**) 1980 mildür ve haqq-ı istivâdan Aqça Kermân **19**) 3200 mildür

### Azaq

dağı bir ma<sup>ç</sup> mür şehirdür<sup>5</sup> aqşâ-yı

### [214a]

**1**) mağribden Azaq 2333 [B103b] mil dağı şülüşân mildür<sup>6</sup> ve İslâmbol **2**) ile<sup>7</sup> Azaq Azaq arası 846 mil dağı şülüşân mildür ve Mekkeyle **3**) Azaq arası<sup>8</sup> 1770 mildür ve haqq-ı istivâyyla Azaq **4**) 3200 mildür

### Çerkes

bir büyük vilâyetdür aqar büyük **5**) şuları ve ni<sup>ç</sup> metleri ziyâdedür ve biri birisine <sup>ç</sup>adüdür **6**) anlaruñ qatında câ'izdür ba<sup>ç</sup> zı birbirin uğrıluyup **7**) şatmaq ve aqşâ-yı mağribden Çerkes vilâyetinüñ bir ucına **8**) varınca 4700 mildür ve İslâmbol ile<sup>9</sup> Çerkes vilâyeti **9**) arası 1121 mildür ve Mekkeyle Çerkes arası<sup>10</sup> 1907 **10**) mil dağı üç rub<sup>ç</sup> mildür ve haqq-ı istivâdan Çerkes **11**) vilâyeti<sup>11</sup> 3333 mil dağı şülüş mildür

### Abaza

<sup>1</sup> sonra: öñürdi B

<sup>2</sup> İslâmbol ile: Qoştanîniyyeyle B

<sup>3</sup> arası: -A

<sup>4</sup> mâbeyni: -A

<sup>5</sup> dağı bir ma<sup>ç</sup> mür şehirdür: boşluk B

<sup>6</sup> 2333 mil dağı şülüşân mildür: 4333 mil dağı şülüş mildür A

<sup>7</sup> İslâmbol ile: Qoştanîniyyeyle B

<sup>8</sup> arası: mâbeyni B

<sup>9</sup> İslâmbol ile: Qoştanîniyyeyle B

<sup>10</sup> arası: mâbeyni B

<sup>11</sup> Çerkes vilâyeti: Çerkes vilâyetine degin B

bu dağı **12)** bir vilāyetdür ağar büyük şuları vardır gelüp Kıara denize **13)** dökilür ve nihāyeti dağı oraya degindür ni‘meti ve meyvesi **14)** ziyādedür ve ađşā-yı mağribden Abazaya degin 4900 **15)** mildür ve İslāmboldan<sup>1</sup> Abazaya<sup>2</sup> 1212 mil dağı rub‘ **16)** mildür ve Mekkeyle Abaza arası<sup>3</sup> 1831 mildür ve ھاđđ-ı **17)** istivādan Abazaya degin 3233 mil<sup>4</sup> ve ve dağı şülüş **18)** mildür

### Bulğar

bir ھاđđ dibinde bir büyük ma‘mür<sup>5</sup> şehirdür gāyetle **19)** ucuzluğdur Buryaz<sup>6</sup> cānibinde Kıokaya ھاđđı vardır ki

### [214b]

**1)** öte cānibinde ađlā ma‘müre yoğdur dēmişler ne ھاyvān **2)** vardır ve ne gāyri sovuđđ şiddetinden ve kıarığ çođ- **3)** luğından ve dağı Bulğarda ağvel-i eyyāmda on gün miđdārı **4)** yatsunuğ vağtı bulunmaz ol eyyāmda şafağ gā‘ib olmadın **5)** şubđ-ı şādık toğandan ötüri ve dağı bunuğ ağvel-i nehārı **6)** on altı sā‘at bir buçuk derece olur ve ağşer-i nehārı yēdi **7)** sā‘at ve on üç buçuk derece olur ve dağı bu eyyāmuđ **8)** şabāđdan öylesi üç sā‘at ve on dört derece- **9)** dūr ve öylesinden<sup>7</sup> ikindüsi bir sā‘at ve on iki derece- **10)** dūr<sup>8</sup> ve ikindüsinden ğurūba degin iki sā‘at ve iki **11)** buçuk dereceden eksücek olur ve bunuğ öylesi İslāmbol<sup>9</sup> **12)** öylesinden bir sā‘at ve on iki derece öğürdi **13)** olur ve ađşā-yı mağribde Fas öylesinden Bulğaruğ öylesi **14)** dört sā‘at ve bir buçuk derece evvel<sup>10</sup> olur ve ađşā-yı **15)** mağribden Bulğar 5133 mil dağı şülüş mildür **16)** ve İslāmbol ile<sup>11</sup> Bulğar arası 1376 mildür ve Mekke **17)** ile Bulğar arası<sup>12</sup> 1937 mil dağı üç rub‘ mildür ve ھاđđ-ı **18)** istivādan Bulğara<sup>13</sup> 3300 mildür pes imdi ھاđđ-ı **19)** istivādan berü yēdi **[B104a]** ıklim tamām olinca yüz kırk bēş şehir

<sup>1</sup> İslāmboldan: Kıoşantiniyyeden B

<sup>2</sup> Abazaya: Abaza arası B

<sup>3</sup> arası: mābeyni B

<sup>4</sup> mil: mildür A

<sup>5</sup> ma‘mür: -A

<sup>6</sup> buryaz: Furyaz B

<sup>7</sup> öylesinden: öyleden A

<sup>8</sup> derecedür: derece olur B

<sup>9</sup> İslāmbol: Kıoşantiniyye B

<sup>10</sup> evvel: öğürdi B

<sup>11</sup> İslāmbol ile: Kıoşantiniyyeyle B

<sup>12</sup> arası: mābeyni B

<sup>13</sup> Bulğara: Bulğara degin B



## [215a]

1) ihtiyār olunup hāşşalarıyla ve bu<sup>c</sup>-d-ı mesāfeleriyle 2) yazılıp beyān u<sup>c</sup> ayān olındı bundan sonra iklim-i 3) sābi<sup>c</sup> dan aşığa<sup>1</sup> ba<sup>c</sup> zı şehirler ve cezāreler vardur anlardan 4) dağı beş nesne ihtiyār olunup yazup beyān eyledüm 5) cümlesi<sup>2</sup> yüz elli oldu ol ihtiyār olunan beş beş bunlardur<sup>3</sup> cezāre-i Tūlı 6) ve Medīne-i Sa<sup>c</sup> ādi ve Rusya ve Arşāyeti<sup>r</sup>-Rus 7) Çanakbe/ye ki kâ<sup>c</sup> idetü<sup>l</sup>-hāķandur pes imdi evvelā<sup>4</sup>

Cezāre-i 8) Tūlı<sup>5</sup>/tavlı

bir ma<sup>c</sup> mūr cezāredür yılda dört ay miķdārı 9) <sup>c</sup> işānuñ vaķtı bulunmayan yērdür şafaķ ğā<sup>c</sup> ib olmadın 10) fecr tūlū<sup>c</sup> indan<sup>6</sup> öturi atvel-i nehārı yigirmi sā<sup>c</sup> at 11) olur ve aķşer-i nehārı dört sā<sup>c</sup> at olur<sup>7</sup> ve şabāhdan öylesi iki sā<sup>c</sup> atdür ve öyle- 12) den ikindüsi buçuķ sā<sup>c</sup> atdür ve ikindüden ğurūbı<sup>8</sup> 13) bir buçuķ sā<sup>c</sup> atdür ve bunun öylesi vaķtı Koşantiniyye 14) öylesinden iki sā<sup>c</sup> at ve on derece sonra olur ve Bulĝar öylesinden bunun öylesi dört buçuķ sā<sup>c</sup> at<sup>9</sup> öñürdi olur ħarı 15) ve şovuĝı<sup>10</sup> şol ħadar olur ki ħalkı kış eyyāmında<sup>11</sup> altı 16) ay miķdārı ħammāmlarda ve yer diplerinde sākin olurlar 17) taşra çıķmazlar ve aķşā-yı maĝrībden işbu cezāre 666<sup>12</sup> 18) mil dağı şülüşān mildür ve İslāmbol ile<sup>13</sup> bu cezāre arası 19) 2122 mil dağı rub<sup>c</sup> mildür ve Mekkeyle bu<sup>14</sup> cezāre

## [215b]

1) arası<sup>15</sup> 3750 mildür ve ħaķt-ı istivādan bu<sup>16</sup> cezāre 2) 4200 mildür

Medīne-i Sa<sup>c</sup> ādi

<sup>1</sup> aşığa: aşıĝı A

<sup>2</sup> cümlesi: -B

<sup>3</sup> beş bunlardur: -A

<sup>4</sup> evvelā: -A

<sup>5</sup> cezāre-i tūlı: A nüshasında koyu yazmayıp B nüshasında kırmızı ile yazıldığı için başlık yapıldı.

<sup>6</sup> fecr-i tūlū<sup>c</sup> indan: fecr toĝduĝından B

<sup>7</sup> ve aķşer-i nehārı dört sā<sup>c</sup> at olur: -A

<sup>8</sup> ğurūbı: ğurūba deĝin B

<sup>9</sup> ve on derece sonra olur ve Bulĝar öylesinden bunun öylesi dört buçuķ sā<sup>c</sup> at: -A

<sup>10</sup> şovuĝı: şovuķı B

<sup>11</sup> kış eyyāmında: kışın B

<sup>12</sup> 666: 6665 A

<sup>13</sup> İslāmbol ile: Koşantiniyyeyle B

<sup>14</sup> bu: işbu B

<sup>15</sup> arası: mābeyni B

<sup>16</sup> bu: işbu B

bu dağı bir ma' mür şehirdür **3)** yılda üç buçuk ay miğdârı 'ışānuğ vaqtı bulunmaz yêrdür **4)** aţvel-i nehārı on sekiz buçuk sâ' at olur<sup>1</sup> ve aķşeri **5)** bēş buçuk sâ' at olur ve aķşā-yı mağribden Medīne-i Sa' ādi **6)** 2933 mildür<sup>2</sup> dağı şülüş mildür ve İslāmbol **7)** ile<sup>3</sup> Sa' ādi arası 1273 mil dağı şülüş mildür ve **8)** Mekkeyle Sa' ādi arası<sup>4</sup> 2761 mildür<sup>5</sup> ve ھاţţ-ھاţţ-ı istivādan Sa' ādi **9)** 3966<sup>6</sup> mil dağı şülüşān mildür

### Rusya

Rus şehirlerinden- **10)** dūr yılda seksen gün miğdârı 'ışānuğ vaqtı bulunmayan **11)** yêrdür aţvel-i nehārı on yedi buçuk sâ' atdür **[B104b]** ve aķşeri **12)** altı buçuk sâ' ate ēner ve aķşā-yı mağribde(n) Rusya 2833 **13)** mil dağı şülüş<sup>7</sup> mildür ve İslāmbol ile<sup>8</sup> Rusya arası arası **14)** 1038<sup>9</sup> mil dağı üç rub' mildür ve Mekkeyle Rusya **15)** arası<sup>10</sup> 2350 mildür ve ھاţţ-ı istivādan Rusya arası<sup>11</sup> **16)** 3733 mil dağı şülüş mildür

### Arşāya

Rus şehirlerindendir **17)** yılda yetmiş gün miğdârı 'ışānuğ vaqtı bulunmayan yêrdür **18)** aţvel-i nehārı on yedi sâ' at olur aķşeri yedi **19)** sâ' at olur ve aķşā-yı mağribden Arşāya 5166

### [216a]

<sup>1</sup> üç buçuk ay miğdârı 'ışānuğ vaqtı bulunmaz yêrdür 4) eţvāl-i nehārı on sekiz buçuk sâ' at olur: üç buçuk sâ' at olur B

<sup>2</sup> mil: mildür A

<sup>3</sup> İslāmbol ile: Kōstantīniyyeyle B

<sup>4</sup> arası: mābeyni B

<sup>5</sup> mildür: -A

<sup>6</sup> 3966: 2766 A

<sup>7</sup> şülüş: şülüşān A

<sup>8</sup> İslāmbol ile: Kōstantīniyyeyle B

<sup>9</sup> 1038: 1200 A

<sup>10</sup> arası: mābeyni B

<sup>11</sup> arası: -B

1) mil<sup>1</sup> dağı şülüşān mildür ve İslāmbol ile<sup>2</sup> Arşāya arası<sup>3</sup> 2) 1477 mil dağı üç rub<sup>4</sup> mildür ve Mekkeyle Arşāya mābeyni<sup>4</sup> 3) 2196 mil dağı şülüşān mildür ve haṭṭ-ı istivādan 4) Arşāya 3566 mil<sup>5</sup> dağı şülüşān mildür

### Çanakbe/ye

5) kā'ide-i hāḫandur meşhūr şehirdür yılda yetmiş beş gün<sup>6</sup> miqdārı 6) 'ışānuḡ vaḫtı bulunmayan yērdür aṭvel-i nehārı on yēdi 7) sā'at dağı iki derece olur ve aḫşeri altı sā'at 8) on üç derece olur<sup>7</sup> ve aḫşer-i eyyāmda şabāḫdan 9) öylesi üç sā'at ve altı buçuḫ derecedür ve öyleden 10) ikindüsi bir sā'at ve beş buçuḫ derecedür ve ikindüden 11) şemsün ḡurūbına iki sā'at ve bir dereceden artucaḫdur 12) demek gelür ki sā'ir yerlerde ikindü namāzı ḡurūba 13) ḫalandan artuḫ olur bunuḡ gibi mevāzi' de niçün eksük olur 14) anuḡ gibi yerlerde 'aşruḡ ṭülü tēz uzun olur andan 15) ötürüdür 'aşruḡ vaḫtı tēz erişdüḡi dağı gitdüḫçe 16) şimāl cānibinde 'aşruḡ vaḫtı dağı tēz olsa gerekdür ṭülü 17) dedükleri cezirenüḡ ḫod 'aşrı öyleden buçuḫ sā'at 18) sonra olur 'aşrdan ḡurūbı bir buçuḫ sā'at ve bir buçuḫ 19) derece olur nēte ki yerinde beyān olınmışdur şöyle ma'lūm olına<sup>8</sup> ve dağı

### [216b]

1) aḫsā-yı maḡribden Çanakyē 8333 mil dağı şülüş 2) mildür ve İslāmbol ile<sup>9</sup> Çanakyē arası<sup>10</sup> 3290 buçuḫ mildür 3) ve Mekkeyle Çanakyē 3610 mil dağı şülüşān mildür 4) ve haṭṭ-ı istivādan Çanakyē 3666 mil dağı şülüşān 5) mildür ve bunlardan aşıḡa<sup>11</sup> bir cezire dağı vardur anuḡ 6) ḫalkı ḫayvāna beḫzer gider ne iş bilürler ve ne bir şān'at 7) bilürler<sup>12</sup> hemān ḫayvān gibi gezerler aṭvel-i nehārı yigirmi bir sā'at- 8) dūr bu eyyāmda dört beş gün [B105a] miqdārı gēce olmaz zīrā 9) gēceleri üç sā'atdūr şafaḫ yerleri ile fecrleri ziyāde 10) aydınlıḫdur hemān güneş ṭoḡmamışdur ve dağı<sup>13</sup> aḫşer-i eyyāmı üç 11)

<sup>1</sup> mil: mildür A

<sup>2</sup> İslāmbol ile: Ḳoşantiniyyeyle B

<sup>3</sup> arası: -A

<sup>4</sup> mābeyni: -A

<sup>5</sup> mil: mildür A

<sup>6</sup> gün: gündüz B

<sup>7</sup> on üç derece olur: on üç dereceye ēner B

<sup>8</sup> şöyle ma'lūm olına: -A

<sup>9</sup> İslāmbol ile: Ḳoşantiniyyeyle B

<sup>10</sup> arası: -A

<sup>11</sup> aşıḡa: aşıḡı A

<sup>12</sup> bilürler: işlerler B

<sup>13</sup> ve dağı: ve A

sâ' atdür şabâhdan öylesi<sup>1</sup> bir buçuğ sâ' at olur öyle- **12**) den ikindüsi dört derecedür ve ikindüsinden ğurûbına **13**) bir sâ' at üç buçuğ derecedür ammâ bundan aşğa<sup>2</sup> gitdükçe **14**) atvel-i nehâr vaqtlarında ba' zı kerre<sup>3</sup> bir ay miğdârı gece olmaz **15**) ve aqşer-i nehâr vaqtında ol miğdâr gündüz olmaz ve ba' zı **16**) yerde iki ay miğdârı ve ba' zı yerde üç ay miğdârı **17**) ve ba' zı yerde dört ay miğdârı ve ba' zı yerde beş ay **18**) miğdârı altı aya varınca bu altı ayda olan mevzi' de **19**) felek degirmen gibi devr eyler burûc-ı şimâliyye ki altıdur

[217a]

1) Şems bunlarda olduğı vaqtın ki bahâr eyyâmlarınınuñ 2) burcıyla yay eyyâmınınuñ burclarıdur<sup>4</sup> ol vaqıtlarda dâ'imâ **3**) ufğdan yuğaru zâhir olur ğurûb eylemez ve bir dağı cenûbiyye ki bunlar dağı altıdur şems bunlarda olduğı vaqtın ki güz eyyâmınınuñ burcıyla kış eyyâmınınuñ burclarıdur ol vaqıtlarda dâ'imâ ufğdan<sup>5</sup> aşğa<sup>6</sup> olup görünmese gerekdür pes imdi **4**) ol sebeddendür ki kaçan şems bahâr eyyâmınınuñ burclarıyla **5**) yay eyyâmınınuñ burclarında olsa dâ'imâ ol mevzi' de **6**) gündüz olur tâ altı aya varınca gece olmaz ve kaçan **7**) şems güz eyyâmınınuñ burclarıyla kış eyyâmınınuñ<sup>7</sup> burclarında olsa bu dağı altı aya **8**) varınca gece olur gündüz olmaz bir yıl dâ'imâ ol **9**) mevzi' de bir gün ve bir gece olur ve bu mezkûr olan **10**) mevâzi' üñ ekşeri ma' mûr degüllerdür şovuğuş ziyâde **11**) şiddetinden mesken olmağa kâbiliyyet bulunmaduğundan ötürü **12**) bunlar dağı tamâm oldı bundan şonra<sup>8</sup> Şadrü'ş-şerîfede olan<sup>9</sup> **13**) şol bir dâ'ire ki zevâl vaqtını ve fi'z-zevâl bilmegiçün **14**) yazılmışdur ammâ tariği zahmetle olup âsân olmayup **15**) ba' zı kimseler dağı 'amel edemedükleri<sup>10</sup> ecilden işbu haķir **16**) mümkün olduğça<sup>11</sup> kudret yetdüğine göre bir âsân tariğle **17**) tafşil vèrüp beyân eyleyem pes **[B105b]** imdi evvelâ yer yüzi **18**) düz mermer ve yâhûd rendelenmiş bir düz tahta yâ ğayri **19**) her neyise bir yer üzerine vaz' olına andan şonra bunlarıñ

<sup>1</sup> öylesi: öyle vaqtı B

<sup>2</sup> aşğa: aşğı A

<sup>3</sup> ba' zı kerre: ba' zısında B

<sup>4</sup> bahar eyyâmlarınınuñ burcıyla yay eyyâmınınuñ burclarıdur: güz eyyâmlarınınuñ burcıyla kış eyyâmınınuñ burclarıdur A

<sup>5</sup> yuğaru zâhir olur ğurûb eylemez ve bir dağı cenûbiyye ki bunlar dağı altıdur şems bunlarda olduğı vaqtın ki güz eyyâmınınuñ burcıyla kış eyyâmınınuñ burclarıdur ol vaqıtlarda dâ'imâ ufğdan: -A

<sup>6</sup> aşğa: aşğı A

<sup>7</sup> burclarıyla kış eyyâmınınuñ: -A

<sup>8</sup> bundan şonra: şimdiden şonra B

<sup>9</sup> olan: -A

<sup>10</sup> 'amel edemedükleri: 'amel eylemedükleri B

<sup>11</sup> mümkün olduğça: mümkün olduğınca B

## [217b]

1) kankısı olursa<sup>1</sup> düzleşdürile ve düzleşdürmenün 2) üç dürlü t̄arīki vardur evvelā şuyla ki bundan 3) āsānı yoqdur ve ikincisi mıstarıla ve üçüncisi şāqullu ve iki iplü<sup>2</sup> 4) binā binā terāzusuyla ki ehl-i nūcūm ve muvaqqitler kıble görmekten 5) öturi kullandukları işbu terāzudur pes imdi evvelā 6) şuyla düzleşmenün t̄arīki budur ki meşelā mermer yā tahta 7) olduğı taq̄dirce bunun üzerine şü dökile 8) kankı cānibine şü aqarsa ol cānib qaldurula tā şol 9) qadar qaldurıla ki şü dökildüğü vaqtın ol mermerün 10) yā tahtanın ortasına ol şü irkile t̄ura hiç 11) bir t̄arafa aqmaya pes ol vaqıtda ma' lūm olur ki ol mermer 12) yā tahta her kankısıysa<sup>3</sup> düpdüz olmuş olur işbu t̄arīk āsān<sup>4</sup> t̄arīkdür her kişi bunu 13) ' amel eylese olur edebilür ammā ol mermerün yā tahta- 14) nun eni ve uzunı bir qarış iki qarış<sup>5</sup> yā dağı artuq olmağ gerekdür ne 15) qadar artuq olsa eyüdü ve dağı ikinci t̄arīk oldur ki 16) bir toğrı mıstar düzilüp uzunı bir qarış iki olsa da 17) olur<sup>6</sup> eni dört beş parmaq yā dağı artuq ola 18) aşāğası şāhīh güninde ??<sup>7</sup> andan şonra ol mıstarın başdan 19) başa rāst ortasına bir toğrı<sup>8</sup> haq çekile ammā ol

## [218a]

1)mıstarın aşāğası<sup>9</sup> bir miqdār boş ola ki şākul 2) doqunmamağıcün tā iki ayak gibi qala<sup>10</sup> andan şonra ol mıstar ol 3) [B106a]<sup>11</sup> düz olmağ murād edindüğü<sup>12</sup> mermerün yā tahtanın 4) üzerine dikesin bir vechile ki rāst k̄ā'im t̄ura 5) andan şonra bir uzun ipliklü şākulı ola dikilmiş 6) mıstarın olan haqtın hizāsına toğrı<sup>13</sup> k̄ā'im t̄utasın<sup>14</sup> 7) şöyle ki mermerün yā tahtanın ol t̄arafını bu t̄arafını 8) qaldurasın ve satreyi dağı şāğa ve şola

<sup>1</sup> kankısı olursa: her kankısıysa B

<sup>2</sup> ve iki iplü: -A

<sup>3</sup> her kankısıysa: -A

<sup>4</sup> t̄arīk āsān: -A

<sup>5</sup> iki qarış: -A

<sup>6</sup> bir qarış iki olsa da olur: bir qarış ya dağı artuq ikiye varınca olur B

<sup>7</sup> aşāğası şāhīh güninde ?? : boşluk A

<sup>8</sup> toğrı: toğru B

<sup>9</sup> aşāğası: aşāğısı A

<sup>10</sup> tā iki ayak gibi qala: -A

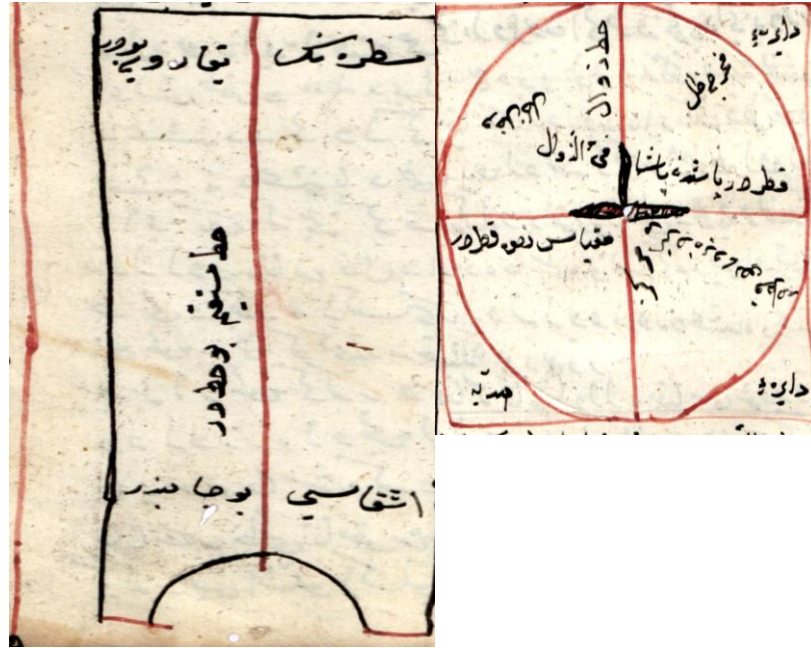
<sup>11</sup> [B106a] düz olmağ murād edindüğü mermerün ya tahtanın üzerine dikesin bir vechile ki rāst k̄ā'im t̄ura andan şonra bir uzun ipliklü şākulı ola dikilmiş mıstarın olan haqtın hizāsına toğrı k̄ā'im t̄utasın şöyle ki mermerün ya tahtanın ol t̄arafını bu t̄arafını qaldurasın: [B106a] da yer alan bu kısım [B105b]'nin son dört satırının tekrarıdır.

<sup>12</sup> murād edindüğü: murād edenin A

<sup>13</sup> toğrı: tostoğrı B

<sup>14</sup> k̄ā'im t̄utasın: k̄ā'im dutasın B

döndüresiz 9) tā şāḳullı iplik her cānibinden ol mıştarda olan 10) doğru<sup>1</sup> ḥaṭṭuñ 10) üzerine rāstlayınca pes imdi böyle olduğı 11) taḳdīrce ol mermer yā taḫta rāst düpdüz olmuş 12) olur vaḳtā ki şāḳullı ḥaṭṭ ki mıştarda olan 13) ḥaṭṭuñ ba'zı cānibinde rāst olup ve ba'zı cānibine<sup>2</sup> rāst olmayup ṭaşra olursa 14) ol vaḳt ma'lūm olına ki ol mermer yā taḫta düz 15) 15) olmamışdur her cānibinden ḳaldurup düzleşdürmek 16) gerekdür tā ḥayṭ ol ḥaṭṭa<sup>3</sup> rāst gelinceye dek ol mermer yā taḫta 17) şekli ve mıştara ve şāḳullı ḥayṭ bunlardur<sup>4</sup>



mermer 18) yā taḫta işbu dört köşelü olandur bu hemān 19) bir mişāldür ve daḫı işbu<sup>5</sup> bir mişāldür

### [218b]

1) ve daḫı işbu mermer yā taḫta düz olduḳdan şonra ol 2) mermerüñ yā taḫtanuñ üzerine bir dā'ire çizile ol 3) dā'ireye dā'ire-i hindiyye dērler<sup>6</sup> andan ötürü ki evvelā işbu<sup>7</sup> işbu<sup>7</sup> dā'ire Hind 4) şehirlerinde [B106b] resm olinmişdur andan sâ'ir bilāda yapıldı 5) ve daḫı işbu dā'irenüñ rāst ortasında ki merkezidür 6) ol merkeze bir ṭoḡrı miḳyās dikile ki bunun depesinden 7) gölgesiyle berāberce üç noḳta ḥāşıl olmağıcün 8) ve ol üç noḳtanuñ

<sup>1</sup> doğru: -A

<sup>2</sup> rāst olup ve ba'zı cānibine: -A

<sup>3</sup> ol ḥaṭṭa: -A

<sup>4</sup> "Bunlardur" denildikten sonra A nüshasında boşluk bırakılmıştır. B nüshasında ise aşağıdaki şekil vardır.

<sup>5</sup> bir mişāldür ve daḫı işbu: Şekilden dolayı boşluk bırakılmış A

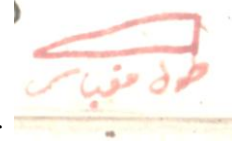
<sup>6</sup> dā'ireye dā'ire-i hindiyye dērler: dā'ireye hindiyye dērler A

<sup>7</sup> evvelā işbu: bu A

birisi medħal-i zıll noğtasıdır **9)** ve birisi maħrec-i zıll noğtasıdır ve birisi dağı bu ikisinin **10)** rāst ortasında olur ki ĥađđ-ı zevāl noğtasıdır **11)** ve dağı ol miđyās maħrūđı olmağ gerekdür ya‘ nı ıkışığı **12)** evirmiş mezūr ol ki ol düz olmış mermerün yā **13)** tağtanun üzerine oturduğı vağtın rāst tura **14)** düşmeye bir yanına dağı egri olmaya ki ‘ amelı şağığ ol **15)** ve dağı medħal-i zıll ve maħrec-i zıll bilmesi āsān ola ve bu tağdırece

[219a]

**1)** dağı ol miđyāsın de pesi şalın<sup>1</sup> ve yaşşı dağı olmaya **2)** ğāyetle sivri gerekdür ki ‘ amel şağığ ve āsān ola<sup>2</sup> ve dağı **3)** miđyāsın uzunı dā‘irenün şuğrının rub‘ınca yā dağı **4)** eksük olmağ gerekdür řuđr dēyü dā‘ire içinde merkeze uğrayup iki şarafına geçüp dā‘ireye varup üleş toğru ĥađđ **5)** dērler<sup>3</sup> ve eger miđyās uzunı dā‘irenün şuğrının **6)** dōrt bağşından bir bağşına yā dağı artuğ olsa ekşer **7)** mevāzi‘ de ağşer-i eyyāmda dā‘irenün içine girmese **8)** gerekdür bu tağdırece medħal ve maħrec bulunmasa gerekdür **9)** zırā ol zamānda zıll dā‘ireden şaşra şolansa gerekdür<sup>4</sup> **10)** pes imdi miđyāsın tūlı rub‘dan eksücek olsa eyüdü



**11)** dōrt bağşından bir bağşı olmağ dağı ğōkekdür meřelā bu rub‘dur böyle olmağ gerekdür<sup>5</sup> vađtā ki **12)** řā‘im olan miđyās şu dēdüğümüz vech üzerine<sup>6</sup> olacağ olacağ olursa **13)** nehār evā‘ilinde miđyāsın ğōlgesi dā‘ireden şaşra **14)** gider ĥađđā řabāđ ğüneş toğduğı vağtın ol miđyāsın **15)** zıllı tā mağribden olsa gerekdür ğüneş az az řalđduđça **16)** zıll eksilse gerekdür pes eksilü eksilü dā‘ire üzerine **17)** gelüp içerü girse gerekdür [B107a] hemān ol dā‘ire üzerine **18)** geldüği gibi orada bir noğta vağ‘ eyle ki medħal-i zıll ola **19)** andan zıll gelüp<sup>7</sup> içerü girdükden şonra eksilmekdedür tā nihāyet

[219b]

<sup>1</sup> şalın: yoğun B

<sup>2</sup> ‘ amel şağığ ve āsān ola: ‘ amel āsān ve şağığ ola B

<sup>3</sup> şuğr dēyü dā‘ire içinde merkeze uğrayup iki şarafına geçüp dā‘ireye varup üleş toğru ĥađđ 5) dērler: şuğr dēyü dā‘ire içinde olan merkeze dērler A

<sup>4</sup> şolansa gerekdür: bulunsa gerekdür A

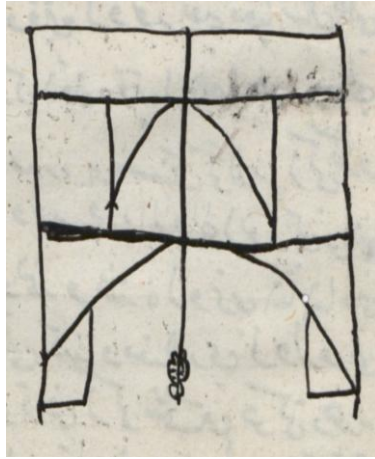


<sup>5</sup> meřelā bu rub‘dur böyle olmağ gerekdür: -A

<sup>6</sup> dēdüğümüz vech üzerine: dēdüğümüzce A

<sup>7</sup> gelüp: -A

1)bulup andan uzanmağa başlasa gerekdür pes uzanmağa 2) başlamak nısf-ı nehârdan sonra olur ve dağı uzanı 3) uzanı<sup>1</sup> gelüp yine üzerine uğrasa gerekdür 4) hemân ol vaktde dağı ol yerde bir ‘alâmet êdüp<sup>2</sup> 5) bir noқта vaz‘ eyleye ki maḥrec-i zıll ola andan sonra medḥal-i 6) zıll ile maḥrec-i zıll arasını taẓyîḳ ile dâ’ire üzerine 7) bir ‘alâmet vaz‘ eyleye ol ‘alâmetden dâ’irenüḡ merkezine 8) uğrayup (dâ’irenüḡ) dâ’irenüḡ ol bir<sup>3</sup> cānibine varınca 9) bir toğrı ḥaṭṭ-ı müstaḳîm<sup>4</sup> çek kim bu ḥaṭṭa ḥaṭṭ-ı nısfü’n- nehâr dërler 10) pes kaçan miḳyâsuḡ zıllı işbu ḥaṭṭuḡ üzerine gelse 11) ol vakt nısfü’n-nehâr olur ve dağı şol zıll ki ol 12) vaktde ḥaṭṭ-ı nısfü’n-nehâr üzerine vâḳi‘ olandur<sup>5</sup> 13) aḡa fi’z-zevâl dërler zevâl gölgesi demekdür vaktâ ki 14) ol vakt<sup>6</sup> miḳyâsuḡ zıllı ḥaṭṭ-ı nısf-ı nehârdan zâ’il olsa bir 15) daḳîḳa dağı olursa ol vaktde<sup>7</sup> zühruḡ evvel vaktı 16) olur ammâ ol üçüncü tariḳi dağı yazalum anuḡ tariḳi 17) necedür ve ne şekildür dênilmesün pes imdi bu dağı 18) iki ayaklu ortası şâḳullu bir terâzudur



şekli budur

19) müneccimler ve muvaḳḳitler kıbleleri<sup>9</sup> kıbleleri<sup>9</sup> gözledükleri vaktın bu terâzuyla

<sup>1</sup> uzanı uzanı: uzanu uzanu B

<sup>2</sup> ‘alâmet êdüp: ‘alâmet ênüp B

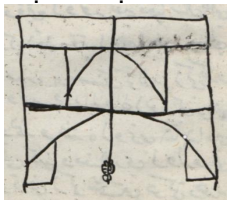
<sup>3</sup> bir: -A

<sup>4</sup> ḥaṭṭ-ı müstaḳîm: ḥaṭṭ A

<sup>5</sup> üzerine vâḳi‘ olandur: boşluk A

<sup>6</sup> vakt: -A

<sup>7</sup> vaktde: vakt A



<sup>8</sup> : -A

<sup>9</sup> kıbleleri: kıble A



## [220a]

1) taşhîh ederler mermeri yâ tahtayı her ne ise<sup>1</sup> hemân mıstar 2) ‘ameli gibidür bu miqdâr kâfidür pes imdi yine evkât 3) ahvâline gelem pes miqyâsuñ zıllı haţţ-ı nişf-ı nehârdan 4) zâ’il olduğı gibi öylenün evvel vaqtı olur ve dağı 5) zuhrun ahir vaqtı İmâm Ebû Hanîfe kavli üzere miqyâsuñ 6) zıllı iki kendü miqdârınca ola fi ’z-zevâlden ??? ya’ nî zevâl gölgesine miqyâsuñ iki kendü miqdârı gölgesine<sup>2</sup> 7) bile katılmağ gerekdür [B107b] zuhrun ahir vaqtı ola meşelâ fi- 8) ’z-zevâl miqyâsuñ rub’ ı miqdârınca olsa Ebû Hanîfe 9) rahmetu ’llah kavli üzerine zuhrun ahir vaqtı miqyâsuñ iki 10) kendü miqdârı ve dağı rub’ ı miqdârı olur ya’ nî mecmu’-ı 11) zıll dâ’irenün nişf-ı kutrıyla ve rub’ miqdârı olur 12) ve dağı Ebû Hanîfenün bir rivâyeti dağı budur ki kaçan 13) her nesnenün zıllı kendü miqdârınca ola da fi ’z-zevâl 14) dağı bile katıla işbu rivâyet imâmeyn kavli üzerinedür 15) İmâm-ı Şâfi’ kavli dağı budur ve dağı ‘aşruñ evvel vaqtı 16) dağı ol vaqt olur ve dağı şol dedigümüz<sup>3</sup> ‘amel ki 17) zıkr olındı şemsün hareketi hamâ’ili olduğı mevâzi’ de 18) olur nête ki Medînenen şerefha’ Allah Ta’âlâ tâ aqâlîm-i 19) seb’anuñ bâkîsi tamâm olınca ‘amel böyle olur ve ba’ zı

## [220b]

1) eyyâmda haţţ-ı istivâdan Mekkeye gelince dağı bunlar gibi ‘amel 2) olunur ve ammâ şemsün hareketi düllâbiyye olduğı yerde 3) ya’ nî haţţ-ı istivâda ve<sup>4</sup> ba’ zı evkâtde Mekkeye gelince Mekkede 4) bile ol vaqtlarda şems nişf-ı nehâra geldüğü vaqtın aşlâ 5) ol vaqt miqyâsuñ zıllı olmaz şems yukaru depe üzerine 6) geldüğinden ötüri pes ol vaqtda<sup>5</sup> anuñ gibi mevâzi’ de hemân 7) miqyâsuñ zıllı belüre zuhrun evvel vaqtı ol olur ya’ nî miqyâsuñ zıllı gibi vèrdüğü gibi zıll belürse gerekdür zuhrun evvel vaqtı ol olur<sup>6</sup> ve dağı 8) zuhrun ahir vaqtı İmâm-ı A’zam kavli üzerine her nesnenün 9) gölgesi iki kendü miqdârı olduğı gibi ol vaqt olur 10) fi ’z-zevâl anuñ gibi mevâzi’ de katılmağ olmaz zevâl vaqtında 11) gölge bulunmadüğünden ötüri ammâ imâmeyn kavli üzerine 12) hemân ki miqyâsuñ zıllı kendü miqdârı olduğı gibi zuhrun 13) ahir vaqtı olur ve dağı eger şemsün hareketi

<sup>1</sup> her ne ise: her kaçkıysa B

<sup>2</sup> fi ’z-zevâlden ??? ya’ nî zevâl gölgesine miqyâsuñ iki kendü miqdârı gölgesine: fi ’z-zevâlden gölgesine A

<sup>3</sup> şol dedigümüz: şu dedüğümüz B

<sup>4</sup> ve: -A

<sup>5</sup> vaqtda: vaqt A

<sup>6</sup> ya’ nî miqyâsuñ zıllı gibi vèrdüğü gibi zıll belürse gerekdür zuhrun evvel vaqtı ol olur: -A

rü'yet<sup>1</sup> gibi<sup>2</sup> **14**) olsa ki kûṭb-ı 'âlemün râst altında olur anuñ **15**) gibi mevâzi' de ne ṭulû' olur ve ne ğurûb olur ve ne ğurûb olur ve ne **16**) nişfü'n-nehâr olur ve ne fi'z-zevâl olur anuñ gibi yêrde **17**) altı ay güneş görünür **[B108a]** altı ay görünmez bir yıl anuñ gibi yêrde **18**) bir gün ve bir gece olur işbu mevâzi' şovuğun şiddetinden **19**) mesken olmağa qâbil degüldür şöyle hâlî yerlerdür nête ki

[221a]

1) yukarıda beyân olınmışdur ve dağı 'aşruñ evkâtine 2) geldük e'imme qatında zuhrunñ âhîr vaqtı 'aşruñ evvel vaqtı **3**) olur ya' nî imâmeynün zuhrunñ âhîri 'aşruñ evveli olur **4**) İmâm-ı A'zamuñ dağı böyledür ekşer mu'teberâtda böyle dênilmişdür **5**) ammâ ba'zı 'ulemâ kitâblarında yazmışlardur ki imâmeyn qavli **6**) üzerine zuhrunñ âhîri olsa 'aşruñ vaqtı dâhil olmaz **7**) tâ İmâm-ı A'zamuñ 'aşrı girmeyince demişlerdür Ebû'l-Ḥasan **8**) işbu rivâyete eşşah qavldür<sup>3</sup> demiş zîrâ bu iki vaqtun arasında<sup>4</sup> **9**) olan vaqta vaqt-ı mühmel dêrler ammâ ba'zı meşâyiḡ dêdiler ki **10**) lâyıq olan budur ki halk öyle namâzını ihtiyâten te'ḥîr **11**) eylemeyeler tâ imâmeynün 'aşrı duḡul eyleyince ya' nî evvel<sup>5</sup> **12**) kıllalar dağı İmâm-ı A'zam zuhrunñ vaqtı vardur dêmeyeler **13**) ve ikindü namâzını ol vaqt-ı mühmel dênilen zamânda<sup>6</sup> kılmayalar tâ bir vaqtun **14**) içinde iki namâz cem' olmasuniçün<sup>7</sup> ba'zı 'ulemâ dağı buña **15**) zâhib olmuşlardur ammâ Hidâye Şerḡi 'inâyede Ekmel- **16**) e'd-dîn yazmışdur ki zuhrıla 'aşruñ ortasında **17**) vaqt-ı mühmel dêdikleri şahîḡ degüldür ve dağı şahîb-i **18**) Kudûri ve şahîb-i Hidâye ve Qazîḡan qavilleri üzerine **19**) Ebû Ḥanife qatında zuhrunñ âhîr vaqtı her nesnenün zıllı

[221b]

1) fi'z-zevâlden ġayri iki kendü miqdârı olıncaya dek- **2**) dür<sup>8</sup> bu mezheb üzerine 'aşruñ evveli<sup>9</sup> dağı buradandur **3**) ve dağı ikindünñ âhîr vaqtı ittifaḡ üzerine şems ğurûb eyleyincêdür ve dağı aḡşâmunñ vaqtı<sup>10</sup> ittifaḡ üzere şemsün ğurûb **4**) vaqtıdur pes imdi şems

<sup>1</sup> rü'yet: boşluk A

<sup>2</sup> gibi: ḡareketi A

<sup>3</sup> qavldür: qavl A

<sup>4</sup> arasında: mâbeyninde B

<sup>5</sup> evvel: öñürdi B

<sup>6</sup> vaqt-ı mühmel dênilen zamânda: vaqt-ı mühmelde A

<sup>7</sup> cem' olmasuniçün: cem' olsun A

<sup>8</sup> dekdür: degindür B

<sup>9</sup> evveli: evvel vaqtı B

<sup>10</sup> ittifaḡ üzerine şems ğurûb eyleyincêdür ve dağı aḡşâmunñ vaqtı: -A

ğurūb eylediği dağı ma' lūm **5**) olmaz illā ālāt-ı irtifa'iyenūğ 'ilminde ve 'amelinde<sup>1</sup> ziyāde ihtimām **6**) eyleyenler katında ma' lūm olur **[B108b]** zīrā her bir şehriñ ufq-ı **7**) mağribesinden şems şahihçe ğurūb eylediğini bilmek çok **8**) kažiyyedür ve dağı şemsün ğurūbı şarğ cānibinde olan **9**) aşığa<sup>2</sup> ufqdan zūlmāt zāhir olmağıla ma' lūm olur **10**) mādām mādām ki şems tamām ğurūb eylememiş ola ol zūlmāt **11**) şarğ cānibinūğ ufqından zāhir olmasa gerekdür ve şemsün **12**) tūlū'ı dağı öyledür mādām ki şems tūlū' eylememiş **13**) ola zūlmāt aşığa<sup>3</sup> ğurūb cānibinūğ ufqından enüp **14**) gitmese gerekdür az az enüp gider hemān güneş ki ufqdan **15**) görindi zūlmāt belürsüz olur gider pes imdi şems **16**) ğurūb eylediği şahihçe ma' lūm olduğdan sonra aḥşām **17**) ezānı te'ḥir olunmaya illā meger bulut yā tuman ola<sup>4</sup> her ne ise<sup>5</sup> ol **18**) vaqt bir derece<sup>6</sup> te'ḥir olunmağ ihtiyāten kayırmaz demişlerdür<sup>7</sup> ḥuṣūsan mübārek **19**) ramazān ayında ki oruc açmağ bu vaқта mevķūfdur ḥazret-i

[222a]

**1**) resūlūğ şalla'llahu 'aleyhi ve sellem sūnnetleri dağı budur ki **2**) Şems ğurūb eyledükden sonra şā'im olanlar orucların **3**) açmağı acele eylerler ḥattā Buḥāri şārihi ki İbn Ḥacerdür **4**) kitābında yazmışdur ki mübārek ramazān ayında Şemsün **5**) ğurūbindan sonra şol ramazān 'alāmetiyçün yanan **6**) kandillerūğ yanması ki aḥşām ezānınuğ vaqtı olsa gerekdür **7**) bir derece miğdārı te'ḥir eylemek bida'-i münkiredendür ve dağı<sup>8</sup> **8**) sūnnete muḥālifdür demişdür zīrā şā'im olanlar şavmın **9**) iftār eylemek 'acelesinde şevāb vardır ol şevābdan **10**) maḥrūm olmasına sebebdür ve bu dağı ma' lūm olına ki<sup>9</sup> Kenz **11**) şārihi Zil'i kitābında yazmışdur ki taḥḳikā Faḳih Ebū Mūsā **12**) r.h ki muḥtaşar ḥācibdür İskenderiyyeye geldiği zamānda **13**) ramazān güninde mü'ezzinler minārede kandil yakmağ için **14**) ḥāzır olmuşlardı aşığa<sup>10</sup> şehirde güneş ğurūb eyleyüp **15**) dağı minārenūğ yukarısında olanlar güneşi görürlerdi **16**) ol Faḳih Ebū Mūsāya şordılar ki şehirde güneş ğurūb **17**) eyledükden sonra niçe zamāna degin İskenderiyye mināre- **18**) sinūğ **[B109a]**

<sup>1</sup> 'ilminde ve 'amelinde: 'ilminde A

<sup>2</sup> aşığa: aşığı A

<sup>3</sup> aşığa: aşığı A

<sup>4</sup> bulut ya tuman ola: bulut ola A

<sup>5</sup> her ne ise: her neyse B

<sup>6</sup> bir derece: -A

<sup>7</sup> demişlerdür: demişler A

<sup>8</sup> ve dağı: -A

<sup>9</sup> ma' lum olına ki: ma' lum ol ki A

<sup>10</sup> aşığa: aşığı A

depesinde güneş dağı gâ'ib olmaz ziyâde yüksek **19)** minâredür bennâ arşunıyla üçyüz arşundur demişler

[222b]

1) pes anlar şordılar ki şehirlü iftâr etsünler mi<sup>1</sup> anlar dağı 2) cevâb vèrdi ki şehirde olanlar iftâr eylesünler illâ **3)** minârede olanlar degül dèdi andan ötürî dèdi ki zirâ **4)** yukarunuñ tülû<sup>1</sup> ve ğurûbı aşığanuñ<sup>2</sup> tülû<sup>1</sup>ına ve ğurûbına **5)** uymaz tağlar dağı aşığasıyla<sup>3</sup> böyledür ehil olan bilür **6)** hattâ merhûm Sa<sup>c</sup> di Çelebi müfti iken bu haķir fetvâ fetvâ yazdurdum **7)** ki bu şehirde güneş ğurûb eylese ol şehirde bir yüce minâre **8)** olsa dağı minârenüñ depesinde güneşüñ zu'yı görünür **9)** olsa İskenderiyye minâresinde olduğı gibi yahûd bir yüce **10)** tağ olsa Burûsa tağı gibi aşığa<sup>4</sup> Burûsada güneş **11)** ğurûb eylese dağı yukaru tağda güneşüñ zu'yı var **12)** iken aşığada<sup>5</sup> olanlar şavmlarını iftâr etsünler mi anlaruñ **13)** cevâbları bu oldu ki iki mişâlde bile aşığada olanlar **14)** ğurûb ma<sup>c</sup>lûm olduğdan sonra iftâr eylesünler<sup>6</sup> yukaruda **15)** olanlar degül dèyü buyurdılar pes imdi te'ħir te'ħir olunmaķ sünnete **16)** muħâlif olup <sup>c</sup>ulemâ-yı şıķadan<sup>7</sup> ya<sup>c</sup>nî İbn Hacer dağı bida<sup>c</sup>-i münkire- **17)** dendür dèdüğı ecilden dağı oruc tutanlar<sup>8</sup> işbu<sup>9</sup> sünnetle **18)** <sup>c</sup>âmil olamayup<sup>10</sup> ol şevâbdan mahrûm olmaķ vâķi<sup>c</sup> olduğından **19)** ötürî işbu vaķtuñ huşuşına bu miķdâr tafşîl vèrdüm

[223a]

1) ve dağı işbuda sebep oldu ki muvaķķit olanlar **2)** aħşâm ezânını yaz günlerinde ve ziyâde açuķluķ günlerde **3)** Şems ğurûb eyledükden sonra<sup>11</sup> iki derece ve üç derece te'ħir **4)** eyleyüp andan ezân oķutsalar halkuñ ekşeri dèrler ki **5)** gün var iken ezân oķundu ve bu muvaķķitleri techîl **6)** eylerler ve ba<sup>c</sup>zısı namâzı te'ħir eylerler bir miķdâr dağı zamân **7)**

<sup>1</sup> iftâr etsünler mi: iftâr eylesünler mi B

<sup>2</sup> aşığanuñ: aşığınuñ A

<sup>3</sup> aşığasıyla: aşığısıyla A

<sup>4</sup> aşığa: aşığı A

<sup>5</sup> aşığada: aşığıda A

<sup>6</sup> aşığada olanlar ğurûb ma<sup>c</sup>lûm olduğdan sonra iftâr eylesünler: aşığa şehirlerde ğurûb ma<sup>c</sup>lûm olduğdan sonra şehir halkı iftâr eylesünler B

<sup>7</sup> <sup>c</sup>ulemâ-yı şefâdan: şefâ-yı <sup>c</sup>ulemâdan B

<sup>8</sup> oruc tutanlar: oruc dutanlar B

<sup>9</sup> işbu: -A

<sup>10</sup> <sup>c</sup>âmil olamayup: <sup>c</sup>âmil olmayup A

<sup>11</sup> sonra: -A

vürler ve şunu dağı dèrler ki bu yerlerden ‘Arab **8**) diyârına varan kimesneler<sup>1</sup> diyâr-ı ‘Arabda dâ’imâ ağşâm **9**) ezânı dağı gün var iken okunur dèrler evvelden ola **10**) gelmişdür ol vilâyetde ki hemân Şems ğurûb eyledüğü **11**) gibi [B109b] ağşâm ezânı okunur pes bu yerlerde üç dört **12**) yâ beş derece geçmeyince okunmaz andan ötürüdür ol diyârda **13**) dağı gün var iken okunur dedükleri pes imdi **14**) evkât ağvâlin bilmeyenlerin zu‘ minca şol kızıllık ki açukluk **15**) günlerde gün ğurûb eyledükden sonra vâkı‘ olur **16**) ol gitmek gerekdür ağşâm ezânınınuñ vaqtı ola dèrler **17**) bununuñ gitmesinüñ âhiri<sup>2</sup> ğod yatsunun yatsunun vaqtı girmesidür **18**) bu söz ğağadur kendüyi bilen böyle dememek gerekdür **19**) pes imdi ma‘ lüm olsun ki yaz günlerinde ziyâde açukluk

### [223b]

1) günlerde<sup>3</sup> dağı ola hiç bir muvađđit olmaya ki işbu vilâyetümüzde **2**) Şems ğurûb eyledükden<sup>4</sup> sonra iki derece geçürüp ağşâm **3**) ezânını okudu bile mübârek ramazânda kandilleri yağdura **4**) bile ğalkuñ dilinden kaçuban dört beş derece geçürüp **5**) okutmak gerekdür belki bunda dağı söylerler zîrâ ehl-i **6**) ‘ ilmden dağı ba‘ zı vardur ki bu ğuşuşda ğalka bile **7**) tâbi‘ lerdür evkâtüñ ağvâlini bilmedükleri ecilden<sup>5</sup> pes **8**) imdi bu muvađđitlerin bunların elinden cigerleri ğün **9**) olmışdur andan ötürüdür ağşâm vaqtınınuñ ğuşuşında **10**) ğuşuşan mübârek ramazân ayında ol iki cihân fağri **11**) ğazret-i resül şalla‘ llahu ‘aleyhi ve sellemün sünnetleri ri‘ âyet **12**) olunmaduğıyçün<sup>6</sup> ve dağı ‘ ulemânınuñ ve fuđahânınuñ kavilleri üzerine **13**) ‘ amel olunmaduğıyçün ziyâde tafşil vèrdüm tâ ki bu ‘ ilm-i **14**) miĳâta tâlib ü râĳib olanlar muğtali‘ olalar dağı sünnet **15**) üzerine ‘ âmil olanlardan<sup>7</sup> olup ecr-i cezil ve şevâb-ı cemil ile mütena‘ im **16**) olalar dağı ziyâde müyesser müyesser ola âmin yâ mucîbü ‘s-sâ‘ ilin<sup>8</sup> ve dağı bundan **17**) sonra şafaĳ ve fecr ağvâline gelelüm şafaĳ dèyü imâmeyn **18**) kavli üzerine ufĳ-ı maĳribde şol kızıllığa dèrler ki gün **19**) tolanduğdan sonra zâhir olur dağı varur ufĳdan aşıĳa<sup>9</sup>

### [224a]

<sup>1</sup> kimesneler: kimseler B

<sup>2</sup> gitmesinüñ âhiri: gitmesi ise A

<sup>3</sup> günlerde: günler A

<sup>4</sup> ğurûb eyledükden: ğurûb eyledüklerinden A

<sup>5</sup> bilmedükleri ecilden: bilmedüklerinden ötüri B

<sup>6</sup> ri‘ âyet olunmaduğıyçün: ri‘ âyet olunmaduğı A

<sup>7</sup> olanlardan: -A

<sup>8</sup> yâ mucîbü ‘s-sâ‘ ilin: -A

<sup>9</sup> aşıĳa: aşıĳı A

1) ener gider şafaķuñ hişşesi dëyü Şemsün tolanmasıyla 2) kızılılık tolanmasının arasında olan müddete dërler [B110a] muķtedâ-bih 3) olanda kızılılık ġâ'ib olmasıdır İmâm-ı Şâfi' nün dağı 4) muhtârı budur ammâ İmâm Ebû Ĥanîfe<sup>1</sup> muhtârı budur ki 5) kızılılık ġâ'ib olduğdan sonra aķlık dağı gitmek gerekdür bu ikiniñ mâbeyni üç dört dağı artucaķ olur<sup>2</sup> 6) ve dağı fecr iki dürlüdür birisine fecr-i evvel dërler ki şubĥ-ı 7) kâzibdür ol ol bir aydınlıķdır ki ufķ-ı maşrıķdan yukaru gök 8) ortasına varınca uzanmış gitmişdür<sup>3</sup> fuķahâ-yı kirâm ol aydınlığı 9) ģurd ģuyruđına teşbîh etmişlerdür ve dağı bunun 10) 'alâmetindendir aşığa<sup>4</sup> ufķ ģarañu<sup>5</sup> olmaķ hemân yukaru 11) uzanan aydınlık gök ortasına ortasına varduğdan sonra 13) döner yap yap aşığa<sup>6</sup> enmege başlar éne éne belürmez 14) olur gider 'ulemâ bu aralıķda bir ģarañulıcaķ olur demişlerdür 15) bundan sonra fecr-i şâni toğar ki fuķahâ aña şubĥ-ı şâdıķ dërler 16) ammâ şubĥ-ı kâzib toğduğı vaķtın yatsu namâzını ģılmaķ ve saĥûr 17) yemek ve vitri ģılmaķ<sup>7</sup> bu vaķtdadır sünnettür mädâm ki şubĥ-ı 18) şâdıķ toğmaya fecr-i şâni ki şubĥ-ı şâdıķdır ma' mülün bih 19) olan dağı bu fecrdür pes şubĥ-ı şâdıķ dëyü<sup>8</sup> şol ufķ-ı maşrıķda

[224b]

1) arķurısına ağaran aydınlıķdır dërler bunun hişşesi 2) dëyü kendünün tulû'ıyla ya' nî şubĥ-ı şâdıķuñ toğmasıyla 3) gün toğmasının mâbeyninde olan müddete dërler 4) ve dağı saĥûr vaķtının aĥvâli budur ki ĥazret-i resül 5) 'aleyhi 's-selâmuñ bir sünnetleri dağı budur ve saĥûr ĥaķķında 6) nece ĥadış-i şerifler vârid olmuşdur ammâ burda bize 7) ziyâde mühim olan vaķtuñ bilmesidir pes imdi mübârek 8) ramażân ayında saĥûr vaķtının evveli<sup>9</sup> evveli<sup>9</sup> budur ki şubĥ-ı şâdıķ 9) dağı toğmamış ola ol 'ulemânın ģavli dağı<sup>10</sup> bunun üzerine- 10) dür sünnet dağı budur pes öyle<sup>11</sup> olduğı taķdîrce 11) şol ramażân 'alâmetiyçün minârelerde [B110b] yanan ģandilleri 12) şubĥ-ı şâdıķ toğmadın söyündürmek 'âdetâ mâni'-i saĥûrdur 13) nête ki Buĥâri şâriĥi<sup>12</sup> İbn Ĥacer ģandilleri bu miķdâr vaķıtdan 14)

<sup>1</sup> İmâm Ebû Ĥanîfe: İmâm Ebî Ĥanîfe B

<sup>2</sup> bu ikiniñ mâbeyni üç dört dağı artucaķ olur: -A

<sup>3</sup> uzanmış gitmişdür: uzanmışdur A

<sup>4</sup> aşığa: aşığı A

<sup>5</sup> ģarañu: ģarañuluk B

<sup>6</sup> aşığa: aşığı A

<sup>7</sup> yatsu namâzını ģılmaķ ve saĥûr 17) yemek ve vitri ģılmaķ: yatsu namâzını ģılmaķ ve vitri ģılmaķ ve saĥûr yemek B

<sup>8</sup> dëyü: -A

<sup>9</sup> evveli: evveli vaķtı B

<sup>10</sup> dağı: -A

<sup>11</sup> öyle: böyle B

<sup>12</sup> Buĥâri şâriĥi: şâriĥ-i Buĥâri A

evvel<sup>1</sup> söyündürmek bida<sup>c</sup>-i münkiredendür<sup>2</sup> sünnete muhâlif **15**) olduğundan ötüri dedi zîrâ şâ'im olanların **16**) saḥûr yemeleri ol qandillere mevķûfdur eger ol qandiller minârelerde<sup>3</sup> **17**) söyünmedi yerler eger söyüdi yemezler pes imdi **18**) muvaķķit olanlara bu arada ziyâde ihtimâm etmek gerekdür<sup>4</sup> eger **19**) ol qandilleri şubḥ-ı şâdıķ toğmazdın evvel<sup>5</sup> söyündürecek

[225a]

1) olursa söyündürtmek bunların elindedür bunlara 2) kimse mâni<sup>c</sup> olmaz pes anlar daḥı şâ'im olanların saḥûr- 3) larına mâni<sup>c</sup> olup anları ol şevâbdan maḥrûm eylemege 4) sebep olurlar vaķtında söyündürtmek gerekdür ki şâ'im 5) olanlar saḥûrlarında sünnet üzerine <sup>c</sup>âmil olup meşâb 6) olalar ve anlar daḥı ol ecilden ötüri<sup>6</sup> ziyâde ecrler bulup<sup>7</sup> 7) ve ve cümle <sup>c</sup>âmil olanlar bile ecr-i cezîl ve şevâb-ı cemîl ile muğtenim 8) olalar âmin yâ mücibü's-sâ'ilin<sup>8</sup> ve daḥı mübârek ramazân ayında geçeden 9) şavma niyyet eylese ne vaķta dek<sup>9</sup> niyyet dürüstdür 10) <sup>c</sup>ulemâ-yı <sup>c</sup>izâm ve fuķahâ-yı kirâm zuhve-i kübrâya varıncadır (dê)mişler 11) pes zuhve-i kübrâ her şehirde ne vaķt olur dênilürse 12) cevâb budur ki her şehrin her gününde ḥişşe-i fecriyle 13) ya<sup>c</sup> nî şubḥ-ı şâdıķ toğduğı zamândan sonra<sup>10</sup> gün toğınca- 14) ya demekdür ol murâd olunan günün sâ' atini cem<sup>c</sup> eylesek 15) ne ḥâşıl olursa yarusından eksügi zuhve-i kübrâ 16) olur meşelâ ḥişşe-i fecr iki sâ' at olsa günün sâ' ati 17) daḥı on dört sâ' at olsa cümle on altı sâ' at 18) olur bunun yarusı sekiz sâ' atdür pes imdi ol 19) günün şubḥ-ı şâdıķından<sup>11</sup> sekiz sâ' atden bir derece eksücek

[225b]

1) qala zuhve-i kübrâ ol vaķt olur meşelâ İslâmboluñ<sup>12</sup> 2) aṭvel-i eyyâminuñ ḥişşe-i fecri iki sâ' at ve altı derece- 3) dür ol günün sâ' ati on beş sâ' atden<sup>13</sup> iki sâ' at ve altı 4) dereceyi on beş sâ' atle cem<sup>c</sup> eyledik on yedi sâ' at 5) ve altı derece oldu bunun nişfi sekiz

<sup>1</sup> evvel: öñürdi B

<sup>2</sup> bida<sup>c</sup>-i münkiredendür: bida<sup>c</sup>-i münkireden A

<sup>3</sup> minârelerde: -A

<sup>4</sup> ihtimâm etmek gerekdür: ihtimâm gerekdür A

<sup>5</sup> evvel: öñürdi B

<sup>6</sup> ötüri: -A

<sup>7</sup> ecrler bulup: ecrler olup A

<sup>8</sup> yâ mücibü's-sâ'ilin: -A

<sup>9</sup> dek: degin B

<sup>10</sup> sonra: -B

<sup>11</sup> şubḥ-ı şâdıķından: şâdıķından A

<sup>12</sup> İslâmboluñ: Koştañiniyyenüñ B

<sup>13</sup> sâ' atden: sâ' atdür A

sā'at [B111a] on buçuğ 6) derecedür pes<sup>1</sup> şubḥ-ı şādıqdan sekiz sā'at ve on dereceye 7) qarīb ki zühve-i kübrā ol vaqt olur tamām olmamağ 8) gerekdür ki niyyet dürüst ola<sup>2</sup> ve dağı ol günün öylesine 9) bir sā'at ve beş derece qalır şöyle ma'lūm olına 10) ve İslāmbolda<sup>3</sup> gün uzun olduğı vaqtın zühve-i 11) kübrā öyleye bir sā'at ve beş derece qala olur bu vaқта 12) gelince niyyet dürüstdür ve gece gündüz berāber olduğı 13) vaqtın zühve-i kübrā öyleye bir sā'at qala olur bu vaқта gelince niyyet dürüstdür<sup>4</sup> ve kışşa 14) günlerde zühve-i kübrā öyleye bir sā'at qala olur qalan eyyām dağı bunlara göre kıyās olına<sup>5</sup> ve dağı ma'lūm 15) olına ki<sup>6</sup> her şehriñ zühve-i kübrāsı İslāmbol kübrāsı gibi<sup>7</sup> 16) ola öyle degüldür ba'zı yerde artuğ ve ba'zı yerde eksük 17) pes imdi artuğ olan yerlerde bir şehri mişāl eyleyelüm 18) meşelā Semendire gāyetle uzun günlerde zühve-i kübrā 19) anuñ öylesine bir sā'at ve on iki derece miğdārı

[226a]

1) qala olur ve geceyle gündüz berāber olduğı günlerde 2) zühve-i kübrā öyleye bir sā'at ve dört derece qala olur 3) ve kışşa günlerde öyleye bir sā'at qala olur ve dağı 4) zühve-i kübrāsı İslāmboluğ<sup>8</sup> zühve-i kübrāsından 5) eksük olına mişāl meşelā Mışırda gāyetle uzun 6) günlerde zühve-i kübrā öyleye bir sā'at qala olur 7) ve geceyle gündüz berāber olduğı vaqt zühve-i kübrā 8) on iki derece qala olur ve kışşa günlerde zühve-i 9) kübrā öyleye on derece qala olur bunlardan eksük de 10) olsa niyyet etmek dürüst degüldür zirā geçeniñ 11) evvelinden zühve-i kübrāya varıncadır niyyet şöyle ma'lūm olına<sup>9</sup> 12) ḥattā demişlerdür ki bir kimesne ramazān ayını cümle<sup>10</sup> oruc 13) dutsa hiç niyyet eylemese orucı oruc degüldür qažā 14) lāzım olur pes imdi zühve-i kübrādan sonra niyyet 15) eylemek niyyetsüz dutmuş gibidür<sup>11</sup> [B111b] pes imdi üç şehri mişāl 16) eyledik bākisi dağı bunlara göre<sup>12</sup> kıyās olına ve şol kimesnelere<sup>13</sup> 17) ki bunuñ bilmesi zaḥmet olsa

<sup>1</sup> pes: -A

<sup>2</sup> dürüst ola: ola A

<sup>3</sup> İslāmbolda: Koşantiniyyede B

<sup>4</sup> bu vaқта gelince niyyet dürüstdür: -A

<sup>5</sup> günlerde zühve-i kübrā öyleye bir sā'at qala olur qalan eyyām dağı bunlara göre kıyās oluna: günlerde dağı böyledür kıyās oluna A

<sup>6</sup> ma'lūm olına ki: ma'lūm ol ki A

<sup>7</sup> İslāmbol kübrāsı gibi: Koşantiniyyeniñ zühve-i kübrāsı gibi B

<sup>8</sup> İslāmboluğ: Koşantiniyyeniñ B

<sup>9</sup> ma'lūm oluna: oluna A

<sup>10</sup> cümle: külli B

<sup>11</sup> gibidür: gibi olur B

<sup>12</sup> göre: -A

<sup>13</sup> kimesnelere: kimselere B



anların gibilere lāzım **18)** olan budur ki gece niyyet eyleyeler eger hātırlarından giderse **19)** ol vakt kuşluğa degin niyyet dürüstdür ihtimāldür ki

[226b]

1) şonraya kıorsa vaktını geçüre bilmeye (ne) ne kıadar öñ<sup>1</sup> **2)** eylese gökcekdür ziyāde<sup>2</sup> ihtiyāt yeridür ve dağı iki **3)** bayram namāzlarına geldük ki bunların evvel vaktları vaktları **4)** güneş toğduğdan şonra bir süñü boyı kıalkır yā iki süñü **5)** boyına varınca kıalkı ol vaktın ibtidāsı tā gün zevāl **6)** vaktında varıncaya degin bu āhır vaktıdır vaktā ki güneş **7)** zevālden geçe bayram namāzlarının vaktı geçer meger ki ‘özr **8)** ola ya‘nī mübārek ramazān ayının otuzuncı gün **9)** öyleden şonra taşradan kimseler gelse şehādet **10)** eyleseler ki biz gece şevvāl ayını gördük şehādet ederüz **11)** deseler hākimü’l-vakt dağı emr eyleye bugün şavmuñuzı **12)** iftār eyleñ de yarın<sup>3</sup> şabāh bayram namāzına hāzır oluñ **13)** ‘özr olmağ bunun gibidür ki bunda bulut ola görünmeye **14)** taşradan gelen şehādetiyle şahihdür ammā öyleden evvel<sup>4</sup> **15)** gelüp şehādet eyleseler şöyle ki bayram namāzı zevālden **16)** evvel<sup>5</sup> kıılınmağa yetişilür ise<sup>6</sup> kııllar ammā zevāle kıatı yakın olursa **17)** namāz yarına kıalur ammā ihtiyāt yeridür mümkünse bunda **18)** sür‘at eylemek gerekdür yetişürse eger yetişmez ise<sup>7</sup> ‘özr- **19)** dür yarına kıalur ve dağı<sup>8</sup> Mu‘teberātda yazılmışdır ki bir mübārek

[227a]

1) ramazān ayının otuzuncı günü hāzret-i resūl **2)** şalla’llahu ‘aleyhi ve sellem zamānında şā’im olmuşlardı zevāl **3)** vaktından şonra taşradan kārban geldi şehādet **4)** etdiler ki biz gece şevvāl ayını gördük deýü resūl- **5)** u’llah şalla’llahu ‘aleyhi ve sellem hemān yēñ deýü emr eylediler **6)** yarın şabāh muşallāya kıkuñ buyurdılar [**B112a**] zīrā bayram **7)** namāzının vaktı zevālden evvel idi<sup>9</sup> pes ma‘zūr oldu<sup>10</sup> **8)** işbu ramazān bayramında ‘özr olursa yarındası kıılmağ gerekdür andan şonra cāyiz degüldür ammā

<sup>1</sup> öñ: öñürdi B

<sup>2</sup> ziyāde: -B

<sup>3</sup> yarın: yarun B

<sup>4</sup> evvel: öñürdi B

<sup>5</sup> evvel: öñürdi B

<sup>6</sup> yetişilür ise: yetişilürse B

<sup>7</sup> yetişmez ise: yetişmezse B

<sup>8</sup> ve dağı: -A

<sup>9</sup> evvel idi: öñürdiydi B

<sup>10</sup> ma‘zur oldu: ‘özr olmuş oldu B

ķurbān bayramında<sup>1</sup> ‘özr olıcaķ üç güne degin **9**) namāz ve ķurbān cā’izdür ammā ‘özr olmasa isā’et étmiş **10**) olur zirā ‘ulemānuñ ve fuķahānuñ yazduķlarına muķālefet **11**) étmiş olur ve bundan sonra her yeni ay görindügi **12**) vaķtın ahāli-yi fenn aķvāli üzerine ne nesneye baķmak **13**) gerekdür muķarremde šāfi şuya yaķūd āyineye yā yüzük **14**) ķaşına ki pīrūze ola bunlaruñ birisine baķmak **15**) gerekdür şeferde kendü şağ eline baķa ve bāliğ olmadıķ **16**) oğlancuķ<sup>2</sup> yüzine yā muşhaf yüzine baķa rebi‘ü’l-evvelde **17**) kendü ģātunı yüzine yā aķar şuya yā pāk āyineye baķa **18**) rebi‘ü’l-āķirde ma‘şüm oğlancuķlar yüzine yā āyineye yā **19**) kendü ģātunı yüzine baķa cemā‘ziye’l-evvelde şatlu řa‘āma

[227b]

1) yā āyineye yā šāfi şatlu şuya baķa cemā‘ziye’l-āķirde **2**) muşhafa yā řa‘āma yā kendü şağ eline baķa recebde devletlü- **3**) ler ve şeref ehli yüzine yā şāliģler yüzine baķa<sup>3</sup> řa‘bānda melikler **4**) ve pādişāhlar yüzine baķa<sup>4</sup> ramazānda ‘ālimler ve zāhidler **5**) yüzine baķa<sup>5</sup> şevvāldede kendü ģelāli yüzine yā muşhafa baķa<sup>6</sup> **6**) zi’l-ķa‘dede yüzük yā engüştan ģalkāsından göreler yā ģüb şüretlere baķalar<sup>7</sup> zi’l-ģiccede perākende nesnelere göreler yā yā bāğ ve bāğçe ve būstānlara baķalar<sup>8</sup> **7**) ve daķı faşd günleri ehl-i fenn aķvāline göre her ayuñ **8**) evvelinden on beşine varınca ķan almak **[B112b]** ģařādur nece **9**) ‘illetler zāģir olmağa sebeddür ve on altısından yigirmi **10**) sekize varınca eyüdüdü nece ‘illetler zā’il olur meşelā on **11**) altıncı gün etseler uyuz ve ķıbanlar zā’il olur ve on **12**) yēdinci gün etseler bir yıla degin ‘illet zāģir olmaya ve on sekizinci gün etseler<sup>9</sup> baş ağrısından emīn ola felc rencinden **13**) emīn ola<sup>10</sup> ve on toķuzuncı gün etseler şamla rencinden<sup>11</sup> **14**) emīn olalar yigirminci gün etseler başda olan kellik **15**) ve yaramazlıķ gide yigirmi birinci gün etseler ciğer zaģmeti **16**) ve yürek ağrısı gider<sup>12</sup> yigirmi ikinci gün etseler ağız **17**) ķoģusı gider<sup>13</sup>

<sup>1</sup> ‘özr olursa yarındası kılmak gerekdür andan sonra cāyiz degüldür ammā ķurbān bayramında: -A

<sup>2</sup> oğlancuķ: oğlan A

<sup>3</sup> şāliģler yüzine baķa: şāliģler ve ‘ābidler yüzine baķa B

<sup>4</sup> melikler ve pādişāhlar yüzine baķa: melikler ve pādişāhlar yüzlerine yā şāģib-i şeref ve ulular yüzine baķa B

<sup>5</sup> ‘ālimler ve zāhidler yüzine baķa: ‘ālimler ve zāhidler yüzine yā muşhaf yüzine baķa B

<sup>6</sup> şevvāldede kendü ģelāli yüzine yā muşhafa baķa: şevvāldede kendü ģelāli yüzine yā pīrūze ķaşlu yüzüğe baķalar göreler B

<sup>7</sup> yüzük yā engüştan ģalkāsından göreler yā ģüb şüretlere baķalar: yüzük ki yaķūd şüretlere baķalar A

<sup>8</sup> zi’l-ģiccede perākende nesnelere göreler yā bāğ ve bāğçe ve būstānlara baķalar: zi’l-ģiccede būstāna baķalar A

<sup>9</sup> bir yıla degin ‘illet zāģir olmaya ve on sekizinci gün etseler: -A

<sup>10</sup> felc rencinden emīn ola: -B

<sup>11</sup> şamla rencinden: ķulla?? rencinden B

<sup>12</sup> gider: zā’il olur B

<sup>13</sup> ağız ķoģusı gider: ağız ķoģusın giderür B

yigirmi üçüncü gün etseler istiskā renlerin **18)** giderür yigirmi dördüncü gün etseler endāmları kavī **19)** eyler yigirmi beşinci gün etseler zīreklik ve bilmeklik

[228a]

1) getirür yigirmi altıncı gün etseler aḥsuzın ḥastelikden<sup>1</sup> 2) emīn olalar yigirmi yedinci gün etseler göñülden ḡuşşayı ve<sup>2</sup> 3) **teşvīşi** giderür yigirmi sekizinci gün etseler gevdeye 4) kuvvet vērür<sup>3</sup> yigirmi toközuncı ve otuzuncı günlerde<sup>4</sup> 5) kan almak yā ḥacāmet yavuzdur şaḡınmak gerekdür 6) va‘llah u Ta‘ālā a‘lem ve aḥkem<sup>5</sup>

<sup>1</sup> aḥsuzın ḥastelikden: fücā’ şayrulığından B

<sup>2</sup> ve: -A

<sup>3</sup> kuvvet vērür: kuvvet getirür B

<sup>4</sup> günlerde: gün etseler ve otuzuncı gün bu iki günde A

<sup>5</sup> A nüshasında ‘temmet’ olarak biten bu bölüm, B nüshasında Arapça tarih ibaresiyle bitmektedir: min şehri-muḥarremi’l-harām sene erba‘a ve ḥamsīn ve tis‘ami’ete hasbuna’llahı ve ni‘mel-vekīl

## GENEL DİZİN

### A

- āb** : < Far. Su. ā. u revānlu “Akar sulu” 196a/19
- āb-ı hayāt** : < Far.-Ar. 51b/18
- āb-ı revān** : < Far. Akar su. ā.-ları 94b/12
- ābādān** : < Far. Bayındır. 50a/15, 191b/6
- a‘bān** : < Ar. Büyükler. ekābir ü a. 193a/4-5
- abdāl**: < Ar. Dervişler. a.-lar 122a/5
- abdest**: < Far. Abdest. a. al- 112b/15-16, 116b/12; a. ala gel- 119a/14-15
- abeş** : < Ar. Saçma, boş. 29a/12, 41a/5, 70b/2
- ‘ābid**: < Ar. Kulluk eden. 50a/5, 10; ‘ā.-den 50a/9; ‘ā.-i 50a/7, 8; ‘a.-lerinden 50a/5
- ābnūs** : < Far. Abanoz denilen sert ve siyah bir ağaç. 91b/13, 157b/14; a.-dan 151a/17, 184b/6; a. ağacı 88a/9
- ac** : Aç. 160a/11; a. kal- 64b/18
- ‘acā’ib** : < Ar. Şaşkınlık verici, şaşırtıcı, hayrete düşürücü. krş. ‘acā’ib 50a/14, 100a/19, 126b/2
- ‘acāyib** : < Ar. Şaşkınlık verici, şaşırtıcı, hayrete düşürücü. krş. ‘acā’ib 4a/1, 51b/16, 57b/4, 71a/13, 72b/17, 74a/12, 75b/12, 81a/5, 120b/3, 156b/17, 166a/8, 17, 172a/19, 184b/18; ‘a.-den 7a/12, 50a/13, 51a/9, 92a/6, 120b/4; ‘a.-i 51a/13, 68a/7, 114b/18, 168b/9; ‘a.-in 131a/11; ‘a.-inden 68a/14, 87b/3, 96b/18, 103a/18, 171b/4, 172a/15, 172b/2; ‘a.-indendür 109b/13; ‘a.-ini 111b/12; ‘a.-ler 79b/18, 91b/10, 120b/3; ‘a.-lerden 3b/2, 67b/19, 74a/18, 79a/5, 84a/19, 99a/8, 108a/7; ‘a.-leri 84a/18, 99a/7, 99b/14; ‘a.-lerinden 112b/19, 173a/17; ‘a.-lerindendür 82a/2, 180b/3; ‘a.-lerini 106b/12; ‘a.-lerinüñ 98b/10; ‘a.-ün 87b/19, 92b/8
- ‘acāyibe** : < Ar. Şaşkınlık verici, şaşırtıcı, hayrete düşürücü. tılsımāt-ı ‘a. 173a/1-2
- ‘aceb**: < Ar. Gariplik, şaşılacak şey, hayretlik veren. 50a/14, 78b/15, 185a/7; ‘a.-dür 134b/7
- ‘acele** : < Ar. Acele, çabuk. ‘a.-sinde 222a/9; ‘a. eyle- 5b/7, 222a/3

- acı** : Acı. 60a/5, 96a/2; a.-dur 113a/14, 122b/11, 185a/19; a.-yken 116b/14
- ‘acīb** : < Ar. Tuhaf. 23a/15, 61b/2, 13;
- ‘acībrağ** : < Ar-T. Daha tuhaf. ‘a.-ıdur 109b/18
- ‘āciz** : < Ar. Çaresiz, güçsüz. ‘ā.-dür 184b/17; ‘ā. ol- 79a/8, 118b/2, 208a/9
- ‘acz** : < Ar. Çaresizlik, yetersizlik. 39a/8
- aç-** : Açmak. a.-a 182b/11, 193a/4; a.-ar 12b/10, 79a/19; a.-arlar 153a/4; a.-dı 93b/4, 193a/6; a.-dık 128a/7; a.-dılar 127b/12; a.-mağa 127a/12; a.-mağda 173a/8; a.-maz 12b/9, 79a/15; a.-miş 56a/3, 197b/8; a.-mişdur 17a/7, 8 ; a.-saydı 127a/14; a.-up 13a/19, 74b/14, 83b/9, 14, 193a/13; oruc a.-mağ 5b/7, 221b/19; orucların a.-mağa 222a/2-3; yelken a.-up 53a/17, 192a/1; yēr a.-abildiler 173a/7
- açdur-** : Açtırmak. a.-dı 183a/8
- açıl-** : Açılmak. a.-acağ 127a/13; a.-ınca 62b/12; a.-ı vèrdi 111a/5; a.-mağa başla- 24b/11; a.-masına 182a/17; a.-maya 192b/19; a.-sa 125b/5, 193a/9; a.-up 126b/1, 17; a.-ur 85a/15, 96a/13, 174a/2, 3; gönjlüm a.-a “Ferahlamak” 84a/12; yēr a.-a 173a/13
- açlık** : Açlık. a.-dan 24a/17, 132b/6; a.-ıla 159b/15; a. ol- 36a/6
- açuk** : Açık. 63b/19, 174a/2; a.-dur 158b/19, 182a/14
- açukluk** : Açıklık. 223a/2, 14, 19; a. ol- 30b/2
- ad** : Ad, isim. a.-ı 108b/5, 111b/7, 119a/12, 128b/11, 179b/4, 180b/8; a.-ıdur 74a/5, 116b/7, 152a/16; a.-ına 71b/15; a.-ları 19a/5; a.-larına 194a/18; a. ço- 170a/1, 174b/2; a. vèr- 6b/19, 160b/16
- ada** : Ada. krş. *aṭa*. a.-ya 191a/19, 191b/6
- ā‘da** : < Ar. Düşmanlar. ā.-sını 150b/19
- a‘dād** : < Ar. Sayılar. ā.-in 48a/4; ā.-uğ 48a/17, 48b/12
- ‘add** : < Ar. Saymak, itibar etmek. ‘a. èt- 137a/6
- ‘aded** : < Ar. Sayı. 142a/18; ‘a.-ini 2b/12, 207a/19; müddet-i ‘a.-i 32b/15
- ‘āded** : < Ar. Gelenek, adet. ber-sebīl-i ‘ā. “Alışılâgelen” 40a/8, 19
- a‘del-i biḳā‘** : < Ar. Dördüncü paralel. 137a/10, 11, 16, 137b/5
- ādem** : < Ar. İnsan. 32a/15, 37a/3, 50a/3, 54a/3, 58a/13, 59a/7, 63a/7, 63b/10, 70b/9, 13, 18, 73b/18, 75a/2, 3, 7, 19, 76b/13, 79a/16, 81a/17, 82a/14, 86b/3, 87b/7, 7, 90b/5, 11, 100b/5, 9, 120b/13, 130b/13, 132a/1, 134b/16, 157b/11, 159a/7, 167a/19, 171b/1, 178b/19, 181b/4, 184a/19, 190b/2; ā.-e 54a/5, 82a/18; ā.-i 67b/3; ā.-ile 145b/13; ā.-le 70b/11; ā.-ler 191b/8; ā.-lerdür 30a/7; ā.-leri 53b/19, 69b/13; ā. eti 135b/12, 15; ā. oğlanı 12a/7, 16b/2, 5, 24a/10, 51b/8, 62b/19-63a/1,

71b/9, 81a/16, 18, 89a/7, 133b/19, 134b/14, 136a/16-17, 155b/6, 212a/7; â. oğlanları 134a/11, 13, 135b/9; â. oğlu 16b/1, 15; â. şüretine gir- 13a/17; â.-i vaḥṣī 134a/7; â. yeyici 135b/10; benī â.-den 52b/15, 191b/2

**âdemî** : < Ar-Far. İnsanoğlu. â.-lerden 133a/5, 134b/17; yabān â.-si 134a/7

‘**âdet** : < Ar. Alışkanlık, usul, âdet. 87b/16, 173a/18; ‘â.-den 116a/19; ‘â.-i 83b/12; ‘â.-leri 57a/12, 61a/12, 15, 65b/17, 66a/12, 72b/1, 144b/5, 147b/4, 163a/1, 2, 165a/14, 173b/9, 211a/10; ‘â.-i ol- 118a/11

‘**âdetâ** : < Ar. Adeta, bayağı. 224b/12

**adım** : Adım. 64a/15, 103b/1; a. êt- 121a/18-19

‘**âdil** : < Ar. Adil, doğru. 30a/19

**adlu** : Adlı, adını taşıyan. 7a/19, 9a/11, 11b/17, 18a/13, 19b/19, 37a/10, 42b/6, 56b/15, 70b/6, 74a/10, 97b/5, 7, 99b/16, 111a/13, 147b/19, 166a/9

‘**adū** : < Ar. Düşman. ‘a.-dur 214a/5; ‘a.-sı 84b/11; ‘a.-sından 94a/18

**âfet** : < Ar. Büyük felaket, belâ. 127a/15

**âftâb** : < Far. Güneş. krş. *Şems, ħurşīd, mihr* 22a/9

**ağ-** : Yükselmek. a.-ar 119b/7

**ağaç (c)** : Ağaç. 31a/6, 55a/6, 63a/16, 66a/17, 67a/11, 76a/1, 76b/16, 77a/3, 7, 78a/13, 80a/16, 86b/18, 88b/14, 99b/11, 105b/13, 118b/18, 119a/4, 165b/11, 13, 185a/17; a.-a 67a/17, 83b/4, 106a/5; a.-da 76b/18; a.-dan 64a/15, 15, 64b/1, 77a/14; a.-dandur 194b/13; a.-dur 58a/13, 71b/4, 119a/5, 123b/3, 6; a.-ı 77a/9, 118b/16, 166a/11, 184b/6; a.-ın 49b/11; a.-ına 36b/11; a.-ından 165b/11; a.-la 62a/2, 201b/13; a.-lar 24b/10, 25a/9, 34b/14, 49a/18, 50a/2, 62b/19, 64a/15, 78a/1, 88a/9, 91b/2, 94b/18, 96a/3, 130a/8, 151b/16, 208b/9; a.-lara 66a/11, 16; a.-lardur 154b/11; a.-ları 55a/10, 14, 60a/7, 61a/17, 64a/8, 65b/4, 71b/2, 81b/10, 88a/8, 94b/1, 107a/1, 3, 6, 158b/1, 170b/14, 188a/13, 201b/14; ħurma a.-ları 179b/8; a.-larındandur 107b/11; ħurma e.-larındandur 161a/3-4; a.-larını 167b/4; ħurma a.-larını 161a/6; a.-larının 77a/2, 153a/11; ħurma a.-larının 117b/3; a.-larla 66a/19; a.-ları 32b/9, 66a/14, 91b/2, 4; a.-u 30b/19, 83b/4, 7, 105b/14, 106a/3, 123b/4, 6; a. dikenini 91b/5; abnūs a.-ı 88a/9; aq̣ söğüd a.-ına 71b/3-4, 123b/3; alma a.-ı 107b/11; alma a.-ının 107b/4; baqam a.-ı 61a/16; belesân a.-ı 118b/15, 119a/6-7; encîr a.-ı 183b/13, 187b/8; findık a.-ı 131a/5; fisdık a.-ı 131a/5; ħurma a.-ı 162a/10; ħurma a.-ına 82b/4; ħurma a.-ından 86b/15; ħurma a.-ıyla 160b/19; kâfur a.-ı 58a/12, 71b/3, 123b/3; şandal a.-ı 88a/10; servi a.-ları 94b/12; ‘ud a.-ı 56b/3, 71b/8; ‘ud a.-

ındandur 184b/6; yemiş a.-ları 131a/4; zeytūn a.-ı 113b/8, 187b/8; zeytūn a.-ıyla 183b/12; yemiş a.-ı 187b/8; yemiş a.-larıdır 175b/3; zeytūn a.-ının 113b/11

**āgāh** : < Far. Haberli, bilgili. ā. ol- 86b/17, 87a/2

**ağar-**: Ağarmak. a.-a 72b/6; a.-an 224b/1; a.-madı 62a/11; a.-mağ 80b/2; a.-miş iken 80b/4

**ağart- (d)** : Ağartmak. bez a.-ur ol- 36b/2

**ağır** : Ağır, değerli. 10b/14, 15, 56b/1; a.-ı 63b/7; a. gel- 35a/16

**ağırlık (ğ)** : Ağırlık. 35a/10, 73b/3, 6; a.-ından 37a/4; a.-larından 66a/17

**ağ(ı)z** : Ağız. a.-dan 202a/6; a.-ı 65b/13, 79a/15, 110a/2, 115a/17, 116b/13, 132b/13; a.-ın 13b/1; a.-ına 14a/12, 79b/1, 92a/15, 115b/9, 118b/12; a.-ında 15a/13, 87b/12, 129a/17, 185a/15; a.-ındadır 114b/10; a.-ından 15b/3, 6, 55b/5, 79b/4, 91b/19, 118b/6, 132b/17, 19, 185a/19; a.-ını 13a/19, 56a/3, 79a/19, 132b/15, 16; a.-lar 202a/6; a.-ları 133b/14, 134b/13, 150a/6; a.-larına 59a/15; a.-larından 73a/14, 108a/19, 132b/10; a.-larıyla 135a/15; a. çoğusu 227b/16-17

**ağla-**: Ağlamak. a.-dı 118a/4; a.-dığı 118a/10; a.-mağ 131b/15; a.-rdı 81a/7; a.-yup 108a/4; a.-r yüz 131b/15

**ağlaş-**: Ağlaşmak. a.-maya başla- 88a/19; a.-mazlar 163a/5; a.-up 92a/3; a.-urlar 88a/20; a.-ursuz 88b/1

**ağrı** : Ağrı, hastalık. a.-sı 110a/17; baş a.-sından 227b/12; kulağ a.-sı 110b/1; yürek a.-sı 227b/16

**ağrı-**: Ağrımak. a.-r 110a/18; a.-sa 110a/16; a.-yan 110a/16

**ağustos** : Ağustos ayı. 213b/2

**ahāli** : < Ar. Halk, kişiler. a.-yi fenn 3a/14, 6a/11, 99b/15, 140b/9, 227a/12

**aḥbār** : < Ar. Haberler. 93a/16

**aḥcār**: < Ar. Taşlar. 154a/16, 193a/19

‘**ahd** : < Ar. Söz, yemin. ‘a.-ine vefā eyle- 65a/2-3

**āhir** : < Ar. Son. 3a/8, 3b/14, 5a/19, 5b/12, 12, 6a/5, 18b/2, 37b/11, 42a/1, 54a/2, 82b/17, 88a/15, 103b/17, 128a/13, 129b/5, 152b/11, 162a/1, 165a/17, 193a/6, 202b/1, 220a/5, 7, 9, 220b/8, 13, 221a/2, 19, 221b/3, 226b/6; **ā.-i** 137a/13, 138a/7, 138b/14, 139a/6, 202a/11, 205b/7, 206a/4, 206b/8, 221a/3, 6, 223a/17; ā.-idür 48a/11, 181a/17, 200b/6; ā.-inde 28a/19, 33b/17, 35b/1, 60b/5, 206b/3; ā.-ine 3b/15, 140a/1, 157b/5, 164a/12, 172b/8, 207a/16; yıl ā.-ine 95a/16; ā.-i iḥdām 30a/1

**āhiret** : < Ar. Ahiret. 120b/10; ā.-de 154b/14; ā. ise 114a/11; ā.-e git- 78b/19, 147b/2-3

- aḥkām** : < Ar. Hükümler, emirler. 3a/11, 11, 14, 38a/15, 17 ; a.-da 12a/5; a.-ı 20b/9, 21a/14, 21b/16, 22b/5, 26a/2, 26b/17, 27b/17; a.-ını 39a/1
- aḥḳar** : < Ar. En düşük, değersiz. a.-ı ḥalkullāh “Allah’ın yarattığı en değersiz varlık” 2a/2
- aḥsen** : < Ar. Pek güzel. a.-idür 149b/13
- aḥşām** : Akşam. 5b/9, 12, 83b/9; a.-a 82a/9, 105b/4; a.-dan 105b/5; a.-ı 33b/11; a.-uḡ 221b/3; a. ol- 66a/16; a. ezāni 221b/16-17, 222a/6, 223a/2, 8-9, 16, 223b/2-3; a. ezāni oḳun- 223a/11; a. vaktı 26b/1, 12, 29a/6-7, 33b/9, 86a/9-10, 223b/9
- aḥşāmla-** : Akşamlamak. a.-ması 27b/8; a.-sa gerek 27b/5, 6, 7-8, 11-12
- aḥvāl** : < Ar. Durumlar, haller. 3b/12, 41a/8, 42a/15, 58b/16; a.-i 2a/5,6,8, 2b/9, 3b/14, 7a/9, 7b/15, 20a/16, 25b/13, 26a/3, 27b/18, 33b/13, 46a/4, 49a/19, 54a/4, 65b/2, 224b/4; a.-in 223a/14; a.-iḡ 140b/7; a.-inde 23a/1; a.-inden 43b/11, 54a/15; a.-ine 20a/19, 25b/14, 38a/14, 53a/8, 11, 136b/2, 149a/17, 158a/6, 164b/10, 181b/12, 190b/13, 220a/3, 223b/17; a.-ini 4a/5, 5a/5, 93b/2, 120a/9, 126b/5, 140a/19, 223b/7; evḳāt-ı a.-ini 4b/17, 140a/17-18, 140b/3; a.-leri 140a/13, 161b/3; a.-lerini 128a/16; a.-ümi 84a/8; a.-ümüz 210a/6; a.-üñüzi 86b/8
- aḥyān** : < Ar. Zamanlar. a. -a 2a/4;
- aḳ (ġ)** : Ak, beyaz. 23b/6, 26b/13, 37b/8, 41a/7, 41b/5, 6, 52a/12, 58b/3, 4, 4, 7, 11, 61b/18, 62a/1, 73a/2, 17, 73b/12, 75b/19, 76a/13, 81a/2, 99a/16, 121b/19, 122a/6, 7, 124a/12, 187b/2, 202b/12; a.-dı 52a/6; a.-dur 63b/19, 76b/15, 123a/17, 130a/4, 208b/4; a.-ı (yumurdanuḡ) 42b/5; gözüḡ a.-ı 120b/8; a.-ını 110b/3; a. düş- 110b/2; a. ‘aḳīḳ taş 41a/19; a. bulut 66b/7; a. fil 64b/4; a. ḥorōs 17a/5, 17b/4, 8; a. maymun 58b/1; a. mermer 194b/3, 197b/15; a. şaḳallu 62a/8, 76a/13, 97a/3-4; a. söğüd ağacı 71b/3-4, 123b/3; a. taş 89b/19; a. yüzlü 134a/9; a. olmaḳ gerek 163a/18; yüzümüz a. ol- 53b/17
- aḳ-** : Akmak. a.-a 84b/10; a.-an 108b/15, 131a/2, 132b/11, 13, 19, 151b/18, 173b/7; a.-andur 183b/3; a.-ar 81a/4, 87a/6, 94a/4, 98b/16, 100a/3, 4, 7, 12, 14, 102a/16, 103a/8, 17, 103b/11, 104a/4, 104b/7, 105b/1, 5, 6, 106a/12, 12, 14, 108a/18, 109a/4, 111a/1, 4, 111b/11, 13, 112a/18, 112b/15, 118a/16, 122b/8, 132b/10, 145a/17, 147a/9, 156b/10, 158b/2, 173a/18, 19, 175b/17, 177b/7, 10, 178b/4, 179b/5, 187a/9, 189b/11, 192a/14, 16, 192b/13, 15, 195a/7, 196a/4, 10, 200a/18, 204a/11, 18, 204b/5, 11, 205a/5, 206a/5, 212b/11, 213a/6, 19, 213b/8, 214a/4, 12; a.-ardı 81a/7; a.-arlar 109a/15, 177b/4, 179b/12; a.-ar mı 87a/4; a.-ar bıḡar ol-



118a/19; a.-arsa 217b/8; a.-ar şu 55a/14, 61a/17, 151b/16, 159b/16, 160a/16, 165a/3, 187a/15, 188a/14, 189a/1, 202a/15, 227a/17; a.-dı 177a/9; a.-duğı 106b/6; a.-duğları 179b/11; a.-mağa başla- 112b/6, 113b/10, 118a/13; a.-mağıla 109a/17; a.-ması 111a/1, 5; a.-maya 176a/13, 180a/10, 217b/11; a.-maz 104a/4, 112b/14, 131b/5; a.-maz ol- 131b/3, 132b/17; a.-mış 108b/11; a.-sun 132b/14; a.-up 75b/2, 100a/5, 8, 13, 102a/3, 105b/9, 19, 107a/11, 109a/4, 10, 118a/14, 119b/7, 131a/17

‘**aḳab** : < Ar. Arka, art. ‘a.-ince 38a/10

‘**aḳākīr** : < Ar. İlaç yerine kullanılan kökler. 172b/14

**aḳālīm** : < Ar. İklimler, memleketler. 7a/10; a.-de 138a/12; a.-den 137a/6, 7; a.-üñ 3b/8; a.-i seb‘a 2a/7-8, 4b/4-5, 16, 5a/3-4, 48b/7-8, 136b/13, 137a/4, 140a/19, 220a/18-19

**aḳça** : Akçe. a.-larınuñ 180b/10; a.-sın 95b/8

‘**aḳ(ı)l** : < Ar. Akıl. ‘a.-ı 70b/14; ‘a.-ları 133b/15; ‘a.-ı git- 74b/2; ‘a.-ı ziyāde ol- 146b/11; ‘a.-ımı al- 154b/12; ‘a.-ları git- 81b/3; ‘a.-lar çāk ol- 184a/17-18; ‘a.-ları çāk ol- 122a/13; ‘a.-um git- 13a/17; ‘a.-um gide yazdı 154a/18; ‘a.-um zā’il ola yazdı 154b/9-10

**aḳıt-(d)** : Akıtmak. a.-alar 89b/14; a.-dı 84b/12, 93b/5, 95b/10, 183a/9; a.-urlar 109a/10

‘**aḳīk** : < Ar. Akik, bir tür değerli taş. 75b/15, 153b/11; ‘a.-ler 41b/6; ‘a.-lerdür 41b/8; ‘a.-leri 41b/10; aḳ ‘a. taşı 41a/19

‘**aḳīm** : < Ar. Batıdan veya kuzeybatıdan esen yağmur getirmeyen rüzgar. riḥ-i ‘a.-dür 43a/5

**aḳlık** : Aklık, beyazlık. 34a/19, 224a/5

‘**aḳreb** : < Ar. Zehirli bir hayvan; akrep burcu. 19a/7, 20a/10, 10, 25a/13; 153a/15, 194b/19; ‘a.-ler 115b/18; ‘a. burcu 21b/8-9, 138b/17, 19-139a/1.

‘**aḳs** : < Ar. Ters, zıt. ‘a. ol- 32b/11

**aḳşā** : < Ar. En son, uzak. a.-yı ‘imāret 148a/7; a.-yı memālik 183b/15

**aḳşer** : < Ar. En kısa. a.-i 157a/19, 172a/2, 215b/4, 11, 18, 216a/7; a.-i eyyām 198b/3, 213b/9-10, 216a/8, 216b/10, 219a/7; a.-i nehār 164a/11, 212b/11, 213a/7, 214b/6, 215a/11, 216b/15

**aḳtār** : < Taraflar, yanlar. a.-ı arz 166a/19-166b/1

**aḳvāl** : < Sözcükler. 34b/3, 49a/3; a.-i 227a/12; a.-ine 2a/5, 19, 2b/7, 3a/15, 227b/7

**al-** : Almak. a.- 78a/9; abdest a.-acaḳ 112b/15-16; a.-alar 38a/4, 193a/10; a.-a bildügi 39a/7; a.-an 95b/17; a.-aydı 15b/1, 19; a.-dı 12b/15, 60b/14, 65a/11, 67a/17,

83b/16, 90b/7, 99b/9, 102b/8, 115b/6, 126a/17, 155a/4, 193a/12; abdest a.-dı 116b/12; a.-dık 62b/3, 76b/7, 96a/9, 141a/17, 141b/4, 13, 15, 17, 142a/10, 142b/1, 7; a.-dılar 52b/18, 54a/3, 65a/16, 67b/3, 77a/9, 84a/7, 15, 191a/5, 191b/4, 193a/15, 16; selâmın a.-dılar 77b/3; a.-duğı 28a/16, 62a/16; a.-duğum 155a/5; a.-duğumuza 76b/7; a.-duğdan 65a/17; a.-duğlarınızu 77a/14; a.-dum 83a/18, 89b/2, 100b/18; şatun a.-mağa 134b/8; a.-mağ 171a/14; kan a.-mağ 227b/8, 228a/5; a.-miş 62a/16, 102b/3; a.-sa 128b/17, 19, 130b/12; a.-sun 129a/1, 2; a.-up 4b/6, 7b/1, 11b/7, 11, 12b/15, 14a/12, 23a/1, 39a/2, 7, 51a/10, 52b/3, 53b/2, 56b/4, 58b/12, 18, 60b/15, 66b/2, 70a/7, 72a/19, 72b/2, 12, 77a/15, 78a/10, 79a/9, 81b/8, 88b/8, 103b/14, 105a/6, 106b/7, 107b/3, 113a/4, 6, 115b/5, 117b/1, 123b/16, 124a/11, 125b/12, 126a/2, 132a/5, 144a/9, 17, 149a/12, 149b/2, 151a/9, 152b/11, 155a/5, 158a/1, 163a/11, 11, 163b/16, 164b/4, 179b/16, 181b/6, 183b/14, 186a/15, 189b/13, 191b/10, 199a/8, 203a/6; a.-ur 33a/8, 49b/12, 112b/12, 153a/11, 192b/16, 212a/3, 14; a.-urdu 61b/11; şatun a.-urduğ 179a/19; a.-urlar 52a/19, 59a/15, 65b/7, 66a/7, 68a/10, 72a/12, 16, 74b/12, 76a/7, 82a/1, 85a/12, 112a/11, 113a/1, 115b/4, 119b/4, 122b/16, 135a/16, 144a/19, 144b/3, 4, 7, 145b/16, 149b/3, 151a/18, 153a/5, 153b/14, 156a/9, 159b/8, 165a/2, 166a/14, 179b/16, 189a/2, 191a/3, 192b/5, 193b/19, 202b/9; ‘aqlını a.-urlar 154b/12; şatun a.-urlar 134b/6-7, 161b/6; a.-urlardı 115b/2-3; âbdest a.-a gel- 119a/14-15; a.-ı git- 72b/13; a.-ı ço- 57a/11-12; a.-ı vèrdi 54a/5; haber a.-dum 133a/3; haber a.-ı vère 54a/7; haberin a.-a 53b/11; haber a.-alar 52b/4; ‘ibret a.-up 51a/3; nūr a.-maz 33a/2; şatun a.-up 56b/1; şatun a.-mişdur 177a/1; şu a.-mişdur 167a/3; ziyâ a.-mağa 28a/15; ziyâ a.-mağda 28a/16; ziyâ a.-ur 28a/17-18; ziyâ a.-up 28b/1

**‘alâmet** : < Ar. Belirti. 219b/7; ‘a.-den 120b/4-5, 219b/7; ‘a.-dür 17b/2, 101b/13; ‘a.-indendür 224a/10; ‘a.-iyçün 222a/5, 224b/11; ‘a.-lerinden 153b/13; ‘a. èt- 158b/4-5, 219b/4

**âlât** : < Ar. Alet. 81a/11; â.-ı 110a/6, 156b/13, 169a/10; â.-ı harb 21b/18, 147a/18; â.-ı irtifa‘iyye 221b/5; â.-ı silâh-ı fâhir 172b/13

**alçağ**: Alçak, düşük düzeyde. 3a/1, 9a/8, 11, 9b/1, 32b/1, 158b/15, 173b/5, 8; a.-dur 137a/2, 169a/3

**alçal-**: Alçalmak. a.-sa gerek 9b/5

**alda-**: Aldatmak, kandırmak. a.-mağıla 60a/14-15; a.-yup 166b/11

**aldan-** : Aldanmak, kanmak. a.-up 166b/18

‘**âlem** : < Ar. Dünya. 13b/12, 39a/17, 43b/3, 77b/12; ‘â.-de 171a/19, 171b/4, 172b/4, 14, 176a/15, 187b/6; ‘â.-e 35b/16, 156b/18; ‘â.-üñ 23b/10; eṭṭrâf-ı ‘â.-den 158b/14, 166a/13, 199a/6; bendergâh-ı ‘â.-dür 162a/10; kuṭb-ı ‘â.-üñ 220b/14; nücûm-ı ‘â.-üñ 40b/6

‘**âlem-penâh** : < Ar-Far. Alemin sığınacağı yer. pâdişâh-ı ‘â.-dan 21a/16

**âlet** : < Ar. Alet, araç. Krş. *âlât* 81a/10; â.-leri 146b/16; â.-lerini 211a/16; demür â.-i 188a/12

**alın-** : Alınmak, bir yerden alınmak. a.-mışdur 7a/9, 178b/10; a.-up 4a/10, 12, 14, 16, 17, 19, 4b/1, 3, 190b/4, 212b/6

‘**âli** : < Ar. Yüce, ulu. 22b/7, 39a/18, 151a/14, 154b/1, 165a/11, 171b/5; ‘â.-dür 188b/14; ‘â. himmetlü 126a/10

‘**alîm**: < Ar. Çok bilen. 39a/16

‘**âlim**: Ar. Bilgin. ‘â.-ler 178b/14, 227b/4

**alkış** : Dua. a. èt- 91a/6

**Allah**: Allah, tanrı. 13b/8, 56b/14, 85b/17, 106b/18, 107b/17, 191a/10; A. Ta‘âlâ 6b/17, 12a/4, 13b/11, 14a/2, 9, 15a/10, 14, 15-16, 18, 15b/2, 5, 10, 16a/14, 17a/5, 15, 17b/2, 37a/14, 37b/5, 6, 41b/4, 42b/2-3, 43a/19, 51a/15, 57b/11, 64b/11, 14, 16, 69b/19, 70a/17, 77b/7, 81b/6, 91b/8, 92a/4, 16, 95b/13, 99b/7, 102b/10, 104b/9, 114a/8, 116a/12, 117b/14, 17, 118a/17, 118b/4, 123a/5, 123b/10, 11, 13, 124a/1, 152b/12, 155b/4, 160a/10, 11, 13, 166a/3, 167a/7, 174b/9, 175b/18, 193b/6, 212a/3-4, 16; A.-ı ‘aẓimü’ş-şân 184a/5; A.u a‘lem 168b/4, 186a/1, 201b/11, 202b/17

**Allahu Ta‘âlâ** : Allah, Tanrı. 2b/12, 40a/2

**alma** : Elma. 180b/2, 12; a.-dan 107b/6, 13, 13; a.-ña 107b/7; a. ağacı 107b/4, 11

**alt** : Alt. a.-ı 174a/17, 174b/12; a.-ına 92a/1, 123b/16, 166a/14, 195a/12, 197a/16; a.-ında 17a/8, 98b/8, 105b/14, 107b/4, 117a/17, 129a/14, 170b/19, 176b/18, 220b/14; a.-ından 118a/12; a.-ını 91b/2; a.-umda 83b/18; ıarını a.-ı 97b/18

**altı** : Altı. 12b/6, 20a/10, 10, 10, 10, 21b/13, 32a/11, 16, 34a/1, 39b/3, 14, 44b/9, 45b/3, 46a/5, 7, 17, 46b/6, 9, 15, 47b/8, 9, 12, 13, 53b/5, 74a/3, 3, 76a/9, 10, 93a/5, 96a/1, 2, 98b/7, 104a/4, 105a/11, 124a/15, 125a/5, 136b/18, 18, 137a/1, 2, 3, 3, 143b/5, 7, 147b/14, 18, 151b/2, 153a/6, 155b/13, 16, 160a/19, 161a/7, 162a/17, 19, 162b/2, 165a/12, 172a/3, 175a/12, 175b/10, 178a/1, 180b/14, 17,

182a/5, 183a/5, 194b/7, 198a/10, 13, 14, 198b/18, 210a/12, 215a/15, 216a/7, 216b/18, 18, 217a/6, 7, 220b/17, 17, 225b/2, 3, 5; a. buçuk 138a/19, 162b/5, 181a/1, 195b/8, 199b/18, 205b/2, 215b/12, 216a/9; a.-dur 216b/19, 217a/3; a.-sı 16b/6; a.-sını 167a/3; a. biñ 49a/2, 51b/5; a. biñ iki yüz yètmış 26a/14; a. biñ otuz 28a/9; a. biñ bès yüz kırk iki 19a/19-19b/1; a. yüz 12b/8, 52a/2, 99a/4, 111b/4, 12, 122a/16; a. yüz altmış 60a/6-7, 149a/7; a. yüz altmış buçuk 121a/1-2; a. yüz biñ 16b/18

**altıncı** : Altıncı. 2a/14, 4b/1, 8b/8, 40b/5; a. gök 16b/13, 15, 21a/7-8; a. iklim 4b/1; a.-da 11a/7

**altmış** : Altmış. 61a/6, 64a/15, 110a/2, 142b/8, 151b/15, 176a/7, 186a/2, 186b/14, 203b/2; a.-a 19a/9, 11; a. altı biñ 47b/3; a. biñ 178b/17, 19; a. dört buçuk 139a/14-15; a. sekiz buçuk 139a/16; a. üçüncü 48b/17; a. yedi 168a/9; a. yedinci 48a/9

**altın** : Altın. 52a/17, 19, 57b/19, 58a/9, 59b/8, 62b/15, 17, 63a/8, 9, 10, 12, 63b/11, 64b/4, 67b/1, 71b/18, 76b/4, 6, 108b/7, 128b/15, 144a/15, 18, 144b/2, 145a/18, 145b/14, 162b/12, 15, 166b/15, 168b/18, 169a/11, 184b/11, 191a/2, 3, 193a/15, 18, 197a/12; a.-dan 107a/6, 7, 8, 108b/8-9, 121b/16, 128b/15-16, 144b/11, 150a/9, 10, 154b/4, 13, 155a/16, 162b/13, 194b/9; a.-dan idi 74a/9-10, 126b/19-127a/1; a.-dandur 62b/16, 63a/10, 94a/14; a.-dur 63a/11, 67a/13, 81b/11, 11, 12; a.-ı 144a/16, 18, 144b/3; a.-ıla 63a/10; a.-ından 59b/10; a.-la 76a/4, 127a/3, 144a/10, 145a/18, 170a/19-170b/1, 194b/12; a.-lar 75b/14; a.-ları 58a/10, 144a/4; a.-uñ 67a/13, 81b/10, 108b/7; a. döğici “ Altın işleyen kişi” 176b/15; a. ma‘ deni 94b/15, 131a/13, 144a/3, 147b/9-10, 149b/1, 152a/7; a. ma‘ denleri 146a/11; a. toprağı 95a/8, 9, 149b/2-3

**a‘mā** : < Ar. Kör. p̄ir-i a. 69a/14

**āmāl** : < Ar. Dilekler, istekler. ā.-i 141b/8

**a‘māl** : < Ar. İşler. 142b/13; a.-e 141b/10; a.-iñ 140b/7; a.-i ‘ arz 140b/17

**‘amel** : < Ar. Etki, niyet, kullanım. 219a/2, 220a/16, 19; ‘a. getir- 5a/16; ‘a. èt- 142a/5, 217a/15; ‘a. eyle- 217b/13; ‘a. olın- 220b/1-2, 223b/13; ‘a.-e getir- 5a/15; ‘a.-i 5a/9, 12, 173a/3, 220a/2; ‘a.-inde 221b/5; ‘a.-i şaḥiḥ ol- 218b/14

**‘āmīl** : < Ar. Sebep. ‘ā. ol- 47b/14, 222b/18, 225a/5, 7; ‘ā. olanlardan ol- 223b/15

**āmīn** : < Ar. Amin. 193b/7; ā. yā mu’īn 6a/9, 166a/4, 184a/6, 198a/5; ā. yā mucībū’s-sa’īlīn 6b/17-18, 17b/3, 223b/16, 225a/8

‘**amm** : < Ar. Amca. ‘a. oğlanları 52b/1-2; ‘a.-ı oğlu 180a/3-4; ‘a.-ıdur 136a/6; ‘a.-ısı oğlanları 191a/6-7

**ammā** : < Ar. Amma. 3a/7,13, 5b/6, 8, 7b/5, 18, 8a/9, 12b/8, 14b/8, 16a/11, 13, 18a/4, 15, 19a/13, 20b/19, 21b/6, 22a/15, 22b/16, 25a/9, 27b/10, 28a/10, 15, 29a/19, 29b/12, 30b/11, 31b/14, 32a/2, 11, 32b/10, 33a/4, 33b/17, 34b/8, 35a/5, 14, 19, 37a/13, 37b/14, 38a/2, 14, 17, 38b/10, 40a/15, 42a/18, 43a/1, 45a/8, 47a/5, 47b/13, 49b/10, 50a/14, 51a/5, 54b/19, 55a/7, 56a/8, 12, 56b/9, 57a/5, 58a/15, 58b/9, 18, 60a/4, 63b/19, 65a/6, 66b/15, 68a/5, 68b/19, 69a/14, 70b/14, 71b/9, 18, 73a/3, 73b/4, 74b/8, 76b/13, 78b/10, 80a/11, 80b/8, 82a/19, 85b/5, 87b/10, 88a/9, 89a/7, 11, 89b/11, 90a/1, 90b/17, 91a/13, 93b/10, 95b/4, 97a/4, 98b/16, 100b/7, 101a/10, 103a/9, 104a/13, 108b/8, 109b/16, 111b/7, 112a/4, 113a/3, 115b/17, 118b/8, 119b/13, 120a/13, 120b/14, 122a/19, 123b/4, 124a/12, 18, 124b/1, 14, 125b/7, 127b/18, 128b/8, 15, 129a/1, 129b/2, 130a/8, 10, 130b/13, 131b/1, 133b/17, 18, 134a/2, 10, 17, 134b/1, 8, 13, 16, 19, 135a/1, 135b/7, 10, 18, 136b/12, 16, 137a/17, 137b/2, 6, 7, 142a/5, 142b/16, 144a/7, 10, 145a/9, 145b/9, 149b/6, 15, 150a/7, 15, 18, 150b/13, 13, 15, 152a/7, 153a/7, 153b/4, 12, 155a/8, 13, 159b/9, 13, 14, 161a/1, 162a/1, 2, 11, 165b/15, 166a/3, 167a/13, 168a/9, 19, 173a/18, 174a/12, 177a/14, 178b/17, 179a/15, 179b/1, 10, 17, 181a/17, 181b/16, 17, 182a/15, 182b/1, 183a/13, 15, 185b/1, 7, 8, 190b/2, 191b/8, 193b/6, 197b/6, 203a/15, 204b/12, 209a/12, 213b/1, 216b/13, 217a/14, 217b/13, 19, 219b/16, 220b/2, 11, 221a/5, 9, 15, 224a/4, 16, 224b/6, 226b/14, 16, 17, 227a/8, 9

**ana** : Anne.\_a.-larından 79a/12; a.-sı 54a/6, 65a/4, 79a/7, 102b/8, 18, 124b/2, 175a/11, 13; a.-sına 79a/6, 102b/18; a.-sınuḡ 54a/8

**aḡa** : Ona. 2a/15, 11b/2, 13a/1, 6, 20b/15, 28b/5, 34b/1, 2, 42a/1, 47a/3, 47b/1, 54b/12, 55a/18, 61b/3, 76b/1, 5, 78a/12, 81a/19, 82b/3, 84a/13, 87a/13, 18, 87b/2, 88a/20, 91a/6, 92a/17, 95b/11, 12, 97a/9, 105a/7, 106b/19, 107a/13, 107b/1, 111a/4, 114a/15, 115a/8, 115b/13, 119b/18, 121a/12, 123b/12, 126a/11, 130a/17, 131b/18, 133b/9, 136a/2, 147a/19, 148b/14, 152b/4, 154b/19, 155a/5, 11, 155b/10, 159b/2, 160a/10, 167a/14, 169a/7, 170a/4, 8, 170b/6, 171b/17, 174a/5, 9, 175a/16, 177a/7, 178b/4, 184a/14, 187b/2, 10, 13, 208b/15, 19, 209a/2, 209b/12, 210a/10, 219b/13, 224a/15

‘**anber**: < Ar. Amber çiçeği, bir tür mimoza. 56b/1, 59a/11, 13, 88a/10, 92b/5, 6, 7, 135a/15, 155a/19; ‘a.-den 151a/17, 155a/7; ‘a.-i 81b/14, 16, 19; ‘a.-ile 76a/6; ‘a.-ler 154b/8; ‘a.-i hâliş 81b/12

**ancağ** : Ancak, yalnızca. 12b/10, 20b/4, 7, 21b/14, 26b/10, 31a/8, 36a/13, 37b/6, 42b/3, 57b/15, 59a/19, 82b/1, 95a/1, 12, 113a/15, 173a/7, 9, 180b/11, 182b/2, 184b/9, 195b/4,

**ancılayın** : Öyle, o şekilde. 16a/15, 86b/4, 158a/10, 168a/11, 183a/4; a.-dur 36b/6

**and** : Yemin. a. iç- 52b/8, 191a/14

**anda** : Orada, o anda. 13b/8, 23a/18, 36a/9, 37b/16, 40a/15, 50a/3, 51b/9, 11, 53a/18, 54a/16, 55b/12, 57a/7, 11, 57b/13, 58a/18, 58b/1, 60b/1, 62b/7, 63a/16, 64b/2, 66a/13, 68a/14, 72a/12, 14, 72b/1, 74a/18, 19, 79a/5, 16, 19, 80a/16, 81a/5, 84b/11, 84b/17, 86a/17, 86b/13, 87b/4, 6, 10, 17, 88b/18, 91a/12, 96b/6, 102b/10, 106b/16, 18, 108b/4, 113b/9, 115a/10, 116a/15, 116b/4, 118a/6, 120a/14, 120b/2, 121a/12, 122b/19, 123a/8, 13, 124a/11, 124b/1, 126a/6, 8, 131b/13, 132b/1, 133b/7, 137b/4, 10, 138a/9, 145a/15, 146b/9, 10, 150a/18, 152b/5, 155a/11, 157a/5, 160a/6, 161a/9, 12, 162a/4, 163b/13, 167b/10, 168b/19, 169a/12, 169b/3, 7, 17, 171b/4, 8, 9, 173a/8, 173b/1, 174a/14, 174b/7, 11, 175a/2, 7, 8, 12, 176a/12, 176b/15, 17, 177a/4, 6, 177b/1, 179a/18, 179b/15, 180a/10, 180b/11, 184a/10, 184b/18, 187b/10, 12, 193a/18, 195a/2, 199a/7, 201a/3, 204a/2, 4, 211a/9, 211b/2; a.-dur 153b/6, 160b/17, 171b/13, 173a/3, 174b/6, 178a/2, 183a/19, 194a/19; a. iken 118a/7

**andan** : Ondan; sonra. 2a/11, 4b/7, 8a/8, 9b/10, 12b/17, 14a/7, 16a/11, 23a/4, 24b/6, 12, 25a/4, 7, 14, 27b/2, 8, 28b/9, 31a/19, 33b/2, 35b/12, 36a/18, 38b/5, 8, 41b/16, 19, 42a/5, 43b/3, 9, 46a/1, 6, 7, 15, 46b/6, 47a/7, 50b/11, 17, 51b/7, 12, 54a/3, 9, 57a/16, 57b/15, 59a/14, 60b/16, 62a/7, 65a/9, 65b/13, 66a/6, 66b/2, 68b/1, 69a/9, 69b/16, 70a/4, 5, 10, 12, 18, 70b/1, 72b/11, 73b/7, 74b/3, 75b/5, 77a/16, 77b/18, 78a/7, 79b/10, 81b/19, 82a/11, 17, 85b/14, 86b/1, 88b/4, 90b/2, 11, 15, 91a/18, 92b/2, 5, 7, 93a/1, 2, 3, 94a/4, 6, 98b/2, 8, 100a/16, 101b/12, 19, 19, 103a/6, 8, 8, 103b/10, 18, 104a/7, 8, 8, 8, 9, 9, 9, 106a/17, 106b/1, 107a/2, 4, 5, 6, 10, 108a/6, 19, 108b/16, 18, 109a/3, 15, 110b/17, 111b/15, 112b/16, 114b/3, 115a/17, 116a/4, 118a/5, 118b/2, 19, 120a/18, 122a/8, 124a/13, 16, 17, 19, 126a/19, 126b/8, 10, 130b/16, 133b/17, 135b/5, 136b/14, 137a/2, 137b/5, 138a/18, 138b/8, 139b/7, 13, 141a/13, 17, 145a/7, 146b/10, 152a/8, 152b/9,

154a/10, 154b/15, 15, 155a/9, 161a/5, 163a/4, 169b/18, 170a/15, 174a/8, 180a/6, 181a/10, 182a/14, 182b/17, 183a/1, 186a/5, 189a/2, 3, 10, 191a/15, 192b/16, 202b/5, 207a/1, 208b/15, 209a/1, 209b/16, 17, 210a/2, 13, 216a/14, 217a/19, 217b/18, 218a/2, 5, 218b/3, 4, 219a/19, 219b/1, 5, 222b/3, 223a/4, 12, 223b/9, 227a/8

**anı** : Onu. 15b/14, 36b/10, 49b/10, 51a/6, 51b/8, 58b/13, 60a/10, 62a/17, 65a/1, 68b/7, 73a/3, 19, 74b/12, 76a/12, 77b/7, 78b/5, 81a/18, 82a/19, 83b/1, 91b/7, 92b/3, 95b/7, 96a/17, 97b/5, 6, 7, 98a/12, 102b/17, 108a/12, 110a/9, 113b/1, 116b/18, 118b/4, 121b/19, 123a/5, 14, 128a/14, 129a/12, 147b/3, 155b/4, 160a/11, 13, 166a/9, 168a/4, 169b/4, 5, 173a/8, 174b/9, 176b/16, 187b/15, 201a/18, 202b/5, 207b/15

**anı**l- : Anılmak, sözü edilmek. a.-mışdur 39b/19; a.-miş idi 90a/16

**anı**la- : Anlamak. a.-dı 54a/1, 2; a.-dılar 77a/12; a.-ması 70b/14; a.-r (ortaç) 84a/7; a.-r 91a/14; a.-rlar 211a/9; a.-rum 91a/15; a.-yımaz 70b/15

**anı**lan- : Anlaşılmak. a.-maz 55a/5, 58a/16, 58b/9, 71a/4; a.-ur 98a/14

**anı**lat- (d) : Anlatmak. a.-urlar 134b/6

**anı**lar: Onlar. 9a/5, 30a/5, 31a/3, 11, 38b/19, 41b/7, 47a/19, 50b/4, 10, 51a/1, 53a/16, 53b/3, 5, 54a/1, 2, 58b/17, 59a/16, 62b/12, 69b/1, 70a/19, 70b/4, 73a/9, 75a/5, 77b/2, 10, 14, 78a/17, 79a/11, 79b/16, 85b/17, 86a/11, 87a/11, 13, 89a/9, 13, 89b/10, 90b/8, 18, 91a/7, 101a/2, 102b/14, 106a/1, 111a/6, 114a/3, 115a/10, 120a/7, 123b/12, 127b/10, 128a/2, 128b/4, 5, 135a/19, 170b/5, 172b/3, 15, 182b/5, 8, 12, 190a/10, 191a/14, 191b/13, 19, 192a/4, 208a/8, 209b/9, 210a/9, 211a/6, 211b/8, 212a/6, 222b/1, 1, 225a/2, 6; a.-a 2b/3, 12, 11a/1, 42a/6, 53b/4, 56a/19, 59a/13, 66a/19, 67a/4, 76a/6, 77b/2, 3, 8, 78a/16, 79a/10, 84a/14, 85a/3, 6, 86a/12, 87a/14, 19, 96b/9, 108a/7, 110a/12, 115a/11, 123b/10, 13, 127b/9, 128a/1, 128b/3, 135a/11, 137b/1, 140b/19, 144a/9, 191b/17, 207b/17, 208a/8, 211b/6; a.-da 85a/7, 149b/5; a.-dan 4b/6, 7a/13, 7b/1, 15b/11, 13, 17, 16a/12, 18a/5, 20a/19, 49a/19, 53a/6, 9, 54a/3, 60a/11, 78a/9, 79b/1, 16, 80b/18, 89a/12, 90b/5, 91a/15, 91b/8, 92a/14, 99b/18, 102b/11, 115b/18, 122b/15, 140b/2, 143a/19, 145a/3, 177b/13, 207b/10, 210a/13, 211b/9, 215a/3; a.-dur 80b/19; a.-ı 42a/1, 51a/9, 55a/7, 55b/2, 12, 64b/16, 65a/8, 70a/10, 11, 72b/10, 14, 77b/10, 89a/11, 96b/11, 98b/4, 106a/8, 109a/7, 120b/5, 123b/11, 127b/10, 134b/6, 10, 135b/14, 155a/7, 166a/9, 171b/15, 208b/12, 212a/12, 13,

14, 225a/3; a.-ıñ 134a/2; a.-la 81b/1, 88b/9, 100b/13, 134b/6; a.-cılayın 79a/13, 135a/17; a.-uñ 2b/9, 12, 5a/4, 5b/14, 7b/16, 8b/1, 12a/5, 20a/18, 23b/3, 6, 33b/10, 38a/1, 40a/14, 40b/8, 42a/15, 45b/3, 49a/3, 51b/4, 53b/7, 54a/1, 55a/18, 59a/6, 9, 62a/11, 65a/19, 67a/13, 16, 17, 77b/5, 81b/2, 87b/1, 89a/19, 103b/3, 113a/11, 119a/2, 123b/8, 14, 125b/1, 144a/10, 149a/2, 152b/13, 163b/3, 172a/16, 182b/6, 8, 184a/14, 192a/6, 207b/17, 208a/4, 9, 211a/7, 211b/11, 212a/13, 214a/6, 222b/12, 226a/17; a.-uñdur 45a/6, 7, 11

**ansızın** : Ansızın, birden bire. krş. *añsuzın* 127a/15

**añsuzın** : Ansızın, birden bire. krş. *ansızın* 228a/1

**anuñ** : Onun. 5a/9, 11, 6a/4, 8b/4, 13b/1, 3, 10, 14b/8, 15b/18, 17a/12, 17b/8, 20a/16, 23b/16, 29b/6, 34a/6, 40a/10, 43a/13, 44b/17, 54b/10, 15, 60b/14, 64b/14, 67a/11, 69a/8, 69b/13, 78b/4, 79b/1, 81b/6, 82a/2, 19, 87a/3, 4, 91b/9, 93a/19, 94a/3, 96b/4, 5, 102b/15, 106b/8, 110a/16, 110b/17, 112a/19, 112b/11, 115a/7, 115b/11, 16, 18, 116a/14, 119a/14, 121a/14, 121b/5, 122a/4, 124a/13, 126a/12, 17, 126b/5, 128a/14, 131a/19, 131b/17, 19, 133b/8, 146b/6, 148a/10, 150a/11, 155a/13, 157a/13, 159a/12, 160a/3, 161a/8, 166a/19, 167a/9, 11, 168a/5, 169a/7, 172b/16, 173a/3, 175a/6, 177a/6, 184a/10, 184b/16, 193b/3, 207a/17, 208b/16, 212a/10, 213a/5, 216a/14, 216b/5, 219b/16, 220b/6, 10, 14, 16, 17, 225b/19; a.-çün 86a/2, 90b/14, 168b/18, 169b/6, 19, 171b/18, 177a/2; a.-la 39b/5, 6, 87a/10, 97a/14, 15, 100b/16, 106b/19, 161a/3, 190a/2; a.-ladur 76a/4

**ara** : Ara, mesafe, iki şeyin arası. a.-da 224b/18; a.-ları 179b/10; a.-larında 60a/10, 104b/2, 132a/3, 179b/7; a.-larını 91b/4; a.-muz 100b/19; a.-muzda 101a/4, 208a/8; a.-sı 4b/13, 11a/19, 13a/15, 15b/7, 42b/9, 84b/8, 113a/15, 122b/9, 143b/19, 146a/7, 15, 16, 147a/7, 148a/5, 15, 150a/2, 150b/2, 11, 151a/11, 151b/9, 152a/13, 156a/13, 156b/7, 157a/3, 157b/4, 158a/17, 158b/12, 160b/13, 14, 161a/19, 161b/1, 9, 10, 11, 17, 17, 162a/7, 7, 9, 162b/9, 10, 163a/6, 7, 7, 9, 14, 163b/5, 6, 10, 12, 17, 19, 19, 164a/8, 8, 164b/15, 165a/5, 6, 7, 18, 19, 165b/1, 2, 17, 18, 19, 168b/6, 171a/15, 172a/2, 173b/2, 14, 175ab/6, 7, 7, 176a/2, 177b/17, 178a/7, 179a/10, 179b/14, 19, 180a/1, 2, 180b/6, 7, 15, 181a/4, 5, 6, 182a/10, 12, 12, 183a/5, 183b/7, 19, 185a/10, 12, 185b/13, 14, 18, 186b/1, 2, 9, 10, 16, 17, 187a/10, 14, 19, 187b/1, 188a/15, 188b/3, 10, 16, 17, 18, 189a/5, 5, 6, 13, 14, 15, 189b/5, 15, 15, 190a/5, 6, 7, 12, 192a/11, 11, 12, 192b/1, 8, 9, 193b/11, 12, 194a/2, 195a/9, 17, 18, 195b/14, 15, 196a/2, 6, 7, 15, 196b/4, 8, 197a/4, 199a/2,



19, 199b/1, 2, 9, 10, 200a/6, 12, 14, 15, 16, 200b/3, 4, 4, 10, 11, 15, 17, 18, 201a/5, 7, 8, 9, 14, 15, 201b/9, 10, 18, 18, 202a/10, 10, 17, 202b/13, 15, 16, 16, 203a/17, 19, 19, 203b/5, 6, 12, 204a/5, 6, 7, 12, 13, 204b/2, 3, 8, 16, 17, 205a/3, 8, 8, 205b/4, 5, 206a/1, 2, 7, 8, 11, 14, 16, 206b/1, 2, 6, 7, 207a/6, 212b/18, 213a/1, 11, 15, 213b/4, 4, 17, 214a/2, 3, 9, 9, 16, 214b/16, 17, 215a/18, 215b/1, 7, 8, 13, 15, 15, 216a/1, 216b/2; a.-sına 14a/1, 183a/9, 219b/6; a.-sında 33a/1, 6, 38a/8, 51b/19, 62b/5, 78b/10, 84b/6, 93b/11, 103a/15, 110a/3, 112b/18, 114b/19, 123b/2, 124a/5, 130a/9, 140b/7, 145b/7, 153a/11, 154a/2, 199b/4, 221a/8, 224a/2; a.-sında iken 117a/5; a.-sındadır 14a/5, 14b/4, 130b/6, 194a/12; a.-sından 86b/5; a.-sını 76a/18, 122b/6, 182b/10, 208b/13; ol a.-da 29b/14; ol a.-dan 50b/7, 12, 86b/1; ol a.-ya 50b/18

**ara-** : Aramak. a.-dı 65a/5; a.-dılar 47a/19; a.-mağa 118a/4; a.-r 81a/16; a.-yu git- 154a/1

‘**Arab** : < Ar. Arap, Arap halkından olan. ‘A.-lar 184a/14, 193a/7; *ḳabā’*il-i ‘A. 161a/15; ‘A. dili 191b/12

‘**araba**: < Ar. Araba. ‘a.-lar 111b/9

‘**Arabī**: < Ar. Arap kavmine ait. 210a/3; ‘A. dil 53a/6-7, 9-10

**aralık (ğ)** : Aralık. a.-da 64b/19, 224a/14; a.-ı 19a/17, 19, 19b/3, 6

**ārāste** : < Far. Bezenmiş, süslenmiş. ā. ol- 147a/18

**ard (t)** : Art, arka. 66a/2; a.-ı 86a/14; a.-umca 91a/8; a.-ın 30b/14; a.-ına 8b/2, 26b/1, 10, 12, 54b/6, 113a/5, 197a/15; a.-ınca 8b/1, 1, 24a/18, 24b/12, 25a/5, 15, 34a/14, 38a/11, 55b/14, 60b/6, 115a/7, 133b/7, 174a/15, 184a/6; a.-ında 63a/2, 97a/17, 18, 207a/18, 207b/7; a.-ından 211a/5, 8; a.-ına düş- 37b/10, 112b/12, 113a/3, 114b/15-16; a.-ını 183a/16; a.-ları 75b/19; a.-larından 145b/18

‘**arefe** : < Ar. Arife, bayramdan bir önceki gün. ‘a.-si 31b/16

‘**arızī**: < Ar. Sonradan çıkan. ‘ā.-dür 135a/9

‘**arız** : < Ar. Gelen, ortaya çıkan. ‘ā. ol- 24a/9, 43b/13-14, 19

**arğa** : Arka, sırt. a.-ları 127b/14; a.-larına 79a/8; a.-larında 55a/5, 134a/10; a.-ma 65a/10; a.-sı 42b/15, 58b/3, 3, 70b/18, 110a/5, 5; a.-sına 77a/11, 124a/18; a.-sınca 70b/18; a.-sında 68b/11, 71b/17, 74b/8, 76a/13, 98a/5, 162b/13; a.-sından 65a/14; a. vèr- 164b/13

**arğurı** : Karşı, ters. a.-sına 224b/1; a.-sında 108b/10, 191a/16

**armağan** : Armağan. 115b/3, 6

- arpa** : Arpa. 44a/1, 1, 3, 15, 47b/8, 9, 12, 12, 125a/17, 149b/14, 150a/17, 164a/4; a.-dur 193b/17; a.-nuş 44a/7
- arslan** : Aslan. 12a/10, 65b/12, 132b/9, 146a/4; a.-dan 82a/13; a.-uş 132b/13, 15, 16, 17, 19
- ‘arş** : < Ar. Dokuzuncu gök, taht. 10b/8, 11a/16, 11b/19, 14a/12, 17, 16b/17; ‘a.-a 11b/14, 18b/19, 42b/17; ‘a.-da 43a/17; ‘a.-dan 15a/8; ‘a.-ı 12a/1, 16; ‘a.-ı ‘aẓīm “Göğün en yüksek katı” 2a/6; ‘a.-uş 2a/17, 15b/4, 16b/18, 17a/2, 8; ‘a. ü’r-rahman “Göğün en yüksek katı” 2a/17, 11b/5 ; cümle-i ‘a. 2a/18;
- arşun** : Arşın. a.-dan 133a/18; a.-dur 222a/19; a.-ıyla 222a/19; a.-ıdı 178b/1
- art-** : Artmak. a.-ar 3b/8, 100a/11, 105b/9, 136b/9, 183b/5; a.-duğı 109b/2; a.-mağa başla- 24b/7, 16, 25a/16, 170b/2; a.-up 136b/15
- artucağ** : Fazlaca. 32a/10, 47b/5, 109b/3; 143a/3, 164a/15, 198a/14, a.-dur 39b/16-17, 54a/19, 56b/17, 82b/10, 155b/14, 16, 172a/5, 5, 180b/15, 182a/1, 3-4, 5, 190a/15, 198a/11, 199b/15, 200a/1, 205a/16, 18, 205b/14, 15, 212b/3, 216a/11; a. ol- 212b/15, 16, 17, 18, 224a/5
- artuğ (ğ)** : Fazla. 7b/4, 9a/3, 10b/17, 20a/10, 10, 24a/8, 25b/7, 28b/17, 51a/16, 53b/4, 66b/4, 67b/16, 71b/5, 72a/15, 96b/10, 111b/9, 115b/9, 120a/10, 170b/13, 173a/9, 184b/11, 208a/18, 225b/16; a.-dur 68b/4-5, 10, 87b/5, 91b/14, 99a/5, 147b/8, 156b/13, 180b/2, 184b/1, 195a/13; a.-ıdı 133a/18; a. ol- 44a/14, 109a/9, 216a/13, 217b/15, 17, 219a/6, 225b/17; a.olmağa başla- 25a/7; a. ol- gerek 217b/14
- artur-** : Arttırmak, fazlalaştırmak. a.-masunlar 72a/19; a.-sunlar 72a/18
- arż** : < Ar. Dünya. 7a/9, 33a/1, 35b/13, 38a/14, 42a/14, 43b/18, 44a/5, 44b/10, 45a/9, 84b/6; a.-a 28b/1, 44a/11, 45b/9; a.-ca 39b/16, 17-18, 41a/14; a.-cadur 39b/12-13, 14, 18; a.-da 40b/19; a.-dan 33a/12, 14, 45a/3; a.-la 33a/13; a.-uş 20b/19, 21a/3, 21b/3, 22a/4, 22b/13, 26a/11, 12, 27a/7, 8, 28a/7, 42a/16, 19, 43b/12, 14, 44a/4, 6, 16, 18, 44b/2, 19, 45a/15, 49a/4, 16, 19, 136b/5; aqţār-ı a.-da 166a/19-166b/1; kūrre-i a. 20b/19
- ‘arż (1)** : < Ar. Enlem. 19b/18, 20a/1, 38b/6, 48b/9, 9, 140b/14; ‘a.-da 47a/18; ‘a.-dan 47b/3; ‘a.-ı 48b/13, 140b/12, 141a/3, 5, 8, 141b/12, 142a/11; ‘a.-ıñ 141a/10; ‘a.-ımı 141a/14; ‘a.-ıyla 141a/14; ‘a.-larından 140b/16; a‘ māl-i ‘a.-larından 140b/17; ‘a.-uş 3a/16; cirm-i ‘a.-uş 2b/7; cirm-i ‘a.-dan 2b/14
- ‘arż (2)** : < Ar. Sunma, bildirme. ‘a. eyle- 53a/7, 10, 191b/14
- aş-** : Asmak. a.-a ço- 110b/4

- ‘**aşā** : < Ar. sopa, Hz.Musa’nın asası. ‘a.-lar 193a/8; ‘a.-ları 76b/5; ‘a.-sı185a/4; ‘a.-sına 133a/8; ‘a.-sıyla 177a/8
- ‘**asākīr** : < Ar. Askerler. ‘a.-i 190a/3
- āsān** : < Far. Kolay. 6a/15, 141b/12, 217a/16, 217b/12; ā.-ı 217b/3; ā. eyle- 114a/13; ā. ol- 217a/14, 218b/15, 219a/2
- āsānlık (ğ)** : < Far-T. Kolaylık. ā.-ıla 129b/1-2
- āşār** : < Ar. Eserler. ā.-ı hikmet 40a/3, 5
- asbāt** : ? 174b/5
- aşhāb** : < Ar. Sahipler. a.-dan 115a/4, 117a/18, 169a/17; a.-ından 73a/11, 77a/8, 85b/3; a.-ı resūl 155b/9; a.-ı resūlu’llah 165b/6-7; a.-ı tevārih 45a/2
- aşhāb-ı kehf** : Kur’anda kendilerinden bahsedilen ve bir mağarada uzun süre uyumuş kişiler. bkz. Özel Adlar Dizini (Yemlihā, Mekselinā, Mişlinā, Mernüş, Debernüş, Şāzenüş, Kefeştafāyyūş) 127b/7, 128b/9; a.-i 127b/9; a.-ün 127b/1
- aş(ı)l** : < Ar. Asıl, temel, esas. 8b/14, 18a/16, 18b/1, 28b/1, 34b/8, 142a/8, 142b/5, 150a/15, 154a/14, 155b/10, 159b/5, 186a/2; a.-da 141b/1, 167a/12; a.-ı 29a/2, 33a/3, 38b/11, 120a/6; a.-mış 144b/12; ne a. 101a/1-2, 168a/10; a. ol- 142a/14
- aşıl-** : Asılmak. a.-mış 165b/11, 210b/15
- aşılsuz** : Asılsız. 193a/3
- aşılı** : Asılı. 63a/17
- ‘**āşi** : < Ar. İsyān eden. ‘ā. ol- 100b/9-10, 11
- ‘**asker** : < Ar. Asker. 44b/16, 102b/12, 163b/13, 180a/4, 6, 7; ‘a.-e 78b/11; ‘a.-i 54a/18, 63a/13, 64b/6, 67b/15, 78b/8, 114a/6, 144b/9, 145a/17, 162b/12, 163a/17, 163b/8, 164a/2, 186a/14; ‘a.-inden 54a/18, 111a/5-6, 114a/17; ‘a.-iyle 114b/3; ‘a.-üme 167b/13; ‘a.-ümle 102b/1; ‘a. çek- “Ordu sevk etmek” 182b/4
- aşlā** : < Ar. Asla, hiçbir zaman. 56b/3, 57b/17, 67a/8, 68a/11, 124b/19, 126a/12, 137a/1, 214b/1, 220b/4
- ‘**aşr** : < Ar. Yüzyıl. ‘a.-dan 143b/8, 162a/18, 162b/1, 216a/18; ‘a.-ı 216a/17, 221a/7, 11; ‘a.-ın 142a/7, 19, 142b/2; ‘a.-un 5a/11, 5b/1, 216a/14, 15, 16, 220a/15, 221a/1, 2, 3, 6, 16, 221b/2; hişşe-i ‘a.-ı 213a/8; vakt-i ‘a.-da 143b/8
- ‘**asīr** : < Ar. Zor, güç. ‘a. ol- 4a/5
- aşağa** : Aşağı, alt. krş. *aşağı*. 4b/5, 5a/4, 5b/12, 9a/17, 9b/6, 10a/12, 11a/2, 17a/9, 28b/16, 33b/13, 34a/13, 35b/13, 40a/17, 43b/3, 10, 46b/5, 48b/4, 17, 52a/14, 60a/3, 62a/18, 65a/14, 67b/17, 69a/1, 85a/12, 91a/17, 181a/9, 183a/1, 194a/15,

197a/15, 18, 202a/6, 210b/18, 215a/3, 216b/5, 13, 221b/9, 13, 222a/14, 222b/10, 223b/19, 224a/10, 13; a.-da 5b/17, 222b/12, 13; a.-dan 10b/14, 18-19, 11b/14, 85a/17-18; a.-dur 14a/18, 14b/2; a.-nuş 222b/4; a.-sı 217b/18, 218a/1; a.-sına 13a/6, 116a/4, 177b/5, 197b/16; a.-sında 202b/3; a.-sından 18b/19, 167a/17; a.-sını 197a/13; a.-sıyla 222b/5; a.-ya 10b/16, 83b/17, 84a/1, 212a/13; a. eyle- 12b/17, 74b/17, 78b/11, 85a/18; a. ol- 217a/3

**aşağı** : Aşağı, alt. krş. *aşağa*. 29a/5, 91b/7, 94a/3, 97a/1, 102b/5, 106a/8, 108b/16, 109a/3, 110a/3, 114b/10, 117a/9, 118b/6, 11, 119b/9, 120a/9, 11, 123a/16, 124a/15, 19, 130a/7, 132a/8, 135b/18, 137a/7, 138b/1, 2, 140a/13, 19, 143b/14, 16, 144b/13, 154a/10, 154b/8, 159a/7, 9, 164b/12, 14, 168b/13, 170a/15, 171a/1, 172b/6; a.-da 120a/12; a.-sı 165a/9; a.-sında 175b/9; a.-sından 209a/12; a.-sını 126b/13; a.-ya 98b/19; **a.-ca** 111b/10-11

**a‘şārī** : < Ar. Metrik sistem. *zirā‘*-ı a.-yle “Metre” 172b/9

**‘aşere** : < Ar. Onlar (sayı). ‘a.-ye 19a/12

**aşıl-** : Aşılmak. a.-mağ 209a/9; a.-urdu 182b/2

**āşikār** : < Far. Belli, açık. krş. *āşikāre*. 73a/16

**āşikāre** : < Far. Belli, açık. krş. *āşikār*. 8b/17, 69b/8, 76a/10; ā.-dür 10a/19, 63a/19; ā. ol- 38b/19, 74a/3-4; ā. тұr- 159a/18

**aşkar** : < Ar. Kırmızı tenli, kızıl saçlı. 53a/3, 191b/8

**‘aşr** : < Ar. On sayıdan birini alma. ‘a.-ınca 16b/1, 6, 8, 10; ‘a.-incadur 16b/3, 4-5, 7, 11, 12, 14, 15, 18

**aşurı** : Aşırı, fazla. 60a/8, 97b/5; a.-dur 62b/15, 199a/4; ḥadden a. ol- 82a/8

**at** : At. 70b/8, 74b/9, 99a/19, 130a/12, 162a/1, 197b/3, 206b/19; a.-la 145a/19, 162b/14; a.-lar 111b/9; a.-lara 193a/8, 203a/15, 211a/1; a.-uñ 197b/4, 5, 7; a. kıuyruğı 72a/4; a.-a bin- 162b/14; segirdür a. 18b/4-5

**at-** : Atmak. a.-ar 68b/15; a.-arlar 68b/7; a.-aydı 43a/12; a.-dı 61a/1, 2, 97a/15, 211b/11; a.-dum 84a/5; a.-mazuz 77b/11; a.-up 91b/7

**ata** : Ata, baba. a.-dan 50a/18, 50b/5, 11, 16, 51a/1; a.-larından 79a/12; a.-ñdur 107b/18; a.-sı 54a/6, 79a/7, 119a/2, 3, 124b/2; a.-sına 79a/6, 118a/18, 119a/1; a.-sından 54a/6; a.-sınıñ 54a/8

**aťa** : Ada. krş. *ada*. 49b/12, 15, 58a/17, 204a/3; a.-da 52b/18, 58a/17, 19, 191b/4; a.-dan 86a/12; a.-dur 186a/2; a.-lar 49b/18; a.-lardan 3b/1; a.-sı 186a/1; a.-ya 52b/14, 53a/1, 2-3, 86a/10, 11, 86b/11, 191b/1; koyun a.-sı 52b/14; a. ol- 200a/9-10

- atdur-** : Atdırmak. a.-dı 70a/10
- atıl-** : Atılmak. a.-ur 51b/12, 91b/19; oda a.-dığı (krş. İbrâhim peygamber) 13a/2
- atla-** : Atlamak. a.-duğımı 212a/13
- aţlas** : < Ar. Dokuzuncu gök, kumaş. 11b/5, felekü'l-a. "Atlas Okyanusu" 11b/3
- atlu** : Atlı. 142b/16
- atum** : Atış. a.-ı 92b/19, 170a/7, 182a/14, 195a/15, 195b/4
- aţvel-i eyyâm** : < Ar. En uzun gün. a.-da 160b/9, 162b/4, 172a/2, 9, 180b/19-181a/1, 188a/4, 200a/2-3, 205b/2, 212b/13, 214b/3; a.-ı 142a/4, 213b/8-9; a.-ıñ 141b/17-18; a.-ında 151a/19, 155b/12; a.-ınıñ 225b/2
- aţvel-i nehâr** : < Ar. En uzun gece. 148b/16-17, 157b/7, 160a/18, 164a/14, 181b/19, 190a/14, 17, 203a/1, 212b/2, 3, 213a/8, 216b/14; a.-da 142a/14, 195b/12; a.-ı 142a/6, 147b/13, 157a/19, 162a/15, 164a/10, 172a/2, 180b/13, 181a/15, 18-19, 187b/15-16, 195b/5, 198a/5, 199b/14, 202b/18, 205a/13, 205b/10, 212b/11, 213a/6, 214b/5, 215a/10, 215b/4, 11, 18, 216a/6, 216b/7; a.-ında 142a/8; a.-ını 141b/11
- av** : Av. a.-a çık- 37b/7
- āvāz** : < Far. Ses. krş. *āvāze*. 66b/10, 10, 97b/9, 114b/13, 118a/8; ā.-ı 38a/9, 70b/19, 72b/17, 75a/13, 88a/5, 118a/7, 211a/8; ā.-ın 36b/5; ā.-ına 13a/7, 70b/19; ā.-ını 15a/16, 17a/10, 12; ā.-ınıñ 15a/17; ā.-la 81b/2; ā.-lar 72b/17, 91b/18, 101b/12, 122a/12, 211a/8; ā.-lar vēr- 81a/5; ā.-ları 72b/18; ā.-larından 113a/11; ā.-larını 12b/17; şıklık ā.-ı 208b/6; ā. vēr- 88a/6, 96b/13; ā.-ını dut- 17a/16
- āvāze** : < Far. Ses. krş. *āvāz*. ā.-ler 177b/6; ā.-si 37a/1
- avcı** : Avcı. a.-lara 50b/10
- ‘avķ-ı deberān** : < Ar. Ayın dördüncü durağı. 39b/10
- avla-** : Avlamak, yakalamak. a.-rlar 50b/9, 60a/15, 134a/16; a.-sa 98a/12; a.-yup 55a/7, 90a/9, 92a/15; a.-yu bilürler 65b/8
- avlan-** : Avlanmak. a.-duğı 182a/15
- avlu** : Avlu. a.-larına 192a/16
- ‘avrat** : < Ar. Kadın. 63a/9, 132a/2, 152a/19, 152b/3, 157a/10, 162b/17; ‘a.-ı 147a/18, 173b/9; ‘a.-ından 202b/10; ‘a.-lar 55a/2, 72b/10; ‘a.-ları 76a/1; ‘a.-larına 208b/8; ‘a.-larıyla 162b/16; ‘a. midur 55a/8; er ü ‘a. 202b/6; ‘a. ol- 30b/1
- avuç (c)** : Avuç. a.-ı 43a/2; a.-ını 197b/8; a.-um 197b/13
- avurd** : Söz, laf. a.-unuñ 15b/1

**Ay (1) :** Ay. krş. *kamer.* 3a/7, 27b/4, 28a/19, 28b/9, 29a/4, 29b/6, 11, 14, 19, 30a/11, 30b/12, 13, 31a/8, 11, 11, 14, 31b/9, 32b/13, 123a/17; a.-a 30b/11, 14, 31b/6; a.-dur 30a/12, 99a/17; a.-ı 29a/1, 29b/18, 30a/9, 30b/16, 18, 31a/2, 19, 31b/1; a.-uñ 32a/9; a. Dutıl- 3a/2-3, 33a/3-4; a. Toğ- 106b/3; a. Tutil- 44b/6; a. eskisi 32b/10

**ay (2) :** Yılın on iki ayından her biri. 33b/16, 17, 34a/1, 1, 53b/15, 18, 57a/7, 8, 74a/3, 3, 75a/14, 76a/9, 10, 76b/5, 86a/8, 86b/10, 96a/1, 2, 101a/16, 106a/11, 12, 13, 136b/18, 18, 137a/3, 3, 137b/17, 138a/6, 10, 138b/5, 13, 18, 139a/2, 139b/18, 140a/2, 153a/7, 215a/8, 16, 215b/3, 216b/14, 16, 16, 17, 17, 220b/17, 17; a.-a 34a/1, 137a/1, 2, 216b/18, 217a/6, 7; a.-da 21b/10, 33a/10, 11, 15, 33b/18, 210a/2, 211b/19, 216b/18; a.-dan 209b/10; a.-dur 29b/7; a.-ı 30b/10, 31b/15, 32a/3; a.-ımı 29b/16, 226a/12; a.-ında 5b/3, 6b/15, 29a/3, 3, 30a/18, 221b/19, 222a/4, 223b/10, 224b/8, 225a/8; a.-ınuñ 8b/8, 29a/6, 226b/8, 227a/1; a.-larda 5b/3, 32a/17; a.-ları 32a/12; a.-larında 212a/3; a.-uñ 6a/12, 28b/11, 33b/15, 227b/7; şevvâl a.-ı 29b/6, 9; şevvâl a.-ımı 29a/8, 17, 226b/10, 227a/4; zi'1-ħicce a.-ınuñ 31b/10

**ayak (ğ) :** Ayak. 136a/1, 209a/11, 218a/2; a.-ı 17a/9, 135a/5, 195a/7; a.-ın 63a/12, 82a/19, 130b/13; a.-ına 62a/16, 16, 83b/16, 136a/17; a.-ımı 83b/19, 114b/14; a.-ınuñ 15b/7; a.-ıyla 118a/9, 152b/7; a.-la 136a/1; a.-ları 13a/16, 14a/17, 14b/2, 42b/19, 63a/18, 65a/7, 69a/1, 70b/17, 134b/15; a.-ların 118a/10; a.-larına 127b/17, 128a/4, 5, 135b/18; a.-larını 91a/17, 91b/6, 197b/5; a.-larında 128a/3; a.-ındadır 14a/17; a.-larınuñ 63a/5, 90a/13, 137b/18; a.-larım 91a/5; a.-uñ 18b/5; a. tavuşı 128a/2; yalın a. 59a/4; başdan a.-a 208b/5

**ayaklı :** Ayaklı, ayakları olan. 25a/1, 136a/2, 159b/14, 208b/10, 219b/18; a.-dur 110a/6; a.-ydı 136b/1

‘**ayāl** : < Ar. Aile. ehl-i ‘ a.-sin 83a/10; ‘ a.-ine 115b/3; ‘ a.-ini 152b/11

**a‘yān** : < Ar. Önde gelenler. e‘imme-i a.-uñ 21a/15

‘**ayān** : < Ar. Belli, açık. 126a/13; ‘ a. eyle- 7b/2, 140a/18; ‘ a. olın- 2a/10, 6a/6, 13-14; beyān u ‘ a. olın- 215a/2

‘**ayb** : < Ar. Kusur, ayıp. ‘ a.-ı 103b/5; ‘ a. ol- 103b/6

‘**ayblu** : < Ar-T. Kusurlu, ayıpları olan. ‘ a. ol- 103b/7

**aydın** : Aydınlik. krş. *aydın.* a. ol- 123a/2-3

**aydınlık** : Aydınlık, ışık. krş. *aydın*. 34a/17, 40a/9, 53a/13, 120a/13, 121a/11, 191b/16, 224a/11; a.-dur 216b/10, 224a/7, 224b/1; a.-ı 224a/8; a. vèr- 110b/8, 11, 16, 167a/10; a.-lar vèr- 34a/11-12

**âyet** : < Ar. Ayet, Kur'an cümlelerinden her biri. â.-leri 129b/9

**âyine** : < Far. Ayna. 166b/7, 9, 193b/3; â.-den 166b/8; â. idi 167a/1; â.-nüñ 167a/15; â.-ye 28a/16-17, 227a/13, 17, 18, 227b/1

**aylık** : Aylık, ay hesabıyla. 53b/5, 56b/13, 64a/6, 67b/12, 13, 13, 74a/6, 100b/19, 147b/6, 148a/19, 150a/16, 156b/14, 157a/17, 166b/7, 167b/9, 180b/2, 192a/4; a.-dan 53b/4

**‘aynı** : < Ar. ? ‘a. 39a/18

**ayrıl-** : Ayrılmak. a.-aydı 15a/18; a.-dı 46b/7; a.-dılar 45b/13; a.-madı 45b/14, 46a/6, 107b/12; a.-mayam 106b/13; a.-maz 96b/4; a.-mazdı 46a/11; a.-mazlar 51b/7; a.-mişdur 173b/6; a.-up 28b/2; a.-ur 108b/13

**ayru** : Ayrı. 195a/15; a. ayru 129a/8-9

**ayruk** : Başka, ayrıca. 50a/19, 110b/18, 126b/9

**ayu** : Ayı. 70b/13; a.-dan 70b/11

**ayva** : Ayva. 156a/10

**az** : Az, yetersiz. 3a/6, 23b/6, 27b/2, 33b/3, 58a/1, 80a/1, 89a/15, 90b/16, 95b/14, 99a/5, 114b/4, 143a/4, 164b/1, 168b/3, 180a/9; a. az 139b/10, 219a/15, 221b/14; a.-dan az 8a/14, 8b/19-9a/1, 12, 16b/16, 67b/16, 69a/9-10, 88a/13, 101a/18, 159b/17, 190b/2-3, 200b/7-8; a.-dur 4a/11, 79b/16, 152a/7, 161a/2, 179a/16, 185b/16, 192b/5; a. dutul- 3a/6; azdan a.-dur 16b/16, 44a/8, 75b/11, 137b/4, 145a/9, 145b/19, 148a/11, 159b/14, 200b/7-8; a.-ın azın 8a/6-7, 10a/9, 12; a.-dan az ol- 137a/5; a. kal- 55a/17

**a‘zâ** : < Ar. Uzu, organlar. â.-ları 63a/18, 134b/14

**‘azâb** : < Ar. Eziyet. ‘a. èt- 116b/8-9

**azal-** : Azalmak. a.-dı 118b/10; a.-sa gerek 139b/11

**a‘zam** : < En büyük. a.-ıdur 22a/11; felek-i a. 11b/2, 17b/18-19, 18a/11-12, 18b/5, 22a/15-16, 18; felek-i a. -dur 2a/16; felek-i a.-uñ 17b/12, 18, 18b/3, 8, 16;

**‘azamet** : < Ar. Büyüklük, yücelik. ‘a.-inden 14a/2

**azdur-** : Azdırmak. a.-mağa 51b/9

**azık** : Azık, yiyecek. krş. *azuk* 52b/3, 79a/11, 83a/18, 191a/5, 209b/8; a. edin- 113b/12, 209b/6-7

**azıksuz** : Yiyeceksiz 58a/7

‘**azīm** : < Büyük, ulu. 13a/19, 43a/13, 60a/1, 64b/5, 74a/9, 169a/8; ‘arş-ı ‘a. 2a/6; deryâ-yı ‘a.-i 183a/8-9; deryâ-yı ‘a.-ünj 183a/9; Furķān-ı ‘a.-inde 42a/3

‘**azīz** : < Ar. Muhterem, saygın. 81b/7, 172b/14; ‘a.-ler 6a/7

‘**azm** : < Ar. Büyüklük, yücelik. ‘a.-i 39b/14; ‘a.-i evvel 39b/9, 41a/13-14; ‘a.-i şābit 39b/13; ‘a.-i sādīs 39b/15

‘**Azrā’īl** : < Ar. Azrail. 14b/12, 12, 17, 18; ‘A.-dür 12b/2, 14a/19

**azrak** : Daha az. a.-dur 124a/9

**azu** : Azı. a.-ları 110a/3; a.-sınıj 110a/3; a. dış 55a/2, 73a/13, 82b/5-6, 87b/12-13, 110a/2, 110b/3, 211b/12

**azuk (ğ)** : Azık, yiyecek. krş. *azuk* a.-ın 80a/14

## B

**bā** : < Ar. “b” harfinin Arapça okunuşu. b.-nuj 202a/11, 206a/3; b.-yla 201a/10

**bāb-ı rahman** : < Ar. Rahmet kapısı. b.-dur 174a/1

**baba** : Baba. b.-ıja 54a/10; b.-sı 54a/11, 14, 17, 159b/2; b.-sına 54a/11, 13, 147b/3

**bābe** : ? B. 194b/15

**Baca** : Baca. b.-sı 94a/12; b.-sından 96b/12

**bādem** : < Far. Badem. 192b/7; b.-dür 76b/5; b.-e 80a/17

**bāğ** : < Far. Bağ. 36a/3, 227b/6; b.-dur 171b/16; b.-ı 173b/16; b.-ını 102b/15; b.-lar 95b/2, 170a/6, 172a/18, 178b/7, 202a/15; b.-lara 178b/8; b.-ları 153a/7, 196b/14, 19; b.-larına 177b/12; b. u bāğçe 177a/19, 193b/7; b. u būstān 175b/3, 187b/7-8

**bāğçe** : < Far. Bahçe. krş. *bağçe*. 95b/3, 179b/7, 227b/6; b.-de 185a/16; b.-den 95b/6; b.-ler 95b/2, 103a/6, 104a/12, 120a/18, 179b/6, 202a/15; b.-lerdür 171a/13; b.-lere 95b/9, 109a/10; b.-leri 176a/4, 189b/11, 196b/14, 19, 199b/12; b.-lerine 177b/13; b.-si 95b/9; bāğ u b. 177a/19, 193b/7

**bāğçelü** : < Far-T. Bahçeli. 185a/16, 186b/13, 196a/5, 213a/6, 19

**bağırsak** : Bağırsak. b.-lara 98a/10

**bağl** : Metinde adı geçen bir tür balık. “anı gördüm ki ol bağl adlu balık kaçmağa yüz tutdı” b. 97b/1, 5, 7



- bağla-** : Bağlamak, tutmak. b.-dı 70a/9; b.-dılar 53a/16; b.-mişlar 117b/6; b.-mişlardur 178b/5; b.-rlar 92b/4; b.-sa 110a/17; b.-yalar 132a/9, 9; b.-yup 191b/19; renk b.-miş 99a/19
- bağlan-** : Bağlanmak. b.-miş 86b/5, 126b/12, 128a/5; b.-mişdur 172b/1, 178b/12
- bağlat- (d)** : Bağlatmak. b.-dı 126b/12; b.-up 70a/9
- bāğlu:** < Far-T. Bağlı olan, bağlı. 36b/12, 70a/16, 86b/14, 178b/6, 185a/16, 186b/13, 187a/8, 196a/5, 213a/6, 19
- bağ(ı)r:** Bağır. b.-ına baş- “Kucaklamak, okşamak” 13a/18
- bahā :** < Far. Kıymet, değer. 60a/15; b.-sı 150a/9
- bahādır** : < Far. Cesur, yiğit. b.-lardur 61a/11, 16, 206b/18, 210a/5
- bahālu:** < Far-T. Değerli, kıymetli. 56b/1
- bahāne** : < Far. Sebep. sehl-i b.-yle 122a/7
- bahār :** < Far. Bahar, ilkbahar. 20a/7, 9, 24b/2, 8, 12, 12, 57a/5, 114b/6, 137b/7, 9, 18 138a/6, 138b/10, 12, 140a/4, 142b/17, 212a/3, 217a/1, 4; b. evveli 137b/13; faşl-ı b.-da 136b/18
- baħr :** < Ar. Deniz. b.-de 26b/18, 122b/3, 171a/19; b.-le 182a/19; b.-i muzlīm 51b/2, 53b/10; b.-i şerīf 186a/13; sāhil-i b. 140b/10; sevāhil-i b. 3b/3-4, 47b/16; sevāhil-i b.-den 47b/17, 48a/8, 140a/14, 140b/1, 141a/1, 143b/17, 144b/13-14; sevāhil-i b.-dür 122b/2
- Baħr-i mescūr** : < Ar. Gökte olduğu varsayılan bir deniz. B. 13b/8
- baħş :** < Ar. Bölüm. b.-dadur 48a/6, 7, 8, 9, 10, 10, 12; b.-dan 144a/2; b.-dur 144a/2, 144b/16; b.-ı 26a/11, 27a/7, 28a/6, 44a/15, 45b/7, 108b/13, 16, 18, 19, 144b/19, 219a/11; b.-ıdı 167a/3; b.-ına 48b/9, 144b/19, 145a/2, 2, 219a/6; b.-ındadur 48a/8, 10; b.-ından 16b/1, 26a/11, 27a/7, 28a/6, 44a/15, 219a/6, 11; b.-ındandur 48b/12, 14, 15, 15, 16, 16-17, 17-18; b.-ıdur 16b/1, 48a/5; b.-incadur 16b/3; b.-ımı 19a/4, 124a/14, 15; b.-ınuş 48a/1, 167a/4; b.-uş 47b/3, 48a/3, 108b/14; b. ét- 124a/13-14; b. eyle- 19a/4, 8, 9-10, 11, 13, 48b/7, 144b/18-19, 145a/1; b. ol- 19a/19, 48b/10, 108b/18, 144b/16, 177b/6, 187b/5, 189b/10; b. olın- 45b/7, 47a/17, 47b/19, 48a/4, 17, 48b/11-12, 49a/1, 178b/8
- ba‘īd:** < Ar. Uzak. 30a/1; b. ol- 40a/12
- baķ-** : Bakmak. b.- 31b/2, 2, 6; b.-a 227a/15, 16, 17, 19, 227b/1, 2, 3, 4, 5, 5; b.-alar 227b/6, 6; b.-anlaruñ 30b/15; b.-anuñ 67b/10, 68a/16, 78a/4, 154a/6, 154b/12; b.-aydı 13b/3; b.-dı 31a/7, 31b/6, 77a/19, 83b/11; b.-dılar 31b/3, 38a/4, 61b/18,

78b/9; b.-duğı 78b/14; b.-duğınca 31b/8; b.-duğ 115a/11; b.-dum 31a/2, 84a/2, 89a/16, 154a/8; b.-madı 78b/11; b.-madum 84a/2; b.-mağ 6a/12; b.-mak gerek 227a/12-13, 14-15; b.-mağdan 154b/9; b.-mamağ gerek 113a/5; b.-maz 165b/15; b.-mazlar 135b/15; b.-mazsın 78b/14; b.-sa 60b/7; b.-sağ 165b/13; b.-up 8b/10, 60b/9, 88a/20, 88b/1, 97b/3; b.-a bile 68a/17, 121a/12; b.-a görmişler 31a/14

**bağam:** < Ar. Bakam ağacı. b. ağacı 61a/16

**bağçe :** < Far. Bahçe. krş. *bağçe*. b.-lerdür 170a/6; b.-si 173b/16; b.-sinden 152b/10

**bağçelü :** < Far-T. Bahçeli, bahçesi olan. 187a/8

**bağdur-** : Baktırmak. b.-dum 31a/16

**bağıl-** : Bakılmak. b.-sa 172b/10

**bağır:** Bakır. 108b/8, 144a/9, 149b/2, 208b/16; b.-dan 54b/5, 105b/14, 107a/3, 108a/17, 121b/17, 197a/19, 197b/3; b.-ı 209a/4, 5; b.-lar 208a/13; b. ma' denleri 189b/1

**bağış-** : Bakışmak. b.-dılar 99b/4; b.-urlar 30b/11, 12, 13

**bāğī :** < Ar. Kalan, Arta kalan. 45a/8, 45b/3, 78a/17, 19, 78b/1, 3, 108a/1, 116b/14, 134b/14, 140b/17, 141b/3, 8, 10, 142b/5, 183a/7; b.-si 142b/15, 220a/19, 226a/16; b. kal- 142b/5, 168a/6, 171b/14, 197b/13; cāndan b. 105a/7

**bağkāl :** < Ar. Bakkal. 60a/19

**bal :** Bal. 193b/18, 201a/4; b.-dan 76b/19, 109a/16, 130a/4

**balçık (ğ) :** Balçık. 98b/7, 180a/17; b.-a 49b/4; b.-dan 79a/10; b.-dur 185b/7; b.-ıla 158b/10, 17, 159a/17; b.-lar 23b/17; b. gibi ol- 167b/1

**baldır :** Baldır. b.-ları 135a/9; b.-larına 135a/8-9, 10; b.-larınuğ 90a/14, 128a/4, 134b/19

**baldırlu :** Baldırlı. 134b/17; kayış b. 135a/11

**baldırsuz :** Baldırsız. 135a/1

**balık (ğ) :** Balık. 32b/8, 37b/12, 13, 38a/2, 4, 11, 42b/16, 17, 43a/4, 16, 19, 50b/9, 56b/11, 68b/4, 17, 74a/19, 74b/4, 7, 13, 18, 79a/14, 16, 17, 19, 19, 79b/8, 81b/17, 82a/3, 9, 12, 17, 82b/9, 85a/7, 87b/4, 6, 8, 9, 11, 15, 17, 92a/4, 13, 17, 92b/6, 95a/15, 15, 16, 17, 18, 97b/4, 5, 6, 7, 11, 13, 16, 98a/4, 8, 18, 19, 98b/4, 6, 7, 99a/12, 110b/7, 17, 18, 149b/15, 162a/1; b.-a 79b/1, 97a/17; b.-dan 74b/5, 77b/6, 82b/3, 95a/6, 97b/4; b.-dur 42b/16, 43a/16, 75b/1, 87b/14, 91b/11, 92a/6, 97b/1, 149b/4; b.-ı 38a/3, 74b/17, 81b/17, 92a/3, 12, 97b/2, 12, 19, 98a/2, 9, 98b/3, 99a/13, 182a/15; b.-lar 51a/18, 68b/17, 70a/4, 10, 14, 75a/16, 19, 81b/15; b.-lardan 75a/18; b.-ları 38a/12, 57b/9, 74b/3, 92a/14, 182a/15; b.-uğ 37b/13,

42b/15, 43a/3, 18, 74b/10, 82a/15, 92a/5, 92b/7, 97b/16, 99a/14, 110b/7, 10, 13, 15; b. tüt- 97a/15, 15-16

**bâliğ** : < Ar. Ergenleşmiş. ol- 227a/15

**balta** : Balta. 61b/17, 62a/1

**baña** : Bana. 30b/16, 31a/15, 37b/17, 51a/5, 65a/9, 10, 14, 17, 69b/17, 83a/6, 83b/11, 84a/9, 10, 86a/3, 5, 86b/8, 15, 19, 87a/3, 7, 16, 19, 87b/2, 89a/4, 89b/7, 8, 91a/1, 91b/3, 100b/10, 105a/9, 114a/12, 120a/7, 133a/3, 155a/2, 4, 155b/11, 166b/14, 208a/11

**bâr** : < Far. Kez, defa. 87a/19

**baraş** : Ar. Abraşlık, tedavisi mümkün olmayan bir hastalık. b.-ı 175a/5

**bardağ** : Bardak. b.-larının 189a/11

**bârid** : < Ar. Soğuk. b.-dür 41a/4

**barmağ** : Parmak. b.-ları 100b/16; b.-larında 208b/3; b.-larının 91a/18-19

**bâru** : < Far. Kale duvarı, sur. b.-sı 177b/14; b.-sını 166a/17; burc u b.-dur 202a/12; burc u b.-sı 165b/5-6, 166a/1, 10; burc u b.-yla 165a/10

**baş-** : Basmak. b.-a başa 65a/8; b.-ar 170b/9; b.-duğı 66a/1; b.-duğları 55a/4; b.-miş 52a/14; b.-up 93b/7, 151a/1, 169b/15, 183a/11, 191a/12; bağrına b.-dı 13a/18; kadem b.-dı 182b/7; pırlige kadem b.-miş 128a/10

**başar** : < Ar. Görme. b.-a 34a/4; b.-ı 34a/6; b.-ına 34a/9

**baş** : Baş, kafa, önder, üst 13b/2, 55b/13, 61a/13, 78b/10, 90b/9, 135b/19; b.-da 227b/14; b.-dan 68b/17; b.-ı 13a/16, 14a/17, 14b/1, 17a/8, 40a/14, 17, 56b/12, 59a/19, 66a/1, 70b/8, 17, 74b/4, 75a/1, 12, 79a/15, 87b/16, 16, 97b/18, 98a/10, 100b/14, 113a/6, 126b/16, 19, 128b/16; b.-uma 84a/6; b.-ın 74b/16, 78b/11; b.-ına 62b/19, 63a/10, 70b/8, 71b/16, 73a/13, 73b/19, 74b/5, 75a/1, 76b/14, 132b/4, 153a/11, 162b/12; b.-ında 76a/13, 91b/15, 94a/12, 105b/16, 18, 153a/13, 177a/3, 194a/15; b.-ındadır 118b/15; b.-ından 56b/12, 69a/2, 91b/12; b.-ımı 85a/18, 92a/10, 92b/1, 96b/12, 114a/13, 170a/18; b.-ını 13b/16, 110a/1; b.-ıyla 42b/17, 43a/16; b.-ları 51a/18, 63b/19, 67a/2, 73a/13, 73b/19, 76b/13, 84a/9, 117a/6, 117b/3, 133b/14, 134b/12, 206b/17; b.-larına 84a/7; b.-larında 134a/10, 193a/7; b.-larından 127b/17; b.-larımı 12b/17, 62b/11, 66b/1, 133a/14; b.-larının 72a/3, 136a/11; b.-umuzu 95a/11; omzı b.-ına 12a/18; b. ağrısı 227b/12; b. parmak 15b/17; b. kılı 117a/13-14; b.-dan başa 217b/18-19; b.-dan ayağa 208b/5; b.-uma gel- 30b/8

**başar-** : Başarmak. b.-ımadılar 173a/6

**başka** : Başka. 196a/10, 199a/16; b.-dur 204b/7, 14, 205a/7; b. başka 72a/8, 120a/1, 184a/6

**başla-** : Başlamak. akmaya b.-dı 118a/13, batmaya b.-dı 55b/17-18, ceng eylemege b.-dı 81b/1, hareket eylemege b.-dı 70a/16, 83b/1, kıovalamaya b.-dı 97b/6-7, urmaya b.-dı 69b/5, yakmaya b.-dı 55b/16-17, yanmaya b.-dı 58b/14, yörimege b.-dı 83b/2; ağlaşmaya b.-dılar 88a/19, dönmege b.-dılar 69b/11, 'imâret eylemege b.-dılar 88b/15, kaçmaya b.-dılar 70a/15, kaçalamaya b.-dılar 89a/19, tazarru' eylemege b.-dılar 64b/11-12, yaraqlanmaya b.-dılar 88b/4-5, yemege b.-dılar 90b/19; uçmaya b.-duğı 83b/15; b.-dum 83a/20; b.-mağ 219b/2; b.-mağ gerek idi 10a/13; b.-r 57b/16, açılmaya b.-r 24b/11, akmaya b.-r 112b/6, 113b/10, artmaya b.-r 24b/7, 16, 25a/16, artuğ olmaya b.-r 25a/7, bitmege b.-r 24b/10, 113b/11, çıkmaya b.-r 68a/12, dökilmege b.-r 25a/10, eksilmege b.-r 24b/7, 25a/2, 17, enmege b.-r 224a/13 geli b.-r 25a/11, geymege b.-r 25a/13, girmeyege b.-r 25a/12, hareket eylemege b.-r 112a/12, hōş olmaya b.-r 138b/10-11, issi olmaya b.-r 24b/18, kaynamaya b.-r 66b/11, şovucağ olmaya b.-r 138a/9, yağmaya b.-r 25a/18-19, huzürda olmaya b.-rlar 25b/2, kaçmaya b.-rlar 25a/19, kırmaya b.-rlar 113a/10; incitmege b.-sa 92a/16; taşmaya b.-sa 131a/19; b.-sa gerek 23a/7, 10, 219b/1; b.-salar gerek 23a/11-12; artmaya b.-ya 170b/2; eksilmege b.-yup 24b/16, nürlü olmaya b.-yup 28b/5, yemege b.-yup 25b/1

**başlan-** : Başlanmak. b.-up 136b/3

**başlu** : Başlı, başı olan. 87b/16, 136a/19, 147b/12

**başmağ** : Ayakkabı. b. 63a/12; b.-ları 63a/11

**bat-** : Batmak, kaybolmak. b.-ar 145a/17; b.-dı 36b/19, 91b/6, 95a/11, 102b/7; b.-duğı 103a/11; b.-maya başla- 55b/17-18

**bâtil** : < Ar. Batıl, gerçek olmayan. 42a/9; b. ol- 23b/10-11, 112a/5-6, 166b/19

**bâtin** : < Ar. Görünmez, gizli. b.-a 39a/5

**bañi** : < Ar. Yavaş, ağır hareketli. 27a/18; b.-dür 20b/3; b. ol- 2b/13, 27b/6

**batman** : Far. İki ile sekiz okka arasında değışen bir ağırlık ölçüsü. 36b/17, 58a/9, 163b/2; b.-ı 58a/10

**batu** : Batı. gün b.-sı 34b/12, 168b/8-9, 172a/17, 172b/11, 173b/18, 174a/4, 177a/18, 179b/1-2, 182a/14, 188a/10-11, 18; b.-sında 174a/8

**batır-** : Batırmak. b.-madın 212a/14; b.-ur 114b/14

**bâ-vücüd** : < Far-Ar. Vücutla. 9a/3

**bāye** : Metinde adı geçen bir tür balık. “ İbni Verdī yazmışdur ki Bāye dërler bir balık olur ki uzunı yüz zirā<sup>ç</sup> dur” 74b/7

**ba‘yine** : < Ar. En. 157a/12

**baykuş** : Baykuş. 23b/19, 87b/10

**bayram** : Bayram. 31b/17, 32a/12; b.-a 30b/6; b.-lar 29a/3; b.-ları 91a/2; b.-larından 91a/8; b. ét- 30b/5, 91a/2; b. étdür- 29a/9; b. gëcesi 179a/1; b. namāzı 29b/1, 226b/12, 15, 227a/6-7; b. namāzları 6a/4, 226b/3, 7; құrbān b.-ı 31b/13, 32a/4, 4-5; құrbān b.-ında 227a/8; құrbān b.-ınuñ 31b/16; ramazān b.-ı 32a/6; ramazān b.-ında 227a/8

**bāzār**: < Far. Pazar, alışveriş. 165a/1, 186b/7, 195a/2; b.-ı 194a/12; b.-lar 168b/15; b.-lardan 177b/11; b.-lardur 171a/14; b.-ları 162a/12-13, 169b/2, 170a/3, 171b/5, 180a/8, 14, 183b/12, 184a/7, 190b/18, 193b/15, 194b/3, 196a/1, 12, 196b/13, 197a/2, 198a/4, 199a/6, 17, 204b/6, 14, 205a/1; b.-larına 187b/5, 192a/16; şatu b. 76a/4; şatu b.-ları 76a/3; şatu b. ét- 59a/14, 67b/13, 194a/16-17

**bāzārly** : < Far-T. Pazarly, pazarları olan. b.-dur 183b/17

**ba‘zı**: < Ar. Bazı. 2a/6, 18, 2b/19, 19, 3a/1, 1, 3, 3, 4, 4, 5, 5, 6, 8, 12, 14, 3b/8, 19, 4a/2, 6, 8, 4b/5, 18, 19, 5a/4, 18, 5b/8, 12, 6a/3, 18, 7a/2, 13, 7b/9, 17, 8a/9, 12, 9b/19, 10a/3, 11a/13, 11b/18, 14b/8, 16a/6, 17, 18, 18a/12, 19b/17, 28b/18, 29a/1, 29b/12, 31b/10, 14, 32b/13, 33b/14, 34a/7, 15, 35a/1, 35b/2, 36a/19, 37a/13, 19, 38a/1,1, 12, 15, 16, 17, 38b/4, 41b/6, 42b/7, 43a/5, 44b/5, 47b/10, 49b/1, 50a/6, 50b/19, 51a/15, 51b/11, 14, 15, 15, 17, 53b/5, 56a/19, 57b/12, 19, 58a/1, 58b/5, 7, 10, 61b/14, 62a/8, 62b/6, 64a/15, 64b/9, 65b/5, 66a/8, 11, 68a/1, 69a/10, 72b/7, 73a/9, 11, 74a/11, 13, 75a/4, 9, 19, 76a/11, 77a/8, 79b/19, 80b/14, 16, 81a/7, 13, 82b/15, 84b/9, 11, 88a/14, 89b/18, 90a/17, 91a/12, 92a/9, 94a/17, 94b/11, 95a/4, 11, 101b/10, 105a/4, 110b/13, 111a/6, 112b/1, 115a/4, 127b/9, 130a/12, 132a/2, 2, 3, 133a/8, 10, 11, 12, 19, 134a/7, 15, 135a/19, 138a/13, 140a/6, 7, 19, 140b/2, 5, 13, 145a/3, 17, 145b/15, 16, 149a/9, 150a/7, 7, 8, 150b/7, 153a/8, 156a/17, 159b/17, 161a/9, 13, 15, 166a/2, 168a/5, 169a/3, 3, 17, 170a/9, 177a/15, 16, 179a/17, 179b/15, 180b/11, 184b/6, 185b/5, 188b/19, 189b/1, 193b/19, 194b/12, 12, 13, 197a/18, 18, 18, 199a/10, 200a/9, 200b/13, 202a/5, 207b/2, 208b/17, 210a/3, 212a/1, 213b/2, 7, 214a/6, 215a/3, 216b/14, 15, 16, 17, 17, 217a/15, 218a/13, 13, 220a/19, 220b/3, 221a/5, 9, 14, 223b/6, 225b/16, 16; b.-lar 5a/13, 25b/10, 28a/11, 35a/1, 42a/17, 18, 45a/19, 56a/7,

63b/3, 67a/9, 10, 84b/1, 96a/1, 109b/15, 115a/15, 120b/9, 12, 125a/2, 136a/3, 137a/9, 11, 144b/12, 147b/8, 166b/9, 168a/4, 184b/8, 187a/6, 190b/14, 197b/12, 202a/8, 208b/1, 5, 211b/18; b.-laruñ 22b/17; b.-na 58b/16, 120a/5; b.-nda 5a/1, 1, 2, 3, 57b/19, 73a/12; b.-nuñ 2a/6,8, 2b/8, 6a/5, 7b/15, 17b/11, 20b/13, 21a/19, 21b/1, 22b/9, 23b/19, 26a/7, 27a/2, 28a/3, 58b/2, 3, 181a/8, 9; b.-sı 8a/17, 9a/15, 51b/8, 53b/15, 60a/11, 66a/12, 73a/8, 78b/2, 79b/1, 85a/2, 104a/10, 10, 128a/9, 9, 10, 172a/16, 223a/6; b.-sın 211a/17; b.-sına 89a/12; b.-sında 134b/11; b.-sını 49b/7, 51b/8, 60b/2, 62a/6; b.-sınuñ 48b/19, 128a/10, 11

**bāzırgān** : < Far. Tüccar. 185a/15, 195b/19; b.-lar 171b/4, 199a/6; b.-lara 202b/7, 13; b.-lardur 200b/13; b.-ları 151a/15

**bāzū** : < Far. Pazi, kolun üst bölümündeki kas. b.-sına 110b/4

**bed-du‘ā** : < Far-Ar. Beddua, ilenç. b. eyle- 95b/17-18, 123b/13

**beden** : Ar. Beden, vücut. b.-i 32b/4; b.-ler 25a/8, 25b/1, 35a/9; b.-lere 34b/18; b.-leri 23a/5, 23b/7, 24a/3, 36a/4-5, 66b/15, 67a/2, 71b/9; b.-lerinde 23b/6; b.-lerinden 15a/17; b.-lerine 73a/7

**bedr** : < Ar. Ayın on dördüncü gecesi, dolunay. krş. *istiḳbāl* 29a/4; b. ol- 28b/9, 32b/3, 16-17, 99a/17

**beg** : Bey. 155a/2; b.-dür 156b/12; b.-e 155a/1; b.-i 115b/12, 156b/12, 193a/12; b.-iydi 102b/1; b.-leri 60a/9; b.-lerine 65a/16, 89a/8; b.-leriyle 211a/1; b.-leruñ 20b/10; b. edin- 147b/4

**be-gāyet** : < Far-Ar. Oldukça fazla. 53a/4, 166a/10, 16, 171b/3, 173b/16, 175a/10, 176a/11, 187b/8, 190b/18, 202b/1

**begen-** : Beğenmek. b.-di 126a/14

**behā'im** : < Ar. Dört ayaklı hayvan. b.-üñ 12a/10

**be-herḫāl** : < Far-Ar. Herhalde, mutlaka. 72a/19

**Behrām** : < Far. Merih yıldızı. krş. *Merriḫ* 21b/7

**bekci** : Bekçi. 60a/16; b.-ler 210b/1

**bekle-** : Beklemek. b.-mege 114b/2; b.-rler 60b/2, 66a/6; b.-sün 85b/15; b.-yeler 87b/3

**beklet- (d)** : Bekletmek. b.-dükleri 60a/17; b.-ürler 60a/17

**bêl** : Bel. b.-üme 89b/1

**belā** : < Ar. Zorluk, sıkıntı. 24a/9; b.-larla 53a/14, 129b/5, 153b/8; b.-yıla 37a/5

**beldeyn** : < Ar. İki şehir. bu‘d-ı mābeynü‘l- b. 141b/5

- belesân** : < Ar. Pelesenk ağacı ve bundan elde edilen yağ. 171b/15, 172a/1; b. ağacı 118b/15, 119a/6-7
- beliñle-** : Korkmak. b.-yüp 130a/13
- belki** : < Ar-Far. Belki. 5a/13, 9a/15, 10b/1, 31b/11, 37a/7, 38a/19, 39a/18, 75b/6, 134a/13, 155b/11, 163a/18, 170b/17, 223b/5
- bellü** : Belli, açık. 109b/6, 120a/16
- belür-** : Belirmek, ortaya çıkmak. b.-e 220b/7; b.-meseler gerek 91a/3; b.-meyeydi 41a/3; b.-se gerek 220b/7; b.-ür 36a/18, 66b/12; b.-ürmez ol- 224a/13-14
- belürsüz** : Belirsiz. b. ol- 65b/16, 76a/9-10, 210b/6, 221b/15
- ben** : Ben. 16a/10, 15, 30a/9, 10, 30b/18, 31a/3, 15, 18, 37a/8, 39a/5, 53a/11, 65a/10, 14, 15, 69b/18, 78a/18, 83a/5, 11, 83b/3, 10, 13, 15, 84a/14, 85b/8, 8, 10, 16, 19, 86a/4, 16, 86b/4, 12, 87a/5, 15, 15, 18, 89a/10, 19, 89b/9, 90a/16, 90b/16, 91a/4, 10, 14, 91b/6, 96a/7, 97b/2, 98a/9, 100b/12, 102b/12, 105a/5, 10, 115b/2, 116b/6, 124a/7, 125a/8, 15, 125b/10, 129b/3, 130a/12, 133a/2, 154b/13, 155a/5, 10, 12, 166b/15, 167a/18, 167b/5, 12, 191b/14, 208a/13, 211b/6; b.-de 65a/9; b.-den 54b/7, 78a/16, 167b/5; b.-i 13a/17, 65a/11, 16, 16, 83a/13, 18, 83b/11, 16, 84a/6, 7, 8, 15, 87b/2, 89a/8, 9, 10, 89b/8, 11, 91a/8, 9, 10, 91b/8, 114a/10, 126a/15, 127b/4, 155a/2; b.-üm 17b/4, 30b/8, 35b/4, 52a/11, 78b/15, 84a/7, 8, 13, 89b/10, 91a/14, 95b/16, 16, 107b/10, 114a/9, 121b/10, 154b/18, 155a/3, 167b/6, 208a/12; b.-ümle 90b/19, 97a/13, 107b/7
- beñ** : Benek, ben. b.-leri 79a/17
- bend** : < Far. Bağ, bağlı. 86b/5; b.-lerle 178b/12; b. ol- 86b/6
- bendergâh** : < Far. Liman, iskele. b.-ı ‘âlem 162a/10
- benefşe** : < Far. Menekşe. 177b/1
- benî** : < Ar. Oğullar. b. ‘Abbās 178a/12, 180b/8; b. ‘Abbās devleti 178a/2; b. âdem 52b/15, 191b/2; b. ümeyyeden 193a/11; b. ümeyyedendür 176a/16-17
- beñizlü** : Benizli, çehreli. 135a/14
- bennâ** : < Ar. Bina yapan. 222a/19; b.-lar 208b/17; b. vü neccâr 176b/14
- beñsüz** : Beneksiz. 17b/4
- benze-** : Benzemek. b.-mez 15a/15, 56b/11; b.-r 28a/17, 43b/19, 56a/12, 56b/12, 58a/15, 16, 18, 59a/9, 67a/2, 3, 70b/9, 9, 19, 71a/3, 71b/4, 73a/13, 73b/19, 19, 74b/5, 9, 75a/2, 2, 3, 4, 8, 8, 76b/13, 14, 79a/16, 17, 80a/17, 82a/14, 82b/6, 10, 87b/9, 10, 18, 90b/4, 5, 91b/12, 92a/10, 97a/3, 4, 5, 97b/3, 98a/9, 10, 99b/4,

100b/15, 109b/18, 122b/13, 123b/4, 129a/6, 10, 133a/15, 133b/3, 134b/19, 154b/1, 157a/5, 185b/10, 188b/1, 189b/2, 208a/19, 216b/6; b.-rdi 52b/17, 191b/3; b.-rler 56a/12, 58b/1, 157a/12; b.-r ol- 147b/3

**benzet-** : Benzetmek. b.-mişlerdür 20a/15

**berāber** : < Far. Eşit, eşit miktarda. 36b/13, 165a/9, 173a/13; b.-dür 159a/9; b. ét- 183a/16; b. ol- 9b/6, 24b/5, 25a/6, 33a/13, 48b/3, 106a/17, 136b/7, 143b/4, 198a/11, 209a/1, 225b/12, 226a/1, 7; b. ol- gerek 209a/14; hep b. ol- 178a/19; yerle b. eyle- 65b/15

**berāberce** : < Far-T. Beraber, birlikte. 218b/7

**Bercīs** : < Müşteri denilen yıldız. krş. *Müşteri*, *Hürmüz* 21a/7

**berekāt** : < Ar. Bolluklar. b.-ı 75b/10

**bereket** : < Ar. Bolluk. b.-leri 104b/12

**bereketlü** : < Ar-T. Bereketli, bol. 105b/19; b.-dür 173b/17, 176a/4

**berk** : Berk, sağlam. 36a/14, 16, 17, 36b/7, 83b/16, 19, 94a/10, 100a/12, 191a/17, 201b/7; b.-di 133a/16; b.-dür 69a/4; b. berk 211b/14; b. ét- 126b/14; b. ur- 67b/9

**berķ** : < Ar. Şimşek. ra<sup>c</sup> d u b. ol- “Gök gürültüsüyle şimşek olmak” 152b/1-2

**berkin-** : Berkinmek. b.-mişdür 174a/17, 201b/5

**berkit(d)-** : Berkitmek. b.-eler 153a/6; b.-memişlerdür 197b/6; b.-mişlerdür 170a/19, 197a/14, 197b/5; b.-üp 172b/7

**ber-ķiyās** : < Ar. Kıyaslama. b.-ı ma<sup>c</sup> lūm “Bilinen bir kıyaslama” 108a/19

**berklik (g)** : Sertlik. b.-i 133a/16

**berriyelik** : < Ar. her tarafı çöl ya da ova olan. b.-dür 144a/7

**berü** : Beri. 16a/6, 10, 15, 33a/8, 41a/16, 48b/10, 58a/4, 64a/6, 92b/10, 13, 128b/4, 136b/13, 138a/13, 140b/13, 161a/7, 168a/6, 193b/5, 211b/11, 214b/19; b.-den 16a/6; b.-ki 48b/5; b.-sine 209a/9

**besle-** : Beslemek. b.-rler 57a/10, 79a/12, 163b/14; b.-yen 79a/12

**bêş:** : Beş. 5b/10, 16b/5, 21a/12, 29b/16, 32a/15, 34a/1, 44b/8, 71a/4, 71b/13, 102a/10, 124a/8, 143b/13, 15, 16, 148a/1, 160a/18, 160b/1, 2, 167a/15, 170a/17, 170b/17, 171a/7, 172a/6, 8, 178b/18, 19, 180b/10, 182a/7, 182b/1, 184a/6, 198a/13, 198b/5, 9, 14, 199b/7, 207a/3, 210b/8, 13, 14, 213b/8, 215a/4, 5, 216b/8, 17, 217b/17, 223a/12, 223b/4, 225b/9, 11; b. buçuķ 48a/4-5, 5, 143b/12, 151b/2, 162a/18, 162b/1, 182a/3, 195b/6, 199b/16, 205b/15, 215b/5, 216a/10; b. vaķt namāz 112b/15, 177a/11; b. yüz 10b/7, 8, 8, 11a/19, 11b/1, 18b/15, 42b/9,



10, 14, 43a/8, 45a/15, 50b/1, 7, 12, 17, 76b/17, 92a/8, 120a/10, 172b/9, 179a/19;  
b. yüz altmış biñ 176b/6; b. yüz kırk 105b/2; b.-er biñ 209b/6; b.-er yüz 10b/6; b.-i  
4b/6; b. biñ 209b/5; b. biñ beş yüz yedi 22a/5-6

**beşāret** : < Ar. Müjde. b.-ler ét- 109b/4

**beşer**: < Ar. İnsan.184b/17

**beşinci**: Beşinci. 2a/14, 40b/3; b. gök 16b/12, 15, 21b/8; b. iklim 4a/18; b.-de 11a/7

**beyān** : < Ar. Açıklama, izah. 2a/10, 19, 2b/1, 15, 3a/16, 3b/3, 13, 5a/6, 12, 17, 5b/12,  
18-19, 6a/6, 13, 6b/2, 7b/2, 8b/14; b.-ı 48b/4, 58a/3, 137a/6; b.-ına 137a/9; b.-  
ındadır 7b/16, 42a/15, 79b/17, 82b/12, 84a/18, 87b/19, 92b/8, 98b/10, 114b/18,  
120b/3; b. ét- 4a/7, 99b/14, 111b/12, 143a/19, 171a/2; b. eyle- 4a/5, 5a/12, 7a/1,  
7b/2, 14, 8a/5, 8b/14, 12b/4, 18b/4, 22b/19, 28a/12, 44a/19, 47a/5, 9-10, 19,  
47b/15, 51a/10, 85b/8, 93a/15, 120b/5, 140a/17, 140b/4, 4-5, 198b/10-11,  
208a/4, 215a/4, 217a/17; b. olsa gerek 29b/4; b. olun- 2a/10, 19-2b/1, 2b/15,  
3a/16, 3b/3, 13, 5a/6, 17, 5b/12, 17-18, 6a/6, 13-14, 6b/2, 33b/14, 42a/8-9,  
43b/11, 48a/19, 85a/2, 4, 140b/13-14, 18, 143b/4, 149a/13, 158a/2, 164b/5,  
172a/16, 181b/7, 190b/6, 203a/7-8, 208a/16, 212b/7, 216a/19, 221a/1; b. olinsa  
gerek 9b/7, 23a/1-2, 71a/12, 92b/12-13; b. u ‘ayān olun- 215a/2; b.-ı hareketü’l-  
eflāk 17b/9; b.ü’l-medānīn 136b/2

**beyāz** : < Ar. Beyaz, ak. 166a/1; b.-dur 190b/3

**beyn** : < Ar. Ara, aralık. b.-leri 144a/7; b.-lerinde 150b/14

**bez** : Bez. 36b/12; b.-e 36b/12; b.-i 179a/1; b.-ler 121b/19; b. ağartur ol- 36b/2; b.-i  
ur- 36b/3

**bezek** : Bezek, süs. 26a/4

**bezen-** : Bezenmek. b.-miş 154b/4; b.-mişdi 154a/16; b.-mişdür 71b/17; b.-mişler idi  
128a/13

**bıçğu**: Bıçkı. krş. *bıçkı*, *bıçku* 91b/13

**bıçkı** : Bıçkı. krş. *bıçğu*, *bıçku* b.-sı 69a/3

**bıçku**: Bıçkı. krş. *bıçğu*, *bıçkı* b.-sına 82b/10

**bınar**: Pınar. 112a/11, 18, 112b/9, 11, 14, 18, 113a/17, 113b/7, 13, 114b/9, 118b/7,  
121b/4, 11, 122b/8, 125a/11, 129b/18, 130a/2, 134a/2, 211a/14; b.-a 113b/14,  
114a/2, 114b/12, 14; b.-dan 113a/1, 119b/16; b.-dur 112b/18, 113a/13, 114b/6;  
b.-ı 114a/17, 114b/2; b.-ıñ 112b/4, 5, 113b/10, 122b/10, 125a/13, 130a/3,

134a/4; b.-lar 49a/17, 60a/3, 118b/8; b.-lardan 3b/19-4a/1; b.-ları 176a/13; b.-ların 111b/12; b.-larından 121b/10, 129b/17-18; aķar b. ol- 118a/19

**bırak (ġ)-** : Bırakmak. b.-a 106a/4; b.-asın 117b/15; b.-dı 12b/18, 61b/16, 62a/18, 82b/18, 89a/6, 90b/1, 116b/13, 117a/15, 17; b.-duķları 119b/1; b.-maġa 91a/17; b.-madan 114a/3; b.-mışlardur 115a/3, 17; b.-sa 111b/16, 112b/11, 116a/4; b.-sa gerek 132a/12; b.-up 134b/9; b.-ur 117a/16, 212a/4; b.-urlar 58a/11, 81b/15, 106a/6, 112a/11, 212a/12; b.-ursın 83a/9; b.-ı ķo- 82a/19

**bıraġıl-** : Bırakılmak. b.-duġı 13a/5; b.-mış 13b/2; b.-mışdur 116b/2

**bıraķdur-** : Bıraktırmak. b.-dı 70a/3

**bıyık** : Bıyık. b.-larını 128b/2

**bī-‘add** : < Far-Ar. Sayısız. bürhān-ı b. 41a/12

**biĉ-** : Biĉmek, bölmek b.-er 69a/6; b.-erler 161a/8; ot b.-erler 50b/3

**bida‘** : < Ar. Sonradan ortaya çıkan şeyler. **b.-i münkire** 222a/7, 222b/16-17, 224b/14

**bī-din** : < Far-Ar. Dinsiz. kefere-i b. 186a/14

**bī-ħadd** : < Far-Ar. Sınırsız. 162a/11, 176a/14; b.-dür 193b/7

**bil-** :Bilmek. b.- 55a/9, 128b/18, 136b/3; b.-di 69b/5, 152b/8; b.-dik 142a/11, 17; b.-diler 77a/13, 84a/8; b.-dük 76b/2, 141b/12; b.-dükden 55b/6; b.-dükleriymiş 30a/6; b.-düm 116b/1; b.-e 40a/4, 53b/11, 108a/12, 120a/9; b.-ebilürdi 173a/11; b.-eler 39b/6, 6, 167b/5, 198b/11; ġaber b.-eler 191a/7, 15; b.-elerdi 104b/12; b.-emedi 67a/6; b.-en 5b/11; b.-esin 126a/6, 142a/9; b.-evüz 54a/15; **b.-eyin 208a/14**; b.-imedüm 30a/13, 79a/3; b.-medik 127b/18; b.-mediler 86a/14, 210a/11; b.-medükleri 223b/7; b.-mege 53a/12, 78b/1, 5, 141b/11, 191b/15; b.-megiĉün 5a/12, 217a/13; b.-mek 78b/2, 126a/13, 221b/7; b.-melerinde 134b/2; b.-meseler 40b/9; b.-mesi 142a/7, 218b/15, 226a/17; b.-mesidür 224b/7; b.-mesinde 42a/10; b.-mesini 5a/11; b.-meyeler 53a/17, 192a/1; b.-meyenler 198b/11; b.-meyenlerin 223a/14; b.-mez 13b/12, 59a/17, 65b/16, 72b/17, 75a/15, 96b/16, 101b/13, 106b/1, 153b/12, 212a/10; eskimek b.-mez 153b/3; b.-mezdi 191a/10; ġaber b.-mezdi 191a/8; b.-mezem 16a/9, 16a/13, 107b/15, 17; b.-mezler 57b/14, 68b/2, 145a/3, 171a/1; b.-mezlerdi 133b/18, 167b/2; b.-se gerek 40a/5; b.-üņ 126a/12; b.-üp 38b/19, 53a/7, 10; b.-ür 2b/12, 8b/6, 20a/1, 30a/2, 5, 37b/6, 41b/3, 42b/3, 43a/14, 51a/14, 15, 85a/1, 85b/17, 17, 142a/5, 10, 166a/9, 171b/15, 209a/19, 222b/5; b.-ürem 16a/13, 107b/9, 10, 121b/10; b.-ür misin 78a/18, 83a/1, 107b/16, 121b/10, 128b/4; b.-ür misiz 37b/15, 53b/3, 85b/16; b.-ürdi 40b/19; b.-ürler

17a/18, 39a/2, 41b/13, 57b/14-15, 79b/6, 92b/7, 153b/13, 166b/8, 170b/9, 211a/5, 212a/13, 216b/6, 7; b.-ürmiş 127b/7; b.-ürsüz 128a/16; b.-ürüz 50a/18, 50b/6, 11, 16, 51a/2; kendüyi b.-en 223a/18; vâcib b.-seler 40b/8

**bilâd** : < Ar. Memleketler, şehirler. b.-a 218b/4; b.-larının 208a/15

**bildür-** : Bildirmek, açıklamak. b.-diler 55a/18, 74a/14, 154b/19; b.-dük 126a/11; b.-mek 42a/2; b.-meyeydi 41a/1; b.-ür 187b/15

**bile** : Birlikte, ile. krş. *ile* 12b/14, 17b/7, 18a/3, 30a/5, 33b/16, 38a/5, 10, 46a/7, 9, 46b/15, 17, 51a/11, 55b/11, 14, 57a/8, 60b/18, 61b/3, 69b/11, 72a/17, 72b/2, 85b/11, 88b/8, 9, 94b/19, 99b/12, 103a/12, 16, 117b/1, 12, 119b/15, 122b/12, 126a/18, 132b/10, 133a/11, 13, 140a/15, 18, 140b/4, 142b/9, 144b/1, 153b/3, 168b/3, 172b/15, 173a/18, 174a/15, 175a/1, 191a/2, 197b/18, 198b/10, 209b/5, 13, 14, 220a/7, 14, 222b/13; b.-ce 6a/5, 18, 155a/7; b. idi 169a/17; b.-since 60b/14, 97a/14, 173a/2; b.-sinde 162b/15

**bile** : Bile. 162b/16, 17, 169a/18, 185a/5, 192a/16, 192b/6, 197a/15, 207b/15, 210a/13, 220b/4, 223b/6, 225a/7

**bilin-**: Bilinmek. b.-ür 142a/5

**billür**: < Ar. Parlak, şeffaf taş ya da beyaz cam. 189b/2; b.-dan 73a/2, 17

**bilmeklik** : Bilmek. 227b/19

**bin-** : Binmek. b.- 65a/10; b.-di 91a/16, 106b/18; b.-dik 86b/10; b.-diler 77a/15; b.-düğim 84a/12, 154a/10; b.-dükleri 145a/19; b.-düm 65a/11, 89b/11; b.-emez 162b/17; b.-er 64b/7; b.-erler 63a/14, 135a/4, 145b/11, 14, 149b/5, 162b/16, 163b/9, 203a/15, 211a/1; b.-erlerdi 193a/8; b.-melü ol- 145b/12-13; b.-miş 197b/5; b.-mişdür 81a/15, 174a/14; b.-üp 52b/2, 18, 62a/7, 65b/1, 69a/11, 73a/9, 86a/7, 88a/14, 88b/5, 89a/5, 97a/12, 100b/13, 108a/12, 191a/5; ata b.-üp 162b/14

**biñ** : Bin. 15a/12, 13, 15b/8, 37a/5, 45a/13, 59b/13, 68b/10, 80a/3, 100a/1, 105b/8, 129a/6, 144b/11, 147a/17, 163a/18, 171b/7, 8, 178b/13, 184a/13, 15, 194b/4, 207b/10, 212b/4; b.-de biri 207b/5; b.-den 156b/13; b. bês yüz 18b/17, 177a/1; b. dört yüz 84b/16; b. dört yüz otuz üç 144a/1; b. iki yüz 194b/2, 4; b. yüz 101b/2; b. yüz yêtmiş yêdi biñ bês yüz altmış toköz 19b/4-5; b. üç yüz 93a/5; b. üç yüz altmış toköz buçuğ 27a/11

**binâ** : < Ar. Bina, yapı. 88b/13, 99b/11, 170a/8, 201b/1, 211a/16; b.-da 152b/18, 153a/3, 176b/14; b.-lar 49a/9, 11, 131b/8, 166a/8, 170b/13; b.-ları 170a/2,

201b/13, 202a/1; b.-larının 158b/9; b.-sı 158b/17, 177b/19, 180a/17, 188a/19, 195a/5; b.-sıdur 179a/13; b.-sına 73a/3; b.-sını 202a/8; b. terâzusu 217b/4; b. ét-178a/13, 180a/3, 211a/15-16; b. eyle- 152b/18, 173a/16, 178a/3, 13, 181b/14, 201a/18; b. olın- 130a/19

**bî-nihāye** : < Far-Ar. Sonsuz. krş. *bî-nihāyet* 178a/14

**bî-nihāyet** : < Far-Ar. Sonsuz. krş. *bî-nihāye* b.-dür 176a/14

**bindür-** : Bindirmek. b.-üp 67a/17; b.-ürler 80a/15

**bir** : Bir, tek, beraber, eşit 2a/9, 2b/3, 3a/18,18, 4b/16, 16, 5a/7, 9, 15, 6a/16, 6b/1, 15, 7b/5, 19, 8b/4, 7, 8, 18, 9b/9, 9, 12, 11a/5, 9, 14, 15, 11b/19, 19, 13a/8, 8, 10, 14, 16, 19, 13b/1, 1, 7, 15, 18, 19, 14a/1, 2, 5, 14b/16, 15a/7, 11, 12, 15b/1, 16a/5, 11, 11, 14, 16b/1, 5, 17a/2, 5, 7, 8, 17b/8, 8, 18a/3, 6, 6, 14, 14, 14, 18b/4, 5, 9, 19a/5, 9, 10, 11, 19b/2, 20a/7, 7, 8, 8, 20b/4, 21a/9, 9, 21b/9, 13, 13, 22a/13, 22b/1, 1, 23a/15, 24a/4, 4, 12, 24b/17, 25b/9, 17, 19, 19, 26a/11, 26b/8, 11, 15, 27a/7, 19, 28a/6, 16, 28b/3, 3, 29a/11, 29b/6, 7, 8, 10, 15, 30a/5, 14, 16, 19, 30b/19, 31a/1, 31b/11, 14, 32a/14, 18, 19, 33a/17, 17, 33b/9, 15, 15, 15, 17, 34a/8, 14, 35b/6, 14, 18, 36b/1, 1, 1, 3, 11, 17, 18, 37a/12, 37b/7, 8, 10, 11, 12, 38a/7, 8, 19, 38b/7, 9, 39a/12, 15, 40a/8, 41a/5, 13, 18, 19, 41b/5, 10, 17, 42b/1, 4, 13, 18, 43a/2, 12, 13, 15, 43b/4, 7, 19, 44a/1, 1, 3, 9, 12, 12, 13, 13, 15, 15, 19, 44b/3, 3, 12, 45a/15, 15, 45b/7, 9, 9, 11, 12, 13, 46b/2, 12, 19, 47a/3, 18, 19, 47b/5, 11, 48a/1, 48b/2, 9, 49a/19, 49b/2, 4, 5, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 50a/5, 9, 14, 15, 15 50b/2, 3, 4, 14, 19, 51a/13, 51b/9, 19, 52a/5, 16, 52b/2, 11, 11, 14, 18, 53a/1, 11, 16, 17, 18, 53b/11, 12, 12, 13, 15, 16, 18, 18, 54a/2, 3, 5, 8, 19, 54b/3, 5, 9, 10, 10, 14, 15, 19, 55a/1, 9, 13, 15, 16, 56a/3, 6, 10, 16, 56b/2, 12, 57a/7, 8, 9, 57b/9, 58a/5, 12, 17, 19, 58b/15, 59a/1, 10, 19, 59b/17, 18, 60a/1, 2, 6, 60b/13, 14, 19, 61a/1, 4, 13, 61b/1, 2, 3, 6, 9, 13, 15, 16, 18, 62a/4, 14, 15, 16, 62b/2, 7, 8, 13, 63a/6, 9, 15, 16, 63b/4, 13, 16, 64a/7, 12, 15, 15, 15, 17, 64b/5, 9, 17, 19, 65a/13, 65b/1, 3, 11,11, 66a/11, 15, 66b/3, 6, 6, 7, 9, 9, 14, 17, 67a/1, 7, 9, 11, 16, 17, 19, 67b/6, 12, 68a/7, 8, 15, 68b/4, 6, 14, 17, 69a/5, 13, 69b/8, 70a/11, 13, 70b/7, 12, 16, 17, 71a/2, 9, 71b/1, 7, 10, 11, 19, 72a/2, 72b/8, 16, 73a/1, 12, 16, 16, 17, 73b/5, 11, 18, 74a/5, 6, 7, 8, 9, 11, 19, 19, 74b/4, 7, 10, 13, 75a/1, 7, 11, 12, 14, 75b/12, 18, 76a/8, 11, 12, 18, 76b/5, 11, 14, 15, 77a/1, 18, 77b/11, 19, 78a/9, 11, 19, 78b/10, 15, 18, 18, 18, 19, 79a/6, 9, 16, 19, 79b/2, 8, 12, 18, 80a/6, 9, 13, 15, 16, 16, 80b/10, 81a/2, 2, 14, 15, 17, 17, 81b/2, 4, 10, 82a/2, 10, 12, 16, 19,

82b/1, 2, 4, 9, 10, 10, 13, 19, 83a/14, 17, 83b/3, 5, 6, 84a/2, 4, 4, 7, 11 84b/1, 4, 6, 10, 14, 85a/6, 85b/1, 3, 86a/2, 3, 6, 8, 9, 10, 12, 13, 18, 86b/3, 9, 10, 11, 16, 87a/17, 87b/1, 4, 6, 8, 8, 10, 11, 12, 15, 16, 16, 17, 88a/14, 18, 19, 88b/2, 16, 89a/1, 2, 3, 6, 7, 9, 11, 18 89b/1, 11, 12, 12, 13, 18, 19, 90a/6, 13, 15, 17, 90b/5, 10, 11, 91a/1, 12, 91b/5, 11, 92a/2, 6, 17, 92b/3, 10, 17, 19, 93a/6, 15, 18, 93b/4, 11, 12, 94a/9, 9, 13, 13, 19, 94b/8, 95a/1, 1, 2, 15, 15, 17, 19, 95b/3, 10, 18, 96a/12, 13, 96b/1, 2, 2, 3, 5, 10, 97a/3, 12, 13, 13, 15, 16, 17, 18, 97b/1, 2, 4, 8, 16, 17, 17, 19, 98a/1, 4, 8, 8, 11, 15, 18, 98b/6, 99a/1, 9, 11, 12, 15, 99b/2, 2, 4, 8, 100a/6, 10, 10, 13, 100b/5, 8, 11, 11, 16, 101b/10, 11, 15, 102a/6, 7, 14, 102b/1, 3, 4, 7, 103a/1, 2, 7, 15, 17, 19, 19, 103b/1, 4, 4, 5, 5, 12, 14, 104a/3, 6, 19, 104b/1, 105a/2, 5, 13, 14, 17, 105b/4, 8, 14, 15, 106a/10, 106b/7, 11, 16, 18, 107a/1, 2, 4, 5, 7, 8, 13, 17, 18, 18, 19, 19, 107b/4, 4, 108a/13, 16, 108b/3, 5, 10, 12, 13, 18, 18, 19, 109a/1, 4, 4, 6, 13, 14, 109b/1, 5, 14, 17, 110a/4, 110b/6, 6, 7, 14, 19, 111a/9, 14, 16, 17, 18, 111b/3, 5, 11, 13, 14, 15, 16, 112a/1, 1, 7, 8, 10, 13, 18, 18, 112b/8, 9, 10, 10, 14, 16, 19, 113a/13, 15, 17, 17, 113b/6, 7, 7, 8, 13, 14, 114b/6, 9, 10, 11, 19, 115a/6, 8, 12, 115b/1, 5, 8, 8, 116a/1, 3, 4, 7, 10, 11, 13, 16, 17, 18, 116b/3, 7, 10, 117a/3, 4, 117b/10, 118a/1, 8, 12, 118b/1, 7, 14, 15, 119a/4, 5, 8, 9, 10, 11, 119b/6, 6, 11, 120a/3, 8, 13, 15, 120b/13, 18, 121a/4, 5, 11, 18, 121b/2, 4, 6, 11, 12, 15, 18, 122a/2, 4, 10, 15, 17, 122b/13, 19, 123a/1, 5, 8, 8, 12, 13, 15, 16, 18, 123b/3, 10, 11, 124a/5, 7, 8, 10, 14, 124b/12, 17, 125a/11, 125b/4, 16, 17, 126a/9, 9, 18, 19, 126b/1, 17, 17, 127a/2, 9, 10, 10, 13, 15, 127b/6, 8, 12, 128a/2, 17, 19, 128b/14, 129a/1, 2, 3, 5, 5, 12, 14, 15, 17, 18, 18, 129b/3, 4, 7, 17, 18, 19, 130a/2, 5, 9, 15, 19, 130b/6, 12, 13, 131a/15, 15, 16, 17, 131b/1, 2, 6, 7, 12, 13, 132a/1, 8, 9, 9, 13, 132b/1, 3, 5, 8, 11, 12, 19, 133a/2, 2, 7, 133b/3, 4, 11, 11, 13, 19, 134a/1, 2, 6, 8, 9, 134b/12, 18, 135a/5, 13, 17, 18, 135b/3, 4, 11, 17, 19, 19, 19, 136a/1, 1, 1, 8, 9, 13, 16, 16, 17, 18, 18, 18, 19, 19, 19, 136b/5, 16, 139b/4, 6, 142b/16, 143a/9, 15, 143b/10, 11, 144a/2, 6, 11, 144b/10, 11, 15, 18, 19, 145a/1, 1, 1, 5, 7, 15, 15, 145b/5, 146a/9, 146b/6, 6, 7, 10, 14, 147a/1, 3, 9, 9, 14, 147b/7, 17, 18, 148a/18, 149a/18, 149b/11, 150a/11, 12, 150b/5, 16, 18, 151a/6, 13, 14, 151b/6, 6, 14, 18, 152a/5, 9, 14, 19, 19, 152b/1, 2, 5, 6, 9, 11, 19, 153a/10, 10, 10, 16, 18, 153b/1, 2, 6, 154a/1, 1, 2, 3, 4, 7, 9, 19, 19, 154b/2, 155a/12, 155b/9, 16, 17, 156a/6, 15, 156b/2, 9, 10, 14, 157a/4, 13, 15, 16, 157b/17, 17, 158a/7, 19, 158b/2, 4, 15, 159a/10, 159b/6, 160a/11, 11, 13, 15, 160b/3, 4, 6, 11, 17, 161a/8, 161b/1,

162a/4, 9, 19, 162b/5, 11, 17, 163a/2, 10, 16, 163b/1, 1, 12, 13, 164a/1, 164b/11, 11, 18, 165a/10, 11, 13, 165b/4, 4, 10, 11, 14, 19, 166a/7, 9, 15, 15, 19, 166b/1, 7, 7, 167a/7, 8, 167b/4, 7, 9, 18, 168a/2, 2, 11, 11, 12, 12, 12, 13, 168b/1, 2, 169a/5, 15, 17, 19, 169b/7, 170a/4, 7, 8, 11, 14, 16, 17, 170b/18, 171a/4, 171b/12, 16, 17, 172a/4, 17, 19, 172b/1, 15, 173a/7, 15, 16, 173b/4, 5, 7, 17, 174a/2, 7, 9, 174b/2, 7, 10, 11, 175a/6, 10, 15, 17, 175b/8, 8, 9, 13, 16, 176a/12, 15, 177a/7, 12, 14, 177b/2, 2, 7, 7, 18, 178a/1, 8, 11, 178b/1, 2, 9, 15, 179a/1, 12, 16, 19, 179b/7, 7, 9, 14, 180a/2, 14, 15, 16, 18, 180b/1, 2, 2, 7, 9, 181a/7, 181b/15, 182a/13, 13, 13, 15, 182b/14, 19, 183a/2, 183b/9, 9, 11, 184a/2, 8, 10, 11, 18, 184b/12, 18, 185a/7, 15, 15, 185b/14, 186a/3, 15, 16, 186b/4, 4, 5, 12, 18, 187a/7, 7, 9, 15, 187b/2, 3, 7, 9, 10, 11, 11, 12, 13, 14, 188a/1, 5, 5, 10, 18, 188b/1, 6, 12, 19, 189a/7, 16, 189b/8, 8, 10, 17, 17, 19, 190a/4, 8, 190b/16, 17, 19, 191a/5, 9, 16, 19, 191b/2, 4, 6, 6, 14, 192a/1, 1, 9, 13, 13, 192b/3, 6, 11, 12, 13, 15, 18, 193a/1, 2, 6, 15, 193b/1, 2, 3, 9, 15, 194a/17, 194b/5, 14, 15, 195a/2, 7, 11, 12, 15, 15, 16, 195b/1, 4, 9, 17, 196a/2, 9, 9, 17, 18, 196b/4, 10, 19, 197a/7, 13, 19, 197b/3, 14, 15, 16, 17, 17, 18, 19, 198b/13, 199a/3, 9, 15, 16, 199b/4, 4, 12, 17, 19, 200a/9, 10, 10, 11, 17, 18, 18, 200b/6, 7, 12, 201a/1, 10, 18, 201b/12, 19, 202a/7, 13, 202b/1, 3, 3, 4, 203b/1, 8, 9, 14, 15, 204a/3, 8, 15, 16, 204b/4, 5, 11, 19, 205a/4, 5, 6, 10, 205b/7, 18, 206a/4, 5, 206b/8, 15, 16, 207a/10, 11, 16, 207b/7, 208a/8, 14, 16, 208b/17, 18, 19, 209a/6, 6, 18, 209b/15, 210a/2, 4, 14, 15, 19, 210b/3, 4, 9, 11, 13, 13, 14, 14, 17, 211a/6, 10, 14, 211b/1, 4, 8, 10, 13, 212a/9, 16, 212b/11, 11, 17, 18, 213a/3, 4, 4, 13, 18, 213b/6, 8, 12, 13, 14, 19, 214a/4, 7, 12, 18, 18, 214b/9, 12, 215a/8, 215b/2, 216a/10, 11, 216b/5, 6, 13, 14, 217a/3, 8, 9, 9, 13, 16, 18, 19, 217b/14, 16, 16, 19, 218a/4, 5, 19, 19, 218b/2, 6, 14, 219a/6, 11, 18, 219b/4, 5, 7, 8, 9, 14, 18, 220a/12, 220b/17, 18, 18, 221a/13, 221b/18, 222a/7, 222b/7, 9, 223a/6, 224a/7, 14, 224b/5, 225a/19, 225b/9, 11, 13, 14, 17, 19, 226a/2, 3, 6, 12, 226b/4, 19, 227b/12; b.-den 36a/17; b.-er 4b/17, 69a/4, 70a/8, 9, 154b/4, 158a/11, 167b/19, 171b/17, 181b/14, 185b/10; b.-er birer 79a/8, 90b/18-19, 143a/19, 158a/6; b.-i 7a/1, 8a/5, 12a/6, 9, 19b/16, 16, 29a/5, 30b/16, 34b/9, 45b/13, 49a/5, 107a/12, 12, 12, 12, 117a/11, 15, 119a/11, 142b/18, 174b/16, 16, 175b/2; b.-in 61a/2, 2; b.-ini 36b/13; b.-inüj 110a/16, 113a/13, 14; b.-iñüz 83a/2; b.-isi 4b/8, 7a/7, 7, 8a/11, 15, 12a/10, 12, 13b/14, 14a/19, 15b/11, 13, 18a/5, 20a/19, 21a/6, 21b/6, 22a/7, 22b/19, 25b/14, 26b/4, 27a/12, 30b/15, 17, 31a/12, 14, 15, 31b/8, 32a/18,

19, 19, 19, 34b/10, 10, 11, 36b/14, 40b/15, 41a/12, 44a/10, 45b/14, 19, 46a/3, 14, 46b/18, 19, 52a/6, 6, 6, 56b/17, 58a/2, 67b/19, 68a/14, 71a/11, 16, 19, 72b/3, 73a/1, 5, 74a/18, 75a/3, 3, 79a/5, 79b/15, 15, 80b/7, 14, 85a/5, 87b/4, 88a/11, 90b/5, 91a/16, 91b/11, 95b/4, 4, 96b/19, 99a/8, 103a/18, 109a/2, 5, 112b/19, 117a/6, 7, 10, 12, 16, 119b/17, 122b/10, 11, 130b/19, 134a/3, 136a/12, 12, 141a/4, 141b/11, 143a/12, 15, 16, 144a/3, 149a/5, 150b/17, 151a/5, 151b/11, 157b/16, 167b/17, 169a/13, 172a/17, 18, 176a/8, 177b/8, 202a/4, 207b/10, 218b/8, 9, 9; b.-isidür 48a/3, 48b/11, 75b/18, 167a/4, 172b/3, 173a/17, 177b/3; b.-isin 135b/5; b.-isin... birisin 208b/2-3; b.-isinde 38b/13, 73b/14, 15, 15, 211a/15; b.-isine 16a/12, 30a/9, 11, 47a/3, 50a/16, 62b/18, 87b/1, 124b/13, 149a/3, 157b/13, 174b/3, 3, 3, 4, 224a/6, 227a/14; b.-isini 96a/4, 102b/11, 110b/3, 167b/18, 171a/9, 173a/5, 211b/15, 15-16; b.-isinün 7b/6, 12a/17, 12b/14, 14b/13, 15b/17, 137b/14, 138a/2, 179b/4, 185a/3, 4; b.-isiyle 38b/14; b. nece 14b/14, 84a/1, 89b/4, 119a/16; b. bir 126b/12, 140a/16, 149a/17, 164b/10, 181b/12, 190b/13; b.-i biri 7b/19, 8a/2, 16, 15a/15, 24a/18, 34a/14, 41b/7, 55b/14, 60b/6, 133b/7, 170b/16, 171b/10, 207a/14; b.-i birinden 56b/16-17, 153a/8-9, 178a/18; b.-i birine 41a/8, 56b/11, 73b/14, 190a/10, 210b/4-5, 211b/3; b.-i birinün 163a/11; b.-i birisine 214a/5; b.-i biriyle 212a/11; b. biri 8b/1, 184a/6, 201a/1; b.-birin 141a/18, 202b/12, 214a/6; b. birinden 9a/4, 10a/1, 168a/10; b. birine 4b/18, 16a/6, 32a/17, 34b/4, 66a/12, 103b/13, 110a/4, 141a/12, 141b/15, 153a/8, 157a/14, 179b/6, 189b/12, 192b/7, 201b/15, 203b/18; b. birinün 191a/6; b. biriyle 53b/19; b. birlerine 144b/5; b. birlerini 122b/11; b. birleriyle 132a/3; her b. 3b/4, 4a/7, 4b/10, 16, 19, 19a/4, 8, 9, 11, 17, 19, 39b/18, 47b/3, 54b/4, 5, 87b/3, 103b/3, 109a/4, 143a/9, 154b/3, 5, 168a/7, 170b/17, 18, 176b/1, 211a/19, 221b/6; her b. vakt 4b/19; her b.-i 176a/14; her b.-inün 42b/9, 91b/15-16; her b.-isi 2b/3, 5, 14, 3b/13, 6b/2, 39b/16, 38b/7, 7b/19, 11a/4, 23a/6, 41a/4, 6, 47b/10, 64b/12, 66b/19, 68b/10, 90b/18, 109a/6, 8, 154a/6, 154b/1, 165a/13, 177b/7, 185b/10, 188b/1, 193a/14-15, 194b/9; her b.-isin 2a/10; her b.-isindeki 65a/7; her b.-isine 19a/8, 10, 11, 39b/19, 48a/1, 174b/2, 209b/6; her b.-isinün 2b/6, 3b/14, 4b/11, 9b/19, 12b/2, 39b/11, 54b/3, 57a/7, 59a/8, 65b/9, 68b/9, 127b/15, 128a/7, 140a/15, 149a/17, 154b/7, 158a/6, 164b/10, 167a/15, 172b/8-9, 175a/19, 181b/11, 184a/6, 190b/13, 194a/13, 194b/10; hiç b. 2b/16, 9b/7-8, 36b/10, 81a/10, 87a/17, 98b/12, 103a/16, 110a/6, 124a/12, 155a/16, 155b/6-7,

158a/10, 159a/13, 166a/13, 167a/1, 169a/6, 171a/12, 171b/9, 175b/4, 176a/12, 177a/13, 179a/6, 181a/9, 217b/10-11, 223b/1; hiç b. kimse 131b/10; hiç b.-isi 31a/17, 41a/5, 153a/14; b. -dür 3b/6, 31a/11; b. murād ol- 8b/12; b. degüldür 9b/14; b. ol- ‘aynı, eşit’ 9b/14, 51a/19, 101b/5; b. ... bir... 15b/14, 20b/15, 19-21a/1, 24a/19; b. buçuğ 22a/4, 137b/17, 138a/6, 10, 17, 138b/5, 13, 18, 139a/2, 139b/18, 140a/2, 151b/5, 155b/13, 156b/3, 160b/8, 162b/2, 2, 172a/4, 5, 7, 180b/18, 182a/1, 4, 5, 198a/16, 198b/3, 7, 9, 15, 205a/15, 205b/13, 210b/15, 211b/4, 213a/13, 214b/6, 14, 215a/13, 216a/18, 18, 216b/11; b. kimse 36b/2, 39a/15, 50b/14, 52b/15, 60b/13, 64b/8, 67a/9, 14, 69a/11, 73b/5, 80b/3, 82b/14, 105a/5, 108a/9, 111b/14, 114a/15, 116a/3, 116b/3, 5, 6, 16-17, 122a/19-122b/1, 124a/6, 9-10, 127a/14, 129b/3, 133a/17, 134a/11; b. kimesne 31a/19, 34a/5, 7-8, 72b/5, 98b/14, 100b/14, 103b/14, 106b/11, 107a/16, 110b/4, 112a/3, 112b/10, 115a/7, 119b/11, 124b/19, 125b/9; b. miğdār 5b/17, 25b/11, 28b/19, 37a/4, 51b/4, 65a/3, 65b/1, 72a/10, 73a/10, 83b/17, 86b/9, 90b/3, 95a/10, 110a/12, 114a/17, 114b/15, 115a/3, 5, 121b/13, 126a/1, 18, 130b/15, 138a/3, 139a/4, 139b/14, 144a/17, 150b/15, 152b/12, 165b/9, 166b/15, 204b/12, 218a/1, 223a/6; b.-er miğdār 144a/15, 155a/8; b. müddet 49b/1, 2, 4, 99a/11; b. niçesin 52b/16, 191b/2-3; b. süri 43a/9, 89a/17; b. vaqt ‘aynı zaman’ 46b/18, 47a/1; b. yudum eyle- 88b/18; b. zamān 50a/2, 88a/17, 88b/12, 128b/6

**biraz** : Biraz. krş. *birez*. 20a/18; b.-in 166b/19

**birez** : Biraz. krş. *biraz*. 84a/12,

**birinc** : < Far. Pirinç. krş. *pirinc* 71b/7

**birkaç** : Birkaç. 53a/2, 57b/10, 117a/19, 169b/8, 191a/12, 191b/7

**birge** : < Ar. Havuz, gölet. 108b/5, 10; b.-lere 189a/1; b.-lerinin 108b/3; b.-ler et- 108b/2; b. eyle- 108b/3

**birle** : İle, vasıtasıyla. 41b/5, 108b/1

**biş-** : Pişmek. krş. *piş-* b.-er 175b/16

**bişür-** : Pişirmek. b.-sek 74b/11; b.-üp 62a/6

**bit** : Bit. 153a/15; b.-den 153a/17

**bit-** : Büyüme, yetişme, çıkmak b.-di 118b/19; b.-düğü 58a/2, 81b/13; b.-en 41a/3; b.-enler 32b/6; b.-er 57b/19, 58a/1, 1, 9, 81b/13, 113b/4, 128b/14, 130b/7, 165a/2, 171b/16, 173b/2, 192b/4; ot b.-er 131b/13, 132a/1; b.-erler 63a/17; b.-



mege başla- 24b/10, 113b/11; b.-memişdi 62a/5 ; b.-mez 170b/13, 171b/16; ot b.-mez 36a/10; b.-miş (ortaç) 119a/7; b.-üp 119a/4

**bitür-** : Büyütmek, yetiştirmek b.-ür 34b/15, 15; b.-ürler 50a/2

**biz** : Biz. 8b/14, 31a/10, 50a/14, 17, 50b/5, 11, 15, 51a/1, 64a/15, 69b/14, 72b/14, 76b/1, 77b/10, 78b/6, 81a/6, 86b/1, 6, 9, 14, 17, 87a/1, 8, 10, 11, 88b/8, 90a/19, 94b/17, 95a/8, 96a/12, 102b/17, 105a/9, 117a/1, 120a/7, 126a/7, 10, 17, 126b/10, 127b/10, 11, 128b/3, 132a/4, 139b/16, 169b/16, 208a/6, 9, 210a/7, 226b/10, 227a/4; b.-den 78b/7, 105a/12, 132a/5, 179a/18, 209b/16; b.-e 10a/5, 6, 10a/11, 29a/17, 32a/14, 37b/19, 69a/17, 76b/2, 78b/4, 82b/19, 86a/19, 86b/11, 90b/4, 12, 14, 100b/17, 117b/17, 120a/9, 126a/9, 10, 126b/1, 8, 134a/14, 169b/15, 209b/12, 13, 224b/6; b.-i 30a/5, 54a/14, 62b/3, 64b/14, 14, 87b/3, 89a/5, 90a/19, 90b/7, 7, 10, 117b/18, 128a/15, 169b/15, 210a/8, 9; b.-üm 5b/10, 30a/15, 31a/13, 54a/14, 77b/11, 78b/3, 18, 89a/13, 14, 89b/9, 100b/7, 10, 19, 101a/4, 126a/16, 132b/13, 14, 167b/15, 177a/16, 208a/1, 8, 210a/6, 10; b.-ümle 33a/6, 105a/13, 169b/14

**bizzat** : < Ar. Kendi, kendisi. 17b/17

**boğa** : Boğa. kara b.-ya 98a/8

**boğaz** : Boğaz, organ. 71a/16, 84b/10, 92b/10, 93a/13, 93b/4, 150b/18; b.-a 93a/3, 165a/11; b.-da 183b/3; b.-dan 92b/15, 17, 150b/19; b.-dur 93a/14, 203b/15; b.-i 165a/11; b.-iñ 92b/18, 183a/18, 183b/2; b.-ina 132a/9; b.-ından 93a/4; b.-uñ 92b/11, 183a/17, 203b/16, 16

**boğazla-** : Boğazlamak. b.-dı 17b/8; b.-dılar 52b/16, 65a/1, 191b/3; b.-rlar 68a/9; b.-yacağ 194b/6; b.-yup 124a/11, 163a/3

**boğum**: Boğum. 105b/16; b. boğum 66a/8

**bol** : Çok, bol, fazla. 212b/11; b.-dur 165b/12, 187b/9, 206a/18; b. ol- 25a/9

**bolluğ** : Bolluk. 77b/9

**boncuğ** : Boncuk. 149b/2; b. taşları 153b/11-12

**borc** : Borç. b.-um 84a/16; b.-uñdan 83a/8

**borclu** : Borçlu. 83a/8; b. ol- 82b/15, 83a/3

**borı** : Boru. 13b/15; b.-nuñ 13b/16; b. çal- 74b/8

**boş** : Boş. 193a/6; b.-dur 174a/17; b. ol- 171a/12, 218a/1

- boy** : Boy. b.-dur 167a/15; b.-ı 100b/14, 120b/13, 124a/9, 133a/18, 159a/8, 174a/15, 211b/11, 226b/4; b.-ına 226b/5; b.-ından 184a/19; b.-ları 59a/8, 68a/2, 89a/7, 89b/12, 135a/14, 18, 136a/10, 208a/17
- boya** : Boya. 122a/1
- boya-** : Boyamak. b.-rlar 121b/19
- boyan-** : Boyanmak. b.-ur 179b/15
- boylu** : Boylu. 53a/3, 54b/16, 99a/17, 135a/12, 147b/12, 191b/8
- boynuz** : Boynuz. 91b/15, 210b/4; b.-ı 59a/19; b.-ına 59b/1; b.-ları 59b/3; b.-larıyla 91b/17
- boynuzlu** : Boynuzu olan. 55a/12
- boy(u)n** : Boyun. b.-ı 59b/1, 2; b.-ına 86b/6; b.-larına 135a/4; b.-uma 91a/16; b.-umdan 91b/6, 7
- boz-** : Bozmak. b.-dılar 117b/6; b.-up 166b/16
- bozıl-** : Bozulmak. b.-mağ 44a/18; b.-maya 127a/4
- bögür** : Bögür. b.-lerini 66a/5
- böl-** : Bölmek, ayırmak. b.-er 85a/14; b.-mişdür 136b/6, 192a/14
- bölme** : Bölme. b.-de 211a/19; b.-ler 211a/18
- bölük (g)** : Bölük. 62b/8, 100a/10, 109a/4; b.-i 100a/10, 109a/1, 4; b. ol- 109a/3
- bölin-** : Bölünmek. b.-ür 109a/1
- böyle** : Böyle, bu şekilde. 3a/9-10,15 3b/11, 10a/19, 16a/10, 17a/17, 17b/12, 14, 27b/12, 31b/14, 32b/1, 38a/18, 38b/2, 4, 9, 11, 15, 39b/11, 42b/2, 44a/2, 46a/14, 47a/2, 49a/13, 15, 50b/16, 51a/1, 56a/4, 5, 61a/3, 16, 61b/11, 68a/19, 70a/14, 72b/14, 73b/2, 76a/17, 79a/11, 84b/8, 89b/6, 94a/1, 7, 101a/16, 102b/19, 106a/8, 108a/5, 114a/7, 117b/16, 137a/10, 17, 171a/3, 172b/8, 221a/4, 223a/18; b.-dür 23a/8, 63b/2, 74a/4, 77a/7, 95a/19, 104a/5, 138a/15, 171b/10, 173b/10, 183b/5, 221a/4, 222b/5; b. böyle 31a/9; b. ét- 83a/10, 88b/16-17, 167b/12-13; b. eyle- 110b/17, 144b/1-2; **b. idi ola** 194b/17; b.-yidigi 140b/8; b. imiş 165a/17; b. ol- 119b/14, 18, 125a/19, 127a/12, 132a/15, 136b/11, 148b/18, 157b/8, 10, 164a/15, 17, 181a/16, 19-181b/1, 182b/14, 190a/16, 18, 194a/8, 202b/19-203a/1, 3, 212b/3, 3, 218a/10, 220a/19; b. ol- gerek 219a/11
- bu** : Bu. 2a/17, 3a/7, 4a/4, 5a/5, 17, 5b/1, 4, 12, 16, 17, 6a/7, 8, 14, 17, 6b/1, 18, 8b/3, 9a/4, 10a/6, 15, 19, 11a/8, 14, 12a/18, 16a/16, 16b/3, 3, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 18a/10, 19, 19a/13, 20a/3, 9, 10, 10, 10, 10, 10, 20b/1, 12, 21a/6, 18,

21b/7, 19, 22b/9, 24b/11, 25a/3, 13, 17, 25b/3, 26a/7, 26b/7, 27a/1, 28a/2, 29a/12, 30b/9, 31a/11, 32a/15, 35a/8, 15, 35b/1, 36a/14, 36b/14, 39a/5, 16, 39b/6, 6, 40a/3, 4, 7, 16, 18, 40b/1, 3, 6, 9, 13, 14, 41a/1, 3, 11, 16, 42a/6, 10, 12, 43b/15, 44a/14, 44b/13, 17, 18, 45b/11, 46a/10, 19, 46b/19, 47a/3, 3, 47b/13, 17, 48a/6, 13, 15, 48b/6, 49a/12, 13, 49b/16, 50a/7, 9, 16, 16, 18, 50b/19, 51a/3, 5, 13, 51b/2, 52b/4, 53a/2, 2, 3, 8, 11, 19, 53b/3, 9, 54a/5, 54b/2, 8, 14, 55a/11, 18, 57b/12, 58a/2, 9, 10, 12, 58b/16, 59a/3, 16, 59b/2, 60a/9, 61a/6, 61b/3, 62b/12, 14, 18, 63a/8, 63b/11, 15, 64a/1, 17, 19, 64b/5, 65a/5, 18, 67a/1, 67b/6, 69a/18, 70b/2, 71a/10, 71b/10, 72b/18, 73a/1, 12, 73b/5, 74a/8, 9, 11, 13, 75b/13, 76b/3, 12, 14, 77a/5, 6, 7, 77b/6, 12, 78b/8, 11, 12, 79b/13, 18, 80b/7, 82b/2, 83b/3, 4, 84b/2, 8, 85b/5, 88a/2, 3, 8, 11, 12, 15, 16, 88b/2, 16, 89a/1, 12, 19, 89b/2, 3, 90a/1, 3, 5, 16, 18, 90b/14, 92a/6, 12, 92b/9, 18, 93a/5, 11, 93b/2, 8, 94a/19, 94b/4, 15, 95a/2, 6, 13, 95b/1, 12, 97b/4, 98b/11, 12, 14, 17, 99a/1, 2, 5, 7, 99b/3, 4, 5, 5, 14, 100b/9, 101a/10, 12, 17, 101b/17, 102a/1, 6, 11, 102b/4, 103a/17, 18, 104a/12, 104b/4, 11, 14, 17, 106a/14, 107a/8, 9, 10, 10, 107b/18, 108a/1, 108b/2, 14, 109a/9, 13, 109b/12, 111a/13, 111b/10, 12, 112a/4, 9, 113a/1, 19, 113b/1, 114a/9, 12, 16, 114b/18, 115a/3, 19, 115b/5, 7, 116b/1, 9, 118b/16, 119a/17, 119b/17, 18, 120b/2, 4, 121a/5, 122a/19, 122b/4, 123a/18, 19, 123b/2, 6, 124a/3, 4, 125b/18, 126b/9, 18, 127a/8, 12, 13, 14, 127b/2, 7, 128a/15, 19, 128b/6, 129a/5, 130a/1, 130b/5, 8, 131a/5, 16, 17, 131b/6, 132a/1, 132b/3, 10, 133a/4, 133b/18, 134b/1, 2, 7, 137a/5, 14, 138a/6, 10, 14, 19, 138b/2, 12, 139b/4, 8, 9, 18, 140b/5, 141a/11, 17, 19, 141b/2, 6, 142a/14, 142b/1, 5, 13, 143b/8, 144a/8, 144b/7, 10, 145a/7, 145b/6, 7, 146b/16, 147a/3, 17, 147b/9, 10, 13, 148a/9, 18, 148b/1, 8, 10, 150b/5, 151a/3, 153a/16, 154a/3, 4, 12, 14, 14, 156a/9, 156b/11, 11, 15, 17, 157a/4, 6, 13, 15, 18, 157b/12, 13, 158a/1, 14, 158b/1, 8, 8, 159b/11, 161b/5, 162a/13, 14, 15, 164a/10, 164b/2, 18, 19, 165a/4, 14, 15, 17, 17, 165b/3, 5, 166a/7, 10, 12, 17, 19, 167a/2, 8, 12, 14, 18, 167b/2, 3, 4, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 17, 168a/9, 14, 15, 168b/11, 169a/13, 18, 19, 169b/5, 7, 14, 19, 170a/2, 4, 8, 170b/16, 171a/8, 17, 171b/7, 16, 172a/18, 172b/3, 8, 173a/5, 13, 16, 16, 173b/19, 174a/1, 6, 7, 8, 174b/13, 13, 15, 175a/2, 3, 4, 11, 12, 13, 14, 175b/3, 3, 176a/15, 176b/15, 177a/2, 10, 177b/4, 8, 9, 13, 178a/16, 178b/1, 4, 5, 6, 179a/5, 6, 16, 179b/5, 16, 180b/2, 8, 12, 181b/1, 4, 4, 17, 182a/19, 183a/3, 6, 184a/12, 184b/3, 5, 186a/15, 186b/13, 187a/10, 190a/18, 190b/2, 3, 15, 191a/11, 191a/7,

191b/4, 6, 7, 8, 192b/11, 13, 14, 18, 18, 19, 193a/1, 3, 9, 9, 10, 12, 193b/5, 7, 9, 194a/11, 14, 195a/1, 3, 6, 195b/1, 3, 10, 197a/11, 18, 197b/2, 3, 4, 13, 198a/2, 198b/9, 201b/13, 202a/6, 8, 13, 202b/2, 9, 203a/1, 5, 6, 203b/16, 204a/17, 206b/10, 207b/4, 210a/15, 17, 18, 212a/7, 212b/3, 6, 11, 213b/10, 214a/11, 214b/7, 215a/18, 19, 215b/1, 215b/2, 216b/8, 18, 217a/7, 9, 218a/7, 18, 218b/9, 15, 219a/8, 11, 219b/9, 17, 19, 221a/8, 221b/2, 19, 222a/10, 222b/6, 7, 13, 223a/5, 7, 11, 18, 223b/6, 8, 13, 224a/5, 14, 17, 19, 224b/18, 225b/11, 13, 226b/6; b.-dur 4b/8, 7a/1, 7b/9, 16, 8a/5, 8b/7, 9b/13, 17b/16, 20b/9, 18, 21a/15, 21b/16, 22b/3, 5, 19, 23a/14, 15, 24a/4, 26b/13, 17, 27b/4, 17, 28b/13, 14, 29a/2, 5, 30a/14, 31b/13, 32b/13, 33a/12, 34a/11, 34b/3, 35a/17, 38b/11, 16, 39a/9, 41b/16, 42b/4, 43b/4, 46a/4, 49a/3, 5, 54b/18, 55b/5, 58a/11, 59a/17, 61b/14, 65b/9, 66a/9, 12, 67b/19, 68a/14, 68b/17, 74a/18, 75b/10, 79a/5, 86a/5, 87b/4, 93a/15, 96b/10, 19, 99a/8, 112b/19, 119b/14, 120b/14, 124b/1, 127a/5, 130b/19, 132a/8, 135b/7, 139b/3, 141b/12, 142a/9, 144a/10, 145b/2, 154b/15, 165a/14, 171a/1, 173b/15, 182a/18, 208a/12, 211a/10, 217b/6, 219b/18, 220a/12, 15, 221a/10, 222a/1, 224a/4, 4, 224b/4, 5, 8, 10, 225a/12, 226a/18; b. idi 182b/7; b.-lar 191b/17; b.-lardan 88b/19; b.-ņa 17b/16, 24a/4, 36b/1, 42a/19, 44b/1, 49a/13, 75a/5, 83a/18, 97b/3, 142b/15, 166b/18, 171a/19, 180b/1, 221a/14; b.-nca 32a/13, 94b/13; b.-nda 44b/16, 50b/6, 53a/8, 19, 56a/11, 18, 56b/3, 59b/15, 60a/8, 61a/8, 63b/11, 13, 64a/7, 64b/4, 14, 65b/8, 66b/18, 19, 67a/8, 67b/10, 71b/3, 8, 18, 19, 72a/2, 73a/1, 75b/12, 80a/5, 95a/14, 96a/12, 99a/7, 115b/4, 128b/4, 130b/7, 132b/2, 139a/6, 146a/2, 146b/19, 147a/1, 2, 148a/17, 156a/16, 17, 157a/5, 161a/15, 165a/1, 171b/16, 172a/18, 173b/7, 175a/5, 179b/16, 180a/19, 189a/7, 192a/2, 193a/17, 196a/4, 197a/13, 17, 202b/8, 223b/5, 226b/13, 17; b.-ndadur 169a/15, 170a/12-13; b.-ndan 3b/13, 6a/10, 15a/7, 19a/1, 23a/1, 51a/12, 53b/2, 57b/6, 63a/11, 64a/3, 69a/1, 15, 18, 77b/8, 9, 79b/14, 80a/7, 82b/8, 92a/18, 94b/13, 102a/5, 18, 103a/6, 105a/3, 106a/11, 108a/3, 109b/14, 114a/10, 120b/19, 124a/9, 126b/8, 146b/17, 148a/7, 150a/4, 151a/8, 151b/12, 12, 156a/6, 8, 162a/4, 11, 15, 163b/16, 171b/16, 173b/7, 177a/11, 180a/6, 186a/5, 186b/14, 189a/9, 192a/4, 198a/2, 199a/8, 215a/2, 216b/13, 217a/12, 217b/2, 223b/16, 224a/15, 227a/11; b.-ndandur 120b/17; b.-ni 36b/15, 38a/6, 45b/4, 48b/7, 50b/5, 11, 15, 51a/1, 52a/15, 58b/15, 61b/11, 67a/15, 16, 18, 94a/17, 107b/10, 125b/15, 141a/17, 141b/18, 142a/13, 152b/7, 153b/16,

154a/17, 159b/17, 167a/6, 169b/16, 172a/1, 191a/4, 209a/16, 217b/12; b.-nlar 2b/13, 3a/3,9,15, 3b/2,11, 4a/1, 6a/10, 13, 8b/17, 9a/5, 16a/8, 18, 17a/13, 30a/6, 31a/10, 36b/6, 39b/10, 42b/1, 44b/19, 47b/15, 52b/8, 53a/16, 54a/2, 54b/2, 59b/4, 61a/11, 12, 63a/7, 63b/10, 67a/9, 70a/14, 78a/15, 87a/8, 88a/16, 91a/14, 108b/14, 109a/16, 112b/5, 120b/2, 123b/7, 134a/12, 136a/9, 136b/1, 140a/5, 141a/7, 143a/10, 144a/16, 149b/13, 157a/16, 160a/17, 172b/4, 190a/10, 191a/6, 191b/18, 192a/4, 197b/18, 198b/19, 208a/16, 212a/4, 217a/3, 12, 220b/1; b.-nlara 12a/8, 20a/5, 31a/2, 37b/14, 53a/8, 15, 59b/14, 62b/12, 69b/16, 72a/6, 77b/13, 78a/14, 80a/13, 105a/8, 154b/9, 177b/12, 179a/4, 184a/15, 189b/2, 191b/11, 12, 208a/10, 209b/5, 225a/1, 225b/14, 226a/16; b.-nlarda 7a/12, 41a/2, 9, 59a/11, 128a/18, 139b/12, 145b/8, 17, 217a/1, 3; b.-nlardan 2b/6, 15, 3a/16, 5a/6, 7a/9, 9a/3, 12b/2, 54a/7, 58b/12, 96a/4, 101b/18, 113b/17, 122b/18, 127a/18, 134a/17, 145b/16, 149a/17, 158a/7, 162b/16, 168b/3, 179a/1, 191b/2, 211b/10, 216b/5, 226a/9; b.-nlardur 2b/5, 11a/3, 19a/6, 20a/10, 10, 24b/12, 25a/4, 14, 25b/3, 63b/13, 143a/12, 19, 149a/14, 158a/3, 164b/5, 181b/7, 190b/6, 203a/8, 212b/8, 215a/5, 218a/17; b.-nları 16a/10, 38a/5, 52a/14, 53a/2, 5, 18, 19, 61b/16, 69b/14, 75a/5, 78a/5, 79a/3, 83a/18, 86a/8, 93b/7, 95b/16, 117a/18, 128a/16, 134a/17, 145a/3, 149b/14, 155a/9, 173a/4, 182b/4, 182b/9, 191b/7, 7, 9, 10, 192a/2, 3, 193b/4, 207a/10; b.-larla 91a/13; b.-nların 53a/8, 117a/9, 128a/12, 133a/7, 217a/19, 225a/1; b.-nların 2a/19, 2b/1, 5, 14, 12b/16, 19b/12, 23b/13, 32b/15, 39b/11, 16, 19, 40b/7, 43b/16, 46a/4, 47b/7, 51a/8, 52b/16, 53a/11, 16, 54a/1, 55b/6, 61a/10, 62b/15, 63a/3, 64b/10, 68a/5, 68b/11, 69a/12, 72a/4, 78b/10, 79a/1, 82b/17, 83a/10, 84a/11, 88a/17, 88b/18, 89b/3, 91a/10, 14, 93b/2, 5, 108a/18, 108b/6, 7, 8, 130a/8, 134a/15, 135a/18, 137a/6, 145b/19, 149a/11, 149b/16, 160a/2, 191b/13, 19, 197a/11, 18, 208a/17, 208b/7, 212a/4, 212b/5, 223b/8, 226b/3, 227a/14; b.-nuñ 2b/18, 3b/12, 5a/12, 13b/10, 14b/5, 15a/16, 19a/3, 21b/2, 22a/3, 26a/10, 27a/5, 6, 27b/10, 28a/5, 29a/2, 30b/5, 34b/2, 35a/17, 36a/7, 38b/11, 40b/1, 41b/1, 43b/13, 44a/9, 45a/9, 46a/13, 47a/3, 47b/6, 48a/12, 15, 48b/8, 8, 19, 51a/14, 51b/4, 54a/18, 57a/2, 12, 58a/16, 59b/7, 11, 14, 17, 61a/7, 12, 15, 63b/18, 68a/19, 69b/2, 12, 72b/1, 4, 5, 76a/8, 80a/4, 9, 80b/10, 82a/4, 82b/13, 83a/7, 85a/16, 92a/18, 92b/12, 93a/14, 93b/15, 94a/9, 95a/14, 96b/8, 99b/13, 100a/15, 104a/1, 105a/18, 109b/14, 110a/8, 19, 110b/2, 111a/2, 11, 111b/4, 113a/19, 114b/7, 118b/15, 119b/3,

120b/5, 16, 121b/16, 19, 123a/16, 125a/18, 126b/2, 127a/10, 128b/17, 129a/19, 131a/15, 132a/17, 141a/9, 16, 141b/4, 13, 14, 17, 142a/18, 142b/3, 7, 18, 144b/5, 12, 145b/7, 147b/4, 19, 148a/10, 151a/5, 153b/8, 155b/18, 157b/17, 163a/1, 165a/3, 166b/10, 171a/19, 174a/8, 175a/16, 175b/18, 178b/17, 182a/5, 183a/19, 184a/16, 184b/1, 186a/1, 187b/9, 190a/9, 191a/9, 192a/17, 193a/11, 194b/6, 201a/5, 19, 205a/18, 209a/16, 18, 210b/2, 14, 213a/12, 213b/8, 14, 214b/5, 11, 215a/13, 14, 216a/13, 217b/7, 218b/6, 223a/17, 224a/9, 224b/1, 9, 225a/18, 225b/5, 226a/17, 226b/13; b.-nuñla 187a/16; b.-nuñladur 32b/16; b.-yđı 207b/17; b. adar 16a/9, 22b/16, 32a/16, 47a/5, 55a/2, 68a/5, 98b/16, 123b/4, 124b/15, 127b/19, 137b/6, 158b/5, 173a/13, 176a/5, 208b/10; b. midär 20a/17, 25b/13, 35b/14, 38a/13, 48a/8, 48b/13, 57a/13, 71a/6, 137a/8, 139b/1, 15, 142b/15, 145a/4, 173a/12, 179a/3, 220a/2, 222b/19, 224b/13; b. ol- 137a/16

**buca ()** : Bucak. ucı b.-ı 16a/2

**buu ()** : Buuk, yarım. 100b/15, 141b/7, 145a/13, 148a/6, 148b/16, 150b/10, 12, 151b/9, 152a/12, 156a/4, 14, 156b/7, 157a/4, 161a/17, 19, 162a/7, 163a/9, 12, 14, 163b/19, 164a/1, 7, 164b/17, 165a/5, 168b/8, 171a/15, 173b/2, 12, 175b/7, 177b/16, 178a/5, 179a/9, 180a/11, 12, 180b/6, 17, 182a/12, 183b/6, 184b/9, 186b/16, 187a/4, 187b/19, 188a/6, 188b/10, 10, 17, 18, 189a/14, 14, 15, 190a/8, 192a/7, 8, 18, 193b/12, 196a/2, 196b/9, 199a/12, 14, 200b/10, 12, 201a/15, 16, 201b/9, 18, 19, 202a/10, 203b/12, 12, 204a/2, 13, 204b/3, 16, 205a/9, 16, 206a/8, 12, 13, 15, 16, 206b/3, 6, 7, 207a/8, 212b/13, 19, 215a/12, 216a/17, 216b/2; altı b. 138a/19, 162b/5, 181a/2, 199b/18, 205b/2, 215b/12, 216a/9; bir b. 137b/17, 138a/6, 10, 17, 138b/5, 13, 18, 139a/2, 139b/18, 140a/2, 151b/5, 155b/13, 156b/3, 160b/8, 162b/2, 2, 172a/4, 5, 7, 180b/18, 182a/1, 4, 5, 195b/8, 198a/16, 198b/3, 7, 9, 15, 205a/15, 205b/13, 210b/15, 211b/4, 213a/13, 214b/6, 14, 215a/13, 216a/18, 18, 216b/11; altı yüz altmış b. 121a/1-2; altmış dört b. 139a/14-15; altmış sekiz b. 139a/16; bėř b. 48a/4-5, 5, 143b/12, 151b/2, 162a/18, 162b/1, 182a/3, 195b/6, 199b/16, 205b/15, 215b/5, 216a/10; dört b. 160b/10, 198b/4, 207a/4, 213a/8, 215a/14; elli üç b. 139a/13, 198a/9; iki b. 160b/6, 194b/10, 205a/17, 205b/12, 18, 211b/11, 213a/9, 214b/10-11; iki yüz altmış altı b. 120b/19-121a/1; kır sekiz b. 48b/16; on b. 148a/1, 180b/14, 198b/2, 205b/14, 213a/8, 11, 225b/5; on bėř b. 203a/1-2, 205b/10; on bir b. 157a/19-157b/1, 198b/7-8, 205b/11; on dört b. 160b/12, 181a/19, 213b/13-14; on iki b. 157a/19, 162b/6,

172a/10; on sekiz b. 215b/4; on üç b. 157b/9, 205b/1, 213b/12, 214b/7; on yedi b. 138b/1, 215b/11; otuz tokuz b.-a 28a/5-6, 7; sekiz b. 155b/17, 181a/2, 198a/15, 200a/2; yetmiş sekiz b. 39b/14; tokusan dört b. 39b/12, 41a/14; tokuz b. 205a/15; üç b. 142a/6, 143b/10, 147b/15, 151b/3, 155b/15, 172a/9-10, 180b/15, 181b/19, 187b/17, 195b/10, 198a/7, 205a/15, 19, 205b/13, 212b/14, 215b/3, 216b/13; yedi b. 142a/1-2, 198a/6; yigirmi bir b. 48b/14; yigirmi üç b. 138b/2, 139b/12; yüz on iki b. 142a/1

**bu‘d** : < Ar. Uzaklık. 141b/6; b.-ı mabeynü’l-beldeyn 141b/5; b.-ı mesâfe “Gidilen yolun uzaklığı” 140b/2, 149a/13, 158a/2, 164b/4, 181b/6, 190b/5, 203a/7, 212b/7, 215a/1

**budağ** : Budak. 105b/17

**buğday** : Buğday, ten rengi. 41b/3, 54b/16, 94b/2, 125a/17, 137a/18, 150a/18, 157b/19, 164a/4, 180a/15, 193b/17

**bugün** : Bugün. 226b/11

**buhâr** : < Ar. Buhar. 36a/10

**buhârlu** : < Ar-T. Buharlı. 10b/1

**bul-** : Bulmak. b.-amadılar 167a/1; b.-amayup 53a/14, 64b/18; b.-dılar 47b/1, 4, 65a/1, 102a/7, 173a/9, 182b/14, 193a/17, 18, 19, 193b/1, 2, 3; b.-dıysa 124b/7; b.-duğın 82b/7; b.-duğ 127a/2, 128b/5, 130b/4; b.-duğlarını 207b/14; b.-dum 125b/10, 133a/19, 166b/12; b.-ımadı 65a/6, 118a/4, 6; b.-ımazduğ 126a/9; kuvvet b.-mağičün ise 114a/12; b.-mamışlar 91a/8; b.-masından 91a/10; b.-mayup 91a/9, 191b/17; b.-mışlardur 36a/14, 47a/14, 51a/16; b.-salar 165a/16; b.-up 52b/3, 18, 102b/18, 106b/18, 117b/5, 191a/7, 191b/4; ecrler b.-up 225a/6; b.-up tur- 155b/8; şihhat b.-ur 121b/5, 187b/13, 14; b.-urduğuz 106b/8; b.-urlar 72a/15, 81b/18; şihhat b.-urlardı 104b/16, 175a/6; b.-urlar ise 74a/1; b.-urlarsa 56a/14, 207b/13; haber b.-mayınca 52b/9; merhamet b.-mağlarına 27b/18; necât b.-dılar 70b/1; nihâyet b.-mışdur 57a/17, 75b/5; nihâyet b.-duğı 136b/13; nihâyet b.-up 219a/19-219b/1; yol b.-duğı 42a/6;

**bulandır-** : Bulandırmak. b.-ur 82a/8

**bulaş-** : Bulaşmak. b.-dum 30a/9, 90a/17; b.-mışdur 42b/17

**bulaşdur-** : Bulaşdırmak. b.-up 110b/13

**bulıcı** : Arayan, bulan kişi. şu b. 178b/19

**bulm-** : Bulunmak. b.-a 30b/6, 171b/4; b.-maduğundan 217a/11, 220b/11; b.-mağ 67b/4; b.-masa gerek 219a/8; b.-maya 169a/1; b.-mayan 215a/9, 215b/10, 17, 216a/6; b.-mayaydı 16a/3; b.-mayup 5b/14; b.-maz 166b/1, 214b/4, 215b/3; b.-maz ol- 110b/18; b.-miş ol- 7b/7; b.-ur 32a/12, 15, 18, 63b/7, 67b/16, 116a/5, 156a/17, 157a/6, 157b/11, 168b/19, 180b/12, 189b/3; b.-sa gerek 9a/14; ğāfil b.-acağ ol- 134a/18

**buluş-** : Buluşmak. b.-dık 100b/17; b.-dılar 53b/19; b.-maları 47a/1; b.-up 46b/7

**bulut (d)** : Bulut. 30a/16, 18, 34b/5, 38a/8, 66b/8, 99b/8, 131a/10, 152b/1, 207a/15, 16, 212a/3, 221b/17; b.-dan 66b/9; b.-lar 25a/18, 34b/13, 13, 35b/15, 55b/3; b.-lardan 35b/17; b.-larından 99b/8; ağ b. 66b/7; kara b. 113a/7; kara b.-a 99b/4; b.ol- 226b/13

**buncılaym** : Bu şekilde. 17b/5, 78a/6, 97b/8, 168a/18, 174a/10, 176a/17, 184a/11, 185a/7, 192b/4, 194b/16

**bur(a)** : Burası. 54b/12; b.-da 8b/13, 19a/13, 20a/17, 38a/14, 50b/14, 52a/14, 85b/4, 137a/7, 137b/19, 138b/12, 151a/4, 170a/9, 172a/16, 194a/16, 224b/6; b.-dan 105a/11, 111a/12; b.-dandır 3b/9, 221b/2; b.-ya 65a/18, 79b/7, 12, 111a/11, 137b/18, 138b/19

**Burağ** : < Ar. Hz. Muhammed'in Miraç'ta bindiği at. B.-a 174a/14

**burc (I)** : < Ar. Burç. 2b/9, 19a/5, 20a/6, 10, 10, 16, 21a/9; b.-da 20a/10, 10; b.-ı 19a/8, 20b/4, 4, 21a/10, 21b/9, 22a/13, 24b/11, 25a/3, 13, 25b/3, 6, 17, 27a/16, 19; b.-ına 21b/11, 25a/3; 'ağreb b.-ının 21b/8-9, 138b/17, 19-139a/1; cedī b.-ının 21b/11, 25a/15, 139a/1, 139b/12; delv b.-ının 20b/2-3, 139b/17, 140a/1; esed b.-ının 22a/12, 138b/6, 9; hāmel b.-ının 22a/18-19, 24b/3, 137b/11-12; hūt b.-ının 21a/8, 25b/18, 140a/1; mizān b.-ının 20b/5, 25a/15, 25b/16, 138b/11, 14; sereṭān b.-ının 21a/11, 24b/13, 27a/14, 138a/5, 7, 139b/11; ṣevr b.-ının 27b/13, 137b/16, 138a/1; sūnbüle b.-ının 26b/7, 14; b.-ıyla 217a/2, 3; cedī b.-ıyla 20b/2; cevzā b.-ıyla 26b/6; hāmel b.-ıyla 21b/8; kavṣ b.-ıyla 21a/8; ṣevr b.-ıyla 25b/16; b.-lar 20a/10, 16; b.-lara 38b/12; b.-ları 20a/10, 24b/12, 25a/4, 14, 25b/3; b.-larıdur 20a/9, 10, 10, 10, 217a/2, 3; b.-larında 217a/5, 7; b.-larıyla 217a/4, 7; b.-uğ 2b/9, 19a/5, 19b/5, 8, 26b/7, 38b/13

**burc (II)** : < Ar. Kale, hisar çıkıntısı, kule. b.-a 185b/10; b.-larla 165a/12; b. u bāru 165a/10, 165b/5-6, 166a/1, 10, 202a/12

**burma** : Burma. b.burma 197b/17



**burūc** : < Ar. Burçlar. felekü'l-b. 2a/14-15, 11a/11, 19a/2, 16, 19b/8; b.-ı şimâliyye 216b/19

**bur(u)n (I)** : Organ adı. b.-ı 100b/15; b.-ına 43a/18; b.-ından 79b/4, 91b/19; b.-ları 134b/13; b.-uma 116a/18

**burun (II)** : Karaların denize uzanmış bölümleri. b.-dur 165a/9; b.-nuñ 165a/10

**büstân** : < Far. Bostan. 36a/4; b.-dan 95b/6; b.-dur 179b/7; b.-ı 181b/17, 201a/11; b.-lar 49a/18, 95b/2, 103a/6, 104a/11, 171a/13, 179b/6, 189b/18; b.-lara 95b/9, 178b/8, 227b/6; b.-lardur 202a/15; b.-ları 153a/7, 176a/4, 14, 188a/13, 188b/14, 189b/11, 190a/1, 190b/19, 199b/13, 201b/13, 202a/8; b.-larına 177b/12, 189b/11; b.-larınuñ 153b/9

bâğ u b. 175b/3; bâğ u b.-dur 187b/7-8

**büstânlu** : < Far-T. Bostanlı. 178b/6

**buğ (1)** : But. b.-larını 66a/5

**but** : < Far. *Büt.* Put. b.-a 71b/18, 145b/8, 146a/10, 147b/1; b.-lara 152a/10

**buyur-** : Buyurmak, tavsiye etmek. b.- 83a/11; b.-dı 14a/9, 38a/3, 47a/19, 169b/12, 208b/14, 209b/4; b.-dılar 12a/19, 17a/14, 17b/4, 29b/1, 30b/4, 7, 35b/3, 5, 42b/12, 15, 60b/13, 61a/4, 85b/15, 18, 106b/5, 8, 116b/17, 118a/17, 118b/1, 129b/8-9, 16, 222b/15, 227a/6; b.-duğları 32a/7; b.-mışdur 39a/15, 39b/4, 42a/3; b.-mışlardur 17a/5, 40b/16, 42b/7-8, 160a/8

**buz** : Buz. 100a/17, 101a/14, 111b/8; b.-ı 101a/15

**bünyād** : < Far. Temel, esas. b.-ını 208b/14

**bürhân** : < Ar. Kanıt, delil. b.-la 36a/13; b.-ı bî-<sup>c</sup> add 41a/12

**bürüdet** : < Ar. Soğukluk. 40a/12, 139a/9; b.-i 138b/10

**büryân** : < Far. Kebap. b. ol- 115a/6

**bütün** : Bütün, hepsi. b.-üñ 167b/11

**bütünle** : Bütünüyle. 167b/14

**büyü-** : Büyümek. b.-di 54a/8; b.-dükçe 153b/2; b.-r 153b/3; b.-yelerdi 10a/9

**büyük** : Büyük. 10a/11, 17, 11a/14, 11b/3, 19, 12b/6, 17b/1, 19b/13, 14, 23b/8, 24a/9, 26a/19, 33a/12, 39b/9, 42b/13, 16, 43a/15, 51a/12, 51b/6, 52a/2, 54b/14, 15, 18, 55a/1, 13, 15, 16, 55b/1, 56a/3, 11, 18, 56b/2, 10, 12, 57b/6, 6, 58a/12, 59a/1, 60a/2, 6, 61a/4, 9, 61b/1, 2, 16, 18, 62a/1, 14, 15, 62b/2, 7, 13, 63b/5, 16, 64a/5, 17, 66b/6, 17, 67a/8, 68b/6, 9, 17, 17, 70a/2, 71a/17, 71b/1, 4, 7, 10, 11, 73a/1, 74a/8, 75a/10, 75b/18, 76b/15, 77a/11, 12, 18, 78a/12, 80a/2, 6, 9, 81b/2, 10, 15,

82a/17, 83b/4, 6, 84b/14, 86a/6, 86b/3, 9, 88a/6, 89a/1, 89b/1, 90a/7, 13, 91b/11, 12, 13, 92a/10, 92b/3, 5, 94a/9, 94b/1, 95a/13, 95b/2, 96b/2, 97b/1, 2, 4, 6, 11, 98b/2, 12, 99a/12, 99b/2, 9, 100a/6, 10, 10, 18, 100b/5, 6, 9, 14, 16, 101a/11, 101b/10, 14, 102a/4, 103a/1, 5, 15, 103b/2, 12, 104a/6, 104b/1, 105a/17, 105b/8, 108b/2, 6, 111a/14, 18, 111b/3, 5, 11, 119a/4, 8, 121a/5, 123a/15, 123b/3, 126b/19, 127b/12, 129a/5, 130a/2, 130b/1, 6, 143a/7, 144b/10, 11, 146b/6, 147a/9, 147b/12, 148a/18, 148b/2, 149a/18, 151b/12, 152a/5, 152b/6, 154a/13, 156b/2, 10, 161b/12, 163b/8, 13, 167b/10, 168a/11, 168b/12, 169a/14, 169b/1, 170a/13, 14, 173a/15, 174a/5, 174b/6, 13, 175a/15, 175b/16, 177b/19, 178a/1, 10, 179b/14, 180a/2, 181b/13, 182a/13, 15, 183b/9, 184a/13, 185a/7, 15, 185b/7, 8, 186a/1, 186b/18, 187a/15, 188a/18, 188b/12, 189b/10, 17, 190a/8, 192b/3, 13, 15, 194a/17, 194b/15, 195a/11, 195b/17, 196a/2, 4, 10, 196b/4, 11, 197a/13, 199b/4, 12, 200a/12, 17, 18, 201a/1, 10, 18, 202a/1, 2, 203a/15, 203b/9, 204a/8, 204b/5, 11, 205a/4, 5, 206a/4, 206b/8, 17, 207b/1, 7, 208a/16, 208b/2, 210a/14, 212a/12, 212b/11, 11, 213a/4, 213b/8, 214a/4, 4, 12, 18; b.-dür 15a/8, 16a/18, 42a/5, 51a/19, 63a/3-4, 66b/19, 111b/6, 129a/6, 132b/13, 134b/17, 135b/4, 135b/9-10, 145b/14, 147a/14, 156b/10, 173b/7, 174a/12, 13, 202a/4; b. idi 62a/17, 211b/15; b.-ine 128b/17, 148b/1, 197a/12; b.-ini 129a/1; b.-lerinüñ 184a/14; b. büyük 15b/3-4, 188b/1; b. ol- 120b/6-7

**büyüklik (g)** : Büyüklük. b.-de 154a/13; b. -i 2a/19, 2b/7, 15, 20a/4, 20b/18, 21b/3, 22a/4, 5, 22b/12, 26a/12, 27a/8, 28a/7, 39b/12, 41a/14, 42b/14, 43b/1, 59a/18, 97a/5, 100a/11, 145a/10, 185a/9; b.-in 40a/1; b.-incedür 20b/19, 21b/4, 22a/4-5, 22b/13, 26a/12-13, 27a/9, 28a/8; b.-inde 71a/4, 101b/3; b.-inden 15b/12, 71a/10, 97b/13; b.-ine 44a/6; b.-leri 12b/3

**büyüt- (d)** : Büyütmek. b.-elüm 132b/15

## C

**cā'iz** : < Ar. Uygun, doğru, yapılabilir. krş. *cāyiz*. 5b/11, 30b/2, 31b/18; c.-dür 184b/5, 214a/6

**cāmi'** : < Ar. Cami. 176a/17, 177a/17, 178b/1, 181b/15, 184a/10, 11, 190a/4, 201b/15, 202a/7, 204b/19; c.-de 177a/2, 184b/12; c.-e 30b/10, 85b/9, 11, 171a/11, 177a/14, 184b/10; c.-i 161b/12, 165b/10, 169a/15, 171a/9; c.-leri 146b/15,

171a/9, 186b/6, 186b/19, 188b/8, 195b/19, 196b/12, 197a/1, 198a/3, 199a/4, 17, 202a/13, 204b/6, 205a/5, 12; c.-ünj 177a/5, 184a/12, 184b/4, 11, 15, 185a/2; c. eyle- 169a/16; c.-i ezher 171b/7

**cān** : < Far. Can. c.-dan bākī 105a/7; c.-ları 15a/17; c.-uñı fedā eyle- 83a/9; c.-ı gel- 105a/8

**cānavar** : < Far. Canlı, hayvan, böcek. 12a/11, 73b/19, 75a/12, 86a/13, 15, 19, 86b/11, 122b/3, 133b/3; c.-dur 85b/1; c.-lar 23b/2, 49a/19, 56b/10, 76b/14, 118a/7, 121a/16, 137b/4, 148b/10, 211b/13; c.-lara 67a/3; c.-lardan 3b/1, 24a/14, 153a/14; c.-ları 82a/16-17; c.-larından 55a/6, 74a/1; c.-larımı 92a/16, 99b/6; misk c.-ları 64a/1, 2; misk c.-larımı 68a/9; yèr c.-ı 150b/8

**cānib**: < Ar. Taraf, yan. 217b/8; c.-de 41a/16; c.-den 94a/16; c.-denem 54a/12; c.-e 36b/16, 76a/17; c.-i 28a/19, 84b/3, 93b/12, 168a/9, 190b/17, 197a/7, 7; **c.-ine** 10a/12, 33a/8, 77b/19, 88a/2, 104a/1, 130b/2, 161a/10, 169a/1, 183a/1, 186a/18, 191b/5, 197a/8, 217b/8, 218a/13, 219b/8; c.-inde 4b/9, 8a/6, 18a/6, 98a/1, 104a/2, 121b/12, 123a/11, 123b/7, 140b/15, 148a/7, 159a/1, 3, 165b/4, 169a/19, 185a/15, 195a/12, 200b/5, 201b/1, 211a/12, 214a/19, 214b/1, 216a/16, 218a/13, 221b/8; c.-indedür 183b/1, 188a/11; c.-inden 28b/4, 35a/6, 40a/16, 52a/16, 57a/15, 102a/15, 108b/11, 109a/18, 140b/10, 161a/7, 163a/10, 172b/10, 183a/5, 7, 14, 186b/13, 188a/18, 193a/12, 218a/9, 15; c.-indendür 40b/9, 149b/12; c.-ini 42b/3; c.-inünj 174b/18, 221b/11, 13; c.-lerde 4a/10; c.-lerinde 168a/9; c.-ünj 54a/15

**cārī** : < Ar. Geçen, yürüyen, akan. c. eyle- “Diline getirmek” 64b/14

**cāriye** : < Ar. Halayık, kız. 99a/15; c.-ler 80b/15, 16, 150a/15; c.-leri 80b/17; c.-leriñ 150a/9; c.-lerinden 150a/12; c.-si 150a/12

**cāsūs** : < Ar. Casus. c.-am 86a/16, 86b/12; c.-ıdur 85b/1

**cāyiz** : < Ar. Uygun, doğru, yapılabilir. krş. *cā* iz. 227a/8; c.-dür 75b/13, 227a/9

**Cebrā’īl** : < Ar. Cebrail. krş. *Cibrīl, Hāzır-ı kudsī, Emīnü l-vaḥy, nāmus-ı ekber* C.-e 12b/11

**cebren**: < Ar. Zorla. 186a/14

**cedd** : < Ar. Ced, ata. c.-idür 135b/8; c.-ünj 37b/17

**Cedī** : < Ar. Oğlak bucu. krş. *demür kıztık*. 8a/11, 8b/19, 9a/7, 10; 19a/7, 20a/10, 10, 25b/2, 139a/6, 139b/17; c. burcu 20b/2, 21b/11, 25a/15, 139a/1, 139b/12

**cedīde** : < Ar. Yeni. *ḳā’ide*-i c.-yle 6a/16

**cedvel** : < Ar. Cetvel. c.-ine 141b/6

**cehd** : < Ar. Çaba, gayret. c. eyle- 173a/5

**cem<sup>ç</sup>** : < Ar. Toplam, toplama, çiftleşme. c.-e 28b/13; c. ét- 34b/14, 37b/14, 77a/9, 86a/2, 89b/8, 193a/12; c. eyle- 61b/8, 84a/10, 85b/16, 19, 86a/1, 125a/17-18, 141a/15, 208b/18, 225a/14, 225b/4; c. ol- 8b/11, 16b/2, 3, 3, 5, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 28a/18, 19, 28b/13, 33a/5, 10-11, 35b/18, 43a/17, 46b/17-18, 66a/6, 85b/9, 88a/19, 89a/8, 93b/15, 108a/19, 108b/4, 4, 9, 110a/11, 129a/15, 130a/15, 131a/13, 18, 133a/11-12, 151a/7, 157a/16, 158b/14, 19, 168a/2, 193a/5, 204a/17, 211a/1, 221a/14; c. olmalı ol- 110a/10-11; c. olın- 17a/1

**cemâ<sup>ç</sup> at** : < Ar. İnsan topluluğu. 50b/3, 169a/17, 192a/2; c.-ile 192a/1; c.-le 53a/17, 62b/8

**cemâl** : < Ar. Yüz güzelliği. c.-de 158a/13; c.-i 150a/5

**cemâ<sup>ç</sup> ziye<sup>ç</sup>l-âhîr** : < Ar. Altıncı ay. c.-de 227b/1

**cemâ<sup>ç</sup> ziye<sup>ç</sup>l-evvel** : < Ar. Beşinci ay. c.-de 227a/19

**cemî<sup>ç</sup>** : < Ar. Bütün. 2a/10, 8a/5, 9b/11, 13, 11a/10, 12a/13, 13b/4, 12, 14b/3, 15a/11, 17a/12, 17, 17b/2, 15, 19, 18b/1, 22a/10, 23a/5, 23b/10, 27a/5, 38a/5, 39a/3, 43a/18, 44b/2, 11, 16, 45b/8, 9, 46a/9, 63b/13, 73a/7, 77b/11, 82a/16, 82b/7, 83a/7, 86b/4, 88b/13, 107a/1, 3, 4, 5, 109b/9, 114b/7, 122a/8, 122b/18, 131a/8, 131b/4, 139a/8, 142b/13, 146b/17, 156a/7, 156b/17, 160a/5, 164a/5, 169a/10, 170b/8, 171a/18, 174a/6, 176a/15, 176b/16, 177a/1, 19, 177b/3, 10, 179b/9, 182a/13, 189b/18, 190a/1, 192b/3, 194b/3, 197b/1; c.-müz 83a/4; c.-si 13b/4, 63a/19, 104b/16, 133a/7, 157a/14, 17, 168b/13, 170a/5, 170b/7; c.-sinden 11b/7, 22a/11; c.-sine 109b/10; c.-sini 123b/16; c.-sinüñ 15a/17

**cemîl** : < Ar. Güzel. şevâb-ı c. 223b/15, 225a/7

**cemîle** : < Ar. Güzel. 191b/9; c. idi 53a/4

**ceng** : < Far. Savaş. 125b/6; c.-de 81b/71; c.-e 80b/10; c. ét- 80b/13; c. eyle- 73a/15, 145b/11, 182b/6; c. eymege başla- 81b/1

**cennet** : < Ar. Cennet. krş. uçmağ 104a/15, 104b/4, 105b/19, 107a/15, 107b/2, 7, 9, 11, 115a/13, 121b/10, 129b/17, 154b/15, 155b/2, 160a/12; c.-den 67b/7, 104b/6, 106a/1, 106b/6, 107b/17, 121a/5; c.-dür 107a/14; c.-e 106a/9; c.-inüñ 160a/13; c.-üñ 106b/6, 160a/10; c. yêli 35a/4

**cenûb** : < Ar. Güney. 51b/19, 52b/19, 75b/5, 88a/2, 103b/19, 109a/18, 121b/11; c.-a 100a/4; c.-dan 52b/13, 100a/3; c. yêli 34b/10, 35a/5; ufğ-ı c.-da 9b/10

- cenübî** : < Ar. Güneyde bulunan. 20a/10, 84b/3; c.-dür 20a/10; c.-si 162a/3, 168a/2; kuṭb-ı c.-ye 41a/17
- cenübiyye** : < Ar. Güneyle ilgili, güneye ait. 217a/3
- cerāḥat** : < Ar. Yara. c.-le 167b/12
- cesed** : < Ar. Ceset. c.-i 20a/16
- cessāse** : < ? 85b/1
- cevāb** : < Ar. cevap, yanıt. 17b/16, 29a/2, 33a/12, 36a/19, 49a/13, 139b/3, 225a/12; c.-ı 77b/5; c.-ları 222b/13; c. ol- 108a/5; c. vēr- 43b/17, 50a/19, 78a/15, 119b/19, 127a/18, 140b/8, 210a/10, 222b/2
- cevāhir** : < Ar. Cevherler, elmaslar, kıymetli taşlar. 26a/4, 67b/11; c.-den 99a/1, 154b/15; c.-le 74a/10, 154b/4; c.-ler 78a/3-4; c.-lerden 78a/8; c.-i nefise 166b/12, 169a/10, 172b/12; la' l ü c.-le 193a/14; c. düz- 193b/2-3
- cevānib** : < Ar. Taraflar, yanlar. c.-inde 192b/3
- cevf** : < Ar. Karın, boşluk. esedüj c.-i "Aslanın karnı" 180a/5
- cevher** : < Ar. Öz, maya. c.-indendür 14a/4; c.-lerle 71b/17
- cevherî** : < Ar. Cevher, değerli taş ya da elmasa ait olan. c. taş 77b/17
- ceviz-i hindî** : < Ar. Hindistan cevizi. krş. *hindistān ḳozi, hindistān cevizi* 156b/19
- cevizā** : < Ar. İkizler burcu. 19a/6, 20a/8, 10, 24b/11; c. burcu 26b/6
- ceyb** : < Ar. Sinüs. 141b/16; c.-den 141b/3; c.-i 142a/12, 16; c.-inden 142b/4; c.-ini 142a/10; c.-iyle 142b/3
- ceybeyn** : < Ar. İki sinüs. mābeynü 'l-c. 142b/5
- ceybî** : < Ar. Sinüsle ilgili c.-si 141a/10, 12; c.-sin 141a/16; c.-siyle 141a/11
- cezā'ir** : < Ar. Adalar. krş. *cezā'ire* 75a/16
- cezā'ire** : < Ar. Adalar. krş. *cezā'ir* 71a/6, 75b/1
- cezā'iri 'l-ḫālidāt** : ? 52a/3
- cezā'irü 's-sa' dā** : ? 52a/4
- cezb** : < Ar. Çekim, çekme gücü. c.eyle- 122b/12
- cezîl** : < Ar. Çok, bol. ecr-i c. "Bol sevap" 223b/15, 225a/7
- cezîre** : < Ar. Ada. 51b/5, 5, 9, 12, 55a/1, 9, 13, 56a/10, 15, 56b/5, 16, 57b/19, 58a/5, 14, 58b/19, 59b/13, 17, 61a/9, 63a/3, 15, 63b/16, 64a/2, 5, 7, 65b/3, 66b/6, 14, 17, 67a/7, 68b/12, 71a/14, 71b/1, 7, 13, 19, 73b/11, 14, 18, 74a/3, 7, 19, 75b/17, 18, 76a/8, 76b/11, 12, 77a/18, 77b/11, 13, 78a/11, 80a/6, 9, 16, 80b/9, 81b/10, 83a/14, 85a/2, 88a/12, 88b/10, 89a/1, 89b/17, 90a/13, 93a/6, 94a/9, 95a/13,

99a/7, 148a/18, 149a/6, 170a/4, 191b/6, 215a/17, 18, 19, 215b/1, 216b/5; c.-de 55a/15, 17, 56b/8, 57a/1, 4, 58a/9, 58b/4, 6, 58b/10, 59a/17, 59b/2, 61a/16, 61b/2, 18, 62a/6, 63b/11, 64a/1, 14, 65b/4, 67a/1, 11, 67b/1, 70b/11, 71b/10, 72b/12, 16, 18, 73b/5, 11, 76b/6, 14, 81a/16, 83a/15, 85a/6, 88a/12-13, 16, 88b/3, 89a/6, 89b/19, 94b/15, 17, 95a/6, 95b/1-2, 96a/3, 6-7, 96a/19, 134a/8, 170a/8, 11, 182a/13, 186a/4; c.-dedür 58a/12; c.-den 53a/2, 84a/19, 90b/3, 148b/1, 191b/6; c.-dür 54b/3, 9, 15, 55a/1, 10, 13-14, 56a/11, 16, 56b/2, 58a/8-9, 59a/1, 59b/17, 60a/6, 61a/5, 9, 61b/1, 62b/15, 63b/16, 64a/5, 17-18, 66b/6, 17-18, 67a/8, 71b/2, 7, 72a/2, 73a/1, 75a/11, 75b/19, 76b/11, 77a/18, 78a/12, 80a/7, 9, 80b/10, 81b/10, 89a/1, 89b/18, 90a/13, 94a/9, 94b/1, 9, 95a/13, 196a/17-18, 215a/8; c.-ler 4b/5, 51b/5, 52a/3, 57b/4, 62b/15, 67b/5, 71a/13, 14, 80a/5, 88a/8, 149a/9, 215a/3; c.-lerde 51b/9, 52a/4, 61b/7, 63a/8, 8, 63b/4, 6, 67b/6, 71a/17, 75b/14; c.-lerden 7a/11, 51a/8, 71a/19; c.-lerdür 59b/4, 67b/5; c.-lere 52a/3, 59b/5; c.-leri 52a/14, 79b/17, 84a/17-18; c.-lerinde 70b/7, 72b/19, 75a/7, 134b/12, 18, 135a/13, 135b/11, 17; c.-lerinden 58a/4, 75b/18, 134a/8; c.-lerine 57a/9, 72a/2; c.-lerün 57b/19, 59b/9, 10, 62b/17-18, 73a/12, 85a/5, 88a/11; c.-nün 53a/3, 54b/16, 59a/3, 10, 62b/18, 63a/2, 63b/8, 64a/19, 64b/5, 65b/3, 67a/12, 67b/14, 74a/6, 8, 74b/1, 81a/1-2, 83a/19, 85a/12, 88a/18, 89b/6, 90a/6, 91a/11, 94b/4, 95a/7, 170a/6, 191b/8, 195b/1, 3-4, 216a/17; c.-si 56b/18, 186a/4, 195b/1; c.-sinde 73a/16; c.-sinün 186a/17; c.-ye 55a/18, 57a/2, 58a/6, 61b/16, 63b/18, 67a/14, 71b/15, 72b/7-8, 73a/6, 76b/3, 77a/8, 19, 77b/12, 80b/15, 83a/19, 85a/10, 88a/15, 88b/13, 90a/3, 95a/5, 191b/7; c.-yi 83b/3, 96a/12; c.-i deryâ 96a/10-11

**Cibrîl** : < Ar. Cebrail. krş. *Cebrâ'îl*, *Hâzır-ı kudsî, nâmus-ı ekber* 12b/1, 4, 18, 13a/2, 4, 11, 12, 15, 18b/9, 12, 14, 124a/2; C.-e 13a/11, 16a/8, 9, 18b/11, 13

**ciger** : < Far. Ciğer, bağır. c.-leri hün ol- 223b/8-9; c. zağmeti “Ciğer hastalığı” 227b/15

**cihân** : < Far. Dünya. iki c. fağri 223b/10

**cihet** : < Ar. Yön, taraf. c.-inden 38b/6; c.-le 39a/15

**cild** : < Ar. Cilt, kap. c.-le 193a/19

**cim** : < Ar. Osmanlı alfabesinin altıncı harfi. c.-ün 206a/4

**cimâ'** : < Ar. Cinsel birleşme. c.eyle- 110b/5

- cin(n)** : < Ar. Cin. 16b/2, 5, 15, 51b/14, 74a/13, 80b/19, 108a/10, 15; c.-den 51b/10; c.-dür 130a/17; c.-ile 16b/2, 3, 17a/11; c.-ler 51b/7; c.-ün 16b/1, 80a/12; ins ü c.-e 15b/13; c. kap- “cin yakalamak” 85b/4
- cinnī** : < Ar. Cin, cinler. c.-lerün 108a/12; c. ol- 86b/1
- cins** : < Ar. Tür, cins. 71a/2, 75a/1, 7; c.-dür 206b/17; c.-i 180b/11; c.-idür 87b/11; c.-inden 67a/8, 122a/9, 146a/12; c.-indendür 206b/10
- cirm** : < Ar. Hacim. 22a/10; c.-i 28a/13, 39b/17; c.-inün 20b/14, 21b/4, 22a/5, 22b/13, 26a/13, 27a/10, 28a/8; c.-i ‘arz 2b/7
- cum‘a** : < Ar. Cuma günü. 46a/13; c.-i ‘arzdān 2b/14; c. gëcesi 46a/18; c. günü 46b/4, 47a/3, 162b/14, 211a/1, 9-10
- cum‘a êrtesi** : < Ar-T. Cumartesi günü. c. gëcesi 97a/5-6
- cumhūr** : < Ar. Sımf. **c.-i efāzil 42a/18-19; c.-i efāzil-ı fenn 7b/18; c.-i müteḳaddimīn 47b/17**
- cübbe** : < Ar. Cübbe. c.-leri 127b/16
- cümle** : < Ar. Bütün, hep. 4b/6, 5a/5, 13b/13, 16b/3, 11, 15, 16, 17, 40a/19, 46b/16, 55a/18, 18, 78b/8, 88a/2, 88b/4, 95b/19, 108b/4, 4, 149a/12, 152b/17, 165b/6, 167b/14, 175b/2, 176a/19, 176b/15, 179a/4, 225a/7, 17, 226a/12; c.-den 6a/15, 22b/19, 41a/12, 49a/5, 91b/11, 158a/1, 172a/16; c.-nün 4a/4-5, 9a/4, 16b/7, 28a/5; c.-si 4b/4, 11a/11, 14, 15b/6, 16b/5, 19b/12, 25b/4, 32b/11, 34a/14, 36a/12, 51b/4, 69b/14, 74b/11, 88b/7, 14, 91a/2, 100a/4, 109b/10, 128a/12, 134a/1, 144b/9, 145b/13, 159b/11, 167a/16, 169a/18, 176b/2, 13, 177a/2, 178a/17, 179b/9, 202b/5, 215a/5; c.-sinden 40b/15, 42a/4; c.-sini 11b/7, 15b/1, 94b/19, 128a/13, 211b/17; c.-sinün 23b/18; c.-i ‘arş 2a/18
- cüşse** : < Ar. Beden, kalıp. c.-de 63a/3; c.-leri 134b/17, 19
- cüzām** : < Ar. Cüzam hastalığı. c.-i 175a/5
- cüzvī** : < Ar. Az. c. ol- 33a/15-16
- cüzvice** : < Ar-T. Az, küçücük. 182b/14

## Ç

- çāder** : < Far. Çadır çiçeği. dāne-yi ç. 156a/16
- çadır** : Çadır. 120b/17, 169b/7, 9; ç.-da 169b/8; ç.-i 169b/19; ç.-uñ 169b/10; ulu ç. ‘Fusṭāṭ’ 170a/1

**çağır-** : Bağırmaq, çağırmaq. ç.-dı 133b/8; ç.-dılar 70a/13, 77a/13, 81a/19; ç.-duğı 132a/13; ç.-duğından 133b/8; ç.-dum 102b/13; ç.-maq 132a/13; ç.-masın 113a/11; ç.-up 69b/4, 70a/18, 89a/18, 89b/4, 116b/5, 133b/5; ç.-ur 96b/13, 14, 114b/13; ç.-urlar 63b/1; çağırış ç.-dı 97b/8

**çağırış** : Haykırış. ç. çağır- 97b/8

**çağırt-** : Çağırtmaq. ç.-dılar 29a/9, 30a/8

**çäk** : < Far. Parçalanmaq. ‘ağıllar ç. ol- 184a/17-18; ‘ağılları ç. ol- 122a/13

**çal-** : Çalmak, üflelemek. ç.-arlar 13b/16, 68b/7, 92a/13, 98b/4, 112b/4; ç.-asın 83a/16; ç.-dılar 70a/14; ç.-mağa 83a/20; borı ç.-up 74b/18

**çalğu** : Çalgı. ç.-larla 112b/3

**çalı** : Çalı. ç. ve çırpı 65b/14

**çalqa-** : Çalkalamak. ç.-sağ 130b/15

**çanak** : Çanak. ç.-lar 68b/12; ç.-ları 193a/16

**çäre** : < Far. Çare, umar. ç. ol- 193a/5-6

**çārşu** : < Far. Çarşı, pazar. 171a/10

**çay** : Çay, dere. ç. şuları 179b/11

**çayır** : Çayır. 50b/5, 8; ç. çimen 177b/1

**çeçek** : Çiçek. ç.-i 113b/11; ç.-ler 78a/2, 96a/4, 177b/1; ç.-leri 24b/10

**çegzin-** : Dönmek. ç.-ü yörü- 69a/9

**çek-** : Çekmek, taşımak, çizmek. ç.- 219b/9; ‘usret ç.-mesinleriçün “Sıkıntı çekmek” 5a/16; zağmet ç.-diler “Sıkıntı çekmek” 37a/6; ç.-erler 101a/16; ç.-e çeke 81b/18, 92b/4, 99a/13; ç.-seler 110b/3; ‘asker ç.-üp 182b/4; zağmet ç.-üp 173a/6

**çekdür-** : Çektirmek. ç.-di 182b/18

**çekil-** : Geri çekilmek, sıkıntı çekmek, çizmek. ç.-e 217b/19; ç.-mişdür 48b/2, 169a/2; ç.-se 97a/1, 98b/6; ç.-üp 120a/17; ç.-ür 103b/7, 109b/11; ç.-i vèrdik 128a/3; zağmet ç.-e “Sıkıntı çekmek” 173a/13

**çekin-** : Dönmek. ç.-dürür 18a/3; ç.-mekdedür 18a/2

**çekirdek (g)** : Çekirdek. ç.-ini 80b/7

**çekirge** : Çekirge. 96a/8, 112b/19; ç.-ler 113a/7, 10; ç.-leri 113a/8

**çengāl** : < Far. Çengel. krş. çengel. ç.-ler 55b/10, 17, 70a/7, 81b/18, 126b/13; ç.-lerle 92b/4, 99a/13

**çengel** : < Far. Çengel. krş. çengāl. ç.-i 97a/14, 15; ç.-leri 211b/12



- çepçevre** : Çepeçevre. 8a/3, 47a/11, 51b/7, 98a/12, 119a/5, 120b/8, 165a/10, 168a/13, 170a/5, 180b/10, 186b/19, 194a/9, 195b/17-18, 196b/19, 201a/1, 201b/6, 204a/9, 15, 205b/7, 207a/10; ç.-si 159a/12
- çerâğ:** < Far. Mum. 73b/8, 110b/8, 11, 16, 123a/3; ç.-a 110b/9
- çeri** : Asker. 193a/12; şingün ç. 114a/5
- çeşme** : < Far. Çeşme. 52b/18, 87a/5, 111b/13, 112a/1, 2, 8, 12, 175a/4, 175b/17, 191b/4; ç.-den 52b/18; ç.-dür 175a/4; ç.-ler 49a/17, 180a/9, 204b/19; ç.-lerden 7a/11; ç.-leri 76b/12, 194a/1, 198a/3, 199a/17, 199b/12; ç.-nüñ 87a/6, 111b/16
- çevir-** : Çevirmek. ç.-miş 218b/12
- çevre:** Çevre. 10a/5, 36b/16, 165b/13, 178a/17, 202a/2; ç.-de 208a/3; ç.-si 122b/2, 125a/12, 154a/5, 174a/16, 202a/12, 14, 212b/11, 213a/4, 18; ç.-sinde 15b/4, 79b/4, 90a/7, 106a/5, 133a/9, 159a/10; ç.-sini 98b/14; ç.-sinüñ 167a/16
- çevrek (g)** : Etrafı çevrilmiş. ç.-i 85a/13; ç.-ini 85a/14
- çevril-** : Çevrilmek. ç.-üp 69a/8
- çeyne-** : Çiğnemek. ç.-dükleri 211b/14; ç.-rlerdi 211b/14
- çıban:** Çıban. ç.-lar 227b/11
- çık-** : Ayrılmak, yükselmek, çıkmak, belirlemek **ç.-a** 106a/3, 108b/1, 109b/7, 9, 175b/14; ç.-acağ 209a/13; ç.-alar 209a/14; ç.-am 87a/17; ç.-amadı 129b/4; ç.-abildi 129b/5; ç.-amaz 59b/18; ç.-an 15b/6, 106a/1, 107b/18, 133a/3, 148b/1; ç.-ar 15b/4, 43b/8, 51b/13, 55b/5, 57b/15, 17, 67b/11, 74a/19, 74b/2, 75a/15, 79a/19, 79b/3, 80a/8, 81b/17, 82a/4, 92a/12, 92b/2, 6, 95a/15, 97a/6, 98a/6, 19, 100a/4, 101a/9, 101b/16, 103a/4, 8, 106a/19, 108a/12, 17, 108b/12, 109a/14, 18, 116a/3, 5, 120a/17, 120b/19, 122a/8, 129b/2, 130a/5, 131a/7, 153a/11, 175b/1, 177b/5, 182a/17, 191a/2, 201b/3; ç.-ardı 116a/2; ç.-arlar 62b/19, 68a/3, 68b/7, 17, 73a/14-15, 110a/11, 112b/3, 120a/4, 7, 129a/18-19, 149b/12, 162a/15, 182a/15; ç.-ar mı 44a/16; ç.-arsa 115b/11; ç.-asın 126a/5; ç.-dı 14b/19, 49b/18, 60b/19, 76b/8, 87a/9, 99a/15, 102b/7, 103a/12, 119a/16, 120a/11, 133b/3, 4, 152b/11, 174a/8, 208b/15; ç.-dık 76b/10, 86b/11; ç.-dılar 14b/12, 53a/3, 61b/17, 77b/19, 86a/12, 211b/10; ç.-duğı 67b/7, 68a/11, 92b/11, 101a/7, 101b/2, 102a/3, 12, 103a/10, 104b/17, 106a/14, 106b/14, 162a/13, 162b/15; ç.-duğım 125a/8; ç.-duğımdan 125a/11; ç.-duğ 95a/5, 126b/16; ç.-duğdan 124b/10; ç.-duğları 80b/15; ç.-dum 83b/5, 84a/11, 85b/10, 91a/6, 125a/8, 127b/6, 197b/14; ç.-ınca 11b/14, 68a/13; ç.-madı 72b/13, 207b/3; ç.-madın 66a/4; ç.-mağa 10b/15, 12b/19, 68a/6,

73b/4, 82a/5, 87a/16, 126a/8, 129b/2, 153b/8, 207a/12; ç.-mağ 124b/16, 125a/6, 207b/2; ç.-mamağičün 201b/2; ç.-mazlar 84b/18, 175a/9, 215a/17; ç.-mış 60a/1, 71a/16, 73a/14, 106a/1, 108b/11, 125a/9, 154a/5; ç.-mışdı 44b/16; ç.-mışdur 55a/3, 166b/4; ç.-mışlardur 100b/8-9, 129a/10; ç.-sa 160a/16, 162a/14, 198a/1; ç.-uñ 29b/1, 227a/6; ç.-up 13a/15, 28b/18, 56b/4, 57a/18, 61b/15, 64b/10, 70a/17, 72b/8, 79b/4, 7, 85b/13, 88a/5, 89b/13, 92b/10, 102a/15, 103b/17, 104a/7, 106a/5, 106b/6, 108a/14, 115a/7, 7, 174b/14, 177b/4, 185a/19, 209a/1, 9, 211b/10; ava ç.-mışdı 37b/7; mi' rāca ç.-duğı 16a/5; ç.-mağa başla- 68a/12; ç.-mış ol- 207a/17; ç.-a bildik 209b/16; ç.-a bile 123b/8-9, 125a/1, 169a/7; ç.-a bilür 90b/2; ç.-a gel- 37b/12, 65a/5, 76a/14, 86b/12, 89a/17, 97b/4, 107b/14, 126a/9; ç.-a var- 154a/3

**çıkār-** : Çıkarmak, doğurmak. ç.-a 83a/13; ç.-alar 115b/17; ç.-am 125b/12; ç.-dı 12b/15, 102b/12, 166b/13; ç.-dılar 36b/19, 99a/14, 102a/7, 102b/16, 105a/8, 117b/5, 191b/7; ç.-duğun 166b/17; ç.-ı bilür 44a/4-5; ç.-ınca 169b/13; ç.-ı vèrdiler 83a/19; ç.-mağ gerek 142a/8; ç.-masına 166b/14, 16; ç.-masınun 132a/14; ç.-mayıcağ 44a/3; ç.-mayınca 113b/17; ç.-maz mı 44a/2; ç.-up 7b/13, 58b/18, 60b/19, 61a/1, 72b/3, 90b/7, 99b/9, 107a/11, 115a/8, 117b/4, 126a/1, 131b/4, 132a/12, 169b/16, 18; ç.-ur 34b/14, 52a/18, 92a/10, 114b/15, 170b/14; ç.-urlar 56a/14, 57b/13, 66a/7, 74a/1-2, 81b/19, 92b/4, 144a/4; ç.-ur mı 44a/2

**çıkārıl-** : Çıkarılmak. ç.-sa 112a/5

**çıkırıkçı** : Çıkırıkçı. ç. 218b/11

**çıplak (ğ)** : Çıplak. ç.-ınun 160a/9

**çırnık** : Sandal, kayık. 203b/19

**çırpı** : Çırpı. çalı ve ç.-yla 65b/14

**çih** : Çiy. 36a/1

**çimen** : < Far. Çimen. 78a/3; çayır ç. 177b/1

**çinī** : < Far. Porselen. 61b/13, 146b/16, 193a/15; ç.-ler 146b/17, 19, 147a/1

**çirkīn** : < Far. Çirkin. 59a/9, 98a/1, 109b/17, 116a/18, 209b/16; ç. çirkīn 89b/3

**çizi** : Çizgi. 144a/11; ç.-den 144a/12; ç.-nün 144a/13

**çizil-** : Çizmek. ç.-e 218b/2

**çoban** : Çoban. 24a/13, 133a/8

**çoğal-** : Çoğalmak. ç.-ur 49b/13

**çok (ğ):** Çok. 3a/7, 9a/10, 11b/10, 16a/5, 25a/9, 32a/18, 32b/5, 6, 8, 12, 35a/13, 49b/11, 50a/14, 51a/13, 52a/19, 55a/12, 56b/3, 57b/7, 17, 58a/1, 58b/17, 59a/11, 59b/4, 6, 14, 16, 61a/8, 10, 61b/12, 63a/8, 14, 64b/6, 65b/4, 67b/15, 16, 68b/18, 69a/15, 17, 72a/1, 5, 74a/12, 75b/19, 76b/6, 77a/9, 79b/18, 80a/5, 8, 84a/19, 86a/13, 86b/11, 87a/1, 6, 98b/16, 100a/12, 101a/10, 11, 17, 103a/4, 108a/4, 108b/7, 9, 109a/11, 112a/19, 19, 120a/14, 121b/18, 128b/15, 130a/7, 8, 130b/7, 131a/6, 132b/14, 135b/1, 136a/9, 145a/18, 146b/7, 147a/2, 149b/5, 150a/18, 151b/13, 157a/7, 157b/14, 163b/2, 164b/19, 165a/2, 170b/15, 172a/18, 173a/6, 176a/14, 179b/3, 15, 16, 183a/11, 189a/7, 10, 191a/3, 192a/15, 192b/7, 193b/18, 196a/12, 201b/6, 206b/18, 208b/7, 209a/19, 221b/7; ç.-dur 36a/7, 45b/7, 51b/5, 54a/18, 55a/11, 14, 56b/9, 59a/3, 59b/3, 7-8, 60a/8, 61a/18, 63b/13, 64a/9, 65b/4, 67a/1, 67b/12, 69a/2, 71a/14, 71b/3, 8, 75b/12, 80a/5, 88a/8, 90a/12, 91b/11, 94b/2, 11, 95a/14, 96a/4, 99a/8, 102a/2, 16, 104a/13, 122a/19, 130b/8, 131a/5, 144b/9, 145a/17, 145b/14, 146b/16, 147a/3, 147b/5, 148b/10, 149a/6, 152a/6, 153b/12, 156a/17, 156b/4, 11, 12, 12, 16, 19, 158b/1, 159b/14, 18, 161a/12, 161b/13, 162a/2, 162b/12, 163a/17, 163b/8, 14, 164a/3, 164b/13, 166a/2, 11, 168b/10, 10, 18, 19, 169a/5, 5, 171a/9, 172b/14, 173b/16, 176a/4, 13, 177b/1, 178b/12, 180a/14, 180b/9, 181b/17, 182a/15, 183b/12, 187b/7, 8, 188b/8, 15, 189b/18, 190a/3, 4, 8, 193b/8, 196a/13, 196b/14, 15, 199a/5, 199b/6, 200b/1, 204b/7, 206a/5, 208b/10, 10; ç. çok 112b/6; ç.-in 84b/13; ç.-ıdı 95a/8, 102b/10, 169b/2, 184a/4; ç.-ımış 178b/14; ç. ol- 167a/19

**çokluk (ğ) :** Çokluk. 16a/17, 62b/15, 67b/5, 88a/16, 115b/15, 120a/4, 145b/11, 183a/12, 207b/10, 208a/16, 211b/9; ç.-dur 56a/11, 96a/7, 153b/11, 185b/8, 195a/4, 206b/9; ç.-ı 171b/1; ç.-ına 78b/9, 145b/18; ç.-ından 15b/12, 56b/7, 86a/13, 214b/2-3; ç.-ımı 67b/1; ç.-larından 96a/8

**çomak :** Sopa. 211a/4; ç.-ları 126b/3; ç.-larıyla 211a/6; ç.-larla 126b/4, 211a/2

**çök- :** Çökmek, oturmak. ç.-en 130b/18; ç.-ince 130b/16

**çökük :** Çökük, çökmüş. ç.-lerdür 213b/2

**çömlek :** Çömlek. 197a/16

**çöz- :** Çözmek. ç.-diler 117b/7; ç.-mege 102b/15; ç.-üp 192a/3

**çukur :** Çukur. 65b/11, 13, 16, 109b/9; ç.-casına 15b/17-18; ç.-dan 66a/4, 7; ç.-uñ 65b/14, 19; ç. eyle- 49b/6-7

**çumānek** : Metinde adı geçen bir tür ot. “Ṭaberistānda bir ʔağ vardur anda bir ot biter Çumānek dēler” 131b/13

**çün** : < Far. Çünkü, nasıl ki, ne zaman ki. 41b/4, 42a/9, 208b/12

**çürü-**: Çürümek. ç.-memişdür 165b/12; ç.-ye idi 24a/15-16

## D

**da** : da, de, dahi. 10a/6, 28a/3, 39a/18, 49a/12, 72a/13, 73b/4, 76a/14, 82a/13, 110b/14, 158b/6, 201a/4, 217b/16, 220a/13

**dağıl-** : Dağılmak. d.-ur 120a/17

**dağl** : < dahi, da, de. 2a/7, 16, 2b/ 13, 17, 19, 3a/3, 9, 15, 17, 3b/ 17, 4a/ 9, 12, 14, 15, 17, 18, 4b/ 1, 2, 5, 6, 5a/ 4, 15, 17, 5b/12, 17, 6a/9, 10, 13, 18, 8a/ 15, 17, 8b/1, 16, 17, 9a/3, 5, 5, 12, 9b/2, 10, 13, 10a/14, 10b/2, 6, 8, 8, 13, 16, 11a/12, 17, 17, 18, 19, 11b/3, 5, 6, 19, 12a/9, 9, 10, 11, 12, 13, 12b/7, 8, 13a/4, 6, 6, 7, 19, 13b/14, 14a/2, 7, 11, 11, 14b/8, 15a/4, 8, 10, 16a/11, 18, 17a/12, 13, 16, 17b/1, 18b/1, 19a/9, 11, 19b/6, 10, 17, 20a/2, 4, 20b/13, 21a/6, 7, 19, 21b/7, 13, 22a/1, 7, 9, 12, 14, 17, 22b/9, 12, 23a/15, 23b/1, 2, 4, 24a/11, 24b/17, 25a/17, 25b/4, 5, 8, 11, 12, 13, 26a/8, 26b/4, 7, 11, 27a/2, 12, 28a/3, 29b/7, 19, 30a/2, 11, 14, 30b/7, 16, 16, 17, 18, 31a/5, 7, 8, 9, 10, 13, 15, 31b/3, 5, 32b/7, 13, 15, 33a/3, 7, 9, 34b/11, 11, 35a/10, 11, 35b/10, 19, 36a/5, 6, 7, 10, 36b/2, 6, 8, 15, 37a/19, 37b/9, 19, 38a/6, 11, 14, 17, 39a/3, 4, 9, 39b/16, 18, 40a/18, 40b/4, 41a/6, 9, 11, 16, 41b/9, 11, 11, 15, 17, 18, 42b/4, 7, 8, 10, 12, 18, 43a/3, 4, 4, 5, 11, 15, 16, 19, 43b/2, 2, 4, 18, 44b/1, 19, 46a/1, 6, 11, 46b/5, 9, 19, 19, 47a/1, 8, 19, 47b/4, 6, 6, 9, 48b/6, 7, 17, 49a/3, 4, 15, 49b/14, 14, 50a/1, 10, 12, 14, 51a/9, 16, 51b/2, 15, 52a/4, 10, 15, 19, 53a/1, 16, 16, 16, 53b/5, 9, 12, 16, 18, 54a/6, 9, 11, 11, 18, 19, 19, 54b/2, 8, 14, 15, 55a/9, 18, 55b/1, 1, 5, 6, 8, 11, 17, 56a/14, 57a/2, 58a/11, 58b/12, 59a/13, 15, 59b/3, 12, 60a/8, 9, 15, 16, 60b/2, 8, 16, 19, 61a/1, 6, 11, 61b/8, 14, 19, 62a/4, 62b/19, 63a/2, 3, 7, 8, 10, 11, 15, 63b/10, 13, 64a/8, 12, 64b/5, 11, 65a/10, 13, 14, 15, 15, 65b/18, 66a/4, 7, 12, 15, 66b/4, 4, 9, 67a/1, 12, 17, 67b/2, 3, 8, 16, 19, 68a/3, 7, 9, 12, 68b/17, 69a/1, 69b/1, 14, 18, 70a/1, 3, 15, 16, 19, 70b/4, 71a/6, 10, 14, 71b/3, 5, 18, 19, 72a/5, 7, 8, 11, 12, 15, 72b/7, 9, 73a/1, 15, 73b/4, 74a/1, 15, 18, 19, 74b/4, 75a/5, 9, 76a/7, 14, 17, 76b/1, 77a/1, 4, 5, 6, 77b/2, 7, 7, 18, 78a/12, 15, 15, 78b/5, 11, 18, 19, 79a/3, 5, 9, 10, 13, 14, 16,

19, 79b/12, 80a/4, 16, 80b/5, 11, 81a/4, 19, 81b/2, 7, 16, 18, 82a/1, 12, 18, 18, 19, 82b/1, 3, 10, 83a/17, 83b/1, 3, 10, 13, 15, 19, 84a/1, 5, 14, 16, 16, 84b/10, 85a/12, 18, 85b/2, 10, 13, 17, 86a/7, 11, 16, 86b/14, 16, 18, 87a/13, 15, 17, 87b/6, 8, 11, 15, 17, 18, 88a/10, 88b/8, 10, 89a/9, 10, 19, 89b/1, 7, 8, 10, 90a/3, 11, 16, 90b/15, 18, 91a/5, 7, 16, 91b/6, 6, 14, 92a/6, 11, 11, 13, 18, 92b/1, 4, 17, 93a/7, 93b/2, 5, 94a/11, 19, 94b/15, 95a/8, 10, 16, 19, 95b/7, 11, 12, 18, 96a/9, 96b/5, 10, 11, 13, 14, 15, 19, 97a/6, 97b/4, 19, 98a/6, 7, 8, 12, 16, 98b/1, 5, 6, 8, 9, 19, 100a/5, 100b/12, 101a/15, 102a/8, 19, 102b/6, 12, 14, 17, 18, 103a/8, 18, 103b/8, 10, 11, 104a/8, 8, 8, 104b/9, 10, 13, 105a/3, 7, 8, 18, 106a/3, 6, 8, 106b/8, 12, 107a/2, 4, 5, 10, 107b/10, 11, 12, 108a/4, 17, 108b/3, 4, 12, 16, 19, 109a/2, 3, 6, 7, 14, 109b/11, 16, 110a/1, 5, 11, 12, 111a/6, 15, 111b/1, 2, 10, 112a/11, 13, 112b/3, 11, 17, 113a/1, 5, 9, 113b/1, 12, 12, 114a/13, 19, 114b/13, 115a/7, 9, 115b/3, 12, 116b/6, 12, 117a/7, 13, 14, 18, 19, 117b/12, 118a/6, 118b/8, 11, 11, 119a/3, 119b/4, 120a/7, 9, 10, 120b/2, 121b/1, 13, 19, 122b/3, 123a/13, 14, 16, 19, 123b/13, 13, 124b/6, 8, 125b/16, 126a/6, 10, 126b/10, 127b/9, 10, 16, 130a/5, 14, 130b/19, 131a/5, 14, 16, 132a/10, 10, 132b/1, 1, 5, 18, 18, 133b/18, 134a/5, 11, 12, 16, 134b/6, 135a/3, 17, 136a/13, 136b/1, 15, 137a/15, 137b/1, 2, 4, 14, 138a/6, 10, 138b/3, 12, 139b/5, 10, 18, 140a/8, 19, 140b/3, 5, 11, 19, 141a/16, 141b/8, 15, 142b/9, 16, 143a/1, 2, 15, 16, 143b/19, 144a/1, 3, 3, 5, 9, 13, 16, 18, 144b/2, 6, 15, 17, 145a/6, 12, 14, 19, 145b/5, 14, 16, 146a/2, 6, 7, 15, 16, 17, 146b/2, 12, 19, 147a/2, 7, 11, 12, 19, 147b/10, 148a/5, 13, 148b/8, 11, 149b/1, 3, 8, 16, 18, 150a/2, 8, 150b/1, 9, 18, 151a/1, 12, 13, 16, 18, 151b/9, 11, 12, 152a/1, 2, 3, 6, 9, 13, 15, 152b/4, 10, 15, 153a/4, 9, 11, 153b/3, 13, 16, 154a/19, 154b/5, 19, 155a/2, 3, 5, 7, 11, 11, 155b/7, 156a/1, 2, 3, 8, 12, 13, 15, 17, 18, 156b/2, 6, 8, 157a/4, 5, 6, 13, 157b/6, 11, 158a/15, 18, 158b/11, 12, 159a/3, 15, 159b/1, 2, 12, 12, 17, 17, 160a/1, 2, 4, 6, 160b/2, 12, 14, 18, 161a/4, 9, 18, 161b/1, 3, 8, 9, 10, 12, 16, 18, 19, 162a/6, 8, 162b/7, 9, 9, 11, 13, 14, 19, 163a/2, 4, 8, 13, 15, 17, 163b/5, 6, 7, 10, 11, 12, 18, 164a/3, 4, 9, 10, 164b/1, 15, 16, 17, 165a/2, 6, 16, 19, 165b/12, 14, 18, 166a/3, 5, 6, 166b/5, 17, 167a/12, 167b/3, 7, 12, 18, 168a/6, 18, 168b/1, 6, 7, 169b/1, 8, 12, 15, 16, 170a/12, 18, 170b/5, 171a/16, 17, 17, 171b/10, 172a/12, 14, 172b/15, 173a/11, 173b/2, 3, 7, 11, 12, 13, 174b/2, 4, 17, 175a/2, 175b/5, 6, 7, 11, 16, 176a/1, 1, 3, 177a/4, 16, 177b/16, 17, 19, 178a/4, 8, 178b/2, 15, 179a/8, 10, 11, 17, 179b/11, 13, 13, 16, 180a/1, 11, 13, 16, 180b/4, 12, 12, 181a/4, 5, 6, 7,

10, 12, 15, 181b/4, 15, 18, 182a/11, 12, 182b/5, 8, 9, 12, 183a/4, 13, 19, 183b/9, 9, 13, 19, 184a/1, 11, 16, 17, 184b/5, 10, 185a/10, 11, 12, 13, 185b/11, 12, 17, 18, 19, 186a/1, 8, 10, 186b/2, 3, 7, 8, 9, 10, 11, 15, 17, 18, 187a/1, 3, 5, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 18, 19, 187b/1, 2, 4, 8, 9, 188a/7, 8, 9, 14, 17, 188b/2, 5, 6, 9, 11, 13, 14, 16, 17, 189a/2, 3, 3, 6, 9, 16, 189b/1, 5, 7, 16, 190a/2, 6, 11, 13, 190b/2, 191a/4, 13, 14, 14, 17, 19, 19, 191b/4, 5, 5, 6, 11, 13, 13, 18, 19, 192a/4, 4, 12, 17, 19, 192b/1, 2, 5, 7, 9, 9, 15, 193a/5, 193b/2, 13, 14, 16, 19, 194a/1, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 19, 194b/1, 18, 19, 195a/8, 9, 10, 10, 16, 18, 19, 195b/3, 14, 15, 18, 196a/2, 2, 2, 7, 8, 10, 13, 15, 16, 17, 196b/1, 3, 6, 7, 8, 10, 11, 16, 17, 197a/2, 4, 4, 13, 17, 18, 18, 19, 197b/1, 1, 17, 19, 198a/4, 12, 198b/11, 199a/1, 8, 11, 13, 15, 16, 18, 19, 199b/2, 3, 8, 9, 10, 11, 12, 200a/5, 6, 14, 15, 17, 200b/1, 2, 3, 5, 9, 18, 19, 201a/5, 7, 8, 10, 12, 14, 201b/6, 10, 11, 12, 15, 15, 16, 17, 202a/3, 7, 10, 10, 16, 17, 19, 202b/2, 7, 13, 14, 15, 17, 203a/1, 17, 18, 203b/4, 5, 6, 7, 8, 11, 204a/1, 5, 6, 9, 12, 14, 18, 204b/1, 2, 5, 9, 10, 14, 17, 18, 205a/1, 3, 6, 10, 11, 12, 205b/5, 206a/1, 2, 3, 4, 6, 7, 11, 15, 19, 206b/1, 2, 8, 9, 10, 13, 14, 207a/1, 6, 7, 9, 207b/4, 4, 208a/10, 18, 19, 208b/4, 10, 209a/7, 8, 209b/4, 7, 9, 9, 14, 210a/10, 10, 16, 210b/13, 211a/4, 6, 12, 17, 211b/18, 212a/3, 4, 6, 7, 12, 13, 213a/1, 7, 14, 16, 17, 213b/3, 4, 5, 7, 16, 17, 19, 214a/1, 2, 10, 11, 11, 13, 15, 214b/15, 17, 215a/4, 18, 19, 215b/2, 6, 7, 9, 13, 14, 16, 216a/1, 2, 3, 4, 7, 15, 16, 216b/1, 3, 4, 5, 217a/3, 3, 7, 12, 15, 218a/8, 218b/9, 14, 219a/1, 1, 11, 219b/4, 15, 16, 17, 220a/12, 14, 15, 16, 220b/1, 221a/4, 12, 14, 221b/2, 4, 12, 222a/1, 10, 15, 18, 222b/1, 5, 8, 11, 16, 17, 223a/6, 7, 9, 13, 223b/1, 5, 6, 14, 16, 19, 224a/3, 5, 5, 19, 224b/5, 9, 9, 10, 225a/2, 6, 17, 225b/14, 226a/16, 226b/11; ve d. 2a/17, 2b/2, 8, 8, 11, 18, 3a/10, 19, 3b/9, 12, 18, 4a/3, 11, 13, 15, 16, 4b/1, 2, 4, 15, 5a/6, 11, 18, 19, 5b/12, 15, 18, 6a/4, 12, 14, 7a/6, 8, 9, 13, 7b/2, 8, 8a/4, 9a/2, 6, 10, 9b/1, 12, 10a/6, 10b/4, 9, 13, 18, 11a/4, 15, 11b/1, 8, 12, 15, 12a/19, 12b/18, 13a/5, 18, 13b/5, 13, 17, 14a/8, 16, 18, 14b/5, 15a/5, 10, 12, 13, 18, 15b/1, 7, 8, 8, 13, 15, 16, 19, 16a/3, 16b/2, 3, 5, 9, 10, 15, 17a/3, 13, 17b/3, 18b/3, 7, 17, 19a/18, 19b/7, 11, 20a/6, 15, 20b/8, 11, 14, 17, 21a/3, 14, 18, 21b/2, 15, 19, 22a/3, 15, 22b/4, 8, 11, 15, 23a/2, 14, 23b/2, 8, 15, 24a/1, 6, 18, 24b/15, 25a/12, 16, 26a/1, 6, 10, 13, 15, 18, 26b/16, 27a/1, 4, 9, 27b/12, 16, 28a/2, 4, 10, 29b/4, 7, 30a/13, 31a/17, 31b/10, 32a/7, 16, 32b/12, 16, 33a/16, 33b/5, 8, 12, 14, 19, 34a/2, 7, 10, 18, 34b/7, 35a/11, 12, 35b/5, 10, 13, 14, 36a/3, 14, 17, 36b/7, 9, 37a/15, 37b/3, 38a/6, 38b/7, 39a/9, 18, 39b/17, 40a/2, 18, 40b/13, 42b/3, 10, 15,

44a/18, 44b/10, 45a/1, 14, 45b/4, 8, 46a/14, 47a/10, 12, 47b/7, 48a/15, 48b/1, 5, 18, 49a/4, 15, 19, 49b/18, 51b/2, 5, 9, 13, 18, 52a/1, 14, 15, 52b/1, 53a/15, 53b/8, 55b/10, 56a/6, 57b/3, 16, 18, 58a/12, 13, 16, 18, 19, 58b/4, 6, 9, 59a/10, 17, 59b/2, 7, 60a/3, 13, 60b/5, 10, 61a/16, 61b/4, 9, 62b/4, 15, 63a/2, 9, 13, 15, 63b/4, 13, 64a/1, 2, 9, 14, 18, 64b/7, 12, 65b/2, 67a/9, 67b/18, 68a/6, 13, 68b/2, 8, 13, 16, 17, 69a/2, 14, 69b/11, 70b/11, 15, 71a/1, 9, 11, 12, 15, 17, 71b/8, 13, 72b/4, 7, 16, 73a/10, 15, 73b/7, 9, 13, 17, 74a/6, 17, 74b/6, 12, 19, 75a/9, 15, 18, 75b/7, 12, 13, 76b/14, 18, 77a/3, 5, 13, 78a/3, 78b/2, 6, 8, 79a/4, 15, 19, 79b/2, 7, 11, 13, 80a/2, 4, 16, 19, 81a/9, 17, 81b/10, 12, 82a/1, 7, 11, 82b/8, 83a/10, 84a/9, 84b/1, 5, 7, 15, 85a/1, 9, 10, 87a/3, 4, 7, 87b/3, 3, 6, 8, 10, 14, 17, 88a/3, 6, 8, 88b/17, 90a/5, 91a/18, 91b/3, 10, 14, 18, 92b/13, 93a/6, 11, 13, 93b/17, 94a/14, 94b/14, 96b/7, 16, 17, 18, 97a/2, 10, 97b/10, 98a/3, 11, 98b/5, 14, 17, 99a/2, 18, 100a/11, 18, 101a/5, 11, 102a/11, 104a/17, 104b/4, 7, 10-11, 16, 106a/2, 106b/2, 4, 107a/15, 107b/10, 15, 108a/2, 7, 108b/9, 15, 109a/9, 12, 19, 109b/12, 12, 110a/1, 4, 6, 7, 8, 10, 14, 15, 18, 110b/2, 3, 8, 10, 113b/5, 5, 115a/13, 115b/4, 116b/2, 13, 15, 19, 118b/1, 5, 12, 119a/4, 6, 120b/15, 18, 121a/10, 14, 17, 121b/18, 122a/5, 9, 14, 16, 18, 122b/3, 5, 12, 13, 123a/14, 19, 123b/1, 125a/4, 6, 9, 15, 125b/1, 4, 7, 126a/2, 15, 127a/8, 128a/3, 5, 129a/7, 13, 16, 129b/18, 19, 130a/4, 7, 11, 14, 18, 131a/9, 132a/6, 18, 132b/3, 4, 133a/5, 13, 17, 133b/7, 134a/15, 134b/5, 10, 16, 135a/16, 18, 136a/5, 14, 18, 138a/1, 7, 16, 138b/14, 19, 139a/6, 11, 14, 15, 17, 18, 139b/1, 14, 140a/1, 17, 140b/12, 141b/10, 14, 142a/7, 11, 17, 142b/11, 143b/12, 14, 16, 144b/8, 145a/1, 9, 145b/18, 146a/3, 5, 146b/9, 147b/2, 4, 13, 148b/15, 19, 149a/2, 10, 149b/15, 151a/19, 151b/5, 152a/10, 16, 152b/17, 18, 153a/3, 6, 14, 153b/5, 6, 11, 14, 154a/18, 154b/3, 7, 10, 12, 155a/6, 155b/6, 12, 17, 19, 157b/4, 8, 12, 16, 18, 158a/6, 12, 16, 158b/6, 9, 10, 17, 159a/1, 12, 15, 159b/5, 15, 160a/10, 12, 15, 18, 160b/5, 9, 161a/4, 5, 6, 9, 12, 16, 161b/7, 15, 162a/5, 15, 162b/7, 17, 163a/1, 5, 19, 163b/2, 4, 16, 164a/5, 12, 16, 164b/3, 13, 165a/14, 18, 165b/10, 16, 166a/12, 166b/6, 167a/4, 8, 168a/1, 10, 168b/4, 5, 11, 18, 169a/1, 169b/5, 14, 170a/12, 19, 171a/2, 8, 14, 171b/7, 11, 172a/1, 4, 5, 5, 15, 172b/2, 17, 173a/1, 19, 173b/1, 174a/4, 13, 174b/4, 17, 175a/9, 17, 175b/4, 7, 19, 176a/19, 176b/13, 17, 177a/1, 5, 17, 177b/3, 9, 10, 13, 14, 178a/4, 17, 19, 178b/6, 11, 12, 179a/4, 6, 7, 16, 17, 179b/1, 8, 10, 12, 15, 180a/10, 12, 18, 180b/2, 10, 12, 18, 181a/18, 181b/5, 19, 182a/10, 17, 183a/12, 17, 183b/3, 5, 184a/7, 8,

18, 184b/2, 4, 10, 12, 15, 18, 185a/2, 6, 18, 185b/3, 9, 10, 186a/6, 187b/15, 188a/12, 188b/2, 4, 189a/10, 12, 189b/3, 10, 12, 13, 19, 190a/16, 18, 190b/4, 191a/9, 193a/9, 193b/7, 194a/17, 194b/2, 4, 5, 11, 14, 195a/1, 4, 195b/5, 10, 16, 19, 197a/11, 18, 197b/3, 7, 9, 10, 15, 18, 198a/2, 5, 198b/3, 12, 199a/8, 199b/14, 200a/18, 201a/6, 201b/3, 5, 202a/14, 202b/9, 203a/3, 203b/17, 204a/1, 2, 4, 205a/13, 18, 207a/14, 18, 207b/1, 8, 12, 15, 208a/3, 6, 208b/9, 209b/5, 7, 12, 210a/12, 16, 18, 210b/5, 7, 8-9, 10, 17, 19, 211a/10, 11, 18, 211b/5, 15, 212a/1, 15, 17, 212b/3, 3, 11, 17, 213a/6, 11, 13, 214a/18, 214b/3, 5, 7, 216a/19, 216b/10, 217b/15, 218a/19, 218b/1, 5, 11, 15, 219a/2, 219b/2, 11, 220a/4, 10, 12, 15, 16, 220b/7, 13, 221a/1, 17, 221b/3, 3, 8, 222a/7, 223a/1, 223b/12, 16, 224a/6, 9, 224b/4, 225a/8, 225b/8, 14, 226a/3, 226b/2, 19, 227b/7; yâ d. 5a/2, 7b/4, 24a/8, 26b/2, 28b/14, 17, 32a/10, 111b/10, 143a/3, 6, 217b/14, 17, 219a/3, 6

**dâhil** : < Ar. İç, içeri. d.ol- 221a/6

**dâ'im** : < Ar. Devamlı, sürekli. krş. *dâ'imā* 167a/9

**dâ'imâ**: < Ar. Devamlı, sürekli. krş. *dâ'im* 3b/6, 9b/5, 10b/16, 17b/8, 18a/1, 23a/14, 24a/2, 25b/6, 26b/8, 34a/5, 8, 36a/6, 40a/15, 46a/10, 47b/13, 49a/8, 19, 51b/12, 57b/16, 59a/17, 65b/6, 66b/6, 74a/4, 18, 75a/13, 81a/3, 88b/16, 94a/7, 104a/4, 116b/19, 119b/6, 131b/14, 15, 16, 18, 136b/10, 139b/2, 143b/5, 12, 15, 144b/4, 159b/17, 168b/10, 171b/10, 174a/3, 175b/13, 183b/5, 188a/3, 190a/9, 198b/12, 205a/18, 208b/12, 212a/16, 213a/12, 217a/2, 3, 5, 8, 223a/8

**dâ'ire** : < Ar. Daire, çember. krş. *dâyire*. 5a/7, 14, 131b/7, 217a/13, 218b/2, 3, 219a/4, 16, 17, 219b/6; d.-den 219a/9, 13; d.-nüñ 131b/9, 10, 218b/5, 219a/3, 5, 7, 219b/7, 8, 220a/11; d.-si 19a/16, 94b/4, 10, 186a/17, 195b/1, 196a/19; d.-sinüñ 19b/8-9; d.-dür 5a/9; d.-ye 218b/3, 219a/4

**dâ'ire-i hindiyye** : < Ar. Güneş saati. 5a/8-9, 218b/3

**daķık**: < Ar. İnce, ufak. 185a/1

**daķıka**: < Ar. Dakika, bir saatin altmışta biri. 19a/10, 141a/9, 12, 16, 19, 141b/4, 5, 17, 142a/14, 19, 142b/2, 5, 7, 9, 219b/15; d.-dur 141a/2, 3-4, 6-7, 10, 11, 14, 15, 141b/13, 14, 14, 142a/9-10, 10, 12, 12, 13, 16, 17-18; d.-lardan 19a/19; d.-nuñ 19a/19; d.-sı 2b/10, 142b/10; d.-yı 19a/11

**dal** : < Osmanlı alfabesinin onuncu harfi. d.-uñ 173b/15, 176a/9, 186a/10

**dalgalık** : Dalga. krş. *mevc, talğa talğalık, talaz* d.-lar 97b/10



- dāne** : < Far. Tane, tohum. d.-leri 24b/19, 125a/17, 154b/16, 155a/19; **d.-yi çāder** 156a/16
- dār** : < Ar. Ev, yurt. d.-ı ‘Abdü’l-‘azîz 171a/5; d.-ı mülk-i Çin 163b/8; d.-ı mülk-i Gürcü 200b/19-201a/1; d.-ı mülk-i Hind 163a/16
- da‘vet** : < Ar. Davet, çağırma. 127b/6; d. eyle- 106a/9, 123b/11, 155a/12
- dâyire** : < Ar. Daire, çember. krş. *dā ĩre*. d.-den 47a/17
- de** : da, de, dahi. 30a/9, 13, 61a/8, 72a/14, 87a/15, 152b/8, 164a/3, 167b/18, 174a/6, 209b/3, 226a/9, 226b/12, 227b/6
- dè-** : Demek, söylemek. d.-di 11b/15, 13a/11, 13, 18, 13b/7, 14b/18, 15a/3, 15b/10, 16a/9, 11, 13, 16, 17b/9, 18b/8, 12, 13, 15, 19a/1, 23b/9, 15, 19, 24a/7, 30a/11, 31a/8, 8, 13, 17, 31b/2, 2, 3, 5, 6, 7, 9, 37a/8, 9, 10, 37b/16, 38a/2, 7, 45a/8, 13, 45b/7, 49a/19, 50a/18, 51a/2, 4, 7, 52b/1, 53a/14, 53b/3, 8, 54a/11, 14, 16, 17, 19, 19, 19, 19, 54b/1, 19, 55a/9, 61a/18, 61b/5, 64b/15, 65a/8, 17, 19, 65b/2, 66b/16, 68a/6, 6, 13, 69a/6, 10, 69b/6, 7, 9, 17, 19, 70a/19, 70b/2, 4, 10, 15, 71a/1, 1, 5, 71b/6, 72a/1, 72b/4, 73a/12, 15, 73b/1, 4, 7, 9, 17, 74a/2, 4, 74b/12, 75a/6, 9, 11, 15, 19, 75b/1, 76a/15, 17, 17, 76b/1, 10, 17, 77b/5, 8, 10, 78a/6, 18, 78b/2, 5, 13, 14, 16, 17, 18, 79a/3, 14, 80b/8, 82a/1, 11, 83a/1, 3, 4, 6, 11, 12, 13, 15, 17, 84a/17, 85a/19, 85b/8, 10, 86a/16, 17, 18, 86b/9, 13, 16, 87a/3, 3, 7, 8, 15, 87b/3, 17, 18, 88b/1, 17, 89a/3, 4, 89b/12, 16, 90a/16, 18, 90b/16, 91a/1, 5, 6, 91b/10, 95a/13, 95b/12, 13, 15, 17, 96a/5, 6, 11, 18, 19, 96b/17, 97a/11, 19, 97b/14, 15, 18, 98a/7, 9, 17, 19, 98b/5, 99a/9, 99b/14, 100a/5, 100b/4, 7, 101a/8, 101b/8, 102b/1, 104b/5, 7, 10, 11, 16, 19, 105a/8, 11, 14, 16, 105b/2, 4, 6, 12, 106b/13, 15, 107a/13, 14, 17, 107b/1, 2, 5, 6, 6, 8, 11, 12, 15, 16, 17, 18, 108a/2, 2, 110b/18, 111a/6, 12, 15, 17, 111b/2, 9, 19, 112a/6, 17, 112b/7, 113a/12, 15, 17, 113b/6, 114a/9, 13, 15, 114b/1, 9, 18, 115a/11, 18, 115b/2, 19, 116a/15, 17, 116b/2, 3, 9, 19, 117a/2, 9, 10, 11, 17, 117b/14, 14, 16, 18, 118a/19, 118b/6, 8, 119a/3, 3, 119b/4, 120a/5, 14, 120b/1, 9, 12, 121b/8, 8, 9, 10, 10, 10, 11, 123a/3, 123b/9, 124a/7, 124b/18, 125a/6, 9, 10, 15, 15, 125b/7, 9, 126a/3, 6, 11, 14, 15, 16, 126b/6, 8, 10, 127a/16, 16, 18, 127b/4, 128a/17, 128b/13, 129a/2, 129b/5, 130a/1, 11, 17, 18, 19, 130b/5, 10, 19, 132a/1, 133a/2, 13, 14, 17, 18, 133b/5, 134b/10, 148a/2, 155a/2, 4, 10, 11, 14, 155b/1, 6, 6, 8, 159b/2, 160a/14, 166b/14, 17, 167a/7, 169b/13, 14, 17, 171a/3, 174b/4, 197b/12, 207b/7, 208a/10, 209a/3, 211b/6, 222b/3, 3, 224b/15; d.-digümüz 220a/16; d.-digünj 117b/17; d.-dik 86b/7,

14, 17, 87a/2, 11, 13, 88b/12, 128b/4, 210a/7, 9; d.-diler 17b/7, 30a/2, 3, 5, 30b/5, 8, 31a/10, 35b/10, 43b/9, 45a/2, 49b/4, 50b/4, 6, 10, 11, 17, 51a/1, 2, 53b/3, 4, 15, 18, 54a/9, 55b/6, 56a/10, 57a/12, 58b/17, 19, 62b/13, 14, 63b/6, 7, 69b/3, 14, 70a/1, 74a/3, 74b/3, 76a/11, 76b/18, 77a/14, 77b/8, 11, 18, 78a/5, 7, 9, 16, 17, 78b/3, 6, 8, 81a/6, 17, 82b/1, 19, 83a/1, 7, 10, 84b/6, 85b/14, 17, 17, 86a/15, 88a/10, 88b/1, 4, 89a/13, 15, 89b/9, 95a/4, 12, 100b/10, 12, 101a/2, 103a/12, 103b/18, 104b/4, 105a/4, 109a/12, 114b/8, 115a/11, 15, 118b/5, 119a/7, 18, 120a/1, 2, 125a/2, 4, 19, 125b/15, 128b/5, 8, 129a/17, 129b/19, 130a/14, 132b/14, 133a/3, 137a/12, 169b/5, 171b/12, 192a/4, 4, 208a/6, 8, 10, 209b/11, 211b/8, 212a/1, 221a/9; d.-dügi 30a/7, 76b/1, 9, 106a/4, 222b/17; d.-dügine 155a/13; d.-dügümüz 167b/15, 219a/12; d.-dedükden 85b/15; d.-dükleri 3a/13, 6a/11, 8a/17, 9a/7, 25a/17, 29a/4, 34b/9, 12, 35a/8, 17, 48a/2, 48b/6, 9, 13, 51b/18, 59a/18, 67a/1, 69b/10, 75b/10, 82b/3, 92b/9, 93b/13, 17, 106a/16, 113a/18, 122b/3, 130b/8, 132b/15, 135b/10, 136a/9, 136b/5, 137b/13, 156a/16, 159a/11, 167b/10, 170a/12, 175a/4, 201a/16, 216a/17, 221a/17, 223a/13; d.-dükleridür 92b/18, 93b/4, 94a/19, 94b/8, 182a/18, 198a/1, 212a/19; d.-düklerine 31b/19, 41b/15; d.-düklerinüñ 87b/12; d.-düm 30a/11, 12, 30b/5, 7, 13, 14, 31a/6, 7, 50b/3, 10, 15, 58b/16, 62b/12, 84a/1, 3, 87a/6, 7, 89a/13, 89b/9, 10, 102b/14, 120a/5, 154b/15, 167b/14; d.-dün 18b/14; d.-medi 76b/7; d.-mege 31a/2, 4; d.-mek 16a/16, 29a/10, 33a/9, 40b/18, 43b/14, 54b/13, 75b/13, 133b/18, 135a/11, 180a/5, 184b/5, 216a/12; d.-mekdür 178a/19, 180a/5, 197b/15, 225a/14; d.-mekle 27a/14, 47b/16, 61b/6, 82a/12, 98b/11, 111b/7, 150a/11, 168b/1, 175b/14, 176b/17, 194b/15, 199a/9, 213a/5; d.-mekledür 32a/7; d.-mek gel- 17b/15; d.-mekdür 16b/2, 18b/16, 26a/13, 27a/9, 41b/3, 44a/13, 48a/13, 49a/12, 63a/5-6, 70b/19, 85a/16, 134a/7, 134b/18, 135a/12, 135b/11, 16, 144b/16, 152a/18, 170a/1, 176b/12, 189b/12, 219b/13; d.-mekle 3b/4, 5a/9, 8a/11, 19, 61b/13, 93a/14, 98a/18, 108a/9, 112a/9, 116a/10, 132a/16, 140b/10, 174a/19, 185b/15, 213b/8; d.-melü 28a/14; d.-melüdür 186a/16, 202b/11; d.-memek gerek 223a/18; d.-meyeler 221a/12; d.-mezler 147a/19; d.-miş 221a/8; d.-mişdür 34a/2, 49a/10, 60b/11, 70b/11, 16, 84b/16, 99b/17, 177a/10, 222a/8; d.-mişler 6a/2, 7b/17, 8a/1, 8b/12, 10b/10, 20a/16, 21a/4, 21b/4, 22a/5, 25b/12, 27a/8, 28a/6, 34a/2, 10, 35a/1, 2-3, 14, 39b/13, 14, 17, 18, 42b/15, 43a/8, 44a/8, 51a/18, 51b/5, 5, 53b/5, 56a/8, 56b/13, 61b/4, 63a/16, 64a/4, 67b/16, 81a/13-14,

92b/19, 94b/11, 109b/16, 111b/6, 116a/1, 120b/11, 121a/10, 121b/3, 122a/9, 125a/5, 131a/4, 135a/5, 135b/6, 137a/10, 14, 17, 143a/14, 144b/13, 145a/10, 147a/15, 147b/8, 11, 148b/5, 151b/19, 157b/12, 160a/7, 164b/3, 165a/13, 170a/7, 175a/17, 175b/10, 178b/15, 181b/3, 4, 183b/14, 184a/3, 11, 185b/2, 186a/19, 186b/14, 187a/17, 189a/13, 190b/3, 15, 194a/8, 195a/4, 195b/2, 196a/19, 197a/8, 197b/19, 200a/13, 200b/15, 201a/6, 17, 203b/2, 17, 208b/6, 211b/19, 212a/19, 214b/1, 222a/19, 225a/10; d.-mişlerdi 69a/18; d.-mişlerdür 6a/16-17, 11b/12, 19, 19a/5, 9, 10, 12, 20a/2, 26a/17, 28a/8, 34a/7, 37a/15, 42b/2, 48a/1, 14, 48b/9, 57b/3, 19, 60a/7, 63b/3, 67a/9, 69a/16, 75b/7, 101a/3, 168a/1, 221a/7, 221b/18, 224a/14, 226a/12; d.-r 12a/1, 9, 16, 29b/8, 32a/2, 19, 34b/2, 52a/13, 54b/7, 59b/16, 67a/10, 100a/9, 106a/2, 4, 9, 111b/14, 112a/7, 114b/13, 116b/5, 120b/18, 129b/3, 134a/8, 135a/2, 13, 135b/2, 16, 136a/14, 166b/9, 171a/3, 174a/19, 187b/13; d.-rdi 69b/1, 194b/16; d.-rdiñüz 70b/2; d.-rler 2a/15, 17 2b/3, 9, 12 3b/6, 8a/13, 8b/6, 9a/18, 11a/1, 9, 12, 12, 11b/2, 4, 6, 13b/8, 17, 19a/2, 19b/13, 20b/1, 21a/7, 7, 21b/7, 22a/9, 9, 9, 23a/4, 25b/8, 10, 11, 12, 15, 26b/5, 27a/13, 28b/6, 9, 13, 29a/1, 3, 31a/4, 34b/1, 8, 10, 11, 16, 35a/12, 37b/4, 38b/5, 11, 15, 41a/13, 41b/11, 17, 18, 18, 42a/17, 18, 43a/17, 48b/3, 51a/15, 51b/2, 14, 52a/4, 4, 17, 53b/8, 56b/18, 57a/2, 57b/19, 59a/2, 59b/1, 61b/3, 62b/7, 13, 18, 63a/9, 64b/8, 67b/6, 68b/17, 70b/8, 12, 71a/15, 71b/16, 72b/18, 19, 73b/11, 74b/1, 7, 14, 15, 75b/7, 16, 80a/12, 82b/3, 84b/2, 85a/2, 7, 91b/11, 92a/7, 8, 93b/9, 94a/17, 94b/3, 5, 14, 96b/7, 97a/3, 12, 98a/5, 105a/19, 106a/1, 17, 106b/3, 108b/17, 109b/4, 14, 15, 111a/3, 112a/8, 19, 113a/3, 115b/1, 13, 14, 116a/7, 118b/16, 119a/10, 121a/9, 121b/1, 4, 122a/3, 16, 19, 122b/4, 14, 18, 123a/9, 15, 125b/14, 127b/2, 129a/13, 130b/9, 131b/13, 132a/4, 132b/2, 3, 4, 5, 7, 13, 133b/17, 135a/1, 135b/4, 6, 136a/3, 136b/7, 142b/11, 143b/7, 144a/6, 145a/1, 2, 2, 8, 145b/10, 146a/3, 146b/10, 15, 147b/10, 148b/2, 6, 9, 149a/2, 3, 11, 150b/6, 151b/13, 15, 16, 152a/16, 153b/17, 156b/13, 157b/13, 158a/14, 159a/16, 161a/14, 162a/5, 163b/1, 3, 15, 164b/1, 165b/8, 167a/15, 168a/4, 19, 168b/12, 169a/4, 6, 8, 12, 13, 14, 170a/5, 8, 171b/1, 13, 17, 172a/17, 174a/5, 6, 9, 11, 13, 16, 174b/6, 7, 175a/2, 6, 7, 9, 16, 177a/1, 9, 18, 177b/2, 8, 178a/2, 178b/4, 180a/17, 19, 180b/1, 183a/19, 183b/2, 11, 184a/14, 184b/7, 8, 12, 185a/8, 185b/3, 5, 6, 10, 186a/2, 6, 187a/6, 187b/3, 10, 189b/7, 9, 191a/1, 192a/6, 14, 17, 192b/5, 193b/10, 194a/6, 12, 194b/3, 15, 195a/13,

195b/4, 197b/10, 198a/2, 200b/8, 201a/18, 202a/9, 203b/14, 204a/2, 3, 204b/12, 206a/4, 6, 207a/11, 207b/1, 5, 9, 208b/3, 210a/5, 212a/9, 10, 16, 18, 212b/4, 218b/3, 219a/5, 219b/9, 13, 221a/9, 223a/4, 7, 9, 16, 223b/18, 224a/2, 6, 15, 224b/1, 3; d.-rlerdi 47b/1, 54b/8, 69b/1, 74a/10, 89a/2, 90a/15, 106b/11, 108a/9, 124a/6, 125b/8, 130a/16, 153b/18-154a/1, 171a/5, 209a/19; d.-rlerimiş 52b/14, 89a/16, 165a/8, 191b/1; d.-rlermiş 197a/12; d.-rse 51a/6, 51b/8; d.-rseñ 49a/11; d.-se 95a/2; d.-seler 38a/17, 226b/11; d.-rsin 107b/8; d.-ye 17a/15; d.-yecek 52a/15, 53b/9, 54b/2, 14; d.-yeler 40b/7; d.-yen 39a/5; d.-yenler 29b/13, 31a/11; d.-yenlerdendir 137a/11, 17-18; d.-yenüñ 30a/9; d.-yicek 86b/1; d.-yince 18b/15, 52b/14, 69b/4; d.-yü 6b/19, 7b/4, 7, 12a/19, 13a/14, 14a/6, 13, 14b/14, 16a/18, 25b/9, 10, 29a/9, 18, 19, 29b/1, 18, 30a/3, 8, 30b/19, 31a/4, 31b/12, 32a/12, 15, 32b/1, 35b/5, 39b/4, 41b/10, 14, 42a/1, 47a/19, 52a/9, 56a/1, 59b/19, 63b/1, 64b/14, 65a/10, 14, 68b/1, 73a/3, 81a/19, 83a/10, 17, 84a/14, 85b/10, 86b/1, 90b/17, 94a/16, 101a/2, 106b/8, 111a/11, 118a/14, 128a/2, 133b/6, 134a/15, 134b/5, 147a/4, 155b/2, 11, 158b/9, 160b/16, 169b/11, 170a/1, 170b/5, 5, 219a/4, 222b/15, 223b/17, 224a/1, 19, 224b/2, 227a/4, 5; d.-yüp 18b/15, 93b/3, 114b/14, 173a/14, 191b/13, 199a/7, 208a/19

**debāgat** : < Ar. Hayvan derilerini işlemek. d. olın- 145b/1, 146b/1

**debür** : < Ar. Batıdan esen rüzgar. d. yeli 34b/11-12, 35a/19

**deccāl** : < Ar. Deccal, yalancı mesih. 72b/18; d.-den 86a/3; d.-e 85b/2; d.-üñ 85b/1, 86a/16; mesih-i d.-em 87a/16

**dede** : Dede. d.-den 50a/18, 50b/5, 11, 16, 51a/1

**def** : < Ar. Def adlı çalgı. 72b/17; d.-ler 112b/2

**def<sup>ç</sup>** : < Ar. Savmak, def etmek. d.-ine 127a/16

**def<sup>ç</sup> a** : < Ar. Kere, kez. d.-da 13a/9

**defn** : < Ar. Gömmek. d. ét- 163a/4-5

**deg-** : Değmek. d.-diyse 95b/7; d.-er 193a/15

**degenek** : Değnek. d. 76b/6, 89b/1, 90b/5; d.-lerden 76b/6

**degin**: Değın, kadar. krş. *dek*, *ķadar* 5b/19, 23a/3, 8, 10, 28b/12, 32b/3, 35b/12, 41b/9, 45b/18, 46a/11, 47b/18, 48b/2, 51b/13, 53b/12, 59a/8, 66a/6, 69a/2, 70b/10, 71b/13, 74b/6, 75a/17, 79a/11, 79b/10, 80a/13, 82a/6, 9, 86a/17, 90b/7, 91a/3, 92a/8, 19, 96a/14, 98b/7, 103a/19, 105b/5, 6, 110b/17, 115b/11, 116b/5, 119a/10, 120a/19, 125a/8, 125b/6, 127b/18, 128a/4, 136b/6, 137a/1, 2, 137b/18,

138a/5, 138b/18, 139a/2, 139b/18, 143b/6, 10, 11, 144b/1, 145b/3, 4, 146a/5, 146b/2, 12, 147a/5, 147b/6, 148a/4, 149b/10, 151b/4, 152a/1, 155b/19, 156a/4, 11, 156b/5, 8, 157b/1, 159a/19, 159b/8, 161b/8, 162a/18, 162b/1, 7, 164a/9, 12, 164b/12, 13, 166a/5, 15, 16, 168b/5, 169a/2, 170b/6, 172a/3, 11, 13, 172b/8, 173b/10, 174a/3, 177b/15, 178a/4, 179b/12, 13, 18, 180a/11, 180b/4, 181a/3, 12, 182a/3, 183b/13, 17, 185a/14, 185b/1, 186a/7, 9, 12, 187a/12, 18, 187b/1, 188a/6, 188b/2, 189a/16, 189b/14, 190a/7, 192a/4, 10, 18, 192b/2, 10, 194a/1, 195a/10, 16, 196a/2, 2, 6, 8, 14, 17, 196b/1, 4, 15, 197a/5, 197b/16, 198b/2, 6, 7, 9, 199a/12, 14, 199b/17, 200a/8, 201a/10, 15, 201b/8, 202a/19, 203a/16, 203b/13, 17, 204a/19, 204b/4, 15, 18, 205a/9, 15, 205b/6, 13, 206a/3, 9, 17, 206b/14, 207a/8, 207b/17, 208b/15, 19, 213a/3, 17, 214a/14, 17, 214b/10, 222a/17, 226a/19, 226b/6, 227a/8, 227b/12; **d.-dür** 29b/4, 178a/9, 214a/13

**değirmen** : Değirmen. 18a/17, 34b/6, 136b/17, 193b/8, 216b/19; d.-ler 158b/2, 201a/12; d.-leri 64b/2; d. taşı 18a/14, 15

**değirmi** : Değirmi, yuvarlak. 7b/19, 178a/17, 208a/18; d.-dür 68b/18, 208a/19-208b/1

**değiş-** : Değişmek, takas etmek. d.-ürler 76a/7, 144a/10, 149b/3

**değül**: Değil. 3b/9, 42b/1, 70b/14, 116a/19, 125b/7, 128a/5, 7, 159b/17, 222b/3, 15; d.-di 150a/13, 209a/10; d.-düm 177a/14; d.-dür 5b/6, 11, 9b/14, 10a/16, 10b/15, 16, 17b/18, 18a/11, 18, 18b/2, 30b/2-3, 31b/18, 32a/7, 33a/5, 38b/17, 39a/5, 40b/5, 41a/5, 42a/10, 45a/17, 49b/1, 51a/5, 54b/13, 56b/9, 58b/18, 64a/12, 68a/16, 77b/17, 88a/9, 98b/13, 99b/19, 110a/9, 118b/17, 119a/7, 119b/7, 120b/10, 121a/12, 122a/9, 122b/1, 123b/8, 124b/8, 125a/1, 9, 135a/10, 135b/10, 146b/17, 153b/4, 7, 154a/14, 168a/12, 172a/19, 174a/2, 176b/19, 177a/14, 184a/17, 185a/2, 186a/6, 201a/3, 203a/15, 207a/13, 15, 19, 220b/19, 221a/17, 225b/16, 226a/10, 13, 227a/8; d.-em 78b/1, 6, 91a/5; d.-ler 208a/18; d.-lerdür 217a/10; d. midür 77b/10; d. miyüz 83a/5

**dehenc** : < Far. Kükürtle demir birleşiminden oluşan bir madde, yeşil zâc. 189b/2

**dehlân**: ? 81a/13, 14

**dek** : Değin, kadar. krş. *degin*, *qadar* 4b/15, 10a/10, 18a/9, 45b/17, 46a/2, 63b/2, 65a/12, 96a/17, 101a/7, 113a/8, 124b/10, 125a/7, 126b/15, 145a/11, 180b/16, 181a/13, 185b/16, 187b/19, 194a/4, 199b/18, 204b/10, 212a/14, 218a/16, 225a/9; d.-dür 221b/1-2

- del-** : Delmek. d.-di 152b/15; d.-er 36b/10; d.-erler 101a/15; d.-mege 209a/7; d.-mezlerdi 209a/12; d.-üp 49b/6
- delâ'il** : < Ar. Deliller. 3a/11, 38b/13, 41a/12; d.-den 3a/14; d.-e 38b/17; d.-i 38b/19, 39a/1; d.-le 38a/15; d.-ünj 39a/3
- delâlet** : < Ar. Tanıklık. d. èt- 21a/17, 21b/18-19, 22b/8, 26a/6, 26b/19-27a/1, 28a/1-2, 32b/13, 38b/5, 68a/6, 19-69b/1, 82a/5, 103b/7; d. eyle- 20b/11
- delîl** : < Ar. Delil, kanıt. 8a/5; d.-dür 39a/16; d.-lerdür 8b/18, 45a/1; d.-ler 38b/16, 44a/19; d.-leri 2b/2;; d.-i kavî 9b/13, 44a/19
- delin-** : Delinmek. d.-melü ol- 43b/7; d.-mişdür 172b/5
- dellâk** : < Ar. Tellak. 178b/18
- delük** : Delik. 43b/7, 126b/17; d.-den 152b/15; d.-i 129a/17; d.-ler 131a/6; d.-lerden 131a/7; d.-leri 147a/3; d.-ünj 43b/8; d. delük èt- 35b/19
- delv** : < Ar. Kova burcu. 19a/7, 20a/10, 10, 25b/2; d. burcu 20b/2-3, 139b/17, 140a/1
- dem** : < Far. An. d.-de 138b/2
- demür** : Demir. 36b/17, 37a/3, 69a/4, 75b/15, 76a/5, 6, 97a/14, 108b/8, 110a/6, 125b/15, 127b/11, 135a/16, 174a/16, 202b/9, 208b/18, 19, 209a/3, 210a/16, 210b/5, 211a/6, 211b/3; d.-den 55b/10, 105b/13, 107a/2, 121b/16, 125b/10, 17, 126b/17, 127a/6, 7, 210b/3, 3, 10, 16, 211a/2, 4, 16, 17, 211b/2; d.-dendür 165a/12; d.-den idi 210b/18; d.-dür 76a/3; d.-i 37a/4, 6; d.-ini 36b/11; d.-le 59a/14, 86b/6, 197a/13, 209a/4, 5; d.-ler 208a/13; d.-leri 59a/15, 16; d. âleti 188a/12; d. ma' deni 146a/2, 189b/1
- demür kazık** : Oğlak burcu. krş. *cedî*. 8a/13
- demürçi** : Demirci. 176b/14
- demürülen-** : Demirlenmek. d.-miş 91a/19
- dênîl-** : Söylenmek. d.-di 99a/2, 129b/15; d.-dügi 174b/5; d.-en 3a/12, 42a/10, 221a/13; d.-enlerünj 32b/11; d.-mek 137a/8; d.-mesün 219b/17; d.-mez 38b/4, 9; d.-mişdür 15a/5, 42a/14, 115a/13, 221a/4; d.-ür 33a/4, 9; d.-ürse 225a/11; d.-se 5b/8, 29a/2, 36a/17, 38b/3, 10, 49a/10, 139b/1, 142b/18, 176b/2
- deñiz** : Deniz. 13b/7, 16b/5, 15, 49b/2, 10, 15, 18, 50b/9, 10, 11, 13, 14, 16, 51a/13, 52a/17, 18, 53b/6, 55a/6, 57b/14, 66b/11, 69a/8, 69b/3, 72a/7, 74a/1, 79a/19, 81b/14, 18, 82a/14, 16, 82b/6, 83b/1, 84b/14, 86a/9, 92a/15, 16, 92b/6, 93b/6, 9, 18, 94a/3, 95b/18, 96a/1, 12, 97a/1, 7, 97b/10, 98b/11, 12, 99b/6, 100a/13, 15, 18, 101a/3, 121a/18, 122a/11, 11, 150b/14, 151a/1, 3, 182a/13, 191a/1, 2,

192a/4, 203b/9; d.-de 51a/19, 52a/8, 10, 52b/9, 62b/1-2, 66b/7, 68a/18, 68b/14, 73a/2, 79b/8, 13, 82a/4, 82b/2, 86b/10, 88a/8, 92a/14, 97a/2, 98a/4, 8, 167a/10, 191a/7, 195a/15; d.-dedür 58a/2; d.-den 53b/13, 67b/11, 68b/17, 74a/19, 79b/7, 9, 81a/17, 83b/18, 94a/3, 95a/14, 97a/6, 98a/5, 19, 99a/12, 99b/3, 9, 108a/13, 133b/2, 157b/14, 167a/11; d.-desiz 54a/19; d.-dür 45a/16, 45b/1, 51a/13, 71a/9, 75b/10, 84b/2, 5, 93b/9, 98b/12, 109a/6-7, 131a/2; d.-e 49b/12, 52a/12, 52b/4, 7, 58a/11, 61a/1, 2, 3, 62b/1, 66b/11, 67a/17, 70a/10, 79b/2, 11, 88a/14, 90a/19, 97a/15, 98a/6, 98b/5, 9, 12, 100a/5, 101a/7, 101b/2, 106b/16, 109a/2, 5, 121b/13, 123a/18, 162b/19, 191a/11, 195a/7, 213b/8; d.-i 59a/10, 82a/8, 93b/4, 106b/17, 182b/12; d.-idür 174b/15; d. iken 49b/15; d.-iñ 88a/7, 93b/12, 97a/8, 98a/13, 98b/14, 17, 99a/1, 2, 5, 7, 131a/3, 150b/6, 174b/15, 191a/15; d.-ine 52b/2; d.-inün 92a/19; d.-ler 3b/1, 51b/3, 88a/7; d.-leri 43a/18; d.-lerün 15b/18; d.-ün 49b/14, 59a/13, 68a/7, 70a/3, 71a/11, 73b/19, 79a/19, 81b/15, 82a/3, 84b/3, 7, 86a/8, 86b/10, 88a/2, 4

**deñiz kelbi** : < T-Ar. Köpek balığı. d.-nün 87b/11

**deñli** : Kadar. krş. *deñli* 59a/19

**deñlü** : Kadar. krş. *deñli* 62a/16

**depe** : Tepe. 23a/16, 43b/1, 1, 138a/12, 139b/6, 220b/5; d.-den 138a/3, 9, 138b/1, 139a/4, 9, 10, 11-12, 13, 14, 16, 17, 18-19, 139b/9, 13; d.-ler 43b/13, 19, 44a/4, 5-6, 92b/5; d.-lerden 44a/17; d.-lerinde 95a/7-8; d.-lerine 23b/3, 123b/8; d.-müz 88b/2; d.-nün 133b/4, 199b/4; d.-si 219a/1; d.-sinde 59b/19, 113a/17, 122a/3, 130a/2, 131a/6, 9, 153b/9, 166b/5, 6, 13, 167a/9, 169b/10, 207a/15, 222a/18, 222b/8; d.-sinden 135b/18, 136a/17, 166b/4, 177b/4, 218b/6; d.-sine 31a/7, 59b/18, 60b/18, 125a/1

d.-sini 30b/19; d.-ye 137b/15, 138a/14, 14, 17, 19, 138b/16, 139b/2

**depele-** : Çiğnemek, ezmek. d.-yüp 60a/13

**depret- (d)** : Hareket ettirmek. d.-imezler 168a/1

**der-** : Dermek, toplamak. d.-diler 169b/19

**derd** : < Far. Dert, kaygı. d.-e 41a/5, 80a/18

**dere** : Dere. d.-dür 116a/11; d.-ler 43b/19, 44a/4, 6, 88a/5; d.-lerden 44a/17; d.-lerinde 95a/8, 157b/14; d.-nün 77b/18, 78a/3, 8; d.-ye 77b/14

**derecât** : < Ar. Dereceler. 49a/2

**derece** : < Ar. Derece. 5b/10, 9a/18, 19, 19, 9b/4, 19a/9, 26b/3, 9, 32a/10, 11, 14, 14, 16, 46b/2, 2, 12, 12, 47a/18, 18, 48a/1, 4, 48b/10, 138a/17, 19, 138b/1, 2, 139a/12, 13, 15, 16, 17, 139b/13, 141a/2, 3, 6, 141b/12, 19, 142a/1, 142b/8, 12, 143b/7, 9, 13, 16, 148a/1, 148b/17, 151b/6, 155b/13, 18, 157b/7, 160a/19, 160b/1, 2, 2, 5, 10, 11, 162b/4, 5, 6, 172a/6, 7, 8, 10, 10, 181a/2, 3, 182a/6, 7, 8, 10, 187b/19, 188a/3, 4, 5, 195b/6, 7, 11, 12, 13, 198a/13, 15, 198b/13, 14, 15, 18, 199b/17, 19, 200a/2, 3, 4, 202b/19, 205a/16, 18, 19, 19, 205b/1, 2, 13, 16, 18, 207a/3, 4, 212b/11, 12, 13, 213a/8, 8, 9, 10, 12, 13, 213b/14, 214b/6, 7, 12, 14, 215a/14, 216a/7, 8, 19, 221b/18, 222a/7, 223a/3, 3, 12, 223b/2, 4, 225a/19, 225b/5, 9, 11, 19, 226a/2, 8, 9; d.-den 141a/8, 147b/16, 155b/14, 160b/4, 164a/15, 172a/4, 5, 180b/15, 181a/15, 182a/1, 3, 5, 190a/15, 198a/10, 14, 199b/15, 200a/1, 205b/14, 212b/2, 15, 16, 17, 214b/11, 216a/11; d.-dür 39a/18-19, 48a/5, 141a/5, 142a/6, 142b/12, 143b/10, 12, 147b/14, 15, 17-18, 18, 151b/1, 2, 155b/16, 17, 162a/16, 17, 18, 19, 162b/1, 2, 2-3, 164a/11, 12, 172a/2, 3, 180b/14, 17, 18, 181b/19-182a/1, 2, 4, 187b/16, 17, 18, 188a/1, 2, 195b/8, 9, 10, 198a/9, 198b/2, 3, 5, 6, 9, 199b/16, 18, 205a/14, 15, 15, 17, 205b/11, 12, 15, 213b/9, 10, 11, 12-13, 214b/8-9, 9-10, 216a/9, 10, 216b/12, 13, 225b/2-3, 6; d.-lerden 19b/2; d.-lerini 198b/10; d.-nüñ 19b/3, 141b/19; d.-si 2b/10; d.-sidür 20b/6-7, 21a/12, 21b/12, 22b/1, 25b/19, 26b/15, 27b/14; d.-sinde 20b/9, 21a/14, 21b/15, 22b/4, 26a/2, 27b/17; d.-sine 20b/6, 21a/11, 22a/19, 25b/18, 26b/14, 27b/13; d.-sinüñ 26b/17; d.-ye 47a/17, 47b/19, 48a/17, 49a/1, 160b/6, 8, 195b/6-7, 225b/6; d.-yi 19a/9, 20b/7, 21a/12, 21b/12, 22b/1, 25b/19, 26b/15, 27b/14, 225b/4

**deri (I)** : Der, ten. d.-ler 55b/15; d.-lerine 36a/2; d.-lerin 55b/8; d.-lerini 52b/17; d.-lerüñ 55b/8, 11; d.-si 32b/4, 98b/8, 128a/6; d.-sini 124a/12, 17; d.-sinüñ 98b/8; d.-sini yüzdür- 90a/10

**deri (II)** : Deri, giysi d.-ler 145b/1; d.-lerdür 146b/1

**deriñ** : Derin. 101a/19, 120a/16, 131b/11, 170a/14; d.-dür 79b/14, 98b/13, 116a/1, 187b/4, 212a/10

**deriñlik (g)** : Derinlik. d.-i 75b/16, 124a/8, 131b/9, 185b/5; d.-in 51a/14

**dermān** : < Far. Derman. 82b/19

**dérnek** : Dernek, toplantı yeri. 168a/7

**ders** : ? 151b/17



**derûn** : < Far. İç, içeri. d.-ı 47a/13

**dervāze** : < Far. Kapı. d.-sinden 157a/12

**deryā** : < Far. Deniz. 35b/2, 51b/17, 55a/13, 57b/6, 15, 69a/18, 19, 76a/11, 84b/8, 92a/9, 92b/9, 146a/1, 150b/4, 151a/14, 152a/5, 157a/6, 164b/12, 166a/2, 182a/12, 183a/14, 183b/3, 185a/19, 186a/3, 186b/12, 187a/7, 10, 193b/15, 195a/6, 11, 195b/17, 196b/18, 203b/18, 204a/18; d.-da 16b/3, 51a/18, 67b/3, 71a/7, 75a/9, 15, 79a/14, 79b/18, 92a/3, 95a/4, 166b/7, 9, 207b/9; d.-dan 7a/10-11, 36a/8, 51a/7, 71a/8, 74b/11, 156b/3, 182a/16, 17, 183b/15, 185a/19, 185b/4, 197b/10, 212a/3, 212b/11; d.-dur 156b/14; d.-larda 212a/19; d.-nuş 35a/11, 51b/13, 52b/10, 54b/14, 57b/12, 16, 68a/1, 75b/13, 80b/11, 82a/7, 84b/19, 93a/12, 123b/1, 183a/5; d.-ya 51b/2, 106a/15, 108b/19, 164b/12, 165a/9, 187a/9, 196a/3, 197a/7, 200a/9, 203b/2; d.-yı ‘aẓīm 183a/8-9, 9; cezīre-i d.-da 96a/10-11; mülk-i d.-dan 197b/14; zemīn-i d.-yı 47a/11

**deste** : Far. Demet, tutam. d.-sinden 210b/17

**destūr** : < Far. İzin. d.-uñla 127a/17; d. dile- 50a/11; **d. veril-** 87a/16-17

**devā** : < Ar. Çare, ilaç. d.-dur 41a/5, 80a/18-19, 134b/5, 5

**devāl/duvāl-i pāy** : ? 134b/17

**devā’ir** : < Ar. Daireler. d.-den 5a/7

**deve** : Deve. 59b/1, 145b/9; d.-den 154a/10; d.-dür 145a/19; d.-ler 101a/14; d.-lere 149b/5, 193a/7; **d.-mi** 154a/8; d.-müz 127b/6; d.-sini 154a/1; d.-ye 41b/15; d. eti 146a/19; d. yüzi 171a/6

**deve kuşu** : Deve kuşu. 81a/15

**devir-** : Devirmek. d.-üp 152b/7

**devlet** : < Ar. Devlet, saadet. 106a/2; d.-i 95b/14; d.-ini 160a/1; d.-leri 160a/3; benī ‘Abbās d.-i 178a/2; eyyām-ı d.-lerinde 186a/13

**devletlü** : < Ar-T. Refah, saadet sahibi kimseler. d.-ler 64a/13, 227b/2-3

**devr** : < Ar. Dönme, bir şeyin etrafını dolaşma. 46b/19; d.-i 3a/17, 13b/16, 18a/3, 19b/8, 21b/4, 22b/13, 26a/13, 27a/10, 28a/8, 44a/14, 60a/6, 99a/2, 111a/19, 111b/3, 121b/2, 131b/9, 136b/11, 14, 16, 17, 149a/6, 178a/19, 181b/14, 185b/3, 194a/7; d.-idür 19b/9; d.-ini 19a/4, 21a/4; d.-lerini 9a/5; d. eyle- 8b/17, 9a/3-4, 18a/15, 21a/10, 21b/10, 22a/13, 25b/7, 17, 26b/8, 34b/7, 45b/10, 10, 18, 19, 46a/3, 15, 98b/14, 136b/12, 17, 216b/19; d. eylemiş ol- 46b/16-17

**devre** : < Ar. Devre, dönüş, bir devir. d.-de 46b/19

- devşür-** : Derlemek, toplamak. d.-üp 202b/7
- devşüril-** : Toplanmış. d.-miş 128a/11
- déyiş** : Söz, laf. d.-ine 10b/4, 28a/11, 31b/11, 76b/16; d.-lerine 22b/17, 34b/4, 208b/1
- dırnaç** : Tırnak. d.-ları 91a/19
- dīb** : Dip. d.-i 129a/8, 185b/7; d.-inde 15b/17, 81b/13, 15, 92b/6, 118b/7, 130b/18, 158a/19, 177a/7, 186b/5, 214a/18; d.-inden 101b/4, 16, 108a/14, 197a/15, 204a/18; d.-ine 51a/17, 92a/19, 118b/7, 130b/16; d.-ini 132a/9, 212a/10; d.-leri 183a/1; d.-lerinde 215a/16; d.-lerini 66a/14
- dībāc** : < Ar. Bir tür ipekli kumaş. d.-dan 128a/1
- dik-** : Dikmek, sabit bir yere tesbit etmek. d.-di 80b/8; d.-düm 167b/4; d.-esin 218a/4; d.-mişlerdür 170a/17; d.-üp 43a/11, 52a/5
- dikdür-** : Diktirmek, sabitlemek. d.-di 111a/9
- diken** : Diken. ağac d.-i 91b/5
- dikil-** : Dikilmek. d.-e 130b/2, 218b/6; d.-miş 128a/5, 197b/18, 218a/5; d.-mişdür 63a/10
- dikḳat** : < Ar. İncelik, önem vermek. d.-le 31a/7; d. ét- gerek 31a/1-2, 47a/6
- dil (1)** : dil, lehçe; organ adı; halk ağzı. 58b/5, 133b/4, 209a/19; d.-ce 6a/18, 58b/6; d.-i 15a/13, 14; d.-inden 223b/4; d.-ine 64b/14; ‘Arabī d.-ce 53a/6-7, 9-10; ‘Arab d.-ince 191b/12; d.-in 54a/6, 8; d.-lerin 88a/17; Süryāni d.-ince 167a/17-18; d.-üm var- “Sakinmek, söyleyememek” 31a/2
- dile-** : Dilemek, istemek. d.-di 37a/5, 50a/10, 53b/10, 105a/12, 119a/13, 155b/3, 173a/4, 193a/3; d.-dügi 5a/12, 13b/9, 98a/6; d.-dügün 78a/8; d.-dügünüzün 191b/15; d.-düm 125a/7, 167b/4; d.-dügüz 53a/12; d.-mezüz 78b/6; d.-ḡ 78a/17; d.-rse 69b/19, 110b/4, 111b/18; d.-rseḡ 114a/16; d.-rseḡüz 78a/16, 83a/1-2, 126a/13; d.-rüm 13a/11; d.-se 14a/6, 80a/15, 98b/15, 134a/4; d.-seler 61a/12; d.-sem 87b/1; destūr d.-di 50a/11
- dilek (g)** : Dilek, istek. d.-ümüzi 210a/11
- dīn** : < Ar. Din. d.-leri 63b/9; ehl-i İslām d.-i 128a/12
- diḡ-** : Dinmek, durmak. d.-di 111a/5
- dinār** : < Far. Sikkelenmiş altın. 60b/19, 61a/1, 176b/2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 178a/15, 179b/1, 209b/5; d.-a 150a/14, 177a/1, 179a/19; d.-uḡ 176b/12
- diḡle-** : Dinlemek. d.-medi 30a/1; d.-yesiz 30b/7; d.-yüp 155a/3, 182b/9
- diḡlen-** : Dinlenmek. d.-üp 24a/3

- direk (g)** : Direk. 52a/5, 74a/8, 151b/18, 168a/8, 9, 11, 12, 18, 168b/1, 170a/16, 176b/18, 177a/3, 184a/13, 18, 185a/5, 194a/13; d.-de 170a/17, 170b/2; d.-dür 184b/3; d.-i 170a/19, 176b/19, 185a/2; d.-ler 170a/13; d.-lerdür 168a/10; d.-lere 184b/3; d.-leri 130b/1, 4, 155a/17, 171b/14, 194b/1; d.-ün 52a/14, 105b/15, 16, 18, 106a/4, 6, 7, 154b/2, 170a/18, 194a/14; d. ét- 105b/15
- dirhem** : < Ar. Okkanın dört yüzde biri. 58a/10, 95a/3, 179b/1, 209b/7; d.-dür 180b/10; d. ol- 209b/6
- diri** : Diri, canlı. 102b/17; d.-ler 128a/9; d. eyle- 174b/9; d. ol- 63b/4
- dirîğ** : < Far. Esirgemek. d. ét- 208a/7
- diril-** : Dirilmek, canlanmak. d.-mekdür 14a/16
- dirlik (g)** : Hayat, sağlık. d.-den 69b/15, 83a/6; d.-i 83a/5, 150a/17; d.-leri 146b/8, 161a/3, 170a/3; d.-üñi 83a/9; d.-ünüz 77b/4; d.-ünüze 70b/3; d. ét- 133b/15
- diş** : Ağızdaki diş, (çark) dişi 63b/7, 91b/13, 110a/4; d.-dür 110a/2; d.-i 66b/3, 210b/16, 17, 211b/13; d.-ini 163b/1; d.-ler 69a/4; d.-lerdür 69a/3; d.-leri 69a/3, 82a/13, 156a/17; d.-leriñ 133a/15; d.-lerine 82a/14; d.-lerini 65b/6, 66a/7, 66b/2; d.-leriyle 82a/14, 18; azu d.-leri 55a/2, 73a/13, 82b/5-6, 87b/12-13, 110a/2, 211b/12; azu d.-lerinden 110b/3; fil d.-inden 133a/16
- dişi** : Dişi. 35a/14; d.-dür 136a/12; d.-si 110a/10
- dişlü** : Dişleri olan. 91b/13
- dīvān**: < Ar. Meclis. ehl-i d. “Divan üyeleri” 26b/17-18
- dīvār**: < Far. Duvar. 36b/18, 49b/18, 85a/16, 105a/14, 110b/15, 207a/12; d.-a 39b/18; d.-da 110b/15; d.-dan 129a/10; d.-dur 159a/6; d.-ı 159a/3, 171b/13; d.-iñ 168a/7; d.-ına 110b/14; d.-ında 193a/7; d.-inuñ 129a/8, 159a/2, 4; d. gibi ol- 183a/6
- diyār**: < Ar. Memleket, ülke. 163b/15; d.-da 33b/1, 65b/5, 66b/3, 172a/15, 223a/12; d.-iñ 125a/15, 149a/7, 168a/17180a/7, 206b/18; d.-ına 93a/10; d.-ında 33a/19, 33b/4, 44b/4, 113a/17, 118b/14, 119b/11, 131a/15, 132b/8, 133b/2, 11, 144b/6, 158a/19, 181a/7, 183b/9, 189a/9, 190a/18, 192a/16; d.-indadur 115b/7-8; d.-ından 44b/5; d.-inuñ 33a/19, 61b/11; d.-ı mağrib 164b/11
- diz** : Diz. d.-i 86b/5; d.-ine 99a/19; d.-lerine 54b/17, 181a/9
- dizil-** : Dizilmek. d.-ecek 184a/13
- doğu-** : Dokumak, işlemek. d.-rlar 64a/12, 163b/14-15
- doğun-** : Dokunmak, temas etmek. krş. *toğun-* d.-duğını 36b/4-5; d.-sa 35a/18, 36b/9, 63b/14, 69a/5, 74b/9; d.-up 106a/7

- doğun-** : (Kumaş) Dokunmak, işlenmek. d.-mamağičün 218a/2; d.-miş (ortaç) 162b/13; d.-ur 166a/13
- döst** : < Far. Dost. d.-larına 115b/3; d.-um 17b/4
- dög-** : Dövmek, ezmek. d.-e döge 62a/2, 66b/1; d.-üp 130b/14
- dögici** : Döven, işleyen. altun d. "Altın işleyen kişi" 176b/15
- dök-** : Dökmek. d.-di 116b/14; d.-diler 103a/11, 208b/16, 209a/5; d.-er 34b/15, 49b/12, 14, 192b/16; d.-erler 58a/11, 125b/3; d.-mişlerdür 172b/7
- dökil-** : Dökülmek. d.-di 98a/13, 183a/10; d.-dügi 217b/9; d.-e 108b/3, 217b/7; d.-ince 101b/2, 102a/3, 106a/15; d.-inceye 101a/7; d.-mege başla- 25a/10; d.-mişdür 109b/5, 6, 197b/17; d.-miş ol- 155a/19; d.-se 122a/7; d.-üp 90b/10, 125a/12, 154b/9; d.-ür 92a/1, 93b/19, 19, 94a/4, 6, 7, 100a/5, 9, 101a/12, 101b/6, 102a/1, 16, 103a/9, 103b/18, 104a/10, 11, 105a/2, 105b/1, 107a/10, 108b/19, 109a/2, 2, 5, 6, 111b/5, 113b/3, 118b/8, 174b/14, 178b/10, 187a/9, 195a/7, 213b/8, 214a/13; d.-ürdi 171a/6
- dökin-** : Dökünmek. d.-se 175b/15; şu d.-di 118a/1
- dön-** : Dönmek, dönüşmek. d.- 52a/9, 54b/12; d.-di 37b/9, 65a/15, 95b/18, 107b/3, 152b/9; d.-digi 107b/3; d.-dik 88b/12; d.-diler 52b/13, 53a/14, 191a/18, 191b/17; d.-düm 50a/19; d.-e 10b/15, 16; d.-eler 191a/15; d.-er 26b/10, 55b/5, 64b/3, 69a/8, 93a/2, 98a/6, 112b/13, 113b/5, 114b/17, 138a/18, 224a/13; d.-erler 57a/8, 72a/8, 113b/12, 144a/13; d.-i vemişdür 75b/5; d.-mege 23a/11; d.-mege başla- 69b/11; d.-mek 53b/14, 207b/3; d.-meyeler 52b/9; d.-miş 117b/2; d.-mişler 91a/9; d.-se 18a/16; d.-ünj 54b/6; d.-üp 54a/3, 73a/9, 78a/7, 89b/16, 108a/6, 112b/5, 117b/13, 127a/19, 208b/13, 211b/18; gün d.-er 24b/15, 25a/16; hapse girmişe d.-erdi 24a/11
- döndür-** : Döndürmek. d.-di 69a/13; d.-esiz 218a/8; d.-üp 114a/10, 115a/9, 124a/18, 152b/7
- dört (d)** : Dört. 4a/12, 14, 17, 4b/7, 5b/10, 8b/2, 12a/6, 14, 12b/1, 13b/14, 18, 14a/18, 16b/3, 20a/6, 21a/12, 24a/19, 25a/1, 25b/3, 4, 45b/6, 56b/13, 64a/6, 70b/18, 75a/12, 79a/15, 99a/7, 104a/14, 106a/13, 107a/9, 11, 109a/3, 13, 110a/6, 110b/15, 111a/16, 111b/1, 119b/2, 127a/7, 129a/9, 10, 130b/2, 133a/15, 135a/14, 136b/1, 137b/6, 140a/10, 142b/8, 12, 12, 144b/18, 147b/14, 17, 148a/19, 150a/3, 159b/14, 160b/8, 161a/11, 166b/4, 168a/13, 170b/17, 172a/5, 174b/2, 181a/15, 184b/3, 12, 14, 185b/6, 198a/7, 9, 199b/14, 17, 200a/13,

202a/3, 202b/18, 205a/14, 15, 17, 205b/12, 208b/10, 209b/10, 211a/19, 212b/14, 17, 213a/8, 9, 213b/9, 214b/14, 215a/8, 11, 216b/8, 12, 17, 217b/17, 218a/18, 219a/6, 11, 223a/11, 223b/4, 224a/5, 226a/2; d.-dür 12a/1, 34b/9; d.-er 59a/8, 68a/2; d.-i 66a/11; d. beş biş 51a/17; d. biş 47b/11, 48a/18; d. biş beş yüz 57a/19-57b/1, 99a/2-3; d. biş dört yüz 75b/8; d. buçuğ 160b/10, 198b/4, 207a/4, 213a/8, 215a/14; d. yüz 92a/8, 128b/7, 169b/3, 171a/6, 176a/10-176b/1, 11, 12; d. yüz seksen 37a/11; d. yüz elli altı buçuğ 27a/10; d. yüz biş 16a/14, 15, 176b/8, 178a/14

**dördüncü** : Dördüncü. 2a/13, 4b/14, 27b/4, 40a/5, 53a/5, 129a/11, 191b/9; d. gök 16b/11, 15, 22a/10; d. iklim 4a/17, 137a/11, 12-13; d.-de 11a/6-7; d.-nün 137a/14  
**döşe-**: Döşemek. d.-diler 208b/19; d.-mişlerdür 166a/18; d.-rler 64a/13-14; d.-yen 118b/12

**döşek** : Döşek. 64a/13, 135b/5

**döşeme** : Döşeme. d.-lerinün 155a/18; d.-si 159a/8; d.-sinden 154b/8

**döşen-**: Döşenmek. d.-megiçün 64a/11; d.-mişdür 194b/4; d.-üp 211b/15; d.-ürler 208b/3; d.-miş ol- 44b/11

**du‘â** : < Ar. Dua. 96b/6, 118a/7, 158b/13; d.-sı 50a/6, 81b/4, 6; d.-yı 35b/7, 37a/17; d.-yı hayr 6a/8; d. ét- 56a/5; d. eyle- 81b/6, 91a/6, 118a/5, 7, 174b/9; d.-lar eyle- 160a/4, 5; d. kıl- 174b/19, 175a/5; hayr u d. eyle- 198b/11

**duhūl** : < Ar. İçeri girme. d.-mı 4b/17; d. ét- 139b/17; d. eyle- 137b/12, 221a/11

**dūlāb**: < Ar. Dolap. krş. *ḡulāb* 136b/12; d.-lar 120a/17

**dūlābī** : < Ar. Dolap şeklinde olan. d.ol- 143b/2-3

**dūllābiyye** : < Ar. Dolap şeklinde. d.ol- 220b/2

**dur-** : Durmak. d.-acağ 171a/7; d.-asın 83a/15; d.-mayup 118a/9; d.-ur 74b/16, 97a/7, 116a/15, 211a/19

**durdur-** : Durdurmak. d.-mışdı 109a/7

**dut-** : Tutmak, yakalamak, kavramak. d.-a 169b/5; d.-arlar 74b/3, 136a/13, 212a/12; d.-arları 193a/9; d.-dı 209a/6; d.-dılar 67a/15; d.-duğdan 90a/10; d.-maduğları 137b/5; d.-mağ 146a/4; d.-mayınca 29b/10; d.-maz 91a/5; d.-miş (oruc) 226a/15; d.-mişdur 13b/19, 19, 14a/1; d.-mişlardur 140b/11, 13; d.-miş ol- 134b/4; d.-sa gerek 90a/10; d.-up 29b/11, 38a/12, 149a/8; āvāzını d.- 17a/16; oruc d.-sa 226a/12-13

**dutıl-:** Tutulmak, yakalanmak, kavranmak. d.-dı 99a/12; d.-mağ 3a/7; gün d.-dı 33a/9, 62b/9; d.-mış 33b/4; ay d.-mağdur 3a/2-3; gün d.-mağdur 3a/2; ay d.-mış 33a/3-4; d.-mışdur 29b/6, 137b/9; d.-ur 3a/6, 8, 9  
d.-ursa 3a/8; oruç d.-up 29b/9; orucu d.-up 29b/6

**dutulu :** Tutularak. 44b/15

**dügüm** : Dügüm. 117b/6; d.-leri 117b/6

**düken-** : Tükenmek, bitmek. d.-di 53a/13, 191b/16; d.-e 14b/7; d.-ince 61a/2; d.-meye 108a/2

**dükkān** : < Ar. Dükkan. 167a/8; d.-lar 178b/5; d.-ları 187a/1; d.-larına 60a/16; d.-larını 60b/2; ehl-i d. 60a/19-60b/1

**dülbend** : < Far. Tülbend. 76a/13; d.-i 181a/11

**dülger** : < Far. Marangoz. d.-ler 69a/3

**dünyā** : < Ar. Dünya. 8a/3, 11a/5, 11b/14, 16b/6, 18b/19, 23b/13, 16, 24b/19, 57b/5, 103a/18, 108a/1, 1, 112b/19, 114a/9, 119a/6, 120b/6, 10, 172b/2, 173a/17, 177b/2, 180b/3, 197b/12; d.-da 14b/3, 5-6, 16b/3, 51a/12, 77b/17, 78a/5, 17, 104a/14, 106a/10, 107a/16, 109a/17, 154a/13, 155a/16, 167b/2, 171b/16, 174a/9, 178b/14, 185a/8, 192b/4, 202b/9; d.-nuñ 143a/13-14, 143b/2; d.-ya 15b/11, 12; d.-yı 120b/7; d. gögi 27a/14; d.-ya gel- 173a/2-3, 207b/11

**düpdüz** : Düzgün, dümdüz. 42a/17, 44b/11, 131b/8; d.-dür 7b/17; d. ol- 10a/4; d. olmuş ol- 217b/12, 218a/11-12

**dürlü** : Türlü, çeşitli. 15a/14, 24b/17, 34b/7, 70b/7, 16, 74b/4, 76b/18, 82a/2, 12, 95a/15, 15, 17, 107a/18, 110b/7, 134a/9, 136a/9, 172b/16, 177a/13, 195b/2, 196a/11, 196b/12, 217b/2; d.-dür 17b/11, 27a/17, 224a/6; d.-si 95a/19, 107a/18, 19, 19; d. dürlü 4a/7, 56b/1, 58b/12, 61a/17, 64a/10, 66b/18, 71a/18, 72b/17, 75b/14, 15, 77b/15, 78a/1, 1, 1-2, 2, 79b/19, 101b/11-12, 109b/11, 112b/3, 121a/14-15, 125b/18, 133a/4-5, 5, 153b/8, 10, 156b/11, 157a/15, 158a/8, 166a/18, 168a/16, 169a/12, 170b/1, 176a/4, 179b/16, 184b/17-18, 185a/1, 17, 189b/1, 199a/11, 18

**dürr** : < Ar. İnci. krş. *inci*, *incü* d.-ile 71b/16

**dürüst** : < Far. Düzgün, doğru. 5b/6, 226a/10; d.-dür 5b/19, 225a/9, 225b/12, 13, 226a/19; d. ol- 225b/8

**düş** : Düş, rüya d.-inde 187b/12

**düş** : Rast gelmek, karşılaşmak. d. gel- 83b/4

**düş-** : Düşmek. d.-di 36b/17, 62a/4, 62b/1, 104b/1; d.-diler 62b/11, 81b/3; d.-diñ 102a/8; d.-dügi 62b/1, 68b/15, 85a/17, 102a/9, 9, 105a/11; d.-dügini 37a/3, 66a/3; d.-dükden 63b/3; d.-düm 105a/10; d.-e 69a/9; d.-eler 63b/2; d.-em 84a/1; d.-en 119a/15; d.-eni 113b/17; d.-er 119b/10, 128b/18, 140b/5; **ardına d.-er** 112b/12, 114b/15-16; d.-erler 106a/8; ardına d.-erler 113a/3; d.-inceye 63b/1; d.-meye 218b/14; d.-meyecek 66a/14; aq d.-miş (ortaç) 110b/2; d.-mişdür 84b/4, 88a/2, 168a/19, 197a/6; d.-mişler 69b/13; d.-se 113b/15; d.-se gerek 66a/18; d.-seler 79b/13; d.-üp 36b/18, 19, 41b/7, 102b/5, 177a/15; ardına d.-üp 37b/10; öñümüze d.-üp 127b/10; ittifāk d.-miş 7b/4

**düşmān** : < Far. Düşman. krş. *düşmen*. 197b/11; d.-umuz 89a/13

**düşmen** : < Far. Düşman. krş. *düşmān*. 94a/16

**düşün-**: Düşünmek. d.-mişdür 42a/17

**düşür-**: Düşürmek, indirmek. d.-di 97b/12, 119a/11, 18; d.-diler 62a/3; qanādlaruñ d.-17a/16; d.-ür 82b/11

**düz** : Düz, eğri olmayan. 47a/19, 49b/10, 77b/19, 173b/8, 179a/16, 187a/7, 189b/8, 17, 196a/9, 201b/12, 204a/15, 204b/4, 11, 213a/3, 213b/6, 217a/18, 18; d. ol-218a/3, 14-15, 218b/1, 12

**düz-** : Yapmak, tertip etmek. d.-erler 68b/12, 175b/4; d.-mesinde 189a/12; d.-mişler 126b/3; d.-mişlerdür 54b/5-6, 11, 94a/13, 132b/9; d.-se 111b/14; cevāhir d.-mek 193b/2-3; gemi d.-üp 53a/11

**düzdür-** : Yaptırmak, tertip ettirmek. d.-düm 125b/11

**düzil-** : Düzülmek, tertip edilmek. d.-en 189a/11; d.-mişdür 194b/9; d.-mişlerdür 176b/16; d.-üp 217b/16; d.-ür 146b/16, 147a/1

**düzle-** : Düzlemek. d.-digi 109b/2

**düzleşme** : Düzleşme, düz olma. d.-nüñ 217b/6

**düzleşdür-** : Düzleştirmek. d.-mek gerek 218a/15-16

**düzleşdürme** : Düzleştirme. d.-nüñ 217b/1

**düzleşdüril-** : Düzleştirilmek. d.-e 217b/1

## E

**ebrişim** : < Far. İbrişim, ipek iplik. 179b/15

**ecel** : < Ar. Ecel, ölüm. e.-i 127a/10; e.-i ṭabī<sup>c</sup> 149a/1, 164b/2; **e.-i erişmiş ol-** 14b/7

- ecil** : < Ar. Geride kalan şey. e.-de 2b/13; e.-den 6a/19, 30a/7, 217a/15, 222b/17, 223b/7, 225a/6
- ecr** : < Ar. Sevap. e.-i cezîl “Bol sevap” 223b/15, 225a/7; e.-ler bul- 225a/6
- ecrām** : < Ar. Cansız olan cisimler. e.-ına 39b/7
- eczā** : < Ar. Ecza, ilaç maddesi. e.-yı 35b/16
- edik** : Kısa çizme. iç e.-leri 128a/3
- édin-** : Edinmek. hicāb è.-mişdür 14a/3; murād è.-di 84b/9, 108a/10-11; murād è.-dügi 111b/18, 150b/17; murād è.-dügünj 218a/3; murād è.-düm 6b/1; azıq è.-eler 209b/6-7; ihtiyāc è.-mişlerdür 160a/6; setr è.-mişlerdür 76a/1; murād è.-se 124a/10, 153a/10; murād è.-seler 112a/10; azıq è.-ürler 113b/12; beg è.-ürler 147b/4; hātun è.-ürler 134a/16; örtü è.-ürler 135b/5
- ednā** : < Ar. En aşağı, alçak. e. menzīli 142b/18
- edviy(y)e** : < Ar. İlaç, ilaçlar. 134b/2, 172b/14; e.-ler 125b/18-19; e.-lerle 134b/2
- efāzil** : < Ar. Bilginler, ileri gelenler. 2a/19, 10b/4; e.-ı fenn 2a/4, 5, 22b/11, 47a/10; cumhūr-ı e. 42a/18-19; cumhūr-ı e.-ı fenn 7b/18
- efendi** : Efendi. e. hāzretleri 30b/7; şehir e.-sine 29a/8
- eflāk** : < Ar. Gökler, felekler. 2a/12, 7a/2, 10b/3, 9, 18; felekü'l-e. 2a/16, 11b/6; felekü'l-e.-dür 17b/19; e.-e 7b/14, 15a/9; e.-de 7a/2, 7b/14; e.-i 17b/19; e.-ünj 7b/17, 11b/9, 17b/10, 10; beyān-ı hareketü'l-e. 17b/9
- efzāl** : < Ar. Faziletli. e.i'l-‘ulemā 39a/10
- eger (I)** : < Far. Eğer. 13a/19, 13b/2, 15a/15, 15b/4, 11, 23b/9, 24a/1, 7, 16, 27b/5, 6, 29b/10, 30b/2, 33a/13, 34a/14, 35b/17, 36a/1, 3, 40b/3, 5, 41a/1, 43a/11, 17, 45b/9, 49a/7, 10, 57a/11, 61a/15, 64b/14, 14, 69b/17, 19, 71b/14, 72a/11, 13, 15, 16, 72b/2, 79a/12, 80b/3, 82a/18, 83a/1, 91a/4, 96b/14, 104b/11, 106b/5, 107b/18, 109a/10, 109b/8, 110a/17, 112a/13, 14, 112b/12, 13, 114a/11, 118a/15, 18, 124b/4, 7, 127a/14, 130b/14, 131b/15, 16, 134a/17, 140b/5, 144a/16, 18, 19, 144b/2, 3, 165a/15, 16, 166b/14, 15, 170b/10, 13, 219a/5, 220b/13, 224b/18, 226a/18, 226b/18; e... eger 73b/16, 224b/16-17
- eger (II)** : At eğer. e.-ine 74b/9
- egil-** : Eğilmek. e.-miş 168a/19; e.-üp 31b/8
- eglen-** : Beklemek, kalmak, durmak. e.-megiçün 104b/13; e.-ür 116a/4
- egri** : Eğri. 31b/9, 59b/2; e. ol- 218b/14



**eh(i)l** : < Ar. Sahip, bir işte maharetli, bilgin. 142a/5, 10, 208a/2; e.-i 8a/10, 8b/6, 12b/16, 15a/19, 17a/11, 17, 18, 20a/1, 41b/3, 65b/12, 93a/19, 96b/15, 101a/15, 108a/1, 128a/17, 132b/18, 145b/10, 149a/7, 170b/18, 182b/5; e.-idür 203a/16, 206b/18; e.-inden 61b/6, 89a/3, 149b/2; e.-ine 13b/3, 15a/16, 19, 115b/3, 127b/8, 140b/9; e.-ini 152b/11; e.-iyle 182b/3; e.-leri 190a/4; e.-üme 65b/1; şeref e.-i 227b/3; e.-i aḥḳāf 153b/17; e.-i ‘ayāl 83a/10; e.-i berber 150b/7; e.-i dīvān 26b/17-18; e.-i dükkān 60a/19-60b/1; e.-i fenn 2a/12, 3b/8, 9, 8a/4, 11b/10-11, 16, 20b/17-18, 142b/14, 227b/7; e.-i Furs 20b/1, 21a/6, 21b/7, 22a/8, 25b/15, 26b/4-5, 27a/12; e.-i ḥaber 116a/16; e.-i hey’et “astronomi bilgini” 2b/6, 7a/2-3, 21a/1, 28a/4, 43b/15, 45b/8; e.-i ‘ilm 116b/6, 223b/5-6; e.-i islām 17b/2, 106a/12, 158b/13-14, 166a/4, 169b/6, 179a/13, 184a/5, 193b/6-7; e.-i İslām dīni 128a/12; e.-i kehf 185a/5; e.-i kıla‘ 20b/10-11; e.-i Kūfe 104b/5-6; e.-i Mıṣr 109b/9; e.-i nücūm 3a/10, 217b/4; e.-i Rūm 131a/10; e.-i ṣanāyi‘ 164b/13, 184a/7; e.-i ṣavāb 38b/16; e.-i sefer 28a/1; e.-i silāḥ 21b/16; e.-i şer‘ 2a/15, 11a/12; e.-i tāriḥ 177a/7; e.-i ṭariḳa ol- 171b/3; e. ol- 222b/5

**ehle** : < Ar. Ayın hilal şekli. rü’yetü’l-e. 2b/18

**ehrām** : < Ar. Mısır piramitleri. e.-dur 172b/8; e.-lar 172b/2; e.-ları 169a/9; e.-uḡ 172b/10, 11; Mıṣr e.-larını 167a/13

**e’imme** : < Ar. İmamlar. 5b/12, 221a/2; e.-nüḡ 5a/11, 18-19; e.-i a‘yān 21a/15

**ejderhā** : < Far. Ejderha. 55a/16, 55b/13, 82b/3, 99b/3, 5, 12, 182a/17, 212a/5; e.-dan 55a/18; e.-nuḡ 55b/16, 56a/1; e.-ya 99b/4; e.-yı 56a/6, 99b/8; e. eti 212a/2

**ek-** : Dökmek, serpmek. e.-erler 161a/8, 164b/14; e.-üp 87a/6; ekin e.-üp 87a/5

**ekābir** : < Ar. Devlet büyükleri. e. ü a‘bān 193a/4-5

**ekber** : < Ar. Daha büyük. ḡazā-yı e. eyle- 186a/15

**ekenek** : Ekin ekilen yer. e.-lerdür 178b/11

**ekil-** : Ekilmek. e.-ür 109b/12

**ekin** : Ekin. 36a/4, 85a/8, 128b/14; e.-ler 35b/19, 104a/11, 109b/11, 119a/4, 120a/18, 153b/10, 161a/16, 170b/12; e.-lere 160a/16; e.-leri 170a/3, 188b/14, 193b/17; e.-lerini 161a/6, 164b/14; e. ek- 87a/5

**ekinci** : Ekin ekme işiyle uğraşan kimse. e.-lerdür 173b/1

**ekinlik (g)** : Ekinlik, ekin ekilen yer. 162a/2; e.-dür 168b/18; e.-i 50b/13; e.-ler 161a/11-12; e.-leri 94b/1-2, 161a/4

**ekinlü** : Ekinli, ekin ekilmiş. 65a/13

**ekşer:** < Ar. Genellikle, çoğunlukla. 3b/9, 7b/18, 10a/2, 10b/3, 22b/3, 23b/17, 27b/10, 31b/14, 35a/8, 35b/1, 38a/19, 42b/4, 43b/4, 65b/8, 67b/14, 70b/19, 76a/4, 84b/17, 89a/7, 102a/2, 103b/19, 106a/18, 108b/6, 115b/18, 130b/9, 137a/18, 138a/12, 140b/3, 9, 145a/16, 146a/10, 19, 149a/11, 152a/10, 157b/18, 19, 158b/3, 159a/12, 159b/11, 161b/2, 162a/11, 14, 164b/1, 19, 168a/17, 170b/14, 171a/1, 183b/14, 16, 185b/15, 187a/15, 193b/17, 196a/4, 12, 199a/10, 201a/2, 201b/5, 13, 205b/9, 206b/10, 19, 212b/5, 213b/1, 219a/6, 221a/4; **e.-i** 5a/13, 8a/6, 27b/4, 35a/2, 14, 56b/6, 64b/6, 85a/3, 99b/15, 134b/1, 137b/4, 140a/7, 146a/13, 147b/12, 149b/4, 5, 152a/14, 156a/7, 158b/9, 159b/15, 179a/15, 179b/10, 180b/9, 181a/8, 190b/3, 199b/6, 203a/6, 217a/10, 223a/4; e.-inde 168b/15; e.-inüñ 9a/13, 17b/13, 161a/4, 208a/17

**ekşerî :** < Ar. Çok defa, çoğu. 34b/3; e.-si 9a/15

**ekşeriyâ :** < Ar. Çok defa olarak, sık sık. 3a/13, 38a/17

**eksil-:** Eksilmek, azalmak. e.-dügi 109b/2, 136b/15; e.-mege başla- 24b/7, 16, 25a/2, 17; e.-mekdedür 219a/19; e.-ür 3b/8, 100a/11, 105b/9, 136b/9, 183b/5; e.-se gerek 28b/11, 219a/16; e.-ü eksilü 219a/16

**eksücek :** Eksik. 51a/16, 160b/4, 182a/14, 225a/19; e.-dür 82b/10, 147b/17, 187b/19; e. ol- 138a/4, 181a/16, 214b/11, 219a/10

**eksük :** Eksik, az. 10b/18, 25b/7, 99b/19, 115b/9, 143a/1, 6, 170b/11, 11, 173a/9, 197a/18, 207a/15, 225b/16, 226a/9; e.-dür 101b/3, 199b/17, 19; e.-i 225a/15; e. eyle- 12a/8-9; e. ol- 33b/3-4, 66b/4, 7, 80a/1, 121a/12-13, 121b/4, 122a/4, 124b/19, 125a/15, 125b/6, 131a/10, 139a/4-5, 142b/13, 168b/11, 199a/11, 205a/7, 207a/13, 208b/12, 212b/13-14, 216a/13; e. ol- gerek 219a/4; e. olın- 226a/5

**ekşi :** Ekşi. e.-dür 180b/4; e. ol- 180b/12

**el :** El. 136a/1, 209a/11; e.-ümden 91b/1, 95b/16; e.-üme 89b/2; e.-ümüze 76b/6; e.-i 86b/5; e.-in 82a/19; e.-inde 87b/2, 115a/8, 167b/1, 197b/11, 12, 13; e.-indedür 193b/6, 225a/1; e.-inden 67a/17, 102b/5, 186a/14, 223b/8; e.-ine 60b/17, 61b/10, 83a/17, 227a/15, 227b/2; e.-ini 94a/15, 110b/14, 197b/6, 8, 9; e.-iyle 52a/8, 54b/6, 12, 153a/12, 187b/14; e.-leri 63a/17, 65a/7, 70b/17, 97a/4, 134a/14, 134b/15; e.-lerin 53b/1, 191b/19, 192a/3; e.-lerinde 76b/4, 126b/3, 193a/8, 211a/2; e.-lerini 53a/16; e.-ümle 83b/15; e.-ümüzden 208a/6

**ël :** Memleket, ülke. è.-e 82b/5; **è.-inüñ 168b/16;** è. gün 165b/14

- el'ân** : < Ar. Şimdi, şimdiki halde. 140b/11, 168b/3
- elbetde** : < Ar. Elbet, elbette. 13a/14, 27b/11, 171b/5
- elçi** : Elçi. 99a/10, 11, 100b/3, 166b/11; **e.-siyem 86a/16**
- el-ḥamdüli'llah** : < Ar. Allah'a şükür. 204a/10; e.-i Ta'âlâ 186a/12
- elif** : < Ar. Arap alfabesinin ilk harfi. e.-ün 180a/13
- elif-i maḫşûre** : < Ar. Bazı Arapça sözcüklerin sonunda bulunan ve ye biçiminde yazılan elif. e.-dür 205b/7
- elli** : Elli. 99b/19, 125a/4, 131b/9, 141a/2, 149a/11, 152b/6, 157b/18, 176b/6, 184b/10, 185a/9, 10, 186a/18, 209a/8, 8, 209b/5, 9, 210a/16, 18, 210b/8; e. altı 142b/12, 176b/11, 13; e. beşinci 48a/8; e. biñ 11b/15, 19a/1, 185b/10; e. bir 36a/13; e. toköz 195b/7; e. üç buçuk 139a/13, 198a/9
- ellinci** : Ellinci. 48a/8
- ellü** : Eli olan. 136b/1
- elmäs** : < Ar. Elmas. 67b/11, 121a/15, 148b/11
- em-** : Emmek. e.-miş 129a/13
- emâret** : < Ar. Emare, belirti. e.-le 3a/11, 38a/15; e.-ün 39a/3
- emîn** : < Ar. Emniyet sahibi, güvenilir. 79a/9; e. ol- 114b/8, 208a/9-10, 227b/12, 13, 14, 228a/2
- Emînü'l-vaḫy** : < Ar. krş. Cibrîl. Krş. *Cebrâ'îl, Cibrîl, Ḥâzır-ı ḫudsî, nâmus-ı ekber* E.-dür 12b/5
- emlâk** : < Ar. Sahip olunan mal, mülk. e.-i 95b/8; e.-iyle 95b/19
- emr** : < Ar. Emir, buyruk. e.-i 126a/11; e.-iyle 12b/9, 57b/11, 126a/7, 209a/13, 212a/4; e. ét- 182b/15; e. eyle- 14a/5-6, 6, 29a/19, 47a/16, 52a/9, 53b/12, 55b/7, 70a/4, 12, 84a/10, 89a/9, 104b/2, 159b/1, 166b/18, 182b/11, 17, 183a/7, 209a/1-2, 209b/2, 226b/11, 227a/5; e. olın- 14a/13
- emşâl** : < Ar. Örnek, benzer. e.-i 32b/15, 43b/16
- emti'a** : < Ar. Kumaşlar. 166b/16
- emvâl** : < Ar. Mallar, mülkler. e.-i keşîre 172b/12-13
- emyâl** : < Ar. Miller. krş. *mil*. e.-iñ 140b/7
- emzür-** : Emzirmek. e.-ür 87b/7, 18; e.-ürken 133a/12
- en** : En, genişlik. e.-de 64a/5; e.-i 16b/19, 56a/17, 56b/19, 57a/3, 57b/2, 61a/6, 63b/17, 64a/6, 19, 68b/14, 74a/6, 74b/8, 83a/14, 92b/12, 18, 93a/12, 93b/15, 94b/10, 97b/17, 99a/4, 105a/18, 109b/19, 111a/15, 17, 111b/1, 121a/9, 124a/9,

147b/5, 6, 8, 148a/19, 148b/9, 152b/19, 170a/7, 171b/16, 175b/10, 177a/19, 178a/9, 180a/4, 180b/8, 181b/14, 183b/2, 13, 184a/3, 8, 12, 186a/18, 194b/5, 7, 201b/15, 209a/8, 210a/15, 17, 210b/8, 211a/11, 13, 211b/4, 217b/14, 17; e.-ince 47b/12; e.-incedür 13b/17, 47b/8, 9, 9, 12, 13, 105a/18, 109a/9; e.-inden 99a/5; e.-ini 191a/10; e.-inüñ 44a/15, 77b/15

**ên-** : İnmek. è.- 65a/14; è.-di 30b/19, 46b/5, 83b/7, 102b/7, 120a/9, 10, 182b/19; è.-digi 92a/1; è.-diler 117a/6; è.-dügi 30b/18, 88a/4, 5; è.-dükçe 77a/6; è.-düm 65a/14, 154a/10; è.-e ène 224a/13; è.-er 26b/2, 35b/17, 77a/6, 88a/5, 98b/19, 107a/9, 108b/16, 109a/3, 177b/5, 183b/4, 215b/12, 224a/1; è.-erek 94a/3; è.-erler 8a/8, 96b/15, 170a/16; è.-eydi 15b/11; è.-ince 12a/18, 116a/4, 136a/18, 208b/5; è.-medin 13a/6; è.-mege başla- 224a/13; è.-mek gerek 124b/1; è.-mekle 10b/16; è.-mişdür 54b/17, 67b/8, 121a/5, 123a/7, 148b/12, 181a/9, 208b/1; è.-se 70a/16, 74b/16; è.-se gerek 177a/6; è.-selerdi 35b/18; è.-üp 12b/19, 62a/19, 62b/10, 221b/13, 14; è.-ebile 131b/11; è.-e yörir 34a/13; şâ' ika è.-di 37a/12

**enâr** : < Far. Nar. 104b/1, 156a/10; e.-ı 104b/3; e.-ıdur 104b/4

**enbiyâ** : < Ar. Nebiler, kendilerine kitap indirilmemiş peygamberler. 129b/18, 132a/17; e.-ya 41a/1; 'ilm-i e. 40b/14

**encîr** : < Far. İncir ağacı ve meyvesi. 144a/9, 164a/6, 192b/4; e.-i 166a/2; e.-ler 192b/4; e. ağacı 183b/13, 187b/8

**endâm** : < Far. Beden, vücut. 103b/2, 172b/10; e.-ları 227b/18

**ëndür-** : İndirmek. è.-mek gerek 124a/15; è.-miş 183a/17

**engüşân** : < Far. Yüzük. 227b/6

**enlü** : Enli, geniş. 54b/18, 55a/10, 70b/19, 206b/17

**eñlü** : Yanakları olan. 54b/16, 137a/19, 157b/19

**envâ'** : < Ar. Çeşitler, türler. 154b/4, 162b/16, 166a/11, 12, 167b/19, 172b/16, 18, 175b/4, 176b/16, 179a/4, 195b/2, 196a/11, 196b/12; e.-ımı 37b/6

**er** : Erkek. 67a/8, 133a/11, 152b/4, 157a/10; e.-i 152b/3; e.-inden 202b/10; e.-leri 59a/4, 134b/9, 208b/7; e. midür 55a/8; e. ü 'avrat 202b/6; e. ol- 30b/1

**êr-** : Ulaşmak. è.-digi 99b/12; è.-diler 52b/11, 14, 53a/1, 13, 18, 191a/19, 191b/1, 6, 16, 192a/2; è.-dügi 82b/5; è.-medi 51a/17; è.-meyince 36b/10; è.-üp 95a/5; **göz** è.-mez 77b/19; **gözi è.-dügi** 70b/10; oda è.-medin 13a/4

**erbâb** : < Ar. Ehil. e.-ı kalem "Yazarlar" 26b/18

**eren** : Erkek. e.-ler 57a/6; e.-lerden 57a/1, 4, 80a/19; e.-lerinden 112b/2

- êrgür-** : Ulaştırmak, eriştirmek. kıymet è.-se 184b/4
- eri-** : Erimek. e.-di 125b/13; e.-miş 110a/19, 208b/16, 209a/3; e.-r 23b/17, 63b/14, 74b/11 125b/15, 177a/3; e.-yen 125b/5; e.-yüp 125b/5, 210b/6
- êriş-** : Erişmek, ulaşmak. è.-di 13a/4, 7, 73a/6, 90b/4, 97a/12, 106b/16, 107a/7, 111a/3, 115a/8, 170b/4; è.-dik 76b/4, 126a/19, 127a/1, 127b/8, 12, 209b/11, 13, 210a/3; è.-diler 69b/10, 102b/15; è.-diñüz 105a/9; è.-diyse 152b/2; è.-dügi 161b/6, 216a/15; è.-dük 210a/14; è.-düm 89a/6; è.-e 66b/11; è.-eler 145b/18; è.-emezler 136a/3; è.-eydi 127a/15; è.-ince 57a/10; è.-mege 120b/14; è.-meyüp 120a/11; è.-mez 37a/15, 97a/9; è.-miş 103b/9; è.-mişdür 37b/17; è.-se 82b/11, 170b/6; è.-se gerek 127a/11; è.-señüz gerek 76a/18-19; è.-ünj 102b/13; è.-üp 66a/19, 67a/15, 134a/14, 161b/4; è.-ür 37a/14, 82a/7, 97b/8; è.-ürler 212a/14; è.-ürse 72b/7; eceli è.-miş ol- 14b/7; **yigitligi tamāmına è.-miş 128a/9-10**
- êrişdür-** : Ulaştırmak. è.-di 64b/17
- erit- (d)** : Eritmek. e.-ebilür 188a/12; e.-emediler 37a/7; e.-ür 36b/11
- erkek (g)** : Erkek. 35a/2, 57a/9, 124a/10, 132a/2, 134a/1, 6, 136a/12, 207b/11; e.-i 110a/10; e. ħurma 117a/14
- êrte** : Sabah, bir şeyin sonrası. 29a/9, 152b/3
- es-** : Esmek. e.-dükçe 197a/18; e.-en 68a/18, 76a/14; e.-er 25a/9, 35a/7, 15, 17, 35b/1, 1, 11, 73b/15; e.-erler 35b/13; e.-se 35a/2, 9, 13, 35b/6, 81a/4, 85a/13, 17, 94b/19, 197a/14; e.-üp 35a/6, 49b/19, 69a/12, 82b/16
- esbāb** : < Ar. Sebepler, araç gereçler. 88b/14; e.-umuz 55a/19; e.-ı sa' âdet kııl- 40a/18
- esbsār** : < ? 70b/8
- esdür-** : Estirmek. e.-mek 112a/9
- esed** : < Ar. Aslan burcu, aslan. 19a/6, 20a/9, 10, 25a/3; e.-iñ 180a/5; e.-ünj cevfi 180a/5; e. burcı 22a/12, 138b/6, 9
- eşer** : < Ar. İz, belirti. 52a/1, 167b/6; e.-i 40a/7, 67b/9, 110b/15, 121a/6, 144a/8, 148b/13, 170a/12, 175a/2; e. èt- 49b/8; e. eyle- 36b/8, 49b/4
- esīr** : < Ar. Esir, tutsak. e. eyle- 74a/17, 81a/9; e. kııl- 193a/13; e. ol- 195a/1
- esirge-** : Korumak. e.-yüp 67a/16
- eski** : Eski. 113b/2; e.-den eskiye 207a/14; eskiden e.-ye 207a/14; ay e.-sinde 32b/10
- eski-** : Eskimek. e.-mek bil- 153b/3
- eşnāf** : < Ar. Esnaf. e.-ı siħre 173a/2
- esra'** : < Ar. Hızlı, çabuk. e.-dur 18b/9

- eşşah** : < Ar. Gerçek. 34b/3, 49a/3, 221a/8
- eşvâb** : < Ar. Giyecek şeyler. 156b/15; e.-larla 161b/5
- eşhâr** : < ? menâfi<sup>c</sup> -i e. 193a/19
- eşik (g)** : Eşik. e.-i 159a/7, 210b/18; e.-ine 127a/1; e.-inün 127a/1; e.-iyle 159a/9
- eşkâl** : < Ar. Biçimler. e.-i ğaribe 172b/13
- eşrâf** : < Ar. İleri gelenler. e.-ına 22b/6
- et** : Et. 65a/7, 9; e.-i 32b/4, 65a/3, 202b/11; e.-in 65a/2; âdem e.-in 135b/12, 15; deve e.-idür 146a/19; ejderhâ e.-idür 212a/2; e.-inden 62a/5; e.-ini 64b/15, 74b/10, 124a/13; koyun e.-ini 207a/1; şığır e.-ini 163a/4; e.-leri 52b/16, 191b/3; e.-lerini 206b/19
- êt- (d)** : Etmek, yapmak. fetḥ è.-di 167a/6; ḥâzır è.-di 182b/10; helâk è.-di 132b/2; ‘imâret è.-di 167a/14; kaşd è.-di 73a/5-6; öyle è.-digiñ 114a/18; âhir-i iḳdâm è.-diler 30a/1; men<sup>c</sup> è.-diler 193a/5; şehâdet è.-diler 29b/18, 227a/3-4; şikâyet è.-diler 55a/18-19; tamâm è.-diler 184b/8; yemîn è.-diler 83a/10; ğurûb è.-dükden 32a/9; böyle è.-düklerinden 167b/12-13; è.-dügi 118a/6, 182b/8; ḥareket è.-dügi 27a/19-27b/1; te<sup>3</sup>lif è.-dügim 171a/3-4; meyl è.-dügince 10a/12; è.-düginden 91b/18; öyle è.-dügine 115a/10; è.-dükleri 70a/14; binâ è.-dükleri 211a/15-16; ceng è.-dükleri 80b/13; ḥarâb è.-dükleri 209b/19; seyrân è.-düklerinden 11a/1; cem<sup>c</sup> è.-düm 86a/2; diḳḳat è.-düm 31a/1-2; ibrâm è.-düm 13a/14; müyesser è.-e 166a/4, 193b/7; dirlik è.-ebileler 133b/15; olur è.-ebilür 217b/13; şarf è.-ebilürdi 184b/9; feryâd è.-e ḳaldı 102b/9; ḳanâ<sup>c</sup> at è.-ecek ol- 107b/19; ‘ibâdet è.-ecek 132a/19, 187b/10; ta<sup>c</sup> accüb è.-ecek 130b/19; i<sup>c</sup> tiḳâd è.-eler 40a/6-7, 40b/3; kesb ü kâr è.-eler 161a/3; naẓar è.-eler 39b/4, 6, 7, 40a/6; yâd è.-eler 6a/8; beyân è.-elüm 143a/19; böyle è.-elüm 83a/10; mişâl è.-elüm 140b/19; şöyle è.-elüm 83a/10; ‘amel è.-emedükleri 217a/15; tîmâr è.-emeseler 118b/3; te<sup>c</sup> âruz è.-emeyüp 77a/15; vaşf è.-emez 176b/16-17; i<sup>c</sup> tiḳâd è.-emezem 155a/13; bayrâm è.-emezüz 30b/5; è.-en 61a/16, 187b/13; fişḳ è.-eni 173b/9; muḥâlefet è.-eni 51b/11; ḥükm è.-enün 188b/7; beyân è.-er 4a/7, 99b/14, 111b/12; cem<sup>c</sup> è.-er 34b/14; delâlet è.-er 21a/17, 21b/18-19, 22b/8, 26a/6, 26b/19-27a/1, 28a/1-2, 32b/13, 38b/5, 68a/6, 19-68b/1, 82a/5, 103b/7; helâk è.-er 99b/6; ḥükm è.-er 184a/5; ‘ibâdet è.-er 187b/12; ḳaṭ<sup>c</sup> è.-er 142b/17; kifâyet è.-er 44b/18, 109b/8, 117b/18; muḥârebe è.-er 89a/14; naḳl è.-er 36b/16; rivâyet è.-er 8a/2, 12a/15, 18b/18, 60b/12, 136a/7; şadâ è.-er 17a/10; vefâ è.-er 109b/10; ziyâde è.-erdi 193a/2; è.-erler 50a/4; ‘alâmet è.-erler 158b/4-5;

beşâretler è.-erler 109b/4; feryâd è.-erler 92a/3-4, 113a/9; hâşıl è.-erler 52a/19-52b/1, 179b/17; helâk è.-erler 60a/13; hikâyet è.-erler 67a/14; müheyâ è.-erler 41a/19; müretteb è.-erler 41a/19; pâre pâre è.-erler 66a/5; rivâyet è.-erler 10b/5; şatu bâzâr è.-erler 59a/14, 194a/16-17; şayd è.-erler 68a/9; seyr è.-erler 35b/16-17; seyrân è.-erler 162b/14, 204a/1; şikâr è.-erler 63a/2; taşhîh è.-erler 220a/1; tazarru<sup>c</sup> è.-erler 92a/4; ticâret è.-erler 183b/15, 200b/13-14; è.-erlerdi 79a/13; adım è.-erlerdi 121a/18-19; delük delük è.-erlerdi 35b/19; nidâ è.-erler idi 85b/10; helâk è.-erlerimiş 165a/16; böyle è.-erlerimiş 88b/16-17; şehâdet è.-erüz 226b/10; è.-esin 208a/8; hâzır è.-esiz 208a/13; helâk è.-eydi 55a/17-18; murâd è.-eyidüm 106b/5; è.-eyim 83a/12; fesâd è.-ici 127a/9; ziyâde è.-i vèr- 22b/7-8; gurûb è.-ince 94a/4; hâşıl è.-ince 169b/16; bayrâm è.-mege 91a/2; harb u kıtâl è.-mege 145b/12; hareket è.-mege 15a/9; muhârebe è.-mege 145b/10; vaşf e.-mege 184a/16-17; ‘azâb è.-megiçün 116b/8-9; habs è.-mek 89a/9; harc è.-mek 173a/6; hıyânet è.-mek 144b/5-6; niyyet è.-mek 226a/10; hâşıl è.-mek ise 114a/10; diğğat è.-mek gerek 47a/6; ihtimâm è.-mek gerek 224b/18; helâk è.-mekden 12b/9-10; izhâr è.-mekden 39a/8; è.-mekle 49a/15; eşer è.-mekle 49b/8; ‘amel è.-mekle 142a/5; nazar è.-mekle 39b/1; ‘add è.-memişlerdür 137a/6; tulû<sup>c</sup> e.-memiş ol- 221b/12-13; istihrâc è.-mesi 5a/13; zıkr è.-meyeler idi 15b/5; fevt è.-meyesin 83a/16; şükr è.-mez 95b/13; defn è.-mezler 163a/4-5; fikr è.-mezlerdi 167b/2; diriğ è.-mezüz 208a/7; kaç<sup>c</sup> è.-mişdi 15a/1; è.-mişdür 40a/10, 12, 94a/18; berâber è.-mişdür 183a/16; beyân è.-mişdür 171a/2; binâ è.-mişdür 180a/3; faşl e.-mişdür 122b/6; taşnîf è.-mişdür 39a/12; tesmiye è.-mişdür 39a/14; pâdişâhlık è.-mişem 167b/5-6; nezr è.-mişidi 65a/2; teşbîh è.-mişler 35a/4; harc è.-mişlerdi 173a/8; tevağğuf è.-mişlerdi 115a/5; fetğ è.-mişler idi 186a/11; è.-mişlerdür 54b/4, 81a/2-3, 96b/4, 103b/4, 170a/18, 184a/19, 197a/13, 19, 197b/4, 4, 202a/6; direk è.-mişlerdür 105b/15; hizbler è.-mişlerdür 109b/6; ihtilâf è.-mişlerdür 34b/2-3, 65b/8; ittifâğ è.-mişlerdür 43b/6, 51a/11; müşâhede è.-mişlerdür 41b/19; müzeyyen è.-mişlerdür 170b/1; nesne è.-mişlerdür 105b/14; nesnelere è.-mişlerdür 105b/17; teşbîh è.-mişlerdür 224a/9; tetebbu<sup>c</sup> è.-mişlerdür 40b/14; isâ’et è.-miş ol- 227a/9-10; muğâlefet è.-miş ol- 227a/10-11; sefer è.-se 191a/11; è.-seler 227b/11, 12, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 228a/1, 2, 3; iftâr è.-sünler mi 222b/1, 12; i’tikâd e.-üben 31b/19; muğabbet è.-üben 134b/7; nazar è.-üben 14a/12; rivâyet è.-üben 11b/13, 17, 37b/1; ta<sup>c</sup>accüb è.-üben 86a/14, 154a/17, 173a/12; ‘alâmet è.-üp 219b/4; alkış è.-üp 91a/6; bağş è.-üp 124a/13-14;

berk è.-üp 126b/14; binā è.-üp 178a/13; birgeler è.-üp 108b/2; cem<sup>ç</sup> è.-üp 37b/14, 77a/9, 89b/8, 193a/12; du<sup>ç</sup> ā è.-üp 56a/5; duḡūl è.-üp 139b/17; emr è.-üp 182b/15; feryād è.-üp 89b/5; ḡareket è.-üp 70a/15, 81b/14; ḡāşıl è.-üp 34a/16; ḡazer è.-üp 25a/11-12; helāk è.-üp 135b/1; himmetler è.-üp 22b/7; ḡisāb è.-üp 7b/13, 140a/16, 140b/4; ḡuşūmet è.-üp 14b/10; ḡücūm è.-üp 89a/15, 113a/9-10; ḡḡtiyār è.-üp 4a/6, 123b/19, 140a/13, 18; ittifaḡ è.-üp 55a/18, 99b/15, 106b/9; izzet ü ikrām è.-üp 89b/7; izlāl è.-üp 42a/1; kesb è.-üp 34a/17; ḡılıcı yalıḡ è.-üp 154a/11; ḡıyās è.-üp 115b/12; muḡāla<sup>ç</sup> a è.-üp 6a/15; naḡl è.-üp 11b/12; naḡar è.-üp 30b/18, 39b/19; naḡar è.-üp ḡur- 111a/4; şatu bāzār è.-üp 67b/13; sefer è.-üp 56a/19; şikār è.-üp 63b/10; ta<sup>ç</sup> accüb è.-üp 84a/6; ḡama<sup>ç</sup> è.-üp 128b/17; teferrüc è.-üp 162b/19; tevekkül è.-üp 6b/16; yardım è.-üp 159b/3; olur è.-ebilür 217b/13; ḡabḡ è.-ebilürdi 24a/13

**étdür-** :Yaptırmak. bayrām è.-diler 29a/9; teveccüh è.- 114a/11; è.-mişdi 52a/6, 152b/19, 153a/3; ḡareket è.-ür 94b/19; ḡılıç è.-e 37a/6; şekil è.-di 108a/17; vaḡ<sup>ç</sup> è.-di 52a/14; ḡulm è.-mez 60a/11

**etek (g)** : Etek, daḡ eteḡi. e.-inde 60a/3, 85a/12, 108a/15, 130a/15, 203b/8; e.-inden 130a/7-8; e.-ine 126a/7; e.-ümi 89b/1

**eḡbbā** : < Ar. Tabibler. e.-nuḡ 34a/4

**eḡime** : < Ar. Yemekler. 146a/12, 159b/10; e.-si 158a/9, 176a/5, 180a/8, 181b/15, 187a/1, 187b/6; 188b/13, 192a/9, 198a/2, 200a/10, 201a/2, 11, 201b/5, 202a/7, 204b/14, 205b/9, 206a/10

**etmek** : Ekmek. 85a/11

**eḡrāf** : < Ar. Yanlar, taraflar. e.-da 87a/12, 140a/6; e.-dan 72a/6, 149b/14, 159b/10, 165a/1, 181b/16; e.-ı 160b/19, 165a/10, 175b/3, 188b/13, 19, 189a/17, 202b/3, 206b/4; e.-ında 4a/9, 23a/17, 40a/13, 121a/14, 140a/12, 146a/13, 148a/17, 159b/13, 161a/8, 179a/17, 196a/13, 196b/5, 13, 197a/2, 200a/19, 202b/4, 204b/14, 207b/15; e.-indadır 148b/8; e.-ından 150a/18, 163b/15, 170a/18, 202a/4; e.-ımı 182a/13, 189b/18, 197b/1; e.-uḡ 128a/17; e.-ı ʿālem 158b/14, 166a/13, 199a/6

**ev** : Ev. 62a/15, 122b/19, 126b/1, 147a/3, 171a/4, 174a/15, 176a/12; e.-de 147a/3, 157a/9, 171a/5; e.-dür 170a/13; e.-e 17b/6, 90b/10, 127b/12, 157a/13; e.-iḡ 90b/10, 170a/14; e.-inde 17b/5; e.-inden 152b/10; e.-inüḡ 85b/3, 110b/14; e.-ler 64b/1, 170a/6, 175a/8; e.-lerden 177b/11; e.-leri 78a/13, 85a/9, 166a/14,



170b/16, 171b/10, 176a/10, 11, 190b/18, 203b/17; e.-lerinde 110b/9; e.-lerine 53b/6, 187b/5, 192a/5; e.-lerini 166a/17; e.-leriyle 12b/13

**evâ'îl:** < Ar. Eski, geçmiş zamanlar. e.-de 56b/6, 200b/7; e.-inde 219a/13

**evc** : < Ar. Bir şeyin en yüksek noktası. e.-ün 8b/3

**eved** : < ? e.-ile 73a/8

**ever-** : Evlendirmek. krş. *evlendir-* e.-mezler 61a/13

**evet** : Evet, tamam. 117b/16

**evkât:** < Ar. Vakitler. 5a/18, 33b/13, 43b/11, 220a/2; e.-de 35a/1, 35b/2, 49b/1, 50a/6, 101b/10, 112b/1, 162b/14, 220b/3, 223a/14; e.-den 2a/7; e.-e 7b/9; e.-ine 221a/1; e.-ün 223b/7; fenn-i e. 7b/11-12; fenn-i e.-den 2a/7; e.-i aḥvâl 4b/17, 140a/17-18, 140b/3; e.-i şalât 39b/6

**evlād:** < Ar. Çocuklar. 134a/17; e.-a 135a/10; e.-ma 134a/19; e.-ından 106b/10-11, 135b/3; e.-ından idi 95b/4; e.-ını 134b/7, 9; e.-umuzu 208a/2

**evlen-** : Evlenmek. e.-mek 61a/12

**evlendir-** : Evlendirmek. krş. *ever-* e.-ürler 61a/14

**evliyâ** : < Ar. Keramet sahibi olanlar, erenler. e.-dan 40b/13

**evsaṭ:** < Ar. Orta, bir şeyin ortası. e. menzîli 143a/2

**evvel:** < Ar. İlk, birinci, ilkin. 5a/11, 11, 5b/1, 12, 12, 6a/4, 6b/19, 36a/18, 36b/5, 38b/13, 50b/2, 18, 57b/9, 58b/13, 95a/18, 130b/17, 136b/4, 137b/8, 19, 138b/5, 7, 12, 160b/3, 162b/5, 6, 175b/14, 197a/11, 209b/19, 219b/15, 220a/4, 15, 220b/7, 7, 221a/2, 11, 224b/14, 19, 226b/3, 14, 16; e.-den 169a/15, 171a/10, 172b/8, 184a/3, 204a/9, 223a/9; e.-i 3b/8, 14, 24b/2, 38b/6, 137b/15, 138a/2, 9, 11, 138b/10, 16, 139a/8, 140a/3, 4, 164a/13, 221a/3, 221b/2, 224b/8; e. idi 227a/7; e.-idür 137a/14, 139b/5, 157b/5, 181a/17, 188b/13; e.-inde 4b/16, 29a/11, 30a/16, 48b/4, 136b/3, 138a/16, 138b/1, 143b/6, 148b/16, 157b/6, 164a/14, 181a/14, 190a/14, 212b/2; e.-indeki 139b/4, 5; e.-inden 3b/15, 116b/4, 157b/5, 164a/12, 203b/16, 226a/11, 227b/8; e.-ine 24b/4, 13, 25a/5, 12, 15, 137b/12, 138a/5, 8, 138b/4, 11, 14, 139a/1, 6, 139b/11, 12, 17; e. -ki 2a/13, 7b/14, 11a/5, 14a/14, 23a/13, 25a/9, 28b/13, 72b/15, 120b/1, 139b/16, 153b/4; e.-ki gök 16b/15, 27a/13; e.-kiden 139b/10-11; e.-kiye 47a/2, 200b/7; e.-leri 139b/8, 14; bahâr e.-i 137b/13; 'aẓm-i e.-den 39b/9; 'aẓm-i e.-dendür 41a/13-14; fecr-i e. 224a/7; ıqlīm-i e.-de 149a/1, 10-11; ıqlīm-i e.-e 148b/5, 15; ıqlīm-i e.-den

4a/12; iklim-i e.-ün 20b/12, 148b/16, 18, 157b/4; yıl e.-i 95a/17; nişf-i e.-i 138b/8; zamān-ı e.-de 185b/3-4, 199b/13; e. ol- 214b/14

**evvelā** : < Ar. İlkin. 2a/12, 7b/16, 12b/4, 20b/1, 24b/2, 28a/13, 34b/16, 40a/8, 42a/15, 51a/12, 57a/15, 71a/7, 137b/11, 141b/12, 142a/7, 143b/1, 164b/10, 176b/2, 181b/12, 182a/18, 190b/13, 14, 203a/13, 207a/9, 212b/10, 215a/7, 217a/17, 217b/2, 5, 218b/3

**ëy** : Hitap sözcüğü. 37b/16, 73b/1, 77b/3, 100b/10, 104b/5, 105b/19, 107b/1, 9, 16, 114a/16

**eyegü** : Kaburga. e.-si 167b/11

**ey(i)t- (d)** : < Söylemek, demek. e.-di 13a/13, 37b/16, 50a/14, 17, 50b/15, 53a/8, 11, 69b/8, 77b/13, 78b/14, 86a/15, 19, 86b/7, 12, 15, 17, 18, 87a/2, 11, 13, 10, 95b/15, 105a/10, 116b/7, 117a/10, 12, 12, 13, 15, 16, 117b/16, 16, 155a/4, 15, 16, 155b/1, 8, 166b/11, 191b/11, 14, 209a/5; e.-dik 86b/7, 9, 17, 87a/1, 11, 105a/9; e.-diler 53b/2, 69b/6, 11, 77b/10, 14, 86a/15, 178b/17; e.-düm 154b/14; e.-ür 2a/4, 11b/11, 37b/7, 96a/1, 154a/7, 178a/14; e.-ürler 82b/14, 167a/1, 12, 169b/2

**eyle** : Öyle, o şekilde. krş. *öyle* 6a/17, 33a/2, 81a/19, 179b/16; e.-yüz 83a/5; e. eyle- 169b/13

**eyle-** : < Yapmak, etmek. āsān e.- 114a/13; ferāgat e.- 78b/7; qaşd e.- 166b/14; kıyās e.- 179a/4; nazār e.- 31a/7; kışsa e.- 83a/1; vaz<sup>ç</sup> e.- 219a/18; e.-di 61a/3, 117a/10, 12, 13, 14; <sup>ç</sup>ahdine vefā e.-di 65a/2-3; <sup>ç</sup>arż e.-di 53a/7, 10, 191b/14; aşığa e.-di 78b/11; bed-du<sup>ç</sup>ā e.-di 95b/17-18, 123b/13; binā e.-di 173a/16, 201a/18; cāmi<sup>ç</sup> e.-di 169a/16; cāri e.-di 64b/14; cem<sup>ç</sup> e.-di 61b/8, 208b/18; devr e.-di 45b/19, 46a/3; diri e.-di 174b/9; du<sup>ç</sup>ā e.-di 81b/6, 118a/5, 7, 174b/9; emr e.-di 29a/19, 47a/16, 53b/12, 55b/7, 70a/5, 12, 84a/10, 89a/9, 104b/2, 159b/1, 166b/18, 182b/11, 17, 183a/7, 209a/1-2, 209b/2; esīr e.-di 74a/17, 81a/9; ferāgat e.-di 173a/14; fetḥ e.-di 169b/7; fikr e.-di 173a/12; ğalebe e.-di 73a/8; ğarḫ e.-di 95b/19-96a/1, 152b/17, 183a/12; ğazā e.-di 74a/15, 81a/9; ğusl e.-di 118b/18; ḫalāş e.-di 62b/3, 64b/14; ḫamd e.-di 104b/10; ḫarāb e.-di 74a/16, 99b/11, 169b/4; ḫarc e.-di 178a/14, 15; ḫāşıl e.-di 39b/3, 124b/6; helāk e.-di 81b/7, 84b/14, 93b/7, 151a/2, 155b/4; ḫikāyet e.-di 127b/1, 179a/14, 212a/8; ḫurd e.-di 65a/8; inkār e.-di 155a/4; intiḫāl e.-di 93a/18; işāret e.-di 14b/14, 65a/10, 13-14, 155b/11; qarār e.-di 169b/17; qaşd e.-di 81a/9, 114a/1, 182b/10; qaṭ<sup>ç</sup> e.-di 18b/15-16; kıyās e.-di 208b/14; men<sup>ç</sup> e.-di 73b/1; müsahḫar e.-di 106b/19; naql e.-di 133b/12; ne e.-di 87a/11; öyle e.-di

151a/1; rivāyet e.-di 45b/5, 62b/8; şarf e.-di 95b/6, 8; secde e.-di 114a/14; sefer e.-di 61b/7, 69a/11; seyr e.-di 106b/16; şıla<sup>3</sup> e.-di 15a/2; ta<sup>6</sup>accüb e.-di 14b/16, 54b/1, 78a/5, 152b/8, 155a/9; taleb e.-di 51a/4; tamām e.-di 85b/13, 202a/9, 209a/16; tazarru<sup>6</sup> e.-di 114a/8; tekrār e.-di 133b/6; teveccüh e.-di 73a/18; tulū<sup>6</sup> e.-di 46b/3, 14; va<sup>6</sup>deler e.-di 53a/15-16; zıkr e.-di 73b/10, 96b/19; ziyāret e.-di 50a/12; cem<sup>6</sup> e.-dik 141a/15, 225b/4; farz e.-dik 141a/8; hıfz e.-dik 141a/13, 17, 142a/11, 16; kabül e.-dik 126b/10; kısmet e.-dik 142b/6; mişāl e.-dik 226a/15-16; nazār e.-dik 97a/17; tefvīs e.-dik 141b/7; terk e.-dik 169b/16-17; vaz<sup>6</sup> e.-dik 130b/5; żarb e.-dik 141a/12, 141b/1, 16, 142a/13; ziyāde e.-dik 141b/19, 142a/18-19; e.-diler 72b/14; beyān e.-diler 208a/4; cem<sup>6</sup> e.-diler 84a/10; emr e.-diler 227a/5; eyle e.-diler 169b/13; fetḥ e.-diler 114b/4; ğazā-yı ekber e.-diler 186a/15; ḥarb u kıtāl e.-diler 89b/15; ḥaber e.-diler 53a/16; ḥabs e.-diler 89a/10; ḥamle e.-diler 89a/18; ḥāşıl e.-diler 80b/18; helāk e.-diler 123b/16; ḥikāyet e.-diler 64a/15, 179a/18; ḥisāb e.-diler 173a/9; ḥuşūmet e.-diler 132b/12; ihtilāf e.-diler 42a/16; ikrām e.-diler 84a/9; ikrām ü ‘izzet e.-diler 209b/12; izā e.-diler 123b/12; şabr e.-diler 191b/19; sefer e.-diler 61b/15; su<sup>3</sup>āl e.-diler 119b/18; şehādet e.-diler 29a/8, 17, 31b/12, 119a/17, 208a/5-6; şikāyet e.-diler 182b/8; şükr e.-diler 56a/5, 70b/4; şükürler e.-diler 70a/18; şürū<sup>6</sup> e.-diler 64b/12; ta<sup>6</sup>accüb e.-diler 38a/5-6, 61b/12, 210a/11; tama<sup>6</sup> e.-diler 93b/2; tecrībe e.-diler 47b/2; te<sup>3</sup>ḥir e.-diler 73a/10; teşbīh e.-diler 180a/6; ümmidlerini kaṭ<sup>6</sup> e.-diler 69b/16; vezn e.-diler 182b/13; zu<sup>6</sup>m e.-diler 72b/14; cehd e.-dilerse 173a/5; қаşd e.-diyse 114a/2, 129b/4; duḥūl e.-dügi 137b/12; fetḥ e.-dügi 169a/16; ğurūb e.-dügi 77a/6, 97a/7, 221b/4, 16, 223a/10; ḥareket e.-dügi 18a/18; muḥārebe e.-dügi 115a/2; pāre pāre e.-dügi 82a/15; teveccüh e.-dügi 18a/17, 46b/1, 13; zıkr e.-dügi 15b/3; rivāyet e.-dügidür 85b/7-8; beyān e.-dügim 140b/4; devr e.-düginden 136b/12; şıla<sup>3</sup>-i raḥm e.-düginden 15a/2; ğurūb e.-dügini 221b/7; öyle e.-dükçe 114a/3; ğurūb e.-dükden 222a/2, 16-17, 223a/3, 15, 223b/2; beyān e.-düm 7a/1, 14, 7b/2, 47a/9-10, 47b/15, 51a/10, 85b/8, 140a/17, 140b/4-5, 198b/10-11, 215a/4; ‘ayān e.-düm 7b/2, 140a/18; cem<sup>6</sup> e.-düm 85b/16, 19, 86a/1; da<sup>6</sup>vet e.-düm 155a/12; du<sup>6</sup>ā e.-düm 91a/6; fetḥ e.-düm 167a/7; fikr e.-düm 154a/10; iḳdām e.-düm 31a/16; helāk e.-düm 89b/5; kabül e.-düm 83a/17; қаşd e.-düm 79a/1; қаşd e.-düm ise 91a/17-18; naql e.-düm 85b/7; nazār e.-düm 31a/1, 83b/6, 18, 154a/12, 154b/10; şürū<sup>6</sup> e.-düm 6b/16-17; ta<sup>6</sup>accüb e.-düm 30b/13; zann e.-düm 125a/8; қаşd e.-dümse 125b/13; eksük e.-me

12a/8-9; şayha e.-me 17a/16; hāşıl e.-medi 124b/8; kaçd e.-medi 100b/17; zarar e.-medin 102b/13-14; cem<sup>c</sup> e.-mege 125a/17-18; fetḥ e.-mege 114a/13; ğurūb e.-mege 10a/13; ḥalāş e.-mege 69b/18; ḥareket e.-mege 23a/6-7, 57b/15, 170a/19; ḥareket e.-mege başla- 70a/16, 83b/1, 112a/12; maḥrūm e.-mege 225a/3; naẓar e.-mege 78b/16; nezr e.-mege 64b/12; şa<sup>c</sup> y e.-mege 23a/7; ziyāret e.-mege 96b/7-8; ceng e.-mege başla- 81b/1; ‘imāret e.-mege başla- 88b/15; tazarru<sup>c</sup> e.-mege başla- 64b/11; vaşf e.-mege 15b/14, 16, 185a/1-2; ziyāret e.-mege 14b/12; e.-megi 73b/2; ‘acele e.-mek 5b/7; beyān e.-mek 4a/5, 8b/14; devr e.-mek 45b/10, 98b/14; emr e.-mek 14a/5-6; devr e.-mekde 9a/3-4; ḥıfz e.-mekde 134a/17-18; devr e.-mekdedür 8b/17; faşd e.-mek 6a/13; fetḥ e.-meke 114a/1; iftār e.-mek 5b/4, 6, 222a/9; i’tikād e.-mek 40b/2, 11; қара e.-mek 98a/14; қарār e.-mek 103a/16; қışsa e.-mek 29b/6; қurbān e.-mek 31b/17-18; meyl ü muḥabbet e.-mek 134a/19; niyyet e.-mek 5b/19, 226a/14-15; te’ḥir e.-mek 222a/7; sür<sup>c</sup> at e.-mek gerek 226b/18; şayd e.-mekde 149a/8; ‘ibādet e.-mekden 77a/19-77b/1; fetḥ e.-mekden 114a/9; feryād e.-mekden 99a/19-99b/1; tavāf e.-mekden 159a/11; ḥareket e.-mekdür 18a/118-19; şayd e.-mekdür 65b/6; şayha e.-mekle 13a/8; müşāhede e.-meklerine 21a/16-17; ğurūb e.-memiş ol- 221b/10; şayd e.-menüñ 65b/2; niyyet e.-mese 226a/13; ta<sup>c</sup> arruż e.-mesün 127a/13; te’ḥir e.-meyeler 221a/10-11; cezb e.-mez 122b/12; eşer e.-mez 36b/8; fark e.-mez 55a/8; ğurūb e.-mez 137a/1, 217a/3; ḥaṭā e.-mez 96b/14; қаbūl e.-mez 112b/10; men<sup>c</sup> e.-mez 36b/10; zāyi<sup>c</sup> e.-mez 117b/18; zarar e.-mez 36b/11; ziyān e.-mez 36b/12; mu<sup>c</sup> arıza e.-mezdin 127a/17; e.-mezler 134b/10; e.-miş 125b/17; e.-mişdi 74a/9; binā e.-mişdi 152b/18; vezn e.-mişdi 109a/12; devr e.-miş ol- 46b/16-17; ğurūb e.-miş ol- 5b/5, 6-7; e.-mişdür 165a/11; beyān e.-mişdür 5a/12; binā e.-mişdür 178a/3, 13, 181b/14; birge e.-mişdür 108b/3; ğusl e.-mişdür 171b/19; ḥabs e.-mişdür 125a/3-4; ḥavāle e.-mişdür 43a/10; iḥāṭa e.-mişdür 180b/10-11, 189b/19, 207a/11; ṭop e.-mişdür 144b/11-12; vaz<sup>c</sup> e.-mişdür 5a/8; yer e.-mişdür 121a/7; zıkr e.-mişdür 97b/1; ümmidlerin қаṭ<sup>c</sup> e.-mişler 91a/9; ḥarāb e.-mişlerdi 207b/16; ṭoptolu e.-mişlerdi 172b/15; e.-mişlerdür 157b/18, 165a/12, 178b/6, 197b/2-3, 211a/19; baḥş e.-mişlerdür 19a/4, 8, 9-10, 11, 13, 48b/7; beyān e.-mişlerdür 8a/5, 12b/4, 18b/4, 22b/19, 28a/12, 44a/19, 47a/5, 93a/15; iḥāṭa e.-mişlerdür 51b/7; қарār e.-mişlerdür 11a/5; kısım e.-mişlerdür 20a/7; naқş e.-mişlerdür 157a/11; taşvīr e.-mişlerdür 168b/2; beyān e.-ñ 47a/19; iftār e.-ñ 226b/12; e.-r 41b/6, 49b/10, 111b/18; aşağa e.-r 74b/17, 85a/18; beyān e.-r

120b/5; çuğur e.-r 49b/6-7; da'vet e.-r 106a/9; delâlet e.-r 20b/11; devr e.-r 21a/10, 21b/10, 22a/13, 25b/7, 17, 26b/8, 34b/7, 45b/10, 18, 136b/17, 216b/19; du'âlar e.-r 160a/5; emr e.-r 14a/6, 52a/9; feryâd e.-r 99a/18; ğarğ e.-r 87b/6, 98b/3, 112b/12-13, 170b/14; ğabs e.-r 51b/11; ğalk e.-r 16a/14-15; ğarâb e.-r 131a/9; ğareket e.-r 22a/16, 24b/8-9, 98a/12, 166b/10; ğavâle e.-r 92a/17; helâk e.-r 35b/2-3, 41b/13, 51b/1-2, 82a/19, 82b/7; ğikâyet e.-r 116a/16; ğükm e.-r 60a/10, 63a/9, 63b/18, 164b/18; ğürmet e.-r 79a/6-7; iki pâre e.-r 92a/2; işâret e.-r 54b/6, 12, 94a/17; ğabz e.-r 14b/8; ğan e.-r 41b/13; ğapğara e.-r 23a/19, 98a/13; ğağ' e.-r 20b/4, 5, 7, 21a/9, 13, 21b/13-14, 26a/1, 26b/16, 27a/16, 19, 27b/1, 2, 15; ğavî e.-r 227b/18-19; mecrûğ e.-r 82a/19, 82b/11; men' e.-r 195a/1, 197b/11; neşf e.-r 145a/6; pâre pâre e.-r 74b/10, 82a/14-15, 18; rivâyet e.-r 58b/9; şâfi e.-r 34b/18; şavaş e.-r 82b/5; seyr e.-r 77a/3; şefâ'at e.-r 12a/8, 10, 12, 13; tamâm e.-r 18a/4; teveccüh e.-r 108b/17; ðulû' e.-r 148a/10; yüce e.-r 49b/7; zarar e.-r 170b/16; zıkr e.-r 15b/2-3; ziyâfet e.-r 96b/9; seyr e.-r iken 77a/3; böyle e.-rdi 110b/17; ğuğür e.-rdi 2a/4; 'ibâdet e.-rdi 124a/1-2; işâret e.-rdi 52a/8, 10, 12-13; medğ e.-rdi 105b/18; seyr e.-rdi 18b/6; ziyâret e.-rdi 50a/7; ta'accüb e.-rken 97b/3; e.-rler 87a/11, 144a/5; 'acele e.-rler 222a/3; bir yudum e.-rler 88b/18; böyle e.-rler 144b/1-2; ceng e.-rler 73a/15, 145b/11; du'âlar e.-rler 160a/4; ğâret e.-rler 207b/15-16; ğurüb e.-rler 8a/9, 10; ğarb u ğıtâl e.-rler 80b/12, 135a/19-135b/1, 14; ğarb u ğıtâl e.-rler mi 87a/10; ğaşıl e.-rler 134a/17, 161b/7; ğareket e.-rler 17b/16; ğavf e.-rler 68b/7; helâk e.-rler 66b/1; ğıfz e.-rler 159b/8; ğikâyet e.-rler 145a/8; ğile e.-rler 149a/8; ğükm e.-rler 38b/1; ğüsn-i mu'âmele e.-rler 146a/12; ıslâğ e.-rler 103b/10; 'ibâdet e.-rler 175a/9; nağş e.-rler 157a/13; nağar e.-rler 68b/1, 170b/3; nidâ e.-rler 170b/4; mu'âmele e.-rler 134b/3; muğârebe e.-rler 190a/10; rivâyet e.-rler 62b/5; şayğa e.-rler 17a/13; şâzılığlar e.-rler 170b/5, 7; ðaleb e.-rler 134b/8; tamâm e.-rler 9a/6; techîl e.-rler 223a/5-6; te'ğir e.-rler 223a/6; tesbîğ e.-rler 15a/15; ðulû' e.-rler 8a/9-10; yerle berâber e.-rler 65b/15; ziyâret e.-rler 96b/6, 123a/6, 14; ceng e.-rlerdi 182b/6; ğâret e.-rlerdi 182b/4; ðavâf e.-rlerdi 96a/15; ğuğür e.-rse 16a/19; cânuğı fedâ e.-rsin 83a/9; fetğ e.-rsin 114a/19; şükr e.-rüz 77b/8; 'amel e.-se 217b/13; devr e.-se 18a/15; eşer e.-se 49b/4; fikr e.-se 40a/3; ğurüb e.-se 148a/9, 222b/7, 11; intığâl e.-se 24b/1; nağar e.-se 34a/6, 9, 54b/11; niyyet e.-se 225a/9; öğ e.-se 226b/1-2; sefer e.-se 52b/7; ðulû' e.-se 23a/2; zarar e.-se 125b/2; bağş e.-sek 144b/18-19; cem' e.-sek 225a/14; bağş e.-seler 145a/1; ğarb u ğıtâl e.-seler

212a/11; i‘tikād e.-seler 40b/5-6; şehādet e.-seler 226b/9-10, 15; teveccüh e.-se gerek 28b/3; muḳābele e.-se gerekdür 28b/8; ğurüb e.-seler gerekdür 9a/16; ṭulū‘ e.-seler gerekdür 9a/16; naẓar e.-sej 130b/16; naẓar e.-sün 26a/16; raḥmet e.-sün 118a/18; ziyāde e.-sün 104b/10; iftār e.-sünler 222b/2, 14; cimā‘ e.-ye 110b/5; da‘vet e.-ye 123b/11; emr e.-ye 226b/11; ğalebe e.-ye 169b/4-5; ḥāşıl e.-ye 60b/8; helāk e.-ye 150b/19; men‘ e.-ye 87b/3; muşāḥabet e.-ye 134a/12; müyesser e.-ye 6b/17, 17b/3, 184a/5; naẓar e.-ye 124b/4; serā e.-ye 169b/9; vaż‘ e.-ye 219b/5, 7; ḥacc e.-yecek 158b/14; ḥalāş e.-yecek ol- 64b/14-15; kesb ü kār e.-yecek 49a/7; sa‘y e.-yecek 49a/7; şayḥa e.-yecek 17a/19; ḥayr u du‘ā e.-yeler 198b/11; ḥuzūr e.-yeler 23a/12; men‘ e.-yeler 87b/3; niyyet e.-yeler 226a/18; taḳşīm e.-yeler 104b/3; tevbe e.-yeler 49a/15; vezn e.-yeler 182b/12; ḳubbeler ḥavżlar e.-yelerdi 104b/12-13; farż e.-yelüm 45b/11; mişāl e.-yelüm 225b/17; beyān e.-yem 217a/17; sa‘y e.-yem 69b/19; devr e.-yen 46a/15; naẓar e.-yen 124b/14; ḥareket e.-yen 9a/1; zıkr e.-yene 37a/15; ihtimām e.-yenler 221b/5-6; ğurüb e.-yenlerden 9b/2; ticāret e.-yenlerden 179a/18; ṭulū‘ e.-yenlerden 9b/2; şikār e.-yenlerdendir 63a/7; ziyāde e.-yenlerdeniz 132a/5; helāk e.-yeydi 36a/2; musallaṭ e.-yeydi 15a/19; duḥūl e.-yince 221a/11; ğurüb e.-yince 23a/3-4, 97a/7; ğurüb e.-yincdür 221b/3; e.-yüp 64b/1; aşığa e.-yüp 12b/18; fikr e.-yüp 208b/13; ğurüb e.-yüp 222a/14; ḥalāş e.-yüp 64b/16; ḥāzır e.-yüp 84a/8; helāk e.-yüp 74a/16; naḳl e.-yüp 77b/9; naẓar e.-yüp 124b/13; şayḳal e.-yüp 153b/14; seyr e.-yüp 131a/12; te‘ḥir e.-yüp 223a/3-4; tertīb e.-yüp 135a/8; ziyāde e.-yüp 160a/1

**eylet- (d)** : Yaptırmak. e.-üp 55b/10

**eylük (g)** : İyilik. e.-i 171b/1; e.-ine 20b/11

**eyü** : İyi. 61a/8, 67b/10, 80a/7, 87a/14, 90b/12, 159b/16, 187b/9, 191b/17; e.-dür 8b/9, 90a/12, 150a/17, 217b/15, 219a/10, 227b/10; e.-lerini 115b/16; e. ol- 117a/2, 119b/12-13, 16, 17, 175b/19

**eyyām** : < Ar. Günler. 145a/16, 225b/14; e.-da 6a/3, 142b/2, 214b/4, 216b/8, 220b/1; e.-ında 57a/5, 142b/17, 199a/10, 213b/2, 215a/15; e.-ından 212a/5; e.-ının 217a/2, 3, 3, 4, 5, 7, 7; e.-larında 34b/6, 114b/7; e.-larının 217a/1; e.-uñ 214b/7; e.-ı devlet 186a/13; aḳşer-i e.-da 198b/3, 216a/8, 219a/7; aḳşer-i e.-ı 213b/9-10, 216b/10

**eż‘af** : < Ar. Zayıf. a.-ı ‘ibādullāh “İnsanların en zayıfı” 2a/1

**ezān** : < Ar. Ezan. e.-ı 5b/9; e. oğun- 223a/5; e. oğut- 223a/4; aḥṣām e.-ı 221b/16-17, 223a/8-9; aḥṣām e.-ı oğun- 223a/11; aḥṣām e.-ını 223a/2, 223b/2-3; aḥṣām e.-ını 222a/6, 223a/16

## F

**fā** : < Ar. Osmanlı alfabesinin yirmi üçüncü harfi. f.-nuḡ 205b/7

**fāḥir** : < Ar. Kıymetli, değerli. ālāt-ı silāḥ-ı f.-ile 172b/13

**fāḥiṣ** : < Ar. Aşırı, fazla. 208b/7

**fahır** : < Ar. Büyüklük, ululuk. iki cihān f.-i 223b/10

**fahrlen-** : < Ar-T. Övünmek, büyükmek. f.-di 95b/12

**fā'ide** : < Ar. fayda, yarar. krş. *fāyide* 133a/19, 161b/7, 179b/17; f. idi 69a/18; f.-ler 34a/16, 58b/17; f.-leri 34a/11, 49a/4, 104a/12, 104b/12, 161b/3; f.-lerinüḡ 102a/2; f.-si 90a/12

**fā'idelen-** : < Ar-T. Faydalanmak, yarar sağlamak. f.-meḡe 128b/19; f.-mek 34a/17, 130a/10; f.-ür 23a/1, 34a/12, 112b/1, 132b/19; f.-ürler 101a/16, 130a/7, 10, 202a/6

**faḫīr** : < Ar. Alçakgönüllülük göstererek “ben” anlamına gelir. 6a/8, 30a/9, 11, 30b/5, 78b/19, 161a/1; f. ḫaḫīr 47a/8, 85b/5

**fāni** : < Ar. Yaşlı, ihtiyar. pīr-i f. 78b/10

**fāre** : < Ar. Fare. 147a/3; misk f.-si 147a/2

**fāriḡ** : < Ar. Vazgeçmiş, rahat. f. ol- 177a/12

**farḫ** : < Ar. Fark. 168a/10; f. eyle- 55a/8; f. ol- 187a/6

**Fārsī** : < Ar. Farsça. 127a/2, 210a/3

**farz** : < Ar. Varsaymak, tahminde bulunmak. 141a/9; f. eyle- 45b/11, 141a/8

**faşd** : < Ar. Damarı kesmek yoluyla kan almak. 227b/7; f. eyle- 6a/13,

**faṣīḡ** : < Ar. Açık, anlaşılır konuşma. 133b/4

**faş(ı)l** : < Ar. Kısım, bölüm, fasıla, mevsim. 24a/19, 25b/4, 99b/14, 111b/12, 114b/18, 120b/2, 3; f.-a 24b/1; f.-da 24b/17, 25a/8; f.-dan 24a/19; f.-ı 24b/2, 12, 13, 25a/4, 5, 14, 15, 137b/8, 9, 9, 10, 19, 138a/5, 138b/5, 7, 12, 139a/3, 139b/19; f.-ında 24b/8, 136b/19, 137a/1; f.-ından 137b/8; f.-ınıḡ 137b/14, 138a/7, 11, 138b/7, 8, 12, 13, 15, 19, 139a/5, 8, 139b/19; f.-larınuḡ 137b/19, 138a/2, 8, 138b/5, 15, 139b/8, 14; f.-uḡ 25b/4; f.-ı bahār 136b/18; f. eyle- 122b/6

- fāşıla** : < Ar. Aralık, ara. 179b/7
- fāyide** : < Ar. Fayda, yarar. krş. *fā ĩde* f.-sinün 28a/10
- fāzıl** : < Ar. Fazilet sahibi, erdemli. f.-ları 47a/4; f.-larındandır 11b/16
- fazla** : < Ar. Fazla, artık. f.-sı 141b/18; f. ol- 141b/17
- feccr** : < Ar. Tan yerinin ağarması. 32b/16, 215a/10, 223b/17, 224a/6; f.-dür 224a/19; f.-iñ 143b/11, 213a/11; f.-leri 216b/9; f.-ün 212b/18; f.-i evvel 224a/6; f.-i şāni 224a/15, 18; ĩşşe-i f. 225a/16; ĩşşe-i f.-dür 151b/5; ĩşşe-i f.-i 147b/18, 155b/17, 160b/4, 162b/2, 172a/5, 180b/17-18, 182a/4-5, 188a/2, 195b/9-10, 199b/19, 205a/17, 205b/15, 212b/16, 213a/9, 225b/2; ĩşşe-i f.-iyle 225a/12
- fedā** : < Ar. Fedā. f. ol- 121b/10; f. olın- 123a/6; cānuñı f. eyle- “Uğrunda ölecek kadar fedakarlıkta bulunmak” 83a/9
- fehmi** : < Ar. Anlama yetisi, idrak. f.-i 146b/11; f. olın- 47a/7, 135a/15
- felc** : < Ar. Felç hastalığı, inme. f. renci 227b/12
- felek** : < Gökyüzü, dünya. 216b/19; f.-de 10b/19; f.-dedür 11a/11, 19b/12, 20a/18; f.-den 11b/2-3; f.-dür 2a/17, 11a/9, 11b/2, 6; f.-lerden 15a/8; f.-leri 18a/2; f.-ün 9b/12, 10b/14, 19a/3, 136b/11, 14, 16, 17, 143b/2; f.-de idüğü 2b/14; f.-e 11a/9, 12; f.-i a‘zam 2a/16, 11b/2, 17b/12, 18, 18-19, 18a/11-12, 18b/3, 5, 8, 16, 22a/15-16, 18; f.ü‘l-a‘las 11b/3; f. ü‘l-burūc 2a/14-15, 11a/11, 19a/2, 16, 19b/8; f. ü‘l-eflāk 2a/16, 11b/6, 17b/19; f. -i şevābit 2a/15, 11a/9, 17b/13, 19a/2; yēdinci f.-dedür 20b/2
- fenn** : < Ar. Sınıf, bilim. 11b/10; f.-e 6a/14; f.-ün 47a/4; f.-i evkāt 7b/11-12; f.-i evkātten 2a/7; ahāli-yi f. 3a/14, 6a/11, 140b/9, 227a/12; ahāli-yi f.-ün 99b/15; cumhūr-ı efāzıl- f. 7b/18; ehl-i f. 2a/12 3b/8, 8a/4, 227b/7; ehl-i f.-de 142b/14; ehl-i f.-dendür 11b/10-11; ehl-i f.-nün 3b/9, 11b/16, 20b/17-18; efāzıl-ı f. 22b/11, 47a/10; efāzıl-ı f.-ün 2a/4, 5
- ferāgat** : < Ar. Vazgeçme. f. eyle- 78b/7, 173a/14
- ferah** : < Ar. Ferah, iç açıcı. f.-lar 26a/17
- ferāset** : < Ar. Çabuk sezme, anlayış. f.-e 7b/10; fikr ü f. 93a/18
- ferište** : < Far. Ferište, melek. krş. *melek* 87b/1; f.-ler 87b/3; f.-nün 42b/18, 19
- ferkadān** : < Ar. Dübb-i asgar da denilen Küçükayı yıldız kümesinin en parlak yıldızları olan Dübb ve Merak’ın ortak adı. f.-dur 8a/16
- fersah** : < Ar. Denizde üç millik mesafe. 2b/10 3a/18 3b/5, 16, 17, 18b/15, 37a/1, 47a/14, 58a/8, 59a/1, 71b/12, 13, 100a/1, 119b/2, 125a/4, 195a/4; f.-a 36a/12,



121b/3; f.-dan 47b/4; f.-dur 3b/17, 19a/17, 19-19b/1, 3-4, 6-7, 9-10, 20b/16, 21a/2, 4, 21b/5, 22a/6, 22b/14, 26a/14, 27a/10, 28a/9, 45a/10, 47b/5, 48a/18, 49a/2, 57b/1, 2, 75b/9, 93b/16, 16-17, 99b/19, 121a/10, 140a/10, 148b/9, 152b/19; f.-ı 45a/10, 11, 12, 13

**feryād** : < Far. Feryad. f.-in 55a/18; **f. ède kaldı** 102b/9; f. èt- 89b/5, 92a/3-4, 113a/9; f. eyle- 99a/18, 19-99b/1

**feryādçı** : < Far-T. Feryad edenler, haykıranlar. 55a/18

**fesād** : < Ar. Bozulma, çürüme. f. èt- 127a/9

**feth** : < Ar. Kuşatma, zaptetme. f. èt- 167a/6, 186a/11; f. eyle- 114a/1, 9, 13, 19, 114b/4, 167a/7, 169a/16, 169b/7

**fethā** : < Ar. Arapça sözcüklerin üzerine koyulan üstün işareti. f.-sıyla 165b/3, 3, 173b/15, 176a/9, 192b/11, 202a/11, 205b/7, 206b/3; f.-sıyladur 180a/13, 200b/12, 201a/10, 206a/4

**fetvā** : < Ar. Müftü tarafından verilen kararlar. 29b/4, 222b/6

**fevt** : < Ar. Elden çıkarma, kaçırma. f. èt- 83a/16

**feylesof** : < Ar. Filozof. f.-ı Hindî 73a/19

**feyz** : < Ar. İlim, irfan. f.-inden 40b/7

**fındık** : < Far. Fındık. f. ağacı 131a/5

**fısdık** : < Ar. Fıstık. f. ağacı 131a/5

**fısk** : < Ar. Ahlaksızlık. f. èt- 173b/9

**fıkr** : < Ar. Fikir, düşünce. f. èt- 167b/2; f. eyle- 40a/3, 154a/10, 173a/12, 208b/13; f. ü ferâset 93a/18

**fil** : < Ar. Fil. 63a/14, 64b/15, 19, 65a/2, 4, 15, 18, 65b/2, 6, 11, 19, 66a/3, 6, 66b/3, 68b/17, 149b/16, 156a/17, 157a/16, 163a/19, 163b/1, 207b/13; f.-e 64b/6; f.-i 59b/1, 60b/3, 88b/18, 136a/13, 147a/17, 162b/12, 163a/17, 18, 18, 163b/2; f.-ler 63b/5, 65b/5, 16, 66a/9, 16, 18; f.-lere 63a/14, 163b/8; f.-leri 64b/6, 65b/7, 66a/13, 19, 67b/15, 156b/12, 164a/3; f.-lerüñ 65b/9; f. dişî 133a/16; aķ f. 64b/4

**fi'l-cümle** : < Ar. Bütün, hepsi, tüm. 22b/16, 24a/4, 28a/10, 47a/7, 140a/5

**fi'l-hāl** : < Ar. Muhakkak, derhal, hemen. 68b/16, 80b/4, 113b/11, 125b/3

**fîrûze** : < Ar. Firuze taşı. krş. *fîrûzec*, *pîrûze* f.-den 121b/16

**fîrûzec** : < Ar. Firuze taşı. krş. *fîrûze*, *pîrûze* 189b/2; f. ma' denleri 115b/16

**fitil** : < Ar. *Fetîl*. Fitil şeklinde olan. f. fitildür 63a/4-5

**fitne** : < Ar. Bela, sıkıntı. f.-ler 125b/5

- fi'z-zevāl** : < Ar. Öğle vakti. 5a/10, 217a/13, 219b/13, 220a/7-8, 13, 220b/10; f.-den 220a/6, 221b/1; f. ol- 220b/16
- frenk**: < Far. Osmanlıların Avrupalılara verdikleri ad. 169b/4, 174a/6
- fuḫāhā**: < Ar. Din bilginleri. 224a/15; f.-nuḫ 223b/12, 227a/10; f.-sından 105a/4, 120a/5; f.-yı kirām 6a/1, 224a/8, 225a/10
- fuḫarā**: < Ar. Fakirler. f.-dan 78b/10, 18, 119a/11; f.-yı İslām 171b/8
- fulān**: < Ar. Filan. 38b/10, 14, 15, 105a/10, 170b/4; f.-a 134b/5, 5; f.-da 38b/10, 10; f... fulān 187b/13; f.-dan fulāndan 7b/7
- Furḫān** : < Ar. Kur'ân. F.-ı 'azīm 42a/3
- furūn** : < Gr. Fırın. f.-ı 171a/8
- fuṣūl** : < Ar. Fasıllar. 3b/10, 137b/6, 10
- fuṣūṣ** : < Ar. Yüzük taşları. f.-la 176b/16
- fuṣūṣ-kāri** : < Ar-Far. Yüzük taşı yapanlar. 176b/14-15
- fuṣalā** : < Ar. Faziletli, erdemli kimseler. 7a/4, 35b/10, 36a/19, 38b/12, 42a/7, 51a/11; f.-dan 18a/12, 22b/17, 28a/11, 42b/5, 100b/3; f.-nuḫ 19b/17, 44b/1, 48a/15, 48b/18; f.-sı 45b/8, 184a/4; f.-sinuḫ 7a/3, 99b/15; f.-ya 47a/16; ḫatmü'l-f. 39a/10
- Fürs** : < Ar. Farşlılar. ehl-i F. 20b/1, 21a/6, 21b/7, 22a/8, 25b/15, 26b/4-5, 27a/12

## G

- ġāfil** : < Ar. Gafil, dikkatsiz, dalgın. ġ. bulunacak ol- 134a/18
- ġāh** : < Far. Zaman, an. g. ... ġāh 26a/18-19, 26b/11-12, 36b/10-11, 79a/18, 136b/15, 139b/3, 190a/10; g....ġāh...ġāh 27b/9; g. ġāh 49a/11, 14
- ġā'ib** : < Ar. Yok olan, kayıp. krş. ġāyb ġ. ol- 46b/10-11, 51b/17, 67a/5, 68b/1, 72b/11, 76a/9, 101b/13, 103a/7, 214b/4, 215a/9, 222a/18, 224a/3, 5
- ġalebe** : < Ar. Üstünlük. ġ. eyle- 73a/8, 169b/4-5
- ġalebelik** : < Ar-T. Üstünlük. ġ.-leri 90a/2
- ġālib** : < Ar. Fazla, üstün. ġ. ol- 73b/3, 75a/5, 87a/12-13, 93b/6-7, 114a/14-15, 131b/17, 18, 190a/10, 212a/12
- ġālīz** : < Ar. Yoğun. 191a/13; ġ. ol- 52b/5, 191a/8
- ġallāt**: < Ar. Zahireler, mahsuller. 175b/11
- ġam** : < Ar. Gam, keder. ġ.-ı 26a/16, 16
- ġanī** : < Ar. Zengin, bol. ġ.-lerdür 144a/8, 180b/9; ġ. ol- 77b/12

- ġarā'ib** : < Ar. Tuhaf, şaşılacak şeyler. krş. *ġarā'ib* 51b/16, 100a/19, 126b/2; ġ.-i 50a/14
- ġarāniġ** : < Ar. Kuġu, bir insan topluluġu adı. 89a/16, 89b/12
- ġarāyib** : < Ar. Tuhaf, şaşılacak şeyler. krş. *ġarā'ib* 57b/4, 74a/12, 75b/12, 156b/17, 166a/8; ġ.-den 4a/1, 7a/13, 50a/13, 51a/9; ġ.-dendür 133b/10; ġ.-i 168b/9; ġ.-in 131a/12; ġ.-inden 171b/4, 172a/15; ġ.-ler 79b/18-19; ġ.-lerden 3b/2
- ġarb** : < Ar. Batı. 44b/8; ġ.-a 18a/10, 11, 93a/2, 108b/11; ġ.-dan 18a/9
- ġarbī** : < Ar. Batı ile ilgili. 149b/12; ġ.-si 84b/4
- ġāret** : < Ar. Yaġma, akın. ġ. eyle- 182b/4, 207b/15-16
- ġarīb** : < Ar. Garip, tuhaf. 61b/2, 80a/13, 129a/1, 153a/16, 157a/12; ġ.-e 80a/14; ġ.-i 194b/19; ġ.-ler 175b/2; ġ.-ler sīnlesi 175a/7
- ġarībe** : < Ar. Tuhaf, şaşılacak şey. eşġāl-i ġ. 172b/13
- ġarġ** : < Ar. Boġma, boġulma. ġ. eyle- 87b/6, 95b/19-96a/1, 98b/3, 112b/12-13, 152b/17, 170b/14, 183a/12; ġ. ol- 52a/13, 84b/2, 102a/5, 7, 18, 105a/3, 6, 109a/11; **ġ. ola yazdı 97b/11**
- ġaşy** : < Ar. Kendinden geġme, bayılma. ġ. ol- 194b/18
- ġavġa** : < Far. Kavga. ġ.-lar 125b/6
- ġay(i)b** : < Ar. Yok olan, kayıp. krş. *ġā'ib* ġ.-dür 96a/13; ġ. ol- 37b/10, 74a/3, 77a/7, 79a/18
- ġāyet** : < Ar. Gayet, oldukça. 26b/13, 34b/4, 39b/15, 90a/11, 209a/11; ġ. ile 120a/15-16
- ġāyetle** : < Ar-T. Oldukġa. 8b/9, 10b/10, 12a/3, 13a/9, 17a/2, 19b/14, 18, 20a/19, 20b/3, 21a/13, 21b/12, 22b/2, 24b/14, 15, 25a/16, 16, 26a/1, 27a/18, 27b/1, 16, 36b/8, 40b/9, 44a/9, 61a/8, 16, 67b/10, 79b/14, 80a/7, 87b/14, 94b/11, 99a/16, 99b/18, 100a/1, 102a/4, 105a/2, 109b/19, 112a/2, 115b/16, 116a/1, 122b/10, 11, 126a/14, 129b/7, 136a/13, 142a/3, 144a/8, 145b/8, 146b/18, 148b/4, 151b/15, 161a/1, 1, 162a/12, 165b/14, 170b/9, 172b/4, 178a/10, 178b/9, 180b/3, 3, 185b/9, 191b/9, 195b/2, 196a/3, 202b/11, 208a/18, 214a/18, 219a/2, 225b/18, 226a/5
- ġāyetü'l-irtifā'** : < Ar. En yüksek nokta. 141a/15, 142b/3; ġ.-ın 142a/17; ġ.-umuz 142a/15
- ġayr** : < Ar. Ayrı, başka. ġ.-ı ma' mūre 4a/2,
- ġayrī** : < Ar. Başka. 2b/11, 5b/3, 18, 7b/3, 6, 11a/10, 13b/11, 15a/8, 19b/11, 30b/4, 31a/17, 19, 31b/3, 35b/10, 38b/9, 17, 40b/7, 51a/15, 53b/14, 57a/5, 59a/6,

63a/11, 79a/19, 83b/18, 87a/18, 94b/2, 14, 95a/6, 109b/15, 110a/9, 112a/14, 118b/17, 119a/6, 125b/7, 133b/18, 135b/14, 139b/9, 140b/6, 154a/15, 157b/15, 159a/15, 159b/11, 161b/5, 162a/5, 162b/17, 171b/16, 177a/11, 177b/1, 179a/1, 180a/7, 186a/6, 191a/10, 202b/8, 207b/13, 211a/17, 214b/2, 217a/18, 221b/1; ğ.-de 29b/5, 8, 150a/6; ğ.-den 28a/15, 118b/1, 152b/10; ğ.-dür 67a/6; ğ.-ler 12b/3; ğ.-lerinden 134b/4; ğ.-lerine 75b/11; ğ.-si 31a/14; ğ.-sidür 2a/18; ğ.-sinde 31b/14; ğ. mü'min 37a/14

**ġazā** : < Ar. Savaş. ğ. eyle- 74a/15, 81a/9; ğ.-yi ekber eyle- 186a/15

**ġazāb** : < Öfke, kızgınlık. ħıṣm u ğ. olın- 174b/17

**gece** : Gece. 3b/6, 9b/5, 18a/6, 7, 23a/9, 24b/5, 7, 14, 16, 25a/6, 7, 16, 17, 25b/10, 27b/5, 6, 7, 9, 9, 10, 29a/7, 17, 29b/6, 30a/12, 13, 30b/9, 10, 41b/1, 9, 12, 47a/3, 3, 48b/3, 60a/2, 62a/9, 65a/11, 18, 66a/10, 12, 73b/15, 79b/9, 83a/16, 83b/12, 87a/18, 91a/7, 11, 94a/7, 94b/7, 95b/18, 106a/16, 116a/2, 17, 124b/3, 136b/7, 8, 18, 143b/4, 152a/19, 159a/10, 167a/9, 167a/10, 171b/8, 198a/11, 12, 226a/18, 226b/10, 227a/4; g.-de 9a/5, 18a/1, 21b/13, 22b/1, 2, 25b/19, 27b/11, 32b/19, 41b/2, 3, 45b/10, 73b/15, 81a/3, 183b/4; g.-den 20a/10, 225a/8; g.-lerde 110b/8; g.-leri 216b/9; g.-nüñ 24a/16, 41b/5, 116b/4, 226a/10; g.-sinde 8b/8; g.-ye 18a/9, 28b/3, 7; g.-yi 41b/13; g.-yle 29a/9, 34a/11, 65b/9, 71b/10, 72b/17, 90a/7, 198a/11, 226a/1, 7; g. gündüz 20a/10, 24b/5, 225b/12; g. ol- 46a/9-10, 47a/3, 73b/7, 83b/6, 114a/7, 124a/19, 137a/3-4, 216b/8, 14, 217a/6, 8, 9, 220b/18; g. ol- gerek 46a/12; g.-yle ol- 123a/2; bayrām g.-sinde 179a/1; cum'a g.-si 46a/18; cum'a ertesi g.-si 97a/5-6; ŧenbe g.-si 46b/11

**gecele-**: Gecelemek. g.-di 83b/10, 13; g.-düm 116b/4

**gecelik**: Gece boyunca. 29b/14

**geç-** : Geçmek. g.-di 46a/9, 46b/5, 89a/15, 107a/2; g.-dik 209b/18; g.-düġi 46b/9; g.-dükçe 32b/14; g.-dükde 25a/4; g.-dükden 14b/14, 96a/16, 119b/13, 152b/12; g.-düm 154a/17; g.-e 52a/13, 226b/7; g.-e mi 78b/5; g.-e bildik 210a/2; g.-eçek 55b/1, 146b/9; g.-en 149a/13, 158a/2; g.-enler 164b/4, 181b/6, 190b/5, 203a/7, 212b/7; g.-er 22b/1, 26a/18, 26b/11, 11, 12, 92b/17, 101a/12, 15, 101b/18, 19, 111b/9, 173a/16, 205a/11, 226b/7; g.-erken 102b/2; g.-erler 59a/16, 101b/5, 158b/3, 159b/15, 177b/13; **kendülerden g.-erler** 122a/13-14; g.-erlerimiŧ 170a/10; g.-er ol- 119b/8; g.-iñ 111a/6; g.-ince 24b/12, 25a/14, 25b/3, 46b/15, 138a/13, 164b/2; g.-medin 46b/2, 69b/9, 119b/12; g.-mege 25b/11, 108a/3; g.-mek 49b/7;

g.-mekle 28b/4, 49b/13; g.-mesün 111a/12; g.-meye mi 78b/5; g.-meyince 28b/18, 223a/12; g.-meyüp 111a/7; g.-miş 93b/13; g.-mişdi 120a/1; g.-mişdür 44b/10; g.-mişdür ol- 88b/11; g.-mişlerdür 168a/17; g.-se 29b/11, 212a/5, 6; g.-üp 47a/3, 3, 50b/17, 57a/16, 65a/12, 92a/5, 92b/15, 101b/4, 116a/17, 136b/14, 138b/6, 140a/9, 177b/12, 209a/17, 219a/4

**geçür-** : Geçirmek. g.-mişlerdür 172b/6; g.-üp 223b/2, 4; g.-e bilmeye 226b/1

**gel-** : Gelmek. g.- 81a/19; g.-di 13a/15, 14b/17, 18b/10, 29a/16, 29b/17, 45b/19, 46a/3, 8, 46b/6, 19, 19, 50a/11, 55b/18, 61b/9, 65a/9, 81a/18, 83b/9, 12, 86a/3, 91a/2, 93b/6, 95b/19, 99b/8, 102b/11, 107a/13, 17, 108a/6, 116a/18, 119a/13, 128a/2, 152b/9, 13, 155a/11, 159b/2, 163b/2, 175a/1, 193a/3, 12, 211b/18, 19, 227a/3; âbdest ala g.-di 119a/14-15; cānı g.-di 105a/8; çıka g.-di 37b/12, 65a/5, 76a/14, 86b/12, 97b/4, 107b/14, 126a/9; ilerü g.-di 90b/6; karşı g.-di 86a/13; yakın g.-di 55a/18; g.-dik 86b/2, 14, 88b/13, 105a/13; g.-diler 14b/11, 29a/8, 31a/15, 46b/16, 53a/9, 53b/1, 6, 54a/4, 88a/16, 89a/16, 89b/14, 100b/10, 117b/12, 191b/11, 192a/3, 5; çıka g.-diler 89a/17; g.-dünüz 54a/14, 126a/10, 191b/12; g.-dügi 23a/17, 54a/12, 55b/2, 95a/17, 138a/8, 138b/4, 14, 167a/11, 177a/17, 177b/6, 207b/18, 219a/18, 220b/4, 222a/12; g.-düginden 191a/9, 220b/6; g.-dügim 102b/2; g.-dügini 59a/12; g.-dük 17b/10, 20a/17, 34b/7, 16, 73a/3, 136b/2, 221a/2, 226b/3; g.-dükçe 40a/17; g.-dükleri 58a/6; g.-düm 65a/16, 100b/18, 154b/17; **düş g.-düm** 83b/4; g.-e 23a/16, 55b/19, 88b/3, 111a/11, 144a/12, 173a/14, 209a/13, 209b/3; karşı g.-e 87b/2; rāst g.-e 65b/19-66a/1; g.-ecek 89a/14, 96a/17, 120a/19, 174a/2, 212a/5; g.-ecek ol- 109b/3-4; g.-eler 191a/15; g.-elüm 8b/15, 19a/2, 20a/19, 25b/14, 38a/14, 137a/9, 139b/16, 141b/10, 149a/17, 158a/6, 164b/10, 173a/15, 181b/12, 190b/13, 220a/3, 223b/17; g.-e idi 106b/7; g.-en 10a/5, 97b/6, 112b/6, 159b/8, 186b/13, 194b/19, 211a/6, 226b/14; ilerü g.-en 90b/6-7; g.-eni 208a/6; g.-enler 167b/5; g.-enleri 161b/6; g.-ince 3b/4, 17, 8a/7, 25a/3, 46a/3, 15, 46b/19, 19, 57a/18, 102a/10, 103a/4, 105a/11, 137a/5, 138b/11, 19, 139b/12, 143b/17, 144b/14, 145b/2, 148a/4, 14, 148b/6, 15, 149b/8, 17, 150a/19, 150b/9, 11, 151a/10, 12, 151b/10, 152a/4, 11, 156a/14, 18, 156b/2, 157b/5, 161b/18, 163a/12, 15, 168a/4, 171a/17, 172a/14, 173b/4, 13, 175b/5, 19, 180a/13, 181a/11, 182b/6, 183a/8, 185b/4, 11, 186b/3, 8, 11, 18, 187a/5, 188a/9, 15, 17, 188b/5, 9, 11, 15, 189a/4, 189b/4, 6, 16, 190a/11, 13, 195a/19, 195b/17, 199a/3, 199b/3, 200a/16, 202a/11, 203b/7,

206b/3, 209a/18, 220b/1, 3, 225b/12, 13; g.-inceye 4b/15, 10a/10, 45b/18, 46a/11, 113a/8, 145a/11, 183b/17, 189a/16, 207b/17; g.-i başla- 25a/11; lâzım g.-i vèrdi 137a/8, 151a/4, 153b/16; g.-medi 30a/13, 56a/1, 100b/9; g.-mege 88b/6; g.-megi 138a/17, 19, 197b/11; g.-mek 98b/15, 138a/12, 14, 14, 186b/7, 196b/14, 199b/6; g.-mekden 23b/3; g.-melü ol- 30b/3-4, 68b/7, 72a/6-7, 96b/11, 180a/19-180b/1; g.-mese 212a/6; g.-mesi 156b/4; g.-mesinden 91a/10; g.-mesine 28a/1; g.-meyecek ol- 30b/4; hõş g.-meyen 116a/12; dünyāya g.-meyince 207b/11; g.-mez 31b/17, 111a/2, gidecegi g.-mez 59b/5, ẖsāba g.-mez 178b/17, 193a/16 kıyāsa g.-mez 43b/1-2, vaşfa g.-mez 186a/16, 205b/9; g.-mezden 161b/4; g.-mez ol- 110b/17; g.-miş idüm 155a/5; g.-miş ol- 129a/1; g.-mişdi 14b/12, 61b/10; g.-mişdür 79b/7, 124a/3, 179b/9, 185a/19; başuma g.-mişdür 30b/8; dünyāya g.-mişdür 173a/2-3; ola g.-mişdür 223a/9-10; g.-mişler 69b/12; g.-mişlerdür 128b/8; şavāb g.-megine 21a/17; g.-se 31b/16, 59b/5, 77b/12, 80a/13, 96b/8, 219b/10, 226b/9; g.-se gerek 9b/15, 48b/4-5, 58a/3, 60b/5, 107a/15-16, 137a/7, 209a/15; yakın g.-seler 130a/13; g.-sün 155a/10; g.-ün 54b/7; g.-üp 10a/18, 14b/12, 23a/12, 15, 24a/19, 25b/10, 32b/14, 38a/9, 46b/3, 14, 50a/7, 53a/2, 55a/18, 55b/14, 59b/15, 66a/13, 16, 68a/13, 77a/16, 81a/19, 85a/16, 88b/11, 90a/8, 90b/3, 91a/8, 92b/15, 93a/7, 98b/17, 103a/11, 106a/14, 106b/12, 114a/1, 15, 119b/1, 16, 125b/17, 128a/18, 131a/2, 11, 136b/13, 138a/13, 139b/6, 144b/2, 146a/11, 150b/19, 151a/1, 161b/5, 166a/13, 15, 169b/7, 169b/10, 171a/6, 180a/9, 182b/8, 194a/16, 196b/11, 204a/18, 207b/6, 19, 209a/14, 212a/1, 214a/12, 219a/17, 19, 219b/3, 226b/15; ıztırāba g.-üp ‘dalgalanmak’ 97b/10; yüksek g.-üp 84b/13; zürriyyete g.-üp 54a/6; yakın g.-düğine 10a/11; g.-ür 24b/2, 13, 25a/5, 15, 31b/16, 35a/6, 55b/3, 5, 66b/4, 72b/18, 74b/12, 79b/9, 89a/14, 91b/1, 92a/17, 93a/3, 94a/16, 95a/3, 96b/17, 100a/8, 103b/17, 106b/2, 17, 108a/14, 109a/5, 18, 112b/13, 114b/12, 17, 115b/9, 131a/17, 150a/18, 156a/8, 159b/7, 11, 12, 13, 18, 162a/3, 163b/16, 166a/14, 174b/14, 181b/16, 187b/4, 13, 14, 197a/18, 199b/5, 201b/6, 213b/8, 216a/12; lâzım g.-ür 10a/4, 6, 16a/16, 33a/10; g.-ürdi 38a/10, 39b/6, 52b/6, 123b/19, 180b/1, 191a/13; lâzım g.-ürdi 33a/14, 34a/15; g.-ürken 167b/11; g.-ürler 31a/12, 56a/19, 57a/9, 57b/9, 58a/7, 65b/10, 17, 18, 66a/10, 67b/13, 68a/8, 72a/7, 9, 14-15, 17, 79b/1, 96b/6, 113a/1, 1, 113b/9, 122b/15, 123b/2, 144a/17, 145b/16, 149b/2, 151a/9, 16, 157a/7, 161b/13, 163a/1, 11, 164b/19, 165a/1, 174a/7, 179b/16, 196a/12, 199a/7, 200b/14, 202b/7, 203b/18,

211a/3; g.-ürse 30a/12; rāst g.-ürse 82a/18-19; ta' accüb g.-di 30b/16; **rāst g.-diler** 53b/19; kararına g.-düginden 25a/1; rāst g.-dügi 3a/13; rāst g.-inceye 218a/16; rāst g.-megine 27b/19; hisāba g.-mez 133a/6; lāzım g.-mez 29b/6; rāst g.-mez 3a/14, 38a/18; ağır g.-ür 35a/16; demek g.-ür 17b/15; lāzım g.-ür 43b/15; rāst g.-ür 3a/12, 31b/14; vaşfa g.-ür 146b/17; yakın g.-ür 26b/10; zarar g.-ür 192b/7

**geliş** : Geliş. g.-iñ 121b/8

**gemi** : Gemi. 52a/11, 53a/2, 53b/11, 13, 15, 61a/1, 3, 61b/16, 62a/7, 64a/15, 64b/11, 66b/8, 68b/7, 69a/8, 14, 15, 19, 69b/2, 6, 19, 70a/16, 73a/15, 74b/16, 17, 81a/17, 18, 81b/4, 17, 83b/1, 2, 84a/12, 84b/18, 90a/3, 92a/1, 12, 95a/5, 98b/2, 3, 145b/17, 166b/7, 8, 9, 185b/1, 191b/7, 14, 201a/19, 201b/2; g.-de 8a/12, 68b/6, 75a/18, 82b/18; g.-den 90b/7, 170a/10; g.-ler 16a/1, 1, 67b/2, 69b/10-11, 74b/11, 79b/12, 16, 84b/17, 18, 85a/16, 145b/15, 148b/2, 149a/5, 166b/10, 167a/11, 175b/11, 178b/11, 185b/7, 200a/11; g.-lerde 70a/6; g.-lerden 85a/9, 178b/5, 183b/11; g.-lere 52a/9, 73a/14, 77a/15, 88b/5, 7, 9, 145b/16; g.-leri 35b/2, 60a/12, 64b/15, 161b/4; g.-ler imiş 69b/12; g.-lerine 62a/7, 72b/2, 90a/4; g.-leriyle 72b/3; g.-lerle 59a/12, 67b/12, 72a/7, 156b/14, 157b/14; g.-lerün 68a/3; g.-müz 62a/18, 97b/11; g.-müzden 62a/17; g.-müze 62a/19, 95a/4; g.-nüñ 60b/18, 69a/13, 15, 74b/16, 86a/11, 92a/2; g.-si 165b/11; g.-sinde 70a/12; g.-sine 70a/8, 9; g.-sini 82b/17, 123a/13; g.-ye 52b/2, 17, 18, 53a/16, 53b/18, 54a/13, 60b/13, 61a/2, 64b/9, 65b/1, 66b/13, 69a/5, 11, 74b/9, 76b/9, 80a/15, 84a/15, 86a/6, 86b/10, 87b/5, 88a/14, 89a/4, 89b/11, 97a/11, 100b/13, 18, 191a/5, 191b/4, 192a/1; g.-yi 51b/1, 66b/13, 69a/13, 74b/9, 85a/17; g.-yle 80b/14, 81b/8, 162a/12; g. düz- 53a/11

**gemici** : Gemici. g.-leri 69a/16

**gëñ** : Geniş. 65b/13; g.-dür 10b/11, 110a/2; g. ol- 11b/7, 60b/8-9

**gene** : Yine, tekrar. 14b/16, 128a/13, 139b/16, 140a/3, 193b/6

**gëñlik (g)** : Genişlik. g.-i 171b/2

**gerçek** : Gerçek. 107b/8

**gerçi** : < Far. Her ne kadar, ise de. 46a/8, 135b/8, 203a/14

**gerek** : Gerek, ihtiyaç. endürmek g. 124a/15; enmek g. 124b/1; gëymek g. 124a/18; o.-sa g. imiş 165a/18; olmak g. 130b/8; uyumak g. 124b/3; g.-dür 4b/8, 5b/7, 6a/12, 13, 109b/5; g. idi 49a/13; g. idüğini 43a/14; aḥşāmlasa g.-dür 27b/5, 6, 7-8, 11-12; aḥ olmak g.-dür 163a/18; alçalsa g.-dür 9b/5; artuḥ olmak g.-dür 217b/14; azalsa

g.-dür 139b/11; bakmak g.-dür 227a/12-13, 14-15; bakmamak g.-dür 113a/5; başlasa g.-dür 23a/7, 10, 219b/1; başlasalar g.-dür 23a/11-12; belürmeseler g.-dür 91a/3; belürse g.-dür 220b/7; berâber olsa g.-dür 209a/14; beyân olsa g.-dür 29b/4; beyan olınsa g.-dür 9b/7, 23a/1-2, 71a/12, 92b/12-13; bıraksa g.-dür 132a/12; bilse g.-dür 40a/5; böyle olmak g.-dür 219a/11; bulunmasa g.-dür 219a/8; bulınsa g.-dür 9a/14; çıkarmak g.-dür 142a/8; dememek g.-dür 223a/18; diğkât etmek g.-dür 47a/6; dutsa g.-dür 90a/10; düşse g.-dür 66a/18; düzleşdürmek g.-dür 218a/15-16; eksilse g.-dür 28b/11, 219a/16; eksük olmak g.-dür 219a/4; ense g.-dür 177a/6; erişse g.-dür 127a/11; erişseñüz g.-dür 76a/18-19; gelse g.-dür 9b/15, 48b/4-5, 58a/3, 60b/5, 107a/15-16, 137a/7, 209a/15; geymek g.-dür 124a/19; gitmek g.-dür 223a/16, 224a/5; girmese g.-dür 219a/7-8; girse g.-dür 155b/10-11, 219a/17; gitmese g.-dür 221b/14; gitseler g.-dür 91a/3; görse g.-dür 130b/13, 14, 18; görünmek g.-dür 10a/14; görünmese g.-dür 217a/3; görünse g.-dür 9a/1, 18a/8, 28b/5, 19, 90a/8, 95a/19; görünseler g.-dür 10b/2; ğurüb eyleseler g.-dür 9a/16; ğalı olmamak g.-dür 39a/8; ğariş olsalar g.-dür 23a/7-8; ırağ olsa g.-dür 139b/10; ihtimâm etmek g.-dür 224b/18; iştise g.-dür 36b/5; kâdir olımsa g.-dür 24a/6; kalkmak g.-dür 32a/10; kaçsa g.-dür 132a/11; kalsa g.-dür 138b/3; katılmak g.-dür 220a/7; kılmak g.-dür 227a/8; konmamak g.-dür 113a/4-5; mağrûti olmak g.-dür 218b/11; muğâbele eylese g.-dür 28b/8; okutmak g.-dür 223b/5; olmak g.-dür 34a/1, 124b/2; olmamak g.-dür 124a/13; olsa g.-dür 4b/7-8, 9a/10, 12, 9b/9, 10, 23a/13-14, 28b/16, 31b/14, 33b/8, 17, 40a/17-18, 44b/9, 18, 95a/17, 219a/15, 222a/6; olsalar g.-dür 12a/2-3; ötmeseler g.-dür 17b/1; şağınmak g.-dür 228a/5; sivri g.-dür 219a/2; şoymak g.-dür 124a/12; söyündürtmek g.-dür 225a/4; sür<sup>c</sup> at eylemek g.-dür 226b/18; sürmek g.-dür 124a/17; tamâm olmamak g.-dür 225b/7-8; teveccüh eylese g.-dür 28b/3; tész olsa g.-dür 216a/16; toğsa g.-dür 33b/4-5, 41b/1, 12, 148a/13; tolansa g.-dür 219a/9; toptolu olsa g.-dür 153a/13; tulû<sup>c</sup> eyleseler g.-dür 9a/16; ucuzluğ olsa g.-dür 170b/10; uğrasa g.-dür 160a/17, 219b/3; ursa g.-dür 14a/14; varmak g.-dür 124a/11; vâkı<sup>c</sup> olsa g.-dür 132a/13; yazmak g.-dür 39a/7; yazılmak g.-dür 38a/14-15, 101b/7; yörise g.-dür 32b/18; zâhir olmasa g.-dür 221b/11; zâhir olsa g.-dür 95a/18; za<sup>c</sup>if olsalar g.-dür 32b/11-12; ziyâde olsa g.-dür 9b/2-3, 28b/7, 40a/18, 139a/19-139b/1, 170b/12; başlamak g. idi 10a/13; gece olmak g. idi 46a/12; görünmek g.-di 10a/11; g. ... gerek 32b/18-19, 72a/18,



99b/11, 157a/9-10; g.... gerek.... gerek 207b/13; g.... gerek...gerek...gerek  
30a/19-30b/1-2

**gerekli** : Gerekli. g. ol- 198b/11

**gergedan** : < Far. *kerkeden*. Gergedan. 59a/18, 64b/4, 67a/1, 72a/5, 157a/16

**geril-**: Gerilmek. g.-mişdür 201b/1

**geriz** : < Far. *kārīz*. Yer altı lağımı. g.-le 202a/5; g.-lere 189a/2; g.-ün 202a/6

**gerü** : Geri, arka. 14a/16, 50b/1, 53a/14, 115a/9, 191b/17, 212a/14; g.-de 90b/6; g.-  
sine 107b/3; g.-ye 83a/9, 128a/3

**getür-** : Getirmek. g.-di 37b/13, 65a/18, 115a/10, 126b/11, 167b/12; g.-dik 102b/18;  
g.-diler 55b/7, 61b/17, 62a/6, 90b/13, 15, 191b/10, 209a/4; g.-diñüz 70b/2; g.-  
dügim 58b/13; g.-dükleri 54a/4-5; g.-düklerini 77a/16; g.-düm 58b/13; g.-eni  
107b/10; g.-enlerden 128a/15; g.-i vürürler 80a/14; g.-mege 154b/16; g.-mek  
171b/5; g.-meyince 61a/13; g.-miş 167b/12; g.-mişdür 45a/14, 64b/8, 167a/5; g.-  
mişlerdür 50a/5, 174b/11, 177a/4, 202a/5; g.-se 61a/14, 14, 15; g.-ün 209a/4; g.-  
üp 50a/1, 72b/15, 76a/6, 156b/15, 159b/4, 160a/4, 208b/18; g.-ür 113b/1,  
212a/3, 228a/1; g.-ürler 79a/11, 81b/19, 90a/4, 135a/3, 15-16, 146a/14, 149b/15,  
156a/10, 162a/12, 14, 171b/5, 175b/11; mişāl g.-di 18a/14; ‘amele g.-mek 5a/15;  
haber g.-eler 53b/13; imān g.-se 39a/15; mişāl g.-mişlerdür 36b/1; ‘amel g.-üp  
5a/16; tākāt g.-emezsın 13a/13, 108a/3

**getürt- (d)** : Getirtmek. g.-di 31b/2, 70a/7, 178a/15; g.-üp 70a/2

**gevde** : Gövde. 136a/1; g.-leri 73b/18, 76b/13, 90b/4, 136a/10; g.-lerini 23a/19; g.-si  
70b/9, 13, 75a/2, 8, 75b/1, 79a/17, 87b/9, 97a/4, 136a/19; g.-sinden 124b/5; g.-  
sine 55b/17, 70b/9, 17, 73b/18, 75a/2, 8, 76b/13, 79a/17, 87b/9, 90b/5, 124a/17,  
124b/4, 4; g.-sini 175b/15; g.-ye 228a/3

**gevdeli** : Gövdeli, gövdesi olan. yarım g. 135b/16

**gëy-** : Giymek. g.-dügi 63a/10, 71b/16; g.-dükleri 128a/4; g.-düklerinün 128a/6; g.-er  
71b/18, 76a/14, 162b/13, 13; g.-erler 145b/1; g.-mege başla- 25a/12; g.-mek gerek  
124a/18, 19; g.-se 63a/12

**gëydür-** : Giydirmek. krş. *gëyür-* g.-e 160a/10; g.-se 160a/9

**gëyecek** : Giyecek. 160a/9; g.-i 63a/9; g.-leri 127b/16, 17, 18

**geyik**: Geyik. 149b/16; g.-ler 162a/2; müşg g.-i 202b/5

**gëysü** : Giysi, elbise. 177b/9; g.-ler 25a/13; g.-lerinden 128a/19

**gëyür-** : Giydirmek. krş. *gëydür-* g.-seler 153b/2

**gez** : < Far. Arşın, endaze. g.-dür 103b/1

**gez-** : Gezmek. g.-di 106b/15, 19; g.-diler 67b/4, 88a/15; g.-em 87a/17, 18; g.-er 81a/16, 153a/12, 207a/16; g.-erken 64b/19, 83b/3; g.-erler 133b/16, 216b/7; g.-mek 153a/12; g.-üp 204a/1

**gezdür-** : Gezdirmek. g.-di 86a/9; g.-düm 91b/2; g.-ürken 91b/4

**ğidā** : < Ar. Besin, gıda. krş. *ğizā* ğ.-ları 54b/18, 162a/3; ğ.-ya 135b/15

**ğidālan-** : < Ar-T. Beslenmek. ğ.-urlar 99b/13

**ğinā** : < Ar. Zenginlik, bolluk. ğ.-yıla 84a/17

**ğizā** : < Ar. Besin, gıda. krş. *ğidā* ğ. ol- 79b/2

**gibi** : Gibi. 3a/12, 5b/11, 7a/6, 7, 8, 16, 18, 19, 19, 8a/3, 8b/16, 9b/15, 11b/5, 15b/4, 17b/12, 14, 18a/13, 18b/8, 19b/14, 20a/1, 22b/17, 18, 18, 23a/13, 18, 19, 23b/2, 5, 24a/1, 1, 25b/17, 28a/5, 5, 11, 12, 16, 28b/13, 29b/13, 31b/8, 34b/5, 7, 36a/1, 37a/7, 37b/13, 38a/17, 39b/10, 41b/4, 42b/6, 8, 43a/12, 13, 43b/5, 12, 16, 16, 18, 44b/6, 45b/10, 18, 46b/2, 9, 13, 49b/13, 50b/19, 52a/5, 14, 52b/6, 54b/7, 13, 55a/4, 55b/3, 4, 58a/2, 11, 58b/14, 59b/2, 60a/17, 60b/4, 62a/12, 13, 14, 62b/2, 65b/13, 66a/1, 17, 66b/15, 16, 67a/5, 68a/11, 68b/6, 16, 16, 18, 69a/3, 4, 70a/14, 70b/13, 13, 71a/3, 71b/4, 72b/9, 10, 11, 15, 73a/14, 16, 73b/8, 74b/8, 75b/1, 76a/5, 77a/6, 10, 80b/6, 13, 81a/15, 81b/13, 82a/15, 83b/5, 6, 8, 15, 84a/4, 85a/16, 87b/7, 7, 88a/4, 5, 7, 88b/7, 91a/19, 91b/13, 15, 19, 92a/1, 12, 92b/3, 5, 94a/17, 95a/18, 96a/8, 15, 96b/4, 97a/8, 9, 98a/11, 98b/1, 99a/19, 100a/18, 101a/4, 101b/11, 12, 103a/3, 104b/4, 105a/19, 105b/17, 17, 106a/5, 107a/19, 19, 107b/3, 14, 110b/8, 11, 18, 111a/9, 111b/18, 19, 112a/14, 113a/7, 9, 11, 114a/5, 7, 115a/6, 8, 116b/18, 118a/7, 8, 11, 120b/1, 1, 9, 13, 17, 121b/19, 123a/1, 17, 124a/19, 124b/1, 18, 125a/12, 14, 127a/3, 127b/13, 128a/3, 6, 9, 15, 129a/6, 13, 131a/5, 132a/14, 132b/16, 133b/16, 17, 134b/14, 15, 15, 16, 135b/10, 136a/17, 136b/12, 17, 138a/8, 138b/4, 140b/4, 144a/5, 146a/5, 148b/18, 19, 149a/13, 150a/5, 151b/17, 17, 153a/9, 153b/4, 154a/12, 16, 154b/7, 156b/18, 157a/16, 157b/8, 10, 158a/2, 159a/18, 160a/3, 161a/14, 14, 161b/6, 164a/16, 17, 164b/4, 166b/9, 167b/6, 170a/14, 16, 172b/4, 173a/7, 174a/17, 175b/13, 17, 176a/8, 11, 15, 177b/5, 181a/16, 181b/1, 6, 189a/10, 189b/2, 2, 190a/16, 18, 190b/5, 191a/9, 13, 194a/9, 197a/16, 197b/7, 15, 201a/4, 203a/1, 3, 7, 204a/18, 207a/12, 208b/3, 5, 7, 210a/19, 210b/4, 6, 9, 211a/8, 17, 211b/13, 212a/7, 212b/3, 3, 7, 216a/13, 14, 216b/7, 19, 218a/2, 219a/18, 220a/4, 220b/1, 6, 7, 7, 9, 10, 12, 15, 16, 17,

222b/9, 10, 223a/11; g.-dür 8a/15, 9b/12, 12a/1, 13b/15, 20a/16, 22a/17, 28a/14, 37a/9, 42a/18, 42b/5, 44a/12, 51b/4, 55a/2, 63a/17, 63b/8, 68a/10, 68b/19, 71a/1, 71b/9, 72a/3, 4, 85a/13, 88a/10, 91b/13, 99a/4, 110a/5, 135a/8, 150b/15, 175a/15, 187b/7, 204b/14, 208b/6, 220a/2, 226a/15, 226b/13; g. idi 107b/1, 211b/6; g.-lere 226a/17; g.-leri 99b/13; g.-ydi 52a/9, 14, 117b/4; g. ol- 13b/2, 77b/1, 80b/5, 192a/15, 220b/13-14, 225b/15-16; dīvār g. ol- 183a/6; hīç g. ol- 96a/1; yol g. ol- 85a/15; balçık g. ol- 167b/1; tamar g. ol- 208b/17; şimşek g. şağ- 55a/3-4

**gici-** : Kaşınmak. g.-gende 153a/17

**gider-** : Gidermek, ortadan kaldırmak. g.-e 95b/15, 110b/3; g.-dik 141a/8, 18, 141b/3, 5, 142b/4; g.-ür 99b/6, 227b/18, 228a/3; g.-ürler 159a/14

**gidil-** : Gidilmek. g.-melü ol- 182b/1

**gir-** : Girmek. g.-di 76b/7, 129b/4, 173a/4; g.-di mi 18b/12; g.-digi 25a/16; g.-dik 86b/3, 88b/9, 90a/19, 95a/10, 127b/12; g.-diler 191a/5; g.-dügi 24b/4, 13, 25a/6, 139a/7; g.-dügim 100b/4; g.-dükden 92b/14, 219a/19; g.-dükleri 123a/10; g.-düm 89b/3, 127b/6, 154a/11, 18, 154a/18; g.-e 150b/18, 155b/4, 8; g.-emedi 97b/14; g.-enüñ 124b/2; g.-er 81a/4, 92a/18, 92b/17, 98a/7, 98b/17, 103a/7, 108a/14, 18, 179b/10, 192b/17, 196b/11, 201b/3, 202a/5; g.-erler 79b/1, 128a/18, 129a/18, 182a/14, 203b/19; g.-eydi 16a/1, 46a/13; g.-ince 102a/12; g.-meden 87b/2, 194b/19; g.-mege 115b/18; g.-mege başla- 25a/12; g.-mek 87b/1; g.-mekden 87b/3; g.-mese gerek 219a/7-8; g.-mesidür 223a/17; g.-meyince 221a/7; g.-mez 194b/19; g.-miş 88a/12, 122a/11, 123a/18, 123b/1, 150b/7, 200a/9, 203b/15; g.-mişdür 92b/10, 110a/4, 121b/13, 180a/9, 189b/12; g.-se 13b/1, 20b/6, 21a/11, 21b/11, 22a/19, 25b/18, 26b/15, 27b/13, 100a/13, 111a/2, 131b/1, 2, 153a/17, 18, 157a/13, 158a/12, 195a/1; g.-se gerek 155b/10-11, 219a/17; g.-üñ 86b/13; g.-üp 54a/13, 56a/13, 57a/15, 60b/18, 64b/9, 76b/9, 82b/16, 84b/17, 86a/11, 88a/15, 88b/7, 92b/16, 111a/7, 131a/19, 138b/10, 152b/16, 155b/4, 169b/17, 201b/2; g.-ür 94a/1; âdem şüretine g.-üp 13a/17; hâbse g.-mişe dön- 24a/11; **kuşağuma g.-mez 95b/16**

**girdâb** : < Far. Girdap. 69a/6, 7, 69b/10, 79b/12, 14, 82b/12, 13, 85a/13; g.-dan 70a/17; g.-ına 82b/18; g.-lar 79b/16; g.-uñ 58a/2, 83a/14

**giril-** : Girilmek. g.-miş 166b/14

**git- (d):** Gitmek, geçmek, yok olmak. g.- 52a/9, 54b/12, 77b/14, 78a/9; g.-di 14b/19, 37b/9, 45b/14, 14, 46b/8, 8, 53b/13, 58b/15, 60b/14, 61a/3, 65a/11, 12, 15, 73a/18, 79a/4, 83b/3, 9, 12, 16, 84a/5, 84b/15, 90b/8, 93b/8, 95b/18, 97a/12, 99b/1, 9, 102b/8, 17, 105a/13, 107a/7, 108a/6, 115b/7, 117b/19, 118a/4, 9, 126a/2, 127a/19, 132b/18, 152b/12, 166b/19, 182b/19, 184b/12, 207b/4; arayu g.-di 154a/1; g.-di idi 45b/16; g.-digümüz 88b/13; g.-dik 76b/2, 3, 9, 86b/2, 88b/9, 126a/18, 126a/19, 210a/13; g.-diler 14b/12, 52b/3, 11, 11, 13, 53a/1, 18, 18, 53b/18, 55b/12, 56a/2, 62a/7, 64b/9, 70b/4, 72b/11, 73a/9, 77a/16, 77b/19, 81a/13, 82b/16, 86a/8, 88a/15, 89b/16, 90b/8, 13, 127b/11, 169b/19, 191a/6, 12, 16, 19, 191b/6, 192a/1, 2, 209b/9, 210a/13; âhirete g.-diler 78b/19; helâk olup g.-diyse 93a/17; g.-dügi 60b/15, 97a/9, 98b/15; g.-dügini 68b/2; g.-dük 96a/9; g.-dükçe 46a/10, 56b/5, 69a/19, 138b/3, 139b/10, 160a/2, 216a/15, 216b/13; g.-dükleri 44b/14, 145b/10; g.-düklerin 67a/5; g.-düklerini 53a/17, 192a/1; g.-düm 50a/19, 50b/12, 65b/2, 89a/5, 91a/6, 91a/12; g.-e 60b/7, 87a/3, 110a/13, 110b/1, 118a/14, 209b/5, 227b/15; g.-ebileler 72b/3; g.-ecegi gel- 59b/5; g.-eler 53b/12; alı g.-eler 72b/13; g.-elerdi 77b/13; g.-elüm 53b/16; g.-em 58b/13, 106b/13, 14; g.-en 14b/13, 146a/11, 186b/13; g.-enler 113a/4; g.-enlerün 113a/6; **g.-er** 16a/10, 28b/10, 30b/14, 52b/7, 55b/5, 70b/10, 74b/19, 79b/11, 88b/4, 92a/14, 19, 94b/13, 95a/15, 97a/8, 98b/5, 9, 100a/14, 101b/13, 102b/3, 103a/7, 8, 103b/11, 105a/6, 108b/14, 109a/4, 110a/17, 113b/4, 5, 119b/7, 120a/19, 128b/19, 129b/2, 146b/17, 153a/18, 161a/10, 162a/11, 174a/4, 177b/7, 179b/5, 186a/5, 189a/9, 9, 189b/11, 208a/17, 216b/6, 219a/14, 221b/14, 15, 224a/1, 14, 227b/16, 17; **‘aqlı g.-er** 74b/2; g.-erdi 62a/19, 118a/16; g.-erdüm 116a/18; g.-erek 25a/11, 82b/16, 134a/6; g.-erem 89b/10; g.-eriken 95a/4; g.-er ise 119b/9; g.-erken 36b/13, 50a/15, 61b/15, 62b/9, 69a/12, 90a/19; sürüp g.-erken 69b/2; g.-erler 16a/9, 51b/17, 56b/2, 67b/14, 72a/8, 13, 14, 16, 17, 72b/1, 74b/12, 76a/7, 10, 82a/1, 113a/3, 7, 113b/12, 119b/4, 128b/1, 2, 134a/18, 144a/13-14, 17, 19, 144b/1, 3, 4, 149b/4, 151a/9, 19, 156a/9, 161b/13, 163a/11, 163b/16, 164b/19, 165a/3, 166a/14, 177b/13, 189b/13, 191a/11, 192b/5, 196a/12, 199a/8, 200b/14, 208a/2, 212a/14; g.-erlerdi 107a/11-12, 114a/6, 115b/4; **hâırlarından g.-erse 226a/18**; g.-ersiz 89a/13; g.-erüz 55b/2; g.-esin 117b/15; g.-eyim 127a/17; g.-iñ 86a/17; g.-ince 53a/16, 92a/5, 136b/14, 191b/18; g.-meden 95a/11; g.-medi 45b/15, 78a/10, 98a/17, 209b/17; g.-medin 112b/5; g.-mek 58b/18, 78a/7, 80a/15, 84a/13,

117b/13, 124b/5, 169b/9, 186b/7, 196b/15, 199b/6; g.-mek gerek 223a/16, 224a/5; g.-mek üzere ol- 88b/5; g.-mekdedür 59b/15; g.-mese gerek 221b/14; g.-mesi 109a/11, 156b/4; g.-mesinüñ 223a/17; g.-mesünler 52a/12; g.-meye 110a/14; g.-meyince 163a/3; g.-mez 193b/11; g.-mezler 191a/11; g.-miş 50b/2, 13, 15, 154a/5; g.-mişdi 37a/1, 155a/8;  **kuvveti g.-miş** iken 80b/3-4; g.-mişdür 46a/1, 52a/14, 60a/2, 71a/16, 88a/12, 93b/13, 108b/11, 122a/11, 123a/18, 123b/1, 148b/3, 150b/7, 164b/12, 183a/17, 183b/13, 190b/16, 203b/15, 224a/8; g.-mişidi 85b/4; g.-mişler 72a/11, 91a/10; g.-mişlerdür 144a/15, 207b/9; âhirete g.-se 147b/2-3; g.-seler 72b/2, 79a/13; g.-seler gerek 91a/3; g.-ünj 76a/17; g.-üp 26a/17, 46a/5, 13, 14, 50b/7, 53b/6, 91a/7, 95a/10, 163a/1, 173a/12, 192a/5;  **‘aқılları g.-üp** 81b/3; ıraқ g.-üp 83b/2;  **‘aқlum g.-miş** 13a/17; ıraқ g.-dükçe 28b/6; ıraқ g.-er 26b/10; ıraқ g.-medügiyçün 40a/15; ıraқ g.-mez 26b/9; ҳarâb olup g.-e idi 35b/19-36a/1; helâk olup g.-eler 52b/10; zâ’îl olup g.-di 117b/8;  **‘aқlum g.-e yazdı** 154a/18

**gizlen-** : Gizlenmek. g.-miş 169a/5

**gizlü** : Gizli. 38b/16, 17, 19, 173a/11, 179b/12

**göbek (g)** : Göbek. 202b/7; g.-inden 68a/10, 99a/18, 181a/9

**gögercin** : Güvercin. 169b/10, 13, 14, 18; g.-ler 120a/4; g.-lerden 120a/12; g.-leriñ 120a/6, 8

**gög(ü)s** : Göğüs. g.-indedür 71b/9-10; g.-inden 68b/19; g.-ine 68b/18; g.-lerinde 133b/14; g.-lerindedür 134b/13

**gök (g)** : Gök, gökyüzü; yeşil, mavi. 8a/2, 7, 9a/17, 10a/10, 18, 11b/18, 12b/16, 13a/15, 14a/1, 15a/11, 18, 16a/17, 34b/6, 37b/4, 136a/10, 120b/16, 224a/7, 11; g.-de 11a/5, 5, 13a/16, 17a/19, 30a/18, 34a/10, 34b/1, 40a/2, 5, 42b/3, 43b/5, 77b/16, 88b/2, 6, 11; g.-dedür 2b/3,5; g.-den 12b/15, 19, 60a/1, 91b/19, 92a/11, 174b/19, 177a/6; g.-dür 111a/18-19; g.-e 12b/19, 34a/3, 119b/7, 120b/13, 15, 174a/8; g.-i 8a/3; g.-inde 11a/5; g.-inüñ 16b/7; g.-le 11a/14; g.-ler 2a/5, 13b/1, 3, 17, 17a/1, 10, 17, 42b/8; g.-lerde 2a/5; g.-lerdeki 13a/12; g.-lerden 2b/11, 14b/1; g.-leri 14a/10; g.-ünj 10b/5, 6; evvelki g. 16b/15; evvelki g.-dedür 27a/13; ikinci g. 16b/8, 15; ikinci g.-dedür 26b/6; üçüncü g. 16/9, 15; üçüncü g.-dedür 25b/16; dördüncü g. 16b/11, 15; dördüncü g.-dedür 22a/10; beşinci g. 16b/12, 15; beşinci g.-dedür 21b/8; altıncı g. 16b/13, 15; altıncı g.-dedür 21a/7-8; yedinci g. 16b/14, 15; yedinci g.-de 17a/5; yedinci g.-den 10b/7, 13b/7; dünyâ g.-i 27a/14; g. gürl-36a/15-16, 18; g. yeşilligi 120b/17; g. mermer 194b/3

**gökçek** : Güzel, iyi. 10b/10, 28a/1, 53a/15, 59a/2, 59b/15, 17, 75b/15, 77b/9, 78a/15, 80a/4, 80b/14, 82b/13, 90b/12, 91a/13, 98a/2, 99a/16, 112b/2, 121a/15, 122b/12, 130b/3, 142a/3, 151a/14, 153b/14, 160a/4, 160b/17, 162b/11, 163a/10, 164b/11, 165b/4, 19, 168b/12, 171b/6, 173b/16, 175a/10, 175b/8, 179a/12, 180a/16, 180b/7, 183b/11, 185a/8, 186a/3, 186b/5, 187a/7, 188b/12, 19, 189a/7, 16, 193b/15, 194a/15, 196b/19, 197b/1, 199b/4, 200b/12, 201b/12, 202a/1, 7, 204b/4, 11; g.-dür 39b/6, 40a/3-4, 111a/19, 149b/13, 161a/1, 161b/3, 170a/4, 176a/12, 201b/16, 219a/11, 226b/2; g. ol- 24b/8, 98a/16, 114b/1

**gökçeklik (g)** : Güzellik, iyilik. g.-i 128a/8; g.-ini 15b/16, 184b/1

**gök yüzi** : Gökyüzü. g.-nde 41a/6

**göl** : Göl. 110b/6, 111a/13, 16, 18, 175b/9, 185a/19, 185b/4, 202b/4; g.-dür 111a/14, 111b/3; g.-ine 109a/2; g.-üñ 175b/10, 185a/15, 185b/3, 202b/4

**gölge**: Gölge. 220b/11; g.-si 219a/13, 220b/9; g.-sidür 5a/11; g.-sinde 58a/13, 71b/5, 76b/16, 123b/5; g.-sine 220a/6; g.-siyle 218b/7; zevâl g.-si 219b/13; zevâl g.-sine 220a/6

**gölgelen-** : Gölgelenmek. g.-se 76b/17; g.-se ol- 123b/5; g.-ür 58a/13

**göm-** : Gömmek. g.-mege 110a/12

**gömlek** : Gömlek. g.-leri 149b/7

**gömil-** : Gömülmek. g.-mişdür 121a/7

**gönder-** : Göndermek. g.- 114a/17; g.-di 53b/11, 54a/14-15, 80b/15, 99a/10, 99b/8, 114b/3, 123b/11, 123b/15, 126a/4, 127b/5, 152b/13, 155a/1, 3, 167a/7, 193b/5, 210a/8; g.-diler 30a/5-6, 37a/5, 53a/16, 89b/11; g.-dügi 100b/3; g.-düm 53a/12, 158b/8, 166b/16, 167b/9, 191b/15; g.-esin 155a/2; g.-mege 60b/4, 209b/2; g.-meyecek ol- 59b/11; g.-üp 37a/3, 55a/18, 159a/14; g.-ür 51b/9, 59b/10; g.-ürler 57a/11, 60a/3, 115b/13; g.-ürlerdi 98a/3; haber g.-di 155a/10

**gönderil-** : Gönderilmek. g.-miş ol- 128b/6

**gönül**: Gönül. g.-den 228a/2; g.-ine 133b/8; **g.-üm açıl- 84a/12; ğ. kapıl- 150a/14**

**gör-** : Görmek. g.-di 14b/16, 16a/5, 30b/16, 17, 17, 31a/19, 65a/9, 67a/4, 77a/19, 97b/7, 99a/12, 106b/12, 17, 107b/4, 108a/13, 111a/3, 114a/7, 118a/9, 152a/19, 152b/6, 7, 154a/3, 173a/4, 12, 193a/6, 208a/15, 208b/13; g.-digi 107b/14, 118a/13; g.-dik 88b/13, 90b/3, 9, 11, 94b/17, 105a/5, 127b/13, 128a/14, 211b/11, 227a/4; g.-diler 30b/18, 31a/3, 32a/13, 38a/4, 52b/12, 15, 53a/1, 53b/14, 56a/2, 61b/18, 19, 62a/9, 13, 72b/8, 73a/16, 77a/9, 13, 81a/12, 18, 88a/16, 18, 89b/7,

19, 99a/14, 104b/3, 115a/5-6, 117b/1, 6, 131a/12, 191a/17, 191b/1, 6; **g.-diñüz 126a/16**; g.-diyse 211b/17; g.-dügi 37a/9, 108a/7; g.-dügüm 50b/2, 18; g.-dügümi 16a/11, 155a/3; g.-dügümüzden 72b/14; g.-dügün 75a/10; g.-dügini 50a/13, 127a/19, 152b/4; g.-dük 29a/1, 3, 9, 17, 29b/12, 18, 31a/10, 11, 32a/12, 15, 62a/17, 64a/15, 69b/4, 70b/3, 76a/12, 81a/6, 86b/4, 96a/12, 130b/2, 226b/10; g.-dük (ortaç) 130b/16; g.-dükde 128a/13; g.-dükleri 30a/13, 59a/7, 68b/7, 69b/9, 72b/10, 73a/3, 78b/9, 104b/3, 113a/9; g.-düm 13a/17, 16a/16, 30a/9, 11, 30b/8, 31a/2, 4, 31b/3, 32a/19, 32b/1, 37a/8, 50a/15, 50b/1, 3, 8, 13, 18, 58b/11, 13, 73a/12, 83b/1, 4, 84a/2, 12, 89a/4, 11, 16, 19, 89b/5, 91a/12, 15, 96a/7, 97b/2, 5, 16, 98a/9, 100b/5, 13, 102b/2, 115b/2, 4, 120a/13, 14, 124a/7, 125a/12, 129b/3, 130a/12, 133a/15, 18, 154a/8, 19, 207b/7; g.-düm ise 154b/17; g.-dün 31b/12; g.-dün mi 31b/2, 78a/6; g.-dünse 130b/17; g.-dünüz mi 211b/8; g.-e 55a/9, 73a/19, 108a/11, 124b/4, 193a/4, 207a/18, 207b/3, 209b/3; g.-e bildiler 29b/13; g.-e bilmek 29b/14-15; g.-eler 227b/6, 6; g.-elüm 128a/1; g.-em 13a/12, 79a/1; g.-emedi 31b/1, 6; g.-emediler 31b/3-4; g.-en 166a/9; g.-eni 31b/2; g.-enler 194b/18; g.-esin 155a/1; g.-esiz 30b/6, 69b/8; g.-evüz 53b/16, 210a/8; g.-eyim 208a/14; g.-ince 70a/11; g.-medi 31a/17; g.-medik 50b/16; g.-mediler 53b/14; g.-medüm 16a/11, 78a/6, 83b/18, 86b/4, 120a/12; g.-mege 73a/5, 73b/2; g.-mek 50a/10, 127b/10; g.-mekden 217b/4; g.-mek idi 126a/15-16; g.-memiş 31a/15; g.-memişdür 64a/12, 168a/18, 176a/17-18; g.-mesün 41b/14; g.-meyince 106b/14; g.-mezüz 69b/1; g.-miş 77b/17, 128a/7, 150a/12, 154a/14, 172a/19, 176b/19, 177a/13; hayz g.-miş 112a/10, 131b/2; g.-mişdi 209b/1; g.-mişler 31a/14; g.-mişlerdür 44b/16; g.-mişüz 50a/14; g.-se 32a/19, 41b/12, 55a/7, 56b/11, 79a/19, 95a/1, 97b/19, 98a/1, 171b/15, 184b/1, 194b/16; g.-se gerek 130b/13, 14, 18; g.-seler 63a/1, 74b/17, 92a/3, 13, 98b/3, 134a/13, 144a/17; g.-üben 30a/1; g.-ün 126a/13; g.-üp 8b/10, 31b/9, 36b/5, 38a/5, 39a/1, 43a/10, 53a/19, 58b/15, 61b/11, 78a/5, 84a/9, 89b/11, 102b/19, 155a/9, 191b/7, 192a/3; g.-üp tur- 78b/15; g.-ür 92a/18, 96b/11, 98b/4, 198a/1; g.-ür misiz 69a/19; g.-ürdüm 177a/13; g.-ürem 16a/11, 95b/13; g.-ürler 59a/12, 66a/3, 68b/2, 72a/9-10, 73a/3, 79b/6, 144a/14, 166b/8, 212a/13; g.-ürlerdi 222a/15

**göre** : Göre, nazar. 2a/9, 12, 19, 2b/7, 3a/15, 6a/6, 19, 7b/1, 13, 10a/12, 10b/4, 20a/5, 22b/17, 28a/11, 31b/11, 34b/4, 42a/7, 44b/9, 47a/8, 76b/16, 140a/16,

140b/19, 142b/15, 145b/19, 170b/15, 179a/4, 182b/5, 184a/15, 208b/2, 217a/16, 225b/14, 226a/16, 227b/7; g.-dür 40b/12

**görici** : Gören, fark eden. g.-ler 32a/17

**göril-**: Görülmek. g.-e 10a/3; g.-mez mi ki 137a/18

**görin-** : Görünmek. g.-di 99b/3, 221b/15; g.-düğü 3a/1, 6a/11, 30b/13, 34a/15, 166b/9, 227a/11; g.-düginden 10a/19; g.-e 32a/10; g.-e mi 30b/10; g.-eler idi 10a/8; g.-en 11a/10, 90a/9, 93b/8, 95a/18, 166b/10; g.-medüğü 2b/19, 3a/4, 34a/16; g.-medügidür 33b/3; g.-mek 28b/14, 41a/17; g.-mek gerek 10a/11, 14; g.-memek 33a/17, 34a/15; g.-mese 29b/2, 9, 11; g.-mese gerek 217a/3; g.-mesi 32a/9; g.-mesini 29b/19; g.-meye 226b/13; g.-meye mi 30b/10; g.-mez 33a/19, 80a/12, 102a/17, 137a/2, 159a/13, 179b/11, 220b/17; g.-mez idi 210b/19; g.-mişdür 124a/3; g.-se 18a/7, 29b/6; g.-se gerek 9a/1, 18a/8, 28b/5, 19, 90a/8, 95a/19; g.-seler gerek 10b/2; g.-seydi 34a/14; g.-üp 2b/19, 3a/3, 32b/3, 33a/17; g.-ür 8b/5, 9a/3, 26a/19, 26b/1, 12, 12, 13, 33a/3, 34b/5, 41a/16, 51b/14, 68b/5, 6, 71b/12, 12, 79a/18, 90a/3, 92a/9, 96a/14, 97a/2, 98a/2, 102a/17, 125a/5, 136b/19, 183a/15, 197b/10, 202b/11, 220b/17; g.-ürdi 98a/1, 193b/4; g.-ürler 10a/18; g.-mez ol- 83b/2, 88b/10; g.-ür ol- 19b/19, 222b/8-9

**göster-**: Göstermek. g.-di 54a/12, 76a/18; g.-ürdi 74a/13; g.-düm 155a/5, 8; ihtiyâc g.-di 95b/11

**götür-** : Götürmek, taşımak, kaldırmak. g.-di 99b/9; g.-diler 167b/11; g.-en 12a/1, 17; g.-megiçün 209b/8; g.-mesünler 114a/18; g.-seler 56b/4; g.-üp 56a/6, 102b/12, 112a/14, 113a/4, 19; g.-ür 59b/1, 180a/6, 7, 202a/4; g.-ürler 35b/15, 60a/10, 208a/2; g.-ürlerdi 79a/9; silâh g.-üp 207b/11

**götürü** : Bütün, tamam, hep. 47a/11, 107b/19, 136b/5, 167b/13; g.-sini 211b/17

**göz** : Organ adı, bölüm, bölme. 192b/13, 14; g.-i 91b/5, 97b/18, 110a/16, 16, 135b/19, 136a/11; sağ g.-i ise 110a/18; şol g.-i ise 110a/18; g.-idür 56a/3; g.-in 43a/11; g.-inden 67a/5; g.-ine 110b/2, 2; g.-ini 31b/5, 5, 110a/16; g.-inüñ 14a/5, 14b/4, 16a/1; g.-le 172b/1; g.-ler 64a/12, 128a/8; g.-leri 55a/3, 55b/4, 63a/18, 68b/18, 82b/5, 98a/10, 100b/15, 133b/14, 206b/17; g.-lerin 53b/1, 191b/19, 192a/3; g.-lerinden 72b/11, 81a/3, 7; g.-lerine 194b/10-11; g.-lerini 53a/16, 89a/18; g.-lerinüñ 23b/18; **g.-üm var-** 78b/16; g.-üme 31a/1; g.-üñ ağı 120b/8; **g.-leri kımaş-** 67b/10, 68a/16, 78a/4; g.-lerini kımaşdur- 154a/6-7; g. hisâbı 22a/14; g. nûrı 35a/11; **g. ér-** 77b/19; g.-i ér- 70b/10



- gözet- (d)** : Gözetlemek, beklemek. g.-üp 30b/14; g.-ürler 63a/1
- gözle-** : Gözlemek. g.-dükleri 219b/19; g.-düm 30b/19; g.-sünler 114a/17; g.-ye 38b/19
- gözlü:** Gözlü, gözü olan. *çara* g. 202b/12
- gözsüz:** Gözleri olmayan. 97b/19; g.-i 175a/5
- ğurāb** : < Ar. Karga. 185a/6
- ğuristān** : < Far. Mezarlık. 175a/6
- ğurre** : < Ar. Aklık, parlaklık. ğ.-si 31b/10-11
- ğurūb** : < Ar. Batmak, batı. 10a/12, 23a/10, 44b/4, 221b/3, 13, 222b/14; ğ.-a 151b/3, 155b/15, 160b/2, 162a/18, 162b/1, 172a/3, 182a/3, 187b/19, 195b/8, 198a/7, 15, 198b/5, 199b/17, 205a/15, 205b/13, 212b/15, 213a/8, 214b/10, 216a/12; ğ.-dan 143b/9, 172a/4, 188a/1, 198a/8, 16, 198b/6, 199b/18, 213a/8; ğ.-ı 44b/2, 12, 148a/10, 160b/11, 162b/6, 172a/10, 181a/2, 182a/9, 188a/5, 195b/13, 200a/4, 205b/2, 213b/13, 215a/12, 216a/18, 221b/8, 222b/4; ğ.-ına 40a/9, 147b/16, 180b/16, 216a/11, 216b/12, 222b/4; ğ.-ından 5b/9, 9b/19, 222a/5; ğ.-ı 8a/16, 8b/15, 9a/2, 9, 9b/, 11, 13, 14, 16, 18, 10a/17, 24a/1; ğ.-ları 9a/8, 11, 13, 14-15, 148a/13; ğ. *ët-* 32a/9, 94a/4; ğ. *eylememiş ol-* 221b/10; ğ. *eylemiş ol-* 5b/5, 6-7; ğ. *eyle-* 8a/9, 10, 9b/2, 10a/13, 23a/3-4, 77a/6, 97a/7, 7, 137a/1, 148a/9, 217a/3, 221b/3, 4, 7, 16, 222a/2, 14, 16-17, 222b/7, 11, 223a/3, 10, 15, 223b/2; ğ. *eyleseler gerek* 9a/16; ğ. *ol-* 220b/15
- ğurūbī:** < Ar. Batı ile ilgili. 5b/2
- ğusl** : < Ar. Gusül, boy abdesti. 131b/1; ğ. *eyle-* 118b/18, 171b/19
- ğuşşa:** < Ar. Keder, üzüntü. 26a/15; ğ.-sı 26a/16; ğ.-yı 228a/2
- güc** : Güç, kuvvet, zor. g.-ile (*zarf*) 24a/4; g.-i 23b/10; g.-inden 24a/10; g.-ine 24a/5; g.-lerini 23b/11
- gücle:** Zorlukla. 8b/5, 18a/18, 19b/19, 85a/11, 95a/11, 125a/7, 129b/5, 209b/16
- gül-** : Gülmek. g.-di 53a/8, 11, 191b/14; g.-e *güle otur-* 85b/13-14; g.-er 112b/4; g.-er yüz 131b/14; g.-mek 131b/14
- gül** : < Far. Gül. g.-dür 187a/10; g.-ler 58b/10, 14; g.-lerde 58b/17; g.-üñ 73b/12; *kıvı* g. 73b/12
- gülistānī** : < Far. Gül bahçesi. *krş. gül-zār* g.-ler 179a/5
- güliş-:** Güleşmek. g.-ürler 162b/18; g.-ürlerdi 91b/3
- güüzār** : < Far. Gül bahçesi. *krş. gülistānī* g.-lar 78a/3

**gümiş** : Gümüş. 63b/14, 76a/5, 128b/15, 166b/15, 169a/11, 184b/11, 193a/15, 202b/9; g.-den 107a/5, 121b/16, 128b/16, 154b/4, 13, 155a/17; g.-dür 63b/14; g.-ler 75b/14; g. ma<sup>c</sup> deni 152a/6, 189a/19, 206b/10

**gün** : Gün, güneş, yirmi dört saatlik zaman dilimi. Krş. *güneş, şems* 5a/1, 10b/1, 13a/10, 14, 14b/13, 15, 16, 18b/9, 21b/13, 22a/14, 22b/1, 23a/13, 24b/3, 14, 25a/6, 16, 25b/5, 28b/3, 29a/6, 29b/6, 6, 7, 8, 10, 11, 31b/11, 11, 14, 14, 17, 32a/4, 36a/8, 37b/7, 44b/16, 45b/9, 46a/16, 46b/10, 14, 50a/9, 15, 52b/11, 13, 19, 53a/5, 5, 55b/1, 5, 57b/9, 10, 58a/9, 62b/11, 63b/4, 4, 64b/17, 72a/14, 77a/7, 82a/3, 9, 83b/17, 84a/11, 11, 88a/18, 89a/11, 91a/1, 95a/6, 95b/10, 96a/13, 97a/6, 99a/12, 102a/6, 102b/1, 104a/4, 4, 105a/5, 113b/8, 116b/3, 117a/1, 118a/1, 119b/12, 13, 120a/1, 121a/12, 126a/8, 9, 128a/17, 128b/18, 133b/7, 137b/13, 139a/7, 169b/8, 170b/6, 171a/6, 175b/1, 18, 184b/8, 191a/12, 16, 19, 191b/5, 9, 10, 213a/8, 214b/3, 215b/10, 17, 216a/5, 216b/8, 217a/9, 220b/18, 223a/5, 9, 13, 15, 225b/10, 226b/5, 8, 227b/11, 12, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 228a/1, 2, 3; **g.-de** 15b/2, 18a/1, 20b/7, 21a/12, 21b/10, 22b/2, 24b/4, 15, 25b/19, 26a/1, 26b/15, 16, 27a/16, 19, 27b/1, 78b/19, 82a/10, 95a/16, 19, 113b/9, 120a/16, 138a/17, 139a/13, 14, 16, 17, 142a/15, 160b/3, 167b/15, 180b/1, 182b/2, 184b/9, 209b/16; g.-den 22b/3, 25a/16, 81b/16; g.-den güne 28b/10, 68a/12, 80b/1, 90b/18, 160a/1, 186a/13; g.-dür 22a/14, 24b/4, 14, 25a/6, 16, 16, 25b/6, 29a/11, 33a/3, 124a/8; **g.-e** 27b/2, 31b/17, 32a/5, 56a/17, 80a/13, 91a/3, 96a/17, 124b/10, 144b/1, 227a/8; günden g.-e 28b/10, 68a/12, 80b/1, 90b/18, 160a/1, 186a/13; **g.-i** 32a/3, 46a/11, 16, 142a/3, 227a/1; g.-inde 82a/7, 115b/8, 217b/18, 222a/13, 225a/12; g.-ine 31b/15, 16; g.-ini 29a/11; g.-inüñ 30b/12; g.-iydi 29a/15, 30b/12; g.-le 46a/5, 46b/15; g.-ler 36a/3; g.-lerde 20b/7, 21a/13, 27b/5, 143b/8, 213b/10, 223a/2, 15, 223b/1, 225b/14, 18, 226a/1, 3, 6, 8, 228a/4; g.-lere 74b/6; g.-leri 19a/1, 227b/7; g.-lerinde 6a/13, 10b/2, 34b/17, 100a/17, 101a/13, 111b/8, 173a/18, 223a/2, 19; g.-lerinden 9a/9; g.-ün 35b/1, 62b/13, 138a/18, 142a/2, 9, 142b/9, 11, 225a/14, 16, 19, 225b/3, 8; g. batısı 34b/12, 168b/8-9, 172a/17, 172b/11, 173b/18, 174a/4, 177a/18, 179b/1-2, 182a/14, 188a/10-11, 18; g. dön- 24b/15, 25a/16; g. dutıl- 3a/2, 33a/9, 62b/9; g. toğ- 33a/18, 43b/10, 62a/13, 79b/10, 224b/3, 225a/13-14; g. toğrusı 174a/8; g. toğusu 34b/11, 159a/1, 6, 169a/1, 19, 171b/11, 172b/17, 173b/5, 174a/1, 8, 174b/5, 177a/5, 178b/6-7, 179b/2, 183a/18, 186a/3, 195a/11; g. tolan- 43b/9-10, 46a/18, 143b/8-9,

223b/18-19; g. tūtil- 44b/6; ʿl g. 165b/14; kıyāmet g.-i 12a/2, 17a/14-15; kıyāmet g.-inde 15a/11; kıyāmet g.-ine 172b/19; nevrūz g.-i 24b/3; nevrūz g.-idür 139b/4; cum‘a g.-i 46b/4, 47a/3, 162b/14, 211a/9-10; cum‘a g.-inde 211a/1; pençşenbe g.-i 45b/12, 47a/2, 3; pençşenbe g.-iydi 46a/11-12; şenbe g.-i 46a/16, 46b/14

**gündüz** : Gündüz. 3b/6, 9b/5, 20a/10, 24a/2, 24b/6, 6, 14, 16, 25a/6, 16, 16, 25b/10, 48b/3, 59b/19, 66a/13, 71b/12, 83a/16, 91a/7, 11, 94a/7, 106a/16, 116a/2, 136b/7, 143b/4, 167a/9, 171b/9, 198a/11, 11, 12, 226a/1, 7; g.-dür 3b/7, 136b/8-9; g.-de 9a/5, 32b/19, 73b/16, 81a/3, 94b/6, 183b/4; g.-den 25a/7; g.-ün 24a/7; gēce g. 20a/10, 24b/5, 225b/12; g. ol- 46b/4, 47a/3, 3, 3, 73b/9, 136b/18, 137a/3-4, 143b/5, 216b/15, 217a/6, 8

**güneş** : Güneş. krş. *gün*, *şems* 3a/5, 30b/18, 36b/7, 46a/19, 46b/2, 5, 6, 8, 9, 13, 49b/4, 8, 77a/3, 77a/4, 4, 6, 6, 93b/18, 94a/4, 97a/6, 7, 120b/11, 136b/19, 138b/11, 14, 148a/9, 10, 11, 168b/2, 198a/10, 219a/15, 220b/17, 221b/14, 222a/14, 16, 18, 222b/7, 10, 226b/6; g.-den 46b/7; g.-e 113b/2; g.-i 222a/15; g.-ile 46b/6; g.-le 45b/16; g.-ün 30b/14, 222b/8, 11; g. toğ- 113b/9-10, 125a/13, 216b/10, 219a/14, 226b/4

**günlük** : Gün süresince. 56a/17, 63b/16, 17, 64a/7, 65a/19, 83a/14, 100a/13, 102a/10, 105a/11, 111a/14, 15, 121a/19, 122a/15, 125a/5, 131a/3, 144a/6-7, 148b/6, 150a/3, 165b/14, 182b/1, 187a/16, 197b/10, 199b/7, 200b/15, 201a/6, 213b/8; g.-dür 148a/19-148b/1

**gürle-** : Gürlemek. gök g.-mek 36a/15-16; gök g.-r 36a/18

**gürülde-** : Gürüldemek. g.-r 177b/5

**güyā** : < Far. Sanki, diyelim ki. 13b/1

**güz** : Güz, sonbahar. 20a/8, 10, 25a/5, 14, 14, 137a/1, 137b/7, 9, 138a/2, 5, 138b/19, 139a/5, 139b/5, 217a/3, 7; **g.-iñ 139a/3**

**güzel** : Güzel. 63a/17, 134a/16, 157a/8, 173b/8, 202b/10; g.-ler 134a/9-10

**güzellik (g)** : Güzellik. g.-i 80b/1

## H

**haber** : < Ar. Haber. 191b/18; h.-i 53a/12, 65a/17, 86a/16; h.-in 191b/15; h.-le 53b/17; h.-ler 28a/1; h.-lerin 53a/7, 10, 53b/2, 191b/13-14, 192a/4; h.-üm 91a/16; h.-ümi 154b/18, 155a/3; h.-ünzüze 86a/18, 86b/13; ehl-i h.-den 116a/16; h. al- 52b/4,

133a/3; ħ.-in al- 53b/11; ħ. bil- 191a/7, 8, 15; ħ. bul- 52b/9; ħ. getir- 53b/13; ħ. gönder- 155a/10; ħ. vèr- 14b/12, 18, 31a/15, 54a/4, 15, 67b/2, 78b/4, 84a/15, 86a/4, 5, 86b/8, 15, 19, 87a/3, 8, 15, 94b/16, 100b/18-19, 102a/9, 108a/7, 116b/7, 120a/7, 9, 11, 152b/4, 154b/18, 169b/11, 207b/6, 209b/3, 9-10, 212a/1; ħ. eyle- 53a/16; ħ. alı vèr- 54a/7

**ħabīb** : < Ar. Seven, dost. ħ.-**imdür** 17b/5

**ħabs** : < Ar. Hapis. ħ. èt- 89a/9; ħ. eyle- 51b/11, 89a/10, 125a/3-4; ħ.-e girmişe dön- 24a/11; ħ. olın- 126b/7

**ħacāmet** : < Ar. Vücutun herhangi bir bölgesinden, şişe ya da boynuzla toplanmış kanı alma. krş. *ħan al-* 228a/5

**ħacerü 'l-Esved** : < Ar. Kabe'nin duvarında bulunan kara taş. 159a/9

**ħacc** : < Ar. Hac. 39b/6, 96a/15, 159b/6, 8, 9, 161b/4, 6; ħ. eyle- 158b/14

**ħacci** : < Ar. Hacca giden. ħ.-lardan 119a/16

**ħacet** : < Ar. İhtiyaç. ħ.-i 114b/17, 187b/12, 14; ħ. ol- 153a/4, 5, 189a/2; ħ. olın- 130b/1, 4

**ħadd** : < Ar. Had, sınır. ħ.-den 57b/5, 59b/8, 60a/8, 62b/15, 71a/13, 97b/5, 126b/18, 149b/15, 179b/3, 196b/12, 197a/1, 199a/4; ħ.-den aşırı ol- 82a/8; ħ.-den ziyāde ol- 4a/4; ħ.-dür 41a/12; ħ.-ine 57a/10; ħ. ü ħisāb 70a/5

**ħadd** : < Ar. Sınır. ħ.-i zāt 28a/13-14

**ħādım** : < Ar. Hizmet eden.ħ.-lar 152a/9

**ħādış** : < Ar. Ortaya çıkan. ħ. ol- 36a/5-6

**ħadīş** : < Olay, hadis. 104a/16; ħ.-de 116a/7; ħ.-dür 104a/17; ħ.-e 86a/4; ħ.-lerden 85b/6; ħ.-lerdendür 104a/16-17; ħ.-i mesih 86a/3; ħ.-i şerif 224b/6

**ħādışe** : < Ar. Olay. 152b/9; ħ.-ler 44b/5

**ħāfıza** : < Ar. Hafıza. kuvvet-i ħ.-ları 137b/1

**ħā'il** : < Ar. Kapatmak, engel olmak. ħ. ol- 33a/1-2, 6, 62b/14, 84b/7, 101a/4-5, 150b/16, 153a/1-2

**ħaḳ** : < Ar. Allah, Tanrı. 12b/9, 40b/8; Ĥ. celle ve 'alā 12b/19, 15a/2, 62b/2, 64b/14, 208a/10-11; Ĥ.-uḡ 40a/4, 41a/4, 6

**ħāḳan** : < Ar. Bir unvan. 210a/6; ḳā'ide-i ħ.-dur 206b/4, 216a/5; ḳā'idetü 'l-ħ.-dur 215a/7

**ħaḳ(k)** : < Ar. Gerçek, hakiki. ħ.-dur 42a/9; ħ.-ıyçün 85b/16, 107b/17

**Ḥaḳ Ta‘ālā** : < Ar. Allah, Tanrı. 12b/10, 13a/7, 14a/5, 36a/15, 38b/17, 39b/2, 5, 40a/8, 41a/1, 42a/2, 43a/9, 64b/14, 83a/12, 134a/5, 159a/19, 159b/19, 209a/13, 15

**ḥaḳīkat**: < Ar. Gerçek, doğru. 42b/1; ḥ.-in 42b/2; ḥ.-ini 209b/3

**ḥaḳīkaten** : < Ar. Doğrusu, gerçekten. 135a/9

**ḥākim** : < Ar. Hakim, Tanrı. ḥ.-i 194a/7; ḥ.ü'1-vaḳt 226b/11

**ḥaḳīr**: < Ar. Değersiz, bayağı. 47b/13, 217a/15, 222b/6; ḥ.-e 198b/11; ḥ.-i 6a/8; faḳīr ḥ. 47a/8, 85b/5

**ḥaḳḳ** : < Ar. Doğruluk, hakikat. ḥ.-ında 12a/14, 13b/6, 34b/2, 39a/10, 106b/5, 224b/5

**ḥaḳl** : < ? 175a/6

**ḥāl** : < Ar. Durum. 23a/13, 31a/12, 114a/7, 193b/1; ḥ.-de 53a/19, 53b/7, 167b/19, 169b/1, 171b/13, 172b/2, 178b/3, 179a/15, 192a/5, 203b/10; ḥ.-dür 62b/12; ḥ.-i 26b/13, 46a/13, 54a/4, 55a/18, 55b/5, 81a/12, 105b/10, 124b/7, 142b/18, 154a/9, 157a/4; ḥ.-in 55b/6; ḥ.-inden 25a/10; ḥ.-ini 89a/19, 126a/6; ḥ.-leri 23a/14, 24a/12, 74a/4, 128b/2, 182b/6, 207b/17; ḥ.-lerin 191b/13, 192a/3; ḥ.-lerini 53b/1; ḥ.-üm 84a/14; ḥ.-ümden 84a/13; ḥ.-ünj 51a/6; ḥ.-ünjüzi 86b/8; ḥüsn-i ḥ.-ine 22b/6

**ḥalāş** : < Ar. Kurtuluş. 83a/13; ḥ. eyle- 62b/3, 64b/14, 16, 69b/18; ḥ. eyleyecek ol- 64b/14-15; ḥ. ol- 24a/14, 36b/14, 69b/15, 70a/17, 76b/10, 82b/19, 83a/1, 2-3, 116b/18-19

**ḥalāvet** : < Ar. Tatlılık, şirinlik. ḥ.-inden 150a/13; ḥüsn ü ḥ.-i 150a/5

**ḥalāyık** : < Ar. Halk. 38a/11, 167b/1; ḥ.-uñ 13b/4

**ḥālbuki**: < Ar-Far. Öyle iken, şu kadar var ki. 23b/12-13

**ḥālī** : < Ar. Boş, serbest. 169b/12, 220b/19; ḥ. ol- 11b/4, 5, 99b/1, 114a/3; ḥ. ol- gerek 39a/8

**ḥālīc** : < Ar. Boğaz, kanal. ḥ.-leri 170b/7

**ḥalīfe**: < Ar. Halife. 37b/14, 17, 38a/3, 99a/10, 178a/12, 178b/16; ḥ. idi 118b/13, 154b/19; ḥ.-nünj 126a/10-11; ḥ.-si 210a/7; ḥ.-ye 155a/2, 212a/1

**ḥalīm** : < Ar. Yumuşak huylu. 39a/16

**ḥālīş** : < Ar. Saf, gerçek. ‘anber-i ḥ. 81b/12

**ḥalk (1)** : < Ar. Halk. 8a/12, 18, 14b/4, 6, 23b/11, 24a/2, 25a/11, 25b/1, 30b/11, 34a/12, 38a/5, 45a/19, 45b/4, 49a/18, 55a/18, 18, 55b/19, 56a/11, 58b/7, 76a/9, 78b/8, 13, 80b/12, 88a/16, 91a/12, 99b/4, 104b/3, 11, 105a/6, 110b/13, 112a/19, 112b/15, 113b/9, 115b/2, 18, 119b/4, 123a/14, 130a/9, 131a/19, 134a/15,

167b/1, 168a/2, 178b/17, 183a/12, 202a/6, 211a/6, 6, 9, 221a/10; ħ.-a 34a/11, 49a/14, 85b/9, 88a/20, 112b/6, 134b/3, 223b/6; ħ.-dan 45b/7, 167b/7; ħ.-dur 187b/9; ħ.-ı 13b/12, 41a/18, 51b/14, 16, 53a/3, 54a/2, 54b/16, 55a/1, 60a/14, 61a/7, 10, 61b/12, 16, 62b/19, 63a/3, 63b/8, 18, 64a/19, 64b/11, 68b/7, 69a/16, 69b/3, 6, 70a/1, 73a/15, 74b/3, 17, 75b/19, 77b/12, 80b/10, 19, 81a/18, 81b/17, 84a/6, 87a/5, 6, 88a/19, 88b/15, 89a/6, 7, 89b/6, 90a/3, 92a/2, 12, 96b/9, 98a/2, 98b/3, 99b/5, 110b/9, 112b/2, 114a/2, 125b/14, 128a/18, 129a/12, 130a/6, 132b/10, 12, 12, 135a/2, 137a/18, 137b/2, 144a/4, 8, 145b/1, 8, 146a/9, 18, 147a/10, 149a/11, 149b/12, 151b/13, 152a/5, 10, 158b/4, 18, 159b/7, 161a/1, 161b/2, 164a/4, 165a/3, 167b/14, 168a/17, 173b/8, 175b/2, 178a/17, 178b/17, 179a/3, 180b/9, 183b/11, 14, 187b/9, 188b/13, 19, 190a/8, 9, 191b/8, 192a/4, 200b/13, 202b/6, 203a/15, 203b/2, 206b/9, 10, 210a/3, 5, 211a/1, 215a/15, 216b/6; ħ.-ıdur 152a/15; ħ.-ıla 58b/6; ħ.-ına 52a/11, 70b/1, 77a/19, 101a/1, 184a/6; ħ.-ında 133b/19; ħ.-ından 53b/15, 58b/16, 84b/13, 125a/16, 207b/18, 209b/4; ħ.-ını 74a/16, 193a/13; ħ.-ınıñ 58a/15, 59a/4, 62a/7, 73b/18, 76b/4, 12, 78a/13, 81b/4, 10, 123a/1, 129a/19, 146b/8, 147b/12, 150a/7, 17, 156a/6, 157b/18, 159b/15, 161b/14, 163a/2, 165a/14, 170a/3, 181a/8, 199b/6, 201b/15, 202b/9, 209b/11, 212b/5, 213b/7; ħ.-ıyla 12b/13, 74a/3, 152a/15; ħ.-ları 23b/1, 157a/7; ħ.-uñ 13b/13, 27b/10, 17, 29a/9, 31b/12, 32b/14, 38a/9, 71b/8, 78b/2, 89a/17, 100b/5, 103b/8, 133b/8, 223a/4, 223b/4; ħ.-uz 86b/9; ħ.-ından ol- 201b/2-3

**ħalk** (2) : < Ar. Yaratma, yaratılma. ħ. eyle- 16a/14-15; ħ. ol- 16a/15

**ħalka**: < Ar. Halka. 11a/15, 12a/1, 184b/17; ħ.-da 210b/14-15; ħ.-sından 227b/6

**ħalkullāh** : < Ar. Tanrı'nın yarattıkları. aħķar-ı ħ. 2a/2

**ħalvet** : < Ar. Tenha, tenhalık. 123b/19

**ħamā'ilī** : < Ar. Çapraz. ħ.-dür 136b/14; ħ. ol- 136b/16, 220a/17

**ħamd** : < Ar. Tanrıya şükür kılma. ħ. eyle- 104b/10

**ħamel** : < Ar. Koç burcu. 19a/6, 20a/8, 10, 24b/11, 139b/4; ħ. burcu 21b/8, 22a/18-19, 24b/3, 137b/11-12

**ħāmīle** : < Ar. Hamile, gebe. ħ. ol- 67a/10, 12, 134a/4, 5

**ħāmīs** : < Ar. Beşinci. ıķlīm-i ħ. 26a/6-7, 190a/13; ıķlīm-i ħ.-den 38b/1-2; ıķlīm-i ħ.-uñ 38a/19-38b/1, 5, 190a/14, 16

**ħāmīse**: < Ar. Beşinci. 19a/12

**ḥaml** : < Ar. Gebelik. müddet-i ḥ. 32b/15

**ḥamle** : < Ar. Hamle. ḥ. eyle- 89a/18

**ḥammām** : < Ar. Hamam. 169b/3, 175b/13, 16, 178b/17, 193b/8, 194b/4; ḥ.-da 178b/18; ḥ.-ı 171a/8, 178b/13; ḥ.-lar 168b/15, 175b/12, 201a/3; ḥ.-larda 215a/16; ḥ.-lardan 177b/11; ḥ.-ları 169b/2, 176a/13, 184a/7, 186b/6, 187a/1, 190b/18, 196a/1, 196b/13, 199a/17, 201a/4, 202a/2, 204b/6, 13, 205a/6; ḥ.-ların 179a/2-3; ḥ.-larına 192a/16; ḥ.-larını 178b/13; māḳīr ḥ.-ı 175b/14

**ḥammāmcı** : < Ar-T. Hamamcı. 178b/18

**ḥammāmlu** : < Ar-T. Hamamlı, hamamı olan. 183b/17

**ḥamr** : < Ar. Sarhoş edici içecek. 60b/13; ḥ.-ı 60b/15

**ḥān** : < Far. Yiyecek. ḥ.-uḡ 175a/1

**ḥandaḳ** : < Ar. Hendek. krş. *ḥendek* ḥ.-da 175a/3; ḥ.-ı 175a/3, 187b/4, 202a/3, 204a/15

**ḥāne** : < Far. Ev. 185b/10, 194b/4; ḥ.-dür 204a/2

**ḥānedān** : < Far. Büyük aile. ḥ.-ı ḳādīm 20b/10

**ḥār** : < Ar. Sıcak. krş. *issi* 41a/4

**ḥarāb** : < Ar. Bozulmuş, harap. 62b/6, 106b/16; ḥ.-a 132b/18; ḥ.-dur 45a/17, 45b/1, 57b/19, 153b/5, 169b/1, 174a/8, 174b/17, 179a/15, 185b/15; ḥ. ét- 209b/19; ḥ. eyle- 74a/16, 99b/11, 131a/9, 169b/4, 207b/16; ḥ. ol- 50b/4, 56b/7, 167a/13, 170a/11, 209b/18; ḥ. olup git- 35b/19-36a/1

**ḥarābāt** : < Far. Harabeler, viraneler. 106a/13, 106b/1

**ḥarāc** : < Ar. Haraç. ḥ.-ı 193a/15

**ḥarām** : < Ar. Haram. ḥ. ol- 87a/19

**ḥarāmī** : < Ar. Hırsız, haydut. ḥ.-leriḡ 21b/17

**ḥarārat** : < Ar. Hararet. krş. *ḥarāret* 23b/6

**ḥarāret** : < Ar. Hararet. krş. *ḥarārat* 40a/11, 15, 137b/16, 138a/4, 138b/16, 139a/4; ḥ.-i 22a/12, 118a/2; ḥ.-inden 23a/18, 24a/15

**ḥarb** : < Ar. Harp, savaş. 156b/13, 203a/16; ‘ālāt-ı ḥ. 21b/18, 147a/18; ḥ. u ḳitāl 89a/11, 145b/19, 206b/18; ḥ. u ḳitāl ét- 145b/12; ḥ. u ḳitāl eyle- 80b/12, 87a/10, 89b/15, 135a/19-135b/1, 14, 212a/11

**ḥarc** : < Ar. Gider. ḥ. ét- 173a/6, 8; ḥ. eyle- 178a/14, 15; ḥ. ol- 176a/19, 184b/11; ḥ. olın- 171a/7; ḥ. vèr- 208a/7

**ḥardal** : < Ar. Hardal otu. 13b/2

**hareket** : < Ar. Hareket. 18a/11, 11, 49a/8, 10, 12, 13; h.-de 16a/7; h.-dür 17b/18, 18a/10, 12; h.-i 8a/13, 8b/19, 9b/12, 10b/12, 14, 17, 17b/10, 11, 12, 13, 18a/16, 18b/3, 8, 19a/3, 20b/3, 21a/9, 22a/15, 17, 27a/16, 27b/4, 5, 7, 15, 32b/7, 12, 75b/11, 143b/2, 220a/17, 220b/2, 13; h.-inde 39b/6; h.-ine 17b/10, 25b/9, 11; h.-iyle 17b/18, 18a/18, 18b/16; h.-iyedür 22a/18; h.-leri 2b/1,13, 9a/2, 17b/14, 17, 17, 18a/4, 18b/2, 23a/9; h.-lerüñ 10b/13; h. ét- 15a/9, 27a/19-27b/1, 70a/15, 81b/14; h. êtdür- 94b/19; h. eyle- 9a/1, 17b/16, 18a/18, 18-19, 22a/16, 23a/6-7, 24b/8-9, 57b/15, 98a/12, 166b/10, 170a/19; h. eylemege başla- 70a/16, 83b/1, 112a/12; h.-i zâtiyye 18a/10; beyân-ı h.ü'l-eflâk 17b/9

**harem** : < Ar. Harem. 158b/18; h.-ini 159b/4; h.-inüñ 158b/18

**hâric** : < Ar. Dış, bir şeyin dışında kalan. 142b/6

**harîr** : < Ar. İpek. 64a/13, 103a/3, 151a/18, 163b/13, 14; h.-den 77a/2; h.-le 159a/13

**harîş** : < Ar. Hırslı. h. olsalar gerek 23a/7-8

**harman** : < Far. Harman. 62b/2, 84a/4

**hasenât** : < Ar. İyilikler. 59b/6, 129b/15; h.-dan 129b/13

**hâşıl** : < Ar. Meydana gelen şey, ürün. **h.-larımızı** 208a/1; h. ét- 34a/16, 52a/19-52b/1, 114a/10, 169b/16, 179b/17; h. eyle- 39b/3, 60b/8, 80b/18, 124b/6, 8, 134a/17, 161b/7; h. ol- 3b/11, 26a/17, 34a/17, 35a/9-10, 36a/17, 40b/7, 54a/8, 80b/19-81a/1, 89b/15-16, 108b/1, 109b/12, 119a/4, 122a/6, 124b/8, 125b/13, 137b/10, 141a/13, 16, 141b/8, 142b/1, 2, 7, 155b/5, 156b/17, 187b/15, 191a/3, 202b/6, 218b/7, 225a/15; h.-ı zârb 141a/12, 141b/1-2, 2, 16, 142a/13

**hâşîr** : < Ar. Hasır. h.-i 179a/7; h.-ler 64a/11

**hasnâ** : < Ar. Güzel. 150a/8, 162b/16; h.-dur 63b/19; h.-lardur 152a/9

**hâşşa** : < Ar. Nitelik, özellik. 5b/2; h.-ları 34a/11, 49a/4, 164b/4; h.-ların 2b/8; h.-larıyla 149a/12-13, 158a/1-2, 181b/6, 190b/5, 203a/7, 212b/6, 215a/1; h.-sı 8b/6-7, 143b/3; h.-sın 8b/13-14; h.-sında 41a/18; h.-sındandur 26a/15, 32b/2, 72b/5, 110a/15, 153b/3-4; h.-sınüñ 22b/16, 28a/10; h.-sıyla 20a/3

**hâşşalı** : < Ar-T. Nitelikli. 118b/16

**hâşşiyet** : < Ar. Kuvvet. 171b/18; h.-i 112a/5

**hâşşiyetlü** : < Ar-T. Kuvvetli. 172b/14

**haste** : < Far. Hasta. 118b/3, 153a/18, 175b/17; h.-leri 104b/14; h.-lerümüzi 117a/1; h.-ye 35a/18; h. ol- 116b/17

**hastelik (g)** : < Far-T. Hastalık. h.-den 228a/1; h.-i 187b/11



- ḥaṣerāt** : < Ar. Küçük böcekler. 25a/19
- ḥaṣla-** : Haşlamak. ḥ.-r 175b/15
- ḥaṭarlu** : < Ar-T. Tehlikeli. 98b/18
- ḥaṭṭ** : < Ar. çizgi, yazı. 48b/2, 217b/19, 218a/12; ḥ.-a 48b/2, 136b/7, 218a/16, 219b/9; ḥ.-dur 136b/5; ḥ.-ıyla 184b/14; ḥ.-la 73b/12; ḥ.-uḡ 136b/10, 218a/6, 9, 13, 219b/10; ḥ.-ı müstaḳim 219b/9; ḥ.-ı zevāl 218b/10; üleş toḡru ḥ. 219a/4
- ḥaṭā** : < Ar. Hata, yanlışlık. 42a/10, 95a/4; ḥ.-dur 223a/18, 227b/8; ḥ. eyle- 96b/14; ḥ. ise 40b/4
- ḥāṭır** : < Ar. Zihin, fikir. **ḥ.-larından git-** 226a/18
- ḥaṭil** : < Ar. Kiriş. ḥ.-leri 194a/11
- ḥaṭīm** : < Ar. Sona erdirmek, bitirmek. 159a/11
- ḥatm** : < ? ḥ.ü'1-fuḫalā 39a/10
- ḥaṭ(i)r** : < ? ḥ.-a 2a/4, 16a/18
- ḥaṭṭ-ı istivā** : < Ar. Ekvator. 3b/5, 16, 4a/9, 35a/6, 48b/2-3, 106a/16, 133b/19, 136b/4, 7, 137a/9, 140a/6, 9, 11, 146a/8, 147a/7-8, 13, 148a/8, 16, 148b/7-8, 158a/17, 162a/8, 163a/8, 163b/6, 19, 176a/2, 177b/17, 178a/6, 179a/10, 179b/14, 180a/1, 181a/6, 185b/13-14, 19; ḥ.-da 4a/9, 9b/5, 11-12, 23a/16-17, 40a/13, 137b/7, 14, 19, 138a/2, 8, 138b/15, 139a/2, 7, 10, 139b/1-2, 8, 13, 16, 140a/2-3, 143a/10, 220b/3; ḥ.-dan 3b/16, 4b/14, 48b/5, 10, 11, 49a/1, 121a/1, 122a/14, 136b/3, 12, 138a/13, 138b/4, 140b/1, 12, 145a/4, 145b/4, 146a/17, 146b/13, 148a/18, 148b/15, 150b/11, 151a/12, 151b/10, 152a/3-4, 156a/3-4, 14, 156b/1, 8, 157a/3, 161a/19, 161b/18, 162b/10, 163a/15, 164a/9, 164b/17, 165a/6-7, 165b/2, 18-19, 171a/17, 172a/14, 173b/3-4, 13, 180a/12, 181a/13, 183b/8, 184a/1, 185a/13-14, 186a/9, 186b/3, 11, 17, 187a/5, 13-14, 187b/1, 188a/8-9, 16, 188b/5, 11, 189a/15, 189b/6, 16, 190a/7, 12, 192a/8, 192b/1, 10, 193b/13-14, 194a/4, 195a/10, 19, 195b/16, 196a/2, 8, 16, 196b/4, 9, 17-18, 197a/4-5, 199a/2, 14, 199b/2, 10, 200a/7-8, 16, 200b/4, 11, 18, 201a/9, 15, 201b/10, 19, 202a/11, 18-19, 202b/16, 203a/19, 203b/7, 13, 204a/7, 13-14, 204b/3, 10, 17, 205a/3-4, 9, 205b/6, 206a/2-3, 8-9, 13, 16-17, 206b/2, 7, 13, 207a/8, 213a/2, 16, 213b/5, 18, 214a/10, 16-17, 214b/17-18, 18-19, 215b/1, 8, 15, 216a/3, 216b/4, 220b/1; ḥ.-dur 137a/10; ḥ.-nuḡ 137b/2, 143a/13, 143b/1; ḥ.-ya 9b/4; ḥ.-yı 137b/5; ḥ.-yla 146b/4-5, 148a/5, 149b/10, 150a/2, 150b/3, 157b/3-4,

160b/14, 161b/11, 168b/7, 175b/7, 180b/6, 182a/12, 188b/18, 189a/6, 192a/12, 214a/3

**ḥaṭṭ-ı nişf-ı nehār** : < Ar. Meridyen. krş. *ḥaṭṭ-ı nişfü'n-nehār* ḥ.-dan 219b/14, 220a/3

**ḥaṭṭ-ı nişfü'n-nehār** : < Ar. Meridyen. krş. *ḥaṭṭ-ı nişf-ı nehār* 219b/9, 12

**ḥattâ** : < Ar. Hatta. 8b/3, 13a/10, 17b/6, 7, 30a/9, 31a/12, 34a/4, 40a/12, 42b/5, 43b/5, 49b/12, 56b/4, 11, 59b/8, 60a/11, 18, 62b/15, 64a/5, 65b/15, 19, 79a/7, 81b/11, 82a/5, 83b/2, 90b/19, 95a/1, 95b/3, 6, 103a/2, 110b/12, 112a/3, 115a/4, 119b/8, 120a/9, 133a/7, 137a/13, 145b/12, 147b/5, 153a/8, 158b/4, 162b/14, 182a/19, 192b/5, 219a/14, 222a/3, 222b/6, 226a/12

**ḥâṭun** : < Ar. Kadın. 54a/2, 5, 57a/9, 67a/16, 102b/3, 131b/2, 133a/10, 12, 133b/11, 134a/5, 136a/16, 19, 153a/10, 153b/1, 158a/14; ḥ.-a 102b/4; ḥ.-dur 134a/1; ḥ.-ı 60b/9, 227a/17, 19; ḥ.-la 133a/11; ḥ.-lar 129a/9; ḥ.-lardan 80a/19, 134a/3; ḥ.-ları 53a/4, 57a/7, 63b/19, 67b/1, 152a/9, 157a/8, 158a/13, 171b/2, 191b/9; ḥ.-ların 134b/9; ḥ.-larından 112b/2; ḥ.-larının 59a/5, 150a/5, 175a/19; ḥ.-uḡ 30a/16, 102b/5, 112a/10; ḥ. edin- 134a/16

**havâ** : < Ar. Hava. 17a/9, 24b/8, 17, 25a/8, 11, 18, 35b/15, 37b/18, 43a/5, 43b/2, 2, 62a/14, 113b/15, 138a/9; h.-da 37b/10, 15, 19, 43a/1, 74b/14, 103b/15, 113a/6; h.-dan 36b/17; h.-nuḡ 138b/10; h.-sı 59a/2, 137a/14, 138a/3, 139a/3, 151b/13, 171b/1, 173b/17, 176a/11, 188a/19; h.-ya 37b/9, 154a/5, 197b/8

**ḥavâle** : < Ar. Bir işi birine bırakma, üstüne bırakma. 203b/9; ḥ.-dür 29b/14; ḥ. eyle- 43a/10, 92a/17; ḥ. ol- 67a/9

**havân** : < Far. Havan. 210b/17

**ḥavâric** : < Ar. Asiler, zorbalar. ḥ.-inüḡ 21b/17

**ḥavâriyyün** : < Ar. Havariler. 175a/1; ḥ.-dan 194a/18

**ḥavâşş** : < Ar. Muhterem, saygın olanlar. ḥ.-larınuḡ 149b/6

**ḥavâtîn-i mu'azzama** : < Ar. Ulu kadınlar. 26a/2-3

**ḥavâyic** : < Ar. İhtiyaçlar. ḥ.-i 187b/8; ḥ.-ünüze 78a/16

**ḥavf** : < Ar. Korkmak. ḥ. eyle- 68b/7

**ḥavz** : < Ar. Havuz. 129a/14, 131a/16, 18, 170a/16; ḥ.-da 129a/15; ḥ.-lar 185a/17; ḥ.-uḡ 131a/17, 131b/3; ḡubbeler ḥ.-lar eyle- 104b/12- 13; ḥ.-larından 104b/15

**ḥayâl** : < Ar. Hayal. ḥ. mi 29b/15

**ḥayâlât** : < Ar. Hayalet. ḥ. mıdur 29a/4

**ḥayât** : < Ar. Dirilik, canlılık. ḥ.-da idi 30a/4; **âb-ı ḥ.** 51b/18

- ḥaykır-** : Haykırmak. ḥ.-dı 81b/2; ḥ.-dum 89b/4; ḥ.-madan 132a/10; ḥ.-urlar 74b/18, 92a/13; ḥ.-up 132a/10
- ḥayr** : < Ar. İyi, faydalı. 41a/10, 51a/6, 84b/5; ḥ.-a 114a/11; ḥ.-ıla 6a/9, 6b/17, 84a/17; ḥ.-lar 17b/2; ḥ.-ları 85b/1; du‘ ā-yı ḥ.-ıla 6a/8; ḥ. u du‘ ā eyle- 198b/11
- ḥayrān:** < Ar. Hayran. ḥ.-lardur 135b/15; ḥ. ol- 184b/1
- ḥayrāt** : < Ar. Hayırlı işler, iyilikler. 59b/6; ḥ.-a 95b/5; ḥ.-ı 75b/10, 176a/3
- ḥayt** : < Ar. İplik, tel. 218a/16, 17
- ḥayvān** : < Ar. Hayvan. 36b/13, 50a/2, 59a/18, 70b/8, 12, 16, 71a/2, 72b/12, 75a/1, 7, 79a/19, 79b/2, 6, 82b/2, 85a/8, 97a/3, 106b/18, 109b/14, 122a/9, 130a/9, 133b/16, 214b/1, 216b/7; ḥ.-a 58a/15, 106b/18, 216b/6; ḥ.-dur 109b/17; ḥ.-ı 43a/13, 106b/19, 181a/9; ḥ.-lar 36a/9, 49a/18, 71a/1, 75a/5, 82b/7, 100a/19, 120a/13, 127a/10, 157a/15, 208b/5, 7; ḥ.-lardan 56a/13-14; ḥ.-lardur 75a/14; ḥ.-ları 16b/15, 146a/3; ḥ.-larından 79a/19; ḥ.-larını 82a/14, 82b/6; ḥ.-ların 36a/2, 4; ḥ.-uḡ 79b/3, 133a/4
- ḥayvānāt** : < Ar. Hayvanlar. 16b/3, 24a/11, 17, 25a/2, 19, 75a/4, 122a/8, 128b/14, 130a/12, 16, 159b/14, 208b/10; ḥ.-a 24a/8, 130a/18; ḥ.-dan 82b/10, 133a/4, 207b/12; ḥ.-ı 16b/5, 5, 52b/6, 163a/2, 191a/14, 195b/3; ḥ.-la 37b/18; ḥ.-ları 16b/15; ḥ.-uḡ 16b/3, 3, 23a/5, 23b/17, 32b/3, 35a/2, 13, 109b/18
- ḥayy** : < Ar. Tanrı'nın adlarından. 39a/16
- ḥayz** : < Ar. Adet olma, regl olma. ḥ. gör- 112a/10, 131b/2
- ḥazā'in** : < Ar. Hazine. ḥ.-i 169a/10
- ḥazer:** < Ar. Sakınma, kaçınma. ḥ. ét- 25a/11-12
- ḥazık** : < Ar. İşinin ehli. ḥ. ol- 34a/7; ḥabīb-i ḥ.-lar 118b/2
- ḥazır** : < Ar. Hazır. ḥ. idi 37b/16; ḥ. ét- 182b/10, 208a/13
- ḥāzır** : < Ar. Hazırlamak, sunmaya hazır hale getirmek. ḥ. eyle- 84a/8; ḥ. ol- 222a/14, 226b/12
- ḥazır** : < Ar. Hazırda bulunan şey. ḥ.-ından 25b/1
- Ḥāzır-ı kudsī** : < Ar. Cebrail. krş. *Cibrīl*, *Cebrā'il* Ḥ.-dür 12b/5
- ḥazine** : < Ar. Hazine. ḥ.-leri 58a/11, 81b/11-12; ḥ.-si 156b/12; ḥ.-sin 193a/13
- ḥazret** : < Ar. Hazret. ḥ.-dür 12b/6; ḥ.-i 43a/9, 64b/16, 117b/17; ḥ.-ine 6b/16, 92a/4, 114a/8; ḥ.-ini 39b/5; ḥ.-inüḡ 36a/15; ḥ.-lerinden 83a/12; ḥ.-lerine 124a/1; ḥ.-lerinüḡ 159b/19; efendi ḥ.-leri 30b/7

**Hebīrā:** Metinde adı geçen bir tür balık. “Çin denizinde bir balık olur ki Hebīrā dērler”  
68b/17

**hedāye:** < Ar. Hediyeler. 59b/10, 80b/15

**hediye** : < Ar. Hediye. 98a/3

**hefte** : < Far. Hafta. h.-de 104a/4

**hekīm** : < Ar. Hekim. 173a/2; h.-ler 178b/14

**helāk:** < Ar. Mahvolma, ölme. h.-i 35b/5, 110a/8; h. ét- 12b/9-10, 55a/17-18, 60a/13, 99b/6, 132b/2, 135b/1, 165a/16; h. eyle- 35b/2-3, 36a/2, 41b/13, 51b/1-2, 66b/1, 74a/16, 81b/7, 82a/19, 82b/7, 84b/14, 89b/5, 93b/7, 123b/16, 150b/19, 151a/2, 155b/4; **h. ol-** 13a/9, 24a/17, 27b/3, 37a/12-13, 52b/12-13, 56a/2-3, 62b/3, 69b/6, 7, 13-14, 71b/14, 73a/10, 73b/4, 76a/19, 81b/16, 83a/4, 84b/11, 92b/1-2, 99b/1, 101a/18, 18, 111a/2, 7-8, 113a/11-12, 115a/2-3, 119b/17, 17, 124b/14, 128b/18, 130a/11, 132a/14, 153a/18, 183a/12, 191a/18, 207b/4, 209b/17; h. olup git- 52b/10, 93a/17

**helāl** : < Ar. Helal. h.-i 227b/5; h.-iyle 8b/11,

**helāl-zāde** : < Ar. Namuslu, kötülük yapmaktan çekinen. h. ol- 129b/1, 2

**hem** : < Far. Hem, ve daha. 30a/13, 91b/3, 147a/16, 175b/16, 209a/10; h... hem 116b/12-13, 136a/12, 183b/4-5

**hemān:** < Far. Hemen, derhal. 4a/5, 5b/6, 10b/16, 17a/11, 24b/15, 25a/16, 29a/18, 38b/19, 39a/6, 46b/1, 55b/14, 57b/14, 58b/6, 59a/7, 62a/13, 17, 63b/2, 65b/6, 66a/1, 14, 18, 66b/10, 69a/9, 69b/4, 70a/10, 74b/16, 77a/9, 77b/1, 78b/11, 79b/13, 80b/6, 17, 81b/5, 82b/10, 83b/14, 84a/13, 85a/7, 15, 87b/6, 18, 88b/4, 89a/15, 17, 89b/5, 90b/3, 91a/15, 91b/6, 92a/19, 95b/18, 96a/5, 8, 98a/10, 98b/13, 99a/4, 99b/7, 102b/16, 103b/1, 104a/4, 105b/10, 106a/5, 107a/13, 17, 110a/19, 112a/12, 112b/11, 16, 113b/9, 15, 118a/11, 118b/7, 120b/13, 123b/15, 124b/14, 130a/11, 13, 132a/13, 132b/16, 133b/16, 135a/7, 10, 135b/15, 136a/18, 137a/7, 144a/13, 152b/3, 153a/12, 154a/9, 154b/6, 161a/3, 171b/19, 173a/9, 18, 187b/14, 195a/2, 197a/18, 200a/10, 207a/12, 208a/12, 212a/18, 213b/2, 216b/7, 10, 218a/18, 219a/17, 219b/4, 220a/1, 220b/6, 221b/14, 223a/10, 224a/10, 227a/5; **h. ki** 23a/8, 46b/12, 66a/3, 66b/12, 113a/8, 220b/12

**Hemedānī** : < Ar. Hemedan’a ait. H.-dür 118b/5

**Hemze:** < Ar. “elif, vav, ye” üzerine koyulan ( ء ) işareti. h.-yle 190b/14

**hendek (g)** : < Ar. Hendek. krş. *ḥandaḳ* h.-i 160b/18

**hendese** : < Ar. Geometri. h.-de 18b/7; h.-yle 166a/17; 'ilm-i h.-yle 182b/13

**henüz** : < Far. Henüz, daha. 62a/4, 136a/13, 165b/12, 175a/2

**hep** : Hep. 15b/19, 35b/12, 58b/14, 62b/16, 63a/10, 14, 67a/13, 69a/3, 79b/5, 93b/7, 99b/6, 11, 101b/17, 107a/2, 3, 5, 6, 7, 113b/3, 126b/19, 127a/19, 133a/7, 10, 154b/18, 166b/10, 169a/12, 173a/3, 193a/15, 199a/7, 207b/14, 208a/4, 5, 209a/15; h. berâber ol- 178a/19

**hepsi**: Hepsi. 141a/9

**her** : < Far. Her. 2b/9, 10 3b/10, 15, 18, 4a/3, 6, 6a/6, 10, 12, 18, 7b/9, 11, 8a/2, 9b/14, 10a/2, 10b/5, 6, 11a/18, 19, 12b/7, 15a/13, 14, 15, 15b/2, 16a/14, 16b/19, 17a/10, 18a/1, 19b/5, 20b/3, 32a/7, 33a/10, 11, 15, 36a/7, 39b/6, 42b/3, 8, 44b/12, 47b/5, 7, 8, 8, 9, 11, 12, 12, 48a/2, 48b/9, 9, 51a/6, 55b/1, 5, 57a/5, 12, 58a/9, 10, 62a/11, 63b/2, 66a/11, 12, 68a/8, 69a/3, 72a/10, 73b/15, 15, 76b/18, 19, 19, 77a/1, 7 77b/19, 79b/9, 80a/18, 87a/19, 89a/14, 90a/8, 91b/13, 94b/13, 95a/16, 19, 97a/5, 99b/10, 100a/10, 100b/16, 109a/8, 110a/3, 121a/12, 121b/5, 128a/17, 128b/15, 129b/14, 131a/18, 133a/4, 135a/19, 136a/12, 12, 13, 137b/6, 10, 138a/15, 140b/3, 9, 142a/4, 142b/13, 144a/14, 152b/2, 156b/16, 157a/4, 5, 6, 9, 12, 158a/10, 159a/14, 160a/5, 162a/13, 162b/14, 163a/10, 163b/9, 166b/2, 167a/16, 168b/19, 171a/5, 171b/3, 172b/5, 172b/9, 16, 173a/2, 2, 173b/18, 175a/8, 175b/1, 177a/12, 178b/18, 19, 179b/1, 180b/11, 183b/4, 184a/19, 184b/8, 9, 9, 17, 185a/9, 10, 16, 186b/5, 187a/2, 187b/7, 193a/1, 198a/1, 207a/11, 210b/1, 3, 5, 8, 17, 211a/1, 9, 13, 19, 211b/3, 212a/3, 218a/9, 15, 220a/13, 220b/8, 221a/19, 225a/11, 12, 12, 225b/15, 227a/11, 227b/7; h. vaqt 24a/19, 26b/13, 82a/19, 112b/14, 116b/16, 125b/14, 126b/3-4; h. bir 3b/4, 4a/7, 4b/9, 10, 16, 19, 19a/4, 8, 9, 11, 17, 19, 39b/18, 47b/3, 54b/4, 5, 87b/3, 103b/3, 109a/4, 143a/9, 154b/3, 5, 168a/7, 170b/17, 18, 176b/1, 211a/19, 221b/6; h. bir vaqt 4b/19; h. biri 176a/14; h. birinüñ 42b/9, 91b/15-16; h. birisi 2b/3,5,14, 3b/13, 6b/2, 7b/19, 11a/4, 23a/6, 38b/7, 39b/16, 41a/4, 6, 47b/10, 64b/12, 66b/19, 68b/10, 90b/18, 109a/6, 8, 154a/6, 154b/1, 165a/13, 177b/7, 185b/10, 188b/1, 193a/14-15, 194b/9; h. birisin 2a/10; h. birisindeki 65a/7; h. birisine 19a/8, 10, 11, 39b/19, 48a/1, 174b/2, 209b/6; h. birisinüñ 2b/6, 3b/14, 4b/11, 9b/19, 12b/2, 39b/11, 54b/3, 57a/7, 59a/8, 65b/9, 68b/9, 127b/15, 128a/7, 140a/15, 149a/17, 154b/7, 158a/6, 164b/10, 167a/15, 172b/8-9, 175a/19, 181b/11, 184a/6, 190b/13, 194a/13, 194b/10; h. kaçan ki 125b/4; h. kaçan kim

81a/11; h. anı 9b/18, 69a/8, 74b/15, 82b/10, 87b/5, 88b/18-19, 175b/17, 212a/12, 217b/12; h. anı ise 211b/19; h. kim 17b/5, 26a/15, 52a/13, 52b/6, 110b/10, 111a/2, 129b/1, 157a/10, 170a/10, 194b/15; h. kim ise 115b/12; h. kim ki 54b/11, 59b/5, 63a/11, 73b/2, 74b/5, 80a/19, 96b/7, 111a/10, 112a/1, 12, 114b/11, 118b/1, 128b/17, 18-19, 129b/9, 131b/13, 144a/11, 146b/10, 159a/13, 171b/14, 184b/1, 191a/10; h. kimse 60b/1, 97b/19; h. kimse ki 55a/7, 60b/6, 114b/6, 124b/13; h. kimüñ ki 187b/11; h. kişi 85b/14, 217b/12; h. kişi kim 40a/4; h. ne 32b/15, 63a/1, 18, 74a/1, 88b/3, 14, 131b/17, 133a/9, 152b/10, 159b/11, 208b/8; h. ne ise 4a/3, 32b/6, 96b/10, 115b/9, 125a/17, 134b/15, 161a/15, 189a/11, 208a/7, 220a/1, 221b/17; h. ne adar 2b/17, 98b/2; h. ne ki 3b/2, 151a/18; h. nereye 36b/9; h. neyise 176a/8, 207b/14, 211b/5, 217a/19; h. şey' 43a/19, 56b/14

**herem** : < Ar. Mısır ehramlarından biri. h.-de 173a/1; h.-lerüñ 173a/5; h.-üñ 172b/12, 17

**hergiz** : < Far. Asla, hiçbir zaman. 50b/6, 59b/3, 62a/11, 64b/15, 121b/3

**herif** : < Ar. Bayağı adam. .-üñ 91b/5

**herkes** : < Far. Herkes. h.-e 39a/6

**heybet** : < Ar. Heybet, gösteriş. 13a/16; h.-i 2b/1; h.-le 110a/8

**heybetlü** : < Ar-T. Heybetli, gösterişli. 51a/13, 52b/6, 12, 64b/5, 91b/18, 104a/6, 177b/5, 191a/14, 17

**hey'et** : < Ar. şekil, görünüş, kurul. h.-i 3a/17, 12b/3, 42a/16, 130b/17, 135b/17; h.-ini 7b/17; h.-leri 134b/19; ehl-i h. "astronomi bilgini" 2b/6, 7a/2-3, 21a/1, 43b/15; ehl-i h.-üñ 28a/4, 45b/8; 'ilm-i h.-de "Astronomi" 18b/6

**hıfz** : < Ar. Koruma, tutma. . eyle- 134a/17-18, 141a/13, 17, 142a/11, 16, 159b/8; . olın- 211a/6

**hınzır** : < Ar. Domuz. 207b/13

**hırs-sār** : < Far. Ayı yavrusu. 70b/12

**hışnü'l-ma' dın** : < Ar. Maden kalesi. Metinde adı geen bir kale. 52a/17

**hıřm** : < Ar. Hıřm, öfke. .-ıla 92b/1; . u aźab olın- 174b/17

**hıřā** : < Ar. Hıtay kavmi. 206b/10

**hıyānet** : < Ar. Hainlik. . èt- 144b/5-6

**hıyzurān** : < Ar. Hint kamışı, bambu. 157a/18

**hıcāb** : < Ar. Örtü, perde. krş. *perde* 11a/17, 17, 17, 18; .-uñ 11a/19; . èdin- 14a/3

**hicret-i nebeviyye** : < Ar. Hz.Muhammed'in Mekke'den Medine'ye göç etmesi. h.-den 118b/9; h.-nüñ 37a/10; târih-i h. 133a/19-133b/1; târih-i h.-nüñ 136a/14-15

**hiç** : < Far. Hiç. 2b/16, 12b/9, 36a/6, 37b/15, 40a/7, 44a/16, 46a/9, 47a/3, 52a/1, 52b/4, 53b/14, 62b/6, 64b/18, 65a/12, 67a/13, 69a/9, 19, 72b/13, 76a/9, 76b/7, 78a/5, 78b/11, 79a/15, 79b/14, 82b/19, 83a/16, 86b/4, 96b/14, 97b/8, 98a/16, 99a/19, 100b/17, 106a/11, 106b/2, 13, 111a/1, 113a/4, 120a/12, 121b/19, 122a/3, 122b/11, 17, 124b/19, 125b/6, 126b/5, 9, 128b/19, 129a/12, 16, 131a/10, 134a/6, 10, 11, 146a/13, 149a/2, 150a/5, 153a/12, 157a/16, 174a/9, 184a/16, 184b/3, 191a/8, 207a/15, 209b/16, 226a/13; h.bir 9b/7-8, 36b/10, 81a/10, 87a/17, 98b/12, 103a/16, 110a/6, 124a/12, 155a/16, 155b/6-7, 158a/10, 159a/13, 166a/13, 167a/1, 169a/6, 171a/12, 171b/9, 175b/4, 176a/12, 177a/13, 179a/6, 181a/9, 217b/10-11, 223b/1; h. bir kimse 131b/10; h. birisi 31a/17, 41a/5, 153a/14; h. gibi ol- 96a/1; h. kimse 59a/16, 60a/10-11, 77a/14-15, 90a/1, 96b/16, 124b/10, 127a/12, 15, 133b/16, 147a/15, 150a/12, 207a/12, 211b/7, 212a/10, 18; h. kimesne 31a/19

**hikâyet** : < Ar. Hikaye. 37b/7, 50a/4, 82b/14; h.-dür 115b/1, 152a/18-19; h.-i 49b/16; h. et- 67a/14; h. eyle- 64a/15, 116a/16, 127b/1, 145a/8, 179a/14, 18, 212a/8; h. olin- 14b/10, 59b/9, 69a/10, 73a/4, 80b/6, 13, 88a/13, 89a/1-2, 89b/18, 90a/14, 100b/1, 102a/6, 103b/3, 106b/10, 110b/12, 115a/4, 118b/19, 119a/10, 119b/14-15, 121b/6, 124a/5-6, 127b/3, 150a/10, 153b/17-18

**hikmet:** < Ar. Hikmet, sebep. h.-den 78a/14; h.-i 41b/5; h.-in 40b/19; h.-iyledür 41a/9-10; h.-lerindendür 36a/15; h.-i ilâhî "Sadece Tanrı'nın bileceği iş" 41a/2; âşâr-ı h.-in 40a/3, 5; kesb-i h. 169a/11

**hikmeten** : < Ar. Hikmetçe. 34a/18

**hilâf** : < Ar. Karşı, zıt. 30b/11, 15, 31a/3

**hilâfet** : < Ar. Halifelik. h.-i 193a/11

**hilâl** : < Ar. Yeni ay. 28b/5, 31b/8; h. ol- 28b/19

**hile** : < Ar. Oyun, aldatma. 60a/14, 93a/19, 93b/3, 134a/16, 146a/4, 149a/8, 166b/11, 168a/1; h. eyle- 149a/8

**hilkat** : < Ar. Yaratılış. h.-i 15b/12

**hilkatlü** : < Ar-T. Mizaçlı. 100b/5

**himâr** : < Ar. Erkek eşek. 55a/11, 59a/18; h.-ını 174b/11; h.-larının 12b/16

**himmet** : < Ar. Gayret, emek, iyilik. h.-ler 21a/16; h.-leri 188b/14; h.-ler et- 22b/7

- himmetlü** : < Ar-T. İyilik sahibi. ʿāli h. 126a/10
- h̄in** : < Ar. An, zaman. h̄.-de 28b/18, 80b/17, 81b/5, 91b/7, 99b/7, 107a/13, 17, 110a/17, 113b/15, 118a/11, 124b/14, 128b/18, 132a/12, 132b/16, 153a/18, 175b/15
- Hind** : < Ar. Hindistan. 161b/4
- Hindī** : < Ar. Hintli. 66a/8-9, 80b/14; Feylesof-ı H.-dür 73a/19
- hindistān cevizi** : Hindistan cevizi. krş. *cevz-i hindī, hindistān kozı*. 76a/2
- hindistān kozı** : Hindistan cevizi. krş. *cevz-i hindī, hindistān cevizi* 63b/12, 64a/8-9, 64b/3
- h̄isāb** : < Ar. Hesap, sayma. h̄.-ı 173a/11; h̄.-a gel- 133a/6, 178b/17, 193a/16; h̄. ét- 7b/13, 140a/16, 140b/4; h̄. eyle- 173a/9; h̄. olın- 140b/18, 142b/14; h̄.-ı münif 42a/12-13; h̄.-ı zarif 42a/6-7; **göz h̄.-ı 22a/14**; h̄add ü h̄.-ı 70a/5
- h̄işār** : < Ar. Kale, **şehir**. 154a/4, 19, 186b/19; h̄.-a 107a/7, 154a/11; h̄.-da 154b/1; h̄.-dan 107a/9; h̄.-dur 186a/16, 196a/18; h̄.-ı 160b/18, 175b/11, 177b/19, 183b/9, 184a/6, 188a/11, 194a/9, 195b/18, 196a/10, 199a/16, 200a/18, 201a/2, 201b/6, 7, 202a/2, 204a/9, 18, 204b/7, 13, 205a/7, 11, 211a/12; h̄.-ı 154a/5, 12, 154b/6, 194a/10, 11, 11, 210b/19, 211a/18, 211b/1, 9; h̄.-ınuş 188a/13, 197a/9, 10, 202a/3, 211a/13, 14; h̄.-lar 51b/15, 211b/5; h̄.-lara 210a/3; h̄.-uş 107a/8, 211a/15
- h̄işārcuķ** : < Ar-T. Küçük kale. 211a/11
- h̄işārılu** : < Ar-T. Hisarı olan. 196b/19, 204a/15, 205b/7, 213a/4, 18; h̄.-dur 212b/11
- h̄iss** : < Ar. Duyu, his. h̄.-ile 42a/19, 42b/2
- h̄işşe** : < Ar. Pay. 95b/7; h̄.-si 224a/1, 224b/1; h̄.-sidür 143b/11; h̄.-i ʿaşr 213a/8; h̄.-i fecr 147b/18, 151b/5, 155b/17, 160b/4, 162b/2, 172a/5, 180b/17-18, 182a/4-5, 188a/2, 195b/9-10, 199b/19, 205a/17, 205b/15, 212b/16, 213a/9, 225a/12, 16, 225b/2; h̄.-i şafaķ 147b/17, 155b/16, 160b/3, 162a/19, 180b/17, 182a/4, 195b/9, 205a/16, 205b/14, 212b/16, 213a/9
- h̄işsetü ʿl-ʿaşr** : < Ar. Öyleyle ikindi arasındaki zaman. 142b/10, 143b/7; h̄.-ı 142b/11
- h̄izā** : < Ar. Sıra. h̄.-sına 218a/6
- h̄izb** : < Ar. Kısım, bölüm. h̄.-ler ét- 109b/6
- h̄izmet** : < Ar. Hizmet. h̄.-e 60b/2, 3; h̄.-iyçün 39a/13
- h̄izmetkār** : < Ar-Far. Hizmetçi. 178b/18; h̄.-ları 14b/5; h̄.-larına 60a/17, 179a/3; h̄.-larıyla 149b/3
- h̄izmetlen-** : < Ar-T. Bir işte kullanmak. h̄.-mege 108a/10



- ḥod** : < Far. Kendi. krş. *ḥōz* 10a/15, 19, 17b/15, 29a/11, 30b/14, 31a/11, 33a/10, 44b/13, 46a/3, 49a/12, 137b/2, 216a/17, 223a/17
- ḥōrōs**: < Far. Horoz. 17a/19, 17b/5; ḥ.-a 17a/15; ḥ.-lar 17a/12, 17b/1; ḥ.-larınuḡ 12b/16; aḡ ḥ. 17b/4,8; aḡ ḥ.-ı 17a/5-6
- ḥortum** : < Ar. Metinde adı geḡen bir balıḡın hortumu. ḥ.-ı 82b/10; ḥ.-ıyla 82b/11
- ḥōş** : < Far. Hoş, iyi. 165a/10; ḥ. gel- 116a/12; ḥ. görmezem 83a/6; ḥ. olmaḡa başla- 138b/10-11
- ḥōşca**: < Far-T. Hoş olarak. 35a/18, 53a/15
- ḥōşraq**: < Far-T. Daha hoş. ḥ. ol- 117a/4-5
- ḥōz** : < Far. Kendi. krş. *ḥōd* 83a/5
- ḥū** : < Far. Huy, tabiat. ḥ.-ları 58a/15
- ḥūb** : < Far. Güzel, hoş. 173b/16, 187b/3, 190b/16, 227b/6; ḥ.-dur 157a/9, 176a/11; ḥ. ol- 138a/3, 139a/3
- ḥubūbāt** : < Ar. Hububat. 180a/15
- ḥudūd** : < Ar. Sınırlar, uçlar. ḥ.-ında 75a/16; ḥ.-ındadır 127b/2-3
- ḥulefā** : < Ar. Halifeler. ḥ.-dan 209a/17
- ḥulefā-yı ‘Abbāsī** : < Ar. Abbasi halifeleri. ḥ.-den 100b/2
- ḥulefā-yı ‘Abbāsiyye** : < Ar. Abbasi halifeleri. ḥ.-den 118b/13
- ḥulḡ** : < Ar. Huy, tabiat. ḥ.-ları 201b/16
- ḥulḡlu** : < Ar-T. Huylu. ḥ.-dur 157a/8
- ḥūn** : < Far. Kan. **cigerleri ḥ. ol-** 223b/8-9
- ḥurd** : < Far. Küçük, ufak. ḥ. eyle- 65a/8
- ḥurma**: < Far. Hurma. 156a/10, 159b/12, 165a/2, 166a/2, 11, 180b/11; ḥ.-dan 165a/2; ḥ.-dur 80a/17, 149b/14; ḥ.-lar 153b/10; ḥ.-nuḡ 80b/7; ḥ.-sı 160b/19, 177b/19, 179a/7; ḥ.-yı 179a/19; ḥ. vēr- 80b/8; ḥ. ağacı 82b/4, 86b/15, 160b/19, 162a/10; ḥ. ağacları 117b/3, 161a/3-4, 6, 179b/8; erkek ḥ.-nuḡ 117a/14
- ḥurmalıḡ** : < Far-T. Hurma olan yer. ḥ.-lar 161a/12, 16, 162a/2
- ḥurşīd** : < Far. Güneş. krş. *Şems, mihr* 22a/8
- ḥurūc** : < Ar. Çıkma, dışarı çıkma. ḥ.-ına 21b/17; ḥ.-ını 4b/17-18
- ḥusūf**: < Ar. Ay tutulması. 3a/2, 13, 33a/11, 15, 16, 33b/9, 15, 16, 18, 38a/16, 44b/12; ḥ.-uḡ 33b/19
- ḥuşūmet** : < Ar. Düşmanlık. ḥ. ét- 14b/10; ḥ. eyle- 132b/12
- ḥuşūş**: < Ar. Konu. ḥ.-da 223b/6; ḥ.-ına 222b/19; ḥ.-ında 5a/14, 223b/9

- huşūşan** : < Ar. Hususi olarak, ayrıca. 10b/1, 35a/7, 42a/11, 80b/11, 221b/18, 223b/10
- hūt** : < Ar. Balık burcu. 19a/7, 20a/10, 10, 25b/2; h. burcu 21a/8, 25b/18, 140a/1
- huṭāf** : Metinde adı geçen bir tür balık. 98a/4
- hutū(d)** : < Ar. Hüdūd. İbibik kuşu. 62b/7, 13
- huṭūr** : < Ar. Akla gelme, hatırlama. h. eyle- 2a/4, 16a/19
- huzūr** : < Ar. Hazır bulunma. h.-da 24a/2; h.-da olmağa başla- 25b/2; h. eyle- 23a/12
- hücre** : < Ar. Göz, odacık. 172b/11
- hücüm** : < Ar. Saldırma. h.-la (zarf) 183a/10; h. ét- 89a/15, 113a/9-10
- hükemā** : < Ar. Tabipler. 34b/2, 37b/4, 100a/9, 131a/11; h.-sı 168b/10; h.-yı müteḳaddimīn 47b/5-6; medīne-i h. 185b/15
- hükūm** : < Ar. Hüküm. 126a/4; h.-inde 120b/10, 186a/12; h.-indedür 120b/10; h. ét- 184a/5, 188b/7; h. eyle- 38b/1, 60a/10, 63a/9, 63b/18, 164b/18
- hürmet** : < Ar. Saygı. h. eyle- 79a/6-7
- Hürmüz** : < Far. Jüpiter. krş. *Müşteri* 21a/6; h.-e 33a/6
- hür** : < Ar. Hür, özgür. h. ol- 30b/2
- hüsn** : < Ar. Güzellik, iyilik. h.-de 154b/6, 158a/13; h.-i hāl 22b/6; h. ü ḫalāvet 150a/5; h.-i mu‘āmele eyle- 146a/12
- hüsn-dār** : < Ar-Far. Güzellik sahibi. h. ol- 137a/19

## I

- ıklīm** : < Ar. İklim, memleket, paralel. 3b/14, 18, 38a/19, 164a/17, 176a/3, 193a/15, 203a/5; 1.-de 4a/3, 7b/9, 10a/2, 20b/12, 21a/18, 21b/19, 22b/9, 26a/7, 27a/1, 28a/2, 137b/6, 140b/3, 149a/3, 157b/10, 181b/4, 190b/2, 3, 212b/3; 1.-dedür 181b/4; 1.-den 164b/2; 1. İklīm 192b/5; yēdi 1. 136b/2-3, 193b/3, 214b/19; yēdi 1.-i 164b/2; yēdinci 1.-de 111b/5, 10; Fars 1.-inūḡ 180a/13; Yemen 1.-i 150b/14; Zenc 1.-i 62b/5; altıncı 1.-den 4b/1; bēşinci 1.-den 4a/18; dördüncü 1.-de 137a/12-13; dördüncü 1.-den 4a/17; dördüncü 1.-dür 137a/11; ikinci 1.-den 4a/13; üçüncü 1.-den 4a/15; yēdi 1.-ün 38b/7; yēdinci 1.-de 23b/4; yēdinci 1.-den 4b/2; 1.-ün 3b/15, 4a/6, 4b/16, 137a/14, 157b/12, 164a/19, 168b/9, 181b/1, 190a/18, 203a/1, 3, 212b/3; Endülüs 1.-nūḡ 184a/2; 1.-i evvel 4a/12, 20b/12, 148b/5, 15, 16, 16, 18, 149a/1, 10-11, 157b/4; 1.-i ḫāmis 26a/6-7, 38a/19-38b/1, 1-2, 5, 190a/13, 14, 16; 1.-i rābi‘

22b/8, 92b/11, 137a/18, 181a/14, 14, 17, 18; ı.-i sābi<sup>c</sup> 28a/2, 212b/1, 1, 215a/2-3; ı.-i sādīs 27a/1, 202b/17, 18; ı.-i şāliş 21b/19, 164a/13, 13, 14, 16, 181a/17, 18; ı.-i şāni 157b/5, 5, 6, 6, 8, 164a/12; ı.-i şāniye 21a/18

**ılıca** : İlica, kaplıca. ı.-lar 175b/13, 201a/4; ı.-ları 196b/6, 199a/11

**ıracağ** : Uzakça. ı.-dur 204b/12

**ırak** : Uzak. 18a/8, 52b/8, 84b/8, 161a/11, 174b/10, 189b/9, 204a/2; ı.-a 191a/11; ı.-da 40a/17; ı.-dan 9a/1, 67a/4, 69b/14, 73a/3, 80a/10, 125b/11, 159b/18, 162a/12; **ı.-dur** 10b/11-12, 119b/2, 121a/2, 147a/16, 153a/7, 156b/4, 166b/1, 171b/19, 189b/9, 196a/3, 203b/2, 212b/11; ı. İdi 210a/12-13; ı. git- 26b/9, 10, 28b/6, 40a/15, 83b/2; ı. ol- 10a/6, 15, 23b/4, 26b/3, 32a/14, 16, 36a/8, 36b/1-2, 4, 6, 106b/3, 138a/4, 10, 139a/4, 9, 11, 12, 13, 15, 16, 18, 19, 139b/13, 178a/18, 18-19; ı. olsa gerek 139b/10

**ıraklık (ğ)** : Uzaklık. ı.-ı 15b/15, 56b/17, 140a/15, 158a/14, 165a/4, 178a/1, 187a/8, 189a/18, 195b/4; ı.-ın 40a/1; ı.-ından 34b/5; ı.-indandur 36a/19

**ırmağ** : İrmak. krş. *ırmağ* ı.-ları 81b/10

**ırmağ (ğ)** : İrmak. krş. *ırmağ* 76b/15, 99b/18, 100a/9, 100b/9, 101a/4, 11, 13, 103a/3, 15, 103b/12, 16, 104a/3, 105a/1, 17, 105b/4, 7, 8, 12, 18, 106a/11, 109a/13, 110b/19, 145a/16, 147a/9, 149a/4, 151a/6, 156b/10, 157b/16, 158b/2, 163b/12, 164a/18, 173a/16, 16, 177a/9, 177b/5, 9, 181b/2, 187b/4, 190a/19, 192a/9, 13, 192b/13, 196a/4, 10, 196b/11, 200a/11, 18, 203a/4, 203b/1, 204b/5, 206a/5, 212a/9, 212b/4, 213a/4, 213b/8; **ı.-a** 100b/13, 101b/17, 103b/18, 105b/9, 111a/3, 113b/1, 183b/10; ı.-da 101a/17, 102a/6; ı.-dan 101b/10, 177b/8, 178b/8, 190a/1; ı.-dur 100a/6, 10, 11, 101b/10, 15, 102a/4, 14, 18, 103a/1, 16, 103b/12, 104a/3, 6, 105a/2, 105b/8, 106a/10, 111a/1, 111b/6, 11, 178b/9, 192b/13, 200a/12; ı.-ı 105b/18, 189b/10; ı.-ıdur 103b/16; ı.-lar 49a/17, 56b/8-9, 78a/2, 98b/16, 99b/14, 101a/10, 108b/1, 149a/10, 177b/10; ı.-lardan 3b/19, 7a/11, 51a/8; ı.-lardur 154b/11, 179b/3; ı.-ları 54b/19, 55a/10, 64a/8, 71b/2, 76b/12, 94b/1, 111b/4, 161a/5, 176a/13-14, 188b/7, 201a/11; ı.-larıñ 100a/2, 148b/1, 154b/12, 179b/3; ı.-larına 179b/9; ı.-larındandur 104a/15, 105b/19; ı.-larını 167b/3; ı.-larıñ 103b/19; ı.-uñ 100a/18, 101a/6, 101b/1, 102a/1, 11, 102b/9, 103a/13, 17, 19, 104b/11, 105a/15, 105b/11, 113b/1, 145a/16, 146b/6, 151b/18, 177b/7, 179b/5, 180a/15, 183b/10, 189b/19, 201a/1, 212a/12; ı.-uñuz 104b/6; ı. ol- 108b/12, 177b/7

- ısıcaklık** : Sıcaklık. 139b/10
- ışın-** : Isınmak. 1.-miş 201a/3
- ısır-** : Isırmak. 1.-dı 107b/15; 1.-up 107b/13
- ıslāh** : < Ar. Düzeltme, ıslah etme. 1. eyle- 103b/10
- ıssızlık** : İssizlik, tenhalık. 1.-da 118a/3
- ‘ışā** : < Ar. Akşam ezanından yatsı ezanına kadar geçen zaman. ‘1.-nuḡ 5b/12, 14, 215a/9, 215b/3, 10, 17, 216a/6; şalāt-ı ‘a. kııl- 5b/14-15
- ışıklık (ğ)** : Işıklık. 1.-ından 34b/5
- ‘ıriyyāt** : < Ar. Güzel kokulu nesnelere. 26a/4
- ıztırāb** : < Ar. Acı, sıkıntı, dalga. 82a/6, 7; 1.-ı 98b/18; 1.-lar 66b/11, 82a/5, 10, 113b/16, 182a/16; 1.-ları 57b/7; 1.-larıyla 55b/18; 1. vēr- 76a/11-12; 1.-a gel- ‘dalgalanmak’ 97b/10; 1.-lar vēr- 64b/1011, 82b/16-17
- ıztırāblu** : < Ar-T. Dalgalı. 82a/4

## İ

- ib‘ād** : < Ar. Uzaklaştırma. i.-ına 39b/7
- ‘ibādet** : < Ar. İbadet. ‘i.-ini 40b/8; ‘i. èt- 132a/19, 187b/10, 12; ‘i. eyle- 77a/19-77b/1, 124a/1-2, 175a/9
- ‘ibādet-gāh** : < Ar-Far. İbadet edilen yer. ‘i.-dur 174a/18
- ‘ibādet-ḡane** : < Ar-Far. İbadet edilen yer. 184b/18-19; ‘i.-de 184b/19-185a/1
- ‘ibādullāh** : < Ar. Tanrı’nın kulları. eż‘af-ı ‘i. “İnsanların en zayıfı” 2a/1
- ibdā** : < Ar. İcat, yoktan ortaya koyma. i.-ol- 32a/2
- İblīs** : < Ar. İblis, şeytan. i.-üḡ 51b/5, 10
- ibrām** : < Ar. İsrar etme. i.-èt- 13a/14
- ‘ibret** : < Ar. İbret, ders. ‘i. al- 51a/3
- ibtidā** : < Ar. Başlangıç. i.-sı 137b/8, 168b/16, 226b/5; i.-sından 93a/9
- icmālen** : < Ar. Kısaca. 137a/8
- ictimā‘** : < Ar. Kavuşum, toplanma. 28b/13, 29b/19; i.-dan 28b/16; i.-ında 29a/1
- iç** : İç, bir şeyin içi. 127b/17, 197a/9; i.-i 34a/8, 61b/10, 65b/13, 74a/9, 127a/9, 210b/19; i.-inde 3b/12, 18, 4a/1, 7a/10, 7b/6, 19, 12b/12, 16a/2, 17a/1, 33b/15, 34a/14, 35a/12, 36b/12, 41b/5, 42a/14, 43a/2, 48b/8, 49b/17, 19, 51a/8, 51b/4, 53b/19, 54b/2, 14, 55a/11, 55b/15, 57b/4, 5, 17 58a/17, 59a/13, 59b/7, 14,

61a/4, 61b/3, 62a/7, 62b/15, 64a/16, 67b/19, 68a/1, 68b/12, 69a/19, 19, 69b/13, 72a/4, 74a/18, 75b/13, 76a/8, 77b/12, 78a/3, 8, 80a/4, 10, 82a/2, 84b/5, 86a/9, 86b/3, 19, 90a/1, 90b/11, 91a/11, 91b/16, 92a/15, 94a/9, 95a/14, 96a/13, 99a/1, 100a/19, 100b/5, 9, 102a/16, 104b/11, 13, 15, 105a/18, 106a/12, 106b/8, 107a/8, 108a/16, 19, 108b/7, 109b/14, 111b/17, 113b/1, 115b/8, 17, 17, 116a/13, 117a/16, 119a/6, 120a/12, 120b/4, 121a/4, 121b/16, 124a/16, 127b/8, 13, 14, 129a/5, 6, 129b/18, 130a/6, 131a/15, 131b/3, 14, 18, 132a/17, 18, 133a/7, 134a/2, 144b/11, 147b/9, 148b/2, 149a/2, 152a/14, 154a/8, 157b/12, 158b/2, 163b/3, 9, 13, 164a/17, 165a/17, 165b/15, 167a/8, 169a/7, 171b/6, 17, 172b/11, 16, 18, 175b/11, 18, 181b/1, 18, 184a/6, 10, 12, 15, 15, 16, 185b/9, 188a/14, 190a/18, 192a/13, 193a/4, 19, 193b/2, 3, 4, 194a/17, 194b/6, 197a/19, 197b/13, 200a/11, 201a/1, 202b/11, 203a/3, 5, 208b/7, 210a/15, 211a/18, 211b/1, 212a/9, 219a/4, 221a/14; i.-indedür 32a/13, 51b/6, 92b/11, 102a/17, 116a/9, 186b/19, 200b/6, 211a/18; i.-inden 4b/6, 28b/18, 62a/3, 67a/16, 92b/5, 109a/14, 117b/4, 119b/6, 120a/4, 126b/2, 129a/11, 130a/5, 145a/6, 172b/7, 175b/17, 177b/11, 192b/14, 196a/9, 200a/18, 204b/5; i.-ine 11b/7, 13b/1, 15b/1, 18, 51b/17, 52b/10, 55b/11, 56a/13, 61a/2, 66a/1, 10, 67b/3, 69a/8, 11, 15, 18, 69b/12, 70a/3, 73b/19, 81a/4, 88a/12, 89a/9, 89b/3, 91b/5, 94a/3, 95a/9, 97a/8, 8, 98b/17, 100a/13, 103a/7, 104b/1, 15, 106a/12, 107a/10, 108a/14, 108b/3, 109a/15, 111a/2, 6, 111b/5, 16, 112a/11, 112b/11, 115a/3, 17, 115b/18, 116a/14, 116b/2, 14, 117a/15, 119a/11, 119b/1, 120a/19, 122a/11, 123b/1, 125a/14, 125b/12, 131a/18, 19, 131b/10, 150b/6, 154a/18, 154b/10, 155b/3, 7, 166b/13, 196b/11, 203b/19, 212a/12, 219a/7; i.-ini 41b/13, 55b/16, 124a/18, 125b/18, 131b/4, 172b/12, 208b/15; i.-inüñ 44a/13; i.-lerinde 3b/1, 81b/4, 134a/1; i.-lerinden 122a/7; i.-lerine 108a/18; i.-lerini 55b/9, 70a/2; i. edik 128a/3

**iç-** : İçmek. i.-di 104b/9; i.-diler 119b/16; i.-ebilürse 112a/2; i.-e 112a/13, 121b/5; **i.-ecek** (ortaç) 161b/14, 204b/19; i.-en 160a/4; i.-er 112a/4, 134a/4; i.-erler 58b/8, 65b/18, 90a/4, 119b/4, 122a/8, 149b/13, 150a/4, 152a/8, 161a/5, 165a/3, 166a/16, 189a/2, 3, 190a/1, 207a/1; i.-ersinüz 77b/5; i.-erüz 77b/7; i.-megiçündür 49a/19; i.-mek 49a/18, 159b/17; i.-meyen 160a/4; i.-mez 177b/8; i.-se 112a/2, 119b/12, 146b/11; i.-sün 118b/3; i.-üp 116b/13; **and i.-diler 52b/8**; and i.-mişlerdi 191a/14

**içecek** : İçecek. 96b/17

**içerü** : İçeri. 52a/2, 57a/15, 86b/2, 92b/13, 16, 17, 144a/12, 152b/16, 154a/16, 194a/10, 194b/19, 200a/9, 219a/17, 19; i.-de 154a/18, 195b/18, 211a/9; i.-sinüş 159a/8; i.-ye 92b/10, 96b/13, 127b/12, 201b/2, 203b/15

**içre** : İçinde, içine. 104b/6

**içün** : İçin. 42a/2, 49a/18, 83a/4, 89a/11, 119a/14, 119b/4, 127a/10, 127b/5, 128a/18, 132b/14, 167b/19, 187a/6, 222a/13

**‘ifrīt** : < Ar. Zararlı ve korkunç yaratık. ‘i.-ler 51b/6

**iftār** : < Ar. İftar, oruç açma. i. ét- 222b/1, 12; i. eyle- 5b/3-4, 6, 222a/9, 222b/2, 14, 226b/12

**igne** : İğne. i.-leri 97b/17

**iḥāṭa** : < Ar. Bir şeyin etrafını çevirme, sarma. i.eyle- 51b/7, 180b/10-11, 189b/19, 207a/11

**iḥsān** : < Ar. Bağışlamak, vermek. i.-a 95b/6

**iḥtilāf** : < Ar. Ayrılık, anlaşmazlık. 5b/1; i.-ı 5a/11, 19, 5b/12; i. ét- 34b/2-3, 65b/8; i. eyle- 42a/16

**iḥtimāl** : < Ar. İhtimal. i.-dür 32a/1, 226a/19; i.-i 38b/15

**ihtimām** : < Ar. Özen, itina. i. ét- gerek 224b/18; i.eyle- 221b/5-6

**iḥtiyāc** : < Ar. İhtiyaç. i.-ları 110b/9; i.-um 107b/8, 208a/12; i. edin- 160a/6; i. göster- 95b/11

**iḥtiyār** : < Ar. Seçme, seçilme. i. ét- 4a/6, 123b/19, 140a/13, 18; i. olun- 4a/8, 4b/6, 143a/11, 148a/17, 215a/1, 4, 5

**iḥtiyāt** : < Ar. Tedbir, sakınma. 226b/2, 17

**iḥtiyāten** : < Ar. Tedbirli olarak. 221a/10, 221b/18

**iḥdām** : < Ar. Gayretli bir şekilde çalışma. i.eyle- 31a/16; āḥir-i i. ét- 30a/1

**iki** : İki. 3b/11, 6a/4, 8a/16, 19, 10b/5, 11a/19, 12b/8, 14, 14a/4, 14b/4, 10, 12, 15b/2, 7, 19, 17a/9, 17b/11, 27a/19, 27b/14, 29a/1, 5, 7, 29b/10, 14, 31b/11, 32a/14, 18, 33b/18, 18, 19, 19, 36b/13, 13, 42b/8, 18, 19, 43a/11, 46a/16, 46b/2, 12, 47a/3, 47b/13, 53a/12, 53b/4, 54b/3, 55b/1, 5, 7, 56b/16, 61a/14, 14, 61b/3, 14, 63a/3, 63b/17, 67b/12, 69a/6, 69b/8, 70a/2, 4, 70b/9, 17, 18, 71a/3, 15, 73a/13, 74b/14, 75a/2, 8, 13, 79a/8, 13, 82a/16, 82b/5, 83b/8, 15, 16, 85a/14, 15, 18, 86b/5, 6, 87b/15, 89b/1, 91a/16, 91b/14, 15, 16, 93a/15, 95b/3, 96b/10, 97b/17, 98a/5, 98b/9, 100b/15, 101a/16, 104b/6, 106a/11, 12, 108b/2, 2, 18, 109a/1, 109b/19, 110a/1, 3, 111b/2, 9, 113a/13, 117a/6, 121a/19, 122b/8, 9,

123b/7, 15, 129a/17, 131b/9, 132b/9, 10, 12, 133b/3, 136a/2, 11, 19, 136b/1, 137b/8, 9, 9, 9, 10, 139b/6, 8, 9, 140b/19, 141a/4, 17, 141b/15, 143b/9, 13, 144b/16, 145a/2, 147b/15, 150a/16, 151b/4, 18, 152b/6, 153a/2, 154a/12, 14, 154b/7, 155b/18, 156b/14, 157a/17, 158b/16, 159b/5, 162b/3, 4, 6, 165a/17, 167a/14, 167b/10, 15, 168a/9, 168b/13, 170a/7, 170b/17, 171a/8, 8, 9, 172a/6, 172b/5, 173a/13, 174b/10, 15, 15, 175b/1, 176a/13, 176b/18, 18, 19, 177a/3, 3, 178b/3, 5, 10, 179b/6, 181a/1, 182a/6, 7, 8, 9, 182b/12, 183a/4, 5, 5, 6, 6, 9, 12, 183b/4, 4, 184b/2, 185a/10, 185b/8, 188a/2, 191b/15, 192a/4, 14, 14, 194a/9, 12, 13, 14, 194b/10, 195b/10, 197a/7, 198a/8, 10, 15, 198b/5, 6, 15, 199b/18, 19, 201a/2, 201b/1, 1, 3, 205a/16, 17, 205b/14, 207b/8, 208b/2, 13, 19, 209b/10, 210a/13, 17, 17, 210b/3, 4, 7, 9, 211a/12, 12, 14, 15, 211b/5, 213a/9, 214b/10, 215a/11, 14, 216a/7, 11, 216b/16, 217b/3, 14, 16, 218a/2, 219a/4, 219b/18, 220a/6, 6, 9, 220b/9, 221a/8, 14, 221b/1, 222b/13, 223a/3, 223b/2, 224a/6, 225a/16, 225b/2, 3, 226b/2, 4; i. päre eyle- 92a/2; on i. 3b/6,7; otuz i. 4a/18-19; i.-nün 14b/13, 224a/5; i.-si 7b/4, 8a/19, 8b/12, 33b/16, 38a/5, 47a/1, 66a/11, 78b/19, 79b/15, 109a/6, 119b/16, 133a/11, 13, 136a/13, 167b/18, 174b/17, 184b/3, 3, 11, 197b/18; i.-sin 72a/16; i.-sinden 54a/5; i.-sine 167b/14; i.-sini 55b/14, 72b/2, 144b/1, 167b/9, 13; on i.-sini 4a/9; i.-sinün 4b/10, 7b/6, 12a/18, 46b/17, 113a/15, 122b/8-9, 12, 132b/10, 140a/17, 145b/7, 218b/9; i.-şer 137b/10, 154b/5, 184b/17; i.-şer yüz 211a/13; **i. buçuq** 20b/3, 27b/1, 160b/6, 194b/10, 205a/17, 205b/12, 18, 211b/11, 213a/9, 214b/10-11; i. biñ 49a/2, 168b/14, 203a/4; i. biñ on 28a/9; i. biñ beş yüz kırk beş 21a/2; i. biñ toqsan 26a/13-14; i. biñ yedi yüz 57b/2-3; i. yüz 45a/16, 16, 75a/17, 87b/4, 99b/17, 103b/1, 145a/5, 150a/9, 174a/13, 176b/8, 195b/2; i. yüz altmış 94b/10, 148b/3; i. yüz altmış altı buçuq 120b/19-121a/1; i. yüz elli 56b/18, 111b/1, 150a/14; i. yüz on ikisi 181b/3; i. yüz yetmiş 57a/3; i. yüz yigirmi dört 118b/9; i. yüze 157b/11; i. yüzi 190b/1; i. cihân fañri 223b/10

**ikinci** : İkinci. 2a/13, 7a/9, 14a/15, 39b/6, 42a/14, 72a/14, 138b/15, 139a/2, 139b/18, 143a/2, 171a/11, 217b/15; i. gök 16b/8, 15, 26b/6; i. iklim 4a/13; i.-de 11a/6; i.-si 4b/11, 8b/3, 217b/3

**ikindi** : İkinci vakti. krş. *ikindü* i.namâzı 96a/16

**ikindü** : İkinci vakti. krş. *ikindi* 172a/2, 180b/15, 182a/2, 205b/12; i.-den 147b/16, 151b/3, 155b/15, 172a/3, 180b/16, 182a/3, 187b/18, 195b/8, 198a/7, 15, 198b/5,

205a/15, 205b/13, 212b/15, 213b/13, 215a/12, 216a/10; i.-si 147b/15, 151b/3, 155b/14, 160b/1, 162a/17, 187b/18, 195b/7, 198a/7, 198b/5, 205a/15, 212b/14, 213b/12, 214b/9, 215a/12, 216a/10, 216b/12; i.-sinden 214b/10, 216b/12; i.-sine 142b/9-10; i.-ye 143b/6, 198a/14, 199b/16; i. namâzı 96a/14, 216a/12, 221a/13

**ikrām** : < Ar. Ağırlamak, saygı göstermek. i.eyle- 84a/9; ‘izzet ü i. èt- 89b/7; i. ü ‘izzet eyle- 209b/12

**iktidâr** : < Ar. Güç, kudret. i.vèr- 208a/11

**ilâhî** : < Ar. Tanrı’m, tanrısal. 114a/9; hikmet-i i. 41a/2; sevğ-ı i. 67a/14-15

**ildür-** : İliştirmek. i.-ecek 209a/11

**ile** : İle. krş. *bile* 2b/2, 3a/11, 4a/7, 4b/13, 6b/2, 13a/17, 15a/19, 18a/12, 17, 18b/2, 19a/1, 30a/5, 33b/14, 15, 35b/4, 38a/7, 41a/7, 49b/8, 55b/9, 9, 9, 10, 59a/5, 60a/2, 14, 15, 62a/2, 2, 64b/2, 65a/8, 66a/10, 66b/9, 70a/7, 73a/15, 76a/5, 81a/10, 81b/18, 82b/8, 84b/8, 85b/11, 86b/5, 87a/11, 87b/2, 88a/17, 89a/14, 89b/15, 17, 90b/5, 8, 91a/7, 91b/1, 93b/3, 15, 94a/14, 94b/7, 96a/2, 97b/15, 98a/17, 99a/8, 101a/4, 101b/6, 9, 103a/3, 105a/1, 106a/18, 109b/13, 110a/10, 112b/3, 114b/13, 19, 115a/1, 116a/3, 117a/5, 124b/8, 125b/19, 126b/14, 127a/4, 128a/5, 14, 130b/6, 131b/14, 15, 133b/5, 134a/12, 16, 140b/6, 7, 15, 143b/18, 19, 144b/7, 17, 145a/13, 13, 145b/16, 146a/4, 6, 7, 8, 11, 15, 16, 146b/4, 13, 147a/6, 6, 11, 148a/16, 149a/8, 149b/18, 150b/1, 2, 10, 151a/11, 16, 151b/9, 152a/1, 2, 6, 153a/12, 154a/15, 16, 156a/1, 2, 12, 13, 156b/1, 7, 157b/2, 19, 158a/17, 18, 159a/10, 160b/13, 161a/19, 161b/7, 9, 10, 17, 162a/7, 8, 162b/9, 163a/7, 8, 14, 163b/6, 7, 11, 17, 18, 19, 164a/6, 7, 8, 164b/4, 165a/5, 6, 19, 165b/6, 166b/11, 167a/10, 168a/1, 168b/6, 171a/16, 172a/1, 13, 172b/12, 13, 13, 15, 19, 173a/7, 173b/3, 12, 14, 175a/1, 16, 175b/7, 13, 19, 176a/1, 2, 177b/17, 178a/6, 179a/9, 10, 179b/5, 10, 14, 17, 19, 180a/1, 12, 18, 180b/6, 11, 15, 181a/4, 5, 6, 182a/12, 182b/5, 17, 183b/7, 19, 184b/18, 185b/13, 14, 18, 19, 186a/8, 14, 186b/2, 188a/7, 7, 16, 189a/12, 15, 190a/10, 12, 192a/8, 11, 19, 192b/9, 14, 193b/2, 12, 194a/3, 195b/15, 196b/8, 8, 197a/4, 12, 199a/2, 13, 199b/1, 1, 8, 9, 11, 200a/6, 12, 15, 16, 200b/2, 10, 14, 16, 201a/7, 13, 201b/8, 17, 202a/17, 202b/8, 14, 203b/5, 11, 18, 204a/6, 7, 12, 204b/1, 2, 8, 15, 16, 205a/3, 8, 9, 205b/4, 5, 12, 19, 206a/7, 8, 11, 12, 16, 19, 206b/1, 6, 7, 12, 12, 207a/6, 208a/8, 209b/5, 211a/4, 212b/19, 213a/15, 213b/4, 16, 214a/2, 8, 214b/16, 17, 215a/18, 215b/7, 13, 216a/1, 216b/2, 9, 219b/6, 6, 223b/15, 225a/7; i.-dür 106a/19, 176a/10, 206a/4



**ileri** : İleri. krş. *ilerü* 162b/19

**ilerü** : İleri. krş. *ileri* 170a/9; i.-si 160a/2; i. gel- 90b/6, 6-7

**ilet- (d)** : İletmek. i.-di 65a/13, 67a/19, 86a/10, 111a/9; i.-diler 53a/6, 56a/7, 65a/16, 77a/9, 16, 84a/7, 16, 89a/8, 127b/11, 167b/16, 209b/15, 210a/9; i.-dükleri 77a/10; i.-en 77a/10; i.-e bilür 144a/12; **i.-irler 122b/16**; i.-i vèürler 80a/15; i.-se 112a/15; i.-ün 77a/14; i.-üp 149a/9, 183b/15; i.-ür 85b/2; i.-ürler 59a/14, 135a/3, 144a/9, 145b/17, 157b/15, 192b/6, 193b/19; i.-ürlerdi 79a/9

**iletdür-** : İlettirmek. i.-di 182b/17

**ilik (g)** : İlik. i.-i 202b/11

**illâ** : < Ar. Mutlaka, illa. 12b/9, 16a/9, 33b/3, 46a/9, 55a/2, 8, 69a/9, 87a/17, 111a/19, 112b/15, 127b/19, 138a/13, 153b/8, 164a/5, 171a/9, 174a/10, 176a/5, 18, 180b/11, 181a/10, 182a/13, 197b/13, 201b/2, 208b/10, 221b/5, 17, 222b/2; i. meger 12b/9, 33b/3, 153b/8, 201b/2, 221b/17; i. meger ki 55a/8, 69a/9, 176a/18

**‘illet** : < Ar. Hastalık. 227b/12; ‘i.-ler 227b/9, 10

**‘ilm** : < Ar. Bilim. 39a/10, 39b/5, 40a/4, 172b/19; ehl-i ‘i.-den 116b/6, 223b/5-6; ‘i.-i 39a/6, 40b/14, 173a/3; ‘i.-inde 69a/14, 221b/5; ‘i.-leri 173a/11; ‘i.-i enbiyâ 40b/14; ‘i.-i hendese “Geometri” 182b/13; ‘i.-i hey’et “Astronomi” 18b/6; ‘i.-i miķât “ Namaz vakitlerini belirleyen bilim” 2a/7, 223b/13-14; ‘i.-i nücüm “Astroloji, Gökbilimi” 7b/11, 42a/9, 173a/10-11; ‘i.-i raşad “ Gök Bilimi” 39b/8; ‘i.-i şerîf “Musiki Bilimi” 42a/6, 12

**‘imâme** : < Sarık. ‘i.-ler 193a/7

**imâmeyn** : < Ar. İki imam. İmam-ı A’zam ve İmam-ı Şafî. 220a/14, 220b/11, 221a/5, 223b/17; i.-ün 221a/3, 11

**îmân** : < Ar. İman, inanç. 39a/18; î.-dur 39a/18, 40b/11; **î. getir- 39a/15**

**‘imâret** : < Ar. Bayındır. ‘i.-ler 97a/1; ‘i.-lerdür 84a/2-3; ‘i.-leri 146b/15, 156b/16, 171b/5, 13, 176a/10, 199a/5; ‘i.-lerini 167b/3; aķşâ-yı ‘i.-dür 148a/7; ‘i. ét- 167a/14; ‘i. eylemege başla- 88b/15

**imdi** : Şimdi. 2a/12, 4a/8, 6b/19, 7b/16, 8b/15, 10b/3, 17b/10, 20a/17, 25b/12, 29a/18, 30b/3, 34b/16, 38b/2, 42a/6, 43b/4, 46a/4, 51a/7, 10, 55b/12, 62a/12, 66a/13, 70b/3, 83a/5, 96b/9, 106a/19, 127a/11, 136b/2, 4, 137a/4, 9, 137b/11, 138b/3, 140a/5, 11, 140b/14, 18, 143a/19, 144b/13, 145a/11, 145b/2, 19, 146a/14, 147a/4, 148a/3, 13, 149a/17, 149b/7, 16, 150a/19, 151a/9, 151b/7, 19, 152a/11, 153b/17, 156a/11, 158a/1, 6, 160b/12, 164a/6, 164b/10, 167b/3, 17,

172a/11, 173a/10, 14, 181b/11, 186a/15, 190b/13, 198b/19, 203a/13, 209a/16, 212b/10, 214b/18, 215a/7, 217a/3, 17, 217b/5, 218a/10, 219a/10, 219b/17, 220a/2, 221b/4, 15, 222b/15, 223a/13, 19, 223b/8, 224b/7, 17, 225a/18, 225b/17, 226a/14, 15

**imkân** : < Ar. İmkan, olanak. 209a/7

**in** : İn, mağara. i.-lerine 25a/19

**inan-** : İnanmak. i.-ursaç 166b/14

‘**ināyet**: < Ar. İyilik. ‘i.-ler 21a/16

**ince** : İnce. 47b/10

**incecük** : İncecik. 66b/10, 81a/5

**incerek** : Daha ince. i.-dür 167a/17

**inci** : İnci. krş. *incü* i.-ler 61a/8

**incik** : İncik kemiği. i. kemükleri 90b/9-10; i.-lerinüñ 91a/13

**incin-** : İncinmek. i.-meleri 117a/9; i.-mesi 117b/8

**incit-(d)** : İncitmek. i.-di 83b/11; i.-eler 60a/12; i.-mege başla- 92a/16; i.-mezler 146a/12; i.-üp 182b/4; i.-ür 82b/7; i.-ürler 68a/4

**incü** : İnci. krş. *inci* 59b/15, 107a/19, 151a/17, 162a/13, 14; i.-den 99a/1; i.-ler 57b/17, 67b/10, 75b/12, 77b/15, 80a/5, 7, 154b/8, 155a/18; i.-leri 155a/5; i.-yle 17a/7

**iñildü** : İnilti. i.-leri 80a/10

**inkār**: < Ar. İnkâr. i.eyle- 155a/4

**ins** : < Ar. İnsan. 17a/11; i. ü cinn 15b/13

**insān**: < Ar. İnsan. 12a/6, 58b/7, 66b/15, 81a/14, 94a/13, 135b/17; i.-a 24a/8, 56a/11, 58a/15, 67a/2, 71a/3, 97a/3, 134b/19; i.-uñ 32b/7; i.-ı za‘if 38b/18, 39a/2

**iñşā’llāh** : < Ar. İnşallah. 76b/1

**intihā** : < Ar. Bitiş, sona erme. i.-sı 168b/17; i.-sına 93a/10

**intikāl** : < Ar. Bir yerden başka bir yere ya da kişiye geçme. i.eyle- 24b/1, 93a/18

**ip** : İp. 61b/17; i.-le 120a/10; i.-ler 69a/17, 70a/15, 70b/3; i.-leri 69a/15, 70a/19, 70b/2; i.-lerle 99a/13; i.-lerle 92b/4; i.-üñ 132a/8; i.-den kırtul- 116b/18

**ipek kırdı** : İpek kurdu. 163b/14

**iplik** : İplik. 218a/9

**ipliklü** : İplikli. 218a/5

**iplü** : İpli. 217b/3

**irādet** : < Ar. İrade, istek. 41a/6; i.-iyle 41a/5

- iri** : İri. krş. *irü* 152b/18, 154b/8, 16, 155a/18, 18, 172b/4, 192b/4; i.-leri 128b/16; i. İri 80a/4
- irkil-** : İrkilmek. i.-e tura 217b/10
- irtifā'** : < Ar. Yükseklik. i.-ı 142b/2; i.-ınuñ 142a/19
- irtifā' iyye** : < Ar. Yükseklik. ālāt-ı i.-nüñ 221b/5
- irü** : İri. krş. *iri* 75b/12
- isā'et** : < Ar. Suç, günah. e. etmiş ol- 227a/9-10
- ise** : İse. āhıret i. 114a/11; bulurlar i. 74a/1; gider i. 119b/9; gördüm i. 154b/17; hāşıl è.-mek ise 114a/10; hıta i. 40b/4; her kanqısı i. 211b/19; her kim i. 115b/12; her ne i. 4a/3, 32b/6, 96b/10, 115b/9, 125a/17, 134b/15, 161a/15, 189a/11, 208a/7, 220a/1, 221b/17; kaç i. 96b/13; kadir i.-ñ 91a/4; kaşd eyledüm i. 91a/17-18; kuvvet bulmağıçün i. 114a/12; olmazlar i. 72a/16; olur i. 2b/17; razi olmazlar i. 72a/13; sağ gözi i. 110a/18; sevab i. 114a/11; şol gözi i. 110a/18; var i. 7a/13, 7b/11, 14b/4, 28a/5, 42a/15, 44a/6, 45a/6, 7, 76a/9, 104b/14, 113b/3, 115b/11, 133a/9, 151a/18, 152b/10-11, 153a/17, 157a/9, 11, 159b/13, 165b/6, 166b/7-8, 182b/16, 187b/14-15, 189b/3, 192b/4, 193a/5, 197b/13, 204a/4, 208b/18, 211a/17; varur i. 170b/3; vermezler i. 85a/11; yetişmez i. 226b/18; yetişilür i. 226b/16
- iskele** : < İt. İskele. i.-de 29b/12, 84a/12; i.-den 29a/5; i.-dür 151a/14, 186b/12, 195b/19, 205b/8; i.-nüñ 29b/13; i.-sinden 143a/7; i.-ye 186b/13
- islām** : < Ar. İslam dini. 158a/7, 165a/8, 165b/4, 180a/2, 184a/3, 186a/14, 204a/10; i.-a 127b/5; ehl-i i. 17b/2, 106a/12, 158b/13-14, 179a/13; ehl-i i.-a 166a/4, 184a/5, 193b/6-7; ehl-i i.-uñ 169b/6; ehl-i i. dini 128a/12; fuqarā-yı i.-dan 171b/8; kevkebi i.-dur 26a/8; şevket-i i. 114a/12
- islām-penāh** : < Ar-Far. İslamın koruyucusu. pādīşāh-ı i.-uñ 22b/5
- is(i)m** : < Ar. İsim. i.-i 185a/3
- İsrāfil** : < Ar. İsrafil. 12b/2, 13b/14, 17, 14a/11; İ.-e 14a/7, 11; İ.-üñ 14a/4, 17
- issi** : Sıcak. krş. *hār* 35a/6, 7, 40a/18, 60a/4, 103b/14, 117b/15, 122b/11, 130a/6, 157a/18, 162a/12, 175b/13, 17; i.-dür 35a/5, 103b/13, 113a/13, 160b/18, 175b/15; i.-ler 4a/11, 137a/15, 139b/7; i.-si 180b/12; i.-sinden 177a/15; i. ol- 139b/3; i. olmağa başla- 24b/18
- issilik (g)** : Sıcaklık. i.-inden 130a/5

**iste-** : İstemek. i.-di 37a/4, 117b/13, 169b/9, 207b/2; i.-diler 53b/15, 67a/16; i.-dükleri 212a/7; i.-düm 78a/7; i.-r 74b/6, 6; i.-rdik 126a/8; i.-rler 53a/9, 85a/11, 11, 191b/11, 212a/6; i.-rse 147a/17; i.-rsinjüz 191b/12; i.-rüz 127b/10; i.-seler 130a/10; i.-yen 5a/15

**istiḥrāc** : < Ar. Çıkarma, çıkarılma. i. èt- 5a/13; i. olın- 140b/17, 141b/9

**istiḳāmet** : < Doğru. 10b/17

**istiḳbāl** : < Ar. Dolunay. krş. *bedr* i.vaḳtı “Ayın dolunay dönemi” 32b/16

**istiskā** : < Ar. Siroz hastalığı. i.rencleri 227b/17

**iş** : İş. 168a/18, 216b/6; i.-i 23b/10; i.-inden 24a/10; i.-ine 24a/5, 184b/17; i.-ini 184b/7; i.-ler 74a/12, 185a/1, 194a/16, 208a/3, 5; i.-lerden 182b/8; i.-leri 27b/19, 59a/17, 65b/6, 204a/4; i.-lerinde 62a/11; i.-lerini 23b/11

**işāret**: < Ar. İşaret. i.-lerle 134b/4; i. eyle- 14b/14, 52a/8, 10, 12-13, 54b/6, 12, 65a/10, 13-14, 94a/17, 155b/11

**işbu** : Bu, işte bu. 2a/1, 6a/9, 6b/3, 19, 7b/13, 8b/13, 11a/4, 12, 11b/6, 10, 12a/14, 18a/11, 19a/3, 22a/8, 24b/7, 25b/6, 15, 26a/18, 26b/5, 27a/12, 32b/10, 34a/3, 35a/4, 8, 13, 35b/7, 11, 37a/17, 39a/9, 41a/18, 42a/4, 47a/4, 4, 6, 8, 8, 47b/13, 48b/5, 50a/8, 50b/10, 51b/13, 52a/4, 52b/1, 7, 54a/15, 17, 55a/1, 9, 13, 15, 16, 56a/6, 7, 10, 15, 56b/5, 8, 57a/1, 4, 19, 57b/16, 19, 58a/14, 58b/17, 18, 19, 59a/10, 59b/5, 9, 9, 13, 17, 61a/9, 16, 61b/7, 12, 63a/2, 7, 15, 63b/8, 17, 64a/2, 4, 66b/5, 14, 17, 67a/7, 67b/5, 7, 11, 14, 68b/12, 13, 69a/13, 17, 71a/15, 17, 71b/1, 6, 13, 15, 72b/7, 16, 73a/15, 73b/5, 74a/3, 5, 6, 75a/9, 75b/8, 17, 18, 76a/7, 11, 76b/11, 18, 77a/3, 17, 77b/4, 7, 78a/3, 8, 11, 80a/6, 9, 80b/9, 81a/1, 81b/10, 12, 83a/15, 16, 84a/18, 84b/3, 9, 15, 85a/6, 86b/11, 87b/19, 88a/7, 14, 15, 18, 88b/3, 89a/4, 5, 89b/6, 13, 17, 19, 90a/6, 13, 91b/9, 10, 93a/4, 6, 9, 94a/8, 94b/17, 95a/5, 95b/14, 96a/3, 6, 10, 19, 96b/18, 97a/1, 2, 11, 97b/2, 100a/2, 6, 9, 18, 100b/6, 101a/1, 3, 6, 12, 101b/1, 14, 103a/13, 14, 103b/12, 15, 18, 104a/3, 5, 16, 105a/1, 15, 105b/7, 9, 11, 12, 18, 106a/3, 3, 6, 107a/14, 107b/2, 6, 11, 16, 108a/18, 108b/4, 110b/10, 13, 19, 111a/3, 13, 112a/3, 112b/18, 115b/2, 116b/8, 117a/3, 117b/15, 118b/14, 17, 119a/6, 8, 12, 16, 17, 19, 119b/5, 10, 12, 16, 120a/3, 3, 6, 6, 15, 120b/3, 121a/2, 8, 18, 121b/1, 14, 122a/1, 122b/7, 123a/4, 7, 8, 11, 17, 123b/1, 5, 17, 124a/1, 124b/16, 18, 125a/3, 4, 6, 16, 125b/4, 15, 126a/12, 127a/5, 14, 128a/17, 128b/3, 13, 129a/3, 129b/6, 9, 130a/4, 6, 7, 14, 16, 19, 130b/7, 11, 11, 131a/2, 4, 9, 11, 15, 131b/6, 132a/15, 18, 132b/4, 4, 6, 11,

133a/3, 134b/5, 135a/4, 135b/6, 136a/1, 3, 138a/18, 139a/12, 140a/17, 142a/4, 15, 142b/11, 143b/17, 144b/8, 145b/18, 146a/3, 147b/11, 148b/12, 16, 149a/2, 10, 151a/19, 152a/15, 17, 152b/8, 17, 153a/6, 153b/11, 154b/14, 157b/10, 158b/5, 160b/16, 164a/14, 17, 19, 165a/7, 165b/8, 10, 166b/6, 167a/2, 168b/9, 173a/19, 174a/1, 174b/7, 175b/12, 176a/3, 6, 177a/18, 178a/13, 181a/14, 183a/18, 183b/3, 184b/4, 7, 185a/7, 185b/2, 4, 186a/11, 187a/6, 190a/13, 190b/4, 191a/4, 193a/4, 194a/17, 19, 194b/2, 11, 14, 197a/7, 197b/9, 14, 198b/11, 199a/8, 202a/4, 12, 14, 202b/18, 203a/3, 203b/15, 17, 207a/2, 18, 207b/1, 2, 6, 210a/12, 17, 210b/16, 211a/13, 15, 18, 211b/8, 17, 212a/15, 17, 212b/1, 3, 213a/18, 215a/17, 217a/15, 217b/5, 12, 218a/18, 19, 218b/1, 3, 5, 219b/10, 220a/14, 220b/18, 221a/8, 222b/17, 19, 223b/1, 227a/8; i.-da 223a/1; i.-nda 50b/3, 194b/8; i.-nı 37b/2; i.-nlar 7b/2; i.-nlardur 128b/9-10, 11; i.-nuñ 127a/9, 211a/10

**işbura** : İşte burası. i.-da 126b/7, 153b/16

**işidil-** : İşitilmek, duyulmak. i.-mişdür 36b/15, 44b/7; i.-ür 80a/10, 11, 90a/2, 101b/12, 177b/6; i.-ürdi 211b/14

**işit (d)-** : İşitmek, duymak. i.-di 37a/3, 117a/18, 118a/8; i.-diler 12b/17; i.-diyse 211b/17; i.-dügimi 116b/6; i.-dükleri 113a/11; i.-düm 12a/16, 85b/9, 116b/5, 125a/16; i.-eler 72b/17; i.-en 37b/1, 160a/5; i.-enlerin 122a/13; i.-medik 50b/6, 17, 97b/9; i.-megiçün 211a/7; i.-mekde 35a/10; i.-mezler 17a/11; i.-mişdüm 31a/18; i.-seler 58b/5; i.-selerdi 37a/17; i.-üp 51a/3, 55a/18, 79a/3; i.-ür 17a/11; i.-ürler 17a/12-13, 211a/5, 8; i.-se gerek 36b/5

**işitdür-** : İşittirmek. i.-eydi 15a/16

**işkenbe** : < Far. İşkembe. i.-sini 124a/16

**işle-** : Yapmak. i.-di 31a/1; i.-düklerini 208a/4, 5; i.-lerdi 184b/8; i.-rlerdi 176b/15; i.-yüp 64a/11; i.-ye bil- 23b/11-12

**işlen-** : İşlenmek. i.-en 147a/1; i.-mek 147a/1; i.-miş 194a/15; i.-mişdür 177a/2, 184b/18; i.-ür 64a/12, 204a/4

**işte** : İşte. 126a/16

**it** : İt, köpek. i.-le 133b/3; kütüz i. tala- 119b/11

**it balığı** : Köpekbalığı. 87b/12

**i' tibār** : < Ar. Önem verme, dikkate alma. i.-ı 67a/13

**i' tibārsuz** : < Ar-T. Önemsiz, değersiz. i.-dur 62b/15

**î' tidāl** : < Ar. İtidal, ılımlılık. 137a/15; i.-e 35a/14

**î' tiḳād** : < Ar. İnanma, bağlanma. 40b/9; i.-ı 29a/10, 31b/13, 129a/19; i.-larına 40b/12;  
i. èt- 40a/6-7, 40b/3, 155a/13; i. eyle- 40b/2, 5-6, 11; i. olın- 42a/11

**itil-** : İtmek. i.-ür 92a/12

**î' timād** : < Ar. Güvenme. i. èt- 31b/19

**itmām** : < Ar. Tamamlama, bitirme. i.-ı 6a/9; i.-ın 6b/17

**ittifāk** : < Ar. Anlaşma, karar verme. 21b/2, 22a/3, 26a/10, 27a/5, 32a/7, 52a/15, 53b/9, 54b/2, 14, 72b/4, 88b/19, 221b/3, 3; i.-ı 20b/18, 21a/1, 22b/11, 28a/5, 34a/5, 40b/1, 44a/9, 44b/1, 171a/18; i.-ları 47b/6; i. düş- 7b/4; i. èt- 43b/6, 51a/11, 55a/18, 99b/15, 106b/9

**ittifāḳī** : < Ar. Anlaşmaya ait, ortak karar. 7b/4, 88a/13, 120b/5, 131a/1, 139a/7, 212a/7; i.-dür 55a/1, 9, 13, 56a/10, 15, 56b/2, 8, 57a/14, 58a/3, 58b/10, 19, 59b/4, 60a/5, 61a/9, 62b/14, 63b/7-8, 15, 64a/4, 67a/7, 67b/5, 68a/13-14, 68b/8, 13, 16, 69a/6, 10, 71a/7, 71b/1, 72a/1, 72b/16, 19, 73a/11, 73b/9, 13, 74a/5, 17, 74b/13, 75b/2, 17, 76a/7, 76b/11, 79a/4, 14, 15-16, 19, 79b/2, 8, 11, 80a/6, 80b/9, 81a/1, 14, 81b/12, 82a/1, 11, 82b/1-2, 84a/18, 85a/5, 19, 87b/3, 6, 8, 10, 19, 88a/11, 89a/1, 90a/12, 91b/10, 92a/6, 92b/8, 93b/14, 94a/8, 19, 94b/8, 16, 95a/12, 96a/18, 96b/18, 98b/5, 11, 100a/5-6, 101a/8-9, 101b/14, 103b/12, 15, 104a/2, 5, 105b/3, 7, 12, 106a/10, 111b/13, 19, 112a/6, 112b/14, 17, 113a/12, 16, 113b/5-6, 13, 114b/5, 8, 18, 115a/11, 19, 115b/15, 19, 116a/6, 116b/9, 117a/2, 118b/14, 119a/7, 19, 119b/5, 10, 120a/2, 15, 121a/2, 121b/14, 122a/1, 122b/7, 19, 123a/4, 7, 11, 123b/7, 17, 124b/11, 16, 127b/1, 129a/3, 129b/6, 130b/5, 9-10, 131a/14, 131b/12, 19, 132a/15, 133a/1

**ittişāli** : < Ar. Kavuşma, bitişme. i. ol- 38b/14

**iz** : İz. i.-ini 126a/17

**izā** : < Ar. Eza, cefa. i. eyle- 123b/12

**‘izām** : < Ar. Büyükler, ulular. ‘ulemā-yı ‘i. 6a/1, 7a/3-4, 225a/10

**izhār** : < Ar. Gösterme, ortaya çıkarma. i. èt- 39a/8

**izlāl** : < Ar. Kandırma, azdırma, delalete sürükleme. i. èt- 42a/1

**izn** : < Ar. İzin. 175b/19; i.-iyle 15a/10, 174b/9

**‘izzet** : < Ar. Hürmet, saygı, kıymet. ‘i.-inde 26a/5; ‘i. ü ikrām èt- 89b/7; ikrām ü ‘i. eyle- 209b/12

## J

**jīve** : < Far. Civa. krş. *zibak* 55b/9

## K

**ķabā'il**: < Ar. Kabileler, boylar. ķ.-i ' Arab 161a/15; ķ.-i keşire 207b/19

**ķābız**: < Ar. Kabz edici, tutma özelliğine sahip. 41a/4

**ķab(i)r**: < Ar. Mezar. 129b/19; ķ.-i 174b/6, 8, 175a/14, 178a/2, 189a/19; ķ.-idür 175b/1; ķ.-iņ 197b/3; ķ.-ine 175a/19; ķ.-ini 197b/2; ķ.-leri 194a/19; ķ.-lerinden 129b/19; ķ. ol- 197b/9

**ķābil** : < Ar. Mümkün. 45a/17, 220b/19; ķ.-dür 28a/15; ķ. ol- 67b/4

**ķābiliyyet** : < Ar. Nitelik, uygunluk. 217a/11

**ķabuķ (ġ)** : Kabuk. ķ.-ıyla 80a/18; taş ķ.-muņ 117a/14

**ķabūl**: < Ar. Kabul. ķ. eyle- 83a/17, 112b/10, 126b/10; ķ. olın- 124b/6, 7, 9

**ķabz** : < Ar. Azrail tarafından ruhun teslim alınması, ölme. ķ. eyle- 14b/8

**ķaç-** : Kaçmak. ķ.-anlardur 134b/10; ķ.-ar 74b/18, 92a/14, 98b/5; ķ.-arlar 41b/17, 59a/8, 82a/17, 82b/8, 134a/14, 18; ķ.-arlardı 130a/14; ķ.-dı 82b/15, 115a/7; ķ.-dılar 89b/6; ķ.-duġı 130a/16; ķ.-dum 91b/7; ķ.-maġa 91a/5, 97b/6; ķ.-maġa başla- 25a/19, 70a/15; ķ.-maya 126b/8; ķ.-mazlar 96a/8; ķ.-sa 43a/8; ķ.-sa gerek 132a/11; ķ.-uban 223b/4; ķ.-up 49a/14, 114a/6

**ķaç** : Kaç. 140b/2, 142b/17; ķ. ise 96b/13

**ķaçan** : Ne zaman, ne zaman ki. 14a/5, 12, 15b/3, 17a/14, 20a/10, 23b/15, 27b/3, 12, 28b/2, 32b/2, 50b/10, 51a/19, 55b/19, 57b/10, 61a/12, 63b/2, 65b/16, 67b/19, 68b/5, 73a/3, 73b/5, 7, 9, 74b/9, 17, 77a/4, 79a/19, 79b/5, 80a/12, 14, 81a/4, 85a/13, 92a/1, 15, 94a/2, 98a/11, 98b/6, 100a/13, 103b/4, 109b/3, 112a/9, 112b/10, 113a/18, 116b/18, 119b/11, 125a/13, 16, 125b/1, 134a/13, 148a/9, 150a/13, 167a/5, 169b/6, 193a/9, 197a/14, 211b/13, 212a/11, 217a/4, 6, 219b/10, 220a/12; ķ. ki 52a/17, 109b/10, 191a/1, 2, 209a/12; ķ. kim 37a/2, 52a/18, 169b/8; her ķ. ki 125b/4; her ķ. kim 81a/11

**ķaçur-** : Kaçırnak. ķ.-dı 154a/1; ķ.-urlar 68b/8

**ķadar** : < Ar. Kadar. krş. *degin, dek* 58b/2, 66a/15, 67b/14, 78a/9, 109a/18, 110b/11, 16, 154b/17, 158a/13, 160a/7, 176a/5; ķ.-ca 39a/7; ķ.-dur 48a/7; ķ.-i

123a/18, 158b/8; .-ını 158b/8; bu . 16a/9, 22b/16, 32a/16, 47a/5, 55a/2, 68a/5, 98b/16, 123b/4, 124b/15, 127b/19, 137b/6, 158b/5, 173a/13, 208b/10; bu .-ca 173a/13; her ne . 2b/17, 98b/2; ne . 4b/15, 7a/2, 8b/18, 9a/7, 11, 10a/4, 14b/3-4, 28b/6, 10, 36a/10, 37a/6, 39a/3, 40a/16, 40b/4, 41b/8, 44a/5, 45a/6, 7, 10, 45b/2, 53b/3, 68b/17, 78b/7, 82a/17, 91a/17, 104b/14, 109b/9, 110b/4, 112a/2, 113b/2, 114a/1, 18, 119b/9, 125b/13, 129b/4, 139a/18, 157a/9, 158b/6-7, 165b/5, 166b/7, 12, 167b/5, 6, 170b/11, 173a/5, 178b/16, 182b/16, 204a/3, 208b/17, 217b/14-15, 226b/1; ol . 70a/4, 96b/14, 146b/19, 170b/11-12, 178b/15; ol . 12b/11, 30b/6, 41b/19, 62b/15, 146b/16, 156a/8, 158a/11, 159b/10, 165b/12, 182b/19, 193a/16, 208a/11, 215a/15, 217b/8-9; ol . ki 12b/15, 88b/9

**adem:** < Ar. Ayak, adım. 121a/8; .-leri 117a/7, 121a/14; .-lerinüŷ 67b/9, 121a/6, 148b/12; . baş- “ Adım atmak” 182b/7; p̄irlice . baş- 128a/10

**adīm :** < Ar. Eski. 20b/10, 39a/17, 151b/12, 158b/13, 164b/11, 168b/11, 180a/14, 188a/18; .-den 50a/18, 159b/16, 160b/18, 165a/14; h̄ānedān-ı .-üŷ 20b/10; kelām-ı .-inde 42a/2-3; zamān-ı .-de 150b/16

**adīr:** < Ar. Tanrı. 39a/17, 43a/13

**adīr:** < Ar. Tanrı, kudret sahibi, gücü yeten. 38b/17, 39a/17, 68a/16, 78b/1, 6, 91a/5, 119b/7, 121a/12, 122b/1, 123b/8, 125a/1, 153b/7, 184a/17, 185a/2, 207a/13; .-dür 15a/9, 10, 43a/19, 56b/14; .-em 39a/5; . idi 108a/10; . idüŷini 158b/7; . iseŷ 91a/4; .-lerdür 146a/4; . ol- 15b/16, 24a/6, 39a/1, 72b/2-3, 73b/4, 78b/7, 81a/10, 90b/2, 91a/18, 127a/16, 129b/3, 132a/6-7, 134b/8, 154b/16, 197b/14

**af :** < Ar. Osmanlı alfabesinin yirmi dördüncü harfi. .-la 206b/3; .-ladur 206b/8; .-uŷ 106a/18, 165b/2, 173b/15, 186b/18, 189a/6, 202a/11, 206b/3

**āf :** < Ar. Osmanlı alfabesinin yirmi beşinci harfi. k.-uŷ 205b/7

**afa :** < Ar. Kafa, baş. .-ları 90b/9

**afes:** < Ar. Kafes. .-i 89a/10; .-üŷ 89a/9

**āfi :** < Ar. Yeter, yeterli. k.-dür 19a/14, 117b/17, 139b/1, 220a/2

**āfile:** < Ar. Kafile, topluluk. .-siyle 119a/13

**āfir :** < Ar. Kafir. 95b/8, 11, 15, 129a/13; k.-e 95b/17; k.-i 95b/19, 115a/2, 183b/3, 213b/7; k. idi 86a/3, 95b/5, 155b/5; k.-leriŷ 116a/8, 116b/1; k.-lerinüŷ 116a/14, 116b/8

**aftān :** < Ar. Kaftan. 76a/13, 153b/2, 2; .-ı 103a/2



**kāfur:** < Ar. Kafurotu ve ağacı. 71b/19, 90a/5, 123b/5, 157a/18; k. ağacı 58a/12, 71b/3, 123b/3

**kāğad :** < Far. Kağıt. 98a/15

**kāhillik :** < Far-T. Güçsüzlük, tembellik. k.-ler 35a/9

**kāhin :** < Ar. Kahin. k.-ün 173a/2; k.-üñdür 169a/8

**kahren :** < Ar. Kahır ile, zorla. 186a/15

**kahtlık:** < Ar-T. Kıtlık, kuraklık. 170b/12; k. ol- 170b/11

**kā'ide :** < Ar. Usûl, kural. 141b/9; k.-i cedīde 6a/16; k.-i hāқан 206b/4, 216a/5; k.-i sūd 145a/15; k.-tū<sup>1</sup>-hāқан 215a/7; k.-si ol- 119b/13-14

**kā'im :** < Ar. Ayakta duran, ayakta bulunan. 62a/12, 218a/6; k.-dür 193b/16; k.-lerdür 80b/10-11; k. ol- 219a/12; k. tur- 218a/4

**kā'im-makām:** < Ar. Kaymakam. k.-ı ol- 8a/14-15

**kağala-** : Gaga ile galamak. k.-mağa başla- 89a/19; k.-yu kağalayu 152b/15

**kağı-** : Sinirlenmek, öfkelenmek. k.-yup 95b/12

**kağliyye :** ? 163b/15

**kal-** : Kalmak. k.-a 110a/14, 218a/2, 225b/1; k.-a 225b/11, 13, 14, 226a/1, 2, 3, 6, 8, 9; k.-an 116b/14, 12a/4, 179a/3, 211a/16, 225b/14; k.-andan 216a/13; k.-anı 57b/19, 90b/6, 140b/19; k.-anları 184a/15; k.-dı 32a/15, 39a/4, 44a/18, 55a/19, 19, 61a/4, 78b/1, 90b/19, 100b/9, 102b/8, 118a/1, 141b/3, 173a/10; bākī k.-dı 142b/5; k.-dılar 78b/9, 133a/1; k.-dıysa 78b/3; k.-madı 58b/15, 197b/13; k.-mayaydı 24a/15, 17; k.-maz 175b/2; k.-mışdı 155a/8, 193b/4; k.-mışdur 14b/13-14, 41b/7, 49b/19, 120b/14, 135a/12, 168b/3, 207a/14, 211b/2; k.-sa gerek 138b/3; k.-ur 26b/1, 66a/2, 79b/13, 85a/16, 138a/18, 19, 138b/2, 2, 184b/2, 213a/12, 225b/9; k.-urlar 84b/18; ac k.-dılar 64b/18; az k.-mışdı 55a/17; bākī k.-dı 197b/13; bākī k.-mışdur 168a/6, 171b/14; nürsuz k.-ur 28b/2; yarına k.-ur 226b/17, 19

**kal'a :** < Ar. Kale, hisar. 52a/16, 165a/11, 170a/11, 210a/19; k.-dan 51a/19; k.-dur 166a/1, 185b/14-15, 186a/4, 186b/12, 195a/11, 16, 195b/1; k.-lar 130b/7; k.-lardan 94b/14; k.-ları 94b/3, 163a/10, 193b/8; k.-nuñ 210b/2; k.-sı 165a/9, 171b/6, 177b/14, 186a/3, 187b/4, 202a/12-13

**kal'alu :** < Ar-T. Kalesi olan. 176a/7

**kalay:** Kalay. k.-ıla 197b/5

- kaldur-** : Kaldırmak. k.-amaz 152b/6; k.-asın 218a/8; k.-dı 126b/14; k.-dılar 117b/5; k.-madılar 62b/11; k.-miş 197b/6, 8; k.-sa 68b/6; k.-up 13b/2, 18b/5, 55b/13, 78b/10, 123b/14, 218a/15; k.-ur 85a/18
- kaldurıl-** : Kaldırılmak. karşı. *kaldurul-* k.-a 217b/8,
- kaldurul-** : Kaldırılmak. karşı. *kaldırıl-* k.-a 217b/9
- kalem** : < Ar. Kalem. k.-e 14a/6; erbâb-ı k 26b/18
- kalin** : Kalın. karşı. *kalın* 25a/12, 219a/1
- kalın** : Kalın. karşı. *kalın* 25a/12, 47b/10
- kalınlık (ğ)** : Kalınlık. k.-ı 10b/6, 11a/18, 42b/9, 14, 44a/13, 168a/15, 194a/10, 11, 13, 210b/8, 11, 211b/4
- kalk-** : Kalkmak. k.-a 226b/5; k.-ar 35b/12, 36a/12, 77a/5, 88a/4, 93b/19, 94a/5, 6, 98b/1, 9, 19, 183b/4, 226b/4; k.-arlar 8a/7, 32b/6, 36a/12; k.-dı 105a/12, 115b/14, 126b/15, 152b/5, 183a/13; k.-dılar 62a/9, 72b/13; k.-duğına 170b/15; k.-duğça 10a/9, 77a/4, 219a/15; k.-dum 91b/1; k.-ıcağ 170b/8; k.-inca 83b/17; k.-madadur 170b/5; k.-madın 66b/1; k.-mağ gerek 32a/10; k.-mazlar 35b/12; k.-mişdur 174a/16; k.-sa 170b/11, 11, 13, 15; k.-up 23a/6, 55a/18, 55b/11, 68a/17, 99b/3, 191a/13; **k.-a yörir 34a/13**
- kalkın** : 68b/18, 72a/3
- kalkınca** : 68b/14
- kalkı-** : Kalkmak, sıçramak. k.-yup 136a/2
- kalye** : < Far. Deniz bitkilerinin yakılmasıyla oluşan tuz. 64a/1
- kamaş-** : Kamaşmak. gözleri k.-ur 67b/10, 68a/16, 78a/4
- kamaşdur-** : Kamaştırmak. gözlerini k.-ur 154a/6-7
- kamçı** : Kamçı. 115a/8; k.-larla 77a/11; k.-yla 77a/12, 115a/9
- Qamer** : < Ar. Ay. karşı. *māh* 2b/5, 10a/7, 16, 11a/4, 5, 22b/19, 23a/1, 27a/11, 27b/3, 12, 16, 28a/8, 18, 28b/2, 32b/19, 33a/6, 15; Q.-dür 18a/5, 27a/12; Q.-e 28a/3, 39b/1; Q.-le 28b/12, 33a/1, 5, 10; Q.-ün 18a/9, 18b/1, 27a/16, 27b/8, 28a/5, 10, 13, 19, 28b/15, 32b/2, 12, 33a/3, 44b/2
- kāmet** : < Ar. Boy.166b/3, 5, 6, 167a/15, 168a/15, 185b/6; k.-e 185b/6; k.-i 166b/3
- kamış** : Kamış. 158a/10
- kāmil** : < Ar. Bilgin. melik-i k. 119a/1
- kamu** : Bütün, hep. 10b/10, 18a/2; k.-sı 62b/10

**kan** : Kan. 68a/10; k. tamlaları 184b/14; k. al- “krş. hacâmet” 227b/8, 228a/5; k. eyle- 41b/13

**kanâ‘at** : < Ar. Yeterli görmek. k. edecek ol- 107b/19

**kanad** : Kanat. krş. *kanat* 98b/9, 154b/5; k.-ı 210b/7; k.-ına 58a/18; k.-ının 210b/8; k.- ları 58a/18, 70b/9-10, 75a/9, 79b/8, 133b/3-4; k.-ların 74b/14, 83b/9, 14; k.-larını 68b/5; k.-larının 38a/2; k.-larıyla 92a/14-15

**kanadcuğ** : Kanat. k.-larını 43a/10

**kanadlu** : Kanatları olan. 74b/14, 154a/12

**kanat (d)** : Kanat. krş. *kanad* 210b/9; k.-ı 12b/6, 7, 8, 8, 13b/18, 15b/8, 37b/13, 13, 43a/3, 62a/4, 71a/3, 75a/13, 98a/5; k.-ın 12b/9; k.-ında 12b/7; k.-ından 61b/9; k.-ını 13b/18, 19, 14a/1, 2, 17a/7, 8; k.-ının 12b/14, 13b/11, 61b/3-4, 127a/7; k.- ları 15b/12, 17a/6; k.-larının 92a/9; k.-ların düşür- 17a/16

**kanda** : Nerede. 16a/8, 18, 39a/4, 44a/18, 78b/1, 117a/15, 155a/4

**kandan** : Nereden. 96b/17

**kandil** : < Ar. Kandil. 184a/13, 15, 15, 222a/13; k.-ler 30a/8, 159a/11, 224b/16; k.-lere 224b/16; k.-leri 223b/3, 224b/11, 13, 19; k.-lerin 222a/6

**kanıkı**: Hangi. 2b/5, 14, 17, 41b/2, 58b/5, 65b/19, 105a/9, 147b/3, 160a/9, 12, 170b/3, 217b/8; k.-dur 86a/14, 14; k.-sı 217b/1; k.-sıdur 79a/2, 2; k.-sı idüğünü 20a/1; her k. 69a/8, 74b/15, 87b/5, 175b/17; her k.-sı 88b/18-19, 212a/12; her k.-sı ise 211b/19; her k.-sına 82b/10; her k.-sıysa 217b/12; her k.-ysa 9b/18

**kanıtar** : < Ar. Kantar. 63b/7, 66b/4, 95a/2; k.-dur 165a/13

**kânün** : < Ar. Kış mevsiminin ilk iki ayı. k.-ı şâni “Ocak ayı” 82a/3

**kap (b)** : Kap. 64a/15; k.-a 103b/14; k.-da 74b/10; k.-ından 68b/11; şu k.-ından 118a/1; şu k.-larının 189a/11; k.-ları 81b/11

**kap-** : Kapmak, yakalamak. k.-arlar 212a/14; k.-up 80b/17, 102b/17; cin k.-up 85b/4

**kapan-**: Kapanmak. k.-ur 174a/3

**kapıl-** : Kapılmak. **gönül k.-urdu** 150a/14

**kapkara** : Kapkara. 98a/11, 108a/13, 169a/4; k. eyle- 23a/19, 98a/13; k. ol- 55a/4- 5, 62a/10

**kapla-** : Kaplamak. k.-duğı 42b/5, 120b/9; k.-duğından 11b/7; k.-mı 152b/1; k.-mı 8a/4, 42b/3, 47a/12, 119a/5, 120b/8, 170a/5, 182a/13; k.-yu vür 85a/19; k.-yup tur- 17b/19-18a/1

**kaplan**: Kaplan. 146a/4; k.-mı 197a/12; k.-mı 184b/16, 194b/12, 13

**kaplubğa** : Kaplumbağa. 75a/8, 80a/2, 110a/5; ҡ.-lar 68b/9, 75a/10

**kapu** : Kapı. 126b/17, 127a/6, 6, 154a/14, 158b/5, 165a/12, 12, 174a/1, 192b/19, 193a/9, 210a/16, 210b/1, 211b/8; ҡ.-da 184b/17, 194a/13; ҡ.-dan 107a/11, 129b/1, 3, 4, 174a/4, 202a/5; ҡ.-dur 173b/19; ҡ.-lar 153a/3; ҡ.-ları 153a/4, 5, 154b/6, 7, 158b/4, 194b/12, 13, 211b/5; ҡ.-ların 127a/8; ҡ.-larını 178a/15, 15; ҡ.-nuñ 36b/11, 126b/18, 127a/1, 154a/14-15, 210a/15, 15, 17, 19, 210b/9, 10, 211a/3, 4, 8; ҡ.-sı 94a/11, 107a/9, 154a/13, 159a/6, 165a/13, 181b/17, 184a/10, 184b/16, 192a/15, 197a/11, 19, 202a/3; ҡ.-sıdur 173b/19; ҡ.-sında 130b/3, 157a/11, 192b/19; ҡ.-sından 129a/18, 18; ҡ.-sınıñ 158b/6, 159a/7, 8, 9, 194a/12, 210b/7, 18, 211a/3, 12; ҡ.-ya 127b/11, 210a/14, 211a/7; ҡ.-yı 127a/14, 127b/11, 193a/4, 6; ҡ.-yımıñ 197a/13

**kapulu**: Kapısı olan. 129a/17

**kar** : Kar. 25a/18, 38a/10, 121b/4, 122a/4, 131a/13, 199a/11; ҡ.-dan 11a/17, 130a/3; ҡ.-ı 34b/17, 124b/19, 125b/5, 176a/6, 193b/11, 205a/7, 207a/13, 208b/11, 12, 215a/14; ҡ.-ıñ 129b/14, 214b/2; ҡ.-ından 122a/6; ҡ.-lar 23b/17, 113b/16

**kār** : < Far. Kazanç. kesb ü k. èt- 161a/3

**kara** : 1) Kara. 38a/8, 52b/12, 55b/3, 58b/3, 3, 8, 11, 68a/1, 121a/6, 121b/18, 124a/10, 137b/3, 157b/19, 191a/17, 209a/6; ҡ.-dur 91b/13, 116a/14, 145b/8, 146a/10; ҡ.-lar 140a/7, 164b/19, 19; ҡ.-lardur 149a/12; ҡ.-larınuñ 149b/13; ҡ.-sını 120b/8; ҡ.-ya 28a/14, 127b/16, 16; ҡ. ҡara 69b/3, 11, 14, 14, 79a/17; ҡ. boğa 98a/8; ҡ. bulut 99b/4, 113a/7; ҡ. gözlü 202b/12; ҡ. kemer 77b/1; ҡ. ҡuş 113a/2; ҡ. mürekkeb ol- 98a/14-15; ҡ. taş 188a/11; ҡ. yılan 99b/10; ҡ.-lar tã'ifesi 133b/13, 150a/8; ҡ. eyle- 98a/14; ҡ. ol- 152a/10; 2) Toprak parçası. ҡ. 57b/14; ҡ.-da 71a/7, 110a/14; ҡ.-dadur 121b/14, 123a/19; ҡ.-dan 183b/15, 185b/1, 197a/8; ҡ.-lar 45a/5, 45b/2, 6, 108b/5, 14; ҡ.-lar şehrleri 145a/5, 14-15, 146a/18, 149a/18, 149b/11; ҡ.-lar vilâyeti 23a/17, 45a/10-11, 133b/13; ҡ.-lar vilâyetleri 106a/13; ҡ.-lar tã'ifesi 143a/15; ҡ.-lardur 144b/9-10; ҡ.-larınuñ 108b/6; ҡ.-ya 68b/15, 75a/14, 79b/3, 9, 110a/11, 195b/4, 197a/7, 200a/10

**karaltı**: Karaltı. ҡ.-sı imiş 62a/15

**karanfil** : < Ar. Karanfil. 72a/5, 10, 72b/13, 144b/6; ҡ.-den 72a/11; ҡ.-i 72a/12, 13, 15, 18, 19, 144b/7; ҡ.-üñ 72b/5

**karañu** : Karanlık. 52b/5, 110b/8, 191a/8; ҡ. ol- 224a/10

**karañulıcağ** : Alacakaranlık. ҡ. ol- 224a/14

**ķarañuluķ (ġ)** : Karanlık. 40a/10, 84b/5, 116a/11; ķ.-a 53a/13, 191b/16; ķ.-lar 191a/12; ķ. ol- 23b/13-14

**ķarār** : < Ar. Karar. ķ. eyle- 11a/5, 103a/16, 169b/17; ķ.-ina gel- 25a/1; ķ. olın- 49a/5

**ķarar-** : Kararmak. ķ.-ur 80b/6

**ķarbān** : < Far. Kervan. 29a/16, 122a/17, 227a/3; k.-lar 101a/14

**ķarbān sarāy** : < Far. Kervansaray. k.-lar 168b/15; k.-ları 199a/5

**ķarġa** : Karga. 96b/3, 11, 133b/11

**ķār-gir** : < Ar. Taş ya da tuġladan yapılmıř bina. k.-dūr 190b/18

**ķārġhāne** : < Far. İş yeri. k.-ler 193b/8

**ķar(i)n** : Karın. ķ.-ı 58b/3, 3, 98a/10, 112a/13; ķ.-ı altı 97b/18; ķ.-ın 92b/7; ķ.-ina 180a/5; ķ.-ında 80a/3; ķ.-ını 81b/19, 92b/5; ķ.-larında 70a/15

**ķarınca** : Karınca. 18a/14, 16, 125a/16; ķ.-lar 145a/10; ķ.-nuñ 18a/16

**ķarındař** : Kardeř. ķ.-ı 95b/5, 10, 15, 17; ķ.-ina 95b/7, 11; ķ.-inuñ 95b/8; ķ.-lardur 207b/8; ķ.-ları 119b/1; ķ.-lar idi 95b/3; ķ.-umdur 107b/10

**ķarıř** : Karış, ölçü birimi. 68a/2, 69a/4, 97a/16, 97b/17, 122b/9, 133a/16, 135a/14, 158a/10, 217b/14, 14, 16; ķ.-dan 208a/18; ķ.-dur 59a/8, 87b/13-14, 100b/16, 121a/8, 163b/1, 166b/2, 167a/16, 16, 168a/13, 14, 185a/9, 10, 211b/11; ķ. idi 211b/5

**ķarıř-** : Karışmak. ķ.-maz 103b/14; ķ.-ur 100a/16, 101a/10, 101b/17, 103a/5; ķ.-urlar 208b/8

**ķarıřdur-** : Karıştırmak. ķ.-up 60b/16; ķ.-ur 41b/10

**ķarīb** : < Ar. Yakın. 20b/5, 27b/2, 28a/6, 7, 28b/4, 36a/12, 198b/17, 225b/7; ķ.-dūr 106a/15, 147b/16, 155b/15, 180b/16; ķ. ol- 36a/13, 40a/11, 209a/12

**ķarpuz** : < Far. Karpuz. ķ.-ı 187b/6

**ķarřu** : Karşı. 143a/7, 146b/6, 165a/11, 174a/7, 175a/19, 178b/9, 203b/9; ķ.-da 31a/6; ķ.-dur 186a/3; ķ.-sıdur 205b/8; ķ.-sına 46b/13; ķ.-sında 43a/11, 153b/15, 170a/4, 190b/19; ķ.-sındadur 132a/16; ķ. gel- 86a/13, 87b/2; ķ. tur- 16a/7

**ķarřulař-** : Karşılaşmak. ķ.-up 46b/15

**ķarye** : < Ar. Kōy. ķ.-lerde 136b/10

**ķařaba** : < Ar. Kasaba. 175a/15; ķ.-da 175a/18; ķ.-dur 173b/5, 8, 182b/19, 187a/7; ķ.-lar 161a/13; ķ.-ları 189a/17, 189b/18, 190a/1; ķ.-yla 187a/10; ķ.-yı ‘ummān 156a/5

**kaşd** : < Ar. Kasıt, bir şeye niyetlenme. 124b/8; k.-iñ 114b/1; k.-iñuz 126a/15; k.-um 114a/9, 11; k. ét- 73a/5-6; k. eyle- 79a/1, 81a/9, 91a/17-18, 100b/17, 114a/1, 2, 125b/13, 129b/4, 166b/14, 182b/10; k. olın- 41b/8-9

**kaşırğa** : Kasırğa. 66b/12; k.-lar 66b/12

**kaşr** : < Ar. Saray. 178b/2; k.-ı 178a/17; k.-iñ 178b/1; k.-ımı 178a/16; k.-uñ 178a/19

**kaşşâb** : < Ar. Kasap. 60a/19

**kaş** : Kaş. k.-lar 128a/8

**kat** : Nezd, yan, huzur, ön, tabaka. 165a/12, 194a/9, 208b/18, 19, 210b/3; k.-dur 87b/13; k.-ına 72a/9; k.-ında 3b/8, 5a/13, 14, 7a/4, 8a/10, 8a/12, 12, 10a/3, 11a/14, 11b/19, 12a/4, 16b/16, 17a/2, 25b/10, 29a/17, 29b/10, 51b/3, 53b/17, 65a/19, 67a/13, 81b/10, 84a/11, 99a/11, 101b/16, 103b/4, 112b/4, 117a/7, 8, 118a/1, 134b/9, 136a/8, 179b/17, 214a/6, 221a/2, 19, 221b/6; k.-ındadır 119a/9; k.-ından 14b/19; k.-larında 61a/16; k.-umda 52a/11; k.-umdadır 158b/8-9; k.-umuzda 77b/11, 89b/9; k.-uñda 155a/14; k. kat 186a/16; k. kat ol- 95b/9; yedi k. 11a/13, 14, 11b/14, 18, 18, 12b/13, 14a/18, 14b/2, 17a/9; yedi k.-dur 42b/8

**kaţ** : < Ar. Kesme, ilerleme, yol alma. 197b/17; k. ét- 15a/1, 142b/17; k. eyle- 18b/15-16, 20b/4, 5, 7, 21a/9, 13, 21b/13-14, 26a/1, 26b/16, 27a/16, 19, 27b/1, 2, 15; ümmid k. olın- 37b/11; ümmidlerin k. eyle- 91a/9; ümmidlerini k. eyle- 69b/16

**kaţ â** : < Ar. Hiçbir zaman, asla. 144a/7

**kaţar** : < Ar. Katar. k. kaţar 66a/9-10

**kaţı** : Sert, pek çok, oldukça. 38a/10, 49b/6, 97b/8, 102a/16, 226b/16

**kaţıl-** : Katılmak. k.-a 220a/14; k.-mağ 220b/10; k.-mağ gerek 220a/7; k.-ur 105b/9

**kaţılığ (ğ)** : Sertlik, katılık. k.-ından 209a/11

**kaţır** : Katır. k.-lar 209b/8

**kaţırca** : Katır kadar. 97a/5

**kaţlan-** : Katlanmak. k.-mağ 5b/11; k.-sañ 130b/15

**kaţre** : < Ar. Damla. k.-ler 35b/18

**kaţtâl** : < Ar. Öldürücü. 115b/17

**kaţak** : Kavak ağacı. 75a/16

**kaţı** : < Ar. Güçlü, etkili. 8b/17, 30a/14, 44b/19; k.-dür 15a/9, 134a/3, 203a/15; k. eyle- 227b/18-19; k. ol- 7b/8, 23b/18, 18-19, 32b/4, 8, 34a/6, 146b/11; delil-i k. 9b/13, 44a/19

**ķav(i)l** : < Ar. Sz. 43b/4, 65b/8, 106a/18, 135b/6, 7; ķ.-den 47b/14; ķ.-dr 221a/8; ķ.-i 7b/18, 19a/15, 20b/16, 25b/9, 47a/10, 47b/14, 17, 48a/15, 48b/19, 66a/9, 120b/14, 220a/5, 9, 14, 15, 220b/8, 11, 221a/5, 223b/18, 224b/9; ķ.-idr 10b/4; ķ.-ince 47b/7, 11; ķ.-leri 49a/3, 221a/18, 223b/12

**ķavm** : < Ar. Kavim, insan topluluğu. 59a/12, 77b/4, 88b/1, 89b/13, 90b/3, 100b/8, 10, 135a/7; ķ.-den 100b/11; ķ.-dendr 100b/8; ķ.-dr 208a/1, 14; ķ.-i 208a/14; ķ.-ine 65a/15; ķ.-inn 12b/12, 90a/13; ķ.-n 72a/3, 80a/10, 91a/2, 115b/5, 208a/15; ‘d ķ.-i 133a/17; ‘d ķ.-inn 133a/14; gln k.-i 135a/8; lt ķ.-i 174b/15; lt ķ.-inn 174b/16; mzendern ķ.-i 135a/7-8; Ŗemd ķ.-ine 13a/8

**ķavs** : < Ar. Yay burcu. 19a/7, 20a/10, 10, 25a/13; ķ. burcu 21a/8

**ķavs** : < Ar. Yay. ķ.-in 141b/4, 17, 142b/1; ķ.-in 142b/7

**ķavun** : Kavun. 185a/17; ķ.-ı 189b/12

**ķaya** : Kaya. 195a/15; ķ.-nuŖ 200a/19

**ķayıncaķ** : Çok kaygan. ķ.-dur 169a/7; ķ. ol- 131b/11

**ķayır-** : Zarar vermek. ķ.-maz 221b/18

**ķayıŖ** : KayıŖ. 134b/17, 135a/10; ķ.-ı 135a/8; ķ. baldırlu ‘‘Hindistan’ın baldırları kayıŖ gibi kuru, zayıf olan halkından bir sınıf. 135a/11

**ķayna-** : Kaynamak. ķ.-dı 76a/12, 208b/16; ķ.-mağa baŖla- 66b/11; ķ.-ması 57b/8; ķ.-mazdan 57b/8; ķ.-mıŖ 209a/4; ķ.-mıŖdur 210b/6; ķ.-r 82a/8, 112b/11; ķ.-sa 81b/14; ķ.-yup 209a/3

**ķaynat-** : Kaynatmak. ķ.-dı 60b/16, 209a/5

**ķayym** : < Ar. Hamamda alıŖanların baŖında duran, onları denetleyen kimse. 178b/19

**ķayym** : < Ar. Tanrı. 39a/16

**ķaz-** : Kazmak. ķ.-arlar 65b/11-12; ķ.-dılar 208b/14; ķ.-duķları 65b/13; ķ.-dum 167b/4; ķ.-mağa 209a/7; ķ.-mıŖdur 183a/16

**ķaz** : < Ar. Kaza. 226a/13

**ķazdur-** : Kazdırmak. ķ.-dı 111a/10, 118b/11; ķ.-mıŖdı 52a/14; ķ.-up 183a/8

**ķazęan** : Kazan. 211a/17, 19, 19; ķ.-a 100b/15

**ķazęanınca** : Kazan kadar. 211b/1

**ķazı** : < Ar. Kadı. 30a/2, 130a/17, 19; ķ. idi 30a/15; ķ.-sını 115b/10; ķ.-sıyla 130a/15

**ķazı-** : Kazımak. ķ.-dlar 36b/19

**kazıl-:** Kazılmak. k.-an 65b/19; k.-miş (ortaç) 160b/18; k.-mişdur 176b/18, 185b/5, 197b/17

**kazılık (ğ)** : < Ar-T. Kadılık. k.-ı 29b/16

**kažiyye** : < Ar. Olağan, çok rastlanılan. k.-dür 221b/8

**keçi** : Keçi. 124a/11, 149b/5; k.-nün 124a/12; k.-si 133a/9; k.-yi 124a/11; k. südi 125b/2

**kedi** : Kedi. k.-ler 58a/17

**kefere** : < Ar. Kafirler. 106a/12, 184a/5, 186a/12, 190a/10, 192b/17, 193b/6; k.-den 115a/2; k.-dür 146a/18-19; k.-si 96a/15; k.-i bi-din 186a/14

**kehf** : < Ar. Mağara. krş. *mağara* ehl-i k. 185a/5

**keklik** : Keklik. k.-lerinün 12b/16

**kelām** : < Ar. Söz. k.-ı 42b/4; k.-ları 134b/16; k.-ı qadīm 42a/2-3

**kelb** : < Ar. Köpek. 56a/12, 66b/16, 73a/13, 75a/1, 3, 90b/4, 132a/10; k.-e 132a/13; k.-ler 76b/13; k.-lerinün 62b/15, 128b/11; k.-ün 132a/9

**keleci** : Sohbet. k.-leri 133b/17; k.-si 70b/13

**keler** : Sürüngenler sınıfı hayvanlarının genel adı. k.-e 109b/17

**kellik** : Kellik. 227b/14

**kemāl** : < Ar. Olgunluk, eksiksizlik. 43a/13; k.-ile 134b/2; k.-iyle 5a/12, 62a/4, 124b/11

**kemer(1)** : < Far. Bele takılan kemer, köprü kemeri. 184a/19, 185a/9; k.-iñ 184a/19, 185a/10; k.-inün 185a/9; qara k. 77b/1

**kemhā** : < Far. İpek kumaş. k.-lar 179a/5

**kemük** : Kemik. 91b/15; k.-leri 90a/14, 91a/13, 97b/18, 110b/7, 135a/1; incik k.-leri 90b/9-10; qol k.-leri 90b/9; k.-lerinün 133a/16

**kemüksüz** : Kemiksiz. 135a/9

**kenār** : < Far. Kenar, kıyı. k.-a 64b/17, 92b/4, 191a/11; k.-da 64b/17; k.-dadur 202a/13; k.-dan 52b/7; k.-ı 28b/4, 92a/10, 186a/19; k.-ıdur 47b/16; k.-ına 3a/18, 20b/15, 21a/1, 44a/13, 45a/15, 76a/18, 81b/18, 103a/19, 109b/5, 121a/18, 164b/12, 187a/7, 195a/6, 13, 196a/18; k.-ınca 53b/6, 192a/5; k.-ında 31a/4, 36b/2, 52a/2, 55a/13, 59a/10, 72a/7, 76b/15, 83a/19, 96a/19, 97a/7, 121b/15, 135b/3, 145a/16, 146a/1, 150b/15, 151a/6, 14, 152a/5, 156a/5, 156a/15, 157a/6, 162a/9, 163a/9, 163b/13, 166a/2, 166a/7, 168a/2, 168b/14, 171a/12, 177b/18, 178a/13, 180a/16, 182b/15, 186a/3, 186b/4, 12, 189b/19, 192a/9, 193b/15, 195a/11, 195b/17, 196b/18, 200a/9, 200b/12, 201a/1, 205b/7, 213b/6; k.-ındadur



56a/9-10, 144a/3, 203b/1-2; k.-ındaki 3b/3, 201a/17; k.-ından 3a/18, 4b/10, 20b/14, 19, 44a/12, 45a/15, 77b/18, 103a/19, 106b/13, 195a/15; k.-ını 51a/14, 52b/3, 53b/11; k.-ları 10a/6, 57b/7; k.-larında 102b/9, 104b/12, 154b/13, 183a/11

**kendi** : Kendi. krş. *kendü* 28a/13, 206a/5; k. özi “krş. *kendüzi*” 106b/12; k.-nün 22a/15

**kendü** : Kendi. krş. *kendi* 18a/18, 18b/2, 36b/16, 37b/3, 47a/16, 70b/1, 78a/18, 83a/4, 134b/3, 135b/13, 144a/12, 171a/2, 3, 174a/18, 178a/16, 178b/15, 209b/4, 220a/6, 6, 10, 13, 220b/9, 12, 221b/1, 227a/15, 17, 19, 227b/2, 5; k.-den 181a/10; k. kendüden 163a/3; kendü k.-den 163a/3; k.-ler 60b/1, 72a/8, 150a/4, 153a/1, 179b/17, 184b/14; k.-lerden 207b/14; k.-lerden geç- 122a/13-14; k.-lere 40b/8, 89b/14, 135a/3, 157a/12, 173a/10; k.-lerin 184b/13-14; k.-lerini 106a/6; k.-lerinün 17b/17, 116b/16; k.-mi 84a/5; k.-ni 68b/14; k.-ni 91a/4; k.-nün 69a/16, 87b/13, 224b/2; k.-si 114b/3; k.-sidür 88a/1; k.-sine 52a/10, 178a/18; k.-ye 51b/10, 81a/6; **k.-yi bil- 223a/18**

**kendüzi** : Kendisi. krş. *kendi özi* k.-me 83a/5; **k.-ne kıy- 83a/2**; k.-ni 74a/16, 98b/2, 106a/3, 110a/7

**kenise** : < Ar. Kilise. krş. *kilîsâ* k.-dür 174b/7

**kepçe** : < Far. Kepçe. 211a/16; k.-ler 125b/11, 13, 17; k.-leri 125b/12, 19; k.-lerinün 125b/18

**kerem** : < Ar. Cömertlik, lütuf. k.-iyle 91b/8

**kerkes** : < Ar. Akbaba. 12a/12, 176b/18

**kerpic** : Kerpiç. 58a/10, 111b/14, 144a/5, 210b/5; k.-i 111b/15, 17; k.-iyle 62b/17; k.-le 210b/5; k.-ler 154b/13, 211b/2, 3; k.-ün 211b/3

**kerre** : < Ar. Kez, defa. 3b/11, 13a/8, 14a/14, 15a/2, 16a/11, 29a/1, 4, 32b/1, 36b/14, 133b/6, 137b/10, 11, 176b/3, 4, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 177a/12, 178b/19, 183b/4, 5, 211a/4, 216b/14

**kes-** : Kesmek, bölmek. k.-di 55b/1; k.-diler 37a/5, 70a/19, 167b/10; k.-er 128b/2; k.-erler 63a/13, 66a/8, 14, 170b/7; k.-erse 131b/18; k.-mez 110a/6; k.-se 131b/14, 15, 16; k.-ün 70a/19; k.-üp 61a/13, 81a/10; **ümmidümi k.-üp** 91a/11; yol k.-icilerdür 61a/7

**kesb** : < Ar. Kazanma. k. ét- 34a/17; k. ü kâr ét- 161a/3; k. ü kâr eyle- 49a/7; k.-i hikmet 169a/11

**kesdür-** : Kestirmek, böldürmek. k.-mek 84b/9, 151a/3; k.-üp 84b/12, 93b/4, 150b/18, 182b/11

**kesil-:** Kesilmek. k.-en 93b/9, 12, 183a/17, 183b/2; k.-mesine 92b/12; k.-mesini 93a/14; k.-üp 132b/17; k.-ür 112b/16, 131b/3, 173a/18

**keşire :** < Ar. Çok. emvâl-i k. 172b/12-13; kabâ'il-i k. 207b/19

**keskin :** Keskin. 105b/17; k.-lerine 106a/7

**kesr :** < Ar. Fazlalık. 181a/14

**kesre:** < Ar. Harfi i okutan hareke. k.-siyle 176a/9, 180a/13, 202a/11; k.-siyledür 173b/15, 186b/18, 192b/11

**keşret :** < Ar. Çokluk, bolluk. k.-inde 122b/2; k.-ine 26a/4

**kevkeb :** < Ar. Yıldız. 2b/2, 16, 8a/19, 8b/1, 4, 13, 18, 9a/7, 11, 9b/8, 10b/19, 11a/2, 16a/14, 15, 20a/3, 18, 26a/18, 27a/6, 39b/15, 18, 41a/15, 41b/11, 17, 42a/4; k.-den 9a/1, 11a/10, 19b/11; k.-dür 8a/11, 16, 18a/6, 27a/15, 39b/10, 41a/13; k.-e 8a/12, 8b/6, 19, 20b/1, 21a/6, 21b/7, 22a/8, 25b/15, 26b/5, 27a/12; k.-idür 20b/12, 13, 21a/18, 19, 21b/19, 22a/1, 22b/8, 9-10, 26a/7, 8, 27a/1, 2, 13, 28a/2, 3; k.-ine 20b/13, 21b/1, 22a/2, 26a/9; k.-ler 8b/16, 16, 9a/8, 12, 39b/9; k.-lerden 8a/11; k.-lerdür 8a/17, 19b/12; k.-lere 38b/11; k.-lerünj 8a/15, 9a/2, 15, 20a/4, 38b/14; k.-ünj 8b/2, 3, 6, 11a/4, 21a/5, 21b/6, 22a/7, 25b/14, 26b/4, 27a/12, 41a/18; k.-i islâm 26a/8; k.-i Süheyl 41b/4; k.-i zühre 26a/16, 30a/10

**kevâkib :** < Ar. Yıldızlar. 2a/7, 10a/7, 16, 11a/10, 17b/15, 20a/1; k.-de 27a/5; k.-den 7b/15, 11b/4; k.-e 39b/1; k.-i 20a/15; k.-ünj 8a/6, 9a/13, 9b/11, 13, 18b/1, 22a/10, 17, 34a/10, 39b/14, 41a/6, 44b/2, 11; k.-i şâbite 19b/11, 13; k.-i seyyâre 17b/14; tertîb-i k.-dendür 41a/11

**keyfiyyet :** < Ar. Nitelik. 41a/10; k.-ini 209b/3; k.-ünj 40b/19

**keyvân :** < Far. Zuhâl gezegeni. krş. *Zühâl* 20b/1

**kez :** Kez, defa. 21b/3, 91b/12

**kıble :** < Ar. Kible. 39b/6, 104a/1, 217b/4; kı.-leri 219b/19; kı.-si 174b/18

**kııl :** Kıl. 47b/9, 13; kı.-ı 86b/11, 124a/13; kı.-ın 43a/12; kı.-ına 97a/5; kı.-lara 59a/9; kı.-ları 32b/4, 97a/4; kı.-uñ 47b/9; baş kı.-ından 117a/13-14; şağal kı.-ından 117a/13

**kııl- :** Kılmak, yapmak; namaz kılmak. kı.-alar (namâz) 221a/12, 226b/16; esîr kı.-dı 193a/13; yardım kı.-dılar 169a/18-19; du'â kı.-duğı 174b/19; namâz kı.-duğı 85b/14; namâz kı.-dum 85b/12; namâzı kı.-up 85b/13; sefer kı.-up 191a/8; sivri kı.-up 172b/6; kı.-madum 177a/12; şalât-ı 'ışâ kı.-ması 5b/14-15; kı.-mağ gerek 227a/8; namâz kı.-mağa 29b/1; vitri kı.-mağ 224a/17; yatsu namâzını kı.-mağ 224a/16; sefer kı.-mamışdı 52b/4; kı.-mayalar (namâz) 221a/13; esbâb-ı sa'âdet kı.-mışdur 40a/18;

muḳadder ḳ.-mişdur 209a/15; nuḥūset ḳ.-mişdur 40a/18; zebūn ḳ.-mişdur 43a/14; du‘ā ḳ.-urdu 175a/5

**ḳıla‘** : < Ar. Kaleler, surlar. ehl-i ḳ.-nuḡ 20b/10-11

**ḳılıç** : Kılıç. 82a/15, 87b/2, 105b/17, 128a/14; ḳ.-larıyla 80b/12; ḳ. êtdür- 37a/6; **ḳ.-ı yalıḡ êt-** “Kılıç çekmek” 154a/11

**ḳılın-** : Kılınmak (namaz). ḳ.-maḡa 226b/16

**ḳıllu** : Kılları olan. 136a/10; ḳ.-dur 70b/13; ḳ.-lardı 208b/6; ḳ.-ları 136a/11

**ḳımilda-** : Kımıldamak. ḳ.-masun 85b/15

**ḳımıldat- (d)** : Kımıldatmak. ḳ.-a idi 43a/12

**ḳına** : < Ar. Kına. ḳ. şuyı 117b/2

**ḳıpkızıl** : Kıpkızıl. ḳ. ol- 209a/3

**ḳır** : Kır, kır alanlar. 145b/9

**ḳır-** : Kırmak, öldürüp yok etmek. ḳ.-dı 81a/9; ḳ.-maḡa başla- 113a/10

**ḳıraḡ** : Kenar, kıyı. ḳ.-uḡdadur 174b/13

**ḳıraḡca** : Kenarı boyunca. 52b/7

**ḳırḳ** : Kırık. 31a/13, 36a/8, 87a/18, 118b/7, 119b/12, 13, 19, 132b/6, 147b/16, 163b/2, 167a/16, 168a/14, 172b/1, 176b/5, 177a/10, 183b/13, 203a/4, 212b/4; ḳ. dört 150b/6; ḳ.-dur 110a/3; ḳ. altı 198a/13; ḳ. beş 26b/2-3, 139a/12; ḳ. beşi 168b/12; ḳ. beşinci 48b/16; ḳ. bir 9a/18, 141a/3, 141b/12; ḳ. birinci 48b/15; ḳ. biḡ ṭoḡuz yüz yigirmi üç 22b/13-14; ḳ.-ı 168b/13; ḳ. iki 176b/10, 194a/11; ḳ. sekiz 189a/13; ḳ. sekiz buçuk 48b/16; ḳ. ṭoḡuz 141a/2

**ḳıṣa** : Kısa. krş. *ḳıṣa* 24b/15

**ḳısm** : < Ar. Kısım. 7a/1, 9, 7b/8, 14, 42a/14; ḳ.-ı 20a/7, 7, 8, 8; ḳ. eyle- 20a/7

**ḳısmet** : < Ar. Bölmek. ḳ. eyle- 142b/6

**ḳıṣsa (1)** : < Kısa. krş. *ḳıṣsa* 54b/16, 135a/12, 147b/12, 225b/13, 226a/3, 8; ḳ.-sı 99b/19; ḳ. eyle- 29b/6; ḳ. ol- 25a/16

**ḳıṣsa (2)** : < Ar. Hikaye, rivayet. 96b/9; ḳ.-mı 84a/8; ḳ.-sı 85b/4; ḳ.-sında 82b/14; ḳ. eyle- 83a/1

**ḳıṣ** : Kış, kış mevsimi. 10b/1, 20a/10, 25a/12, 15, 25b/3, 30b/12, 34b/17, 36b/7, 100a/17, 101a/13, 111b/8, 137b/7, 9, 138a/8, 138b/5, 6, 139a/8, 139b/14, 19, 158b/3, 173a/18, 215a/15, 217a/3, 7; ḳ.-da 73b/16, 124b/19, 131a/10, 137a/1-2, 193b/11; ḳ.-dur 20a/8; ḳ.-ı 205b/9; **ḳ.-ıḡ 139b/18**; yaz u ḳ. 122a/3, 207a/13; yaz u ḳ.-da 175b/12, 208b/11-12

**kıışlık (ğ)** : Kıışlık. kı.- ı 33b/1

**kıta<sup>c</sup>** : < Ar. Kıta, memleket. kı.-dur 79b/18, 84b/1

**kıtāl** : < Ar. Savaş, vuruşma. ħarb u kı. 89a/11, 145b/19, 206b/18; ħarb u kı. ét- 145b/12; ħarb u kı. eyle- 80b/12, 87a/10, 89b/15, 135a/19-135b/1, 14, 212a/11

**kıtlık** : Kıtlık. kı. ol- 59b/12, 125a/19

**kıtmır** : < Ar. Ashāb-ı Kehf'in köpeğinin adı. kı.-dür 128b/11

**kıvırcık** : Kıvırcık. 23b/1, 137b/3

**kıy-** : Kıymak. **kendüzine kı.-mayınca** 83a/2

**kıyāmet** : < Ar. Kıyamet. 17a/18, 209a/12; kı. günü 12a/2, 15a/10, 17a/14-15, 172b/19; kı. kıop- 114a/4-5

**kıyās** : < Ar. Bir tutma, denk sayma, karşılaştırma. kı.-a gel- 43b/1-2; kı. ét- 115b/12; kı. eyle- 179a/4, 208b/14; kı. olın- 20a/5, 140b/19-141a/1, 142b/16, 184a/15, 225b/14, 226a/16

**kıymet** : < Ar. Değer, kıymet. kı.-i 57b/17, 81b/11, 108b/8; kı. êrgür- 184b/4; tavar-ı kı.-de 21b/18

**kıymetlü** : < Ar-T. Kıymetli, değerli. 67b/15, 121a/15, 151a/17, 154a/15, 168a/8; kı.-dür 76a/5-6, 108b/9; kı. ol- 146b/19, 150a/16

**kıynak (ğ)** : Tırnak, pençe. kı.-ı 208b/3; kı.-ında 37b/12; kı.-ından 38a/3; kı.-ları 208b/3

**kıız** : Kız. 57a/11, 67a/10, 134a/6; kı.-ı 8b/7; kı.-lar 63a/17; kı.-larına 134a/19; kı.-larından 134b/4; kı.-larını 134a/16; kı. oğlan 99a/15

**kıız-** : Kızmak, ısınmak. kı.-maz 175b/13; kı.-up 55b/16

**kızar-** : Kızarmak. kı.-mayup 41b/6

**kızıl** : Kızıl, kırmızı. 41a/8, 41b/6, 52a/6, 10, 54b/10, 58b/5, 11, 59a/9, 135a/14, 136a/11, 157b/19, 185a/2, 209a/6; kı.-a 23b/7, 203a/6; kı.-dur 82b/5, 208b/5; kı. gül 73b/12; kı. kibrit 122b/14; kı. kibrit ma<sup>c</sup>deni 125b/10, 19; kı. tuğla 165b/6; kı. yâkut 107b/1, 154a/15, 194b/11

**kızılık (ğ)** : Kızılık, kırmızılık. 223a/14, 224a/2, 3, 5; kı.-a 223b/18

**ki** : < Far. Ki, ki bağlacı. 2a/4, 12, 14, 18, 2b/9, 11, 16, 18, 3a/10, 12, 14, 3b/5, 12, 10, 14, 4a/4, 10, 12, 14, 16, 17, 19, 4b/2, 3, 7, 8, 18, 5a/5, 7, 9, 10, 11, 18, 5b/2, 6, 8, 6a/1, 6, 11, 16, 6b/1, 7a/1, 3, 7, 13, 15, 7b/2, 5, 9, 16, 8a/1, 2, 5, 9, 11, 16, 18, 8b/3, 7, 16, 18, 9a/3, 17, 9b/8, 13, 10a/3, 4, 6, 10b/18, 11a/1, 9, 10, 13, 16, 11b/13, 16, 18, 12a/3, 12b/1, 3, 8, 11, 15, 13a/8, 11, 11, 19, 13b/6, 7, 15, 14a/15, 14b/1, 6, 10, 12, 18, 15a/1, 6, 7, 15b/9, 10, 11, 16a/4, 8, 10, 12, 13, 14, 16, 17, 19,

16b/3, 18, 17a/4, 5, 14, 15, 18, 17b/4, 4, 5, 7, 15, 16, 19, 18a/5, 9, 14, 19, 18b/4, 8, 9, 14, 15, 18, 18, 19a/2, 17, 19b/1, 4, 8, 11, 16, 17, 19, 20a/1, 6, 18, 19, 20b/9, 16, 18, 21a/2, 4, 6, 15, 21b/2, 5, 7, 16, 22a/3, 6, 8, 13, 22b/3, 5, 14, 18, 19, 23a/12, 15, 23b/3, 9, 15, 24a/4, 7, 24b/2, 12, 13, 25a/4, 5, 14, 15, 25b/3, 8, 15, 26a/10, 26b/4, 17, 27a/5, 11, 12, 13, 27b/4, 11, 17, 28a/4, 5, 9, 12, 13, 14, 17, 18, 28b/8, 29a/2, 5, 7, 10, 17, 29b/8, 12, 13, 30a/11, 14, 18, 30b/4, 5, 6, 7, 8, 13, 31a/6, 13, 17, 31b/5, 7, 10, 13, 15, 32a/1, 2, 6, 10, 13, 15, 17, 32b/2, 13, 33a/7, 10, 12, 14, 33b/15, 34a/2, 5, 7, 11, 34b/1, 3, 9, 10, 11, 12, 12, 16, 35a/12, 35b/10, 11, 14, 15, 36a/8, 10, 13, 17, 36b/1, 9, 11, 11, 12, 15, 37a/1, 8, 13, 19, 37b/4, 5, 6, 7, 17, 19, 38a/3, 15, 19, 38b/1, 3, 5, 10, 11, 13, 16, 16, 17, 18, 39a/4, 15, 16, 39b/6, 8, 9, 15, 40a/6, 7, 8, 13, 40b/1, 3, 3, 5, 6, 10, 18, 41a/10, 13, 41b/6, 11, 16, 19, 42a/9, 13, 16, 19, 42b/8, 11, 12, 13, 15, 16, 43a/5, 7, 13, 16, 17, 43b/1, 6, 8, 9, 15, 17, 18, 19, 44a/5, 9, 12, 44b/1, 5, 7, 45a/1, 2, 9, 14, 45b/5, 5, 9, 11, 12, 16, 16, 19, 46a/4, 12, 14, 46b/13, 19, 47a/3, 3, 6, 10, 13, 14, 15, 16, 47b/1, 4, 18, 48a/5, 6, 8, 16, 18, 48b/3, 13, 19, 49a/2, 5, 10, 13, 16, 17, 19, 49b/4, 10, 18, 50a/5, 14, 16, 50b/3, 5, 10, 11, 19, 51a/1, 4, 6, 11, 12, 14, 15, 18, 51b/3, 5, 9, 12, 15, 18, 19, 52a/3, 10, 11, 13, 14, 15, 52b/1, 7, 8, 11, 53a/8, 53b/4, 9, 12, 15, 54a/7, 9, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 19, 19, 54b/2, 3, 6, 9, 12, 55a/1, 1, 2, 9, 10, 13, 14, 17, 55b/19, 56a/1, 10, 15, 16, 56b/2, 8, 10, 12, 15, 57a/14, 57b/1, 2, 4, 8, 10, 12, 58a/3, 13, 14, 58b/1, 5, 7, 9, 11, 13, 13, 16, 17, 19, 59a/18, 19, 59b/3, 4, 9, 12, 13, 16, 18, 60a/1, 4, 5, 9, 19, 60b/1, 5, 11, 12, 13, 61a/9, 13, 19, 61b/3, 3, 5, 5, 14, 14, 62a/13, 62b/5, 8, 12, 13, 14, 15, 63a/16, 63b/3, 5, 6, 8, 15, 16, 19, 64a/4, 12, 15, 15, 15, 17, 64b/8, 14, 14, 65a/8, 9, 10, 11, 17, 65b/2, 3, 5, 9, 19, 66a/9, 66b/3, 5, 6, 10, 14, 15, 17, 18, 18, 67a/2, 7, 8, 9, 10, 14, 67b/5, 18, 19, 68a/5, 6, 7, 14, 14, 16, 68b/3, 4, 8, 9, 13, 14, 15, 16, 17, 17, 17, 69a/6, 7, 10, 10, 16, 19, 69b/3, 12, 17, 70a/8, 19, 70b/2, 2, 7, 8, 11, 12, 16, 17, 71a/1, 2, 7, 9, 71b/1, 2, 5, 6, 72a/1, 10, 72b/3, 5, 8, 13, 14, 16, 18, 19, 73a/1, 4, 11, 12, 18, 19, 73b/1, 5, 10, 13, 17, 74a/3, 5, 10, 17, 18, 74b/1, 3, 7, 7, 13, 19, 75a/1, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 14, 16, 19, 19, 75b/2, 7, 9, 17, 19, 76a/7, 8, 11, 15, 76b/2, 11, 15, 16, 18, 77a/17, 77b/1, 3, 6, 8, 13, 17, 19, 78a/4, 5, 7, 11, 12, 16, 17, 18, 78b/3, 5, 6, 13, 13, 17, 18, 79a/1, 4, 5, 14, 14, 16, 16, 19, 79b/2, 3, 8, 11, 15, 80a/1, 2, 6, 9, 9, 16, 17, 80b/7, 9, 13, 81a/1, 6, 9, 10, 14, 16, 17, 18, 81b/2, 9, 10, 12, 15, 82a/1, 2, 3, 6, 11, 12, 82b/2, 2, 9, 9, 11, 13, 14, 83a/1, 4, 8, 11, 13, 15, 83b/1, 84a/11, 18, 84b/5, 6, 9, 18, 85a/5, 6, 19, 85b/2, 7, 8, 10, 14, 15, 17, 18,

86a/2, 4, 5, 17, 86b/4, 16, 18, 19, 87a/2, 2, 2, 3, 6, 7, 8, 8, 12, 13, 15, 16, 19, 87b/3, 4, 6, 8, 10, 11, 15, 15, 17, 19, 88a/5, 11, 14, 20, 88b/2, 10, 13, 17, 89a/1, 2, 3, 4, 12, 13, 89b/5, 9, 12, 17, 18, 90a/6, 12, 14, 15, 16, 18, 90b/2, 3, 14, 15, 91a/1, 15, 91b/10, 11, 14, 92a/6, 6, 18, 92b/1, 8, 9, 93a/10, 13, 15, 18, 93b/1, 2, 3, 9, 14, 16, 17, 94a/1, 8, 9, 10, 14, 19, 94b/8, 9, 16, 16, 95a/3, 4, 13, 95b/1, 12, 14, 96a/3, 6, 7, 10, 11, 18, 19, 96b/8, 10, 16, 18, 19, 97a/10, 11, 12, 14, 19, 97b/4, 5, 7, 8, 11, 15, 98a/4, 4, 8, 9, 18, 19, 98b/5, 6, 11, 16, 99a/2, 8, 9, 9, 12, 99b/2, 5, 5, 10, 16, 19, 100a/1, 6, 6, 9, 100b/1, 4, 6, 7, 8, 10, 14, 19, 101a/1, 3, 6, 9, 10, 101b/1, 8, 10, 13, 14, 102a/6, 6, 8, 11, 14, 15, 19, 102b/1, 103a/1, 10, 14, 19, 103b/1, 3, 12, 15, 19, 104a/2, 3, 5, 6, 13, 14, 18, 104b/5, 11, 17, 105a/1, 2, 4, 8, 15, 17, 105b/2, 3, 4, 7, 11, 12, 19, 106a/2, 2, 10, 12, 16, 106b/1, 10, 10, 11, 13, 15, 17, 107a/1, 7, 13, 107b/1, 4, 5, 6, 8, 12, 15, 16, 108a/2, 3, 8, 11, 108b/5, 109a/7, 12, 19, 109b/5, 13, 16, 17, 110a/13, 14, 110b/6, 11, 12, 13, 19, 111a/1, 3, 6, 10, 13, 14, 16, 17, 111b/3, 6, 11, 13, 14, 19, 112a/6, 7, 16, 17, 112b/8, 14, 17, 19, 113a/2, 12, 15, 16, 17, 113b/6, 6, 9, 13, 18, 19, 114a/7, 15, 114b/5, 5, 8, 9, 13, 18, 19, 115a/4, 6, 11, 12, 15, 19, 115b/4, 5, 7, 13, 15, 18, 19, 116a/6, 8, 9, 12, 13, 13, 16, 17, 18, 116b/1, 3, 3, 5, 7, 9, 10, 16, 17, 19, 117a/2, 9, 11, 11, 12, 117b/9, 10, 14, 14, 118a/17, 118b/1, 5, 6, 14, 15, 19, 119a/1, 5, 7, 10, 13, 17, 19, 119b/5, 7, 10, 14, 15, 18, 19, 120a/2, 5, 6, 6, 7, 8, 11, 13, 15, 120b/6, 7, 9, 12, 13, 14, 15, 18, 18, 121a/2, 4, 7, 11, 12, 16, 19, 121b/1, 5, 6, 8, 8, 9, 10, 10, 14, 122a/1, 12, 17, 18, 122b/1, 7, 19, 123a/4, 7, 9, 11, 12, 19, 123b/3, 4, 7, 8, 9, 17, 124a/4, 6, 7, 8, 124b/1, 11, 15, 16, 18, 18, 125a/1, 2, 8, 10, 15, 16, 19, 125b/8, 9, 12, 14, 14, 16, 126a/3, 3, 4, 6, 10, 11, 15, 126b/6, 6, 8, 8, 19, 127a/4, 5, 5, 8, 15, 16, 127b/1, 2, 3, 4, 10, 12, 18, 19, 128a/6, 14, 16, 17, 128b/3, 5, 5, 9, 13, 14, 18, 129a/1, 3, 5, 6, 15, 17, 129b/1, 3, 6, 8, 9, 15, 16, 130a/1, 1, 5, 11, 14, 15, 17, 19, 130b/1, 5, 6, 10, 10, 10, 131a/2, 6, 8, 14, 15, 131b/6, 7, 10, 12, 132a/1, 3, 4, 7, 8, 15, 132b/1, 13, 133a/1, 2, 3, 6, 14, 17, 18, 19, 133b/5, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 19, 134a/1, 8, 9, 15, 134b/7, 11, 14, 14, 18, 135a/2, 5, 8, 13, 135b/2, 4, 7, 16, 17, 136a/2, 3, 4, 7, 9, 14, 136b/2, 3, 4, 5, 17, 137b/6, 8, 12, 17, 138b/11, 139a/18, 139b/1, 3, 140a/2, 6, 8, 10, 10, 140b/5, 8, 11, 141a/14, 15, 19, 141b/10, 12, 13, 14, 15, 142a/9, 9, 11, 17, 142b/3, 4, 8, 10, 12, 16, 18, 143a/2, 4, 8, 11, 12, 15, 143b/2, 3, 7, 11, 144a/10, 144b/19, 145a/3, 8, 145b/17, 146a/1, 3, 146b/16, 147a/18, 147b/3, 148b/7, 9, 149a/3, 150a/10, 10, 151b/12, 14, 152a/17, 19, 152b/8, 19, 153a/4, 153b/18, 154a/5, 13, 19, 154b/1, 6,

12, 14, 18, 155a/1, 11, 12, 13, 16, 155b/3, 6, 7, 9, 156a/4, 8, 157a/5, 9, 12, 14, 17, 157b/13, 16, 158a/9, 11, 158b/3, 5, 6, 159a/16, 159b/1, 6, 160a/2, 8, 9, 12, 14, 161a/2, 10, 11, 162a/14, 163a/2, 19, 165a/14, 17, 165b/12, 166a/8, 9, 19, 166b/2, 7, 9, 12, 19, 167a/5, 7, 12, 18, 167b/4, 5, 6, 7, 8, 8, 9, 16, 168a/1, 11, 14, 168b/15, 16, 19, 19, 169a/2, 8, 9, 169b/1, 2, 3, 4, 6, 11, 14, 170a/8, 13, 170b/4, 6, 9, 171a/1, 3, 3, 12, 19, 171b/7, 9, 16, 172a/18, 19, 172b/1, 2, 3, 8, 11, 14, 16, 173a/2, 4, 8, 174a/5, 9, 10, 11, 13, 19, 174b/6, 8, 17, 19, 175a/7, 10, 11, 15, 175b/2, 4, 14, 17, 176a/6, 12, 15, 16, 176b/12, 16, 177a/1, 5, 8, 10, 12, 13, 177b/8, 10, 178a/17, 178b/4, 7, 14, 16, 179a/4, 13, 14, 17, 18, 179b/3, 4, 7, 8, 11, 180a/6, 9, 9, 180b/1, 2, 8, 182a/15, 16, 18, 18, 182b/3, 7, 10, 18, 19, 183a/14, 183b/1, 3, 16, 184a/9, 10, 16, 17, 184b/2, 4, 7, 8, 12, 14, 17, 19, 185a/1, 7, 185b/3, 186a/16, 187b/10, 188a/12, 188b/1, 189b/10, 12, 12, 191a/4, 5, 14, 16, 191b/1, 11, 12, 192a/4, 192b/4, 6, 13, 14, 19, 193a/1, 3, 6, 9, 10, 14, 16, 193b/1, 2, 194a/13, 18, 194b/5, 7, 9, 15, 17, 18, 195a/2, 197a/12, 197b/1, 4, 10, 12, 12, 19, 198b/11, 201a/3, 201b/1, 3, 202b/4, 11, 205a/10, 205b/9, 207a/10, 11, 17, 19, 207b/2, 5, 6, 11, 208a/6, 8, 10, 11, 12, 15, 16, 208b/2, 11, 15, 19, 209a/3, 10, 209b/2, 6, 8, 10, 18, 210a/1, 4, 8, 11, 14, 16, 19, 210b/13, 14, 211a/5, 9, 16, 211b/2, 6, 7, 212a/2, 2, 8, 12, 19, 213a/5, 214a/19, 215a/7, 15, 216a/12, 216b/19, 217a/1, 3, 3, 4, 13, 217b/2, 4, 6, 9, 11, 15, 218a/1, 4, 12, 14, 218b/3, 5, 6, 10, 12, 14, 219a/2, 18, 219b/5, 11, 220a/12, 16, 220b/14, 221a/5, 9, 10, 16, 221b/14, 19, 222a/1, 3, 4, 6, 10, 11, 12, 16, 222b/1, 2, 3, 7, 13, 223a/1, 4, 7, 10, 14, 19, 223b/1, 6, 18, 224a/4, 6, 7, 15, 18, 224b/4, 8, 225a/4, 12, 225b/7, 8, 15, 226a/12, 17, 18, 19, 226b/3, 10, 13, 19, 227a/4, 14; hemān k. 23a/8, 46b/12, 66a/3, 66b/12, 113a/8, 220b/12; her kim k. 54b/11, 59b/5, 63a/11, 73b/2, 74b/5, 80a/19, 96b/7, 111a/10, 112a/1, 12, 114b/11, 118b/1, 128b/17, 18-19, 129b/9, 131b/13, 144a/11, 146b/10, 159a/13, 171b/14, 184b/1, 191a/10; her kaçan k. 125b/4; her kimse k. 55a/7, 60b/6, 114b/6, 124b/13; her kimüñ k. 187b/11; her ne k. 3b/2, 151a/18; kaçan k. 52a/17, 109b/10, 191a/1, 2, 209a/12; kim k. 56b/11, 96a/4, 130b/11, 132a/5, 195a/1; mādām k. 5b/4, 32a/4, 110b/14, 221b/10, 12, 224a/17; meger k. 55a/8, 69a/9, 176a/18, 226b/7; ne k. 33a/3, 81b/11, 120b/5; nète k. 3a/2, 12, 5b/10, 8a/1, 11b/4, 14b/9, 18a/12, 28a/15, 29b/15, 30a/17, 31b/14, 35b/3, 38a/16, 44b/10, 49b/3, 16, 58a/1, 60a/17, 60b/3, 65b/12, 76a/4, 81b/13, 82a/15, 93a/16, 100a/19, 102a/19, 106b/9, 118a/10, 118b/19, 120b/8, 140a/3, 18, 143b/3,

144b/7, 148b/13, 201a/4, 202b/8, 210a/5, 212a/7, 19, 216a/19, 220a/18, 220b/19, 224b/13; ol k. 139a/18; şol kadar k. 88b/9; şöyle k. 14b/1, 38a/8, 54b/17, 62a/16, 63a/12, 77a/12, 93b/5, 97a/9, 99b/18, 100a/13, 101a/14, 110a/6, 112b/5, 116a/19, 146b/18, 147a/3, 156b/13, 177b/5, 181a/8, 183a/10, 184b/5, 16, 191a/12, 17, 193b/10, 197b/6, 209a/6, 14, 211b/2-3, 218a/7, 226b/15; tâ k. 53a/17, 54a/5, 68b/8, 70a/16, 209a/2, 223b/13

**kibrit** : < Ar. Kibrit. 55b/9; k.-den 125a/11, 13, 126a/1; k.-ler 125a/12; kızıl k. 122b/14; kızıl k. ma' deni 125b/10, 19; şaru k. 122b/14-15

**kiçirek** : Daha küçük. 8b/4, 10a/14, 19b/19, 39b/15, 150a/6, 161a/5, 162a/1, 164b/18, 171b/12, 200a/10, 204b/19, 206b/17; k. ol- 33a/14

**kifâyet**: < Ar. Yetişme, elverme. k. ét- 44b/18, 109b/8, 117b/18; k. olın- 20a/17, 25b/13, 38a/13, 57a/13, 71a/6, 139b/15, 142b/15

**kilîd** : < Far. Kilit. 127a/7, 193a/1, 2, 210b/13; k.-den 210b/13, 13; k.-i 127a/12, 211a/6; k.-ini 211a/3; k.-inüñ 210b/10; k.-üñ 127a/13

**kilîdlen-** : < Far-T. Kilitlenmek. k.-ecek 210b/11

**kilîdlü** : < Far-T. Kilitli. 192b/19, 193a/4

**kilisâ**: < Far. Kilise. krş. *kenîse* 96a/12, 96b/2, 15, 113b/7, 127b/8, 128a/17, 131a/16, 169a/4, 174a/5, 175a/10, 194a/17, 194b/2, 5; k.-da 131a/16; k.-dan 175a/14; k.-dur 174b/13, 175a/11; k. idi 169a/15-16, 171a/10; k.-nuñ 96b/9, 12, 113b/7, 174a/8, 175a/2, 194a/19, 194b/11; k.-ya 127b/8, 174a/7, 7, 175a/12; k.-yı 96a/15

**kim (1)** : Ki. krş. *ki* 5b/7, 18b/12, 31b/19, 19, 32a/16, 35b/4, 37a/5, 37b/15, 18, 39b/6, 41a/12, 41b/1, 12, 47a/3, 6, 52b/12, 53b/10, 56a/2, 68b/17, 69a/8, 70a/4, 79b/6, 6, 167a/1, 9, 19, 171b/18, 174a/6, 8, 177a/3, 7, 187b/2, 219b/9; her kaçan k. 81a/11; her kişi k. 40a/4; kaçan k. 37a/2, 52a/18, 169b/8; nète k. 13a/1, 18a/5, 35a/3, 39a/19, 189a/9; ola k. 53b/12, 16

**kim (2)** : Kim. 40b/19, 50a/17, 50b/19, 115b/11, 117a/10, 147a/17, 170b/19, 193a/5, 207b/14; k.-dür 78b/17, 95b/16, 210a/11; k. idüğini 77a/13; k.-lerdür 80a/12, 128b/3; k.-lersiz 86b/8; k.-se 163b/3; k.-sin 86b/7; her k. 52a/13, 52b/6, 110b/10, 111a/2, 129b/1, 157a/10, 170a/10, 194b/15; her k.-üñ 17b/5, 26a/15; her k. ise 115b/12; her k. ki 54b/11, 59b/5, 63a/11, 73b/2, 74b/5, 80a/19, 96b/7, 111a/10, 112a/1, 12, 114b/11, 118b/1, 128b/17, 18-19, 129b/9, 131b/13, 144a/11, 146b/10, 159a/13, 171b/14, 184b/1, 191a/10; her k.-üñ ki 187b/11; k. ki 56b/11, 96a/4, 130b/11, 132a/5, 195a/1; k.-i 34a/13, 60a/11; k.-i... kimi 34a/12,



77b/16, 100a/3-4, 102a/17, 109b/6-7, 178a/18; k.-i... kimi... kimi 58b/4-5, 60a/4, 147b/1; k.-i ... kimi...kimi...kimi 41a/4, 58b/7-8; k.-i... kimi... kimi... kimi... kimi 41a/7, 58b/11-12; k.-i... kimi... kimi... kimi... kimi... kimi... 34b/13-13-14-14-14-15; k.-in... kimin 81a/9; k.-isi 34a/13, 15; k.-isi...kimisi 100a/2-3, 208b/4-5

**kimesne** : Kimse. krş. *kimse* 5b/11, 11b/10, 14b/6, 24a/4, 30a/19, 31a/5, 9, 32a/12, 37b/2, 76b/7, 77a/8, 84a/10, 91a/1, 121b/8, 124b/9, 142b/17, 160a/15, 193a/2, 202b/10, 226a/12; k.-ler 31b/3, 223a/8; k.-lere 226a/16; k.-lersiz 210a/7; bir k. 31a/19, 34a/5, 7-8, 72b/5, 98b/14, 103b/14, 106b/11, 110b/4, 112a/3, 112b/10, 115a/7, 124b/19, 125b/9; bir k.-dür 100b/14; bir k.-ye 107a/16; bir k.-yi 119b/11; hiç k. 31a/19

**kimse** : Kimse. krş. *kimesne* 8b/10, 13b/12, 14b/10, 19, 17b/8, 29a/6, 7, 29b/12, 30a/2, 32a/18, 35a/18, 36b/4, 37a/12, 45b/12, 16, 50b/15, 51a/14, 52b/4, 56b/7, 9, 57a/1, 5, 59b/18, 60b/15, 61b/6, 65b/16, 68a/16, 70b/15, 71b/14, 72b/17, 73a/4, 12, 76b/17, 77b/17, 79b/5, 85a/3, 86b/4, 15, 88a/13, 89a/2, 90b/14, 19, 95a/1, 96b/10, 97a/9, 101a/1, 18, 18, 101b/13, 102a/7, 106b/1, 110a/19, 114a/18, 119b/7, 123b/8, 125a/9, 128a/6, 129a/1, 7, 131b/1, 132a/6, 133b/9, 134a/13, 135a/5, 153b/7, 12, 154a/1, 9, 14, 155b/7, 9, 159a/15, 162b/17, 165b/15, 169a/6, 170b/19, 171a/1, 172a/19, 176a/17, 176b/16, 19, 177b/8, 184a/16, 184b/3, 8, 8, 185a/1, 191a/8, 10, 191b/2, 197b/19, 201b/1, 3, 207a/16, 19, 207b/2, 6, 209b/5, 210a/1, 211b/10, 225a/2; k. idi 50a/6, 69a/14, 93a/19, 167b/17, 193a/3; k.-ler 61b/14, 65b/5, 114b/2, 135b/1, 145a/3, 151a/9, 207b/19, 210a/13, 217a/15, 226b/9; k.-lerden 133a/3; k.-ler imiş 171b/15; k.-lerle 126a/5; k.-lerün 77a/11; k.-nün 8b/7, 46a/15-16, 60b/17, 110b/2, 140b/5; k.-sin 83a/8; k.-ydi 209a/19; k.-ye 15a/3, 50b/19, 68a/4, 106a/2, 121a/11, 135a/6, 154a/8; k.-yi 14b/16, 18, 68a/4, 96b/15, 146a/12; bir k. 36b/2, 39a/15, 52b/15, 60b/13, 64b/8, 67a/9, 14, 69a/11, 73b/5, 80b/3, 82b/14, 84a/7, 105a/5, 111b/14, 114a/15, 116a/3, 116b/3, 5, 16-17, 122a/19-122b/1, 124a/6, 9-10, 127a/14, 129b/3, 133a/17, 134a/11; bir k. idi 108a/9-10; bir k.-ye 50b/14, 116b/6; her k. 60b/1, 97b/19; her k. ki 55a/7, 60b/6, 114b/6, 124b/13; hiç k. 59a/16, 77a/14-15, 90a/1, 96b/16, 127a/12, 15, 147a/15, 150a/12, 207a/12, 211b/7, 212a/10, 18; hiç k.-ye 60a/10-11, 124b/10, 133b/16; hiç bir k. 131b/10

**kimyâ** : < Ar. Kimya. 169a/11, 193b/2

**kipri** : Kirpi. k.-nün 56a/3

**kirām** : < Ar. Ulular, şerefiler. fuḫahā-yı k. 6a/1, 224a/8, 225a/10

**kirec** : < Far. Kireç. 55b/9; k.-ile 158b/10; k.-le 49b/17, 94a/10, 158b/17, 159b/4, 166a/1, 180a/17, 183a/2, 188a/19, 201b/7

**kiremüd** : < Gr. Kiremit. k.-le 49b/17, 158b/9

**kirī** : < Ar. Kira. k. menzīli 143a/4

**kirpük (g)** : Kirpik. k.-i 31b/9; k.-inün 31b/7

**kīse** : < far. Kese. k.-den 60b/19; k.-si 60b/17; k.-yle 60b/18

**kişi** : Kişi. 14b/12, 29b/10, 16, 30b/17, 31a/3, 36b/1, 13, 46a/17, 19, 46b/1, 10, 50a/17, 51a/5, 52b/2, 61b/12, 64a/16, 71b/5, 81b/5, 83a/10, 17, 86a/18, 89a/3, 90a/15, 16, 98a/12, 100b/6, 11, 105a/10, 12, 116a/17, 116b/7, 117a/19, 119a/13, 16, 119b/18, 121b/6, 10, 123b/5, 125b/17, 127b/14, 128a/19, 152b/6, 7, 155b/11, 167b/19, 170b/18, 171b/8, 184b/9, 187b/13, 14; k.-den 46b/10; k. idi 85b/3, 191a/6; k.-nün 29b/8, 46b/3, 17, 112b/12, 114b/16, 119a/12, 160a/5; k.-nündür 119a/17; k.-ye 31b/5, 7, 46a/9, 46b/4, 11, 14, 83a/15, 86a/19, 90a/17, 18, 121b/7, 125b/14; k.-yi 119b/15, 19, 120a/8, 155a/1; k.-yle 86a/7, 209b/9; her k. 85b/14, 217b/12; her k. kim 40a/4

**kitāb** : < Ar. Kitap. 2a/9, 6b/1, 3, 39a/12, 193b/2; k.-a 6b/18, 7b/13, 39a/13; k.-da 37a/10, 39a/14, 53b/5, 61b/14, 81a/13, 133a/19, 174a/19; k.-dan 6a/7; k.-i 6b/19, 7a/19; k.-ıla 173a/1; k.-ında 5a/8, 11b/17, 13b/5, 14b/9, 18a/13, 18b/8, 17, 23b/9, 37b/4, 38a/6, 42b/6, 45a/1, 45b/8, 49a/9, 49b/16, 56b/15, 59b/13, 64a/17, 67b/18, 71b/6, 99b/17, 101a/6, 111a/13, 131b/5, 171a/2, 174a/18, 222a/4, 11; k.-lar 31b/11, 193a/19; k.-larda 30a/17, 47a/5, 128b/5, 184b/7; k.-lardan 7a/15, 7b/6, 29a/12, 51a/10; k.-lardur 7a/4; k.-ları 173a/2, 2, 173a/3; k.-larımızda 155b/8; k.-larına 52a/15; k.-larında 11a/13, 22b/18, 28a/12, 29b/5, 38b/12, 43b/17, 50a/4, 53b/8, 60a/18, 61a/19, 82b/8, 12, 99b/16, 101b/8, 109b/13, 116a/15, 221a/5; k.-larından 7a/3, 7b/12, 19b/17; k.-larının 134b/11; k.-um 171a/3; k.-uñ 6a/9, 7b/3, 61b/3

**kitābet** : < Ar. Yazı yazma. k.-le 127a/2

**ko-** : Koymak, bırakmak, katmak. k.- 73b/2; k.-dılar 167b/18, 18, 192a/1; k.-mayam 87a/17; k.-mışam 167b/6; k.-mışdı 70a/8; k.-mışdur 166b/7; k.-mışlar 72a/10, 144a/15; k.-ñ 169b/12; k.-r 55b/2; k.-rdı 36a/4; k.-rlar 60a/16, 66a/15, 72a/8, 13, 14, 17, 72b/1, 113b/2, 128b/2, 144a/5, 13, 19, 144b/1, 145b/17; k.-rsa 226b/1;

ķ.-rsaņ 175b/16; ķ.-yam 167b/5; ķ.-yup 144a/16, 144b/3, 192a/2; ķ.-r ol- 72b/15; ad ķ.-dı 174b/2; ad ķ.-dılar 170a/1; miřāl ķ.-mişlardur 45b/11; alı ķ.-rlar 57a/11-12; bırağı ķ.-r 82a/19; aşa ķ.-sa 110b/4; şübhe ķ.-mazlar 134b/6

**ķoca-**: Yaşlanmak. ķ.-mazdı 167a/19; ķ.-ya 72b/6

**ķocal-** : Yaşlanmak. ķ.-sa 113a/18

**ķoç** : Koç. 123a/7

**ķodur-**: Koydurmak. ķ.-dı 178a/16

**ķoęa** : Kova. 119a/15; ķ.-da 116b/13-14; ķ.-larla 101a/15-16; ķ.-sından 116b/12

**ķoęu** : Koku. krş. *ķoęu* 116a/18; ķ. idi 116a/19; ķ.-sı 65a/7, 9, 77a/2, 90a/5, 111a/19, 209b/16; ķ.-sını 65a/4; ağız ķ.-sı 227b/16-17

**ķoęulu**: Kokulu. krş. *ķoęulu* 121a/16, 122b/13, 209b/16

**ķok-** : Koklamak, kokmak. ķ.-mışdur 116a/14; ķ.-sa 96a/4

**ķoķu** : Koku. krş. *ķoķu* ķ.-lar 75b/15

**ķoķulu**: Kokulu. krş. *ķoķulu* 32b/9, 59b/16

**ķol** : Kol. ķ.-larını 125b/18; ķ. kemükleri 90b/9

**ķoltuķ (ę)** : Koltuk. ķ.-ından 110a/8; ķ.-larında 133b/15

**ķon-** : Konmak. ķ.-dı 55a/18; ķ.-mamaķ gerek 113a/4-5; ķ.-sa 177a/3

**ķonaķ** : Bir günlük yol. krş. *menzıl* 111a/16, 17, 111b/1, 122a/2, 18, 129a/4, 148b/5, 149a/4, 171b/19, 175a/17, 199b/14; ķ.-dur 111b/2, 200a/13

**ķoņřu** : Komşu. ķ.-larından 17b/6

**ķonuķla-** : Misafir etmek, ağırlamak. ķ.-rlar 96b/16

**ķonıl-** : Koyulmak. ķ.-aydı 15b/18

**ķop-** : Meydana gelmek, oluşmak, kopmak. ķ.-ar 101a/17; ķıyāmet ķ.-ar 114a/4-5

**ķopar-**: Koparmak. **ķ.-abilür 188a/12; ķ.-ibile 132a/7; ķ.-masınığ 132a/7**

**ķorķ-**: Korkmak. ķ.-ar 56b/11; ķ.-aram 95b/14; ķ.-arlar 75a/18, 115b/19; ķ.-du 169b/4; ķ.-duğımdan 86a/1; ķ.-duķ 86b/1; ķ.-dum 83b/8; ķ.-ma 13a/18; ķ.-madan (matar) 154a/18; ķ.-mayup 83b/13; ķ.-uban 14a/3, 118a/8

**ķorķęu** : Korku. krş. *ķorķu* ķ. 133b/9; ķ.-sından 118a/4

**ķorķınc** : Korkunç. 61b/2, 66b/12, 75a/13, 97b/8, 109b/17, 122a/12, 169a/12

**ķorķu** : Korku. krş. *ķorķu* ķ.-dan 97b/9; ķ.-dur 14a/15; ķ.-sından 43a/11, 92a/5,

**ķorķulu** : Korkulu. ķ. ol- 147a/16

**ķoruķ** : Koruk, olgunlaşmamış üzüm. ķ.-larıdur 107b/2

**ķoř-** : Koşmak. **ķulaęuz ķ.-up 209b/13, 14**

**kov-** : Kovmak. *q*.-a 126a/18

**kovala-** : Kovalamak. *q*.-mağā başla- 97b/6-7; *q*.-yan 97b/13; *q*.-yup 97b/12

**kovuq** : Oyuk, kovuk. *q*.-larında 212a/12; taş *q*.-ları idi 78a/14

**koy-** : Koymak, bırakmak. *q*.-ar 92a/15; *q*.-arlar 202b/7; *q*.-dı 115a/10, 117a/15; *q*.-dılar 52b/17, 88b/8, 90b/10, 191b/4; *q*.-duq 95a/9; *q*.-dum 100b/18; *q*.-ınca 18b/5; *q*.-mayınca 72b/4; *q*.-mazlar 165a/15; *q*.-salar 72b/2, 197a/16; *q*.-salarđı 43a/18; *q*.-up 53a/16, 18, 55b/12, 60b/13, 81a/13, 90b/13, 114a/13, 115b/6, 118a/3; *q*.-u v Erdi 91b/6; *q*.-u v Erdemedum 83b/19; **sözini kulağına q.-mayup** 83a/10-11

**koydur-** : Koydurmak. *q*.-dı 55b/11

**koyun** : Koyun. *q*. 52b/15, 58b/2, 128b/16, 191b/2; *q*.-dandur 193b/17-18; *q*.-ı 41b/12, 133a/9; *q*.-ları 41b/14; *q*. atası 52b/14; *q*. eti 207a/1; yabān *q*.-ları 96a/7

**kök** : Kök. k.-inden 170b/14; k.-iyle 132a/11; k.-lerine 119a/2

**kömür** : Kömür. k.-ler 23a/19

**köpri** : Köprü. krş. *köprü* 102b/2, 2, 6, 103a/17, 170a/9, 172a/19, 178b/5, 180a/16, 183b/11, 184a/10, 185a/7, 8, 192b/14, 15, 16; k.-den 102b/4, 5; k.-dür 103a/18; k.-nüq 103b/6, 8, 178b/5; k.-si 177b/10, 196a/10, 204b/5; k. Ol- 180b/11

**köprü** : Köprü. krş. *köpri* k.-leri 196b/11

**köpük (g)** : Köpük. k.-i 88a/7

**körük** : Körük. k.-leriyle 209a/2

**köşe** : < Far. Köşe. k.-si 168a/14; k.-sinde 168a/11; k.-sinden 168a/12-13; k.-sine 168a/13

**köşeli** : < Far-T. Köşeli. 79a/15, 218a/18

**köşk** : < Far. Köşk. 73a/2, 73b/8, 74a/9, 108a/16, 151b/18, 154b/5, 192b/18, 194b/14, 16; k.-den 73a/18; k.-dür 194b/15; k.-i 73a/5, 73b/2, 144b/10, 153b/5, 6; k. İmiş 73a/17; k.-ler 64b/1, 154b/1, 179b/6, 185a/17, 194b/17; k.-leri 62b/17, 153a/8, 181b/18, 201b/13, 202a/1; k.-leriñ 154b/7; k.-lerle 154a/5-6; k.-üñ 74a/9, 108a/16, 144b/11, 154b/3, 5

**köy** : Köy. 87a/17, 94b/14, 112a/7, 132b/17, 19, 168b/14, 174b/10, 175b/2, 187b/9; k.-de 112a/1, 8, 18, 113a/13, 118b/15, 119b/6, 133a/2, 175b/3; k.-den 119a/6; k.-dür 86b/16, 108b/18, 120a/3, 15, 175a/15; k.-e 112a/9; k.-i 173a/19, 187b/7; k.-ler 50b/15, 59a/3, 59b/14, 84a/2, 130b/8, 153b/9, 172a/18, 178b/11; k.-lerden 94b/2, 118b/14; k.-lerdür 171a/13; k.-leri 157a/14, 176a/14, 182b/16, 183b/16, 187b/7, 188b/1, 189a/17, 189b/18, 190a/1, 193b/8, 196a/13, 196b/5, 13, 197a/2,

200b/1, 201b/14, 204b/14; k.-lerinden 108b/17, 112a/1, 18, 120a/3, 133a/2; k.-lerine 189b/11; k.-lerinüñ 179b/10; k.-üñ 112a/5, 132b/10, 12, 12, 175b/3

**köylü** : Köylü. 50b/13

**ķubbe** : < Ar. Kubbe. 7b/19, 8a/3, 4, 61b/18, 62a/1, 96b/2, 107a/8, 166b/5, 13, 174b/2, 178a/1; ķ.-lere 133a/15; ķ.-ler ĥavzlar eyle- 104b/12-13; ķ.-lerinüñ 104b/14-15; ķ.-nüñ 96b/3, 107a/10, 109a/14, 174a/13, 176b/17; ķ.-si 173b/19; ķ.-sinüñ 96b/12, 166b/6; ķ.-ye 129a/6, 166b/4; ķ.-yi 166b/18, 174b/1; mış-ı ķ. 42a/18

**ķudemā** : < Ar. Eskiler. 42a/16

**ķudret** : < Ar. Güç, kuvvet. 99b/7; ķ.-i 38b/18, 41a/9, 41b/5; ķ.-in 40a/2; ķ.-ini 39b/5, 40a/5; ķ.-iyle 134a/5, 212a/16; ķ.-leri 182b/5; ķ. vèr- 13a/1; ķ. yet- 2a/8-9, 6a/5-6, 19, 7b/1, 12, 12a/4, 42a/7, 47a/8, 140a/16, 217a/16; ķ.-i ol- 135a/6, 6; ķ.-i nā-mütenāhi 41a/2

**ķudretlü** : < Ar-T. Güçlü, kuvvetli. ķ. ol- 62a/12

**ķüfe** : < Ar. Kufe şehri. Ehl-i k. 104b/5-6

**ķul** : Kul. 97a/13, 135a/5; ķ.-ları 63a/13, 162b/15, 190a/3; ķ. -larına 2a/12; ķ.-uñ 97a/14; ķ. ol- 30b/2

**ķulāb** : < Ar. Çengel. ķ.-la 152b/19

**ķulac** : Kulaç. 51a/16, 17; ķ.-a 75a/17; ķ.-dur 61b/4, 75a/17

**ķulağuz** : Kılavuz. **ķ. ķoř-** 209b/13, 14

**ķulaķ (ğ)** : Kulak. 136a/1; ķ.-ı 12a/17, 99a/14, 110a/18, 19; ķ.-ına 92a/18, 110b/1; ķ.-inuñ 97a/17, 18; **sözini ķ.-ına koy-** 83a/10-11; ķ.-ları 54b/18, 72b/9, 135b/4, 9, 208a/19, 208b/2, 211b/15; ķ.-ların 135b/4-5; ķ.-larından 135b/9; ķ.-larını 211a/6; ķ. ağrısı 110b/1; **ķ.-uma gir-** 95b/16

**ķullan-** : Kullanmak. ķ.-duķları 217b/5

**ķulle** : < Ar. Kule. ķ.-sinden 121b/3; ķ.-nüñ 127a/5-6

**ķulluķçı** : Kullukçu. ķ.-lar 157a/10

**ķum** : Kum. 111a/5, 145a/6; ķ.-a 145a/17; ķ.-dan 110b/19; ķ.-dur 111a/4, 146a/13; ķ.-ın 49b/11; ķ.-la 103a/16; ķ.-uñ 103a/7

**ķumař** : < Ar. Kumaş. 94a/13, 162b/13, 166a/14, 166b/16; ķ.-dan 151a/16; ķ.-lar 163b/14, 166a/12, 179b/15, 15-16; ķ.-ları 81b/8, 179b/16; ķ.-larından 88b/7; ķ.-larla 161b/5, 163b/15

**ķumlu** : Kumlu. 145a/6

- ķumsal** : Kumsal. 103a/17
- ķupķuri** : Kupkuru. 129a/11
- ķur-** : Kurmak. ķ.-duķları 169b/10
- ķurak** : Kurak. 35a/10; ķ.-lar 24b/18
- ķurān** : < Ar. Hz.Muhammed'e inen kutsal kitap. ķ. oķu- 171b/9-10
- ķurb** : < Ar. Yakın, yakınlık. ķ.-ına 75b/4; ķ.-ında 51b/19, 52a/16, 80b/10, 101b/15, 109a/1, 113a/13, 113b/6, 114b/5, 116a/6, 123a/5, 12, 124b/17, 145a/7
- ķurba** : < Ar. Deriden dikilen bir tür kova. 61b/11
- ķurbaķa** : Kurbaķa. 97a/8, 150b/7; ķ.-ya 97a/4
- ķurbān** : < Ar. Kurban, Kurban bayramı. 194b/6, 227a/9; ķ. eyle- 31b/17-18; ķ. ol- 167b/14; ķ. bayramı 31b/13, 16, 32a/4, 4-5, 227a/8
- ķurd** : Kurt. ķ. ķuyruķı 224a/9
- ķurdķuķaz** : Kurtķuk. Krķ. *ķurdķuķaz* ķ.-lar 122a/6
- ķurdur-** : Kurdurmak. ķ.-dı 169b/7
- ķuri-** : Kurumak. ķ.-mıķlar 77b/1
- ķurıl-** : Kurulmak. ķ.-mıķdur 120b/17
- ķurķun** : Kurķun. 172b/7; ķ.-dan 121b/17; ķ.-la 197a/14, 201b/4
- ķurtar-** : Kurtarmak. ķ.- 91a/4; ķ.-a 118b/4; ķ.-a bildik 95a/11; ķ.-dı 91b/8-9; ķ.-maķa 91a/4
- ķurtķuķaz** : Kurtķuk. Krķ. *ķurdķuķaz* ķ.-lar 122a/8
- ķurtul-** : Kurtulmak. ķ.-amaz 92a/19; ķ.-an 207b/6; ķ.-asız 76a/19; ķ.-dılar 73a/9; ķ.-duķı 102a/10; ķ.-dum 84a/3, 89a/10; ķ.-incaya 59a/8; ķ.-madı 17b/9; ķ.-madın 83a/8; ķ.-maķa 91a/18; ķ.-maķ 69a/9, 79b/14, 88b/19, 113b/18, 114a/16; ķ.-maķ ol- 207b/5; ķ.-mıķlardur 79b/16-17, 102a/5, 19, 105a/3-4; ķ.-up 70b/1, 126b/8; ķ.-ur 84b/18, 101a/19, 113b/4; ipden ķ.-mıķ 116b/18
- ķurtulm-** : Kurtulmak. ķ.-ur 24b/9
- ķuru** : Kuru. 34b/17; ķ.-sını 208a/2
- ķuru-** : Kurumak. ķ.-mıķ 50b/15, 70a/8; ķ.-mıķdur 129a/13; ķ.-r 23b/17, 24b/19; ķ.-sa 213b/2; ķ.-yup 24a/15, 70a/6
- ķurut-** : Kurutmak. ķ.-dılar 38a/12; ķ.-sa 111b/15
- ķuķ** : Kuķ. 32b/5, 37b/9, 61b/2, 62b/7, 68a/15, 70b/19, 71a/3, 79a/6, 83b/6, 8, 10, 84a/4, 5, 96b/3, 102b/16, 113a/18, 119b/8, 133b/17, 168b/2, 3; ķ.-a 68a/17, 68b/1, 81a/15, 133b/3; ķ.-dan 83b/7; ķ.-dur 62b/13; ķ.-ı 113a/19; ķ.-lar 16b/5, 15,

37b/19, 49a/19, 57b/12, 14, 69b/3, 12, 14, 78a/2, 89a/17, 113a/5, 195a/2, 212a/12; *ķ*.-lardan 89a/16; *ķ*.-lardur 154b/11; *ķ*.-ları 113a/2; *ķ*.-larıñ 12a/13, 16b/3, 89b/2; *ķ*.-uñ 37b/10, 61b/3, 83b/15, 19; *ķ*.-a şal- 37b/8; *ķ*ara *ķ*.-lardur 113a/2; rağ *ķ*.-muñ 61b/9, 62a/1, 15; taşancıl *ķ*.-ları 102b/9-10; *ķ*. yünj 208a/19

**ķuşak (ğ)** : Kuşak. *ķ*.-ından 102b/12; şedde *ķ*.-lar 179a/5

**ķuşat-** : Kuşatmak. *ķ*.-an 194a/10

**ķuşluk** : Kuşluk vakti. 5a/1; *ķ*.-a 226a/19

**ķūtahbāl** : < Far. Kısa boylu. 135a/12

**ķutb** : < Ar. Güneyde ve kuzeyde bulunan noktalardan her biri. 9a/17, *ķ*.-a 8a/13, 8b/18, 9b/9, 10; *ķ*.-ı 9b/3; *ķ*.-uñ 8a/14, 9a/6; *ķ*.-ı ‘ālem 220b/14; *ķ*.-ı cenūbī “Güney kutbu” 41a/17

**ķuñnī** : < Ar. Pamuklu bir tür kumaş. *ķ*.-ler 179b/16

**ķutr** : < Ar. Taraf, çap. 219a/4; *ķ*.-ı 44a/12; *ķ*.-muñ 219a/3, 5; nişf-ı *ķ*.-ıyla “Yarıçap” 220a/11

**ķuñuz** : Kuduz. *ķ*. it şala- 119b/11; *ķ*. şala- 119b/15, 19

**ķuvvet** : < Ar. Kuvvet, güç. 192b/14; *ķ*.-i 80b/5, 5; *ķ*.-in 40a/2; *ķ*.-ine 21b/18, 22b/5; *ķ*.-iyle 152b/16; *ķ*.-leri 23a/9, 145a/19; *ķ*.-i hāfıza 137b/1; **ķ. bul- 114a/12**; *ķ*. vēr- 12b/11, 13a/1, 7-8, 34a/4, 10, 34b/18, 228a/4; *ķ*.-i git- 80b/3-4

**ķuvvetlü** : < Ar-T. Kuvvetli, güçlü. 61a/10, 167b/6; *ķ*.-ler 89a/8, 135b/12; *ķ*. seyl 152a/18; *ķ*. ol- 23a/6, 152b/14

**ķuvvetlülük (g)** : < Ar-T. Kuvvetlilik. *ķ*.-inden 100a/12

**ķuyı** : Kuyu. krş. *ķuyı* 119b/5, 120a/3, 146a/19, 150a/4, 165a/3, 171b/17, 185b/8, 199b/6

**ķuyruk (ğ)** : Kuyruk. *ķ*.-ı 42b/17, 43a/17, 66b/16, 86a/12, 99b/10, 110a/7; *ķ*.-ma 56b/13, 68b/19, 69a/2, 91b/12; *ķ*.-ındandur 87b/16-17; *ķ*.-muñ 98b/1; *ķ*.-ıyla 87b/5, 92a/15; *ķ*.-ları 66b/15; at *ķ*.-ı 72a/4; *ķ*urd *ķ*.-ma 224a/9

**ķuyı (1)** : Kuyu. krş. *ķuyı* 115a/12, 19, 116a/1, 7, 13, 116b/10, 117a/3, 117b/2, 118b/14, 18, 119a/8, 119b/10, 120a/15, 19, 152a/8, 170a/14, 181b/18; *ķ*.-dan 115a/4, 9, 115b/2, 116a/2, 118b/16, 119a/16, 120a/7, 16; *ķ*.-dur 114b/19, 115b/1, 116b/10, 117a/3, 117b/10, 118b/15, 16, 119a/8, 119b/2, 6, 11, 120a/16; *ķ*.-lar 114b/18, 115b/15, 166a/8; *ķ*.-lara 160a/17; *ķ*.-lardan 7a/12, 161a/6; *ķ*.-ları 185b/8, 189a/3, 194a/1; *ķ*.-larıñ 111b/12; *ķ*.-larındandur 115a/13; *ķ*.-larınuñ 115b/17; *ķ*.-nuñ 115a/3, 14, 16, 18, 115b/5, 13, 116b/1, 117b/1, 4, 119b/12,

120a/4, 12, 170a/16; .-ya 115a/10, 116a/3, 116b/8, 117b/1, 120a/8; .-yı 119a/19

**uyu (2)** : Hz. Yusuf'un atıldığı kuyu. krş. *Yūsuf* .-ya 13a/5; .-nuş 13a/6

**kübrā** : < Ar. En büyük olan. k.-sı 225b/15

**küçük** : Küçük. 2b/16,17, 10a/8, 26b/13, 27a/6, 34b/17, 58b/2, 110a/4, 123a/16, 129a/15, 173a/7, 173b/4, 177b/19, 184a/12, 185b/1, 190a/4; k. İken 60b/3; k.-ini 129a/2; k.-lerinüñ 184a/15; k. Ol- 2b/16

**küçüklük (g)** : Küçüklük. k.-i 2b/8, 20a/5; k.-in 40a/1; k.-inden 8b/5

**küçül-** : Küçülmek. k.-mege 10a/13

**küffār** : < Ar. Kafirler. 164b/18

**küfr** : < Ar. Dinsizlik, inançsızlık. 40b/4; k.-dür 40b/2, 11; k.-i şariḥ 40b/10

**kül** : Kül. k. ol- 88b/14

**külhāncı** : < Far-T. Hamamlarda suyu ısıtmak için ateş yakmakla görevli kişi. 178b/19

**küllī** : < Ar. Bütün. k.-si 13a/9, 168b/17, 171a/13, 173b/1, 207b/11; lāzım-ı k. Ol- 8b/14; mil-i k. 141b/14

**küllīyen** : < Ar. Bütün olarak, tamamen. 4a/3

**kürre** : < Ar. Yuvarlak, küre. yēñi ay k.-sidür 2b/18; k.-i arz " Yer yuvarlağı" 20b/19

**kürsī** : < Ar. Arş-ı a'zam'ın altında bir düzlükte bulunan, levh-i mahfuz'un bulunduğu yer. 2a/6,15, 11a/12, 14, 16, 11b/19, 16b/16, 17, 19b/13, 157b/17; k.-den 10b/8, 11b/1; k.-nün 2a/18; k.-ye 10b/7

**küsec** : Metinde adı geçen bir tür balık. 82a/12, 82b/3

**küsūf** : < Ar. Güneş tutulması. 3a/2, 13, 33a/11, 16, 18, 33b/1, 3, 6, 6, 15, 17, 18, 38a/16, 44b/12; k.-ı 33a/4; k.-uñ 33b/19

**küsūr** : < Ar. Fazlalık, artık. k.-ile 140a/15

**kütüb-i mu' tebere** : < Ar. İtibar edilen kitaplar. k.-yi 6a/15

## L

**lā** : < Ar. Olumsuzluk edatı. 18b/15; l.na' am 18b/13, 14

**lā ilāhe illa 'llah** : < Ar. Tanrı'dan başka tapılacak yoktur. 97a/17

**lāciverdī** : < Far. Lacivert renkte. Krş. *lājverd* 184b/3

**lājverd** : < Far. Lacivert. krş. *lāciverdī* l.-ile 170b/1



- laḳab** : < Ar. Lakap, takma ad. l. ol- 135a/11
- laʿl** : < Ar. Kırmızı renkte değerli bir taş, lal taş. l. ü cevâhir 193a/14
- lâle** : < Far. Lale. 187a/10
- lām** : < Ar. Osmanlı alfabesinin yirmi altıncı harfi. l.-ladur 190b/14-15; l.-uḡ 192b/11, 201a/10, 206a/3
- lā-teṣbīh** : < Ar. “Benzemek gibi olmasın” 96a/15
- laṭīf** : < Ar. Temiz, hoşça giden, hoş. 187a/9; l. Ol- 32b/10
- lāyık** : < Ar. Layık, yakışır. 30a/7; l. Ol- 221a/10
- lāzım** : < Ar. Gerekli, lazım. l.-dur 178b/18; l. gel- 10a/4, 6, 16a/16, 29b/6, 33a/10, 14, 34a/15, 43b/15, 137a/8, 151a/4, 153b/16; l. Ol- 5b/17, 29a/10, 131b/1, 136b/4, 226a/14, 17-18; l.-ı küllî ol- 8b/14
- leṣker** : < Far. Asker. l.-üm 167b/6
- leṭāfet** : < Ar. Güzellik, hoşluk. l.-ile 103a/2
- levḥ** : < Ar. Üzerine yazı yazılabilen nesne. 103b/6, 10; l.-üḡ 103b/4
- levḥ-i maḥfūz** : < Ar. Tanrı tarafından takdir edilen şeylerin yazılı olduğu manevi levha. 14a/3-4, 14b/3; l.-a 14a/6; l.-da 14b/7
- levn** : < Ar. Renk, yüzün rengi. l.-i 34a/3, 34b/18, 157b/19, 161b/15, 192b/6, 212b/5; l.-leri 63a/4, 75b/19, 137b/2; l.-leriḡ 208b/4
- lezzet** : < Ar. Lezzet, tat. 41a/10; l.-i 77a/1; l.-leri 109a/17
- libās** : < Ar. Elbise. 71b/18; l.-dan 134a/10; l.-lardan 151a/18; l.-ları 55a/5, 78a/13, 145b/1, 146b/1, 149b/6, 6, 162b/15; l.-larından 160a/10
- līkin** : < Ar. Lakin. 40a/8, 109a/16
- limon** : < Gr. Limon. 185a/18
- limonlu** : < Gr-T. Limonlu. 187a/8
- lodos** : < Gr. Lodos. krş. *loṭos* 191a/18, 191b/5
- loṭos** : < Gr. Lodos. krş. *lodos* 34b/10
- lūgat** : < Ar. Dil, sözlük. 15a/15; l.-la 15a/14
- lūṭf** : < Ar. Güzellik, iyilik. l.-ıyla 91b/8

## M

- maʿāni** : < Ar. Manalar, anlamlar. m.-ye 41a/11
- maʿāsi** : < Ar. İsyenlar, asilikler. m.-den 49a/14

**ma'āş** : < Ar. Geçim için gerekli olan şeyler. m.-larına 23a/7

**mābeyn** : < Ar. Ara, iki şeyin arası. m.-i 4b/10, 12, 10b/5, 12a/18, 18b/19, 33b/19, 141b/7, 143a/8, 143b/18, 144b/17, 145a/13, 14, 146a/6, 8, 14, 146b/3, 5, 147a/6, 12, 13, 148a/14, 16, 149b/11, 18, 150b/1, 3, 10, 151a/11, 151b/8, 152a/2, 3, 12, 156a/2, 3, 12, 19, 156b/1, 6, 157a/2, 2, 157b/2, 158a/16, 18, 158b/11, 160b/12, 161a/17, 161b/16, 162a/6, 162b/8, 163a/13, 163b/4, 7, 18, 164a/7, 166a/6, 168b/4, 8, 171a/15, 16, 172a/13, 173b/2, 3, 11, 12, 175a/16, 176a/1, 177b/15, 16, 178a/5, 6, 179a/9, 11, 179b/13, 180a/12, 182a/2, 11, 182b/1, 183a/5, 183b/6, 7, 8, 18, 185a/11, 13, 185b/17, 19, 186a/7, 8, 186b/1, 187a/2, 4, 4, 13, 16, 188a/7, 8, 16, 188b/4, 10, 189a/13, 189b/4, 190a/12, 192a/7, 8, 193b/13, 194a/3, 195a/10, 196a/2, 14, 196b/3, 9, 197a/4, 200a/7, 202a/18, 203b/12, 204b/9, 205a/3, 9, 205b/12, 206a/13, 206b/13, 207a/7, 213a/2, 15, 213b/5, 8, 17, 216a/2, 224a/5; **m.-idür** 157b/19; m.-inde 7a/14, 11a/16, 20a/4, 101b/6, 112a/17, 182b/18, 224b/3; m.-ine 16a/17; m.-lerde 7b/10; m.-leri 17a/1; bu<sup>c</sup>-d-ı m.ü'l-beldeyn 141b/5; m.ü'l-ceybeyn 142b/5

**ma'cūn** : < Ar. Macun, panzehir niteliğinde bir tür macun. krş. *tiryāḳ* m.-dur 177a/2; m.-lar 172b/16

**mādām** : < Ar. Öyle ki, ne zaman ki. m. ki 5b/4, 32a/4, 110b/14, 221b/10, 12, 224a/17

**ma' den** : < Ar. Maden. m.-e 125b/15; m.-i 63b/11, 64b/4; m.-ler 122a/19, 146b/7, 189b/1; m.-lerdendür 146b/8-9; m.-leri 59b/3, 8, 75b/15, 122b/15; altun m.-leri 146a/11; firūzec m.-leridür 115b/16; altun m.-i 94b/15, 131a/13, 144a/3, 147b/9-10, 149b/1, 152a/7; bakır m.-leri 189b/1; demür m.-i 146a/2, 189b/1; gümüş m.-i 152a/6, 189a/19, 206b/10; kızıl kibrit m.-i 125b/10; kızıl kibrit m.-ine 125b/19; zencefre m.-i 122b/16-17; zibaḳ m.-i 152a/6; zümrüd m.-i 162a/4

**mağara** : < Ar. Mağara. krş. *kehf* 123a/1, 2, 8, 10, 124b/1, 127b/13, 129a/5, 132b/1, 5, 169a/4; m.-da 124b/3, 132b/3, 6; m.-dan 124b/9; m.-lar 132a/19, 175a/7; m.-nuḡ 86b/3, 127b/14, 129a/7, 17; m.-sı 127b/2; m.-ya 86a/17, 86b/2, 12, 124a/15

**mağfūr** : < Ar. Tanrı tarafından günahları affedilmiş olması için dua edilen ölmüş kimse. 44b/13; m. ol- 49a/15

**mağrīb** : < Ar. Batı, Batı tarafında olan ülkeler. 4b/9, 9b/16, 18a/6, 28b/4, 33a/19, 19, 33b/4, 44b/5, 46b/2, 8, 52a/15, 61b/5, 11, 94a/2, 104a/2, 105a/19, 105b/5,

140b/10, 149b/1, 158a/19, 159a/2, 165b/4, 183b/1, 9, 185a/14, 190a/18, 192a/8, 13, 16; m.-de 17b/1, 112b/14, 144b/13, 172a/6, 176a/18, 207a/3; m.-den 8a/8, 17b/13, 18a/4, 19a/3, 22a/15, 38b/6, 45b/13, 16, 18, 46b/5, 12, 18, 61a/5, 93b/3, 18, 100a/3, 105b/6, 111b/11, 122a/17, 136b/6, 9, 144a/5, 198b/14, 219a/15; m.-e 13b/19, 17a/8, 17b/16, 17, 18a/1, 18b/1, 19a/3, 22a/16, 18, 46a/1, 5, 5, 15, 19, 46b/1, 10, 19, 93a/8, 100a/3, 122b/6, 147b/6; m.-edür 17b/11-12, 64a/19; m.-le 51b/19; ufķ-ı m.-de 223b/18; diyār-ı m.-de 164b/11

**mağrībe** : < Ar. Batı tarafı. ufķ-ı m.-sinden 221b/6-7

**māh** : < Ar. Ay. krş. *ķamer* 27a/13

**maḥal** : < Ar. Yer. m.-de 40b/13

**maḥalle** : < Ar. Mahalle. m.-lerine 53b/7; m.-sine 192a/6; m.-yi mu' azzizīn 53b/7

**maḥfūz** : < Ar. Elde kalan. m.-dan 142a/13; m. ol- 42a/13, 141b/1, 2-3

**māhīr** : < Ar. Becerikli, hūnerli. m. idi 69a/14, 74a/11

**maḥlūķ** : < Ar. Yaratık. 134a/9

**maḥlūķat** : < Ar. Canlılar, yaratıklar. m.-dan 212a/18; m.-dur 136a/9; m.-ıyla 37b/5

**maḥlūl** : < Ar. Çözölmek. m. ol- 141b/6

**maḥrec** : < Ar. Çıkış. 219a/8; m.-i zıll "Gölgenin bitiş noktası" 218b/9, 15, 219b/6; m.-i zıll ol- 219b/5

**maḥrūm** : < Ar. Yoksun. m. eyle- 225a/3; m. ol- 222a/10, 222b/18

**maḥrūfī** : < Ar. Koni biçiminde olan. m. ol- gerek 218b/11

**maḥşūl** : < Ar. Ürün. m.-ı 186a/4

**mā'i** : < Ar. Mavi. 41a/7

**mā'il** : < Ar. Yakın, benzer. 28a/14, 34a/3, 81a/2, 127b/16; m.-dür 35a/16, 161b/15; m. idi 127b/17; m. ol- 20b/8, 21b/14-15, 23b/7

**mā'ilraķ** : < Ar-T. Daha yakın, daha benzer. krş. *mā' ilraķ* 108b/11; m.-dur 119b/3, 203a/6

**mā'ilīraķ** : < Ar-T. Daha yakın, daha benzer. krş. *mā' ilraķ* 92b/14, 93a/2-3

**ma' išet** : < Ar. Geçinme, geçiniş. m.-leri 85a/7

**maķām** : < Ar. Durulacak yer. 168a/3, 7, 194b/7; m.-da 16a/6, 172a/19, 174b/2; m.-dur 158b/14, 174a/17; m.-ıdur 178a/12; m.-uñuza 53b/2; m.-ı şerif 160a/3

**maķbere** : < Ar. Mezarlık. m.-lerini 79a/1

**maķbūl** : < Ar. Kabul olunmuş, geçerli. 7a/4, 7a/14, 50a/6, 51a/9, 81b/4; m.-dür 30a/19

**mākīr** : < ? mā<sup>3</sup>-ı fetīr m. ḥammāmı 175b/14

**māl** : < Ar. Mal, eşya, gelir. 61b/8, 84a/10, 89b/8, 95b/14, 161b/7, 168b/19, 169a/8, 173a/7, 8, 12, 176a/19, 178a/14, 193a/14; m.-a 158b/7; m.-ı 17b/8, 67b/15, 158b/5; m.-ını 95b/5; m.-ınuḡ 158b/8; m.-ıyla 95b/12, 19; m. idi 176b/1; m.-lar 169a/5, 173a/6; m.-ları 76a/3, 81b/8, 161a/2, 193b/17; m.-larından 88b/7; m.-larınuḡuzunḡ 69b/17; m.-um 84a/16; m.-umuzdan 208a/7; m.-uḡuza 208a/11

**māl-dār** : < Ar-Far. Malı olan, zengin. m.-dur 188b/14, 203b/3; m.-lardur 147a/10, 156a/7, 158b/4, 159b/7, 161b/2, 200b/13; m.-ları 190a/9; m. ol- 183b/12

**mālik** : < Ar. Sahip. m. ol- 71b/15, 150b/17, 159a/13, 190a/2

**māliki** : < Ar. Bir tür zira. 172b/9

**ma<sup>4</sup>lūm** : < Ar. Bilinen. 18a/6, 113b/8, 9, 115b/8, 139a/18, 168a/12, 186a/6; m.-dur 40a/18, 57a/7, 140b/9, 142b/14; m. ol- 8a/10, 18a/19, 25b/8, 39b/8, 11, 40a/13, 40b/10, 42a/9, 42b/2, 47a/10, 47b/15, 103a/10, 137a/8-9, 140b/8, 14, 141a/7, 142a/14-15, 143a/10, 155a/14, 167a/11, 217b/11, 221b/4-5, 6, 9, 16, 222b/14, 223a/19; m. olın- 28a/13, 33b/14-15, 36a/10, 39a/9, 40b/10, 44a/18, 101a/5, 109b/3, 127a/5, 136b/4, 140a/5, 8, 142b/16, 160a/6-7, 197a/18, 198b/19, 216a/19, 218a/14, 222a/10, 225b/9, 14-15, 226a/11; m.-ı ol- 31b/4-5, 78b/12; m.-ları ol- 103b/8; m.-umuz ol- 88b/10; ber-ḡıyās-ı m. “Bilinen bir kıyaslama” 108a/9; vaḡt-ı m.-da 68a/8

**ma<sup>4</sup>mūlūn bih** : < Ar. Geçerli, yürürlükte olan. m. ol- 224a/18-19

**ma<sup>4</sup>mūr** : < Ar. Bayındır. 4a/10, 50a/15, 50b/2, 53a/1, 56a/18, 57b/19, 58a/5, 7, 80a/5, 85a/3, 4, 94b/11, 123b/10, 133a/1, 140b/11, 148a/6, 151a/6, 153a/9, 153b/9, 161b/1, 180a/8, 183b/16, 188b/12, 19, 191b/6, 193b/15, 195b/17, 196b/13, 197a/2, 199a/16, 200b/1, 201a/18, 201b/14, 204a/16, 206a/4, 213b/19, 214a/18, 215a/8, 215b/2, 217a/10; m.-da 36a/12; m.-dur 64a/18, 80a/7, 162a/1, 13, 166a/10-11, 168b/17, 170a/2, 180a/15, 183b/12, 186a/4, 188b/13, 189a/17, 195b/1, 196a/12, 196b/6, 201b/15, 202b/3; m.-ı 179a/16

**ma<sup>4</sup>mūre** : < Ar. Bayındır yer. 5a/4, 47b/18, 48a/13, 48b/7, 64a/3, 81b/10, 106b/15, 136b/15, 137a/5, 137b/4, 214b/1; m.-de 184b/5; m.-den 52a/1; m.-lerden idi 56b/6; m.-nüḡ 140a/10, 207a/16; m.-si 185b/16; m.-ye 102a/3; ḡayr-ı m. 4a/2; memālik-i m. 4a/2; rub<sup>4</sup>-ı m. 45a/3

**ma<sup>4</sup>nā** : < Ar. Mana, anlam. m.-sı 127a/4

**manda**: Manda. 175a/1; m.-nuḡ 175a/1-2

- mānend** : < Far. Benzer, eş. 171a/19
- māni'** : < Ar. Engel. m.-i saḥūr 224b/12; m. ol- 14b/8-9, 93b/11, 201b/3, 208a/9, 225a/2, 3
- manzūm** : < Ar. Düzenlenmiş. vezn-i m.-la 182b/12
- maraz** : < Ar. Hastalık. m.-a 118b/2; m.-dan 118b/4; m.-lar 36a/5; m.-lardan 114b/8
- ma'rifet** : < Ar. Ustalık, hüner. m.-i 39a/3, 6; m.-ün 39b/2
- Mart** : < Lat. Mart. 8b/7
- ma' ruf** : < Ar. Bilinen, tanınan. 5a/9, 150a/11; m.-dur 174a/19; m. ol- 140b/10
- masatlan-** : < Ar-T. Masatlanmak, bileme işi. m.-duğundan 211b/3
- maşlahat** : < Ar. Dirlik, düzen. 23b/14; m.-larına 80b/16
- ma' şum** : < Ar. Masum. 227a/18
- maşrıq**: Ar. Doğu. 8a/6, 9b/15, 44b/4, 46b/8, 105b/6; m.-a 13b/18, 17a/7, 38b/6, 45b/18, 46a/1, 7, 14, 17, 19, 46b/9, 18, 61a/5, 100a/3, 111b/11, 122a/17, 136b/6, 9; m.-adur 17b/13, 18a/4-5, 19a/3, 22a/15; m.-da 17b/1; m.-dan 17b/11, 15, 16, 18a/1, 18b/1, 22a/16, 17, 45b/14, 19, 46a/7, 46b/1, 5, 19, 64a/6, 19, 100a/2, 105a/19, 105b/5, 122b/6, 147b/6; ufq-ı m.-da 224a/19; ufq-ı m.-dan 224a/7
- maṭbah** : < Ar. Mutfak. m.-ını 193a/17
- maṭlūb**: < Ar. İstenilen. şehir-i m.-a 3b/4
- maymun** : < Ar. Maymun. 60b/6, 149a/6; m.-ı 60b/14; m.-lar 60a/8, 66b/18; m.-ları 60a/12, 14, 16, 149a/7; m.-laruḡ 60a/9; m.-uḡ 60b/17; aḡ m.-lar 58b/1
- māzenderān** : < İran'da Mazenderan eyaletinde yaşayan halk. m. kavmi 135a/7-8
- ma' -ziyāde** : < Ar. Ziyadesiyle. 2a/8
- ma' zūr** : < Ar. Özü olan. m. ol- 227a/7
- mecmu'** : < Ar. Bütün, hepsi. m.-ı 16b/8; m.-ı zıll 220a/10-11
- mecrūḡ** : < Ar. Yaralanmış. m. eyle- 82a/19, 82b/11
- mecūsī**: < Ar. Mecusi, ateşe tapan. 126a/6
- medānīn** : < ? beyānū'l-m. 136b/2
- medāyin** : < Ar. Şehirler. 140b/7
- medfūn** : < Ar. Gömülmüş. 168b/19
- medḡ**: < Ar. Övmek. m. eyle- 105b/18
- medḡal** : < Ar. Giriş. 219a/8; m.-i zıll "Gölgenin başlama noktası" 218b/8, 15, 219b/5-6; m.-i zıll ol- 219a/18
- medīne** : < Ar. Şehir. m.-i ḡkemā 185b/15; m.-tü ḡ-şehbā 187b/3

- medrese** : < Ar. Medrese. m.-leri 186b/6, 188b/8-9, 198a/3-4, 199a/4-5
- meger** : < Far. Eğer, o durumda. 29a/11, 62a/15, 73a/17, 84b/18, 88a/19, 120a/1, 153b/13, 169b/9, 221b/17; m. ki 226b/7; illā m. 12b/9, 33b/3, 153b/8, 201b/2, 221b/17; illā m. ki 55a/8, 69a/9, 176a/18
- mekān** : < Ar. Mekan, yer. m.-dan 52a/13; m.-ına 80a/15, 108a/4, 152b/9; m.-ında 83b/10, 83b/12; m.-larına 23a/11; m.-uma 100b/18
- mektüb** : < Ar. Mektup. 155a/1; m.-ımı 209b/12; m.-la 209b/13, 14
- melā'ike** : < Ar. Melekler. 2a/6
- melālet** : < Ar. Sıkıntı. m.-i 60b/7
- melek (g)** : < Ar. Melek. krş. *ferište* 12b/1, 15a/7, 16a/13, 43a/3, 107a/13, 107b/1, 14, 15, 17, 117a/6; m.-dür 12a/3, 13a/19, 14b/1, 15a/7; m.-i 107b/14; m.-ler 12a/1, 5, 13b/8, 15b/5, 16a/5, 17; m.-lerdür 13a/9-10; m.-leri 15a/12, 15b/10, 16b/15, 15, 15, 17; m.-lerinüñ 11a/16, 16b/8, 10, 11, 12, 13, 15, 16; m.-leriyle 11a/16; m.-lerüñ 2a/18, 12a/14, 17, 13b/14, 14a/19, 16b/6, 7; m.-üñ 12a/6, 15b/19, 43a/2
- melik** : < Ar. Hakan, hükümdar. 50a/12, 63b/18, 67b/2, 16, 74a/5, 11, 78b/15, 17, 81a/8, 99a/10, 100b/7, 10, 147a/19, 157b/17, 162b/19, 163b/3, 3; m.-dür 162b/12, 164a/2; m.-e 74a/11, 162b/17; m.-i 50a/11, 59b/9, 64b/5, 67b/14, 90a/9, 126a/1, 127b/5, 144b/12, 162b/12, 164a/1; m. idi 93a/18; m.-ine 59b/10, 67a/19, 100b/3, 6; m.-inüñ 144b/9, 152a/16, 163a/17; m.-ler 227b/3; m.-leri 93b/1, 145b/12, 147b/2; m.-lerinden 80b/7, 14, 157b/16; m. ol- 147a/17, 190b/17, 193a/3; **nişāri m.-leriydi** 93b/1; m.-üñ 71b/15, 95b/3, 99a/11, 145a/17; m.-üñe 78b/16; m.-i kāmīl 119a/1; m.-i sāhīr 74a/7; m.-i zamān 73b/1
- melül** : < Ar. Mahzun, üzüntülü. m. ol- 163a/5
- memālik** : < Ar. Memleketler, ülkeler. m.-de 151a/18, 160a/5; m.-den 76a/6, 156a/7; m.-e 122b/18; m.-i ma' müre 4a/2; aqşā-yı m.-e 183b/15
- meme** : Meme. m.-ler 129a/13; m.-sine 129a/9
- memleket** : Ar. Memleket, ülke. 151a/2, 209b/15; m.-de 166a/13, 175b/4; m.-dür 71a/8, 93b/14, 153a/9, 178a/8; m.-e 94b/13, 152b/11, 153a/17; m.-i 144b/9, 164a/3, 166a/10, 170b/14, 195a/3; m. imiş 209b/15; m.-inden 84b/13; m.-ine 61b/8, 71a/8, 173a/4; m.-inüñ 89b/18; m.-lerde 152b/16, 208a/3; m.-lere 122b/16, 145b/17, 179b/16, 186a/5, 189a/8; m.-leri 59b/12, 145b/14; m.-lerinde 208b/9;

m.-lerinden 156b/15; m.-lerine 68a/13; m.-lerini 152b/1; m.-ümün 167b/14; m.-ün 152a/16, 152b/8, 178a/9; m. memleket 56b/4; nişâri m.-ine 93b/13

**men<sup>c</sup>** : < Ar. Engelleme, engel olma. m. ét- 193a/5; m. eyle- 36b/10, 73b/1, 87b/3, 3, 195a/1, 197b/11

**menâfi<sup>c</sup>** : < Ar. Menfaatler, çıkarlar. m.-i eşhâr 193a/19

**menfâ<sup>c</sup> at** : < Ar. Menfaat, çıkar. 23b/14

**mensüb** : < Ar. Mensup, ait. 38b/12; m. ol- 20b/14, 21b/1, 22a/2, 22b/11, 26a/9-10, 27a/3, 28a/3-4

**menzîl** : < Ar. Mesafe, konak, konak yeri. Krş. *konak* m.-lerine 90b/7, 8; avsağ m.-idür 143a/2; ednâ m.-i 142b/18; kirî m.-idür 143a/4

**merdüm-i hûr** : < Far. İnsan yiyici. 135b/10

**mergûb** : < Ar. Rağbet edilmiş, beğenilmiş. 7a/4; m.-dur 179b/18

**merhûm** : < Ar. Ölmüş, ölü. 29b/19, 30b/8, 44b/13, 222b/6

**merhamet** : < Ar. Merhamet. m. bul- 27b/18

**merkeb** : Ar. Eşek. m.-den 66b/19; m.-lerine 73a/8

**merkez** : < Ar. Merkez. m.-e 218b/6, 219a/4; m.-i 10b/12; m.-idür 218b/5; m.-ine 219b/7

**mermer** : < Gr. Mermer. 74a/8, 118b/12, 168a/11, 18, 19, 170a/15, 16, 170b/2, 217a/18, 217b/6, 11, 218a/11, 14, 16, 17, 218b/1; m.-den 81a/2, 168a/8; m.-i 220a/1; m.-ler 177a/2; m.-lerle 166a/18; m.-lerün 168a/15, 15; m.-ün 217b/9, 13, 218a/3, 7, 218b/2, 12; aq m.-den 197b/15; aq m.-lerle 194b/3; gök m.-lerle 194b/3; yeşil m.-lerle 194b/8

**Merrih** : < Ar. Merih. Krş. naşs-ı aşğar 2b/4, 11a/3, 7, 21b/6, 14, 22a/2; M.-dür 21b/7; M.-ün 22a/3

**mertebe** : < Ar. Derece, miktar. 39b/14, 88b/8; m.-lerini 22b/7

**mervî** : < Ar. Rivayet edilen. m.-dür 177a/10

**meşâb** : < Ar. Toplanma yeri. m. ol- 225a/5-6

**mesâfe** : < Ar. Ara, uzaklık. 36a/19, 142b/17; bu<sup>c</sup> d-ı m.-leri 140b/2, 164b/4; bu<sup>c</sup> d-ı m.-leriyle 149a/13, 158a/2, 181b/6, 190b/5, 203a/7, 212b/7, 215a/1

**mescîd** : < Ar. Mescit. 96b/5, 122a/4, 123a/13, 130a/19, 130b/3, 174a/10, 179a/15, 180a/18; m.-de 122a/5, 177a/11; m.-dür 158b/19; m.-i 96b/6, 7, 169a/18; m.-idür 175a/15; m.-in 130b/2; m.-ler 168b/15; m.-leri 169b/2, 186b/6, 19, 188b/8,

196a/1, 196b/13, 197a/1-2, 198a/3, 199a/5, 17, 201b/15, 202a/14, 204b/6, 13, 205a/1, 5, 12; m.-lerine 187b/5

**meşelâ:** < Ar. Mesela. 9a/14, 9b/17, 10a/1, 28a/16, 29a/5, 29b/5, 31b/15, 32a/3, 33a/17, 39b/8, 40a/8, 43b/6, 45b/11, 46a/17, 48a/3, 48b/11, 141a/1, 217b/6, 219a/11, 220a/7, 225a/16, 225b/1, 18, 226a/5, 227b/10

**mes'ele** : < Ar. Mesele, konu. m.-den 47a/7; m.-yi 45b/9, 47a/4

**mesih** : < Ar. Hz. İsa'nın sözü, müjdecî, haberci. hadîş-i m. "Hz İsa'nın sözü" 86a/3; m.-i deccâl "Müjdecî, haberci" 87a/16

**mesken** : < Ar. Oturulacak yer, ev. 45a/17; m. ol- 217a/11, 220b/19

**meskûn** : < Ar. İçinde insan oturan yer. rub<sup>c</sup>-ı m. "Dünyanın insan bulunan kısmı" 48b/6; rub<sup>c</sup>-ı m.-da 99b/17

**meskûnca** : < Ar-T. İnsanların oturduğu yer kadar. rub<sup>c</sup>-ı m. 51b/5

**meşakkat** : < Ar. Sıkıntı, güçlük. 24a/9; m.-le 125a/7; m.-leri 173a/10

**meşakkatlü** : < Ar-T. Sıkıntılı, zorlu. m.-dür 98b/18

**meşakqatsüz** : < Ar-T. Kolay olan. 103b/9

**meş'ale** : < Ar. Meşale, lamba. m.-ler 159a/10-11; m.-leri 90a/2-3; m.-sinden 167a/11

**meşâyih** : < Ar. Şeyhler. 221a/9; m.-den 40b/14; m.-uñ 20b/10

**meşgûl:** < Ar. Meşgul. m. iken 102b/15

**meşhûr** : < Ar. Meşhur, ünlü. 7a/14, 8a/11, 51a/9, 61b/6, 93a/14, 98a/18, 108b/6, 111b/7, 112b/18, 121b/2, 12, 122a/10, 144a/6, 11, 145a/15, 146a/1, 147a/9, 150b/12, 151a/5, 158b/13, 161a/13, 163a/17, 164a/18, 166a/7, 167b/16, 169a/12, 176a/8, 184a/2, 186b/5, 189b/8, 193b/10, 194a/6, 195b/19, 196a/9, 206b/4, 213b/8, 216a/5; m.-dur 3b/4, 8a/19, 27a/14, 36b/14, 41b/15, 47b/17, 82a/13, 98b/11-12, 103a/2, 108a/9, 109b/16, 111b/8, 112a/9, 116a/10, 132a/17, 158a/12, 168b/1, 175b/14, 176a/15, 179a/7, 181a/11, 185b/15, 187b/6, 194b/15, 199a/10, 213a/5; m. ol- 7a/15, 34b/8, 61b/13, 71a/19, 99b/14, 171a/17-18, 176b/17

**meşrû<sup>c</sup>** : < Ar. Caiz olan, kanuna uygun. 32a/7

**metâ<sup>c</sup>** : < Ar. Satılacak mal, eşya. 69a/17, 72a/11, 151a/9, 156b/15, 159b/6, 10, 163a/11, 163b/16, 202a/4; m.-dan 151a/16; m.-dur 157b/15; m.-ı 72a/12, 13, 72b/1, 144b/3, 159b/8; m.-ından 163a/11; m.-ını 144a/12; m.-lar 156a/9, 199a/8; m.-ları 72a/9, 151a/15-16, 161a/2; m.-larıñ 144a/19; m.-larımı 72a/7, 144a/14, 16,



144b/4, 199a/7; m.-larıyla 72a/6, 156a/8, 163b/16, 165a/1, 199a/7; m.-uñ 72a/10, 144a/15

**mevâzi**<sup>c</sup> : < Ar. Mevziler, yerler. 40a/16, 220b/18; m.-de 5b/12, 40a/14, 137b/18, 138a/6, 11, 138b/7, 18, 139a/5, 7, 8, 139b/5, 19, 140a/4, 216a/13, 219a/7, 220a/17, 220b/6, 10, 15; m.-dedür 136b/16; m.-deki 23a/15; m.-e 136b/13; m.-üñ 217a/10

**mevc** : < Ar. Dalga. krş. *dalgalık* m.-i 52b/11, 88a/4, 191a/16; m.-inüñ 88a/5; m.-ler 182a/16; m.-leri 52b/5, 57b/6, 82a/7, 191a/9, 13; m. ol- 191a/1; m. ur- 52a/17, 122a/11

**mevcūd** : < Ar. Var olan, bulunan. m.-dur 41a/9

**mevķūf** : < Ar. Ait, bağılı. m.-dur 5b/4, 221b/19, 224b/16

**mevsim** : < Ar. Mevsim. 159b/6, 10; m.-i 159b/5, 6, 161b/6; m.-ler 161b/4

**mevtā** : < Ar. Ölüler. m.-larını 163a/4

**mevzi**<sup>c</sup> : < Ar. Yer. 50b/18, 136b/5, 177b/2; m.-de 3b/9, 9b/7, 35a/13, 45b/12, 15, 136b/11, 17, 137a/3, 216b/18, 217a/5, 9; m.-dedür 172b/3; m.-den 140b/11; m.-dür 9b/6, 140b/12, 143b/3; m.-e 137a/5; m.-i 10a/5; m.-lere 139b/6

**meyl** : < Ar. Gönül akışı, eğilme. m.-ini 142a/9; m. ét- 10a/12; m. ü muħabbet eyle- 134a/19

**meyve** : < Far. Meyve. 159b/10, 164a/5; m.-ler 166a/11; m.-lere 160a/17; m.-leri 158a/8-9, 196b/5, 12, 197a/1, 199a/18, 199b/12; m.-nüñ 187a/2; m.-si 180a/8, 186b/5, 187a/15, 187b/6, 188b/13, 196a/11, 198a/3, 199a/3-4, 199b/5, 200a/11, 19, 200b/8, 14, 201a/2, 11, 201b/5, 204a/10, 19, 204b/14, 205a/1-2, 11, 214a/13; m.-ye 165b/15

**meyyāl** : < Ar. Çok istekli. m.-e 7b/10

**mezheb** : < Ar. Mezhep. 221b/2; m.-den 163b/9; m.-leri 147a/19

**mezhebsüzlük** : < Ar-T. Dinsizlik. m.-lerini 208a/4

**mezkūr** : < Ar. Adı geçmiş, anılmış. m. ol- 142a/7, 217a/9

**mezūr** : < Ar. Müdevver. 218b/12

**mıñ** : < Far. Mıñ, çivi. m.-lar 126b/19; m.-larla 174a/16; m.-uñ 126b/19

**mıñķa** : < Ar. Bölge. 32b/18

**Mışrılı** : < Ar-T. Mısırlı. 89b/14

- mıstar** : < Ar. Sıvacıların ve duvarcılarının sıvayı, betonu düzeltmek için kullandıkları ensiz, uzun ve düz tahta. 217b/16, 218a/2, 220a/1; m.-a 218a/17; m.-da 218a/9, 12; m.-ıla 217b/3; m.-iñ 218a/1, 6; m.-uñ 217b/18
- miftāh** : < Ar. Anahtar. 210b/14; m.-uñ 210b/15, 16
- mihnet** : < Ar. Sıkıntı, dert. m.-den 114a/16
- mihir** : < Far. Güneş. krş. *hurşîd*, *şems* 22a/9
- mihrāb** : < Ar. Mihrap. 173b/19; m.-da 184a/17; m.-uñ 177a/3, 184a/18, 184b/2
- Mikā'îl** : < Ar. Mikail. 12b/1, 13a/18, 13b/6, 9; M.-e 14a/8
- mikāt** : < Ar. Bir iş için belirlenen vakit. 7b/11; 'ilm-i m.-a 223b/13-14; 'ilm-i m.-da 2a/7
- miqdār** : < Ar. Miktar, kısım. m.-da 80a/17; m.-ı 5b/10, 13b/9, 12, 20a/2, 22b/12, 26a/11, 26b/3, 9, 27a/6, 7, 27b/14, 28a/5, 28b/17, 30b/3, 31a/13, 39a/7, 44b/7, 46a/2, 46b/12, 48a/18, 52a/2, 53b/16, 18, 57a/4, 58a/8, 62a/15, 64a/7, 15, 71a/5, 14, 71b/11, 74b/15, 75a/14, 76b/5, 17, 80a/3, 85a/1, 86a/8, 87b/7, 92b/19, 97a/16, 99b/17, 100a/14, 101a/16, 105b/8, 11, 110b/16, 111a/17, 111b/9, 16, 112b/16, 119a/5, 120a/10, 18, 120b/14, 121b/13, 122a/2, 10, 15, 122b/9, 123a/18, 123b/18, 124a/9, 126b/15, 128b/16, 129a/4, 7, 137b/17, 138a/17, 138b/6, 13, 140a/2, 140b/16, 142a/18, 142b/17, 143a/1, 4, 6, 144b/18, 145a/5, 10, 145b/13, 147b/6, 148b/3, 5, 6, 150b/6, 153a/2, 7, 156b/3, 158a/10, 161a/7, 11, 165b/14, 166b/3, 167a/10, 168b/14, 169a/17, 170a/7, 170b/18, 171b/8, 174a/15, 183a/3, 13, 183b/13, 14, 16, 184a/3, 186a/2, 187a/17, 189b/9, 195a/3, 196a/3, 18, 201b/15, 203a/4, 204a/2, 210a/12, 214b/3, 215a/8, 16, 215b/3, 10, 17, 216a/5, 216b/8, 14, 16, 16, 17, 18, 220a/6, 10, 10, 11, 220b/9, 12, 221b/1, 222a/7, 225b/19; m.-idur 19b/18, 26a/11-12, 42b/14, 56b/19, 63b/17, 91b/16, 101a/8, 104b/19, 138a/6, 10-11, 138b/18, 139a/2, 139b/18, 142b/19, 150a/17, 158b/16, 159a/8, 168a/15, 175a/17, 182b/1, 185b/6, 200b/15; m.-inca 14b/6, 39a/1, 112b/6; m.-inca ol- 220a/6, 8, 13; m.-incadur 11a/15, 20a/2, 28a/6; m.-indan 109b/3, 182a/14; m.-ımı 47b/3; m.-i idi 36b/17-18, 83a/14; bir m. 5b/17, 25b/11, 28b/19, 51b/4, 65a/3, 65b/1, 72a/10, 73a/10, 83b/17, 86b/9, 90b/3, 95a/10, 110a/12, 114b/15, 115a/5, 126a/1, 18, 130b/15, 138a/3, 139a/4, 139b/14, 144a/17, 150b/15, 152b/12, 165b/9, 166b/15, 204b/12, 218a/1, 223a/6; bir m.-ı 37a/4, 121b/13; bir m.-ımı 114a/17, 115a/3; birer m. 144a/15, 155a/8; bu m. 20a/17, 25b/13, 35b/14, 38a/13, 48a/8, 57a/13, 71a/6, 137a/8, 139b/1, 15,

142b/15, 145a/4, 173a/12, 179a/3, 220a/2, 222b/19, 224b/13; bu m.-dur 48b/13; ne m. 2b/10, 3a/6, 6, 7, 8, 18-18, 19, 3b/4-5, 5, 16, 16, 17, 18, 4b/10, 12, 13, 10a/1, 2, 18a/7, 47a/18, 54a/19, 140a/15, 171b/15, 176b/2, 179a/4; ne m.-dur 3a/17, 15b/15, 142a/4; ol m. 3a/9, 28b/6, 35b/13, 45b/17, 46b/19, 69b/9, 72a/11, 76b/8, 96b/15, 100a/14, 16, 122b/11, 170b/8, 171a/7, 216b/15; ol m.-dur 48a/12-13, 201b/15; şu m. 115b/14; m.-i 'ömr 25b/12

**miqyās:** < Ar. Ölçek, uzunluk ölçüsü. 109b/2, 5, 218b/6, 11, 219a/5, 12; m.-dan 109b/2; m.-uñ 219a/1, 3, 10, 13, 14, 219b/10, 14, 220a/3, 5, 6, 8, 9, 220b/5, 7, 7, 12

**mil** : < Ar. Bir kilometreye yakın bir uzaklık. 3b/17, 18, 18b/6, 17, 19a/18, 19b/1-2, 4-5, 20b/17, 21a/5, 21b/6, 22a/7, 22b/15, 26a/14, 27a/11, 28a/9, 36a/13, 37a/2, 44a/10, 47a/15, 18, 47b/4, 5, 7, 11, 48a/18, 49a/2, 51b/1, 52a/2, 56b/19, 57b/1, 3, 59b/13, 75b/9, 93b/16, 17, 100a/1, 2, 101a/8, 104b/18, 119a/5, 121a/2, 121b/12, 122a/10, 123a/17, 123b/17, 140a/11, 141a/8, 9, 142b/19, 143a/9, 143b/19, 144a/1, 1, 144b/14, 14, 15, 15, 145a/5, 12, 14, 145b/5, 146a/5, 7, 15, 17, 146b/2, 147a/11, 12, 148a/5, 148b/3, 10, 149b/8, 18, 150a/2, 19, 150b/6, 9, 151a/13, 151b/9, 15, 152a/1, 2, 3, 13, 153a/1, 2, 156a/1, 2, 3, 11, 13, 14, 18, 156b/2, 3, 6, 8, 157b/5, 158a/15, 18, 158b/11, 12, 16, 160b/12, 14, 161a/7, 11, 18, 161b/1, 8, 9, 10, 16, 18, 19, 162a/8, 162b/7, 8, 9, 10, 163a/8, 13, 15, 163b/5, 6, 7, 10, 11, 12, 18, 164a/9, 10, 164b/15, 16, 17, 165a/6, 19, 165b/18, 166a/5, 6, 166b/1, 167a/10, 168b/6, 7, 170a/7, 171a/16, 17, 17, 172a/12, 13, 173b/2, 3, 10, 11, 13, 174b/10, 175b/5, 6, 7, 19, 176a/1, 2, 177b/17, 178a/1, 4, 179a/8, 10, 11, 179b/12, 13, 180a/1, 11, 13, 180b/4, 181a/4, 5, 6, 7, 12, 182a/11, 12, 183a/2, 183b/9, 13, 14, 18, 184a/1, 3, 185a/11, 12, 13, 185b/11, 12, 17, 18, 18, 186a/1, 2, 8, 9, 186b/2, 2, 8, 9, 10, 11, 15, 17, 18, 187a/3, 5, 8, 11, 12, 13, 14, 18, 19, 187b/1, 2, 188a/7, 8, 9, 17, 188b/2, 3, 4, 6, 11, 15, 17, 189a/5, 16, 18, 189b/5, 7, 9, 16, 190a/5, 11, 13, 192a/12, 19, 192b/1, 2, 9, 9, 193b/13, 14, 194a/3, 4, 5, 195a/3, 8, 9, 10, 10, 16, 17, 18, 195b/14, 196a/2, 2, 7, 8, 15, 16, 17, 18, 196b/1, 3, 7, 8, 10, 16, 17, 197a/4, 4, 199a/1, 13, 15, 19, 199b/2, 3, 8, 9, 10, 11, 200a/5, 6, 14, 15, 17, 200b/2, 3, 5, 9, 18, 19, 201a/7, 8, 10, 14, 201b/10, 11, 15, 17, 202a/9, 10, 16, 17, 19, 202b/14, 15, 17, 203a/17, 18, 203b/2, 4, 5, 7, 8, 11, 204a/2, 5, 6, 12, 14, 204b/1, 2, 9, 10, 17, 18, 205a/3, 9, 205b/5, 206a/1, 2, 3, 6, 7, 11, 15, 19, 206b/1, 2, 8, 13, 14, 207a/6, 7, 9, 210a/12, 213a/1, 14, 16, 17, 213b/3, 4, 5, 16, 17, 214a/1, 2, 10, 11, 15, 17, 214b/15, 17, 215a/18, 19, 215b/7, 9, 13, 14, 16, 216a/1, 2, 3, 4,

216b/1, 3, 4; m.-den 56b/17, 195a/13; m.-dür 2b/10, 3a/19, 3b/5, 16, 4b/11, 12, 14, 15, 21a/3, 56b/18, 57a/3, 4, 60a/7, 61a/6, 6, 84b/16, 92b/12, 93a/5, 11, 13, 94b/4, 9, 10, 10, 99a/3, 3, 4, 101b/2, 102a/13, 103a/13, 105a/16, 105b/2, 11, 111b/1, 4, 12, 121a/1, 122a/16, 122b/5, 7, 131b/9, 10, 140a/15, 140b/2, 141b/8, 143a/3, 5, 9, 143b/18, 19, 19, 144b/17, 18, 19, 145a/12, 13, 14, 145b/3, 4, 5, 146a/6, 7, 8, 9, 9, 9, 15, 16, 16, 17, 18, 146b/3, 4, 4, 12, 12, 13, 14, 147a/5, 6, 7, 7, 11, 12, 13, 148a/4, 5, 6, 14, 15, 16, 148b/16, 149a/7, 149b/8, 9, 10, 11, 17, 150a/1, 1, 3, 150b/1, 2, 2, 3, 9, 10, 11, 12, 151a/10, 11, 12, 12, 13, 151b/8, 9, 10, 11, 11, 152a/1, 2, 3, 11, 12, 13, 156a/1, 2, 3, 4, 12, 13, 14, 15, 19, 19, 156b/1, 2, 6, 7, 8, 9, 157a/1, 2, 3, 4, 157b/2, 4, 6, 158a/15, 16, 16, 17, 18, 158b/11, 12, 160b/13, 14, 15, 161a/17, 18, 19, 161b/1, 9, 10, 11, 11, 16, 17, 18, 19, 162a/6, 7, 8, 9, 162b/8, 9, 10, 11, 163a/6, 7, 8, 9, 12, 14, 14, 16, 163b/4, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 17, 18, 19, 164a/1, 7, 8, 9, 10, 13, 164b/15, 16, 17, 18, 165a/4, 5, 6, 7, 19, 165b/1, 1, 2, 17, 17, 18, 19, 166a/5, 6, 168b/5, 6, 7, 8, 171a/15, 16, 17, 17, 171b/17, 172a/12, 13, 15, 173b/2, 2, 3, 4, 11, 12, 12, 13, 14, 175a/12, 175b/6, 7, 7, 8, 10, 10, 19, 176a/1, 2, 3, 177a/19, 19, 177b/15, 16, 16, 17, 18, 178a/5, 5, 6, 7, 179a/8, 9, 10, 11, 179b/4-5, 13, 13, 13, 14, 18, 19, 180a/1, 2, 4, 11, 11, 12, 13, 180b/1, 5, 5, 6, 7, 9, 181a/4, 5, 6, 7, 11, 12, 13, 14, 181b/14, 15, 182a/11, 11, 12, 12, 183a/18, 183b/2, 6, 7, 8, 9, 18, 19, 19, 184a/1, 8, 8, 185a/11, 12, 13, 14, 185b/1, 2, 3, 11, 13, 13, 14, 17, 18, 19, 186a/1, 7, 8, 9, 10, 17, 18, 18, 19, 186b/1, 2, 3, 4, 8, 9, 10, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 187a/3, 4, 4, 5, 11, 12, 13, 14, 18, 19, 187b/1, 2, 188a/6, 7, 8, 9, 15, 15, 16, 17, 188b/3, 4, 5, 6, 10, 10, 10, 12, 16, 17, 18, 18, 189a/4, 5, 6, 6, 13, 14, 14, 15, 16, 189b/4, 5, 6, 7, 14, 15, 15, 16, 190a/6, 6, 7, 8, 11, 12, 12, 13, 192a/7, 7, 8, 8, 10, 11, 11, 13, 18, 19, 192b/1, 2, 8, 9, 10, 11, 193b/12, 12, 13, 14, 194a/2, 2, 3, 4, 5, 8, 195a/6, 8, 10, 10, 11, 14, 17, 18, 19, 195b/1, 2, 14, 15, 15, 16, 16, 17, 196a/2, 2, 2, 2, 6, 7, 8, 8, 14, 15, 16, 17, 19, 196b/1, 4, 4, 4, 7, 8, 9, 10, 15, 16, 17, 18, 197a/3, 4, 4, 5, 8, 199a/1, 2, 3, 12, 13, 14, 15, 19, 199b/1, 2, 3, 8, 9, 10, 11, 200a/5, 6, 7, 8, 14, 15, 16, 17, 200b/2, 3, 4, 5, 9, 10, 11, 12, 16, 17, 18, 19, 201a/7, 8, 9, 10, 13, 14, 15, 16, 201b/8, 9, 10, 11, 17, 18, 18, 19, 202a/10, 10, 11, 11, 13, 16, 18, 18, 202b/1, 14, 15, 16, 17, 203a/17, 18, 19, 203b/1, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 13, 17, 204a/5, 6, 7, 8, 11, 13, 13, 14, 204b/1, 2, 3, 4, 8, 9, 10, 11, 15, 16, 17, 18, 205a/2, 3, 3, 4, 8, 9, 9, 10, 205b/4, 4, 5, 6, 19, 206a/1, 2, 3, 7, 8, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 16, 17, 19, 206b/1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 207a/6, 7, 8, 9, 212b/19, 213a/1, 2, 3, 14, 15, 16, 17,

213b/4, 4, 4, 6, 16, 17, 18, 19, 214a/1, 2, 3, 4, 8, 9, 10, 11, 15, 16, 16, 18, 214b/15, 16, 17, 18, 215a/18, 19, 215b/1, 2, 6, 6, 7, 8, 9, 13, 14, 15, 16, 216a/1, 2, 3, 4, 216b/2, 2, 3, 5; m.-e 106a/15; m.-i 144b/18, 145a/1; m. idi 183a/5; m.-ünj 48a/19, 140b/16, 144a/1; m.-i külli 141b/14

**mim** : < Ar. Osmanlı alfabesinin yirmi yedinci harfi. m.-dür 206b/3; m.-ünj 106a/18, 173b/14, 176a/9, 189a/6

**mināre** : < Ar. Minare. 52a/5, 14, 94a/10, 98b/1, 101b/11, 111a/9, 166a/19, 166b/5, 6, 13, 167a/2, 9, 197a/13, 15, 19, 197b/1, 10, 15, 222b/7; m.-de 222a/13, 222b/3; m.-den 101b/11; m.-dür 222a/19; m.-ler 197a/17; m.-lerde 30a/8, 224b/11, 16; m.-nünj 94a/11, 166b/3, 197b/2, 222a/15, 222b/8; m.-si 177a/5; m.-sini 167a/12

**mināre** : < Ar. Metinde adı geçen bir balık türü. 98a/18

**minber** : < Ar. Minber. m.-e 85b/13, 184b/9; m.-i 184b/4; m.-iñ 184b/7

**mi' rāc** : < Ar. Göğe çıkma. m.-a çık- 16a/5

**mişāl** : < Ar. Örnek, benzer. 4a/7, 24a/4, 30a/14, 44b/18, 226a/5; m.-de 222b/13; m.-den 18a/19; m.-dür 142a/3-4, 218a/19, 19; m.-i 166a/19; m.-inde 155b/2, 166a/18; m.-indedür 203b/19; m.-ler 4b/7; m.-leri 44b/10; m.-leriyle 6a/5, 18, 47a/9; m. et- 140b/19; m. eyle- 225b/17, 226a/15-16; m. getir- 18a/14, 36b/1; m. ço- 45b/11; m. olın- 10a/2-3

**misk** : < Ar. Misk, hoş kokulu bir madde. krş. *müşk* 68a/10, 155a/19; m.-den 77a/2, 109a/16, 151a/16, 154b/16, 155a/6; m.-dür 76a/2; m. cânavarları 64a/1, 2, 68a/9; m. faresi 147a/2; m. şıçanları 58a/18-19

**mişķāl** : < Ar. Yirmi dört kıratlık bir ağırlık ölçüsü. 184b/9, 10, 10

**miskin** : < Ar. Aciz, zavallı. 79a/2

**mişl** : < Ar. Miktar, kadar. m.-i 192a/17

**mīşe** : < Far. Meşe. m.-ler 66a/10; m.-leri 55a/11, 60a/7; m.-lerünj 55a/11

**mīşelik** : < Far-T. Meşelik. 157a/17; m.-dür 179b/11

**minşār** : < Ar. Testere balığı. 91b/11

**mizāc** : < Ar. Huy, karakter. m.-ı 23a/3

**mīzān** : < Ar. Terazi burcu. 19a/7, 20a/10, 10, 25a/13, 139b/5; m. burcu 20b/5, 25a/5, 25b/16, 138b/11, 14

**Moğul** : Moğol. tā'ife-i M. 135b/8

**mu' allak** : < Ar. Asılmış, asılı. 154b/3

- mu'âmelât** : < İşler. m.-ı 32b/14
- mu'âmele** : < Davranış, iyi davranış. m. eyle- 134b/3; hüsni m. eyle- 146a/12
- mu'ârıza** : < Ar. Karşı gelmek. m. eyle- 127a/17
- mu'aţţal** : < Ar. Bırakılmış, boş. m-dur 181b/15
- mu'âvenet** : < Ar. Yardım, yardım etme. m.-iyle 108a/16
- mu'ayyen** : < Ar. Belli, belirli. 45b/12, 15
- mu'azzam** : < Ar. Büyük, ulu. 143a/15, 145b/5, 152a/14, 154a/4, 156a/16, 157a/4, 158a/7, 162a/9, 164a/1, 169a/15, 19, 171a/18, 174a/7, 176a/8, 178a/8, 11, 180a/14, 181a/7, 183b/9, 184a/2, 187b/3, 188b/6, 192a/13, 194a/6, 196a/9, 196b/10, 199a/3, 200b/7, 202b/1, 203b/14, 206b/15, 210a/4, 212b/11; m. ol- 174a/10
- mu'azzizîn** : < Ar. Seçkinler, azizler. mahalle-yi m. 53b/7
- mufaşşal** : < Ar. Ayrıntılı bir şekilde. 2a/9, 6a/15, 137a/6, 148b/14
- muğâdir** : < ? m.-ine 39b/7
- muğâyir** : < Ar. Aykırı, başka. m.-dür 41a/8
- muğtenim** : < Ar. Ganimet olarak alan. m. ol- 225a/7-8
- muḥabbet** : < Ar. Sevgi. m.-i 60b/9; m. ét- 134b/7; meyl ü m. eyle- 134a/19
- muḥakḳak** : < Ar. Mutlaka. 32a/5
- muḥakḳik** : < Ar. Gerçeği arayan, soruşturan. m.-lerüñ 40a/19
- muḥâlefet** : < Ar. Aykırılık. m. ét- 51b/11; m. étmiş ol- 227a/10-11
- muḥâlif** : < Ar. Muhalefet eden, aykırılık gösteren. 32a/17, 41a/8, 53a/16, 61b/15, 69a/12, 82b/16, 191b/18; m.-dür 23a/4, 35a/19, 222a/8; m. ol- 4b/18, 222b/16, 224b/14-15
- muḥârebe** : < Ar. Savaşma, savaş. 145b/10; m.-ye 207b/12; m. ét- 89a/14, 145b/10; m. eyle- 115a/2, 190a/10
- muḥarrem** : < Ar. Muharrem ayı. m.-de 227a/13
- muḥîṭ** : < Ar. Çevre, etrafı çevrili yer. 3b/3, 47a/11, 47b/16
- muḥkem** : < Ar. Sağlam, berk. 35b/1, 6, 49a/5, 66b/9, 68a/18, 70a/9, 73b/15, 85a/17, 86b/5, 6, 89b/2, 91a/17, 98b/19, 103b/2, 111a/9, 111b/17, 113b/15, 114a/3, 126b/12, 13, 14, 128a/5, 130b/3, 131b/8, 152b/19, 166a/10, 168a/17, 175a/10, 183a/2, 4, 185a/8, 186a/15, 187b/4, 188a/11, 192b/12, 194a/9, 15, 197a/14, 14, 197b/5, 201b/4, 7, 204a/9, 15, 209a/5, 211b/10, 212a/16, 213a/4; m.-dür 69a/5, 94a/11, 98b/18, 170a/2, 177b/14; m. olın- 49a/8; m. ṭur- 81b/1

- muḥkemlik** : < Ar-T. Sağlamlık. m.-de 172b/3
- muḥtāc** : < Ar. Muhtaç. m.-dur 86b/13; m.-uz 114b/14; m. ol- 114b/12, 170b/9
- muḥtār** : < Ar. Seçilmiş. m.-ı 224a/4, 4
- muḥtaşar** : < Ar. Kısa, kısaltılmış. 85b/5; m.-ı 85b/5
- muḥtelif** : < Ar. Farklı, ayrı. m. ol- 147a/19-147b/1
- muḥzır** : < Ar. Şeriat mahkemelerinde mübaşir görevini yürüten kimse. 30a/5
- muḫābele** : < Ar. Karşılık, karşılık verme. m.-sinde 28a/17, 135a/16, 183a/3, 183b/1; m.-sindedür 145b/6, 150b/5, 13; m.-sine 46b/3, 6; m. eylese gerek 28b/8
- muḫābil** : < Ar. Karşı, karşısında olma. m.-indedür 14b/3; m. ol- 28b/1
- muḫaddem** : < Ar. Önce, önce gelen. m.-i 156a/6
- muḫadder** : < Ar. Takdir olunmuş. m. kııl- 209a/15
- muḫarreb** : < Ar. Yaklaşmış, yakın. m.-lerden 12a/19; m.-lerdür 12a/4
- muḫarrer** : < Ar. Kararlaştırılmış. m. ol- 24a/12-13; m. olın- 49a/7-8
- muḫavvī** : < Ar. Kuvvet veren, kuvvetlendiren. m.-dür 35a/1
- muḫayyed** : < Ar. Önem vermek, sahip çıkmak. m. ol- 134a/19
- muḫırr** : < Ar. Onaylayan, “evet, öyledir” diyen. m. ol- 40b/15
- muḫīm** : < Ar. İkamet eden, oturan. 47a/3; m.-den 46a/17, 46b/13; m.-e 45b/18, 46a/3, 8, 11, 15, 46b/16, 19, 19; m. idi 46a/3-4; m.-le 46b/17, 47a/1; m.-lere 124a/14
- muḫl** : < Ar. Günlük ağacı. 156b/19
- muḫtedā-bih** : < Ar. Önde bulunan. m. ol- 224a/2-3
- mūnis** : < Ar. Cana yakın, insandan kaçmayan. m. ol- 169b/14
- muntazır** : < Ar. Gözlemek, beklemek. m. ol- 14a/13, 55b/19
- murabba<sup>c</sup>** : < Ar. Kare şeklinde, dört kenarlı. 42b/13, 110a/4; m.-dur 167a/15, 168a/7
- murād** : < Ar. İstek, amaç. m.-a 8b/15; m.-ı 155b/5, 162b/19; m.-ları 81b/8, 89b/15; m.-larınca 90b/17, 159b/9; m.-umuzca 96a/9; m. èt- 106b/5; m. èdin- 6b/1, 84b/9, 108a/10-11, 111b/18, 112a/10, 124a/10, 150b/17, 153a/10, 218a/3; m. ol- 114b/16; m. olın- 4b/13, 14-15, 5b/4-5, 6a/2, 10, 140b/2, 15, 208a/12, 225a/14; m. vèr- 8b/11-12; bir m. ol- 8b/12
- muraşşā<sup>c</sup>** : < Ar. Kıymetli taşlarla bezenmiş. 154a/16, 193a/14, 19; m. idi 74a/10; m.-dur 17a/7; m. ol- 154b/2; m. olın- 194b/8
- muşāḫabet** : < Ar. Sohbet etme, konuşma. m. eyle- 134a/12

- muşallā** : < Ar. Musalla. m.-ya 29a/19, 227a/6
- musallaṭ** : < Ar. Rahat bırakmayan, sataşan. m. eyle- 15a/19
- muşavvir** : < Ar. Resim yapan, ressam. 147b/11; m.-ler 156b/18
- muşhaf** : < Ar. Kitap. 184b/12, 193b/1, 227a/16; m.-a 227b/2, 5; m.-ındandır 184b/13
- muṭāla‘a** : < Ar. Okuma. m. ét- 6a/15
- mutaşarrıf** : < Ar. Tasarruf eden. m. ola bil- 23b/12
- mu‘teber** : < Ar. İtibarlı, hatırı sayılır. 7a/3, 29a/12, 30a/17, 135b/7, 185a/15
- mu‘teberāt** : < Ar. itibarlı şeyler. m.-da 221a/4
- mu‘tedil** : < Ar. İliman. m.-dür 151b/13, 188a/19
- muṭī‘** : < Ar. İtaat eden, boyun eğen. m. ol- 74a/12, 87a/13, 14
- muṭribān** : < Ar. Çalgıcılar. 26a/5
- muṭṭali‘** : < Ar. Bilgili, haberli olan. m. ol- 39a/4, 223b/14; m. ola bil- 38b/19, 39a/5
- muttaşıl** : < Ar. Sürekli, devamlı. 8b/17, 11a/1, 35a/1, 36a/3, 59b/15, 69a/7, 73b/16, 120a/6, 125a/17, 131a/7, 160a/16, 170b/5, 175b/17, 179b/6; m.-dur 63a/6-7, 150b/4, 152a/5, 157a/14, 201b/15, 210b/5
- muvāfiḳ** : < Ar. Uygun, yerinde. 2a/5, 76b/8; m.-dur 34a/4, 86a/5
- muvaḳḳit** : < Ar. Zamanı belirleyen kimse. 223b/1; m.-ler 217b/4, 219b/19; m.-leri 223a/5; m.-lerin 223b/8; m. ol- 223a/1, 224b/18
- mūzi** : < Ar. Rahatsızlık veren. 137b/4, 146a/3
- muṣlīm** : < Ar. Karanlık. **baḥr-i m. 51b/2**; baḥr-i m.-üñ 53b/10
- mübālaḡa** : < Ar. Çok fazla, aşırı. 193a/14
- mübārek** : < Ar. Kutsal. 5b/2, 18, 6b/15, 8b/8, 29a/2, 29b/15, 31b/15, 32a/2, 17, 35a/1, 3, 4, 67b/9, 75b/10, 84a/8, 102a/4, 18, 106a/10, 114b/6, 115a/17, 116b/13, 117a/6, 7, 121a/6, 13, 123a/5, 148b/12, 160b/17, 161b/13, 172a/1, 174a/17, 221b/18, 222a/4, 223b/3, 10, 224b/7, 225a/8, 226b/8, 19; m.-dür 105a/3, 176a/3; m. ol- 115a/15, 18
- mübtelā** : < Ar. Tutulmuş. m. ol- 118b/2
- mücāvır** : < Ar. Komşu. m.-dür 171b/8; m. ol- 175a/8
- müddet** : < Ar. Zaman, süre, belirsiz zaman. 24a/12, 49b/13; m.-e 224a/2, 224b/3; m.-le (zarf) 54a/7; bir m. 49b/1, 2, 4, 99a/11; m.-i ḥaml “Gebelik süresi” 32b/15; m.-i riyāzet 32b/15; m.-i ‘aded 32b/15



- müdebber** : < Ar. Düşünceyle hareket edilmiş. m.-dür 40b/4; m.-i 40b/6
- müderris** : < Ar. Müderris. m. idüm 30b/9; m.-lerinden 30a/4; m.-ün 30a/6
- müdevver** : < Ar. Yuvarlak, daire. 10b/3, 9, 42b/1, 12, 43b/18, 54b/10, 99a/4, 123a/17, 169a/6; m.-dür 10b/13, 43b/5, 121a/9, 148b/9
- müdevverlik (g)** : < Ar-T. Yuvarlaklık. m.-i 43b/14, 44a/17; m.-ine 44a/11, 44b/19; m.-ini 44a/4, 18-19
- mü'ekkil** : < Ar. Birini vekil yapmak. m.-dür 13b/5, 13, 116b/8; m. ol- 16b/5
- mü'eşsir** : < Ar. İz bırakan, hissedilen. 40b/4; m.-idür 40b/6
- mü'ezzin** : < Ar. Ezan okuyan. m.-ler 222a/13
- müfessir** : < Ar. Tefsir eden, açıklayan. m.-in 10b/4
- müfessirîn** : < Ar. Tefsir edenler, açıklayanlar. 7b/18, 8a/1, 10b/4, 37a/13, 19; m.-ün 42b/4
- müfsîd**: < Ar. Bozan, fesatlık eden. 208a/1; m.-ler 21b/17
- müfti**: < Ar. Müftü. m. iken 222b/6
- mühendîs** : < Ar.Mühendis. m.-ler 182b/9; m.-leri 168b/10
- mühendisîn** : < Mühendisler. 2b/6, 43b/5, 45a/2, 49b/3, 182b/11; m.-ün 44a/8
- müheyyâ** : < Ar. Hazırlanmak. m. èt- 41a/19
- mühim** : < Ar. Mühim, önemli. m. ol- 224b/7
- mühlik** : < Ar. Öldüren, öldürücü. 68a/5
- mühmel** : < Ar. Boş. vaqt-ı m. 221a/9, 13, 17
- mühmelât** : < Ar. Hayvan işkembesinin içindeki sıvı. 124b/5; m.-ını 124a/16
- mührlen-** : < Far-T. Mühürlemek. m.-miş (ortaç) 160a/14
- mülk**: < Ar. Mal, mülk, toprak, ülke. m.-e 80b/14; m.-i 197b/12; m.-idür 95b/3; m.-leri 63b/9; m.-lerine 54a/3; m.-i deryâ 197b/14; dâr-ı m.-i Çin “Çin’in başkenti” 163b/8; dâr-ı m.-i Gürcî “ Gürcistan’ın başkenti” 200b/19-201a/1; dâr-ı m.-i Hind “Hindistan’ın başkenti” 163a/16
- mülûk** : < Ar. Hükümdarlar. 84b/9, 94a/18, 170a/9; m.-den 73a/4-5, 94a/17, 150b/17; m.-ün 116b/7; m.-ı Hind “Hindistan hükümdarları” 163b/2; m.-ı Mısr “Mısır hükümdarları” 93a/17; m.-ı mütekkaddimîn “Eski hükümdarlar” 169a/9-10
- mü'min** : < Ar. İnanmış, iman etmiş. 95b/4, 5, 10, 17; m.-e 37a/14; m.-leridür 80a/12; gayrî m.-e 37a/14
- mümkün** : < Ar. Mümkün. 39a/5, 51a/5, 58b/18, 110a/9, 116a/19, 159b/17, 209a/9; m.-dür 33a/17, 33b/16, 98b/15, 110a/10, 112a/3, 158a/12; m. idi

211b/16; m.-se 226b/17; m. ol- 2a/9, 4a/2, 6a/19-6b/1, 41b/14, 45b/10, 62a/5, 69b/18, 70a/6, 88b/8, 110a/12, 207b/4, 217a/16

- mümtezīc** : < Ar. Bağımlı, bağlı. m.-dür 26b/5
- münādi** : < Ar. İnleyen, nida eden. m.-ler 170b/4; m.-sini 85b/9
- münāfık** : < Ar. Kafirlik. m.-larıñ 116a/8
- münāsebet** : < Ar. Sebep, vesile. m.-le 173b/7
- müneccīm** : < Ar. Astroloji ile uğraşan kimse, astrolog. m.-ler 219b/19
- müneccimīn** : < Ar. Astroloji ile uğraşanlar, astrologlar. 38a/15
- münevverlik (g)** : < Ar-T. Aydınlık. m.-in 40a/1
- münḥasif** : < Ar. Sönen, ışksız kalan. m. ol- 32b/19-33a/1
- münīf** : < Ar. Büyük, yüksek. ḥisāb-ı m.-den 42a/12-13
- münkir** : < Ar. İnanmayan, dinsiz. m.-di 155b/5
- münkire** : < Ar. Dinden çıkan, dinsiz. bida‘-i m.-dendür “Dinden çıkmaya neden olacak davranış, iş” 222a/7, 222b/16-17, 224b/14
- müntefī‘** : < Ar. Faydalanılan, yararlanılan. m. ol- 2a/11, 6a/7-8
- mürekkeb** : < Ar. Yazı mürekkebi. 98a/13; m.-den 98a/16; kara m. ol- 98a/14-15
- müretteb** : < Ar. Dizilmiş, yerli yerine konulmuş. m. ét- 41a/19
- müsāfir** : < Ar. Misafir, konuk. 96b/13; m.-ler 58a/6, 67b/12, 73a/2-3, 74a/3, 76a/11, 81a/5, 88a/20, 149b/1, 151a/7, 192b/5; m.-lerden 85a/10, 95a/3-4; m.-leri 161b/13; m.-leriñ 171a/18; m.-lerinüñ 156b/4; m.-leriyle 64b/9
- müsaḥḥar** : < Ar. Büyülenmek. m. eyle- 106b/19
- müsebbīb** : < Ar. Yaratan, Tanrı. m.-üñ 41a/9
- müşelleş** : < Ar. Üçgen. 197a/6
- müselmān** : < Far. Müslüman. 160a/9, 11, 12, 213b/7; m.-dur 144b/12; m.-ı 160a/11, 13; m. -lar 2a/11, 39b/6, 96b/5, 186a/11, 193b/5, 210a/5; m.-lara 104b/2; m.-lardan 96b/7; m.-larıñ 93b/10; m.-larıñ 210a/7; m. ol- 86a/3; m. olmuş ol- 165a/15-16
- müşhīl**: <Ar. Müshil, ishal eden, bağırsakları temizleyen. 41a/4
- müsiltān** : < Ar. Metinde adı geçen bir tür taş. 167a/14, 167b/10
- müstaḳīm** : < Ar. Düz. ḥaṭṭ-ı m. 219b/9
- müstecāb** : < Ar. Kabul olunmuş. m.-dur 96b/6
- müstefid** : < Ar. Faydalanan. m. ol- 2a/11, 6a/7-8
- müşāhede** : < Ar. Görme, gözleme. m. ét- 41b/19; m. eyle- 21a/16-17

- müşebbek** : < Ar. Üzeri kafes gibi örtülmüş olan. m.-dür 120b/17
- müşg**: < Far. Misk. krş. *misk* 202b/6; m.-i 202b/9; m.-ler 154b/8; m. geyigi 202b/5
- müştāk** : < Ar. Can atan. m.-dur 86a/18
- Müşterī** : < Far. Jüpiter. Krş. *Hürmüz* 2b/4, 8b/9, 11a/3, 7, 21a/5, 13, 21b/1; M.-dür 21a/6; M.-nüñ 21b/3
- müte'ahhırin** : < Ar. Son zamanlarda yetişenler. 47b/10, 120b/14
- müte'allık** : < Ar. İlgili, dair. 7b/11, 78a/16; m. ol- 6a/14
- mütedeyyin** : < Ar. Dine bağlı, dindar. 207b/19
- müteğayyir** : < Ar. Değişmiş, farklılaşmış. m. ol- 24b/2, 25a/11, 49b/1, 109a/17, 113b/15
- mütehayyir** : < Ar. Şaşırılmış, hayret etmiş.  
m. ol- 69b/14-15
- mütekkaddimīn** : < Ar. Eskiler, eski insanlar. 25b/8, 47b/14; m.-ün 48b/19;  
**cumhūr-ı m. 47b/17; hükemā-yı m.-ün 47b/5-6; mülūk-ı m.-ün 169a/9-10**
- mütekellimīn** : < Ar. İslam bilginleri. m.-ün 40b/1
- mütena'im** : < Ar. Rahat ve varlıklı yaşamak. m. ol- 223b/15-16
- mütevccih** : < Ar. Yönelik, yönelmiş. m. ol- 132b/18
- müvelledāt** : < Ar. Doğuş, doğma. m.-ı şelāse 41a/11
- müyesser** : < Ar. Kolaylıkla yapılmak, kolaylaştırmak. m. ét- 166a/4, 193b/7; m. eyle- 6b/17, 17b/3, 184a/5; m. ol- 6a/9, 198a/4, 207b/6, 223b/16
- müzeyyen** : < Ar. Süslenmiş, süslü. m.-dür 145a/18, 176a/11, 190b/18; m. ét- 170b/1

## N

- na'am** : < Ar. Evet. 18b/15; lā-n. 18b/13, 14
- nabīk** : < ? n.-den 121b/17
- nāgāh** : < Far. Ansızın, birdenbire. 37b/11, 38a/4, 10, 53b/18, 62b/9, 64b/19, 65a/4, 69a/12, 76a/12, 83b/3, 6, 84a/12, 86b/3, 88a/18, 91b/4, 99a/15, 102a/7, 102b/3, 105a/13, 115a/5, 117a/6, 128a/2, 169b/4
- nāhīd** : < Far. Venüs gezegeni, Çulpan. krş. *Zühre* 25b/15
- nāhiye** : < Ar. Civar, çevre. n.-sinde 112b/8
- naḥs** : < Ar. Uğursuz. 41a/7; n.-dur 26b/5; n.-la 26b/5
- naḥs-ı aşğar** : < Ar. Merih (Mars) gezegeni. krş. *Merriḥ* n.-dur 21b/8

**naḥs-ı ekber** : < Ar. Zühal (Satürn) gezegeni. *krş.* Zühal n.-dür 20b/2

**naḳḳāre** : < Ar. Dümbelek. 68b/7; n.-ler 70a/13

**naḳḳāş** : < Ar. Nakış işleyen, nakış yapan kimse. 147b/10; n.-lar 156b/18

**naḳl** : < Ar. Taşımak, götürmek, göç etmek, aktarmak. n.-dür 16a/4, 19; n. ét- 11b/12, 36b/16; n. eyle- “göç et-“ 77b/9, 85b/7, 133b/12; n. olın- 32a/6, 42a/8, 133b/18

**naḳş** : < Ar. nakış. 177a/13; n.-ında 189a/12; n.-ından 11b/5; n.-ını 184b/7; n.-lar 64a/11, 184a/16; n. eyle- 157a/11, 13; n. olın- 168a/16-17, 172b/18, 194b/13

**nām** : < Far. İsim, ad. 23b/9

**namāz** : < Far. Namaz. *krş.* şalāt 221a/14, 226b/17, 227a/9; n.-dan 177a/12; n.-ı 18b/12, 223a/6; n.-ının 5b/12; n. vaḳtı 112b/16; n. ḳıl- 29b/1, 85b/12, 14; n.-ı ḳıl- 85b/13; n.-a ṭur- 114a/7-8; bayrām n.-larına 226b/3; bayrām n.-larının 6a/4, 226b/7; bayrām n.-ı 226b/15; bayrām n.-ına 226b/12; bayrām n.-ının 29b/1, 227a/6-7; beş vaḳt n.-da 112b/15; beş vaḳt n.-ı 177a/11; ikindi n.-ı 96a/16; ikindü n.-ı 96a/14, 216a/12; ikindü n.-ını 221a/13; öyle n.-ını 221a/10; yatsu n.-ını ḳıl- 224a/16

**Nāmus-ı ekber** : Ar. Cebrail. *krş.* *Cibrīl, Emīnū l-vaḥy, Cebrā'īl, Ḥāzır-ı ḳudsī* N.-dür 12b/5

**nā-mütenāhi** : < Far-Ar. Sonsuz. ḳudret-i n. 41a/2

**na'ra** : < Ar. Nara, yüksek sesle bağırma. n. ur- 65a/4

**naşārā** : < Ar. Hıristiyanlar. n.-nuḡ 194a/7

**naşīb** : < Ar. Kısmet, elde edilebilen şey. n. ol- 77b/6, 107a/16

**naşihat** : < Ar. Nasihat, öğüt. n.-dür 49a/14

**Naşrānī** : < Ar. Hıristiyan. 86a/2, 165a/15

**navlun** : < Gr. Gemiciler tarafından gemide taşınacak yük karşılığında istenilen ücret. n.-ları 69a/17

**naẓar** : < Ar. Bakış. 39b/1, 6, 40a/3, 18; n.-la 39b/6; n. ét- 14a/12, 30b/18, 39b/1, 4, 6, 7, 19, 40a/6; n. édüp ṭur- 111a/4; n. eyle- 26a/16, 31a/1, 7, 34a/6, 9, 54b/11, 68b/1, 78b/16, 83b/6, 18, 97a/17, 124b/4, 13, 14, 130b/16, 154a/12, 154b/10, 170b/3; n. olın- 148b/14, 212b/1; n.-ı nücüm 39b/3

**nāzil** : < Ar. İnen. n. ol- 123b/19

**naẓīr** : < Ar. Benzer. n.-leri 189a/11

**nāzük** : < Far. Nazik, ince. n. ol- 202b/10-11

**ne** : Ne. 2b/10, 3b/14,15, 19, 6a/3, 3, 12, 13, 7a/13, 7b/11, 15, 16a/12, 28a/5, 29b/15, 31a/4, 37b/15, 38b/18, 40b/11, 42a/15, 17, 42b/11, 50a/13, 17, 50b/4,

51a/6, 51b/8, 53a/9, 54a/7, 10, 56a/14, 62b/12, 63a/13, 75a/15, 76a/9, 77b/6, 13, 78a/16, 78b/3, 85b/19, 88b/1, 91b/1, 95b/7, 15, 98b/15, 101a/1, 101b/13, 106b/1, 121b/8, 128b/3, 129b/15, 140a/15, 153a/17, 154b/17, 189b/2, 191b/11, 12, 193a/4, 197b/13, 207a/17, 207b/3, 12, 208a/14, 210a/7, 211a/17, 219b/17, 225a/9, 11, 15, 227a/12; n.-den 54a/13, 85b/16, 117a/12, 139b/2, 140b/8; n.-dendür 117a/9; n.-dür 3a/10,15, 3b/12, 5b/15, 29a/2, 30a/13, 38a/18, 57b/14, 58b/16, 69b/7, 89a/12, 90a/18, 92b/12, 120a/6, 155a/15; n.-ler 109b/12; n.-nüñ 77b/4; n.-sün 86a/15; n.-ydügi 155a/14; n.-ydügin 72b/17, 126a/11; n.-ye 53a/9, 126a/10, 152b/2, 191b/11, 12; n.-yine 43a/14; n. aşıl 101a/1-2, 168a/10; n. kadar 4b/15, 7a/2, 8b/18, 9a/7, 11, 10a/4, 14b/3-4, 28b/6, 10, 36a/10, 37a/6, 39a/3, 40a/16, 40b/4, 41b/8, 44a/5, 45a/6, 7, 10, 45b/2, 53b/3, 68b/17, 78b/7, 82a/17, 91a/17, 104b/14, 109b/9, 110b/4, 112a/2, 113b/2, 114a/1, 18, 119b/9, 125b/13, 129b/4, 139a/18, 157a/9, 158b/6-7, 165b/5, 166b/7, 12, 167b/5, 6, 170b/11, 173a/5, 178b/16, 182b/16, 204a/4, 208b/17, 217b/14-15, 226b/1; n. miqdâr 2b/10, 3a/6, 6, 7, 8, 17, 18, 18, 19, 3b/4-5, 5, 16, 16, 17, 18, 4b/10, 12, 13, 10a/1, 2, 15b/15, 18a/7, 47a/18, 54a/19, 140a/15, 142a/4, 171b/15, 176b/2, 179a/4; n. ki 33a/3, 81b/11, 120b/5; n...ne... 3b/7-8, 8a/9-10, 10b/14, 17, 24a/2-3, 13, 25b/7, 33b/18, 40b/2, 47b/10, 51a/14, 53b/19-54a/1, 55a/19, 63b/9, 68a/4, 72b/6, 74b/6, 77a/12-13, 77b/4-5, 83b/11, 84a/5, 5, 91a/14, 94a/11-12, 98a/10, 100a/11, 105b/9, 123a/3, 124b/2, 128b/14, 129b/5, 130a/9, 136b/9, 144a/12, 145b/15, 154a/8-9, 161a/2, 165a/14-15, 165b/13, 173a/9, 188a/12, 189a/12, 192b/6-7, 210a/1, 211b/17, 214b/1-2, 216b/6; n...ne...ne... 36a/3-4, 85a/8, 145b/8-9; n...ne...ne...ne... 220b/15-16; n...ne...ne...ne...ne... 153a/15, 16; her n. 32b/15, 63a/1, 18, 74a/1, 88b/3, 14, 131b/17, 133a/9, 159b/11, 208b/8; her n.-si 152b/10; her n. ise 4a/3, 32b/6, 96b/10, 115b/9, 125a/17, 134b/15, 161a/15, 189a/11, 208a/7, 220a/1, 221b/17; her n. kadar 2b/17, 98b/2; her n. ki 3b/2, 151a/18; her n.-yise 176a/8, 207b/14, 211b/5, 217a/1; n. eyle- 87a/11; n. ol- 172b/19, 19

**nebâtât** : < Ar. Bitkiler. 24a/13, 24b/19, 58a/1, 193b/1; n.-a 24a/9; n.-dan 77b/6; n.-ı 79b/5, 195b/3; n.-ları 158b/1; n.-uñ 40b/19

**nebâti'n-naķş**: < Ar. Bir grup yıldızının adı. 8a/17

**nebî** : < Ar. Peygamber. n.-sinden 87a/8; n.-ler ol- 128b/6

**necâset** : < Ar. Pislik, murdarlık. 114a/2; n.-den 112b/9, 10, 113b/14

**necāt** : < Ar. Kurtuluş. n. bul- 70b/1

**neccār** : < Ar. Marangoz. bennā vü n. 176b/14

**nēce** : Ne kadar, nice. krş. *niçe* 8a/5, 8b/16, 15a/6, 23b/11, 12, 29a/4, 29b/13, 31a/5, 32b/1, 15, 35b/2, 15, 16, 16, 17, 36a/3, 5, 36b/14, 37a/12, 38b/16, 40b/14, 41a/8, 43b/16, 44a/4, 19, 45b/11, 49b/13, 19, 55b/19, 61b/7, 63b/18, 64b/17, 65b/8, 67b/2, 72b/15, 74b/5, 78b/17, 79a/1, 79b/16, 84a/10, 95a/6, 97a/1, 102a/4, 18, 105a/3, 106b/19, 108b/1, 111b/18, 118b/8, 125b/6, 126a/5, 7, 128a/16, 130b/17, 131a/13, 132a/18, 19, 135a/6, 11, 151a/2, 8, 153a/3, 154b/1, 171b/6, 173a/11, 178b/4, 186a/12, 189b/10, 207b/16, 209a/17, 210a/13, 224b/6, 227b/8, 10; n.-dür 2b/2,15, 3a/17, 5b/15, 219b/17; bir n. 14b/14, 84a/1, 119a/16; bir n.-sin 89b/4; n. nēce 44b/6; n. idüğün 140a/13; n. ol- 84a/14, 14, 128a/2; n. olın- 144b/8

**nef<sup>c</sup>** : < Ar. Fayda. 41a/10

**nefdī** : < Far. Neft yağı renginde olan. 28a/14

**nefes** : < Ar. Nefes, soluk. 78a/19; n.-i 99b/12; n.-üm 78a/18, 121b/10; n.-ümden 78a/19

**nefh** : < Ar. Boruyu üfleme. n.-idür 14a/16

**nefhātü'l-faza<sup>c</sup>** : < Ar. İsrail'in suru birinci defa üflemesi. n. -dur 14a/15

**nefīs** : < Ar. Çok güzel, hoş giden. 71b/17

**nefīse** : < Ar. Çok güzel, hoş giden şeyler. cevāhir-i n. 166b/12, 172b/12; cevāhir-i n.-si 169a/10

**neft** : < Far. Neft yağı. krş. neft n.-le 55b/9

**neft** : < Ar. Neft yağı. krş. neft 68b/7; n.-den 121b/17

**nehār** : < Ar. Gündüz. 219a/13; aqşer-i n. "En kısa gündüz" 216b/15; aqşer-i n-ı 164a/11, 212b/11, 213a/7, 214b/6, 215a/11; nişf-ı n. "Meridyen" 46a/10; nişf-ı n.-a 220b/4; nişf-ı n.-dan 219b/2; sâ'at-i n. 198b/3-4; nişfü'n-n. ol- "Meridyen olmak" 219b/11, 220b/16; sâ'at-i n.-ı 151b/1, 155b/12

**nekbet** : < Ar. Talihsizlik, kötü şans. n.-den 17b/9

**nerdübān** : < Far. Merdiven. n.-dan 126b/15; n.-lar 126b/11; n.-ları 126b/11, 170a/15; n.-larıñ 126b/12; n.-uñ 126b/16

**nerē** : Neresi, nere. n.-den 102a/8, 108a/12; n.-dendür 171a/1; n.-deyidüğünü 84b/19; n.-ye 53a/17, 67a/5, 68b/2, 89a/13, 115b/11, 192a/1; her n.-ye 36b/9

**nes(i)l** : < Ar. Soy, nesil. n.-inden 97b/16, 133a/17; n.-indendür 136a/4

**nesnās** : < Ar. Metinde bahsedilen bir tür efsanevi yaratık. 136a/6, 8

**nesne** : Nesne, şey. 3b/10, 6a/18, 7b/5, 14b/8, 16b/3, 31a/1, 31b/6, 36b/10, 37b/15, 47a/7, 53b/14, 16, 58b/15, 59a/6, 62a/14, 64b/18, 69a/19, 69b/1, 73a/16, 74b/9, 76b/7, 77a/9, 78a/9, 78b/6, 83b/5, 18, 84a/19, 95a/7, 99a/1, 101b/11, 111a/11, 112b/10, 113b/14, 116a/3, 120a/12, 121b/18, 126b/9, 127b/9, 128b/19, 129a/2, 12, 133b/18, 134a/11, 137b/10, 146a/13, 155a/15, 157a/5, 167a/1, 168b/3, 209a/11, 210a/19, 210b/9, 211b/13, 215a/4; n.-den 28a/17, 155a/12; n.-dür 3b/18, 17a/3; n.-ler 32b/9-10, 41b/19, 121a/16, 184a/14, 227b/6; n.-lerden 130b/19; n.-lere 122b/13; n.-leri 99b/12, 131a/8-9; n.-nüñ 42b/11, 171b/3, 220a/13, 220b/8, 221a/19; n.-ye 6a/12, 32b/13, 34a/6, 78b/14, 197b/14, 227a/12; n.-yi 69a/5, 112b/10; n. èt- 105b/14; n.-ler èt- 105b/17

**neşf** : < Ar. Suyu sızdırmak. n. eyle- 145a/6

**nète** : Nasıl. 33a/11; n. ki 3a/2, 5b/10, 8a/1, 11b/4, 14b/9, 18a/12, 28a/15, 29b/15, 30a/17, 31b/14, 35b/3, 38a/16, 44b/10, 49b/4, 16, 58a/1, 60a/17, 60b/3, 65b/12, 76a/4, 80b/12, 81b/13, 82a/15, 93a/16, 100a/19, 102a/19, 106b/9, 118a/10, 118b/19, 120b/8, 140a/3, 18, 143b/3, 144b/7, 148b/13, 201a/4, 202b/8, 210a/5, 212a/7, 19, 216a/19, 220a/18, 220b/19, 224b/13; n. kim 13a/1, 18a/5, 35a/3, 39a/19, 189a/9

**nevāhi** : < Ar. Taraf, çevre. n.-sinde 44b/3, 192b/3

**nevbet** : < Ar. Nöbet, sıra. 175b/1

**nev'î** : < Ar. Çeşitle ilgili. 172b/15; n.-dür 87b/12

**nevrüz** : < Far. Baharın başlangıcı, 21 Mart. 137b/13; n.-dan 22b/3; n. günü 24b/3, 139b/4

**neyle-** : Neylemek, ne yapmak. n.-di 117a/13, 15; n.-dügin 55a/9

**nezd** : < Far. Nazarında, fikrinde. n.-inde 64b/14

**nezr** : < Ar. Adak, adama. n. èt- 65a/2; n. eyle- 64b/12

**nışf** : < Ar. Yarım, yarı. 111a/15, 141b/16, 18, 144b/19, 171b/19, 197b/10; n.-ı 30b/3, 137b/18, 138b/19, 139b/19, 225b/5; n.-ına 137b/17, 138a/1, 138b/6, 9, 17, 139b/17; n.-ından 139a/1, 140a/1; n.-ı evvel 138b/8; n.-ı kûbbe 42a/18; n.-ı kûtr "Yarıçap" 220a/11; n.-ı nehâr "Meridyen" 46a/10, 219b/2, 220b/4; n.-ı'l-leyl "Gece yarısı" 5a/3, 33b/13, 94a/5; n.-ü'n-nehâr ol- "Meridyen olmak" 219b/11, 220b/16

**niçe** : Ne kadar, nice. *krş.* nêce 222a/17; n.-lerini 74a/16-17; bir n.-sin 52b/16, 191b/2-3

**niçün** : Niçin, neden. 38b/3, 119b/18, 216a/13

**nidâ** : < Ar. Bağırma, seslenme. n. èt- 85b/10; n. eyle- 170b/4

- nihāyet** : < Ar. Son. n.-de 134a/9; n.-de idügin 39b/5; n.-dedür 194a/14; n.-i 22b/16, 26b/9, 28a/10, 43b/4, 71a/18, 77b/15, 102a/2, 127a/10, 151b/17, 153b/10, 164b/2, 165b/16, 187a/2, 214a/13; n.-idür 43b/8-9, 140a/10, 168b/17, 206b/4; n.-inde 121a/3; n.-indedür 203b/16; n.-ine 93a/4, 127a/11, 203b/17; **n. bul- 57a/17**, 75b/5, 136b/13, 219a/19-219b/1
- nihāyetsüz** : < Ar-T. Sonsuz. 156a/8, 173b/1; n.-dür 81b/10, 94b/12, 156b/13-14
- nikāh** : < Ar. Nikah. n.-lar 26a/3
- nikāhlan-** : < Ar-T. Nikahlanmak, evlenmek. n.-dılar 80b/18
- nīme** : < Far. Yarı, yarım. n.-de 135b/19; n.-dür 135b/19; n.-si 136a/17
- ni‘met** : < Ar. Yiyecek, içecek şeyler. 107a/15; n.-i 156b/16, 161b/14, 165b/12, 185a/16, 186b/5, 187a/15, 188b/7, 195b/18, 196a/11, 196b/5, 12, 197a/1, 199a/3, 199b/5, 200a/19, 200b/8, 204a/10, 19, 205a/1, 11, 206a/18, 212b/11, 214a/13; n.-ler 25a/8; n.-leri 94b/11, 199a/18, 204b/6, 213a/6, 19, 214a/5; n.-lerinden 107a/15
- ni‘metlü** : < Ar-T. Yiyeceği içeceği bol yer. 178b/9, 196a/19
- nīm-ten** : < Far. Yarım gövdeli. 135b/15
- nişāri** : < Ar. Nâsıra şehrine ait. 61a/11; n.-dür 61a/7; n. melikleri 93b/1; n. memleketi 93b/13
- nisbet** : < Ar. Kıyaslama. 44a/6, 75b/11, 200b/7; n.-den 44a/7; n.-i 44a/11
- nisyān** : < Ar. Unutma. 137b/1
- nişān** : < Far. Belirti, iz, alamet, hatıra için dikilen taş. 111a/9, 167b/4; n.-a 119a/9, 170b/3, 4; n.-lar 132a/18, 172a/18; n.-lara 170b/3; n.-lardan 172a/18; n.-ları 170a/17; n.-larından 119a/9, 132a/17; n.-uñ 119a/9; n. ol- 167b/19
- niyāz** : < Far. Yalvarma, yakarma. n.-a 114a/8
- niyyet** : < Ar. Niyet, namazdan ve oruçtan önce başlama duasını okuma. 225a/9, 225b/8, 12, 13, 226a/11, 19; n. ét- 226a/10; n. eyle- 5b/19, 225a/9, 226a/13, 14-15, 18
- niyyetsüz** : < Ar-T. Niyet etmeden. 226a/15
- noқта** : < Ar. Nokta. 218b/7, 219a/18, 219b/5; n.-sıdur 218b/8, 9, 10; n.-nuñ 218b/8
- n’ol-** : Ne olmak. n.-dı 78b/13
- nuḥūs** : < Ar. Merih ve Zühre yıldızları. n.-la 41b/12
- nuḥūset** : < Ar. Uğursuzluk. 40b/7; n.-den 20b/8; n. kıl- 40a/18
- nun** : < Ar. Osmanlı alfabesinin yirmi sekizinci harfi. n.-uñ 185a/14, 186b/18
- nūr** : < Ar. Işık. 15b/3, 67b/9, 73a/16; n.-dan 11a/18, 15b/6; n.-ı 22b/19, 28b/7, 11, 33a/7; n.-ından 13b/3; n.-ıyla 23b/16; n.-ları 23b/18; n. al- 33a/2; göz n.-ı 35a/11



**nūrānī** : < Ar. Nurlu, ışıklı. n. ol- 28b/1

**nūrlan-** : < Ar-T. Işıklı hale gelmek. n.-up 28b/19

**nūrlu** : < Ar-T. Işıklı. 28b/15, 33a/7; n.-dur 22a/11; n. olmağa başla- 28b/5

**nūrsuz** : < Ar-T. Işıksız. 28b/4, 15, 33a/8; n. kal- 28b/2

**nuşret** : < Ar. Üstünlük. n.-üm 35b/4

**nücüm** : < Ar. Yıldızlar. 40b/4, 169a/11; n.-a 39a/15, 39b/4, 40b/1, 11; n.-uñ 39a/16, 39b/6, 7, 40a/7, 18; n.-ı ‘ālem 40b/6; ehl-i n. “Astrolog, gökbilimci” 3a/10, 217b/4; ‘ilm-i n. “Astrolojii, gökbilimi” 7b/11, 42a/9; ‘ilm-i n.-ı 173a/10-11; nazar-ı n. 39b/3

## O

**o** : O. krş. ol 75a/18, 97a/6, 98a/19, 118b/5, 122a/12, 178b/7; o.-nı 17b/6

**od** : Ateş. 51b/12, 58b/14, 60a/2, 63b/14, 71b/11, 73a/14, 90a/7, 94b/7, 115a/8, 116a/3, 125a/14, 125b/2, 131a/8, 153a/9, 167a/9, 175b/13, 177a/15, 188a/12, 207b/7, 212a/16; o.-a 147b/1, 177a/3; o.-ıla 131a/12; o.-la 201a/3; o.-lar 79b/4, 131a/7; o.-uñ 177a/15; o. ur- 209a/2; o.-a atıl- (krş. İbrāhim peygamber) 13a/2; o.-a ér- 13a/4

**odsuz** : Otsuz, ot olmayan. 116a/10

**odun** : Odun. 208b/18, 19; o.-a 61b/17

**oğlan** : Çocuk. ādem o.-ı 12a/7, 16b/2, 5, 24a/10, 71b/9, 89a/7, 134b/14, 212a/7; ādem o.-ıdur 81a/19; ādem o.-ın 62b/19-63a/1; ādem o.-ından 133b/19, 155b/6; ādem o.-ımı 51b/8, 81a/16; ādem o.-ımıñ 136a/16-17; ādem o.-ları 135b/9; ādem o.-larından 134a/11, 13; ‘amm o.-ları 52b/1-2; ‘ammısı o.-ları idi 191a/6-7; o. 54a/11, 12, 16, 19, 71a/5, 102b/4, 136a/16, 19, 153b/2; o.-a 54a/9, 153b/1; o.-dan 31a/17; o.-ı 16b/3, 102b/19; o.-lara 31a/16; o.-larumuzdan 31a/13; kız o. 99a/15

**oğlancuğ (ğ)** : Küçük çocuk. 102b/6, 227a/16; o.-a 102b/13; o.-ı 102b/16; o.-ın 102b/3, 133a/12; o.-lar 118a/10, 157a/10, 202b/6, 227a/18; o.-laruñ 26b/19; o.-uñ 102b/11, 14

**oğul** : Erkek çocuk, çocuk. o.ı 8b/7, 100b/3, 135b/8, 136a/4, 4, 5, 147b/3, 159b/2; o.-lar 134a/18; o.-larından 134b/3; ādem o.-ı 16b/1, 15; o.-ıdur 135b/8, 136a/5; ‘ammı o.-ıdur 180a/3-4; o.-ından 118a/8, 9; o.-ımı 118a/3; o.-ıydı 167b/7, 8; o.-lar

**oğurla-** : Çalmak. o.-rlar 202b/12-13

**oķ** : Ok. 91b/19, 92a/12, 92b/19, 170a/7, 182a/13, 195a/15

**oķu-** : Okumak, ağırmak. o.-dı 50a/11; o.-rlardı 35b/7, 37a/17; o.-sa 129b/9; o.-ya 37b/2; o.-yana 129b/13; ķurān o.-mamaķ 171b/9-10

**oķun-** : Okunmak, ağrılmak. o.-maz 223a/12; o.-ur 223a/9, 13; ezān o.-dı 223a/5; aķşām ezānı o.-ur 223a/11

**oķut-** : Okutmak, ağırmak. ezān o.-salar 223a/4; o.-ı bile 223b/3; o.-maķ gerek 223b/5

**ol** : Ol. krş. o 2b/11, 3a/11, 3b/6, 9, 10, 17, 4a/8, 10, 13, 15, 16, 18, 19, 4b/2, 3, 7, 8, 11, 13, 14, 5a/1, 14, 6a/19, 7b/4, 7, 8a/15, 8b/2, 3, 6, 6, 10, 10, 10, 12, 15, 18, 9a/13, 9b/7, 10a/10, 14, 10b/8, 11a/2, 9, 9, 11, 12a/6, 9, 11, 12, 12b/1, 9, 14, 13b/13, 14a/7, 18, 14b/11, 12, 12, 15, 18, 19, 15a/3, 15b/19, 19, 16a/1, 2, 13, 17a/15, 19a/5, 18, 19b/2, 20b/7, 7, 21a/12, 13, 21b/6, 12, 14, 22a/7, 22b/1, 2, 2, 23a/5, 19, 23b/13, 24b/3, 4, 14, 15, 16, 25a/6, 7, 16, 16, 25b/14, 19, 26a/1, 26b/4, 15, 16, 27a/11, 27b/5, 14, 16, 28b/3, 8, 9, 12, 18, 29a/7, 30a/5, 6, 10, 11, 13, 30b/3, 10, 15, 17, 31a/7, 8, 8, 16, 31b/1, 5, 5, 7, 9, 17, 17, 32a/1, 4, 5, 8, 17, 32b/19, 33b/1, 4, 6, 34a/9, 35a/7, 13, 36a/9, 36b/3, 3, 4, 7, 37a/2, 4, 6, 37b/13, 38a/3, 4, 11, 38b/13, 17, 19, 39a/13, 14, 16, 17, 39b/1, 4, 41a/15, 41b/1, 1, 3, 3, 5, 7, 9, 9, 11, 12, 13, 16, 42b/13, 16, 19, 43a/1, 2, 3, 6, 6, 7, 9, 11, 11, 14, 16, 18, 43b/7, 10, 44a/1, 3, 7, 11, 12, 16, 45b/15, 15, 18, 19, 46a/1, 2, 3, 4, 9, 14, 17, 19, 46b/1, 3, 3, 5, 7, 9, 10, 11, 14, 14, 17, 19, 47a/3, 47b/2, 9, 48a/2, 12, 48b/2, 49a/1, 18, 49b/14, 15, 17, 50a/8, 9, 10, 11, 11, 17, 50b/1, 2, 4, 8, 8, 9, 13, 15, 18, 51a/18, 52a/1, 3, 6, 7, 8, 9, 12, 14, 14, 19, 52b/9, 10, 17, 18, 53a/9, 53b/13, 15, 54a/4, 9, 11, 12, 12, 19, 54b/7, 8, 11, 11, 55a/17, 18, 18, 55b/5, 7, 8, 13, 13, 15, 16, 17, 56a/1, 57a/1, 17, 57b/11, 14, 17, 58a/6, 17, 19, 58b/4, 6, 6, 15, 59a/12, 15, 17, 59b/19, 60a/3, 12, 14, 14, 16, 60b/15, 15, 17, 18, 19, 61b/2, 3, 10, 14, 18, 19, 62a/6, 7, 8, 10, 62b/1, 6, 17, 63a/14, 63b/4, 6, 14, 64a/14, 15, 64b/17, 19, 65a/3, 4, 5, 6, 14, 15, 18, 18, 65b/3, 4, 5, 7, 9, 10, 10, 14, 15, 16, 18, 19, 66a/2, 2, 5, 7, 13, 14, 16, 16, 17, 18, 19, 66b/3, 8, 8, 9, 10, 12, 13, 67a/11, 12, 14, 19, 67b/1, 2, 3, 8, 68a/7, 17, 68b/1, 69a/2, 4, 7, 69b/2, 4, 6, 7, 9, 10, 11, 16, 19, 70a/1, 7, 8, 10, 11, 12, 18, 70b/3, 11, 14, 71a/16, 72a/ 17, 72b/12, 12, 17, 73a/5, 6, 17, 18, 73b/2, 6, 6, 7, 11, 12, 74a/15, 74b/1, 3, 5, 8, 10, 17, 18, 75a/15, 76a/5, 14, 19, 76b/2, 6, 6, 77a/8, 9, 10, 10, 13, 15, 18, 77b/13, 18, 78b/2, 13, 14, 17, 17, 79a/12, 14, 79b/1, 2, 3, 5, 6, 8, 15, 80a/12, 14, 14, 19, 80b/16, 17, 17, 81a/4, 6, 8, 9, 11, 11, 15, 18, 19, 81b/4, 5, 5, 7, 7, 7, 17, 17, 82a/6, 9, 15, 82b/2, 18, 83a/1, 3, 10, 13, 14, 15, 17, 19,

19, 83b/1, 3, 6, 7, 8, 10, 15, 17, 19, 84a/4, 5, 6, 9, 12, 84b/12, 12, 14, 19, 85a/4, 10, 12, 12, 14, 14, 17, 86a/5, 11, 12, 15, 18, 19, 19, 86b/2, 3, 7, 14, 17, 18, 87a/5, 6, 7, 87b/18, 88a/11, 15, 20, 20, 88b/1, 1, 6, 9, 11, 12, 15, 89a/3, 6, 10, 17, 89b/3, 4, 90a/7, 9, 16, 17, 90b/3, 6, 10, 13, 19, 91a/1, 2, 11, 19, 91b/2, 4, 4, 7, 17, 92a/3, 4, 5, 13, 92b/6, 6, 11, 93a/13, 93b/4, 5, 9, 12, 14, 94a/11, 13, 16, 94b/5, 19, 95a/7, 9, 15, 18, 95b/5, 8, 9, 10, 10, 11, 15, 16, 17, 19, 96a/5, 11, 14, 15, 17, 96b/1, 3, 5, 7, 8, 11, 15, 16, 97a/12, 14, 15, 16, 97b/5, 6, 7, 11, 12, 12, 15, 19, 98a/1, 2, 2, 4, 8, 9, 12, 14, 14, 19, 98b/3, 4, 7, 99a/8, 11, 11, 12, 13, 14, 15, 99b/7, 8, 12, 100b/4, 4, 7, 8, 10, 13, 101a/1, 4, 15, 101b/10, 11, 13, 102a/8, 9, 102b/4, 5, 6, 9, 11, 13, 14, 14, 16, 16, 103a/3, 6, 10, 11, 19, 103b/5, 6, 6, 7, 8, 8, 10, 10, 104b/3, 105a/10, 12, 105b/14, 15, 16, 17, 106a/5, 7, 19, 106b/2, 14, 18, 18, 107a/9, 13, 17, 107b/1, 2, 5, 5, 8, 9, 10, 12, 12, 13, 14, 17, 17, 108a/13, 15, 16, 108b/2, 9, 12, 19, 109b/5, 7, 110a/13, 15, 17, 110b/7, 9, 11, 14, 15, 15, 16, 111a/8, 111b/15, 15, 16, 17, 17, 112a/1, 8, 11, 12, 14, 15, 112b/1, 4, 5, 9, 11, 12, 15, 113a/2, 3, 3, 5, 5, 7, 8, 8, 10, 10, 113b/1, 7, 9, 10, 10, 14, 15, 17, 19, 114a/2, 2, 17, 114b/2, 7, 10, 12, 12, 14, 15, 16, 17, 115a/4, 14, 15, 16, 18, 115b/9, 10, 13, 13, 17, 116a/2, 3, 116b/1, 7, 14, 117a/8, 10, 11, 11, 12, 12, 13, 15, 16, 117b/1, 1, 4, 5, 5, 10, 118a/11, 13, 14, 15, 19, 118b/3, 4, 10, 16, 18, 18, 18, 119a/4, 9, 12, 13, 13, 15, 119b/19, 120a/8, 8, 16, 19, 120b/11, 11, 19, 121a/7, 8, 10, 121b/4, 7, 8, 10, 18, 122a/5, 5, 8, 122b/1, 3, 8, 9, 10, 14, 17, 123a/2, 13, 123b/4, 12, 12, 15, 15, 124a/7, 7, 11, 12, 14, 15, 124b/2, 3, 9, 12, 13, 14, 14, 15, 15, 125a/1, 10, 11, 13, 15, 125b/5, 9, 10, 12, 12, 14, 14, 19, 19, 126a/1, 7, 11, 14, 15, 16, 18, 126b/1, 4, 5, 6, 11, 11, 12, 15, 16, 19, 127a/1, 4, 8, 11, 127b/7, 11, 13, 14, 128a/5, 15, 17, 128b/17, 18, 129a/7, 10, 12, 13, 15, 17, 19, 129b/1, 4, 13, 17, 18, 130a/2, 3, 6, 9, 12, 13, 17, 18, 19, 130b/1, 9, 12, 12, 14, 17, 131a/2, 6, 8, 12, 13, 17, 131b/2, 3, 5, 8, 10, 13, 18, 132a/3, 6, 8, 10, 11, 12, 12, 14, 132b/8, 12, 15, 16, 17, 19, 19, 134a/3, 4, 5, 12, 134b/8, 135a/1, 2, 7, 135b/19, 136a/8, 136b/7, 9, 11, 17, 19, 137a/3, 137b/13, 14, 15, 138a/3, 138b/4, 9, 11, 16, 139a/14, 15, 17, 19, 139b/6, 140b/12, 141a/4, 141b/10, 142a/2, 9, 142b/9, 143a/11, 12, 14, 18, 144a/2, 4, 12, 13, 145a/8, 16, 146b/7, 8, 8, 147a/15, 149a/7, 14, 150a/6, 9, 15, 150b/18, 19, 151a/1, 2, 151b/16, 17, 152a/7, 16, 17, 152b/3, 4, 4, 7, 14, 15, 15, 16, 16, 153a/3, 4, 4, 13, 14, 18, 153b/1, 2, 3, 6, 7, 154a/7, 10, 154b/1, 7, 10, 12, 155a/1, 2, 5, 11, 15, 155b/2, 7, 156b/18, 158a/3, 12, 159b/2, 6, 7, 9, 160a/3, 15, 161a/3, 161b/5, 162b/17, 18, 163a/1, 19, 163b/3, 15, 15, 164a/3,

164b/3, 5, 165a/2, 8, 10, 11, 165b/12, 166a/15, 166b/8, 9, 10, 13, 18, 19, 19, 167a/4, 19, 167b/1, 168a/1, 6, 7, 18, 19, 168b/3, 169a/3, 4, 8, 9, 14, 18, 169b/4, 8, 13, 15, 18, 170a/6, 10, 13, 16, 17, 18, 19, 170b/2, 6, 9, 171a/5, 171b/4, 18, 18, 172a/15, 18, 172b/2, 10, 12, 173a/7, 8, 174a/3, 4, 5, 13, 15, 16, 19, 174b/2, 9, 175a/1, 4, 11, 15, 18, 175b/2, 2, 9, 15, 15, 176a/17, 176b/13, 19, 177a/8, 14, 15, 17, 177b/1, 7, 178a/9, 17, 19, 178b/13, 16, 179a/14, 18, 179b/3, 180a/7, 180b/12, 181a/10, 181b/7, 182b/3, 7, 11, 11, 19, 183a/8, 9, 17, 183b/10, 184b/9, 12, 14, 15, 19, 185a/2, 186a/4, 188b/6, 189a/8, 189b/3, 190a/1, 190b/6, 16, 191a/2, 15, 191b/1, 11, 13, 17, 192a/2, 4, 192b/16, 193a/6, 10, 12, 193b/5, 18, 194a/13, 194b/17, 197a/14, 199a/10, 201a/19, 201b/3, 3, 15, 202b/4, 4, 203a/8, 203b/14, 16, 206b/18, 207a/11, 14, 16, 207b/2, 5, 18, 208a/9, 13, 14, 208b/13, 14, 19, 209a/2, 4, 8, 10, 13, 209b/1, 2, 3, 8, 9, 9, 14, 15, 17, 210a/2, 4, 8, 12, 14, 210b/1, 4, 7, 9, 13, 15, 19, 211a/2, 3, 4, 6, 6, 211b/1, 3, 5, 212a/6, 12, 212b/8, 213b/1, 214b/4, 215a/5, 217a/2, 3, 4, 5, 8, 217b/8, 9, 10, 11, 11, 13, 18, 19, 218a/2, 2, 7, 9, 11, 14, 14, 16, 16, 218b/1, 2, 6, 8, 11, 12, 12, 219a/1, 9, 14, 17, 219b/4, 4, 7, 8, 11, 11, 14, 15, 16, 220a/16, 220b/4, 5, 6, 7, 7, 9, 221a/13, 221b/10, 17, 222a/9, 16, 222b/7, 18, 223a/10, 12, 16, 223b/10, 224a/7, 8, 224b/9, 16, 16, 19, 225a/3, 6, 14, 18, 225b/1, 3, 7, 8, 226a/19, 226b/5; o.-dir 123a/10; o.-dur 32a/17, 38a/19, 39b/6, 6, 40a/6, 40b/3, 5, 47a/15, 49b/10, 59a/7, 68a/7, 217b/15; o. ara 29b/14, 50b/7, 12, 18, 86b/1; o. kadar 70a/4, 96b/14, 146b/19, 170b/11-12, 178b/15; o. ki 139a/18; o. miqdār 3a/9, 28b/6, 35b/13, 45b/17, 46b/19, 48a/12-13, 69b/9, 72a/11, 76b/8, 96b/15, 100a/14, 16, 122b/11, 170b/8, 171a/7, 173a/7, 8, 201b/15, 216b/15

- ol-** : Olmak, bulunmak, meydana gelmek. o.-a 10b/1, 17b/4, 5, 29b/15, 15, 31a/12, 35b/14, 47b/10, 10, 51a/6, 143a/2, 4, 6, 155a/18, 155b/11, 165b/14, 176a/18, 218a/5, 220a/7, 223a/16, 223b/1; aḥṣām o.-a 66a/16, ‘ameli ṣaḥīḥ o.-a 218b/14; artuḡ o.-a 44a/14, 217b/17, āsān o.-a 218b/15, 219a/2 beṅzer o.-a 147b/3, boş o.-a 171a/12, 218a/1, böyle idi o.-a 194b/17, bulut o.-a 226b/13; cem‘ o.-a 8b/11, 108a/19, 108b/4; cinnī o.-a 86b/1, çıkmış o.-a 207a/17, dökilmiş o.-a 155a/19, dürüst o.-a 225b/8, eceli erişmiş o.-a 14b/7, eksük o.-a 33b/3-4, emīn o.-a 114b/8, 227b/12, 13 eyü o.-a 175b/19, gālib o.-a 131b/17, geçmişdür o.-a 88b/11, gelmiş o.-a 129a/1, gēṅ o.-a 60b/8-9, gibi o.-a 13b/2, 225b/15-16, gönderilmiş o.-a 128b/6, görünür o.-a 19b/19, ḡurūb eylememiş o.-a 221b/10 ḡurūb eylemiş o.-a

5b/5, 6-7, halkından o.-a 201b/2-3, hâşıl o.-a 26a/17, 108b/1, helâk o.-a 84b/11, hep berâber o.-a 178a/19, ırak o.-a 10a/6, 23b/4, 32a/16, kavî o.-a 34a/6, küçük o.-a 2b/16, maḥrec-i zıll o.-a 219b/5, ma<sup>ʿ</sup>lûm o.-a 25b/8, 47a/10, 137a/8-9, 155a/14, mâni<sup>ʿ</sup> o.-a 208a/9, medḥal-i zıll o.-a 219a/18, miḳdârınca o.-a 220a/6, 13 mu<sup>ʿ</sup>zḫam o.-a 174a/10 müyesser o.-a 6a/9, 198a/4, 223b/16 nebîler o.-a 128b/6, oranca-vâr o.-a 104b/1; öğrenmiş o.-a 124b/11, ʿözr o.-a 226b/7-8, pîrûze o.-a 227a/14, sâ<sup>ʿ</sup>ati o.-a 8b/9, şaf o.-a 15a/11, şıfatlu o.-a 155b/10, şuarılmış o.-a 160a/15, tamâm o.-a 4b/7, 33b/3, toğmamış o.-a 224b/9 tolmış o.-a 34a/8-9, tulu<sup>ʿ</sup> eylememiş o.-a 221b/12-13, tuman o.-a 221b/17 vâkı<sup>ʿ</sup> o.-a 30a/18, üzerine o.-a 131b/15, 16, 19, vâkı<sup>ʿ</sup> olmuş o.-a 32a/1, var o.-a 31a/14, 70b/18, 71a/5, 97a/5, 16, 124a/9, 178b/17, yakın o.-a 8b/19, 10a/5, yapılmış o.-a 155a/17, yoldaş o.-a 134a/12, yüzümüz ak o.-a 53b/17, zarar o.-a 103b/5-6, ziyâde o.-a 60b/9; muṭṭali<sup>ʿ</sup> o.-a bile 38b/18, 39a/5; o.-a bilsün 38b/18; ḥalâş o.-a bilürlerdi 24a/14; mutaşarrıf o.-a bilürlerdi 23b/12; o.-a gel- 223a/9-10; ğarḳ o.-a yazdı 97b/11; ʿaqlum zâ<sup>ʿ</sup>il o.-a yazdı 154b/9-10; o.-a kim 53b/12, 16; o.-a yürü- 49a/12; cem<sup>ʿ</sup> o.-acaḳ 158b/19, 168a/2; ziyâde o.-acağın 78a/19; ne o.-acaḳdur 172b/19; vâkı<sup>ʿ</sup> o.-acaḳdur 152b/9; o.-acaḳ ol- 124b/5-6, 219a/12; o.-alar ʿâciz o.-alar 208a/9, bir murâd o.-alar 8b/12, emîn o.-alar 227b/14, 228a/2 mağfûr o.-alar 49a/15, maḥfûz o.-alar 42a/13, meşâb o.-alar 225a/5-6, muğtenim o.-alar 225a/7-8 muṭṭali<sup>ʿ</sup> o.-alar 223b/14 müntefi<sup>ʿ</sup> o.-alar 2a/11, müstefid o.-alar 2a/11, mütena<sup>ʿ</sup>im o.-alar 223b/15-16, şaf o.-alar 15a/12, helâk o.-alardı 24a/17; halk o.-aldan 16a/15; o.-amadı 133b/9; ʿâmil o.-amayup 222b/18; o.-an 3b/1, 12, 18, 4a/1, 3, 3, 9, 8b/19, 9a/2, 7, 9b/15, 17, 10b/19, 11a/8, 12b/12, 14b/6, 15b/5, 17, 16b/3, 3, 3, 17a/12, 19, 19, 17b/17, 18a/6, 10, 12, 19b/11, 20a/1, 4, 20b/12, 21a/18, 22a/1, 22b/9, 23a/4, 25a/1, 26a/7, 27a/2, 15, 28a/2, 17, 19, 33a/8, 34a/10, 39b/15, 40a/14, 16, 41a/6, 42a/15, 44a/10, 47a/16, 48a/2, 11, 15, 48b/18, 51a/8, 51b/9, 52a/8, 11, 53a/19, 57b/4, 67b/1, 11, 19, 68b/11, 69b/13, 71b/8, 72a/3, 73a/2, 74a/18, 75b/12, 14, 76a/8, 78a/8, 79a/5, 79b/4, 13, 16, 80a/10, 82b/18, 83b/7, 84a/9, 85a/5, 85b/6, 86b/13, 87a/12, 91b/5, 92a/14, 93a/12, 94a/3, 95a/14, 95b/5, 97b/7, 104b/11, 15, 107b/18, 109b/18, 117b/2, 118b/14, 120b/2, 3, 4, 10, 124a/14, 126a/6, 129a/8, 11, 131b/3, 133a/9, 134b/7, 9, 135b/13, 136b/10, 137a/13, 140a/6, 12, 12, 14, 140b/7, 11, 16, 141a/11, 142a/5, 143a/10, 143b/15, 17, 144b/13, 147b/10, 148a/17, 150a/4, 152a/8, 152b/14, 155a/1, 159a/1, 3, 4, 6, 159b/9,

163b/2, 166b/4, 5, 13, 168a/7, 16, 170b/3, 172b/6, 11, 17, 173b/18, 174a/1, 4, 13, 13, 177a/5, 181b/12, 182b/15, 18, 183a/11, 15, 18, 183b/1, 184a/9, 184b/2, 185a/18, 186a/18, 189a/8, 19, 194b/12, 196a/4, 197a/9, 10, 17, 198b/17, 200b/6, 207a/3, 211b/9, 216b/18, 217a/12, 218a/6, 9, 12, 221a/9, 221b/8, 224a/2, 224b/3, 227b/14; artuḡ o.-an 109a/9, 225b/17; āşikāre o.-an 38b/19, ‘ayblu o.-an 103b/7, borclu o.-an 83a/3, büyük o.-an 120b/6-7, cem<sup>c</sup> o.-an 108b/9, ehil o.-an 222b/5 ḡamā’ilī o.-an 136b/16, ḡarc o.-an 176a/19, 184b/11; ıraḡ o.-an 36b/4, ḡabir o.-an 197b/9, ḡā’im o.-an 219a/12 ḡıymetlü o.-an 146b/19, ḡudreti o.-an 135a/6, ḡuvvetlü o.-an 152b/14, lāyıḡ o.-an 221a/10, lāzım o.-an 226a/17-18; maḡfūz o.-an 141b/1, 2-3, maḡlül o.-an 141b/6, ma<sup>c</sup>rūf o.-an 140b/10, mālīk o.-an 71b/15, 150b/17, ma<sup>c</sup>lūm o.-an 8a/10, ma<sup>c</sup>mūlün bih o.-an 224a/18-19 medḡal-i zıll o.-a 219a/18, mensūb o.-an 28a/3-4, meḡşūr o.-an 7a/15, 34b/8, 71a/19, 99b/14, 171a/17-18, 176b/17, mezkūr o.-an 142a/7, 217a/9 muḡtāc o.-an 170b/9, muḡābil o.-an 28b/1, murād o.-an 114b/16, mü’ekkil o.-an 16b/5, mühim o.-an 224b/7 müte<sup>c</sup>allīḡ o.-an 6a/14, müyesser o.-an 207b/6 ḡarf o.-an 184b/9-10, sedd o.-an 210a/2, ḡaḡsım o.-an 19a/16, ḡālib o.-an 6a/6-7, rāḡīb o.-an 6a/6-7, vāḡī<sup>c</sup> o.-an 4b/174b/9, 7a/12, 7b/10, 143b/1, yaḡın o.-an 198b/16, 203a/14, 210b/19, zıkr o.-an 190b/4; o.-ana 31a/8, 90a/11; o.-anda muḡtedā-bih o.-anda 224a/2-3; o.-andan 7a/2, 126b/9; helāk o.-andan 119b/17; o.-andur 20a/19-20b/1, 88a/6, 218a/18, vāḡī<sup>c</sup> o.-andur 219b/12; o.-anı 19b/14, 19, 36b/12, 45a/3, 58b/2, 109b/19, 159a/14, 165b/14, 178a/11; o.-anla 47b/14, 77b/12; o.-anlar 17a/1, 39b/13, 55b/16, 75a/18, 106a/5, 136a/2, 192a/2, 222a/15, 222b/2, 3, 12, 13, 15 ‘āmil o.-anlar 225a/7, muvaḡḡit o.-anlar 223a/1, mücāvīr o.-anlar 175a/8, ḡā’im o.-anlar 5b/3, 19, 222a/2, 8, 225a/4-5, tābi<sup>c</sup> o.-anlar 20b/15, ḡālib o.-anlar 153b/13, ḡālib ü rāḡīb o.-anlar 223b/14; o.-anlara 69a/19, 70a/12, 208a/3 muvaḡḡit o.-anlara 224b/18, sākin o.-anlara 171a/5; o.-anlardan 2a/5, 7a/10, 7b/15, 68b/6-7; ‘āmil o.-anlardan ol- 223b/15; ḡāzıḡ o.-anlardan 34a/7; o.-anlardandır 41a/15, 158a/8; mensūb o.-anlardandır 20b/14, 21b/1-2, 22a/2, 22b/11, 26a/9-10, 27a/3, yaḡın o.-anlardandır 206b/16; o.-anlardur 39b/15-16; o.-anları 55a/17, 152b/17, 207b/15; o.-anlarıḡ 149a/1, 152a/14; helāk o.-anlarıḡ 115a/2-3; o.-anlarınuḡ 19b/13-14; o.-anlarınuḡ 23a/18, 203a/5; ḡā’im o.-anlarınuḡ 224b/15, 225a/2 sākin o.-anlarınuḡ 190b/3 zıkr o.-anlarınuḡ 6b/1-2, 26b/19; baḡḡ o.-anunuḡ 48b/10; mālīk o.-anunuḡ 190a/2; melīk o.-anunuḡ 190b/17; emīn o.-avuz 208a/9-10; helāk o.-a yazduḡ 209b/17; o.-aydı

24a/2, 8, 16, 33a/15, 49a/8, 10, 84b/14, açlık o.-aydı 36a/6, rāḥat o.-aydı 24a/3, tutmamış o.-aydı 118a/15, 19; o.-dı 4b/4, 31b/10, 35b/4, 5, 37a/7, 46a/14, 16, 18, 46b/4, 12, 14, 18, 47a/1, 3, 3, 3, 50b/10, 56a/1, 62b/2, 77b/6, 97b/10, 117a/10, 141a/9, 19, 141b/2, 4, 5, 6, 18, 142a/1, 142b/7, 184b/10, 186a/12, 193a/2, 193b/6, 204a/10, 215a/5, 222b/13, 225b/5; aḳmaz o.-dı 132b/17, aṣl o.-dı 142a/14; ‘āṣi o.-dı 100b/9-10, 11, bāṭıl o.-dı 166b/19, bedr o.-dı 28b/9, berāber o.-dı 209a/1, böyle o.-dı 119b/18, bulunmaz o.-dı 110b/18, devr eylemiş o.-dı 46b/16-17, dīvār gibi o.-dı 183a/6, eyü o.-dı 119b/16, fazla o.-dı 141b/17, ġā’ib o.-dı 46b/10-11, ġālib o.-dı 87a/12-13, 114a/14-15, ġayb o.-dı 37b/10, geçmelü o.-dı 30b/3-4, gökcek o.-dı 98a/16, görünmez o.-dı 83b/2, 88b/10, gündüz o.-dı 46b/4, ḥā’il o.-dı 62b/14, ḥarāb o.-dı 50b/4, ḥāşıl o.-dı 54a/8, 119a/4, 141a/13, 16, 141b/8, 142b/1, 2, 7, 155b/5, helāk o.-dı 99b/1, 119b/17, 183a/12, 207b/4 hiç gibi o.-dı 96a/1 kat kat o.-dı 95b/9, kıpkızıl o.-dı 209a/3, lāzım o.-dı 136b/4 lāzım-ı küllī o.-dı 8b/14, helāk o.-dı 13a/9, 37a/12-13, ma’lūm o.-dı 18a/19, 40b/10, 42a/9, 103a/10 ma’lūmı o.-dı 31b/4-5, 78b/12, ma’lūmumuz o.-dı 88b/10, ma’zūr o.-dı 227a/7 melik o.-dı 193a/3, meşhūr o.-dı 61b/13, mūnis o.-dı 169b/14, müselmān o.-dı 86a/3, müteveccih o.-dı 132b/18, riḥtım o.-dı 209a/6-7, şabāḥ o.-dı 83b/11, 130b/2, sākin o.-dı 169b/8, sebep o.-dı 70b/4, 223a/1 şāz o.-dı 102b/19, şehir o.-dı 178b/3, taġyīr o.-dı 177a/17, tamām o.-dı 25b/4, 40b/13, 120b/2, 136b/1, 148a/18, 217a/12 tamar gibi o.-dı 208b/17, tatlu o.-dı 116b/15, toptolu o.-dı 13a/16, vāḳi’ o.-dı 73a/7, 207b/4-5 vaḳt o.-dı 207b/2, 133b/9, varımaz o.-dı 56b/7-8, yakın o.-dı 38a/9, 133b/6, yarındası o.-dı 55b/18-19, yarındası şabāḥ o.-dı 55b/12-13, zāhir o.-dı 62a/14, 126b/1-2, 18 ziyāde o.-dı 118a/2-3, 118b/12; cem’ o.-dılar 89a/8; ġā’ib o.-dılar 67a/5, gitmek üzere o.-dılar 88b/5, ḥalāş o.-dılar 70a/17, helāk o.-dılar 73a/10, 111a/7-8, ḳor o.-dılar 72b/15; ḳudretlü o.-dılar 62a/12, muntazır o.-dılar 55b/19, muṭi’ o.-dılar 87a/13, nece o.-dılar 128a/2, revān o.-dılar 52b/19, zāhib o.-dılar 42a/19; ziyāde o.-dıysa 144b/2-3; o.-duġı 5a/1, 6b/3, 9a/9, 9b/11, 12a/2, 17a/17, 17b/12, 14, 20a/10, 23b/5, 27b/10, 33a/2, 43b/12, 45a/19, 45b/4, 47a/2, 51b/18, 55b/14, 68a/19, 76a/5, 106b/7, 113a/7, 120b/1, 133b/2, 138a/17, 139b/9, 14, 15, 141a/4, 148b/19, 159a/18, 162b/19, 179a/3, 186a/6, 213a/8, 217a/1, 3, 217b/7, 220b/9, 12, 222b/9; ‘ādeti o.-duġı 118a/11, baḥş o.-duġı 144b/16, baṭi’ o.-duġı 2b/13; bedr o.-duġı 32b/16-17, berāber o.-duġı 9b/6, 48b/3, 106a/17, 136b/7, 143b/4, 198a/11, 225b/12, 226a/1, 7 böyle o.-duġı

127a/12, 148b/18, 157b/8, 10, 164a/15, 17, 181a/16, 19-181b/1, 182b/14, 190a/16, 18, 194a/8, 202b/10-203a/1, 3, 212b/3, 3, 218a/10 cem<sup>c</sup> o.-duğı 28a/18, 33a/5, 93b/15, 151a/7, dūlābī o.-duğı 143b/2-3, döşenmiş o.-duğı 44b/11, dūllābiyye o.-duğı 220b/2, düpdüz o.-duğı 10a/4, 38b/3, ğarķ o.-duğı 84b/2, gece o.-duğı 83b/6, 114a/7, 124a/19, 137a/3-4, geceyle o.-duğı 123a/2, gelmelü o.-duğı 96b/11, gündüz o.-duğı 137a/3-4, ħālī o.-duğı 11b/5, ħamā'ilī o.-duğı 220a/17 ķādir o.-duğı 39a/1, mübārek o.-duğı 115a/18, mümkün o.-duğı 88b/8, öñürdi o.-duğı 3a/5, öyle o.-duğı 209b/4, 224b/10 papa o.-duğı 194a/6, şabāḥ o.-duğı 83b/8, 124b/3, şāfī o.-duğı 183a/14, sākin o.-duğı 57b/10, şatmalu o.-duğı 60b/15-16, şovuk o.-duğı 139b/3, tamām o.-duğı 137a/4, uzun o.-duğı 225b/10, vāķī<sup>c</sup> o.-duğı 38a/17, zā'il o.-duğı 220a/4; fāriğ o.-duğım 177a/12; ķādir o.-duğım 154b/16; nece o.-duğım 84a/14; o.-duğına 8a/4, 40b/14, 44a/7, 56a/4, 5 'ayb o.-duğına 103b/6, seri<sup>c</sup> o.-duğına 18b/3; mümkün o.-duğınca 41b/14, 62a/5, 70a/6; o.-duğından 4a/11, 8a/14, 11b/3, 24a/12, 33a/13, 35a/5, 38b/2, 48b/8, 58a/8, 59b/6, 63a/14, 100a/17, 101a/19, 137b/11, 145a/18, 192b/17 azdan az o.-duğından 137a/5, cevāb o.-duğından 108a/5, eksücek o.-duğından 138a/4, eksük o.-duğından 139a/4-5, ğalīz o.-duğından 52b/5, 191a/8, gündüz o.-duğından 47a/3, 3 ħālī o.-duğından 11b/4 ıraķ o.-duğından 10a/15, 36b/6, 106b/3, 138a/10 ķarīb o.-duğından 40a/11, ķayıncaķ o.-duğından 131b/11; muḥālif o.-duğından 224b/14-15, seri<sup>c</sup> o.-duğından 27b/15, vāķī<sup>c</sup> o.-duğından 222b/18 yaķın o.-duğından 41a/17, yüce o.-duğından 130a/3, ziyāde o.-duğından 137b/16, 138b/17, 139a/9; o.-duğımı 89b/7, 127b/7; muḥālif o.-duğımı 4b/18; ḥācet o.-duķça 153a/4, 189a/2; mümkün o.-duķça 2a/9, 4a/2, 6a/19-6b/1, 69b/18, 217a/16 yaķın o.-duķça 28b/10-11; helāk o.-duķdan 27b/3; ma'lūm o.-duķdan 47b/15, 143a/10, 222b/14; tamām o.-duķdan 155b/3; muṭī<sup>c</sup> o.-duķları 87a/14; o.-duğımıñ 20b/9, 21a/14, 21b/15, 22b/4, 26a/2, 27b/17; gereklü o.-duğıyçün 198b/11; böyle o.-duķdan 125a/19; düz o.-duķdan 218b/1; ğā'ib o.-duķdan 224a/5; ma'lūm o.-duķdan 140b/14, 141a/7, 142a/14-15, 221b/16; tamām o.-duķdan 57a/8, 114b/17, 183a/6; zāhir o.-duķdan 82a/9-10; şehīd o.-duķları 184b/15; o.-duķlarından 147b/2; ķorķulu o.-duķlarından 147a/16; o.-dum 154b/17; cem<sup>c</sup> o.-dum 130a/15; sākin o.-dum 177a/11; nece o.-duñ 84a/7-14; 'özr o.-ıcaķ 29b/2, 227a/8; o.-ınca 112b/17; şabāḥ o.-ınca 73b/8, 83b/14; tamām o.-ınca 214b/19, 220a/19; zāhir o.-ınca 183a/1; o.-incaya 221b/1; bedr o.-incaya 32b/3; gelmez o.-incaya 110b/17; şabāḥ o.-incaya 65a/12; ķādir o.-ımasa gerek



24a/6; kâdir o.-ımaz 132a/6-7; muṭṭalî<sup>c</sup> o.-ımaz 39a/4; o.-madı 46a/13; çâre o.-madı 193a/5-6; gâce o.-madı 46a/9-10; ḥālî o.-madı 99b/1; ḥāşıl o.-madı 125b/13; kâbil o.-madı 67b/4; kâdir o.-madı 81a/10; kırtulmağ o.-madı 207b/5; mümkün o.-madı 207b/4; vâkî<sup>c</sup> o.-madı 44b/16-17; bâliğ o.-madı 227a/15; ḥālî o.-madılar 114a/3; ḥōşrağ o.-madılar 117a/4-5; ġā'ib o.-madın 214b/4, 215a/9; ırâğ o.-madın 32a/14; nâzil o.-madın 123b/19; ziyâde o.-madıysa 144b/4; bir o.-maduğı 9b/14 ; ḥâcet o.-maduğı 153a/5; gündüz o.-maduğından 47a/3; üzerine o.-maduğından 137a/16; vâkî<sup>c</sup> o.-maduğından 47a/3; o.-maduğıyçün 179b/8; kâdir o.-maduğ 90b/2; kâdir o.-madum 91a/18, 197b/14; o.-mağ 26a/5, 38b/5, 45a/17; ḥalâş o.-mağ 82b/19; artuğ o.-mağ başla- 25a/7; ḥōş o.-mağ başla- 138b/10-11; ḥuzûrda o.-mağ başla- 25b/2; issi o.-mağ başla- 24b/18; mesken o.-mağ 217a/11, 220b/19; nûrlu o.-mağ başla- 28b/5; sa' d o.-mağ 21b/14; şovucağ o.-mağ başla- 138a/9; sūst o.-mağ 23a/9; yazı o.-mağ 49b/10; zâhir o.-mağ 227b/9; o.-mağıla 44a/2, zâhir o.-mağıla 221b/9; zelzele o.-mağıla 49b/5; o.-mağın 10b/12, 46a/9, 84b/8, 192a/15 'asîr o.-mağın 4a/5, , lâzım o.-mağın 5b/17, ma'lûm o.-mağın 42b/2; vâkî<sup>c</sup> o.-mağın 153b/15-16 zaḥmet o.-mağın 5a/14; o.-mağına 21b/18, 26a/3; ḥā'il o.-mağıçün 153a/1-2; ḥāşıl o.-mağıçün 218b/7; ḳavî o.-mağıçün 7b/8; o.-mağ 10a/19, 10b/3, 10, 31b/14, 32b/1, 33b/16, 38b/15, 44b/13, 47a/3, 49a/14, 219a/11; 'ârız o.-mağ 43b/19; artuğ o.-mağ gerek 217b/14; böyle o.-mağ gerek 219a/11; düz o.-mağ 218a/3; ḥalâş o.-mağ 83a/1, 2-3; ḥâmile o.-mağ 134a/4; helâk o.-mağ 83a/4; ḳarağ o.-mağ 224a/10; maḥrûm o.-mağ 222b/18; melik o.-mağ 147a/17; 'özr o.-mağ 226b/13; o.-mağ gerek 34a/1, 124b/2, 130b/8; ağ o.-mağ gerek 163a/18; eksük o.-mağ gerek 219a/4; gâce o.-mağ gerek 46a/12; maḥrûṭî o.-mağ gerek 218b/11; şonra o.-mağ 5a/2; sūst o.-mağ 80b/3; yoldaş o.-mağ 51a/5; za'if o.-mağ 80b/2; ziyâde o.-mağdadur 56b/5; ḥalâş o.-mağdan 69b/15; helâk o.-mağdan 62b/3, 76a/19; o.-mağdur 35a/8 bu o.-mağdur 137a/16; o.-mağlarına 3a/9-10, 26a/6; cem<sup>c</sup> o.-maları 46b/17-18; cem<sup>c</sup> o.-malu ol- 110a/10-11; o.-mamağ 49a/12; ḥālî o.-mamağ gerek 39a/8; tamâm o.-mamağ gerek 225b/7-8; o.-mamağ gerek 124a/13; o.-mamaya 33a/12; helâk o.-mamuza 69b/7; düz o.-mamışdur 218a/14-15; naşib o.-mamışdur 107a/16; o.-masa 8b/7, 'özr o.-masa 227a/9, râḥat o.-masa 24a/5, zâhir o.-masa gerek 221b/11; sâkin o.-ması 57b/11; zâhir o.-ması 68a/5, 82a/4, 19; ġā'ib o.-masıdur 224a/3; cem<sup>c</sup> o.-masıniçün 221a/14; o.-masına 3a/15, 3b/11, 38a/18; böyle o.-masına 119b/14, maḥrûm o.-masına 222a/10; o.-

maya 9b/8, 171b/10, 219a/1, 223b/1 egri o.-maya 218b/14 eksük o.-maya 125b/6, ırak o.-maya 178a/18, 18-19, ibdā o.-maya 32a/2, kudreti o.-maya 135a/6, yakın o.-maya 178a/18, 18-19, zāhir o.-maya 227b/12; kadir o.-mayalar idi 15b/16; o.-mayan 8a/17, 8b/16, 9a/8, 12, 15, helāl-zāde o.-mayan 129b/2; o.-mayaydı 23b/10, 24a/2, 109a/11; o.-mayınca 29b/14, 147a/17, 19, s̄abit o.-mayınca 32a/5; o.-mayup 85a/3; āsān o.-mayup 217a/14; eyü o.-mayup 119b/17; hāşıl o.-mayup 89b/15-16; helāk o.-mayup 101a/18; rāst o.-mayup 218a/13; tābi<sup>c</sup> o.-mayup 51b/11; tārī o.-mayup 137b/1; o.-maz 32a/4, 36b/7, 8, 38a/2, 44b/3, 53b/14, 56b/4, 57a/1, 5, 59a/7, 59b/3, 68a/11, 79b/15, 80b/3, 81a/12, 82b/1, 88a/7, 109a/18, 109b/15, 122a/1, 128b/19, 129a/2, 145b/17, 146a/13, 149a/2, 150a/6, 18, 152a/9, 153a/15, 157b/11, 158a/10, 14, 159a/15, 160a/7, 164b/1, 171a/2, 171b/5, 175b/4, 184b/4, 189a/12, 196a/5, 202b/10, 220b/5, 10; cem<sup>c</sup> o.-maz 157a/16, dāhil o.-maz 221a/6; eksük o.-maz 66b/7, 121a/12-13, 121b/4, 122a/4, 124b/19, 125a/15, 131a/10, 168b/11, 199a/11, 205a/7, 207a/13, 208b/12; gā'ib o.-maz 222a/18; gece o.-maz 216b/8, 14, 217a/6; gündüz o.-maz 216b/15, 217a/8; māni<sup>c</sup> o.-maz 201b/3; sakin o.-maz 36a/9; hāşıl o.-maz 40b/7; kadir o.-maz 73b/4, 129b/3; kâ'idesi o.-maz 119b/13-14; ma'lūm o.-maz 221b/4-5; māni<sup>c</sup> o.-maz 225a/2; mümkün o.-maz 110a/12; tağyir o.-maz 129a/16; ucuz o.-maz 146b/19; vāķi<sup>c</sup> o.-maz 134a/6-7; o.-mazdı 179a/6; hāşıl o.-mazdı 34a/17; kadir o.-mazdı 127a/16; muqarrer o.-mazdı 24a/12-13; tamām o.-mazdı 33a/15; vāķi<sup>c</sup> o.-mazdı 49a/9, 11; kadir o.-mazlar 72b/2-3; melül o.-mazlar 163a/5; muqayyed o.-mazlar 134a/19; rāzı o.-mazlarsa 144a/19; o.-mazlar ise 72a/16; rāzı o.-mazlar ise 72a/13; o.-miş 50b/2, 9, 13, 15, 19; aṭa o.-miş 200a/9-10; baḥş o.-miş 19a/19; bedr o.-miş 99a/17; bend o.-miş 86b/6; büryān o.-miş 115a/6; cem<sup>c</sup> o.-miş 133a/11-12; düpdüz o.-miş ol- 217b/12, 218a/11-12; düz o.-miş 218b/12; gā'ib o.-miş 68b/2; garḫ o.-miş 102a/7, 105a/6; harāb o.-miş 209b/18; helāk o.-miş 56a/2-3; ka'im-maḫāmı o.-miş 8a/14-15; kapḫara o.-miş 62a/10; kara mürekkeb o.-miş 98a/14-15; kül o.-miş 88b/14; laḫab o.-miş 135a/11; lāzım o.-miş 131b/1; muntazır o.-miş 14a/13; muraşsa<sup>c</sup> o.-miş 154b/2; müselmān o.-miş ol- 165a/15-16; ne o.-miş 172b/19; şağır o.-miş 110a/19; şöyle o.-miş 169b/11; ziyāde o.-miş 144a/18; vāķi<sup>c</sup> o.-miş imiş 120a/1-2; peydā o.-mişdi 55a/16; tağyir o.-mişdi 155a/6; vāķi<sup>c</sup> o.-miş ola 32a/1; o.-mişdur 151a/3; 'ariz o.-mişdur 43b/13-14; belürsüz o.-mişdur 210b/6; cem<sup>c</sup> o.-mişdur 43a/17, 131a/13; cigerleri hūn o.-mişdur 223b/8-9; gibi o.-mişdur 192a/15;

hâ'il o.-mışdur 101a/4-5, 150b/16; h ar b o.-mışdur 56b/7, 170a/11; h ar m o.-mışdur 87a/19; h a' il o.-mışdur 84b/7; k pri o.-mışdur 180b/11; ma' l m o.-mışdur 39b/8, 11, 140b/8; m ni' o.-mışdur 93b/11; taĝy r o.-mışdur 177a/16; taş o.-mışdur 133a/8; v rid o.-mışdur 224b/6; zikr o.-mışdur 210a/6; v k i' o.-mışdur 8b/4, 29a/4-5, 32b/1-2, 33b/2, 34a/18, 36b/14-15, 143a/13, 145a/16, 147a/8, 151a/6, 156a/5, 157a/6, 17, 158b/15, 18, 165b/5, 168b/9, 14, 169a/2, 173b/5-6, 17-18, 175b/9, 178b/2, 179a/16, 180a/16, 181b/13, 16-17, 183b/10, 184b/15, 189b/8, 17, 19, 190b/15-16, 192a/9, 195a/12, 197a/7, 212a/8; v rid o.-mışdur 116a/7-8; o.-mış idi 127b/13; o.-mıŝıdı 31b/8; o.-mışlar 38a/5; ĝarĝ o.-mışlar (ortaĝ) 102a/5, 18, 105a/3; gibi o.-mışlar 77b/1; taş o.-mışlar 133a/10, 11, 13; h z r o.-mıŝlardı 222a/14; mu' i' o.-mıŝlardı 74a/12; ŝ 'im o.-mıŝlardı 29a/15, 227a/2; h ŝil o.-mışlardur 80b/19-81a/1; mu' ırr o.-mışlardur 40b/15; taş o.-mışlardur 133a/7; z hib o.-mışlardur 221a/15; o.-sa 9a/8, 11, 20a/10, 27b/7, 32a/3, 11, 12, 33a/11, 39a/3, 44a/10, 94a/2, 103b/5, 125a/18, 170b/19, 187b/11, 11, 12, 217a/5, 7, 217b/16, 221a/6, 222b/8, 10, 225a/16, 17, 226a/10; aĝuklık o.-sa 30b/2, artuĝ o.-sa 217b/15, 219a/6 ba' id o.-sa 40a/12, ba' i o.-sa 27b/5-6, bez aĝartur o.-sa 36b/2, binmel  o.-sa 145b/12-13, bulunmıŝ o.-sa 6a/17, 7b/7, 26a/16, cem' o.-sa 16b/2, 3, 3, 5, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, cem' olmalu o.-sa 110a/10-11, delinmel  o.-sa 43b/7, eks cek o.-sa 219a/10 gece o.-sa 73b/7, geĝer o.-sa 119b/8, gelmel  o.-sa 68b/7, 72a/6-7, 180a/19-180b/1, gibi o.-sa 220b/13-14 gidilmel  o.-sa 182b/1, g r n r o.-sa 222b/8-9, g nd z o.-sa 73b/9, h ste o.-sa 116b/17, h l l-z de o.-sa 129b/1, ıraĝ o.-sa 36a/8, 36b/1-2, 139a/19, ittiŝ li o.-sa 38b/14, mevc o.-sa 191a/1, miĝd rınca o.-sa 220a/8, mu' t c o.-sa 114b/12, m btel  o.-sa 118b/2, m mkin o.-sa 45b/10, m selm n olmiŝ o.-sa 165a/15-16, o.-sa gerek imiş 165a/18 ŝ bit o.-sa 29b/3, ŝ ' iĝa o.-sa 49b/9, s kin o.-sa 52a/18, 191a/2, ser ' o.-sa 27b/4, şonra o.-sa 119b/13, t tilmiŝ o.-sa 44b/8, v k i' o.-sa 33a/18, 33b/6, 9-10, 112b/19-113a/1, yaĝın o.-sa 17a/15, yapıŝdurulmiŝ o.-sa 44a/15-16, z hir o.-sa 66b/8, za'emet o.-sa 226a/17, za' if o.-sa 113a/19, z 'il o.-sa 219b/14 zelzele o.-sa 49b/9, ziy de o.-sa 68a/1; o.-sa gerek 4b/7-8, 9a/9, 12, 9b/9, 10, 23a/13-14, 28b/16, 31b/14, 33b/8, 17, 40a/17-18, 44b/9, 18, 82a/10, 95a/17, 219a/15, 222a/6; ber ber o.-sa gerek 209a/14; bey n o.-sa gerek 29b/4; ıraĝ o.-sa gerek 139b/10; t z o.-sa gerek 216a/16; t ptolu o.-sa gerek 153a/13; ucuzluk o.-sa gerek 170b/10; v k i' o.-sa gerek 132a/13; z hir o.-sa gerek 95a/18; ziy de o.-sa

gerek 9b/2-3, 28b/7, 40a/18, 139a/19-139b/1, 170b/12; ‘āciz o.-salar 79a/8; dutmuş o.-salar 134b/4; pîr o.-salar 79a/7; o.-salar gerek 12a/2-3; ħariş o.-salar gerek 23a/7-8; za‘îf o.-salar gerek 32b/11-12; berāber o.-saydı 33a/13; kiçirek o.-saydı 33a/14; o.-sun 2b/17, 166b/17, 208b/8; ‘avrat o.-sun 30b/1, er o.-sun 30b/1, fark o.-sun 187a/6, fedā o.-sun 121b/10, gökcek o.-sun 114b/1, ħürr o.-sun 30b/1, kûl o.-sun 30b/2, kurbān o.-sun 167b/14, ma‘lûm o.-sun 40a/13, 223a/19 nişān o.-sun 167b/19; ŧen o.-sun 160a/2; yardım o.-sun 166b/16-17; ziyāde o.-sun 186a/13; tamām renk o.-sunlar 41b/10; āgāh o.-uñ 86b/17, 87a/2; cem‘ o.-uñ 85b/9; ħāzır o.-uñ 226b/12; o.-ur 3a/12, 14 3b/10, 10, 6a/3, 9b/1, 12b/8, 15a/4, 16b/6, 9, 10, 18b/17, 19a/18, 19b/2, 5, 20a/10, 15, 20b/17, 21a/5, 21b/6, 22a/7, 22b/4, 15, 23b/1, 8, 24b/3, 6, 14, 15, 17, 18, 26a/14, 27a/8, 11, 28a/9, 29a/7, 32a/7, 7, 32b/5, 8, 33a/7, 9, 33b/1, 7, 10, 11, 13, 17, 18, 18, 34b/6, 35a/12, 36b/10, 11, 12, 37a/2, 38a/17, 38b/4, 9, 11, 16, 40b/18, 44a/13, 44b/12, 45b/11, 47a/15, 18, 47b/5, 48a/19, 49a/2, 49b/2, 3, 3, 5, 6, 7, 8, 13, 15, 15, 51a/18, 55a/12, 56b/3, 10, 12, 57b/2, 3, 8, 58a/10, 17, 19, 58b/2, 4, 59a/11, 18, 19, 19, 59b/2, 3, 16, 61a/8, 62b/7, 63b/5, 5, 6, 15, 19, 64a/2, 15, 15, 66b/3, 68a/15, 68b/4, 9, 14, 14, 16, 17, 17, 70b/8, 12, 17, 71a/2, 72a/1, 5, 72b/18, 73b/12, 74a/19, 74b/4, 7, 13, 75a/1, 5, 7, 9, 10, 14, 16, 17, 19, 75b/1, 9, 76b/17, 79a/6, 14, 16, 19, 79b/3, 8, 80a/1, 1, 2, 3, 4, 5, 81b/15, 82a/3, 6, 9, 12, 82b/1, 2, 9, 85a/6, 8, 8, 9, 10, 85b/2, 87b/4, 6, 8, 11, 15, 18, 92a/7, 93b/16, 17, 94a/2, 8, 96a/2, 2, 97a/3, 98a/4, 8, 98b/6, 100a/1, 2, 101a/11, 14, 103a/3, 5, 104a/1, 105a/19, 108b/7, 109b/14, 16, 16, 115b/18, 121b/19, 128b/15, 15, 17, 129a/7, 132a/3, 134a/9, 15, 136a/9, 137b/5, 6, 8, 13, 14, 15, 17, 18, 138a/2, 7, 9, 11, 138b/5, 8, 10, 13, 14, 16, 19, 139a/3, 8, 139b/7, 19, 19, 140a/2, 3, 4, 11, 142a/2, 3, 142b/10, 143a/9, 143b/7, 145a/9, 10, 145b/9, 9, 9, 15, 147a/2, 147b/13, 148a/2, 10, 148b/10, 17, 19, 149b/5, 16, 150a/15, 18, 153a/1, 16, 155a/4, 155b/13, 157a/15, 157b/7, 9, 14, 19, 158a/9, 11, 11, 160a/19, 160b/1, 2, 3, 5, 7, 9, 11, 11, 162b/4, 6, 6, 163a/19, 163b/3, 164a/13, 15, 17, 164b/1, 166b/3, 6, 168a/14, 170b/7, 15, 19, 176a/6, 176b/2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 178b/19, 179a/2, 179b/16, 180b/2, 11, 181a/19, 181b/5, 182a/15, 184a/3, 186a/5, 187a/16, 189a/8, 189b/12, 190a/17, 190b/2, 192b/7, 193b/18, 198a/5, 6, 7, 8, 12, 12, 13, 14, 15, 16, 198b/4, 8, 199b/12, 202b/19, 203a/2, 205b/9, 208b/7, 212b/3, 11, 12, 16, 213a/7, 8, 8, 8, 9, 10, 213b/3, 214b/6, 7, 215a/11, 11, 15, 215b/4, 5, 18, 19, 216a/7, 8, 19, 216b/11, 217b/17, 218b/10, 219b/16, 220a/4, 10,

11, 16, 18, 220b/7, 7, 9, 13, 14, 221a/3, 3, 225a/11, 18, 225b/1, 7, 11, 13, 14, 226a/1, 2, 3, 6, 8, 9; ‘aķıllar āk o.-ur 184a/17-18; ‘aķlı ziyāde o.-ur 146b/11; aķmaz o.-ur 131b/3; artuķ o.-ur 216a/13; artucaķ o.-ur 212b/15, 16, 17, 18, 224a/5; aydın o.-ur 123a/2-3; baķş o.-ur 108b/18, 177b/6, 187b/5, 189b/10; bātil o.-ur 112a/5-6; belürmez o.-ur 224a/13-14; belürsüz o.-ur 65b/16, 221b/15; berāber o.-ur 24b/5, 25a/6; bir o.-ur ‘aynı, eřit’ 51a/19; bol o.-ur 25a/9; böyle o.-ur 132a/15, 136b/11, 220a/19; cem‘ o.-ur 28a/19, 108b/4, 131a/18; dirhem o.-ur 209b/6; diri o.-ur 63b/4; düpdüz olmiş o.-ur 217b/12, 218a/11-12; eksücek o.-ur 181a/16, 214b/11; eksük o.-ur 66b/4, 80a/1, 142b/13, 212b/13-14, 216a/13; ekři o.-ur 180b/12; esİR o.-ur 195a/1; evvel o.-ur 214b/14; eyü o.-ur 119b/12-13; fi’z-zevāl o.-ur 220b/16; ğā’ib o.-ur 101b/13, 103a/7; ğālib o.-ur 73b/3; ğarķ o.-ur 52a/13; ğaşy o.-ur 194b/18; ğayb o.-ur 77a/7, 79a/18; ğece o.-ur 217a/8, 9, 220b/18; gibi o.-ur 80b/5; gökçek o.-ur 24b/8; gölgelense o.-ur 123b/5; ğurüb o.-ur 220b/15; gündüz o.-ur 136b/18, 143b/5, 217a/6; ħā’il o.-ur 33a/1-2, 6; ħalāř o.-ur 36b/14; ħāmile o.-ur 134a/5; ħāřıl o.-ur 3b/11, 35a/9-10, 36a/17, 109b/12, 122a/6, 124b/8, 137b/10, 156b/17, 187b/15, 191a/3, 202b/6; ħavāle o.-ur 67a/9, ħayrān o.-ur 184b/1, helāk o.-ur 71b/14, 73b/4, 92b/1-2, 101a/18, 111a/2, 124b/14, 128b/18, 132a/14, 153a/18 ħüb o.-ur 138a/3, 139a/3, ıraķ o.-ur 26b/3, 139a/11, 12, 13, 15, 16, 18, 139b/13 ırmaķ o.-ur 108b/12, 177b/7; isā’et etmiş o.-ur 227a/9-10; kaķtılık o.-ur 170b/11, kaķkara o.-ur 55a/4-5, kara o.-ur 152a/10, karağulıcaķ o.-ur 224a/14 karīb o.-ur 36a/13, kavī o.-ur 23b/18, 18-19, 32b/4, 8, 146b/11, kışşa o.-ur 25a/16, kıtlık o.-ur 59b/12, 125a/19, kıymetlü o.-ur 150a/16, kuvvetlü o.-ur 23a/6, laşif o.-ur 32b/10, lāzım o.-ur 29a/10, 226a/14 mā’il o.-ur 20b/8, 21b/14-15, ma’lüm o.-ur 167a/11, 217b/11, 221b/6, 9 ma’lūmları o.-ur 103b/8, muĥālefet etmiş o.-ur 227a/10-11 münĥasif o.-ur 32b/19-33a/1, müteĝayyir o.-ur 24b/2, 49b/1, 109a/17, nişfü’n-nehār o.-ur 219b/11, nişfü’n-nehār o.-ur 220b/16, nūrānī o.-ur 28b/1, öĝ o.-ur 172a/7-8, öĝürdi o.-ur 9b/16, 18, 10a/2, 44b/4, 143b/14, 16, 148a/3, 151b/7, 155b/19, 172a/8-9, 11, 181a/2, 3, 182a/8, 188a/4, 5, 198b/15, 17, 18-19, 200a/2, 4, 205a/19, 205b/2, 3, 17, 18, 207a/3, 5, 213a/13, 214b/12-13, 215a/14 pāre pāre o.-ur 49b/9, peydā o.-ur 91b/18, 122a/12, rāĥat o.-ur 35a/19, rüşen o.-ur 23b/16, 24b/19, 123a/2-3, sa‘d o.-ur 21a/13, 22b/2, 26a/1, 26b/16, 27b/16, řāfi o.-ur 25a/8, řaĥiĥ o.-ur 25a/8, řaķallu o.-ur 181a/8, sākin o.-ur 37b/15-16, 68a/18-19, 82a/11 řanķur o.-ur 110a/15, řaru o.-ur 212b/6, semüz o.-ur 25a/2, 32b/8, şonra o.-ur 10a/2,

31b/14, 172a/6, 10, 182a/6, 9, 10, 195b/11-12, 13, 198b/13, 14, 205a/19, 213b/15, 215a/14, 216a/18, 219b/2 şovuk o.-ur 25a/18, 103b/15, söylemiş o.-ur 39a/6, sūst o.-ur 35a/9 tağyir o.-ur 25a/10, tamām o.-ur 137b/19-138a/1, 138b/7, 12, 139a/6, taş o.-ur 112a/15, tāze o.-ur 80b/6, timsāh o.-ur 110a/13-14, toptolu o.-ur 109b/10, tulū<sup>c</sup> o.-ur 220b/15 ucuz o.-ur 146b/18, ucuzluk o.-ur 109b/4, 205b/9 uzun o.-ur 25a/16, 63b/19, 216a/14, vāqī<sup>c</sup> o.-ur 3a/7, 35a/10, 38a/16, 44b/5, 113b/16-17, 138a/14, 15, 182a/16, 223a/15 vaqt o.-ur 131a/7-8 yağ o.-ur 74b/11, yağmaz o.-ur 125b/3, yakın o.-ur 139b/2, yol o.-ur 125a/5, yol gibi o.-ur 85a/15, yufka o.-ur 150a/7, yumrı o.-ur 137b/3, zāhir o.-ur 51b/16, 60a/1, 66b/10, 68a/2, 77a/4, 94b/7, 95a/16, 98b/9, 101b/11, 120b/1, 183a/15, 217a/3, 223b/19; za<sup>c</sup>if o.-ur 23b/19, 25b/1, 35a/11, zā'il o.-ur 73b/7, 192b/6, 227b/10, 11, ziyāde o.-ur 32b/9, 40a/15, 46a/16, 68a/12, 80b/2, 96a/16, 132a/6, 137a/19, 180b/13, zuhve-i kübrā o.-ur 225a/15-16; māni<sup>c</sup> o.-urmuş 14b/8-9, o.-ur ise 2b/17; o.-urdu 179b/1; aqar bınar o.-urdu 118a/19, 'arız o.-urdu 24a/9, balçık gibi o.-urdu 167b/1, bātil o.-urdu 23b/10-11, cūzvī o.-urdu 33a/15-16, çok o.-urdu 167a/19, hādiş o.-urdu 36a/5-6, karanuluk o.-urdu 23b/13-14, mübarek o.-urdu 115a/15, pādişāh o.-urdu 193a/1, şā'ika o.-urdu 152b/2, sūst o.-urdu 36a/5, zāhir o.-urdu 110b/7; ra<sup>c</sup>d u berķ o.-urken 152b/1-2; o.-urlar 23b/2, 7, 57a/8, 57b/13, 58b/1, 64b/2, 179a/4, 212a/12 āşikāre o.-urlar 74a/3-4, belürsüz o.-urlar 76a/9-10, bir o.-urlar 101b/5, cem<sup>c</sup> o.-urlar 28b/13, 33a/10-11, 110a/11, 129a/15, 204a/17, ehl-i tariķa o.-urlar 171b/3, ğā'ib o.-urlar 76a/9, ğālib o.-urlar 75a/5, 190a/10, ğayb o.-urlar 74a/3, 66a/6, ğızā o.-urlar 79b/2, hāmile o.-urlar 67a/10, 12 helāk o.-urlar 52b/12-13, 81b/16, 113a/11-12, 130a/11, 191a/18, hūsn-dār o.-urlar 137a/19, māl-dār o.-urlar 183b/12, nāzūk o.-urlar 202b/10-11, pāre pāre o.-urlar 106a/7-8, rāzi o.-urlar 72a/18, sākin o.-urlar 50a/3, 122a/5, 175a/8, 215a/16, sebeb o.-urlar 225a/4 uzun saçlu o.-urlar 202b/12 yügrük o.-urlar 136a/14, zāhir o.-urlar 76a/10, 109a/15; o.-urlardı 24a/3; eyü o.-urlardı 117a/2; ğarķ o.-urlardı 109a/11; hālāş o.-urlardı 116b/18-19; ğāfil bulunacak o.-urlarsa 134a/18; rāzi o.-urlarsa 72a/15, 144a/16, 18; o.-urmuş 176b/13; o.-ursa 68b/17, 82a/17, 88b/19, 96b/14, 98b/2, 112a/13, 164b/1, 170a/10, 179a/2, 207b/14, 208b/8, 217b/1, 219b/15; ğālib o.-ursa 212a/12; gelecek o.-ursa 109b/3-4; gelmeyecek o.-ursa 30b/4, göndermeyecek o.-ursa 59b/11, hālāş eyleyecek o.-ursa 64b/14-15, hāşıl o.-ursa 225a/15 mālīk o.-ursa 159a/13, naşīb o.-ursa 77b/6, olacak o.-ursa 124b/5-6, 219a/12, 'özü o.-ursa 227a/8

rāzı o.-ursa 72a/12, söyündürecek o.-ursa 224b/19-225a/1; taşra o.-ursa 218a/13; yakın o.-ursa 226b/16; kâdir o.-ursan 78b/7; kanâc at edecek o.-ursan 107b/19; helâk o.-uruz 69b/6; o.-up 5a/4, 23b/6, 26b/18, 27b/18, 28b/15, 30a/16, 36a/1, 43b/18, 59b/6, 100a/12, 108b/10, 163a/18, 187a/1, 189a/10, 217a/14; aciz o.-up 118b/2; akilları çâk o.-up 122a/13; aks o.-up 32b/11; aşığa o.-up 217a/3; amil o.-up 47b/14, 225a/5; amil olanlardan o.-up 223b/15; ârâste o.-up 147a/18; borclu o.-up 82b/15; bölük o.-up 109a/3; cemc o.-up 35b/18, 88a/19, 158b/14, 193a/5, 211a/1; ğâ'ib o.-up 51b/17, 72b/11; ğâlib o.-up 93b/6-7, 131b/18; ğanî o.-up 77b/12; gece o.-up 47a/3; gëñ o.-up 11b/7; hâdden aşırı o.-up 82a/8; hâdden ziyâde o.-up 4a/4; hâlâş o.-up 76b/10; harâb o.-up 167a/13; harâb o.-up git- 35b/19-36a/1; helâk o.-up 69b/13-14; helâk o.-up git- 52b/10, 93a/17; hilâl o.-up 28b/19; irâk o.-up 138a/4, 139a/4, 9; issi o.-up 139b/3; kâdir o.-up 134b/8; karîb o.-up 209a/12; mâ'il o.-up 23b/7; mânic o.-up 225a/3; muhâlif o.-up 222b/16; muhtelif o.-up 147a/19-147b/1; müteğayyir o.-up 25a/11, 113b/15; mütehayyir o.-up 69b/14-15; müntefic ve müstefid o.-up 6a/7-8, öñürdi o.-up 4b/19; pâre pâre o.-up 209a/13-14; râst o.-up 218a/13; râzı o.-up 72a/19; revân o.-up 177a/9; şabâh o.-up 62a/12-13, 83b/14; ser-c askeri o.-up 169b/6-7; siyâh o.-up 98a/16; şonra o.-up 3a/4; tâze o.-up 113b/4; tefriğ o.-up 108b/13; üzerine o.-up 137a/15; yakın o.-up 8a/13; yeşil o.-up 24b/9-10; yol o.-up 158b/3; zâhir o.-up 38a/8, 60a/2, 118a/12; zâ'il o.-up git- 117b/8; ziyâde o.-up 23a/11; o.-ur et- 217b/13

**olsun:** Denkleştirme bağlacı. o... olsun 33a/16; o...olsun...olsun 10a/7, 16-17; o...olsun...olsun...olsun 171b/1, 1, 2, 2

**olm- :** Yapılmak, meydana getirilmek. beyân o.-a 2a/10, 2b/15 3a/16, 3b/13, 5a/6, 17, 5b/12, 17-18, 6a/6, 13, 14, 6b/2; ayân o.-a 2a/10, 6a/6, 13-14; eksük o.-a 226a/5; emr o.-a 14a/13; kıyâs o.-a 20a/5, 140b/19-141a/1, 142b/16, 184a/15, 225b/14, 226a/16; ma'lûm o.-a 28a/13, 33b/14-15, 36a/10, 39a/9, 40b/10, 44a/18, 101a/5, 109b/3, 127a/5, 136b/4, 140a/8, 142b/16, 160a/6-7, 197a/18, 216a/19, 218a/14, 222a/10, 225b/9, 14-15, 226a/11; nazar o.-a 212b/1; važc o.-a 217a/19; zıkr o.-a 6a/19; karâr o.-acağ 49a/5, râhat o.-acağ 49a/6; o.-an fedâ o.-an 123a/6, habs o.-an 126b/7, hâcet o.-an 130b/4, ihtiyâr o.-an 4a/8, 215a/5 murâd o.-an 4b/13, 14-15, 5b/4-5, 6a/2, 140b/2, 15, 208a/12, 225a/14 naql o.-an 32a/6, nazar o.-an 148b/14, va'd o.-an 154b/14, zıkr o.-an 4b/8, 5a/18, 141b/9; zıkr o.-anuñ 67a/6; teklif o.-aydı 15b/14; o.-dı beyân o.-dı 2a/19-2b/1, 42a/8-9, 149a/13, 158a/2, 164b/5,

172a/16, 181b/7, 190b/6, 203a/7-8, 212b/7, beyân u ‘ayân o.-dı 215a/2, binâ o.-dı 130a/19, fehm o.-dı 47a/7, hâcet o.-dı 130b/1, hikâyet o.-dı 14b/10, 59b/9, 69a/10, 73a/4, 80b/6, 13, 88a/13, 89a/1-2, 89b/18, 90a/14, 100b/1, 102a/6, 103b/3, 110b/12, 115a/4, 118b/19, 119a/10, 119b/14-15, 121b/6, 124a/5-6, 127b/3, 150a/10, 153b/17-18, kabûl o.-dı 124b/6, kifâyet o.-dı 20a/17, 25b/13, 38a/13, 57a/13, 71a/6, 106b/10, 139b/15, 142b/15, naql o.-dı 133b/18, rivâyet o.-dı 104a/14, 116a/12, 116b/10, 129b/7-8 su’âl o.-dı 42b/10-11, ümmîd kaţ‘ o.-dı 37b/11, zıkr o.-dı 5a/5, 125b/16, 133b/10-11, 220a/17; o.-duğı beyân o.-duğı 48a/19, kabûl o.-duğı 124b/9, murâd o.-duğı 6a/10, nece o.-duğı 144b/8, te’hir o.-duğı 5b/11; zıkr o.-duğından 8b/13; baħş o.-duğıdan 178b/8; beyân o.-duğıdan 3b/3; ma‘lûm o.-duğıdan 140a/5, 198b/19; beyân o.-madı 85a/4; kabûl o.-madı 124b/7; ‘amel o.-maduğıyçün 223b/13; ri‘âyet o.-maduğıyçün 223b/11-12; vaşf o.-mağa 12a/3; te’hir o.-mağ 221b/18, 222b/15; vaşf o.-mağ 116a/18-19; te’hir o.-maya 221b/17; muħkem o.-mayaydı 49a/8; muğarrer o.-mayaydı 49a/7-8; fehm o.-maz 135a/15; vaşf o.-maz 97a/2, 121a/16; baħş o.-miş 47a/17, 48a/4, 17, 48b/11-12, 49a/1; debâgat o.-miş 145b/1, 146b/1; nağş o.-miş 172b/18, 194b/13; baħş o.-mişdur 47b/19; beyân o.-mişdur 33b/14, 43b/11, 85a/2, 140b/13-14, 18, 143b/4, 216a/19, 221a/1; hıfz o.-mişdur 211a/6; hışm u ğâzab o.-mişdur 174b/17; ihtiyâr o.-mişdur 143a/11, 148a/17; muraşsa‘ o.-mişdur 194b/8; nağş o.-mişdur 168a/16-17; resm o.-mişdur 218b/4; ta‘yin o.-mişdur 140b/17, 141b/9-10; zıkr o.-mişdur 93a/16, 140a/4, 144b/8, 161a/15, 212b/1; vaz‘ o.-mişdur 126b/6-7; mişâl o.-mişdur 10a/2-3; baħş o.-sa 45b/7; cem‘ o.-sa 17a/1; te’hir o.-sa 5b/9; beyân o.-sa gerek 9b/7, 23a/1-2, 71a/12, 92b/12-13; ihtiyâr o.-up 4b/6, 215a/1, 4; hisâb o.-up 140b/18, 142b/14; istihrâc o.-up 140b/17, 141b/9; naql o.-up 42a/8; ‘amel o.-ur 220b/1-2; ħarc o.-urdu 171a/7; beyân o.-ursa 208a/16; i‘tikâd o.-ursa 42a/11; kaşd o.-ursa 41b/8-9

**oluk** : Oluk. o.-dan 104b/6

**om(u)z** : Omuz. o.-ı başı 12a/18; o.-ına 15b/14; o.-ından 15b/14, 62a/18; o.-larına 208b/1; o.-larında 60a/10, 167b/11; o.-umda 91b/5

**on** : On. 16b/1, 20a/1, 21b/10, 27b/3, 32a/9, 39b/16, 56a/17, 56b/17, 60b/6, 61a/15, 15, 87b/13, 103b/3, 105b/16, 112a/3, 158a/10, 160a/19, 164a/11, 14, 167a/16, 172a/2, 176b/2, 3, 8, 179b/1, 183a/13, 184a/3, 194b/7, 195b/13, 197a/10, 207a/4, 209b/16, 211a/11, 212b/4, 16, 214b/3, 215a/14, 225b/6,



226a/9; o.-ı 16b/11; o. altı 17b/6, 66b/3, 109b/7, 168a/8, 212b/3, 213a/6, 213b/9, 214b/6, 225a/17; o. altıncı 8b/8, 27b/6, 10, 227b/10-11; o. altısından 227b/9; o. beş 18a/8, 26b/14, 28b/7, 30b/17, 31a/3, 9, 10, 10, 39b/10, 56a/17, 71b/11, 85a/1, 141a/3, 141b/13, 142a/3, 190a/17, 19, 198a/5, 202b/18, 205a/13, 212b/2, 11, 225b/3, 4; o. beşinci 21a/11, 27b/7, 9, 11; o. beş buçuk 203a/1-2, 205b/10; o. beşine 227b/8; o. biş 61b/4, 184b/10, 209b/7; o. bir 9a/19, 63b/5, 109b/19, 117b/6, 148b/17, 151b/1, 158a/12, 164a/14, 182a/2, 190a/15, 191a/16, 195b/5-6, 199b/15, 203a/3, 212b/2, 213b/10; o. birinci 48b/12; o. bir kerre biş biş dağı yètmış yèdi kerre yüz biş ve dağı yètmış beş biş altı yüz 19b/6-7; o. biri 16b/13; o. buçuk 148a/1, 180b/14, 198b/2, 205b/14, 213a/8, 11, 225b/5; o. bir buçuk 157a/19-157b/1, 198b/7-8, 205b/11; o. dört 4a/12, 14, 18a/8, 28b/7, 45b/2, 142a/6, 149a/12, 14, 158a/1, 3, 164a/16, 172a/2, 181a/15, 181b/19, 187b/16, 190a/14, 195b/5, 9, 12, 199b/15, 214b/8, 225a/17; o. dört biş 176b/1, 3, 12; o. dört biş iki yüz seksen biş 176b/4-5; o. dört buçuk 160b/11, 181a/19, 213b/13-14; o. dördüncü 27b/9; o. iki 2b/8-9 3b/6,7, 16b/14, 19a/5, 19b/8, 20a/6, 20b/4, 21a/10, 10, 21b/9, 22a/13, 24b/5, 6, 25b/6, 17, 26b/7, 27a/15, 45a/4-5, 46a/6, 52b/13, 19, 63b/16, 100b/14, 122b/7, 136b/8, 8, 140a/12, 17, 142a/18, 143a/11, 18, 143b/5, 144a/2, 6, 147b/13-14, 148a/17, 148b/17, 151b/1, 162a/17, 164a/11, 175b/10, 177a/9, 19, 179b/4, 183a/2, 17-18, 183b/13-14, 184a/15, 185b/2, 187b/18, 188a/1, 3, 189a/18, 191a/19, 191b/5, 194a/11, 194b/8, 195b/11, 198a/11, 11, 12, 198b/18, 201a/5-6, 210b/16, 212b/11, 214b/9, 12, 225b/19, 226a/8; o. iki biş 45a/10, 48a/18, 140a/11, 167a/8, 176b/14, 178b/1; o. iki biş üç yüz 57b/18-19; o. iki buçuk 157a/19, 162b/6, 172a/10; o. ikisini 4a/9; o. ikiye 19a/4; o. sekiz 22b/3, 92b/12, 109a/8, 109b/8, 170b/6, 10, 13, 183b/2, 184b/8, 186a/19, 195a/6, 196a/18, 211b/19; o. sekiz buçuk 215b/4; o. sekizinci 227b/12; o. üç 16b/17, 127b/14, 148b/19, 155b/12, 157b/7, 160a/18, 162a/16, 164a/10, 180b/13, 14-15, 192a/15, 200a/4, 213b/11, 216a/8; o. üç biş beş yüz 57b/1; o. üç biş iki yüz 75b/9; o. üç buçuk 157b/9, 205b/1, 213b/12, 214b/7; o. üçü 16b/15; o. üçüncü 82a/3; o. altı biş 35b/11; o. altı biş beş yüz yigirmi bir 22a/6; o. toğuzuncu 22a/19, 227b/13; o. toğuz biş altı yüz yigirmi altı 19b/1-2; o. yèdi 36a/12, 181b/17, 182b/2, 185a/8, 215b/18, 216a/6, 225b/4; o. yèdi buçuk 138b/1, 215b/11; o. yèdinci 227b/11-12

- ora** : Ora, orası. o.-da 101b/5, 118a/4, 192a/2, 219a/18; o.-dan 12b/17, 50a/19, 55b/11, 110a/9, 127a/18, 209b/18, 212a/12; o.-ya 50b/12, 214a/13
- oranca-vār** : < Ar. Turuncumsu, turunç gibi. o. ol- 104b/1
- orta** : Orta, ara. 52a/14; o.-sı 37b/4, 174a/11, 194b/1, 219b/18; o.-sıdur 143a/14, 143b/2; o.-sına 8a/7, 10a/10, 18, 85a/16, 88b/3, 6, 11, 110a/16, 111a/7, 208a/15, 217b/10, 19, 224a/8, 11; o.-sında 4b/16, 8a/18, 8b/3, 10b/12, 33b/16, 34b/6, 42b/18, 74a/8, 101b/9, 102b/2, 3, 105a/1, 111a/11, 130b/12-13, 131b/7, 143a/13, 143b/1, 147a/9, 150b/16, 153a/1, 154a/3, 4, 158b/15, 18, 165b/5, 170a/14, 16, 173a/16, 174a/13, 13, 175a/13, 178a/16, 178b/1, 4, 184a/9, 187b/3, 190a/4, 195a/2, 7, 201a/19, 210a/14, 211a/14, 218b/5, 10, 221a/16; o.-sındadır 131a/3, 171a/10; o.-sında idi 167a/2; o.-sından 85a/14, 177b/9, 179b/5, 187a/9, 205a/5; o.-sını 126b/13, 136b/6; o.-sınıu 56b/19, 57a/3
- oruç (c)** : <Soğd. rwç. Oruç. 226a/13; o.-ı 226a/13; o. aç- 221b/19; o.-ın aç- 5b/7; o.-ların aç- 222a/2-3; ramazān o.-ı 29b/6; o. dut- 226a/12-13; o. dutul- 29b/9; o.-ı dutul- 29b/6; o. tūt- 222b/17
- ot** : Ot, bitki. 54b/18, 130a/9, 134b/5, 145b/9, 210a/1; o.-a 130a/13; o.-dan 130a/10, 17; o.-ı 130a/18, 131b/14, 132a/6, 187b/13; o.-lar 24b/10, 50a/2, 132a/4; o.-lardan 64a/10; o.-lardur 157a/18; o.-ları 55a/10, 202b/5; o.-larınınu 132a/3, 14; o.-larla 65b/15; o.-larınu 41a/3; o.-unu 132a/8, 172b/16; o. biç- 50b/3; o. bit- 36a/10, 131b/13, 132a/1; o. ota- 54b/18
- oṭa** : Oda. 193a/6
- otla-** : Otlamak. o.-r 79b/10, 202b/5; o.-rlardı 130a/12-13; o.-mağa 79b/3, 7, 9; ot o.-larlar 54b/18
- otlaḫ** : Otlak. 50b/5, 8; o.-dan 79a/10; o.-lar 130a/8
- otur-** : Oturmak. o.-acaḫ 194a/7, 210b/1; o.-an 117a/8; o.-ana 31a/6, 117a/9; o.-dı 117a/7, 8; o.-duḫı 218b/13; o.-dum 83b/5, 13, 91a/14; o.-ması 32b/7; o.-mıṣ 107b/4; o.-up 49a/6; o.-ur 90a/11, 90b/11; o.-urlar 64a/14, 68a/3, 194a/16; o.-urlardı 31a/5; güle güle o.-dılar 85b/13-14
- oturaḫ (ḡ)** : Oturak, oturacak yer. o.-ında 194a/15
- oturt-** : Oturtmak. o.-mıṣlardur 194b/11
- otuz** : Otuz. 9a/19, 20b/4, 29a/11, 29b/8, 11, 69a/1, 86a/7, 88b/2, 16, 106b/15, 15, 121b/3, 143a/4, 149a/4, 170a/10, 172b/11, 190a/19, 194a/14; o.-a 19a/8 ; o. altı 26a/11, 12, 201b/15; o. beş 44a/15; o. beşinci 48a/7; o. biḫ 184a/2; o. iki 4a/18-

19, 34b/7, 47b/8, 109a/8, 190b/4, 6; o. ikiye 143a/5; o. bir biñ elli bir 21b/4-5; o. toktuz buçuk 28a/5-6, 7; o. üç 141a/6, 164a/17-18; o. üçe 143a/5

**otuzuncı** : Otuzuncu. 29a/7, 14, 29b/6, 48b/14, 226b/8, 227a/1, 228a/4

**oya** : Oya. o.-larla 168a/16

**oyıl-** : Oyulmak. o.-miş 96b/2, 126b/1, 131b/7; o.-mişlardur 131b/8

**oyna-** : Oynamak, hareket etmek. o.-dı 86b/10; o.-rlar 112b/4, 162b/18; o.-salar 51b/1

**oynat-** : Sallandırmak. o.-up 86a/9

## Ö

**öd** : Öd, safra. 55a/8; ö.-i 98a/11, 118a/8; ö.-inden 98a/14; ö.-ini 110b/2; şıgır ö.-i 98a/11

**öde-** : Ödemek. ö.-düm 84a/16

**ög-** : Övmek. ö.-erler 147a/4

**öğren-** : Öğrenmek. ö.-di 54a/9; ö.-diler 88a/18; ö.-e 54a/6; ö.-mek 124a/10; ö.-miş ol- 124b/11; ö.-mişlerdür 60b/1

**öğret-** : Öğretmek. ö.-dükleri 60b/4

**öğüt** : Öğüt. ö.-dür 49a/14

**öğüt- (d)** : Öğütmek. ö.-ür 197a/16

**ökce** : Ökçe, topuk. ö.-leri 210b/9; ö.-si 118a/12

**öküz** : Öküz. 12a/9, 43a/7, 7, 11, 11, 15; ö.-e 43a/9; ö.-ün 43a/10

**öl-** : Ölmek. ö.-di 78b/17, 105a/14, 132b/7, 163b/1; ö.-em 106b/14; ö.-enlerden 70a/6; ö.-inceye 66a/6, 79a/11; ö.-mek 14a/15, 83a/6; ö.-meyince 181a/10; ö.-mez 207b/10; ö.-miş (ortaç) 120a/13; ö.-üp 163a/3; ö.-ür (ortaç) 56b/9; ö.-ürler 63b/2

**ölçi** : Ölçü. ö.-lerden 109a/9

**öldür-** : Öldürmek. ö.-di 193a/13; ö.-mek 67a/15, 110a/9; ö.-ürler 208a/2; ö.-i verdi 55b/15

**ölü** : Ölü. ö.-lere 70a/9; ö.-leri 70a/11

‘**ömr** : < Ar. Ömür, hayat. 15a/4; ‘ö.-i 131b/14, 18, 167a/19; ‘ö.-ine 14b/13; ‘ö.-ini 160a/1; ‘ö.-ümüzden 78b/3; ‘ö. sür- 84a/17, 157b/11; ‘ö. vèr- 15a/3; miqdâr-ı ‘ö.-e 25b/12

‘**ömrli** : < Ar-T. Ömür sahibi. 14b/15

**öğ** : Önce, ön. krş. *öğce* ö.-i 86a/14; ö.-ince 8b/2, 35b/16, 162b/18; ö.-inde 103a/5, 152b/14, 181b/16, 185a/18, 192b/15; ö.-inden 43a/8, 151b/17, 173b/6, 196a/4, 204a/11, 205a/11, 206a/5, 213a/5, 19, 213b/7; ö.-ine 26a/18, 26b/11, 62b/13, 84b/7, 92b/16, 93a/7, 152a/17, 166a/14, 197a/15, 211a/3; ö.-ini 118a/14, 18; ö.-ümüzde 126a/16; ö.-ümüze düş- 127b/10; ö. eyle- 226b/1-2; ö. ol- 172a/7-8

**öğce** : Önce. krş. *öğ* 8a/19

**öğdin** : Önceden, önce 161b/4; ö.-dür 180b/19

**öğürdi** : Önce, daha önce. 31b/12, 57b/9, 78b/15, 79a/13, 114b/2, 128b/7, 160b/7, 8, 10, 162b/4, 188a/5; ö. idi 195a/6; **ö. ol-** 3a/5, 4b/19, 9b/16, 18, 10a/2, 44b/4, 143b/14, 16, 148a/3, 151b/7, 155b/19, 172a/8-9, 11, 181a/2, 3, 182a/8, 188a/4, 5, 198b/15, 17, 18-19, 200a/2, 4, 205a/19, 205b/2, 3, 17, 18, 207a/3, 5, 213a/13, 214b/12-13, 215a/14

**ört-** : Örtmek. ö.-erdi 96a/17; ö.-erler 65b/15, 159a/15; ö.-mek 159a/15

**örtü** : Örtü. 159a/14; ö.-leri 168a/5; ö. edin- 135b/5

**örtül-** : Örtülmek. ö.-miş 59a/5; ö.-mişdi 127b/18; ö.-mişdür 153b/12, 159a/12

**örtülü** : Örtülü. ö.-dür 159a/1

**örtün-** : Örtünmek. ö.-mek 211b/16; ö.-ürler 208b/2

**örü tur-** : Ayağa kalkmak. ö.-mağa 135a/5-6

**öt-** : Ötmek, ses çıkarmak. ö.-meseler gerek 17b/1

**öte** : Öte, öbür taraf, ileri. 16a/6, 31a/9, 48a/13, 51a/14, 52a/13, 52b/3, 53b/11, 64a/3, 88a/2, 106a/17, 108a/3, 120b/9, 121a/1, 121b/15, 128b/13, 145a/5, 148a/7, 18, 168b/16, 169a/5, 170b/17, 175a/14, 178b/2, 191a/10, 214b/1; ö.-den 16a/6; ö.-si 48a/14, 92b/17; ö.-sinde 23b/4, 207b/3, 212a/15, 17; ö.-sinden 191a/15; ö.-sine 100a/16; ö.-sini 106b/1, 191a/7

**ötürü** : Ötürü, dolayı. krş. *ötürü* 4a/11, 8a/14, 10a/15, 11a/2, 11b/3, 4, 8, 12a/7, 12b/10, 15a/3, 25a/1, 27b/15, 33a/13, 35a/5, 36b/6, 38b/2, 41a/17, 43b/9, 47a/3, 3, 3, 4, 8, 48b/8, 54a/13, 58a/8, 59b/7, 85a/4, 85b/16, 19, 86a/1, 94a/18, 100a/18, 101a/19, 102a/4, 106b/3, 108a/5, 118a/5, 131b/11, 135b/14, 136b/12, 137a/5, 16, 137b/11, 16, 138a/4, 10, 138b/17, 139a/5, 10, 145a/18, 147a/16, 147b/2, 155a/12, 159a/11, 167b/13, 180a/6, 182b/2, 191a/9, 192b/17, 214b/5, 215a/10, 217a/11, 217b/5, 220b/6, 11, 222b/3, 19, 224b/15, 225a/6; ö.-dür 9b/10-11, 23a/4-5, 27b/3, 8, 33b/2, 38b/5, 8, 42a/5, 63a/15, 92b/7, 103b/19, 115a/18, 137a/3, 137b/5, 139b/2-3, 7, 13, 145a/3, 172a/1, 223a/12

**ötürü** : Ötürü, dolayı. krş. *ötüri* 218b/3; ö.-dür 136b/14, 216a/15, 223b/9

**öyle (1)** : Öğle vakti. 5a/2, 10a/15, 18b/9, 12, 23a/2, 8, 9, 16, 23b/3, 43b/1, 180b/15, 205b/11, 213b/11; ö.-den 23a/3, 29a/15, 77a/5, 94a/2, 143b/6, 147b/15, 151b/2, 155b/14, 160b/1, 162a/17, 182a/2, 187b/17, 195b/7, 198a/6, 13, 198b/4, 199b/16, 205a/15, 212b/14, 213b/12, 215a/11-12, 216a/9, 17, 216b/11-12, 226b/9, 14; ö.-nün 220a/4; ö.-si 33b/7-8, 143b/5, 12, 15, 147b/14, 19, 148a/1, 151b/2, 5-6, 155b/13, 18, 160a/19, 160b/5, 8, 162a/16, 162b/3, 172a/5, 180b/14, 18, 182a/1, 5, 7, 187b/17, 188a/3, 195b/6, 11, 198a/6, 13, 198b/4, 12, 199b/16, 200a/1, 205a/14, 18, 19, 205b/11, 16, 17, 207a/2, 212b/13, 213a/12, 12, 213b/14, 214b/8, 11, 13, 215a/11, 13, 14, 216a/9, 216b/11; ö.-sidür 142a/2; ö.-sinden 142b/9, 143b/13, 15, 148a/2, 151b/6, 155b/18, 160b/6, 7, 162b/3, 172a/5-6, 7, 8, 180b/19, 182a/6, 7, 188a/3, 195b/11, 198b/12, 13, 14, 16, 18, 200a/2, 205a/18-19, 19, 205b/16, 17-18, 207a/2, 4, 213b/14, 214b/9, 12, 13, 215a/14, 14; ö.-sine 225b/8, 19; ö.-ye 29b/3, 172a/2, 213a/8, 225b/11, 13, 14, 226a/2, 3, 6, 9; ö.-yle 172a/2; ö. namâzı 221a/10; ö. vakti 33b/7, 45b/12-13, 46b/7, 15, 77a/5, 138a/15

**öyle (2)** : Öyle, o şekilde. krş. *eyle* 6b/3, 10b/15, 32a/1, 33a/4, 11, 46a/13, 58a/1, 61a/4, 91b/18, 98b/19, 106a/4, 106b/7, 109a/11, 130b/18, 135a/10, 177a/14, 197a/15, 202b/9, 225b/16; ö.-dür 57b/16, 148a/13, 159a/3, 174a/3, 201a/4, 221b/12; ö. ét- 115a/10, 114a/18; ö. eyle- 114a/3, 151a/1; ö. ol- 209b/4, 224b/10

**öylelik** : Öyle vaktine kadar olan süre. 196a/3

**öz** : Kendi. kendi ö.-ine 106b/12

**‘özr** : < Ar. Kusur, engel. ‘ö.-dür 226b/18-19; ‘ö. ol- 29b/2, 226b/7-8, 13, 227a/8, 8, 9

## P

**pâdişâh** : < Far. Padişah, kral. 50a/9, 51a/2, 53a/6, 7, 10, 79a/2, 191b/10, 14, 17, 193a/1; p.-a 53a/7, 10; p.-ı 50a/8, 166b/18; p.-ına 191b/13; p.-ını 166b/11; p.-ımı 166a/9; p.-lar 227b/4; p.-ları 210a/9; p.-larına 210a/9; p.-umuz 53b/17, 54a/14, 78b/18, 159b/19, 186a/13; p.-uñ 193a/13; p.-uñuz 54a/16; p.-uñuzdan 54a/17; p.-lara 42a/11; p.-larına 53a/5-6, 191b/10; p.-ı ‘âlem-penâh 21a/16; p.-ı islâm-penâh 22b/5; p. ol- 193a/1

**pâdişâhlık** : < Far-T. Padişahlık. p. ét- 167b/5-6

- pāk** : < Far. Temiz, pak. 227a/17; p.-dür 173b/8
- panbuķ** : < Far. Pamuk. krş. *penbe* 43a/12, 81b/13
- papa** : < İt. Pappa. Roma Katolik kilisesinin başkanı, Hz. İsa'nın vekili. p. ol- 194a/6
- par par** : Parıl parıl. 55b/4-5, 61b/19, 73b/8, 110b/11, 121a/10-11
- pāre** : < Far. Parça. 94b/14, 112a/10, 144b/11, 157b/18, 165b/11, 181b/3, 212b/4; p.-si 36b/17; p. pāre 101a/17, 125a/12, 144a/4; p. pāre ét- 66a/5; p. pāre eyle- 74b/10, 82a/14-15, 15, 18; p. pāre ol- 49b/9, 106a/7-8, 209a/13-14; iki p. eyle- 92a/2
- pārele-**: < Far-T. Parçalamak. p.-r 69a/5; p.-ye 81a/10, 11; p.-yüp 62a/2, 5
- parmaķ (ğ)** : Organ adı, ölçü birimi. 47b/8, 8, 12, 12, 109a/9, 109b/6, 170a/17, 183a/13, 217b/17; p.-ı 110b/11; p.-ın 107b/15; p.-ına 110b/10; p.-ıyla 52a/12, 94a/14; p.-larını 110b/13; baş p.-muñ 15b/17
- penbe** : < Far. Pamuk. krş. *panbuķ* p.-dendür 149b/7
- pencere** : < Far. Pencere. 123a/3, 173a/7
- pençşenbe** : < Far. Perşembe. 31b/15, 16, 32a/3; p. günü 45b/12, 46a/11-12, 47a/2, 3
- pençşenbelik** : < Far-T. Perşembe günü. 46a/12
- perākende** : < Far. Azar azar satılan. 227b/6
- perde** : < Far. Perde, örtü. krş. *hicāb* p.-lerinden 16b/17; p.-nüñ 11a/18, 16b/19; p.-si 16b/19; p.-sinüñ 16b/18, 17a/2
- pes** : < Far. O halde, şimdi. 2a/11, 4a/8, 6a/2, 6b/19, 7b/16, 8b/10, 15, 9b/5, 7, 10b/2, 11a/2, 16a/7, 16, 17a/11, 17, 17b/10, 15, 18a/19, 18b/11, 19a/14, 19b/13, 23a/4, 23b/14, 24b/4, 7, 14, 25a/6, 16, 25b/4, 12, 27a/6, 28b/2, 12, 29a/18, 30b/3, 15, 31a/10, 11, 33a/9, 34a/15, 37a/5, 37b/8, 14, 38a/3, 11, 13, 18, 38b/2, 39b/3, 19, 40a/3, 40b/10, 41a/18, 41b/3, 42a/6, 43a/15, 19, 43b/4, 12, 44a/2, 11, 14, 44b/19, 46a/4, 47a/1, 47b/15, 49b/7, 9, 50a/16, 19, 50b/6, 51a/2, 7, 10, 52b/8, 10, 12, 53a/1, 4, 9, 53b/2, 5, 13, 18, 54a/4, 7, 10, 55a/18, 55b/5, 6, 12, 15, 56a/1, 57a/13, 57b/19, 58b/15, 59a/11, 60b/17, 61b/16, 62a/1, 10, 12, 18, 62b/3, 64b/15, 19, 65a/3, 6, 19, 65b/7, 66a/2, 12, 67a/19, 68a/3, 69a/18, 69b/2, 6, 9, 70a/1, 14, 19, 71a/18, 73a/8, 17, 74a/14, 76b/3, 5, 8, 77b/2, 3, 8, 78a/14, 78b/12, 81b/4, 7, 83a/3, 5, 13, 18, 18, 19, 83b/19, 84a/6, 84b/8, 11, 86a/8, 11, 12, 86b/1, 88a/20, 88b/5, 12, 15, 89a/8, 89b/6, 10, 90b/8, 13, 14, 91a/7, 91b/4, 92b/3, 95b/17, 96b/9, 15, 97a/16, 98a/14, 98b/4, 99b/6, 12, 100b/12, 18, 104b/3, 105a/6, 12, 106a/4, 19, 106b/15, 17, 107b/2, 13, 108a/4, 108b/2, 11, 109b/5, 17,

111a/4, 5, 8, 114a/6, 15, 114b/1, 116b/14, 117a/17, 117b/1, 4, 18, 118a/3, 11, 13, 118b/10, 119a/12, 13, 120a/9, 123b/12, 124b/2, 9, 125b/14, 19, 126a/6, 14, 16, 126b/5, 127a/1, 11, 16, 18, 127b/5, 128a/1, 15, 132a/7, 11, 12, 14, 132b/14, 136b/4, 137a/4, 9, 137b/11, 138b/3, 140a/5, 11, 140b/14, 18, 141a/7, 142a/4, 143a/9, 19, 144a/5, 144b/13, 145a/11, 145b/2, 19, 146a/14, 146b/2, 147a/4, 148a/3, 13, 149a/12, 17, 149b/7, 16, 150a/19, 151a/5, 9, 151b/7, 19, 152a/11, 152b/12, 153b/17, 154b/18, 19, 156a/10, 17, 158a/1, 6, 159a/19, 160b/12, 164a/6, 164b/10, 14, 166a/4, 166b/17, 167b/3, 7, 17, 170b/6, 172a/11, 173a/10, 14, 177b/6, 179a/2, 181b/11, 182b/8, 11, 14, 183a/6, 186a/15, 190b/13, 191a/12, 191b/12, 15, 17, 192a/4, 193a/10, 193b/4, 198b/19, 203a/13, 209a/15, 209b/1, 3, 210a/6, 211a/7, 211b/6, 16, 212a/12, 212b/10, 213a/8, 214b/18, 215a/7, 217a/3, 17, 217b/5, 11, 218a/10, 219a/10, 16, 219b/1, 10, 17, 220a/2, 3, 220b/6, 221b/4, 15, 222b/1, 15, 223a/11, 13, 19, 223b/7, 224a/19, 224b/7, 10, 17, 225a/2, 11, 18, 225b/6, 17, 226a/14, 15, 227a/7

**peşimān** : < Far. Pişman. p.-lar yēdi 108a/5

**peydā** : < Far. Açık, ortada. p. ol- 55a/16, 91b/18, 122a/12

**peygamber** : < Far. Peygamber. 123b/11, 132b/6; p.-i 123b/12

**pīr** : < Far. Yaşlı. 30a/4, 69b/4, 16, 70a/2, 76a/12, 78b/12, 14, 18, 107b/4, 5, 8, 126a/9, 11, 15, 16, 126b/6, 11; p.-den 107b/12, 126b/5; p.-i 107b/16; p. iken 80b/3; p.-ile 107b/5, 126b/15; p.-iñ 126a/14; p.-e 69b/6, 78b/13; p.-ler 62a/8; p.-lerinden 50a/16, 78b/2; p. ol- 79a/7; p.-i a<sup>c</sup> mā 69a/14; p.-i fāni 78b/10

**pire** : Pire. 153a/16; p.-den 153a/17

**pirinc** : < Far. Piriñ. krş. *birinc*. 64b/3, 131a/5, 156b/18, 164a/4

**pirinc** : < Far. Bakıra çinko katılarak elde edilen sarı renkte bir maden. p.-den 121b/17; şaru p.-den 111a/8; şaru p.-dendür 194a/12, 194b/2; şaru p.-le 184b/16

**pīrlık (g)** : < Far-T. Yaşlılık. p.-i 113b/4; p.-e qadem baş- 128a/10

**pīrūze** : < Far. Firuze, mavi renkli bir süs taşı. krş. *fīrūze*, *fīrūzec* p. ol- 227a/14

**piş-** : Pişmek. krş. *biş-* p.-er 24b/18, 130a/6

**puşt ü ipār** : < Ar. Güzel kokulu ot. 202b/5

**püryaz** : < Yun. Poyraz, Kuzeydoğudan esen soğuk rüzgar. 34b/9, 16

**püskür-** : Püskürmek. p.-ür 92a/11

## R

- ra** : < Ar. Osmanlı alfabesinin on ikinci harfi. r.-nuş 165b/3, 200b/12, 206b/3; r.-yla 186a/10; sâkin r. 206a/4
- râbi'** : < Ar. Dördüncü. 19a/12; ıqlīm-i r. 92b/11, 181a/14; ıqlīm-i r.-uñ 22b/8, 137a/18, 181a/14, 17, 18
- ra'd** : < Ar. Gök gürlemesi. 36a/14, 15, 36b/7, 37a/16, 37b/1, 38a/9, 211a/8; r.-la 36a/17; r. u berķ ol- "Gök gürlemesi ve şimşek" 152b/1-2
- rağbet** : < Ar. İstek. r. vèrmekden 85b/19
- râğıb** : < Ar. İstekli, isteyen. r. ol- 6a/6-7; t̄alib ü r. ol- 223b/14
- rağm** : < Ar. ? r.-ınca 129a/12
- rağ** : < Ar. Metinde adı geçen bir tür kuş. 61b/3; r. kuşu 61b/9, 62a/1, 15
- râhat** : < Ar. Rahat. r. ol- 24a/3, 5, 35a/19; r. olm- 49a/6
- rahm** : < Ar. Acıma. şıla'ı r. 15a/2; şıla'ı r.-i 15a/1-2; şıla'ı r. eyle- 15a/2
- raħman** : < Ar. Göğün en yüksek tabakası. 'arşü'r-r. 2a/17, 11b/5
- raħmet** : < Ar. Acıma, esirgeme. r. eyle- 118a/18
- ramazān** : < Ar. Oruç ayı. 5b/2, 6b/15, 29a/3, 6, 10, 29b/6, 15, 30a/16, 18, 30b/9, 31b/13, 15, 32a/2, 11, 221b/19, 222a/4, 5, 13, 223b/10, 224b/8, 11, 225a/8, 226a/12, 226b/8, 227a/1; r.-da 5b/18, 223b/3, 227b/4; r.-dur 30a/7; r.-nuş 29a/14, 30b/3; r. bayramı 32a/6, 227a/8
- raşad** : < Ar. Gözlem. r.-da 39b/11; 'ilm-i r.-dur 39b/8
- râst** : < Far. Doğru. 9b/9, 10b/12, 23a/16, 24b/4, 32b/18, 43b/7, 136b/5, 137b/12, 15, 139b/6, 143a/14, 208b/1, 217b/19, 218a/4, 11, 218b/5, 10, 13, 220b/14; r. gel- 3a/12, 13, 14, 27b/19, 31b/14, 38a/18, 53b/19, 65b/19-66a/1, 82a/18-19, 218a/16; r. ol- 218a/13, 13; semt-i r.-a 40a/10-11
- râstla-** : < Far-T. Rastlamak. r.-yınca 218a/10
- raṭl** : < Ar. Litre. 112a/4, 179a/1, 19
- ravza** : < Ar. Hz. Muhammed'in kabri. r.-ları 160b/17
- râyiha** : < Ar. Koku. r.-dan 209b/17; r.-ları 109a/17, 155a/8; r.-sı 56b/3, 5, 68a/11, 12, 122b/12
- râyiħalu** : < Ar-T. Kokulu. r.-dur 109a/16
- râzi** : < Ar. Kabul eden, boyun eğen. r.-yuz 70a/1; r. ol- 72a/12, 13, 15, 18, 19, 144a/16, 18, 19



- rebî' ü'l-âhîr** : < Ar. Arap aylarının dördüncüsü, sonbahar. r.-de 227a/18
- rebî' ü'l-evvel**: < Ar. Arap aylarının üçüncüsü, ilkbahar. r.-de 227a/16
- receb**: < Ar. Arap aylarının yedincisi. r.-de 159b/8, 227b/2; r.-dür 159b/6
- re'is** : < Ar. Başkan, baş. 69a/18, 69b/4, 7, 16, 70a/2, 12, 70b/1, 83a/1, 15; r.-e 82b/18, 83a/11; r.-i 69a/13, 70a/18; r.-lerine 69a/16
- renc** : < Far. Hastalık. felc r.-inden 227b/12; istiskâ r.-lerin 227b/17
- rendelen-** : < Far-T. Rendelenmek. r.-miş 217a/18
- renk (g)** : < Far. Renk. 28a/14, 34a/3, 41b/6; r.-i 74b/4, 99a/19, 100a/15, 155a/6; r.-inden 100a/15; r.-ine 117b/2; r.-leri 136a/10; r.-lerle 170b/1; tamâm r. ol- 41b/10; r. bağla- 99a/19
- renklü** : < Far-T. Renkli. 34a/6
- resm** : < Ar. Tarz, usul, şekil. r.-inde 8a/4, 60a/6, 96b/3, 105b/13; r.-indedür 7b/19- 8a/1, 42b/1; r. olın- 218b/4
- resûl** : < Ar. Peygamber. 127b/5; r.-lerüñ 27b/19; aşhâb-ı r.-den 155b/9
- revân** : < Far. Akıcı. r. ol- 52b/19, 177a/9
- revânlu** : < Far-T. Akar sulu. âb u r. 196a/19
- revnâk**: < Ar. Parlaklık, güzellik. r.-da 26a/6, 27b/18; r.-dan 26b/18
- rızk** : < Ar. Azık, yiyecek içecek; nimet. r.-ı 13b/4, 14b/7, 60b/8; r.-ın 12a/8, 10; r.-ından 12a/7; r.-ıyçün 12a/11, 13
- ri'âyet**: < Ar. Saygı, itibar. r. olın- 223b/11-12
- ricâl** : < Ar. Erkek. 57a/10
- rîh** : < Ar. Yel, rüzgar. r.-i 'aķim 43a/5
- rîhtım** : < Far. Rıhtım. r. ol- 209a/6-7
- rivâyet**: < Ar. Hikaye, söylenti. 220a/14; r.-de 43a/6; r.-dür 11a/16, 42b/5, 104a/18, 104b/8, 120b/15, 128b/9; r.-e 221a/8; r.-i 45a/9, 220a/12; r.-inde 43a/1; r. ét- 8a/2, 10b/5, 11b/13, 17, 12a/15, 18b/18, 37b/1, 60b/12, 136a/7; r. eyle- 45b/5, 58b/9, 62b/5, 8, 85b/7-8; r. olın- 104a/14, 116a/12, 116b/10, 129b/7-8; r.-i şahîh 37b/17
- rivâyetçe** : Ar. Hikayeye, söylentiye göre. 208b/17
- riyâzet**: < Ar. Perhiz. müddet-i r.-i 32b/15
- rub'** : < Ar. Dörtte bir, çeyrek. 22a/14, 25b/6, 141b/19, 143a/9, 144b/18, 19, 145a/1, 149b/18, 151a/12, 152a/2, 157b/6, 161a/18, 161b/10, 164a/9, 165b/18, 168b/6, 173b/2, 3, 13, 175b/6, 176a/1, 179a/10, 11, 179b/13, 181a/12, 183b/9, 185b/17,

18, 19, 186a/1, 9, 186b/3, 9, 10, 188a/2, 8, 9, 189a/6, 192b/10, 194a/3, 195a/9, 10, 195b/15, 16, 196a/2, 7, 15, 196b/17, 199a/1, 199b/2, 3, 9, 200b/3, 18, 201b/10, 202a/17, 202b/15, 203a/17, 18, 203b/6, 7, 204a/6, 204b/2, 17, 205b/5, 206a/1, 2, 6, 8, 11, 15, 206b/1, 2, 207a/9, 213a/1, 16, 213b/17, 214a/10, 15, 214b/17, 215a/19, 215b/14, 216a/2, 220a/11; r.-dan 219a/10; r.-dur 172a/14, 219a/11; r.-ı 220a/8, 10; r.-ınca 219a/3; r.-ı ma' müre 45a/3; r.-ı meskūn 48b/6, 51b/5, 99b/17

**rūḥ** : < Ar. Can, nefes, duygu. 15a/7, 11, 15b/2; r.-a 20a/15; r.-ı 15a/19; r.-ını 14b/8; r.-ları 116a/9, 14, 116b/1, 8; r.-uḡ 15a/12, 15b/6, 7

**Rūm** : < Ar. Anadolu. 174a/6; ehl-i R. 131a/10

**Rūmiye** : < Ar. Rum ülkesinden. 89a/3

**rūṣen**: < Far. Aydınlık, aydın. 30a/14, 68a/15; r.-dür 42a/5; r. ol- 23b/16, 24b/19, 123a/2-3

**rūṣenlik (ġ)** : < Ar. Aydınlık. r.-ından 68a/15

**ruṭubetlü** : < Ar-T. Rutubetli. 10b/1

**rūy** : < Far. Yüz. r.-ı zemīn 48b/1, 51a/7, 120b/3

**rū'yet** : < Ar. Görme, bakma. 220b/13; r.ü'l-ehle "Rū'yet-i hilāl. Ayı görme" 2b/18

**rūzgār**: < Far. Rüzgar. 62a/18

## S

**ṣā** : < Ar. Osmanlı alfabesinin beşinci harfi. ṣ.-dur 202a/11

**sa'ādet** : < Ar. Mutluluk. 26a/3, 40b/6, 106a/2; s.-ine 21a/15, 22b/6; esbāb-ı s. kıl- 40a/18

**sā'at** : < Ar. Saat. 3b/7,7, 24a/7, 24b/5, 6, 27b/14, 28b/17, 44b/7, 8, 9, 45a/2, 8, 46b/9, 15, 96a/5, 111b/16, 116a/4, 136b/8, 8, 11, 15, 142a/2, 3, 6, 143b/5, 6, 7, 9, 10, 11, 13, 16, 147b/14, 14, 17, 18, 148a/1, 2, 12, 148b/17, 19, 151b/1, 2, 4, 6, 155b/12, 13, 16, 17, 157b/7, 9, 160a/18, 19, 160b/1, 2, 3, 4, 6, 8, 11, 162a/16, 17, 18, 19, 19, 162b/1, 2, 3, 5, 6, 164a/10, 11, 14, 16, 171b/9, 172a/2, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 180b/13, 14, 17, 18, 19, 181a/1, 2, 15, 19, 181b/19, 182a/1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 187b/16, 17, 18, 188a/1, 2, 5, 190a/14, 17, 195b/5, 6, 8, 9, 10, 198a/5, 6, 7, 8, 8, 9, 10, 11, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 198b/3, 5, 6, 8, 9, 13, 15, 16, 18, 199b/15, 16, 18, 19, 202b/18, 203a/2, 205a/13, 14, 15, 16, 19, 205b/12, 14, 15, 18, 207a/3, 4, 212b/2, 3, 11, 12,

14, 16, 16, 17, 213a/7, 7, 8, 8, 9, 9, 13, 213b/9, 10, 11, 12, 13, 15, 214b/6, 7, 8, 9, 10, 12, 14, 215a/10, 11, 14, 14, 215b/4, 5, 18, 19, 216a/7, 7, 9, 10, 11, 17, 18, 216b/11, 13, 225a/16, 17, 17, 225b/2, 3, 4, 5, 6, 9, 11, 13, 14, 19, 226a/2, 3, 6; s.-de 6a/3, 8b/8, 18a/3, 21b/13, 46a/6, 8, 18, 46b/7, 16, 115b/13, 123b/15; s.-den 69b/8, 142b/12, 155b/15, 187b/19, 199b/17, 19, 205a/16, 17, 205b/11, 13, 212b/13, 18, 225a/19, 225b/3; s.-dür 45b/17, 46b/19, 142b/8, 151b/3, 5, 157a/19, 157b/1, 172a/2, 2, 180b/17, 198b/4, 7, 205b/10, 215a/11, 12, 13, 215b/11, 216b/7-8, 9, 11, 225a/18; s.-e 7b/10, 46a/5, 98b/7, 147b/15, 155b/15, 180b/16, 215b/12; s.-i 24a/7, 16, 142b/10, 225a/16, 225b/3; s.-i ol- 8b/9; s.-ini 225a/14; s.-le 225b/4; s.-lerini 5a/5, 198b/10; s.-ün 115b/8; s.-i nehâr 151b/1, 155b/12, 198b/3-4

**şa‘b** : < Ar. Güç, zorlu. 153b/7; ş.-dur 79b/14

**şabā** : < Ar. Gündoğusundan esen hafif rüzgar. ş. yêli 34b/11, 35a/14, 19, 35b/4

**şabāh** : < Ar. Sabah. 29a/19, 60b/6, 62a/9, 72a/9, 14, 17, 79b/10, 144a/14, 144b/2, 219a/14, 226b/12, 227a/6; ş.-a 41b/9, 94a/6, 105b/6, 116b/4, 6; ş.-da 12a/5; ş.-dan 105b/4, 142a/2, 155b/13, 160a/19, 162a/16, 172a/2, 180b/14, 182a/1, 187b/16, 195b/6, 198a/6, 12, 199b/15, 205a/14, 205b/10, 212b/12, 213a/8, 213b/11, 214b/8, 215a/11, 216a/8, 216b/11; ş.-ı 33a/19, 33b/8; ş. ol- 62a/12-13, 65a/12, 73b/8, 83b/8, 11, 14, 14, 124b/3, 130b/2; ş. vaktı 26a/19, 26b/11, 33b/5, 35a/15, 44b/15, 65a/13; yarındası ş. ol- 55b/12-13

**şab(i)r** : < Ar. Sabır. ş. eyle- 191b/19

**sābi‘** : < Ar. Yedinci. ıqlīm-i s. 212b/1; ıqlīm-i s.-dan 215a/2-3; ıqlīm-i s.-uñ 28a/2, 212b/1

**şābit** : < Ar. Hareketsiz, kımıldamayan. ş.-dür 18b/7; ş. ol- 29b/3, 32a/5; ‘aẓm-i ş.-de 39b/13

**şābite** : < Ar. Hareketsiz görünen yıldız. kevākib-i ş. 19b/11; kevākib-i ş.-nün 19b/13

**şa‘blıq (ğ)** : < Ae-T. Zorlık. ş.-ından 182b/2

**şabun** : < Ar. Sabun. 179a/2, 2

**şabunci** : < Ar. Sabuncu. ş.-lar 211b/1

**sāc** : Sac, metal levha. s.-dan 184b/6

**şaç** : Saç. 80b/2; ş.-ı 72b/10, 80b/4, 5; ş.-lar 59a/5; ş.-ları 23b/1, 7, 59a/9, 63a/4, 63b/19, 72a/4, 72b/9, 99a/16, 128a/11, 137b/3, 206b/17, 208a/18; ş.-larından 63a/17, 63b/1; ş.-larını 162b/18; ş.-ını yol- 99a/18

- şacılı** : Saçlı, saçlı olan. uzun ş. ol- 202b/12
- şad** : < Ar. Osmanlı alfabesinin on yedinci harfi. ş.-uñ 180a/13
- şadrü'ş-şerife** : < ? ş.-de 217a/12
- sa'd** : < Ar. Kutlu, uğurlu. 27a/13, 41a/7; s. ol- 21a/13, 21b/14, 22b/2, 26a/1, 26b/16, 27b/16; s.-dur 22a/9, 26b/6; s.-la 26b/6
- sa'd-ı aşgar** : < Ar. Venüs. krş. *Zühre, Nâhid*. s.-dur 25b/15-16
- sa'd-ı ekber** : < Ar. Jüpiter. krş. *Müşterî*. 21a/7
- şadâ** : < Ar. Ses. ş. ét- 17a/10
- sādât** : < Ar. Ulular. s.-ı 184a/4
- şadık** : < Ar. Bağlı, sadık. ş.-uz 30a/2
- sādīs** : < Ar. Altıncı. 'azm-i s. 39b/15; iklim-i s. 202b/17; iklim-i s.-üñ 27a/1, 202b/18
- şaf** : < Ar. Dizi, sıra. ş. ol- 15a/11, 12
- şafî** : < Ar. Safi, katışksız. 63b/14, 122a/7, 160a/14, 166a/16, 194b/9, 12, 227a/13, 227b/1; ş. eyle- 34b/18; ş. ol- 25a/8, 183a/14
- şaflık (ğ)** : < Ar. Temizlik, saflık. ş.-ı 128a/8
- şag̃ 1**: Sağ taraf. 18a/17, 94a/15, 110a/18, 110b/4, 158b/6, 197b/6, 8, 227a/15, 227b/2; ş.-a 218a/8; ş.-ına 18a/15, 197a/15; ş.-ında 91b/17, 174b/18; ş. gözi ise 110a/18
- şag̃ 2**: Sağlam, sağ. ş. u selâmet 78b/4
- şag̃-** : Sağmak. ş.-arken 133a/10-11
- şagal-** : İyileşmek. ş.-a 175b/19; ş.-ur 153b/1
- şag̃ıl-** : Sağılmak, süt vermek. ş.-ur (ortaç) 85a/8, 161a/9
- şag̃ır** : Sağır. ş. ol- 110a/19
- şag̃ırlık (ğ)** : Sağırlık. ş.-ı 110b/1
- şag̃ış** : Sayı, miktar. ş.-ınca 129b/14; ş.-ını 13b/11
- şahābe** : < Ar. Peygamberi görmüş kişiler. ş.-den 169a/17-18
- şahīb** : < Ar. Sahip. ş.-i 19a/15, 28a/4, 5, 101b/8, 105b/3, 112a/17, 113a/16, 114b/9, 128b/13, 130b/10, 132a/1, 133a/14, 179a/13; **ş.-idür** 20b/3, 21a/8, 21b/9, 22a/12, 25b/17, 26b/7, 27a/15; ş.-inüñ 158b/5; ş.-leri 72a/11, 84b/19
- Şahīb-i şūr** : < Ar. Sur'u üfleyecek olan melek. krş. *İsrāfil* 13b/15
- şahīh** : < Ar. Gerçek, doğru. 52b/9, 76b/2, 98a/1, 102b/17, 104a/17, 135b/7, 143a/8, 173b/15, 191a/15, 217b/18, 219a/2, 221a/17; ş.-dür 226b/14; ş. ol- 25a/8; rivāyet-i ş. 37b/17; 'ameli ş. ol- 218b/14

- şahîhçe** : < Ar-T. Doğru olarak. 209b/3, 221b/7, 16
- sāhil** : < Ar. Deniz, göl kenarı. s.-i baħr 140b/10
- sāhir** : < Ar. Sihir yapan, büyücü. s.-i 74a/13; s.-ünj 74a/15; melik-i s.-ünj 74a/7
- sāhire** : < Ar. Büyücü kadın. 152a/19
- şahn** : < Ar. Avlu. ş.-ı 174a/12; ş.-ından 174a/12
- şahrā** : < Ar. Sahra, çöl. 47b/1, 50b/2; ş.-da 11a/15, 11b/19, 202b/4; ş.-dur 146a/13; ş.-larında 62b/9, 154a/2; ş.-nuñ 154a/3, 165b/5; ş.-sı 171b/2; ş.-sında 165b/13; ş.-ya 102b/12, 154a/2,
- şahre** : < ? 174a/13, 174b/1; ş.-nünj 174a/16; ş.-ye 174a/13
- şahūr** : < Ar. Sahur, temcit yemeği. 224b/5; s.-larına 225a/2-3; s.-larında 225a/5; s. vaqtı 5b/16, 224b/4, 8; māni<sup>c</sup>-i s.-dur 224b/12; s. yè- 224a/16-17, 224b/16
- şā'ika** : < Ar. Yıldırım. krş. *yıldırım*. 36a/14, 16, 36b/9, 37a/13, 16; ş.-yı 37b/1; ş. èn- 37a/12; ş. ol- 49b/9, 152b/2
- şā'im** : < Ar. Oruç tutan, oruçlu. ş. ol- 5b/3, 19, 29a/15, 222a/2, 8, 224b/15, 225a/2, 4-5, 227a/2
- sā'ir** : < Ar. Diğer, başka şey. krş. *sāyir* 10a/16, 22a/17, 45a/18, 45b/7, 80b/12, 88a/7, 122b/17, 134a/2, 137b/12, 18, 138a/6, 11, 138b/7, 13, 18, 139a/5, 7, 139b/4, 5, 19, 140a/4, 146b/18, 189a/8, 216a/12, 218b/4; s.-inünj 18a/4; ve s. 3a/19, 10a/7, 26a/5, 42a/12, 51a/11, 63a/18, 64a/10, 140b/7, 158a/9, 187b/8, 188b/13, 189a/8
- şakal** : Sakal. 80b/2; ş.-ı 72b/6, 75a/19, 75b/1, 80b/4, 5; ş.-ları 54b/16, 62a/10, 11; ş. kılı 117a/13
- şakalba** : Metinde adı geçen bir insan topluluğu. 97a/13
- şakallu** : Sakallı. 147b/13; aq ş. 62a/8, 76a/13, 97a/3-4; ş. ol- 181a/8
- şakankūr** : < Ar. Kum kertenkelesi. 37b/9, 12; s.-ı 37b/8
- şakāye** : <? s.-lerine 187b/5
- sakf** : < Ar. Tavan, çatı. s.-ını 177a/15
- şakın-** : Sakınmak. ş.-mağ gerek 228a/5; ş.-urlar 41b/14
- sākin** : < Ar. Sakin, dindirilmiş. 43a/11; s.-dür 170b/18; s. ra 206a/4; s. ol- 36a/9, 37b/15-16, 50a/3, 52a/18, 57b/10, 11, 68a/18-19, 82a/11, 122a/5, 169b/8, 171a/5, 175a/8, 177a/11, 190b/3, 191a/2, 215a/16
- şakla-** : Saklamak, korumak. ş.-dılar 53a/5, 191b/9; ş.-r 17b/6, 7; ş.-yınj 130a/18
- şaklan-** : Saklanmak, gizlenmek. ş.-dum 91a/7; ş.-mışdur 66a/3; ş.-urlar 66a/15
- şaksı** : Saksı. 146b/18, 197a/16

- şal-** : Göndermek, bırakmak, tarif etmek. ş.-dılar 191b/7; ş.-up 102b/11; kuşa ş.-dı 37b/8; ş.-ı vèrdi 67a/17-18; şu ş.-dı 119a/3; şu ş.-dın mı 119a/2; yolu ş.-ı vèren 76b/2
- şalât** : < Ar. Namaz. *krş.* namâz ş.-ı 'ışâ kııl- 5b/14-15; evkât-i ş. 39b/6
- şalın-**: Sallanmak. ş.-maz 197a/18; ş.-ur 197a/15, 18; ş.-urken 197a/16; ş.-urlar 197a/18
- şâlih** : < Ar. Uygun, iyi, elverişli. 81b/5, 207b/18; ş.-ler 227b/3; ş.-leriñ 132a/19; sılķ-ı ş.-lerden 177a/9-10
- sâlim** : < Ar. Sağ, sağlam. 102b/17
- şâliş** : < Ar. Üçüncü. iklim-i ş. 164a/13; iklim-i ş.-de 181a/18; iklim-i ş.-ün 21b/19, 164a/13, 14, 16, 181a/17
- şâlişe** : < Ar. Saniyenin altmışta biri. 19a/12
- salkım** : Salkım. 107a/17; s.-da 107a/18; üzüm s.-ıyla 107b/19
- salţanat** : < Ar. Sultanlık, padişahlık. s.-ları 186a/13
- sâm** : < Ar-T. Çölde sen rüzgar. s. yèli 35a/7
- şaman** : Saman. 103a/11, 11
- şaman oğrısı** : Samanyolu. 34b/1
- şamanlık** : Samanlık. 84a/4
- şan-** : Sanmak. ş.-asın 52a/8, 10, 12, 55a/4, 56a/3, 62a/3, 75a/10, 94a/14, 16, 98a/13, 99a/16, 121a/11, 127a/3, 127b/15, 128a/8, 15, 131b/7, 157a/14, 168b/2, 172b/1, 179b/7, 8, 182a/16, 197b/7, 211b/5; ş.-dık 97b/9; ş.-dılar 81a/19, 99b/5; ş.-duğumuz 69b/12; ş.-mışuz 69b/14; ş.-urduñ 31b/9; ş.-urlardı 114a/5
- şaņa** : Sana. 78b/13, 16, 83a/10, 86a/15, 86b/7, 14, 107a/15, 117b/14, 166b/15, 17, 208a/6
- şan'at** : < Ar. Sanat, ustalık, hüner. 190a/3, 216b/6; ş.-lar 64a/11, 168a/17, 184a/17, 184b/18; ş.-ları 161a/2, 193b/16; ş.-larla 130b/3, 197b/2
- şanâyi'** : < Ar. Sanatlar. ehl-i ş.-i 164b/13, 184a/7
- şandal** : < Ar. Sandal bitkisi. 71b/19, 157a/18; ş. ağacı 88a/10
- şandal** : < Gr. Sandal. ş.-ına 86a/11; ş.-ıyla 95a/5; ş.-lar 203b/18; ş.-umuz 95a/11; ş.-umuza 95a/9
- şandalūs** : < ? Sandaloz, bir ağaçtan elde edilen madde. 127a/3
- şanduk (ğ)** : < Ar. Sandık. 176b/1; ş.-da 176b/1; ş.-dağı 176b/4, 5, 6, 7, 8-9, 10; ş.-ı 176b/3, 11; servi ş.-ları 94b/13

**şanem** : < Ar. Put. 52a/6, 7, 10, 12, 54b/3, 11, 12, 81a/2; ş.-e 54b/11, 81a/8; ş.-i 81a/6, 10, 11; ş.-leri 54b/7; ş.-ün 52a/6, 54b/4, 5, 81a/4

**şāni** : < Ar. İkinci. fecr-i ş. 224a/15, 18; iklim-i ş. 157b/5, 6; iklim-i ş.-nün 157b/5, 6, 8, 164a/12; kânūn-ı ş.-nün 82a/3

**şāniye** : < Ar. Dakikanın altmışta biri, ikinci. 19a/12, 141b/2, 3, 16, 142b/4; ş.-dür 141a/19, 141b/15, 142a/11, 16, 142b/3, 4, 6; ş.-lerden 19a/16; ş.-nün 19a/17; ş.-ye 19a/14; iklim-i ş.-nün 21a/18

**şankur** : ? ş. ol- 110a/15

**şap** : Sap. ş.-ı 61b/10; ş.-inuş 61b/10

**şar-** : Sarmak. ş.-alar 135a/10; ş.-arlar 135a/9; ş.-dı 91a/17; ş.-mişlardur 94a/14

**şarar-** : Sararmak. ş.-up 155a/6

**sarāy** : < Far. Saray. s.-lardur 170a/6; s.-ları 171b/13, 176a/10, 202a/1

**şarf** : < Ar. Harcama. ş. ét- 184b/9; ş. eyle- 95b/6, 8; ş. ol- 184b/9-10

**şarīh** : < Ar. Açık, aleni. küfr-i s.-dür 40b/10

**şarkıt (d)-** : Sarkıtmak. ş.-dı 119a/15; ş.-duş 120a/8; ş.-up 126a/1

**şarnıc** : < Ar. Sarnıç, dikit. 170a/14; ş.-lar 166a/8; ş.-ları 166a/15

**şaru** : Sarı. 41a/7, 55a/12, 58b/5, 8, 12, 72b/8, 77b/16; ş.-sını 42b/5; ş.-ya 161b/15; ş. kibrit 122b/14-15; ş. pirinc 111a/8, 184b/16, 194a/12, 194b/2; ş. tuc 194b/13; ş. yâkut 154a/15; ş. ol- 212b/6

**şat-** : Satmak. ş.-arlar 60a/15, 65b/7, 66a/8, 66b/2, 122b/16, 135a/16, 145b/17, 147a/4, 149a/9, 149b/15, 156b/16, 159b/9, 161b/7, 193b/19, 202b/8, 8, 9, 13; ş.-dı 60b/17, 152b/11; ş.-mağa 60b/14, 151a/19; ş.-mağ 214a/7; ş.-mağdur 171a/14; ş.-malu ol- 60b/15-16; ş.-up 95b/7, 199a/8

**saṭḥ** : < Ar. Bir şeyin dış yüzü. s.-a 83b/7

**şatıl-** : Satılmak. ş.-sa 147a/3; ş.-ur 150a/18, 159b/12, 13, 195a/2

**saṭır** : < Ar. Satır, sıra. 172b/1

**saṭre** : <? s.-yi 218a/8

**şatu** : Satış. krş. şatun ş. bāzār 76a/3, 4; ş. bāzār ét- 59a/14, 67b/13, 194a/16-17

**şatun** : Satış. krş. şatu. ş. al- 56b/1, 134b/6-7, 8, 161b/6, 177a/1, 179a/19

**şavāb** : < Ar. Doğru, yerinde. ş. gel- 21a/17; ehl-i ş. 38b/716

**şavaş** : Mücadele, savaş. ş. eyle- 82b/5

**şavm** : < Ar. Oruç. 5b/5, 39b/6; ş.-a 5b/19, 225a/9; ş.-ın 5b/3, 222a/8; ş.-larını 222b/12; ş.-uñuzı 226b/11

- şavt** : < Ar. Ses. ş.-ları 90a/2
- şay-** : Saymak, hesaplamak. ş.-mişler 178b/13
- şayd** : < Ar. Avlamak. krş. *şikār* ş. ét- 68a/9; ş. eyle- 65b/2, 6, 149a/8
- sāyeban** : < Far. Gölgelek. s.-larla 203b/19
- şa'y/s** : < Ar. Gayret, emek. ş.-uñ 114a/19; ş. eyle- 23a/7, 49a/7, 69b/19
- şayha** : < Ar. Bağırmak. ş. eyle- 13a/8, 17a/13, 16, 19
- sāyir** : < Ar. Diğer, başka şey. krş. *sā'ir* 204b/14
- şaykal** : < Ar. Parlak, cilalı. ş. eyle- 153b/14
- şaykallan-** : < Ar-T. Parlatılmak. ş.-miş 28a/16
- şayyād** : < Ar. Avcı. ş.-lar 50b/9, 65b/7, 10, 66a/2, 13, 68a/8
- saz** : < Far. Saz otu. s.-dan 64a/10
- seb'a** : < Ar. Yedi. aqālīm-i s. 48b/7-8, 136b/13, 137a/4; aqālīm-i s.-da 140a/19; aqālīm-i s.-dan 2a/7-8, 4b/4-5, 16, 5a/3-4; aqālīm-i s.-nuñ 220a/18-19
- sebeb** : < Ar. Sebep. 3a/10,15, 3b/12, 38a/18, 19, 41b/16, 49b/10, 69b/7, 92b/12, 182a/18; s.-dendür 217a/4; s.-dür 222a/10, 227b/9; s.-in 40a/10, 11, 12; s.-iyle 81b/6; s.-iyeldür 18b/2, 22a/16; s. ol- 70b/4, 223a/1, 225a/4
- sebīl** : < Ar. Sebīl. ber-s.-i 'āded 40a/8, 19; ber-s.-i ṭabī' at 40a/19
- secde** : < Ar. Secde. s. eyle- 114a/14
- sed(d)** : < Ar. Set, tümsek. 152a/17, 183a/2, 4, 6(şeddeli), 9(şeddeli), 14, 201b/3, 208a/8, 9, 209a/13; s.-den 183a/13; s.-e 210b/19; s.-i 152b/16, 17, 209b/1, 3, 19, 210a/8, 12, 211a/15; s.-idür 206b/19; s.-iñ 183a/3, 4, 15; s.-ine 147b/7, 152b/5; s.-üñ 208b/14, 209a/8, 210b/7, 211a/2; s. ol- 210a/2
- şefer** : < Ar. Arap aylarının ikincisi. ş.-de 227a/15
- şefer** : < Ar. Savaş, savaşa gitme. s.-ine 44b/14; ehl-i s.-üñ 28a/1; s. ét- 56a/19, 191a/11; s. eyle- 52b/7, 61b/7, 15, 69a/11; s. kııl- 52b/4, 191a/8
- segirdiş-** : Koşuşmak. s.-diler 105a/6
- segirt-(d)** : Seğırtmek, koşturmak. s.-düm 91b/7; s.-mişler 91a/8-9; s.-üp 62a/19; s.-ür 136a/2; s.-ürler 66a/4; s.-ür at 18b/4-5
- şeher** : < Ar. Şafak vakti. s.-üñ 5b/16; s. vakti 17a/10; s. yeli 35a/16
- sehl** : < Ar. Kolay, basit. s.-i bahāne 122a/7
- sehm** : < Ar. Kısım. 142b/7; s.-ini 141a/19
- sekiz** : Sekiz. 3b/10, 4b/3, 12a/2, 45a/5, 52b/2, 65a/19, 122a/18, 137b/7, 148a/2, 149a/4, 155b/14, 157b/7, 177b/6, 7, 184b/8, 188a/4, 191a/6, 194a/11, 198a/17,



212b/6, 8, 12, 13, 213a/7, 225a/18, 19, 225b/5, 6; s.-i 16b/9; s. biç 21a/4, 45a/11, 47a/14, 183b/16; s. buçuğ 155b/17, 181a/2, 198a/15, 200a/2; s. yüz 99a/3; s. yüz altmış altı 122b/4-5

**sekizinci** : Sekizinci. 2a/14, 11a/11, 19b/12

**seksen** : Seksen. 45a/17, 45b/1, 75b/16, 108a/17, 121a/9, 148b/9, 168a/14, 184a/12, 195a/13, 14, 215b/10; s. beş 168b/11-12; s. iki 21b/3; s. toktuzuncı 48a/10

**selām** : < Ar. Selam. s. vēr- 12a/6, 76b/1, 77b/2; s.-ın al- 77b/3

**selāmet** : < Ar. Selamet, kurtulma, iyi sonuç. 73a/3; s.-e 68a/19; s.-i 75b/10; s.-ine 20b/11, 26b/19; s.-ünüze 70b/3; şağ u s. 78b/4

**şelāşe** : < Ar. Üç. müvellidāt-ı ş. 41a/11

**semā** : < Ar. Gökyüzü. 10a/4; s.-nuş 10a/4, 34a/3

**semāvāt** : < Ar. Gökler. s.-da 40b/18

**semt** : < Ar. Taraf, yön. s.-de 31a/3; s.-de idi 30b/15; s.-inden 30b/11; s.-i rāst 40a/10-11

**semür-** : Semirmek, şişmanlamak. s.-diler 90b/18; s.-enleri 90b/18; s.-enüğüzi 90b/15; s.-esiz 90b/15; s.-meyem 90b/17

**semüz** : Semiz, yağlı, şişman. s.-lerinden 96a/9; s.-ünüzi 90b/15; s. ol- 25a/2, 32b/8

**sen** : Sen. 12a/8, 51a/5, 6, 83a/8, 8, 11, 108a/3, 117b/16, 208a/8; s.-den 78b/6, 15, 95b/14; s.-i 65a/18, 95b/13, 155a/12; s.-ün 13a/12, 14b/19, 78b/16, 107b/7, 155a/14, 166b/17; s.-ünle 107b/18

**şenā** : < Ar. Övme, övüş. 158b/13

**sene-i şemsiyye** : < Ar. 22 Marttan 21 Marta kadar süren yıl. 25b/5

**seped** : < Far. Sepet. krş. *sepet* s.-lere 202b/7

**sepet** : < Far. Sepet. krş. *seped* 202b/8

**ser-** : Sermek. s.-er 41b/4; s.-erler 41b/4

**serā** : < Ar. Saray. s. eyle- 169b/9

**ser-<sup>c</sup> asker** : < Ar-Far. Asker ve ordu kumandanı. s.-i ol- 169b/6-7

**serçe** : Serçe kuşu. 145a/10

**seretān** : < Ar. Yengeç burcu. 19a/6, 20a/9, 10, 25a/3, 138a/16, 138b/1, 4, 143b/6; s. burcu 21a/11, 24b/13, 27a/14, 138a/5, 7, 139b/11

**serī<sup>c</sup>** : < Ar. Hızlı, seri. 21b/12, 27a/17, 18; s.-dür 21a/9; s. ol- 18b/3, 27b/4, 15

**serī<sup>c</sup> ü's-seyr** : < Ar. Hızlı giden. krş. *şamer* 18a/5, 27a/15

**servi** : < Far. Selvi ağacı. s. ağaçları 94b/12; s. şandukları 94b/13

**ses** : Ses, seda. 128a/2; s.-leri 90a/1; s.-lerini 211a/5, 7

- setr** : < Ar. Örtme. s. edin- 76a/1
- sev-** : Sevmek. s.-erdi 50a/9; s.-mezler 173b/9; s.-üp 169b/15
- şevâb**: < Ar. Sevap. 160a/7, 222a/9; ş.-dan 222a/9, 222b/18, 225a/3; ş.-ı 160a/7; ş. ise 114a/11; ş.-ı cemîl 223b/15, 225a/7
- şevâbit**: < Ar. Sabit görünen gök cisimleri, yıldızlar. 2b/12; ş.-den 39b/8, 41a/13; ş.-ün 42a/4; felek-i ş. 11a/9; felek-i ş.-dür 2a/15; felek-i ş.-e 19a/2; felek-i ş.-ün 17b/13
- sevâd-ı a'zam**: < Ar. Ulu şehir, Mekke. s.-dur 181b/3
- sevâhil**: < Ar. Sahiller. 93b/11; s.-e 53a/18, 192a/1; s.-inden 93b/10; s.-i baħr 3b/3-4, 47b/16, 17, 48a/8, 122b/2, 140a/14, 140b/1, 141a/1, 143b/17, 144b/13-14
- sevin-** : Sevinmek. s.-diler 56a/4; s.-düm 84a/3; s.-üp 102b/19; s.-ürler 68b/1, 73a/3
- sevķ** : < Ar. Bir sonuca bağlama. s.-ı ilâhi 67a/14-15
- şevr** : < Ar. Boğa burcu. 19a/6, 20a/8, 10, 24b/11; ş. burcu 25b/16, 27b/13, 137b/16, 138a/1
- seyl** : < Ar. Sel. 92a/1, 152b/15; s.-i 152b/15; s.-ün 152b/14; kuvvetlü s. 152a/18
- seylet** : < Ar. Sel. s.-dür 173b/17
- seyr** : < Ar. İzleme, hareket. s.-i 32b/12, 71a/1; s.-i vasıf 200a/13; s. ét- 35b/16-17; s. eyle- 18b/6, 77a/3, 3, 106b/16, 131a/12
- seyrân**: < Ar. Gezinme, seyretme. s.-a 162b/15; s. ét- 11a/1, 162b/14, 204a/1
- seyyâre** : < Ar. Gezegen. 2b/3, 11a/1; s.-nün 40b/18-19; kevâkib-i s.-nün 17b/14
- şıçan**: Sıçan. 152b/13; ş.-ı 152b/6; misk ş.-ları 58a/18-19
- şıçra-** : Sıçramak. ş.-dı 91a/16; ş.-rdı 81a/11; ş.-rlar 135a/3
- şıdķ** : < Ar. Doğruluk. ş.-ıla 15a/4
- şıfat** : < Ar. Beniz, çehre. 131b/17, 18; ş.-da 80a/17; ş.-laruñ 211b/17
- şıfatlu** : < Ar-T. Çehreli, suratlı. ş. ol- 155b/10
- şıĝ** : Sıĝ. ş.-dur 84b/17; ş.-ları 84b/19
- şıĝ-** : Sıĝmak. ş.-ar 16a/18, 65b/11; ş.-mayaydı 15b/13; ş.-maz 16a/17
- şıĝa-** : Sıĝamak, okşamak. ş.-r 187b/14
- şıĝır** : Sıĝır. 55b/2, 7, 97a/5; ş.-a 87b/18, 145b/13; ş.-dandur 193b/17; ş.-ıñ 133a/10; ş.-lar 55a/12, 145b/11; ş.-lara 145b/10-11; ş.-ları 55b/5; ş.-laruñ 55b/7, 13; ş. eti 163a/4; ş. ödi 98a/11; ş. südi 34b/14; şu ş.-ımı 88b/18; şu ş.-ları 59b/2; şu ş.-larına 58b/1
- şıĝırcuķ** : Çekirge kuşu. 113a/2; ş.-lar 113a/8; ş.-uñ 113a/10

- şihhat** : < Ar. Sağlık, sıhhat. ş.-inden 78b/4; ş.-ine 26b/19; ş.-ini 126a/13; ş. bul-104b/16, 121b/5, 175a/6, 187b/13, 14
- şık** : Sık. ş.-dur 189b/12
- şıklık** : Islık. ş. āvāzı 208b/6
- şıla'** : < Ar. Memleketine, akrabasına gitme. ş.-sı 15a/1; ş.-i rahm "Ana, baba ve akraba ziyareti görevini yapma" 15a/1-2, 2; ş. eyle- 15a/2; ş.-i rahm eyle- 15a/2
- şilk** : < Ar. Yol. s.-i şālih 177a/9-10
- şın-** : Kırılmak. ş.-miş 167b/12
- şingun** : Mağlup, yenik. ş. çeri 114a/5
- şıra** : Sıra. 31a/4
- şırça** : Cam, camdan yapılmış. 172b/15, 204a/3; ş.-lar 175b/4; ş.-nuş 34a/8; ş.-ya 34a/9
- sıva** : Sıva. s.-lar 184b/2; s.-sında 127a/8; s.-sındadır 159a/10
- şıva-** : Sıvamak. ş.-miş 125b/19
- şızdur-** : Elemek. krş. *şızur-* ş.-urlar 52a/19
- şızur-** : Elemek. krş. *şızdur-* ş.-urlar 191a/3
- sih(i)r** : < Ar. Sihir, büyü. 117a/10, 124a/10, 124b/6; s.-de 74a/11; s.-den 117a/10; s.-i 117a/12, 117b/5, 124b/7, 11; s.-le 146a/3
- sihre** : < Ar. Sihirle uğraşanlar. eşnāf-ı s.-nüş 173a/2
- şıka** : < Ar. Güvenilir kimse. 'ulemā-yı ş.-dan 222b/16
- sikke-zen** : < Ar-Far. Madeni para basan. s. idi 125b/9
- sil-** : Silmek. s.- 31b/5; s.-di 31b/5, 110b/14; s.-üp 128b/1
- silāh** : < Ar. Silah. s.-ları 81b/11; ālāt-ı s.-i fāhir 172b/13; ehl-i s.-uñ 21b/16; s. götür-207b/11
- silāhlu** : < Ar-T. Siahlı. s.-lardur 164a/2
- silin-** : Silinmek. s.-miş 127a/4
- sill** : < Ar. Verem, tüberküloz. s. zaḥmeti 90a/11
- simketü'l-bağl** : Metinde adı geçen bir balık türü. 97a/19
- simke-i bal** : Metinde adı geçen bir balık türü. 92a/7
- simketü'l-bal** : Metinde adı geçen bir balık türü. 92a/5
- sin** : < Ar. Osmanlı alfabesinin on beşinci harfi. 199b/11; s.-üñ 186a/10
- siñ-** : Sinmek, saklanmak. s.-üp 36a/2
- siñek** : Sinek. 43a/9, 153a/15; s.-e 43a/11, 14; s.-üñ 43a/11
- siñici** : Sindirimi kolay. s.-dür 112a/3

**s̄inle** : < Ar. Mezarlık. ġarībler s.-si 175a/7

**sinūr** : < **Yun.** Sınır. s.-ında 58a/4; s.-ından 112a/5; s.-larına 135b/13; s.-larında 61b/1

**sitte** : < Ar. Altı. zıll-ı s.-sini 141b/13, 15

**sivri** : Sivri. s. idi 91a/19; s. gerek 219a/2; s. kııl- 172b/6

**siyāh** : < Far. Siyah, kara. 99a/16, 135b/12; s.-dur 63a/4; s. ol- 98a/16

**siz** : Siz. 30a/2, 53a/12, 70b/2, 86b/8, 106b/8, 126a/12, 13, 128a/16, 191b/15; s.-den 83a/2, 86a/1, 118b/1, 208a/12; s.-e 85b/19, 86a/4, 87a/15, 90b/14; s.-i 69b/18, 85b/16, 86a/1; s.-üñ 53b/2, 54a/16, 17, 70b/3, 78b/1, 86a/18, 86b/13, 100b/6, 192a/4, 208a/11; s.-üñçün 106b/5

**şofra** : < Far. Sofra. ş.-sı 175b/1

**şoġbet** : < Ar. Sohbet. ş.-i 132a/4

**şok-** : Sokmak. ş.-ar 96b/12; ş.-up 89b/1

**sokak** : Sokak. s.-lardan 177b/11

**şokıl-** : İçine sokmak. ş.-sa 125b/15

**şol** : Sol, sol taraf. 158b/7, 197b/9, 12; ş.-a 218a/8; ş.-ı 110a/18; ş.-ına 18a/16, 197a/15; ş.-ında 91b/17; ş. gözi ise 110a/18

**şonra**: Sonra. 3a/16, 3b/3, 13, 4b/7, 5a/6, 5b/9, 6a/10, 8a/8, 12b/17, 14a/10, 14b/15, 16a/12, 19b/2, 22b/3, 24b/6, 25a/7, 25b/14, 26b/2, 27b/3, 28b/9, 14, 17, 29a/15, 29b/3, 32a/9, 33a/18, 36b/5, 37b/11, 38a/13, 46b/6, 47b/15, 50b/1, 7, 11, 12, 17, 54a/9, 55b/7, 57a/8, 10, 57b/5, 15, 59a/14, 62a/11, 63b/3, 65a/9, 17, 65b/14, 66a/6, 66b/2, 69b/8, 70a/5, 10, 12, 18, 72b/11, 15, 74b/3, 76b/8, 77a/5, 78a/7, 79b/10, 81b/16, 19, 82a/10, 11, 84a/2, 85b/14, 15, 86b/11, 88b/4, 12, 90a/10, 90b/11, 15, 92b/2, 14, 16, 94a/2, 4, 6, 96a/16, 98b/2, 8, 101a/17, 101b/7, 12, 102b/7, 8, 103b/10, 107a/10, 108a/19, 109a/15, 110b/17, 111b/15, 112b/16, 113b/2, 114b/3, 17, 118b/19, 120a/18, 124a/13, 16, 17, 19, 124b/10, 125a/11, 19, 126b/8, 10, 135b/6, 137a/7, 138a/1, 18, 138b/8, 9, 140a/5, 140b/14, 141a/7, 13, 17, 142a/15, 143a/10, 152b/12, 153b/1, 154b/15, 155a/9, 155b/3, 163a/4, 167a/13, 167b/5, 169b/19, 173a/14, 178b/8, 181a/10, 182b/17, 183a/1, 7, 186a/11, 198b/19, 206b/3, 209b/10, 17, 210a/2, 215a/2, 217a/12, 19, 217b/18, 218a/2, 5, 218b/1, 219a/19, 219b/5, 221b/16, 222a/2, 5, 17, 222b/14, 223a/3, 15, 223b/2, 17, 19, 224a/5, 12, 15, 225a/13, 226a/14, 226b/4, 9, 227a/3, 8, 11; ş.-dan 185b/5; ş.-ya 226b/1; **ş. ol-** 5a/1, 2, 3a/4, 10a/2, 31b/14, 119b/13, 172a/6, 10,

182a/6, 9, 10, 195b/11-12, 13, 198b/13, 14, 205a/19, 213b/15, 215a/14, 216a/18, 219b/2

**şoğraca** : Daha sonra. 44b/18

**şor-** : Sormak. ş.- 53a/8, 54a/10, 191b/11; ş.-ardı 69a/19; ş.-dı 16a/8, 18b/12, 14, 30a/3, 37b/15, 50a/13, 54a/11, 13, 77b/3, 78a/15, 119a/1, 126a/10, 178b/16, 191b/12, 208a/14, 210a/10; ş.-dılar 16a/12, 53b/1, 84a/13, 88a/20, 102a/8, 192a/4, 210a/6, 222a/16, 222b/1; ş.-duğ 126b/6, 127b/9, 128a/16, 128b/3; ş.-dum 50a/16, 50b/14, 19, 58b/16, 62b/12, 89a/12, 90a/18, 100b/6, 101a/1, 130a/17, 154a/8, 211b/7; ş.-mayasız 126b/10

**şordur-** : Sordurmak. ş.-dı 65a/17

**şovucağ** : Soğukça, fazla soğuk olmama, serin. ş.-lar 139b/15; ş. olmağa başla- 138a/9

**şovuk (ğ)** : Soğuk. 35a/16, 36b/8, 40a/18, 60a/4, 139a/19, 145b/15; ş.-a 35a/15; ş.-dan 11a/17; ş.-dur 79b/14, 103b/13, 113a/14, 122b/10, 130a/4; ş.-ı 205b/8, 208b/11, 215a/15; ş.-lar 25a/11, 113b/16; ş.-ları 187a/16; ş.-uğ 24b/9, 101a/13, 114a/4, 214b/2, 217a/10, 220b/18; ş. ol- 25a/18, 103b/15, 139b/3

**şoy-** : Soymak. ş.-mağ gerek 124a/12

**şoyıl-** : Soyulmak. ş.-ur 98b/8

**sög-** : Sövmek. s.-di 95b/12

**sögüd** : Söğüt ağacı. ağ s. ağacı 71b/3-4, 123b/3

**söyle-** : Söylemek, konuşmak. s.-di 52a/11; s.-dügi 70b/14, 71a/4; s.-dükleri 55a/5, 58a/16, 80a/10; s.-mege 135a/2; s.-meye 124b/10; s.-miş ol- 39a/6; s.-rler 58b/8, 70b/15, 134b/16, 135a/15, 223b/5; s.-rsiz 95b/15; s.-se 150a/13; s.-yüp 53a/15, 191b/18

**söyleş-** : Konuşmak. s.-di 107b/5; s.-diğ 100b/17; s.-diler 53b/19; s.-dükleri 80a/11; s.-en 80a/11; s.-ür (ortaç) 132a/4; s.-ürler 58b/6, 210a/4

**söyün-** : Sönmek. s.-di 224b/17; s.-medi 224b/17; s.-ür 73b/9

**söyündür-** : Söndürmek. s.-ecek ol- 224b/19-225a/1; s.-mek 224b/12, 14

**söyündürt-** : Söndürtmek. s.-mek 225a/1; s.-mek gerek 225a/4

**söz** : Söz, konuşma. 29a/12, 55a/5, 58a/16, 71a/4, 95b/16, 150a/13, 208a/17, 223a/18; s.-dür 29a/12; s.-e 139b/16; s.-i 38b/16, 40b/13, 70b/13, 150a/5; s.-ini 54a/1, 1, 126a/14; s.-ini kulağına koy- 83a/10-11; s.-inüñ 150a/13; s.-leri 58b/9,

133b/17, 134b/16, 135a/15, 208b/6; s.-lerinden 42a/8; s.-lerini 51a/3, 91a/15; s.-üm 84a/7; s.-ümi 91a/14

**şu** : Su. 24b/18, 36b/2, 42b/12, 12, 43a/4, 4, 43b/2, 51b/4, 52a/14, 52b/3, 5, 18, 61b/11, 64b/2, 65b/17, 74b/6, 79a/11, 18, 80b/12, 81b/17, 17, 83a/18, 84b/12, 14, 85a/11, 13, 15, 15, 18, 87a/1, 91b/19, 92a/11, 92b/2, 94a/3, 96a/16, 97a/8, 98b/6, 100b/11, 101a/16, 102a/17, 102b/7, 8, 103b/11, 104b/7, 13, 105a/6, 107a/9, 108a/17, 18, 108b/4, 4, 9, 10, 109b/7, 11, 111b/17, 112a/4, 4, 15, 113a/1, 114b/15, 17, 116b/14, 118a/4, 5, 12, 13, 16, 118b/11, 120a/17, 130a/5, 131b/2, 5, 132b/10, 11, 14, 16, 146b/10, 11, 150b/19, 158a/12, 160a/3, 7, 170b/5, 6, 8, 9, 10, 171a/6, 7, 175b/17, 176a/13, 177b/8, 180a/10, 183a/12, 16, 191a/5, 191b/4, 192b/14, 17, 195a/7, 205a/5, 208b/15, 209b/8, 212a/13, 212b/11, 213a/19, 217b/7, 8, 9, 10; ş.-da 90a/5, 109b/18, 171b/18; ş.-dan 36b/1, 4, 5, 65b/18, 68b/15, 79b/3, 84b/11, 87a/7, 92a/10, 96a/13, 98a/15, 102a/17, 112a/3, 14, 113b/17, 130a/6, 132b/11, 153a/5, 172a/1; ş.-dandur 171b/18; ş.-dur 106a/1, 129a/15, 166a/16, 175b/13; ş.-lar 25a/2, 35b/17, 43b/13, 98b/17, 101a/10, 103a/4, 115b/2, 122a/7, 129a/11, 14, 204a/17, 208b/9; ş.-lardan 36a/8, 49a/18, 102a/2, 134a/3, 212a/14; ş.-lardur 177b/9; ş.-ları 15b/19, 34b/17, 101b/17, 108b/2, 145a/6, 146a/2, 152a/7, 159b/16, 18, 18, 161a/5, 161b/14, 176a/12, 177b/3, 180a/8, 181b/18, 185b/8, 9, 186b/5, 188b/14, 192a/15, 193b/19, 196b/5, 199a/4, 199b/6, 201a/3, 204b/19, 206a/5, 214a/5, 12; ş.-larıdur 146a/19, 152a/8, 180a/9, 181b/18-19, 199b/6; ş.-larından 90a/4, 165a/3; ş.-larını 15b/18, 189a/1; ş.-nın 174b/13; ş.-nuş 10b/8, 51b/1, 57b/9, 64b/1, 108b/15, 111b/17, 113a/3, 118a/14, 130b/15, 17, 178b/2, 3; ş.-ya 10b/8, 36b/10, 61b/16, 102a/8, 102b/7, 105a/10, 106a/8, 114b/12, 13, 130b/15, 170b/8, 227a/13, 227b/1; ş.-yı 35b/15, 50b/14, 52b/12, 76b/15, 84b/12, 87a/1, 3, 4, 6, 91b/17, 100a/12, 102a/1, 103a/3, 103b/7, 109a/10, 110a/7, 13, 14, 111a/18, 111b/16, 112a/19, 112b/5, 113a/4, 6, 13, 14, 113b/10, 115a/18, 116a/13, 116b/14, 117b/2, 118a/13, 130a/3, 134a/2, 146a/19, 162a/11, 166a/16, 171b/2, 172b/16, 173b/6, 17, 175b/14, 15, 16, 183a/9, 183b/5, 185a/19, 191a/8, 13, 17, 192b/16, 202a/5, 204b/12, 211a/14; ş.-yıdur 159b/16, 185b/8, 204b/19; ş.-yım 119b/16; ş.-yında 178b/11; ş.-yından 103b/14, 112a/2, 13, 112b/1, 114b/7, 115b/5, 116b/12, 118b/18, 119a/14, 119b/3, 12, 121b/5, 134a/4, 150a/4; ş.-yımı 49b/14, 98a/13, 117b/4, 131b/4, 162a/12; ş.-yınuş 103b/13, 112a/11, 144a/7; ş.-yıyla 87a/5, 115a/14, 153a/1,

175b/18, 204a/15; ş.-yla 34a/8, 9, 60b/16, 103a/12, 132b/19, 217b/2, 6; ş.-**yu** 115b/13; ş.-yuş 51b/15, 85a/14, 91b/16, 92b/3; ş. al- 167a/3; ş. bulıcı 178b/19; ş. dökin- 118a/1; ş şal- 119a/2, 3; ş. şığırı 88b/18; ş. şığırları 58b/1, 59b/2; ş. kabı 118a/1; ş. kaplarının 189a/11; aqar ş. 159b/16; aqar ş.-lar 61b/17, 151b/16; aqar ş.-lara 160a/16; aqar s.-ları 55a/14, 165a/3, 187a/15, 188a/14, 189a/1, 202a/15; aqar ş.-ya 227a/17; qay ş.-ları 179b/11; tatlş. 85a/9, 100a/17, 131a/17, 187a/9; tatlş.-dan 77b/7; tatlş.-lar 95b/10; tatlş.-ları 199a/16, 207a/1; tatlş.-yı 90a/4; qına ş.-yı 117b/2

**su 'âl** : < Ar. Soru. s.-e 43b/15; s. eyle- 119b/18; s. olın- 42b/10-11

**şubh-ı kâzib** : < Ar. Geçici olarak tan yerinin ağarması. 5b715, 224a/16; ş.-dür 224a/6-7

**şubh-ı şâdık** : < Ar. Tan yerinin ağarması. 41b/2, 198a/9, 214b/5, 224a/15, 17-18, 19, 224b/8, 12, 19, 225a/13; ş.-a 198a/17, 198b/7; ş.-dan 143b/10, 151b/4, 198a/10, 198b/2, 8, 225b/6; ş.-dur 224a/18; ş.-ından 225a/19; ş.-uş 5b/16, 224b/2

**şüd** : < Far. Fayda. qâ'ide-i s. 145a/15

**şuffe** : < Ar. Sofa. 31a/4, 83b/5; ş.-leri 171b/14

**şulan-** : Su almak, su ihtiyacını gidermek. ş.-urlar 132b/11, 145a/7

**şulb** : < Ar. Döl. ş.-inden 207b/10

**şulı** : Sulu. 213b/1

**şummāk** : < Ar. Sumak ağacı ve tohumu. 130b/7, 9

**şūr** : < Ar. İsrâfil'in üfleyeceğı boru. 13b/15; ş.-ı 14a/10, 11,14; ş. ur- 14a/12-13

**şūr** : < Ar. Kale, hisar. s.-ı 201b/12; s.-ları 168a/6; s.-larının 210b/19

**şūret** : < Ar. Yüz, qehre. 194b/9; ş.-i 71a/2, 123a/17, 130b/17, 132a/11, 133a/5, 173a/3, 176b/18, 185a/5, 193a/7, 197b/3; ş.-in 130b/13, 132b/9; ş.-inde 38a/1, 2, 58b/7, 81a/15; ş.-inde idi 99b/10; ş.-indedür 12a/7, 9, 11, 12; ş.-ini 157a/13; ş.-ler 72b/17, 133a/6, 169a/12, 197b/16; ş.-lere 227b/6; ş.-leri 91a/12, 157a/8, 172b/18; ş.-lerini 157a/11; ş.-lerinüş 108a/18; âdem ş.-ine gir- 13a/17; ş.-inüş 15b/15; ş.-üş 13a/12

**şūretlü:** < Ar-T. Qehreli, suratlı. 53a/4, 191b/8, 193a/10

**şuşa-** : Susamak. ş.-miş (ortaç) 160a/13

**şusuz:** Susuz. 58a/7

**şusuzluq** : Susuzluk. ş.-dan 118a/2

**su'udat** : < ? 20b/8

**şüst** : < Far. Gevşek, güçsüz. s. ol- 23a/9, 35a/9, 36a/5, 80b/3

**süstlük:** < Far-T. Güçsüzlük, gevşeklik. 73a/7, 73b/3, 6; s.-ları 23a/10

**şuvar- :** Sulamak, su vermek. ş.- 119a/3; ş.-a 160a/13, 14; ş.-dı 119a/3; ş.-ur 114b/16; ş.-urlar 87a/7, 104a/12, 118b/16, 161a/6; ş.-urlar mı 87a/5

**şuvarıl- :** Sulamak, su vermek. ş.-acak 120a/18; ş.-madın 170b/12; ş.-mağičün 49a/19; ş.-miş ol- 160a/15; ş.-ur 103a/6, 178b/7, 190a/2

**süd :** Süt. 164a/4; s.-dür 149b/4-5; s.-idür 146b/1; s.-in 133a/10; s.-leri 32b/5; şığır s.-in 34b/14; keçi s.-ini 125b/2

**Sühā :** < Ar. Büyükayı yıldız kümesinden en küçük yıldız. 8b/6, 10, 19b/19

**Süheyl:** < Ar. Güney yarım kürede bulunan parlak yıldız. 41a/13, 41b/1; kevkeb-i S. 41b/4

**sühūlet :** < Ar. Kolaylık. s.-le 5a/16

**sükker:** < Ar. Şeker. s.-i 179a/7

**sükün :** < Ar. Hareketsizlik. s.-ı 106a/18, 176a/9; s.-ıyla 165b/3, 173b/15, 180a/13; s.-ıyladır 186a/10, 206b/3

**şülüş :** < Ar. Üçte bir. 20a/2, 143b/19, 145a/2, 145b/5, 146a/6, 16, 146b/12, 147a/7, 11, 149b/8, 151a/13, 151b/10, 11, 152a/1, 13, 156a/1, 2, 12, 13, 19, 156b/6, 158b/11, 160b/15, 161b/8, 10, 16, 19, 162b/9, 163b/5, 6, 10, 11, 164a/10, 164b/15, 17, 165a/19, 166a/5, 6, 171a/17, 172a/12, 173b/11, 12, 175b/5, 7, 176a/3, 177b/16, 18, 178a/4, 179b/13, 180a/13, 180b/4, 181a/4, 5, 183b/19, 185b/11, 186a/10, 186b/8, 17, 187a/5, 11, 12, 13, 14, 19, 187b/1, 188a/17, 188b/4, 5, 11, 17, 189b/5, 16, 190a/11, 13, 192a/12, 19, 192b/2, 9, 193b/14, 194a/2, 4, 5, 195a/8, 10, 195b/14, 196a/8, 196b/1, 197a/4, 200a/5, 15, 200b/2, 201a/7, 201b/17, 203b/11, 204a/5, 14, 204b/1, 9, 206a/3, 19, 213a/17, 213b/4, 5, 214a/11, 18, 214b/15, 215b/6, 7, 13, 16, 216b/1

**şülüşān :** < Ar. Ar. Üçte iki. 22b/12, 39b/18, 47b/4, 144b/14, 16, 145a/2, 12, 14, 146a/7, 9, 9, 15, 17, 146b/3, 147a/12, 148a/5, 150a/2, 150b/1, 9, 152a/3, 156a/3, 15, 156b/2, 8, 158a/16, 18, 158b/12, 160b/13, 161b/1, 18, 162a/6, 8, 162b/8, 10, 11, 163a/8, 13, 16, 163b/7, 12, 18, 164b/16, 165a/6, 168b/7, 171a/16, 17, 176a/2, 179a/8, 181a/6, 7, 182a/11, 12, 184a/1, 185a/11, 12, 13, 185b/12, 186b/2, 12, 15, 18, 187a/3, 18, 187b/2, 188a/7, 188b/3, 6, 16, 189a/16, 189b/7, 190a/6, 192b/1, 193b/13, 195a/17, 18, 19, 196a/2, 2, 16, 17, 196b/3, 7, 8, 10, 16, 197a/4, 199a/13, 15, 19, 199b/8, 10, 11, 200a/6, 14, 17, 200b/5, 9, 19, 201a/8, 10, 14, 201b/11, 202a/10, 10, 16, 19, 202b/14, 17, 203b/5, 8, 204a/12, 204b/10, 18, 205a/3, 10,



206b/8, 13, 14, 207a/6, 7, 213a/14, 213b/4, 16, 214a/1, 2, 215a/18, 215b/9, 216a/1, 3, 4, 216b/3, 4

**sünbül:** < Ar. Sünbül. 71b/19

**sünbüle** : < Ar. Başak burcu. 19a/6, 20a/9, 10, 25a/3; s. burcu 26b/7, 14

**sünnet:** < Ar. Sünnet. 223b/14, 224b/10, 225a/5; s.-dür 5b/8, 224a/17; s.-e 222a/8, 222b/15, 224b/14; s.-le 222b/17; s.-leri 222a/1, 223b/11, 224b/5

**süñü** : Mızrak. 82b/6, 226b/4, 4; s.-ler 193a/8

**sür-** : Kovmak, sürmek. s.-di 82b/17, 90b/1; s.-digi 124b/5; s.-er 34b/13; s.-erler 173b/9; s.-e süre 67a/18; s.-mege 114b/11; s.-mek gerek 124a/17; s.-se 110b/10; s.-üp 89a/5; s.-üp git- 69b/2; ‘ömr s.-düm 84a/17; ‘ömr s.-er 157b/11; yüzini toprağa s.-üp 114a/14

**sür‘at** : < Ar. Çabukluk, hız. s.-le 65a/11, 68b/15, 83a/20, 86b/2, 14; s. eyle- gerek 226b/18

**şüreyyā** : < Ar. (I) Boğa burcunda yedi yıldızdan oluşan takım, Ülker yıldızı. krş. *yaldırayuḡ, ürker* s.-dur 41b/11; II. Asılı avize 184a/14

**süri** : Topluluk. bir s. 43a/9, 89a/17

**sürin-** : Sürünmek, değmek. s.-se 63b/19

**sürür:** < Ar. Sevinç. s.-lar 26a/17, 60b/8; s.-ına 28a/1

**süryāni** : < Ar. Eski Şam halkından olanlar. s. dili 167a/17-18

**süs** : Süs. s.-i 210a/17; s.-üñ 210a/17

**süzil-** : Gökyüzünden yere doğru süzölmek. s.-üp 37b/12

## Ş

**şā‘bān:** < Ar. Arap aylarının sekizincisi, ramazandan önceki ay. ş.-da 227b/3

**şadırvān** : < Far. Şadırvan. ş.-lardur 185a/17

**şafaḡ:** < Ar. Güneş doğmadan önceki alacalık. 214b/4, 215a/9, 216b/9, 223b/17, 17; ş.-a 172a/4, 199b/18; ş.-la 212b/18, 213a/11; ş.-uñ 5b/12, 224a/1; hişşe-i ş.-ı 147b/17, 155b/16, 160b/3, 162a/19, 180b/17, 182a/4, 195b/9, 205a/16, 205b/14, 212b/16, 213a/9

**şāhid:** < Ar. Şahit, tanık. 30b/4, 6, 119b/14

**şāhin:** < Far. Şahin. 59b/7

**şahş** : Ar. Kişi, kimse. 115a/6; ş.-lar 68a/2, 126b/2

- şak** : < Ar. Yarma, yarık. 64a/15
- şak-** : Çakmak. şimşek gibi ş.-ar 55a/3-4
- şakul** : < Ar. Çekül. 218a/1; ş.-ı 218a/5
- şakullı** : < Ar-T. Çeküllü. 218a/9, 12, 17
- şakullu** : < Ar-T. Çeküllü. 217b/3, 219b/18
- şarāb**: < Ar. Şarap. ş.-ından 160a/14
- şark** : < Ar. Doğu. krş. *toġu* 28b/3, 44b/7, 102a/15, 123a/11, 148a/7, 200b/5, 221b/8, 11; ş.-a 18a/9, 92b/14; ş.-la 76a/17; ş.-dan 18a/7, 10, 11
- şarkī** : < Ar. Doğuyla ilgili. 167b/17; ş.-si 57a/15, 92b/19; ş.-sinde 99a/5
- şart** : Ar. Şart, koşul. 96b/8, 124b/1
- şāz** : < Far. Mutlu. ş. ol- 102b/19
- şāzlık (ġ)** : < Far-T. Mutluluk, sevinç. ş.-ına 27b/19; ş.-lar 60b/7; ş.-lar eyle- 170b/5, 7
- şedde** : Ar. İki katlı. ş. kuşak 179a/5
- şefā'at**: < Ar. Birinin suçunun bağışlanması ya da ileğinin yerine getirilmesi için aracılık etmek. ş. eyle- 12a/8, 10, 12, 13
- şehādet** : < Ar. Tanıklık. ş.-e 30a/6; ş.-i 30a/19; ş.-iyle 29b/8, 11, 30a/16, 30b/5, 226b/14; **ş.-imüzde 30a/1-2**; ş. ét- 29b/18, 226b/10, 227a/3-4; ş. eyle- 29a/8, 17, 31b/12, 119a/17, 208a/5-6, 226b/9-10, 15
- şehīd**: < Ar. Şehit. ş. ol- 184b/15
- şeh(i)r**: < Far. Şehir. 4a/12, 14, 16, 17, 19, 4b/1, 3, 4, 10a/2, 29b/13, 50a/15, 18, 50b/2, 4, 6, 19, 51a/2, 55a/15, 56a/18, 89b/19, 123b/10, 130a/15, 140a/12, 143a/11, 19, 144a/6, 145a/7, 146b/8, 147b/9, 148a/8, 17, 149a/11, 12, 14, 151a/2, 151b/13, 13, 154a/4, 154b/14, 155a/16, 157b/18, 158a/1, 3, 164a/19, 164b/4, 5, 165a/14, 165b/3, 15, 167a/3, 7, 168b/12, 169a/19, 170a/2, 171b/1, 172a/17, 174a/7, 174b/15, 176a/7, 15, 179a/16, 180a/7, 181b/3, 6, 7, 183b/1, 187b/7, 190b/1, 4, 6, 15, 192a/14, 14, 192b/11, 17, 193b/5, 202b/2, 203a/4, 6, 8, 15, 203b/16, 210a/4, 212b/4, 6, 8, 214b/19; ş.-de 4b/19, 5b/5, 33a/17, 17, 38b/9, 10, 14, 55a/16, 130a/19, 139a/19, 142a/7, 146b/16, 156b/11, 17, 166a/7, 12, 19, 167a/8, 14, 167b/4, 170b/4, 175b/12, 179a/5, 180b/2, 192b/18, 193b/7, 222a/14, 16, 222b/2, 7, 7, 225a/11; ş.-dedür 108b/5, 152a/17, 176a/16; ş.-den 48a/13, 140a/17, 161a/7, 164b/3, 165b/9, 166b/1, 173b/9, 181b/5, 191a/4, 210a/12; ş.-dür 145a/5, 15, 145b/6, 146a/9, 146b/6, 14, 147a/9, 14, 148a/7, 149a/18, 149b/11, 150a/3,

151a/14, 152a/5, 14, 156a/6, 16, 156b/3, 9, 157a/4, 15, 158a/7, 158b/1, 13, 160b/17, 161b/2, 12, 162a/1, 10, 162b/11, 163a/10, 17, 163b/8, 13, 164a/1, 164b/11, 19, 165b/4, 166a/7, 169a/14, 171a/18, 171b/12, 173a/15, 173b/16, 175b/8, 177b/19, 178a/11, 178b/9, 179a/12, 179b/15, 180a/2, 6, 14, 14, 180b/7, 181a/7, 182a/13, 183b/9, 184a/6, 185a/15, 186b/5, 19, 187a/15, 187b/2, 3, 188a/10, 18, 188b/6, 12, 19, 189a/7, 17, 189b/8, 17, 190a/8, 190b/16, 192a/13, 192b/3, 11, 193b/15, 194a/6, 7, 7, 195b/17, 196a/3, 9, 196b/5, 10, 19, 199a/3, 16, 199b/4, 12, 200a/10, 18, 200b/13, 201a/11, 18, 201b/12, 202a/1, 202b/1, 203a/5, 203b/9, 14, 204a/9, 16, 204b/4, 11, 19, 205a/4, 10, 205b/7, 206a/4, 206b/9, 15, 212b/5, 11, 213a/4, 18, 213b/6, 19, 214a/18, 215b/2; **ş.-e** 4b/10, 15, 50b/1, 67a/19, 89a/6, 113b/13, 147a/15, 17, 148a/9, 152a/15, 154a/7, 11, 16, 19, 156b/15, 162a/13, 14, 15, 164b/18, 19, 165a/15, 167b/12, 169a/13, 14, 169b/17, 175b/11, 177b/6, 180a/9, 188b/1, 192b/17, 193a/1, 3, 202a/4, 5, 216a/5; **ş.-i** 4a/7, 12b/12, 50a/16, 18, 50b/19, 114a/9, 12, 140b/19, 146a/1, 155b/2, 7, 165a/8, 167a/18, 169b/7, 178a/13, 192a/14, 193a/10, 12, 193b/6, 194a/10, 203a/5, 204a/1, 1, 10, 225b/17, 226a/15; **ş.-idür** 108b/6, 14, 143a/16, 151a/6, 158a/7, 162a/1, 165a/8, 165b/4, 174b/12, 180a/3, 181b/13, 184a/2, 9, 185a/16, 192a/17, 206b/4; **ş.-i idi** 184a/4; **ş.-imiş** 169b/1, 178b/13, 200b/7; **ş.-imüzde** 30a/15; **ş.-inç** 90a/1, 114a/2, 140b/9, 12, 141a/4, 17, 142a/4, 144a/2, 145b/1, 147b/13, 19, 151a/19, 151b/17, 154a/4, 17, 154b/10, 156b/11, 157a/14, 18, 158a/14, 158b/2, 158b/16, 164a/3, 10, 165a/4, 17, 165b/5, 10, 13, 166a/10, 17, 167a/2, 167b/3, 17, 18, 168a/2, 169a/19, 170a/4, 170b/16, 171a/8, 173a/16, 19, 177a/18, 177b/2, 9, 11, 13, 178a/16, 178b/4, 6, 179a/6, 179b/5, 180b/12, 181a/10, 181b/17, 184a/9, 190a/4, 193b/9, 194a/17, 195a/1, 7, 195b/10, 197a/8, 11, 18, 198a/1, 1, 2, 199a/9, 201a/19, 201b/13, 202a/8, 12, 13, 14, 202b/9, 203b/17, 207a/2, 212b/11, 213a/18, 225a/12, 225b/15; **ş.-inde** 97b/16, 119a/8, 159b/13, 165b/8, 185a/7; **ş.-indedür** 193a/17; **ş.-inden** 164b/19; **ş.-ine** 44b/9, 129b/7; **ş.-ini** 74a/15, 114a/19; **ş.-inün** 113b/19, 114b/3, 152b/5, 184a/8, 188b/12; **ş.-iyle** 152b/14; **ş.-ler** 4a/4, 6, 4b/5, 38b/12, 51b/14, 59a/3, 61a/10, 95a/14, 97a/1, 109a/11, 130b/7, 140a/6, 140b/3, 13, 143a/11, 183a/11, 207a/19, 215a/3; **ş.-lerde** 4b/19, 6a/2, 7b/9, 9a/9, 33b/13, 136b/10, 208a/3; **ş.-lerden** 3b/19, 4a/10, 9b/17, 20b/12, 22a/1, 22b/9, 26a/7, 27a/2, 28a/3, 140a/12, 143a/11, 149a/12, 164a/19, 169a/13, 183a/11, 190b/4, 203a/6, 210a/1, 212b/6;

ş.-lerdendir 4a/13, 15, 16, 18, 19-4b/1, 2, 3-4, 28a/4, 137a/13, 203a/14; ş.-lerdür 171a/13, 190b/1, 208b/11; ş.-lere 101a/11, 109a/3, 122b/16, 149a/9, 173a/15, 189a/8, 189b/13, 209b/18; ş.-leri 84b/4, 88a/1, 178a/8, 182b/16, 207b/16, 210a/2; ş.-leridür 140a/8, 206b/5; ş.-lerin 136b/2, 141b/8, 10, 143a/14, 178a/10, 181b/13; ş.-lerinde 144b/6, 149b/16, 180a/7, 208b/9, 218b/4; ş.-lerinden 21a/19, 67a/18, 75b/3, 100a/7, 108b/5, 111a/1, 145b/5, 146a/1, 146b/14, 147a/8, 147b/19, 151a/5, 13, 151b/11, 153a/6, 156a/6, 156b/9, 162b/11, 164a/1, 176a/8, 180b/7, 189b/8, 192a/8, 13, 207a/19; qaralar ş.-lerinden 145a/5, 14-15, 149a/18, 149b/11; ş.-lerindendir 150b/12, 156b/3, 202b/1, 203b/1, 206a/9-10, 18, 206b/3-4, 215b/9-10, 16; qaralar ş.-lerindendir 146a/18; ş.-lerine 101b/4, 127a/15; ş.-lerinin 4a/8; ş.-lerinün 48a/11, 123b/14, 140a/19, 140b/15, 143a/12, 200b/6, 212a/9; ş.-leriydi 174b/16; ş.-leriyle 123b/16; ş.-lerün 4b/8, 11, 5a/1, 9b/16, 10a/1, 48b/4; ş.-ün 4b/13, 17, 32a/18, 48a/2, 48b/9, 50a/16, 140b/3, 221b/6; ş.-i matlüb 3b/4; ş. efendisi 29a/8; ş. ol- 178b/3

**şehirlü:** < Far-T. Şehirli. 222b/1

**şehvet :** < Ar. Şehvet. ş.-i 132a/6

**şek :** < Ar. Şüphe. 154b/14

**şeker:** < Far. Şeker. 94b/2, 162a/11; ş.-den 76b/19, 80a/18; ş.-e 158a/11

**şeker kamış :** Şeker kamışı bitkisi. ş.-ı 61a/17, 63b/12, 64a/9, 64b/3, 71b/7-8, 156b/19, 162a/10, 164a/4, 173b/1, 180b/11, 187a/10; ş.-inun 165b/15; ş.-ları 158a/9

**şek(i)l :** < Ar. Şekil. 54b/5; ş.-dür 10b/10, 219b/17; ş.-i 2b/1, 3a/17, 42a/16, 19, 43b/12, 58a/15, 70b/12, 94a/13, 133b/3, 135b/12, 197a/6, 197b/4, 7, 218a/17, 219b/18; ş.-in 94a/13; ş.-inde 10b/3, 10, 132a/2, 2, 2; ş.-inden 44a/16; ş.-ini 7b/17; ş.-ler 79b/19, 133a/6; ş.-lerden 10b/11; ş.-leri 56b/10, 149b/13; ş. êtdür- 108a/17

**şekilli :** < Ar-T. Şekilli olan. 109b/17

**şekillü :** < Ar-T. Şekilli olan. 51b/16, 68a/2

**Şems :** < Ar. Güneş. krş. *âftâb*, *hurşîd*, *mihr* 2b/4, 5b/5, 10a/1, 5, 7, 16, 11a/3, 7, 18b/15, 20a/10, 10, 22a/7, 17, 18, 22b/2, 4, 23a/2, 8, 13, 15, 23b/3, 15, 24a/18, 19, 24b/3, 11, 13, 19, 25a/2, 5, 15, 25b/2, 6, 17, 28a/19, 28b/13, 32a/9, 32b/17, 33a/5, 7, 10, 12, 13, 40a/14, 17, 45b/10, 17, 46a/10, 137a/2, 137b/11, 15, 16, 138a/1, 3, 7, 12, 15, 16, 138b/4, 6, 8, 16, 139a/1, 3, 6, 8, 10, 11, 13, 14, 16, 17, 18, 139b/2, 6, 9, 11, 12, 16, 217a/1, 3, 4, 7, 220b/4, 5, 221b/3, 4, 7, 10, 12, 15, 222a/2, 223a/3, 10,

223b/2; ş.-den 26b/3, 28a/15, 19, 28b/2, 6, 10, 15, 32a/14, 33a/2, 8, 33b/4, 45b/14, 46a/6; ş.-dür 22a/8; ş.-e 22b/10, 26b/8, 28b/10, 39a/19, 40a/9; ş.-le 28a/18, 28b/8, 45b/13, 46a/6, 7, 9; ş.-ünj 5b/2, 8, 9b/14, 18a/19, 22b/12, 16, 23a/14, 23b/9, 14, 24a/1, 15, 24b/1, 17, 25b/9, 11, 13, 26a/18, 26b/1, 10, 12, 28b/18, 32a/13, 33a/1, 4, 6, 36a/11, 39b/17, 44b/1, 143b/11, 147b/16, 160b/9, 172a/9, 180b/16, 181a/1, 188a/4, 195b/12, 198b/2, 8, 200a/3, 216a/11, 220a/17, 220b/2, 13, 221b/3, 8, 11, 222a/4, 224a/1

**şen** : < Far. Şen, mutlu. ş. ol- 160a/2

**şenbe** : < Far. Cumartesi. ş. gecesı 46b/11; ş. günü 46a/16, 46b/14

**şenlik** : < Far-T. Şenlik. 62b/6

**şer<sup>c</sup>** : < Ar. Din kuralları. ehl-i ş. 2a/15, 11a/12

**şerbet** : < Ar. Şurup. ş.-i 187b/13

**şeref** : < Ar. Büyüklük, ululuk. 20b/6, 21a/11, 21b/12, 22a/19, 25b/19, 26b/15; ş. ehli 227b/3

**şerefe** : < Ar. Minarede ezan okunan yer. ş.-ler 210b/3; ş.-nünj 210b/3; ş.-si 211b/9; ş.-ye 210b/4

**şerefi**: < Ar. En yüksek. 20b/9, 21a/14, 21b/15, 22b/4, 26a/2, 26b/17, 27b/13, 16

**şerh** : < Ar. Açıklama. 5a/15; ş.-leri 7a/6, 7; ş.-lerinde 47a/12; ş.-lerinden 7b/12

**şerif** : < Ar. Kutsal, şerefli. 16a/5; baħr-i ş.-leri 186a/13; ħadīs-i ş.-ler 224b/6; ‘ilm-i ş.-den 42a/12; ‘ilm-i ş.-ünj 42a/6; maķām-ı ş.-e 160a/3; vaķt-ı ş.-de 6b/15

**şerr** : < Ar. Kötülük, fenalık. 41a/10; ş.-inden 208a/9

**şeş-** : Çözmek. ş.-üp 53b/1

**şevket** : Ar. Büyüklük, heybet. ş.-ine 21b/16; ş.-i İslām 114a/12

**şevvāl** : < Ar. Arap aylarının onuncusu. ş.-de 227b/5; ş. ayı 29a/8, 17, 29b/6, 9, 226b/10, 227a/4

**şey<sup>’</sup>** : < Ar. Şey, nesne. her ş.-e 43a/19, 56b/14

**şeyātīn**: < Ar. Şeytanlar. ş.-den 51b/10

**şeyh** : < Ar. Yaşlı adam, ihtiyar. 37a/8

**şeyh yehūdi** : < Ar. Metinde adı geĉen yüzü insan vücudu kurbaĝa gibi bir hayvan. 97a/2-3

**şeytān** : < Ar. Şeytan. 42a/1, 5, 117b/3; ş.-dur 81a/14; ş.-i 81b/7; ş.-uñ 81b/5

**şın** : < Ar. Osmanlı alfabesinin on altıncı harfi. ş.-uñ 176a/9

- şiddet** : < Ar. Kaba kuvvet, sertlik, sıklık. 137a/15; ş.-den 84a/3; ş.-inden 15a/17, 24b/9, 90b/2, 101a/13, 114a/4, 214b/2, 217a/11, 220b/18; ş.-e uğra- 84a/1
- şifâ** : < Ar. Hastalıktan iyileşme. ş. vèr- 118b/4-5
- şikâr** : < Far. Av. krş. *şayd.* ş. ét- 63a/2, 63b/10; ş. eyle- 63a/7
- şikârî** : < Far. Avlak. 74a/7
- şikâyet**: < Ar. Şikayet, yakınma. ş. ét- 55a/18-19; ş. eyle- 182b/8
- şimâl**: < Ar. Kuzey. 40a/16, 48b/6, 75b/3, 76a/18, 104a/1, 108b/10, 159a/3, 161a/7, 216a/16; ş.-den 100a/4; ş.-e 100a/4; ufq-ı ş.-de 9b/9; ş. yèli 34b/9, 16, 35a/1; ş. yèlleri 25a/9
- şimâlî** : < Ar. Kuzeyle ilgili. 20a/10, 56b/16, 141a/16; ş.-dür 20a/10; ş.-sinde 99a/6, 151b/14, 153b/15, 190b/15, 193b/9
- şimâliyye** : < Ar. Kuzeyle ilgili. burûc-ı ş. 216b/19
- şim(di)** : Şimdi. 29a/19, 52a/14, 56b/6, 67b/8, 69b/5, 88b/11, 89a/14, 93b/8, 94b/3, 99b/5, 107a/15, 108a/2, 123a/14, 127a/3, 151a/2, 153b/4, 159b/18, 164b/18, 166a/3, 168a/5, 18, 169a/14, 170a/11, 171b/14, 174a/8, 16, 174b/17, 175a/16, 177a/14, 181b/15, 183b/2, 184a/4, 185b/15, 186a/13, 193a/17, 193b/6, 194b/17, 197a/17, 197b/18, 198a/3, 200b/7, 204a/10, 211b/5  
ş.-den 25b/13, 38a/13, 173a/14; ş.-ki 53b/7, 128a/15, 167a/3, 167b/19, 169b/1, 171b/13, 172b/1, 178b/3, 179a/15, 192a/5, 203b/9
- şimşek**: Şimşek. ş.-dür 36a/16, 18, 121a/11; ş. gibi şağ- 55a/3-4
- şif' râ** : < Ar. İki yıldız adı. krş. *terâzu kırığı, yaldırayuğ* 41b/17
- şif' ri-yi yemâniye** : < Ar. Semanın güney yarımküresinde bulunan Büyük Köpek burcunun ve bütün semanın görünen en parlak yıldızı, Sirius. 19b/14, 39b/9-10
- şiş-** : Şişmek. ş.-er 112a/14; ş.-miş 99a/14
- şiş** : Şiş. 99a/15
- şişe** : < Far. Şişe. 70a/2; ş.-lere 115b/6; ş.-ye 70a/4
- şol** : Şu. 5a/7, 8a/12, 9a/6, 10, 14b/6, 23a/15, 23b/2, 34a/18, 39b/9, 40a/6, 42b/4, 43b/19, 44a/11, 45b/9, 47a/10, 49b/18, 51b/2, 59a/9, 70a/5, 77b/14, 16, 84b/18, 86a/17, 86b/12, 106a/2, 109a/7, 110a/13, 14, 113a/6, 135a/7, 183a/13, 217a/13, 219b/11, 220a/16, 222a/5, 223a/14, 223b/18, 224a/19, 224b/11, 226a/16; ş. kadar 12b/11, 30b/6, 41b/19, 62b/15, 146b/16, 156a/8, 158a/11, 159b/10, 165b/12, 182b/19, 193a/16, 208a/11, 215a/15, 217b/8-9; ş. kadar ki 12b/15, 88b/9

**şöyle** : Şöyle. 13a/1, 7, 28a/13, 16, 36a/13, 38b/4, 4, 39a/9, 40b/10, 42b/16, 44a/18, 57b/8, 62b/8, 63b/19, 65a/11, 68b/15, 77b/1, 78b/4, 81b/2, 82a/5, 92a/19, 96a/7, 97b/10, 99b/5, 101a/5, 125a/8, 16, 127a/5, 135b/4, 136a/2, 137a/8, 144a/5, 154a/9, 158b/3, 160a/6, 178b/14, 197a/18, 202b/10, 216a/19, 220b/19, 225b/9, 226a/11; ş.-dür 63a/12, 179b/8, 189b/12; ş. ki 14b/1, 38a/8, 54b/17, 62a/16, 77a/12, 93b/5, 97a/9, 99b/18, 100a/13, 101a/14, 110a/6, 112b/5, 116a/19, 146b/18, 147a/3, 156b/13, 177b/5, 181a/8, 183a/10, 184b/5, 16, 191a/12, 17, 193b/10, 197b/6, 209a/6, 14, 211b/2-3, 218a/7, 226b/15; ş. ét- 83a/10; ş. ol- 169b/11

**şu** : Şu. 29b/12, 31a/6, 36a/10, 38a/14, 52a/10, 13, 76a/17, 83b/3, 88b/10, 140a/8, 142b/16, 150a/15, 155b/10, 11, 197b/13, 219a/12; ş.-ndan 64b/14, 103a/10; ş.-nı 16a/13, 62a/13, 64b/14, 72b/13, 89b/5, 90b/3, 91a/15, 158b/6, 223a/7; ş.-nuñ 18b/8, 34a/5, 43b/5, 71b/4, 120b/12, 124b/18, 128a/6, 129a/6, 153a/9, 167b/6; ş. miqdâr 115b/14

**şu‘â‘** : < Ar. Işın, güneşten gelen tel tel ışıklar. ş.-ı 28b/18, 32a/13, 36a/11; ş.-ından 166b/10

**şu‘le** : < Ar. Ateş alevi. ş. vër- 125a/14

**şur(a)** : Şura, şu yer. ş.-da 30b/19

**şübhe** : < Ar. Şüphe, korku. ş. қо- 134b/6

**şübhelen-** : < Ar-T. Şübhelenmek. ş.-üriseñ 166b/15

**şübhesüz** : < Ar-T. Şüphesiz. 69b/5, 155b/10

**şük(ü)r** : < Ar. Şükür. 167a/7; ş.-le 114a/19; ş. ét- 95b/13; ş. eyle- 56a/5, 70b/4, 77b/8; ş.-ler eyle- 70a/18

**şürefâ** : < Ar. Hz. Muhammed soyundan olanlar. 21a/15

**şürü‘** : < Ar. Başlama. ş. eyle- 6b/16-17, 64b/12

## T

**tā** : < Far. Bir şeye, bir yere doğru, kadar. 2a/10, 6a/6, 8a/7, 8, 9b/4, 10a/5, 9, 10, 13, 11b/14, 18a/8, 19a/12, 23a/3, 8, 10, 24b/11, 25a/2, 25b/2, 28b/7, 11, 16, 29b/10, 32b/3, 36b/10, 38b/6, 41b/9, 46a/11, 51a/6, 52b/3, 11, 53a/13, 16, 61a/2, 62b/11, 63b/1, 65b/1, 66a/5, 68a/11, 13, 72b/3, 75b/4, 7, 76a/18, 76b/9, 77a/6, 77b/19, 79a/11, 82a/9, 83b/14, 17, 86b/2, 92a/4, 93a/4, 10, 94a/4, 95a/16,

96a/14, 17, 99b/1, 101a/7, 12, 101b/2, 102a/12, 104b/18, 106b/13, 16, 107b/12, 110b/16, 113a/7, 113b/17, 114b/16, 116b/4, 118a/1, 120a/19, 126a/9, 127b/11, 130b/15, 131b/3, 135a/3, 135b/18, 137b/16, 138a/5, 138b/5, 11, 17, 139b/11, 144b/1, 159a/18, 163a/3, 164b/2, 12, 169a/2, 169b/18, 170b/6, 174a/2, 182b/6, 19, 191a/7, 191b/16, 192a/1, 193a/2, 201b/15, 206b/19, 207a/16, 207b/10, 16, 208b/14, 209a/14, 209b/14, 210a/13, 217a/6, 217b/8, 218a/2, 9, 16, 219a/15, 19, 220a/18, 221a/7, 11, 13, 226b/5; t. ki 53a/17, 54a/5, 68b/8, 70a/16, 209a/2, 223b/13

**ta' accüb** : < Ar. Şaşırma. t. èt- 84a/6, 86a/14, 130b/19, 154a/17, 173a/12; t. eyle- 14b/16, 30b/13, 38a/5-6, 54b/1, 61b/12, 78a/5, 97b/3, 152b/8, 155a/9, 210a/11; t. gel- 30b/16

**ta' âm** : < Ar. Yemek, yiyecek. 64a/16, 68b/12, 74b/6, 105a/12; t.-a 227a/19, 227b/2; t.-dan 90b/16, 175b/2; t.-ı 107b/7; t.-idur 107b/9; t.-lardan 90b/12; t.-ları 76a/1-2, 90b/14, 149b/14; t.-larının 149b/4; t.-umuz 95a/6

**ta' âmlandur-**: < Ar-T. Yemek verme, yedirme. t.-a 160a/11, 12

**ta' arruz** : < Ar. Saldırma. t. eyle- 127a/13

**tab'** : < Ar. Yaradılış, huy. t.-ıla 40b/4; t.-ıyla 40a/7

**tabaqa**: < Ar. Katman, tabaka. 171b/7; t.-da 170b/17-18, 18; t.-dur 10b/18, 170b/16-17; t.-lardur 171b/11; t.-larında 171a/1

**tabakat** : < Ar. Tabakalar. t.-dur 176a/11

**taban** : Ayak tabanı. t.-ının 63a/5

**tabanca** : Tabanca. t.-lar 69b/5

**tabâyı'**: < Ar. Tabiatler. 24b/1

**tabıl** : Davul. krş. *tavul*. 74b/18, 83a/17, 92a/13, 101b/12; t.-ı 83a/16; t.-lar 98b/4

**tâbi'** : < Ar. Boyun eğen, bağlı kalan. t.-lerdür 223b/7; t. ol- 20b/15, 51b/11

**tabî'** : < Ar. Olağan, doğal yollarla gerçekleşen. ecel-i t.-i 164b/2; ecel-i t.-leri 149a/1

**tabî'at**: < Ar. Tabiat, yaratılış, huy. t.-ı 23a/3, 24b/17; t.-ıyle 24b/1; t.-ları 24b/8; ber-sebil-i t. 40a/19

**tabîb**: < Ar. Tabip, hekim. t.-i hâzık 118b/2

**tâc** : < Ar. Başa giyilen başlık. 63a/10, 71b/16, 162b/13, 193a/14

**tâcir** : < Ar. Ticaretle uğraşan, tüccar. 165a/1; t.-ler 156a/7, 157a/7, 161b/5, 163b/16, 165a/2, 194a/16; t.-lerdür 161b/2, 180b/9, 199b/6, 203b/3; t.-leri 163a/10, 190a/3, 190a/9, 206b/9



**tafşıl** : < Ar. Ayrıntı, ayrıntılı olarak anlatma. 5a/17, 5b/17, 6b/2, 47a/9, 67b/17, 145a/4; t.-i 33b/14, 48a/19; t.-iyle 3a/16, 3b/13, 5a/6, 5b/12, 9b/6, 43b/11, 48b/4; t. vër- 32a/16, 217a/17, 222b/19, 223b/13

**tağ** : Dağ. 35b/14, 49b/2, 3, 7, 17, 54b/10, 15, 58a/19, 59b/18, 60a/6, 62a/4, 63b/13, 67b/6, 68b/6, 71b/10, 72b/16, 76a/18, 84b/6, 90a/6, 92b/3, 94b/4, 96b/1, 112b/8, 120b/7, 121b/2, 15, 122a/2, 122b/13, 19, 123a/4, 8, 11, 15, 16, 123b/15, 124a/5, 124b/12, 17, 18, 125a/4, 128b/13, 129b/6, 130b/6, 11, 131a/2, 15, 131b/6, 12, 132a/16, 132b/8, 136a/8, 145a/7, 146b/7, 149a/3, 150b/5, 16, 151a/3, 151b/14, 153b/7, 157b/12, 161a/8, 162a/4, 164a/18, 169a/5, 173b/17, 174b/7, 179a/17, 181b/1, 190a/19, 191a/9, 193b/9, 199a/9, 203a/3, 205a/6, 210b/9, 212b/4, 222b/10; ı.-a 56b/12, 71b/13, 91b/12, 97b/2, 108a/13, 121a/8, 123a/7, 125a/6, 126a/8, 12, 17, 133a/3, 148b/12, 153b/8, 164b/13, 207a/11, 207b/2, 210a/3; ı.-da 67b/12, 94b/5, 112b/9, 120b/12, 121b/4, 18, 122a/19, 122b/8, 14, 17, 124a/1, 3, 14, 124b/12, 125a/3, 11, 16, 125b/10, 127b/7, 129b/17, 130b/7, 131a/4, 12, 13, 132a/1, 132b/5, 136a/8, 145a/8, 146b/7, 148b/10, 153b/11, 169a/4, 174b/8, 189a/19, 189b/3, 207b/1, 222b/11; ı.-dadur 127b/2; ı.-dan 51a/19, 72b/17, 76a/19, 108a/17, 108b/12, 109a/13, 120b/11, 121a/18, 122a/12, 124b/15, 130b/11, 131a/17, 151b/16; ı.-dur 120b/13, 18, 121a/4, 121b/2, 12, 15, 122a/2, 10, 15, 17, 123a/5, 8, 12, 123b/7, 124a/5, 124b/17, 18, 128b/14, 129a/4, 129b/7, 15-16, 17, 130b/6, 131a/15, 131b/6, 132a/17, 133a/2, 148b/3, 4, 7, 151b/15, 169a/4, 6, 173b/18, 193b/10, 207a/10, 207a/11; ı.-ı 84b/9, 122b/8, 150b/18, 169a/9; ı.-ma 13a/14; ı.-la 183a/16; ı.-lar 15b/4, 43b/13, 19, 44a/3, 5, 52b/6, 88a/4, 94b/17, 101a/10, 120b/4, 123b/2, 148b/13, 149a/9, 191a/13, 199b/3, 222b/5; ı.-lara 134a/14; ı.-larda 49b/11; ı.-lardan 3b/19, 7a/12, 44a/10, 17, 100a/4, 106a/19, 120b/4, 123b/1; ı.-lardur 123a/19; ı.-ları 65b/3-4, 107a/1, 3, 4, 6, 189b/9, 193b/16; ı.-larıı 158b/15; ı.-larından 100a/8, 120b/6, 159b/3; ı.-larıı 120b/2, 182b/19, 212a/12; ı.-uı 44a/11, 49b/17, 59b/19, 60a/3, 67b/8, 90a/7, 96b/1, 101b/15, 106b/2, 108a/15, 108b/10, 113a/17, 114b/10, 10, 120b/19, 121a/5, 10, 122a/6, 122b/1, 4, 123a/17, 124a/7, 125a/1, 10, 125b/4, 126a/7, 127b/8, 13, 129a/5, 129b/18, 130a/1, 5, 7, 15, 131a/6, 9, 131b/6, 132a/18, 132b/8, 133a/4, 157b/13, 164b/11, 174b/10, 175b/8, 177b/4, 186b/4, 192b/11, 199a/10, 203b/8, 207a/15, 18, 207b/2, 7, 208b/13, 209a/1, 210a/14, 212a/15, 214a/18; ı. u ıaşı 187b/7

- tağ üzümü** : Dağ üzümü, mavzek otu. 63b/12; ʒ.-dür 76a/2-3
- tağıl-** : Dağılmak. ʒ.-dı 37a/7; ʒ.-mışdur 96a/8; ʒ.-up 89b/6, 132b/18
- tağıt-(d)** : Dağıtmak. ʒ.-up 162b/18; ʒ.-ur 34b/13
- tağlı** : Dağlı, dağda yaşayanlar. ʒ.-lar 88b/17
- tağyır** : < Ar. Değiştirme, bozma. ʒ. ol- 25a/10, 129a/16, 155a/6, 177a/16, 17
- taḥkīk** : < Ar. Doğrulatma, doğruluğunu ortaya koyma. 77a/7, 78a/18, 85b/19, 86a/2, 5, 18, 86b/7, 18, 87a/2, 9, 12, 14, 16, 88b/2, 91a/1, 100a/9, 104b/6, 8, 105a/4, 107b/9, 114a/19, 116a/8, 116b/1, 119a/1, 121b/10, 124b/6, 128b/9, 130a/11, 131a/11, 132a/4, 133b/6, 211a/6
- taḥkīkā** : < Ar. Gerçekten. 17a/18, 44a/8, 45a/2, 53b/10, 56b/13, 60b/12, 74a/3, 104a/14, 127a/5, 212a/2, 8, 222a/11
- taḥkīkāt** : < Ar. Araştırmalar. t.-in 42a/7
- taḥt** : < Ar. Hükümdarların oturduğu büyük koltuk, başkent. t.-ı 51b/5, 63a/10; t.-idur 171b/6, 176a/10, 178a/12, 188b/7, 190a/3, 190b/17, 203b/14; t. idi 192b/18; t.-ı idi 199b/13, 204a/10; t.-ından idi 177a/4
- taḥta** : < Far. Tahta. 217a/18, 217b/6, 12, 218a/11, 14, 16, 18, 218b/1; t.-nuḡ 217b/10, 13-14, 218a/3, 7, 218b/2, 13; t.-yı 220a/1
- taḥtü ʔl-ʿarż** : < Ar. Yer altı. t.-da 33b/2
- taḥtü ʔş-şerā** : < Ar. Toprak altı. t.-nuḡ 43b/3
- tāʔife** : < Ar. Kavim, kabile. krş. *tāyife* 53a/19, 53b/4, 59a/11, 66b/14, 67a/1, 72b/8, 73a/12, 85a/6, 101a/4, 108a/10, 133b/13, 19, 134b/12, 18, 135a/1, 2, 13, 17, 135b/3, 12, 17, 136a/3, 146a/3, 191a/4, 193a/10; ʒ.-de 160a/17; ʒ.-den 52b/1, 159b/11, 165a/17-18; ʒ.-dendür 54a/7, 10, 101a/2; ʒ.-dür 89b/12, 145b/12, 207b/10, 208a/16; ʒ. imiş 167b/6-7; ʒ.-lere 135b/13; ʒ.-lerinden 134b/3; ʒ.-si 41b/18, 45a/5, 45b/3, 74a/11, 108a/15; qaralar ʒ.-sidür 150a/8; ʒ.-sinden 80b/19, 97a/13; qaralar ʒ.-sinden 133b/13; ʒ.-sindendür 51b/14, 61a/11, 101a/3; ʒ.-sine 63a/6; ʒ.-sinüḡ 45b/6; qaralar ʒ.-sinüḡ 143a/15; ʒ.-nüḡ 23b/1, 71a/18, 73a/16, 145b/18; ʒ.-nüḡdür 45a/8; ʒ.-ye 135a/19; ʒ.-i Moḡul 135b/8; Türk ʒ.-si 156b/11; Türk ʒ.-sinden 206b/16; Türk ʒ.-sine 190a/2
- tākat** : < Ar. Güç, kuvvet. ʒ. getir- 13a/13, 108a/3
- taḥdīrce** : < Ar-T. Duruma göre. 6b/3, 17a/17, 33a/2, 38b/3, 43b/12, 44b/11, 47a/2, 106b/7, 117b/17, 124b/9, 127a/12, 141a/4-5, 144b/16, 179a/3, 182b/14, 209b/4, 217b/7, 218a/11, 218b/15, 219a/8, 224b/10

- taḳrībēn** : < Ar. Aşağı yukarı. 19b/18, 20b/18, 21a/1, 12, 21b/3, 9, 22a/4, 25b/17, 26b/8, 27a/16, 27b/14, 28a/5, 28b/11, 39b/12, 16, 41a/14, 137b/17, 140a/2, 142b/19, 143a/3, 5, 148b/18, 180b/2, 181a/19, 190a/15
- taḳrīr** : < Ar. Anlatma, anlatış. 139b/15
- taḳsīm** : < Ar. Paylaştırma, bölme. ṭ. eyle- 104b/3; ṭ. ol- 19a/16
- taḳvīm**: < Ar. Takvim. t.-lerinde 3a/10
- ṭal** : Dal. 158a/11, 12
- ṭal-** : Dalmak. ṭ.-ar 97a/8; ṭ.-arlar 74a/1; ṭ.-up 56a/13, 97a/9
- ṭala-** :Isırmak, sokmak. ṭ.-sa 119b/11; ḳuṭuz ṭ.-yalı 119b/19; ḳuṭuz ṭ.-miş idi 119b/15; ḳuṭuz it ṭ.-sa 119b/11
- ṭalaz** : Dalga, kasırğa. krş. *dalgalık, mevc, ṭalğa, ṭalğalık* ṭ.-ı 67a/18, 68a/1, 75b/11, 86a/8, 86b/10, 98b/18; ṭ.-lar 68a/18
- ṭaldur-**: Daldırmak. ṭ.-alardı 104b/15-16; ṭ.-dum 125b/12
- ṭaleb** : < Ar. İstek, talep. ṭ.-inden 118a/5; ṭ. eyle- 51a/4, 134b/8
- ṭalğa** : Dalga. krş. *ṭalaz, mevc, dalgalık, ṭalğalık* ṭ.-sı 51b/1
- ṭalğalık** : Dalga. krş. *ṭalğa, dalgalık, mevc, ṭalaz* 35a/12
- ṭālib** : < Ar. İseyen, istekli. ṭ. ol- 6a/6-7, 153b/13; ṭ.-ler 5a/16; ṭ. ü rāğīb ol- 223b/14
- ṭam** : Dam. ṭ.-ı 29b/18; ṭ.-ından 85b/3; ṭ.-larda 41b/3
- ṭa‘m** : < Ar. Tat, lezzet. 41a/10; ṭ.-ı 111a/19
- ṭama‘** : < Ar. Çok isteme, aç gözlülük. ṭ. ét- 128b/17; ṭ. eyle- 93b/2
- tamām**: < Ar. Tamam, bütünüyle. 9a/3, 19b/8, 29b/6, 46b/19, 19, 53b/13, 82a/10, 114b/16, 141a/9, 14, 142a/3, 221b/10; t.-ı 141a/10, 142a/10, 12; yigitligi t.-ına eriş- 128a/9-10; t. ét- 184b/8; t. eyle- 9a/6, 18a/4, 85b/13, 202a/9, 209a/16; t. ol- 4b/7, 25b/4, 33a/15, 33b/3, 40b/13, 57a/8, 114b/17, 120b/2, 136b/1, 137a/4, 137b/19-138a/1, 138b/7, 12, 139a/6, 148a/18, 155b/3, 183a/6, 214b/19, 217a/12, 220a/19; t. ol- gerek 225b/7-8; t. renk ol- 41b/10
- tamāmca** : < Ar-T. Tamamıyla, bütün olarak. 39a/4
- ṭamar** : Damar. ṭ. gibi ol- 208b/17
- ṭamla** : Damla. ḳan ṭ.-ları 184b/14
- ṭamla-** : Damlamak. ṭ.-maz 129a/12; ṭ.-r 129a/11; ṭ.-yan 129a/14
- ṭamzur-** : Damlatmak. ṭ.-sa 110b/1
- Taḡrı** : Tanrı. 42a/1, 167b/2
- ṭap-** : Tapmak. ṭ.-anların 81a/6, 8; ṭ.-arlar 152a/10; ṭ.-mişlardur 42a/1-2

**tapucu** : Tapanlar, inananlar. 147b/1, 1, 2; -lardur 71b/18, 145b/8, 146a/10

**tar** : Dar. 65b/13

**taraf** : < Ar. Taraf, yan. 49b/15; -a 18a/17, 49b/14, 64a/6, 76b/2, 109a/4, 177b/7, 197b/9, 211b/11, 217b/11; -da 40a/16; -dan 192b/12; -dur 18a/17, 48b/6; -i 28b/1, 33a/8, 49b/5, 54a/12, 66a/2, 93a/6, 126b/4, 156b/14, 167a/16, 173b/18, 178b/3, 10, 179b/2, 2, 6, 182a/14, 202b/2, 207a/12; -idur 48b/6; -ina 26b/11, 28b/3, 33a/7, 46b/8, 8, 49b/12, 52b/19, 75b/3, 6, 76a/14, 81b/8, 84b/4, 10, 12, 105a/19, 105b/5, 6, 157a/16, 219a/4; -inda 9b/15, 17, 28a/19, 32a/18, 19, 44b/7, 8, 56b/16, 85a/15, 94a/2, 97b/17, 114b/11, 117a/8, 124a/8, 125b/5, 129a/8, 158b/6, 7, 159a/3, 6, 162a/3, 167b/18, 168a/2, 168b/9, 171b/11, 172a/17, 172b/11, 17, 173b/5, 18, 174a/1, 4, 174b/11, 15, 175a/3, 177a/5, 18, 177b/2, 178b/7, 183a/4, 15, 18, 184b/2, 210a/17, 210b/3; -indadur 166a/3; -indan 46b/2, 97b/4, 19, 101a/9, 102a/15, 103b/16, 17, 131a/19, 172b/5, 174b/5; -indandur 104a/1; -ımı 178b/5, 198a/1, 218a/7, 7; -ınuş 28b/4; -uş 60a/14

**tārī** : < Ar. Taze. . ol- 137b/1

**tārīh** : < Ar. Tarih. 118b/8; t.-de 133b/2; t.-leri 165a/16; t.-i hicret-i nebeviyye 133a/19-133b/1, 136a/14-15; ehl-i t.-i 177a/7

**tarīk** : < Ar. Yol, usul. 38b/7, 42a/10, 141b/12, 142b/13, 144b/7, 217b/12, 15; -dür 217b/12; -i 132a/7, 15, 142a/9, 217a/14, 217b/2, 6, 219b/16, 16; -iyle 151a/8; -le 6a/16, 19a/13, 40b/2, 56a/6, 142a/5, 217a/16; -lerden 141b/11; -leri 144a/10

**tarīka** : < Ar. Yol, usul. ehl-i . ol- 171b/3

**tart-** : Tartmak. .-dılar 163b/1

**tarṭu** : Tartı. .-da 95a/2

**taru** : Darı. 37a/7, 149b/4, 150a/17; .-dur 149b/14

**tas** : < Ar. Tas, su kabı. 119a/16, 17; .-da 119a/12; .-ımı 119a/11

**taşarruf** : < Ar. Sahip olma. t.-indadur 94b/3-4, 183b/3

**taşhīh** : < Ar. Düzeltme. t. èt- 220a/1

**taşnīf** : < Ar. Kitap haline getirmek. t. èt- 39a/12

**taşvīr** : < Ar. Resmetme. t.-ini 126b/3; t. eyle- 168b/2

**taş (I)** : Taş, değerli taş. 36b/3, 42b/13, 15, 43a/2, 2, 6, 7, 16, 49b/4, 8, 62a/2, 16, 17, 68b/16, 74b/8, 95a/1, 2, 111b/17, 19, 121b/18, 125a/12, 129a/9, 130b/12, 132b/3, 167a/14, 167b/1, 174a/15, 177a/7, 8, 195b/4, 197b/16, 19; .-a 121a/7,

172b/6; .-da 130b/16; .-dan 94a/10, 96b/1, 126b/1, 130b/1, 3, 131b/8, 151a/17, 172b/12, 175a/7, 194a/9, 201b/4; .-dur 177a/8; .-ı 103b/3, 117b/5, 130b/12, 14, 152b/6, 167b/15, 172b/5, 6; .-ın (belirtme) 49b/11; .-la 60a/13, 132b/4, 158b/17, 159a/16, 159b/4, 166a/1, 180a/17, 183a/2, 188a/19, 201b/6, 208b/15; .-lar 56b/1, 102a/16, 121a/15, 159b/3, 189b/2, 208a/13; .-ları 41b/3, 5, 67b/15, 95a/1, 167b/10; .-ların 129a/14; .-larında 95a/7; .-larla 103b/2, 152b/18, 172b/4; .-uğ 42b/13, 43a/15, 102b/8, 117a/17, 121a/6, 129a/11, 130b/12, 167b/17, 209a/4; . ovukları idi 78a/14; ağ .-dan 89b/19; ağ  açık .-ını 41a/19; boncuğ .-ları 153b/11-12; cevheri .-lar 77b/17; degirmen .-ı 18a/15; degirmen .-ımuğ 18a/14; ara .-dan 188a/11; ağ u .-ı 187b/7; . ol- 112a/15, 133a/7, 8, 10, 11, 13

**aş (II):** Dış krş. *aşra.* .-dağı 194a/11; . abuğı 117a/14; .-ında 84b/5, 154a/9; .-ını 125b/18

**aş-** : Taşmak. .-duğı 115b/10; .-mağa başla- 131a/19; .-up 95b/18

**aşcı :** Taş taşıma işiyle uğraşan kişi. 176b/15

**aşıyıcı:** Bir şeyler taşıyan kişi. 178b/19

**aşlu :** Taşlı. 203b/8

**aşra :** Dış, taşra. krş. *aş* 61b/17, 66a/2, 68b/15, 17, 70a/17, 72b/3, 73a/14, 75a/14, 81b/14, 84a/11, 99a/13, 102a/7, 17, 103b/14, 105a/7, 110a/11, 112a/5, 112b/11, 114b/14, 116a/19, 120a/11, 124a/18, 124b/15, 129a/10, 132a/12, 175a/9, 215a/17, 219a/9, 13; .-da 165b/9, 194b/12, 195b/18, 197a/10; .-dan 29a/15-16, 105b/8, 153a/16, 162a/3, 180a/9, 194b/19, 199b/5, 201b/5, 226b/9, 14, 227a/3; .-sında 7a/10; .-ya 55a/3, 115b/8-9, 201b/2; . ol- 218a/13

**atlı :** Tatlı. 54b/19, 60a/4, 96a/1, 104a/3, 6, 109a/16, 122a/7, 146a/2, 160a/16, 165a/3, 175b/9, 181b/18, 192b/4, 211a/14, 227a/19, 227b/1; .-dur 76b/19, 80a/18, 102a/2, 111a/19, 113a/14, 122b/10, 130a/4, 161a/1, 179b/10, 180b/3, 185b/9; . şu 77b/7, 85a/9, 90a/4, 95b/10, 100a/17, 131a/17, 187a/9, 199a/16, 207a/1; . ol- 116b/15

**atluluğ (đ) :** Tatlılık. .-ı 158a/11, 171b/2; .-ıla 103a/2; .-ından 112a/4

**a' ūn :** < Ar. Veba. 149a/2, 157b/10, 164b/1

**avāf :** < Ar. Kābe'nin etrafını dolaşarak ziyaret etme. . eyle- 96a/15, 159a/11

- tavār** : Davar, büyükbaş hayvan. 102b/4, 171a/7; t̄.-larımız 210a/1; t̄.-umuz 55a/19; t̄.-lar 41b/16; t̄.-lara 189b/13; t̄.-ları 161a/9; t̄.-larından 62b/10; t̄.-larınuñ 62b/15; t̄.-larıyla 12b/13; t̄.-ı kıymet 21b/18
- taṽr** : < Ar. Usul, alışılâgelen üzere. 44b/3
- taṽsancıl** : Çoğu tavşan avlamakla beslenen kartla, akbaba vb. yırtıcı kuş. 102b/13, 14, 113a/18; t̄. kuşları 102b/9-10
- taṽul** : Davul. krş. *tabıl* 68b/7, 112a/14; t̄.-ı 83a/20; t̄.-lar 70a/13
- Ṭāvus-ı melâ'ike** : < Ar. Cebrâil. krş. *Cibrîl* Ṭ. -dür 12b/6
- taṽuṣ** : ? ayak t̄.-ı 128a/2
- taṽan-** : Yaslanmak. t̄.-an 66a/18; t̄.-dı 169b/15; t̄.-mıṣdur 182a/19; t̄.-up 66a/17, 133a/8; t̄.-ur 48a/14; t̄.-urlar 66a/12, 12, 76b/5
- taṽıncaqlık (ğ)** : Kayganlık. t̄.-ından 209a/10
- taṽıfe** : < Ar. Kavim, kabile. krş. *ṭā'ife* 80a/12; t̄.-nün 134b/1
- ta' yin** : < Ar. Belirli olmak. t. olın- 140b/17, 141b/9-10
- taṽyībilen-** : < Ar-T. Güzelleşmek, hoş hale gelmek. t̄.-ürlerdi 115a/14-15
- taṽarru'** : < Ar. Yalvarmak. t. ét- 92a/4; t. eyle- 114a/8; t. eylemege başla- 64b/11-12
- tāze** : < Far. Taze, genç. 76a/2, 128a/9, 165b/15; t. ol- 80b/6, 113b/4
- tāzelik (g)** : < Far-T. Gençlik. t.-i 80b/1
- taṽyīk** : < Ar. Daraltma. 219b/6
- te** : < Ar. Osmanlı alfabesinin dördüncü harfi. t.-yle 185a/14
- te' āruṣ** : < Ar. Birbirine zıt olma. t. ét- 77a/15
- ṭebāṣīr** : < Far. Bambu şekeri, hintkamışı şekeri. 156a/16
- teberrük** : < Ar. Mübarek ve uğurlu sayma. 119a/14, 119b/4
- teberrüken** : < Ar. Uğurlu sayarak. 98a/2
- Tebṣīre** : ? 7a/6
- techīl** : < Ar. Birinin cahilliğini, bilgiziliğini ortaya koyma. t. eyle- 223a/5-6
- tecribe** : < Ar. Tecrübe, deneme. 47a/15, 48a/15; t.-müz 125a/18; t.-yle 47a/14; t. eyle- 47b/2
- tedbīr** : < Ar. Önlem. t.-leri 21a/17
- tedrīc** : < Ar. Derece derece, yavaş yavaş. t.-le 8a/8
- tefāvüt** : < Ar. Farklı. 143b/8, 148a/10; t.-leri 9a/4; t.-ün 141a/19; t.-i ṭül 141a/18
- teferrüc** : < Ar. Gezintiye çıkma. t. ét- 162b/19

- teferrücgāh** : < Ar-Far. Gezinti yeri. t.-lar 50a/3
- tefrīḳ**: < Ar. Ayrılma. t. ol- 108b/13
- tefvīs**: ? t. eyle- 141b/7
- teḥāmīm** : < Ar. Metinde adı geçen bir dağ. 169a/4
- teḥīr** : < Erteleme, geciktirme. t. eyle- 73a/10, 221a/10-11, 222a/7, 223a/3-4, 6; t. olın- 5b/9, 11, 221b/17, 18, 222b/15
- teklīf**: < Ar. Teklif. t. olın- 15b/14
- tekrār** : < Ar. Tekrar. 88b/15, 151a/4; t. tekrār 94b/17, 131b/4; t. eyle- 133b/6
- teḥlīf** : < Ar. Kitap yazma. t. ét- 171a/3-4
- temcīd**: < Ar. Recep, şaban ve ramazan ayları boyunca sabah ezanından sonra minarelerden okunan dua. 5a/3; t. vakti 26a/18
- temcīdī** : < Ar. Temcīd vaktiyle ilgili. t. vakti 44b/17
- temel**: < Yun. Temel, ana. t.-i 94a/10
- temerrüdet** : < Ar. ? 68b/17
- tenāsül** : < Ar. Üreme, soy devam ettirme. 137a/19
- tendürüst** : < Far. Sağlıklı, sağlam. 166a/16; t.-dür 173b/17
- terāzu** : < Ar. Far. Terazî. t.-dur 217b/5, 219b/18; t.-yla 219b/19; binā t.-sıyla 217b/4
- terāzu ḳuyruḡı** : < Ar. bkz. *şī' rā, yaldırayuḡ* 41b/18
- tercemān** : < Ar. Tercüman. 53a/9, 191b/11; t.-a 209b/7, 8, 9; t.-ı 209a/18; t.-ına 53a/6, 65a/16; t.-larına 191b/10
- tere yaḡı** : Tereyaḡı. t.-ndan 77a/1
- terk** : < Ar. Bırakma. t. eyle- 169b/16-17
- terkīb** : < Ar. Terkip, oluşum. t.-ini 15b/15
- tertib** : < Ar. Tertip, düzenlenmiş. 25b/7, 128a/5; t.-i kevākīb 41a/11; t. eyle- 135a/8
- tesbīḥ** : < Ar. Sübhānallah kelimesini söyleyerek Tanrı'ya saygı gösterme. t. eyle- 15a/15; zıkr ü t. 171b/9
- teḥşirāt** : < Ar. Etkiler. t.-ında 23a/14
- teskīn** : < Ar. Sakinleştirme, normal düzeye getirme. t.-ine 15a/9
- tesmiye** : < Ar. Ad vermek. t. ét- 39a/14
- teşbīḥ** : < Ar. Benzetme. t. ét- 35a/4; 224a/9; t. eyle- 180a/6
- teşdid** : < Ar. Bir harfi çift okutan ve şedde denilen işaretin adı. t.-iyledür 189a/7
- teşvīş**: < Ar. Sıkıntı. t.-i 228a/3
- tetebbu'** : < Ar. Ayrıntılı bir şekilde inceleme. t. ét- 40b/14

- tevaḳḳuf** : < Ar. Durma, bekleme. t. ét- 115a/5
- tevālūd** : < Ar. Üreme, doğurma. 137a/19
- tevāriḥ**: < Ar. Tarihler. t.-de 133b/10; t.-lerde 128b/5; aşḫāb-ı t. 45a/2
- tevātür** : < Ar. Rivayet. t.-le 11b/11
- tevbe**: < Ar. Tövbe. t. eyle- 49a/15
- teveccüh** : < Ar. Teveccüh, yönelme. t.-i 103b/19, 104a/1; t.-le 187b/15; t. étdür- 114a/11; t. eyle- 18a/17, 46b/1, 13, 73a/18, 108b/17; t. eylese gerek 28b/3
- tevekkül** : < Ar. İşi Tanrı'ya bırakıp kadere razı olma. t. ét- 6b/16
- téz** : < Far. Çabuk. 10b/16, 13a/17, 70a/19, 102b/13, 216a/14, 15; t. téz 32b/5, 49b/5, 70b/15, 135a/14; t. ol- gerek 216a/16
- Tezkire** : <Ar. Şair ve yazarların biyografilerini anlatan eserler. 7a/6, 19b/15; t.-de 47a/12
- tezvīc** : < Ar. Evlendirme. t.-lerüñ 26a/4
- ṭı** : < Ar. Osmanlı alfabesinin on dokuzuncu harfi. 192b/11; ṭ.-nuñ 180a/13, 192b/11; ṭ.-yla 200b/12
- ṭılsım**: < Ar. Tılsım, sihir. 103b/4, 166b/19, 197b/11; ṭ.-dan 126b/9; ṭ.-dur 94a/17, 126b/6, 167a/12, 197b/19
- ṭılsımāt** : < Ar. Tılsımlar, sihirler. 169a/11, 193b/1, 194b/18; ṭ.-ı 'acāyibe 173a/1-2
- ṭırmıḳ** : Tırmık. ṭ.-lar 90a/18; ṭ.-ları 90a/17
- ṭırnaḳ (ḡ)** : Tırnak. ṭ.-ı 15b/17, 91b/9; ṭ.-ları 32b/4, 211b/12; ṭ.-larını 128b/1
- ṭıb** : < Ar. Güzel koku, güzel kokulu şey. ṭ.-ler 59b/16
- ticāret** : < Ar. Ticaret. t.-e 158b/8; t. ét- 183b/15, 200b/13-14; t. eyle- 179a/18
- tiftik** : < Ar. Tiftik yününden yapılmış olan. t.-den miydi 127b/19
- tīmār**: < Far. İyileştirmek, tedavi etmek. t. ét- 118b/3
- tımsāḥ**: < Ar. Timsah. 105a/19, 109b/14, 17, 110a/15, 122b/3; t.-uñ 110a/10; t. ol- 110a/13-14
- tīr** : < Far. Utarit. krş. 'uṭārid 26b/5
- tiryāk** : < Ar. Genellikle panzehir niteliinde olan bir tür macun. t.-lar 172b/16
- ṭoḡ-** : Doḡmak. ṭ.-a 23b/16; güneş ṭ.-a 113b/9-10; **ṭ.-andan** 214b/5; ṭ.-ar 35a/14, 41a/15, 41b/4, 12, 88b/2, 120b/11, 224a/15; ṭ.-arken 5a/1; ṭ.-arsa 41b/2; ṭ.-duḡı 23a/13, 41b/16, 224a/16, 225a/13; ṭ.-duḡça 88b/16; ṭ.-ma 198a/10; ṭ.-madın 224b/12; ṭ.-mamış ol- 224b/9; ṭ.-ması 41b/1; ṭ.-masıyla 224b/2; ṭ.-maya 198a/9, 224a/18; ay ṭ.-maz 106b/3; ṭ.-mazdın 195a/5, 224b/19; ṭ.-mıḡ 70b/12, 88a/19; ṭ.-sa 77a/4,



93b/18, 148a/11; güneş ʔ.-sa 125a/13; ʔ.-sa gerek 33b/4-5, 41b/1, 12, 148a/13; ʔ.-up 8a/6, 24a/18; **ʔ.-a yörür 34a/12**; gün ʔ.-ar 43b/10; gün ʔ.-duğı 62a/13; güneş ʔ.-duğı 219a/14; gün ʔ.-duğdan 33a/18; gün ʔ.-incaya 79b/10, 225a/13-14; gün ʔ.-masınıuğ 224b/3; güneş ʔ.-duğdan 226b/4; güneş ʔ.-mamışdur 216b/10

**ʔoğan:** Doğan. 59b/7; ʔ.-la 38a/4; ʔ.-uğ 38a/3

**ʔoğrı :** Doğru. 217b/16, 19, 218a/6, 218b/6; ʔ.-dur 207a/12

**ʔoğru:** Düz. 43b/7, 77b/14, 218a/9, 219b/9; **gün ʔ.-sından 174a/8**; üleş ʔ. hatt 219a/4

**ʔoğu :** Doğu. krş. *şark* gün ʔ.-sı 34b/11, 159a/1, 6, 169a/1, 19, 171b/11, 172b/17, 173b/5, 174a/1, 174b/5, 177a/5, 178b/6-7, 179b/2, 183a/18, 195a/11; gün ʔ.-sına 186a/3; gün ʔ.-sından 174a/8

**ʔoğur- :** Doğurmak. ʔ.-a 35a/2; ʔ.-dı 133b/12, 136a/16, 19, 175a/12; ʔ.-duğdan 153b/1; ʔ.-mağ 134a/6; ʔ.-sa 57a/10, 11; ʔ.-ur 87b/7, 18, 134a/6, 136a/12; ʔ.-urlar 67a/10

**ʔoğmağ (ğ) :** Ağaçtan yapılmış iri çekiç. 36b/4; ʔ.-ıla 36b/3

**ʔoğsan :** Doksan. 45a/4, 48b/7, 10, 11, 49a/1, 141a/8, 141b/19, 192b/13, 15, 203a/5; ʔ.-dan 141b/4; ʔ. altı 166b/3; ʔ. biğ 204a/2; ʔ. dört buçuk 39b/12, 41a/14; ʔ. sekiz 19b/18; ʔ. üç biğ yüz elli üç 21b/5-6

**ʔoğın- (I):** Dokunmak krş. *doğın-* ʔ.-dı 36b/18, 102b/4; ʔ.-duğı 36b/19; ʔ.-maduğı 41b/8; ʔ.-masıyla 35a/17; ʔ.-maz 133b/16; ʔ.-up 49b/8, 125a/14; ʔ.-ur 68a/4; ʔ.-urdu 81a/12

**ʔoğın-(II) :** Kumaş dokumak. krş. *doğın-* ʔ.-maz 166a/13; ʔ.-urdu 179a/6

**ʔoğuz:** Dokuz. 10b/18, 37a/1, 61b/10, 93b/16, 101a/8, 118b/11, 143b/9, 160b/4, 162a/16, 172a/2, 185b/1, 189b/9, 194a/8, 197a/8, 198b/4, 205a/19, 205b/16; ʔ.-duğına 11b/10; ʔ. -dur 2a/13; ʔ.-ı 16b/10; ʔ. biğ 18b/6; ʔ. biğ altı yüz yetmiş iki 20b/16; ʔ. buçuk 205a/15; ʔ. yüz 57b/2, 102a/13

**ʔoğuzuncı :** Dokuzuncu. 2a/16, 11b/2, 6

**ʔol- :** Dolmak. 34a/9; ʔ.-up 131a/18; ʔ.-mış ol- 4a/8-9

**ʔolan- :** Dolanmak, gündüzden geceye geçmek. ʔ.-dı 46b/1, 11; ʔ.-duğça 24a/18; ʔ.-masınıuğ 224a/2; ʔ.-masıyla 224a/1; ʔ.-sa 18a/16; ʔ.-sa gerek 219a/9; ʔ.-up 45b/19, 46a/1, 15, 46b/19, 19, 93a/8, 98b/15; ʔ.-ur 26b/2, 34a/13, 93a/2, 3, 120b/12; gün ʔ.-dı 46a/18; gün ʔ.-duğdan 223b/18-19; gün ʔ.-mağ 143b/8-9; gün ʔ.-sa 43b/9-10

**ʔolaş-:** Dolaşmak. ʔ.-up 185b/2

**ʔoldur-:** Doldurmak. ʔ.-dı 70a/3; ʔ.-dılar 208b/15; ʔ.-mışdı 69a/15; ʔ.-up 166a/15

**ʔoldurt- :** Doldurtmak. ʔ.-dı 55b/10

**ʔolu :** Dolu. 204a/16; ʔ.-dur 37b/18; ʔ.-sından 184b/11

- toğ-** : Donmak. -ar 49b/8, 100a/17, 101a/13, 17, 158b/3; -d 208b/16; -up 111b/8
- tonat- (d)** : Donatmak. -d 53b/11; -up 67b/2, 191b/14
- toğdur-** : Dondurmak. -ur 34b/18
- top** : Top. 10b/3, 9, 42b/1, 43b/12, 18, 44a/12, 16, 16; -uğ 44a/12, 14; . eyle- 144b/11-12
- toprak (ğ)** : Toprak. -a 63b/14; -da 130b/18; -dan 111b/14; -dandur 202a/2; -ı 50a/1, 52a/18, 19, 59a/2, 63b/13, 67a/12, 182b/18, 191a/3; -ıla 118a/15, 153b/12, 191a/1; -ları 183a/7; -larını 128b/1; toz . 179b/9; altun -ı 95a/8; altun -ından 95a/9; altun -ıyla 149b/2-3; yüzini -a sür- 114a/14
- toptolu:** Dopdolu. 30b/11, 41b/13, 52b/15, 154a/6, 191b/2, 192b/14; -dur 37b/6, 160b/19; . eyle- 172b/15; . ol- 13a/16, 109b/10; . ol- gerek 153a/13
- topuk** : Topuk. -larına 86b/6
- toy-** : Doymak. -a 109b/11; -mayaydı 43a/19; -mazlar 136a/13
- toz** : Toz. 36a/11; t.-ı 49b/19; t.-larını 128b/1; t. toprak 179b/9
- tuc** : Tunç, koyu kırmızı renkte olan bakır, çinko ve kalay alaşımı, bronz. t.-dan 197b/17; t.-dandur 165a/13; t.-la 210b/6; şaru t. 194b/13
- tuğak** : Dudak. -ları 137b/3, 150a/6-7
- tuđān** : < Ar. Nuh Tufanı. krş. *Nūh -ı* 159a/17
- tuğla** : < Yun. Tuğla. kırmızı . 165b/6
- tuğfe** : < Ar. Hediye. 126a/2, 156b/18; t.-ler 156b/17
- tūl** : < Ar. Boylam. 48a/1; -da 47a/18; -dan 47b/2; -ı 48a/2, 5, 6, 8, 12, 141a/1, 5, 216a/14, 16, 219a/10; -ıla 140b/14; -ları 194a/14; -larından 140b/16; -larını 141a/18; tefāvūt-i -ın 141a/18
- tulāb** : < Ar. Dolap. krş. *dūlāb* 9b/12, 192b/15; -ları 178b/12
- tūlat** : < Ar. Boylamlar. -ı 140b/9
- tulū'** : < Ar. Doğma, doğuş. 44b/4; -ı 8a/16, 8b/15, 9a/2, 9, 9b/8, 11, 13, 14, 16, 18, 10a/17, 23b/10, 44b/2, 12, 17, 148a/10, 160b/9, 162b/5, 172a/9, 182a/8, 188a/4, 195b/12, 200a/3, 205b/1, 221b/12, 222b/4; -ına 40a/9, 143b/11, 198b/2, 8, 222b/4; -ında 23b/14; -ından 9b/19, 160b/10, 162b/5, 172a/9, 181a/1, 182a/9, 200a/3, 205b/1, 215a/10; -ıyla 224b/2; -ları 10a/8; -ları 9a/8, 11, 13, 14-15, ; . eyle- 8a/9-10, 9b/2, 23a/2, 46b/3, 14, 148a/10; . eylememiş ol- 221b/12-13; . eyleseler gerek 9a/16; . ol- 220b/15
- tuman** : Duman. . ol- 221b/17

**tır-** : Durmak, kalmak. .-a 218b/13; .-acağın 78a/19; .-acağumuz 78a/17; .-acağunuğuzı 78b/1; .-acağ (ortaç)54b/13, 114b/11, 12, 180a/4; .-anlar 115a/10; .-dı 45b/15, 61b/8, 76a/14, 78b/12, 99a/11, 159b/2; .-dılar 64b/18, 90b/6; .-duğı 126b/17; .-duğumuzdan 76b/8; .-duğ 76b/6, 95a/6, 126a/8, 19; .-duğça 108a/1; .-dum 65b/1, 83a/20, 84a/11, 155a/11; .-madı 65a/12; .-mağa 79a/7; .-mağıla 129a/16; .-mağın 61b/13; .-mayup 50b/9, 99a/17, 111a/4, 126b/4, 152b/1; .-mazam 89b/10; .-mazlar 63a/19; .-miş 130b/13; .-sa 111b/17, 175b/18; .-sunlar 52a/11; .-up 87b/3, 88a/17, 105b/18, 117a/18, 133b/7; muğkem .-up 81b/1; namāza .-up 114a/7-8; niyāza .-up 114a/8; .-ur 13b/10, 14a/12, 13, 42b/16, 19, 43a/1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 11, 15, 16, 43b/1, 3, 96b/4, 98b/1, 101a/17, 105b/10, 114b/13, 123a/14, 131b/2, 144b/12, 165b/11, 168a/19, 197a/17, 197b/5, 9, 210b/15; .-urdu 192b/19, 210b/10, 211b/2; āřikāre .-urdu 159a/18; .-urlar 80b/11, 154b/3; .-ur mısın 89b/9; bulup .-uram 155b/8; grp .-uram 78b/15; k'im .-a 218a/4; kplayup .-ur 18a/1; krşu .-mayup 16a/7; vızırdıyup .-ur 43a/11; nazār dp .-urken 111a/4

**turunc:** Turunđ. 185a/18

**turunclu** : Turunđlu. 187a/8

**tırış-**: Savaşmak. .-up 182b/5

**ıtut-** : Tutmak. .- 51a/6; .-ar 79b/13; .-arlar 51b/8; .-asın 218a/6; .-dı 118a/15; .-dılar 53a/2, 191b/7; .-dum 83b/19; .-mağığn 65b/12; .-mamış ol- 118a/15, 19; .-masunlar 134a/15; .-up 52b/16, 89a/8, 191b/3; balık .-ardı 97a/15; balık .-dı 97a/15-16; oruc .-anlar 222b/17; ns .-up 88a/17; yz .-dı 97b/6

**ıtutıl-**: Tutulmak, grnmemek. krş. dutıl- .-duğı 31b/13; .-miş ol- 44b/8; ay .-mağ 44b/6; gn .-mağ 44b/6

**tt** : < Far. Papağan. .-ler 58b/4

**ttiyā** : < Ar. inko. 179b/17

**tutuş-**: Tutuşmak, yanmak. t.-up 58b/14

**ıtuy-** : Duymak, hissetmek. .-ardı 65a/6; .-dı 65a/7

**ıtuz** : Tuz. 144a/9, 156a/10

**ıtuzla-**: Tuzlamak. .-yup 38a/12

**ıtuzlu** : Tuzlu. .-dur 175b/16

**tccār** : < Ar. Tacirler. 56a/19, 59a/12, 59b/14, 64a/15, 72a/6, 72b/7, 10, 12, 76a/6, 82b/18, 88a/14, 89b/19, 144b/7, 145b/15, 146a/11, 149b/1, 151a/7, 8, 156a/8,

166a/13, 179a/17, 179b/16, 186b/7, 196a/12, 196b/6, 14, 199a/6, 199b/4; t.-a 135a/16; t.-dan 69a/10, 144a/11, 147a/15; t.-ı 60a/12, 144a/9, 152a/5, 156a/9, 156b/4, 180a/14, 193b/18; t.-lar 82b/10, 15; t.-lara 66a/8, 66b/2; t.-ları 161b/13, 193b/15

**Türk:** Türk. 72b/9; t.-de 111b/7; T.-le 190a/10; T.-ler 34b/1, 41b/13; T. t̄a'ifesi 156b/11, 190a/2, 206b/16

**Türkçe** : Türkçe. krş. *Türkî* 41b/17

**Türkî** : < T-Far. Türkçe. krş. *Türkçe* T. dilce 6a/17-18; T.-ce 41b/11

**tütün:** Duman. 36a/11, 60a/1, 71b/12, 94b/6, 119b/6; t.-ler 55b/5, 116a/2, 131a/7

**tüy** : Tüy. t.-i 37b/14, 86a/13, 13; t.-leri 38a/2

## U

**ucuz** : Ucu. u.-dur 166a/12, 201a/5; u. ol- 146b/18, 19

**ucuzluk** : Ucu. 58a/7, 59b/6, 77b/9, 196a/3, 204b/7; u.-dur 58a/6, 156b/16-17, 170a/2, 176a/5, 180a/15, 195b/2, 196a/11, 200b/14, 203b/3, 204b/13, 214a/19; u. ol- 109b/4, 205b/9; u. olsa gerek 170b/10

**uç (c):** Uç. u.-ı bucağı 16a/2; u.-ına 82b/6, 132a/8, 214a/7; u.-ından 202a/7; u.-ını 132a/9, 191a/10; u.-ları 91a/19, 210b/19; u.-larımı 70a/8, 9

**uç-** : Uçmak. u.-ar (sıfat) 58a/17, 96b/4; u.-ar (geniş z.) 68a/15, 70b/10, 71a/3, 74b/14, 79b/9, 11, 98a/6, 98b/9; u.-arken 74b/17; u.-arlar 57b/14; u.-dı 83b/9, 12, 84a/5, 102b/5; u.-mağa 79a/7; u.-mağa başla- 83b/15; u.-sa 68a/18; u.-up 79b/9, 83b/16, 102b/17, 119b/8, 9

**uçmak:** Cennet. krş. *cennet*. u.-larının 177b/3

**uçur-:** Uçurmak. u.-ınca 169b/18

**uçurum** : Uçurum. 49b/5

‘**ud** : < Ar. Öd ağacı. 151a/17; ‘u. ağacı 56b/3, 71b/8, 184b/6

‘**üdü'l-kamer** : < Ar. Metinde adı geçen bir direk. 168b/1

**ufacuk:** Çok ufak. krş. *uvacuk* 34b/4

**ufak (ğ)** : Ufak. u.-ını 128b/19

**ufk** : < Ar. Ufuk. 9a/18, 224a/10; u.-dan 23b/16, 217a/3, 3, 221b/9, 14, 223b/19; u.-ından 9b/3, 221b/11, 13; u.-lardan 10b/11; u.-ı cenüb 9b/10; u.-ı mağrib 223b/18; u.-ı mağribe 221b/6-7; u.-ı maşriğ 224a/7, 19; u.-ı şimâl 9b/9

**uğra-:** Uğramak. u.-dı 99b/10; u.-duğı 104a/11, 131a/8; u.-duğım 154a/11-12; u.-duğundan 102a/3-4; u.-duğ 209b/18; u.-duğdan 92b/16; u.-dum 50b/1, 8, 13, 18, 116b/4; u.-mayup 62b/1; u.-r 101a/11, 101b/4, 139b/7, 162a/15, 186b/13; u.-rlar 145b/16; u.-sa 79b/5, 92a/2; u.-sa gerek 160a/17, 219b/3; u.-ya 66b/13, 122b/2; u.-yan 85a/10; u.-yımaz 73a/4; u.-yup 57a/16, 17, 92b/15, 93a/7, 101b/18, 104a/9, 137b/15, 138b/16, 177b/12, 219a/4, 219b/8; şiddete u.-yam 84a/1

**uğrak :** Çok uğranılan yer. 119b/3, 205a/12

**uğrıla-:** Çalmak. u.-yup 214a/6

**uğrılık (ğ) :** Hırsızlık. o.-ıla 60a/15

**uğur :** Hedef, amaç. u.-dan 70a/11, 13, 89a/18, 211a/6

**ulaş- :** Ulaşmak. u.-an 71a/11, 93a/10; u.-mışdur 64a/3, 71a/10, 75b/7, 88a/3, 120b/15; u.-sa 80a/13; u.-up 84b/15; u.-ur 148a/8

**ulaşdur- :** Ulaştırmak. u.-urum 106a/9

**ulaşuk:** Bitişik. 73b/14, 98b/12, 135b/13; u.-dur 71a/8, 153a/8, 173a/17, 202b/2, 212a/18

**‘ulemā :** < Ar. Bilginler. 7a/14, 7b/17, 21a/15, 221a/5, 14, 224a/14; ‘u.-dan 212a/1; ‘u.-nuş 223b/12, 224b/9, 227a/10; ‘u.-sı 168b/10, 184a/4; ‘u.-yı 37b/14; ‘u.-yı ‘izām 6a/1, 7a/3-4, 225a/10; ‘u.-yı şika 222b/16; efzali’l-‘u. 39a/10

**ulu :** Ulu, büyük. 12a/3, 12b/1, 13a/9, 13b/14, 14a/19, 14b/1, 15a/7, 7, 16a/16, 36a/8, 50a/15, 52b/5, 63a/3, 65b/3, 71a/9, 90a/6, 123a/17, 132a/17, 146b/14, 147a/14, 148b/2, 149a/11, 156b/9, 12, 157b/18, 158a/19, 159b/5, 5, 10, 162b/12, 163b/3, 164a/1, 165b/4, 10, 170a/11, 171b/15, 172b/14, 175b/9, 178b/1, 13, 181b/1, 15, 185b/14, 190a/19, 190b/1, 191a/9, 192b/11, 193b/10, 195a/7, 202a/1, 203a/3, 5, 204a/17, 205b/8, 212b/5; u.-dur 54a/18; u.-lar 2a/19, 10a/3, 11a/13, 15a/6, 42a/8, 42b/7, 64a/12-13, 178b/14; u.-lara 22b/6, 42a/12; u.-lardan 27b/18, 31a/12; u.-ları 43b/15, 115b/10; u.-larına 98a/3; u.-larındandır 98b/10; u.-larının 62b/16; u.-sı 194a/7; u.-sıdur 115b/5; u. ulu 64a/14; u. çadır ‘Fuşât’ 170a/1

**ulūhiyyet :** < Ar. Tanrılık vasfı. u.-in 42a/2

**ulula- :** Yüceltmek. u.-dılar 89b/8

**ululuk (ğ) :** Ululuk, büyüklük. u.-da 172b/4; u.-ı 2a/17; u.-ına 78b/9

**‘ulūm-ı felekiyye :** < Ar. Gökbilim. 172b/18

**um- :** Ummak. u.-arum 155a/13

- ‘**umde** : < Ar. Metinde adı geçen bir tür balık. 74b/13
- ‘**ummān** : < Ar. Okyanus. ‘u.-lar 94b/18; қаşaba-yı ‘u.-dur 156a/5
- un** : Un. 197a/16
- ur-** : Vurmak, sürmek, yakmak. u.-alar 115b/17; u.-ana 81a/12; u.-anı 77a/12; u.-dı 115a/9, 132b/4; u.-dılar 77a/11; u.-duğı 177a/8; u.-duğlarını 77a/12; u.-mağā başla- 69b/5; u.-mağ 118a/11; u.-sa 69a/5, 87b/5; u.-sa gerek 14a/14; u.-salar 59b/1; u.-up 89b/4; yüzini u.-up 99a/17-18; u.-ur 36b/13, 41b/12, 82b/7, 11, 92b/1, 98b/3, 110a/8, 118a/10; u.-urlar 126b/5, 211a/4, 7; u.-urlardı 211a/6; od u.-dılar 209a/2; mevc u.-duğı 122a/11; u.-urlardı 81a/11; berk u.-ur 67b/9; bezi u.-sa 36b/3; mevc u.-sa 52a/17; şūr u.-mağā 14a/12-13; na‘ra u.-uban 65a/4
- urğan** : Urgan ipi. 51a/17; u.-la 126b/12; u.-lar 69a/15, 70a/7
- urıl-** : Kesilmek. u.-miş 128a/14
- ušan-** : Usanmak. u.-up 24a/10
- ‘**usret** : < Ar. Sıkıntı. ‘u. çek- 5a/16
- ušturlāb** : < Ar. Gök cisimlerinin yüksekliğini ölçmeye yarayan alet. u.-lar 172b/18
- uşūl** : < Ar. Usul, yöntem. u.-inde 11b/10
- uş** : İşte. 97b/7, 191a/18
- uşda** : İşte. 69b/3, 126a/13
- ‘**Uṭārid** : < Ar. Utarit, Merkür. 2b/4, 11a/4, 6, 26b/3, 16, 27a/9; ‘u.-den 27a/5-6; ‘u.-dür 26b/4; ‘u.-e 27a/3
- uvacuḡ** : Çok ufak. krş. *ufacuḡ* 36a/1
- uvan-** : Ufalanmak, kırılmak. u.-miş (ortaç) 85a/9; u.-up 64b/16
- uvat-** : Ufalatmak, kırmak. u.-dılar 132b/16; u.-dum 89a/10; u.-sa 130b/12
- uvud** : Ud, edep yerleri. 59a/5
- uy-** : Uymak. u.-maz 222b/5; u.-up 80b/16
- uyan-** : Uyanmak. u.-ı geldi 114b/2, 152b/3
- uyanukluk** : Uyanıklık. 117a/5
- uyḡu** : Uyku. krş. *uyḡu* 3a/8, 73b/3, 6; u.-da 114a/15
- uyḡu** : Uyku. krş. *uyḡu* u.-sı 32b/7
- uyu-** : Uyumak. u.-duğları 66a/17; u.-mağ 114a/14, 117a/5; u.-mağ gerek 124b/3; u.-r 35a/18, 96a/5; u.-rken 65a/3; u.-rlar 66a/12, 12, 127b/15; u.-yan 35a/18; u.-yup 24a/5, 49a/6
- uyuz** : Uyuz hastalığı. 227b/11

**uza-** : Uzamak. u.-r 32b/5, 69a/4

**uzak** : Uzak. 24a/16, 56a/16, 171a/7; uzun u. 24a/11-12, 67b/3-4, 71a/7-8, 72b/12, 106b/19, 164a/2, 178a/8, 179b/2, 186a/5, 209b/15; uzun u.-dur 57b/7-8

**uzan-** : Uzanmak. u.-an 224a/11; u.-mağa 219b/1, 1; u.-mamış 128a/12; u.-miş 55a/3, 127b/15, 148b/3, 161a/8, 164b/12, 183b/13, 190b/16, 224a/8; u.-mışdur 8b/2, 210b/4; u.-up 93b/8; u.-ur 208a/17; u.-ı uzanı 219b/2-3

**uzat-** : Uzatmak. u.-mişdur 94a/15

**uzun** : Uzun. 15a/4, 24a/16, 24b/14, 52a/5, 53a/3, 54b/17, 55a/9, 56a/16, 70a/7, 72b/9, 75a/8, 76b/4, 86a/12, 91b/15, 94b/9, 99a/16, 17, 99b/18, 105b/13, 106a/11, 109b/19, 111a/14, 120b/13, 121b/12, 128a/11, 132a/8, 136a/10, 145a/8, 147b/12, 171a/7, 175b/8, 181a/8, 191b/8, 193a/8, 210b/14, 218a/5, 225b/18, 226a/5; u.-da 64a/5; u.-dur 85b/4, 110a/5, 7, 168a/9; u.-ı 16b/19, 38b/6, 56a/16, 56b/18, 57a/2, 19, 59a/1, 61b/4, 63a/5, 5, 63b/16, 64a/6, 15, 68b/4, 69a/1, 74a/6, 74b/8, 15, 75b/8, 80a/2, 82b/4, 9, 10, 83a/14, 84b/16, 87b/4, 7, 8, 13, 91b/14, 16, 92a/7, 93a/5, 9, 93b/16, 94b/9, 97a/16, 99a/3, 4, 100a/1, 101a/7, 103a/13, 104b/17, 105a/15, 105b/2, 11, 110a/1, 111a/14, 16, 111b/1, 11, 120b/19, 121a/8, 9, 122b/4, 147b/5, 5, 148a/19, 148b/9, 152b/19, 167a/15, 170a/7, 171b/16, 174a/13, 175b/10, 177a/19, 178a/9, 180a/4, 180b/9, 181b/14, 183a/3, 17, 186a/2, 17, 194b/5, 7, 10, 197a/8, 202a/13, 210a/16, 210b/2, 10, 15, 18, 211a/11, 13, 211b/4, 217b/14, 16, 219a/3, 5; u.-ına 190b/16, u.-ından 147b/8; u. ol- 25a/16, 63b/19, 216a/14, 225b/10; u. uzak 24a/11-12, 57b/7-8, 67b/3-4, 71a/7-8, 72b/12, 106b/19, 164a/2, 178a/8, 179b/2, 186a/5, 209b/15; u. uzun 55a/12, 125b/11, 17; u. saçlu ol- 202b/12

**uzunluk (ğ)** : Uzunluk. u.-ı 61a/5, 68b/9, 75a/16, 82a/15-16, 92a/17, 97b/17, 101b/1, 102a/11, 106a/15, 122a/16, 133a/15, 148b/5, 149a/4, 158b/16, 159a/2, 4, 179b/4, 184a/8, 11, 194a/19; u.-ının 77b/14-15

**uzuv** : < Ar. Uzuv, organ. u.-ları 208b/4

## Ü

**üç** : Üç. 6b/19, 8b/1, 3, 14a/14, 16b/3, 24b/11, 25a/13, 25b/3, 27a/17, 27b/2, 37a/1, 44a/14, 44b/7, 45a/6, 45b/12, 47b/5, 52a/6, 53a/5, 56a/18, 58a/2, 61a/14, 15, 67b/13, 73b/14, 80a/13, 81b/16, 83a/14, 91a/3, 93b/15, 100b/19, 105b/16,

107a/18, 111a/14, 117a/1, 119b/15, 122a/2, 15, 123b/17, 124b/10, 131a/3, 133b/6, 7, 142b/18, 143b/7, 144a/2, 144b/1, 15, 18, 19, 19, 145a/1, 147b/6, 148b/4, 153a/1, 155b/15, 157b/6, 160b/1, 2, 162a/18, 19, 162b/1, 164a/11, 165b/18, 166b/2, 167a/10, 170b/17, 172a/2, 3, 7, 14, 172b/8, 173b/2, 3, 13, 175b/6, 18, 176a/1, 177a/19, 179a/11, 180b/16, 18, 19, 181a/2, 12, 182a/2, 3, 4, 6, 9, 183b/9, 184a/8, 185a/2, 185b/6, 17, 19, 186b/3, 9, 10, 187a/8, 16, 187b/18, 19, 188a/8, 9, 189a/6, 191b/9, 192b/10, 195a/3, 9, 10, 195b/8, 196b/11, 17, 198a/14, 198b/3, 6, 10, 13, 16, 199b/2, 9, 17, 200a/1, 200b/3, 15, 201b/10, 202a/13, 17, 202b/15, 203a/17, 18, 203b/6, 204a/17, 204b/2, 205a/19, 205b/5, 15, 206a/1, 2, 7, 11, 206b/1, 2, 207a/9, 211a/3, 212b/12, 15, 16, 213a/1, 8, 9, 16, 213b/11, 214a/10, 214b/8, 17, 215b/14, 216a/2, 9, 216b/9, 10, 16, 217b/2, 218b/7, 8, 223a/3, 11, 224a/5, 226a/15, 227a/8; **ü.-er** 180a/4, 208a/18; **ü.-i** 16b/3, 20a/9, 10, 10, 10, 36a/14, 66a/11, 119b/15, 173a/13; **ü.-ini** 211b/10; **ü.** biğ 45a/12, 47b/7, 100a/1-2, 106a/15, 143a/9, 195a/4; **ü.** biğ altı yüz altmış altı 144b/15; **ü.** biğ dört yüz sekiz 93a/11; **ü.** biğ sekiz yüz toksan altı 181b/2, 5; **ü.** biğe 190b/1; **ü.** buçuğ 142a/6, 143b/10, 147b/15, 151b/3, 155b/15, 172a/9-10, 180b/15, 181b/19, 187b/17, 195b/10, 198a/7, 205a/15, 19, 205b/13, 212b/14, 215b/3, 216b/13; **ü.** yüz 45a/19, 68b/4, 104b/18, 105b/11, 147b/9, 150a/9, 166b/1-2, 176b/9, 194a/19, 194b/1, 222a/19; **ü.** yüz biğ 145b/13, 178b/19, 179a/2; **ü.** yüz kırğ 133b/1-2; **ü.** yüze 149a/1; **ü.** yüzi 57b/19; **ü.** yüz altmış 47a/17, 141b/18, 173a/19; **ü.** yüz altmış beş 22a/13-14, 25b/5; **ü.** yüz elli 94b/9; **ü.** yüz toksan 105a/15-16; **ü.** yüz toksan iki biğ beş yüz yigirmi 19b/3-4

**üçünci:** Üçüncü. 2a/13, 7b/8, 14a/16, 27b/13, 30a/12, 13, 39b/6, 72a/17, 83b/12, 143a/4, 144b/2, 173a/1, 184a/9, 185a/5, 219b/16; **ü.** gök 16b/9, 15, 25b/16; **ü.** ıklım 4a/15; **ü.-de** 11a/6; **ü.-si** 4b/12, 45b/15, 217b/3; **ü.-nüñ** 137a/13

**üfür-:** Üflemek. **ü.-ür** 91b/17

**üğü** : Puhukuşu. 24a/1

**üleş** : Eşit. **ü.** toğru hatt 219a/4

**‘ümerā** : < Ar. Beyler. **‘ü.-nuñ** 21b/16

**ümmī** : < Ar. Okuma yazma öğrenmemiş kimse. **ü.-ler** 87a/8

**ümmīd** : < Far. Ümit. **ü. kaç‘ olın-** 37b/11; **ü.-ümi kes-** 91a/11; **ü.-lerin kaç‘ eyle-** 91a/9; **ü.-lerini kaç‘ eyle-** 69b/16

**ümmīdlen-** : < Far-T. Ümitlenmek. **ü.-ürem** 83a/12



**ümmü'n-necm** : < Ar. Saman uğrusu. 34b/2

**üns** : Yakınlık. ü. tüt- "Yakınlık kurmak" 88a/17

**üre-** : Üremek. ü.-mişler 207b/9

**ürk-** : Ürmek. ü.-üp 41b/17, 132a/10

**ürker** : Boğa burcunda yedi yıldızdan oluşan takım, Süreya. krş. *Süreyyā, yaldırayuḡ* 41b/11, 15

**‘üryān:** < Ar. Çıplak. 45b/6, 59a/4, 62b/19, 63b/9, 75b/19, 134a/10, 134b/1; ‘ü.-lardur 135a/18, 146a/10

**üslüp:** < Ar. Tarz. 6a/17

**üst** : Üst. ü.-i 43b/8, 158b/19, 19; ü.-inde 80b/13, 127a/2, 168a/16, 170b/19, 172b/5; ü.-inden 184a/18, 212b/11; ü.-ine 81a/7, 81b/3, 83a/7, 121a/5, 170b/16

**üstād:** < Far. Üstat, herhangi bir bilimde yetkin kimse. krş. *üstāz* 176b/14

**üstāz:** < Far. Üstat, herhangi bir bilimde yetkin kimse. krş. *üstād* ü.-lar 182b/9, 208b/17

**üş-** : Toplanmak. ü.-di 70a/4; ü.-diler 83a/7, 84a/6

**üzer** : Üst ü.-i 127a/3, 154a/15, 194b/8, 197a/12; ü.-inde 13b/10, 18a/15, 35b/13, 36b/3, 42b/16, 43a/4, 4, 5, 6, 7, 15, 16, 43b/1, 2, 2, 6, 13, 18, 44a/5, 7, 44b/3, 49a/17, 51b/13, 16, 54b/3, 5, 10, 10, 15, 57b/13, 59a/3, 19, 59b/17, 61a/10, 69b/3, 71b/11, 73b/12, 74a/8, 80b/11, 81a/2, 81b/17, 83b/4, 7, 92b/3, 96b/1, 2, 3, 102b/1, 102b/8, 103a/17, 105b/13, 106b/2, 111b/8, 113a/6, 116a/5, 121a/6, 10, 122a/4, 123b/10, 125b/4, 126b/9, 18, 127a/6, 7, 127b/16, 132b/11, 133a/4, 140a/11, 144b/10, 145b/11, 146b/6, 147a/8, 18, 148a/9, 16, 149a/5, 150a/16, 150b/4, 151b/18, 18, 154b/3, 158b/2, 3, 4, 159a/14, 168a/19, 168b/2, 170a/9, 173b/17, 175b/8, 177b/10, 180a/16, 182a/12, 183b/10, 11, 192b/11, 13, 195a/15, 197b/3, 4, 7, 199a/9, 199b/4, 203b/9, 205a/6, 207a/17, 210a/19, 210b/1, 9, 14, 211b/8; ü.-indedür 10b/9, 17a/9-10, 42b/11, 12, 108b/15, 203b/18; ü.-indeki 174b/1; ü.-inden 29b/18, 40a/14, 17, 46a/10, 66b/6, 87b/3, 96b/4, 101a/14, 119b/8, 132b/9, 154b/3, 164b/11, 207a/13; ü.-ine 5a/11, 13, 17, 19, 5b/12, 14, 6a/12, 17, 7a/1, 7b/18, 8a/2, 10a/5, 12a/5, 12b/15, 13b/4, 13, 19a/15, 16, 20b/16, 22a/14, 23a/16, 23b/13, 25b/5, 7, 9, 26a/3, 27b/7, 28b/2, 29a/10, 29b/6, 13, 31a/12, 32b/18, 38a/9, 19, 38b/1, 41b/7, 42a/10, 43a/2, 3, 43b/4, 44a/14, 47a/3, 9, 9, 47b/14, 48a/15, 19, 49a/3, 10, 8, 50a/1, 1, 51a/6, 52a/5, 57b/9, 62a/3, 19, 62b/11, 64a/13, 64b/10, 65b/17, 19, 66a/1, 66b/8, 67b/8, 68a/3, 69a/12, 69b/2, 73b/3, 74a/15, 74b/2, 16, 81a/8, 12, 81b/5, 83b/5, 84a/5, 13, 87b/16, 88b/2,

89a/18, 89b/2, 90a/11, 92b/2, 93b/5, 6, 98a/15, 98b/1, 7, 102b/16, 103b/2, 4, 105a/13, 105b/10, 106a/3, 4, 6, 18, 108a/12, 108b/15, 111a/10, 113a/4, 114a/1, 115b/11, 120b/16, 123b/15, 125b/1, 2, 126b/7, 127b/14, 128a/13, 128b/2, 129b/14, 130b/17, 131a/11, 131b/17, 17, 133a/6, 133b/4, 135b/18, 136b/10, 138a/12, 139b/7, 140a/6, 9, 141b/9, 19, 142a/18, 142b/6, 144a/13, 152b/8, 13, 157b/17, 160a/9, 161a/7, 167a/17, 169b/12, 170a/13, 15, 171b/11, 172b/1, 7, 10, 173a/19, 182b/3, 184a/18, 185a/3, 4, 6, 191a/18, 192b/16, 193a/18, 194b/6, 197b/2, 5, 19, 207a/12, 14, 17, 208b/16, 209a/5, 16, 211b/9, 217a/19, 217b/7, 218a/4, 10, 218b/2, 13, 219a/12, 16, 17, 219b/3, 6, 10, 12, 220a/9, 220b/5, 8, 11, 221a/6, 18, 221b/2, 3, 223b/12, 15, 18, 225a/5, 227a/12; ü.-ine ol- 131b/15, 16, 19, 137a/15, 16; ü.-ine yöri- 114b/4; ü.-inedür 10b/17, 21b/2, 22a/3, 26a/10, 27a/5, 27b/11, 28a/5, 34a/5, 38b/8, 39b/3, 14-15, 40b/1, 42b/13, 44a/9, 45a/9, 47b/6, 48a/16, 48b/19, 57a/12, 59b/11-12, 61a/12-13, 16, 72b/1-2, 4-5, 77b/4, 96b/8, 120b/6, 125a/18-19, 129a/19-129b/1, 144b/5, 147a/13-14, 147b/4, 163a/1, 171a/19, 185a/9, 200a/19, 220a/14, 224b/9-10; ü.-ini 65b/14; ü.-leri 201b/4; ü.-lerinde 201a/12; ü.-lerine 73a/7, 113a/9, 128a/18, 155a/18, 163a/5

**üzere:** Üzere. 3a/12, 5b/1, 21a/1, 22b/11, 23a/13, 44b/1, 47a/11, 47b/17, 83b/12, 124b/7, 142b/13, 220a/5, 221b/3; gitmek ü. ol- 88b/5

**üzil- :** Kopmak, kesilmek. ü.-miş 128a/11; ü.-üp 63b/1

**üzüm :** Üzüm. 71b/7, 107a/17, 18, 107b/9, 164a/6, 166a/11; ü.-den 108a/1; ü.-i 107b/3, 203b/3; ü. salkıımı 107b/19

## V

**vaca<sup>c</sup>:** < Ar. Eklem ağrısı. v.-ı 117b/8

**vâcib :** < Ar. Yapılması gerekli olan şeyler. v.-dür 42a/12; v. bil- 40b/8

**va<sup>c</sup>d :** < Ar. Yapılması için söz verilen şey. v. olun- 154b/14

**va<sup>c</sup>de :** < Ar. Zaman, süre. v. vër- 191b/18; v.-ler eyle- 53a/15-16

**vâfir :** < Ar. Çok, bol. 90b/13, 95a/9, 180a/8, 188b/7, 196a/11, 199a/4, 199b/5, 204a/19, 213a/6; v.-dür 156b/16, 161b/14, 166a/12, 176a/12, 178a/1, 180a/15, 181b/16, 185a/16, 186b/6, 187a/1, 15, 188b/13, 192a/9, 193b/9, 195b/3, 19, 196b/5, 12, 199b/5, 13, 200a/11, 19, 200b/8, 14, 201a/2, 11, 12, 202a/8, 204a/10, 205a/2, 206a/10, 207a/1

**vaḥdāniyyet** : < Ar. Birlik, Tanrı'nın bir oluşu. v.-in 39b/2

**vaḥ(i)y**: < Ar. Vahiy. 123b/19; v.-ile 41a/1

**vaḥṣī** : < Ar. Vahşi, yabani. 23b/2, 49a/19, 84b/4, 122b/2, 134b/7; v.-ler 63b/8; v.-lerden 207b/12; ādem-i v. 134a/7

**vāḳı'a** : < Ar. Rüya. v.-sında 152a/19

**vāḳī'** : < Ar. Olan, olma. v. ol- 3a/7, 4b/17, 8b/4, 29a/4-5, 30a/18, 32b/1-2, 33a/18, 33b/2, 6, 9-10, 34a/18, 35a/10, 36b/14-15, 38a/16, 17, 44b/5, 16-17, 47a/3, 49a/9, 11, 73a/7, 112b/19-113a/1, 113b/16-17, 120a/1-2, 133b/9, 134a/6-7, 138a/14, 15, 143a/13, 143b/1, 145a/16, 147a/8, 151a/6, 152b/9, 153b/15-16, 156a/5, 157a/6, 17, 158b/15, 18, 165b/5, 168b/9, 14, 169a/2, 173b/5-6, 17-18, 175b/9, 178b/2, 179a/16, 180a/16, 181b/13, 16-17, 182a/16, 183b/10, 184b/15, 189b/8, 17, 19, 190b/15-16, 192a/9, 195a/12, 197a/7, 207b/4-5, 212a/8, 219b/12, 222b/18, 223a/15; v. olmuş ol- 32a/1; v. ol- gerek 132a/13

**vāḳt** : < Ar. Vakit. 5a/3, 7b/7, 12a/2, 13a/6, 23b/13, 28b/3, 18, 31b/10, 32b/19, 36b/12, 43b/10, 50b/4, 63b/6, 72a/18, 75a/10, 14, 81b/15, 83b/17, 88a/6, 101a/15, 109b/8, 117b/10, 118b/10, 137b/14, 15, 138b/15, 167a/19, 167b/1, 174a/3, 177a/12, 178b/13, 182b/3, 7, 209a/13, 212a/5, 6, 218a/14, 219b/11, 14, 220a/16, 220b/5, 9, 221b/18, 225a/11, 225b/1, 7, 226a/7, 19; beş v. namāz 112b/15, 177a/11; her v. 24a/19, 26b/13, 82a/19, 112b/14, 116b/16, 125b/14; her v.-da 126b/3-4; her bir v. 4b/19; v.-a 5b/4, 19, 23a/4, 120a/19, 221a/9, 221b/19, 225a/9, 225b/11, 13; v.-da 5b/18, 6a/3, 8b/10, 10a/14, 14b/11, 20a/10, 20b/5, 27b/15, 16, 28b/12, 31b/14, 32a/15, 32b/17, 33a/5, 34a/15, 38a/7, 44b/3, 8, 12, 50a/17, 51b/15, 17, 76a/11, 81a/17, 82b/1, 92a/9, 99a/10, 99b/2, 104a/19, 106b/6, 11, 117a/4, 119a/10, 125b/16, 136a/18, 138a/3, 14, 139b/6, 8, 145a/17, 159b/7, 9, 175a/9, 177a/13, 14, 179b/9, 211b/8, 217b/11, 219b/4, 12, 15, 220b/6; v.-dadur 224a/17; v.-dan 139b/9, 193b/5, 224b/13; v.-dur 89a/14-15, 226b/6; v.-ı 5a/19, 5b/12, 12, 12, 12, 14, 16, 16, 18b/12, 29b/2, 33b/11, 96a/16, 120b/1, 127a/13, 161b/4, 213a/12, 214b/4, 215a/9, 13, 215b/3, 10, 17, 216a/6, 15, 16, 219b/15, 220a/4, 5, 7, 9, 15, 220b/7, 7, 8, 13, 221a/2, 2, 6, 12, 19, 221b/3, 3, 222a/6, 223a/16, 17, 226b/7, 227a/7; namāz v.-ı 112b/16; v.-ıdur 159b/6, 221b/4; v.-ı idi 18b/9-10; v.-ın 5a/11; v.-ıñ 5a/10; v.-ına 23a/3, 8, 96a/14, 159b/8; öyle v.-ına 77a/5; yatsu v.-ına 198a/16; zeytūn v.-ına 174a/2-3; v.-ında 23a/16, 23b/3, 41b/2, 159b/9, 216b/15, 225a/4; saḥūr v.-ında 5b/16; seḥer v.-ında 17a/10; zeytūn

v.-ında 174a/2; v.-ından 23a/9, 148a/1, 213a/13; v.-ını 11, 11, 5b/1, 1, 2, 6a/4, 5, 142a/7, 226b/1; v.-ıydı 29b/19; v.-larda 21b/14, 23a/5, 28b/14, 36b/7, 57b/12, 112b/15, 139b/9, 217a/2, 3, 220b/4; v.-ları 226b/3; v.-larında 10a/8, 216b/14; v.-uñ 34a/14, 198b/10, 221a/8, 13, 222b/19, 224b/7, 226b/5; bir v.-da ‘aynı zamanda’ 46b/18, 47a/1; v. ol- 131a/7-8, 207b/2; aḥşām v.-larında 26b/12; şabāḥ v.-larında 26b/11, 35a/15; aḥşām v.-ında 26b/1, 29a/7-8, 33b/9, 86a/9-10; aḥşām v.-ınuñ 223b/9; saḥūr v.-ınuñ 224b/4, 8; öyle v.-ında 33b/7, 45b/12-13, 46b/7, 15, 138a/15; istiḳbāl v.-ında 32/16; 26a/19, 33b/5, 44b/15, 65a/13; temcīd v.-ında 26a/18; yatsu v.-ında 33b/10; yatsu v.-ı iken 5a/2; temcīdī v.-ından 44b/17; zevāl v.-ına 29b/2, 94a/1; zevāl v.-ında 220b/10, 226b/5-6; zevāl v.-ından 227a/2-3; zevāl v.-ını 5a/10, 217a/13; v.-ı ‘aşr 143b/8; v.-ı ma‘lūm 68a/8; v.-ı mühmel 221a/9, 13, 17; v.-ı şerīfde 6b/15; ḥākīmü’l-v. 226b/11

**vaḳtā ki** : < Ar. Ne vakit ki. 14a/9, 14b/12, 16, 19, 20b/5, 21a/10, 21b/10, 22a/18, 23a/2, 25b/18, 26b/14, 28a/18, 35a/8, 12-13, 35b/6, 37a/16, 57a/9, 59a/12, 66a/16, 66b/7, 67a/3, 68a/17, 68b/7, 72a/6, 72b/10, 73a/6, 74b/10, 79b/12, 80b/15, 81b/14, 84a/3, 85b/12, 86a/19, 88b/2, 92a/2, 12, 93a/16, 93b/18, 94b/18, 96b/19, 98b/3, 109a/19, 109b/7, 113b/14, 130a/13, 131a/18, 134a/3, 139b/16, 148a/11, 153a/10, 16, 170b/2, 173a/3, 174a/19, 180a/19, 207b/17, 209a/16, 212a/5, 218a/12, 219a/11, 219b/13, 226b/6

**vaḳtın** : < Ar-T. Zaman. 6a/11, 10a/10, 13a/2, 15b/3, 16a/5, 21b/13, 27a/19, 27b/1, 2, 28a/18, 28b/8, 9, 33b/4, 34a/16, 16, 37a/1, 41b/16, 44b/14, 55b/2, 57b/10, 58a/7, 59a/8, 60b/16, 67b/7, 68b/7, 70b/14, 73a/3, 80b/15, 85a/17, 88a/4, 92a/1, 96b/11, 100b/4, 4, 102b/2, 115b/10, 118a/10, 122a/12, 123a/2, 124b/4, 137b/12, 145b/10, 153a/5, 162b/15, 169a/16, 169b/10, 177a/17, 177b/6, 183a/15, 198a/11, 207b/18, 211a/16, 217a/1, 3, 217b/9, 218b/13, 219a/14, 219b/19, 220b/4, 224a/16, 225b/10, 13, 227a/12

**vāḳvāḳ** : < Ar. Yemişleri insan biçiminde olduğu samılan bir masal ağacı. 63a/19

**va’llah** : < Ar. Vallahi. 169b/14; v. u a’lem 184a/1, 190a/13, 195a/11; v. u a’lem bi’ş-şavāb 17b/9; v. u a’lem ve aḥkem 20a/5-6; v. u Ta’ālā a’lem ve aḥkem 228a/6

**var** : Var. 15a/1, 37b/13, 51b/17, 55a/2, 63b/9, 70b/10, 17, 71a/3, 75a/13, 76b/5, 77a/1, 83b/5, 88a/16, 90a/17, 97b/18, 98a/10, 11, 11, 100b/14, 107a/9, 9, 121b/11, 123a/3, 3, 126b/3, 128a/4, 133b/4, 136b/1, 154a/13, 154b/1, 6, 165b/13, 167a/8, 9, 178a/1, 180a/8, 193b/3, 194a/1, 210a/1, 210b/3; **v.-dı** 31a/5,

50b/4, 14, 64b/9, 116a/13, 124a/7, 126b/19, 150a/11, 12, 171a/4, 8, 176b/15, 183a/3, 209a/9, 210a/16, 210b/17; v.-dık 179a/19; v.-duğı 168a/12; v.-duğını (var ol-) 166b/8, 167b/2; v.-dur 2a/12, 2b/2,11, 3b/12, 4a/4, 4b/5, 8a/9, 8b/5, 16, 10b/19-11a/1, 11a/10, 17, 12b/7, 7, 8, 13b/7, 8, 12, 18, 14b/5, 15a/13, 13, 15b/8, 11, 16a/10, 19, 17a/6, 20a/6, 27a/17, 18, 18, 29b/12, 30a/3, 34b/1, 8, 13, 35b/15, 37b/5, 19, 38b/12, 15, 41b/15, 47a/6, 47b/18, 49a/17, 51a/12, 51b/3, 5, 5, 5, 9, 12, 15, 52a/3, 16, 54a/17, 54b/10, 15, 19, 55a/15, 56a/18, 56b/16, 57b/4, 11, 12, 19, 58a/5, 17, 19, 58b/7, 17, 59a/2, 11, 59b/14, 18, 60a/4, 9, 60b/15, 61a/10, 61b/3, 3, 62b/6, 63a/3, 8, 16, 16, 63b/9-10, 11, 13, 64a/8, 64b/5, 6, 65b/3, 5, 5, 10, 18, 66b/15, 15, 18, 67a/2, 11, 67b/6, 68a/5, 68b/19, 69a/7, 71a/15, 71b/3, 10, 19, 72a/5, 72b/9, 16, 73a/2, 73b/5, 5, 11, 14, 18, 74b/1, 9, 15, 75a/3, 12, 76a/8, 76b/15, 16, 18, 77b/11, 78a/4, 79a/18, 79b/6, 9, 12, 19, 19, 80a/16, 16-17, 82a/13, 82b/10, 13, 84a/19, 84b/5, 6, 85a/2, 13, 86a/18, 87a/1, 88a/10, 13, 88b/17, 89a/13, 90a/5, 5, 6, 8, 91b/14, 15, 92b/19, 93a/1, 6, 93b/9, 94a/11, 12, 94b/3, 4-5, 12, 14, 15, 18, 95a/2, 95b/2, 96a/12, 96b/1, 2, 3, 5, 98a/5, 18, 98b/16, 99a/7, 99b/18, 100a/1, 19, 103a/18, 103b/1, 104a/15, 105a/17, 105b/4, 107b/7, 108b/18, 110a/4, 110b/6, 111a/16, 18, 111b/13, 112a/1, 7, 8, 18, 19, 112b/9, 9, 14, 113a/2, 18, 113b/7, 8, 8, 13, 114b/10, 11, 115a/12, 115b/16, 116a/1, 7, 118b/8, 121b/4, 18, 122a/4, 16, 122b/4, 8, 13, 15, 17, 19, 123a/1, 9, 15-16, 16, 123b/4, 10, 124a/8, 124b/13, 15, 127a/6, 7, 10, 11, 13, 127b/19, 128a/19, 128b/16, 129a/4, 5, 9, 14, 18, 129b/18, 19, 130a/2, 8, 9, 15, 131a/6, 14, 16, 16, 131b/7, 12-13, 132a/4, 18, 19, 132b/1, 1, 3, 5, 8, 133a/5, 6, 133b/13-14, 134a/1, 2, 134b/12, 14, 18, 135a/13, 14, 17, 135b/3, 12, 17, 136a/8, 12, 18, 136b/16-17, 137b/2, 6, 140a/7, 142b/18, 143b/8, 144a/4, 6, 11, 144b/10, 145a/3, 7, 145b/7, 146a/2, 11, 146b/7, 8, 10, 147b/9, 10, 148a/19, 148b/5, 149a/3, 4, 6, 11, 149b/1, 150b/5, 8, 14, 151b/14, 15, 16, 19, 152a/6, 7, 153b/7, 9, 154b/5, 155b/1, 157a/5, 157b/13, 16, 18, 158b/5, 159b/5, 11, 18, 160b/19, 161a/2, 2, 5, 8, 9, 13, 161b/12, 162a/4, 4, 163a/2, 10, 163b/9, 164a/3, 5, 5, 18, 18, 19, 165a/11, 165b/9, 10, 166a/3, 8, 167a/14, 168a/8, 10, 11, 168b/1, 12, 14, 16, 169a/6, 8, 9, 169b/1, 170a/4, 14-15, 15, 170b/19, 171a/9, 171b/7, 17, 172a/15, 17, 18, 19, 172b/11, 17, 173b/1, 174b/7, 8, 10, 15, 175a/2, 3, 4, 7, 10, 14, 175b/9, 12, 12, 13-14, 17, 176a/6, 7, 176b/18, 177a/4, 7, 177b/2, 10, 10, 19, 178a/8, 178b/7, 18, 179b/11, 180a/9, 16-17, 18, 181b/1, 2, 3, 17, 18, 183b/9, 11, 14, 16, 184a/3, 6, 7, 10, 10, 13,

14, 16, 17, 184b/2, 4-5, 12, 14, 16, 17, 19, 185a/1, 3, 7, 185b/9, 10, 186a/2, 186b/7, 187a/8, 10, 15, 187b/4, 10, 10, 188a/11, 14, 188b/1, 9, 189a/3, 19, 189b/1, 9, 10, 190a/5, 19, 19, 190b/1, 191a/1, 192a/15, 192b/14, 15, 193a/4, 193b/9, 16, 194a/10, 13, 16, 18, 194b/3, 4, 5, 7, 9, 14, 17, 18, 195a/2, 195b/4, 18, 196a/10, 10, 18, 196b/6, 11, 197a/2, 3, 197b/1, 11, 16, 199a/9, 11, 16, 200a/10, 11, 201a/2, 3, 19, 201b/1, 4, 6, 7, 12, 14-15, 15, 202a/2, 3, 4, 7, 14, 202b/4, 4, 203a/4, 4, 204a/3, 9, 204b/5, 12, 13, 205a/1, 6, 6, 11, 12, 206b/11, 207a/17, 19, 207b/1, 3, 208a/19, 208b/2, 4, 4, 11, 210a/4, 17, 19, 211a/9, 10, 12, 14-15, 211b/1, 212a/9, 212b/4, 213b/7, 214a/12, 19, 214b/2, 215a/3, 216b/5, 217b/2, 221a/12, 222a/9, 223b/6; v. idi 37b/8, 50a/6, 62a/8, 78b/10, 18, 19, 81b/5, 83a/14, 84a/16, 89a/3, 90a/15, 97a/13, 14, 105a/7, 107a/18, 110b/15, 114b/6, 125b/9, 155a/7, 168a/3, 169a/18, 169b/3, 171a/7, 176b/2, 179a/15, 192b/18, 209a/18, 210b/1, 7, 211b/13; v.-ıdı 211b/12; v. iken 222b/11-12, 223a/5, 9, 13; v. imiş 170a/11, 174a/7-8, 197a/11; v. ise 7a/13, 7b/11, 14b/4, 28a/5, 42a/15, 44a/6, 45a/6, 7, 63a/13, 18-19, 76a/9, 104b/14, 113b/3, 115b/11, 133a/9, 151a/18, 152b/10-11, 153a/17, 157a/9, 11, 159b/13, 165b/6, 166b/7-8, 182b/16, 187b/14-15, 189b/3, 192b/4, 193a/5, 197b/13, 204a/4, 208b/18, 211a/17; v. mı 30a/3; v. mıdur 54a/16, 83a/1, 87a/1, 155a/16, 155b/7; v.-miş 178b/14; v.-sa 3b/2, 7b/15, 32b/15, 43b/17, 45a/11, 45b/3, 60b/7, 81b/11, 83a/1, 88b/3, 14, 109b/9, 120b/5; v. ol- 31a/14, 70b/18, 71a/5, 97a/5, 16, 124a/9, 178b/17

**var-** : Varmak, gitmek, ulaşmak. v.- 78b/7, 119a/3; v.-a 73a/19, 73b/2, 84b/10, 108a/11, 108b/1, 110a/13, 150b/19, 155b/3, 7, 169b/9, 209b/2; v.-alar 52b/8, 60a/12, 191a/7, 14; v.-a bile 119b/8; v.-am 87a/18, 19; v.-amadığından 85a/3; v.-amazlar 147a/15; v.-an 81a/5, 223a/8; v.-asın 108a/4, 126a/5; v.-avuz 53b/17, 210a/8; v.-ayım 127a/17, 208a/13; v.-dı 15a/1, 31a/5, 46a/5, 7, 46b/9, 10, 67a/4, 15, 19, 73a/6, 77a/19, 79a/4, 81a/8, 84b/11, 87a/10, 99a/10, 102b/6, 107a/1, 2, 4, 5, 108a/13, 15, 121b/7, 127a/19, 150b/19, 152b/4, 5, 159a/17, 169b/17, 208a/15; v.-dık 128a/14; v.-dılar 47b/2, 53a/12, 77a/9, 80b/17, 90b/12, 117b/1, 132b/15, 169b/11, 182b/12-13, 191a/16, 191b/15; v.-duğı 67a/4; v.-duğ 76b/10, 90b/8, 126a/18, 127b/7; v.-duğdan 138a/1, 138b/9, 224a/11; v.-dum 30b/10, 31a/16, 79a/2, 83b/10, 13, 85b/11, 100b/13, 125b/10; v.-ımaz 52b/8; yakın v.-ımaz 71b/14; v.-ımaz ol- 56b/7-8; v.-ımazuz 100b/12; v.-ıñ 86a/19; v.-ınca 3a/18, 3b/15, 4b/10, 9b/4, 10a/13, 10b/8, 8, 12b/14, 17b/6, 18b/19, 19a/13, 14, 20b/15,

21a/1, 26b/2, 28b/8, 29b/2, 45a/15, 46a/5, 17, 19, 48a/17, 56b/13, 68b/18, 19, 75b/4, 77a/5, 86b/6, 91b/12, 93a/4, 10, 94a/1, 5, 6, 95a/16, 99a/19, 100a/15, 16, 104b/18, 118b/7, 121a/18, 135b/19, 136b/9, 137b/17, 138b/6, 140a/2, 10, 142b/10, 19, 143a/5, 147a/11, 147b/7, 150a/1, 157b/3, 161a/18, 170b/17, 172a/4, 172b/19, 185b/6, 12, 192a/19, 198a/17, 199a/1, 201b/15, 16, 206b/19, 207a/16, 210b/4, 214a/8, 216b/18, 217a/6, 8, 219b/8, 224a/8, 226b/5, 227b/8, 10; v.-incadur 3b/15, 6a/1-2, 34a/1, 38b/7, 82a/16, 147b/8, 178a/10, 195b/7, 225a/10, 226a/11; v.-ıncaya 18a/9, 23a/10, 28b/12, 35b/11-12, 47b/18, 48b/2, 69a/2, 96a/17, 127b/17-18, 136b/6, 137a/2, 138a/5, 138b/18, 139a/1-2, 139b/17-18, 226b/6; v.-mağı 160a/6; v.-mağ 87a/19; v.-mağ gerek 124a/11; v.-mamışdur 93b/10; gözüm v.-maz 78b/16; v.-miş 166b/4; v.-mişdur 78a/12; v.-mişlar 87a/15; v.-sa 71b/14; v.-sağuz 77b/10; v.-uğ 86a/17, 86b/12; v.-up 8a/8, 46a/1, 19, 73a/5, 75b/4, 80b/15, 82b/15, 84b/17, 87b/1, 88a/3, 102a/12, 106b/14, 115a/5, 126a/7, 127b/11, 155b/4, 10, 157a/7, 182a/19, 186a/14, 207b/3, 219a/4; v.-ur 18a/9, 48a/14, 66b/9, 82b/4, 92b/1, 93a/9, 101a/12, 101b/18, 19, 102a/1, 103a/8, 9, 103b/11, 104a/10, 105a/2, 105b/1, 116a/15, 148a/8, 149a/1, 164b/3, 178b/10, 187b/12, 197a/18, 223b/19; v.-ur ise 170b/3; v.-urlar 52a/18, 57a/6, 59a/13, 60a/15, 63a/1, 66a/8, 15, 90a/3, 101b/5, 103b/9, 115b/11, 123a/5, 123b/2, 135a/19, 135b/13-14, 144a/14, 153b/13, 156a/10, 177b/13, 191a/2, 202b/6, 207b/15, 211a/2; v.-urlarsa 185b/2; çıka v.-dı 154a/3; dilüm v.-madı 31a/2; yakın v.-dılar 61b/19; yakın v.-dum 154a/7; yakın v.-abile 133b/10

**varak** : < Ar. Kağıt ya da kitap yaprağı. 193a/18; v.-da 184b/14; v.-ı 184b/12; v.-ınuğ 129b/14

**vârid** : < Ar. Oluşma, meydana gelme. v. ol- 116a/7-8, 224b/6

**varlık (ğ)** : Varlık. v.-ı 39a/16; v.-ına 39a/17

**vasat** : < Ar. Orta, iki şeyin ortası. 27a/17, 19, 27b/7, 150a/3; v.-ında 148b/18, 157b/9, 181a/18, 203a/1, 212b/3; v.-ından 164a/16

**vaşf** : < Ar. Nitelik, övmek. v.-ı 194b/5; v.-ını 13b/10; v. ét- 176b/16-17; v. eyle- 15b/14, 16, 184a/16-17, 185a/1-2; v. olın- 12a/3, 97a/2, 116a/18-19, 121a/16; v.-a gel- 146b/17, 186a/16, 205b/9

**vasıt** : < Ar. Ortalama. sey-i v.-la 200a/13

**vâsıta** : < Ar. Aracı. v.-sıyla 39b/1

**vâsi'** : < Ar. Geniş. 71a/9, 77b/19; v.-dür 10b/11, 64a/18

- vav** : < Ar. Osmanlı alfabesinin yirmi dokuzuncu harfi. v.-la 186a/10; v.-uñ 206b/3
- vay** : Eyvah. 86a/15, 86b/7
- vaẓ'** : < Ar. Koyma, konulma, meydana getirme. 47a/9, 177a/13; v.-ı 177a/16; v. ètdür-  
52a/14; v. eyle- 5a/8, 130b/5, 219a/18, 219b/5, 7; v. olin- 126b/6-7, 217a/19
- vaẓā'if** : < Ar. Vazifeler, görevler. v.-i 32b/14
- vāzi'** : < Ar. Koyan. 2b1
- ve** : < Ar. Ve. krş. vü 2a/1, 5, 6, 7, 7, 7, 8, 10, 11, 13, 13, 13, 14, 14, 14, 14, 15, 15, 16,  
16, 18, 18, 19, 2b/1, 1, 1, 4, 4, 4, 4, 5, 5, 6, 6, 8, 8, 9, 10, 14, 19, 3a/1, 1, 2, 4, 5, 6,  
8, 11, 13, 16, 17, 17, 18, 18, 19, 3b/1, 1, 2, 2, 5, 5, 6, 7, 8, 8, 10, 13, 15, 16, 16, 17,  
17, 18, 19, 19, 19, 4a/1, 1, 2, 2, 9, 4b/ 9, 11, 12, 14, 16, 17, 18, 18, 19, 5a/2, 2, 3, 3,  
5, 10, 11, 5b/1, 2, 10, 12, 12, 12, 12, 15, 16, 16, 6a/1, 1, 3, 3, 5, 6, 7, 7, 8, 10, 14, 15,  
18, 6b/18, 7a/2, 4, 5, 5, 6, 6, 7, 7, 8, 9, 10, 10, 10, 11, 11, 11, 12, 12, 12, 13, 13, 14,  
14, 15, 16, 17, 18, 19, 7b/1, 2, 9, 9, 10, 10, 11, 12, 14, 15, 17, 18, 8a/10, 12, 15, 16,  
19, 8b/1, 7, 15, 18, 9a/2, 5, 5, 8, 9, 11, 13, 15, 16, 18, 9b/2, 5, 8, 9, 11, 11, 13, 14,  
16, 17, 18, 19, 19, 19, 10a/2, 17, 10b/1, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 11a/4, 6, 6, 7, 7,  
8, 13, 14, 16, 17, 17, 17, 17, 19, 11b/6, 8, 18, 18, 12a/1, 5, 9, 10, 12, 13, 19, 12b/1,  
2, 2, 3, 3, 13, 13, 13, 16, 16, 19, 13a/1, 7, 13b/1, 2, 3, 4, 11, 12, 16, 17, 19, 14a/1, 2,  
10, 14b/2, 6, 7, 15a/4, 8, 15, 15b/12, 16, 16a/2, 6, 18, 16b/3, 5, 5, 5, 5, 6, 11, 13,  
14, 15, 15, 15, 15, 15, 15, 15, 15, 15, 15, 15, 16, 19, 19, 17a/1, 1, 1, 6, 7, 8, 10,  
16, 17, 17b/1, 13, 14, 18a/1, 2, 2, 3, 4, 16, 17, 18b/1, 1, 6, 19a/1, 1, 8, 19b/2, 5, 7,  
8, 15, 16, 17, 18, 20a/5, 7, 8, 8, 10, 10, 10, 20b/10, 10, 11, 12, 13, 15, 21a/16, 17,  
18, 19, 21b/4, 10, 10, 13, 16, 17, 17, 17, 18, 18, 19, 22a/2, 5, 11, 12, 22b/1, 2, 6, 6,  
6, 6, 9, 10, 10, 13, 18, 18, 23a/3, 9, 17, 17, 19, 23b/1, 5, 10, 11, 12, 14, 17, 24a/1, 1,  
3, 5, 8, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 16, 16, 24b/3, 6, 7, 9, 10, 14, 16, 17, 18, 18, 19, 25a/1, 2,  
6, 7, 8, 8, 9, 17, 18, 18, 19, 25b/1, 7, 8, 10, 10, 11, 12, 19, 26a/4, 4, 4, 4, 5, 5, 8, 9, 9,  
16, 16, 17, 26b/17, 18, 18, 19, 27a/3, 4, 4, 17, 18, 27b/5, 6, 9, 19, 19, 28a/1, 1, 2, 5,  
8, 10, 11, 12, 28b/1, 3, 7, 18, 29a/1, 29b/5, 8, 10, 30b/2, 17, 31b/14, 32a/11, 14,  
14, 19, 19, 32b/4, 4, 4, 4, 5, 5, 6, 7, 7, 7, 8, 8, 9, 9, 12, 13, 14, 15, 15, 15, 19, 33a/4,  
8, 11, 17, 33b/10, 18, 34a/11, 13, 13, 13, 34b/5, 10, 10, 11, 12, 13, 14, 14, 14, 15,  
15, 17, 17, 18, 18, 35a/1, 10, 11, 19, 35b/10, 16, 16, 17, 17, 36a/1, 4, 4, 4, 5, 6, 7,  
10, 10, 11, 11, 11, 16, 36b/2, 8, 14, 15, 18, 37a/14, 14, 19, 37b/19, 38a/1, 1, 11, 12,  
15, 16, 38b/10, 11, 15, 39a/3, 6, 10, 14, 17, 17, 39b/1, 1, 2, 5, 6, 6, 6, 6, 6, 6, 6, 7,  
7, 10, 13, 40a/1, 1, 1, 2, 2, 4, 5, 5, 9, 12, 13, 18, 19, 40b/1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 14,



14, 19, 19, 41a/2, 2, 4, 4, 4, 5, 6, 7, 7, 7, 7, 8, 8, 9, 10, 10, 10, 10, 10, 10, 12, 12, 19, 41b/5, 6, 10, 17, 18, 42a/3, 5, 6, 8, 11, 12, 16, 18, 42b/9, 14, 17, 43a/5, 11, 43b/13, 13, 16, 16, 19, 19, 44a/3, 4, 5, 6, 17, 17, 44b/2, 2, 2, 3, 4, 6, 6, 12, 12, 12, 13, 45a/2, 4, 4, 5, 6, 7, 11, 12, 16, 17, 18, 18, 19, 45b/1, 1, 2, 2, 3, 9, 14, 15, 19, 46b/2, 5, 19, 47a/3, 12, 18, 47b/3, 9, 10, 11, 12, 12, 48a/6, 7, 8, 8, 8, 10, 11, 48b/3, 7, 8, 19, 49a/4, 6, 6, 7, 7, 7, 17, 17, 18, 18, 18, 19, 19, 49b/2, 3, 5, 6, 6, 9, 10, 10, 11, 11, 12, 12, 17, 50a/1, 1, 2, 3, 3, 3, 8, 12, 13, 17, 18, 50b/5, 5, 8, 11, 16, 17, 51a/1, 8, 8, 8, 9, 9, 13, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 51b/2, 4, 7, 8, 8, 10, 11, 15, 16, 17, 52a/4, 6, 6, 9, 12, 14, 52b/3, 5, 5, 6, 6, 12, 12, 16, 17, 53a/3, 4, 9, 16, 53b/1, 7, 11, 54a/1, 4, 6, 8, 10, 18, 54b/5, 10, 17, 18, 18, 55a/3, 4, 5, 6, 9, 10, 10, 11, 11, 14, 14, 19, 55b/4, 17, 56a/7, 13, 16, 17, 56b/1, 9, 19, 57a/1, 3, 11, 16, 18, 57b/2, 4, 13, 58a/1, 2, 7, 7, 9, 58b/3, 3, 5, 5, 8, 8, 11, 12, 59a/2, 3, 4, 5, 59b/1, 3, 6, 7, 8, 12, 15, 60a/2, 4, 4, 7, 8, 9, 14, 15, 18, 19, 19, 60b/2, 8, 9, 61a/1, 3, 6, 10, 14, 14, 15, 17, 17, 17, 61b/2, 2, 17, 17, 62a/11, 62b/15, 63a/7, 13, 18, 18, 63b/3, 9, 11, 12, 12, 17, 64a/1, 5, 6, 8, 8, 9, 11, 12, 13, 15, 15, 19, 64b/1, 2, 3, 3, 3, 4, 4, 4, 5, 6, 65a/7, 65b/1, 4, 4, 13, 15, 66a/5, 8, 11, 12, 19, 66b/12, 19, 67a/1, 2, 10, 67b/1, 10, 11, 12, 12, 13, 15, 15, 15, 68a/4, 18, 68b/7, 7, 10, 17, 69a/5, 15, 69b/15, 70a/9, 13, 13, 13, 70b/3, 9, 9, 13, 13, 14, 17, 19, 71a/4, 4, 6, 7, 71b/2, 2, 7, 7, 8, 10, 17, 72a/3, 5, 11, 13, 16, 72b/6, 8, 9, 17, 17, 17, 17, 18, 73a/9, 73b/3, 3, 6, 6, 15, 15, 16, 16, 74a/3, 6, 12, 16, 74b/2, 6, 18, 75a/2, 2, 3, 4, 6, 8, 16, 17, 75b/1, 1, 3, 3, 3, 6, 6, 6, 10, 10, 11, 12, 14, 15, 15, 15, 16, 76a/1, 1, 2, 2, 3, 5, 10, 11, 76b/12, 12, 14, 19, 19, 77a/1, 2, 2, 9, 10, 13, 77b/5, 6, 9, 9, 11, 15, 15, 16, 16, 16, 78a/1, 1, 2, 2, 3, 13, 19, 78b/9, 16, 17, 79a/2, 6, 7, 10, 11, 12, 79b/4, 14, 17, 18, 19, 80a/5, 7, 10, 14, 15, 17, 19, 80b/1, 1, 2, 2, 3, 3, 4, 5, 81a/3, 7, 7, 9, 81b/8, 10, 10, 11, 82b/4, 83a/10, 14, 16, 18, 83b/11, 84a/2, 8, 15, 17, 18, 19, 84b/3, 4, 4, 5, 13, 85a/8, 8, 11, 85b/6, 19, 86a/14, 86b/8, 87a/17, 87b/3, 3, 6, 7, 8, 10, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 88a/3, 4, 5, 8, 10, 15, 88b/7, 14, 14, 18, 89b/8, 90a/2, 2, 2, 3, 4, 7, 14, 90b/4, 9, 9, 12, 16, 91a/11, 14, 91b/8, 17, 19, 92a/13, 14, 92b/4, 8, 9, 11, 11, 18, 19, 93a/1, 1, 2, 2, 3, 4, 8, 8, 19, 19, 93b/6, 8, 12, 16, 94a/7, 12, 94b/1, 1, 1, 2, 10, 10, 12, 18, 18, 95a/7, 8, 9, 95b/2, 2, 4, 6, 6, 8, 9, 9, 9, 19, 96a/2, 3, 4, 96b/5, 16, 97a/1, 4, 10, 18, 19, 97b/11, 17, 18, 18, 19, 98a/10, 17, 98b/4, 18, 18, 19, 99a/1, 1, 4, 5, 6, 6, 7, 7, 13, 16, 18, 99b/6, 11, 12, 14, 100a/3, 3, 4, 8, 11, 19, 100b/15, 15, 101a/10, 11, 14, 19, 102a/17, 103a/2, 6, 17, 103b/9, 13, 16, 104a/1, 6, 10, 11, 12, 16, 16, 104b/12, 14, 105b/5, 9, 16, 17, 19, 106a/2, 12,

13, 14, 16, 16, 18, 106b/12, 15, 107a/1, 3, 3, 4, 6, 6, 12, 12, 19, 19, 107b/11, 18, 108a/11, 108b/3, 6, 8, 13, 14, 14, 14, 19, 109a/2, 5, 6, 10, 10, 12, 13, 13, 16, 17, 109b/2, 8, 11, 19, 110a/1, 2, 3, 4, 5, 7, 18, 110b/1, 8, 111a/9, 9, 15, 17, 19, 111b/4, 6, 9, 12, 112a/4, 12, 14, 16, 112b/1, 2, 3, 3, 4, 4, 13, 113a/14, 14, 14, 113b/2, 3, 3, 4, 7, 10, 16, 16, 16, 16, 114a/4, 4, 8, 11, 11, 12, 114b/1, 115a/15, 115b/3, 3, 10, 116a/2, 8, 15, 117a/7, 13, 15, 19, 117b/2, 6, 8, 118a/15, 118b/1, 7, 120a/17, 18, 120b/2, 4, 4, 7, 9, 12, 121a/15, 15, 16, 17, 122b/2, 10, 10, 11, 14, 15, 16, 16, 123a/2, 3, 13, 123b/6, 14, 124a/9, 124b/7, 19, 125a/14, 17, 125b/5, 126a/12, 126b/2, 2, 9, 11, 13, 13, 127a/14, 127b/15, 16, 16, 17, 128a/4, 7, 8, 8, 9, 10, 10, 11, 12, 19, 128b/1, 1, 2, 3, 5, 14, 15, 16, 18, 129a/2, 10, 11, 129b/5, 130a/4, 4, 8, 9, 12, 14, 130b/7, 8, 15, 131a/4, 5, 7, 10, 12, 13, 131b/11, 15, 16, 132a/2, 2, 3, 9, 19, 133a/9, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 133b/10, 14, 17, 134a/10, 12, 14, 19, 134b/1, 4, 13, 13, 14, 16, 19, 135a/8, 135b/5, 11, 19, 19, 136a/1, 1, 1, 1, 3, 4, 10, 10, 11, 11, 11, 12, 13, 136b/1, 7, 8, 9, 10, 18, 19, 137a/1, 1, 3, 11, 12, 12, 12, 12, 14, 19, 137b/1, 3, 3, 4, 7, 7, 9, 9, 9, 138a/18, 19, 138b/2, 139a/12, 139b/4, 11, 140a/6, 7, 7, 7, 7, 8, 12, 13, 14, 14, 140b/1, 1, 1, 3, 5, 16, 17, 141a/2, 3, 3, 4, 5, 6, 141b/8, 13, 142b/8, 10, 143a/2, 4, 5, 6, 143b/4, 5, 6, 7, 9, 10, 10, 12, 13, 16, 18, 144a/9, 9, 12, 19, 144b/2, 3, 6, 9, 10, 17, 19, 145a/9, 12, 13, 17, 145b/3, 4, 9, 9, 15, 146a/4, 4, 146b/1, 3, 4, 13, 13, 15, 19, 147a/5, 6, 11, 12, 13, 16, 17, 147b/1, 1, 5, 6, 7, 9, 9, 10, 11, 12, 14, 14, 15, 15, 16, 18, 18, 18, 148a/1, 2, 4, 5, 15, 15, 17, 18, 19, 148b/2, 4, 6, 7, 9, 11, 17, 149a/4, 5, 6, 9, 9, 9, 13, 14, 149b/1, 2, 2, 3, 4, 4, 5, 6, 7, 9, 9, 14, 16, 150a/1, 5, 5, 6, 7, 8, 8, 16, 17, 150b/1, 2, 3, 7, 8, 9, 10, 11, 151a/2, 4, 7, 7, 8, 8, 10, 11, 12, 15, 15, 16, 16, 17, 17, 17, 17, 18, 151b/2, 2, 2, 3, 4, 6, 8, 9, 10, 12, 13, 16, 16, 17, 152a/1, 2, 3, 5, 8, 9, 12, 12, 152b/10, 10, 19, 19, 153a/5, 7, 8, 15, 15, 15, 16, 17, 18, 153b/1, 6, 8, 10, 10, 11, 15, 154a/5, 9, 13, 15, 15, 154b/4, 5, 6, 8, 8, 9, 11, 11, 11, 13, 16, 17, 155a/7, 7, 17, 17, 18, 19, 19, 155b/5, 13, 13, 14, 14, 15, 16, 16, 17, 17, 156a/2, 3, 10, 10, 10, 12, 13, 14, 16, 19, 156b/1, 1, 4, 4, 6, 7, 8, 11, 11, 12, 13, 14, 14, 14, 15, 15, 16, 16, 16, 17, 18, 18, 19, 19, 19, 157a/1, 1, 2, 3, 6, 8, 8, 9, 10, 10, 10, 12, 13, 15, 16, 16, 18, 18, 18, 19, 157b/1, 2, 3, 7, 11, 15, 15, 158a/2, 11, 13, 13, 14, 15, 16, 17, 158b/1, 1, 7, 8, 10, 10, 11, 13, 16, 17, 17, 19, 159a/3, 6, 6, 10, 11, 17, 159b/4, 4, 10, 10, 11, 12, 160a/1, 4, 16, 16, 17, 18, 19, 19, 160b/1, 2, 2, 3, 4, 4, 6, 8, 11, 11, 13, 17, 18, 161a/1, 6, 9, 12, 14, 14, 14, 15, 16, 17, 19, 19, 161b/2, 5, 9, 11, 16, 17, 18, 162a/1, 2, 3, 6, 7, 8, 10, 10, 12, 16, 16, 17, 18, 18, 19, 19, 162b/1, 1,

2, 2, 2, 4, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 18, 163a/4, 5, 6, 7, 12, 13, 14, 15, 163b/4, 5, 6, 11, 17, 18, 19, 164a/2, 4, 4, 4, 4, 5, 7, 8, 9, 11, 11, 11, 14, 18, 18, 164b/4, 15, 16, 17, 165a/5, 5, 6, 11, 13, 15, 19, 165b/1, 2, 3, 3, 12, 13, 17, 17, 18, 166a/1, 2, 2, 6, 7, 8, 8, 8, 10, 10, 11, 11, 11, 11, 11, 12, 13, 14, 14, 16, 17, 17, 18, 19, 166b/1, 1, 8, 9, 15, 15, 16, 16, 167a/1, 2, 9, 12, 14, 17, 17, 19, 167b/1, 1, 3, 4, 7, 10, 11, 18, 168a/5, 6, 14, 17, 18, 168b/1, 6, 7, 9, 10, 10, 10, 12, 13, 14, 15, 15, 15, 16, 17, 169a/3, 4, 5, 5, 7, 9, 10, 10, 11, 11, 11, 11, 11, 12, 12, 19, 169b/2, 2, 5, 7, 170a/3, 4, 6, 6, 6, 7, 8, 17, 18, 170b/1, 1, 10, 13, 14, 14, 15, 19, 19, 171a/7, 7, 8, 8, 11, 12, 13, 13, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 171b/2, 3, 4, 5, 5, 6, 9, 9, 10, 12, 13, 14, 14, 16, 16, 17, 17, 172a/2, 2, 3, 3, 4, 5, 6, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 18, 18, 172b/3, 4, 5, 5, 7, 8, 8, 9, 9, 10, 12, 13, 13, 14, 14, 14, 15, 16, 16, 17, 18, 18, 19, 19, 173a/1, 2, 2, 2, 3, 3, 3, 9, 10, 11, 11, 173b/2, 2, 2, 3, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 15, 16, 17, 17, 17, 18, 174a/1, 6, 7, 8, 8, 13, 13, 17, 18, 174b/3, 3, 4, 7, 9, 11, 12, 13, 15, 16, 175a/1, 1, 3, 5, 5, 6, 7, 8, 10, 10, 13, 14, 15, 17, 18, 18, 19, 175b/1, 2, 3, 3, 3, 6, 7, 10, 13, 16, 16, 18, 19, 176a/1, 2, 4, 5, 5, 6, 8, 9, 9, 10, 10, 11, 11, 11, 12, 12, 13, 14, 14, 15, 176b/4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 14, 14, 15, 15, 16, 177a/3, 9, 11, 12, 13, 16, 19, 177b/1, 1, 1, 1, 11, 11, 11, 12, 12, 14, 15, 16, 17, 19, 178a/1, 5, 6, 6, 9, 16, 18, 18, 178b/1, 2, 3, 3, 6, 6, 7, 8, 10, 11, 14, 14, 14, 15, 19, 179a/5, 5, 7, 7, 9, 10, 179b/2, 6, 6, 7, 9, 13, 13, 13, 16, 18, 19, 180a/1, 4, 8, 8, 11, 12, 14, 15, 17, 17, 180b/3, 4, 5, 5, 6, 9, 9, 11, 11, 13, 14, 14, 14, 15, 16, 17, 17, 17, 19, 181a/1, 2, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 11, 13, 13, 16, 17, 181b/1, 2, 2, 4, 6, 14, 14, 19, 182a/1, 1, 2, 2, 3, 3, 4, 4, 4, 5, 5, 6, 7, 8, 8, 9, 9, 11, 12, 12, 16, 182b/9, 12, 16, 183a/15, 19, 183b/2, 4, 5, 6, 7, 8, 15, 16, 17, 17, 19, 184a/4, 4, 7, 7, 8, 12, 12, 13, 13, 15, 16, 17, 184b/3, 6, 6, 6, 7, 11, 14, 17, 19, 185a/3, 4, 5, 5, 8, 10, 10, 11, 12, 13, 16, 17, 17, 18, 185b/8, 11, 13, 13, 16, 17, 18, 19, 186a/7, 8, 9, 13, 14, 17, 18, 19, 186b/1, 2, 3, 5, 5, 6, 6, 6, 7, 7, 9, 10, 11, 13, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 187a/1, 3, 4, 5, 8, 8, 10, 11, 12, 12, 13, 15, 15, 16, 17, 18, 19, 187b/1, 3, 4, 5, 5, 5, 6, 6, 6, 8, 8, 9, 9, 16, 17, 17, 18, 19, 188a/1, 2, 2, 2, 4, 5, 5, 6, 6, 7, 8, 12, 13, 13, 14, 15, 16, 16, 19, 188b/3, 4, 5, 7, 7, 8, 8, 8, 8, 9, 10, 10, 11, 14, 14, 16, 17, 18, 19, 189a/2, 2, 3, 4, 5, 6, 6, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 15, 17, 17, 17, 19, 189b/1, 1, 1, 2, 4, 5, 6, 11, 11, 11, 14, 15, 16, 18, 190a/1, 1, 3, 3, 3, 4, 5, 6, 7, 7, 9, 10, 11, 12, 12, 12, 15, 15, 15, 18, 18, 19, 190b/1, 3, 5, 17, 18, 18, 19, 19, 19, 191a/5, 8, 9, 10, 10, 13, 17, 191b/2, 8, 11, 12, 19, 192a/3, 6, 7, 8, 8, 9, 10, 11, 12, 16, 16, 17, 18, 19, 192b/1, 3, 4, 6, 8, 9, 10, 11, 11, 11, 12, 12, 13, 18, 19, 193a/8, 8, 8, 13, 14, 15, 15, 15, 19, 193b/1, 1, 1, 2, 2, 3, 5,

8, 8, 8, 8, 8, 9, 11, 11, 12, 12, 13, 15, 16, 16, 17, 17, 18, 19, 194a/1, 1, 1, 2, 3, 4, 7, 10, 11, 11, 14, 15, 194b/1, 3, 3, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 10, 12, 13, 19, 195a/3, 6, 6, 8, 9, 10, 10, 16, 17, 18, 19, 195b/3, 5, 6, 7, 8, 8, 9, 9, 9, 10, 12, 13, 13, 14, 15, 16, 18, 196a/1, 1, 1, 2, 2, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 11, 13, 14, 15, 16, 196b/1, 3, 4, 4, 5, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 12, 13, 13, 13, 13, 14, 15, 16, 17, 17, 19, 197a/1, 1, 1, 1, 2, 2, 3, 3, 4, 4, 7, 8, 13, 15, 15, 15, 16, 197b/1, 9, 12, 17, 198a/3, 3, 3, 3, 3, 4, 8, 8, 9, 10, 10, 11, 11, 12, 12, 13, 13, 14, 15, 15, 16, 16, 198b/2, 2, 3, 5, 5, 6, 6, 7, 8, 9, 9, 13, 14, 14, 15, 15, 17, 18, 199a/1, 2, 3, 4, 4, 5, 5, 6, 12, 12, 14, 17, 17, 17, 17, 17, 18, 18, 18, 199b/1, 1, 2, 7, 8, 9, 10, 12, 12, 13, 13, 15, 15, 16, 16, 17, 18, 18, 19, 200a/1, 1, 2, 4, 4, 5, 6, 7, 11, 11, 13, 14, 15, 16, 19, 19, 200b/2, 3, 4, 8, 8, 9, 10, 11, 15, 16, 17, 18, 201a/2, 8, 9, 11, 11, 12, 13, 14, 15, 201b/2, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 13, 14, 14, 14, 15, 15, 15, 16, 17, 18, 19, 202a/1, 1, 2, 7, 7, 8, 9, 10, 10, 11, 13, 14, 15, 15, 15, 16, 18, 18, 202b/1, 2, 2, 3, 6, 9, 10, 11, 12, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 19, 203a/2, 4, 4, 6, 7, 9, 9, 9, 9, 10, 10, 10, 10, 11, 11, 11, 11, 12, 12, 12, 12, 13, 13, 13, 13, 16, 17, 18, 19, 203b/3, 3, 3, 4, 5, 6, 7, 11, 12, 13, 204a/5, 6, 7, 10, 10, 11, 12, 13, 13, 15, 16, 16, 19, 19, 204b/1, 2, 3, 6, 6, 6, 6, 7, 7, 8, 9, 10, 13, 13, 13, 14, 14, 14, 14, 14, 15, 16, 17, 205a/1, 1, 1, 2, 3, 3, 3, 5, 6, 8, 9, 9, 11, 12, 12, 14, 15, 15, 15, 15, 16, 17, 19, 19, 205b/1, 2, 3, 4, 4, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 19, 206a/1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 8, 10, 11, 12, 12, 13, 14, 15, 16, 16, 18, 206b/1, 2, 3, 4, 5, 6, 6, 7, 10, 11, 11, 12, 13, 18, 207a/2, 3, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 13, 207b/1, 14, 18, 19, 208a/2, 2, 3, 3, 4, 5, 5, 7, 13, 13, 17, 19, 208b/1, 3, 3, 4, 5, 5, 6, 6, 9, 9, 9, 10, 11, 17, 17, 19, 209a/6, 7, 8, 10, 11, 209b/3, 7, 8, 8, 210a/1, 3, 5, 18, 210b/2, 8, 11, 11, 13, 211a/2, 6, 11, 13, 13, 15, 16, 211b/1, 3, 4, 4, 5, 12, 12, 15, 17, 212a/7, 13, 212b/2, 3, 4, 4, 6, 7, 11, 11, 12, 12, 14, 15, 16, 16, 16, 17, 18, 19, 213a/1, 2, 6, 8, 8, 8, 9, 9, 9, 13, 15, 15, 16, 19, 213b/3, 4, 4, 5, 9, 9, 10, 11, 12, 12, 13, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 214a/1, 2, 3, 5, 5, 7, 8, 9, 10, 13, 13, 14, 15, 16, 16, 214b/2, 2, 6, 7, 8, 9, 9, 10, 10, 11, 12, 13, 14, 14, 16, 16, 17, 215a/1, 3, 6, 6, 6, 11, 11, 11, 12, 13, 14, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 215b/1, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 19, 216a/1, 2, 3, 7, 8, 9, 9, 10, 10, 11, 18, 216b/2, 3, 4, 5, 6, 12, 15, 15, 16, 17, 17, 217a/3, 6, 9, 9, 13, 217b/1, 3, 3, 3, 4, 14, 218a/8, 8, 13, 17, 17, 218b/8, 9, 9, 15, 15, 219a/1, 2, 5, 8, 219b/17, 19, 220a/11, 19, 220b/2, 3, 15, 15, 16, 18, 221a/13, 18, 18, 221b/5, 11, 222a/10, 222b/4, 4, 223a/2, 3, 5, 6, 7, 223b/12, 15, 17, 224a/16, 17, 224b/5, 225a/6, 7, 7, 10, 225b/2, 3, 5, 6, 9, 10, 11, 12, 13, 16, 19, 226a/1, 2, 3, 7, 8, 16, 227a/9, 10, 11, 15, 227b/3, 4, 4, 6, 6, 9, 11, 11, 12, 13, 15, 16,

19, 228a/2, 4; v. dahı 2a/17, 2b/2, 8, 8, 11, 18, 3a/10, 19, 3b/9, 12, 18, 4a/3, 11, 13, 15, 16, 4b/1, 2, 4, 15, 5a/6, 11, 18, 19, 5b/12, 15, 18, 6a/4, 12, 14, 7a/6, 9, 13, 7b/2, 8, 8a/4, 9a/2, 6, 10, 9b/1, 12, 10a/6, 10b/4, 9, 13, 18, 11a/4, 15, 11b/1, 8, 12, 15, 12a/19, 12b/18, 13a/5, 18, 13b/5, 13, 17, 14a/8, 16, 18, 14b/5, 15a/5, 10, 12, 13, 18, 15b/1, 7, 8, 8, 13, 15, 16, 19, 16a/3, 16b/2, 3, 5, 9, 10, 15, 17a/3, 13, 17b/3, 18b/3, 7, 17, 19a/18, 19b/11, 20a/6, 15, 20b/8, 11, 14, 17, 21a/3, 14, 18, 21b/2, 15, 19, 22a/3, 15, 22b/4, 8, 11, 15, 23a/2, 14, 23b/2, 8, 15, 24a/1, 6, 18, 24b/15, 25a/12, 16, 26a/1, 6, 10, 13, 15, 18, 26b/16, 27a/1, 4, 9, 27b/12, 16, 28a/2, 4, 10, 29b/4, 7, 30a/13, 31a/17, 31b/10, 32a/7, 16, 32b/2, 12, 16, 33a/16, 33b/5, 8, 12, 14, 19, 34a/2, 7, 10, 18, 34b/7, 35a/11, 12, 35b/5, 10, 13, 14, 36a/3, 14, 17, 36b/7, 9, 37a/15, 37b/3, 38a/6, 38b/7, 39a/9, 18, 39b/17, 40a/1, 18, 40b/13, 42b/3, 10, 15, 44a/18, 44b/10, 45a/1, 14, 45b/4, 8, 46a/14, 47a/10, 12, 47b/7, 48a/15, 48b/1, 5, 18, 49a/4, 15, 19, 49b/18, 51b/2, 5, 9, 13, 18, 52a/1, 14, 15, 52b/1, 53a/15, 53b/8, 55b/10, 56a/6, 57b/3, 16, 18, 58a/12, 13, 16, 18, 19, 58b/4, 6, 9, 59a/10, 17, 59b/2, 7, 60a/3, 13, 60b/5, 10, 61a/16, 61b/4, 9, 62b/4, 16, 63a/2, 9, 13, 15, 63b/4, 13, 64a/1, 2, 9, 14, 18, 64b/7, 12, 65b/2, 67a/9, 67b/18, 68a/6, 13, 68b/2, 8, 13, 16, 17, 69a/2, 14, 69b/11, 70b/11, 15, 71a/1, 9, 11, 12, 15, 17, 71b/8, 13, 72b/4, 7, 16, 73a/10, 15, 73b/7, 9, 13, 17, 74a/6, 17, 74b/6, 12, 19, 75a/9, 15, 18, 75b/7, 12, 13, 76b/14, 18, 77a/3, 5, 13, 78a/3, 78b/2, 6, 8, 79a/4, 15, 19, 79b/2, 7, 11, 13, 80a/2, 4, 16, 19, 81a/9, 17, 81b/10, 12, 82a/1, 7, 11, 82b/8, 83a/10, 84a/9, 84b/1, 5, , 7, 15, 85a/1, 9, 10, 87a/3, 4, 7, 88a/3, 6, 8, 88b/17, 90a/5, 91a/18, 91b/3, 10, 14, 18, 92b/13, 93a/6, 11, 13, 93b/17, 94a/14, 94b/14, 96b/7, 16, 17, 18, 97a/2, 10, 97b/10, 98a/3, 11, 98b/5, 14, 17, 99a/2, 18, 100a/11, 18, 101a/5, 11, 102a/11, 104a/17, 104b/4, 7, 10-11, 16, 106a/2, 106b/2, 4, 107a/15, 107b/10, 15, 108a/2, 7, 108b/9, 15, 109a/9, 12, 19, 109b/12, 12, 110a/1, 4, 6, 7, 8, 10, 14, 15, 18, 110b/2, 3, 8, 10, 113b/5, 5, 115a/13, 115b/4, 116b/2, 13, 15, 19, 118b/1, 5, 12, 119a/4, 6, 120b/15, 18, 121a/10, 14, 17, 121b/18, 122a/5, 9, 14, 16, 18, 122b/3, 5, 12, 13, 123a/14, 19, 123b/1, 125a/4, 6, 9, 15, 125b/1, 4, 7, 15, 18, 18, 126a/2, 15, 127a/8, 128a/3, 5, 129a/7, 13, 16, 129b/18, 19, 130a/4, 7, 11, 14, 18, 131a/9, 132a/6, 18, 132b/3, 4, 133a/5, 13, 17, 133b/7, 134a/15, 134b/5, 10, 16, 135a/16, 18, 136a/5, 14, 18, 138a/1, 7, 16, 138b/14, 19, 139a/6, 11, 14, 15, 17, 18, 139b/1, 14, 140a/1, 17, 140b/12, 141b/10, 14, 142a/7, 11, 17, 142b/11, 143b/12, 14, 16, 144b/8, 145a/1, 9, 145b/18,

146a/3, 5, 146b/9, 147b/2, 4, 13, 148b/15, 19, 149a/2, 10, 149b/15, 151a/19, 151b/5, 152a/10, 16, 152b/17, 18, 153a/3, 6, 14, 153b/5, 6, 11, 14, 154a/18, 154b/3, 7, 10, 12, 155a/6, 155b/6, 12, 17, 19, 157b/4, 8, 12, 16, 18, 158a/6, 12, 16, 158b/6, 9, 10, 17, 159a/1, 12, 15, 159b/5, 15, 160a/10, 12, 15, 18, 160b/5, 9, 161a/4, 5, 6, 9, 12, 16, 161b/7, 15, 162a/5, 15, 162b/7, 17, 163a/1, 5, 19, 163b/2, 4, 16, 164a/5, 12, 16, 164b/3, 13, 165a/14, 18, 165b/10, 16, 166a/12, 166b/6, 167a/4, 8, 168a/1, 10, 168b/4, 5, 11, 18, 169a/1, 169b/5, 14, 170a/12, 19, 171a/2, 8, 14, 171b/7, 11, 172a/1, 4, 5, 5, 15, 172b/2, 17, 173a/1, 19, 173b/1, 174a/4, 13, 174b/4, 17, 175a/9, 17, 175b/4, 7, 19, 176a/19, 176b/13, 17, 177a/1, 5, 17, 177b/3, 9, 10, 13, 14, 178a/4, 17, 19, 178b/6, 11, 12, 179a/4, 6, 7, 16, 17, 179b/1, 8, 10, 12, 15, 180a/10, 12, 18, 180b/2, 10, 12, 18, 181a/18, 181b/5, 19, 182a/10, 17, 183a/12, 17, 183b/3, 5, 184a/7, 8, 18, 184b/2, 4, 10, 12, 15, 18, 185a/2, , 6, 18, 185b/3, 9, 10, 186a/6, 187b/15, 188a/12, 188b/2, 4, 189a/10, 12, 189b/3, 10, 12, 13, 19, 190a/16, 18, 190b/4, 191a/9, 193a/9, 193b/7, 194a/17, 194b/2, 4, 5, 11, 14, 195a/1, 4, 195b/5, 10, 16, 19, 197a/11, 18, 197b/3, 7, 9, 10, 15, 18, 198a/2, 5, 198b/3, 12, 199a/8, 199b/14, 200a/18, 201a/6, 201b/3, 5, 202a/14, 202b/9, 203a/3, 203b/17, 204a/1, 2, 4, 205a/13, 18, 207a/14, 18, 207b/1, 8, 12, 15, 208a/3, 6, 208b/9, 209b/5, 7, 12, 210a/12, 16, 18, 210b/5, 7, 8-9, 10, 17, 19, 211a/10, 11, 18, 211b/5, 15, 212a/1, 15, 17, 212b/3, 3, 11, 17, 213a/6, 11, 13, 214a/18, 214b/3, 5, 7, 216a/19, 216b/10, 217b/15, 218a/19, 218b/1, 5, 11, 15, 219a/2, 219b/2, 11, 220a/4, 10, 12, 15, 16, 220b/7, 13, 221a/1, 17, 221b/3, 3, 8, 222a/7, 223a/1, 223b/12, 16, 224a/6, 9, 224b/4, 225a/8, 225b/8, 14, 226a/3, 226b/2, 19, 227b/7; v. sâ'ir 3a/19, 10a/7, 26a/5, 42a/12, 51a/11, 63a/18, 64a/10, 140b/7, 158a/9, 187b/8, 188b/13, 189a/8; v. yâ 33b/19, 55b/19, 78b/5, 96b/10, 127b/19, 197a/18; v.yâhūd 217a/18

**vebār** : < Ar. Bir insan topluluğunun adı. 136a/3

**vech** : < Ar. Yüz, suret. 39b/3, 6, 6, 40b/3, 93a/15, 219a/12; v.-i 40a/6, 40b/5; v.-ile 39b/4, 6, 40a/3, 6, 40b/11, 11, 218a/4; v.-iledür 42a/17; v.-le 93a/15

**vefâ** : < Ar. Sözünde durma. v. ét- 109b/10; **ahdine v. eyle-** 65a/2-3

**vehm:** < Ar. Şüphe. v.-ine 140b/5

**ve lâkin** : < Far. Ama, fakat. 86a/1

**velâyet:** < Ar. Ermişlik. v.-le 31b/4

**veled** : < Ar. Çocuk. 54a/8

**vér-** : Vermek. haber v.- 78b/4; v.-di 14a/11, 54a/2, 83a/17, 209b/6, 7, 8; cevâb v.-di 222b/2; haber v.-di 14b/12, 18, 67b/2, 86a/4, 102a/9, 108a/7, 120a/11, 152b/4, 207b/6, 212a/1; iktidâr v.-di 208a/11; ‘ömr v.-di 15a/3; selâm v.-di 77b/2; tafşil v.-di 32a/16; va‘de v.-di 191b/18; yaprak v.-di 80b/8; v.-dik 102b/18, 127b/9, 209b/12; cevâb v.-dik 210a/10; v.-diler 83a/18, 84a/10, 89b/8, 192a/4; cevâb v.-diler 78a/15, 119b/19; haber v.-diler 31a/15, 54a/4, 94b/16, 120a/7, 169b/11, 209b/9-10; ıztırâblar v.-di 64b/1011, 82b/16-17; v.-dügi 220b/7; haber v.-dügi 86a/5; v.-dügim 86a/4; v.-dügine 95b/13; ad v.-düm 6b/19; haber v.-düm 84a/15, 100b/18-19, 116b/7, 154b/18; tafşil v.-düm 222b/19, 223b/13; haber v.-e 120a/9, 209b/3; kuvvet v.-e 34a/10; zaḥmet v.-e bilür 135a/7; v.-elüm 70a/1; haber v.-em 87a/15; haber v.-evüz 54a/15; ḥarc v.-evüz 208a/7; cevâb v.-eyim 127a/18; **murâd v.-icidür 8b/11-12**; haber v.-iñ 86b/19; cevâb v.-medi 50a/19; ḥurma v.-medi 80b/8; yemiş v.-mege 86b/18; v.-mezem 167b/13; v.-mezler ise 85a/11; v.-mişdür 40a/9; arḳa v.-mişdür 164b/13; kudret v.-mişdür 13a/1; kuvvet v.-mişdür 12b/11, 13a/1, 7-8; ad v.-mişlerdür 160b/16; cevâb v.-mişlerdür 43b/17; haber v.-ünj 86b/8, 15, 19, 87a/3, 8; v.-üp 124a/14, 208a/7; ıztırâb v.-üp 76a/11-12; selâm v.-üp 76b/1; tafşil v.-üp 217a/17; v.-ür 86b/17; âvâz v.-ür 88a/6, 96b/13; âvâzlar v.-ür 81a/5; aydınlık v.-ür 110b/8, 11, 167a/10; kuvvet v.-ür 34a/4, 34b/18, 228a/4; şifa v.-ür 118b/4-5; şu‘le v.-ür 125a/14; aydınlık v.-ürdi 110b/16; ziyâ v.-ürdi 154a/17; yemiş v.-ür mi 86b/16; v.-ürler 153b/14; aydınlıklar v.-ürler 34a/11-12; selâm v.-ürler 12a/6; zaḥmet v.-ürler 135a/4; zamân v.-ürler 223a/6-7; v.-ürsenüz 69b/17; cevâb v.-ürüz 140b/8; ziyâde edi v.-meklerine 22b/7-8

**vêril-**: Verilmek. v.-di 49a/13, 145a/4; destür v.-e 87a/16-17

**vezîr** : < Ar. Vezir. v.-i 150a/11; v.-i idi 169b/3-4

**vezn** : < Ar. Ölçü, ağırlık. v.-i 180b/10; v.-i manzûm 182b/12; v. eyle- 109a/12, 182b/12, 13

**vızırda-** : Vızırdamak. v.-yup ṭur- 43a/11

**vilâyet** : < Ar. İl. 36a/7, 147b/11, 151a/2; v.-de 67b/14, 137b/13, 147b/10, 157a/15, 193b/18, 196a/4, 206b/10, 223a/10; v.-den 174a/6; v.-dür 214a/4, 12; v.-e 128b/6, 146b/17, 162a/11, 188b/7, 190b/17; v.-i 20b/13, 145b/6, 147b/9, 182b/3, 214a/8, 11; v.-idür 45a/5, 84b/3, 202b/2; **v.-imüzde 5b/10**; v.-inde 23b/5, 33b/6, 41a/15, 59a/1, 61b/1, 12, 66a/9, 124b/12, 146b/5, 147a/14, 148a/6, 150b/5, 152a/8, 156a/9, 170b/8, 176a/7, 18, 192b/3, 198b/17; v.-indedür

130b/11, 149a/5; v.-inden 89b/13; v.-ine 57a/16, 61b/7, 84b/15, 90a/19, 123b/2, 157b/15, 182a/19, 182b/6, 7; v.-ini 151a/1; v.-inün 33b/7, 43b/8, 58a/4, 65b/12, 90a/9, 121a/3, 127a/14, 147b/5, 150a/6, 153b/3, 158a/13, 161b/19, 176a/10, 178a/11, 214a/7; v.-iyle 62b/5; v.-lerde 36b/8; v.-lere 193b/19; v.-ümüzde 223b/1; v.-ün 50a/8, 203b/14, 213b/1; qaralar v.-i 45a/10-11; qaralar v.-inde 133b/13; qaralar v.-leridür 106a/13; qaralar v.-ine 23a/17

**viribi-** : Göndermek, iletmek. v.-di 166b/11

**vit(i)r** : < Ar. Yatsı namazından sonra kılınan üç rekat namaz. v.-i kıl- 224a/17

**vü** : < Far. Ve. krş. ve 2a/6, 21a/15, 15, 15

**vüs'at** : < Ar. Genişlik, bolluk. v.-de 154a/19

**vüs'atlü** : < Ar-T. Geniş, bol. v.-dür 189a/1; v.-lerdür 199b/6

**vüzerā** : < Ar. Vezirler. 21a/15, 26b/17; v.-ya 42a/11

## Y

**ya (1)** : ya, ya da, veya. 5b/3, 18, 6a/9, 7b/4, 6, 6, 8b/9, 29a/3, 4, 30b/10, 33a/14, 33b/3, 34a/1, 36b/13, 38b/3, 4, 10, 13, 46b/12, 52b/9, 60a/12, 63b/4, 82b/11, 96b/10, 106b/14, 107a/14, 110a/19, 130b/14, 131b/2, 134b/4, 140b/15, 176a/13, 187b/13, 14, 217a/18, 217b/6, 10, 12, 13, 218a/3, 7, 11, 14, 16, 18, 218b/1, 2, 12, 220a/1, 221b/17, 223a/12, 226b/4, 227a/13, 16, 227b/3, 5, 6, 228a/5; y. dağı 5a/2, 7b/4, 24a/8, 26b/2, 28b/14, 17, 32a/10, 111b/10, 143a/3, 6, 217b/14, 17, 219a/3, 6; ve y. 33b/19, 55b/19, 78b/5, 96b/10, 127b/19, 197a/18; y. ... yā 44b/9, 115b/9, 140b/6, 187b/11, 227a/17, 18, 227b/1, 2, 6; y. ... yā...yā... 38b/8-9, 82a/19

**yā (2)** : < Ar. Seslenme, nida. 13a/11, 108a/2, 116b/5, 6, 117b/14, 155a/12, 15, 155b/1

**yā** : < Ar. Ye harfinin adı. y.-nuñ 165b/3, 190b/14, 192b/11,

**yabān** : < Far. Yaban, boş arazi. 116a/10; y.-da 109a/10; y.-dan 129a/1; y.-lara 109a/10; y. ādemisi 134a/7; y. koyunları 96a/7

**yād** : < Far. Anma, hatırlama. y. ét- 6a/8

**yağ** : Yağ. 74b/12, 193b/18, 201a/5; y.-ı 110b/8, 172b/17; y.-ın 110a/19; y.-ına 110b/13; y.-ını 110b/10; y.-la 70a/3; y. ol- 74b/11

**yağ-** : Yağmak. y.-a yağa 50a/2; y.-an 129b/14; y.-ar 73b/16, 145b/15; y.-arken 125b/3; y.-aydı 36a/1, 3; y.-dı 38a/11, 11; y.-duğını 212a/6; y.-mağa başla- 25a/18-19; y.-



masaydı 36a/7; y.-maz 36a/10, 59b/12; y.-maz ol- 125b/3; y.-sa 125b/2; y.-up 38a/10, 49b/11

**yağdur-** : Yağdırmak. y.-urlar 35b/16

**yağmur** : Yağmur. 36a/6, 9, 38a/10, 49b/6, 8, 59b/12, 73b/16, 121a/12, 125b/3, 145b/15, 173b/17, 189a/1, 212a/6, 7; y.-ı 176a/6; y.-lar 25a/18, 36a/3, 49b/11, 50a/1, 113b/16, 125b/1; y.-lardan 114a/4

**yağrın** : Yağır; sırtta iki kürek kemiği arasında kalan bölüm. y.-uñ 42b/18

**yağūd** : < Far. Yahut. 111b/9, 131b/1, 187b/14, 222b/9, 227a/13; ve y. 217a/18

**yağ-** : Yakmak. y.-ar 36b/9, 12, 13, 79b/5, 88b/4, 131a/9; y.-arlar 153a/9; y.-dı 99b/12, 152b/3; y.-dılar 209a/2; y.-up 23a/19; y.-mağa başla- 55b/16-17; y.-mağ 222a/13; y.-mişdur 177a/15

**yağa** : Yaka, kenar. y.-sına 83a/13; y.-sında 178b/2

**yağdur-** : Yaktırmak. y.-a bile 223b/3-4; y.-dılar 30a/8

**yağın**: Yakın. 26b/8, 30b/6, 37b/19, 56a/17, 65b/11, 67a/4, 68b/7, 72a/2, 80a/11, 94b/3, 104a/7, 109b/6, 113b/13, 114b/9, 119b/8, 121b/2, 122b/19, 123a/8, 129b/7, 135a/3, 149a/18, 150b/15, 154a/11, 157b/11, 158a/8, 160b/6, 8, 161a/12, 165b/14, 181b/12, 183a/11, 190b/1, 191a/11, 204a/17, 210a/3, 210b/19; y.-dur 17a/18, 34b/4, 35a/15, 68b/13, 86b/18, 87a/2, 16, 100a/7, 121b/3, 162a/13, 190b/17; y.-ında 90a/6, 146b/7, 174b/10, 187b/9, 189a/19, 211a/10; y.-umuzda 100b/11; y. gel- 10a/11, 26b/10, 55a/18; y. ol- 8a/13, 8b/19, 10a/5, 17a/15, 28b/1-11, 38a/9, 41a/17, 130a/13, 133b/6, 139b/2, 178a/18, 18-19, 198b/16, 203a/14, 206b/16, 210b/19, 226b/16; y. var- 61b/19, 71b/14, 133b/10, 154a/7

**yağlaş-** : Yaklaşmak. y.-duğı 84a/4, 88b/6; y.-mişdur 181a/9

**yāğūt**: < Ar. Yakut taşı. 67b/11, 148b/11; y.-dan 154b/2, 155a/17; y.-ıla 71b/17; y.-la 17a/6; y.-lar 75b/14, 77b/16, 121a/15; kızıl y. 107b/1, 194b/11; kızıl y.-lar 154a/15; şaru y.-lar 154a/15

**yalabu-** : Parlamak. y.-r 61b/19, 73b/8, 110b/12, 121a/11

**yalabur** : Parlak. 26a/19, 73a/16, 115a/8

**yalan** : Yalan. 39a/6

**yalanla-** : Yalanlamak. y.-yup 123b/12

**yaldıra-** : Parlamak. y.-duğını 73a/3

**yaldırayuḳ** : Boḡa burcunda yedi yıldızdan oluşan takım, Ülker yıldızı. krş. *şüreyyā, ürker* 41b/17-18

**yalım** : Yalçın, sarp. 200a/18

**yalın** : Çıplak, örtüsüz. krş. *yalıñ* y. ayak 59a/4

**yalıñ** : Çıplak, örtüsüz. krş. *yalın* 87b/2; y.-ı 116a/3; **kılıcı y. ét- 154a/11**

**yalñuz** : Tek, sadece. 7b/5, 15a/11, 31a/3, 64a/15, 184b/9

**yamac** : Yamaç. y.-a 203b/9

**yan** : Yan, taraf, nezd. krş. *yaña* 210b/19; y.-da 31a/8; y.-ı 136a/18, 18, 147b/7; y.-ına 30a/12, 72a/10, 83b/10, 13, 114a/18, 144a/15, 167b/18, 218b/14; y.-ında 8a/16, 8b/4, 9a/6, 30a/10, 83a/14, 89b/18, 96b/5, 109a/1, 113b/7, 116a/17, 117b/2, 123a/16, 136a/11, 174b/12, 175a/6, 182b/18; y.-ındağına 31a/9; y.-ından 103b/17, 156b/10; y.-larında 41b/6; y.-umda 31a/6

**yan-** : Yanmak, parlamak. y.-alar idi 15b/6; y.-an 222a/5, 224b/11; y.-ar 60a/3, 55b/4-5, 71b/11, 73a/14, 73b/8, 90a/7, 94b/7, 119b/9, 125a/14, 159a/11, 167a/10, 184a/15, 15, 207b/7, 212a/16; y.-armış 166b/10; y.-arum 59b/19; y.-aydı 13b/4; y.-duğı 110b/16; y.-ması 125a/14, 222a/6; y.-mış 55a/4, 79b/6, 88b/15, 160a/15; y.-mışlar 69b/14; y.-up 58b/14, 70a/6, 177a/17; y.-mağa başla- 58b/14

**yaña** : Taraf, yön. krş. *yañ* 8a/9, 12b/15, 18a/7, 28b/10, 15, 16, 30b/12, 45b/13, 14, 16, 46a/1, 19, 46b/13, 52b/13, 54b/7, 56a/2, 60a/1, 65a/5, 5, 73a/18, 76a/19, 83b/3, 3, 84b/7, 88a/15, 15, 89b/3, 3, 90b/3, 91b/19, 92a/11, 94a/15, 108b/17, 115a/5, 9, 118a/4, 9, 174a/9; y.-da 122a/14

**ya'ni** : < Ar. Yani. 2b/7, 5b/12, 8b/18, 10b/14, 11a/5, 16b/1, 3, 5, 15, 16, 18b/16, 26a/12, 26b/5, 27a/8, 28a/7, 29b/2, 7, 30b/12, 32b/16, 37a/14, 38b/6, 40b/18, 41b/1, 46b/4, 11, 48a/6, 49a/12, 52a/14, 54a/12, 54b/6, 12, 63a/5, 69a/16, 70b/18, 86a/10, 16, 87b/12, 103b/5, 125a/17, 127a/10, 133b/6, 134a/19, 134b/3, 136a/17, 141a/2, 3, 5, 6, 142a/1, 142b/8, 144a/1, 144b/15, 18, 171a/4, 6, 176b/3, 4, 12, 177b/12, 178a/18, 180a/5, 183b/4, 187a/6, 197b/14, 203b/18, 208b/7, 211b/14, 212a/5, 218b/11, 220a/6, 10, 220b/3, 7, 221a/3, 11, 222b/16, 224b/2, 225a/13, 226b/8

**yap-** : Yapmak. y.-a 159b/1; y.-an 166a/9, 167a/13, 171b/15; y.-ar (ortaç) 111b/19; y.-dı 50a/17, 51a/1, 108a/16, 165b/7, 174b/1, 2, 178a/16, 178b/3; y.-dılar 159b/4; y.-duğı 209a/19; y.-dum 167a/18, 167b/3; y.-mağa 169a/18; y.-mazdın 209b/19; y.-mışdı 54b/8, 123a/13, 13; y.-mışdur 146b/15, 155b/2, 165a/8, 166a/19,

167a/13, 168a/4, 5, 171a/10, 12, 176a/17, 180b/8, 181b/15, 192b/12, 206a/5; y.-mişlar 170a/10; y.-mişlardur 94a/10, 166a/17, 172b/8, 197b/2; y.-sun 111b/18; y.-ı vèrürler 79a/10

**yap yap** : Yavaş yavaş. 224a/13

**yapça yapça** : Yavaş yavaş. 35a/17

**yapdur-** : Yaptırmak. y.-dı 178a/17, 183a/2, 4

**yapıl-** : Yapılmak. y.-andur 183a/14; y.-dı 50a/17, 218b/4; y.-mağ 49a/9, 11; y.-miş 49b/18, 154b/4, 186a/16, 194a/9, 201b/12, 210a/19, 211b/6; y.-mişdi 159a/17; y.-miş idi 153a/2; y.-miş ol- 155a/17; y.-mişdur 62b/17, 103b/2, 152a/18, 158b/10, 17, 165b/6, 166a/1, 170a/8, 13, 172b/2, 5, 10, 175a/11, 179a/12, 180a/18, 188a/19, 194a/18, 194b/6, 201b/7, 13, 210b/5; y.-up 155b/3, 201b/4

**yapış-** : Yapışmak, bitişmek. y.-dık 128a/1; y.-dum 83b/16; y.-madın 153a/12; y.-mişdi 211b/3; y.-ur 92a/18

**yapışdur-** : Yapıştırmak. y.-salar 44a/1

**yapışdurıl-** : Yapıştırılmak. y.-miş ol- 44a/15-16

**yaprağ (ğ)** : Yaprak. 106b/7; y.-ı 106b/8; y.-ın 34b/15, 49b/12; y.-ını 76a/1; y.-lar 34b/15; y.-ları 25a/10, 77a/2, 10, 123b/4; y.-larıdur 55a/6; y.-larından 77a/9, 106b/6; y.-larından idi 78a/13; y. vèr- 80b/8

**yapu** : Yapı, bina. y.-lar 50a/3

**yar (I)** : Ağız suyu. y.-ından 116b/13; y.-larından 115a/17

**yar (II)** : Uçurum. y.-ıñ 195a/12

**yar-** : Yarmak. y.-arlar 81b/19, 92b/5; y.-duğları 92b/8; y.-up 106b/17, 124a/16

**yara-** : Yaramak. y.-ya 207b/12

**Yārabbi** : < Ar. Ey Tanrım. 12a/8

**yaradıl-** : Yaratılmak. y.-aldan 16a/10; y.-dınuz 16a/13; y.-mişda 86b/4; y.-mişdur 98b/13

**yarağ (ğ)** : Silah. 89a/12; y.-ları 145b/19; y.-larıyla 66a/4, 19; y.-umı 89b/10

**yarağlan-** : Hazırlanmak, silahlanmak. y.-mağa başla- 88b/4-5; y.-urlar 89a/11-12

**yarağlu** : Silahlı. 164a/2

**yaramaz** : Kötü. 113b/14, 173b/9, 208a/5; y.-dur 40b/9

**yaramazlık** : Kötülük, fenalık. 227b/15; y.-larını 208a/5

**yarasa** : Yarasa. 24a/1, 58a/18

**yarat-** : Yaratmak. y.-dı 14a/11; y.-duğdan 14a/10

- yardım** : Yardım. y. ét- 159b/3; y. kııl- 169a/18-19; y. ol- 166b/16-17
- yarıl-**: Yarılmak. y.-dı 49b/17; y.-miş 124a/8; yüregümüz y.-dı 97b/9
- yarım** : Yarım. krş. *yarı* 63b/3, 97b/18, 135b/19, **136a/1**; y. **gevdeli** 135b/16
- yarın**: Yarın. 29a/19, 30a/7, 226b/12, 227a/6; y.-a kal- 226b/17, 19
- yarındası** : Ertesi gün. 18a/7, 23a/12, 24a/5, 29b/3, 72a/9, 95a/15, 144a/14, 17, 227a/8; y. ol- 55b/18-19; y. şabâh ol- 55b/12-13
- yarı** : Yarı, yarım. krş. *yarım* 136b/6; y.-sı 61a/3, 3, 103b/13, 13, 180b/3, 3, 192b/12, 225a/18; y.-sına 125a/7, 10, 128a/4; y.-sından 225a/15; y.-sını 69b/17
- yaşak (ğ)** : Yasak. y.-ı 63a/12
- yaşşı** : Yassı. 72b/9, 83b/5, 168a/14, 219a/1
- yaş** : Nem, ıslak, taze. 81a/3, 7, 208a/1; y.-ına 16a/1; y.-ını 72b/6; y.-ınıñ 16a/2
- yaşa-**: Yaşamak. y.-r 71a/4, 181b/4, 190b/2
- yaşlu**: Yaşlı, ihtiyar. 126a/9
- yat-** : Yatmak. y.-acağ 201a/19; y.-an 154b/15; y.-anlar 128b/3; y.-anlardan 65a/6; y.-anlarıñ 128a/19; y.-anlarınuñ 128a/15-16; y.-ar 90b/10; y.-arlar 127b/15, 128a/9; y.-dılar 65a/3; y.-miş 130b/14; y.-up 49a/6, 62a/9; y.-ur 56a/3, 92b/3, 98b/7, 120a/14, 154a/9, 154b/9, 13, 165b/8, 187b/12; y.-urlar 125a/13, 128b/4, 175a/19; y.-urken 133a/12
- yatak (ğ)** : Yatak. 65b/9, 79a/10; y.-ına 55b/5, 18; y.-ından 56a/2; y.-larına 65b/11, 17, 18
- yatsu**: Yatsı, güneşin batmasından bir buçuk, iki saat sonraki vakit. 5a/2; y.-dan 198a/8, 16, 198b/7; y.-nuñ 214b/4, 223a/17; y.-sı 33b/11, 12, 188a/1; y.-ya 26b/2, 143b/9, 198a/8, 198b/6; y. namâzı kııl- 224a/16; y. vaqtı 33b/10, 198a/16; y. vaqtı iken 5a/2
- yavru**: Yavru. krş. *yavru*. 57b/13, 110a/13, 14; y.-lar 79a/12, 13; y.-ları 113a/19; y.-larından 79a/8; **y.-larını** 169b/16; y.-sı 79a/8; y.-sın 64b/19; y.-sını 62a/3; y.-yı 62a/10
- yavrıla-** : Yavrulamak. y.-rlar 38a/1, 110a/13
- yavru** : Yavru. krş. yavru. y.-sını 65a/5, **169b/13, 18**; y.-sınıñ 65a/4
- yavuz** : Kötü, fena. 82b/4, 211b/10; y.-dur 82a/13, 228a/5
- yay (I)**: Yaz mevsimi. krş. *yaz* 20a/7, 10, 24b/13, 25a/4, 4, 136b/19, 137b/8, 8, 14, 19, 138a/11, 138b/8, 13, 15, 139b/8, 140a/3, 217a/2, 5
- yay (II)** : Savaş aleti. y.-dan 92a/11

**yayıll-** : Yayılmak. y.-duğı 189a/10; y.-ur 122b/18, 131a/8, 156b/18, 186a/5

**yaz** : Yaz mevsimi. krş. *yay* 30b/12, 34b/6, 137b/7, 223a/2, 19; y.-da 73b/16, 124b/18-19, 131a/10, 193b/10; y. u kış 122a/3, 175b/12, 207a/13, 208b/11-12

**yaz-** : Yazmak. 14a/6; y.-alum 219b/16; y.-ar 14a/7; y.-arlar 3a/11, 38a/16, 158b/6; y.-arları 115b/12; y.-dı 211b/17; y.-dılar 98a/15; y.-duğı 172a/1; y.-duğılarına 227a/10; y.-mağ 6b/1, 153b/16; y.-mağ gerek 39a/7; y.-masına 6b/16; y.-masını 39a/2; y.-mayup 85b/5; y.-mişdur 11b/13, 18, 13b/5, 14b/9, 15b/9, 17a/4, 17b/7, 18b/17-18, 36b/15, 37b/4, 38a/6, 42b/6, 45a/1, 45b/4-5, 49a/16, 49b/16, 54b/9, 56b/15, 59b/13, 62b/4-5, 64a/17, 66b/5, 67b/18, 68b/17, 71b/6, 73b/17, 74a/3, 74b/7, 77a/17, 78a/11, 80a/8-9, 16, 81b/9, 87b/14-15, 17, 95a/3, 95b/1, 96a/6, 10, 98a/4, 101a/6, 101b/1, 102a/11, 103a/1, 12, 104b/5, 7, 17, 105a/1, 15, 17, 105b/2, 10, 106b/9-10, 108a/8, 110b/12, 19, 111a/13, 113a/15, 115b/7, 131b/5-6, 136a/6-7, 178b/16, 191a/4, 221a/16, 222a/4, 11; y.-mişlardı 100b/1; y.-mişlardur 11a/13, 15a/6, 19b/17, 30a/17-18, 31b/14-15, 37a/13, 19, 38b/13, 45b/9, 47a/12-13, 52a/15, 53b/9, 54b/2, 58a/14, 60a/19, 60b/5, 61a/19, 61b/5, 66b/14, 17, 68b/3, 82b/9, 12, 85b/5, 88a/14, 89b/17, 96a/3, 97a/10, 19, 97b/15, 98a/7, 17-18, 99a/9, 99b/2, 16, 101b/8, 102a/6, 14, 103a/14, 104a/13, 18, 109a/19, 109b/13, 110b/5, 112a/16, 112b/8, 113b/18, 116a/16, 116b/3, 117b/9, 121b/1, 124a/4, 125a/10, 125b/8, 16, 128b/12, 130a/1, 130b/10, 131a/1, 132b/8, 134b/11, 221a/5; y.-up 2a/9, 7a/1, 7b/1, 13, 12b/4, 18a/13, 18b/4, 22b/18, 28a/12, 43b/17, 47a/5, 47b/15, 50a/4, 51a/10, 54b/14, 60b/10, 85b/8, 126a/4, 140a/16, 18, 140b/4, 167a/6, 171a/2, 198b/10, 215a/4

**yazdur-** : Yazdırmak. y.-dum 222b/6; y.-up 111a/10

**yazı** : Ova krş. *yazu*. 49b/2; y.-dur 179b/2; y.-nuğ 186b/4; y. ol- 49b/10; y. iken 49b/2, 14

**yazıl-** : Yazılmak. y.-a 4a/10, 12, 14, 16, 17, 19, 4b/1, 3, 6, 129b/15; y.-dı 173b/7; y.-duğı 148b/13; y.-mağ 136b/3, 142b/15, 151a/4; y.-mağda 7b/2; y.-mağ gerek 38a/14-15, 101b/7; y.-miş 97a/18, 127a/3, 133a/19, 193a/7, 193a/9, 193b/1, 2; y.-mişdı 119a/12; y.-mişdur 7b/5, 8, 20a/3, 29a/13, 61b/14, 67b/17, 70b/7, 73b/13, 74b/19, 75a/6, 11, 97a/18-19, 111b/3, 127a/8, 142b/14, 148b/14, 149a/10, 151a/4, 158b/7, 9, 167a/18, 173a/1, 181a/18, 185a/3-4, 5, 6, 192b/19, 197b/12, 217a/14, 226b/19; y.-up 5a/15, 17, 42a/8, 85a/4, 140b/13, 18, 149a/13, 158a/2, 164b/5, 172a/16, 181b/6, 190b/5, 203a/7, 212b/7, 215a/2

**yazu (I)** : Yazı. 127a/2; y.-lar 184a/16; y.-larının 127a/4

**yazu (II)** : Ova. krş. *yazı* 202b/3; y.-da 164b/14; y.-ları 193b/16; y.-nuñ 200b/6

**yê-** : Yemek. y.- 107b/6; y.-diler 38a/12, 62a/6, 64a/16, 65a/1, 175a/1; y.-dügi 75a/13; y.-dügini 92b/7; y.-dükden 62a/10; y.-dükleri 55a/6, 59a/7, 63b/13, 76b/5, 146a/19, 150b/7, 212a/2; y.-düm 90b/16; y.-medi 65a/1; y.-mediler 52b/17; y.-mege 55b/2; y.-mege başla- 25b/1, 90b/18-19; y.-memege 65a/2; saḥūr y.-mek 224a/16-17; y.-mekde 135b/15; y.-mekden 135b/14; y.-mekdür 85a/7; y.-mekiçün 68b/12; saḥūr y.-meleri 224b/16; y.-melüdür 76b/19; y.-meyeler 29b/10; y.-meyem 64b/15; y.-meyince 107b/13; y.-mez misin 107b/6; y.-mezler 163a/3, 4, 181a/9, 207a/1, 224b/17; y.-ñ 29a/19, 227a/5; y.-r 75a/4, 6, 81b/16, 92b/6; y.-rken 107b/13; y.-rler 55a/7, 56a/14, 58b/8, 63a/2, 67a/11, 68b/17, 74a/2, 80a/18, 135b/1, 13, 163a/4, 164a/4, 175b/2, 181a/10, 207a/1, 207b/13, 14, 15, 208a/1, 212a/4, 224b/17; y.-lerdi 90b/17; y.-rsiñüz 77b/5; y.-üz 77b/7; y.-se 73b/6, 74b/5, 80b/1, 4, 132a/5; y.-seler 211b/13; y.-ye 72b/6, 81a/16, 108a/1, 210a/1; y.-yecegün 75a/15; y.-yeler 90b/16; y.-yemediler 191b/3; y.-yenlerdendür 63b/10; y.-yesiz 90b/15; y.-yüp 65a/3, 74b/2, 91b/2, 99b/13; âdem y.-yici 135b/10

**yêdi** : Yedi. 2b/2,11, 3b/13, 10b/19, 19, 11a/2, 4, 10, 12b/12, 14b/13, 15, 15a/18, 19, 16b/7, 19b/11, 20a/18, 18, 20b/7, 21b/6, 22a/7, 25b/14, 26b/4, 27a/11, 32a/11, 34a/1, 43a/1, 44a/10, 44b/9, 45a/7, 59a/1, 87b/13, 91b/12, 94b/14, 124a/13, 125a/5, 127a/6, 133a/18, 160b/3, 165a/12, 167a/3, 4, 168a/15, 172a/2, 181b/15, 182a/1, 8, 184a/19, 184b/7, 187b/16, 17, 195b/6, 199b/16, 200a/3, 205a/14, 205b/11, 207a/2, 210b/11, 213b/10, 214b/6, 215b/18; y.-dür 128b/9; y. buçuq 142a/1-2, 198a/6; y. iqlim 38b/7, 136b/2-3, 164b/2, 193b/3, 214b/19; y. kat 11a/13, 14, 11b/14, 18, 18, 12b/13, 14a/18, 14b/2, 17a/9, 42b/8; y. yüz 12a/18, 15b/7, 94b/4, 10; y. yüz biñ 176b/7; y. yüz elli 143a/8; y. yüz elli dört 195a/5; y. yüz seksen 93a/12-13; y. biñ 21a/5, 51a/15-16, 179a/15; y. biñ altı yüz otuz beş 21a/2-3

**yêdigen** : Büyükayı takım yıldızı. 8a/18

**yêdinci** : Yedinci. 2a/14, 4b/2, 104a/4; y. gök 10b/7, 13b/7, 16b/14, 15, 17a/5; y. felek 20b/2; y. iqlim 4b/2, 23b/4, 111b/5, 10; y.-de11a/8; y.-den 11a/8

**yêdür-** : Yedirmek. y.-di 91b/3; y.-meyin 130a/18; y.-mişlerdür 29a/11-12

**yêg** : İyi. 77b/10; y.-dür 83a/6

- yègrek (g)** : Daha iyi. 40a/4, 5; y.-i 39a/8; y. idi 87a/14; y.-idür 10b/13
- Yehūdi** : < Ar. Yahudi. 165a/15; Y.-dür 117a/11; Y.-leriñ 177a/7
- yek-pāre** : < Far. Tek parça. 197a/19, 197b/15, 210b/6; y.-dür 197b/19
- yél** : Rüzgar, yel. 34b/8, 8, 35a/5, 8, 13, 15, 35b/1, 6, 16, 43a/4, 5, 49b/19, 53a/16, 57b/15, 61b/15, 64b/2, 10, 66b/9, 69a/12, 73b/15, 76a/14, 76b/8, 81a/4, 82b/16, 85a/13, 17, 89a/5, 90a/19, 94b/18, 112a/9, 191b/18, 197a/14, 17, 211b/10; y.-dür 34b/10, 12, 17, 35a/3, 35b/2; y.-e 35a/4; y.-ler 34b/12, 35b/11, 68a/6, 18, 82a/5, 112a/12, 113b/16; y.-lerden 114a/4; y.-lere 34b/7; y.-üñ 90b/1; cennet y.-ini 35a/4; cenūb y.-i 35a/5; cenūb y.-idür 34b/10; debūr y.-i 35a/19; debūr y.-idür 34b/11-12; debūr y.-iyle 35b/5; şabā y.-i 35a/14, 35b/4; şabā y.-idür 34b/11; şabā y.-ine 35a/19; sām y.-i 35a/7; seher y.-i 35a/16; şimāl y.-i 35a/1; şimāl y.-idür 34b/9; şimāl y.-ine 34b/16; şimāl y.-leri 25a/9
- yelek (g)** : Kuş kanadındaki kalemli tüy. y.-i 113b/3; y.-ler 113b/3
- yelken** : Yelken. y.-e 92a/10; y. aç- 53a/17, 192a/1
- yelki** : ? 61b/10; y.-nüñ 61b/9
- yemīn** : < Ar. Yemin, and. y. ét- 83a/10
- yemiş** : Meyve. 61a/17, 73b/5, 76b/18, 19, 77a/1, 153a/10, 159b/11, 165b/13, 166a/2, 180b/11; y.-den 59a/6, 73b/6, 80b/1; y.-e 153a/12; y.-i 32b/9, 80a/17, 166a/11, 177b/19, 181b/16, 195b/3, 202b/8; y.-ini 67a/11; y.-le 153a/13; y.-ler 24b/18, 34b/15, 56b/9, 78a/1, 96a/3, 151b/16, 153b/10, 208b/9; y.-lerden 90b/12, 90b/16; y.-lerdür 154b/11; y.-leri 55a/14, 63a/16, 71b/2, 76b/11, 77a/10, 81b/10, 88a/8, 94b/1, 117b/3, 158b/1, 176a/5, 188a/13, 188b/8, 190b/19, 201b/14, 202a/7; y.-lerinden 74b/2, 77a/9, 91b/2, 160a/12; y. ağacı 187b/8; y.-üñ 76b/19; y. ağaçları 131a/4, 175b/3; y. vèr- 86b/16, 18
- yemişlü** : Meyveli. 88a/9, 91a/12, 185a/17
- yenecek** : Yenilecek şeyler. 96b/16
- yengec** : Yengeç. 68b/14
- yèñi** : Yeni. 113b/3, 159a/14; y.-sini 159a/15
- yèñi ay** : Hilal. 6a/11, 28b/14, 32b/3, 227a/11; y. küresi 2b/18
- yèr** : Yer. 11a/14, 11b/18, 15a/16, 19, 16b/5, 15, 16, 18b/6, 15, 28b/1, 42b/11, 43a/6, 49b/2, 3, 3, 10, 51a/16, 54b/13, 55a/4, 62a/3, 62b/2, 79b/6, 87a/17, 92b/11, 109b/5, 113a/4, 114b/11, 116a/13, 124a/8, 136b/16, 143a/2, 4, 6, 161a/7, 162a/13, 171a/12, 187b/10, 190b/19, 192a/4, 17, 201a/19, 215a/16, 217a/19; y.-

ce 10a/4, y.-e 3b/15, 17, 12b/13, 19, 114a/18; y.-de 2b/19, 19, 3a/1, 1, 3, 4, 4, 5, 6, 6, 8, 9, 3b/6, 10, 9a/13, 9b/14, 13a/16, 16b/3, 5, 17a/12, 19, 18a/7, 24a/12, 26b/18, 30b/17, 32b/17, 38b/4, 15, 40a/2, 4, 41b/2, 44b/12, 50b/3, 52a/1, 57a/17, 57b/17, 63b/19, 64a/12, 15, 65b/11, 66a/2, 11, 15, 69a/7, 69b/10, 75a/4, 75b/13, 77b/4, 81b/13, 82b/2, 85a/12, 85b/15, 87a/17, 89b/4, 103a/16, 105a/10, 109b/15, 111a/8, 111b/15, 112b/19, 114b/13, 118b/17, 18, 19, 119a/6, 122a/2, 123a/13, 126a/18, 126b/1, 17, 136b/19, 138a/15, 138b/5, 9, 11, 16, 142b/13, 147a/1, 148b/13, 150a/9, 15, 152a/7, 9, 153a/3, 153b/6, 158a/10, 158b/15, 162a/5, 13, 162b/19, 165b/9, 168a/12, 168b/19, 171a/19, 171b/16, 173b/5, 176a/13, 177a/12, 179a/6, 16, 180b/11, 186a/6, 187a/7, 189a/18, 189b/8, 17, 192b/17, 195a/15, 199a/15, 201b/12, 204a/8, 15, 17, 204b/11, 208b/8, 209a/10, 210a/4, 213a/3, 213b/6, 216b/16, 16, 17, 17, 219b/4, 220b/2, 16, 17, 225b/16, 16; y.-dedür 77b/14, 116a/10, 161a/11, 165a/9, 171a/11, 173b/8, 174b/10, 202b/3, 204b/5; y.-deki 9a/6, 10, 128b/15; y.-den 11b/14, 12b/19, 14a/18, 14b/2, 17a/9, 28b/16, 32b/6, 6, 35b/11, 13, 36a/11, 45b/13, 51b/1, 63a/1, 65a/18, 71b/12, 98b/16, 101a/7, 101b/2, 102a/3, 10, 12, 104b/18, 105a/9, 13, 106a/14, 16, 106b/2, 110a/9, 122b/11, 125a/4, 137a/4, 157a/7, 159a/6, 197b/10, 210b/12; y.-dendür 3b/14, 54a/10, 121b/8; y.-di 52a/15, 53b/9, 54b/2, 14; y.-dür 48b/3, 49a/5, 6, 7, 51b/18, 19, 59a/2, 59b/13, 84b/8, 93a/11, 103a/17, 106a/17, 111a/17, 115a/2, 119b/3, 122b/9, 123b/18, 130b/9, 136b/8, 143b/4, 146b/9, 151a/7, 161b/14, 162a/12, 170a/7, 174b/5, 19, 178b/6, 180a/4, 185a/16, 186b/14, 187a/9, 17, 195a/3, 4, 196a/5, 19, 199b/14, 201a/16, 204a/19, 204b/7, 205a/13, 212b/11, 213a/6, 19, 215a/9, 215b/3, 11, 17, 216a/6; y.-e 18b/5, 30b/13, 18, 35b/17, 18, 36b/8, 18, 19, 37a/1, 50b/8, 52b/11, 55b/14, 65a/13, 69b/10, 70b/10, 71b/13, 76b/10, 77b/19, 79a/9, 84a/4, 87a/19, 91a/12, 92b/1, 93b/15, 97a/12, 12, 98a/6, 98b/15, 99b/10, 100a/14, 16, 102a/10, 103a/11, 105a/11, 107a/1, 2, 4, 5, 109b/6, 11, 111b/18, 112a/15, 113a/8, 114a/13, 117b/15, 118a/10, 124b/1, 125a/8, 126a/18, 19, 126b/15, 149a/4, 183b/13, 191a/16, 201b/15, 209a/14, 209b/2; y.-i 8a/3, 12b/9, 14a/10, 62b/2, 98a/14, 102a/9, 103b/6, 10, 106b/14, 114b/16, 119a/5, 121b/13, 123a/18, 130b/9, 159a/13, 18, 169a/3, 3, 173b/16, 182b/11, 185b/15, 198a/2, 200a/9, 10; y.-idür 45b/3, 158b/13, 159a/12, 165a/1, 186b/7, 195b/19, 196b/6, 14, 199a/6, 199b/5, 226b/2, 17; y.-i idi 74a/7; y.-ile 13a/15; y.-ime 154b/17; y.-iñ 67a/19, 88b/15,



93a/12, 96a/14, 98a/2, 103b/7, 112b/1, 113a/2, 115b/10, 116a/5, 125b/14, 129a/12, 19, 130a/6, 144a/4, 207b/18; y.-iñ yüzi 116a/5; yêrlü y.-ince 6b/2; y.-inde 2b/15, 5b/12, 9b/6, 15, 10a/3, 29b/4, 52a/14, 58a/3, 71a/12, 83a/5, 84a/4, 98b/13, 140b/13, 164b/1, 211b/12, 216a/19; y.-inden 56b/4, 68a/11, 99a/15, 112a/10, 123b/14, 132a/7, 11; y.-ine 44a/1, 52a/14, 69a/17, 72b/4, 74b/12, 77a/14, 80a/14, 103b/5, 9, 11, 112b/13, 117b/12, 168a/1, 209a/15, 212a/4; y. yêr 178b/12; yêrlü y. -inde 2a/10, 39b/18-19, 128a/8, 149a/10; yêrlü y.-indedür 134b/15; yêrlü y.-inden 23a/6; yêrlü y.-ine 23a/12, 130b/4; y.-ini 82a/19, 121a/14; y.-inüñ 121a/8, 125b/4, 210b/12; y.-le 14a/1, 16a/17, 37b/4; y.-ler 13b/1, 3, 16, 17a/1, 11, 17, 42b/8, 43a/1, 62b/6, 109b/10, 132b/1, 153a/6, 204b/14, 210b/1; y.-lerde 5b/8, 23b/2, 35a/7, 36a/9, 62b/6, 63a/14, 76a/4, 5, 103a/7, 104a/11, 106a/13, 122b/17, 125b/7, 138b/13, 139b/4, 146b/18, 153a/14, 163a/19, 202a/5, 202b/8, 216a/12, 14, 223a/11, 225b/17; y.-lerden 35a/6, 56a/19, 58b/18, 159b/12, 223a/7; y.-lerdür 45a/19, 45b/4, 106b/1, 145a/6, 213b/1, 220b/19; y.-lere 35a/16, 65b/10, 77b/9, 79b/5, 131a/11, 134a/14, 157b/15, 169a/3, 170b/16, 182b/16, 189b/10; y.-leri 43a/12, 49b/6, 59a/5, 65b/10, 84b/17, 94b/11, 106b/16, 107a/3, 4, 5-6, 109b/9, 130a/12, 170b/9, 207a/10, 213b/1, 2, 216b/9; y.-leridür 45a/18, 45b/2; y.-lerin 55a/8; y.-leriñ 94b/19; y.-lerinde 59a/6, 68a/10, 108b/7, 8, 144a/11, 146a/10, 13, 161a/13, 199a/10; y.-lerine 59a/16, 165a/2, 207b/18; y.-lerinüñ 151a/15, 156a/7, 185b/5; y.-lerüñ 18b/18; y.-leriyle 12b/14; y.-üme 65b/1, 84a/15; y.-ümüzdendür 100b/7; y.-ümüze 100b/12, 132b/13, 14; y.-üñ 42b/3, 9, 44b/17, 58b/15, 65a/15, 74b/3, 84a/6, 110b/9, 163a/2; y.-üñüzden midür 100b/6-7; y.-üñüze 192a/4; y. cānavarı 150b/8; y. aç- 173a/7; y. açıl- 173a/13; y. eyle- 121a/7; y.-le berāber eyle- 65b/15

**yêr yüzi** : Yeryüzü. 24b/9, 217a/17; y.-nde 2b/16, 3a/7, 41a/2, 3, 51b/3, 147b/11, 162a/4, 176a/17, 184a/10-11, 194b/16; y.-nden 2b/7; y.-ne 107a/11, 120a/17; y.-ni 35b/18

**yeriş-** : Ulaşmak, erişmek. y.-diler 105a/7

**yêrlü** : Yerde bulunan. 195a/15; y. yêrine 23a/12, 130b/4; y. yêrince 6b/2; y. yêrinde 2a/10, 39b/18-19, 128a/8, 134b/15, 149a/10; y. yêrinden 23a/6

**yêrlü** : Yerli halk. y.-ler 197a/18

**yeşer-** : Yeşermek. y.-ür 24b/10

- yeşil** : Yeşil. 28a/14, 34a/5, 8, 52a/6, 7, 58b/5, 11, 74b/4, 76a/13, 106b/16, 184b/3; y.-dür 34a/3, 58b/8; y.-e 81a/2; y. mermer 194b/8; y. zeberced 107a/19, 109a/13-14; y. zümrüd 120b/16; y. ol- 24b/9-10
- yeşillik (g)** : Yeşillik. gök y.-i 120b/17
- yêt-** : Yetmek, kafi gelmek. kudret y.-düğine 2a/8-9, 6a/5-6, 19, 7b/1, 12, 42a/7, 47a/8, 140a/16, 217a/16; y.-dügi 112b/6; y.-düğine 182b/5; y.-düm 91a/12; y.-ebildiye 112b/12; y.-ecek 109b/3; y.-er 145b/13; **kudret y.-mez 12a/4**
- yêtecekçe** : Yetecek kadar. 184a/7
- yetiş-** : Yetişmek. y.-düm 84a/13; y.-mediyse 112b/13; y.-maz ise 226b/18; y.-ürse 226b/18
- yetişil-** : Yetişilmek. y.-ür ise 226b/16
- yétmiş** : Yetmiş. 11a/17, 17, 17, 17, 18, 75b/16, 121a/8, 141a/5, 149a/6, 215b/17; y. beş 93b/17, 100a/10, 216a/5; y. iki 15a/14, 103a/13, 139a/17, 194a/10; y. yedi 20b/18-19; y. sekiz buçuğ 39b/13
- yétmişinci** : Yetmişinci. 48a/9
- yevm-i naḥr** : < Ar. Kurban bayramı. 31b/19
- yevm-i şavm** : < Ar. Ramazan bayramı. 31b/19
- yevmü 'l-ıyd** : < Ar. Bayram günü. 170b/7
- yevmü 'n-naḥr** : < Ar. Kurban bayramı. 32a/7
- yevmü 's-sa'āde** : < Ar. ? 167b/15
- yevrek (g)** : ? y.-ini 114b/11
- yéyecek (g)** : Yiyecek. y.-in 75a/15, 80a/14
- yeyni** : Hafif. y.-dür 10b/14, 95a/1
- yeynilik (g)** : Hafiflik. y.-inden 112a/4
- yığ-** : Yığmak. y.-ar 49b/12; y.-a yığa 72a/8
- yık-** : Yıkmaq. y.-a 106a/4; y.-alar 166b/18; y.-ar 170b/13; y.-dı 99b/11, 152b/16, 169a/16; y.-dılar 166b/19; y.-mağ 169b/12
- yıka-** : Yıkamak. y.-rlar 121b/19
- yıkdur-** : Yıktırmak. y.-a 173a/5
- yıqıl-** : Yıkılmak. y.-dı 36b/18, 105a/14; y.-maz 197a/17; y.-up 66a/18, 159a/18; y.-ur 49b/5, 66a/1
- yıl** : Yıl, sene. 15a/3, 50b/17, 53a/13, 53b/13, 57a/12, 67a/9, 69a/4, 89a/14, 96a/17, 106b/15, 15, 114b/7, 128b/7, 135a/19, 159a/14, 170b/9, 177a/10, 191b/16,

193a/10, 195a/6, 209b/10, 212a/3, 217a/8, 220b/17; y.-a 20b/4, 41a/19, 53b/12, 120a/19, 166a/15, 227b/12; y. -da 3b/11, 16a/14, 20b/4, 21a/9, 10, 21b/9, 22a/13, 25b/17, 26b/8, 27b/3, 32a/1, 7, 7, 57a/5, 57b/10, 19, 58a/1, 63b/2, 68a/8, 88b/2, 16, 90a/8, 95a/19, 96a/13, 110b/6, 113b/8, 120a/16, 128a/17, 179a/1, 184b/7, 215a/8, 215b/3, 10, 17, 216a/5; y.-dan 41a/18, 50b/1, 7, 12, 166a/15; y.-dur 54a/19; y.-iñ 115b/8, 199a/10; y.-ına 166a/16; y.-ında 37a/11, 118b/10, 136a/15; y.-lardan 72b/15, 110b/6; y.-ları 18b/19; y.-larla 135a/11; y. âhiri 95a/16; y. evveli 95a/17

**yılan** : Yılan. 38a/1, 56b/7, 68b/19, 74b/4, 79b/19, 153a/15, 194b/19; y.-a 147b/1; y.-ı 90a/9; y.-lar 79b/19, 90a/8, 121a/17, 124b/12, 145a/9, 207b/1; y.-lara 124b/15; y.-larıñ 124b/13; karşı y. 99b/10

**yıldırım** : Yıldırım. krş. *sā'ika* 55b/4; y.-dur 36a/16, 36b/9

**yıldız**: Yıldız. krş. *yılduz* 88b/16

**yılduz** :Yıldız. krş. *yılduz* 88a/19, 88b/2, 6, 11; y.-a 88b/1; y.-dur 26a/19, 26b/13-14; y.-ına 8b/10; y.-lar 2b/11, 154a/16, 172b/19; y.-lardur 34b/4; y.-ları 18a/2; y.-uñ 30a/10, 12, 41b/8

**yıllık** :Yıllık. 10b/6, 7, 8, 8, 11a/19, 11b/1, 15, 12a/19, 15b/7, 19a/1, 25b/9, 42b/9, 10, 14, 43a/8, 45a/3, 16, 192b/6; y.-ı 45a/4, 5, 5, 6-7, 8, 16, 16, 18, 18, 19, 45b/1, 1, 2, 3

**yırt-** : Yırtmak, parçalamak. y.-dı 91b/1

**yırtıcı** : Yırtıcı, yırtıcı hayvanlar. 12a/11, 23b/2, 24a/13, 67a/3, 76b/14, 118a/7, 121a/16, 148b/10, 153a/14, 211b/13; y.-lar 208b/3

**yırtık** : Yırtık. y.-lar 91b/9; y.-larıdur 91b/9

**yigirmi** : Yirmi. 4b/1, 15a/3, 28b/17, 45a/18, 63b/6, 64a/7, 68b/10, 74b/8, 80a/3, 87b/7, 142b/19, 148a/19, 148b/6, 149a/3, 168a/13, 170b/15, 176b/4, 4, 184b/16, 197a/9, 203a/6, 8, 215a/10; y. altı 143a/2; y. altıncı 228a/1; y. beş 93b/16, 141a/6, 163a/19-163b/1, 181b/1, 186a/18, 210a/17-18, 210b/12; y. beşinci 227b/19; y. biñ 71a/14; y. bir 4a/15-16, 20b/6, 164b/3-4, 5, 216b/7; y. bir buçuk 9b/3-4, 48b/14; y. birinci 227b/15; y. dört 4a/17, 18a/3, 45b/17, 46a/2, 8, 46b/16, 19, 47b/11, 159a/2, 181b/5-6, 7, 185b/3, 193a/2; y. dört biñ 21a/4-5, 45a/9-10, 47a/14-15; y. dördüncü 227b/18; y. iki 21b/10, 47b/4, 142b/8, 164a/18, 181b/2; y. ikinci 227b/16; y. ikisi 212b/5; y. ikiye 142b/19; y. yedi 26b/9, 157b/12, 16, 159a/5; y. yedinci 228a/2; y. sekiz 27a/16, 169a/17, 176b/9; y.

sekize 227b/9-10; y. yedinci 25b/18; y. sekizinci 21b/11, 228a/3; y. iki biç 27a/7, 8-9; y. toğuz 29b/5-6, 7; y. toğuzına 28b/12; y. toğuzuncu 29a/6, 48a/6, 228a/4; y. toğuz biç on altı 20b/17; y. üç 139a/10, 159a/4; y. üç buçuk 138b/2, 139b/12; y. üçüncü 227b/17

**yigirminci** : Yirminci. 227b/14

**yigit** : Genç. 62a/12, 80b/5, 6; y.-dür 128a/9

**yigitlik (g)** : Gençlik. y.-i 80b/1; **y.-i tamāmına eriş-** 128a/9-10

**yine** : Yine, tekrar. 8b/14, 10a/12, 18b/14, 26b/10, 28b/9, 11, 13, 31b/6, 34b/14, 46a/7, 11, 46b/10, 13, 47a/3, 3, 50b/8, 12, 18, 18, 54a/3, 13, 57a/8, 57b/15, 61b/8, 67b/14, 72a/9, 14, 16, 17, 72b/15, 75a/6, 75b/7, 77a/16, 81a/12, 83b/9, 11, 12, 88b/12, 93a/3, 94a/4, 95a/17, 98a/6, 98a/17, 98b/15, 101a/19, 101b/13, 103b/11, 105a/8, 114b/14, 17, 116a/5, 116b/8, 117a/12, 120a/11, 18, 120b/1, 11, 126a/15, 128b/2, 131b/5, 137a/9, 138a/18, 144a/17, 161b/7, 166a/4, 173a/14, 17, 174a/3, 177a/17, 184a/5, 186a/12, 193b/6, 219b/3, 220a/2

**yit-** : Kaybolmak. y.-üp 103a/9

**yoğun** : Yoğun, kalın. 103a/2, 145a/9; y.-dı 210b/17

**yoğunrak (ğ)** : Kalınca. y.-ıdı 128a/1

**yoğ (ğ)**: Yok, hayır. 52b/15, 53b/3, 65a/10, 70a/5, 75b/13, 90a/1, 119a/2, 133b/14, 134a/11, 134b/12, 135a/1, 136a/18, 154a/9, 184b/5, 191b/2; y.-dur 2b/16, 9a/4, 9b/8, 15a/7, 27a/6, 28a/10, 28b/14, 35b/14, 39a/18, 40a/7, 41a/17, 42a/10, 43b/3, 44b/13, 48a/13, 51a/13, 52a/1, 57b/6, 18, 62b/6-7, 64a/4, 67a/9, 14, 69a/9, 71a/18, 77b/15, 81b/11, 83a/3, 88b/19, 90a/14, 91a/13, 99a/2, 103a/16, 106a/11, 107b/8, 108b/8, 110b/9, 111a/11, 113b/18, 122b/17, 124b/16, 131b/10, 133b/15, 134a/1, 13, 134b/1, 138a/13, 144a/8, 144b/6, 147a/2, 147b/11, 148a/8, 151b/13, 17, 153b/10, 154b/14, 156a/6, 159b/16, 161a/4, 162a/3, 5, 11, 164a/6, 165a/4, 165b/16, 168a/10, 169a/7, 170a/12, 171a/12, 171b/1, 6, 9, 172b/4, 174a/10, 176a/12, 179a/17, 180a/7, 180b/11, 181a/14, 184a/11, 185a/8, 187a/2, 189a/1, 192a/17, 194b/16, 197b/1, 198a/2, 207a/17, 208a/12, 212a/18, 214b/1, 217b/3; y.-idi 37b/14, 95a/7, 178b/15, 199b/5, 209a/7, 11; y. idüğini 126a/12; y.-iken 60b/2, 66a/13-14, 91a/16; y.-imiş 185b/4

**yol-** : Yolmak, koparmak. saçını y.-ar 99a/18

**yol** : Yol, uğur. 53a/14, 62a/14, 63b/17, 83a/14, 85a/15, 100a/14, 122a/15, 126a/8, 12, 150a/16, 174a/4, 182b/1, 11, 187a/17, 200b/15, 209a/6, 6; y.-da 106b/14,

167b/11; y.-dadur 161a/10; y.-dan 166b/7, 180b/2; y.-dur 10b/6, 7, 8, 8, 11a/19, 11b/1, 15, 12a/19, 15b/8, 19a/1, 42b/9, 10, 14, 43a/8, 45a/3, 16, 53b/3, 4, 5, 56a/17, 18, 56b/13, 63b/17, 64a/6, 7, 65a/19, 74a/6, 100b/19, 105a/12, 111a/15, 15, 121a/19, 131a/3-4, 144a/7, 147b/6, 148a/19, 148b/6, 150a/4, 156b/14, 157a/17, 167b/9, 192a/4, 192b/6, 199b/7, 201a/6, 213b/8; **y.-ı** 87b/3, 162a/14, 170b/19; y.-ıdur 45a/4; y.-ına 79a/4; y.-ından 211b/19; y. idi 102a/10; y.-lardan 67b/13; y.-ları 98b/17, 147a/15, 194b/3; y.-larumuzu 55b/1; y.-larında 65b/17; y.-larından 11b/15, 69a/13; y.-uñ 175a/13; y. ol- 125a/5, 158b/3; y. gibi ol- 85a/15; y. bul- 42a/6; y. kesiciler 61a/7; y.-ı şalı vèr- 76b/2

**yoldaş** : Yoldaş, arkadaş. y.-larına 91b/3; y.-larum 62b/10, 90b/17; y. ol- 51a/5, 134a/12

**yoldaşlık** : Arkadaşlık. 51a/4

**yon-** : Yontmak. y.-arlar 41a/19, 59a/16, 64a/15; y.-mışdur 169a/9; y.-mışlardur 172b/12; y.-up 131b/8

**yonıl-** : Yontulmak. y.-mış 130b/4; y.-mışdur 175a/8

**yorıl-** : Yorulmak. y.-mazlar 126b/5

**yön** : Taraf, yön. 191b/16; y.-inden 22a/10, 11; y.-ümi 114a/10

**yöre** : Yöre. y.-sine 73a/4, 119b/7, 122b/1

**yöri-** : Yaşamak, yürümek. y.-di 107a/1; üzerine y.-di 114b/4; y.-diler 53a/13, 61b/19, 67b/4, 111a/7, 191b/16; y.-dügi 21b/12, 27a/18, 27b/2, 32b/17; y.-dükçe 168b/2; y.-mege başla- 83b/2; y.-mesi 27a/17, 17, 18; y.-ñ 111a/6; y.-r 26b/9, 66a/10, 81a/16, 148b/2, 149a/5, 158b/2, 168b/3, 175b/11, 185b/7, 197b/7, 200a/11, 201a/12, 207a/16; y.-rken 131b/16; y.-rler 59a/4, 6, 62b/19, 63b/9, 19, 134b/1; y.-rlerdi 16a/2, 102b/10; y.-se 32b/17; y.-se gerek 32b/18; y.-yemez 178b/11, 185b/7; y.-yenler 8a/12, 94b/16; y.-yenlerden 96a/11; y.-yenleri 45b/6; y.-yüp 114b/15, 191a/12; y.-yü vèrdi 126a/17; y.-yü vèrdik 62b/4, 95a/10; y.-yü vèrdiler 80b/16, 81b/8, 191a/18-19, 191b/5; y.-yü yöriyü 183a/16; çegzinü y.-r 69a/9; ola y.-r 49a/12

**yörimeklik** : Yürüme durumu. 131b/16-17

**yöriyiş** : Yürüyüş. y.-ine 122a/17; y.-iyle 185b/1

**yörü-** : Yürümek. y.-dügi 75a/4; y.-düm 89b/2; y.-meden 114b/15; y.-ñ 76a/17, 19; y.-p 86b/10

**yu-** : Yıkamak. y.-duğ 117a/1; y.-mağičün 121a/14; y.-mayınca 131b/4; y.-ñ 116b/18; y.-rlar 113b/2; y.-salar 103a/3; y.-yacak 177b/9; y.-yup 101b/18, 175a/5

**yud-** : Yutmak. y.-ar 55b/5; y.-up 55b/15

**yudum** : Yudum, lokma. 112a/13; **bir y. eyle- 88b/18**

**yufka** : İnce. y. ol- 150a/7

**yufkacuk** : İncecik. 97b/18

**yukaru** : Yukarı. 8a/7, 10a/9, 18, 10b/19, 11a/8, 11b/1, 13b/7, 14b/1, 32a/10, 11, 34a/12, 35b/12, 12, 36a/11, 37b/9, 42b/17, 55a/18, 60b/18, 67a/6, 68a/17, 83b/17, 91b/1, 92a/11, 12, 92b/2, 96a/13, 99b/3, 110a/2, 117a/8, 118b/6, 126a/8, 17, 126b/4, 14, 16, 127a/2, 130a/2, 135b/18, 136a/17, 137b/15, 139a/3, 8, 159a/7, 168a/16, 182b/16, 183a/13, 194a/15, 197b/8, 210b/12, 13, 212a/12, 217a/3, 220b/5, 222b/11, 224a/7, 10; y.-da 5a/18, 20a/3, 44b/10, 90a/15-16, 140a/3, 141a/11, 141b/1, 143b/3, 210a/6, 221a/1, 222b/14; y.-dadur 168b/13; y.-dan 10b/15-16, 11a/2, 62a/17-18; y.-dur 9a/18, 19, 9b/4; y.-ları 197a/18; y.-nuñ 222b/4; y.-sı 167a/17; y.-sin 40a/10; y.-sına 209a/1, 9; y.-sında 129a/8, 168a/8, 210b/2, 222a/15; y.-sından 197b/16; y.-ya 10b/15, 51b/13, 98b/19, 126b/16, 138a/12, 197b/6, 212a/14

**yum-** : Yummak. y.-miş 197b/9

**yumrı** : Yumru, yuvarlak. y. ol- 137b/3

**yumşak (ğ)** : Yumuşak. 49b/3, 3, 77a/1, 3, 103a/3, 130b/14; y.-dur 128a/6; y.-indan 12a/17

**yumşat- (d)** : Yumuşatmak. y.-ur 49b/10

**yumuğ:** Yumuk. 79a/15

**yumurda** : Yumurta. krş. *yumurta*. 44a/7, 68b/10, 80a/3; y.-nuñ 42b/4; y.-sı imiş 62a/1; y.-ya 43b/19; y.-yı 44a/1, 3, 62a/2

**yumurdala-** : Yumurtlamak. y.-miş 169b/11

**yumurdalık** : Yumurtalık. y.-dan 44a/1-2, 3

**yumurdla-** : Yumurtlamak. y.-r 32b/5-6, 68b/11; y.-rlar 37b/19, 57b/13, 110a/12

**yumurta** : Yumurta. Krş. *yumurda*. 130a/6; y.-sını 169b/15; y.-yı 175b/16

**yun-** : Yıkanmak. y.-mağa 179a/1; y.-miş 124b/5; y.-sa 114b/7, 116b/18

**yurt (d)** : Yurt, memleket. y.-ına 80a/14; y.-uma 84a/15, 154b/17; y.-umuza 100b/12

**yut- (d)** : Yutmak. y.-ar 66b/13; y.-dılar 70a/11

**yüce** : Yüksek, yüce. 20a/19, 44a/9, 59b/18, 88a/4, 94a/9, 107a/8, 109a/13, 114b/13, 120b/13, 121b/2, 122a/15, 123a/15, 124b/17, 18, 129a/4, 129b/7, 134a/14,

136a/8, 148b/4, 7, 151b/14, 15, 181b/18, 182b/19, 192b/11, 193b/10, 199a/9, 202b/3, 205a/6, 222b/7, 9; y.-dür 169a/7, 192b/12; y. eyle- 49b/7; y. ol- 130a/3

**yücelen-** : Büyümek. y.-ür 49b/13

**yücelik (g)** : Büyüklük. y.-de 154a/13-14, 172b/3; y.-i 16b/19, 35b/14, 44a/10, 54b/4, 94a/12, 105b/15, 122a/15, 129a/3, 131a/3, 148b/4, 151b/15, 166b/1, 184b/19, 194a/10, 209a/8; y.-inden 125a/2, 209a/10

**yügrük** : Hızlı. y. ol- 136a/14

**yük** : Yük. deve y.-i 171a/6

**yüklen-** : Yüklenmek. y.-se 69a/17

**yüklet- (d)** : Yükletmek. y.-üp 189b/13

**yüksek** : Yüksek. 3a/1, 9a/7, 32a/19, 68a/17, 73a/1, 154a/4, 165a/9, 171a/11, 177b/18, 182b/14, 182b/16, 192b/17, 195a/12, 197b/15, 198a/2, 199a/15, 204a/8, 222a/18; y.-de 119b/9; y.-di 30a/10, 102b/6; y.-dür 136b/19, 159a/7, 169a/3; y. gel- 84b/13

**yükseklik (g)** : Yükseklik. y.-i 63b/5, 159a/5, 163a/19, 172b/9, 184a/19, 194a/11, 194b/1, 197a/9, 10, 210a/18, 210b/12; y.-idür 166b/5

**yün** : Yün. 149b/2; y.-dendür 149b/6; y.-den miydi 127b/18-19; y.-i 113b/2; y.-ini 191b/4; y.-ler 113b/3; kuş y.-ine 208a/19

**yürek (g)** : Yürek. y.-leri 160a/15; y.-ümüz yarıl- “ Çok korkmak, ödü kopmak” 97b/9; **y. ağrısı 227b/16**

**yüz (1)**: Yüz sayısı. 12b/7, 24a/7, 45b/1, 51b/1, 12, 54b/4, 58a/8, 9, 10, 13, 64a/16, 71b/5, 74b/8, 15, 75a/17, 80a/1, 92a/17, 94a/12, 96b/14, 122a/10, 123a/17, 123b/5, 126b/14, 147a/18, 162b/16, 17, 163a/18, 166b/3, 6, 167b/19, 170b/18, 176b/7, 184a/11, 184b/19, 197a/11, 210b/18; y.-e 72b/6, 94b/2; y.-er 165a/13; y. elli 4b/6, 36b/17, 64a/15, 95a/3, 99b/19, 210a/15, 215a/5; y. elli dört 186a/17; y. altmış 61a/5, 196a/19; y. altmış altı 22b/12, 39b/17; y. biñ 176b/9, 10, 11, 13; y. kırk 121b/12, 148b/10; y. kırk beş 4b/4, 214b/19; y. kırk biñ 176b//3; y. seksen 47b/19, 19, 48a/3-4, 17; y. on iki buçuk 142a/1; y. on üç 184a/13; y. otuz 181b/4; y. otuza 164b/2; y. otuzar 190b/2; y. 19a/17; y. yetmiş 57a/3, 193a/14; y. yetmişinci 48a/12; y. yigirmi 45a/3, 56b/19, 210b/2; y. yigirmi beşinci 48a/10; y. yigirmi yedi 19a/17-18İ y. yigirmi sekiz 136a/15, 164a/19, 164b/3; y. yigirmi iki biñ yedi yüz altmış 22b/14-15; y. kırk biñ kerre biñ biñ üç yüz yedi kerre biñ dağı iki yüz 19b/9-10

**yüz (2):** Surat, çehre. y.-i 14b/2, 15a/13, 75a/2, 7, 79a/16, 87b/9, 90b/4, 97a/3, 128a/14, 136a/11; y.-inde 79a/17, 90a/17; y.-indeki 90a/18; y.-ine 14a/3, 56a/12, 60b/7, 9, 69b/4, 75a/3, 4, 7, 79a/16, 87b/10, 90b/4, 227a/16, 16, 17, 18, 19, 227b/3, 3, 4, 5, 5; y.-ini toprağa sür- 114a/14; y.-ini ur- 99a/17-18; y.-inün 75a/3; y.-leri 54b/17, 56a/12, 62b/10, 67a/2-3, 71b/9, 72a/3, 72b/8, 9, 76b/4, 81b/3, 134b/13, 206b/17, 208a/18; y.-lerinden 128a/19; y.-lerini 23a/18, 128a/7; y.-lerinün 128a/7; y.-ümde 91b/9; y.-ümi 91b/1; ağlar y. 131b/15; güler y. 131b/14; y.-ümüz aķ ol- 53b/17

**yüz (3):** Taraf, yön, üst. y.-i 28b/15, 16, 33a/7; y.-inde 35b/2, 15, 62a/14, 64b/1, 2, 79a/18, 92a/9, 100b/11; y.-ine 79a/19, 81b/17, 82a/4, 102b/7; yeriñ y.-ine 116a/5; y. tut- 97b/6

**yüz-** : Yüzmek. y.-erler 56a/13, 131b/1; y.-e yüze 59a/13, 15

**yüzdür-** : Yüzdürmek. y.-di 55b/8; derisini y.-ür 90a/10

**yüzlü:** Yüzü olan. aķ y.-ler 134a/9

**yüzük** : Yüzük. 227b/6

**yüzük kaşı** : Yüzük kaşı. y.-na 227a/13-14

## Z

**zabı** : < Ar. İdaresi altına alma, silahla bir yeri alma. z.-ındadır 203b/10; z. edebil- 24a/13

**za'ferān** : < Ar. Safran. 151b/17, 154b/9, 155a/19, 179b/17, 189a/7, 9, 9, 196a/4; z.-dan 155a/7

**zāhib:** < Ar. Kapılmak. z. ol- 42a/19, 221a/15

**zāhid:** < Ar. Sofu. z.-ler 227b/4

**zāhir** : < Ar. Açık, görünür durumda. 17b/15; z.-dür 23b/15, 67b/9, 100a/15, 121a/7, 148b/13; z.-ine 39a/4; z. ol- 38a/8, 51b/16, 60a/1, 2, 62a/14, 66b/8, 10, 68a/2, 5, 76a/10, 77a/4, 82a/4, 9-10, 19, 94b/7, 95a/16, 98b/9, 101b/11, 109a/15, 110b/7, 118a/12, 120b/1, 126b/1-2, 18, 183a/1, 15, 217a/3, 221b/9, 223b/19, 227b/9, 227b/12; z. ol- gerek 95a/18, 221b/11

**zāhiren** : < Ar. Göründüğü gibi. 30a/19



- zaḥmet** : < Ar. Ağrı, acı, zorluk. z.-i 187b/11; z.-le 125a/7, 217a/14; z.-leri 173a/9; z.-lerle 129b/5; z. çek- 37a/6, 173a/6; z. çekil- 173a/13; z. ol- 5a/14, 226a/17; z. vèr- 135a/4, 7; ciger z.-i 227b/15; sill z.-i 90a/11
- zaḥmetlü** : < Ar-T. Hasta. 175b/18; z.-leri 104b/14
- zaḥmetsüz** : < Ar-T. Kolay. 103b/9
- za‘if** : < Ar. Zayıf, güçsüz. 90b/11, 13, 19, 91a/1; ź.-ce 43a/13; ź.-dür 135a/5, 135b/6; ź.-em 91a/5; ź.-ile 159b/15; ź. ol- 23b/19, 25b/1, 35a/11, 80b/2, 113a/19; ź. ol-gerek 32b/11-12; insān-ı ź.-ün 38b/18, 39a/2
- za‘iflik (g)** : < Ar-T. Zayıflık, güçsüzlük. ź.-i 113b/4
- zā‘il** : < Ar. Sona eren, geçen. z. ol- 73b/7, 192b/6, 219b/14, 220a/4, 227b/10, 11; z. olup git- 117b/8; ‘aqlum z. ola yazdı 154b/9-10
- zākir** : < Ar. Zikreden. z.-e 37a/14
- zaḳrafa** : Metinde adı geçen bir topluluğun kullandığı sözcük. 133b/17
- zamān** : < Ar. Zaman. 14b/14, 25b/9, 10, 11, 12, 28b/17, 37b/10, 49b/7, 61b/7, 69b/9, 79a/1, 84a/1, 89a/15, 106b/19, 110a/12, 152b/12, 209a/17; z.-a 45b/17, 46a/2, 125b/6, 186a/12, 222a/17; z.-da 16a/12, 46b/19, 89b/13, 95b/14, 114b/4, 132b/11, 153a/2, 168b/11, 171a/4, 178b/16, 179a/14, 18, 184b/15, 194b/17, 197a/11, 219a/9, 221a/13, 222a/12; z.-dan 37b/11, 84a/2, 128b/3-4, 168a/6, 225a/13; z.-dur 54a/19; z.-ıla 53b/6; z.-ina 23a/10, 159a/19, 168a/3, 209a/17; z.-ında 29a/14, 29b/16, 31a/18, 36b/16, 47a/13, 16, 48b/18, 55a/15, 93a/19, 104a/19, 109b/1, 153b/18, 159a/16, 160a/3, 167a/2, 170a/9, 178a/3, 178b/13, 179a/12, 186a/10, 192b/18, 193a/11, 227a/2; z.-ından 128b/7; z.-la 49b/19, 67a/18, 108a/6, 192a/5, 211b/18; z.-larında 116b/16; z.-umuzda 177a/16; bir z. 50a/2, 88a/17; bir z.-da 128b/6; bir z.-dan 88b/12; z.-ı evvel 185b/3-4, 199b/13; z.-ı ḳadīm 150b/16; melik-i z. 73b/1; z. vèr- 223a/6-7
- zamāniyye** : < Ar. Zamanla ilgili. 25b/8
- zamg** : < Ar. Zamk. ź.-ıdur 123b/6
- zamm** : < Ar. Katma, ekleme. ź.-ı 106a/18; ź.-ıyla 186a/10, 186b/18, 189a/6; ź.-ıyladur 185a/14
- zamme** : < Ar. Ötre denilen ve o, ö, u, ü okunan hareke. ź.-leriyledür 190b/14; ź.-siyle 192b/11, 206b/3
- zann** : < Ar. Ar. Sanma, sanı. z. eyle- 125a/8
- zarāfet** : < Ar. Zariflik, naziklik. z.-de 158a/13

- zarar** : < Ar. Zarar. 100b/17, 103b/9; ź.-ı 36a/7, 39a/17, 41b/15, 165a/17; ź.-ları 68a/4, 133b/16; ź. eyle- 36b/11, 102b/13-14, 125b/2, 170b/16; ź. gel- 192b/7; ź. ol- 103b/5-6
- zararlu** : < Ar-T. Zararlı. 35b/1, 87b/14, 127a/9; ź.-dur 82b/4
- zarb** : < Ar. Çarpma. hâşıl-ı ź. “Çarpma işlemi” 141a/12, 141b/1-2, 16, 142a/13; hâşıl-ı ź.-ı 141b/2; ź. eyle- 141a/12, 141b/1, 16, 142a/13
- zarîf** : < Ar. ? hisâb-ı ź.-ün 42a/6-7
- zarr** : < Ar. Zararlı. 41a/10
- zât** : < Ar. Kendi, öz. hadd-i ź.-ından 28a/13-14
- zâtiyye** : < Ar. Kendiyle ilgili. hareket-i ź.-si 18a/10
- zâviye** : < Ar. Küçük tekke. z.-si 165b/9
- zâyi** : < Ar. Zarar, ziyan. z. eyle- 117b/18
- zeberced** : < Ar. Zümrütten daha açık yeşil olan bir taş. z.-den 154b/2, 155a/17; z.-le 17a/6; z.-ler 77b/16; yeşil z. 107a/19; yeşil z.-den 109a/13-14
- zebûn** : < Far. Aciz, zayıf. z. kıl- 43a/14
- zehr** : < Far. Zehir. z.-e 52b/17, 191b/3
- zekât** : < Ar. Zekat. 39b/6
- zekî** : < Ar. Temiz. z.-lerdür 134b/2
- zelâlet** : < Ar. Alçaklık. ź.-dür 40b/2
- zelzele** : < Ar. Deprem. 49a/12; z.-den 49b/16; z. ol- 49b/5, 9
- zemherî** : < Ar. 22 Aralıktan 31 Ocağa kadar olan şiddetli soğuklar. 25a/17
- zemîn** : < Far. Yer, yeryüzü. z.-ün 47a/13; z.-i deryâ 47a/11; rûy-ı z. “Yeryüzü” 48b/1; zîr ü z. “Yer altı” 174a/17; rûy-ı z.-de 51a/7, 120b/3
- zenbîl** : < Ar. Zenbil. 153a/13; z.-i 153a/10
- zenc** : < Far. Bir tür çalgı aleti. 72b/17; z.-ler 70a/13, 112b/3
- zencî** : < Ar. Zenci. z.-ler 63a/6
- zencîr** : < Far. Zincir. 201b/1; z.-le 126b/13, 210b/15; z.-ler 126b/11; z.-leri 62b/16
- zer-bâft** : < Far. Sırmalı kumaş. 179a/5
- zevâl** : < Ar. Öyle vakti. z.-den 29b/3, 226b/7, 15, 227a/7; z.-e 226b/16; z. vaktı 5a/10, 29b/2, 94a/1, 217a/13, 220b/10, 226b/5-6, 227a/2-3; z. gölgesi 219b/13, 220a/6; fi’z-z. 5a/10; hâttı-ı z. 218b/10
- zevrağ** : < Ar. Kayık. z.-lar 185b/7; z.-larla 57a/6
- zeyt** : < Ar. Zeytin. krş. zeytûn 183b/14

- zeytūn** : < Ar. Zeytin. krş. *zeyt* z.-ı 113b/11, 166a/2; z. ağacı 113b/8, 11, 183b/12, 187b/8; z. vaqtı 174a/2, 2-3
- zill** : < Ar. Gölge. 219a/9, 16, 19, 219b/11, 220b/7; z.-ı 141b/15, 142a/19, 219a/15, 219b/10, 14, 220a/3, 6, 13, 220b/5, 7, 7, 12, 221a/19; z.-ını 142a/17; z.-uñ 142b/1; z.-ı sitte “Altı gölge” 141b/13, 15; maḥrec-i z. “Gölgenin bitiş noktası” 218b/9, 15, 219b/6; mecmu<sup>c</sup>-ı z. 220a/10-11; medḥal-i z. 218b/8, 15, 219b/5-6; maḥrec-i z. ol- 219b/5; medḥal-i z. ol- 219a/18
- zırnīḥ** : < Far. Zırnık, sıçanotu; arsenik madeni ile kükürt karışımı bir madde. z.-le 55b/9
- zībaḥ** : < Ar. Civa. krş. *jīve* 122b/15; z. ma<sup>c</sup>deni 152a/6
- zift** : < Ar. Zift. 55b/9
- zihī** : < Ar. Ne güzel, ne hoş. 43a/13
- zıkr** : < Ar. Anma, konuşma. z. ét- 15b/5; z. eyle- 15b/2-3, 3, 37a/15, 73b/10, 96b/19, 97b/1; z. ol- 6b/1-2, 190b/4, 210a/6; z. olın- 4b/8, 5a/5, 18, 6a/19, 8b/13, 67a/6, 93a/16, 125b/16, 133b/10-11, 140a/4, 141b/9, 144b/8, 161a/15, 212b/1, 220a/17; z. ü tesbīḥ 171b/9
- zi<sup>l</sup>-ḥicce** : < Ar. Arap aylarının on ikincisi. z.-de 32a/3, 227b/6; z. ayı 31b/10
- zi<sup>l</sup>-ḥa<sup>c</sup> de** : < Ar. Arap aylarının on birincisi. z.-de 227b/6
- zinā** : < Ar. Zina. z.-lar 208b/7
- zincifre** : < Far. Sülfür. z. ma<sup>c</sup>deni 122b/16-17
- zindān** : < Far. Zindan. z.-dur 127a/9; z.-ıdur 51b/10, 174a/8
- zinnet** : < Ar. Süs. 112b/2
- zīr** : < Far. Alt, aşağı. z.-de 160b/17, 181b/13; z. ü zemīn 174a/17
- zīrā** : < Far. Zira, çünkü. 2b/15, 5b/4, 7, 9a/5, 12, 16, 9b/3, 8, 15, 10a/16, 10b/10, 17a/18, 17b/18, 23b/11, 19, 24a/10, 25b/6, 26b/8, 11, 28b/15, 29a/12, 29b/1, 6, 31b/19, 32a/18, 33a/1, 5, 19, 33b/7, 10, 16, 34a/3, 35a/5, 15, 16, 36a/9, 36b/7, 39a/2, 41b/9, 42b/1, 44a/5, 8, 44b/4, 5, 13, 17, 46a/12, 17, 18, 46b/4, 18, 47b/5, 48a/14, 49b/1, 52b/4, 56b/9, 59b/19, 65a/2, 76a/5, 82a/9, 17, 92b/6, 94b/19, 102a/3, 106a/11, 115b/1, 118a/16, 118b/17, 120b/11, 122a/19, 123a/6, 124b/8, 127a/13, 17, 130b/8, 135a/5, 136b/18, 137a/18, 138a/11, 155b/5, 160a/5, 161b/3, 165a/16, 165b/7, 170b/8, 12, 177a/14, 178b/11, 181a/16, 191a/7, 195a/14, 216b/8, 219a/9, 221a/8, 221b/6, 222a/8, 222b/3, 223b/5, 224b/15, 226a/10, 227a/6, 10

**zīrāʿ** : < Ar. Dirsekten orta parmak ucuna kadar olan bir uzunluk ölçüsü. 44a/13, 47b/8, 11, 63b/5, 64a/15, 74b/15, 80a/1, 3, 87b/7, 9, 91b/16, 92a/17, 97b/17, 100b/14, 15, 109a/8, 109b/7, 118b/11, 120a/10, 126b/14, 139a/10, 143a/9, 166b/2, 168a/14, 170a/17, 170b/15, 172b/9, 184a/2, 192b/13, 16, 209a/8, 8, 210b/8, 13, 14; z.-a 35b/11, 51b/12, 82a/16, 92a/8, 109b/7, 8, 170b/6; z.-dan 44a/14, 68b/4, 10, 82a/16, 82b/10, 10, 87b/5, 91b/14, 92a/8, 170b/10, 13; z.-dı 210a/16, 18, 18, 210b/8, 11, 12; z.-dur 47b/7, 11, 54b/4, 63a/6, 69a/1, 74b/8, 8, 75b/16, 89b/12-13, 94a/12, 103b/3, 105b/16, 109a/8, 109b/19, 110a/1, 1, 113a/15, 118b/7, 135a/18, 143a/8, 159a/2, 5, 5, 166b/2, 172b/9, 9, 174a/13, 184a/11-12, 12, 184b/19, 194a/10, 11, 11, 11, 14, 19, 194b/1, 7, 7-8, 10, 197a/9, 10, 210b/2, 211a/11, 13; z.-ıyla 166b/2; z. idi 89a/7, 210a/15, 210b/11, 16, 19, 211b/4, 4; z.-lar 109a/7; z.-ı hâşimi 143a/8; z.-ı aʿ şārīyle “Metre” 172b/9

**zīreklik** : < Far-T. İşleklik. 227b/19

**zişāšī**: < ? 166b/2

**zīyā** : < Ar. Işık. krş. *zu* ʿz.-yı 28a/15; z. al- 28a/15, 16, 17-18, 28b/1; z. vèr- 154a/17

**ziyāde** : < Ar. Fazla. 2b/13, 5, 11, 5a/14, 8b/5, 19, 10a/6, 8, 10, 11, 14, 15, 17, 10b/2, 15a/8, 17b/1, 18b/3, 23a/18, 23b/4, 6, 24b/19, 27b/15, 30b/16, 32b/5, 15, 34a/4, 9, 35a/7, 12, 35b/1, 44b/19, 47a/6, 50a/8, 52b/12, 55b/18, 56a/4, 56b/6, 58a/5, 58b/2, 61a/10, 61b/8, 63a/3, 63b/18, 64a/18, 64b/4, 65b/4, 68b/7, 73a/3, 75a/18, 76a/11, 12, 76b/15, 77a/2, 11, 78a/6, 79a/6, 82a/4, 82b/6, 14, 83a/3, 83b/8, 88a/6, 89b/15, 90b/2, 92a/16, 94a/11, 94b/18, 95a/1, 95b/2, 97b/13, 98b/13, 100a/12, 100b/16, 101a/19, 102a/16, 18, 103a/5, 103b/1, 106b/3, 109b/18, 110a/7, 111a/18, 113a/18, 116a/2, 13, 18, 120b/6, 125a/2, 125b/1, 126a/9, 126b/18, 129a/4, 130a/2, 130b/18, 131b/11, 133b/8, 135a/4, 135b/9, 12, 137a/15, 137b/3, 138b/3, 139b/7, 144b/9, 145a/8, 145b/9, 11, 14, 146a/9, 147a/10, 16, 16, 147b/3, 148b/7, 149a/6, 8, 150a/15, 152a/10, 153b/11, 156b/12, 15, 19, 157a/7, 8, 157b/15, 158b/4, 159b/7, 160b/18, 161b/2, 6, 7, 163b/14, 170a/2, 173a/6, 173b/8, 175b/14, 176a/6, 179b/3, 180a/8, 180b/9, 182a/16, 182b/2, 4, 183b/11, 186a/4, 187a/16, 189b/18, 190a/8, 191a/17, 192b/3, 196a/11, 197a/12, 17, 198b/11, 200a/12, 200b/14, 201a/5, 203a/15, 203b/2, 3, 205b/8, 9, 206b/9, 18, 208b/11, 211a/9, 212a/10, 216b/9, 217a/10, 221b/5, 222a/18, 223a/2, 19, 223b/13, 16, 224b/7, 18, 225a/6, 226b/2; z.-dür 22a/12, 49a/4-5, 57b/5, 7, 59b/8, 60a/9, 71a/13, 75b/11, 16, 76b/12, 88a/9, 121a/17,

131a/4, 145a/19, 148b/11, 149b/15, 150a/10, 156b/5, 158a/9, 159b/13, 160a/17-18, 161a/16, 161b/3, 162a/2, 163a/17-18, 163b/13, 170a/3, 176a/5, 179b/3, 185a/18, 186b/7, 187a/1, 187b/6, 188a/13, 190a/9, 190b/19, 195b/3, 196a/1, 196b/12, 14, 197a/1, 198a/4, 199a/6, 18, 201b/14, 203b/4, 204b/14, 205a/11-12, 206b/9, 213a/19, 214a/5, 14; z.-ler 198a/4; z. èdi vèr- 22b/7-8; z. èt- 193a/2; z. eyle- 104b/10, 132a/5, 141b/19, 142a/18-19, 160a/1; z. idügi 23b/14-15; z. ol- 23a/11, 32b/9, 40a/15, 46a/16, 56b/5, 60b/9, 68a/1, 12, 78a/19, 80b/2, 96a/16, 118a/2-3, 118b/12, 132a/6, 137a/19, 137b/16, 138b/17, 139a/9, 144a/18, 144b/2-3, 4, 180b/13, 186a/13; z. olsa gerek 9b/2-3, 28b/7, 40a/18, 139a/19-139b/1, 170b/12; ḥadden z. ol- 4a/4; ‘aqlı z. ol- 146b/11

**ziyāfet** : < Ar. Ziyafet. ž. eyle- 96b/9

**ziyān** : < Far. Ziyān, zarar. z. eyle- 36b/12

**ziyāret** : < Ar. Ziyaret. 128a/18; z.-e 14b/17, 174a/7; z. eyle- 14b/12, 50a/7, 12, 96b/6, 7-8, 123a/6, 14

**ziyāretgāh** : < Ar-Far. Ziyaret yeri. z.-dur 165b/9-10; z.-idur 123a/1

**ziynet** : < Ar. Süs. 153b/14; z.-de 154b/6; z.-le 162b/16

**ziynetlü** : < Ar-T. Süslü, bezeli. 175a/10

**žu’** : < Ar. Aydınlik, ışık. krş. žiyā 22a/11; ž.-yı 222b/8, 11

**žuhr** : < Ar. Öyle vakti. z.-ila 221a/16; z.-inuç 221a/3; z.-uç 5a/11, 19, 219b/15, 220a/5, 7, 9, 220b/7, 7, 8, 12, 221a/2, 6, 12, 19

**žuhve-i kübrā** : ? 6a/2, 225a/11, 225b/1, 7, 10-11, 13, 14, 18, 226a/2, 6, 7, 8-9; ž.-dan 226a/14; ž.-sı 225b/15, 226a/4; ž.-sından 226a/4; ž.-ya 6a/1, 225a/10, 226a/11; ž. ol- 225a/15-16

**žulm** : < Ar. Zulüm. z. ètdür- 60a/11

**žulmāt** : < Ar. Karanlık. 51b/18, 52b/2, 221b/9, 10, 13, 15; z.-dan 166b/13; z.-lar 82a/8

**žulmet** : < Ar. Karanlık. 43b/2; z.-den 11a/17

**žu‘m** : < Ar. Sanma, sanı. z.-ı 27b/10, 131a/10; z.-inca 223a/14; z.-ları 59b/11; z.-larınca 106a/1; z. eyle- 72b/14

**žurna** : < Far. Zurna. 72b/17, 101b/12; z.-lar 98b/4

**Žühāl** : < Ar. Sekendiz, Satürn. krş. naḥs-ı ekber 2b/4, 11a/3, 20b/1, 5, 8, 9, 13; Z.-den 21a/9; Z.-dür 11a/8; Z.-ünj 20b/18

- Zühre** : < Ar. Çobanyıldızı, Çulpan, Venüs. krş. *nâhîd*. 2b/4, 8b/9, 11a/3, 6, 25b/14, 14, 26a/1, 9, 12; Z.-dür 25b/15, 26a/10, 15; Kevkeb-i z. 30a/10; kevkeb-i z.-ye 26a/1
- zümrüd** : < Ar. Zümrüt. 162a/5; yeşil z.-dendür 120b/16; z. ma<sup>c</sup> deni 162a/4
- zürâfa** : < Ar. Zürafa. 157a/16
- zürriyyet** : < Ar. Nesil, kuşak. z.-ler 80b/18; z.-e gel- 54a/6

## YER ADLARI DİZİNİ

- ‘Abâdan** : İran’ın güneybatısında Hûzistan eyaletinde bir şehir. 75b/4, 178a/9
- Abaza** : Rusya federasyonu içindeki Sibirya’da Hakasya Cumhuriyeti’nde bir şehir. 212b/10, 214a/11, 14, 15, 16, 17
- Ablağa ırmağı** : Metne göre Basra şehrinin ortasından geçen ırmak. 179b/4
- ‘Acem** : Arapların Arap olmayanlara ve özellikle İranlılar’a verdikleri ad. 45a/12, 157b/14
- Adana hişârı** : Adana kalesi. 101b/4
- A‘del-i Biķā‘** : ? 181b/3-4
- ‘Aden** : Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti’nin başkenti ve tarihi liman. Tarihi milattan önce 4000 yıllarına kadar uzanan şehrin, Şeddâd b. Âd tarafından kurulduğu sanılır. 4a/13, 48b/12, 13, 148b/18, 149a/15, 151a/13, 151b/5, 7, 8, 9, 10, 155b/18
- ‘adye ırmağı** : Dımaşk şehrinde bulunan Guta adlı vahanın sekiz kola ayrılan ırmaklarından biri. 177b/8
- ‘adye kuyusu** : Metinde adı geçen Yemen’de bulunan bir kuyu. 116a/9
- Afriķıyye** : Afrika. 104a/3
- aġmât** : Metinde adı geçen cebel-i derenk adlı dağın dibinde yer alan bir şehir. 158a/3, 19, 158b/11, 12
- Aġribos** : Yunanistan’ın doğusunda eski bir Osmanlı sancağı ve bu sancağın merkezi olan şehir. krş *aġriboz*. 195b/13, 14, 15, 16
- Aġriboz** : Yunanistan’ın doğusunda eski bir Osmanlı sancağı ve bu sancağın merkezi olan şehir. krş *aġriboz*. 190a/15, 190b/8, 195b/1, 5
- aġkâf** : Ad kavminin yaşadığına inanılan, Yemen’de bir bölgenin adı. Uzun ve kıvrımlı kum yığınları anlamına gelmektedir. 154a/2

**Ahlat:** Van Gölü'nün kuzeybatısında bulunan ve bugün Bitlis'e bağlı olan tarihi şehir.  
104a/7

**Ahvâz :** Güneybatı İran'da Hûzistan eyaletinin merkezi. 101b/9

**aķ deniz** : Akdeniz. 94a/1, 5, 6, 101b/6, 103b/18, 182a/18

**aķ Kermân** : Ukrayna'nın güneybatısında, tarihi Basarabya bölgesinde bulunur. Krş.  
*aķça Kermân* 93a/3

**Aķça Kermân:** Ukrayna'nın güneybatısında, tarihi Basarabya bölgesinde bulunur. Krş. *aķ*  
*Kermân* 212b/9, 213b/6, 15, 17, 17, 18

**Aķrintiř** : Arapların İkritiyye, Akritiş, ikridiş, İkritiş adını verdikleri Akdeniz'in  
Kıbrıs'tan sonra en büyük adası. krş. *Kirit aķası* 94b/7

**aķřā-yı Ćin** : Ćin. 43b/9, 48a/11, 140a/9, 143b/14

**aķřā-yı Hind** : Hindistan. 58a/5

**aķřā-yı maġrib** : krş. *Fas* 47b/16, 108b/13, 111a/1, 182b/3; a.-de 43b/6-7, 10,  
140a/13-14, 143b/16-17, 148a/9, 12, 214b/13; a.-den 48a/2, 3, 16, 48b/1, 92b/13,  
140a/8-9, 145a/11, 145b/2, 146a/5, 14, 146b/2, 11-12, 147a/4, 10, 148a/3, 14,  
149b/7, 17, 150a/19, 150b/8, 151a/9-10, 151b/7, 19, 152a/11, 155b/19, 156a/11,  
18, 156b/5, 157a/1, 157b/1, 158a/14, 158b/10, 161a/16, 161b/8, 15, 162a/5,  
162b/7, 163a/5-6, 12, 163b/4, 9, 164a/6, 164b/14, 165a/4, 18, 165b/16, 166a/4-5,  
168b/4, 171a/14, 172a/11, 173b/10, 175b/5, 19, 177b/14, 178a/4, 179a/7-8,  
179b/12, 18, 180a/10, 180b/4, 181a/3, 11, 183b/6, 17, 185a/10, 185b/11, 16,  
186a/6, 19, 186b/8, 14-15, 187a/2, 11, 17, 188a/6, 14, 188b/2, 9, 15, 189a/3, 13,  
189b/3, 13-14, 190a/5, 11, 192a/6, 9-10, 17-18, 192b/7, 193b/11, 194a/1, 195a/8,  
16, 195b/13, 196a/1-2, 5, 13, 196b/1, 6-7, 15, 197a/3, 198b/19, 199a/12, 18-19,  
199b/7, 200a/4, 13, 200b/1, 8, 15-16, 201a/6, 12-13, 201b/7-8, 16, 202a/9, 15-16,  
202b/13, 203a/16, 203b/4, 10, 204a/4, 11, 19, 204b/7-8, 14, 205a/2, 7, 205b/3,  
19, 206a/6, 10, 12, 14, 18, 206b/5, 11, 207a/5, 212b/18-19, 213a/14, 213b/3, 15,  
19-214a/1, 7, 14, 214b/14-15, 215a/17, 215b/5, 12, 19, 216b/1; a.-e 158a/8,  
181b/12, 198b/15-16, 203a/14; a.-le 160b/12, 163b/17, 173b/2, 182a/10; a.-ün  
33b/12

**aķřā-yı mařriķ** : Doġu Arap ülkelerini yani Suriye, Irak, Filistin ve Ürdün'ü içine  
alan bölge. 43b/8, 47b/18, 48a/16, 48b/1, 64a/3, 148a/11, 198b/17

**Aķsarây** : İç Anadolu bölgesinde bir şehir. 199b/14

- Alacaḥiṣār** : Yugoslavya'nın Sırbistan bölgesindeki Kruşevac şehrinin Osmanlılar zamanındaki adı. 203a/10, 204b/11, 15, 15-16, 16, 17-18
- Amasiyye** : Amasya. 38b/8, 190b/11, 198b/12, 200a/17, 200b/1, 2, 3, 4
- Āmid** : Güneydoğu Anadolu bölgesinde bir şehir. Şehrin eski adı Amida'dır. İslâmî dönemde bu ad Āmid biçimini almıştır. krş. *Diyārbekir* 101b/15, 137a/12, 181b/10, 188a/10, 14, 15, 16, 17
- ‘āmure** : Lût kavmine ait Gomore şehri. 174b/16.
- ‘Amuriyye** : Eski Yunanca ve Ortaçağ Yunancasında “Amorion” olarak bilinen şehir, Arap kaynaklarında “Amuriyye” ya da “Amuriye” olarak geçmektedir. Bugün Afyonkarahisar sınırları içinde bulunan Emirdağ ilçesine yakın bir yerde bulunmaktadır. Metinde ashab-ı kehfîn mağarasının burada cebel-i raḳīm dağında bulunduğu belirtilmektedir. krş. *cebel-i raḳīm* 127b/2
- Anaḥolı** : Anadolu. 186a/18, 196a/18
- ‘Ani** : Kars'ın merkez ilçesinde Arpaçay boyunda bulunan ören yeri. 104a/9
- Anḥaḳya** : Antakya. krş. *anḥaḳıyye* 93a/8-9
- Anḥaḳıyye** : Antakya. krş. *anḥaḳya* 103b/17
- Anḥalya** : Antalya. 181b/9, 186b/12, 15, 16, 17, 18
- ‘Arab** : Arap yarımadası için kullanılır. 152b/5; ‘A. diyārı 223a/7-8; ‘A. vilāyeti 5a/7, 13
- ‘Arafāt** : Mekke'nin doğusunda hac ibadetinin yapıldığı yerlerden biri. 13a/14
- Arşāya** : Metinde adı geçen Rus şehirlerinden. krş. *arşāyeti r-rus* 215b/16, 19, 216a/1, 2, 4
- arşāyeti’r-rus**: Metinde adı geçen Rus şehirlerinden. krş. *arşāya* 215a/6
- Arz-ı asvān** : Yukarı Mısır'da bir şehir. Nil nehrinin doğu kıyısında bulunur. Mısır tarihinin en önemli ticaret merkezlerindedir. Bugünkü adı Asvān (Usvān)'dır. 108b/16
- Arz-ı berber** : krş. *Berber*. 150b/4, 13
- arz-ı Hind** : Farsça Hint ülkesi anlamına gelen Hindistan (Hindûsitân) için kullanılır. Eski Farsça'da Hindû sözcüğü, Ârilerin kenarında oturduğu büyük nehrin Sanskritçe'deki “nehir, ırmak” anlamına gelen Sindhû'dan gelmektedir. İlk Arap coğrafyacıları Perslerden etkilenererek Hind ve Sind olarak adlandırmışlardır. krş. *Hind, Hindistān, Sind* 71a/7
- arz-ı Mıṣr** : Mısır. 168b/8, 11, 18



**arż-ı Nübye** : Sudan'ın kuzey kesiminde bulunan bir şehir. Yukarı Mısır bölgesinde Asvan'ın yanında Nil nehrindeki ilk şelaleden başlayıp altıncı şelaleye kadar olan bölge Nübye ya da Nûbe olarak bilinmektedir. Bu bölgede yaşayan insanlara da Nûbî denilmiştir. Ünlü Nübye fildişlerinin de pazarlandığı yer olarak bilinir. krş. *nübye, şehri-i nübye, bilād-ı nübye* 108b/12-13, 150a/16, 150b/4

**arż-ı Şam** : Bilādüşşâm yani Suriye, Filistin, Lübnan ve Ürdün bölgesinin önemli merkezlerindedir. Dımaşk olarak bilinen adını Arapça kaynaklarda bütün Suriye bölgesinin ifade etmek için kullanılan Şam'a bırakmıştır. Günümüzde de Türkçe'de Şam adıyla kullanılır. krş. *Dımaşk, Şam* 176a/3

**arż-ı tanca** : Cebelitarık Boğazı'nın bitip Atlas Okyanusu'nun başladığı Spartel Burnu'nun 10 km. kadar doğusunda bulunan tarihi bir şehir. 183a/3-4

**arż-ı yemāmiye** : ? 75b/6

**arż-ı Yemen** : Yemen. Antik Yunan ve Romalı coğrafyacılar tarafından Arabia Felix (mesut Arabistan) olarak anılan Yemen, genel olarak Mekke'yi dünyanın merkezi kabul eden İslâm coğrafyacılarına göre doğuya doğru döndüğünde Kâbe'nin güneyinde (sağında- yemîn) kaldığından bu adı almıştır. Yemen adının sağ yan veya güneyle ilgili olduğu görülmektedir. Adın Araplar'ın esfanevi kahramanı Yemen b. Kahtân'dan geldiğini ileri sürenler de bulunmaktadır. krş. *Yemen* 145b/6, 150b/13

**‘āşi** : Orontes olarak da bilinen Asi nehri, Lübnan Bekaa Vadisi'nin doğu kısmından doğar ve Hatay'dan Akdeniz'e dökülür. Nehrin büyük bölümü Suriye topraklarında içindedir. Asi nehri bulunduğu yöne ters akan tek nehirdir. Metinde de belirttiği üzere güneyden kuzeye doğru aktığı için bu adı aldığı ileri sürülmektedir. krş. *nehri 1-‘āşi* 103b/18

**‘aşkalān** : Filistin'de bulunan tarihi bir şehir. Yafa'nın 60 km. batısında bulunan bu şehir Tevrat'ta Aşkelon adıyla geçer. “Suriye'nin gelini” (Sponsa Syrine, Arūsü'ş-Şgm) lakabıyla meşhur olan Askalân, müslümanların en son fethettikleri Filistin şehirlerindedir. 176a/8

**aştahra** : ? 164b/9, 180a/13, 180b/4, 5, 6, 6

**asvān** : Kahire'nin 893 km. güneyinde, Nil nehrinin doğusunda bulunur. Mısır tarihinin en önemli ticaret merkezlerinden birini oluşturan şehrin bugünkü adı Asvan (Usvan)dır. Syene biçiminde Grekçeleşmiş Eski Mısırca Suānit'ten (Pazar yeri) gelmektedir. 158a/4, 161b/19, 162a/6, 7, 7, 8, 168b/16, 169a/2

- At Meydānı** : Bugün Sultanahmet Meydanı olarak bilinen yerdir. Bizans döneminde at binenlerin, atların meydanı anlamına gelen Hipodrom denilmiştir. Osmanlı döneminde At Meydanı olarak anılmıştır. 197b/18
- Atina** : Yunanistan'ın başkenti. 181b/8, 185b/14, 16, 17, 18, 19
- Avlonya** : Güney Arnavutluk'ta önemli bir liman şehridir. Sasan adası ve Karaburun yarımadasıyla çevrili bir körfezin kıyısında bulunur. Şehrin Antikçağ'daki adı Aulon'dur. Arnavutlar Vlorë, İtalyanlar Valona, Osmanlılar da Avlonya demişlerdir. 190a/15
- ‘avratlar cezāresi** : Metinde anlatıldığına göre okyanusun güney tarafında bulunan iki adadan, içinde sadece kadınların yaşadığı ada. 56b/18
- ‘ayn-ı bādcāni** : Metinde adı geçen bir çeşme. Damgan'ın Kehr adlı köyünde bulunur. 112a/6
- ‘ayn-ı firāt** : Erzeni'r-Rum (Erzurum) yakınlarında bulunan ve kutsal olduğuna inanılan bir pınar. 114b/4
- ‘ayn-ı fiḥ** : Şam'da bulunan ve meyveleriyle ünlü Gutā vahasında bulunan bir su kaynağı. 177b/4, 4
- ‘ayn-ı ğazne** : Gazne şehrine yakın bir yerde bulunan ve kutsallığına inanılan bir pınar. 113b/12-13
- ‘ayn-ı ğirnāṭa** : Gırnata adlı Endülüs şehrinde bulunan bir pınar. 113b/5
- ‘ayn-ı kazvīn** : Kazvin köylerinden bir köyde bulunan ve kutsallığına inanılan bir çeşme. 111b/19
- ‘ayn-ı nihāvend** : İran'ın Nihavend adlı şehrine yakın bir yerde bulunan pınar. 114b/8
- ‘ayn-ı selvān** : Beytü'l-makdis'de (Kudüs) bulunan bir çeşme. Hz. İsa'nın körleri, cüzzam ve baras hastalarını yıkayıp onlara iyileşmeleri için dua ettiğine inanılan yer. 175a/3-4
- ‘ayn-ı seyrān** : Afganistan'ın Bamyān şehrinde bulunan bir pınar. 112b/7
- ‘ayn-ı Şems** : Mısır'ın güneyinde bulunan bir şehir. Metinde Hz. Yusuf ve Firavun'un saraylarının bulunduğu yer olarak geçmektedir. krş. ‘aynü ş-şems 171b/11-12, 19
- ‘ayn-ı şirkirān** : İran'da bulunan Meraga şehrinin bir köyünde yer alan pınar. 113a/12
- ‘ayn-ı l-evkāt** : Metinde anlatıldığına göre Mağrib'de bulunan ve sadece beş vakit namaz sırasında akan pınar. İnsanlar o esnada abdest alırlar, sonra su tekrar kesilir. 112b/13

**‘aynı’l-İblanistān** : Metinde adı geçen İblanistān köylerinden bir köyde bulunan bir pınar. 112a/15

**‘aynı’l-‘ikāb** : Metinde ifade edildiğine göre Hindistan’da bir dağın tepesinde bulunan pınardır. 113a/16

**‘aynü’ş-şems** : krş. *‘ayn-ı şems*. 171b/17

**Azak** : Bugün Azov olarak bilinen şehir, Sovyetler Birliği’nin Rostov özerk bölgesindedir. Karadeniz’i bir Türk gölü haline getirmek isteyen Fatih Sultan Mehmet zamanında Gedik Ahmed Paşa kumandasındaki donanma başta Kefe olmak üzere Azak civarını fethetmiştir. XVI.yüzyılın ilk yarısına ait tahrir defterlerinde Azak, Kefe sancağına bağlı bir kaza olarak görülmektedir. 105a/1, 212b/10, 213b/14, 19, 214a/1, 2, 3, 3

**Azerbaycān** : Azerbaycan. 129b/6, 17

**Bāb-ı Ebvāb** : Derbend olarak bilinen şehir Dağıstan’da Hazar denizinin kuzeybatı sahilinde bulunur. Şehirden bahseden ilk Arap kaynakları, buranın Farslar tarafından “kapalı kapı, geçit, sınır karakolu” anlamına gelen “Derbend” adıyla anıldığını kaydetmişlerdir. Buna ek olarak “el-bāb”, “el-ebvāb”, Bābü’l-ebvāb”, “bābü’l-hadīd” olarak da bilinmektedir. Osmanlılar şehri daha çok Derbend ya da Demirkapı adıyla anmışlardır. krş. *el-bābü l-ebvāb, demür kapu* 201b/8, 9, 9, 11

**bāb-ı Mendeb** : Kızıldeniz’i Aden Körfezi’ne bağlayan boğazın adıdır. Aynı zamanda Afrika ile Arap Yarımadası’nı birbirinden ayırır. Sözcük anlamı olarak “hüzün kapısı” anlamına gelir. 57a/17, 18

**Bābü’l-ebvāb** : krş. *bāb-ı ebvāb, demür kapu, el-bābü l-ebvāb* 190b/12

**bābü’z-zehbe** : Metinde belirtildiğine göre İstanbul’un yüz kapısından en büyüğü. 197a/12

**Bāce ırmağı** : İspanya’da bugün Toledo olarak bilinen Tuleytula şehriden bir kısmı akan ırmaktır. 192b/12-13

**Badaḥşān** : Afganistan’ın 34 vilayetinden birisidir. Adı Pehlevice “bedahş” (müfettiş, yüksek yönetici) adından türemiştir. Şehir Hindikuş Dağları ve Ceyhun Nehri arasındadır. 101a/9

**Bādcāni** : krş. *‘ayn-ı bādcāni* 112a/8

**Bağdād** : İslâm dünyasının önemli tarih, bilim ve kültür merkezlerindedir. Bugün Irak’ın başkentidir. 9b/17, 33b/10, 48a/9, 101b/19, 141a/4, 5, 7, 13, 141b/7, 142a/5, 142b/11, 164b/8, 178a/11, 11, 178b/12, 16, 179a/8, 9, 9, 11, 198b/13, 211b/18, 19

- Bağdād ırmağı** : krş. *Dicle* 101b/15
- Baḥretü 'l-filyüb** : Metinde ifade edildiğine göre içinde türlü çeşit balık bulunan bir gök. 110b/5
- baḥretü 's-secnān** : Metinde yazarın Batlamyus'tan aktararak yazdığı bir göl. 111a/12
- baḥr-i Çin** : Çin denizi. krş. *deryā-yı Çîn* 134a/8
- Baḥr-i esved** : krş. *Karadeniz, deryā-yı mağrib* 93b/17
- Baḥr-i Fars** : Pers Körfezi olarak bilinen körfezin bugünkü adı Basra Körfezi'dir. Körfezin kıyılarının Arap fetihleriyle ele geçmesi ve Arap denizcilerin Afrika kıtasında koloniler kırabilecek kadar gelişmesi sonucu "Fersi Körfezi" tanımı doğmuştur. krş. *baḥrū 'l-aḥzer, deryā-yı Fars* 75b/1, 156a/5, 162a/9
- Baḥr-i ḥarezmi** : Orta Asya'da Maverāünnehir olarak bildiğimiz Ceyhun (Amu Derya) ve Seyhun (Siri Derya) nehirleri arasında kalan tarihi bölge. 111b/2
- Baḥr-i ḥazer** : Hazar Denizi. Batıda Kafkas, güneyde Elburz sıradağları gibi Alp sistemine bağlı genç kıvrımlı dağlarla, doğuda Batı Türkistan ve kuzeyde Doğu Avrupa'nın eski temelden meydana gelen alçak plato düzlükleri arasında yer alan çöküntü çukurunun tabanıdır. 98b/10, 105a/2
- Baḥr-i Hind** : Hint Okyanusu. Kuzeyde Asya, batıda Afrika ve Arabistan, doğuda Malezya, Sunda Adaları ve Okyanusya tarafından çevrilen dünyanın üçüncü büyük okyanusu. krş. *hind deñiz, hind deñizi, baḥrū 'l-Hind, deryā-yı sind, deryā-yı zenc* 75b/7
- baḥr-i ḳoştanṯiniyye** : krş. *baḥr-i mağrib* 92b/9
- baḥr-i ḳulzüm** : Kızıldeniz. Hint Okyanusu'nun bir uzantısıdır. Arabistan ile Afrika kıtası arasında bulunur. Adını kıyılarındaki kiremit rengi topraklarla kırmızı mercan kayalarının yansıması nedeniyle suyunun kızıla yakın görünmesinden almıştır. Ayrıca Süveyş körfezinin kuzey ucundaki Kulzüm şehrine bağlı olarak Bahr-i Kulzüm, Bahrü'l-Kulzüm olarak bilinmektedir. krş. *deryā-yı ḳulzüm* 84a/17
- baḥr-i mağrib** : Akdeniz. Bugünkü Arapça'da el-Bahrü'l-ebyaz el-mutavassıt denilen Akdeniz, tarih boyunca müslümanlar tarafından daha çok Bahrü'r-Rûm; kıyısında bulunan kara parçaları nedeniyle Bahrü'l-İskenderiyye, Bahrü'ş-Şam, Bahrü'l-Kostantiniyye ve Bahrü'l-Efrenç adlarıyla anılmıştır. krş. *baḥr-i ḳoştanṯiniyye, baḥr-i rūm, baḥr-i şām, deryā-yı mağrib, deryā-yı Şām* 92b/8
- Baḥr-i muḥit** : Okyanus. Grek mitolojisinde, üzerinde insanların yaşadığı bütün toprakları çevreleyen engin suların tanrısı Okeanos'tan sözcüğün bugünkü Arapça'da karşılığı

Ummân'dır. Ortaçağ İslam coğrafyacılığında kullanılan karşılığı ise bahrû'l-muhît, el-bahrû'l-muzlim, bahrû'z-zulme / zulumât ve el-bahrû'l-ahdar'dır. krş. *deryâ-yı muhîî* 48a/14, 51a/12, 54b/2, 56b/16, 57b/5, 93b/9, 148a/8, 182a/19, 182b/10, 190b/17, 191a/4, 212a/18, 19

**baħr-i muzlîm** : krş. *baħr-i muhîî* 109a/14-15

**baħr-i Rûm** : krş. *baħr-i mağrîb* 93b/719

**baħr-i Şâm** : krş. *baħr-i mağrîb* 92b/9, 183a/8, 10

**baħr-i 'ummân** : krş. *baħr-i muhîî* 79b/17, 80a/2, 81b/13

**baħr-i yantaş : Karadeniz???** 92b/17-18

**baħr-i zûlmât** : krş. *baħr-i muhîî* 93b/3, 212a/19

**baħiret-i fûms** : ? 111b/10

**baħrû'l-ahzer** : krş. *baħr-i fars, deryâ-yı Fars* 75b/9

**baħrû'l-Hind** : krş. *baħr-i Hind* 71a/6

**Balağan** : Azerbaycan'da bulunan Balaken şehri. 190b/11, 201a/10, 13, 13, 14, 15

**Balat iskelesi** : Balat iskelesi. 29b/17

**Bâmyân** : Afganistan'ın 34 eyaletinden birisidir. 112b/8

**Bâne** : İran'ın Kürdistan eyaletinde bir şehirdir. Osmanlı kayıtlarında, haritalarda, İran tarihinde bu eyaletin eski isminin Bebane olduğu görülmektedir. 149a/16, 156a/15, 18, 19, 156b/1, 2

**Barağ** : Halep'te bir köy. 187b/10

**Barfûn** : Karadeniz'de bulunan Bartın şehri (?). 97a/12

**Başra** : Güney Irak'ta Hz. Ömer tarafından kurulan şehirdir. Kanûnî Sultan Süleyman'ın 1534 yılında Bağdat'ı aldığıda Osmanlı idaresine girmiştir. 48a/8, 101b/9, 19, 164b/8, 179a/11, 14, 17, 179b/1, 5, 10, 12, 13, 13, 14

**Bec/ç** : Viyana. Tuna'nın sağ kıyısına yakın bir yerde, buraya dökülen Wien nehrinin iki tarafında düz bir alanda kurulmuştur. Macarca Bécs, Boşnak, Sırp ve Hırvat dilinde Beč olarak geçmektedir. Osmanlılarda Macarca'dan alınan Beç, XIX. yüzyıldan itibaren Viyana olarak kullanılmıştır. 48b/16, 139a/17, 212b/3, 9, 213a/3, 14, 15, 15, 17

**Bedr kuyusu** : Mekke ile Medine arasında bulunan bir kuyu. 114b/19, 115a/6

**Belencer** : Kuzey Kafkasya'nın Dağıstan bölgesinde, Derbent ile Semender şehirleri arasında yer alan Ortaçağ şehridir. VIII. yüzyıla kadar Hazar Kağanlığı'na başkentlik

yapmıştır. İdil olarak da bilinmektedir. krş. *Etil, dār-ı mülk-i hâzer, deryâ-yı hâzer* 203a/11, 206a/3, 6, 7, 8, 9

**Belgrad** : Sırbistan'ın başkenti ve en büyük şehridir. Tuna ve Sava nehirlerinin birleştiği platoda yer almaktadır. 204a/17

**Belh** : Afganistan'ın kuzeyinde bir şehir. Bu şehir Amuderya'nın güneyindeki Dehâs ırmağı üzerinde ve Kûhibâbâ dağının eteğinde kurulmuştur. Adını eski Farsça'da Bahtriş, Avesta'da Bahdi ve Grekçe'de Baktra şeklinde geçen Baktres'ten almaktadır. 189b/17, 190a/5, 6, 7, 7; b. vilâyeti 136a/16, 181b/11

**benefşe deresi** : Metinde Dımaşk şehrinin güneybatısında bulunduğu ifade edilen bir dere. 177a/18

**Berber** : Sudan'ın kuzeyinde Nil nehrinin yakınlarında bir kasabadır. 65b/12, 84b/3, 150b/5, 156a/9; Ehl-i B. "Berberî halkı" 150b/5

**Berhût**: Arabistan yarımadasında, Yemen'in güneyinde bulunan Hadramut şehrinde bir bölge. 116a/13

**Berhüd kuyusu** : Arabistan yarımadasında, Yemen'in güneyinde bulunan Hadramut şehrindeki Berhud bölgesinde bir kuyu. Metinde ifade edildiğine göre kafirler ve münafıkların ruhları bu kuyu içindedir. krş. *bi r-i berhüd* 116a/7, 9, 17, 116b/3

**Berriye-i Sincâr** : Irak'ın Ninova şehrinin on kasabasından birisidir. 47b/2

**Berriye-i der-Sincâr** : krş. *berriye-i Sincâr* 47b/1

**Bêş balğ** : Adını Uygurca balık (şehir) sözcüğünden alan Beşbalık, Çin Halk Cumhuriyeti'nin Uygur özerk bölgesinin sınırları içinde Urumçi'nin kuzeyinde bulunur. Bu şehir hakkında en eski bilgilere Çin kaynaklarında, Göktürk yazıtlarında ve bazı Uygur eserlerinde rastlanılmaktadır. 203a/12, 206a/17, 18, 19, 206b/1-2, 3

**Beytü'l-laħim**: Bet Lehem olarak da bilinen Filistin Batı Şeria'da bir kent. Hz. İsa'nın doğduğu yer olarak bilinir. 175a/9

**Beytü'l-mağdis** : Kudüs. Ortadoğu'da bulunan, dünyanın en eski şehirlerindedir. Tevrat'a göre Kudüs'teki ilk Yahudi tapınağı. Süleyman'ın inşa ettirdiği, Yahudilerin Bet Ha-mikdaş (Kutsal Ev) dedikleri tapınak, Süleyman Mabedi olarak bilinmektedir. Halilü'r-rahman da denilmektedir. 164b/7, 173b/14, 174b/1, 18, 175a/12, 16, 194b/5

**Beytü'l-muğaddes** : krş. *beytü'l-mağdis* 22b/10

**bezâc kuyusu** : Medine'de bulunduğu iddia edilen bir kuyu. Metinde ifade edildiğine göre Hz. Muhammed bu kuyunun suyundan abdest almıştır, su acıyken tatlı olmuştur.

Hastalar bu kuyunun suyunda yıkandığında iyileşmişlerdir. krş. *bi ʾ-r-i bezāʿ* 116b/11-12, 17, 117a/1

**Bilād-ı bahriyye** :? 75b/6

**bilād-ı keşire** :? 93b/6

**bilād-ı Nübye** : krş. *arż-ı nübye*, 150a/16

**bilād-ı Rus** : Rusya. 93b/7

**bilād-ı Yemen** : Yemen. 151b/12

**binkeş** : Taşkent şehrinin İslam coğrafyacıları arasındaki adı Şâş, başkenti de Binkes'dir. 190b/12, 202a/11, 16, 17, 18, 19

**bi ʾ-r-i berhūd** : krş. *berhūd kuyusu* 116a/6

**bi ʾ-r-i bezāʿ** : krş. *bezāʿ kuyusu* 116b/9

**bi ʾ-r-i bīsūn** : Mısır'da bulunan bir kuyu. 115b/7

**bi ʾ-r-i demāvend** : Tahran eyaletinde bulunan Demāvend şehrinde bir kuyu. 115b/19

**bi ʾ-r-i ḥandaḳ** : İran'da Meraga şehrinin köylerinden birinde bulunan bir kuyu. 120a/2

**bi ʾ-r-i hindiyān** : Fars eyaletinde bir köyde bulunan kuyu. 119b/5

**bi ʾ-r-i ḳarye-i ʿAbdu ʾr-raḥman** : Fars eyaletinde bir köyde bulunan kuyu. 120a/14

**bi ʾ-r-i maṭraba** : Mısır'ın köylerinden birinde bulunan bir kuyu. 118b/13

**bi ʾ-r-i muʿazzam** : Mısır'da bulunan bir kuyu. 119a/7, 14

**bi ʾ-r-i mübārek** : Medine deresinde bulunan bir kuyudur. Urve kuyusu da derler. 115a/19

**bi ʾ-r-i nisābur** : Nişabur'da bulunan bir kuyu. 115b/14-15

**bi ʾ-r-i ʿurve** : krş. *bi ʾ-r-i mibārek* 115a/11

**bi ʾ-r-i Yūsuf** : Hz. Yusuf'un kardeşleri tarafından bırakıldıkları kuyudur. Erden'e yakındır. 119a/18-19

**bi ʾ-r-i zemzem** : Kâbe'de bulunan kuyu. 117b/8

**bi ʾ-r-i zūrān** : Medine'de bulunan bir kuyu. 117a/2

**bi ʾrūʾl-kelb** : Halep çevresinde bulunan bir kuyu. Metinde ifade ettiğine göre kuduz köpek tarafından ısırılan kişileri iyileştirdiğine inanılan kuyudur. 119b/10

**bīsā** : Şam'da bir köy. 86b/15, 16

**Budin** : Budin. Macarca Buda adıyla anılmaktadır. Macaristan'ın kuzeyinde Tuna ırmağının sağ yakasında yer alır. Nehrin sol kıyısındaki Peşte, Buda'nın kuzeyindeki Obuda (Eski Buda) ile birlikte bugünkü Budapeşte'yi oluşturur. 203a/9, 204a/8, 11, 12, 13, 14

- Buğara** : Bugün Özbekistan sınırları içinde bulunan tarihi bir şehirdir. Zerefşân ırmağının aşağı havzasındaki büyük vahada bulunmaktadır. 190b/12, 201b/11, 16, 17, 18, 19
- Bulğar:** Bulgaristan. 4b/3, 28a/3, 100a/8, 100b/3, 4, 5, 133a/14, 17, 212b/10, 214a/18, 214b/3, 13, 15, 16, 17, 18, 215a/14
- Burūsa** : Bursa. 26a/9, 190b/10, 199a/3, 7, 12, 13, 14, 14, 222b/10;
- Burūsa tağı** : Uludağ. 222b/10
- Buryaz/Furyaz** : Bulgaristan civarında bir yer (?). 214a/19
- Bündükiyye** : Venedik şehrinin Araplar arasındaki eski adıdır. krş. *Venedik* 203b/14
- Büyük Çekmece** : Büyük Çekmece. 143a/1
- cālut tağı** : Mısır'da bulunan bir dağ. 168b/8
- cāmi<sup>c</sup>-i ümeyye** : Şam'da bulunan bir cami. 176a/19
- cāmi<sup>c</sup>-i benî ümeyye** : krş. *cāmi<sup>c</sup>-i ümeyye* 176a/15
- Cancağ** : ? 149a/16
- Carca** : Kerker. Bağdat yakınlarında bulunan bir şehir. 109a/1
- Cebel-i 'Acīr** : Metinde adı geçen bir dağ. 122a/10
- Cebel-i berekāt** : Metinde İspanya tarafında olduğu belirtilen bir dağ. 94b/5
- cebel-i cūdi** : Cūdi dağı. Nūh peygamberin tufandan sonra üzerine oturduğu dağ olarak bilinmektedir. 123a/10-11
- cebel-i cūdķūr** : Hadramut çevresinde bulunduğu belirtilen bir dağ. 124a/4
- cebel-i demāvend** : İran'da bulunan Rey şehrine yakın bir dağdır. 124b/16
- cebel-i derenk** : Metinde bahsedilen bir dağ. 158a/19, 181b/16
- cebel-i endülüs** : İspanya'da bir dağ. 122b/7
- cebel-i Ervend** : Elvend Dağı olarak da bilinen Hemedân'da bir dağ. 121a/19
- cebel-i esīre** : Şâş yani Taşkent civarında bir dağ. 121b/14
- cebel-i fayyık** : Türkistan'da bir dağ. 131b/5
- cebel-i feth** : Sebte boğazına yakın bir yerde bulunan bir dağ. 183a/19
- cebel-i hāfunī** : Elvend dağına yakın bir yerde bulunan bir dağ. 121b/11
- cebel-i hāriş havires** : Ermenistan yakınlarında bulunan bir dağ. 123b/6
- cebel-i hayyāt** : Türkistan civarında bulunan bir dağ. 124b/11
- cebel-i hind** : Hindistan'da bir dağ. 132b/7
- cebel-i hīrā** : Mekke'de bulunan Hirâ Dağı. 123b/16-17
- cebel-i hūbzerān** : Metinde adı geçen bir dağ. 157b/13



- cebel-i 'iyūn** : Metinde adı geçen bir dağ. 122a/16-17, 148b/6-7
- cebel-i kaf** : Dünyayı çevrelediğine inanılan efsanevî dağ. 120b/7
- cebel-i kāfur** : Metinde bahsedilen ve içinde kafur ağaçları bulunan bir dağ. 123a/19
- cebel-i kamer** : Mısır'da bulunan bir dağ. Metinde belirtildiğine göre Nil ırmağı bu dağdan çıkmaktadır. 120b/18
- cebel-i kāysūn**: Metinde Dimaşk'ın karşısında olduğu belirtilen bir dağ. Salihler Dağı da denilmektedir. 132a/15
- cebel-i kazgana** : Metinde belirtildiğine göre içinde kadın ve erkek şeklinde otlar biten bir dağ. 131b/19
- cebel-i kudüs** : Kudüs çevresinde bir dağ. 122b/18
- cebel-i kumur** : Nil nehri çevresinde olduğu belirtilen bir dağ. 106a/17, 108a/11, 14
- cebel-i lemī** : Metinde bahsedilen bir dağ. 149a/3
- cebel-i lurātıs** : Metinde adı geçen bir dağ. Cebel-i zeheb de denilmektedir. 122a/18
- cebel-i menhūt** : Nil nehrinin ilerisinde bulunan bir dağ. 169a/6
- cebel-i meşāyih** : Metinde adı geçen bir dağ. 122a/3
- cebel-i muṭam** : Metinde adı geçen bir dağ. 148b/2
- cebel-i muṭam** : Mısır'la Asvân arasında bulunduğu belirtilen dağ. 169a/1
- cebel-i müddehīr** : San'a şehrinde bulunduğu belirtilen bir dağ. 151b/14
- cebel-i nedāme** : Metinde adı geçen bir dağ. 148b/4
- cebel-i rāhun/rahvan** : krş. *cebel-i Serendīb* 121a/9
- cebel-i raqīm** : Amûriyye sınırında bulunan bir dağ. Metinde Ashâb-ı kehfın mağarası olarak belirtilmiştir. krş. *'amûriyye* 127b/1
- cebel-i re'is-i cümçüme** : Metinde adı geçen bir dağ. 123a/15
- cebel-i şaklay/ba** : Metinde adı geçen bir dağ. 131a/1
- cebel-i sāve** : Metinde adı geçen bir dağ. 129a/2
- cebel-i serendīb** : Bugün Sri Lanka olarak bilinen ve Arap kaynaklarında Serendīb adıyla tanımlanan adanın içinde bir dağ. Cebel-i zehvân da denir. 67b/17, 121a/2, 148b/8, 13-14
- cebel-i seylān** : Metinde belirtildiğine göre Azerbaycan'ın Erdebil şehrinde bulunan bir dağ. 129b/6
- cebel-i şumāk**: Konya ile Halep arasında olduğu belirtilen bir dağ. 130b/5
- cebel-i şūr** : Kerman şehrinde bulunan bir dağ. 130b/9

- cebel-i şādān** : Tuleytula şehrinin güneyinde olduğu belirtilen bir dağ. 193b/9-10
- cebel-i şaberistān** : Taberistan'da bir dağ. 131b/12
- cebel-i şāhra** : Mısır'da bulunan bir dağ. 131a/14
- cebel-i telāsīm/tilāsīm** : Kazvin köylerinden birinde bulunduğu belirtilen bir dağ. 133a/1
- cebel-i Yarānis** : Endülüs'te bir dağ. 122b/14
- cebel-i zehēb** : krş. *cebel-i Lurāṭs* 122a/18-19
- cebel-i zehvān** : krş. *cebel-i serendīb* 148b/7, 8
- cebel-i zeytūn** : Kudüs'te bulunduğu belirtilen bir ağaç. 174b/7
- cebel-i zūrā** : Mekke'ye yakın bir yerde bulunan dağ. 123a/7
- cebelü 'l-müzennīb** : Hint deniziyle Kızıldeniz arasını bölen dağ. 122b/5
- cebelü 'n-nedāmet** : Ekvator çevresinde bir dağ. 122a/14
- cebelü 's-sīre** : Mekke'ye yakın bir yerde bulunan bir dağ. 123a/3-4
- cebelü 't-terre** : Metinde adı geçen ve Kazvin'e yakın bir yerde bulunan bir dağ. 122a/1
- celīl-i berimü 'l-aḥmar** :? 167b/9
- ceneviz** : İtalya'nın kuzeybatısında bulunan ve Cenova ve Cenovalılara Türkler tarafından verilen ad. 202b/19, 203a/9, 203b/8, 10, 11, 12, 13
- cessāse aṭası** : Cessase adası. krş. *cezāre-i cessāse* 86a/10
- ceyhūn** : Amuderya olarak da bilinen Orta Asya'nın en uzun nehri. 101b/3, 5, 6, 104a/15, 105a/18, 107a/12, 109a/12, 111b/4, 6
- ceyhūn ırmağı** : krş. *nehr-i Ceyhūn*, *ceyhūn* 101a/9
- cezā'ir** : Kuzey Afrika'da bir ülke. krş. *el-cezā'ir* c. 193b/14, 194a/1, 2, 3, 4
- cezā'ir-i baḥr-i Çin** : Çin denizinde bulunan adalar. 71a/2
- cezā'ir-i ḳulzüm** : Kızıldeniz'de bulunan adalar. 151a/3,
- cezāyir** : krş. *cezā'ir* 190a/18
- cezāre-i baḥr-i Hind** : Hint denizindeki ada. 70b/16, 74b/19-75a/1
- cezāre-i bertā'il** : Afrika'da bir ada. 72a/1, 144b/7
- cezāre-i beyān** : Metinde adı geçen bir ada. Metinde, içinde yaşayanların çıplak gezdikleri ve insan avladıkları belirtilir. 62b/18
- cezāre-i cābe** : İçinde üzüm, şeker kamışı ve ud ağacının bol olduğu ada. 71b/6
- cezāre-i cessāse** : Cessase adlı bir canavarın yaşadığı ada. Metinde belirtildiğine göre bu canavar deccalin casusudur. krş. *cessāse aṭası* 85a/19

- cezîre-i dâmen-i râseni** : Çin'de bulunan bir ada. 58b/19
- cezîre-i dihlân** : İçinde Dihlân ya da Dehlân adlı şeytanın yaşadığı belirtilen bir ada. 81a/13
- cezîre-i eṭvarân?** : İçinde maymunların yaşadığı belirtilen bir ada. 66b/16
- cezîre-i fâmis?** : Metinde adı geçen bir ada. 76a/7
- Cezîre-i felhât/ḳalḥât:** Metinde adı geçen bir ada. Bahsedildiğine göre bu adada vücutları insana, yüzleri köpeğe benzeyen canlılar yaşamaktadır. 56a/10
- Cezîre-i gür** : Metinde bahsedilen bir ada. 55a/9
- Cezîre-i ḥâlidât** : İçinde putlar bulunan bir ada. 54b/1
- cezîre-i ḥâlṭa** : Metinde bahsedilen bir ada. 96a/5
- cezîre-i ḥârek** : Metinde adı geçen bir ada. İçinde çok miktarda inci bulunduğu belirtilmektedir. 80a/6
- cezîre-i ḥâşek** : Metinde adı geçen bir ada. 80b/9, 18-19
- cezîre-i ḥâlûs** : İçinde insan avlayan ve çıplak gezen insanların bulunduğu belirtilen ada. 63b/7
- cezîre-i şaydhân/besnemâs/besnehâd** : Metinde bahsedilen bir ada. 54b/8
- cezîre-i ḥaşerât/cibrân** : Metinde adı geçen bir ada. 54b/13
- cezîre-i ḳandaḥ** : Metinde adı geçen bir ada. 81a/1
- cezîre-i ḳaṭraba** : Hindistan'da bulunduğu belirtilen bir ada. 61a/4
- cezîre-i keykâvus** : Fars denizindeki adalardan biri olduğu belirtilmektedir. 75b/17
- cezîre-i kilse** : Hint denizinde bulunan bir ada. 71a/19, 71b/1
- cezîre-i lâḳa** : Metinde adı geçen bir ada. 56b/2
- cezîre-i meskûne** : Metinde adı geçen bir ada. 74a/2
- cezîre-i muḥṭariḳa** : Afrika'da bulunan adalardan biri. 88a/11
- cezîre-i mücme'ü'l-baḥreyn** : İki denizin birleştiği yer. 94a/8
- cezîre-i nârân** : Metinde adı geçen bir ada. 85a/5
- cezîre-i nisâ** : Okyanusun güneyinde bulunan ve içinde kadınların yaşadığı belirtilen ada. krş. *cezîretü'n-nisâ* 57a/6
- cezîre-i nisâ ve'r-ricâl** : Okyanusun güneyinde bulunan ve birinde kadın diğerinde erkeklerin yaşadığı ifade edilen adalar. 56b/14
- cezîre-i nûriye** : Metinde adı geçen bir ada. 56b/8
- cezîre-i raḥ** : Çin'de bulunan bir ada. Metinde belirtildiğine göre bu adada Rah adlı ürkütücü bir kuş yaşamaktadır. krş. *cezîretü'r-raḥ* 61a/19

- cezîre-i ricâl** : Okyanusun güneyinde bulunan ve içinde erkeklerin yaşadığı belirtilen ada. 57a/6, 10-11
- cezîre-i sa‘âli** : Metinde adı geçen bir ada. 54b/19
- cezîre-i şaklaba** : Çeçilya adası da denilen bir ada. krş. *çeçilya atası* 94a/18
- cezîre-i şaşlîl** : Metinde adı geçen bir ada. 56a/14-15
- cezîre-i şaydûn-ı sâhîr** : Metinde ifade edildiğine göre Saydun adında bir büyücünün yaşadığı ada. 74a/4
- cezîre-i şehâb** : Metinde adı geçen bir ada. 66b/5
- cezîre-i seksâr** : Metinde anlatıldığına göre içinde ayaklarında ve bacaklarında kemik olmayan insanların yaşadığı bir ada. 90a/12
- cezîre-i selâhet?** : Hint denizinde bir ada. 74b/1
- cezîre-i serendîb** : Hint denizinde bulunan bir ada. 67b/4
- cezîre-i serendüse** : Metinde adı geçen bir ada. 81b/9
- cezîre-i seyyâre** : Metinde adı geçen bir ada. 94b/15
- cezîre-i sulṭî** : Metinde adı geçen bir ada. 80a/8
- cezîre-i sūnde??** : Metinde adı geçen bir ada. 59b/12
- cezîre-i taḡîs/ tiffîs?** : Metinde adı geçen bir ada. 95b/1
- cezîre-i ṭavlı/ṭūlı?** : Metinde adı geçen bir ada. 48b/17, 215a/5, 7-8
- cezîre-i tesnîn** : Metinde deniz kenarında bir ada olduğu belirtilmiştir. 55a/12
- cezîre-i timsâh** : Metinde belirtildiğine göre içinde vücutları insan, kuyrukları köpek kuyruğu gibi olan canlıların yaşadığı ada. 66b/13
- cezîre-i ṭubrân** : Metinde belirtildiğine göre içinde vücutları insan, başları köpek başı ve yırtıcı canavarlar başı gibi canlıların yaşadığı ada. 76b/10
- cezîre-i Tunus** : Tunus'ta bir ada. 95a/12
- cezîre-i vâḳvâḳ** : Metinde adı geçen bir ada. 60b/4, 62b/14, 68b/5, 13
- cezîre-i verd** : Hindistan'da bulunan bir ada. 73b/11
- cezîre-i zâ‘/zenc/zânc** : Hindistan'da bir ada. 58a/3
- cezîretü 'd-debrâd/n** : Metinde adı geçen bir ada. 96a/9-10
- cezîret-i ḳurūd** : İçinde maymunların yaşadığı ada. 60a/5
- cezîretü 'l-‘aḳl** : Habeşistan'da bir ada. 146b/10
- cezîretü 'l-ḡur**: Metne göre Afrika civarında olan bir ada. 88b/19
- cezîretü 'l-cebel** : Meinde adı geçen bir ada. 59b/16
- cezîretü 'l-ḥazrâ** : Sebte civarında bir ada. 183a/19

- cezîretü 'l-ḥükemā** : Fars denizinde bir ada. 78a/10
- cezîretü 'l-‘Irak** : Irak. krş. *‘Irakū l-‘Arab* 178a/7
- cezîretü 'l-ḳamer** : İçinde hindistancevizi ve şeker kamışının bolca bulunduğu ada. 64a/4
- cezîretü 'l-ḳaş** : Hindistan’da bir ada. 72b/19
- cezîretü 'l-melāni/ti?** : Metinde adı geçen bir ada. 64a/16
- cezîretü 'l-müvecceḥ** : Çin’de bir ada. 63b/15
- cezîretü 'l-‘ubbād?** : Metne göre Afrika’da olduğu düşünülen bir ada. 77a/16-17
- cezîretü 'l-Yemān** : Metinde adı geçen bir ada. 61a/8
- cezîretü 'n-nevn** : Metinde adı geçen bir ada. 96a/2
- cezîretü 'n-nisā** : krş. *cezîre-i nisā* 67a/6
- cezîretü 'r-raḥ** : krş. *cezîre-i raḥ* 61a/18
- cezîretü 's-selāḥ** : Metinde adı geçen bir ada. 59b/4
- cezîretü 'z-züzā** : Metinde Afrika’da bulunduğu belirtilen bir ada. 89b/16
- cezîreyi 'l-kilīse** : Akdeniz çevresinde bulunduğu belirtilen ada. 96a/18
- Cidde** : Arabistan’ın Kızıldeniz kıyısında bulunan liman şehri. 158a/4, 161b/1, 8, 9, 10, 11
- Cürcān** : Hazar denizinin güneydoğusunda bulunan bir şehir. 99a/6, 112a/17
- Çaldırān ovası** : Günümüzde İran sınırları içinde bulunan Maku şehri yakınlarında bulunan ova. 44b/15
- Çanakbe/ye** : ? 215a/7, 216a/4, 216b/1, 2, 3, 4
- Çeçilya atası** : krş. *cezîre-i şaklaba* 94a/19
- Çerkes** : Kuzey Kafkasya. 93a/2, 212b/10, 214a/4, 7, 8, 9, 10
- Çin** : Çin. 33b/6, 7, 43b/8, 48a/11, 57a/16, 58a/4, 4, 59a/1, 59b/10, 61a/19, 61b/6, 12, 15, 62b/5, 9, 67a/18, 70b/7, 74a/11, 121a/3, 123b/2, 135a/13, 140a/8, 146b/14, 147a/8, 14, 147b/5, 9, 148a/6, 149a/5, 156b/9, 164a/1, 5, 172a/17, 192b/6, 198b/17, 202b/2; dār-ı mülk-i Ç. 163b/8
- Çin deniz** : Çin denizi. 61b/15, 63b/15, 67b/18, 68b/3,
- Çin denizi** : Çin denizi. 68a/7, 14, 68b/8, 17, 69a/11, 79b/15, 147b/7
- Damğan** : İran’ın Semnan eyaletinde bir şehir. 112a/7
- dār-ı mülk-i Efreñse** : krş. *Efreñc vilāyeti* 212b/8, 11
- dār-ı mülk-i Erkeş** : Metinde Ye’cüc ve me’cüc topraklarının başladığı yer olarak belirtilir. krş. *erkeşye* 206b/15

- dār-ı mülk-i hazer** : Hazar denizi. krş. *Belencer, etil* 203a/11, 206a/4
- dār-ı mülk-i Kara Boğdan** : Romanya'nın Moldovya bölgesine Osmanlı döneminde Boğdan denilmektedir. Bazı Osmanlı kaynaklarında bu şehir Kara Boğdan olarak geçmektedir. Moldovya'nın eski başkenti olan Suceava'dan dolayı bu şehir Sucav olarak da anılmıştır. krş. *şuçav* 212b/9, 213a/17-18
- dārü'l-mıkyās** : Fustat çevresinde bulunan Ravza adlı adada bir bina. 170a/8, 12
- dārü's-saltanat-ı Kostantiniyye** : krş. *koştanţiniyye* 194a/8
- Dāsu** : ? 100b/18, 19, 101a/1
- demāvend tağı** : krş. *cebel-i demāvend* 115b/19-116a/1, 126a/5
- demür kapu** : krş. *bābü'l-ebvāb, el-bābü'l-ebvāb* 201a/16
- deryā** : Tuna nehrinin diğer adı. krş. *nehr-i Tuna, nehr-i Dīnus* 111b/7
- deryā-yı 'acāyib** : ? 82a/2
- deryā-yı Çin** : Çin denizi. krş. *baħr-i Ćin* 57a/14, 19, 57b/3, 18, 67a/7, 68b/17, 69a/6-7, 71a/5, 134b/11-12, 135b/11, 16-17
- deryā-yı Fars** : Fars denizi. krş. *baħr-i Fars, baħrū'l-aħzer* 56a/8, 75b/2, 17-18, 78a/11, 79a/4-5, 79b/17-18, 82a/6, 82b/17, 102a/12, 104a/10, 104b/18, 105b/1, 145b/7
- deryā-yı hazer** : Hazar denizi. krş. *dār-ı mülk-i hazer, belencer, etil* 100a/8-9, 201a/17
- deryā-yı Hind** : Hint denizi. krş. *baħr-i Hind* 65b/2-3, 71a/9, 13, 74a/17, 74b/13, 75a/12, 19, 75b/2, 163a/9
- deryā-yı kұлzüm** : Kızıldeniz. krş. *baħr-i kұлzüm* 84b/10, 15-16, 85a/1, 87b/3, 15
- deryā-yı mağrīb** : Akdeniz. krş. *baħr-i mağrīb, baħr-i Rūm, deryā-yı Rūm, deryā-yı Şām* 93b/15, 18, 94b/16, 98b/6
- deryā-yı muħiţ** : Okyanus. krş. *baħr-i muħiţ, deryā-yı 'ummān* 3a/19, 4b/9, 51b/3, 6, 18-19, 52a/1-2, 16, 54b/9, 56a/9, 12-13, 15-16, 56b/10, 57a/13, 15, 18, 71a/10, 11, 88a/3, 92b/9-10, 93b/3, 120b/7, 182b/13, 183a/7
- deryā-yı Rūm** : Akdeniz. krş. *baħr-i Rūm, deryā-yı mağrīb, deryā-yı Şām, baħr-i mağrīb* 93b/14, 94b/8, 95a/12-13, 203b/14-15
- deryā-yı sind** : Hint denizi. krş. *baħr-i Hind* 109b/15
- deryā-yı Şām** : Akdeniz. krş. *baħr-i mağrīb, baħr-i Rūm, deryā-yı Rūm, deryā-yı mağrīb* 182b/15, 183a/10-11

**deryā-yı taberistān** : Taberistān bugün Mâzenderan olarak bilinen İran'ın kuzeyinde bir eyalettir. Bölge kuzeyinde bulunan Hazar denizi kıyılarından başladığı için metinde Taberistān denizi olarak bahsedilen yer Hazar denizi olmalıdır. 201a/17

**deryā-yı ‘ummān** : krş. *baḥr-i muḥīṭ*, *deryā-yı muḥīṭ* 79b/17, 82b/9, 13, 15-16

**deryā-yı Zenc**: Hint denizi. krş. *baḥr-i Hind* 92a/7, 134b/18, 135a/17, 135b/11

**Deşt-i kıpçak** : Kıpçaklar'ı Bizanslılar ve Latinler “Kumanos, Cumanus, Komani”, Ruslar “Polovets Kıpçaki”, Almanlar ve diğer batılı milletler “Falben, Valani, Pallidi”, Ermeniler “Khatēs”, Macarlar “Kun” adlarıyla anmışlardır. Tüm bu adlardaki ortak anlam “ sarı, sarımsı, solgun”dur. Kıpçaklar'ın adının ilk defa geçtiği Rus yıllıklarında Türkmen, Peçenek ve Uzlar'la aynı kavimden oldukları belirtilmektedir. Doğu Avrupa-Batı Sibiryâ bozkır bölgesinin tamamını kapsayan Kuman-Kıpçak alanı İslâm kaynaklarında “Deşt-i Kıpçak” yani Kıpçak Bozkırı olarak geçmiştir. 27a/3

**Deylem** : İran'ın kuzeyinde Gilân eyaletinin bir bölümünü oluşturan, Hazar deniziyle Kazvin arasındaki dağlık bölgenin adı. 99a/6

**Dımaşk** : krş. *arż-ı Şam*, *Şam* 119b/3, 132a/16, 137a/13, 164b/8, 176a/8, 177b/14, 15, 16, 17, 181a/16, 17, 17

**Dicle** : Türkiye'den doğup Irak'ta denize ulaşan akarsu. 101b/14, 104a/10, 178a/13, 178b/10

**Dicle ırmağı** : krş. *Dicle* 100a/7, 156b/10, 178b/3-4, 188a/10, 17-18

**Dimyâṭ** : Aşağı Mısır'da bir şehir. 109a/1, 5, 164b/7, 168b/17, 173b/4, 6, 10, 11, 12, 13, 14

**Diyârbekir** : Güneydoğu Anadolu bölgesinde bir şehir. Şehrin eski adı Amida'dır. İslâmî dönemde bu ad Âmid biçimini almıştır. Krş. *Âmid* 188a/10; D. Tağı 101b/16-17

**diyâr-ı ‘Arab** : Arabistan. 41a/16, 223a/8

**diyâr-ı Rûm** : “Romalı, Roma'ya mensup” anlamındaki Romaio adının Arapça'ya geçmiş biçimi Rûm'dur. Bu sözcük, Arap-İslâm kaynaklarında Romalılar ve İslâm topraklarında yaşayan Romalıları tanımladığı gibi Bizans İmparatorluğu için de kullanılmıştır. Anadolu başta olmak üzere bu toprakları anlatmak için Bilâdü'r-Rûm, arzû'r-Rûm, diyâr-ı Rûm gibi tanımlamalar kullanılmıştır. 93b/11

**Dumâ** : ? 116b/5, 6, 7

**Dunuḳula** : ? krş. *Nuḳla* 149b/17, 18, 150a/1, 2

- Edrene** : Edirne. İslâm kaynaklarında “Edrenos”, “Edrenaboli” olarak kullanılmasının yanında I.Murad zamanında “Edrene” imlası kullanılmıştır. 26a/9, 38b/8, 190b/9, 196b/10, 15, 16, 17, 18
- Efrenc vilāyeti** : İslâm dünyasında Katolik ve Protestan mezheplerine ait Hıristiyan Avrupalılar’a “Frank” denilmekteydi. Aslı Frank olan sözcük Türkçe’ye Frenk/Firenk/Firek, Arapça’ya da Efrenc (İfrence) olarak geçmiştir. Avrupa’nın batı ve kuzey kısmına Arapça’da Efrenciye, Farsça’da ve Türkçe’de Frengistan denilmiştir. Müslümanlar Efrenc bölgesi için öncelikle Frank Devleti’nin halkı için kullanmışlardır. Fakat daha sonra Haçlı seferleriyle birlikte Suriye ve Filistin’de kurulan hıristiyan devletlerinin kurucuları çoğunlukla Frank olduğu için bu adı tüm Batı ve Kuzey Avrupa milletleri için kullanmışlardır. 92b/15, 93b/12
- Ehven** : Metinde adı geçen bir dağ. 67b/6
- El-bābü ’l-ebvāb** : krş. *bāb-ı ebvāb* 201a/16
- El-cezā’ir** : krş. *cezā’ir* 190b/7
- Elvend** : krş. *cebel-i ervend* 121a/19
- Endülüs** : İslâm hakimiyetindeki İspanya. 122b/8, 13, 174a/10, 176a/18, 182a/19, 182b/3, 5, 7, 17, 183a/1, 14, 192b/2 ; E. iklimi 184a/2
- Engürüs** : Macaristan. 204a/10
- Engüri/Engürye** : Ankara. 190b/10, 199b/3, 7, 8, 9, 11
- Erc** : ? 203a/12, 205a/19, 206a/14, 14, 15, 16, 17
- Ercis**: Erciş. 111a/16
- Erdebil** : İran’da Doğu Azerbaycan’da bir şehir. 129b/7
- Erenler ceziresi** : Metne göre içinde sadece erkeklerin yaşadığı bir ada. 57a/2
- Erihā**: Ürdün nehri yakınında eski bir yerleşim yeri. 174b/12
- Erkeşye** : Ye’cüc ve me’cüc topraklarının başladığı yer olarak gösterilen bölge. 203a/13, 206b/15, 207a/5, 6, 7, 8
- Ermeniyye** : Ermenistan. 102a/15, 104a/6-7, 105a/1, 123b/7, 9, 129b/17
- Er-Rūmiye** : Roma. 194a/5
- Ervend tağı** : krş. *cebel-i ervend* 121b/9, 10
- Erzen** : Bitlis’e bağlı bir şehir. 176a/8
- Erzeni’r-Rūm** : Erzurum. Şehrin Arap kaynaklarında geçen adı Kâlikala’dır. Metinde bu ad Kâlikala olarak yazılmıştır. 114b/5, 200b/5, 9, 10, 10-11, 11
- Erzincān** : Erzincan. 102a/14, 19, 111b/13



- Erzurüm** : Erzurum. krş. *erzeni ʾr-rüm* 190b/11
- Esfirās**: ?112a/17
- Eski Mış** : krş. *Fuřtāř, řāhire* 169a/14, 169b/5, 19, 171a/4
- Etil** :İdil ya da Volga olarak bilinir. Avrupa'nın en uzun nehridir. Moskova ile St.Petersburg arasında Valday tepelerinden doğar, Hazar Denizi'ne dökülür. Belencer'in diğer adıdır. krş. *Belencer, dār-ı mülk-i şazer, deryā-yı şazer* 206a/4
- evā'ıl-i Mış** : krş. *Fuřtāř, řāhire* 133b/11
- Eylem** : krş. *Deylem* 75b/4
- Ez-Berber** : krş. *Berber* 149a/15, 150b/3
- fāmıs cezāresi** : Metinde belirtildiğine göre Fars denizindeki adalardan birisidir. 76a/7-8
- Fars** : İran'da eyalet. 22a/1, 75b/4,
- Fars denizi** : Bugünkü İran'ın güneyinde bulunan İran körfezi için kullanılmıştır. 75b/8, 79b/11, 102a/1
- Fars iklimi** :Üçüncü iklim. 120a/15, 180a/13
- Farsiyye** : Fars eyaleti ve çevresi.178a/10
- Fas** : Afrika'nın kuzeybatısında bulunan ülke. İslam dünyasında magribü'l-aksā, cezāretü'l-magrib, Batı dünyasında Maroc (Morocco) adlarıyla tanınmaktadır. Bugünkü resmî adı el-memleketü'l-Mağribiyye'dir. krş. *aķřā-yı mağrib* 190b/7, 192a/13, 18, 19, 192b/1, 2, 214b/13
- Fas denizi** : Atlas okyanusu. 71a/17
- Feyyüm** : Mısır'da kendisiyle aynı adı taşıyan Feyyum vahasında bulunan bir şehirdir. 164b/8, 173a/15, 173b/2, 2, 3, 4
- Fransa** : Fransa. 203b/10
- Fırāt** : Türkiye topraklarından doğup Irak'ta Dicle ile birleştikten sonra denize ulaşan akarsu. Fırat adı, Aslı Sumerce Bu-ra-nu-nu olan Âsur dilindeki Purattu, İbranice'deki Perath adının Arapçalaşarak Furāt biçimini almasıdır. Güneybatı Asya'nın en büyük nehri olan bu akarsuyun adı Eski Farsça'da Ufrātu olarak geçer. Batıda ise bu ad Euphrate ya da Eufrate biçiminde kullanılmıştır. 104a/16, 107a/13, 109a/13, 178b/10, 10, 11
- Fırāt bığarı** : krş. *Fırāt* 114b/5
- Fırāt ırmağı** : krş. *Fırāt* 104a/5-6, 12, 19, 104b/9, 17, 177b/18

**Filistīn:** Akdeniz'in güneydoğu ucunda, Asya ile Afrika arasında köprü durumunda olan tarihî bir şehirdir. Adını milattan önce XII. yüzyılda Kavimler göçü sırasında deniz yoluyla buraya gelen Filistler'den almıştır. 176a/7

**Fustāt :** Mısır'ın başkenti olan Kahire şehridir. Hazreti Ömer zamanında Mısır'ı fetheden Amr b. Âs, bölgedeki ilk İslâm şehri olarak Fustat'ı kurmuştur. Bu nedenle buraya Eski Mısır da denilmiştir. 164b/7, 169a/13, 169b/5, 170a/1, 1, 171a/4, 14, 15, 16, 17; F. ' Amr u binü 'l- ' āş 169a/13

**ğalaṭa iskelesi:** İstanbul'un tarihî bir semti olan Galata'nın iskelesi. 143a/7

**ğamma** : Metinde adı geçen bir şehir. 145b/15

**ğana :** Afrika'nın batısında, Gine körfezi (Atlas okyanusu) kıyısında bulunan bir şehir. 143a/14, 15, 143b/13, 144a/2, 3, 6, 144b/8, 14, 17

**ğäre? ve nübye** : krş. *arż-ı nübye* 108b/14

**ğargara** : Metinde adı geçen bir dağ. 145a/7

**ğazne :** Afganistan'da bir şehir. 113b/19, 114a/19, 114b/3

**ğazze:** Filistin'in güneybatısında bulunan Gazze Şeridi denilen bölgenin en büyük şehri. 176a/7

**Gelibolı** : Gelibolu. 190b/9, 196b/18, 197a/3, 4, 4, 5

**ğirnāṭa** : İspanya'nın Endülüs eyaletinde bulunan bir şehirdir. Günümüzde Granada olan şehrin adı müslümanlar tarafından Gırnāta, Garnāta ve Aganāta olarak söylenmiştir. 113b/6

**ğur cezāresi** : Metinde adı geçen bir ada. 89a/5-6

**ğuta** : Şam'da (Dımaşk) bir bölge. 177b/2, 3

**ğürcī:** Osmanlı'da Gürcüler için kullanılan ad. dār-ı mülk-i g. 200b/19-201a/1

**Ḥabeş :** Bugün Etiyopya olarak bilinen Doğu Afrika ülkesidir. 84b/3, 150a/7, 151a/7

**Ḥabeşe** : krş. *ḥabeş* 140a/7, 143a/17, 146b/5, 9, 152a/8

**Ḥabbe :** Metinde adı geçen ve açıklaması yapılmayan bir şehir. 149a/16

**Ḥaḫūra** : Metinde Çin'deki ırmaklardan büyük olanının adı olarak verilmiştir. 148b/1

**ḥaleb:** Kuzey Suriye'nin en önemli şehridir. Anadolu'dan Mezopotamya'ya, Akdeniz'den İran'a giden ana yolların kavşak noktasıdır. 4a/18, 41a/16, 119b/10, 130b/6, 137a/12, 181a/19, 181b/10, 182a/6, 187b/2, 15, 188a/2, 6, 7, 8, 9

**Ḥalīlī'r-rahman** : krş. *beytü l-maḫdis* 175a/16

- ḥama:** Suriye'nin ortasında Asi ırmağının kenarında bulunan bir şehir. Halep'i Şam'a bağlayan yol üzerindeki önemli bir noktada yer almaktadır. 103b/16
- ḥān balıġ/ķ** : Büyük Moğol İmparatorluğu'nun 1264-1368 yılları arasındaki başkenti. 203a/13, 206b/8, 11, 12, 12-13, 14
- ḥancu** : Büyük ihtimalle Çin'de bulunan Hankû adlı şehir. 198b/18
- ḥanku** : krş. *ḥancu* 149a/16, 156b/9, 157a/1, 2, 2, 3, 5
- ḥankū** : Metinde adı geçen bir şehir. 157a/4, 157b/1, 2, 3, 4
- Ḥarez̄m** : Aral gölünün güneyinde uzanan topraklara ve XIII. Yüzyıla kadar burada yaşayan halka verilen ad. 101a/15
- Ḥarez̄m deniz:** krş. *baḥr-i ḥarez̄m* 101a/12
- Ḥarez̄m göli** : krş. *baḥr-i ḥarez̄m* 111b/3
- ḥārişle Ḥavireş taġları** : krş. *cebel-i ḥāriş ḥavireş* 123b/13-14
- Ḥaşşü'l-ma'den** : Metinde adı geçen ve içinde altın bulunan bir şehir. 191a/1
- Ḥazer** : Hazar denizi ve çevresindeki şehirler. krş. *baḥr-i ḥazer* 99a/10, 100a/7
- Ḥazramūd** : Arabistan yarımadasında, Yemen'in güney ve güneydoğusunda bölge. 116a/6
- Ḥazramūt** : krş. *ḥazramūd* 124a/5
- Ḥazret-i Eyüb** : Eyüp Sultan Mezarlığı'nın da bulunduğu İstanbul'da Eyüp semti. 29b/16-17
- Hemedān** : Batı İran'da bir şehir. 121b/2, 6, 8-9, 9, 143a/18, 147a/7, 10, 12, 13, 181b/10, 188b/12, 15, 16, 17, 18
- Hemedān taġı:** krş. *cebel-ervend* 121b/10
- Heyye** : ? 104a/9
- Ḥısn-ı keyf** : Bugün Hasankeyf olarak bildiğimiz Batman'a bağlı şehir. Roma ve Bizans kaynaklarında, Süryânice kifo (kaya) sözcüğünden türetilmiş Kifos ve Cepha/Ciphas adlarıyla anılmıştır. Arapça kaynaklarda Hısnukeyfâ /Keybâ biçiminde kaydedilmiştir. Osmanlı belgelerinde ise bu şehrin adı metindeki kullanımında olduğu gibi Hısnıkeyf olarak geçmiştir. 101b/17-18
- Ḥısn-ı manşūr** : Anadolu'nun en eski yerleşim yerlerinden biri olan Adıyaman'ın eski adı Hısn-ı Mansūr'dur. 103a/15
- Ḥışnü'l-mehdīn** : Hûzistan'da bir şehir. 101b/7, 9
- ḥıṭāy** : Merkezi Pekin olan Sarı nehir ile Çin seddi arasındaki bölge. 156b/15
- ḥicāz** : Hicaz. 151a/7

**h̄ilvān** : Şanlıurfa'nın bir ilçesi. 178a/10

**Hind** : krş. *arż-ı Hind, Hindistān, Sind* 20b/13, 48a/10, 57a/16, 61b/1, 66a/9, 72b/19, 73b/10, 14, 75a/6, 80b/7, 14, 105b/13, 113a/17, 132b/8, 140a/7, 144b/6, 150a/8, 151a/14, 156b/3, 162b/11, 164a/5, 181a/7, 192b/6, 202b/2, 218b/3; dār-ı mülk-i H. 163a/16; mülük-ı H. 163b/2

**Hind deniz** : krş. *Baħr-i Hind* 71a/15

**Hind denizi** : krş. *Baħr-i Hind* 71a/18-19, 73b/17, 79b/15, 84b/1, 88a/1, 103a/9, 121a/3-4, 122b/5, 156a/15

**Hindistān** : krş. *arż-ı Hind, Hind, sind* 61a/6-7, 136a/7, 162a/14

**h̄irā tağı** : krş. *cebel-i h̄irā* 123b/17

**ħorasān** : Kuzeydoğu İran'da eyalet. 22b/10, 38a/7, 89b/13, 125b/16, 189b/7, 202b/1; ħ. köprüsi 180a/17

**ħumuş** : Suriye'de Asi nehri üzerine kurulmuş şehir. 103b/16

**hürmüz** : Basra körfezinin girişinde bulunan İran'a ait ada. 158a/4, 162a/9, 15, 162b/3, 4, 7, 8, 9, 10

**‘İraķ** : Irak. 22a/2, 151a/8, 157b/15, 178a/11, 188b/12

**‘İraķü’l-‘Arab** : krş. *cezāretü l-‘İraķ* 178a/7

**İsfahān** : İran'ın büyük şehirlerinden biri. 38a/7, 82b/14, 103a/1, 4, 5, 112b/17, 164b/9, 179b/14, 18, 19, 19, 180a/1

**İblanistān** : krş. *‘aynı l-İblanistān* 112a/17-18

**İbni ‘Ömer cezāresi** : Metinde adı geçen ve Cûdi dağı yakınlarında olduğu belirtilen bir ada. 123a/11-12

**İnebolı** : İnebolu. 190b/8, 195a/11, 14, 16, 17, 18, 19

**İsbanya** : İspanya. 94b/3, 166a/3

**İskenderiyye** : Mısır'da bulunan İskenderiye şehri. 93a/8, 109a/5, 164b/7, 166a/7, 167a/3, 5, 12, 168b/4, 5, 6, 7, 17, 169b/9, 222a/12; İ. minâresi 222a/17-18, 222b/9

**İslāmbol** : krş. *ĶoştanĶiniyye* 160b/5, 10, 13, 188a/3, 6, 190a/12, 195b/11, 196b/7, 16, 197a/3, 198b/12, 199a/1, 2, 199a/12, 199b/1, 8, 200a/1, 3, 5, 14, 200b/2, 9, 16, 201a/7, 13, 201b/8, 17, 202a/17, 202b/14, 203b/5, 11, 204a/5, 12, 204b/1, 8, 15, 205a/3, 8, 205b/1, 4, 19, 206a/7, 11, 15, 19, 206b/6, 12, 207a/2, 6, 212b/19, 213a/15, 213b/16, 214a/1, 8, 15, 214b/11, 16, 215a/18, 215b/6, 13, 216a/1, 216b/2, 225b/1, 10, 15, 226a/4

- İşbiliye** : İspanya'nın güneyinde Endülüs bölgesinde yaklaşık beş asır İslâm egemenliğinde kalan şehir. Bugünkü adı Sevilla'dır. 181b/8, 183b/9, 17, 18, 19, 184a/1
- İtil ırmağı** : krş. *Etil* 100a/6, 100b/8
- Ka'be** : Yeryüzündeki ilk ibadethane, müslümanların kiblesi. 117b/12, 159a/16; K.-i mükerrerme 117b/9-10
- Ḳadye** : Metinde adı geçen bir şehir. 103a/4
- Ḳaf tağı** : krş. *cebel-i ḳaf* 120b/9, 12, 15-16
- ḳähire** : Mısır'ın başkenti. krş. *Fusṭâṭ* 171a/17
- ḳâḳla** : Metinde adı geçen bir şehir. 158a/5, 163b/12, 17, 18, 18, 19
- Ḳâlikḳala** : krş. *Erzeni ṛ-rūm* 104a/7
- Ḳanbe** : Metinde adı geçen bir şehir. 143a/16
- Ḳanbile** : krş. *ḳanbe* 143a/16, 145a/4, 11, 13, 13
- ḳandehâr** : Afganistan'ın güneyinde bir şehir. 164b/9, 181a/7, 11, 12, 13, 13
- ḳannevc** : Arap coğrafyacı ve sayyahların Kannevc ya da Kınnevc olarak belirttikleri, Hindistan'da bulunan bir kasaba. 158a/5, 163a/16, 16, 163b/4, 5, 6, 7
- Ḳara deniz** : krş. *baḫr-i esved, deryâ-yı maḡrîb* 92b/18, 93a/4, 5, 200a/9, 200b/12, 205b/7, 213b/6, 214a/12
- Ḳarahişâr** : Türkiye'de birçok Karahisar olduğu bilinmektedir. Bunların ikisi Trakya'da olmak üzere çok sayıda bu ada rastlanmaktadır. Metinde bu adın geçtiği bölgeden hareketle Trakya'da bulunan Karahisar'lardan birinden bahsediliyor olmalıdır. 190a/15-16
- Ḳaraḳum** : Türkmenistan'da Karakum Çölünün de içinde bulunduğu bölge. 203a/12, 206b/3, 5, 6, 7, 8
- Ḳaşaba-yı Şâş**: krş. *Binkeş* 190b/12, 202a/12
- Ḳaşrû'l-melik** : Roma'da bir köşk adı. 194b/14
- Ḳâşân** : İran'da çinileriyle ünlü şehir. 189a/9, 10, 12
- Ḳaşmîr** : Hindistan'ın kuzeyinde coğrafi bir bölge. Arapça kaynaklarda Keşmîr ya da Kaşmîr olarak geçmektedir. 181b/11, 190a/8, 11, 12, 12, 13
- Ḳatuna** : Metinde belirtildiğine göre Berber şehrinde bir dağ. 150b/6
- Ḳavş (ḳavs-ı şa'ade)** : ? 158a/4, 161b/12, 15, 16, 17, 18
- ḳayravân** : Tunus'ta bir şehir. 164b/6, 165b/2, 8, 16, 17, 18, 19
- Ḳays cezîresi** : Metinde adı geçen bir ada. 80b/9-10

- Ḳayseri** : Kayseri. 190b/10
- Ḳayşeriyye** : Kayseri. krş. *ḳayseri* 199b/11, 14, 200a/1, 5, 6, 7, 8
- Ḳazvīn** : İnan'da bir Şehir. 111b/19, 122a/2, 133a/1, 181b/10, 188b/19, 189a/4, 4, 5, 6
- Kefe** : Kırım yarımadasında tarihî bir liman Şehri. 93a/2, 203a/2, 11, 205a/18, 205b/1, 7, 10, 16, 19, 206a/1, 2, 3
- Kehr** : Metinde belirtildiğine göre Damgan Şehrinde bir köy adı. 112a/8
- Kelīle** : Metinde adı geçen bir Şehir. 213b/8
- Kenekder** : Metne göre Çin'de olduğu belirtilen bir Şehir. 48a/11, 143a/18, 143b/15, 148a/6, 14, 15, 16
- kenīse-i cismāniye** : Metne göre Meryem'in mezarının bulunduğu belirtilen kilise. 174b/6
- Kerar ırmağı** : krş. *nehri 'l- ker(ar)* 105a/5
- Kermān** : İnan'da bir Şehir. Kirman olarak bilinen Şehir günümüz Farsça'sında Kermān olarak geçmektedir. 75b/3, 103a/8, 10, 11, 130b/11
- Keşiş tağı** : Bursa Şehrinde bulunan Uludağ. 199a/9
- Keynāt/Kenyayit** : Metinde belirtildiğine göre Hint denizi kenarında bir Şehir. 158a/5, 163a/9, 12, 13, 14, 15
- Keysm** : Hakep'in kuzeyinde bir Şehir. 103a/15
- ḳırnāb** : Ye'cc me'cc bölgesinin çevreleyen sedde metinde verilen ad. Burası muhtemelen Çin seddi olmalıdır. 207a/11
- ḳız taşı** : KıztaŐı ya da Markianos Sütunu olarak adlandırılan anıt, 455 yılında Bizans İmparatoru Markianos anısına dikilmiŐtir. İstanbul'un Fatih ilçesinde bulunmaktadır. 198a/1
- Kili** : Bugün Ukrayna sınırları içinde bulunan bir Şehir. 93a/3
- kilīsā-yı baḫras** : Metinde adı geçen bir kilise. 175a/3
- kilīsā-yı ḳıyāmet** : Kudüs'n eski Şehir duvarları içinde bulunan bir hıristiyan kilisesidir. Ortodoks Kilisesi tarafından Yeniden DiriliŐ Kilisesi olarak adlandırılır. Kilisenin diğer adı kilise-i kumame olarak verilmiştir. 174a/5
- kilīsā-yı ḳumāme** : krş. *kilīsā-yı ḳıyāmet* 174a/5-6
- Kirit aḫası** : Arapların İkritiyye, AkritiŐ, ikridiŐ, İkritiŐ adını verdikleri Akdeniz'in Kıbrıs'tan sonra en büyük adası. krş. *AḳrinŐiŐ* 94b/7-8
- Ḳoḳoya tağı** : Metne göre Kaf dağının diğer adıdır. krş. *cebel-i ḳaf* 214a/19

**Ḳonya** : Konya. 130b/6, 137a/12, 181b/9, 186b/18, 187a/2, 3, 4, 5, 199b/7

**Ḳoṣṭanṭīniyye** : İstanbul. krş. *dārü 's-salṭanat-ı Ḳoṣṭanṭīniyye* 4a/19, 4b/12, 9a/14, 16, 9b/1, 18, 26a/8, 33a/17, 33b/1, 5, 8, 9, 11, 12, 38b/1, 3, 8, 48a/8, 48b/15, 92b/16, 138a/19, 139a/14, 140a/14, 140b/1, 6, 15, 141a/1, 10, 14, 141b/7, 11, 142a/8, 142b/1, 143a/1, 3, 6, 143b/18, 144b/17, 145a/12, 145b/3, 146a/6, 15, 146b/3, 13, 147a/5, 11, 148a/2, 4, 15, 149b/9, 18, 150b/1, 10, 151a/10, 151b/6, 8, 152a/1, 12, 156a/1, 12, 19, 156b/6, 157a/1, 157b/3, 158a/15, 158b/11, 161a/17, 161b/9, 16, 162a/6, 162b/3, 5, 8, 163a/6, 13, 163b/5, 10, 17, 164a/7, 164b/15, 165a/5, 165b/1, 17, 166a/6, 168b/5, 171a/15, 172a/8, 9, 12, 173b/2, 11, 175b/6, 19, 177b/15, 178a/5, 179a/9, 179b/13, 19, 180a/11, 180b/5, 19, 181a/4, 12, 182a/7, 9, 11, 183b/6-7, 18, 185a/11, 185b/12, 17, 186a/7, 186b/1, 9, 16, 187a/3, 12, 18, 188a/15, 188b/3, 10, 16, 189a/4, 14, 189b/4, 14, 190a/6, 17, 190b/9, 192a/7, 10, 18, 192b/8, 193b/12, 194a/2, 195a/9, 17, 195b/14, 196a/2, 6, 14, 196b/3, 199a/2, 202a/10, 203a/17, 213b/4, 215a/13, Ḳ.-i dārü 's-salṭana 197a/5

**Ḳoyun aṭası** : Metinde adı geçen bir ada.n191b/1

**Ḳubbe** : Ekvator ülkelerinden birisi. krş. *Ḳubbetü 'l-arz* 143b/1, 12, 15, 18, 19

**Ḳubbetü 'l-arz** : krş. *Ḳubbe* 143a/12, 12, 143b/17

**Ḳubbetü 'l-maḥşer** : Kudüs'te bulunan Kubbetü's-Sahra'nın bölümlerinden biri. 174b/4

**Ḳubbetü 'l-mi' rāc** : Kudüs'te bulunan Kubbetü's-Sahra'nın bölümlerinden biri. 174b/3

**Ḳubbetü 'l-mizān** : Kudüs'te bulunan Kubbetü's-Sahra'nın bölümlerinden biri. 174b/3

**Ḳubbetü 's-silsile** : Kudüs'te bulunan Kubbetü's-Sahra'nın bölümlerinden biri. 174b/4

**Ḳubbetü 's-sitār** : Metinde belirtildiğine göre Dımaşk'ta bir bina. 176b/17

**Ḳubbe-i şaḥrā** : Kudüs'te Müslümanlar ve Yahudiler tarafından kutsal kabul edilen kaya üzerine Emevîler devrinde inşa edilen, ortası kubbeli sekizgen bina. Mescid-i Aksâ'nın yanında aynı tepededir. 174a/13, 174b/5

**Ḳuds** : krş. *beytü 'l-maḳdis* 175b/6, 7

**Ḳuds-i şerîf** : krş. *beytü 'l-maḳdis*

Ḳ. 175b/5, 7

**ḳudüs** : krş. *beytü 'l-maḳdis*

ḳ. 103b/16, 122b/19

**kūfe** : Güney Irak'ta Hz. Ömer'im emriyle Sa'd b.Ebû Vakkâs tarafından kurulan şehir. 104a/9, 164b/8, 177b/18, 178a/1, 4, 5, 6, 7

- ķulzüm denizi** : krş. *baħr-i ķulzüm* 71a/16, 84a/18-19, 84b/1, 6, 122b/5-6, 150b/14, 15, 152a/4
- ķum** : İnan'ın en önemli dinî merkezlerindendir. 103a/9, 181b/11, 189a/6, 10, 12, 13, 14, 15, 16
- ķumburğaz** : Kumburgaz. 143a/3
- ķureyş** : Hz. Peygamber'in mensup olduğu Arap kabilesi. 115a/1
- ķurķuba** : Endülüs Emevî Devleti'nin başkentini ve bugün Cordoba olarak bilinen şehir. 181b/8, 184a/2, 8, 9, 185a/7, 11, 12, 13, 14; Ķ. cāmi<sup>c</sup> 174a/10-11, 11, 176a/18; Ķ. ırmağı 183b/10; Ķ. mescidi 174a/12
- ķurun** :? Metinde adı geçen bir bölge. 156b/14
- ķükü** : ? Metinde adı geçen bir şehir. 143a/16, 145a/14, 145b/2, 3, 4
- ķütāhiyye** : Kütahya. 190b/10, 199a/15, 19, 199b/1, 1, 3
- Luķayn/Luķin** : Ķin şehirlerinden birisi. 158a/5, 164a/1, 7, 7, 8, 9
- Lücce** : krş. *Lücce* <sup>2</sup>-i *Berber*. 146a/14, 15, 16, 17, 156a/10
- Lücce** <sup>2</sup>-i *Berber* : ? 143a/16-17, 146a/9
- mağaratü 'l-cu<sup>c</sup>** : Metinde adı geçen bir mağara. 132b/5
- mağara-yı dem** : Metne göre Kabil'in habil'i öldürdüğü mağaranın adı. 132b/2
- Mağrīb denizi** : Akdeniz. krş. *baħr-i mağrīb* 71a/11-12, 93a/6, 9, 94a/5, 7, 15, 96a/19, 96b/18, 97a/11, 97b/11, 131a/1
- māhi bilādü 't-tatar** : Tataristan. 203a/12
- Maħlūk** : Metinde adı geçen bir bölge. 119a/10
- Malāķa** : Malezya'da bir şehir. 190a/18, 190b/7, 192b/2, 8, 8, 9, 10
- Malatıyye/Malatya** : Malatya. 104a/7-8, 181b/10, 187a/14, 17, 18, 19, 187b/1
- Māmiye ĩiřarı** : Metinde adı geçen bir kale. 37a/12
- Ma<sup>c</sup>nisa** : Manisa. 181b/9, 186b/4, 8, 9, 10, 11
- Manşüre** : Fetihden sonra Sind bölgesinde bugünkü Haydarâbâd'ın kuzeydoğusunda müslümanlar tarafından kurulan şehir. 164a/15, 164b/9, 172a/5, 180b/7, 13, 18, 181a/1, 3, 4, 5, 6
- Maķraba ķuyusu** : krş. *bi 'r-i Maķraba* 119a/1-2
- Maymunlar ceziresi** : krş. *ceziret-i ķurūd* 60a/5
- Medīne** : Medine. 21a/19, 87a/9, 18, 87b/3, 114b/19, 127b/6, 138a/16, 158a/4, 160b/15, 16, 161a/10, 12, 17, 18, 19, 161b/1, 220a/18; M.-i münevvere 115a/12, 117a/3; M.-i müşerrefe 116b/10; M.-i şerefhâ 'llah 157b/9-10



- Medīne-i mārīb** : krş. *Sebā* 152a/15
- Medīne deresi** : Medine şehrinde bir dere. 115a/19
- Medīne-i filyūb** : krş. *baḥretü l-filyūb* 110b/6
- Medīne-i mine'l-ḥiṭā** : Metinde adı geçen bir şehir. 203a/13
- medīne-i sa'ādi** :? 215a/6, 215b/2, 5
- Meferdīn** : Metinde adı geçen bir mahalle. 192a/6
- Mehdiyye** : Tunus'ta bir şehir. 164b/6, 165a/7, 18, 19, 165b/2
- Mekke:** Mekke. 4b/13, 9b/1, 3, 21a/19, 87a/9, 18, 87b/3, 114b/19, 119a/18, 123a/4, 8, 123b/17, 138a/13, 140a/14, 140b/15, 143b/19, 145a/13, 146a/7, 16, 146b/4, 147a/6, 12, 148a/15, 149b/9, 150a/1, 150b/2, 10, 151a/11, 151b/9, 152a/2, 13, 156a/2, 13, 156b/1, 7, 157a/2, 157b/2, 8, 158a/3, 16, 158b/12, 16, 18, 19, 159a/1, 5, 10, 12, 13, 159b/1, 4, 5, 7, 12, 15, 160a/14, 16, 18, 160b/5, 7, 9, 12, 13, 14, 161a/10, 19, 161b/10, 17, 162a/7, 162b/9, 163a/7, 14, 163b/5, 11, 18, 164a/8, 164b/16, 165a/5, 19, 165b/17, 168b/6, 171a/16, 172a/13, 173b/2, 12, 175b/7, 176a/1, 177b/16, 178a/6, 179a/9, 179b/13, 19, 180a/12, 180b/5, 181a/5, 13, 182a/12, 183b/7, 19, 185a/12, 185b/13, 18, 186a/8, 186b/2, 10, 16, 187a/4, 13, 19, 188a/7, 16, 188b/4, 10, 17, 189a/5, 15, 189b/5, 15, 190a/7, 12, 192a/8, 11, 19, 192b/9, 193b/12, 194a/3, 195a/10, 18, 195b/15, 196a/2, 7, 15, 196b/4, 8, 17, 197a/4, 199a/1, 13, 199b/1, 9, 200a/6, 15, 200b/3, 10, 17, 201a/8, 14, 201b/9, 18, 202a/10, 18, 202b/15, 203a/18, 203b/6, 12, 204a/6, 13, 204b/2, 9, 16, 205a/3, 9, 205b/5, 206a/1, 8, 12, 16, 206b/1, 6, 12, 207a/7, 213a/1, 15, 213b/4, 17, 214a/2, 9, 16, 214b/16, 215a/19, 215b/8, 14, 216a/2, 220b/1, 3, 3
- Mekke-i Şerefha'llah** : Mekke. 48b/13-14
- Mekke-i Şerefha'llah Ta'ālā** : Mekke. 4a/14-15, 48a/8, 139a/11, 140b/6
- Melende** : Yemen yakınlarında bir şehir. 143a/16, 145b/5, 146a/1, 5, 6, 7, 8, 147b/19
- memālik-i 'azīme** : ? 93b/6
- Menekşe** : Menekşe ya da Benefşe olarak bilinen yer Yumanistan'da Mora yarımadasının doğu ucunda bulunan Monemvasia'ya Osmanlı hakimiyeti sırasında Türkler'in verdikleri addır. 195a/13, 14, 14
- Merāğa** : Günümüzde İran sınırları içinde bulunan önemli Ortaçağ şehirlerinden biri. 113a/12, 120a/3, 5
- Merakeş** : Fas'ta tarihî bir şehir. 181a/16, 181b/7, 12, 19, 182a/7, 8, 10, 11, 12, 12

**Merv:** Türkmenistan'da bir şehir. 181b/11, 189b/7, 14, 14, 15, 16

**Merve :** Hac ve umre sırasında aralarında yürünen iki tepeden biri. krş. *şafā* 118a/5

**Mervetü 'd-dūd** : krş. *Merv* 189b/7

**Mescīd-i akşā:** Mescid-i Aksa, Kudüs'ün doğusundaki Eski Şehir bölgesinde yer alır. Müslüman'larca kutsal kabul edilen mekânlardan biridir ve Müslüman'ların ilk kıblesi olduğuna inanılır. 174a/9, 11, 12, 13

**Mescīd-i mu'azzam** : krş. *mescīd-i akşā* 174a/9

**Mısr :** Mısır. M. 4a/16, 9a/16, 18, 19, 9b/1, 48b/14, 89b/14, 93a/16, 93b/10, 11, 106b/11, 13, 108a/6, 108b/15, 17, 17, 109b/1, 115b/7, 12, 118b/14, 119a/8, 13, 13, 131a/14, 138a/18, 139a/12, 147a/14, 151a/8, 161b/12, 164a/17, 164b/7, 166b/18, 168b/12, 13, 169a/1, 2, 9, 170b/8, 171a/18, 171b/7, 10, 11, 19, 172a/2, 5, 11, 12, 13, 14, 173a/4, 173b/6, 176a/11, 186b/12, 226a/5; M. ehli 109b/8; Ehl-i M. 109b/9; vilâyet-i Mısr 171b/6

**Mısr-ı cedīd** : krş. *ķāhire* 171a/17

**Midilli:** Yunanistan'ın Midilli adası. 190b/10

**Midillü** : krş. *midilli*. 196a/17, 196b/1, 3, 4, 4

**Mihrān** : Hindistan'daki İndus bölgesinin ve ırmağının adı. 75b/3; M. 180b/10

**Mīnā:** Mekke'de kutsal dağ. 123a/5

**Mīran :** Metinde Venedik'te bir ada olarak belirtilmiştir. Muhtemelen bugün Murano olarak bilinen adadır. 204a/3

**Mişher** : Metinde adı geçen bir ırmak. 212a/9

**Moğal :** Moğol. 206b/5

**Mora :** Mora yarımadası. 195a/13, 14

**Morova** : Moskova. 204b/12

**Mulnān** : Metinde adı geçen bir şehir. 157b/16

**Muştafa Paşa Medresesi:** ? 30b/8-9

**Muşul :** Musul. 101b/18, 137a/12, 181b/10, 188a/17, 188b/2, 3, 4, 5

**Mücmē' ü 'l-baḥreyn :** ? 93b/13, 14, 19, 97b/2, 12, 13

**Mülk-i Serīr** : Suriye'de Humus yakınlarında bir şehir. 209b/13

**Mülük-i Mısr :** Mısır. 93b/1-2

**Nablūs:** Filistin'de tarihî bir şehir. 176a/7

**Naḥçivān** : Azerbaycan'da bir şehir. 105a/4, 9, 13

- Necāşe:** Habeşistan'da şehir. 143a/17, 146b/5, 12, 13, 14
- Nehrevān:** Metinde Hindistan'da bir şehir olarak belirtilmiştir. 158a/4, 162b/11, 163a/6, 7, 7, 8
- Nehrān ırmağı** : Metinde belirtildiğine göre Bağdat'ta bir ırmak. 178b/7
- Nehr-i dicle** : krş. *Dicle*. 101b/14
- Nehr-i ceyhūn** : krş. *Ceyhūn*. 101a/8
- nehr-i dīnus/deynus** : krş. *Deryā, nehr-i tuna* 111b/5
- nehr-i Fırāt** : krş. *Fırāt* 104a/5
- nehr-i 'İsā** : Metinde belirtildiğine göre Fırat'a dökülen bir nehir. 178b/9
- Nehr-i İtil** : krş. *Etil*. 100a/5
- Nehr-i mihrān** : krş. *mihrān*. 105a/16
- Nehr-i şaklāt** : Metinde belirtildiğine göre Afrika'da bir nehir. 104a/2
- Nehr-i Seyhūn** : Siriderya olarak bilinen Orta Asya'nın en büyük akarsularındandır. 101b/3, 103a/13-14
- Nehr-i şaperiyye** : Taberistan'da bir nehir. 103b/11
- nehrü'l-'amūd** : Metinde belirtildiğine göre Hindistan'da bir nehir. 105b/12
- nehrü'l-'āşi** : krş. *'āşi* 103b/15
- nehrü'l-ker(ar)** : Metinde belirtildiğine göre Ermenistan civarında bir nehir. 104b/19
- nehrü'l-yemen** : Yemen'de bir nehir. 105b/3
- Nehrü'r-ras** : Metne göre Erzincan'da bir nehir. Muhtemelen Aras nehri olmalı. 102a/13
- nehrü'r-reml** : Metinde adı geçen bir nehir. 110b/18
- Nigbolı** : Bulgaristan'da Tuna nehri kıyısında bir kasaba. 202b/19, 203a/10, 204b/18, 205a/2, 3, 3, 4
- nihāvend** : krş. *'ayn-ı nihāvend*. 114b/9
- Nīl** : Mısır'ın hayat kaynağı olan nehir. Dünyanın en uzun nehridir. 104a/16, 105a/18-19, 106a/19, 106b/5, 6, 12, 13, 107a/12, 108b/12, 16, 18, 109a/13, 109b/2, 3, 5, 16, 111b/6, 144a/3, 144b/10, 149a/18, 149b/12, 150a/3, 16, 162a/3, 168b/13, 169a/5, 170a/9, 171a/12, 172a/15, 173a/17, 173b/5
- Nīl ırmağı** : kr. *Nīl*. 106a/10, 14, 106b/17, 108a/11, 109a/18, 109b/12, 120b/18-19, 149b/11-12, 170a/5
- Nīl-i Mışr** : krş. *Nīl*. 115b/14
- Nīl-i mübārek** : krş. *Nīl*. 106a/9

- Nîl şuyı** : krş. *Nîl*. 89b/14, 161b/14, 166a/14, 170b/2, 172a/17, 173a/17-18
- Nisābur** : Nişābur olarak bilinen İran'da tarihî bir şehir. 115b/15
- Nîş** : Sırbistan'da eski bir Osmanlı şehir merkezi. 203a/10, 204b/4, 8, 8, 9, 10
- Nuḳla** :? krş. *Dunuḳula* 149a/14, 149b/11
- Nübye** : krş. *arż-ı nübye*. 150b/2, 3
- Özkend** : Karahanlı Devleti'ne başkentlik yapmış, günümüzde Kırgızistan sınırları içinde bulunan tarihî şehir. 203a/11, 206a/9, 10, 11, 12, 13
- Payas** : Hatay'ın bir ilçesi. 101b/6
- Periş** : krş. *Efrenç vilāyeti*. 212b/8, 11, 19, 19, 213a/2, 3, 12
- Portaḳal** : Portekiz. 183b/2, 203b/1, 212b/3
- Raḥbe** : Bağdat ile Rakka arasında bir şehir. 149a/15, 150b/3, 8, 9, 10, 11
- Rakka** : Suriye'nin kuzeyinde Fırat Nehri üzerinde bulunan bir şehir. 104a/8
- Ras /res ıрмаğı** : krş. *nehri' r-ra*. 102a/14, 123b/9-10
- Ravza** : Metine adı geçen bir ada. 170a/5
- Reşid** : Kuzey Mısır'da Akdeniz kıyısında bir şehirdir. Harun Reşid tarafından kurulduğu için bu adı almıştır. 108b/19, 173b/6, 7
- Rey** : İran'ın Tahran eyaletinde bir şehir. 124b/17
- Rodos** : Rodos adası. 181b/9, 186a/10, 15, 19, 186b/1, 2, 3; R. kal'ası 186a/11
- Rûm** : Roma, Bizans, Rumlar ve Anadolu'yu ifade eden bir ad. 101b/3, 127b/2, 131a/2, 166b/11, 189a/9, 193a/17, 200b/6
- Rûm memleketi** : krş. *Rûm*. 93a/19-93b/1
- Rûm vilāyeti** : krş. *Rûm*. 45a/6, 12, 127b/6
- Rûmiye** : krş. *Rûm*. 190b/8, 194b/2, 14, 18, 195a/3, 4, 8, 9, 10, 10
- Rûmiyyetü'l-kübrâ** : krş. *er-rûmiye*. 194a/5
- Rus** : Rusya. 23b/5, 93a/2, 100a/8, 215b/9, 16
- Rus köprisi** : Rusya'da bir köprü. 102b/1
- Rusya** : Rusya. 215a/6, 215b/9, 12, 13, 14, 15
- sa'âdi** : krş. *medîne-i sa'âdi*. 215b/7, 8, 8
- şafâ** : Hac ve umre sırasında aralarında yürünen iki tepeden biri. krş. *merve* 118a/3, 6
- şahâr(a)** : Umman Sultanlığı'nda bir şehir. Ülkenin eski başkentlerinden birisidir. 149a/16, 156a/4, 9, 11, 12, 13, 14
- S/şakız** : Sakız adası. 181b/8, 186a/1, 1, 7, 7, 8, 9
- ş/sa'id** : Mısır'da bir bölge. 161b/19, 168b/16

- şālīḥler tağı** : krş. *cebel-i ḳāysūn*. 132a/16
- şamsun** : Samsun. 93a/1, 200a/12
- şan'a**: Yemen'in başkenti. 149a/15, 151b/11, 12, 19, 152a/2, 3, 4, 154b/19
- sarāy**: Altın Orda Hanlığı'nın başkenti. 203a/10, 205a/4, 8, 8, 9, 9
- sārūm denizi** : Lût kavmine ait Sodom şehri. Muhtemelen Lût Gölü'nden bahsediliyor olmalı. 174b/14
- Sāve ırmağı** : Semendire'de bir ırmak. 204a/16
- sāve tağı** : krş. *cebel-i sāve*. 129a/3
- Sebā** : Sebe olarak bilinen Yemen'de bir devlet. 148b/19, 149a/16, 152a/14, 153b/4, 15, 154a/2, 155b/19, 156a/1, 3, 4
- Sebte**: Fas'ın kuzeyinde Cebelitârik Boğazı'nın Akdeniz'e açılan kesiminde bir şehir. 93a/7, 97b/16, 181b/8, 182a/12, 182b/18, 183b/1, 6, 7, 7, 8; S. boğazı 93a/13-14, 182a/17
- secīstān** : İran'da bölge. 105b/7
- sedd-i ye'cüc ve me'cüc** : Zülkarneyn döneminde ortaya çıkan ve kıyametin kopmasına yakın dönemde tekrar dönerek yeryüzünde bozgunculuk yapacak olan topluluk. 203a/13, 206b/15-16, 207a/9
- seksār cezāresi** : krş. *cezāre-i seksār*. 90b/1
- Selānik** : Selanik. 190b/8, 195b/17, 196a/2, 2, 2, 2
- Selmenkiye** : Metinde belirtildiğine göre Portekiz'de bir bölge. 203a/16, 17, 18, 19; S.-i portakal 203a/8, 13-14
- Semāniyye** : Sahn-ı seman medresesi olarak bilinen bu medrese, Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethettikten sonra kurduğu eğitim kurumları arasında en üst düzeyde eğitim veren yüksek öğrenim kurumudur. Fatih külliyesi içinde bulunmaktadır. 30a/3
- Semendire** : Sırbistan'da tarihî bir şehir. 4b/2, 48b/16, 139a/15, 203a/2, 9, 204a/14, 18, 19, 204b/1, 2, 3, 225b/18
- Semerḳand** : Özbekistan'da bir şehir. 22b/10, 48a/10, 121b/15, 128b/13, 190b/12, 201b/19, 202a/9, 10, 10, 11, 211b/18
- Semūre** : Arapça kaynaklarda Semmūre olarak geçen bu şehir, İspanya'nın Kastilya Leon bölgesinde bulunmaktadır. Bugünkü adı Zamora'dır. 203a/9, 203b/1, 4, 5, 6, 7
- Serendīb** : Bugünkü Sri Lanka. Arap kaynaklarında Serendīb adıyla anılan şehir, XIII. Yüzyıldan sonra Seylan olarak tanınmıştır. 48a/10, 136a/7

- Serendīb tağı:** krş. *cebel-i serendīb*. 121a/3
- sevāhil-i Şām :** Akdeniz sahilleri. 93a/8
- suidiyye/Suriye** :? 103b/17
- seviyye** : Metinde belirtildiğine göre Çin’de bir şehir. 146b/14, 147a/6, 6
- seviyyetü ’ş-şīn** : krş. *seviyye*. 143a/17-18, 147a/5
- seyhūn:** krş. *nehr-i seyhūn*. 104a/15, 107a/12, 109a/12, 111b/4
- seylān tağı** : krş. *cebel-i seylān*. 129b/13-14, 15
- Seyli :** Metinde belirtildiğine göre Çin’de bir şehir. 143a/18, 147a/14, 148a/3, 5
- Seylü ’l-’arim:** Kur’anda Sebe halkının cezalandırıldığı bildirilen büyük sel baskını. Arim “set, baraj, büyük sel” anlamlarına gelmektedir. Bölge olarak Sebe Devleti’nin eski merkezi olan Me’rib şehri yakınındaki Me’rib su seddi olmalıdır. 152a/17, 18
- Sicilmāse** : Fas’ta tarihî bir şehir. 144a/5, 8
- Sidretü ’l-müntehā** : Hz. Peygamber’in, Mi’rac gecesi yanında bulunduğu ağaç. 13a/3
- Silistre** : Bulgaristan’ın kuzeydoğu kesiminde, Romanya sınırında, Tuna kıyısında şehir. 202b/19, 203a/11, 205a/10, 13, 19, 205b/3, 4, 5, 6, 16, 17
- Silivri** : İstanbul’un ilçesi. 143a/6
- şīn** :? 151a/15
- sincar şehirleri** : Bugün Şengal olarak bilinen şehir ve çevresi. 209b/14
- Sind** : krş. *arż-ı Hind, Hind, Hindistān*. 57a/16, 75b/3, 105a/17, 151a/15, 157b/16, 180b/7
- Sinop** : Sinop. 93a/1, 190b/10, 200a/8, 12, 14, 15, 16, 16, 205b/8
- Sīroz:** Yunanistan’ın kuzeydoğusunda tarihî bir şehir. Şehir Türkçe Siroz ve daha çok Serez olarak adlandırılmıştır. 189a/9, 190b/8, 196a/2, 5, 6, 7, 8
- Sivas:** Sivas. 187a/16
- şofya:** Bulgaristan’ın başkenti. 190b/9, 196b/4, 7, 8, 9, 9
- şuçav** : krş. *dār-ı mülk-i Kara Boğdan* 212b/9, 213a/17, 213b/3, 4, 4, 5
- Sufāra:** Metinde belirtildiğine göre Hindistan’da bir şehir. 149a/16, 156b/2, 5, 6, 7, 8
- Sūs-ı akşā** : Fas’ın güneybatısında bir bölge. 48a/4, 5, 158a/3, 7, 15-16, 17, 18, 160b/7, 198b/16, 207a/4
- Süleymān peygamber mescīdi** : krş. *beytü l-mağdis*. 180a/18-19
- Şām** : krş. *arż-ı Şam, dımaşk*. 86b/16, 19, 87a/4, 93a/10, 154b/18, 176a/6, 10
- Şām denizi** : krş. *baħr-i mağrīb*. 109a/6, 166a/7, 182a/18, 182b/10, 13
- Şām diyarı** : krş. *Dımaşk*. 93b/8

- Şām vilāyeti** : krş. *Dimaşq*. 93a/12, 197b/8
- Şaş** : krş. *Binkeş*. 121b/15
- Şāt** : Şattü'l-Arap ya da Arvand Rûd olarak bilinen bu ırmak, Fırat ve Dicle nehirlerinin Basra Körfezi'nden denize dökülmeden önce birleştikleri yerdir. 108b/17, 178b/4; Ş. ırmagı 178b/8-9.
- Şehr-i İslāmbol** : krş. *koşanşiniyye*. 198b/9
- Şehr-i Nübye** : krş. *arż-ı nübye*. 149a/14, 150a/3, 19, 150b/1
- Şehr-i sārūm** : Lût kavmine ait Sodom şehri. 174b/16
- Şelderān/Şeldān burnı** : Belki Gelidonya burnu. 186b/14
- Şenterīn** : Metinde adı geçen bir şehir. 190b/7, 192a/8, 10, 10, 11, 12
- şimālī Endülüs** : Güney İspanya. 92b/14
- Şimşāt**: Samsat olarak bilinen bu şehir, Adıyaman'ın bir ilçesidir. 104a/8
- Şirāz** : İran'ın güneyinde tarihî bir şehir. 112b/18, 164b/9, 180a/2, 2, 5, 10, 11, 12, 13
- Taberistān** : İran'ın kuzeyinde günümüzde Mâzenderan adını taşıyan eyalet. 27a/2, 99a/6, 102a/15, 131b/12
- Taberiyye** : Filistin'de tarihî bir şehir. 119b/2, 164b/8, 175b/8, 19, 19, 176a/1, 2, 180b/1, 201a/4
- Taberiyye deniz** : Taberiye Gölü. 174b/14
- Taberiyye ırmagı** : Taberiye'de bir ırmak. 86b/19
- Tanca** : krş. *arż-ı tanca*. 164b/14, 15, 16, 17, 182b/17, 18, 183a/15; Kaşaba-yı t. 164b/6, 10, 172a/7
- Tarabuzon** : Trabzon. 200b/12, 14, 16, 16, 17, 18, 201a/5
- Tarsūs**: Mersin'in bir ilçesi. 101b/6
- Tarve ırmagı** : Semendire'de bir ırmak. 204a/16-17
- Taş eli** : Taşeli. 130b/8
- Tatar** : Tataristan. 206a/9, 17, 206b/3
- Tayyibe** : krş. *Medīne*. 160b/16
- Tebriz**: İran'da Doğu Azerbaycan eyaletinin merkezi olan şehir. 9b/17, 33b/10, 44b/14, 137a/12, 181b/10, 188b/6, 9, 10, 10, 11
- Tehām**: Metinde adı geçen bir şehir. 111a/18
- Tekrür** : Metinde adı geçen bir şehir. 149a/14, 18, 149b/8, 9, 10, 10
- Tencis**: Metne göre Çin'de bir şehir. 158a/5, 163b/7, 9, 11, 11
- Tesnīn ceziresi** : Metinde adı geçen bir ada. 56a/7-8

- Ṭrabefzun/ṭarabafzūn** : Trabzon. 93a/1, 190b/11
- Ṭrablus** : Trablusgarp olarak bilinen şehir Libya'nın başkentidir. Sözcük Arapça'ya Tarâbulus olarak geçmiş, Osmanlılar, Suriye'de aynı adlı şehirle karışmasını önlemek ve batıda yer aldığını belirtmek için "garp" sözcüğünü ekleyerek buraya Trablusgarp demişlerdir. 48a/7, 93a/7, 187a/7, 11, 12, 13, 14
- Ṭrablusşam** : Osmanlı döneminde günümüzdeki Lübnan'ın kuzeybatı kesimini içine alan bölüm. Şehrin adı Grekçe Tripolis'ten gelir. Arapça kaynaklarda Tarabulus / Atrabulus şeklinde kaydedilmiştir. 181b/9, 187a/6
- Ṭrabulus** : krş. *ṭrablusşam* 165b/19, 166a/5, 6; Ṭ.-ı mağrîb 164b/6, 187a/6
- Ṭırma** : Metinde adı geçen bir şehir. 108b/5-6
- Tekür sarāyı** : İstanbul'da bulunan Blaherne Sarayı'ndan günümüze kalan tek saray. Edirnekapı semtinde, kara surlarına bitişik olarak inşa edilmiş, konum olarak Edirnekapı ve Eğrikapı arasında kalan kalın duvarlı saray "Tekfur Sarayı" olarak bilinmektedir. 29b/17
- Tibet**: Tibet. 190b/13, 202b/1, 13, 14, 15, 16
- Tikrit** : Bağdat'ın 140 km kuzeybatısında, Dicle nehri kıyısında kurulmuş bir kasabadır. 178a/9
- Tiflīs**: Gürcistan'ın doğu kesiminde Kür (Kura) nehrinin dağlar arasında açtığı dar ve dik yamaçlı vadide nehrin iki yakasında yer alan bir şehir. 190b/11, 200b/19, 201a/6, 8, 9, 9
- Ṭorlu** : Metinde adı geçen bir ırmak. 213b/8
- Ṭuleyṭula** : İspanya'da günümüzde Toledo olarak bilinen tarihî şehirdir. Romalılar döneminde şehrin adı Arapça'ya Tuleytula (Tuleytila) biçiminde geçmiştir. 190b/7, 192b/11, 193b/11, 13, 14, 198b/14; Ṭ. ırmağı 190b/15
- T/ṭuna**: Tuna nehri . krş. *deryā, nehr-i dīnus*. 111b/7; T. ırmağı 204a/10, 16, 205a/10, 213a/5
- Tunus** : Kuzey Afrika'da bir ülke. 48a/6, 93a/7, 109a/2, 181b/8, 185a/14, 18, 185b/1, 4, 9, 11, 12, 13, 14
- Ṭūs** : İran'da tarihî bir şehir. 181b/11, 189a/16, 18, 189b/4, 4, 5, 6
- Türk vilāyeti** : İranla Bizans arasındaki Türk bölgesi. 45a/12-13
- Türkistān** : Orta Asya'nın büyük bir bölümü için kullanılan tarihî terimdir. İran'ın Horasan bölgesinden başlayarak Kuzey Afganistan dahil Pamir ve Hindukuş-Kunlun (Karanlık) dağlarının kuzey eteklerinden Çin'in Tun-huang bölgesine kadar uzanan,



oradan Mançurya'nın batısına ulaşan, Moğolistan'la birlikte Güney Sibirya'nın tamamını içine alan, batıda Ural dağları ile Volga ırmağının Hazar denizine ulaştığı noktaya kadar devam eden geniş bir alanı kaplar. Bu alanın tarihî kaynaklardaki adı XIX. yüzyıl ortalarına kadar Türkistan'dır (Türk yurdu). 124b/12, 128b/14, 131b/6

**Türkler denizi** : krş. *baħr-i ħazer*. 98b/11

**‘ummān** : Arap yarımadasının güneydoğusunda Uman olarak bilinen ülke. 75b/6, 82a/12, 124a/5, 133b/2, 152a/15

**‘urve kıuyusu** : krş. *bi ʾ-i ‘urve, bi ʾ-i mibārek*. 115b/1

**Ürdün**: Ortadoğu'da bir şehir. Adını Ürdün şehriden almaktadır. Bölge “nehirin iki yakası, nehrin batısında ve doğusunda kalan yerler” anlamına gelen Şeria adıyla da bilinmektedir. 119b/2

**Ürdün ırmağı** : krş. *Ürdün* 174b/12, 13

**üsküp** : Makedonya'nın başkenti. 190b/9, 196a/9, 13, 14, 15, 16

**Üşbûne** : Endülüs'te tarihî bir şehirdir. Günümüzde Portekiz'in başkenti olan Lizbon'dur. Antik dönemde Olissipo diye adlandırılan şehir müslüman yazarlar tarafından el-Üşbûne, el-Esboniye, Leşbûne (bugünkü Lizbon) gibi farklı şekillerde kaydedilmiştir. 190b/6, 14, 192a/6, 7, 8, 8

**vādiyü ʾl-atîk** : Metinde belirtildiğine göre Mekke çevresinde bir kasaba. 161a/10, 14

**vādiyü ʾl-ķara** : Metinde belirtildiğine göre Mekke çevresinde bir kasaba. 161a/14

**vādiyü ʾl-şafir** : Metinde belirtildiğine göre Mekke çevresinde bir kasaba. 161a/13

**vāķvāķ cezīreleri** : krş. *cezīre-i vāķvāķ*. 63a/15

**Vāsîṭ** : Irak'da bir şehir. 101b/19, 178a/15

**Venedik** : krş. *bündüķıyye*. 203a/2, 9, 203b/13, 204a/1, 3, 5, 6, 7, 8, 205b/17

**vilāyet-i Fars** : krş. *Fars*. 119b/5-6

**Yanbi'** : Metinde adı geçen bir ırmak. 112a/19

**Yanbuķ** : Yanbu olarak bilinen ve Mekke çevresinde bulunan bir kasaba. 161a/14

**Ye'cüc (ve) me'cüc** : krş. *sedd-i ye 'cüc ve me 'cüc*. 45a/4, 18, 45b/1-2, 99b/13, 101a/2-3, 147b/7, 207a/10, 18, 212a/8-9; y. iklimi 135b/2; y. seddi 206b/19, 212a/17

**Yemān** : krş. *arż-ı Yemen*. 84b/4, 7

**Yemen** : krş. *arż-ı Yemen*. 4a/13, 41a/15, 18, 48b/12, 57a/16, 60a/15, 19, 75b/6, 84b/8, 10, 12, 13, 15, 105b/4, 116a/6, 146b/6, 9, 150b/5, 12, 16, 17, 18, 151a/1, 5, 13, 151b/11, 152a/14, 153a/6, 154a/2; Ehl-i Y. 60a/16, 68b/11

**Yuḥanna kilīsası** : İncil’de adı geçen ve Filadelfiya Kilisesi olarak bilinen Aziz Yuhanna kilisesi metinde belirtilenin aksine Manisa’nın Alaşehir ilçesinde bulunmaktadır. Alaşehir Pergamon Kralı II.Attalos (MÖ.150-138) tarafından kurulmuş olup, o dönemdeki adı Fladelfiya’dır. Roma döneminde daha da gelişen kent, MS.40 yıllarında Hristiyanlığın yaygınlaşmasıyla birlikte Pavlus’un müritlerinin toplandığı bir yer olmuştur. Bu kilise Pavlus döneminde kurulmuştur. 174b/12

**Zağrāl çeşmesi** : Metinde belirtildiğine göre Şam’da bir çeşme. 87a/4

**Žahaca ırmağı** : Metinde Fas’ta olduğu belirtilen bir ırmak. 192a/14

**Zebīd** : Yemen’de tarihî bir şehir. 149a/15, 150b/12, 151a/5, 10, 11, 11, 12

**Zegāve** : Afrika’da bir şehir. 146a/18, 146b/2, 3, 4, 5

**Zemzem kıuyusu** : krş. *bi ṛ-i Zemzem*. 117b/9, 118b/6, 12, 119a/11, 15, 18, 159b/16

**Zemzem şuyı** : krş. *bi ṛ-i Zemzem*. 118a/18, 118b/3, 10

**Zenc** : Sözlükte “aşırı susuzluk; boynu uzun, hızlı koşan kimse” anlamlarındaki zenc sözcüğü, müslüman yazarlar tarafından Doğu Afrika’dan getirilen köleleri tanımlamak için kullanılmıştır. İslâm kaynaklarında zencilerin ana vatanı olarak genellikle Doğu Afrika sahilleri ve adaları ile Batı Afrika arasında bölge gösterilmektedir. 71a/8, 72a/2, 88a/1, 89b/17, 90a/9, 19, 140a/7, 145b/5, 6, 147b/19, 150b/13

**Zenc ceziresi** : krş. *Zenc*. 88b/17

**Zenc denizi** : krş. *Zenc*. 88a/1, 12, 89a/4, 91b/10

**Zenc iklimi** : krş. *Zenc*. 62b/5

**Zenc/Zānc/Zu<sup>c</sup> cezireleri** : krş. *Zenc*. 58b/10

**Zenci bahri** : krş. *Zenc*. 87b/19

**Zendurūz** : İran’ın İsfahan Eyaleti’nde bulunan Zâyenderūd nehri. 102b/19

**Zilba<sup>c</sup>** : Metinde belirtildiğine göre Kızıldeniz çevresinde bir şehir. 149a/15, 152a/4, 11, 12, 13

**zūlmāt denizi** : krş. *baḥr-i muḥīt*. 97b/3, 191a/5, 207a/15

**zūrān kıuyusu** : krş. *bi ṛ-i zūrān*. 117a/16

**zū<sup>l</sup>-ḳarneyn ḥiṣārı** : krş. *sedd-i ye <sup>c</sup>üc ve me <sup>c</sup>üc*. 101b/16

**zūveyle** : Züveyle ya da Zevîle olarak bilinen bu şehir Libya’da bulunmaktadır. 164b/6, 18, 165a/5, 6, 7

## KİŞİ VE KAVİM ADLARI DİZİNİ

- ‘**Abdu‘llah** : Metne göre alaba oğlu Abdullah olarak bilinen, Muaviye zamanında yaşamış bir kişi. 154a/7
- ‘**Abdu‘llah bin ‘Abbās** : Tam adı Ebū‘l-Abbās Abdullah b. El-Abbās b. Abdūlmuttalib el-Kureři‘dir. Hz.Peygamber’in amcasının ođludur. 37b/17-18
- ‘**Abdu‘llah bin ‘Ömer** : Tam adı Ebū Abdūrrahmān Abdullah b. Ömer b. El-Hattāb el-Kureři el-Adevi‘dir. Hz. Ömer’in ođlu ve en ok hadis rivayet eden, en ok fetva veren yedi sahbāden biridir. 45b/5
- ‘**Abdu‘r-raħman** : Metinde adı geen bir kişi. 61b/6
- ‘**Abdu‘r-raħman Erdebili** : Metinde ismi belirtilmeyen bir şehrin kadısı olarak aklanmıştır. 130a/16
- ‘**Abdu‘r-raħman Mağribi** : Tam adı Abdurrahmān b. Ahmed b. Muhammed b. Abdurrahmān b. Ahmed el-İdrisi olan kişi. 97a/10-11
- ‘**Abdü‘l-‘aziz**: Metinde adı geen bir kişi. 171a/5, 177a/10
- ‘**Abdü‘l-melik ođlu Velid** : Halife Abdūlmecid’in bŸyŸk ođlu I.Velid‘dir. Tam adı Ebu‘l-Abbas el-Velid b.AbdŸmelik b.Mervan’dır. Emevi Devleti’nin altıncı halifesidir. 174a/19-174b/1, 193a/11
- ‘**Abbās** : Abbas yani Ebu‘l-Fazl el-Abbās b. AbdŸmuttalib b. Hāřim el-Kureşi el-Hāřimī, Hz. Peygamber’in amcasıdır. Abbasi halifeleri oğlu Abdullah’ın soyundan gelmektedir. Metinde geen “beni Abbas” ifadeleriyle Abbasiler kastedilmektedir. beni ‘A.-dan 178a/12, 180b/8; beni ‘A. devleti 178a/2
- ‘**ād oğlu Loman Ekber** : Ād, Nuh’un torunlarından Avs’in oğludur. Eski Arap kıssalarında Lokman, Ad kavmine mensup bir kişi olarak takdim edildiği gibi İslami kaynaklarda İsrailoğulları’ndan biri olarak da gŸsterilmiřtir. 152b/17-18
- ‘**ād oğlu ředdād** : 155b/2
- ‘**ād kavmi** : Kur’anda adı geen ve Nuh kavmi gibi Allah’ın gazabına uğrayarak yok olan eski bir Arap kabilesidir. Kavmin atası olan Ād, Nuh’un torunlarından Avs’in oğludur. Avs’in babası İrem, onun babası Nuh’un oğlu Sam’dır. Kur’an’da kendilerine kendi kabilelerinden olan HŸd’un peygamber olarak gŸnderildiđinden bahsedilir. Kavmin yaşadığı yer, kum tepeleri anlamına gelen “Ahkāf” olarak isimlendirilmiştir. coğrafi bŸlge. Bu yer birok tarihi ve mŸfessire gŸre Yemen’dir.

Bu kavim Yemen'de Uman ile Hadramut arasındaki bölgede yaşamış olmalıdır. ‘â.  
35b/4, 133a/14, 17, 153b/15, 17

**âdem:** krş. *âdem peygamber*. 107b/18

**Âdem peygamber** : Semavî kitaplara göre ilk insan ve ilk peygamber. 67b/6, 121a/4,  
13, 17, 148b/11, 159a/16

**Aḥmed** : ḥalife-yi Muḳtedir bi’l-lah’ın oğlu. 100b/3, 4

**Aḥmed ebi şâlih ebū Hüreyre** : Tam adı Ebū Hüreyre Abdurrahmân b. Sahr ed-  
Devsî’dir. Çok hadis rivayet etmesiyle tanınmıştır. 60b/11

**Aḥmed oğlu ḥasan Mehlebî** : 174a/18

**Aḥmed oğlu Muḥammed** : Metinde adı geçen bir kişi. 118b/5

‘**Ali bin Mûsâ er-Rızâ** : Hz. Peygamber’in yedinci göbekten torunu, Mûsâ el-  
Kâzım’ın oğludur. 189a/18

‘**Amâlika** : En eski Arap kabilesi olduğu kabul edilen yarı efsanevî göçebe topluluk.  
192b/12

‘**Amr u** : Tam adı Ebū Muhammed Amr b. el-Âs b. Vâil es-Sehmî el-Kureşî olan  
Mısır fatihi ve devlet adamı. 169b/12; ‘A. binü’l-‘âş 167a/5, 169a/14-15, 16,  
169b/6, 171a/9-10

‘**Arab** : Tarihin en eski, büyük ve bugün de varlığını devam ettiren milletlerinden biri.  
34b/2, 41b/18, 86b/9, 87a/10, 12

**aram:** Nuh’un oğullarından Sam’ın oğlu. 136a/4, 4

**Arstaḫâlis ḥekîm** : İlkçağ Yunan filozofu. Fizik, gökbilim, ilk  
felsefe, zooloji, mantık, siyaset ve biyoloji gibi konularda pek çok eser vermiştir.  
89b/11-12

‘**âs** : krş. ‘*amr u*. 169b/3

**A‘şam oğlu Lebî** : Metinde adı geçen bir kişi. 117a/11

‘**Aşma‘i** : Basra dil okulunun önde gelen isimlerinden dil ve edebiyat bilgini.  
116a/16

**Atrib bin Mazâr** : Metinde adı geçen bir kişi. 95b/4

‘**Avş** : Nuh’un torunlarından birisi. 136a/4

‘**âzer** : Kur’an’a göre Hz. İbrahim’in babası. 174b/8

**Baḫlamiyus** : İslâm astronomisi üzerinde önemli etkileri olan İskenderiyeli astronom,  
matematikçi, coğrafyacı ve müzik bilgini. 7a/19, 56b/15, 99b/16, 111a/12

- Batrīs** : Hz. İsa'nın havâirilerinden olan Petrus. 194a/18
- Behrām** : Metinde belirtildiğine göre Hint filozoflarından biri. 73a/19
- Belkıs** : Günümüz Habeşistan ve Yemen'in olduğu topraklarda hüküm sürdüğüne inanılan, tarih öncesi Sebe Krallığı'nın hükümdarı. 153b/6, 177a/4
- Benī cidāb kabilesi** : Metinde adı geçen bir kabile. 85a/6-7
- Benī İsrā'il** : İsrail halkı. 50a/5
- Benūr/dlūke** : Metinde adı geçen bir hükümdar. 93a/17, 18, 93b/2
- Berāmike** : Abbasîler zamanında başta vezirlik olmak üzere çeşitli makamlarda bulunan ve Bermekîr olarak bilinen bir aile. 178b/12
- Bezzâzî** : Tam adı Hâfızüddîn Muhammed b. Muhammed b. Şihâb el-Kerderî el-Hârizmî el-Bezzâzî olan fıkıh bilgini. 32a/2
- Bıkdām** : Metinde belirtildiğine göre İskenderiye halkından biri. 167b/8, 15
- Buhâri şârihi** : krş. *İbni hâcer*. 222a/3, 224b/13
- Câbetü'l-Hindi** : Metinde adı geçen bir hükümdar. 71b/15-16
- Câbir** : Metinde adı geçen bir muhaddis. 12a/14
- Ca'fer-i şâdiq**: On İki İmam'ın altıncı, İsmâiliyye'nin beşinci imamı. 104b/7-8, 8-9, 121b/6, 7, 9, 10
- Câhiz**: Tam adı Ebû Osmân Amr b. Bahr b. Mahbûb el-Câhiz el-Kinânî'dir. Arap edebiyatının en büyük düzyazı yazarlarından ve Mu'tezile kelâmcılarından biri. 38a/7
- cârūd oğlu kuṭn-ı mü'tefeki** : Metinde adı geçen bir kişi. 167b/16
- Cemşid** : Klasik Fars ve Türk edebiyatlarında anılan efsanevî İran hükümdarlarından Cem. 193b/4
- cessâse**: Metinde adı geçen bir canavar. 85b/1
- Çoklı**: ? 171a/2, 3, 178a/14
- Dāvūd** : İsrâiloğulları'na gönderilen ve kendisine Zebur verilen peygamber. 173b/19; D. peygamber 14b/11, 12, 12, 15, 17
- Debernüş** : krş. *aşhâb-ı kehf*. 128b/10
- Demirî** : krş. *Kemâleddin Demirî*. 17b/7, 109b/13
- ebân'ali** : < ? 115b/4
- Ebi Rigâl oğlu 'Ömer** : Ebû Rigâl Kâbe'yi yıkmak üzere çıktığı sefer sırasında Ebrehe'ye kılavuzluk eden Tâifli'dir. Metinde oğlu Ömer'den bahsedilmektedir. 167b/8

- Ebrehe** : Tam adı Ebû Yeksûm Ebrehe el-Eşrem el-Habeşî (ö. 570 [?])'dir. Tarihte Fil Olayı olarak bilinen olayın kahramanı, Yemen valisi. Fil Olayı Hz. Muhammed'in doğum yılı ya da öncesinde Kâbe'yi yıkmak amacıyla Mekke üzerine yürüyen Ebrehe ordusunun Allah tarafından gönderilen ebabil kuşlarıyla yok edilmesini anlatan olaydır. 52a/5, 14, 14
- Ebû 'Abdu'llah** : krş. *Ebû 'Abdu'llah kıllansi*. 64b/13, 65a/1, 8
- Ebû 'Abdu'llah kıllansi** : ? 64b/8
- Ebû 'Ali Sinâ** : Tam adı Ebû Alî el-Hüseyn b. Abdillâh b. Alî b. Sînâ (ö. 428/1037)'dir. İbn Sinâ olarak bilinen, ortaçağ tıbbının önde gelen temsilcisi. 36b/16, 137a/10
- Ebû Bekir** : Tam adı Ebû Bekr Abdullâh b. Ebî Kuhâfe Osmân b. Âmir el-Kureşî et-Teymî (ö. 13/634)'dir. Hz. Muhammed'in bir sahabeti ve kayınpederi. 123a/10
- Ebû Bekir kızı Esmâ** : Ebû Bekir'in kızı. 116b/19
- Ebû Bekirü'l-şiddîk** : krş. *Ebû Bekir*. 127b/4
- Ebû Ca'fer** : krş. *Manşûr*. 180b/8
- Ebû hâmid Endülisî** : Tam adı Ebû Hâmid Muhammed b. Abdürrahmân (Abdürrahîm) b. Süleymân el-Mâzinî el-Gırnâtî (ö. 565/1169)'dir. Endülisî olarak bilinen coğrafya bilgini Endülüs'ün Gırnata şehrinde doğduğu için Gırnatî olarak da bilinmektedir. 61b/5, 95a/13, 96a/6, 18, 96b/19, 97b/1, 15, 98a/9, 99a/9, 113b/6, 130a/1
- Ebû hanîfe** : krş. *imâm ebû hanîfe*. 29b/9, 220a/8, 12, 221a/19
- Ebû İshâk Esferânî** : Ebû İshâk Rüknuddîn İbrâhîm b. Muhammed b. İbrâhîm el-İsferâyînî (ö. 418/1027) olarak bilinen kelâmcı. krş. *kenzü'l-dürür* 37a/9
- Ebû'l-'Abbas Ahmed bin tolun** : Mısır ve Suriye'de hüküm süren Tolunoğulları'nın kurucusu Ahmed b. Tolun'un oğullarından biri. 171a/11-12
- Ebû'l-'Abbâs hemedân oğlu 'abdu'llah** : ? 178a/3
- Ebû'l-hasan** : Metinde adı geçen bir kişi. 150a/10, 221a/7
- Ekmele'd-dîn** : Tam adı Ekmeleddin Muhammed b. Mahmud b. Ahmed el-Bâberti er-Rûmî el-Mısırî (ö. 786 / 1384)'dir. Memleketi olan Bayburt'tan (Arapça kaynaklarda Babirt) hareketle Babertî, Anadolu'dan hareketle Rûmî, Mısır'da (Kahire) vefat etmiş olması sebebiyle de Mısırî olarak anılmaktadır. krş. *inâye*. 221a/15-16
- El-deyri temîmü'd-dârî** : Tam adı Ebû Rukayye Temîm b. Evs b. Hârice (Hârise) ed-Dârî (ö. 40/661)'dir. Sahâbîdir. 85b/2
- Emîr Musâ** : Metinde adı geçen bir kişi. 126a/6, 14, 127a/16

- Emîrû'l-mü'minîn** : İslâm tarihinde Hz. Ömer döneminden sonra devlet başkanlarına verilen unvan. 126a/7, 127a/18, 19, 155a/15, 155b/1, 210a/7-8, 10, 11
- emîrû'l-mü'minîn Me'mûn halife** : Tam adı Ebû Ca'fer (Ebû'l-Abbâs) Abdullâh el-Me'mûn b. Hârûn er-Reşîd b. Muhammed el-Mehdî b. Abdullâh el-Mansûr el-Abbâsî (ö. 218/833)'dir. 813-833 yılları arasında görev yapan Abbâsî halifesidir. 126a/3
- emîrû'l-mü'minîn 'Ömer** : Tam adı Ebû Hafs Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl b. Abdiluzzâ el-Kureşî el-Adevî (ö. 23/644)'dir. İkinci halifedir. 167a/6
- emîrû'l-mü'minîn Vâsık bi'llah** : Tam adı Ebû Ca'fer el-Vâsik-Billâh Hârûn b. el-Mu'tasım-Billâh Muhammed b. Hârûnerreşîd el-Abbâsî (ö. 232/847)'dir. 842-847 yılları arasında görev yapan Abbâsî halifesidir. 209a/17, 209b/1
- emîrû'l-müslimîn** : Bu unvan Murâbit ve Merînî hükümdarları tarafından kullanılan bir unvandır. krş. *Yûsuf bin Tâşfîn*. 181b/13
- Ermeniye begi İşâk oğlu İsmâ'îl** : Metinde adı geçen Ermenistan beyinin oğlu. 209b/10-11
- Esedî**: Tam adı Muhammed b. Muhammed b. Halîl el-Esedî (ö. 854/1450'den sonra) olan Suriyeli tarihçi. 136a/7
- Fahre'd-dîn Râzî** : Tam adı Ebu Abdullâh (Ebû'l-Fazl) Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin er-Râzî et-Taberistânî (ö.606, Rey/1210, Herat)'dir. İranlı din bilgini, fizikçi ve düşünür. 137a/17
- Fağih 'Abdü'l-vâhid Horasâni** : Metinde adı geçen bir kişi. 37a/8
- Fağih Ebû Mûsâ** : 222a/11, 16
- Fâtıma**: krş. kıyas kıızı fâtıma 85b/7, 10
- Feridûn oğlu Nûr** : Metinde adı geçen bir kişi. 146b/15
- Fir'avn** : Eski Mısır krallarının ünvanı. 84b/2, 93a/16, 171b/12
- gîlân** : İran'da Gilan eyaletinde yaşayan halk.135a/8
- hâbid**: krş. *İşâk peygamber oğlu 'eşav*. 106b/11, 17, 107a/14, 107b/1, 2, 5, 5, 6, 9, 12, 13, 14, 15, 16, 16, 108a/2, 4
- hâbil** : Adem ile Havvâ'nın küçük oğlu. İslâmî kaynaklarda Hâbil olarak adlandırılan sözcüğün aslı İbrânîce Hebel'dir. 132b/2, 3
- haccâc bin Yûsuf** : Tam adı Ebû Muhammed el-Haccâc b. Yûsuf b. el-Hakem es-Sekafî (ö. 95/714)'dir. Zalim lakabıyla meşhur Emevî valisidir. 180a/3
- Hâcer** : Hz. İbrâhim'in eşi ve Hz. İsmâil'in annesi. 117b/12, 13, 16, 118a/3, 13

- Hâcer oğlu İsmâ'îl** : Hz. İbrâhim'in oğlu, Kur'an'da adı geçen bir peygamber. 117b/19
- Ḥalife-yi Muktedir bi'llah** : Muktedir veya Câ'fer el-Muktedir Billah olarak bilinmektedir. Tam adı Ebû'l-Fadıl "el-Muktedir bi'l-Lâh" Câ'fer bin 'Ahmed el-Mu'tedhid'dir. Onsekizinci Abbâsi halifesi ve halifelerin otuzaltıncısıdır. 100b/2
- Ḥalimî**: (ö. XV.yüzyılın sonları). Bahrü'l-garâib adlı Farsça-Türkçe sözlüğüyle tanınan dilbilimci, şair ve tabip.krş. *Lūfu'llah ḥalimî Lūgati*. 136a/6
- Ḥamdu'llah** : krş. *ḥamdullah kazvinî*. 70b/15, 104b/16
- Ḥamdullah Kazvinî** : Tam adı Hamdullâh b. Ebî Bekr b. Ahmed b. Nasr el-Müstevfî el-Kazvînî (ö. 740/1340'tan sonra)'dir. İranlı tarihçi ve coğrafyacı, şair. krş. *nüzhetu'l-kulûb*. 7a/18, 70b/6, 74b/19, 101a/5, 103a/12, 105a/14, 105b/1, 10
- ḥâmid Endülisî** : krş. *Ebû ḥâmid Endülisî*. 98a/19
- Hârünü'r-reşîd** : Tam adı Ebû Ca'fer Hârûn er-Reşîd b. Muhammed el-Mehdî-Billâh b. Abdullâh el-Mansûr (ö. 193/809)'dur. 786-809 yılları arasında görev yapan Abbâsi halifesidir. 37b/7, 115b/6
- Ḥazret-i 'Alî** : Tam adı Ebû'l-Hasen Alî b. Ebî Tâlib el-Kureşî el-Hâşimî (ö. 40/661)'dir. Hz. Peygamber'in damadı ve dördüncü halifedir. 15b/9, 31b/18, 32a/5-6, 104a/18-19, 104b/2, 5, 116a/11, 117a/19, 178a/2
- Ḥazret** : Hz. Muhammed. 18b/10, 11, 13, 42b/11, 117b/7, 174a/15, 221b/19-222a/1, 223b/11, 224b/4, 227a/1
- Ḥazret-i resûlu'llah** : Hz. Muhammed. 13a/10, 16a/4, 7, 17a/4, 13, 29a/13, 35b/3, 85b/18, 106b/4, 115a/1, 13-14, 16, 116b/11, 15, 117a/3-4, 118a/16, 124a/2, 129b/8, 160b/15, 165b/7, 174a/14
- Ḥazret-i Mevlânâ Celâle'd-dîn Muhammed Rûmî** : (ö.672/1273). Mevleviyye tarikatının kurucusu, mutasavvıf, bilim adamı ve şair. 40b/15-16
- Ḥazret-i 'Ömer** : krş. *emîrû'l-mü'minîn 'Ömer*. 31a/18, 31b/1, 4, 6-7, 117a/19, 179a/12
- Hermes-i evvel** : İslam kültüründe Hermes'in karşılığı İdris peygamberdir. Felsefi literatürde daha çok Hermes, ilahiyatta ise İdris adı kullanılır. Bazı müslüman düşünürler "Hermesü'l-müselles" kullanımından her biri değişik özelliklere sahip üç ayrı Hermes olduğu sonucunu çıkarırlar. Onlara göre birinci Hermes veya Hermesü'l-Heramise Gauomarth 'ın sütâlesinden gelir ve Uhnuh / İdris ile aynı kişidir. Söylentiye göre insanlara gökler hakkında ve tıp konusunda bilgiler veren ilk



insan odur; ayrıca yazıyı bulan kişidir ve insanlara giyinmeyi öğretmiş. onlara Nûh tufanından haberler vermiş ve Allah'a ibadet için mabedler yapmıştır. 108a/9

**Hz. Mûsâ** : Hz. Mûsâ döneminde yaşayan, kendisine ilâhî bilgi ve hikmet öğretilen kişi. 50a/7, 12, 13, 50b/6-7, 51a/2, 76b/3, 9; H. peygamber 50a/9-10, 10, 12, 51a/4

**Hz. Hızır** : krş. *emîr musâ*. 126a/4

**Hindü** : Hindistan'da yaşayan halk. 66a/19

**Höca Naşîr** : Tam adı Ebû Ca'fer Nasîrüddîn Muhammed b. Muhammed b. el-Hasen et-Tûsî (ö. 672/1274)'dir. İranlı bilim adamı ve filozof. 19b/15

**Horasân begi** : Metinde geçen bir Horasan beyi. 37a/3-4

**hüt-ı musâ** : krş. *Musâ*. 97b/14

**huzâme kabîlesi** : Huzâa kabilesi olarak bilinen Kahtânîler'e mensup bir Arap kabilesi. 86a/7

**İsfahânlu** : Metinde geçen İsfahan'da yaşayan bir kişi. 83a/4, 7

**İbâdet binü'l-zâmit** : Metinde adı geçen bir kişi. 127b/3

**İbni Abbâs** : Tam adı Ebü'l-Abbâs Abdullah b. el-Abbâs b. Abdilmuttalib el-Kureşî (ö. 68/687-88)'dir. Hz. Peygamber'in amcasının oğlu, tefsir ve fıkıh bilimlerinde otorite kabul edilen ve çok hadis rivayet edenler arasında yer alan sahâbî. 8a/1, 37b/1, 128b/8

**İbni Eşîr** : Tam adı Ebü'l-Hasen İzzüddîn Alî b. Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî (ö. 630/1233) olan tarihçi ve muhaddis. 7a/15, 7b/3, 5, 11b/12, 12b/3, 14b/9, 15a/6, 15b/9, 18b/3, 17, 22b/17, 28a/11, 35b/10, 36a/19, 36b/15, 37b/3, 38a/6, 45a/1, 49a/16, 49b/16, 50a/4, 51a/10, 52a/15, 53b/8, 54b/1, 9, 13, 56a/9, 59b/12, 16, 64a/16, 66b/13, 74a/2, 77a/17, 80a/8, 81b/9, 82b/12, 96a/2, 10, 97a/19, 99a/9, 99b/2, 100a/19-100b/1, 101b/7, 103a/1, 14, 104b/4, 19, 106b/9, 110b/5, 115b/7, 117b/9, 121b/1, 128b/12, 130a/14, 131b/5, 171a/3, 191a/3

**İbni Faķîh-i Sîrâfi** : Büyük ihtimal tam adı Ebu Abdiilah Ahmed b. Muhammed b. İshak b. İbrahim ei-Hemedani (ö. III-IV./IX-X. yüzyıl) olan İslâm coğrafyacısı. 123b/9

**İbni hacer** : Tam adı Ebü'l-Fazl Şihabüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalanî (ö. 852/1449)'dir. Ünlü hadis bilginidir. Hedyü's-sârî adlı eseri Fethü'l-bârî'nin mukaddimesidir. Sahîh-i Buhârî hakkında gerekli bilgileri içeren bir eserdir. 222a/3, 222b/16, 224b/13

- İbni Mes‘ūd** : Tam adı Ebû Abdrrrahmân Abdullah b. Mes‘ūd b. Gafil b. Habîb el-Hüzeli (ö. 32/652-53)’dir. 10b/4-5
- İbni Sırfî/Serâkı** : Belki Ebu Said el-Hasen b. Abdiilah b. Merzüban es-Sirafi (ö. 368/979)’dir. 58b/9
- İbni Verdî** : Tam adı Ebû Hafs Siracüddin Ömer (ö. 861!1457 [?])’dir. Haridetü’l-‘acaib ve feridetü’l-garâib adlı eseriyle tanınan coğrafyacı. 7a/16, 45a/14, 45b/4, 50a/4, 51a/11, 52a/15, 53b/8, 54b/2, 14, 56a/9, 58a/14, 61a/18, 64a/17, 66b/5, 14, 16, 67b/18, 68b/3, 17, 71b/6, 73b/17, 74b/7, 76b/16, 77a/17, 78a/10, 80a/8, 81b/9, 82b/8, 87b/14, 89b/17, 95a/3, 95b/1, 97a/10, 97b/14, 98a/3, 7, 17, 102a/5, 13, 104a/13, 17, 104b/7, 19, 105a/16, 106b/9, 108a/8, 109a/19, 110b/5, 12, 18, 112a/16, 112b/7, 113a/14, 113b/18, 116a/15, 116b/2, 124a/4, 125a/9, 125b/7, 129a/16, 129b/19, 132b/7
- İbrâhim** : krş. *İbrâhim peygamber*. 117b/14, 159a/18, 19, 159b/1, 3
- İbrâhim hâlîl** : Hz. İbrahim’in misafirperverliği nedeniyle onun için söylenen bir ad. 175b/1
- İbrâhim oğlu Deysem** : ? Metinde adı geçen bir Erzincan beyi. 102a/19
- İbrâhim oğlu Muḥammed** : Metinde adı geçen bir kişi. krş. *İbrâhim oğlu Muḥammed*. 125b/8
- İbrâhim oğlu Muḥammed** : Metinde adı geçen bir kişi. krş. *İbrâhim oğlu Muḥammed*. 126a/2
- İbrâhim peygamber** : Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslâm’ın ortak olarak kabul ettiği büyük peygamber. 13a/1-2, 3, 39a/19, 117b/10, 12, 13-14, 15, 18, 175a/14, 17
- İbrâhim Sendâni** : ? 62b/7-8
- İdrîs nebî** : Kur’anda adı geçen peygamberlerden biri. 11b/11
- ‘İkâm** : krş. *hermes-i evvel*. 108a/8, 109a/7
- İmâm-ı A‘zam** : krş. *İmâm Ebû ḥanîfe*. 220b/8, 221a/4, 7, 12
- İmâm Ebû ḥanîfe** : Tam adı Ebû Hanîfe Nu‘mân b. Sâbit b. Zûtâ b. Mâh (ö. 150/767)’dir. İslam dininin dört fıkıh mezhebinden birisi olan Hanefi mezhebinin kurucusu ve Sünni fıkının en büyük üstadı sayılan İslam fıkıh ve hadis bilginidir. İmâm-ı Âzam olarak da bilinmektedir. 220a/5, 224a/4
- İmâm Faḥre’d-din Muḥammed bin ‘Ömer binü’l-ḥasanü’r-râzî**: krş. *Faḥre ‘d-dîn Râzî*. 39a/10-11

**İmâm Fahrê'd-din Râzî** : krş. *Fahrê'd-dîn Râzî*. 16a/3, 19, 40b/12

**İmâm Ğazâlî** : Tam adı Hücetü'l-İslâm Ebû Hâmîd Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ahmed el-Gazzâlî et-Tûsî (ö.505/1111)'dir. Büyük Selçuklu Devleti devrinin İslam bilgini, filozofu, mutasavvıfı ve müderrisi. 18a/13, 22b/18, 23b/8, 15, 24a/6, 28a/12, 34a/2, 49a/9

**İmâm-ı Şâfi'** : Tam adı Ebû Abdullâh Muhammed b. İdrîs b. Abbâs eş-Şâfi' (ö. 204/820)'dir. İslâm hukuku bilgini, Şâfiî mezhebinin kurucusu. 220a/15, 224a/3

**İsâ** : Kur'anda adı geçen ve kendisine kutsal kitap İncil verilen peygamber. 128b/7, 171b/18, 174b/11, 19, 175a/4, 11, 177a/6, 195a/5; 'İ. Peygamber 118b/17, 174a/8, 8, 174b/8

**İşhak**: Hz. İbrahim'in küçük oğlu, Kur'anda adı geçen peygamberlerden biri. 90a/16, 175a/17

**İşhak oğlu Ya'kûb** : İşhak'ın oğlu Ya'kub, Kur'an'a göre peygamber, Yahudi inancına göre İsrâil'in ataları olarak adlandırılan üç kişiden biri (diğerleri İşhak ve İbrahim'dir) ve İsrâiloğulları'nın isim babasıdır. Babası İşhak, amcası İsmâil, büyükbabası İbrahim'dir. Yusuf'un babasıdır. 89a/2, 90a/15

**İşhak peygamber oğlu 'eşav** : Yakup peygamberin abisi ve İşhak peygamberin oğlu. 106b/10

**İskender** : III. Aleksandros. (20 Temmuz MÖ 356, Pella, Makedonya - 10/11 Haziran MÖ 323, Babil). MÖ 336 - MÖ 323 yılları arasında Makedonya kralı ve tarihteki en büyük imparatoru. Makedonya kralı II. Filip'in oğlu. Türk tarih literatüründe Büyük İskender, İskender Rumî, İskender Yunan ve Makedonyalı İskender olarak da bilinir. 54a/2, 4, 54b/1, 55a/15, 18, 18, 55b/6, 56a/4, 7, 67a/3, 73b/1, 77a/9, 10, 77b/2, 2, 3, 8, 13, 18, 78a/4, 6, 9, 12, 14, 18, 78b/3, 5, 6, 8, 12, 13, 17, 79a/3, 111a/3, 5, 8, 166a/9, 19, 166b/12, 167a/1, 182b/6, 7, 8, 9, 15, 207b/17, 19, 208a/6, 10, 209a/16, 19, 209b/18

**İskender-i Zü'l-ķarneyn** : krş. *İskender*. 53b/10, 73a/11, 17-18, 77a/7-8, 18, 207b/16

**İsmâ'îl** : krş. *Hacer oğlu İsmâ'îl*. 118a/2, 123a/6, 159b/2

**İsmâ'îl peygamber** : krş. *Hacer oğlu İsmâ'îl*. 117b/11, 118a/11-12, 17

**Ka'b** : krş. *ka'bü'l-ahbâr*. 43a/1, 155a/12, 155b/8

**ķâbil** : Adem ile Havvâ'nın büyük oğlu. 132b/2, 3

- Ka' bü'l-aḥbār** : Tam adı Ebû İshâk Kâ'b b. Mâti' b. Heynû' el-Himyerî el-Yemânî (ö. 32/652-53 [?])'dir. Benî İsrâil hakkındaki rivayetleri ile tanınmaktadır. 13b/6, 155a/10, 14-15, 155b/1
- Ḳalaba oğlu 'Abdu'llah** : krş. *'Abdu'llah*. 153b/18
- Ḳays kıızı Fâtıma** : ? 85b/7
- Ḳayşer** : Araplar'ın Roma ve Bizans imparatorları için kullandıkları unvan. 199b/13
- Ḳazıḥan** : Tam adı Ebü'l-Mehâsin Fahreddîn Hasen b. Mansûr b. Mahmûd el-Özkendî el-Fergânî (ö. 592/1196)'dir. Fetâvâ adlı eseriyle tanınan Hanefî fıkıh bilgini. 221a/18
- Ḳazî 'İyâz** : Tam adı Ebü'l-Fazl İyâz b. Mûsâ b. İyâz el-Yahsubî (ö. 544/1149)'dir. Mâlikî kadısı, hadis, fıkıh ve dil bilgini. 73b/10
- Ḳazızâde** : krş. *Ḳazızâde-i Rûmi*. 11b/8
- Ḳazızâde-i Rûmi** : (ö. 844/1440'tan sonra). Matematikçi ve astronom. 7a/5, 43b/15-16
- Ḳazvîni** : Tam adı Ebû Yahyâ Cemâluddîn Zekerıyyâ b. Muhammed b. Mahmûd el-Kazvîni (ö. 682/1283) olan ünlü coğrafyacı. 7a/16, 13b/5, 15a/6, 18b/7, 22b/18, 28a/11, 58a/14, 60a/18, 66b/17, 68b/3, 82b/8, 12, 87b/17, 89b/16, 96a/3, 5, 10, 97a/10, 19, 97b/14, 98a/7, 17, 99a/8, 99b/2, 100b/1, 101b/1, 7, 102a/11, 13, 103a/14, 104a/13, 18, 104b/4, 109a/19, 109b/13, 112a/16, 112b/7, 113b/18, 116a/15, 116b/2, 117b/9, 120a/5, 121b/1, 124a/4, 125a/9, 125b/8, 128b/12, 129a/16, 129b/3, 130a/1, 11, 14, 132b/7, 133a/2, 212a/8
- Kefeşatâyyûş** : krş. *aşḥâb-ı kehf*. 128b/11
- kelîm-güş** : ? 135b/1, 3-4, 6
- Kenz şârihi Zil'î** : ? 222a/10-11
- Kemâleddin Demirî** : Tam adı Ebü'l-Bekâ Kemâleddîn Muhammed b. Mûsâ b. İsâ el-Kahirî eş-Şâfî' dir. Hayâtü'l-hayevân adlı meşhur eserin yazarı, Mısırlı hadis ve fıkıh bilgini. 7a/17, 17a/3, 61a/18, 64b/7
- Ḳoştanḫin** : I. Konstantin veya Büyük Konstantin (Latince tüm ismi: *Gaius Flavius Valerius Aurelius Constantinus*) olarak bilinen Roma İmparatoru ve Doğu Roma (Bizans) İmparatorlarının birincisi (MS 22 Şubat 272 - 22 Mayıs 337). 197b/2, 4, 7, 11
- Ḳutâde** : ? 45a/8
- Laḥm kabîlesi** : Bir Arap kabilesi. 86a/6

- Lût** : Bugünkü İsrail ile Ürdün sınırı arasındaki topraklarda yaşayan bir kavim olan Lût kavmine gönderildiğine inanılan peygamber. 12b/11; L. kavmi 174b/15, 16
- Manşūr** : Tam adı Ebû Ca'fer el-Mansūr Abdullâh b. Muhammed b. Alî el-Hâşimî el-Abbâsî (ö. 158/775)'dir. Abbâsi halifesidir. İşçi ve sanatkarların ücretlerinin hesaplanmasında çok hassas davrandığından "ebü'd-devanik" (metelik babası) ve "Mansur ed-Devanik" lakaplarıyla tanınmıştır. 118b/13, 180b/8
- Manşūr-ı Devāniķ** : krş. *Manşūr*. 178a/12
- Mârib** : Medîne-i Mârib yani Seba şehrinin hükümdarı. 152a/16, 152b/14
- Mehdî** : krş. *mehdi-yi fâtmî*. 178b/2
- Mehdi-yi Fâtmî** : Tam adı Ebû Muhammed Ubeydullâh b. Hüseyin b. Ahmed el-Mehdî el-Fâtmî (ö. 322/934)'dir. Fatımiler'in kurucusu. 165a/8
- Mekselinâ** : krş. *aşhâb-ı kehf*. 128b/10
- Me'mûn halîfe** : Tam adı Ebû Ca'fer (Ebu'l-Abbâs) Abdullâh el-Me'mûn b. Hârûn er-Reşîd b. Muhammed el-Mehdî b. Abdullâh el-Mansūr el-Abbâsî (ö. 218/833)'dir. 813-833 yılları arasında görev yapan Abbâsi halifesi. 47a/13, 15-16, 48b/18, 173a/4, 10
- Mernüş** : krş. *aşhâb-ı kehf*. 128b/10
- Meryem** : Hz. İsâ'nın annesi. 174b/6
- Mes'ud** : krş. *Mühelhel oğlu Mes'ud*. 125a/10
- Mevlânâ Samsunluzâde Efendi** : Metinde adı geçen bir kadı. 30a/14-15
- Mevlânâ Sinân Paşa** : ? 11b/8-9
- Mihr** : Metinde adı geçen bir kadın hükümdar. 63a/9
- Mikâtil/Makâtil** : ? 37b/16
- Mişlinâ** : krş. *aşhâb-ı kehf*. 128b/10
- Mu'âviye** : Tam adı Ebû Abdurrahmân Muâviye b. Ebî Süfyân Sahr b. Harb b. Ümeyye el-Ümevî el-Kureşî (ö. 60/680)'dir. İslâm devletinin Hz. Ali'den sonraki ilk halifesi ve Emevi devletinin kurucusu. 153b/18, 154b/18, 19, 155a/3, 9, 11, 16, 155b/6, 186a/10
- Muhammed** : Hz. Muhammed. 185a/3
- Muhammed bin kâsım** : Tam adı Muhammed b. Kâsım b. Muhammed b. El-Hakem b. Ebî Akîl es-Sekafî (ö. 96/715)'dir. Sind'i fetheden Emevî kumandanıdır. 180a/3
- Muķtîm** : Metinde adı geçen bir kişi. 169a/8

- Mūsā:** İsrâiloğulları'na gönderilen ve kendisine Tevrat indirilen peygamber. 177a/8, 185a/4; M. peygamber 119a/8
- Muşhafî** : Metinde adı geçen Ebû'l-hasan adlı kişinin veziri. 150a/10-11
- Muştafa:** (ö. 979/1571). Osmanlı astronomi bilgini, coğrafyacı ve muvakkit. Muştafa bin 'Ali el-Muvaqqıt fi'l camî'il haqâniyü'l-selimî yeveu'llâhu'l-melikü'l-'allâmu dârü's-selâm 2a/1,2
- Mücâhid** :? Belki Mücâhid b. Cebr. 11b/17
- Mühelhel oğlu İsmâ'îl** : ? 124b/17
- Mühelhel oğlu Mes'ud** :? 125a/6
- Münsek** : ? 135b/3, 7
- Mürretü'l-'âd** : ? 167b/7
- Nebî** : Hz. Muhammed. 87a/9, 12, 14
- Nizâmeddîn A' rec** : Tam adı Nizâmeddîn Hasan b. Muhammed b. Hüseyin el-A' rec en-Nisâbü'rî (ö. 730/1329 [?])'dir. Müfessir ve astronomi bilgini. 7a/7-8, 19b/16
- Nüh** : Büyük peygamberler arasında sayılan, kendisine inanmayan kavmi tûfan ile helâk edilen peygamber. 123a/12, 135b/7, 136a/5, 159a/17, 185a/6; N. peygamber 165b/10-11
- Nüşirevân** : Tam adı Kisrâ Enûşirvân I. Hüsrev b. Kubâd (ö. 579) olan Sasani hükümdarı. 201a/18, 206a/5
- 'Osmân** : Tam adı Ebû Abdullâh (Ebû Amr) Zü'n-nûreyn Osmân b. Affân b. Ebi'l-Âs b. Ümeyye el-Kureşî el-Ümevî (ö. 35/656)'dir. İlk müslümanlardan, üçüncü halife. 184b/13
- 'Ömer:** Tam adı Ebû Hafs Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl b. Abduluzzâ el-Kureşî el-Adevî (ö. 23/644)'dir. İkinci halife. 152b/3
- râhel** : Yakub'un karısı. 175a/13
- Resûl:** Hz. Muhammed. 37a/15, 85b/17
- Resûlu'llah** : Hz. Muhammed. 12a/15, 14a/8, 29a/16, 18, 35b/6, 42b/7, 10, 60b/12, 85b/2, 8, 11, 12, 117a/17-18, 123a/9, 123b/18, 129b/16, 160a/8, 227a/4-5
- Rey begi** : Rey şehrinde bir bey. 126a/3
- Rîm** : İslâm âleminin ilk devirlerinden başlayıp sonradan Osmanlı belge ve kaynaklarında "rim papa" şeklinde geçen papalık. 194a/6
- Sa'dî Çelebi** : (ö. 945/1539). Osmanlı şeyhülislamı. 29b/16, 19, 222b/6

- şāhib-i Hidāye** : Burhāneddin el-Mergīnānī'nin (ö. 593/1197) Hanefî fikhına dair eseri. 221a/18
- şāhib-i Kudûri** : Tam adı Ebu'l-Hüseyn Ahmed b. Ebî Bekr Muhammed b. Ahmed el-Kudûrî (ö. 428/1037) olan Hanefî bilim adamı. 221a/17-18
- sām** : İncil'e göre Nuh'un oğullarından biri. 136a/5, 5
- şaydūn** : Metinde adı geçen bir hükümdar. 74a/5, 10
- Sebük tegin oğlu** : Ebû Mansûr Nâsîrû'd-dîn ve'd-devle Sebük Tegin b. Kara Beckem (ö. 387/997)'in oğlu Mahmut. Tam adı Ebü'l-Kâsım Yemînu'd-devle ve emînu'l-mille Kehfû'l-İslâm Nizâmü'd-dîn Gâzî Mahmûd b. Sebük Tegin (ö. 421/1030)'dir. 998-1030 yılları arasında Gazne hükümdarlığı yapmıştır. 114a/16
- Sedî** : ? 104a/18
- selâmet-i tercemân** : Metinde adı geçen bir tercüman. 209b/2
- Selâmetü't-tercemân** : krş. *selâmet-i tercemân*. 209a/18, 211b/6, 16
- Şemûd** : Semud kavmi. ş. idi 167b/8; Ş. Kavmi 13a/8
- Seyyîd** : Tam adı Ebü'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Alî es-Seyyid eş-Şerîf el-Cürcânî el-Hanefî (ö. 816/1413) olan Arapça kelimeler ve fıkıh bilgini. 7a/5, 7, 19b/16, 43b/16
- Sultân** : krş. *Sebük tegin oğlu*. 114b/1
- Sultân 'Ala'eddin Keykûbad t̄ab-serā** : (ö. 634/1237). I.Keykubad olarak bilinen ve 1220-1237 yılları arasında görevde bulunan Anadolu Selçuklu sultanı. 39a/12-13
- sultân Maḥmûd** : krş. *Sebük tegin oğlu*. 114a/5, 6-7
- Sultân Maḥmûd sebük tegin** : krş. *Sebük tegin oğlu*. 37a/2, 113b/19
- Sultân Selîm ḥan t̄ab-serā** : (ö. 886/1481). Osmanlı padişahı (1444-1446, 1451-1481). 44b/13-14
- Sultân Süleymân** : (ö. 1102/1691). Osmanlı padişahı (1687-1691). 159b/19; S. ḥan ḥazretleri 186a/13
- Süleymân peygamber** : Hz. Dâvûd'un oğlu, İsrâiloğulları'na gönderilen hükümdar-peygamber. 153b/5, 168a/3, 193a/16
- Süleyman 'aleyhi's-selâm** : krş. *Süleyman peygamber*. 74a/13-14, 14, 125a/2-3, 168a/4-5, 180a/19
- Süyûtî** : Tam adı Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Süyûtî eş-Şâfîî (ö. 911/1505) olan tefsir, hadis, fıkıh, Arap dili ve edebiyatı bilgini. 11b/16, 42b/6
- Şāvür** : Metinde belirtildiğine göre 'Amr binü'l-'aş'ın veziri. 169b/3

**Şāzenūş** : krş. *aşhāb-ı kehf*. 128b/10

**Şeddād oğlu Ba' rem** : ? 167a/18

**Şeddād oğlu Bu' mer** : ? 168a/4

**Şeyh ebī Reyhān** : Tam adı Ebu'r-Reyhān Muhammed b. Ahmed el-Bîrûnî (ö. 453/1061 [?])'dir. Batı dillerinde adı Alberuni ya da Aliboron olarak geçmektedir. Astronomi, matematik, fizik, tıp, coğrafya, tarih ve dinler tarihi başta olmak üzere çeşitli alanlarda önemli eserler veren, Türk - İslâm ve dünya tarihinin en tanınmış bilim adamlarından biridir. 20b/15

**Şeyh ebū Reyhān ħarezmī** : krş. *şeyh ebī reyhān*. 19a/15

**Şeyh Kemāle'd-dīn Demirī** : Tam adı Ebū'l-Bekā Kemālüddīn Muhammed b. Mûsâ b. İsâ el-Kahirî eş-Şâfîî (ö. 808/1405)'dir. Hayâtü'l-hayevân adlı meşhur eserin yazarı, Mısırlı hadis ve fıkıh bilgini. 60a/18, 60b/10

**Şu'bi/e** : ? 133b/12

**Taberi**: Tam adı Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî et-Taberî el-Bağdâdî (ö. 310/923) olan Câmi' u'l-beyân ve Târîh' u'l-ümem ve'l-mülûk adlı eserleriyle tanınan müfessir, tarihçi, muhaddis ve fakih. En önemli eserlerinden ikisi, İslam dünyasında çok rağbet görmüş bir tefsir kitabı olan 'Tefsir' u'l Taberi (Türkiye'de 'Taberi Tefsiri' ismiyle bilinmekte ve yayınlanmaktadır) ve Taberi Tarihi'dir. 167a/4, 178b/15

**Tarığ bin Ziyād** : Tam adı Târik b. Ziyād b. Abdillâh (Amr) en-Nefzâvî el-Leysî (ö. 102/720)'dir. Mûsâ b. Nusayr ile birlikte Endülüs'ü fetheden kumandan. 193a/10

**Taş Köprüli oğlu** : Taşköprülüzade Ahmet ya da tam adıyla Taşköprülüzade Usameddin Ahmed bin Mustafa (d. 2 Aralık 1494, Bursa - ö. 16 Nisan 1561, İstanbul) olarak bilinen, Osmanlı Devleti'nin ilk bilim tarihçisi ve ilk ansiklopedi yazarıdır. Metinde bahsedilen ise oğlu Taşköprülüzâde Kemâleddin Efendi (ö. 1030/1621)'dir. 30a/4

**Temîm** : krş. *Temîm üd-dârî*. 86a/19

**Temîm'üd-dârî** : Tam adı Ebû Rukayye Temîm b. Evs b. Hârice (Hârise) ed-Dârî (ö. 40/661) olarak bilinen sahâbî. 86a/2, 6

**Timur Şâh** : (ö. 807/1405). Timurlu hânedanının kurucusu ve ilk hükümdarı (1370-1405). 177a/16

**Türkler** : Çoğunlukla Anadolu ve Osmanlı İmparatorluğu'nun eski topraklarında yaşayan Türk halkı. 34b/1



**Veheb** : krş. *Veheb bin Münebbih*. 11a/15, 11b/13

**Veheb bin Münebbih** : Tam adı Ebû Abdullâh Vehb b. Münebbih b. Kâmil es-San'ânî (ö. 114/732)'dir. 18b/18

**Velîd bin ' Abdü'l-melik** : Tam adı Ebu'l-Abbâs el-Velîd b. Abdülmelik b. Mervân b. Hakem el-Ümevî el-Kureşî (ö. 96/715) olan I.Velid 705-715 yılları arasında Emevî halifeliği yapmıştır. 176b/19, 193b/4-5

**Velîd bin ' Abdü'l-melik bin mervân** : krş. *Velîd bin ' Abdü'l-melik*. 176a/16

**Ya'kûb oğlu Aḥmed** :Metinde Kitâbü'l-mesâlik ve'l-memâlik kitabının yazarı olarak belirtilmiştir. krş. *kitâbü'l-mesâlik ve'l-memâlik*. 179a/14

**Yar-şeddâd** : ? 136a/6

**Yâfeş**: İncil'de Nuh'un oğullarından biridir. Arapça eserlerde ismi, Yafes bin Nuh (Nuh'un oğlu) diye geçmektedir. 135b/8; Y. oğlanları 207b/8-9

**Yaḥya oğlu Aḥmed-i Temimî** : Metinde adı geçen bir kişi. 124a/6

**Ya'kûb** : Hz. İbrâhim'in torunu ve İsrâiloğulları'nın atası olan peygamber. Babası İshak, amcası İsmail, büyükbabası İbrahim'dir. Yusuf'un babasıdır. 175a/18

**Ye'cüc ve me'cüc** : Ye'cüc ve me'cüc denilen varlıklardan (topluluk, insanlar ya da cüceler) İncil'de Yaratılış, Hezekiel, Vahiy kitaplarında ve Kur'an'da bahsedilmektedir. Bu varlıklar, çeşitli mitolojilerde ve kültürlerde cüceler veya dev, şeytan, kavimler veya ülkeler olarak anılmaktadır. 207b/8, 19-208a/1, 209b/19, 211a/5, 212a/2; y. t̄â'ifesi 211b/7

**ye'cüc ve me'cüc** : krş. *ye'cüc ve me'cüc*. 212a/11

**Yemliḥâ** : krş. *aşḥâb-ı kehf*. 128b/10

**Yenûb** : ? 167b/7

**Yûnus** : Hz. İsâ'nın havâriyelerinden olana Yuhanna. 194a/18

**Yûsuf** : Hz. Ya'kûb'un oğlu, İsrâiloğulları'na gönderilen bir peygamber. 13a/5, 171b/12, 173a/15; Y. peygamber 109b/1, 119a/19, 175a/13

**Yûsuf bin tâşfin** : (ö. 537/1143). Murâbitlar Devleti'nin 1106-1143 yılları arasında görev yapan ikinci hükümdarı. 181b/14

**Zaḥḥak** : Eski İnan mitolojisinde, Hint-İnan ortak geleneğinden kalma insan vücutlu ejder veya ejder görünümlü insan. 120b/15, 126b/7

**Zaḥḥak oğlu Muḥammed** : Metinde adı geçen bir kişi. 118b/10-11

**Zaḥre'l-mardî** : ? 125a/3

**Zü'l-ķarneyn** : Kur'an'da kendisine büyük güç ve imkân verildiği bildirilen kişi. 202a/8, 208b/12, 209a/3

**Zü'l-menār-ı ħamirī** : Metinde adı geċen bir kişi. 54b/7

## ESER ADLARI DİZİNİ

‘**acāyib-i maĥlūķat** : krş. ‘*acāyibü l-maĥlūķat*. 134a/7-8, 135b/2, 16

‘**acāyibü'l-maĥlūķat** : Kazvîni'nin (ö. 682/1283) kaleme aldıđı Acāibü'l-maĥlūķat ve garāibü'l-mevcûdât adlı cođrafik ve kozmografik eser. 7a/16, 18b/7, 70b/6-7, 134b/10, 135a/2, 12-13, 136a/14

‘**Aded-i kāğıd 120** : ? 7a/6

‘**Azizī** : Metinde adı geċen bir eser. 174a/18

**Çođrafyā** : Batlamyus'un Kitābü'l- Coğrafya fi'lma 'mure mine'l- cari. Geografike Hiphegesis (coğrafya kılavuzu) adıyla da anılan dünyaca ünlü eseridir. Bu eser yedi veya sekiz bölümden ibarettir. Kitabın en önemli özelliği , coğrafyayı bilimsel metotla ele alış ve matematiksel coğrafya kavramına yer verişidir. 7a/19, 56b/15, 99b/16, 111a/13, 111b/2, 120b/18, 121b/11, 122a/9, 123a/14

**Fetāvā ķazıĥān** : Hanefi hukukçusu Kādihan'ın (ö. 592/1196) el-Fetāvā'l-Hāniye veya el-Hāniyye diye de anılan fıkha dair eseri. 29b/5

**Fikret ü 'İbret** : İmam Gazali'nin olduğu belirtilen eser. 18a/13, 23b/9

**Ĥaridetü'l-'acāyib** : İbn-i Verdî'nin İslâm âleminde ve Avrupa'da bilinen Harîdetü'l-acā'ib ve ferîdetü'l-ğarā'ib adlı eseri. 7a/17, 45a/14, 78a/10, 108a/8, 110b/19

**Ĥāřiye** : Tam adı Ĥāřiye 'alâ Tahrîrü'l-Mecistî olan eserdir. Kadızāde-i Rûmî bu eserde Nasirüddîn-i Tûsi'nin Tahrîrü'l-Mecistî adlı eserine Nizâmeddin Nisâbûrînin yazdığı Ta'birü't-Tahrîr adlı şerhin bazı zor yerlerini açıklamıştır. 11b/8

**ĥayāt-ı ĥayevān** : krş. *ĥayātü l-ĥayevān*. 60b/10, 64b/7

**ĥayātü'l-ĥayevān** : Tam adı Ebü'l-Bekā Kemâleddîn Muhammed b. Mûsâ b. İsâ el-Kahirî eş-Şâfî (ö. 808/1405) olan Kemâleddin Demîrî tarafından yazılmıştır. 7a/17-18, 17a/3

**ĥayy-ı meřābih** : ? 160a/7

**Hidāye** : Burhāneddin el-Mergināni'nin (ö. 593/1197) Hanefi fıkına dair eseri. H. şerhi 'İnāye “Bāberti tarafından yazılan şerh” 221a/15; H. řerĥleri 29a/13

- Hey'et-i Seniyye** : Süyûtî'nin el-Hey'etü's-seniyye fi'l-hey'eti's-sünniyye adlı eseridir. 11b/16-17, 42b/6
- İhtiyâratü'l-Alâiyye fi'l-İhtiyâratı's-semâiyye** : Faḥre'd-dîn Râzî'nın İhtiyâratü'l-Alâ'iyye ve Risâletü'l-Alâ'iyye olarak da bilinen eseri. 39a/13-14
- İnâye** : Ekmeleddin Muhammed b. Mahmud b. Ahmed el-Bâberti er-Rûmî el-Mısrî'nin el-İnâye adlı eseridir. Merginâni'nin meşhur eseri el-Hidâye'nin önemli şerhlerinden biri olup başta Signakî'nin en-Nihâye'si olmak üzere çeşitli el-Hidâye şerhlerinden faydalanılarak hazırlanmıştır. Hedâye şerhi 'İ. 221a/15
- kaẓıḥān** : krş. *Fetāvā kaẓıḥān*. 29b/7, 31b/14
- Kitâb-ı kenzü'l-dürür** : Metinde Ebû İshâk Esferâni'ye ait olduğu belirtilen kitap. Yazarın kitapları arasında böyle bir esere rastlanılmadı. 37a/9-10
- kitâb-ı meşâbih** : Ferrâ el-Begavî'nin (ö. 516/1122) güvenilir hadis kaynaklarından derlediği hadisleri içeren eseri. 85b/6
- kitâb-ı şifâ** : Kadı İyâz'ın eş-Şifâ' adlı kitabı. 73b/10
- Kitâb-ı Tefhîm** : Tam adı Ebu'r-Reyhân Muhammed b. Ahmed el-Bîrûnî (ö. 453/1061 [?]) olan Bîrûnî'nin (ö. 453/1061 [?]) astroloji ve astronomiye dair ünlü eseri. 19a/14
- kitâbü'l-mesâlik ve'l-memâlik** :? krş. *Ya'qûb oğlu Ahmed*. 179a/13
- Luğat** : krş. *Lūḫfu'llah ḥalimî Lūḫati*. 136a/6
- Lūḫfu'llah ḥalimî Lūḫati** : Halimî tarafından yazılan Bahrü'l-garâib adlı Farsça-Türkçe sözlük. 62b/4
- Meşâbih** : krş. *kitâb-ı meşâbih*. 12a/14, 104a/16
- meşâriḳ** : ? 85b/6, 104a/16
- Mekkî tefsîri** : İbni esîr'in olduğu belirtilen eser. 11b/12, 15b/9
- Meşnevî-yi pür-ma'nevî** : Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin (ö. 672/1273) tasavvuf anlayışını içeren İslâm kültürünün en önemli eserlerinden biri. 40b/16
- Metn-i Çağmînî** : Tam adı Mahmûd b. Muhammed b. Ömer el-Çağmînî el-Hârizmî (ö. 618/1221 [?]) olan Çağmînî'nin el-mûlahhas fi'l-hey'e adlı eseridir. 7a/4-5
- Mu'teberât** : İtibar edilen kitaplar. 226b/19
- Nihâyetü'l-idrâk** : Tam adı Kutbüddîn Mahmûd b. Mes'ûd b. Muslih el-Fârisî eş-Şîrâzî eş-Şâfiî (ö. 710/1311) olan Şîrâzî'nin eseri. 7a/8, 27a/4, 28a/4

- Nüzhetü'l-kulüb** : Tam adı Hamdullah el-Müstevfi (ö. 740/1340'tan sonra) olan Kazvî'nin coğrafya ve kozmografyaya dair eseri. 7a/18, 70b/6, 74b/19, 75a/6, 11, 101a/6
- şihâh** : Sihâh-ı sitte olarak bilinen, hadislerin büyük bir kısmını ve genellikle güvenilir olanlarını ihtiva eden altı hadis kitabı. 85b/6
- siyer-i mülûk** : ? 133b/12
- şerh** : Şerhu'l-İşârât olarak bilinen ve İbn Sinâ'nın el-İşârât ve't-tenbîhât adlı eseri üzerine yazılmış en önemli şerhlerden biri. *krş.* hoca naşîr. 27a/4
- târih** : Tam adı Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî et-Taberî el-Bağdâdî (ö. 310/923) olan Taberî'nin Tarih-i Taberî adlı eseri. 167a/5, 178b/15
- târih** : *krş.* Çoklı 178a/14
- târih-i mağrîb** : Tam adı Ebû İshâk İbrâhim b. el-Kâsım er-Rakîk el-Kayrevânî'nin Târihu İfrîkiyye ve'l-Mağrîb adlı eseri. Birçok ciltten oluştuğu kaydedilen eserin tamamı günümüze kadar gelmemiştir. 133a/13
- tevârih-i İskender** : İslami edebiyatlarda Büyük İskender'in hayatını ve maceralarını konu edinen; Kur'an-ı Kerim'de geçen Zülkarneyn'in kişiliğinin İskender'in hayatına sindirerek anlatıldığı, destanî-efsanevî tarzda yazılmış kitapların adıdır. 166b/12
- tezkire** : *krş.* hoca naşîr. 19b/15, 27a/4
- tezkire şerhleri** : *krş.* hoca Naşîr 19b/15, 28a/5
- Tuĥfetü'l-acâyb** : İbni Esîr'in olduğu belirtilen eser. 7a/15, 7b/3, 18b/4, 35b/10, 49a/16, 74a/2
- Tuĥfetü'l-ğarâ'ib** : İbni Esîr'in olduğu belirtilen eser. 101b/8, 105b/3, 111b/13-14, 112a/7, 16, 113a/16, 114b/9, 128b/12-13, 130b/10, 131b/19-132a/1
- Tuĥfetü'z-zamân ve ĥarideti'l-âvân**: Mustafa b.Ali el-Muvakkî'tin eserlerinden biri. 6b/18-19
- Zebûr-ı dâvûd** : Kur'an'da Hz. Dâvûd'a indirilen kutsal kitaba verilen ad. 193a/18

## SONUÇ

Bu çalışmayı oluşturan ve 1547’de tamamlandığını bildiğimiz Tuhfetü’z-zamân ve Haridetü’l-A’vân adlı eser, üç nüsha üzerinden incelenmiştir. Nüshalardan biri Nuruosmaniye Kütüphanesi nr. 2993’te (A nüshası) bulunmaktadır. Herhangi bir tarih içermeyen bu nüsha tam haldedir ve oldukça hacimlidir. 228 yaprak ve 19 satırdan oluşan bu nüsha harekesiz ve nesihle yazılmıştır. Diğer nüsha İstanbul Arkeoloji Müzesi nr. 1087’de (B nüshası) bulunan nüshadır. 112 yapraktan oluşan bu nüsha çoğunlukla 15 satırdır. Divânî hatla yazılan nüsha oldukça özensizdir. Bu nüshanın önemi metnin bitiminde bir tarih ibaresi bulunmasından kaynaklanmaktadır. Bu da bize nüshanın müellif nüshası olduğunu düşündürmüştür.

Ele aldığımız son nüsha İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Ty. nr. 6591/1’de (C nüshası) bulunan bir mecmuanın içinde bulunmatadır. 101 yaprak ve 19 satırdan oluşan bu nüshada tarih ibaresi yoktur. Metin içerik bakımından asıl metnin bir özeti gibidir. Özensiz ve kısaltılmış bir durumda olan bu nüshanın, yazım özelliklerine bakıldığında XVII. yüzyılda yazılmış olduğu düşünülebilir.

Çalışmada sağlıklı bir metin ve inceleme oluşturabilmek adına bu üç nüsha karşılaştırılarak ortak bir metin oluşturulmuştur. Bazı sözcük tercihlerinde nüshalardan eskicil nitelikte olanı tercih edilmiştir. Örneğin B nüshasında çoğunlukla “aşağa” olarak kullanılan sözcük, A nüshasında çoğunlukla “aşağı” olarak kullanılmıştır. Burada metnin yazıldığı tarihle tutarlılık göstermesi bakımından “aşağa” tercih edilmiştir. Metin bazı özel sözcükler dışında harekesiz yazıldığı için bir sözcüğün yazımında çoğunlukla dönem özellikleri esas alınmıştır. Özellikle “b, m, p, v” ünsüzlerinin yuvarlaklaştırıcı etkisi dikkate alınarak “altun, demür, yavuz” gibi sözcükler yuvarlak okunmuştur.

Eski Türkçe’de -lığ / -lig olan addan ad yapım eki sondaki -ğ /-g seslerini kaybederek -ı /-i seslerini de yuvarlaklaştırmıştır. Metinde çoğunlukla yuvarlak yazılan bu ek “*ömrlî, şekilli, tağlılar*” gibi örneklerde düz ünlülüdür. Herhangi bir işaret kullanılmayan kimi yuvarlak ünlülü sözcükler bazı örneklerde işaretlerle düz okutulmuştur. *ardımca, yerime, dedigümüz, şehrimüzde, aldık, geçdik, sözleşdik, ağladığı, bınarlarıñ, deñiziñ, geçiñ, gidiñ*

Ses olaylarında en çok karşılaşılan durum ötümlüleşmedir. Söz başı *t* / *d* durumu değişkendir. *aşa*, *ada*, *tal*, *dal*, *tavarumuz*, *davarımız*, *taru*, *darı*, *tolu*, *dolu*, *tıdaıkları*, *dudakları*. Ulaş olarak –Up en yaygın kullanıma sahiptir. –UbAn seyrek de olsa metinde kullanılmıştır.

Ad durum ekleri yedi bölümde incelenmiştir. Kimi kaynaklarda durum eklerine dahil edilen vasıta ekleri +(I)n, +IA ve yön gösterme ekleri +rA, +ArU zarf yapma işlevlerinden dolayı bu bölüme dahil edilmemiş, zarflar bölümünde açıklanmıştır. Metinde belirtme durum eki +(y)I ve iyelik 3. Tekil kişi ekinden sonra +n olarak kullanılmıştır.

Eylem çekiminde geniş zaman çoğunlukla alışkanlık bildiren ifadelerde kullanılmıştır. Bunun dışında ihtimal, gelecek zaman ve yakın geçmiş zaman anlamı taşımaktadırlar.Şimdiki zaman çekiminde büyük oranda –mAkdA /-mAdA ve sürerlilik eylemi olan “yöri-” kullanılmıştır. Gelecek zaman çekiminin –mAlI ekine ol- yardımcı eyleminin getirilmesiyle yapıldığı görülmektedir. İstek çekiminin ayrımı metinde oldukça zordur. Bizden istenilen şeyin gelecek zamanda yapılacağı düşünüldüğünde örneklerin çoğunluğu gelecek zamanı ifade etmektedir. Buna ek olarak istek ve gereklilik anlamlarını da taşıdığı örnekler bulunmaktadır. Dilek-şart çekiminin çoğunlukla –sA ekiyle yapıldığını görmekteyiz. Kimi yerlerde istek eki –A ile kullanılan örnekler de vardır. Gereklilik çekimi –sA gerek ve –mAk gerek yapılarıyla ifade edilmiştir. Bu kullanımlar kimi zaman ihtimal, kimi zaman kesinlik, kimi zaman da gelecek zamanı ifade etmektedir.

Çalışmanın dizin bölümünde metinde geçen bütün sözcükler ve geçtikleri yerler gösterilmiştir. Anlamı bulunamayan ya da okunuşundan emin olunamayan sözcükler soru işaretli olarak bırakılmıştır. Özel adlarda belirlenen kişiler ve kimi coğrafi bölgelere, kesinliği bilinemediği için metinde açıklandığı bilgiler verilmiştir.

Söz varlığı bakımından incelendiğinde metnin deyim kullanımı yönünde oldukça zengin olduğu görülmektedir. Eser coğrafya ve astronomi bilgilerinin ağızdan ağıza aktarılması yoluyla oluşturulduğu için bu anlatımlar deyimlerle zenginleştirilmiştir.

Coğrafya, astronomi, kozmografya gibi farklı bilimsel konuları içeren eser, kullanılan terimler ve açıklanan bilgiler bakımından oldukça anlaşılır ve sade bir dile sahiptir. Muvakkit Mustafa'nın diğer eserlerinde de görülen, terimlerin Türkçe kullanımı özelliği bu metinde de karşımıza çıkmaktadır. Verilen bilimsel bilgilerin doğruluğu

tartılsa da bu bilgilerin anlatımında kullanılan dilin halkın anlayacağı bir dil olması önemlidir.

## KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Cumhur Ersin. “Üşbûne”, *İslâm Ansiklopedisi*, Cilt: 42, s: 397-399, 2012.
- Akalın, Mehmet. *Dil Yazıları*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2001.
- Aydüz, Salim. “İstanbul Muvakkithaneleri ve Muvakkitleri”, *Fatih Üniversitesi Araştırma Projesi*, İstanbul 2009.
- Banguoğlu, Tahsin. *Türkçenin Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2004.
- Beydilli, Kemal. “Viyana”, *İslâm Ansiklopedisi*, Cilt: 43, s: 113-119, 2013.
- Bilge, Mustafa, L. “Aden”, *İslâm Ansiklopedisi*, C.1, s. 367-369, 1988; Ahvaz, İslâm Ansiklopedisi, Cilt: 2, s: 192-193, 1989.
- Clauson, Sir Gerard. *An Etymological Dictionary of Pre-thirteenth Century Turkish*, Oxford University, Oxford 1972.
- El-Ubûdî, Câsim. “İşbiliye”, *İslâm Ansiklopedisi*, Cilt: 23, s: 428-429, 2001.
- Fayda, Mustafa. “Askalan”, *İslâm Ansiklopedisi*, Cilt: 3, s: 487-488, 1991.
- Fazlıoğlu, İhsan; Ramazan Şeşen; Cevat İzgi; Cemil Akpınar. *Osmanlı Astronomi Literatürü Tarihi*, C.I, OALT, İstanbul 1997.
- Fazlıoğlu, İhsan; “Mustafa b. Ali el-muvakkit”. *İslâm Ansiklopedisi*, Cilt: 31, s: 287-288, 2006.
- Gülsevin, Gürer; Erdoğan Boz. *Eski Anadolu Türkçesi*, Ankara: Gazi Kitabevi, 2004.
- Helvacı, Mustafa; Yavuz Unat. “İlm-i mikat”, *İslâm Ansiklopedisi*, Cilt: 22, s: 133, 2000.
- İhsanoğlu, Ekmeleddin; Ramazan Şeşen; M. Serdar Bekar; Gülcan Gündüz; A. Hamdi Furat. *Osmanlı Coğrafya Literatürü Tarihi*, OCLT, C.2, İstanbul 2000.
- İhsanoğlu, Ekmeleddin, *Osmanlılar ve Bilim*, Etkileşim Yayınları, İstanbul 2003
- Kartallıoğlu, Yavuz. *Klasik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni (16, 17, ve 18. yüzyıl)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011.
- Kiel, Machiel. “Eğriboz”, *İslâm Ansiklopedisi*, Cilt: 10, s: 491-493, 1994.



- Mütercim Asım Efendi. *Burhan-ı Katı*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009.
- Önler, Zafer. “Türkçede –LA Zarf Eki”, *Uluslar Arası Türk Dili Kongresi*, Ankara 1992; “Türkçede –DI Ad Yapım Eki ve Türevleri”, *Uluslar Arası Eski Anadolu Türkçesi Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri*, s: 287-292, İstanbul Üniversitesi, 2010.
- Özdemir, İsmail. “Tuleytula”, *İslâm Ansiklopedisi*, Cilt: 41, s: 363-368, 2012.
- Özkan, Mustafa. *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, Filiz Kitabevi, İstanbul 2000.
- Sezen, Tahir. *Osmanlı Yer Adları*, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Ankara 2006.
- Sezgin, Fuat. *İslâm'da Bilim ve Teknik*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. yayınları, Cilt: 1, 2008.
- Sümer, Faruk. “Ahlat”, *İslâm Ansiklopedisi*, Cilt: 2, s: 19-22, 1989.
- Şemseddin, Sami. *Kamus-ı Türkî*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1999.
- Şengör, A. M. Celâl. *Bilgiyle Sohbet*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2014.
- Steingass, Joseph. *Persian-English Dictionary*: London 1892.
- Şahin, Hatice. *Eski Anadolu Türkçesi*: Akçağ Yayınları, 2003.
- Tarama Sözlüğü. I-VIII, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1963-1977.
- Taşagıl, Ahmet. “Özkent”, *İslâm Ansiklopedisi*, Cilt: 34, s: 129-131, 2007.
- Timurtaş, Faruk Kadri. “Şeyhî ve Çağdaşlarının Eserleri üzerine Gramer Araştırmaları II. Şekil Bilgisi” *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, s: 54-136, 1961.
- Unat, Yavuz. “Eski Atronomi Metinlerinde Karşılaşılan Atronomi Terimlerine İlişkin Bir Sözlük Denemesi”, *OTAM- Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırmaları Merkezi Dergisi*, Sayı:11, Ankara 2000; “Osmanlılarda Coğrafya”, *Bilim ve Ütopya*, Sayı: 95, İstanbul 2002; “Mustafa İbn Ali el-muvakkıt ve İ'lâm el-'ibâd fi A'lâm el-Bilâd Adlı Risâlesi”, *EJOS*, VII, n.10, s: 1-47, 2004; “Tarih Boyunca Türklerde Atronomi”, XV. *Ulusal Atronomi Kongresi*, Kayseri Erciyes Üniversitesi, 2006.

## EKLER

## TIPKIBASIM

## NURUOSMANIYE NÜSHASI

الحمد لله الذي خلق السموات كلها وابدع ما ابدع  
 في الافلاك والعرش والكرسي والاملاك  
 والكواكب والفراسخ والامبال والعجايب والقرآن  
 والارض المدقوقة على ذلك المنوال والاقاليم  
 والبلدان والمجار الزاجرات والجزائر والفضول  
 واحوال الاوقات والجمال المعورة بالاناسى على تبيان  
 اللغات والطبائع والمزاج وغير المعورة من ذوات  
 الجدد والفتاح نحمده ونشكره شكر من الحمد المحض  
 عن شكره الى شكر سبيلنا ونشهد ان لا اله  
 الا الله وحده لا شريك له شهادة من ايقن ان مقابلته  
 الامور بيده فقبلت اليه بتبليدا ونشهد ان سيدنا  
 محمدا عبده ورسوله الهادي باذن الله تعالى الى  
 صراط مستقيم والمنعوت في الذكر الحكيم بالخلق  
 العظيم اللهم فصل وسلم عليه وعلى آله واصحابه  
 صلاة تطول لهم بالقصور وتحيط بهم ركعاتها

احاطة الهاته بالبدور **وحد** اشبو اضعف عباد الله و  
لحق خلق الله مصطفى بن علي الموقت في الجامع الخافان  
الستلبي بواه الله الملك العلام دار السلام  
ايدركه لجانا خاطره خطورا يرد يبه افاضل  
قتك اقولنه موافق كوكل احوالي وكوكل رده اولن  
بعضينك احوالي وعرش عظيم وكوسى وبعض ملائكة  
وكوكب ودخى علم بمقاندك وقرن او قائدن واقاليم  
سبعه دن بعضينك احوالي مع زيادة قدرت  
يتدكته كوره ممكن اولد بجه بر مفضل كتاب يازون  
هر بر سين بر لوبيرندك بيان وعيان اولنه تا جميع  
مسلماندراندن منتفع ومستفيد اوله لر پس  
امدى اوله افلاك كه وارد ر اهل فن قولريند كور  
طقوزدر اولكى وايجنى ولجنى در دجنى  
ولشجنى والتجنى ويدجنى وسكرجنى كه فلك  
البروج وفلك ثوابندر اهل شرع اكا كوسى دير لر  
وطقوزنجى فلك اعظم در وفلك الافلاك دخى  
دير لر عرش الرحمن بو فلك در ودخى عرشك اولونجى  
وكوسينك وبعض ملكارك كه جمله عرش وغير سيدة  
بو ملك بو ملكى افاضل ر اولور اقولنه كوره بيان

اولندی و بونلرک هیبتی و شکلی و حرکتی واضح  
دلیل لری بله نجه در ودخی پدی کوکب که وارد  
هر برسی بر کوکده در انلره سیاره دیرلر  
دحل و مشتری و قمرخ و زهره و عطارد شمس  
و قمر بونلردر و بونلرک هر برسی قفتی کوکده در  
و بونلردن هر برسی نک هندسین و اهل هیبت  
اقوالنه کوره جرم عرضک یعنی بر یوزندن بیوکلکی  
و کوچکلکی و دخی بعضک خاصنه لرین و دخی اون  
ایکی برج که دیرلر انلرک لحوالی و هر برجک  
هر درجه سی و دقیقه سی نه مقدار فرسخ و میلدر  
و دخی اولیدی کوکلردن غیری یلدر لکه وارد  
انلرک عدد فی الله تعالی بلور انلره ثوابت دیرلر  
حرکتی زیاده بطی اولدوغی اجلادن بونلردخی  
قفتی فلکده ایدوکی و بونلرک هر برسی جرم ارضدر  
بیوکلکی نجه در یرنده بیان اولنه زیر بونلردن  
هیچ بر کوکب بو قدر که یر یوزندن کوچک اولد  
هر نه قدر کوچک کوکب دخی اولور ایسه اولسون  
و دخی رویه الاهله که یکی ای کوره سیدر بونلرک  
دخی بعض برده کور نوب و بعض برده کور نمدکی



و بعض برده الحقی و بعض برده یوسک کوزند  
ننگه کسوف کون دو تلقدر و خسوف ای  
دو تلقدر بونلردخی بعض برده کورنوب بعض  
بعض برده کورنمدوک و بعض برده صکره اولن  
و بعض برده او کوردی اولدوغی و کونش بعض  
برده نه مقدارند و تلور و بعض برده نه مقدار  
چوقد و تلور اما ای بوی یوزند نه مقدار  
دو تلور و بعض برده مقدار دو تلور سه اخر  
برده دخی اول مقدار دو تلور بونلربوبله اولق  
لرینه سبب ندر و دخی اهل نجوم که تقویلمرینه  
دلایل الله و امارتله احکام یزار لر اول احکام  
بعض اولر که دینلن اوزره راست کلور ننگه  
خسوف دیدکری اکثر یا راست کلر و کی کبی اما  
دلایلن بعض که احکام راست کلمز اهالی فر  
اقوالنه کوره بوبله اولسنه سبب ندر بونلردخی  
تفصیلیله بیان اولنه و بونلردن صکره ارضک  
دخی هیبتی و شکلی بنجه در و دوری مقدار در  
و برکارندن برکارینه وار بنجه مقدار فرسخ و نه  
مقدار میلدر و دخی در ای محیط و سایر

د کز لو و ایچلرند اولان اطه لردن و جانور لردن  
و عجا ییلردن و غراییلردن هر نه که وارسه بونلر  
بیان اولند قدز صکره محیط کارندن که سولحل  
بجردیکله مشهوردر هر بر شهر مطلوبه کلچنه نه  
مقدار فرسخ و مقدار میلدر و خط استوا که  
دیر لردانما اولیرده کیجه و کوندز بر در اولن کیجه  
ساعت کیجه و اون ایکی ساعت کوندزدر نه  
از ترونه آکسلور و بعض اهل فنند اقالیمک اولدی  
بورادندن اکثر اهل فنک دکل ودخی اول موضعده  
فضول سکر اولور و هر نسنه که اولیرده اولور  
یلده ایکی کزه حاصل اولور بونلر بویله اولسنه سبب  
ندر ودخی بنوک ایچنده اولن لحوال که وارددر  
هر بر بی تفصیله بیان اولنه و بوندن صکره یدی  
اقلیم لحوالی که هر بر بی بنوک اولی نه یردندر لخری  
نه یره وارنجه در و هر اقلیمک اولندن اخرنه وارنجه  
مقدار فرسخ و مقدار میلدر و خط استوا در  
دخی اول یره کلچنه مقدار میل و فرسخدر و فرسخ  
و میل مقدار نسنه در ودخی هر اقلیم ایچنده اولان  
بعض شهر لردن و طاعلردن وار مقداردر و سیکار

لردن و بونلر ایچنده اولان عجایب و غریب  
و بعضی ممکن اولدیجه مالک معموره و غیر معموره  
اولان هر نه ایسه ردخی هر اقلیم ده اولان کلیتاً  
شهر لره وارد ر حد دن زیاده اولوب بوجه  
نک احوالی بیان بیلک زیاده عسیر و لغزیه مان  
هر اقلیم ایچندن بعضی شهر لره اختیار ایدوب  
هر بر شهری در لودر لودر لودر مثال ایله بیان ایدر  
پس امدی اول اختیار اولنان بعضی شهر لر نیک  
دخی اولن ایکی خط استواده و اطرافنده اولن  
شهر لردن النوب یاز ییله که اول جان بوردده معمور  
ازدر زیاده استیلر اولدغندن اوتری و دخی  
اقلیم اولدن دخی اولن درت شهر النوب یاز ییله که  
یمنده عدنا اول شهر لردن در دخی ایچنی اقلیم در  
دخی اولن درت شهر النوب یاز ییله که مکه شرفهار  
تعالی اول شهر لردن در اوچنی اقلیم در دخی بکرم  
بر شهر النوب یاز ییله که مصر اول شهر لردن در که  
در دخی اقلیم در دخی بکرم درت شهر النوب یاز ییله  
حلب اول شهر لردن در بکنی اقلیم در دخی اولن  
ایچنی شهر النوب یاز ییله که قسطنطنیه اول شهر لردن



در ودخی التیمی اقلیدن یکرمی شهر النوب یازبیله  
که سمندره اول شهر لردندر یدبخی اقلیدن ودخی  
سکز شهر النوب یازبیله که بلغارا اول شهر لردن  
در جمله سی یوز قرقیش شهر اولدی ودخی اقالیم  
سبعدن اشعاب بعض شهر لرو بخیره لودخی وارد  
اندردن ودخی بستی اختیار اولنوب یازبیله جمله یوزالکی  
تمام اوله اندن صکره اولدورت مثالکرکه اولسه  
کرکرد بریمی بودرکه اول ذکر اولنان شهر لک  
مغرب جانبنده اولان دریای و دریای محیط  
کارنده هر شهره وارنجه ایکسنتک مابقی مقدار  
میلدر و ایکنجسی اول شهر لک هر بری سنک  
قسطنظیلله مابقی مقدار میلدر و اوجنجسی  
مکه ایله اول مراد اولنان شهر لک اراسی مقدار  
میلدر و در دنجسی خط استوادن اول مراد  
اولنان شهره کلنجیه دکنه قدر میلدر و ودخی  
اقالیم سبعدن هر بر اقلیمک بر اولنده و بر اولنان  
واقع اولن بر شهر لک اوقات احوالی و دخولی  
و خروجی و بر برینه مخالف اولدوغنی که بعض  
شهر لرده هر بروقت او کردی اولوب و بعض شهرده



صكره اولدغي واول شهرلك بعضند فوشلق  
واوبله صكره اولق وبعضند يتسو وقتي ايكز  
بعضند نصف الليل وبعجيد وقت اولق واقالم  
سبعدن اشاغى بعض معموره دخى اولوب انلك  
الحوائى وسا عتارى بوجمله كه ذكر اولدى  
تفصيليله بيان اولنه ودخى بونلردن صكره  
دوازدن شول برد ايزه كه صدر الشريعه عليه  
الرحمة والفران كتابنده وضع ايلشدر دارة  
هنديه ديمكله معروف برد ايزه در كه انك عملى  
زوال وقتنى و فى الزوال كه زوال وقتك  
كوكه سيدر كه انك بيله سنى وظهرك اول وقتنى  
بليكچون بيان ايلشدر بنوك عملى كماليله ديكند  
اوزرينه استخراج اتمى بعضى وقتنده بلكى اكثرى  
قتنده زياده زحمت اولمغين اول دارة خصوصاً  
دخى بر شرح بازيلوب عملة كورماك استين  
طالبار سهولته عمل كوروب عسرة چكسونلرچون  
تفصيل اوزرينه بودخى بازيلوب بيان اولنه  
ودخى يوقاروده ذكر اولنان اوقاتكه بعضائمه  
نوك اختلاف اوزرينه ظهرك اخروقتى ودخى

بواختلاف اوزره عصر اول وقتي واخر وقتي  
وشمسك غروبي وقتي خاصه كه مبارك رمضان  
اينكه يا غيري بپرده صائم اولند صومز افطار  
ايلك بووقنه موقوقدر زيراماد امكه مره  
اولنان شهرده شمس غروب ايله مش اوله صوم  
افطار ايلك درست دكلدر اماهان كه غروب  
ايش اوله اورجن لجمق كر كدر زير اعجله ايلك  
سنتدر اما ديلسه كه بعض برلرده شمسك  
غروبندن صكره اخشام اذاني تاخير اولسه  
نتكه بزم ولا يمزده درت و بش درجه مقداري  
تاخير اولند و غي كبي بلر كمسنه قائلن جايز دكل  
تفصيليله اشاغنده بيان اولنه و دخي اخشام  
نمازينا اول وقتي واخر وقتي و بعض مواضعده  
عشانك وقتي بولمايوب انلك اوزرينه صلاه  
وعشاقيله سي بنجه در و دخي صبح كاذب ندر  
و صبح صادق وقتي و تحرك وقتي بو سحر وقتند  
بر مقدار تفصيل لازم اولغيز اشاغنده بو دخي بيان  
اولنه و دخي مبارك رمضان يا غيري وقتده  
صائم اولند صوم نيت ايلك نه وقتده دگر در

که علماء عظام و فقهاء کرام ضحوة کبریه و ازینجه  
در دیمشتر بس ضحوة کبری مراد اولنان شهر لیده  
و بعضی ایامده نه وقتده و نه ساعتده اولور  
انک وقتنی و دخی ایکی بیرام نماز لرینک وقتنی  
واخر وقتنی بعضیک مثال لر بیه بلجه قدرت  
یتدکنه کوره بیان و عیان اولنه ناکه طالب  
و رغبیا اولان عزیز لر بو کجا بدن منافع و مستفده  
اولوب بو فقیر و حقیری دعاء خیر بیه یاد ایلر لر  
انشبو کجا بک دخی اتمامی خیر ایله متبر اوله آمین  
و بوندن صکره بونلر دخی مراد اولندوغنی هر  
یک ای که کورندوکی وقتن اهلانی فن دبدکلری  
اوزرینه نه نسنه به بقیق کر کدر و دخی هر ایک  
نه کونلرندو فصد ایلمک کر کدر بونلر دخی بیای  
و عیان اولنه و دخی بوقته منعلق اولان کتب  
معتبره مطالعه ایدوب جمله دن مفضل و لسان  
طریقیه بر قاعده جدیده بله که کجکل جدید کتبه دینر  
لر در ایله اولسه بو اسلوب اوزرینه ترک  
دلجه اولوب و هر نسنه دخی بعضی مثال لر بیه بلجه  
ذکر اولنه اول جلدن قدرت یتدوکنه کورنه ممکن



صیگره به قورسه وقتی بچوره بلیه نه تقد اول  
ایسه کو کجدر زیاده احتیاط بریدر ودخی ایچی  
بیرام نماز لرینه کلده که بونلر وک اول وقتلری  
کنش طوعه قدضکر بر سکو بونی قالقربا ایچی سکو  
بویه وارنجه قالقه اول وقتک ابتدای تا کون زوال  
وقتده وارنجه به دکن بولغر وقتدر وقتا که کنش  
زوالدن بجه بیرام نماز لرینک وقتی بجر مکر که عذر  
اوله یعنی مبارک رمضان اینوک او تو زنجی کون  
اویله دن صکر طشم دن کسه کر کله شهادت  
ایلسر که بزیکجه شوال اینی کوردک شهادت ایلده دن  
دیسر حاکم الوقت دخی امر ایله بو کون صوم مگر فی  
افطار ایلك ده یارن صباح بیرام نماز نه حاضر اولک  
عذرا اولق بنوک کبیدر که بوند بولت اوله کورنیه  
طشم دن کاتر شهادتیه صحیدر اما اویله دن اول  
کلوب شهادت ایلسر شو بلیکه بیرام نمازی زوالدن  
اول قلمغه یتشاورانسه قلا لراما زواله قتی یقین اولد<sup>سه</sup>  
نماز برنه قالور اما احتیاط بریدر جمکنسه بوند  
سرعت ایلك کو کدر یتشورسه اگر یتشورانسه عذر  
در یارنه قالور معتبرانه یازمشدر که بر مبارک

رمضان اینوک او توزنجی کونی حضرت رسول  
صلی الله علیه وسلم زمانده صائم اولمشاردی زوال  
وقتدن صکره طشره دن کاربان کلدی شهادت  
ایتدیله که بزکیجه شتوال اینی کوردیک دیور رسول  
الله صلی الله علیه وسلم همان یک دیو امر ایلدیله  
بارن صباح مصلا یه جقوک بیوردیلر زیرابیرام  
نمازینک وقتی زوالدن اولایدی پس معذورا اولدی  
اشبور رمضان بیرامنده عذرا اولیچی اوج کونه دکن  
نماز و قربان جایزه راقا عذرا اولسه اساءت اتمش  
اولور زیرا علما نونک و فقها نونک یازد قلمینه مخالفت  
اتمیش اولور و بوندن صکره هر یکنی ای کورندوکی  
وقت اهلای فن احوالی اوزرینه نه نسنه یه بقوق  
کرکدر محرم ده صافی صوبه یا خورایینه یه یا بوزک  
قاشنه که پیروزه اوله بونلروک بریسنه بقوق  
کرکدر صفرده کند و صناع الله بقه و بالغ اولم دین  
او غلان یوزنه یا مصفف یوزنه بقه ربیع الاول ده  
کندوخا قونی یوزنه یا اقر صوبه یا پاک اینیه بقه  
ربیع الاخرده معصوم او ظنقار یوزنه یا اینه یه یا  
کندوخا تونی یوزنه بقه جمادیا اولده طتلو طعام



یا اینه یه یا صافی طناب و صوبه بقیه جاری الاخرده  
 مصحفه یا طعامه یا کند و صاع اله بقیه رجبه دو لیل  
 لر و شرف اهل یوزنه یا صا لحر یوزنه بقیه شعبان مکمل  
 و یا د شاهر یوزنه بقیه رمضان ده عالم و زاهد لر  
 یوزنه بقیه شوالده کند و حلالی یوزنه یا مصحفه بقیه  
 ذوالقعد ده یوزنه یا خود صورت مله بقیه ذی الحجه  
 و دخی فصد کونلری اهل فن اقوالن کوره هر ابوت  
 اولدن اوان یشته و ارنجه قان الموقطاد رنجیه  
 علت لظا هر اولمغه سبیدر و اوان التسندن یکریمی  
 سکن و ارنجه ایود رنجیه علت لظا زائل اولور مثلاً اوان  
 البخی کون ایتسه لرا و یوز و چانلر زائل اولور و اوان  
 یدخی کون ایتسه باش اغز سندن امین اوله فلیح رنجندن  
 امین اوله و اوان طغوز بخی کون ایتسه لرا طله رنجندن  
 امین اوله لرا یکریمی کون ایتسه باش اولان کلالت  
 و یره مز لوز کیده یکریمی بخی کون ایتسه لرا کون زحمتی  
 و یورک اغزی کیدر یکریمی ایکی کون ایتسه اغز  
 قنوی کدر یکریمی او جینی کون ایتسه استسقار بخل  
 کدر یکریمی دردی کون ایتسه انداملری قوتیه  
 ایلر یکریمی بخی کون ایتسه لرا برکک و بملک لک

بریده دک علت ظاهر  
 اولمدا و ن کون  
 کون ایتسه

کتورر یکریمی البتی کون اینسلا آنکسوزین خسته لکن  
امین اوله لر یکریمی بدینی کون اینسلا کوکلدر غصه  
تشریشی کیده در یکریمی سکرینی کون اینسلا کوره به  
قوت و برر یکریمی طقوزینی کون اینسلا و اتوزینی کون  
بو ایکی کونده فان الموق یا حجات یا وزد و صغتمو کرکدر

و الله تعالی اعلم و حکم

تمت

م

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
 الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ الْمَلَكَانَ كُلَّهُمَا وَأَبَدَعَ مَا بَدَعَ  
 فِي الْأَفلاكِ وَالْعَرْشِ وَالْأَرْضِ وَالْأَمْلاكِ وَ  
 الْكُوالِبِ وَالْعُرَائِقِ وَالْأَمْيَالِ وَالنَّوَابِ وَالْغُرَابِ  
 وَالْأَرْضِ الْمُدْقُوقَةِ عَلَى ذَلِكَ الْمَنَوالِ وَالْأَفانِجِ  
 وَالْبِلْدَانَ وَالْجَارِ الْكُوالِبِ وَالْمَجْزِئِ وَالْفُصولِ  
 وَالْفُوالِ الْمَواقِ وَالْجِبالِ الْمَعْمُودَةِ بِالْأَنْبِ  
 عَلَى حُطَيْبِ النَّقَّاتِ وَالطَّبَّاعِ وَالْمُزَاجِ وَتَبَّاتِ الْوُجُودِ  
 مِنْ ذَوَاتِ الْجَدِّ وَالنَّجَاحِ وَالْمُجَدِّ وَالْمُتَكَلِّمِ وَالْمُتَكَلِّمِ  
 شَكَرَ مِنْ الْمُتَكَلِّمِ عَنِ شَكَرِهِ إِلَى شَكَرِهِ سَبِيلاً  
 وَتَضَرَّعَ إِلَى اللَّهِ الْإِلَهِ وَاللَّهُ وَوَعَدَهُ لِشَرِيكَ  
 لَهُ شَرِيكَ مِنْهُ يَهْتَدِي أَنْ مَقَالِيدِ الْأُمُورِ بِيَدِهِ  
 قَبْلَ فَتْنَتِكَ إِلَيْهِ تَسْتَبَلُّ وَتَضَرَّعُ أَنْ سَيِّدِيَا مُحَمَّدٍ قَوْمِيَّةِ  
 وَرَسُولُهُ الْأَحْمَدُ يَا بَارِئَ اللَّهِ يَا أَلَمِي صِرَاطِ مُسْتَقِيمِ  
 وَالنَّفُوسِ فِي الزَّلْزَلِ الْكَلِمِ بِالْمَلُوحِ الْفَطِيمِ اللَّهُمَّ



وَقِيلَ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَاعْلَمِ اَلَهُ وَاصْبِرْ لَهُ صَلَوةً تَطْوِيلُ  
 الْمَرْحُومِ بِرَأْفَقِ الْفَقْوَرِ وَتَحِيَّاتِ بَيْتِ رَسُوْلِهِ اَلْحَاطَةَ اَلْحَا اَلِيَّةَ بِالْبُرُوْرِ  
**وَيَقِيْدُ** اِسْتَبْرَأْ اَصْفَقُ يَمِيْدُ اَللّٰهُ وَاَقْرَبْ قَلْبِي اَللّٰهُ  
 مِصْطَفَى مِنْ عَمَلِي الْمَوْقِيْتِ فِي اَلْحَيِّ مَعِ اَلْحَيِّ قَانِي اَلسَّلْمِي  
 يَوْمَ اَهُ اَللّٰهُ اَلْمَلِكُ الْعَلَامُ دَارُ اَلسَّلَامِ اَبَدِيَّةٌ اَصْبَانَا  
 حَاطُ اَلْفَقْوَرِ اَبَرُ دِيْلِكُ اَقْ قِيْلَ فَنَدَكُ اَعْوَالِيَّةٌ مَوْلَا قِيْلَ اَلْحَا  
 اَعْوَالِي وَاَلْحَا اَبَرُ دِيْلِكُ اَقْ قِيْلَ فَنَدَكُ اَعْوَالِيَّةٌ مَوْلَا قِيْلَ اَلْحَا  
 مَطْلَعُ وَاَلْحَا اَبَرُ دِيْلِكُ اَقْ قِيْلَ فَنَدَكُ اَعْوَالِيَّةٌ مَوْلَا قِيْلَ اَلْحَا  
 وَقِيْلَ اَوْ فَا نَدَهْ وَاَقْ تَبِيْعُ مَعَهُ وَاَقْ تَبِيْعُ مَعَهُ اَعْوَالِي  
 مَعَهُ زِيَادَةٌ قَدْرَةٌ نَبِيْ وَاَلْحَا اَبَرُ دِيْلِكُ اَقْ قِيْلَ فَنَدَكُ اَعْوَالِيَّةٌ  
**مَفْعَلٌ كُنْتُ** اَبَرُ دِيْلِكُ اَقْ قِيْلَ فَنَدَكُ اَعْوَالِيَّةٌ مَوْلَا قِيْلَ اَلْحَا  
 وَغِيَاةٌ اَوْلِيَا تَا قِيْلَ فَنَدَكُ اَعْوَالِيَّةٌ مَوْلَا قِيْلَ اَلْحَا  
 اَوْلِيَا تَا قِيْلَ فَنَدَكُ اَعْوَالِيَّةٌ مَوْلَا قِيْلَ اَلْحَا  
 فَوَالْحَا تَا قِيْلَ فَنَدَكُ اَعْوَالِيَّةٌ مَوْلَا قِيْلَ اَلْحَا  
 وَتَبِيْعِي وَاَلْحَا تَابِي وَاَلْحَا تَابِي يَوْمَ تَبِيْعِي وَاَلْحَا تَابِي

مَلِكُ الْوَجْهِ وَقَلْبُ نَوَائِدِ دُرِّهِمْ وَوَهَابِ نَزْعِ أَكْزَابِ دِيرِ  
 وَطَعْوِ نَجْمِ نَهْ فَكَلِّمْ أَفْطَحْ دُرِّ وَقَلْبُ الْإِفْلَاقِ وَقِي دِيرِ  
 عَرِيضِ الْكَلْبَةِ بُوَقَلْبِ دُرِّ وَوَقِي عَرِيضِ أُولُو لُقِي وَرَسِي نَدِ  
 وَبِهِمْ مَلِكَاكَ كَهْ صَحْلَةِ عَرِيضِ وَغَرِيضِ دِيرِ بُونَاكَ بُوَقَلْبِ  
 أَفَاقِلِ وَأُولُو كِ أَوَالِيهِ كُورِ نَبَاةِ أُولِي وَبُونَاكَ هَيْتِي  
 وَشَقَابِ وَكَلْبَانِ وَأَضْمِ دَلِيلِ لَمْ نَبِيهِ دُرِّ وَوَقِي بَدِينِ كُوكِبِ  
 وَادِدِ هَرِيضِ كُوكِبِ دُرِّ دَانَاكَ سَبَاةِ دِيرِ **زَعَلِ**  
**وَمَشْتَرِيهِ وَمَشْتَرِيهِ وَشَمِشِ وَرَهْمِهِ وَمَعَارِدِ وَوَقِيهِ بُونَاكَ**  
 وَبُونَاكَ هَرِيضِ قَنَقِي كُوكِبِ دُرِّ وَبُونَاكَ هَرِيضِ سَمْتِ مَشْتَرِيهِ  
 وَاحِلِي نَجْمِيهِ هَلِيئَتِ أُولَانِ كُورِ هَرِيضِ مَارِضِ فِهْ يِعْنِي  
 بِرِ نُوَيْزَةِ بُوَقَلْبِ وَوَقِيهِ كَلْبِي وَوَقِيهِ بَعْقِيَاكَ حَاثَةِ لَرِي  
 وَوَقِيهِ أَوْنِ أَتِي بِرِجْمِهِ دِيرِ بُونَاكَ أَهْوَالِي وَهَرِ  
 بُرْقِ بُوَقَلْبِ هَرِيضِ وَوَقِيهِ نَهْ مَعْدَارِ فَرَسِيهِ وَبِيلِدِ رُوَقِيهِ  
 أُولِ بَدِينِ كُوكِبِ فِهْ خَيْرِ بِلَدِ زَكْرِهِ وَرَرِ دَانَاكَ كَهْ وَوَقِيهِ  
 اللَّهُ نَعَابِي بِلُورِ أِنَاكَ نَوَائِدِ وَبِيرِ كَلْبَانِ زِيَادِ بَطْنِي

اولودی









زولن و بوننه هکله بیری ل قلم اولای کده اوست زوی نه  
 بره و در اولین نه بره و لارینجه ورو اول قلم اوله اوله اوله  
 و لارینجه نه معنلار فوسنج و نه معنلار میلده و خط استولده  
 و بی لولن بره هکله نه معنلار میل و فوسنج و فوسجه و میل و بی  
 نه معنلار رسته و و و بی اول قلم ایخته اولان بعضی نملر کده  
 اوله خالنه و اوله خالنه و بی لولن و بوننه ایخته اولان  
 عیالینه و اوله بینه بعضی مکه اوله غنی معنلار هکله اوله معنلار  
 اولان عیالینه و بی اول قلم اوله اولان عیالینه مکه اوله اوله  
 قدوه زیاده اوله بوننه اولان بیانه ایلمک زیاده عیال  
 اوله عیالینه هکله اوله قلم ایخته بعضی نملر کده ایخته اوله بوننه  
 معنلار بوننه اوله بوننه ایلمک بیانه و بیانه اوله بوننه بوننه  
 اوله ایخته اوله بوننه بعضی نملر کده اوله بوننه ایلمک عیال  
 دستولده اوله طرفنه اولان نملر کده اوله بوننه ایلمک اوله  
 عیالینه معنلار اوله بوننه ایلمک اوله بوننه ایلمک اوله بوننه  
 و بی اول قلم اوله بوننه اوله بوننه ایلمک اوله بوننه ایلمک

**قده** اول شهر کرده و در آن روزی از قلم و در آن روزی در  
 شهر النوی باز که **سکه** شرفا الله اول شهر کرده و در آن روزی  
 از قلم و در آن روزی شهر النوی باز که **صفت** اول شهر کرده و در  
 و در آن روزی از قلم و در آن روزی از قلم شهر النوی باز که **و طالع**  
 اول شهر کرده و در آن روزی از قلم و در آن روزی از قلم شهر النوی  
 باز که **حلیه** اول شهر کرده و در آن روزی از قلم و در آن روزی از قلم  
 شهر النوی باز که **نفسه** اول شهر کرده و در آن روزی از قلم و در  
 در آن روزی از قلم شهر النوی باز که **یغادر** اول شهر کرده و در آن روزی  
 شهر النوی اول و در آن روزی از قلم و در آن روزی از قلم شهر  
 کرده و در آن روزی از قلم و در آن روزی از قلم شهر النوی  
 از قلم باز که جمله روزی تمام اول شهر کرده و در آن روزی  
 مثال که اول که در آن روزی از قلم و در آن روزی از قلم شهر  
 معریه جایزه اول و در آن روزی از قلم و در آن روزی از قلم  
 که است مابین نه مقدار میلد و از قلم شهر کرده و در آن روزی  
**قسطین** مابین نه مقدار میلد و از قلم شهر کرده و در آن روزی  
 و در آن روزی از قلم و در آن روزی از قلم شهر

سعد

اول  
اول



و بقول اوله شمر که از لایحه مقدار مبلد و حد و حجاب  
 فقط استوارند اوله اول اوله شمره کلیم و کتب ز فخر  
 مبلد و درین اقامت سیمونه بهر بر تقیما بر اوله شمره و بر  
 لور ناسته و واقع اوله بر شمره لوقان اوله لایحه  
 و در فوئتی و ضرورین و بر بر نخی لوق اوله و علی که بعضی  
 شمره نوری و قریه اوله کورده و لوق و بعضی شمره ملک  
 اوله و علی اوله شمره که بعضی شمره کلیم بعضی مقلوب  
 و در بد با این مکتب اوله و بعضی با سو وقت که بعضی  
 نفع اوله و نخبه و قریه اوله و لوق سیمونه (شفا)  
 بعضی معمره و در اوله انار که اوله لایحه و در سمانی  
 بو جمله که زکر اوله زین تفصیلی بیان اوله و درین بنیاد و شمره  
 و در برده شون بر اوله که هر الشریع علم الیه و انچه در تقوله  
 کتا بتد و قهر لایحه اوله بر عینه و علی معروفه بر  
 و لایحه برده اوله که محلی اوله و قریه و غیره اوله که اوله  
 و قریه که اوله که با این و ظهور که اوله و قریه و لایحه







سید احمدی او به شهر مثال ایلدک با قیاس دینی بونکره کور، قیاس  
 زولده و شول کنه کی کم بونکره بلمس زحمت اولدک ایلدک  
 کبیل- لایم زولده بودر کجودن نیت ایلبارا که عمل کونده کدر سلول وقت  
 قشودکی نیت در سدر ایتمالدر که حکیم قورس وقت کجوره بلمیم  
 نه قدر لو کردی ایلیم بلمیم کوجکدر ایتباط بریدر و **وقتی اکی بیلام**  
 نماز کیم کله که ک بونکره اول وقتاری کنش طوفد قدهک بر سکوی  
 فالقربا اکی سکوی بونه وارنی فالق اول وقت لینه لولدا تا کون  
 زوال وقت واری دکی بولفر وقت و قنای کنش زولده کیم  
 بیلام نماز کیت و وقت کجور کیم کیم غدر لولدا بینه جبارک رضاه  
 زینت زوتوزنی کونه اولدونه صلا ک شروه کسار ک شریعت  
 ایلدک کیم کجوشوال اینی کورده ک شریعت لیه روز د سار حاکم  
 آوقت دینی امر ایلبارا کونه صومکوزی لفظ ایلدک باروه  
 صیام بیلام نماز حاضر اولدکن غدر اولدکن بونکره کیم در ک  
 بونکره یکن اولد کورنجه ک شریعت کیم کیم شریعت صومکوزی اما اولد  
 ده لو کور کجوب شریعت ایلبارا شویله ک بیلام نمازین زولده  
 او کورنی خلفه بنشار کیم فلک اما ذوالم قبی نیت اولدور  
 نماز بار ذق اولد لفظ ایتباط بریدر نه ممکن بونکره مرید ایلدک  
 کور کور بتمس لکر بتمس غدر و ربار ذق اولد  
 و دینی معتبر لانه یاز کیم کیم جبارک رضاه لیسک اونوزنی  
 کون حضرت رسول صلی الله علیه وسلم زمانه صام او کولای  
 زوال وقت کیم ک شریعت کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم  
 ایند کور بوشوال اینی کور دکی د بوسول الله صلی الله علیه وسلم  
 دینی قنای نیک د یوا ایلدی ک باره صیام حصله جفوک بوروبل  
 زبیر ایلدک





وَقَدْ زَيَّلْنَا سَمَافَهُمْ فِي عَمَتِكُمْ جَاهِلِيَّةٍ وَلَوْ أَنَّ لَنَا  
بِكُرْبَىٰ سَكَنٌ. وَلَوْ أَنَّ لَنَا بَدْرٌ مِّمَّا نُنزِلُ لَوَلَّوْا مَثَلًا لَّوَدَّ  
لَا تَقْبَلُونَ كَوْنَهُ لَتَسَالَتْ دُونَ وَجْهَانَا زَلَّ بِلَاؤُكُمْ وَلَا وَهْبِي كَوْنَهُ  
لَتَسَالَتْ يَدَاكُمْ عَمَتُكُمْ جَاهِلِيَّةً وَلَا وَهْبِي كَوْنَهُ لَتَسَالَتْ  
لَتَسَالَتْ أَحْيَا لَوْلَا دَاوُدَ طُغْيَانِي كَوْنَهُ لَتَسَالَتْ قُلُوبُكُمْ رَجِيئَةً  
لَجِبُوا لَوْلَا وَيَكْفِي كَوْنَهُ لَتَسَالَتْ يَدَاكُمْ فِي دَهْرِ دَوْلَانَا كُلُّكُمْ وَبِرْزَلِي  
كَيْدِي وَيَكْفِي كَوْنَهُ لَتَسَالَتْ يَدَاكُمْ فِي بَوْرِكِ لَتَسَالَتْ زَلَّ بِلَاؤُكُمْ  
وَيَكْفِي لَتَقْبَلُونَ كَوْنَهُ لَتَسَالَتْ يَدَاكُمْ فِي قَفُوسِكُمْ كَيْدِي وَبِكُرْبَىٰ لَوْ هَبِّي كَوْنَهُ  
لَتَسَالَتْ لَتَسْتَفْعِدْنَ بِنَا كَيْدِي وَبِكُرْبَىٰ وَرَدِّي كَوْنَهُ لَتَسَالَتْ زَلَّ بِلَاؤُكُمْ  
قَوْمِي لِيَا وَيَكْفِي بَشِي كَوْنَهُ لَتَسَالَتْ زَلَّ بِلَاؤُكُمْ وَبِكُرْبَىٰ لَتَسَالَتْ زَلَّ بِلَاؤُكُمْ  
لَتَقْبَلُونَ كَوْنَهُ لَتَسَالَتْ فِي دَهْرِ صَبْرٍ وَفَعْدَةٍ لَفِي لَوْلَا وَيَكْفِي بَدِي كَوْنَهُ  
لَتَسَالَتْ كَوْنَهُ فَصَّةً وَنُوشِي كَيْدِي وَبِكُرْبَىٰ سَكَنِي كَوْنَهُ لَتَسَالَتْ كَوْنَهُ  
قَوْمِي كَوْنَهُ وَيَكْفِي طُغْيَانِي وَرَدِّي وَتَوَزُّبِي كَوْنَهُ لَتَسَالَتْ فَانَا أَلْمُومِ وَحَمَامَتِ  
بِرْزَلِي وَصَفِي كَرْمِي وَاللَّهِ أَعْلَمُ وَأَجْمَلُ وَفِي الْوَعْدِ مَرِيحِ تَالِي  
هَذِهِ الْكَلِمَاتِ الْبَارِعَةِ عَلَى الشُّكْرِ فِي عِظَمِ اللَّهِ تَعَالَى وَكَمَالِ قُدْرَتِهِ  
حَالِي لَا يَبْتَ حَا مَدَّ اللَّهُ وَمُصَلِّيًا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ هَاتِمِ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ وَعَلَى آلِهِ  
وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ صَالِحِينَ دَائِمِينَ  
آلِي يَوْمِ الدِّينِ فِي الْعَمَلِ الْأَوْسَطِ  
مَنْ تَزَارَعَ حَرَمَ الْحَرَامِ سَدَارَ بُوْدِي  
وَسَمِعَا وَحَسْبَا اللَّهُ  
وَنَمِ الْوَكِيلِ  
نَمِ نَمِ



محبته واروب اولمشدیر و دخی بود کزک موجی بوجه طاعن کبی حقیقار  
 و اندک وقت زیاده آواز و بر اینشود کز سائر دگر کبی کونکی اولمز  
 و بود بنده جزیره لر و کز جزایر چتری و عیشلر چوقدر اتمایم بندری علاج  
 دکلدن ابویسر اغاجی و صدلا اغاجی کبی در اول جزیره ده عبر دخی  
 و اد در جزیره **مختر قله** انفا قدر اینو جزیره ده بعضی تجار کینسه  
 کندیلر اولبکا بویکا کز دیلر ایز اینو جزیره ده چوقه اولی حال و اربک  
 بوندلر بله نر زمان طور و اب انسر طوطون بوندلر کز دلی او کز دیلر  
 ناکه بر کوه کوز دیلر که اغلیغه بشلدیلر مکر بریلدو زد و غوب انگر  
 بقادر کز بر انلر صور دیلر نر اغلیشور سینلر اول قوه دلد بکه  
 تحقیق بوبلدز او قوز بله برد و غروفن کاه دو غوب دبد مرک او سینه  
 کله اینو جزیره ده هر نر و اریسه با فر کدر دبدیلر انده صکره نرها ان  
 اقلیمغه بشلدی لر کیلر بنوب کمد اوزر اولدیلر بر اول دلدز اور نایه  
 کلمکه بشلدی جمله سینه کسیر بنوب و بز دخی انلر له بله کیر و ب کتک  
 شول قدر که اول جزیره کوز نمر اولدی شون دخی معلوم نر اولد بکه کمد  
 اولد دز کلوب کوز اورتاسه کجشدیر بر برمانده صکره سینه دوندک  
 اول کتد کیمز جزیره بد کلای کوز دک هان نر و اریسه جمله سینه نین  
 کور اولمشدیر اول بون خلی بنه تکرار عیاد نلر ایلمکه باشلدیلر  
 و دخی پنج جزیره سینه طاعن اولور که انده فیل صوغری بر بود  
 ایلر بوندلر هر قیغسه که اولور بولرده قور تلمق بوقدر

**جزیره سیکسار** اتفاقاً در کده است و جزیره ده بر بیوک جزیره فونک  
ایقارینک و بالدرینک کوکری یوقدر حاکایت اولندیکه استیکان  
اغلو یغونبد لرزی استیکان دبدیکه بن برکتی ابله بوند یوزن  
طرمقاری وارزراول کتبه صودره بو یوزن طرمقارندرا اولدیکه  
بن بر جماعتله زنج دیکه کورده کیدرکی بل جزیره سیکسار جزیره سینه  
برقدی بلک زیاده سندنه جمعه قادر اولدی زمانه صکره شوخی  
کوردک اول جزیره بنه دوغری بر مفدار قوم کلوب ایرشیدی یوز  
لری کلب یوزینه بکرز و کورده آدم کورده سینه بکرز اندرده بریسه  
دقیقه ایلو کلاری قلاب کیر و کلاری اول ایلو کلن بز کیله جفا  
زوب مکاندینه کور دیر وارد و کورک با سرفا لری و قور کورک  
و انجک کوکلری دو کلوب بانور بنی تراوه قویلدیر اولک انجندک  
برضعف اده و نور راندن صکره بزه وارد دیر ابو طعاملر ده ولرنز  
بمیلر ده وافر کورب قویوب کیند یلر بر اولضعف کینه بنه دبدیکه  
استو طعاملری سزه انجونه کور لر بیسه سبزه و سیمه سبزه انده صکره  
سزی بر بیلر بن ایسینه طعاملر ده و بمیلر ده آذیمکه بشلاد سیمونه  
بوا اما بولدیشلر مراد لر بنجه بیوب کونده کونه سسر دیر اندر چی  
سره بی بملکه بشلاد یلر حقه بمله اولضعف کسه قلاب همان اولضعف  
کسه بگا دبدیکه اول قومک بیلراملری اولور جمله بیسه بیلراملر کینه  
کر کدیر اوج کونه دکلی کلنزلر اگر فادر اینک کندونی قور نارغله



سعی اینه سببی بن قانرد کوه ضعیف انقلیر دخی و نمز و فحغه دخی  
 کوجر تیز دندی بندخی الفیر اندوب کجمله کیدوب کوندوز صفلندیر  
 بس اندر دخی بیر امرندنه دوون کملرین بوله میشر ار در حجه طلب  
 امکه سکر میشر بولوب کمنر بندخی سر عیله کیدوب بریمینلی بی  
 رو شدم اینه بعضی کینلر کوردم صور ندری کوجک اما انجکلر نین  
 لکری یوق بوندر نیک یاننه وارده دز بوندر بس سوزم اکثر نین  
 اکثر همان شونی کورد مکه اندر ده بر سیه خیرم یوق ابکی مجربوب  
 بونیه بندخی بی دخی قورنلیر دیکجه محکم بونیمه انقلیر صری  
 اینغه بر فغه نقدیر قضا یلدر اینه خلاص اولغه چاره اولدی  
 و انقلیر مقلربنک او جری دمر نیش کی سوری ایدی اول طرف انقلیر  
 یوز می پرتدی اینه نکورد فالقدیم یوقادی دیر اینه انجکلر انی کون  
 دیر میشر نده قویاروب دیکجه هو بولدا اینلر بینه بدور دی بر اول  
 انجکلر ارا رنده کر رکن ناکاه او موزعده اولان حریفک کوزی  
 ایچنه براغاج دکی بانندی همان انقلیر بی بونیمه قودی بندخی اول  
 چنده ای بونیمه اینغا انوب قیدر الحدیثه خلاص بولدر اینه  
 بو بوزمده اولان طرفن یاره لی اودرودخی استوزنج دکر نده اول  
 مجایبلر جو فدر جمله بری مناد لر بر بولک طایغه بکرز باشنده  
 قور و غنه وار حجه بچخو کی بولک دینلر واردر انوس کی بقیه  
 و هر دیشند اوزونی ابکی ذراعده انقدر و باشنده بونوز کی

ایکی کموک و ار هر درینک اوزونی ایکی ذراع در صوبه ایچله  
 صاعنه و صولنه اول بو بوز لر ایله صوحی اوردور او بکله اند و کینه  
 او قوزی هینلو او کز لر چقوب پیداه اولور و اغیز نایه نوردند صولر  
 کوکده یگا او قار کی آیلور اند کی وقت نسل کی ایتر فحن که بر کمینک  
 آنته او غیزامسه کمی ایکی پاره ایدر و بر کمینک خاخی در باره اول  
 بالغی کورنسلر اغیشوب فریاد ایدر لر اول بالغنک خوفیده  
 اتفاق در ایکی بحر سناه و بحر سسطظینه دید کله بر در یاه  
 محطده بر بوغاز چقوب ایچر ویدر کرمندر چقدی اقلیم رابع ایچدی  
 اول بوغازک انی اوان سکر میله بر بوند کلمه سنه سبب ندر  
 بیان اولنه کر کدیر و دخی افضای مغربه بر و کیدر کده صکره شرقه  
 مایلرک شمال اند لو سنه او غرابوب کج افرنج ولایتیه و بو بوغاز  
 ده ایچر و کیر و اوسته بحر بطش در کده فیه دیزد کله بر دیر و بو  
 بوغازک انی بر اینه اوق مقدار بر و اردیر شرقه سنوب و سنا  
 مسوه طر بوذ اند و اریانده جکس و کفر و روس نده طول نور  
 غربه مایلرک آن کرمان و کلی صنور نر بغاز کور استوقه دیزک  
 ابتدا سنک نهایتیه و ارجحه اوزونی سیک او چیور میلدر بوقه  
 دکرده الی جزیره و اریور دخی استومغرب دکرک بر طری سنیدر  
 او کنگه اغرابوب کور طولوسه و صر بلوسیه او غرابوب کور  
 استومغرب دکرک اوزونی ابتدا سنک نهایتیه و ارجحه

بو بوغاز  
 در  
 بوغاز  
 در  
 بوغاز  
 در



اوج بيك دورن تونسيكسان بلكر و بوزيانك سنا و لايتك  
 اولان اتی بوزنيكسان بلكر و درخی ایشو بغاز که سینه بغاز  
 دیکله شهور اولان بغاز دریکه بنون کیمه سے ایکی و مهاله  
 بیان ایلمنلر در بری بودر که تیکه اخبار مصرده ذکر اولمشدیر فرغینه  
 هلاک اولوب کندی ملوک نبور لوکیه انتقال ایلدی نبور لو  
 که برملک ایدی فکر و فراسیت و حبله اهل کیمه ایدی و ایند مصر  
 طبع ایلدی بوز لوکیه درخی بونلرک بواجوالی طوب حبله مغرب  
 در بانی محبط که بحر طمان دید کلریدر اول دیکری کدر و  
 بر بغاز بحدردی و درخی بونلرک اوزرینه اقتدی شوبله که  
 اول اوقات دیکر کلدی بلاد کیره و ممالک عظیمه اوزرینه اوغروب  
 غایب اولوب بونلرک بوب هلاک ایلدی بلاد روم و سناه دیار  
 اوزانوب کندی شمدی کورین دکر که واردر بحر محیطه کین  
 دکر در اما مصره وارمندر سلطانلرک سیوا حلدنه برسینلر  
 مضربه دیکار و در ارا سینه مانع اولمشدیر اول کین دکرک بر  
 بزجانی افرنج و لایتنه نصاری مملکینه کجین کشیدر جمع البحرین  
 دیویارین اولد **کریبیا طیه سی** اتفاقدر در بانی مرونده بر  
 اوزون جزیره دریکه اوچبوز میلدر و اتی ایکیوز التیش میلدر  
 و اد ایتسه بدیبوز بملک بر بملدر بعض معبود بر لری جوقدر  
 غایبلا نغمتلو و آب روانلواطه دیدر دیبوز پاره کوی واردر و بوب

وَتَشْرِفُ أَهْلَهُ بوزینه یا صالحه ویا عابدی بوزینه بقعه **۲۰**  
**شعبان** ده بکرو و یا در شاهل شریف اولوز بوزینه  
 بقعه یا مصحف بوزینه بقعه **ماه رمضان شریف ده ۲۱**  
 او صفقو و شیخ بوزینه بقعه **سؤالده** کند و جلای بوزینه  
 بقعه یا خور بپروز فاشلو بوزینه بقعه **زی القعدة ده ۲۲**  
 یوزک یا انکثران خلفه سنه کوز لو فاشلو بوزینه  
 ویا خوب صور نلر بقلم **زی الحججه ده** پراکنده نینه  
 لرده کوره لریا خور باغ و بیچه و بوسانلره بقعه لری **فصد**  
 اهالے فی اقولانه کوره هر آیک اولنده اون نینه وارنجه  
 فان الدر مو خطا در و نیجه نیجه علت ظاهرا اولمغه سبب  
 اولوز و اون الے نینه بکری سکره وارنجه ابودر نیجه  
 نیجه علت لریا نل اولمغه سبب اولوز مثلا اون النخی کوب  
 اولوز لری و جیانلری نل اولمغه سبب اولوز و این بدخی  
 کونده بر بیلله دکلی علت ظاهرا اولمغه و اون سکر نیجه  
 افلاج ریجند امین اوله و بکر نیجه با نینه کل کیده  
 و بکری ریجند جکر زخمیه و یوزک اغریسه کیده و بکری  
 ایکنجه اغزودل قوفوسیه دفع اوله و بکری و جنجه  
 اسیسفا رنجلی کیده و بکری دور ریجند اندام لری  
 قوی اولمغه سبب اولوز و بکری بنیجه زبرکاک و بلکاک

بوزینه

کوز



كُورُ وِبِكْرِي التَّجِيدَ فِجَاءَ صَبْرٍ وَغِنْدَةً أَمِينِ أَيْدِي  
 وَبِكْرِي بِدَجْنِيكَ كَوْكَلَةَ غَضَّةٍ وَنَسْبِيَتِكَ دِرْبِكْرِي  
 سَكْرَجِيكَ كَوْدِيَّةً فَوْتِ كُورُ رِيكَ تَطْفُوزِ جِيكَ وَأَوْتُوزِ  
 يَخِي كُونِرِيَّةً فَإِنَّ الدَّرْمُونَ وَجَمَامَتِ  
 أَنْدَرْمِيكَ بِأَوْدَرِيَّةً  
 صَقُوبِ جِذْرِي أَيْلِي

تمت الكتاب بعون الله الملك الوهاب

قِيلَ أَنَّ كُلَّ ذِي عَيْنٍ مِنْ ذَوَاتِ الْأَرْبَعَةِ مِنَ الْبَهَائِمِ وَالسَّبَاعِ وَكُوْحُوشِ الْحَرْشِيَّةِ وَالْأَهْلِيَّةِ فَإِنَّمَا الْأَشْفَارُ  
 لِحَفْظِ الْأَعْيُنِ لَا لِأَنَّهَا أَشْفَارُ عَنِ الْهَيْدِ لِحَفْظِ الْأَعْيُنِ وَالسُّفْلَى وَالْفَرْسُ لِأَطْوَالِهِ وَكَبَعِيرٌ لِأَمْرِهِ  
 وَطَيْرٌ لِأَخِ الْعِظْمِ وَحَيْتَانُ الْبَحْرِ لِأَنَّ السِّنَةَ لَهَا وَلَا أَدْمَغَةَ وَتَسْلُ لَرِيَّةً لَهَا فَذَلِكَ لِأَنَّهَا تَنْتَفِسُ  
 وَبَيْنَ الْغُرَابِ وَالْبُومِ عَدَاوَةٌ لِأَنَّ الْبُومَ رَوِيَّةٌ بِالْبَصْرِ ذَلِيلَةٌ بِالنَّهَارِ فَإِذَا كَانَتْ اللَّيْلُ لَمْ يَقْوِمْ عَلَيْهَا  
 شَيْءٌ مِنَ الطَّيْرِ وَالطَّيْرُ تَعْرِفُ ذَلِكَ مِنْ جَاهِهَا فَيَهْوِي بِالنَّهَارِ تَضَرُّبَهَا وَتَنْتَفِسُ رِيْشَهَا فَلِذَلِكَ الصِّيَادُ  
 يَنْصَبُهَا لِلطَّيْرِ وَبَيْنَ الْكِمَارِ وَالْعَصْفُورِ كَرِيْهُةٌ عَدَاوَةٌ وَمَتَى نَهَقَ كِمَارٌ قَطْبَ بَيْضِ ذِي السَّرْحِ  
 وَالغُرَابِ عَدَاوَةٌ وَبَيْنَ الْحِيَّةِ وَالْحَنْزِيرِ عَدَاوَةٌ وَالغُرَابُ يَتَصَادَقُ الْحِيَّةَ وَكَيْفَ يَكْرَهُ قُرْبَ الْغُرَابِ  
 هَكَذَا بَلَفْغَاءُ مِنْ أَهْلِ الْوَقُوفِ